Google

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

12.c.13

Dod. A 1791 W

NEDERDUITSCH

TAALKUNDIG

WOORDENBOEK.

M, N.

NEDERDUITSCH

TAALKUNDIG

WOORDENBOEK,

DOOR

P. WEILAND.

M, N.

TE AMSTELDAM, BIJ

JOHANNES ALLART,

MDCCCIV.

VOORBERIGT.

„ Wederom vind ik mij genoodzaakt, om een „ kort voorberigt, ook voor dit vierde ſtuk van „ mijn woordenboek te plaatſen, dat echter, waar„ ſchijnelijk, het laatſte zal zijn, uitgezonderd voor „ dat ſtuk, welk het ſlot dezes werks zal uitmaken.“ Dus ſchreef ik voor het laatst uitgegevene ſtuk, ſchoon ik toen reeds in bedenking nam, om dat geen te berigten, hetwelk ik den Lezer thands zal mededeelen. Ik meende, dit tot het laatſte ſtuk te *verſchuiven*; waarom ik in de boven aangehaalde woorden te kennen gaf, dat ik, waarſchijnelijk, geen voorberigt meer zou ſchrijven, *uitgezonderd voor dat ſtuk, welk het ſlot dezes werks zal uitmaken.* Doch daar ik dezen en genen mijner Vrienden reeds voorlang van de zaak, welke ik bedoel, ingelicht heb, zonder hun den eed der geheimhouding aftenemen, vreesde ik, dat dezelve ligt algemeen bekend mogt worden, en men mij dan mogelijk ten kwade zou duiden, niet zelf daarvoor *openlijk* uitgekomen te zijn. Weet dan, Lezer! dat ik, de moeijelijkheid der door mij opgenomene taak, onder de bewerking, meer en meer beſpeurende, en met grond vreezende, dat ik dezelve, of niet, of eerst na verloop van verſcheidene jaren, zou kunnen voltooijen, naar eenen geſchikten medearbeider omzag, die een gedeelte van het werk konde en wilde overnemen.

De kennis, welke ik, door eene vriendelijke brief-

wisseling over het eerste stuk mijnes woordenboeks met den geleerden J. v. CONVENT gemaakt had, blijkens de aan hem, in het Voorberigt des tweeden stuks, gedane dankbetuiging, gaf mij gereede aanleiding, om dezen liefhebber en beoefenaar der letterkunde in het algemeen, en der nederduitsche in het bijzonder, eenen voorslag te dezen aanzien te doen, welke door hem niet, dan onder voorwaarde, dat ik hem mijne manier van bewerken, en de noodige hulpmiddelen daartoe zoude mededeelen, en dan nog met eene nederige huivering, aangenomen werd; blijvende echter altoos het bijvoegen van mijne, voorlang reeds gemaakte, taalkundige aanteekeningen, en het algemeene overzigt, ter bevordering van de eenparigheid van behandeling en stijl, natuurlijk mijne bijzondere taak. En het blijkt, dunkt mij, dat het ons wel gelukt is, deze eenparigheid te bewaren, dewijl niemand, zoo veel wij weten, tot nog toe vermoed heeft, dat tweederlei handen aan het werk waren; hetwelk echter, reeds van letter G af, heeft plaats gehad.

Dit oordeelde ik thands te moeten berigten, zoo om den schijn van misleiding te vermijden, als om mijnen verdienstelijken Vriend te doen deelen in de vereerende goedkeuring, welke dit *Woordenboek* bij het lezende gedeelte onzer Natie wegdraagt.

Rotterdam
29 November
1 8 0 4.

LIJST VAN DRUKFEILEN,

in het vierde ſtuk voorkomende.

Bl. 336 reg. 6 van ond., יָבַח, *lees* יָבַח.
337 — 13 Het gene, *lees* Hetgene.
338 — 15 van ond., *verpachtten*, lees *verpachten.*
343 — 5 van ond., jlik, *lees* lijk.
344 — 24 *den naasten*, lees *de naasten.*
347 — 11 voordvloeid, *lees* voordvloeit.
356 — 16 van ond., plaatst, *lees* plaats.
367 — 20 van ond., *eene ſtuiver*, lees *eenen ſtuiver.*
405 — 18 van ond., *ben ingeweekt*, lees *heb ingeweekt.*
406 — 16 gelijkvl., *lees* ongelijkvl.
414 — 9 van ond., een zekere, *lees* eene zekere.
451 — 13 van ond., ophijst, *lees* ophijscht.
454 — 7 wrarvan, *lees* waarvan.
457 — 15 קדה, *lees* קדה.
463 — 9 כתו, *lees* כתן.
481 — 13 zacht-lange *o*, *lees* zacht-lange *e.*
507 — 16 van ond., *klederen*, lees *kleederen.*
535 — 7 van ond., *an de*, lees *van de.*
551 — 6 van ond., ANNUS, *lees* ANNO.
559 — 6 ſtaat, *lees* ſlaat.
562 — 4 levendige, *lees* levende.
568 — 16 כהו, *lees* כהן.
580 — 15 ſtandaart, *lees* ſtandaard.
590 — 10 van ond., כרא, *lees* כרא.
621 — 5 van ond., קֶרֶז, *lees* קֶרֶן.
631 — 11 ANNUS, *lees* ANNO.
642 — 6 van ond., כֶּסֶח, *lees* כֶּסֶה.
666 — 17 ſonwijlen, *lees* ſomwijlen.
677 — 14 van ond., *ontdekkten*, lees *ontdekten.*
724 — 15 van ond., *zoo lang ik leef.* Deze woorden moeten hier doorgehaald, en drie regels hooger, geplaatst worden, achter de woorden: tegen dood zijn over.
725 — 23 *In 't voorhof leeft de markt.* Dit voorbeeld behoort tot het werkw. *leven*, op bl. 724.

Bl.

Bl. 744 reg. 6 ANNUS, *lees* ANNO.
—— — 17 van ond., *hemb*, lees *hemd*.
776 — 13 *loodpand*, lees *loospand*.
780 — 18 van ond., Triesl., *lees* Friesl.
—— — 18 van ond., gooral, *lees* vooral.
786 — 25 kales, *lees kalis*.
—— — 8 van ond., *vortrek*, lees *vertrek*.
788 — 12 λαευτο, lees λαβευτο.

M.

M.

M, de twaalfde letter van het nederduitſche ABE, behoorende tot de *lipletters*. Zie verder INLEID. bl. 13, 14, 15.

MAAG, z. n., vr., *der*, of *van de maag*; meerv. *magen*. Zeker inwendig deel des dierelijken ligchaams, in de gedaante van eenen zak, waar in de ſpijzen opgenomen en verteerd worden: *eene goede, gezonde, zwakke maag hebben. Zijne maag overladen. Ontſteltenis der maage.* HOOFT. *Het walgen der maege.* VOND. *Hij heeft het al in zijne maag*, in den gemeenzamen ſpreektrant, voor: hij heeft het al weg. *De maag der Vogelen.* Verkleinw. *maagje*. Zamenſtell.: *hoendermaag*, enz. — *maagdarm, maaghoest, maagkoekje, maagmiddel, maagpijn, maagpoeder, maagſap, maagwater, maagziekte*, enz.

Maag, bij RAB. MAUR., in de agtſte eeuw, *mágo*, angelſ. *maga*, hoogd. *magen*, zweed. en ijsl. *mage*, finl. *maco*, eng. *maw*. De tweede helft van het gr. en lat. *ſtomachus* behoort, naar alle waarſchijnelijkheid, ook hiertoe.

MAAG, z. n, mn. en vr., *der*, of *van de maag*; meerv. *magen*. Bloedverwant, nabeſtaande: *vrienden noch magen hebben*. Van hier *maagſchap*, bloedverwantſchap: *hij is van mijne maagſchap*. Zamenſtell.: *maagſcheiding*, verdeeling van eene erfenis, ook boedelrol: *Maagtaal*, optelling der Magen, *maagzven*, een derde deel van het zoengeld, gaande aan de geregtigde Magen en borgen; in de regtsgeleerdheid. *Man en maag* zeide men oul. ook, voor elkeen: *verſamende hij man en maghe*; verzamelde hij al wat hij kon. MEL. ST. Nog zegt men *man en maag te hulp roepen*, dat dikwijls verbasterd wordt in *man en maagd*.

Maag, hoogd. *mage*, zweed. *mág*, angelſ. *maeg*: *Altmaga* zijn, bij TATIAN., de voorouders. Oul. beteekende dit woord eenen zoon, bij ULPHIL. *magau*, angelſ. *maeg* en *mago*, walliſ. *mab*. Misſchien zijn *magen* zoo veel als dezulken, die onder eene *magt* en gemeenſchap opgebragt zijn.

MAAGD, z. n., vr., *der*, of *van de maagd*; meerv. *maagden*. Over het algemeen, ieder jong ongehuuwd vrouwspersoon: *daerom hebben u de maeghden lief.* Bybelv. In dezen zin wordt het thands niet meer gebezigd; doch daarvoor zeggen wij *meisje*, het verkleinw. van *meid*, dat eene verkorting, of verbastering van *maagd*, *maged*, is. In eene bepaalderé beteekenis, een vrouwspersoon, dat nog geene vleeschelijke verkeering met eenen man gehad heeft: *eene maagd onteeren. Zij is nog maagd.* Figurel.: *zijn degen is nog maagd*, is nog niet gebruikt, hij heeft nog geene proeven van dapperheid met zijnen degen gegeven. *Van iets maagd*, onbeschadigd, wel, *afkomen.* Ook zegt men *man en maagd*, doch verkeerdelijk, voor *maag.* Zie *maag.* Van hier *maagdelijk*, *maagdom*, (*maagddom*). Zamenstell.: *moedermaagd*, voor de Moeder van Jezus, in de godgeleerdheid, *maagdenbloem*, *maagdenblos*, *maagdenhart*, *maagdenhonig*, *maagdenmelk*, zeker water, *maagdenpalm*, *maagdenroof*, *maagdenschender*, *maagdenschending*, *maagdenschennis*, *maagdenschaar*, *maagdenstaat*, *maagdenvlies*, *maagdenziel*, *maagdenzwier*, enz. — Wijders, eene dienstmaagd: *behalven hare knechten ende hare maeghden.* Bybelv. Doch hiervoor bezigt men thands, algemeen, *meid.* Zie dit woord.

Maagd, hoogd. *magd*, bij Ulphil. *magath*, Isid. en Otfr. *magad*, Willer. *maged*, angels. en eng. *maid*, lett. *meita.* Het stamt, ongetwijfeld, van het verouderde *mag*, *mage*, bij Ulphil. *magus*, een kind, af; waarvan, door middel van de eindlettergreep *ed*, ons *maged*, zamengetrokken *maagd*, voor een kind van het vrouwelijke geslacht, is gevormd geworden.

MAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik maaide*, *heb gemaaid.* *Gras maaijen*, *koorn maaijen*, afsnijden. Figurel.: *de dood maait het leven af.* Ook wordt het onzijd. gebezigd: *met de voeten maaijen*, waarvan *maaivoet*, en het onz. w., *maaivoeten*, de voeten krom naar buiten zetten. Van hier *maaijer*, *maaijing.* Zamenstell.: *maailand*; *maaitijd.* — Oul., werd het over het algemeen, voor snijden gebezigd. Reeds in de salische wetten is *porcus majalis* een gesneden zwijn.

Maaijen, bij Kil. ook *maeden*, hoogd. *mähen*, deens *meije*, zweed. *mäja*, ijsl. *maa*, gr. ἀμαᾶν, ἀπαμαᾶν; afmaaijen.

MAAK,

MAAK, z. n., vr.; zonder meerv.; een van het werkw. *maken* ontleend, en in eenige gemeenzame ſpreekwijzen ſlechts gebruikelijk woord, voor het maken, d. i. de daad, waardoor eene zaak tot werkelijkheid gebragt wordt: *een kleed in de maak doen*, beſtellen, om gemaakt te worden. *De ſchoenen zijn in de maak*, onder handen.

MAAKSEL, zie *maken*.

MAAL, een reeds verouderd zelfſt. naamw., beteekenende eene vereeniging; van het oude *malen*, *melen*, vereenigen, huwelijken, nog overig in ons *gemaal*; gelijk ook in *male*, voor eene tweejarige koe, als rijp wordende om te paren.

MAAL, mede een verouderd zelfſt. naamw., beteekenende eene verzameling, bijzonderlijk, eene openlijke volksvergadering, insgelijks eene regtsvergadering, in welke beteekenis het middeleeuwſche *mallus* en *mallum* dikwerf voorkomen. Bij RAB. MAUR. is *mahal* een geregtshof. *Maal*, of *maalſchap* was oul., in de Veluw, de plaats, waar geregt gehouden wordt, en jemand, die eenen eigendom, en regt op een der veluwſche bosſchen heeft, noemt men *maalman*. *Malus* is bij ECCARD *publicus conventus*, *judicium civile*, *placitum*, *forum cauſarum*; en hij leidt het af van *maal*, oul. een teeken; zijnde *maalſtad* zoo veel als *locus judicii*, dewijl diestijds, bij de geregtsplaatſen, een zeker teeken, een boom, een ſteen, of houten kruis geſteld werd; van welk *maal* (*mahl*) de Hoogduitſchers hun *denkmahl*, *grabmahl*, enz., voor gedenkteeken, grafnaald, graftombe enz. hebben. Anderen brengen het tot *maal*; *gastmaal*, omdat de oude Germanen gewoon waren, hunne plegtige vergaderingen met eenen maaltijd te beſluiten; het welk nog veelal in gebruik is. DE RHOER vindt deszelfs oorſprong in *malen*, lat. *molere*, als ware *maalſtad*, *maalſtede*, eene plaats, waar men *maalt*, bij KIL. banmolen, *mola publica intra terminos jurisdictionis*; omdat elk dorp, of elke ſtreek, zijnen eigenen molen, zijne vaste maalplaats had; waarom men het kerſpel zelf, en naderhand het geregt, in dien oord gebouden, *maalſtede* noemde.

MAAL, insgelijks een verouderd zelfſt. naamw., in de beteekenis van den tijd, hoe dikwerf eene zaak geſchiedt; wordende alleen nog in ſommige ſpreekwijzen, en wel onzijd. en vrouwel. tevens gebezigd: *dit maal*, *de eer-*

ſte maal, *de laatſte maal*. *Een maal*, *twee maal*, *drie maal*, *honderd maal*; blijvende *maal* bij bepaalde telwoorden, even als *pond*, *laſt*, en zoo vele andere, die een getal, gewigt, of eene maat aanduiden, onveranderd; derhalve *zes maal*, en niet *malen*. Bij onbepaalde telwoorden wordt *maal* verbogen, als *verſcheidene malen*, *onderſcheidene malen*, *meenige malen*, ſchoon ook als bijwoord *meenigmaal*. Zoo ook *andere*, *malen* — *de andere malen*. BYBELV. Voor *vele malen*, *meer malen*, bezigt men de bijwoorden *veelmaals*, *meermaals*. Wanneer van dit *maal* bijwoorden, of bijv. naamwoorden gevormd worden, wordt het aan andere woorden vastgehecht, als: *eenmaal*, *andermaal*, *dikmaals*, *meermaals*, *naimaals*, *nogmaals*, *toenmaals*, *veelmaals*, *voormaals*, — *meermalig*, *nogmalig*, *toenmalig*, *voormalig* enz. Zoo ook worden *allemaal* en *altemaal* aan elkander geſchreven.

MAAL, z. n., o., *des maals*, of *van het maal*; meerv. *malen*. Verkleinw. *maaltje*. Maaltijd, de handeling van ſpijzen tot zich te nemen, te eten: *iemand op het maal vragen*. *Een maal geven*. *Hij heeft het maal al binnen*. *Een maal eten* Zamenſtell.: *maaltijd* — *afſcheidsmaal*, *avondmaal*, *bloedmaal*, *bruiloftmaal*, *doodmaal*, *doopmaal*, *etmaal*, *galgemaal*, *gastmaal*, *geboortemaal*, *kandeelmaal*, *kindermaal*, *kraammaal*, *lijkmaal*, *middagmaal*, *morgenmaal*, *nachtmaal*, *noenmaal*, *ochtendmaal*, *offermaal*, *rouwmaal*, *ſcheidmaal*, *trouwmaal*, *verjaarmaal*, *vischmaal*, *vriendenmaal*, enz.

Maal, hoogd. *mahl*, zweed. *mål*, angelſ. *maele*, eng. *meal*. Van *malen*, lat. *molere*, klein, fijn maken; van hier met de tanden fijn maken, eten; waarvan nog ſporen voorhanden zijn. Bij de Laplanders is *males* iedere ſoort van ſpijs, en bij de Hongaren is *male* een zoete koek.

MAAL, (*male*) z. n., vr., *der*, of *van de maal*; meerv. *malen*. Kofferzak: *veel gragher uiit mijn maal ſmaackt deze ſpijſe*. VOND. *En draeght geenen buijdel noch male*: — *ſonder buijdel ende male*. BYBELV.

Maal, hoogd. *mahl*. Bij OTFRID. is *mal*, *malaha*, een reiszak, mantelzak, fr. *malle*, gr. μαλλος.

MAALSTROOM, z. n., m., *des maalſtrooms*, of *van den maalſtroom*; meerv. *maalſtroomen*. Draaikolk — die

plaats

plaats in zee, waar het water zich in eenen kring draait; onder welke benaming bijzonder de groote draaikolk op de noorweegſche kusten bekend is. Van *malen*, ronddraaijen. *Het ſchip geraakte in eenen maalſtroom en verging.* Figurel. verwarring: *hij verviel in eenen maalſtroom van denkbeelden*, enz.

MAALTIJD, z. n., m., *des maaltijds*, of *van den maaltijd*; meerv. *maaltijden.* Hetzelfde als *maal: des daags twee maaltijden houden. Van den maaltijd opſtaan. Eenen goeden maaltijd doen*, ſterk eten. *Naa de maaltijdt.* HOOFT. *Op eene maaltijdt.* VOND. *Den maaltijdt, dien hij gaf*, enz. ROTG. *Tijd* werd oul. vrouwelijk en mannelijk tevens gebezigd, en daarom komt *maaltijd* bij onze ſchrijvers ook als zoodanig voor. Men zegt, heden nog zoo wel *in der tijd, te dezer tijd, te dier tijd, met der tijd*, als *door den tijd, zijnen tijd afwachten*, enz. Men behoude derhalve die, door het gebruik gewettigde ſpreekwijzen, waarin *tijd* als vrouwelijk voorkomt, en neme *tijd* gemeenelijk mannelijk; zoo op zich zelven, als in de zamenſtellingen: *hoogtijd, ſpeeltijd, zaaitijd* enz.; en dus ook *maaltijd.* Zamenſtel.: *liefdemaaltijd.* WACHT. leidt *maaltijd* niet van *maal* en *tijd, tempus*, maar van *maal* en het verouderde zweedſche en ijslandſche *teite*, d. i. vreugd, vrolijkheid, af.

MAAN, z. n., vr., *der*, of *van de maan*; meerv. *manen.* De lange haren, welke eenige dieren, inzonderheid paarden en leeuwen, van het bovenſte gedeelte van den hals hebben afhangen: *de wakkre ſtalknechts ſtaan rondom; d'een kemt de maen.* VOND. Het meerv. *manen* is echter meest in gebruik: *dat paard heeft ſchoone manen. De leeuw ſchudt zijne manen.* Ook wordt het, in den gemeenen ſtijl, van het hoofdhaar der menſchen gebezigd: *ik greep den jongen bij zijne manen.*

Maan, hoogd. *mahne*, nederf. *mane*, eng. *mane*, zweed en deen. *man.* CASAUBON. en JUNIUS leiden het van het gr. μαννος, μανος, af, welk bij POLLUX een halsſieraad beteekent. Misſchien zijn beide uit eene gemeenſchappelijke oudere bron voordgekomen. TEN KATE brengt het tot ons *manen*, *aanmanen*, lat. *citare, admonere*, dewijl het hem waarſchijnelijk voorkomt, dat de Ouden, zonder toom rijdende, de paarden aan de manen beſtierd, en hen daarbij aangemaand hebben, welken

weg zij hadden inteſlaan. Voor *manen*, aanmanen, gebruikte men, in de middeleeuwen, ook *manire*, *mannire*.

MAAN, z. n., vr., *der*, of *van de maan*; meerv. *manen*. Verkleinw. *maantje*. Dat hemellicht, welk des nachts, ſchoon dan meer, dan minder, licht, en ons toeſchijnt, naast de zon, het grootſte te wezen. *De maan ſchijnt. De maan gaat op, gaat onder. Nieuwe maan, halve maan, volle maan; wasſende maan, afnemende*, of *afgaande maan, lichte maan. Verſiert met die heldere mane en flikkerende ſtarren.* VOLLENHOVEN. In de gemeene ſtraattaal zegt men: *hij is naar de maan*, hij is weg, verloren. *'t Is alles naar de maan.* A. HARTS. Figurelijk, zeker teeken, ook een verſierſel, in de gedaante der halve maan: *de Turken dragen eene halve maan op hunnen tulband.* Van hier: *de halve maan*, het turkſche rijk, de Turken: *de halve maene in haren ſchilt varen.* VOND. Zoo ook het verkleinwoord *maantje*, *maanken: ende nam de maenkens, die aen haer kemelen halſen waren.* BYBELV. Wijders draagt, in den vestingbouw, eene ſoort van buitenwerken den naam van *halve maan*. Zamenſtell.: *maandag, maanjaar, maankeering, maankring, maankruid, maanlicht, maanloop, maanoog*, ziekte aan de oogen der paarden, *maanſtonden, maansverduiſtering, maanvlekken, maanziek, maanziekte, maneſchijn*, enz. — *Bovenmaansch, benedenmaansch, ondermaansch.*

Maan, hoogd. *mond*, bij ULPHIL. *mana*, ISID. en OTFR. *mano*, NOTK. *mȧn*, angelſ. *mona*, eng. *moon*, deen. *maane*, zweed. *måne*, gr. μήν, en naar den doriſchen tongval μάνα. Het lat. *menſis* en *menſtruus* behooren insgelijks hiertoe. WACHT. en anderen brengen het tot *manen* (herinneren), waarvan *vermanen*, of tot het hebr. *manah*, tellen, dewijl de afwisſelende gedaante der maan, van de oudſte tijden af, ter verdeeling van tijd en bezigheid gebruikt werd.

MAAND, z. n., vr., *der*, of *van de maand*; meerv. *maanden*. De tijd, waarin de maan haren loop volbrengt. *De twaalf maanden van het jaar. Op dén zes en twintigſten* (d. i. *op den zes en twintigſten dag*) *der maent.* VOND. Somwijlen worden dag en maand beide uitgelaten: *den zeventienden dezer.* HOOFT. Van hier *maandelijks*, bijw., *maandelijksch*, bijv. naamwoord. Zamenſtell. *maandbrief, maandceel, maandduiven, maandgeld, maandſtaat, maandwijzer*, enz.

Maand,

Maand, bij RAB. MAUR. in de agtſte eeuw, *manoth*, bij OTFR. en TATIAN, *manod*, ULPHIL. *menath*, angelſ. *monath*, eng. *month*, deen. *maaned*, nederſ. *maand*, *maant*, zweed. *månad*, ijsl. *manadur*. Het ſtamt van *maan* af.

MAANKOP, zie *mankop*.

MAAR, bijw. en voegw. Bijw., voor alleenlijk, ſlechts: *doe gij het maar*. *Geef mij maar gelegenheid, dan zal ik het doen*. *Laat hem maar komen*. Dikwerf worden *ſlechts* en *maar* beide in eene rede gebezigd; doch verkeerdelijk: *ik heb hem ſlechts maar gezegd*, enz. *Wanneer het ſlechts maar leggen mag of ſtaan*. FR. v. HOOGSTR. Een van beide, *ſlechts* of *maar*, is hier voldoende.

Voegwoord, in verſcheidene beteekenisſen voorkomende. Als de rede, waarom datgeen, waarvan te voren geſproken is, geen plaats vindt: *hij konde gezond zijn, maar rigt zijn leven daarnaar niet in*. *Hij zoude het doen, maar anderen hitſen hem op*: — Als eene volſtrekte tegenſtelling van datgeen, wat te voren gezegd is; terwijl als dan, dikwerf, daartegen, of integendeel, daarvoor kan verwisſeld worden: *de mannen weten van niets, dan van vuur en zwaard; maar wij hebben zachte middelen om ons te wreken*. *Ik dacht, dat hij zoude gehoorzaamd hebben; maar neen! hij bleef ſtug en ongezeggelijk*. — Als eene nadere bepaling van het voorgaande, in de gedaante eener tegenſtelling; ook als eene vergoeding van hetgeen te voren beweerd of ontkend is geworden: *hare ſchoonheid verblindt mij zekerlijk niet; maar zij trekt mijne genegenheid*. *Zij heeft thands belet; maar zij zal tegen den avond de eer hebben, u een bezoek te geven*. — Als eene ondermijning, of kragteloosmaking van hetgeen te voren gezegd is geworden: *ik zocht hem, maar hij was er niet*. *Ik wachtte op hem; maar hij kwam niet*. *Zij heeft zich fraai, zeer fraai opgeſchikt; maar het is alles ijdelheid*. — Als eene tegenbedenking: *de natuur is hier ſchoon; maar zal zij het ook voor mij zijn? Ach, wanneer ik haar vond! maar ik droom*. — Als eene voorwaarde, of vermaning: *morgen wacht ik u; maar vergeet niet, uwe fluit medetebrengen*. — Als eene beperking, of verklaring, van het voorgaande: *hoe ſchoon zijt gij! maar niet uwe ſchoonheid alleen heeft mijn hart getroffen*. Ook wordt *maar* wel herhaald, en het overige der rede verzwegen: *hij*

zou nog wel een goed huwelijk kunnen doen; maar, maar . . . . — Dikwerf dient *maar* alleen, om eenen overgang van de eene zaak op de andere te maken, ſchoon beide geen eigenlijk verband met elkander hebben; in welk geval het ook aan het begin eener rede geplaatst wordt: *Maar zie eens, de man, die den brief gebragt heeft, wacht nog op andwoord. Maar, om weder op uwen broeder te komen.* — In den regtsgeleerden ſtijl bezigt men het zamengeſtelde *nemaar*, voor *neen maar*. *Maar* wordt ook als een zelfſt. naamw. gebruikt: *die zaak heeft een maar*, heeft hare bedenkelijkheid, is alleen onder zekere voorwaarde waar. *Er is niets zoo ſchoon, of er is een maar bij.*

MAAR, zie *mare, meer.*

MAAR, (*mare*), z. n., vr., *der*, of *van de maar*; meerv. *maren.* Een zeer oud woord, beteekenende gerucht, tijding: *op die maare.* HOOFT. *Zoo ras Sages deeze mare brengt.* VOND. *De maar loopt*, of *gaat*, het gerucht loopt, men zegt. *De aankondiging van de geboorte des kinds was voor hen eene blijde maar.* Zamenſtell.: *blijmaar, nieuwmaar* bij HOOFT, *ſtraatmaar*, enz.

Maar, hoogd. *mähre*, bij ULPHIL. *meritha*, OTFRID. *mari, mara.* ADEL. is van oordeel, dat dit woord eene nabootſing van het geruisch is, welk door den verhalenden mond van eenen, of meerderen, veroorzaakt wordt, het welk eigenlijk het gerucht uitmaakt. Oudt. was het ook een bijv. naamwoord, dat achter zelfſt. naamwoorden geplaatst werd, en vermaard beteekende, b. v. *een ridder mare. Merjan* is bij ULPHIL. verkondigen, en *märd*, in het ijsl., een loflied.

MAARSCHALK, z. n., m., *des maarſchalks*, of *van den maarſchalk*; meerv. *maarſchalken.* Een zeer oud woord, welk in de ſaliſche wetten het eerst voorkomt, waar het eenen geringen ſtalknecht beteekent, die het opzigt over twaalf paarden had. Daar de hof- en krijgsſtaat der toenmalige tijden grootſten deels in paarden beſtond, zoo werd dit woord, van langzamer hand, in onderſcheidene zinnen gebezigd, en beteekende, naderhand, eenen ſtalmeester, eenen opzigter over de ſtallen, paarden en de geheele ruiterij. In het gemeen, beteekent het bij ons eenen Opperveldheer, ook grootſtalmeester. *Maarſchalk van Frankrijk. De titel van Maarſchalk of grootſtalmeester was erfelijk gehecht aan de heerlijkheid van Naaldwijk en Delſtand.* Van hier *maarſchalkin.* Zamenſtell.:

Veld-

Veldmaarſchalk. Het woord is van het oude *mar*, *maar*, *maere*, een paard, waar van nog ons *merrie*, eng. *mare*, en het oude *ſchalk*, een knecht. Het is derhalve zoo veel als paardenknecht, in de ſaliſche wetten *mareſcalcus*, fr. *marechal*.

MAART, z. n., m., *van Maart*; zonder meerv. Uit het lat. *Martius*. De derde maand van het jaar, lentemaand: *den derden* (op den derden dag) *van Maart*. Bij de Romeinen, ten tijde van Romulus, werd *Maart* voor de eerſte, en Februarij, nog later, voor de laatſte maand des jaars gehouden. Eerst in den jare 1563, heeft koning Karel de agtſte, in Frankrijk, gelast, in alle geſchriften, den eerſten Januarij als den eerſten dag des jaars aantemerken. En ſedert den jare 1576, is de maand Januarij ook bij ons voor de eerſte maand des jaars gehouden. Bij de Angelſakſen werd de maand Maart *rhedmonath* genaamd, naar hunne Godin *Rheda*; en Karel de groote beſtempelde deze maand met den naam van *lenzinmanath*.

MAAS, z. n., vr., *der*, of *van de maas*; meerv. *mazen*. Verkleinw. *maasje*. Steek van een net: *er zijn vier mazen van dat net gebroken*. *Oude netten, quade mazen*. De Brune. Van hier het werkw. *mazen*, *maasde*, *gemaasd*, mazen breijen, mazen maken.

Hoogd. *maſche*, nederſ. *maske*, deen. *maske*, eng. *mesh*, *mash*, fr. *mache*, zweed. *maska*, ijsl. *möskne*, angelſ. *maeſce*. In het angelſ. is *max* een net.

MAAS, (lat. *moſa*, fr. *meuſe*) z. n., vr., *der*, of *van de maas*; zonder meerv. De rivier de Maas: *op de maas varen*. *De ſtroomgodt van de maeze*. Vond. Zamenſtell.: *maasland*, *maaslandſluis*, *maasſchipper*, *maasſtad*, *maasſtroom*, *maaswaal*, *maaswater*, *maaszand*, enz. — Van hier ook het zelfſt. *overmaas*, het land, dat over de maas ligt: *naar overmaas varen*. *Ik ben gisteren naar overmaas geweest*. Van hier ook het bijvoegelijke *overmaaſche*: *het overmaaſche land*.

MAAT, z. n., vr., *der*, of *van de maat*; meerv. *maten*. Verkleinw. *maatje*. Van *meten*. De ligchaamelijke grootte van iets: *de maat van iets nemen*. *De ſchoenmaker nam de maat van mijne voeten, om een paar ſchoenen voor mij te maken*; ook zegt men: *de ſchoenmaker nam de maat van een paar ſchoenen voor mij*. — *Hij is onder de maat, kan de maat niet halen*, is te klein. De, naar

de natuur der zaak bepaalde, grootte: *ende de wateren opwoeg in mate.* BYBELV. *De mate uwer gierigheyt.* BYBELV. Bijzonderlijk, het voor iemand beſtemde, of toegemeten deel: *na de mate des geloofs.* BYBELV. *De maat mijnes lijdens is te groot. De maat zijnes levens was kort.* Hierheen behooren ook de ſpreekwijzen: *de wijsheid in eene ruime maat bezitten. Zij ondervinden de treurige indrukſels daarvan, in eene volle maat. Naar de maat mijner kragten.* Eene, met de natuur der zaak overeenkomſtige handeling: *men moet in alle dingen maat houden. Kaſtijdt mij, Heere, doch met mate.* BYBELV. Somwijlen ook in het meerv.: *met maten eten en drinken. Boven maten.* Hierheen behoort ook *uitermaten, uitermate,* ongemeen, reeds bij M. ST. *utermate.* — De wijs, waarop iets gemeten wordt: *drie voet amſterdamſche maat.* Iets, waarmede men uitmeet: *eene maat erwten. Iets bij de kleine maat verkoopen. Twee maten olie. Ik heb mijne maat niet,* men heeft mij te weinig gemeten. *Iemand eene ruime,* of *volle maat geven.* Van hier overdragtiglijk: *iemand de maat vol doen, vol meten,* in alles involgen, in alles zijn genoegen geven. Zamenſtell.: *hoerenmaat,* bedriegelijke maat, — *koornmaat, melkmaat, rondemaat, ſcheepsmaat, wijnmaat,* — *maatjespeer,* bergamotpeer, enz. — Voorbeeld, beſtek, evenredigheid: *op zijne maat, iets naar zijne maat, op zijne maat, maken.* — Datgeen, waarmede men iets afmeet, of de maat van iets neemt: *de kleermakers gebruiken eene papieren maat.* Zamenſtell.: *kleermakersmaat, ſchoenmakersmaat, voetmaat,* — *maatſtok,* enz. Zangmaat: *de maat ſlaan;* ook figurel., het voornaamſte beſtier in iets hebben — *de maat houden. Uit de maat geraken, in de maat blijven.* Zamenſtell.: *dichtmaat,* — *maatgezang, maatklank.* Van *maat* is ook *maatregel, regelmaat, matig* enz. gevormd.

Dit oude woord heet, in al de genoemde beteekenisſen, bij ISID. *mezsſa,* KER. *mez,* NOTK. *meze,* eng. *meaſure,* lat. *menſura.* Andere talen verwisſelen de *s,* of *z,* voor *t,* als ons *maat,* nederſ. *mat,* angelſ. *maete, mat, mitte,* zw. *mätt,* alban. *mata,* waarmede wij het lat. *modius,* gr. μοδιος, en hebr. מד kunnen vergelijken.

MAAT, z. n., m., *des maats,* of *van den maat*; meerv. *maats.* Verkleinw. *maatje.* Medgezel, makker: *hij kwam met zijnen maat bij mij.* Werkgast, werkgezel:

voor

voor de gemeene maats iets ten beste geven. Het bootsvolk, de maats op de ſchepen: *hij wist, als kwartiermeester, goed met de maats om te ſpringen. Met iemand maats*, of goed vriend, *zijn*; in de gemeenzame verkeering; ook *maatjes: zij waren regt maatjes met elkander.* Zamenſtell.: *bootsmansmaat, koksmaat, ledemaat, lidmaat, ſchippersmaat*, enz.

Eng. *mate*, zweed en ijsl. *mat, mât.* Het behoort tot ons *met, mede*, waarin het denkbeeld van vereeniging opgeſloten ligt. A. Myl. zegt, dat men voetſtappen van dit woord vindt in *bergomates*, bij Plin. voorkomende.

MAATSCHAP, zie *maatſchappij.*

MAATSCHAPPEN, zie *maatſchappij.*

MAATSCHAPPIJ, z. n., vr., *der*, of *van de maatſchappij*; meerv. *maatſchappijen.* Genootſchap, gezelſchappelijke vereeniging ter bereiking van een en herzelfde einde: *de bataafſche Maatſchappij van taal- en dichtkunde — de Maatſchappij tot nut van het algemeen — de oostindiſche maatſchappij — de burgerlijke maatſchappij, de menſchelijke maatſchappij*, de zamenleving. *Maatſchappij* is voor *maatſchap*, van *maat*, gezel, en den uitgang *ſchap, ſchappij.* Van hier *maatſchappen* (*ſociare*) bij A. v. d. Goes — *maatſchappijelijk*, waarvoor *maatſchappelijk* meer in gebruik is.

MAAUWEN (*meeuwen*), onz. w., gelijkvl. *Ik maauwde, heb gemaauwd.* Schreeuwen, of geluid maken, als de katten; klanknabootſend woord: *de kat maauwt.* — *Het maauwen*, als zelfſt.: *het maauwen der katten is onaangenaam.* Van hier *maauwing.*

MADE (*maai*), z. n., vr., *der*, of *van de made*; meerv. *maden.* Zeker klein wormpje: *lang van de maai deurgeten.* J. de Deck. *Er kropen maden uit het vleesch. Er zijn maden in die kaas.* Van hier *madig, maaijig*, vol maden: *maaijige kaas.* Zamenſtell.: *houtmade, ſpekmade, vleeschmade.*

Made, hoogd. *made*, bij Notk. *mado*, nederſ. *made, mae*, deen. *mak*, zweed. *matk*, ijsl. *madkur*, angelſ. en bij Ulphil. *matha*, eng. *moth, maggot.*

MADELIEF, z. n., vr., *der*, of *van de madelief*; meerv. *madelieven.* Verkleinw. *madeliefje.* Zekere bloem. *Roode, witte madelieven.* Kil. heeft ook *maagdelief*, of *maegdelieve*, ſchoon *madelief*, waarſchijnelijk, de echte ſpel-

ſpelling is, als van het oude *made*, nederſ. *mädde*, d. i. vlak land, afkomſtig. *Madelief* is derhalve, eigenlijk eene veldbloem, die in de vlakke velden groeit.

MAF, bijv. n. en bijw., *maffer*, *mafst*. Laf, mat, vadzig: *de warmte maakt mij zeer maf. Het is een maffe karel. Het kind is maf van al het eten*, ook wordt het zelfſt. gebezigd, in het verkleinw. *mafje*, met de ſpreekwijzen: *voor het mafje loopen*, een ſpot van anderen zijn — *iemand voor het mafje houden*, met iemand den ſpot drijven. *Zij is een regt mafje*, eene laffe, vadzige beuzelaarſter.

MAGAZIJN, z. n., o., *des magazijns*, of *van het magazijn*; meerv. *magazijnen*. Eene bewaarplaats, hetzij ſlechts eene kamer, of een geheel gebouw, waarin zekere dingen in meenigte ten aanſtaanden gebruike, weggelegd en bewaard worden. Zamenſt.: *houtmagazijn*, *hooimagazijn*, *geweermagazijn*, anders tuighuis, *koornmagazijn*. *'t Gezegend magazijn*. VOND. *Een magazijn aanleggen*. Figurel., voor eene meenigte, eenen grooten voorraad: *ik heb daarvan een geheel magazijn*.

Magazijn, hoogd. *magazin*, fr. *magazin*, ital. *magazzino*, ſp., met het arabiſche lidwoord, *almazen*, alban. *magake*, wallach. *makaza*. Het is een oostersch woord, welk vermoedelijk, door de kruistogten en den koophandel in de middeleeuwen, naar Europa gekomen is. In het perſ. is het *magzen*, hebr. מַחְסֶן, *machzen*; alle in de beteekenis van eene voorraadsplaats. Het ſtamwoord is חָסַן, zie *ſchat*.

MAGER, bijv. n. en bijw., *magerder* (*magerer*), *magerst*. Eigenlijk, dat weinig vleesch heeft, in tegenſtelling van vleezig, lijvig, zoo wel van menſchen als van beesten: *een lang mager man. Magere handen. Mager vee. Mager worden.* Wijders, het tegengeſtelde van vet, dat weinig of geen vet heeft: *mager vleesch. Vet en mager beide eten. Zoo mager als hout zijn.* Figurel., ſchraal: *mager land*, *magere grond* — *eene magere weide*, die weinig gras, weinig voedſel geeft. *Het zaad ſtaat zeer mager*, zeer dun en ſchraal. *Een magere*, ſchrale, *maaltijd*. — *Mager*, ondiep, *water*, ſcheepswoord. *Een mager gedicht*, *gezegde* enz., dat weinig geest of kragt heeft — *dat 's een mager bewijs*. Ook als zelfſt.: *het magere van vet vleesch is aangenaam*. Van hier *magerheid*, *magerte*, *magertjes*. Ook *mageren*,

ten, het onz. w., voor mager worden, reeds bij NOTK. voorkomende, waarvoor wij doorgaans *vermageren* bezigen: *ende mijn vleesch is gemagert, ſoo datter geen vet aen en is.* BYBELV.

Mager, hoogd. *mager*, deen en zweed. insgelijks *mager*, angelſ. *maegre*, eng. *meager*, ijsl.. *magur*, fr. *maigre*, ital. *magro*, lat. *macer*. Het ſchijnt met het gr. μικρος tot eene gemeenſchappelijke oudere bron te behooren en, aanvangelijk, klein, dun, rank, beteekend te hebben.

MAGEREN, onz. w. gelijkvl. zie *mager*.

MAGGELEN, onz. w., gelijkv. *Ik maggelde, heb gemaggeld*. In Groningen gebruikelijk, waar het beteekent: niets beduidende haken en oogen met de pen op het papier halen.

MAGISTRAAT, z. n., m., *des magistraats*, of *van den magistraat*; meerv. *magistraten*. Een uit het lat. *magiſtratus* ontleend woord, beteekenende den ſtadsraad, de raadsvergadering eener ſtedelijke regering: *tot den magistraat kiezen*. HOOFT. *Aan den magistraat van Amſterdam*. VOND. — HOOFT bezigde het ook vrouwelijk: *van de majestraat*. Zoo ook neemt HALMA het mannel., voor eenen magistraatsperſoon, maar vrouwel., voor het ligchaam der magistraatsperſonen. Zamenſtell.: *magistraatſchap*, bij HOOFT *majestraatſchap*.

MAGNEET, z. n., m., *des magneets*, of *van den magneet*; meerv. *magneten*. Zekere ijzerſteen, welke het ijzer aantrekt, en zich, onder daartoe behoorende omſtandigheden, beſtendig naar het noorden draait; bij ons ook *zeilſteen* genoemd, dewijl men zich daar van bijzonder in de ſcheepvaart bedient. *Den ouden is de kragt des magneets onbekend geweest. Eene naald aan den magneet ſtrijken*. Figurelijk, voor alles wat aantrekkelijk is, voor al in de taal der liefde: *ik word, dagelijks, door uwe bekoorelijkheid, als door eenen magneet, aangetrokken. Met wat hemelſchen magneet*. VOND. Van hier *magnetisch*, met de aantrekkende kragt des magneets verzien. Zamenſtell.: *magneetnaald, magneetſteen*. De benaming *magneet* is uit het lat. *magnetes*, gelijk deze uit het gr. μαγνης, welke deze ſteen, of naar het landſchap Magneſie in Lidie, of wel naar zekeren herder met name *Magnes*, voert, die deszelfs aantrekkende kragt het eerst zou ontdekt hebben.

MAGSCHIEN, zie *misſchien*.

MAGT,

MAGT, z. n., vr.; *der* of *van de magt*; meerv. *magten*: Zoo wel het vermogen om iets tot dadelijkheid te brengen, als ook een met dit vermogen begaafd wezen.

Vooreest, het vermogen om iets tot dadelijkheid te brengen; zonder meerv. En wel de naturelijke kragt of sterkte van iets: *God bezigt eene oneindige magt. Dat is boven zijne magt. Zijne stem met magt verheffen. Eenen steen met alle magt opheffen. Uit al zijne magt loopen, schreeuwen* enz. Ook ten aanzien van de mogelijkheid om het beslotene ter uitvoer te brengen; en bijzonder, om een genoegzaam aantal van menschen, die verpligt zijn, de wapenen te voeren, aanteduiden: *eene groote magt* (een groot krijgsheer) *op de been hebben.* Figurelijk, uiterlijk aanzien: *een man van magt en gezag.* Meenigte, veelheid: *eene magt van volk, van geld*, enz. *Magt van opgeleide granen.* VOND. Inzonderheid, het zedenlijke vermogen om iets tot dadelijkheid te brengen, of de vrijheid, het regt en de bevoegdheid om iets te doen of te laten: *iemand magt geven, om iets te doen. Dat staat niet in mijne magt. Magt over leven en dood hebben.* —

Ten tweede, een met bijzondere magt begaafd wezen, wanneer het somwijlen van magtige geesten en geestelijke wezens gebezigd wordt: *helsche magten. Ende den machten in den hemel.* BYBELVERT. In deze beteekenis wordt het meest gebruikt van magtige staten, het zij Koningrijken, of Gemeenebesten: *de magten van Europa — de magten der aarde.* Van hier *magteloos, magteloosheid.* Zamenstell.: *magtbrief, magtspreuk, magtwoord — volmagt.*

Magt, hoogd. *macht*, voor sterkte bij ISIDOR. reeds *magti*, bij NOTK. en TATIAN, in de gewone beteekenis, *maht*, zweed. *magt*, bij ULPHIL. *mahts*, angels. *myht, maeth, maaht*, deen. en nederl. *magt*, eng. *might*, pool. en boh. *moc.* Het stamt van *mogen* af; en deszelfs ouderdom blijkt uit het lat. *majestas, magister, magistratus*, en ook uit het gr. μεγας. Zie *magtig, mogen.*

MAGTIG, bijv. naamw. en bijw., *magtiger, magtigst.* Naturelijke kragt, vermogen hebbende: *de leeuw is een magtig dier.* Dat vele middelen heeft, om zijn oogmerk te bereiken: *een magtige vriend. Hij is mij te magtig geworden. Een magtige vijand — een magtig rijk.* Figu-

gurelijk: *een magtig huis*, een groot, ruim huis; welke beteekenis met het gr. μεγας overeenkomt. Zoo ook *eene magtige*, groote, *meenigte volks*. *Magtig zijn*, in ſtaat zijn: *hij is nog magtig om te betalen*. *Een land magtig worden*, in zijne magt krijgen. *Hij is zijne zinnen*, ook met den tweeden naamval, *zijns verſtands, nog magtig*. *Vele talen magtig zijn*, vele talen kennen. — *Magtig* wordt ook van ſpijzen gezegd, die ſterk gekruid en geſousd zijn: *dat is zeer magtige kost*. Van hier zegt men ſchertſende: *dat is mij te magtig*, wanneer het te duur, te hoog in prijs is: *ik zou dat huis wel gekocht hebben, maar de prijs was mij te magtig*. Ook wordt het, bij andere bijvoegelijke naamwoorden gevoegd, om eene ſoort van overtreffenden trap te vormen, voor zeer: *hij is magtig rijk*. *Magtig ſchoon*. *Magtig veel geld*. *Hij beeldt zich magtig veel in*. Van hier *magtigheid*.

Bij NOTK. *mahtig*, ULPHIL. *mahteiga*, angelſ. *mihtig*, eng. *mighty*, zweed. *mägtig*, deen. en nederſ. *mägtig*.

MAGTIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik magtigde, heb gemagtigd*. Magtig maken, magt geven: *zij waren daartoe gemagtigd*. Van hier *magtiging*.

MAI, zie *Mei*.

MAJESTEIT (ond. woord, van het lat. *majestas*), z. n., vr., *der*, of *van de majesteit*; meerv. *majesteiten*. De hoogſte, in het gemeene leven, aan niemand onderworpene magt en waardigheid. Eigenlijk, van alle onafhangelijke, met magt en gezag bekleede ſtaten: *de majesteit beleedigen, kwetſen*, zich op eene verregaande wijs tegen die hoogſte magt verzetten; waarvan *de misdaad van gekwetſte majesteit*. *Gods majesteit*, zijne wezenlijke verhevenheid boven, en onbepaalde magt over alle dingen. Figurelijk, de dadelijke erkentenis van deze magt en verhevenheid; eene beteekenis, welke alleen in de overzetting van den BYB. voorkomt: *uwe, o Heere, is de grootheijt ende de majesteit*. — De uiterlijke glans en waardigheid dezer hoogſte magt: *de Keizer vertoonde zich in zijne geheele majesteit*. Ook wordt het in opzigt tot den uiterlijken glans en de pracht van andere dingen gebezigd: *de Zon ging op, in volle majesteit*. — Een met de hoogſte magt bekleede perſoon: *zijne keizerlijke*, of *koninglijke Majesteit*. Zamenſtell.: *majesteitſchennis*.

Ma-

Majesteit, met den klemtoon op de laatſte lettergreep; hoogd. *majestät*. Het lat. *majestas*, gelijk ook *magnus*, heeft overeenkomst met ons *magt* en *mogen*.

MAJOOR, z. n., m., *des majoors*, of *van den majoor*; meerv. *majoors*, *majoren*. Van het middeleeuwſche lat. *major*; zekere krijgsbevelhebber. Oul. bezigde men ook *meijer*, in de beteekenis van bewindhebber, ſchout. Van hier *majorij*, *meijerij*: *de majorij van 's Hertogenbosch*. Zamenſtell.: *generaalmajoor*, *plaatsmajoor*, *tamboermajoor*, enz.

MAK, bijv. n. en bijw.; *makker*, *makst*. Tam, niet wild: *een mak paard*. *Een wild paard mak maken*. *Iemand mak maken*, beteugelen, weerhouden. *Hij is zoo mak als een ſchaap*. *Er gaan vele makke ſchapen in een hok*, bezadigde menſchen ſchikken zich wel.

MAKELAAR, z. n., m., *des makelaars*, of *van den makelaar*; meerv. *makelaars*, *makelaren*. Middelaar in koopmanſchap — een beëedigd perſoon, die de koopen ſluit, in tegenoverſtelling van beunhaas. *Een makelaar in tabak*, *in wijnen*, *in vaste goederen* enz. *Twee raadsmannen hadden gedient tot makelaars dezer koopmanſchappen*. HOOFT. De vrouwelijke naam is *makelares*, *makelaarſter*, *makelſter*, bij HOOFT — *makelares in huwelijkszaken*, koppelaarſter. Van hier *makelarij*, anders gewonelijk *makelaardij*, voor het ambt van eenen makelaar: *hij ſtaat naar een makelaardij* — ook voor het loon van eenen makelaar: *gij zult er geen makelaardij aan verdienen*.

Sommigen hebben *maakklaar* geſchreven, als zijnde iemand, die de koopen *klaarmaakt*; doch dit is meer aardig, dan gegrond. *Makelaar* is niet anders dan een van het werkw. *makelen* gevormd zelfſtandig naamwoord.

MAKELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik makelde*, *heb gemakeld*. Voorddur. werkw. van *maken*. Eigenlijk, derhalve, *dikwijls*, of *herhaald*, *maken*. Want gelijk *maken* ook beteekent eene zaak beſchikken, bezorgen, zoo geeft *makelen* te kennen een aanhoudend bezorgen, een over en weer beſchikken, over en weer gaan; verder, bij elkander brengen, vereenigen: *dat ik ſchijne gemakelt te hebben*. HOOFT. *Die zaak zal wel gemakeld worden*. Van hier *makeler*, *makelaar*.

MAKEN, bedr., en in ſommige gevallen ook onzijd. w., ge-

gelijkvl. *Ik maakte, heb gemaakt.* Dit woord ſchijnt oorſprongelijk *bewegen* beteekend te hebben. Van deze grootſtendeels verouderde beteekenis zijn nog eenige weinige overblijfſels, in de volgende ſpreekwijzen, waar *maken* als een wederk. werkw. voorkomt, en van plaats veranderen, zich elders heen begeven, aanduidt: *maak u van hier. Zich weg maken. Zich uit de voeten maken. Zich van den berg afmaken. Zich te zoeken maken.* — *Maak wat voort. Maak, dat gij rasch weder komt.* Waar het als onzijd. gebezigd wordt.

In eene meer gewone beteekenis duidt het handelen, werken, veranderingen voordbrengen aan. Zonder aanwijzing van het geen gehandeld of gewerkt wordt: *maak het met ons, zoo als u goeddunkt. Vertrouwt op hem, hij ſal 't wel maken.* BYBELV. *Dat kan niet maken,* niet beten, niet bijbrengen. *Ick ſal maken, dat alle uwe vijanden u den necke toekeeren.* BYBELV. *Hij heeft het ſlecht gemaakt. Ik weet niet, hoe ik het maken zal. Gij hebt het er wel naar gemaakt! Hij zal het niet lang meer maken* zegt men van iemand, die dra zal ophouden in zekere zaak werkzaam te zijn — ook die haast zal ophouden te leven. — Met uitdrukkelijke melding van het geen gehandeld of gewerkt wordt. Eigenlijk; een werk voordbrengen, aan iets het beſtaan geven: *die den hemel ende de aerde gemaeckt heeft.* BYBELV. *Wie heeft dat kunſtſtuk gemaakt? Kleederen maken, ſchoenen, hoeden, orgels maken, verzen, een gedicht, eene redevoering maken.* Zamenſtellen: *boter, kaas maken. Vuur maken. Iemand plaats maken,* hem ruimte geven. *Iemand eene beſchrijving van iets maken. Tweemaal twee maakt vier. Op iets rekening maken,* figurel., op iets ſtaat maken, hopen het te zullen verkrijgen. *Geweld maken. Veel ophef van iets maken. Eene wet maken. Zich een denkbeeld van iets maken,* enz.

Daar de wijs, waarop iets voordgebragt wordt, zeer verſchillend is, zoo wordt daarbij niet altoos het woord *maken* gebezigd; maar in vele gevallen zijn bijzondere werkwoorden ingevoerd, welke deze wijs nader bepalen. Zoo zegt men, in het gemeen, niet, *een huis maken,* maar *bouwen,* niet *eenen tuin maken,* maar *aanleggen,* niet *klokken maken,* maar *gieten,* enz. Intusſchen zijn er gevallen, waarin zoo wel het algemeene *maken,* als eenig ander bijzonder eigen werkw. gebruikt wordt.

Zoo zegt men *een boek maken*, en ook *een boek ſchrijven*, enz.

In eene uitgeſtrektere beteekenis geeft het de beweegoorzaak eener werking te kennen. *Iemand tot voogd, tot Koning, tot hoogleeraar, tot ſlaaf maken*, enz. *Een koningrijk tot een gemeenebest maken.* Ook zonder *tot*: *iemand voogd maken, iemand erfgenaam maken*, enz. *Vele ſchulden maken. Hij wil van zijnen Zoon eenen koopman maken. Zijn goed aan iemand maken*, bij uiterſten wil daarover ten voordeele van iemand beſchikken. *Een verbond met iemand maken. Vrede maken. Zich iemand ten vriend maken. Zich eenen naam maken. Een begin met iets maken. Dat maakt bij hem geenen indruk. Kennis met iemand maken. Allerlei tegenwerpingen maken. Een einde aan de zaak maken. Het water aan de kook maken. Zich iets ten pligt maken. Iets tot geld maken. Hij heeft zijn geluk gemaakt*, hij is gelukkig geworden. *Zijn water maken*, lozen. *Eene gewetenszaak van iets maken.* Met de onbepaalde wijs der werkwoorden, als zelfſtandig gebezigd: *iemand aan het lagchen, aan het ſchreijen maken.* Zoo ook met bijwoorden: *een glas ſchoon maken. Iets vast maken. Iemand arm, rijk, gelukkig, gezond, levend, bastaard maken*, de werkende oorzaak daarvan zijn. *Zich bemind, gehaat, ziek, hard maken. Iets grooter, kleiner maken. Iemand van iets afkeerig maken. Iemand afvallig maken. Eenen gevangenen vrij maken. Zich nat, vuil maken. Iemand onrustig, bevreesd, bekommerd, driftig, dol, vrolijk, opgeruimd, trotsch, droevig, verlegen, beſchaamd, dronken maken. Zich noodzakelijk maken. Zich bekwaam maken. Zich gereed maken. Iemand iets wijs maken. Iets bekend, wereldkundig maken — kond*, bekend, *maken: Godes eer gaen maken kondt.* KAMPH. *Iets klein maken*; ook figurelijk: *zijn geld klein maken. Iemand het leven bitter, het hoofd warm maken. Iemand iets duidelijk maken. Zich eener zaak waardig maken. Het kort maken. Iemand wakker maken. Met kind maken*, bevruchten: *want zellen wij die waarheit zegghen, ſo en draeght ſij van ghenen man, dan van den Engel, dieze met kynde heeft ghemaeckt.* LEV. J. C. Insgelijks met het voegwoord *dat*: *maak, dat hij kome*, veroorzaak het. *Gij maakt, dat wij u niet langer kunnen liefhebben.*

ben. Dán, de werkende oorzaak behoeft juist niet een verſtandig wezen te zijn. Het woord *maken* heeft eene zoo algemeene beteekenis, dat het ook van alle levenlooze dingen kan gebruikt worden. *De Zon maakt het was week. Zorgen maken oud voor den tijd. Opregt berouw maakt alles weder goed. Die wijn maakt het hoofd bedwelmd. Hare verlegenheid en ontroering maakten, dat hij van zijn voornemen afzag.* Figurelijk; toebereiden, tot een zeker oogmerk geſchikt maken; doorgaans in het dagelijkſche leven, en in eenige gevallen. *Het bed maken. Punch maken, worst maken.* Voorſtellen: *gij maakt de zaak veel te gevaarelijk*, ſtelt die als zeer gevaarelijk voor. *Hij is zoo arm niet, als de menſchen het wel maken. Iemand iets ligt, zwaar maken*, zoo voorſtellen. *Ik weet niet, wat ik daarvan maken*; daarvan denken, mij voorſtellen, moet. *Iemand tot eenen kester, tot eenen ſchelm maken*, heên als zoodanig voorſtellen, daarvoor verklaren. *Iets groot, klein, belagchelijk maken*, het als groot, klein, of belagchelijk voorſtellen. Vertoonen, verbeelden, ſpelen, veinzen: *den zot, den meester maken*, bij KIL. *En als ghijer bijcomt, maeckt dan den droeven.* CONST. DER MINN. *De ſchouwſpeler maakt den Ceſar.* Van hier het verled. deelw. *gemaakt*, dat niet alleen voltooid, maar ook gedwongen, geveinsd beteekent. Zie hetzelve. *Maker*, iemand, die iets maakt, en wel van God, als den voordbrenger van alles: *waar' is Godt, mijn maker.* BYBELV. Van menſchen: *wie is de maker van dat werktuig?* Doch meest in zamenſtell.: *blokmaker, glazenmaker, hoedenmaker, inktkokermaker, kaarſenmaker, lijſtenmaker, mandenmaker, naaldenmaker, orgelmaker, papiermaker, rokslijfmaker, ſchoenmaker, tentenmaker, uurwerkmaker, vredemaker, wagenmaker, zeilmaker*, enz. *Maakſter: musſenmaakſter, ſchoonmaakſter*, enz. Verder *making*, in de regtsgeleerdheid gebruikelijk: *making van*, of *bij uiterſten wil*, ook *erfmaking*. Anders altoos in zamenſtelling: *bekendmaking, gelijkmaking, heiligmaking, regtvaardigmaking*, in de godgeleerdheid, enz. Omtrent de twee laatſte woorden kan aangemerkt worden, dat men, bij het uitſpreken van dezelve, doorgaans, den kleintoon op *ma*, de eerſte lettergreep van *making*, plaatst, doch verkeerdelijk, dewijl, volgens ons heerelijk taaleigen, de nadruk altoos op het zakelijke

deel des woords, en dus hier, op *heilig* en *regtvaardig*, moet vallen. Wijders, *makerij*, alleen in zamenſtelling gebruikelijk: *azijnmakerij*, *kettermakerij*, *loodwitmakerij*, *meſſenmakerij*, *zeilmakerij*, enz. Eindelijk *maakſel*, voor ſchepſel, gewrocht: *de menſchen zijn Gods maakſel*, — *het maakſel zijner vingeren*, in den godgeleerden ſtijl. Bereidſel, bereiding van de ſtof, waaruit iets gemaakt is: *Hij weet, wat maakſel wij zijn.* Byb. *Een zakuurwerk van engelsch maakſel. Dat papier is van een goed maakſel.* De wijs, waarop iets gemaakt is: *die rok is van een goed maakſel — ik zal naar hetzelfde maakſel een kleed beſtellen. Gij en ſult ook na haer maeckſel geene dergelijcke maken.* Bybelv. Figurel.: *hij is een wonderlijk maakſel*, een wonderlijke vent; in de gemeenzame verkeering. Zamenſtell.: *maakloon*, *maakſelloos* (*informis*) bij Vond.

MAKKELIJK, bijv. n. en bijw., *makkelijker*, *makkelijkst*, in de dagelijkſche taal gebruikelijk. Hetzelfde als *gemakkelijk*. Zie dit woord.

MAKKER, z. n., m., *des makkers*, of *van den makker*; meerv. *makkers*. Medgezel, maat: *hij is een goede makker. Zijnen makker verklappen. Zij zijn makkers*, verkeeren als goede vrienden onder elkander; in de dagelijkſche taal. Van hier *makkerij*, bij Hooft, in den zin van *collegium*, *conventus* — *makkerſchap*: *makkerſchappen ingaen.* Oud. Zamenſtell.: *ſchoolmakker*, *ſpeelmakker*, enz.

MAKREEL, z. n., m., *des makreels*, of *van den makreel*; meerv. *makreelen*. Zekere zeevisch. Kil. heeft *mackereel*, *maeckereel*. Fr. *maquereau*, eng. *mackarel*.

MAL, z. n., o., *des mals*, of *van het mal*; meerv. *mallen*. Bij de huis — en ſcheepstimmerlieden, ook bij de ſmeden, molenmakers en andere handwerkslieden gebruikelijk, voor een voorbeeld in het klein, waarnaar men iets in het groot maakt; overeenkomende met het oude *maal* een beeld, een teeken: *een houten*, *een ijzeren mal*. De ſpanten, of het model, waarnaar een ſchip gemaakt wordt: *het mal van een linieſchip. Het mal van een geſchut.* Het hout, dat de Timmerlieden gebruiken, om eenen winkelhaak, die verſchoven is, weder winkelregt te zetten, wordt ook *mal* genoemd.

MAL, bijv. n. en bijw., *maller* (*malder*) *malst*. Niet wijs, gek: *een mal mensch. Hij is een malle gek*, zegt men,

men, in de verkeering, voor: hij is een groote gek. *Tusſchen mal en vroed zijn*, half dwaas zijn. Al te toegevend, al te inſchikkelijk: *zijne Moeder is zeer mal met hem. Mal moertje mal kindje*, eene al te goede moeder bederft hare kinderen; ſpreekw. *Mal amſterdamsch* zegt men, in de dagelijkſche taal, voor plat amſterdamsch. Ook wordt het als zelfſt. gebruikt, *het mal*, voor zotheid, kinderachtigheid, ook teelarift, in de dagelijkſche taal: *het mal is bij hem al over*. HOOFT heeft *menſchenmal*. Van hier *malheid*, ook *malligheid*. Wijders, het onzijd. gelijkvl. werkw. *mallen*, zich gekkelijk aanſtellen: *wat zit gij te mallen!* waarſchijnelijk van *malen*, mijmeren, niet wel bij het hoofd zijn, als iemand, die *malende* van herſenen is, en die over de voorkomende zaken geen beſcheiden oordeel kan vellen.

MALDER, z. n., o., *des malders*, of *van het malder*; meerv. *malders*. Mudde, eene ſoort van koornmaat: *een malder tarw, haver*, enz.

MALE, zie *maal*.

MALEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik maalde, heb gemaald*. Van het oude *maal*, een beeld, een teeken. In het algemeen, afbeelden, de gedaante eener zaak, door zigtbare trekken nabootſen en voorſtellen; teekenen, enz. In eene bepaaldere en meer gewone beteekenis is *malen* met verwen afbeelden, ſchilderen, inzonderheid met inachtneming van licht en ſchaduw, in onderſcheiding van teekenen, enz. Een *beeld, een landſchap, een bloemſtuk malen. Op glas, op doek, op koper, op hout, op papier malen. Met waterverw, met olieverw malen. Daar was alle beeltenisſe geheel rondom aen den wande gemaelt.* BYBELV. Schilderen is meest in gebruik. Zie *afmalen*.

Malen, hoogd. *mahlen*, zweed. *måla*, deen. *male*, boh. *malowati*, pool. *malowac*, alle voor ſchilderen. Bij ULPHIL. is *meljan* ſchrijven, *quaſi literas pingere*, omdat de eerſte ſchrijfwijs toch ſlechts eene teekening van verſcheidene figuren was; waarin ons *melden* ook zijnen oorſprong vindt. Van hier *maler* (*maalder*) ſchilder, *malerij* (bij KIL.), voor ſchilderij. In zoover tot het teekenen en ſchilderen het heen en weer bewegen van de teekenpen en het penſeel behoort, ſchijnt het met het volgende *malen* verwant te zijn.

MALEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik maalde* (oul. *moel*), *heb*

heb gemalen. Ook onz., gelijkvl: *Ik maalde heb gemaald.* Eigenlijk, zich heen en weer bewegen, bijzonderlijk zich in eenen kring bewegen, ronddraaijen; eene bij ons bijna verouderde beteekenis, welke echter nog in eenige ſpreekwijzen overgebleven is, zoo als nader bij het onz. gelijkvl. werkw. *malen* zal blijken. Zie *maalſtroom.* In eenen bepaalderen zin, door heen en weer bewegen verbrijzelen, vergruizen; eigenlijkst en gewoonelijkst, tuſschen twee ſteenen verbrijzelen, fijn maken, tot meel maken: *koorn malen, mostert malen, koffij malen, Twee vrouwen ſullen te ſamen malen.* Byrelv. *Die eerst komt, die eerst maalt*, wordt het eerſte geholpen, ſpreekw. Schoon een werktuig door den wind of anderzins bewogen, als een molen enz., eigenlijk *maalt*, wordt dit echter aan hem toegekend, die ſlechts het opzigt over zoodanig werktuig heeft: *de molenaar maalt van daag niet.* Ook wordt het van diegenen gebezigd, die hun koorn enz. *laten malen: wij zullen morgen malen.* Men maalt ook water, ſlijk, enz. uit de polders, grachten, enz., wanneer men het door middel van een molenwerk, met ſchepraderen, uitbrengt. Zie *moddermolen.* Dit woord *malen* wordt in de Byrelv. ook voor bijſlapen, vleeſchelijk te doen hebben, gebezigd: *ſoo moet mijne huijsvrouwe met eenen anderen malen.* Van hier *maler*, *maalſter*, ook voor de tanden: *wanneer de maalſters zullen ſtil ſtaan.* Byrelv. Zie *gemaal.*

Notk. gebruikt *mulon* en *fermulon*, in de beteekenis van verbrijzelen. In de tegenwoordige bepaaldere beteekenis heet het in het zweed. *mala*, bij Ulphil *malan*, wall. *malu*, deen. *male*, eng. *to mill*, lat. *molere*, gr. μυλλειν, fr. *mouldre*, *moudre.* Reeds in het heb. is מלל in ſtukken wrijven. Ons *meel*, *molm*, *mul*, lat. *mollis* en *demoliri* zijn daarmede verwantſchapt.

MALEN, onz. w., gelijkvl. *Ik maalde*, *heb gemaald.* Zich heen en weer bewegen, rond draaijen: *hoe ſtaat gij zoo te malen? Zit toch ſtil en maal zoo niet.* Van hier ook *gemaal*, voor gedurige beweging, gedruisch; *wat is dat voor een gemaal?* Bij overdragt, mijmeren: *zij begint te malen. Over iets malen: waarover maalt hij? Hoe lang heeft zij reeds gemaald?* niet *gemalen.* Van hier ook *malerij* (*maalderij*), *maling*; *gij zijt in de maling*, in de war. *In de maling komen*, door het gemeene volk,

op de ſtraat, omſingeld, en van den eenen naar den anderen kant, getrokken, geſtooten worden. En hier mede komt de gemeenzame ſpreekwijs overeen: *hij loopt met molentjes*, hij is niet ter deeg wijs. Ook zegt men: *er maalt iets door mijn hoofd — er maalt mij iets door het hoofd*; eigenlijk: er wordt iets in mijn hoofd om en om gedraaid, dat komt mij gedurig in de gedachten, en ik peins daarover, bij herhaling.

MALEN, (*mellen*) oud werkw. (bij KIL.), beteekenende vereenigen, huwelijken, waarvan ook *maaldag*, voor trouwdag, in gebruik geweest is. Zie *gemaal*.

MALIE, z. n., vr., *der*, of *van de malie*; meerv. *malien*. Een ring van ijzer of koperdraad: *malien aan een rijglijf zetten*. *Een wapenrok met ſtalen malien, driedubbelt doorgeweven* — HOOGVL. Ook eene ijzeren, of koperen pen aan een ſnoer, anders nestel: *de malie van dezen veter is gebroken*. Zamenſtell.: *maliehemd*, of *malienkolder*, kolder met malien bezet.

In het fr. *maille*, ital. *maglia*, ſp. *mala*, eng. *mayle*, middeleeuw. *malia*.

MALIE, (fr. *mail*, lat. *malleus luſorius*) z. n., vr., *der*, of *van de malie*; meerv. *malien*. Eene kolf, waarmede men in de maliebaan ſpeelt, anders *maliekolf*. Zamenſtell.: *maliebaan*, *maliehuis*, herberg bij de maliebaan, *malieklik*, het onderſte ſtuk eener maliekolf. Van hier ook het onzijd. werkw. *malien*, in de maliebaan ſpelen: *ik maliede*, *heb gemalied*.

MALKANDER, voornaamw., onbuigbaar, behalve in den tweeden naamval, *malkanders*. Hetzelfde als *elkander*. *Malkander beminnen*. *Zij verſtaan malkander*. *Zij gingen met malkander*, te zamen. *Bij malkander komen*. *Onder malkander*, onderling: *zij hebben het onder malkander gevonden*, *geſchikt*; ook overhoop: *de boeken liggen onder malkander*, het eene ligt onder het andere. *Tweemaal na — op malkander*, tweemaal achtereen. *Boter en azijn onder malkander roeren*, vermengen. *De legers waren aan malkander*, waren ſlaags. *Die twee landen liggen aan malkander*, het eene grenst aan het andere.

Het wordt ook in alle geſlachten en getallen gebruikt, even als *elkander*. Het is zamengeſteld uit *malk*, d. i. elk, bij KIL. *quisque*, en *ander*. Oul. bezigde men *malk*, buiten zamenſtelling: *mallic kent hem ſelven wale*.

MEL. ST. *Om vrientſchap, die mallick van ons tot den andere heeft.* S. v. LEEUWEN. *Malc den anderen te baten comen.* PRIVIL. v. DORDR.

MALLEN, onz. w., gelijkvl. *Ik malde, heb gemald.* Zich gekkelijk gedragen: *het is zoet mallen, wanneer het pas geeft.* VOND. Zie *mal.*

MALLIGHEID, zie *mal.*

MALLOOT, z. n., vr., *der* of *van de malloot*; meerv. *malloten.* Van *mal* en *loot.* Een mal, ijdel vrouwmensch, bij KIL. *inepta et inſulſa mulier.* In Groningen zegt men *malloete*, voor eene half gekke dogter. Zie *loot.*

MALLOTE, z. n., waarvan het meerv. buiten gebruik is. Zekere ſoort van ſteenklaver. KIL. heeft *malloete.* Het is verbasterd van *mililote*, in het lat *melilotus*, fr. *melilot*, ital. *meliloto.* Zamenſtell.: *mallotezalf.*

MALSCH, bijv. n. en bijw., *malſcher, malſcht, zeer malsch.* Zacht, week: *malsch vleesch.* Figurel.: *een malsch*, zacht vloeijend, *vers. Malſche kusjes. Ik zal het hem zoo malsch*, zoo zacht en bedaard, *zeggen, als ik kan.* Van hier *malschheid, malſchelijk, malschjes.* Het ſtaat, ten aanzien van zijnen oorſprong, met het lat. *mollis*, gr. μαλος, zweed. *mjäl*, eng. *mellow* week, zacht, ons *molm, molſem, mul* en *malen*, in verband.

MALVEZEI, z. n., m., *malvezeis*, of *van den malvezei*; het meerv. is niet in gebruik. Een goudgele, balſemachtige, zoete wijn, welke om de ſtad *Napoli di malvaſia* in Morea wast, en van daar zijnen naam heeft. In eene ruimere beteekenis wordt ook een dergelijke wijn van het eiland kandia dus genaamd: *drinkt nu den muskadel en zoeten malveſeij.* J. THIEULL. *Zoo als hem Moſes en Mesſias mengen, van alsſ' en malvazei.* M. L. — HALMA ſtelt het vrouwelijk.

MAM, z., n., vr., *der*, of *van de mam*; meerv. *mammen.* De borst eener vrouw, in de gemeenzame verkeering: *het kind de mam geven.* Ook wordt het van dieren gebruikt. Van hier het, in den gemeenen ſpreektrant gebruikelijke onzijd. werkw. *mammen*, voor zuigen, de borst zuigen: *de jonge wil mammen, geef hem je volſte uyer.* J. Vos. KIL. heeft het in den zin van zogen, *nutricem agere, mammam præbere infanti.* — *Mam, mamme* wordt ook voor voedſter, bij KIL. *nutrix, mater*, gebezigd: *houdende Antwerpen voor de mild-*

ſte

ſte mamme. HOOFT. *Een omnezichtig brein mistrout hierom de mam.* VOND. *Of tot het bloet, of tot de man.* MOON. Verkleinw. *mammetje.* Van het lat. *mamma*, fr. *mamelle.*

MAMMELUK, z. n., m., *des mammeluks*, of *van den mammeluk*; meerv. *mammelukken.* Een arabiesch woord, dat eigenlijk eenen ſlaaf beteekent, en waarmede men, in Egypte, diegenen pleegt aanteduiden, welke van kristenouders geboren, doch in hunne jeugd gevangen, en in den mahomedaanſchen godsdienst opgevoed zijn geworden. In eene ruimere beteekenis wordt het woord *mammeluk* genomen voor iemand, die den kristelijken godsdienst verlaat en den turkſchen omhelst. *Mammelukken tot zijne lijfwacht hebben.*

MAMMON, z. n., m., *des mammons*, of *van den mammon; zonder* meerv. Tijdelijk vermogen, in eenen verachtelijken zin, en in zoo ver men daaraan zijn hart hangt. Een grieksch woord, door de overzetting van den ßijbel tot ons gekomen: *Gij en kondt Gode niet dienen, ende den mammon. Hij bemint Godt boven den mammon.* VOLLENH. Het is van het gr. μαιμωειν, gretig verlangen, ſterk begeren, afkomſtig.

MAN, z. n., m., *des mans*, of *van den man*; meerv. *mans, mannen.* Verkleinw. *mannetje.* Een der oudſte woorden niet alleen in onze, maar ook in alle europeſche talen. Het beteekent 1. een mensch, zonder onderſcheid van geſlacht; in welke beteekenis het, van den tijd van KERO af, voorkomt. *Thaz uuort th' ist man uuorten*, heet het bij OTFR., voor: het woord is mensch geworden. *Fehes inti mannes*, menſchen en vee, bij denzelven. *Parn manno* zijn bij KERO menſchenkinderen. Het oude gothiſche *manna*, angelſ. *man, mon, monn*, eng. *mon, man*, walliſ. *mijn, mon*, deen. *mand*, ijsl *madr*, en andere meer hebben deze algemeene beteekenis nog. Een man heet daarom in het angelſ. *waerman*, eene juffer *maedeman*, eene vrouw *wifman*, eng. *woman*, oud zweed. *quindismadr*, en nog bij de tegenwoordige IJslanders *kuenman.* In het hoog malabaarſche beteekenen *manden* en *mander* menſchen. MORHOF, IHRE en anderen hebben in het breede getoond, dat de tweede lettergreep in het lat. *homo*, (bij de oude Latijnen *hemon, homon, humon*) in *humanus, nemo* en *immanis*, onmenſchelijk, niets anders dan ons *man* is. In

deze beteekenis is het bij ons verouderd, ſedert het daarvan afgeleide *mensch* meer in gebruik gekomen is. Intusſchen zijn ons onbepaalde voornaamwoord *men*, en het zamengeſtelde *iemand*, *niemand* nog overblijffels daarvan. Ook zijn er nog verſcheidene gevallen, waarin het woord *man* perſonen van beiderlei geſlacht aanduidt, b. v. *de gemeene man*, voor gemeene lieden, mannen en vrouwen. *Soo ijemant een hoorder is des woorts ende niet een dader, die is een man gelijk*, enz. BYBELV. *Welgeluckſaligh is de man, die* enz. BYBELV. *Het ſchip is met man en muis*, met menſchen en vee, *vergaan*, niets is daarvan levend afgekomen. — Eenen perſoon, in eenige ſpreekwijzen des gemeenen levens gebruikelijk. *Om te ſpelen moesten wij nog eenen derden man* (eenen derden perſoon, man of vrouw) *hebben. Wanneer ſlechts twee voorgaan, zal ik de derde man zijn*, kan ook eene vrouw zeggen. *Zijne waren aan den man helpen*, verkoopen. *Als de nood aan den man komt. Gij zult mij man en paard noemen*, den regten perſoon, en hem juist uitduiden. *Ik ken mijnen man*, den perſoon, met welken ik te doen heb. *Ik houd mij aan mijnen man*, aan den perſoon, van welken ik het ontvangen, gehoord heb — of aan welken ik het verkocht heb enz. *Hij zal zijnen regten man wel vinden*, den perſoon, dien hij moet hebben. *Iemand voor den man houden*, voor dengenen, die iets gedaan of gezegd zou hebben.

2. Iemand van het mannelijke geſlacht, zonder onderſcheid van jaren, Het walliſ. *man*, *mon*, *mijn*, ijsl. *madr*, angelſ. *man*, *mon*, eng. *man* hebben ook deze beteekenis. *Er waren ſlechts drie mannen in het ganſche gezelſchap*, waarvoor men echter dikwerf *mansperſonen* zegt. *Ick hebbe eenen man van den Heere verkregen.* BYBELV Ook pleegt men, ſchertſende, een kind van het mannelijke geſlacht *mannetje*, *manneken* te noemen. Dit verkleinw. *mannetje* wordt ook van dieren gebezigd, om daarmede een dier van het mannelijke geſlacht aanteduiden, in tegenoverſtelling van het *wijfje. Soo ſal hij een volkomen manneken offeren.* BYBELV. — Eenen perſoon van het mannelijke geſlacht, die uit zijne jongelingsjaren getreden is, die zijnen volkomenen wasdom en zijne beste ſterkte heeft. *In het dertigſte jaar is men een man*, d. i. iemand van het mannelijke geſlacht, dertig jaren oud zijnde, is een volwaſſen man, ſchoon iemand tus-

tusſchen twintig en dertig jaren, reeds, ten minſte uit achting, een man genoemd wordt. *Een eerelijk, regtſchapen man. Doe ick een kint was, ſprack ick als een kint — maar wanneer ick een man geworden ben, ſoo hebbe ick te niete gedaan het gene eens kints was.* Bybelv. *Een wijs, ervaren, geleerd, geſchikt man. Een braaf, dapper man. Een oud, bedaagd man. Een voornaam, aanzienelijk, gering, ongeacht, rijk, arm man. Een man van letteren. Een man van ondervinding. Een man van ſmaak. Man voor man* Het verkleinw. *mannetje* wordt, in den vertrouwelijken ſpreektrant, deels van eenen man van eene kleine gedaante, deels van eenen liefdewaardigen man gebruikt, Zamenſtell.: *baardmannetje, bogchelmannetje, kaboutermannetje.* Hierheen behoort nog de figurelijke ſpreekwijs *iets mannetje voor mannetje namaken*, d. i. juist, in al zijne deelen. — In eenen bepaalderen zin, met het denkbeeld van ſterkte, moed en dapperheid verbonden. *Een ernsthaftig man. Een groot man. Groote heeren zijn zelden groote mannen.* David zeide tot zijnen zoon Salomo: *ick ga henen in den wegh der gantſcher aerde: ſoo zijt ſterk, ende weest een man,* Bybelv. *Hij is mans genoeg*; ook in het meerv.: *zij zijn mans genoeg. Ik ben uw man daarvoor*, ik ſta u daarvoor in — ben u daarvoor borg. Ook: *ik ben uw man*, ik ſta u — ik zal u afwachten. *Gij zijt er de man niet naar*, of *toe: karels naazaat was er de man niet toe*, was er niet geſchikt toe, Hooft. Weleer was *man* ook zoo veel als eerelijk man; van waar nog de ſpreekwijs: *een man een man, een woord een woord*, dat is: een eerelijk man houdt zijn woord. Nog meer ligt het denkbeeld van dapperheid opgeſloten in de ſpreekwijzen: *zich verweren als een man — zijnen man ſtaan*, enz. Van hier, dat krijgsknechten *mannen* genoemd worden: *in dien veldſlag is niet een man geſneuveld. Tot den laatſten man zich verdedigen.* Wanneer er een telwoord voorgaat, blijft het in het meerv. onveranderd, even als bij maten en gewigten: *een leger van twintig duizend man. Er zijn niet meer dan zes man gebleven.* Zoo ook: *met hoe veel man kwamen zij?*

Meer bepaald beteekent het woord *man* eenen echtgenoot, eenen gehuuwden perſoon van het mannelijke geſlacht, in tegenoverſtelling van vrouw, of wijf. Bij Otfr. reeds *man*, zweed. *man*, in middeleeuw. lat. *hom*

homo. Daerom ſal de man ſijnen vader ende ſijne moeder verlaten, ende ſijnen wijve aankleven. BYBELV. *Eenen man nemen, krijgen. Hij gaf zijne dogter eenen man.* Hiertoe behooren de ſpreekwijzen: *aan den man willen — zij zou wel aan den man willen*, zou wel willen trouwen, is manziek: *aan den man komen — de vader weet niet, hoe zijne dogter nog aan den man zal komen: aan den man helpen*, enz. *Moeders man*, ſtiefvader, *dogters man*, ſchoonzoon. Het vrouwel. woord is *mannin*, in den bijbelſtijl: *men ſalſe manninne heten, om datſe uyt den man genomen is.* — Van hier *manachtig*, *manheid*, bij HOOFT, enz. Zamenſtell.: *akkerman*, *bootsman*, *edelman*, *franschman*, *geleidsman*, *hopman*, *jongman*, *koopman*, *leenman*, *modderman*, *opperman*, *raadsman*, *ſcheidsman*, *tuinman*, *veerman*, *werkman*, *zeeman*, enz. — *Manlieden*, (*manluiden*, *manlui*) *manmensch*, *manmoedig*, *manmoedigheid*, *manmoediglijk*, *mannenhuis*, *mannenmoed*, *mannenſtand*, *mansbeeld*, — *mansbloed*, *mansdom*, en *mannendom*, bij VOND., *manshand*, *manshemd*, *manshoed*, *mansjas*, *manshoofd*, ook voor *man*, — *manskleed*, *manskleeding*, *mansklooster*, ook *mannenklooster*, — *manskous*, *manſlag*, *mansleen*, *manslengte*, de lengte van eenen gewonen man, — *mansmannen*, leenmannen, die achterleenen bezitten, — *mansmoeder*, in den lagen ſpreektrant *mansmoer*, — *mansmuts*, *mansnaam*, *mansoor*, mannelijke nakomeling, ook zeker kruid, *mansperſoon*, *mansrok*, *manszuster*, *manvolk*, *manwijf*, man en vrouw te gelijk, — *manziek*, *manziekte*, enz.

Het meervoud van ſommige, met *man* zamengeſtelde, woorden heeft *lieden*, *luiden*, en niet *mannen*, b. v. *ambachtsman*, *ambachtslieden*, zie *ambacht* — *edelman*, *edellieden*, *hoofdman*, *hoofdlieden*, *koopman*, *kooplieden*, *landman*, *landlieden*, *opperman*, *opperlieden*, *ſpeelman*, *ſpeellieden*, *timmerman*, *timmerlieden*, *voerman*, *voerlieden*, enz.

Oulings werd dit *man* veelal in plaats van *er* gebezigd, zijnde de mannelijke uitgang der van werkwoorden gevormde zelfſtandige naamwoorden. Zoo is *betoman*, bij OTFR. *aanbidder*. En nog tegenwoordig zegt men *koopman* en *kooper*, *handwerksman* en *handwerker*, enz.

Dewijl in de meeste beteekenisſen van dit oude woord het denkbeeld van moed en ſterkte duidelijk doorſtraalt, zoo hebben de meeste Taalkundigen het van het oude

werkw.

werkw. *mogen*, zweed. *må*, afgeleid. Het wend. *motsch* beteekent magt, en *mosch* eenen man; welk laatſte met het lat. *mas* overeenkomt. Ook beteekent het hebr. *geber*, dat van גבר, *ſterk*, afkomſtig is, eenen man. En, dewijl de man het ſterkſte gedeelte des menſchelijken geſlachts uitmaakt, is deze afleiding niet onwaarſchijnelijk; ſchoon WACHTER *magt*, *mogen* van *man* doet afſtammen. ADELUNG daarentegen brengt *man* en het daarvan gevormde *mensch* tot *mijn*, of is zelfs van oordeel, dat *man* en *mijn* een en hetzelfde woord is. *Mijn*, perſ. *men*, gr. ἐμος, bij de oude Latijnen *mis*, is, zegt hij, een van de natuur zelve geleerd perſonelijk voornaamw., waarmede ieder zich zelven aanduidt, en dat zoo veel als ik beteekent. Het is zeer waarſchijnelijk, zegt hij verder, dat de enkel zinnelijke eerſte mensch, welke de *taal vormde*, wanneer hij andere wezens van zijne ſoort wilde aanduiden, hun den naam gegeven heeft, waarmede hij zijn eigen wezen uitdrukte; en zoo ontſtond uit *min*, *mijn*, *man* en eindelijk *mensch*.

MANBAAR, bijv. n. en bijw., *manbaret* (*manbaarder*), *manbaarst*. Dit woord wordt inzonderheid van het vrouwelijke geſlacht gebezigd, en beteekent bekwaam om in het huwelijk te treden, huuwbaar, van het oude *mannen*, d. i. eenen man nemen. *Een manbaar meisje. Manbaar worden.* Van hier *manbaarheid*.

Het behoort, eigenlijk, tot die bijvoegel. naamwoorden, welke, door achteraanvoeging van *baar*, van werkwoorden gevormd zijn. Zweed. *manbar*, deen. *mandbar*, hoogd. *mannbar*. Zie *baar*.

MAND, (*mande*) z. n., vr., *der*, of *van de mand*; meerv. *manden*. Verkleinw. *mandje*. Een van teenen gevlochten korf. *Eene mand vol appelen. Waar heenen met die mandt eijeren?* HOOFT. *Door de mande vallen*, ſpreekw., tot bekentenis komen: *dat men in 't leste valt door de mande*. K. v. MAND. Van hier *manden*, voor in manden doen. Zamenſtell.: *appelmand*, *broodmand*, *fruitmand*, *kleermand*, *naaimand*, *ſluitmand*, *turfmand*, *vuurmand*, *wijnmand*, enz. — *Mandenmaken*. zelfſt. gebruikt: *eenen jongen op het mandenmaken doen* — *mandenmaker*, *mandenmakerij*, *mandenwerk*, *mandenwinkel*.

Mand, hoogd. *mand*, *mande*, angelſ. *mand*, nederſ. *mande*, eng. *maund*, fr. *manne*. Het heeft, over het ge-

geheel, de beteekenis van diepte, en behoort tot *mond*, enz.

MANEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik maande*, *heb gemaand*. Ter vervulling van zekeren pligt aanhouden, waarvoor gemeenelijk *aanmanen*, *vermanen*, gebezigd wordt. Bijzonderlijk ter betaling van eene ſchuld aanſporen: *iemand wegens eene ſchuld manen*. *Hij laat zich dagelijks manen*. Van hier *maner*, *maander*.

Manen, hoogd. *mahnen*, nederf. *manen*, angelf. *manian*, *manigian*, bij ULPHIL. *gamunan*, KERO *manen*, deen. *mane*, zweed. *mane*, fiul. *manaan*, lat. *monere*, gr. μναειν — μιμνω, *dor.* μαννω, *indico*. Het ſchijnt ook aandrijven, leiden te beteekenen, en met *mennen* in verband te ſtaan. Zie *maan*.

MANGEL, z. n., o., *des mangels*, of *van het mangel*; het meerv. is niet in gebruik. De afwezendheid eener nuttige en aangename zaak, gebrek: *de oorzaak van dit mangel*. HOOFT. *Om dit mangel te boeten*. VOND. *Een ſchaap zonder eenig mangel*. *Bij mangel van geld*. *Bij mangel van vergelding*. HOOFT.

Hoogd. *mangel*, zweed. en deen. insgelijks *mangel*, ital. *manco*, middeleeuw. lat. *manca*, fr. *manque*. Het ſtamwoord is ongetwijfeld ons *mank*, lat. *mancus*.

MANGEL, z. n., m., *des mangels*, of *van den mangel*; meerv. *mangels*. Een werktuig, waarmede men gewaſſchen en gedroogd linnen, en ook andere wollen kleederſtukken, glad en zacht maakt. Het beſtaat uit eene ſterke, van hout gemaakte, ſtelling, waarin een met ſteenen gevulde beweegbare bak over twee houten rollen, om welke het goed, dat men glad wil maken, gewonden is, heen en weer getrokken wordt. *Den mangel trekken*. *De rollen onder den mangel ſteken*. Zamenſtell.: *draaimangel*, *handmangel*, *trekmangel*.

Hoogd. *mange*, *mangel*, *mandel*, zweed. *mangel*, deen. *mangle*, pool. *magiel*, ital. *mangano*, middeleeuw. lat. *mancula*, waar *mancalari* mangelen is. Waarſchijnelijk is het verwant met ons verouderde *mange*, welk allerlei werktuig, en vervolgens allerlei krijgstuig beteekende, bij KIL. insgelijks *machinae bellicae genus*; in welken zin het ook bij HOOFT voorkomt.

MANGELD, zie *mannegeld*.

MANGELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik mangelde*, *heb ge-*

gemangeld. Afwezend zijn, van dingen, welke in opzigt tot iets anders noodzakelijk, of wenschelijk zijn; als een onpersonelijk werkw., of ten minste alleen in den derden persoon gebruikelijk: *de zaak zoude afgedaan geweest zijn, maar het geld mangelde.* Of met het voorzetsel *aan: het mangelt heden overal aan geld.* Ook zegt men figurelijk: *het mangelt niet aan mij*, voor, het hapert niet aan mij, of het ligt niet aan mij, *dat* enz.

De zaak, of persoon, die mangel heeft, staat in den derden naamval: *het mangelt mij aan tijd. Wat mangelt u?*

Hoogd. *mangeln*, deen. en zweed. *mangla*, ital. *mancare*, nederf. *mankeren*, fr. *manquer*, bij OTFR. *mangalon*, bij KIL. ook *mancken.*

MANGELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mangelde, heb gemangeld.* Door middel van eenen mangel linnen glad en zacht maken: *zakdoeken mangelen.* Zamenstell.: *mangelbord, mangelplank, mangelrol, mangelstok.*

Oul. beteekende *mangelen* heen en weer bewegen; van daar bij KIL. *mutare, permutare*, en bij ons nog voor ruilen, verwisselen, in gebruik: *eene goede mangeling* (ruiling) *doen.* Van hier, mogelijk, de beteekenis van ons *mangelen*, of door het heen en weder bewegen van zeker door zijne zwaarte drukkend werktuig, glad maken. Zie *mangel.*

MANHAFT, bijv. n. en bijw., *manhafter, manhaftst.* Van *man*, in de beteekenis van eenen dapperen, strijdbaren man, en *haft*, voor *haftig*, van *haven, haben, hebben. Eene manhafte daad. De manhafte burgerij.* Voor *manhaft*, zegt men ook *manhaftig: hij heeft zich manhaftig gedragen.* Van hier *manhaftigheid, manhaftiglijk.* Zie *haftig.*

MANHAFTIG, zie *manhaft.*

MANIER, z. n., vr., *der*, of *van de manier*; meerv. *manieren.* Een woord, waarmede zoo wel de aard en wijs over het algemeen, als ook in het bijzonder de aard en wijs der gebaren, en deze gebaren zelve aangeduid worden: *zich allerhande belagchelijke manieren aanwennen*, zoo wel zeden als gebaren. *Iemand goede manieren leeren. Dat is geene manier van doen. Op eene andere manier. In geenerlei manieren.* Gewoonte, gebruik: *het is nu de manier, zoo gekleed te gaan. Hij heeft voor eene manier*, enz. *De manier* is bij den beel-

den-

denden kunſtenaar de hem eigene wijs van uitvinden en uitvoeren. Zij is in de kunſten datgeen, wat in de fraaije wetenſchappen de ſtijl of ſchrijfwijs is: *een ſchilderſtuk in de manier van Rubbens.* Van hier *manierlijk*, *manierlijkheid.* Zamenſtell.: *onmanierlijk*; ook het bedr. w. *manieren*, goede manieren leeren: *in het manieren, regelen en zedevormen der leergierige jongkheit.* VOND. Van hier *gemanierd*, *moratus*, bij KIL., *wel gemanierd.*

Manier, hoogd. *manier*, eng. *manner*, middeleeuw. lat. *maneries*, ſp. *manera*, ital. *maniera*, fr. *maniere*, uit welk laatſte woord het ſchijnt ontleend te zijn; ſchoon TEN KATE het tot het oude *manen*, *mannen*, aanmanen, aanvoeren, brengt. Zie *maan* — het lange halshaar der paarden enz.

MANIFEST, z. n., o., *van het manifest*; meerv. *manifeſten.* Een onduitsch, uit het lat. ontleend woord, dat reeds algemeen gebruikt wordt; in het fr. *manifeste.* Een openbaar geſchrift, waarin een Vorst, of Staat, de wereld van zijne handelingen onderrigt.

MANK, bijv. n. en bijw., *manker*, *mankst.* Gebrekkelijk in den gang, van natuur, of bij toeval, verminkt aan de voeten: *eene manke vrouw. Mank gaan. Eene manke trip*, zegt men, in de gemeenzame verkeering, van eene vrouw, die trippende, of kreupel gaat. *Aan hetzelfde euvel mank gaan*, hetzelfde zedenlijk gebrek hebben. *Gij kunt voor mij niet mank gaan*, gij kunt uwen natuurelijken gang, uwe geaardheid en ware gedaante, voor mij niet verbergen. Ook van zaken, waarin eene merkelijke gebrekkelijkheid plaats heeft: *een mank bewijs. Die gelijkenis gaat mank.* Van hier *mankheid.* Oul. beteekende het verminkt, in het algemeen.

MANKOP, z. n., o., *des mankops*, of *van het mankop*; meerv. *mankoppen.* Eigenlijk, de ronde zaadbol van zeker gewas, welke aan het bovenſte einde van eenen langen regt opgaanden ſteel ſtaat, en de gedaante van eenen kop, of een hoofd, heeft. Anders ook heul, ſlaapbol, ſlaapkruid: *mankop*, *dat ſlaap verwekt.* VOND. Zamenſtll.: *mankopſtroop*, *mankopzaad.*

Bij OFFRID. is het *manahaubit*, in het hoogd. *mohnhaupt.* Misſchien is de hooge, regt opgaande geſtalte van deze plant de grond dezer benaming. En dan zou dit woord uit *man* en *kop* zamengeſteld zijn. En, daar *kop* mannelijk is, zoo is het zamengeſtelde *mankop*, voor

de

de plant zelve, waarſchijnelijk ook mannelijk, doch voor het zaad genomen, onzijdig.

MANLIEDEN, zie *man*.

MANMOEDIG, zie *man*.

MANNA, z. n., o., *van het manna*; zonder meerv. Het hemelbrood der h. ſchrift: *het manna der Israeliten. Uwe vaders hebben het manna gegeten in de woestyne.* BYBELV. Ook wordt het in deze overzetting *man* genoemd: *en aen den morgen lagh de dauw rontom het leger. Als nu de liggende dauw opgevaren was, ſoo ſiet over de woestyne was een kleyn ront dingh, kleyn als de rijm, op de aerde. Doe het de kinderen Israels ſagen, ſoo ſeyden ſij d'een tot den anderen, het is man. want ſij en wisten niet wat het was.* Welk laatſte bij MICHAELIS dus vertaald wordt: *dit zagen de Israeliten, en zeiden, de een tegen den anderen, manhu,* (wat is dat?) *dewijl zij niet wisten wat het was. Het manna viel haar in den mont.* VOND. Het *manna* der Apotekeren is eene ſoort van dauw, die in Kalabrie, op zekere tijden des jaars, op de bladen der boomen gevonden wordt; volgens anderen, de verharde zoete ſap van zekeren boom; in het lat. *manna calabrina.*

MANNEGELD, (*mangeld*) z. n., o., *des mannegelds*, of *van het mannegeld*; meerv. *mannegelden.* Van *man*, in de algemeene beteekenis van mensch, en *geld.* Oul. is het in gebruik geweest, voor de waarde van een gedood mensch, welke de Naastbeſtaanden vorderden, of de geldboete voor eenen beganen moord; anders ook *wergeld* genaamd, van *wer* (man) en *geld*, in Friesland *mansgelding* en *mansboete*, bij de frieſche Boeren *haudleſen*, d. i. *huidloſing.*

MANNELIJK, bijv. n. en bijw., *mannelijker*, *mannelijkst.* Eenen man gelijk, met deszelfs aard en geſteldheid overeenkomende. Eigenlijk, tot het mannelijke geſlacht behoorende, in tegenoverſtelling van het vrouwelijke. *Het mannelijke geſlacht. Een mannelijke erfgenaam. Het mannelijke lid. Al wat mannelijk*, van het mannelijke geſlacht, *is.* BYBELV. Men bezigt het niet alleen van menſchen, maar ook van dieren en gewasſen. Het mannelijke geſlacht in de ſpraakkunst, ter onderſcheiding van het vrouwelijke en onzijdige. — Figurelijk, op het mannelijke geſlacht gegrond, daarmede overeenkomende: *de mannelijke kleeding*, zoo als het man-

nelijke geſlacht pleegt te dragen, anders, in het gemeene leven, *de manskleeding. Een mannelijk handwerk.* Met de mannelijke jaren overeenkomende, in tegenoverſtelling van de jeugd en jongelingſchap: *de mannelijke ouderdom. Eene mannelijke ſtem. Een mannelijk gelaat.* Kragtig, deftig: *met eenen mannelijken ernst ſpreken. Een mannelijke ſchrijfſtijl.* Dapper, kloekmoedig, onverſchrokken: *zij heeft een mannelijk hart. Zich mannelijk verweren. Houdt u manlick, zijt ſterck.* BYBELV. Van hier *mannelijkheid*, ook voor het mannelijke ſchaamdeel.

MANNEN, onz. w. gelijkvl. *Ik mande, heb gemand.* Oul. gebruikelijk voor eenen man nemen, derhalve *een Meisje mant*, wanneer zij in het huwelijk treedt; bij KIL. *nubere viro, tradi viro.* Het is alleen nog in de zamenſtellingen *bemannen, ontmannen* en *overmannen*, gebruikelijk. Zie deze woorden.

MANSCHAP, z. n., vr., *der*, of *van de manſchap*; het meerv. is niet in gebruik. Eigenlijk, de betrekking tuſſchen den leenheer en de mannen van leen, of leenmannen, en inzonderheid de verſchuldigde trouw en gehoorzaamheid van de laatſten aan den eerſten: *hulde en manſchap aan zijnen leenheer bewijzen.* HALMA. Thands gebruikt men het meest voor mannen, mansperſoon: *de manſchap van het dorp bijeen roepen.* Krijgsvolk, ſoldaten: *zijn leger beſtaat uit kloeke manſchap. De manſchap van een ſchip.*

MANSLAG, z. n., m., *des manſlags*, of *van den manſlag*; meerv. *manſlagen.* Doodſlag, moord: *eenen manſlag begaan.* HOOFT bezigt *manſlagt*, en dit woord vrouwelijk: *die de manſlagt aannam te doen.*

MANTEL, z. n., m., *des mantels*, of *van den mantel*; meerv. *mantels.* Verkleinw. *manteltje.* Een woord, dat, over het geheel, iets beteekent, welk iets anders bedekt. Van hier wordt een wal om eene ſtad *mantel* genoemd; zoo ook het houten of ſteenen belegſel om eenen ſchoorſteen, en zamengeſteld, *ſchoorſteenmantel.* Verder, en gewoonelijkst, zeker wijd opperkleed, zonder mouwen, welk over de gewone kleederen gedragen wordt: *eenen mantel dragen, omhangen.* Schoon de mantels der kerkleeraars, meestal, tot eene kleene ſtrook zwart laken, of zwarte zijde, welke zij op den rug dragen, ingekort zijn, behouden zij echter nog denzelfden naam:

naam: *mantel en bef aandoen.* Ook dragen ſommige opperkleederen der vrouwen dezen naam. Van dit woord zijn eenige ſpreekwijzen ontleend, als: *iets met den mantel der liefde bedekken. Den mantel naar den wind hangen*, zich naar tijden en omſtandigheden ſchikken. *Den mantel op den tuin hangen*; dit zegt men van eenen geestelijken, die, zich op het land bevindende, zich gaat verlustigen, op eene wijs, waarin zijn karakter hem hinderlijk zou wezen, en die daarom zijnen mantel op den tuin, d. i. op de heining of haag, hangt. En van dit nederleggen van zijn karakter heeft deze zelfde ſpreekwijs eene andere beteekenis bekomen, namelijk van zijn ambt nederteleggen; in welk geval men zegt: *hij heeft den mantel op den tuin gehangen.* Zamenſt.: *dekmantel, krijgsmantel, nachtmantel, rouwmantel, ſchoudermantel*, enz. *Mantelhuis*, waar rouwmantels verhuurd worden, *mantelkoord, mantelkraag, mantellis, mantelverhuurder, mantelzak*, Het zamengeſtelde *mantelpijpje*, voor het laatſte pijpje, dat men in gezelſchap rookt, is nog in gebruik, en waarſchijnelijk daarvan ontleend, dat, onder het rooken van deze pijp, de mantels bijeen gebragt en omgehangen werden, en men zich intusſchen gereed maakte, om affcheid te nemen en het gezelſchap te verlaten. Van dit *mantel* is het werkw. *mantelen* gevormd, nog overig in ons *bemantelen.* Zie dit woord.

Reeds bij STRYK. *mantel*, in het angelſ. *mǽntel*, eng., deen., zweed., insgelijks *mantel*, fr. *manteau*, ſp. *manta*, ital. *manto, mantello*, bij PLAUT. *mantelium*, bij FEST. *mantilium, mantellum, mantile.* In het arab. is *mantil* een zweetdoek.

MARAS, zie *moeras.*

MARE, *maar, meer*, z. n., vr., *der* of *van de maar*; meerv. *maren.* Oul. gebruikelijk, voor water, zie *moeras: inder mare verdronken.* M. ST. Zeker water te Leide draagt nog den naam van *de mare.* — *Het maar* is in Groningen, eene breede ſloot, of wetering. waarin watermolens zich ontlasten. Zie *meer.*

MAREN, zie *marren.*

MARG, zie *merg.*

MARGEN, zie *morgen.*

MARK, z. n., vr., *der*, of *van de mark*; meerv. *merken.* Eigenlijk, een teeken; doch daarvoor bezigen wij

merk. Zie dit woord. Wijders, eene met marken, of grensteekenen, aangeduide en daarin bepaalde vlakte, een afgeteekende omtrek. Het wordt van geheele landen gebruikt, als *Denemark* (*Denemarken*), *Finmark*, enz. Ook van eene landſtreek, verſcheidene plaatſen in zich bevattende, en binnen hare grenspalen beſloten: *de mark Brandenburg*, enz. Van hier de zamengeſtelde *markboek*, *markgraaf*, *markgraaffchap*, *markgravin*, *markpaal*, *markregter*, *markſteen.*

Bij KERO *marcho*, NOTK. *marcha*, TATIAN. *marc*, middeleeuw. lat. *marcha*, eng. *mark*, bij ULPHIL. *marco*, deen. *mark*, zweed. *märke*, fr. *marche*. Het lat. *margo*, een rand, komt hier mede in aanmerking.

MARK. z. n., o., *des marks*, of *van het mark*; meerv. *márken*. Zeker gerigt, bij de goud- en zilverſmeden gebruikelijk, waarſchijnelijk wegens het daarop geſlagen teeken, of den ſtempel, dus genoemd, en derhalve tot het vorige *mark* behoorende. Eigenlijk: *een mark zilver*, zestien lood — *een mark goud.* Figurelijk, is *mark*, in vele Landen, eene grootſtendeels ingebeelde munt, bij welke men rekent, vermoedelijk, dewijl men, weleer, het geld plagt te wegen.

MARKETENTER, z. n., m., *des marketenters*, of *van den marketenter*; meerv. *marketenters.* Een zoetelaar, die den ſoldaten in het leger levensmiddelen, of drank verkoopt. Ook iemand, die met eene tent op het ijs ſtaat, en daar drank verkoopt: *bij gindſchen marketenter zullen wij eens rusten.* Van hier *marketenterij.* Ongetwijfeld van het ital. *mercatante*, fr. *mereadant.* In het ital. is zoowel *mercare*, als *mercantare* en *mercatantare*, handelen.

MARKT, z. n., vr., *der*, of *van de markt*; meerv. *markten.* De openbare talrijke zamenkomst van koopers en verkoopers: *de wekelijkſche markt*, die alle weken plaats heeft. *De jarelijkſche markt*, ook als een woord, *de jaarmarkt*, die alle jaren gehouden wordt. *Ter markt gaan*, *de markt waarnemen*, *de markt verzuimen.* De plaats, waar gekocht en verkocht wordt: *hij woont op de groote markt*, *bij de markt.* *Ik ſtond op de markt.* De tijd, wanneer de markt gehouden wordt: *het zal haast markt zijn.* *Tegen woerdſche markt.* De prijs, of de loop der koopwaren: *wat is de markt van de boter? De markt liep op en af.* *Iets op eene hooge markt koopen.* Be-

ne-

zeden, *onder de markt*, *boven de markt*. — Ook bezigt men het woord *markt*, in de volgende ſpreekwijzen: *zijne huid zelf ter markt brengen*, zich, in eigen perſoon, verdedigen, of verandwoorden. *Hij is van alle markten weder gekomen*; dit zegt men van een loos en bedreven mensch; zinſpelende, waarſchijnelijk, op iemand, die alle markten bezoekt, en daardoor in den handel doortrapt en doorſlepen wordt. Zamenſtell.: *kalvermarkt*, *oſſenmarkt*, *paardenmarkt*, *varkenmarkt*, *veemarkt*, *vischmarkt*, enz., alwaar in *vee*, *koeijen*, *paarden* enz., gehandeld wordt. Insgelijks *de hooimarkt*, *houtmarkt*, *turfmarkt*, *botermarkt*, *groenmarkt*, *kaasmarkt*, *vlasmarkt*, *voddenmarkt*, enz., waar *hout*, *turf* enz. verkocht wordt. Zoo ook *marktdag*, de dag, waarop de markt, of de zamenkomst van koopers en verkoopers plaats heeft; figurel. *eenen goeden marktdag hebben*, veel verkoopen. Wijders, *marktgang*, het gaan naar de markt: *die meid heeft den marktgang*, gaat naar de markt, om het noodige te koopen. Eindelijk eenige andere zamengeſtelde, als *marktemmer*, *marktkraam*, *marktkramer*, *marktmeester*, *marktplaats*, *marktprijs*, *marktregt*, *marktreizer*, *marktſchip*, *marktſchipper*, *marktſchuit*, — *marktſchreeuwer*, iemand, die zijne bekwaamheden, bijzonder zijne ervarenheid in de artſenij en heelkunst, op openbare markten, uitſchreeuwt, anders kwakzalver.

Markt, hoogd. *markt*, nederſ. *markt*, *marked*, deen. *marked*, ijsl. *markadr*, zweed. *markuad*, eng. *market*, *marketplace*, fr. *marché*, ital. *mercato*; alle, volgens ADEL., uit het middeleeuw. lat. *mercatum*, *marchetum*, gelijk dit van het lat. *mercari*, *mercatus*. TEN KATE brengt het tot ons *marken*, *merken*, *ſignare*, omdat de plaatſen der verkoopers, gewonelijk, bij loting, of anderzins, afgedeeld, en gemerkt worden, opdat er geene wanorde ontſta.

MARKTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik markte*, *heb gemarkt*. Van *markt*. Ter markt gaan: *ik moet morgen markten*. Verkoopen: *hij kan niet tegen mij markten*. Ook wordt het, in de dagelijkſche verkeering, bedrijv. gebezigd, voor koopen: *wat hebt gij van daag gemarkt?*

MARLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik marlde*, *heb gemarld*. Een ſchipperswoord, beteekenende de zeilen met dun touw, hetwelk men kettingswijze door elkander ſteekt,

aan de lijken vastnaaijen. Van hier *marling* (*meerling*), dun, ſterk touw, waarmede men de zeilen marlt; in het fr. *merlin*, ons *marlijn*. Het is een voorddurend werkw. van *marren*, binden, voor *marrelen*. Zamenſtell.: *marlpriem*, *marlreep*, *marltouw*, waarmede men de zeilen opbindt.

MARMEL, z. n., m., *des marmels*, of *van den marmel*; meerv. *marmels*. Een knikker (ook *alabaster* in Groningen genaamd), waarmede kinderen ſpelen, hetzij van marmer gemaakt, hetzij als marmer gekleurd. Van hier het onz. w. *marmelen*, met zulke knikkers ſpelen.

MARMELADE, ond. z. n., vr., *der*, of *van de marmelade*; het meerv. *marmeladen* is van meer ſoorten ſlechts in gebruik. Ingeſuikerde boomvrucht, in het bijzonder kwevleesch, doorſuikerde kwepeeren. Uit het ital. *marmellada*, dat uit het lat. *melimeli*, *melimelum*, *melimela* ſchijnt verbasterd te zijn.

MARMELDIER, z. n., o., *des marmeldiers*, of *van het marmeldier*; meerv. *marmeldieren*. Een bekend diertje, met welk de Savooijers en Tijrolers omreizen, anders *marmotje* genaamd, fr. *marmote*.

MARMELEN, (*marmeren*) bedr. w., gelijkvl. *Ik marmelde*, *heb gemarmeld*. Iets ſchilderen als marmer: *eene gemarmelde zuil*. Van hier: *marmelaar*, *marmeling*. Zie *marmel*.

MARMER, z. n., m. en onz., *des marmers*, of *van den — het marmer*; meerv. *marmers*. Een fijne kalkſteen, die in geheele beddingen, waaruit hij gehouwen wordt, te vinden is. De ſtof is van het onz. geſlacht: *wit- geel- zwart- rood marmer*. *Gewelt van ſneeuwit marmer maeten*. POOT. *Met marmer beleggen*. *Een beeld uit marmer houwen*. Voor den, uit die ſtof gevormden, ſteen is het manl.: *het graffchrift gehouwen op den marmer*. VOND. Het meerv. *marmers* (ook, in de dagelijkſche taal, *marbers*) is voor knikkers (zie *marmel*) gebruikelijk. Voords, gelijk de latijnſche dichters hun *marmor*, waaruit ons woord gevormd is, voor de oppervlakte der zee, voor de zee zelve gebruiken, zoo doen onze dichters ook met dit woord. Zoo zegt VOND. ergens: *de baren tuimelen om in 't marmer*. En POOT: *Stroomgoden, die op week marmer danst*. *Langs 't marmer in het meer*. *Goutrijke ſtroomen, hoe wort uw nat geverft van hun, die uw levend marmer dranken!* Zamenſtell.: *marmerbeeld*, *marmermijn*, *marmerſteen*, *marmerſteenhou-*

leuver, *marmerſteenmortel*, *marmerzager*. In het gr. is μαρμαιρων *vibranti ſplendore corusco*.

MARMEREN, onverbuigb. bijv. naamw., zonder trappen van vergrooting. Dat van marmer gemaakt is: *ik liet den marmeren vloer opbreken*. *Eene marmeren zuil*. Ook wordt het voor gemarmerd, dat eene marmerkleur heeft, gebezigd: *marmeren pijlaren*, die eene kleur als marmer hebben.

MARMEREN, hetzelfde als *marmelen*.

MAROT, (*marotte*, bij KIL. eene pop, welke men gekken geeft, om mede te ſpelen), z. n., vr., nog overig in de ſpreekwijs: *elke zot heeft zijn marot*, d. i. elk heeft zijne ſpeelpop. Verkeerdelijk heeft men dikwerf gemeend, dat in deze ſpreekwijs, op den bekenden hofnar, CLEMENT MAROT, gezinſpeeld wordt.

MARREN, (*maren*, *meren*, *merren*) bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik marde*, *heb gemard*. Bedr., binden: *het dier omſlingert met den ſnuit den gedoemden*, *gemart aan eene paale*. BOGAERT. In de ſcheepvaart is dit woord vooral gebruikelijk: *toen de manſchap de vloot aen den ever maerde*. VOND. Onz., met *hebben*; ſammelen, talmen: *want zoo mijn kamerling gemart haâ't*. HOOFT. *Waer mart Godts wraak?* POOT. Bij de angelſ. is *meran*, verhinderen, beletten. Zamenſtell.: *marlijn*, dun touw, waarmede men mart, dat is marlt. Zie *marlen*.

MARS, z. n., m., *van mars*; zonder meerv. De naam van den Krijgsgod, in de fabelleer der oude romeinſche dichters. Voords, draagt eene der dwaalſterren, in ons zonneſtelſel, dezen naam; gelijk ſcheikundigen denzelven aan het ijzer geven.

MARS, z. n., vr., *der*, of *van de mars*; meerv. *marſen*. Eene ronde houten zoldering, om den mast van groote ſchepen: *het topzeil wort op de mars neergevelt*. HOOFT. *'t Zouw alle walvloeren veegen*, *met zijn' moskettiers in de marſen*. HOOFT. *De mars zingt liefelijke deunen*. POOT. Ook wordt het genomen voor het kooptuig eens kramers, hetwelk dezelve op den rug, of voor het lijf, draagt: *voor op de mars*. DE DECKER. Zamenſtell.: *fokkemars*. — *Marsklimmer*, *marsjantaarn*, *marsmast*, *marsſteng*, *marsvellen*, *marszeil*. — *Marsdrager*, *marskramer*, *marsman*.

MARSCH, z. n., m., (HALMA verkiest het vrouwl.) *van den marsch*; meerv. *marſchen*. Een woord, uit het fr. *marche* ontleend, en onder krijgsvolk gebruike-

kelijk, zoowel van voetvolk als ruiterij verſtaan wordende. Optogt der krijgsbenden: *eenen langen marsch hebben. Op marsch zijn. Marsch!* een bevelwoord, om de ſoldaten te doen voordgaan. Een muzijk ſtuk, dat op de trom geſlagen, of anders geſpeeld wordt, ten teeken, dat de marsch beginnen moet; *de hollandſche marsch.*

MARSEPEIN, (*masſepein*) z. n., m., *des marſepeins*, of *van den marſepein*; meerv. *marſepeinen.* Zeker ſuikergebak van zoete en bittere amandelen, ſuiker, enz.: *die geen bancket van marsſepeinen ſchaft.* VOND. Uit het ital. *marzapane*, omdat MARZA, een italiaan, daarvan de uitvinder zou geweest zijn. MEURS. heeft (*gloſſar*): ἰδέα πλακοκίττας, ὁ λεγόμενος μαρσαπὰς. Sp. *maçapana*, fr. *masſepain.* In het middeleeuw. *panis martius*, *marcipanis.* Verkleinw. *marſepeintje.* Zamenſtell.: *marſepeinbakker.*

MARTE, (*marte*, *merteken*, *martin*, bij KIL.) z. n., vr., *der*, of *van de marte*; meerv. *marten.* Dit woord verklaart KIL. door eenen aap. Bij DE BRUNE vindt men *marteko*; *de aep doet de kijckers, al lacchende, marteko blootgat roepen.* Het is, zeker, een uitlandsch woord, misſchien verbasterd uit het gr. μαντιχώρας, bij Cteſias, μαρτιχώρας, bij Pauſanias μαρτιώρας, dat de naam van een zeker wreed indiaansch dier zal zijn, wiens wezenstrekken eenigzins naar den menſch zweemden. Van hier kan het, door onkunde of bij geval, de benoeming van eenen aap geworden zijn, om de gelijkheid deszelven met den mensch.

MARTELAAR, (*martelar*) z. n., m., *des martelaars*, of *van den martelaar*, meerv. *martelaars*, (*martelers*) *martelaren.* Een bloedgetuige, iemand, die, om de belijdenis van den kristelijken godsdienst, allerlei lijden uitſtaat: *het bloed der martelaren was het zaad der Kerk.* Wijders, iemand, die, om eene waarheid of zaak, die goed is, of welke hij voor goed houdt, ongelukkig lijdt: *hij is een martelaar voor zijn gevoelen geworden.* Ook iemand, die, om eene kwade zaak, geweldig lijdt: *bij de martelaaren der wanhoop*, SELS. Een talmer, knoeijer; *hij is een martelaar in zijn werk.* Van hier *martelarij*, *het martelaarſchap*, *het marteldom.* Het vrouwl. is *martelares.* Zamenſtell.: *martelaarsboek*, *martelaarslijst*, *marteldood*, *martelgereedſchap*, *martelkroon*, de eer van het martelaarſchap, *martelſnaar*, getokkeld ter eer van eenen martelaar, bij POOT.

Uit

Uit het lat. *martyr*, dat van het gr. μαρτυς afkomt, welk woord eenen getuige, en in engeren zin, eenen bloedgetuige beteekent.

MARTELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik martelde*, *heb gemarteld*. Bedr., eene zeer hevige ligchaams ſmert veroorzaken; voords vreesſelijken kommer, onrust, angst en zorgen verwekken. In naauwere beteekenis, iemand, onder allerlei ſmert, den dood aandoen: *hier wordt d'onnozelheit gemartelt en beſpogen*. Poot. Onz., met *hebben*; talmen, knoeijen: *hoe martelt gij zoo?*

MARTER, z. n., m., *des marters*, of *van den marter*; meerv. *marters*. Een ſabeldier, wiens bont in waarde is. Op de Veluw noemt men eene ſoort van wezeltje eenen *mater*. Uit het fr. *martre*, of *marte*.

MAS, z. n., vr., *der*, of *van de mas*; meerv. *masſen*. Eene meenigte, een hoop; van het lat. *maſſa*: *in een maſs' ongeſchikt al over hoope liep*. Zachar. Heyns. De verzameling van Joden en Heidenen tot eene kerk wordt door Vondel ook met dezen naam beſtempeld: *die mas uit veele troepen van allerhande bloet*. Voor eenen ongevormden klomp: *Vulkaen, die diſsel ſmeede — van fijn gout, de ſpeek van zilvre masſen*. Vond. *Ja voor de formelooſe maſs' des grooten als* enz. J. de Deck. — L. Meyer telt het onder de basterdwoorden.

MASK, (*maske*) z. n., vr., *der*, of *van de mask*; meerv. *masken*. Hetzelfde als *masker*. Oneig.: *onder maske van looze naamen*. Hooft. Fr. *masque*.

MASKER, z. n., o., *des maskers*, of *van het masker*; meerv. *maskers*. Grijns, momaangezigt: *hij danste zoo wild, dat hem het masker afviel*. Glimp, ſchijn: *onder het masker van vriendſchap*. L. Trip. *Het masker afdoen*, openlijk voor den dag komen.

Maske, *masker*, hoogd. *maske*, eng. *mask*, middeleeuw. *maſcha*, *mascara*. Misſchien, uit eene bron met het verouderde *maſche*, *maſchel*, dat bij Kil. voorkomt, en eene vlek beteekent; omdat de oudſte wijs, om zich onkennelijk te maken, daarin beſtond, dat men het gezigt beſmeerde.

MASKEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik maskerde*, *heb gemaskerd*. Een momaangezigt voordoen: *zich maskeren*. Met eenen glimp bedekken: *hun bedrijf met de ſchaaduw zijns naams te maskeren*. Hooft.

MASSEPEIN, zie *marſepein.*

MAST, z. n., m., *van den mast*; meerv. *masten.* Een ſcheepsmast: *het ſchip lag met de zeilen voor den mast. De vlaggen zwierden bij de masten.* POOT. *Aen den mast binden.* VOND. *Den mast opzeilen. Den mast kappen. De groote mast. De bezaans — de fokkemast. Een ſchip met drie masten.* Hiervan zijn eenige ſpreekwoorden ontleend; b. v. *varen, waar de groote mast vaart*, d. i. overal varen, waar het gevalt. *Er kunnen geene twee groote masten op een ſchip zijn*, maar een kan de voornaamſte zijn, en het opperſte gezag bekleeden. *Hij moet voor den mast*; dit zegt men van eenen matroos, die meer ſpijs neemt, dan hij opeten kan, voor welke gulzigheid men wel eens aan den mast gebonden en geſtraft werd. *Hij zal den mast wel opkrijgen*, hij zal zich wel helpen, redden; dewijl men, zonder dat de mast opſtaat, niet zeilen kan. Ook worden lange palen, ſchoon men hen niet op ſchepen gebruikt, *masten* genaamd: *zij heiden over de honderd masten in den grond.* Zamenſtell.: *mastbloem*, damastbloem, *mastboom*, *mastbosch*, een bosch van mastboomen, bij de dichters ook eene groote verzameling van ſchepen, *masteloos*, *mastenmaker*, *masthout*, *mastklimmer*, *mastkoker*, *mastligter*, een ligter met eenen mast, *mastſpoor*, mastkoker, *mastvisch*, kaſilot. *Driemasthoeker*, *driemastſchip.*

Mast, reeds bij STRYK. *mast*, hoogd., nederſ., deen. eng. en zw. *mast*, angelſ. *maest*, fr. *mât*, *mast*, ſp. *mastil*, finl. *masta*, pool. *maſzt.* Het ſchijnt met *eene mijt*, eene houtmijt, denzelfden oorſprong te hebben; van het oude *ma*, hoog, ſterk.

MASTELUIN, (*mastelein*) z. n., o., *des masteluins*, of *van het masteluin*; meerv. *masteluinen.* Gemalen koorn van half tarw en half rog; zonder meerv. — Een brood, daarvan gebakken; met een meervoud. In dien zin zegt men ook een *mastel* (*mestel*). GOERRE bezigt het figurelijk, zeggende: *dat de rijnsburgſche Broeders voor masteluin, dat is half arminiaansch, half doopsgezind, de monſtering konnen paſſeren.*

KIL. heeft *misſchteluyn farrago, commiſtio frumentorum, miſcellanea ſeges*; van het oude *misſchen, misſchelen*, mengen; zoo dat het woord eigenlijk gemengd koorn, en een gemengd gebak beteekent, en ons *masteluin*, waarſchijnelijk, eene verbastering van *mischteluin* is.

MASTIKS, (*mastik*)) z. n., m., *van den mastiks*; zonder

der meerv. De welriekende hars van den mastiksboom. Uit het gr. *μαστιχη*.

MAT, z. n., o., *des mats*, of *van het mat*; meerv. *matten*, Eigenlijk, grasland, dat gemaaid ken worden; van *maden*, *maaijen*, lat. *metere*. Van hier is het eene zekere hoegrootheid van land. Zamenſtell.: *deimat* voor *dagmat*, zooveel als, door eenen man, in eenen dag kan gemaaid worden.

MAT, z. n., vr., *der*, of *van de mat*; meerv. *matten*. Een ſpaansch geldſtuk, dat vierkantig is: *ſpaanſche matten inwisſelen*. Indien deze zilveren munt, om hare vierkantige gedaante, dezen naam draagt, zoo konde men hiermede vergelijken het middeleeuw. *matto* en *mattonus*, ital. *mattone*, een tigchelſteen.

MAT (*matte*), z. n., vr., *der*, of *van de mat*; zonder meerv. Een woord, dat reeds verouderd is, beteekenende geronnene melk, waarvan de hui of waterachtige deelen reeds afgeſcheiden zijn, zoo als men dezelve tot het kaasmaken gebruikt. Het zamengeſt. *kaasmat*, met een meerv., is nog in gebruik, voor eenen kaasvorm. Hoogd. *matte*, in Lotthar. *matton*. Het behoort tot het geſlacht der woorden *mas*, lat. *masſa*, — *materie*, lat. *materia*.

MAT, z. n., vr., *der*, of *van de mat*; meerv. *matten*. Eene ſtoelmat: *de mat is aan ſtukken*. Eene voetmat, eene dekmat: *gedekt met eene mat*. VOND. Hangmat: *in eene mat ſlapen*. Zamenſtell.: *bakermat*. Eene kooi, waarin hanen vechten; waarvan de ſpreekwijzen: *in de mat zijn*, zich in verlegenheid bevinden — *voor iemand in de mat ſpringen*, deszelfs zaak verdedigen. Zamenſt.: *mattebies*, *mattenkramer*, *mattenmaker*, *mattenlisch*, zeker watergewas. Verkleinw. *matje*.

Eene biezenmat is in het hoogd. *matte*, nederſ. *matte*, zw. *matta*, angelſ. *meatta*, eng. *matt*, lat. *matta*. MARTIN. vergelijkt hier het hebr. מטה.

MAT, z. n., o., gebruikelijk in de ſpreekwijs: *op het mat komen*, waarſchijnelijk, zoo veel als, op den maaltijd komen, komen terwijl men eet, of zal beginnen te eten; van het oude *mat*, goth. *mats*, ſpijs, maaltijd, angelſ. *mete*, eng. *meat*, deen. *mad*, ijsl. *mat*. Van hier is het overgegaan tot de beteekenis van bij verraſſching komen: *het vosken op 't mat komende*. VOND.

MAT, bijv. naamw. en bijw., *matter*, *matst*. Een zeer oud woord, dat, eertijds, de beteekenis van dood ge-

had

had heeft, en volkomen met het hebr. מד overeenkomt. Die oude beteekenis blijkt nog uit het oude vlaamſche *maten*, ſlagten, dooden, dat bij KIL. bewaard is. Hiermede heeft vele overeenkomst het lat. *mactare*, ſlagten, het middeleeuw. *matare*, dooden, ſp. *matar*, en het oudfr. *mathe*, het graf. Voords heeft het nog eene andere beteekenis, zijnde zooveel als overwonnen, in zulke engte gebragt, dat men zich niet meer weet te redden. Dus komt het nog in het ſchaakſpel voor: *den koning ſchaak en mat zetten.* Fr. *mat*, perſisch *mat.* Thands beteekent het bij ons vermoeid, in eenen hoogen trap van kragten beroofd:

Laat een kwijning 't matte lijf
Aan 't bezweete leger binden. M. L.

Mat van kommer. POOT. Uitgedroogd, uitgeput, verdord: *in een lant, dor en mat.* BYBELV. Dof, weinig glans hebbende. In dien zin komt het bij L. TEN KATE voor; hoogd. *matt*, fr. *mat.* Van hier *matheid*, *mattigheid*,

Mat, voor moede, hoogd. *matt*, deen. *mat*, zw. *matt*, angelſ. *methig*, eng. *mate*.

MATADOOR, z. n., m., *des matadoors*, of *van den madoor*; meerv. *matadoors.* Een ond. woord, dat, in het gemeene leven ſlechts, gebruikt wordt voor eenen man van groot vermogen, aanzien en magt; *een heele matadoor.* In het lomberſpel worden de hoogſte, en op elkander volgende troeven *matadoors* genoemd: *drie*, *vier*, *vijf matadoors.* Het is een ſpaansch woord, beteekenende eigenlijk eenen moordenaar, van het ſp. *matar*, dooden.

MATELIEVE, zie *madelieve.*

MATELIJK, zie *matiglijk.*

MATER, zie *marter.*

MATERIE, z. n., vr., *der*, of *van de materie*; zonder meerv. Ond. woord, zie *ſtof.* In het dagelijkſche leven, gebruikt men het voor *etter.*

MATHOEN, z. n., o., *des mathoens*, of *van het mathoen*; meerv. *mathoenders*, *mathoenderen.* Tureluur, een zekere vogel.

MATIG, bijv. n. en bijw., *matiger*, *matigst.* Zoo als het met de geſteldheid, de maat van andere dingen, overeenkomt; doch in eenen figurelijken zin, in welke beteekenis het, in zamenſt. alleen, voorkomt: *pligtmatig*, *regt-*

regtmatig, *regelmatig*, *wetmatig*, enz. Dat met maat en regel overeenkomt: *hij is een liefhebber van matige vreugd. Matigh*, *rechtveerdig*, *kuijsch.* BYBELV. *De matige natuur eischt weinigh voor het leven.* POOT. Bezadigd: *een man van een matig oordeel.* Dat de gewone maat niet te boven gaat: *lieden van een matig vermogen. Matig weer*, niet te heet, niet te koud. Van hier *matigheid*, *matiglijk*. Zie *ig*.

MATIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik matigde*, *heb gematigd.* Matig maken, intoomen, bedwingen: *zijnen toorn matigen. Op dat hij zijn' ijver op eens anders dwaaling matig'.* HOOGVL. Meest als een wederk. werkw.: *zich matigen*, aan zijne begeerten, aan zijne neigingen eene maat voorschrijven. *Ik zal mij matigen*, mij spenen in het gebruik van spijs en drank. *Hij konde zich naauwelijks matigen, toen hij dit hoorde*, naauwelijks zijne driften beteugelen. Van hier *matiging*.

MATRAS, z. n., vr., *der*, of *van de matras*; meerv. *matrassen.* Verkleinw. *matrasje.* Een onderbed, dat met haar of andere stoffen opgevuld en doornaaid is: *de vorst springt van de matras.* HOOGVL. Ook geeft men dien naam aan een waterglas, pisglas.

Fr. *materas*, *matelas*, eng. *mattress*, pool. *materac*. Het is uit het ital. *materazzo*, *matqrazza*, middeleeuw. *mataratium*, *matracium*.

MATRES, z. n., vr., *der*, of *van de matres*; meerv. *matressen.* Eene meesteres. Ook eene minnares. In de dagelijksche taal alleen wordt het gebruikt. Van het fr. *maitresse.*

MATROOS, z. n.; m., *van den matroos*; meerv. *matrozen.* Een bootsgezel, iemand, die op een oorlogschip vaart: *voor matroos uitgaan.*

Hoogd. *matrose*, *matros*, deen. *matros*, fr. *matelot.* De oorsprong is onzeker. ADELUNG denkt om het lat. *metellus*, iemand, die bij het leger om loon diende; een verkleinw. van *metus*, het welk hij, met *maat*, een maker, een handlanger, tot eene bron brengt.

MATSCHUDDING, z. n., vr., *der*, of *van de matschudding*; zonder meerv. Gruis en vuiligheid van koorn, rijst enz. Ook uitschot van iets. Van *mat* en *schudding*.

MATSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik matste*, *heb gematst.* Doodslaan: *die op 't kasteel vlood, en daar door de mace-*

do-

donieren gematst wierd. BOCAERT. Zamenstell.: *matshamer*, strijdhamer. Het woord is uit eene bron met het vlaamsche *maten*, dooden. Zie *mat*.

MATTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik matte, heb gemat.* Stoelen matten. Van hier *matster*, *matter*.

MATTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik matte, heb gemat.* Mat maken: *men mat hem door veel aenspraek niet.* VOND. *Met duizent angsten, elk bequaem een borst te matten.* POOT. *Laat donkre zaeken nu ervaere harssens matten.* POOT. Het zam. *afmatten* is meest in gebruik. In het ijsl. is het *maeda*, eng. *to mate*.

MATTEREN, bedr. w., gelijkvl., met eenen basterduitgang. *Ik matteerde, heb gematteerd.* Afmatten: *maar niets, dat hen zoo zeer matteerde.* HOOFT. *D'oppermaght wou mij niet bedroeven noch matteeren mijn gedult.* VOND.

MATSVOT, z. n., m., *des matsvots*, of *van den matsvot*; meerv. *matsvotten.* Een scheldnaam, welken men iemand toevoegt, die niet durft, en daarbij dom en onnoozel is. In Groningen gebruikt men het van het vrouwelijke geslacht, waar men daarom met eenen vrouwl. uitgang zegt: *eene matvotsche.* De eerste helft des woords stamt van *mat* af, dat, voorheen, de beteekenis ook van bloode had. In het ital. is *matto* een nar, eng. *mad* onzinnig. In het nederf. is *matzfotz* een verwijfd mensch. Zie over de andere helft, op *hondsvot*.

MAZELEN, z. n., vr., *der mazelen*, of *van de mazelen*; het enkelv. is niet in gebruik. Eene ziekte, waardoor de opperhuid met kleine roode vlekken uitslaat: *aan de mazelen liggen. De mazelen hebben.*

Hoogd. *masern*, *maseln*, *masseln*, in eenige streken van ons vaderland *messels*, deen. *mäslinger*, eng. *measles.*

Mazel, gelijk *masche*, *maschel* bij KIL., is, in het algemeen, eene vlek. Zie *masker*.

MAZELEN, onz. werkw., gelijkvl. *Ik mazelde, heb gemazeld.* Aan de mazelen liggen. Oneig. zegt men: *die wijn heeft al gepokt en gemazeld*, is heel zuiver en oud.

MEDE, (*mee*) z. n., vr., *der*, of *van de mede*; zonder meerv. Een drank, die, door gesting, uit honig en water, of andere vloeistoffen, toebereid wordt: *met de zoete meede.* HOOFT. Van hier *medig*: *medig bier.*

Me-

Mede, hoogd. *meth*, deen. *miod*, *mod*, zw. *mjod*, eng. *mead*, angelſ. *medo*, *meodu*, *maethe*, walliſ. *med*, boh. *medu*, middeleeuw. *medo*, *meda*, *medus*. Het ſlamwoord is het ſlavon. *med*, honig, in het ruſ. *med*, pool. *meod*, litth. *meddus*.

MEDE, (*meé*) een bijw. van verzameling, in de beteekenis van *ook*: *men had vernomen, dat hij mede een van die bende was*. In dien zin gebruikt men het in Zeeland veel. Men gebruikt het ook, in de beteekenis van *met*; wanneer het achteraan gevoegd wordt: *hij belastte hem ergens mede. Hij bemoeit zich nergens mede. Daarmede wil ik zeggen. Hij ſpot er mede. Waarmede zal ik u verzoenen? Hiermede toont hij aan.* Als voegwoord, met *als*: *wijn, als mede brood*. Voords dient het tot vorming van werkwoorden: *mededeelen, medenemen*; waar het als een ſcheidbaar voorzetſel gebruikt wordt. Van zelfſt. naamw.: *mededogen, medevrijer*. Van bijv. naamw.: *medehulpig, medepligtig*. Somtijds wordt het ook in *med* of *meé* verkort. Het kan, in zamenſtelling, voor een zeer groot getal woorden geplaatst worden, waarvan, hiernevens, diegene volgen, welke meest in gebruik zijn. . Van hier *medezaam* (*medſaem*, bij KIL.) *meedzaam, meedzaamheid*, gevoegelijk, meégaande: *daer een meedſaemheijd vereijscht wert*. DE BRUNE. Zie voords *met*.

MEDEARBEIDER, z. n., m., *des medearbeiders*, of *van den medearbeider*; meerv. *medearbeiders*. Die met anderen eenerlei arbeid verrigt. Van *mede* en *arbeider*.

MEDEBEGERER, (*medebegeerder*) z. n., m., *des medebegerers*, of *van den medebegerer*; meerv. *medebegerers*. Mededinger. Van *mede* en *begerer* (*begeerder*).

MEDEBOELER, z. n., m., *des medeboelers*, of *van den medeboeler*; meerv. *medeboelers*. Medevrijer, een reeds verouderd woord, van *mede* en *boeler*.

MEDEBORG, z. n., m., *des medeborgs*, of *van den medeborg*; meerv. *medeborgen*. Die met eenen anderen borg is. Van *mede* en *borg*.

MEDEBRENGEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *brengen*: *ik bragt mede, heb medegebragt*. Met zich brengen: *ik zal twee getuigen medebrengen. Kinderen koek medebrengen*. In zich behelzen: *wat nieuws brengt de brief mede?* Veroorzaken: *de*

vre-

vrede brengt alle heil mede. Vereiſchen: *naar mate de zaak medebrengt.*

MEDEBROEDER, z. n., m., *des medebroeders*, of *van den medebroeder*; meerv. *medebroeders.* Ambtgenoot. Van *mede* en *broeder.*

MEDEBURGER, z. n., m., *des medeburgers*, of *van den medeburger*; meerv. *medeburgers.* Die het burgerregt met anderen bezit. Van *mede* en *burger.*

MEDEDEELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. *mede* en *deelen: ik deelde mede, heb medegedeeld.* Iets van zijnen eigendom aan anderen overdragen: *de ſoldaten deelden elkander van den buit mede.* Zeggen, verhalen: *ik zal u wat nieuws mededeelen. Mede deelen*, afgeſcheiden, is een onz. werkw.: *ik deel mede in dat verlies*, datzelve treft mij ook. Van hier *mededeelbaar, mededeeler, mededeelgenoot, mededeelhebber, mededeeling, mededeelzaam, mededeelzaamheid.*

MEDEDIENSTKNECHT, z. n., m., *des mededienstknechts*, of *van den mededienstknecht*; meerv. *mededienstknechten.* Die denzelfden heer met anderen dient: *ick ben uw' mededienstknecht.* BYBELV. Van *mede* en *dienstknecht.*

MEDEDINGER, z. n., m., *des mededingers*, of *van den mededinger*; meerv. *mededingers.* Die met anderen naar dezelfde zaak ſtaat. Van *mede* en *dinger.* Het vrouwl. is *mededingſter.*

MEDEDOGEN, z. n., o., *des mededogens*, of *van het mededogen*; zonder meerv. Medelijden: *hebt gij nogh eenig meedogen?* VOND. Het is, eigenlijk, een werkwoord, bij KIL. *meddooghen.* RODENBURGH bezigt het nog: *in een bedroefde boezem, die ghij zo weijnigh medooght.* Van *mede* en *dogen.* Van hier *mededogend, mededogendheid, mededogenloos, mededoogzaam.*

MEDEDRINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *drinken: ik dronk mede, heb medegedronken.* Met iemand drinken.

MEDEEEUWIG, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Die zoo wel eeuwig is als een ander. Een kerkelijk woord; van *mede* en *eeuwig.*

MEDEERFGENAAM, z. n., m. en vr., *des medeerfgenaams — der medeerfgenaam*, of *van den — de medeerfgenaam*; meerv. *medeerfgenamen.* Die met anderen

in

in hetzelfde erfgoed deelt: *medeerfgenamen Christi.* Byblvert.

MEDEGAAN, onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *gaan: ik ging mede, ben medegegaan.* Met iemand gaan. Van hier *medegaande, meégaande,* overdragt: *een meégaand mensch,* als ligt met iemand gaande; en verder, als ligt begaan zijnde met eens anders ſmert.

MEDEGANGER, z. n., m., *des medegangers,* of *van den medeganger;* meerv. *medegangers.* Reisgezel. Van *mede* en *ganger;* van *gangen,* nu *gaan.*

MEDEGENOOT, z. n., m., *des medegenoots,* of *van den medegenoot;* meerv. *medegenoten.* Deelgenoot. Van *mede* en *genoot.*

MEDEGETUIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *getuigen: ik getuigde mede, heb medegetuigd.* In gemeenſchap met anderen getuigen. Van hier *medegetuige, medegetuigenis,* bij Ten Kate *medetulgenis.*

MEDEGEVANGEN, z. n., m., *des medegevangens,* of *van den medegevangen;* meerv. *medegevangenen.* Die met anderen gemeenſchappelijk gevangen zit. Van *mede* en *gevangen.*

MEDEGEWISSE, z. n., o., *des medegewisſes,* of *van het medegewisſe;* zonder meerv. Medeweten: *in meégewisſe te verſtrikken.* Hoofт. Van *mede* en *gewisſe.*

MEDEGEZEL (*medgezel*), z. n., m., *des medegezels,* of *van den medegezel;* meerv. *medegezellen.* Die met anderen in gelijk gezelſchap, of in gelijke omſtandigheden, verkeert. Van *mede* en *gezel.* Vrouwl. *medegezellin,* (*medgezellin*). Zamengeſt.: *medegezelſchap.*

MEDEHANDELAAR, z. n., m., *des medehandelaars,* of *van den medehandelaar;* meerv. *medehandelaars, medehandelaren.* Die met anderen gemeenſchappelijk in koopwaren handelt. Van *mede* en *handelaar.*

MEDEHELPER, z. n., m., *des medehelpers,* of *van den medehelper;* meerv. *medehelpers.* Die met anderen gemeenſchappelijke hulp betoont. Vrouwl. *medehelpſter.* Van *mede* en *helper.*

MEDEHULP, z. n., vr., *der,* of *van de medehulp;* zonder meerv. Eene hulp, die gemeenſchappelijk toegebragt wordt. Van hier *medehulpig, medehulpzaam.* Van *mede* en *hulp.*

MEDEINGEZETEN, z. n., m., *des medeingezetens,* of

van den medeingezeten; meerv. *medeingezetenen*. Die met anderen een ingezeten is.

MEDEKENNIS, z. n., vr., *der*, of *van de medekennis*; zonder meerv. Medewetenſchap. Van *mede* en *kennis*.

MEDEKIEZER, z. n., m., *des medekiezers*, of *van den medekiezer*; meerv. *medekiezers*. Van *mede* en *kiezer*. Die nevens anderen kiezer is.

MEDEKLANK, z. n., m., *des medeklanks*, of *van den medeklank*; het meerv. is niet in gebruik. Een klank, die zich onder een ander geluid mengt. Van *mede* en *klank*.

MEDEKLINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *klinken*: *ik klonk mede*, *heb medegeklonken*. Medeluiden. Ook, met anderen zijn glas doen klinken. Van hier *medeklinker*, eene letter, die, door hulp en in gemeenſchap met anderen, haren onderſcheidenen klank laat hooren.

MEDEKNECHT, z. n., m., *des medeknechts*, of *van den medeknecht*; meerv. *medeknechts*, *medeknechten*. Mededienaar. Van *mede* en *knecht*.

MEDEKOMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *komen*. *Ik kwam mede*, *ben medegekomen*. Met iemand. of met iets, komen, zoo wel van zaken, als van perſonen: *de post is reeds hier*, *maar er zijn geene brieven voor u medegekomen*.

MEDEKRIJGSMAN, z. n., m., *des medekrijgsmans*, of *van den medekrijgsman*; meerv. *medekrijgsmannen*, *medekrijgslieden*. Die met anderen te gelijk in den krijg verkeert. Het woord komt bij HOOFT voor. Van *mede* en *krijgsman*.

MEDEKRISTEN, z. n., m., *des medekristens*, of *van den medekristen*; meerv. *medekristenen*. Die met anderen het kristendom belijdt. Van *mede* en *kristen*.

MEDELEERAAR, z. n., m., *des medeleeraars*, of *van den medeleeraar*; meerv. *medeleeraars*, *medeleeraren*. Medeonderwijzer: *zijnen medeleeraaren opgelegd*. M. L. Van *mede* en *leeraar*.

MEDELEERLING, z. n., m., *des medeleerlings*, of *van den medeleerling*; meerv. *medeleerlingen*. Medemakker in het leeren. Van *mede* en *leerling*.

MEDELIJDEN, z. n., o., *des medelijdens*, of *van het medelijden*; zonder meerv. Deernis, ontferming: *medelijden met iemand hebben*. *Iemand tot medelijden bewe-*

gen

en — verwekken. Onvertzaaght in't medelijden. HOOFT. Van hier *medelijdend*, *medelijdendheid*, *medelijdig*. Van *mede* en *lijden*.

MEDELOOPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *loopen*: *ik liep mede*, *heb medegeloopen*. Met iemand loopen. Ook fig., wel uitvallen: *als het mij medeloopt*, *dan* enz. Van hier *medeloop*, geluk: *uit de meede — oft teeghenloop*. HOOFT.

MEDELUIDEN, zie *medeklinken*.

MEDEMAAT, z. n., m., *des medemaats*, of *van den medemaat*; meerv. *medemaats*. Medegenoot: *hun meedemaat in ſchuldt of gloorij*. HOOFT. Van *mede* en *maat*.

MEDEMAKKER. z. n., m., *des medemakkers*, of *van den medemakker*; meerv. *medemakkers*. Medemaat. Van *mede* en *makker*.

MEDEMENSCH, z. n., m., *des medemenſchen*, of *van den medemensch*; meerv. *medemenſchen*. Een mensch als wij — een naaste. Zie *mensch*.

MEDEMINNAAR, z. n., m., *des medeminnaars*, of *van den medeminnaar*; meerv. *medeminnaars*. Die met een ander dezelfde maagd bemint. Van *mede* en *minnaar*. Vrouwl. *medeminnares*.

MEDENEMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *nemen*: *ik nam mede*, *heb medegenomen*. Met zich nemen. Fig., bedotten, bedriegen: *ik zal hem medenemen*.

MEDEPLEGER, z. n., m., *des medeplegers*, of *van den medepleger*; meerv. *medeplegers*. Die zich met anderen aan eene misdaad ſchuldig maakt. Van *mede* en *plegen*.

MEDEPLIGTIG, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Medeſchuldig. Men gebruikt het ook als een zelfſt. naamw.: *een medepligtige*, *eene medepligtige*. Van *mede* en *pligtig*.

MEDESCHEPSEL, z. n., o., *des medeſchepſels*, of *van het medeſchepſel*; meerv. *medeſchepſelen*. Dat in den rang der ſchepſelen mede begrepen is. Van *mede* en *ſchepſel*.

MEDESCHULDIG, zie *medepligtig*.

MEDESLEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *ſlepen*: *ik ſleepte mede*, *heb medegeſleept*. Met zich ſlepen. Fig., met kragt tot zich overhalen: *dan kan geen ſchrijver de harten medeſleepen*. FEITH.

MEDESPREKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb.

voorz. *mede* en *ſpreken*: *ik ſprak mede*, *heb medegeſproken*. Met iemand ſpreken. HALMA bezigt het bedrijv., in den zin van voorſpreken: *ik zal hem niet medeſpreken in die zaak*.

MEDESTANDER, z. n., m:, *des medeſtanders*, of *van den medeſtander*; meerv. *medeſtanders*. Medegenoot, deelgenoot. Van *mede* en *ſtander*.

MEDESTEMMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *ſtemmen*: *ik ſtemde mede*, *heb medegeſtemd*. Nevens anderen zijne ſtem geven: *hij mogt niet medeſtemmen*. Ook bedrijv., zijne toeſtemming met anderen aan iets geven: *hij heeft die zaak*, *in den raad*, *niet medegeſtemd*.

MEDESTRIJDER, z. n., m., *des medeſtrijders*, of *van den medeſtrijder*; meerv. *medeſtrijders*. Die, in gemeenſchap met anderen, voor dezelfde zaak ſtrijdt: *Archippo*, *onzen medeſtrijder*. BYBELV. Van *mede* en *ſtrijder*.

MEDETORSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *torſchen*: *ik torschte mede*, *heb medegetorscht*. Met zich torſchen: *de burghers moghten ook zoo veel van hunne haave meêtorſſen*, *als* enz. HOOFT.

MEDEVERWANT, (bij HOOFT *medverwant*) z: n., m.; *des medeverwants*, of *van den medeverwant*; meerv. *medeverwanten*. Vrouwl. *medeverwante*. Die met anderen tot eene verwantſchap behoort. Van *mede* en *verwant*.

MEDEVOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *voeren*: *ik voerde mede*, *heb medegevoerd*. Met zich voeren. Van hier *medevoerte*, bij HOOFT voorkomende, voor leeftogt.

MEDEVOOGD, z. n., m., *des medevoogds*, of *van den medevoogd*; meerv. *medevoogden*. Die gemeenſchappelijk met anderen voogd is. Van hier *medevoogdij*, *medevoogdijſchap*. Van *mede* en *vongd*.

MEDEVRIJER, z. n., m., *des medevrijers*, of *van den medevrijer*; meerv. *medevrijers*. Medeminnaar. Van *mede* en *vrijer*. Vrouwl.: *medevrijſter*.

MEDEWARIG (*meêwarig*), bijv. n. en bijw., *meêwariger*, *meêwarigst*. Meêgaande, medelijden hebbende. Van hier *meêwarigheid*. Van *mede* en *warig*. Volgens TEN KATE, als tot bewaring van anderen ligt bewoge; frankth. *mitwarun*. Waarſchijnelijker is het van *mede* en *warig*,

van

van het oude *waren*, gaan, wandelen. — Derhalve, die ligt met iemand gaat, hem vergezelt.

MEDEWERKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mede* en *werken*: *ik werkte mede*, *heb medegewerkt*. Te zamen werken. Van hier *medewerker*, *medewerking*.

MEDEWETEN, z. n., o., *des medewetens*, of *van het medeweten*; zonder meerv. Kennis, bewustheid. Van *mede* en *weten*. Van hier *medeweter*, (*medweter* bij HOOFT) *medewetig* (*medewustig* bij HOOFT), *medewetenschap*.

MEDEWILLEN, (*medwillen*) onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mede* en *willen*: *ik wilde mede*, *heb medegewild*. Begunstigen: *zoo lang hem 't geluk medwilde*. HOOFT.

MEDEZUIGELING, z. n., m. en vr., *des medezuigelings — der medezuigeling*, of *van den — de medezuigeling*; meerv. *medezuigelingen*. Die dezelfde borsten met anderen, of die, op denzelfden tijd, met anderen zuigt. Van *mede* en *zuigeling*.

MEDIAAN, een woord, dat uit het lat. *medianus* ontleend, en in zamenst. alleen gebruikelijk is, als: *mediaanader*, in de ontleedkunde, de ader, die tusschen de hoofdader en leverader ligt. *Mediaanpapier*, middelsoort, in grootte tusschen het gemeene en groote papier gerekend wordende. Zamenstell.: *grootmediaan*, *kleinmediaan*.

MEDICIJN, (*medecijn*, *medisijn*, *medesijn*) z. n., vr., *der*, of *van de medicijn*; meerv. *medicijnen*. Ond. woord, geneesmiddel: *uit de volle medecijn*. VOND. In dien zin gebruikt men het gewoonelijk in het meerv.: *de medicijnen helpen niet*. Het meerv. beteekent ook de wetenschap van de geneesmiddelen: *een hooglearaar in de medicijnen*. *Medicijn*, mannelijk gebruikt, beteekent eenen geneesheer; in welken zin het, thands, al verouderd is: *Talthybius heeft door den leger dezen, medesijn gezocht*. K. v. MAND. Van hier *medicijnsch*. Zamenst.: *medicijndrank*, *medicijnmeester*. Uit het lat. *medicina*.

MEE, zie *mede*.

MEE, zie *mede*. In den dagelijkschen stijl, zegt men: *ik kom daarmee*, voor aanstonds. Ook misvormt men het in *dameê*.

MEED (*meede*, *mee*), z. n., vr., *der*, of *van de meed*; zonder meerv. Eene bekende plant, anders *meekrap*, welker roode wortel, om het gebruik van denzelven, in de verwerijen, alom vermaard is. *Kiemen van meekrap zetten*, ſpruiten van deze plant in den akker poten. In het angelſ. *maedere*. Van hier het werkw. *meeën* en *meeden*, met meekrap verwen. Zamenſtell.: *meemaler*, (*meemaalder*), *meeſtamper*, *meeſtoof*, *meevat*, *meeverw*. De rotterdamſche tongval heeft hier de zachtlange *e*, *meekrap*; doch dit ſchijnt een verloop te zijn.

MEED (*meede*, *meet*), z. n., vr., *der*, of *van de meed*; meerv. *meeden*, (*meeten*). Een woord, dat, in eenige gevallen ſlechts gebruikt wordt. Het beteekent eene gaaf, een geſchenk, en is nog overig in ons *meede* of *meedpenning*; (anders *miede*, *miedpenning*) eene gift, welke men geeft aan dienstboden, nadat zij zich verhuurd hebben. Het is het hoogd. *miethe*, eng. *meed*, bij OTFR. *miata*, NOTK. *mieta*, zw. *muta*. Het middeleeuw. *meta*, *metium*, is eene bruidsgaaf, als iemand zich aan eene maagd verlooft. Die ſcherpere uitſpraak *meet* hoort men nog in de geſchenken, of *meeten*, welke de ſchippers aan de opzienders der tollen, voor derzelver klaarmaking en ſpoedige uitvoering, geven. *Meed* is ook erkentenis, huur, of betaling voor het genot van zekere regten. Zoo komt het voor in het zam. *keurmeede*, dat, eigenlijk, aanduidt een uitgekozen ſtuk uit den boedel van eenen leenman, aan zijnen leenheer verſchuldigd. Gelijk dan ook nog de *keurmeede*, in den magtbrief van Graaf Gerard van Gelre, bij SCHRASSERT *Ceurmede* genaamd en bepaald wordt *unum optimum quid de poſſeſſione*, dat, na afſterving van hofhoorige perſonen, vreemden en baſtaarden betaald wordt, deels voor het gebruik van hoven door de eerſten, deels voor de inwoning in den lande door de laatſten.

Voords, komt van *meed*, *meede*, het bedr. w. *meeden*, (bij KIL. ook *meden*, *mieden*, *mieten*), huren, en het veroud. *meedeling*, (*medeling*) huurling. Het zamengeſt. *vermeeden* wordt nog in Twente gebruikt: *zij heeft zich weder vermeed*, d. i. verhuurd, en eenen godspenning aangenomen. Van *meet* is in gebruik geweest *meeten*, *mieten*, geſchenken aan vrouwen en maagden, bij plegtige gelegenheden, zenden. De onderſcheidene uitſpraak *meeden* en *meden* vindt men reeds in de aanver-

wan-

wante talen, hoogd. *miethen*, angelſ. *maede*; doch ook *med*, *mede*, fakſ. *meden*.

MEEL, z. n., o., *des meels*, of *van het meel*; zonder meerv. Het voedzame deel van granen en eenige peulvruchten, wanneer het fijn gemalen, en door buil of zeef gezuiverd is: *ruig meel*, waarvan de zemelen niet afgeſcheiden zijn. *Fijn meel. Ongebuild meel.* Somtijds wordt het ook van andere dingen gebruikt. Zoo heet men zaagſel, ergens, *zagemeel*. Van *meel* is het onveranderlijke bijv. naamw. *melen: melen brij*. Van hier *meelachtig*, *melig: eene melige peer*. Zamenſtell.: *bloemmeel*, *boekweitenmeel*, *boonenmeel*, enz. *Meelbloem*, bloem van meel en een heestergewas, *meelboom*, *meelbuil*, *meelhalk*, *meelkist*, *meelkooper*, *meelkuip*, *meellijm*, *meelmees*, pimpelmees, *meelpap*, *meelpot*, *meelſuiker*, *meeltob*, *meelton*, *meeltrog*, *meelzak*, *meelzeef*.

Meel, hoogd. *mehl*, nederſ. *meel*, deen. *meel*, OTFR. *meh*, TATIAN. *melewue*, angelſ. *mele*, *melewe*, *mehwe*, *mealewe*, ook *mealawe*, ijsl. *mil*, eng. *meal*, zw. *mjöl*, wall. *mél*, ſlavon. *mlanie*, pool. *mielenij*, albam. *miel*, lat. *mola*, gr. μαλερον. Zonder twijfel is het, uit eene bron, met *mul*, *mol*, *molm*, en ſtamt van *malen* af, ijsl. *mela*, verbrijzelen, in ſtukken ſtooten.

MEEN, (*mein*) z. n., m., *des meens*, of *van den meen*; zonder meerv. Meening, verouderd woord: *zonder meijn*, *zonder ghevoelen*. DE BRUNE.

MEENEN, (*meinen*) bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik meende*, *heb gemeend*. Onz., met *hebben*; vermoeden, denken: *ik meende*, *dat die zaak reeds beſlist was*. *Wanen*, zich inbeelden: *meent gij*, *eenen gek voor u te hebben?* Hierheen behoort het zeggen: *wat meent gij wel?* wat beeldt gij u wel in? Voornemen hebben; in de dagelijkſche taal: *dat meen ik te doen*. *Hij meende de reize te aanveirden*. HOOFT. Eene zekere genegenheid hebben: *hij meent het zoo kwaad niet*. *Uw vader meent het goed met u*. *Dat het de Heeren goed met de gemeene zaken meenden*. HOOFT. *Ik meen het in opregtheid*. Bedr., bedoelen: *ik meen niemand dan u*. *Dat dorp meen ik*. *Ik weet niet*, *welke plaats gij meent*. Wel willen, genegen zijn: *dat ghij mij meent en mint*. KAMPH. Van hier *meening*.

Meenen, bij ULPHIL. *munja*, *gamunan*, in den zin van zich herinneren, dat met het oud lat. *menere*, en het

nieuwere *memini*, *meniscor*, *comminiscor*, overeenkomt, zw. *mena*, denken, angelſ. *maenan*, vermoeden, nederſ. *meenen*. Het komt, zonder twijfel, uit eene bron met het oude *min*, gemoed, eng. *mind*, zw. *mon*, ijsl. *mune*, lat. *mens*, gr. μενος. Misſchien is *munten*, eenen toeleg op iets hebben, van denzelfden oorſprong.

MEENIG, bijv. naamw., dat bij zelfſt. naamwoorden geplaatst wordt, om eene zekere veelheid, een onbepaald getal uittedrukken. *In dien veldtogt ſneuvelde meenig krijgsheld; terwijl meenige vrouw ſlavin werd.* — *Meenige boom werd omgehouwen. Want hij hadde hem menigen tijdt bevangen gehadt.* BYBELV. *Meenig menſch*, voor vele menſchen. Ook is van *meenig* de overtreffende trap *meenigſte* gevormd: *hoemeenig*, *de hoemeenigſte*. Het wordt ook als een zelfſt. naamw. gebruikt: *meenig is er* — *meenigen zijn er*. Ook voegt men er *een* achter: *meenigeen zal zeggen*. Van hier *meenigte*, een groot aantal. Zamenſtell.: *meenigerhande*, *meenigerlei*, *meenigmaal*, *meenigreis*, *meenigvoud*, (zelfſt. genomen van het onz. geſlacht is het de derde maag eener koe) *meenigvuldig*, *meenigvuldigheid*, *meenigvuldiglijk*, *meenigwerf*. Oudings had men ook *meenigertier*, *meenigertierlijk*, voor *meenigerlei*. KIL. en de STATENBYBEL ſpellen *menig*; in eenige oorden des vaderlands hoort men ook *mennig* uitſpreken. Hiermede komt overeen het hoogd. *mancher*, *mannig*, het alem. *menig*. In tegendeel wordt de rotterdamſche tongval, *meenig*, bevestigd door het angelſ. *maenig*, moeſog. *manags*, eng. *manij*.

MEENTE (*meent*), zie *gemeente*.

MEERSCH, bijv. naamw., zonder trappen van vergrooting. Zwak, ziekelijk. Zeer denkelijk is het met het woord *maf* verwant, dat van iemand gezegd wordt, die, door ongeſteldheid, loom en zwak in de leden is. Van hier *meerſchheid*.

MEER, (*mere*), zie *merrie*.

MEER, (*meir*) z. n., o., *des meers*, of *van het meer*; meerv. *meren*. Een groot binnenlandsch water: *in Friesland vindt men vele meren. Het haarlemmer meer. Dit is het befaemde meer.* MOONEN. POOT gebruikt het, in het gemeen, voor eenen zeeplas: *om 't ſchip weer door de wilde meeren te ſtieren naar de kust.* In de dagelijkſche taal wordt het ook vrouwl. gebruikt: *de bergumer meer. De haarlemmer meer.* Bij HOOFT vindt men

men insgelijks dit geslacht; *de rest van de meere.* Zoo ook VOND. en ANTON.: *de diemermeer.* Het onz. is meest in gebruik. De spelling van *meir*, die uit *mere* ontstaan is, is even min te volgen, als het verouderde *voir*, *doir*, *zoin* enz. Zie INL. bl. 36. PLANTYN heeft ook *meer*. Zamenstell.: *meeraal*, *meerbaars*, *meerkat*, *meerkoet*, *meerkol* (*meerkolf*, *meerkolt*), zekere vogel, *meerkrab*, *meermin*, bij de Dichters, somwijlen, *zeemeermin* doch verkeerdelijk, *meerradijs*, *meerspin*, *meervisch*, *meerwater*, *meerwortel*, *meerzwijn*.

Meer, hoogd. *meer*, NOTK. *mere*, ULPHIL. *marei*, zw. *mar*, ijsl. *mar*, angelf. *mere*, bretan. *mor*, lat. *mare*, boh. en rus. *more*, krain. *murje*, lett. *marrios*, eston. *merri*, pool. *morze*. Deze benaming vinden wij reeds in *morimarusa*, gelijk de scijthen de doode zee noemden.

MEER, bijv. n. en bijw., dat, eigenlijk, de vergelijkende trap van het verouderde *mee*, veel, groot is, hebbende den overtreffenden trap *meest*. Men bedient zich van hetzelve als *bijwoord*, beteekenende, in het algemeen, eene grootere meenigte: *dat is meer, dan ik eischte. De man was meer, dan veertig jaren oud. Drie maal meer. Wat wilt gij meer?* Datgene, waarin iets zijne meerderheid heeft, staat in den vierden naamval: *dat kost mij eenen daalder meer.* In den eersten naamval: *daar is een gulden meer.* Oneigenlijk, gebruikt men dit bijwoord in de beteekenis van eene herhaalde daad; waar men er gewoonlijk eene ontkenning bijzet: *ik ben uw vriend niet meer. Ik kan niet meer loopen. Het zal niet lang meer duren.* In den zin van grootere waarde: *den naesten lief te hebben is meer dan alle de brandofferen.* BYBELV. In de beteekenis van meerdere inspanning en inwendige sterkte: *ik bemin hem thands meer, dan te voren. Dat is meer geluk, dan wijsheid. Men moet God meer gehoorzaam zijn, dan den menschen.* Hierheen kan men de volgende uitdrukkingen brengen: *meer en meer. Te meer. Hoe langer hoe meer. Hoe meer ik hem beschouw, hoe meer ik mij over hem verwonder. Des te meer. Dies te meer. Veelmeer. Hoeveel te meer. Zooveel te meer. Meer of min.* Als bijv. naamwoord, dat tweezins gebruikt wordt. Voorcerst, als een onveranderlijk naamwoord, beteekenende eene grootere meenigte, doch zonder nadere bepaling: *ik heb*

ooit meer ſmerten ondervonden. Die meester kweekt meer leerlingen aan, dan ooit iemand voor hem. De eene heeft meer doorzigt dan de andere. Hier gebruikt men ook het voorzetſel *van: hebt gij meer van die ſoort?* Ook eenen tweeden naamval: *meer waters.* Ten tweede, als een veranderlijk naamwoord, waar men *meerder* gebruikt, in den zin van eene grootere meenigte: *ende het meerdere deel en wisten niet.* BYBELV. Van grootere voortreflijkheid: *een koning is meerder, dan zijne onderdanen.* Van grootere ingeſpannenheid en inwendige kragt: *ik zal u geen' meerderen last opleggen. Die zaak vereischt meerdere aandacht.* Van hier *meerderheid.* Zamenſtell.: *meerderjarig, meerderjarigheid, meerendeel, meerendeels, meermaal, meermaals, meermalen, meerflachtigheid, meervoud, meervoudig, meervoudiglijk.* De overtreffende trap is *meest*, dat als een bijv. n. en bijw. gebruikt wordt, in de beteekenis van de grootſte meenigte, als ook van den hoogſten trap van inſpanning. Het bijv. naamw.: *de meeste menſchen zeggen. De meeste ſtemmen gelden. Hij wint het meeste geld. Het meeste deel. Het meeste verſtand. De meeste eer.* Dit *meeste* werd oulinge ook gebezigd voor *quaſte.* Als een zelfſt. naamw.: *wie is doch de meeste?* BYBELV. *De meesten denken anders. Het meeste, dat mij bekommert, is* enz. Als een bijw.: *hij is meest bemind. Hij ſprak meest van die zaak. Men drong meest daarop aan.* Men bedient zich van dit woord, eindelijk, als een hulpwoord bij den overtreffenden trap van zulke bijv. naamw., wier vorm die verbuiging niet toelaat, als: *dwars, dwarſer, meest dwars, dwaas, dwazer, meest dwaas.* Zamenſtell.: *meestendeels.*

Dit oude woord *meer* luidt, reeds ſedert de 7de en 8ſte eeuw, in het opperd. *mer, mera*, nederſ. en deen. *meer*, hoogd. *mehr*, eng. *more*, angelſ. *maere, mare, mara*, zw. *mer.* Het is van den verouderden ſtelligen trap *mee* of *me*, dat groot of veel beduidde. Men vindt het nog in het Epirot. *maa*, wall. *muy.* Het ſchijnt de wortel te zijn van het lat. *magis, magnus, major, maximus.* Het is te ontdekken in het goth. *maiza, mais*, meer; zoo als het begin van het gr. μεγας, ons *magt, mast*, hierheen ſchijnen te behooren. Bij de Hebreen heet *meah* honderd.

MEERDER, zie *meer.*

MEERDEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik meerderde, heb* en *ben gemeerderd.* Bedr., meerder maken: *gij meerdert daardoor uwe ſchulden.* Onz., meerder worden: *zoo meerderde de meenighte.* HOOFT. Het zamengeſt. *vermeerderen* is meest in gebruik. Van hier *meerderaar*, (vermeerderaar), *meerdering*.

MEERLE, (*maarle, merel*) z. n., vr., *der*, of *van de meerle, merel*, meerv. *meerlen, merels.* Een zekere zangvogel, geheel zwart, maar met eenen gelen bek: *daer zal de wilde meerle nestelen.* BYBELV. Fr. *merle*, lat. *merula.*

MEERLING, zie onder *marlen.*

MEERPAAL, z. n., m., *des meerpaals*, of *van den meerpaal*; meerv. *meerpalen.* Een paal, waaraan men een ſchip meert, dat is vastbindt.

MEERS (*meerſe, meerſſe* bij KIL., bij anderen *meersch*), z. n., vr., *der*, of *van de meers*; meerv. *meerſen.* Koopwaar: *loopt met uw meerſche, loopt.* VOND. Het is verbasterd uit het lat. *merx.* Van hier het zam. *meersman*, iemand die allerlei waren te koop heeft: *met den teerling, om de welvaert van den ſtaet te dobbelen, en ridder of meersman te ſpelen.* DE BRUNE. Ook wordt het genomen voor het kooptuig eens kramers. Zie *wars.*

MEERSCH (*maarsch, mersch*), z. n., vr., *der*, of *van de meersch*; meerv. *meerſchen.* Een oud woord, dat eene waterrijke plaats, eenen beemd, eenen moerasſigen oord beteekent: *tot in de meersch vervolgen.* DE BRUNE. Bij HUYDEC. op M. STOKE komt het meest in het manl. geſlacht voor. Van hier *merschdiep*, of *marschdiep*, eene wijde waterplas tuſschen Teſſel en Huisduinen. Het ſtamt af van *meer*, en behoort, met *moeras*, tot eenen oorſprong.

MEERTOUW, z. n., o., *des meertouws*, of *van het meertouw*; meerv. *meertouwen.* Een touw, waarmede men meert.

MEES, z. n., vr., *der*, of *van de mees*; meerv. *meezen.* Een kleine zangvogel. Hoogd. *meiſe*, nederſ. *meeske*, angelſ. *maſe*, middeleeuw. *meiſa*, zw. *mäſe.* Zamenſt.: *brandmees, koolmees, lokmees, meelmees, pimpelmees.*

MEESMUILEN, onz. w., gelijkvl. *Ik meesmuilde, heb gemeesmuild.* Den muil, dat is, den mond, naar het lagchen trekken, grimlagchen. Ook met geſlotene lippen eten.

eten. Van hier *meesmuiler*, *meesmuilſter*. Voorheen zeide men ook *miezemezen*: *dan mieſemees, ik bangh*. Six. v. Chand.

MEEST, zie *meer*.

MEESTER, z. n., m., *des meesters*, of *van den meester*; meerv. *meesters*. Een oud woord, dat, in het algemeen, iemand beteekent, die eenige waarde, rang, magt en opzigt over perſonen of zaken heeft. Wij hebben eene meenigte van zamengeſtelde naamwoorden, bij welke het dien zin heeft, als: *hofmeester*, *beſtelmeester*, *veldtuigmeester*, *burgemeester*, *bouwmeester*, *muntmeester*, enz. In engeren zin, verſtaan wij, door dit woord, iemand, die de voornaamſte in magt en ſterkte is: *iemand voor zijnen meester erkennen*, voor deszelfs meerdere kragten onder doen. *Zich van iets meester maken*, *De vijand had zich van de poort reeds meester gemaakt*. *Meester van iets zijn*, iets in zijn geweld hebben. *Meester zijn*: *de driften zijn hem meester*. *De wijn is mij meester geworden*. *Ik kon mijne driften geen meester blijven*. *Gij zijt mij in het ſchrijven meester*. *Hij is zijn eigen meester*, hij ſtaat onder niemand. Hoofт bezigt *meester worden*, met eenen tweeden naamval: *op kloeke hoop van der ſtad Parijs meester te worden*. *Den meester ſpelen*, zijne magt laten gelden. *De dartele ſoldaten ſpeelden daar den meester*. Hoofт zegt ook *den meester maken*. Wijders beteekent het iemand, die, boven anderen, in kennis uitmunt. Zoo noemen wij kunſtenaars met dien naam: *dat ſtuk is van een groot meester geſchilderd*. *Die Keizers gehadt heeft tot meesters in de kunst*. R. Anslo. Hierheen behoort: *een meester in de vrije kunsten*. *Meester* is ook een eernaam der regtsgeleerden. Wijders, is het een leeraar, in tegenſtelling van den leerling. Met dien naam wordt, in de Overz. van het N. T., de groote Leeraar des menſchdoms, Kristus, dikwijls genoemd: *gij heet mij Meester ende Heere*. In de dagelijkſche taal is dit de naam eens ſchoolmeesters: *ik zal het den meester zeggen*. Ook eens wondheelers, op ſommige plaatſen van het platte land: *de meester heeft hem geſchoren en adergelaten*. Zamenſtell.: *meestergeld*, *meesterloon*. Eens handwerkers, die zijn handwerk behoorlijk geleerd, en zich het regt verworven heeft, om knechts te houden: *meester timmerman*. *Meester knoopenmaker*. Van hier blijft die gemeenzame benaming, waarmede men ie-

iemand, die een handwerk oefent, geoefend heeft, of kan oefenen, in het dagelijkſche leven benoemt: *meester Pieter*. De knechts van bakkers enz., als ook de dienstboden van burgers noemen dus den baas en huisheer. Een bezitter: *al uw gout is root van ſchaemte, nu het zulke meesters heeft*. POOT. Eindelijk is *meester* iemand, die een werk voordgebragt heeft: *het werk getuigt van zijnen meester*. Van hier eene oorzaak, een bewerker van iets: *het kwaad loont zijnen meester. Dien zal men eenen meester van ſchendelycke verdichtſelen noemen*. BYBELV. Het vrouwelijke is *meesteres*. Van hier *meesterachtig*, *meesterlijk*, kunſtiglijk, treffelijk. Zamenſtell.: *meesterknecht*, *meesterloos*, *meesterrib*, middelrib, de grootſte rib in het ruim van een ſchip, *meesterſtuk*, hoofdwerk, kunſtſtuk, *meesterwortel*, zekere wortel.

Meester, KER. *meister*, eng. *master*, hoogd. *meister*, zw. *mestare*, ijsl. *meistare*, middeleeuw. *meistralis*, wall. *meistri*, wend. *moister*, fr. *maistre*, *maître*, ital. *maestro*, ſp. *maestro*, wall. *mastoru*, alban. *mjestar*, pool. *mistrz*, hong. *mester*. Om den hoogen ouderdom des woords, ſchijnt het niet zoo zeer van het lat. *magister* afteſtammen, als wel, van het oude *mee*, of deszelfs overtreffenden trap *meest*, even als *magister* van *magis*.

MEESTEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik meesterde, heb gemeesterd*. Bedr., genezen, heelen: *paarden meesteren. Met dus bitter een artſenijtuigh heeft men 't vuur in de wonde gemeesterd*. HOOFT. *Wij hebben Babel gemeestert, maer ſij en is niet geneſen*. BYBELV. Schertſend, voor breken: *wie heeft dat glas gemeesterd?* Bedwingen, naar zijnen wil buigen: *den raad met de ſtem meesteren*. VOND. Onz. met *hebben*; *hij heeft lang aan die wonden gemeesterd. Quetſuren, waaraan hij binnen Hoorn langh lagh te meesteren*. VEL. CHR. v. H. Den meester ſpelen: *de knechten meesteren, en trotſen hunnen heer*. DE DECK.

MEESTERIJ, z. n., vr., *der*, of *van de meesterij*; zonder meerv. Eene kunst, een bedrijf eens meesters. In het bijzonder, heelkunst, genezing. Ook beduidt het de middelen, die tot genezing worden aangewend: *hij wist daer van* (van kruid, boom, wortel enz) *te maken meesterij tegen veel verſcheijden zaken*. V. MANDER.

MEESTERKNAAP, z. n., m., *des meesterknaaps*, of

van

van den meesterknaap; meerv. *meesterknapen*. Regter, in het ſtuk van houtvesterij, die, op klagt des houtvesters, of deszelfs gemagtigden, regt doet en vonnis ſpreekt. Van *meester* en *knaap*. Zie *knaap*.

MEESTERSCHAP, z. n., o., *des meesterſchaps*, of *van het meesterſchap*; het meerv. is buiten gebruik. Heerſchappij, gebied: *het meesterſchap*. DE DECKER. Ook wordt het vrouwelijk gebezigd. Zoo zegt VOND.: *onder uwe meesterſchap*. Zie *ſchap*. Onzijdig zijn de zamenſtell.: *het grootmeesterſchap*, *bouwmeesterſchap*, *rentmeesterſchap*, *burgemeesterſchap*, enz., als zijnde de waardigheid van grootmeester enz.

MEET, zie *meed*.

MEET, z. n., vr., *der*, of *van de meet*; meerv. *meten*. KIL. verklaart het door kerf, en TEN KATE leidt het af van het moeſogot. *maiten*, ſnijden, inſnijden; en overeenkomſtig hiermede, zoude het de ſcherp lange *ee*, *meeten* vereiſchen. Wij gebruiken nog *meet*, voor het geteekende begin van een ſpeelperk: *ſta aan meet*. Van hier de ſpreekwijs: *van meet aan beginnen*, van voren aan beginnen. Het lat. *meta* beteekent den eindpaal van eene renbaan. *Meet*, bij KIL. ook *weed*, was, voords, eene ſoort van weegbladeren bij de ouden, zegt TEN KATE, waarmede zij het ligchaam plagten te beſmeren, en de kerven, of lidteekens, intewrijven.

MEETBAAR enz., zie onder *meten*.

MEETEN, zie *meed*.

MEEUW, z. n., vr., *der*, of *van de meeuw*; meerv. *meeuwen*. Zekere zeevogel: *en 't eenmaal zaligst land een aaklig nest zal zijn van zwaluwen en meeuwen*. VAN BILDERDIJK. *Als eens de ſchorre meeu zal naer de zwaen gelijken*. POOT.

Hoogd. *mewe*, angelſ. *maew*, *maewwe*, eng. *mew*, fr. *mawe*, *mouette*, *mauce*, deen. *maage*, noorw. *maaſe*. De vogel ſchijnt van zijn geluid dus genaamd te zijn.

MEEUWEN, onz. w., gelijkvl. *Ik meeuwde*, *heb gemeeuwd*. Hetzelfde als *maauwen*.

MEEWARIG, zie *medewarig*.

MEEWES, een mansnaam, uit *Bartholomeus* verbasterd. Van hier de gemeene ſpreekwijs: *hij weet van teewes* (*Matheus*) *noch meewes*, hij meet niets, is zeer dom.

MEI, (*maai*, *mai*), z. n., m., *des meis*, of *van den mei*; zonder meerv., of *meimaanden*. De vijfde maand van het jaar, die

die een en dertig dagen heeft: *in 't quickſte van den meij.* VOND. Dichters ſpreken van die maand, bij perſoonsverbeelding: *de blonde Flora hult de vlegten van den mei.* ROTGANS. *Zoo dra de nachtegaal den mai verheugen zal.* POOT. Zeer fraai wordt *de mei*, door VOND., *de jeugd van 't jaar* genoemd. Figurel. drukt het woord eenen gewenschten ſtaat uit: *dees appel rekt den meij der jonkheit.* VOND. Bloei: *zoo een bui de boomen treffe in hunnen meij.* VOND. Zamenſtell.: *meibloem*, *meiboter*, *meidoorn*, *meidrank*, *meihout*, *meikerſen*, *meikever*, *meimaand*, *meitijd*, *meivisch*, *meivogel*, die met den mei komt; ook een mensch, die in den mei geboren is.

Mei, hoogd. *may*, nederſ. *mai*, *meg*, zw. *maj*, lat. majus. Men leidt het woord, gemeenelijk, van het lat. af: doch, daar deze maand reeds, in de Saliſche wetten, *meo heet*, ſchijnt de naam eerder, met den latijnſchen, eenen oorſprong te hebben. Misſchien behoort hij tot ons *mooi*, nederſ. *moj*. Het zw. *mio* en het ijsl. *mior* is klein, aangenaam. De afleiding ſchijnt eenigzins gegrond, dewijl in den mei, de geheele Natuur al hare bekoorlijkheden voor het oog ten toon ſpreidt.

MEI, z. n., m., *des meis*, of *van den mei*; meerv. *meijen*. Bloembondel, bladerrijke tak: *bronnen met den mei beſteken.* VOND. *Den mei planten. Meijen, van dichte boomen.* BYBELV. *Van die lommermilde meien.* DE DECK. Zamenſtell.: *meiboom*, een bladerijke tak boven op de vorst van het huis gezet, als het gebind klaar is; ook een berkenboom, waarmede men, oudtijds, huizen en kerken, in den mei, verſierde. — *Meitak*, *meivuur*, een vuur, dat of van meitakken beſtaat, of uit vreugde, in den begin der meimaand, wordt aangeſtoken. Het woord ſchijnt van *meijen*, dat is maaijen, afteſtammen.

MEID, z. n., vr., *der*, of *van de meid*; meerv. *meiden*. Dienstmeid: *zich voor meid verhuren. Knechts en meiden houden. Meid* zegt men ook, in den vertrouwelijken ſtijl, voor eene dogter: *brave meid!* Het verkleinw. is *meisje*. Zie hetzelve. Zamenſtell.: *dienstmeid*, *keukenmeid*, *kindermeid*, enz. *Meid* van het oude *meged*, *maged*, nu *maagd*, angelſ. *maid*, *maidden*.

MEIJER, z. n., m., *des meijers*. of *van den meijer*; meerv. *meijers*. Een zeer oud woord, beteekenende, in het al-

algemeen, iemand, die meer dan anderen is, die over andere perſonen of zaken geſteld wordt, ſchout, bewindhebber. De *major domus*, of *Comes palatii* der frankiſche koningen, de overſte paltsgraaf, komt, in de middeleeuwen, dikwijls voor onder den naam van *meijer*, *huismeijer*. Naderhand werden hofmeeſters *meijers* genaamd. Dit woord *meijer* veranderde men in die eeuwen in het basterdlat. *Major*. Het hoofd der magiſtraat van verſcheidene ſteden, in Engeland en het voormalige Frankrijk, werd met dien naam benoemd, fr. *maire*, eng. *mayor*. Die het oppertoezigt over een landſchap had, heette *meijer*. Van hier *meijerij*: de *meijerij van 's-Hertogenbosch*. Zie *majoor*. *Meijerij* heet ook gebied van ſommige ſteden. Voords was *meijer* een opzigter over eene hoef. Van hier is dit woord overgegaan tot de beteekenis van eenen pachter, bruiker, bouwman. Zoo komt het meenigmaal voor in het *Ommel. Landregt*. Eindelijk gebruikt men het, in Gelder., niet alleen voor eenen bruiker of pachter eener hoef, maar ook voor iemand, die een ſtuk zaailand voor pacht huurt en bezaait.

Men leidt het woord wel af van het lat. *major*; dan, het is veel waarſchijnlijker, dat men het lat. *major*, dat aan *meijer* zeer gelijk is, in de middeleeuw. op dat woord toegepast, en hetzelve afteleiden hebbe van het veroud. *mee*. Zie *meer*.

MEINEED, z. n., m., *des meineeds*, of *van den meineed*; meerv. *meineeden*. Een valſche eed, welken men met opzet gezworen heeft: *eenen meineed doen*. Dikwijls beteekent het ook eene moedwillige ſchending van eene bezworene zaak. Van hier *meineedig*, *meineedigheid*.

Meineed, Tat. *meineida*, in de oude brokſtukken op *Karel de Groote*, bij Schilter, als twee woorden, *main aith*, angelſ. *manaeth*, *manath*, hoogd. *meineid*, zw. *mened*. Het is uit *mein* en *eed* zamengeſteld. Dit verouderde *mein* beteekende bevlekt, bemorst, dat eenig mangel heeft, figuurl, valsch, ontrouw., boos, lasterziek, angelſ. *man*, *maene*. Men ziet hieruit, dat het, met *mank*, kreupel, gebrekkig, eenen oorſprong heeft. Het lat. *mendum*, *mendax*, *mendicus* zijn, zeer waarſchijnelijk, hiermede verwant.

MEINEN, zie *meenen*.

MEIR, zie *meer*.

MEISJE, z. n., o., *des meisjes*, of *van het meisje*; meerv. *meis-*

meisjes. Dogtertje, *Meisje* is, eigenlijk, voor *meidje*, het verkleinwoord van *meid*, dat in Noordholland nog gebezigd wordt. Bij HOOFT ook *meisken. Zij is van een meisje bevallen.* Het meerv. *meisjes* wordt ook voor dienstmeiden genomen. Zamenſtell.: *breimeisje, naaimeisje*, enz. Zie *meid.*

MEJUFFER, z. n., vr., meerv. *mejuffers.* Dit woord, van eene ongetrouwde, gelijk *mejufvrouw* van eene getrouwde of ook ongetrouwde gebruikt wordende, en uit *mijne juffer, jufvrouw*, d. i. *jonge vrouw*, door ſchielijkheid van uitſpraak, ontſtaan zijnde, wordt meest in den vertrouwelijken ſtijl, gebezigd; alhoewel men het ook op het rugſchrift van brieven, of bij andere gelegenheden, gebruikt.

MELAATSCH, bijv. n. en bijw. *melaatſcher, meest, zeer melaatsch.* Lazerus. Oneig. voor zeer ellendig. Van hier *melaatschheid.* Zamenſtell.: *melaatschhuis.* KIL., die *malaadsch* ſpelt, vergelijkt het fr. *malade.*

MELDE, z. n., vr., *der*, of *van de melde*; zonder meerv. Eene plant, een kruid. Men zoude, wegens de weekheid en zachtheid dezer plant, om het ſtamwoord *mild* kunnen denken. — Men heet haar daarom ook *milde.*

MELDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik meldde, heb gemeld.* Het woord heet, eigenlijk, zich laten hooren, door eenig geraas te kennen geven, dat men er tegenwoordig is. In het bijzonder, iemands aankomst bekend maken. Men gebruikt dan veelal het zam. *aanmelden: iemand aanmelden. Verbergt de verdrevene ende en meldet de omzwevenden niet.* BYBELV. Nârigt mededeelen, hetzij mondeling, hetzij ſchriftelijk; waar het onz. gebruikt wordt: *de nieuwspapieren melden daarvan niet.* Openbaren, bekend maken, noemen: *ik zal het u zeggen; maar meld mijnen naam niet. Hij meldde het ſtuk aan de overheid. Het meldt gansch volmaakt opperzaligheit.* VOLLENH. Gewag maken: *ik zal er kortelijk iets van melden. De meer gemelde perſoon. De boven gemelde zaak.* Roemen, prijzen, verkondigen: *Gods deugden melden. O zee, o aarde, o hemel, meldt den lof mijns Bruigoms!* POOT. Het zam. *vermelden* is, dan, meest in gebruik. Van hier *melder, melding.* Zamenſtell.: *meldenswaardig.*

Melden, KER. *meldon*, angelſ. *mældan.* Het is een voord-

voorddur. werkw. van het oude *malen*, *melen*, *molen*, eenen klank maken, in engeren zin, ſpreken, zw. *mâla*, hebr. מלל. *Den eſel molet ſine ſtimme*, zegt een zwabiſche dichter. In het gr. is μυλλειν met den mond iets aanduiden. Het oudlat. *mulgare*, waarvan *promulgare*, behoort hierheen.

MELIS, (*meliſſe*) z. n., vr., *der*, of *van de melis*; zonder meerv. Eene welriekende plant: (*zij*) *bedanken de troostende melis*. VOND. Zamenſtell.: *melisſenblad*, *melisſenkruid*. Lat. *melisſa*; denkelijk van *mel*, honig, om den aangenamen reuk, waarom men haar ook citroenkruid noemt.

MELIZOEN (*menizoen*), z. n., o., *des melizoens*, of *van het melizoen*; zonder meerv. Een oud woord, beteekenende bloedgang, rooden loop: *rood meniſoen*, *rood buijckevel*. KIL. Zamenſtell.: *melizoenkruid*. Het woord is, denkelijk, uit het oudfr. *meniſon*, (want voor *menizoen* heeft men, welluidendheidshalve, *melizoen* gebruikt) van het fr. *mine*, lat. *minium*, *menie*, zekere roode verw.

MELK, z. n., vr., *der*, of *van de melk*; zonder meerv. Het witte, zoete en zachte voedzame vocht in de borsten der vrouwen en uijers der zogende dieren, dat tot voedſel van kinderen en jongen dient: *verſche melk*. *Zoete — zure — dikke — afgeroomde — melk*. *Melk koken*, *drinken*. *Tapt daar ijder uur de melk van twe ſchapen*. HOOGVL. *Hij ziet uit als melk en bloed*, zeer wit en rood. *Die dingen heeft hij reeds met de moedermelk ingezogen*, die neigingen van de teederſte jeugd af aangenomen. Spijs, die van melk gemaakt wordt: *melk eten*. Oneig. wordt het dikke melkachtige ſap in ſommige planten *melk* genaamd. Van hier *melkachtig*, *melkig*. Zamenſtell.: *melkader*, *melkbaard*, een vlasbaard, *melkboer*, *melkboerin*, *melkbuik*, die een liefhebber van melkſpijs is, *melkemmer*, *melkester*, *melkflesch*, — *melkfontein*, van eene koe, bij R. VISSER — *melkgeld*, *melkhaar*, de witte haartjes aan de kin der jongelingen, *melkhuis*, *melkjuk*, *melkkaas*, *melkkan*, *melkkelder*, *melkkern*, *melkkoe*, *melkkom*, *melkkost*, *melkkruid*, *melkkruik*, *melklam*, *melkmaat*, *melkmarkt*, *melkmeid*, *melkmeisje*, *melkmouw*, *melkmuil*, lafbek, kaalkin, *melknap*, *melkkooi*, *melkplaats*, *melkpot*, *melkrunſel*, *melkſchuit*, *melkſpijs*,

ſpijs, *melkſpinde*, melkhuis, *melktanden*, eerſte tanden, welke men wisſelt, *melkvat*, *melkvee*, *melkvaalt*, eene plaats in de weide, waar men melkt, *melkvrouw*, *melkweg*, een melkpad, waar langs men gaat, om te melken; ook eene breede melkwitte ſtreep aan den hemel, die uit eene ontelbare meenigte van ſterreſtelſels beſtaat. Griekſche en lat. dichters verzieren, dat dezelve ontſtaan zoude zijn, toen Herkules, die den mond te vol gezogen had, de melk uitſpoog, langs den hemel. — *Melkwei*, *melkwijf*, *melkwit*, *melkzak*, een, die graag melk eet.

Melk, ISID. *miluh*, WILLER. *milich*, *milch*, hoogd. *milch*, nederſ. *melk*, angelſ. *meolc*, *meoluc*, eng. *milk*, deen. *malk*, zw. *mjölk*, wend. *melauca*, *mleku*, boh. *mleko*. *Melk* ſchijnt voor *melek*, *meleg*, *melig*, en dit uit *mel*, *mil* en den uitgang *ig* ontſtaan te wezen. Dit *mel*, *mil* behoort misſchien tot het geſlacht der woorden *milde*, lat. *mollis*, ons *ſmelten*, het lat. *mulgere*. A. MYL. vermoedt, dat ons *melk*, hoogd. *milch*, lat. *lac*, en hebr. *chalab* denzelfden oorſprong hebben.

MELKEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik melk*, *heb gemolken*. De melk uit de uijers drukken: *koeijen — ſchapen — geiten melken*. *Duiven melken*, veel werks van duiven maken. Oneig.; *iemand melken*, hem uitzuipen. Van hier *melker*, een, die het vee melkt: ook een mannetjes visch, wegens zijne kuit, die aan de zachtheid en blankheid van melk evenaart. Nederſ. *milter*, eng. *milter*, bij de groningers *melkkuit*. — *Melkerij*, *melking*.

Melken, nederſ. *melken*, hoogd. *melken*, angelſ. *melcan*, *meolcian*, eng. *to milk*, deen. *malke*, zw. *molka*, lat. *mulgere*, gr. αμελγειν.

MELM, zie *molm*.

MELOEN, z. n., m., *des meloens*, of *van den meloen*; meerv. *meloenen*. Eene bekende, langwerpig ronde, zoete, eetbare vrucht van eene plant, die tot het geſlacht der komkommers behoort: *eenen meloen opſnijden*. *Ruige meloen*. *Suikermeloen*, *watermeloen*. Zamenſtell.: *meloenbak*, *meloenbed*, *meloenglazen*, *meloenkern*, *meloenklokken*, *meloenſchil*, *meloenveld*, enz. De naam is uit het ital. *mellone*, en dat uit het lat. *melopepo*. Om de zoetheid der vrucht, konde men denken aan het lat. *mel*, honig. In het boheemsch heet zij *melaun*.

MELTBAK, z. n., m., *des meltbaks*, of *van den meltbak*;

bak; meerv. *meltbakken.* Moutbak, waarin men het graan, in de melterijen, weekt.

MELTER, z., n., m., *des melters*, of *van den melter*; meerv. *melters.* Moutmaker.

MELTERIJ, z. n., vr., *der*, of *van de melterij*; meerv. *melterijen.* Eene plaats, waar men mout maakt.

MELUW, zie *memelig.*

MEM, zie *mam. Mem* is, in Groningerland, Friesland en elders, onder het gemeene volk, ook eene benoeming van moeder: men neemt het ook voor eene min, eene zoogvrouw.

MEMELIG, bijv. n. en bijw., *memeliger*, *memeligst. Memelige kaas* is kaas, welker korst van buiten met eene ſoort van mijt bedekt is. Het diertje heet in het hoogd. *memel*, anders *mehlmilbe.* Dit *milbe* is ons verouderde *milwe*, *meluw*, eene mot, waarvan het verouderde *meluwen*, door de mot verteerd worden. Het zam. *vermeluwen* heeft Vond. nog. Alles ſtamt af van *malen*, verbrijzelen tot ſtof.

MEMORIE, z. n., vr., *der*, of *van de memorie*; meerv. *memorien.* Een onduitsch woord, dat in de dagelijkſche taal geduld wordt, beduidende heugenis, geheugen; van het lat. *memoria*, zonder meerv. *Een man van eene goede, ſterke, vaste memorie.* Gedachtenis, aandenken: *ten tijde van den vorst hooglofliker memorie.* Geſchrift, om zaken in het geheugen te houden of te brengen; met een meerv.: *ik heb er eene memorie van overgegeven.* Zamenſtell.: *memorieboekje*, *memorieſtof*, *memoriewerk.*

MEN, een verzamelend voorzetſel, dat de plaats van een onbepaald perſoonlijk voornaamwoord bekleedt, en niet gebruikt wordt, dan in het gemeen van perſonen, van welke, zonder hen te noemen, geſproken wordt. Men plaatst het, derhalve, bij den derden perſoon van het enkelvoudige getal der werkwoorden: *hier leert men wonderen verſtaen.* De Deck. *Men wil*, *dat*, enz. *Had men dat geweten*, *zoo* enz. Voor *men* gebruikte men oudtijds ook *man*: *man zegt.* Hieruit blijkt het, dat dit woord hetzelfde als *man* is, in eene algemeenere beteekenis voor *mensch*; en wel een verouderd meerv., zoo als nog het eng. *men* en het angelſ. *men*, dat is menſchen. *Men* verhaalt is dan *menſchen* verhalen, waarom het oudt. ook door een werkw. in het meerv. gevolgd werd:

werd: *dat men vele priesters ende clercken doot ſloegen.* Leg. van St. Felix. Ook nog bij Breder. *Had ik maer wat van dat goed daermen de handen meê ſalven.*

MENGEL, (*mingel*) z. n., o., *des mengels*, of *van het mengel*; meerv. *mengelen.* Eene maat van natte waren, inhoudende de helft van eene ſtoop, op eenige, en de helft van eene kan, op andere plaatſen. Misſchien van *mengen.*

MENGELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mengelde*, *heb gemengeld.* Voordd. werkw. van *mengen*, door elkander werken: *gij hebt die kleuren ſchoon gemengeld. De haren door elkander mengelen. De ſtemmen mengelen zich. Wol mengelen.* Van hier *mengelerij*, *mengeling*, *mengelings*, bijw. Zamenſtell.: *mengeldichten*, *mengelklomp*, *mengelmoes*, *mengelſtemmig*, Poot. *Mengelſtoffen*, *mengelwerken.*

MENGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mengde*, *heb gemengd.* Twee of meer dingen onder elkander doen. Van droge dingen gebruikt men het: *raapkoek onder de peper mengen. Gerst onder de rog mengen.* Van drooge en natte dingen: *meel met water mengen.* Men noemt hier het drooge ook wel alleen: *meel — deeg mengen.* Oneig.: *koeken — wafelen mengen*, voor het beſlag mengen tot koeken of wafelen. Van natte dingen alleen: *wijn met water mengen.* Tot andere zaken overgebragt, beteekent het vereenigen, paren: *mengende de barmhartigheit met de regtvaardigheit.* Hooft. *Het veil mengt mijnen grooten naem met tijtels van de Goden.* Antonid. Wederk.: *zich mengen*, eigenl.: *eenighe Franſoizen menghden zich onder de Predikanten.* Hooft. Fig.: *hij mengt zich in eens anders zaken*, met het denkbeeld van onbevoegdheid. Men gebruikt het ook onz., voor onder malkander loopen; met *hebben: zwartſel wil met water niet mengen.* Van hier *mengenis*, bij Hooft, *menger*, in zam.: *venijnmenger*, enz., *menging*, *mengſel.*

Mengen, Isidor. *mengan*, angelſ. *mengean*, deen. *mænge*, hoogd. *mengen*, zw. *mänga*, eng. *to mingle*, gr. μιγνυειν.

MENIE, z. n., vr., *der*, of *van de menie*; zonder meerv. Eene zekere roode verwſtof: *aengeſtreken met menie.* Bybelv. Van het lat. *meniam.*

MENIZOEN, zie *melizoen.*

MENK, zie *mink.*

MENNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mende, heb gemend.* Beſtieren, door middel van eenen toom: *paarden mennen. Eenen wagen mennen. Apollo ment den zonnewagen.* POOT. Ook zeggen VOND. en POOT *den toom mennen*, dat met redé door HUYDEC. afgekeurd wordt, dewijl *mennen* eene voordgaande beweging in zich beſluit, die in den *toom* niet kan begrepen worden, als zijnde ſlechts het werktuig, waarmede men ment. HOOFT zegt verder, doch mede kwalijk: *'t liefſte vaderland, waarvan zij het beſtier met rijpe reden mennen.* Wel en ſierelijk wordt het door denzelfden Dichter op eene andere plaats gebezigd: *dank heb 't vernuft, uitvinder van de keelen des orgels, dat de zielen weet te ſtreelen, En mentze met geneugte tot het puijk haers heijls.* Aardig bezigt HOOFT de uitdrukking *bij het oor mennen: Gij had met deunen ſlechts mijn jaght bij 't oor te mennen.* VOND. noemt ook, bij overdragt, het beſtieren van het heelal door de goddelijke magt, *mennen*:

De Vader, die door winter, zomer, lent,
En herfſt, der dingen beurten ſtadigh ment.

WESTERB. zegt *een leven mennen*, voor leiden. Fig.: *om de gemoederen der meenighte te mennen.* HOOFT. Van hier *menner.* Fr. *mener*, ital. *menare*, middeleeuw. *mannire, manire*, waarvan ons ond. woord *manier.* TEN KATE leidt het van *man, men* af, als een wezen, dat voor beſtieren juist geſchikt is. Omdat de hand het voornaamſte werktuig in het beſtieren is, gist MARTINIUS, dat het van het lat. *manus*, afſtamt. HUIDEC. zegt: *mennen* is hetzelfde als het lat. *minare*, dat zoo veel is als *leiden.* Het ſtaat, waarſchijnelijk, met ons *manen*, leiden, in verband. Zie *manen.*

MENSCH, z. n., m. en o., *des menſchen*, of *van den—het mensch*; meerv. *menſchen.* Iemand uit het menſchelijke geſlacht, dat is een dierlijk ſchepſel, met eene verſtandige ziel begaafd. In het algemeen en in de uitgebreidſte beteekenis: *de aarde is de woonplaats der menſchen. Ieder mensch moet van zijne daden aan God rekenſchap geven. Er is geen mensch meer in de kerk.* Met het bepalende lidwoord *de* beteekent het zoowel de menſchen in het algemeen, als eenen mensch in het bijzonder: *tot welke verhevene einden is niet de mensch* (dat is de menſchen in het algemeen) *geſchapen.* Een mensch in het bijzonder: *ende*

Pi-

Pilatus zeyde tot haer: ſiet de menſche. BYBELV. Thands gebruiken wij, in dien zin, meest het voornaamwoord *die: ik ken dien mensch niet.* — In engere beteekenis met eenige bijbegrippen. Vooreerst, in betrekking op de veranderingen, waaraan dat wezen onderhevig is. En wel ten opzigt van deszelfs beperkten toeſtand en aanklevende zwakheden: *wij zijn allen menſchen*, dat is eindige, zwakke, aan dwalingen en feilen onderworpene ſchepſels. Ten opzigt der gezelligheid en der, daarin gegronde, pligten: *herinner u, dat gij een mensch zijt.* Ten opzigt der redelijke vermogens, waardoor de mensch van al de dieren onderſcheiden is: *godsdienst is voor den mensch geſchikt.* Ten andere, in betrekking op zijnen ganſchen gemoedsſtand; in den ſtijl der Bijbels alleen en zonder meerv.: *onze oude menſche is met hem gekruycigt.* Ten derde, beduidt het eenen *perſoon van* het manl. of vrouwl. geſlacht. In die beteekenis wordt het woord dikwijls in het onz. geſlacht genomen. Voor eenen mannelijken perſoon: *maer d' andere, die was 't onvolmaakſte mensch — dat oijt van de Natuer de wereldt is gegeven.* VAN DER DORS. Voor een vrouwsperſoon zegt men, in de dagelijkſche taal, altijd *het mensch*, *dat mensch*; ſchoon men het, telkens, gebruikt van eene vrouw, aan welke men geene bijzondere achting meent verſchuldigd te zijn. Het komt, in het onz. geſlacht, ook onbepaald voor mannen en vrouwen voor: *elk mensch*, *dat God in waarheid vreest.* ZEDEPORZ. VAN 'T GENOOT. CONC. ET LAB. Het meeste gebruik wil, thands, het mannel. geſlacht, of, verzamelender wijs, voor de menſchen, of, bepaald, voor eenen mannel. perſoon. Het onzijdige geſlacht wordt van eene vrouw gebezigd; dat heeft ook plaats in eenige zameng. woorden: *het paardemensch*, *manmensch*, *vrouwmensch.* In het hoogd. wordt het woord ook onz. gebruikt voor eenen man of eene vrouw.

TEN KATE en anderen zoeken en vinden den grond van dat dubbele geſlacht in den bijvoegelijken vorm, welken dit woord, oorſprongelijk, zoude hebben. Verkleinw.: *menschje*, oudt. *menſchelken.* Van hier *menſchdom*, *menſchelijk*, *menſchelijkheid.* Zamenſtell.: *menſchenbehager*, *menſchenbloed*, *menſchendief*, *menſchenetter*, *menſchenhater*, *menschlievend*, *menſchenliefde*, *menſchen-*

ſchanmin, *menſchenmoorder*, *menschkunde*, *menschkundig*, *menschſchuwend*, *menschwording*, enz.

Mensch, reeds bij KERO als een zelfſt. naamw. *mennisch*, OTFRID. *menniſço*, *mennisg*, NOTK. *menniſcho*, hoogd. *mensch*, nederſ. *minsk*, deen. *menniske*, zw. *menniska*, ijsl. *manneska*, angelſ. *mennisc*, en reeds bij de oude Egyptenaars *manosch*. Het is zamengeſteld uit *man* (dat eertijds ook eenen mensch beduidde, gelijk nog het eng. *man*, en bij ISID. *manno*) en den uitgang *isch*, *sch*, *mannisch*, *mennisch*, *menisch*, *mensch*. Deze is de gewoonelijkſte afleiding; zoodat het woord, eigenlijk, een bijwoord zoude wezen. Die gedachte wordt verſterkt, doordien ULPHILAS *manniska* en KERO *manask* bijvoegelijk nemen. Ondertuſschen, omdat de overgang van zulke bijvoegl. woorden in zelfſt. naamwoorden zeldzaam is, denkt ADELUNG om het oude angelſ. *aesc*, oudzw. *ask*, een man, mensch, dat veelligt ook, in verdere beteekenis, een ding, een ſchepſel kan beteekend hebben; dat met het hebr. אִישׁ, een man, zeer vele overeenkomst heeft. *Man-ask*, *men-isch*, *mensch* zoude, dan, een menſchelijk ſchepſel willen te kennen geven.

MENSCHHEID, z. n., vr., *der*, of *van de menschheid*; zonder meerv. Een afgetrokken woord van *mensch*, dat deszelfs aard en hoedanigheid uitdrukt. De menſchelijke natuur: *maer ſoo de menscheijt* (*van Kristus*) *niet overal en is*, enz. KATECH. VAN HEID. Vaardigheid, om de pligten des gezelſchappelijken levens te oefenen:

De Godsdienst, dien ik volg, ontzegt het oog geen traan,
Hij weert gevoelloosheid, en ſpoort tot menschheid aan. R. FEITH. Het menſchelijke geſlacht, bijzonder in opzigt tot de beſchaving van hetzelve; eene nieuwe beteekenis, die eigenlijk tegen den aard der taal ſtrijdt: *het nuttige van de geſchiedenis der menschheid*. Zie *heid*.

MEP, z. n., m., *des meps*, of *van den mep*; meerv. *meppen*. Een ſlag, welken men iemand, onverwacht, toebrengt. Van hier het bedr., gelijkvl. werkw. *meppen*, eenen mep geven.

MEREL, zie *meerle*.

MEREN, zie *marren*.

MERG (*murg*), z. n., o., *des mergs*, of *van het merg*; zonder meerv. De zachte en vette zelfſtandigheid, bin-

nen

nen in de beenderen van mensch en dier: *het merg uit een been zuigen.* *Hij heeft merg in de pijpen*, hij is sterk. Het beste, het edelste van iets: *om zich met het merg der gemeente te mesten.* HOOFT. *Het merg uit een boek halen.* *Het merg der Godgeleerdheid.* Van hier *mergachtig.* Zamenstell.: *mergbeen*, *mergpijp.* Voor *merg* vindt men, bij de Ouden, ook *murg*, en nog zeggen wij ook *murgpijp*, *murgtrekker* enz.

Merg, hoogd. *marck*, eng. *marrow*, deen. *marfven.* Het ontstaat, misschien, uit eene bron, met ons woord *marw.*

MERGEL, z. n., m., *des mergels*, of *van den mergel*; zonder meerv. Zekere soort van vette aarde, waarmede de landen gemest worden: *witte — roode mergel.* In het lat. *merga.* PIETERS. verkiest het onz. geslacht. De vorm des woords pleit meer voor het manl. De Hoogd. zegt ook *der mergel.* Van hier *mergelachtig.* Zamenstell.: *mergelkuil.*

MERGELEN, zie *uitmergelen.*

MERGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mergde*, *heb gemergd.* Van merg (*medulla*), in zamenstelling gebruikelijk. Zie *uitmergen.*

MERGEN, zie *morgen.*

MERIDIAAN, z. n., m., *des meridiaans*, of *van den meridiaan*; meerv. *meridianen.* Ond. woord, van het lat. *meridianus*, middagslijn, eene denkbeeldige lijn, om de graden der lengte te vinden: *den eersten meridiaan trekkende.* HAMELSV. *Het verschil des eersten meridiaans.* BACHIENE.

MERK, z. n., o., *des merks*, of *van het merk*; meerv. *merken.* Hetzelfde als *mark.* Een kenteeken, hetwelk men op of bij eene zaak maakt, schrijft, snijdt enz., om dezelve daaraan te kennen: *ik heb mijn merk op de welbaal gezet.* *Een' roede, onderscheiden met eenige merken.* HOOFT. *Brieven van merke*, (*lettres de marque*) bij HOOFT, geteekende magtbrieven van schâverhaal op den vijand. Figurelijk, een duidelijk bewijs: *dat z' al, wat d' aard bewoont, het merk eens Scheppers toont.* PSALMB. *'t Rechte merk der kunst.* J. DE HAES. Zamenstell.: *merkijzer*, *merkpaal*, *merkregel*, *merksteen*, *merkstok*, *merkteeken*, *merkwaardig.* — *Brandmerk*, *oogmerk*, *scheidmerk*, enz. Zie *mark.*

MERKELIJK, bijv. naamw. en bijw., *merkelijker*, *mer-*

kelijkst. Iets, welks aanwezen men uit zekere merkteekenen besluiten kan; kennelijk, kenbaar. Fig., groot, voornaam: *men vindt hier een merkelijk onderscheid. Een merkelijk verlies. Ik heb daarbij merkelijk verloren. De dagen worden merkelijk korter. Ik hebbe merckelijck gesien* enz. BYBELV. Zie *lijk.*

MERKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik merkte, heb gemerkt.* Bedr., met een merk teekenen: *het vee merken. Dat goed moet nog gemerkt worden.* Hoogd. *marken*, nederl. *marken*, zw. *märka*, bretan. *merca*, eng. *to mark.* Figurel., de tegenwoordigheid eener zaak uit eenige kenteekenen gewaarworden; waar het van alle zintuigen kan gebruikt worden, in eenen bedr. en onz. zin: *een bedrog merken. Ik merk uwe list. Men bedriegt hem; maar hij merkt het niet. Ik merk aan uwe oogen, dat gij geweend hebt. Uit alles merk ik, dat*, enz. *De Hemel merkte dit.* POOT. Oordeelen, erkennen: *ick hebbe gemerckt, dat er niets beters voor haer lieden en is.* BYBELV. Met *laten* zamengevoegd: *laat er niets van merken. Laat het andere menschen niet merken.* Acht geven; wanneer het onz. gebruikt wordt, met *hebben: merk op hetgene, welk ik u zeg. Merk op mijne woorden.* Anders *opmerken.* Het deelwoord *gemerkt* wordt als een redegevend voegwoord gebruikt: *'T welk, gemerkt het geen dat al zulke personaadjen vermoghten, zij van groot bedenken vonden.* HOOFT. *Gemerkt zijn' majesteit en zij alle reede hadden.* HOOFT. Van hier *merker*, iemand, die een merk zet: ook eene strook houts, onder luiken gelegd, om lucht te scheppen; *marker* anders geheten. — *Merking*, doch meest in *bemerking, opmerking.* Zamenstell.: *brandmerken*, een schandteeken inbranden.

Merken, WILL. *merchen*, angels. *mearcan*, hoogd. *merken.*

MERKT, zie *markt.*

MERREN, zie *marren.*

MERRIE, z. n., vr., *der*, of *van de merrie*; meerv. *merrien.* Het wijfje van een paard, het tegendeel van hengst: *van merrijen geteelt.* BYBELV. Ysl. *maer*, eng. *mare.* In het hoogd. noemt men een paard van edel ras *mähre.* Van hier het fr. *marechal* en ons *maarschalk.* Voor *merrie* is ook *meer, mere* in het gebruik: *die de meeren bespringen zal.* VOND.

MERSCH,

MERSCH, zie *meersch.*

MES, z. n., o., *van het mes*; meerv. *mesſen.* Verkleinw. *mesje.* In den ruimſten zin, een werktuig om te ſnijden, ſteken, houwen, ſtooten, enz., in welken zin wij het niet meer gebruiken, dan in ſommige zamenſtell.: *haagmes, hakmes, hoefmes, houwmes, kapmes, ſchaafmes.* In den *Zwabenſpiegel* is *ſtechmesſer* een lange degen, in het zw. *ſtekamets* een dolk. Een degen heet in het boh. *mec*, wend. *mecz*, krain. *metsch*, waarmede het angelſ. *mece, meca*, zw. *mäker*, lat. *machæra*, gr. μαχαιρα, krim. *mijca*, alle in de beteekenis van eenen degen, overeenkomen. In engeren zin, een werktuig, om te ſnijden: *een mes ſlijpen — wetten — aanzetten. Met het mes ſnijden.* VOND. *Iemand het mes aan de keel zetten, hem het mes op de keel houden*, hem in den grootſten nood brengen. *Iemand het mes in den buik laten*, hem in de uiterſte verlegenheid laten. *Het mes trekken — opſteken. Iemand het mes door de ribben jagen. Er is wat voor het mes*, zij hebben wat ten beste. *Zijn mes ſnijdt aan twee zijden*, hij wint aan beide kanten: ook, hij heeft eene kwaadſprekende tong. *Op zijn mesje ſpreken*, ſtout en trotsch ſpreken. Een werktuig om te ſcheren: *onder het mes zitten*, geſchoren worden. Ook een ſcherp ijzer aan het benedeneinde van de oesterkor, vier voet lang, en twee duim breed; het gaat, onder het korren, langs den grond; zoodat alles, wat er voorkomt, van den bodem afgerukt en in het net gehaald wordt. Zamenſtell.: *mesſenkoker, mesſenkraam, mesſenmaker, mesſenmakerij, mesſenſlijper, mesſenwinkel. — Mesheft* (*meshecht*), *meslemmer* (*meslemmet, meslemt*). *Broodmes, ſnoeimes*, enz.

Mes, hoogd. *mesſer*, in het oude gedicht op den heiligen ANNO *mezzir*, nederſ. *metz, mest*, hong. *metzöker*, oudfriesch *meſa.* Het vindt zijnen oorſprong in *meijen, maaijen*, lat. *metere*, ſnijden, in het oude hoogd. *meizen.*

MESSING (in ſommige oorden des Vaderlands *mesk*), z. n., vr., (*mesk* wordt onz. gebruikt) *der*, of *van de mesſing*; zonder meerv. Geel koper, gekalamijnd koper: *al wat van ijzer en van mesſing wordt gewroeht*, VOND. Als men acht geeft op *mesk*, ſchijnt de afleiding, door ADELUNG voorgeſlagen, te meer waarſchijnelijk te zijn, die het brengt tot *miſken, miſchen*, fr. *mesler, mêler*,

ler, mengen, omdat het een gemengd metaal is. *Mesſing* is ook een timmermans — of ſchrijnwerkerswoord, zijnde een dunne kant van eene plank, om in de groef van eene andere plank te paſſen. Misſchien is dat uit eene bron met het vorige *mes*. Eindelijk is *mesſing*, (*misſing*), bij Kil. ook *mesſie*, een verouderd woord, dat mest beteekent: *een zeuge denckt, dat haer misſingh dons is.* De Brunè.

MEST, (*mist*) z. n., m., *van den mest*; zonder meerv. Dit woord, dat, in het algemeen, eene vermenging van de ſlechtſte, de verachtelijkſte dingen aanduidt, gebruikt men, in het bijzonder, van den natuurlijken afgang van dieren, *paardenmest*, *koemest*, *duivenmest*, *ſchapenmest*, enz. Wijders, de drek van dieren, die met ſtroo, bladeren en dergelijke deelen, tot onderlinge rotting, vermengd is; zoover dit alles dient, om landen te bemesten: *den mest op de kar laden. Mest verkoopen.* Allerlei vuilnis, al is er ook geen drek onder, als bekwaam, om landen te bemesten, draagt denzelfden naam. Halma en Kluit nemen het vrouwl. De Overzetters van den Bybel, Ten Kate en Pieterson ſtaan het mannel. geſlacht voor. Het moeſog. en het hoogd. zijn ook voor het mannel. Dit wordt geſtaafd door ons mannel. naamw. *mist*, nevel, dat, denkelijk, hetzelfde woord is. Zamenſtell.: *mestgaffel*, *mesthoop*, *mestkar*, *meſtkot*, *mestpoel*, *mestput*, *mestſchot*, *mestſtal*, *mestvaalt*, *mestwagen.*

Mest, Notk. *mist*, in de Monſeeiſche Gloſſen *miſit*, Ulphil. *maikst*, hoogd. *mist*, nederſ. *mesz*, angelſ. *meox* en *mixen*, eng. *mixen*, *muck*, zw. *mock*, ijsl. *mijk*. Hierheen behooren, waarſchijnelijk, het lat. *mucus* en *mucor*, gr. μυξα.

MESTEN (*misten*), bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik mestte*, *heb gemest.* Bedr., den mest uit den ſtal enz. wegnemen: *varkens mesten.* Het gebruik wil hier *misten*: het zameng. *afmisten* is het meest gebruikelijk. Dezen mest op het land brengen, om het vruchtbaar te maken: *den akker mesten.* Onz., met *hebben*, drek van zich geven: *die koe mest goed.* Van hier *mesting.*

MESTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mestte*, *heb gemest.* Vet maken, door veel voedſel vleesch en vet veroorzaken: *varkens — koeijen — ganzen — kapoenen mesten. Een gemeste eendvogel.* Wederk.: *de visſchen mesten zich*

zich in de ſlooten. Poot: *Zich mesten* is oók, zich door rust en overvloedig voedſel vet maken. Ook: *zich op iets mesten: die zich op 't ſmeer der kudde mest.* Vond. Van hier *mester, mesting: zwaar van mestingh.* Hooft. Zamenſtell.: *mestbeer*, een ſcheldwoord, waarmede een heel vet mensch wordt benoemd, *mestbeest, mestbrok*, voeder, waarmede men hoenders mest, *mestdier, mesthoen, mestkalf, mestkooi, mestvarken*, een varken, dat gemest wordt — een vraat, die den buik dient, *mestvoeder, mestvogel.*

Mesten, Notk. *maston, mesten*, hoogd. *mästen*, deen. *mädske*, boh. *maſtiti.* Het komt af van een oud woord *mest*, dat eertijds ſpijs, voeder, in het algemeen, beduidde, hoogd. *mast.* Bij Otfr. is *maz* brood, ſpijs, zw. *mat*, lett. *maiſe.* In het gr. is *μασθειν*, vreten.

MET, een voorzetſel, vereiſchende altijd eenen derden naamval. *In* het algemeen, beteekent het een gezelſchap, eene verbinding en gemeenſchap. 1. Een gezelſchap, eene deelneming aan eene zaak, aan eene daad, op denzelfden tijd, of ook op dezelfde plaats: *met iemand reizen. Met iemand loopen. Met zich nemen. Wijn met water mengen. Wij zongen met elkander.* 2. Eene gemeenſchap, eene deelneming aan de omſtandigheden, waarin een ander zich bevindt: *zich met anderen verheugen. Ik kan niet langer met u leven. Wie met mij is, kome hier! Gij zijt, met mijnen broeder, van eenen ouderdom.* 3. Een werktuig: *Gods wraak bonst met haar vuist des aardrijks ſchors van een.* Hoogvl. *Dat water van den hemele vloôt, of men 't backen hadde ghegoten.* Mel. St. Zoo zegt men nog tegenwoordig: *het regende, of het water met bakken van den hemel gegoten wierd*, ook: *of het met bakken* enz. 4. Een hulpmiddel, een middel: *alles kan men met geld dwingen. Met Gods hulp.* 5. Eene ſtof: *met elpenbeen ingelegd. Met hout beſchoten. Met rozen gekroond. Een wagen, met hooi beladen.* 6. Een voorwerp, en wel, waar een perſoon het voorwerp is: *met iemand ſpreken. Hij heeft met meer lieden te doen. Hij kan zich met zijne vrouw nimmer verzoenen. Ik meen het goed met u.* Eene zaak: *wacht mij met het eten. Wat wilt gij met die vraag zeggen? Houd aan met uw onderzoek.* Hierheen behooren de volgende ſpreekwijzen, waar perſoon of zaak het voorwerp is: *het is met uwen vriend gedaan.*

Het

Het is met hem verloopen. Het ziet er ſlecht met u uit. Hoe ſtaat het met de zaak? Weg met dat ſlach! In het tuchthuis met zulken! Ach! met dat eeuwig ſarren! 7. De hoedanigheid en wijs, waarop iets geſchiedt: *ik zal dat ongelijk met geduld dragen. God ziet met welgevallen op hem neêr. Met wijsheid die zaak beſtieren. Met hoopen komen*, als eene groote meenigte. *Eene ſtad met list innemen. Hij ging den dood met heldenmoed tegen. Ik vond hem met den hoed onder den arm. Met gevouwene handen bidden. Ende legt met een over.* HOOFT. 8. Een voorwerp van bezitting: *kent gij dat meisje met dat aanminnige gezigt? Met groote vermogens ter wereld komen.* Eindelijk, een tijd, waarin iets geſchiedt of geſchieden zal: *met het opkomen der maan regende het. Met den morgenſtond uitgaan. Dat komt met der tijd. Met de jaren wordt men wijs.*

Als bijwoord gebruikt men het in de dagelijkſche taal alleen; daar de beſchaafde ſtijl *mede* vereischt. In de vereeniging en zamenſt. met werkwoorden en andere woorden bedient men zich insgelijks van *mede*. Zie dit woord. Hierheen behoort het zameng. *temet*, *temets*, ſomtijds, anders *altemet*: *zo ſtae ik temets in twijffel.* TEN KATE. Dit oude voorzetſel luidt, in de ſalilſche wetten, *mitho*, bij KERO *mit*, ULPHIL. *mith*, angelſ. *mid*, eng., door verwisſeling van lipletter, *with*, zw. *med*, hoogd. *mit*, ijsl. *medur*, *midur*, finl. *mijöden*, krain. *med*, *mejd*, *mej*, gr. μετα, in het lat., waar het achter eenige voornaamwoorden ſtaat, *met*: *egomet*, *nosmet*, *tutemet*, *tuomet*, *ipſemet*. MART. leidt het af van het chald. מוט, komen, bijkomen.

MET, z. n., o., *des mets*, of *van het met*; zonder meerv. Gehakt vleesch, in het bijzonder varkensvleesch, wanneer het nog raauw en ongerookt is: *met ſnijden. Met hakken.* Zamenſtell.: *metworst*. Het is een oud woord, dat, eertijds, vleesch beteekende, zoo als thands nog in Upland, *mat* die beteekenis heeft. Het behoort tot het oude *mat*, *mes*, *mest*, oudfriesch *mete*, ſpijs, waarvan *mesten*, door voedſel vet maken. L. TEN KATE leidt het af van *meijen*, moesog. *maitan*, ſnijden.

MET (*mette*), z. n., vr., *der*, of *van de met*; meerv. *metten*. HOOGSTRATEN verklaart het door geit. Bij KIL. is *mette*, *metteken*. *Capra*, *capella*. *Mulier ignava*. In het ital. is *mozza*, *camozza*, eene geit. Het

ſchijnt,

ſchijnt, in het algemeen, een ding van het vrouwl. geſlacht te beteekenen. Hiermede komt overeen het boogd. *metze*, eene hoer, ons *mot*, *motte*, eene zeug en hoer, het ſpaanſche *moça*, een meisje, het opperd. *metze*, eene teef.

METAAL, z. n., o., *des metaals*, of *van het metaal*; meerv. *metalen*. Eene vaste, zware en harde zelfſtandigheid, ondoorſchijnend, ſmeltbaar door vuur, en koud zijnde weder ſtollende tot een vast ligchaam, gelijk het te voren was, kunnende door hamerſlagen gevormd worden. De metalen zijn van zesderlei ſoorten, goud, zilver, koper, tin, ijzer en lood. In het gemeen, elke harde bergſtof, van haren erts afgeſcheiden, die zich in het vuur ſmelten laat, en den hamer lijden kan: *de deugt weegt zwaerder dan het wichtigſte metael.* VOND. *Gemerkt de fijnte van dat metaal haar beſtek heeft.* HOOFT. *Edele metalen*, goud, zilver, in tegenſtelling der onedele ſoorten, koper, tin, lood, ijzer: *ſchael noch ſchotel dan van 't edelſte metael.* POOT. *Het donderende metaal*, het grof geſchut, bij VOLLENH. *Een hart van metaal is*, bij de dichters, een hart, dat niet bezwijkt. *Halfmetaal*, dat ſlechts eenige eigenſchappen van metaal heeft, als kwikzilver, ſpietsglas, enz. In het bijzonder noemen wij *metaal* eene vermengde metaalſoort uit koper, tin en meſſing: *klokken — ſtukken van metaal gieten. Giet uit metael haer beelt.* MOON. Van hier het ſtofl. onverbuigb. bijv. n. *metalen: het grof geſchut en zijn metaelen mont.* MOON. *Metalen lepels.* Oneigenlijk, beduidt het bij de dichters *ſterk*: *met haer metalen vuist.* HOOGVL. Zamenſtell.: *metaalgieter*, *metaalſcheider*, enz. Het ſtamt af, gelijk het lat. *metallum*, van het gr. μεταλλον; alles misſchien van het hebr. מטיל, hetwelk SCHULTENS door uitgeſlagen ijzer vertaalt, van het arab. מטל, onder den hamer uitkloppen. Fr. *metal*, ital. *metallo*, ſp. *metal*, eng. *mettel.*

METEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik met, heb gemeten.* De maat van iets nemen: *koren meten. Land meten. Met den paſſer meten. Ik heb het doek gemeten.* Figuurl.: *haer raetſlot, van geen aerdsch vernuft te meeten.* A. MOONEN. *Eighen quaalijk — ende andermans welvaert met gelijken verdriet meetende.* HOOFT. *Meetende naa de vrankheit van het zijne, het hart des koninx.* HOOFT. *Iemand den rug meten*, hem afklop-

kloppen: *en zijn wijf den rug te meeten.* A. HARTS. Van hier? *meter*, *meetſter*, in zamenſt. gebruikelijk: *landmeter*, enz. — *meting.* Voords *meetbaar*, en de zamengeſtelde *meetkonst*, *meetkonſtenaar* (*geometra*), *meetkonſtig*, *meetkunde*, *meetkundig*, *meetlijn*, *meetlood*, *meetroede*, *meetſtok.*

Meten, ISIDOR. *mezſſen*, OTFR. *mezzen*, *mezen*, hoogd. *meſſen*, nederl. *meten*, moesog. *mitan*, angelſ. *metan*, deen. *maade*, zw. *mäta*, eng. *to mete*, lat. *metiri*, ſp. *medir*, gr. μετρειν, hebr. מדד.

METER, z. n., vr., *der*, of *van de meter*; meerv. *meters.* Eene doopmoeder, eene peet, eene vrouw, die een kind ten doop heft. Van het lat. *mater*, moeder.

METS, zie in *met*, *temets.*

METSELEN, zie *metſen.*

METSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik metſte*, *heb gemetst.* Een oud woord, dat, eertijds, ſnijden, houwen, ſlagten beduidde; uit eene bron met *meijen*, *maaijen*, *matſen*, *mat.* Thands is het, in onze taal, nog over voor het behouwen van gebakkene ſteenen, en voords voor het leggen van ſteenen in kalk of cement; ſtichten, metſelen: *die beelden in een kapelle te metſen.* HOOFT. *Gemetſte dakken.* HOOFT. Van hier het voordd. *metſelen*, dat meest in gebruik is: *eenen muur metſelen. Met gehouwenen ſteen metſelen.* Oneig., vastleggen, gronden, bevestigen; in den verhevenen ſtijl: *in wier bloed de grondſlag der Bataafſche vrijheid gemetſeld is.* L. TRIP. Van hier *metſelaar*, *metſelarij* (*metſelerij*). Zamenſtell.: *metſelhamer*, *metſelkalk*, *metſelſteen*, *metſelwerk*, enz.

METTEN, z. n., vr., *der*, of *van de metten*; het enkelv. is weinig in gebruik. De morgenzangen in de kloosters, de vroegdienst in de roomſche kerk: *de metten zingen. Ter metten luijen.* Ook: *de metten luijen: tot dat m' er de metten van U. E. bruiloft mee te luijen hebbe.* HOOFT. *Iemand de metten lezen*, of *voorlezen*, hem berispen. Zamenſtell.: *mettentijd.* Fr. *matines*, oudfr. van de agtſte eeuw *metdina*, zw. *mätte*, uit het lat. *matutinus*, vroeg, van *matuta*, de Godin des morgenſtonds.

MEUBEL, z. n., o., *des meubels*, of *van het meubel*; meerv. *meubelen*, *meubels.* Onduitsch woord, van het fr. *meuble*, lat. *mobilis*, dat bewogen kan worden. Het meerv. is meest in gebruik, in de dagelijkſche taal, en

beteekent roerende, tilbare goederen, huisraad: *al zijne meubelen zijn verkocht.* Oneig. noemt men een nutteloos mensch, die anderen maar in den weg ſtaat, *een meubel.* Zamenſtell.: *meubelkamer*, een vertrek in den Haag, waar men de veroverde vaandels enz., eenen tijd lang, bewaarde, totdat men dezelve in de groote zaal ophing.

MEUG, eigenlijk een zelfſt. vr. naamw., bij KIL. *moghe. Potentia. Appetentia, appetitus.* Het is nog overig in de dagelijkſche taal: *tegen heug en meug. Hij is over zijne meuge.* Van hier *meugelijk*, ſmakelijk.

MEUK, z. n., vr., *der*, of *van de meuk*; zonder meerv. Dit woord wordt, in het gelderſche ſpreekwoord, gebruikt: *het ſtaat nog in de meuke*, dat elders heet *in de week.* Men drukt er mede uit; dat eene zaak naar rijper beraad wacht. Zie *meuken.*

MEUKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik meukte, heb gemeukt.* Bedr., week maken; ſchoon wij het, dan, oneigenl. gebruiken, voor vermurwen: *noch gebeden, noch traanen konden hem meuken.* BOGAERT. *Wien hij door geſtadige verzoekſchriften d'ooren meukte.* BOGAERT. Onz., met *hebben*; door zachte ſtoving murw worden: *de ſtokvisch ſtaat te meuken.* Door liggen murw worden: *inispelen moeten meuken, eer zij goed zijn.* Oneig.: *na 't meuken van den moedt door tijdt en ervaarenis.* HOOFT. Het woordt komt, met het eng. *meek*, week, zacht, ons *mak*, uit eene bron.

MEUZELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik meuzelde, heb gemeuzeld.* Lekkere beetjes proeven, van iets lekkers afknibbelen. Het woord bootst na, of de beweging der lippen, of het behoort tot het oude *mozen*, waarvan *moes*, hoogd. *müſen*, eten, KER. *muaſen.* Van hier *meuzelaar, meuzeler*, bij KIL. eene lekkere bierſoort — en eene kneu, een zangvogel, naar de beweging van den bek.

MEUZELEN (*mozelen*), onz. w., gelijkvl. *Ik meuzelde, heb gemeuzeld.* Van *moze*, bij KIL. *moſe*, ſlijk. Vuil maken. Zamenſtell.: *bemeuzelen.*

MEVROUW, z. n., vr., *der*, of *van de mevrouw*; meerv. *mevrouwen.* Titel eener aanzienelijke getrouwde vrouw: *mevrouw de prinſes.* In de zamenleving noemt men dus de vrouwen van Overheden, Hoogleeraars, Krijgsbevelhebbers, enz. Uit *mijn* en *vrouw.*

MIAAUW, een woord, welk het geluid der katten nabootst: *de kat ſchreeuwt miaauw, miaauw!* ijsl. *mialm.*

MIDDAG, z. n., m.. *des middags*, of *van den middag*; meerv. *middagen.* Eigenlijk het midden van den dag, wanneer de zon op het hoogſte boven den gezigteinder gezien wordt: *omtrent den middagh.* HOOGVL. *Wat eten wij van middag? Des middags*, op den middag. *Drie middagen na elkander.* De ganſche tijd van het midden des daags tot nabij den ondergang der zon: *hij blijft den ganſchen middag uit.* In den verhevenen ſtijl beteekent het den mannelijken ouderdom: *zijne zon ging onder op den middag des levens.* Zamenſtell.: *voormiddag, namiddag.* — *Middageten, middagklaar, middaglijn, middagmaal, middagmaaltijd, middagſlaapje, middagzon.* Van het oude bijv. naamw. *mid*, dat in het midden is, en *dag.* Hierheen behooren andere zamengeſtelde woorden, die meest verouderd zijn, als: *midlandsch*, bij POOT, *midlent, midmaand*, (*midlentemaand*, bij HOOFT) *midmaart, midnacht*, (*zoo dra de haen den midnacht ennekraeit.* VOND.) *midoogst, midpunt* (*des aardrijks midpunt.* TRIP.) *midrif*, (*midrift*) *midvasten, midweek, midweg* (*midweghs*, bij HOOFT, ook *midweeghe*), *midwinter* (kerstijd), *midzomer*, bij HOOFT.

MIDDEL, bijv. n. en bijw., *middeler, middelst.* Dat in het midden is. Het woord is reeds ten deele verouderd, daar de overtreffende trap alleen nog in zwang is. De ſtellende trap wordt in zamenſtelling ſlechts gevonden, als: *middelpad, middelweg*, enz. Wij hebben nog twee woorden, als bijwoorden gebruikelijk, in den zin van ondertusſchen, *middelertijd, middelerwijl.* Op het eerſte aanzien zoude men dezelve houden voor zamengeſtelde woorden uit den vergelijkenden trap: *middeler* en *tijd, wijl.* Doch *middeler* ſchijnt, hier, eerder eene vrouwelijke buiging van den tweeden naamval te zijn, met uitlating van het voorzetſel *in*, dat, oudtijds, eenen tweeden naamval beheerscht heeft. De overtreffende trap alleen is nog in gebruik, doch ſlechts in eenen ſtellenden zin, van iets, dat, tusſchen andere dingen, in het midden ſtaat: *de middelſte vinger. Het middelſte huis. De middelſte zoon*, die in jaren tusſchen beide is.

MIDDEL, z. n., vr., *der*, of *van de middel*; het meerv. is niet in gebruik. Het middellijf: *zij is dun van middel.*

del. Ik kan haar om de middel bijna omſpannen: Zij ſlingren zich om hem en zijne middel. VOND.

MIDDEL, z. n., m. en o., *des middels*, of *van den — het middel*; meerv. *middelen*. Eigenlijk iets, dat in het midden is. Zoo gebruikten het nog de Ouden: *ende heeft in 't middel eenen ſchoonen thoorn.* S. FRANCISC., door A. KLUIT aangehaald in de Lijst van HOOGSTRATEN. Figurelijk beteekent het iets, dat eene werkende oorzaak, en met het einde van iets verbonden is: *alle middelen en wegen inſlaan. Op middelen bedacht zijn. Het eerſte middel was de jeeghenwoordigheit des koninx.* HOOFT. *Verkeerde — ongeoorloofde middelen. Door alle moghelijke middelen rekte hij den wederſtandt.* HOOFT. *Middelen ramen.* HOOFT. In bepaalderen zin, een middel, om de verlorene gezondheid te herſtellen: *ik heb dat middel tegen de koorts gebruikt. Huismiddel, braakmiddel, zweetmiddel*, enz. Verkleinw. *middeltje*. Vermogen, goederen, rijkdom; in het meerv. getal alleen: *hij heeft middelen genoeg, om te leven. Een man van groote middelen.* Men vindt dit woord, dat, thands, gewoonelijk van het onz. geſlacht is, bij Schrijvers van gezag ook mannel. gebruikt: *die aengetast van een' zielheeler den middel vloeckt.* VOND. Zoo ook namen het HOOFT, HUYGENS, DE DECKER en anderen. Van hier *middelbaar*, middelmatig, matig: *eene middelbare lengte. Een middelbaer Poëet.* A. PELS. Ook beteekent het, dat door een middel geſchiedt: *de middelbare genieting van God*, in de godgeleerdheid; *middellijk* wordt, hier, beter gebruikt — *middelbaarlijk, middellijk, middelloos, middellooslijk*, bij HOOFT, voor onmiddellijk.

MIDDELAAR (*middeler*), z. n., m., *des middelaars*, of *van den middelaar*; meerv. *middelaars*. Van *middelen*. Iemand, die zich tusſchen twee ſtrijdende perſonen inſtelt, om hen tot vergelijk te brengen: *ik koos mijnen broeder tot middelaar in ons verſchil. Luidewijk ſloeg hem voor tot middelaar der misverſtanden in 't ſtuk van den Godsdienst.* HOOFT. In de BYBELV. en de godgeleerdheid heet Jezus Kristus, bij uitſtek, *de middelaar*. Het vrouwel. is *middelares*. Zamenſtell.: *middelaarambt, middelaarſchap*.

MIDDELDEUR, z. n., vr., *der*, of *van de middeldeur*; meerv. *middeldeuren*. Eene binnendeur, in Noordholl.

mulder, door verbastering, genaamd. Van *middel* en *deur*.

MIDDELEEUW, z. n., vr., *der*, of *van de middeleeuw*; meerv. *middeleeuwen*. Door de *middeleeuwen* verstaat men dien tusschentijd, die, sedert de verbanning van de wetenschappen, en de toenemende verbastering van het kristendom tot op de hervorming van hetzelve, verloopen is. Van *middel* en *eeuw*. Van hier *middeleeuwsch*.

MIDDELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik middelde*, *heb gemiddeld*. Door tusschenkomst bemiddelen: *eene zaak zoeken te middelen*. Vereffenen, beslechten, bijleggen: *een verschil middelen*. HOOFT. Van hier *middeler* (*middelaar*), *middeling*.

MIDDELERTIJD, *middelerwijl*, zie *middel*.

MIDDELHOEP, zie *middellijn*.

MIDDELKAMER, z. n., vr., *der*, of *van de middelkamer*; meerv. *middelkamers*. Eene kamer in het midden van een huis. Van *middel* en *kamer*.

MIDDELKENNIS, z. n., vr., *der*, of *van de middelkennis*; zonder meerv. Een woord der schoolsche godgeleerdheid, beduidende die kennis in God, welke Hij, door eene wetenschap van voorgeziene oorzaken, die tusschen beide komen, van de nog verborgene uitkomst zoude verkrijgen. Van *middel* en *kennis*.

MIDDELLANDSCH, bijv. naamw., zonder trappen van vergrooting. In het midden tusschen twee of meer landen gelegen. Een woord, dat van dien boezem der atlantische zee bijzonder gebruikt wordt, die tusschen Europa, Azia en Afrika ligt: *de middellandsche zee*. Van *middel* en *landsch*. Zie *sch*.

MIDDELLIJF, z. n., o., *des middellijfs*, of *van het middellijf*; meerv. *middellijven*. Het lijf tusschen de borst en den buik. Van *middel* en *lijf*.

MIDDELLIJN, z. n., vr., *der*, of *van de middellijn*; meerv. *middellijnen*. Eene lijn, die midden door iets gaat. In het bijzonder, de evenaar, de linie, in de aardrijkskunde. Van *middel* en *lijn*. Voor *middellijn* zegt SPIEGEL *middelhoep*.

MIDDELMAAT, z. n., vr., *der*, of *van de middelmaat*; het meerv. is buiten gebruik. Behoorelijke maat: *de middelmaat houden*. Van *middel* en *maat*. Van hier *middelmatig*, *middelmatigheid*, *middelmatiglijk*.

MID-

MIDDELMEESTER, z. n., m., *des middelmeesters*, of *van den middelmeester*; meerv. *middelmeesters*. Die onder eenen anderen meester ſtaat. Ook is het voor *middelaar* gebezigd. Van *middel* en *meester*.

MIDDELMUUR, z. n., m., *des middelmuurs*, of *van den middelmuur*; meerv. *middelmuren*. Scheidmuur, gemeene muur. Ook een muur, die anderen van naauwere gemeenſchap afweert: *den middelmuur des afſcheijtſels gebroken hebbende*. BYBELV. Van *middel* en *muur*.

MIDDELOORZAAK, z. n., vr., *der*, of *van de middeloorzaak*; meerv. *middeloorzaken*. Eene werkende oorzaak, die van eene hoogere, ter bereiking van een einde gebruikt wordt; tweede oorzaak. Van *middel* en *oorzaak*.

MIDDELPAD, z. n., o., *des middelpads*, of *van het middelpad*; meerv. *middelpaden*. Een pad, dat tuſſchen beide loopt, bijzonder het groote pad, midden door eenen tuin ſtrekkende. Van *middel* en *pad*. HOOFT gebruikt *middelpad*, oneigenlijk, voor eene zachtere handelwijs, om iets inteſchikken. Zie *middelweg*.

MIDDELPUNT, z. n., o., *des middelpunts*, of *van het middelpunt*; meerv. *middelpunten*. Midpunt, het middelſte punt van iets, waardoor iets in twee gelijke deelen gedeeld wordt. *Het middelpunt der grootte — der zwaarte — der beweging*. Van *middel* en *punt*.

MIDDELRIF, z. n., o, *des middelrifs*, of *van het middelrif*; meerv. *middelriffen*. Het middelſchot, waardoor de borst van de ingewanden des onderbuiks afgeſcheiden wordt. Landfriesch van de 13 eeuw *midrith*, eng. *the midriff*. Van *middel* en *rif*.

MIDDELSCHOT, z. n., o., *des middelſchots*, of *van het middelſchot*; meerv. *middelſchotten*. Een houten ſchot, dat tuſſchen twee ſchotten, ook tuſſchen twee vertrekken, eene afſcheiding maakt. Bijzonder: *het middelſchot van den neus*, anders *middelſlot* geheten. Van *middel* en *ſchot*.

MIDDELSLACH, z. n., o., *des middelſlachs*, of *van het middelſlach*; zonder meerv. Een aard, een ſlach, dat tuſſchen beide is. Anders zegt men *middelſoort*. Van *middel* en *ſlach*. *Ik kocht erwten, niet de beste, ook niet de ſlechtſte, maar het middelſlach*.

MIDDELSLOT, z. n., o., *des middelſlots*, of *van het*

middelſlot; meerv. *middelſloten*. Van *middel* en *ſlot*. Zie *middelſchot*.

MIDDELSOORT, zie *middelſlach*.

MIDDELSPITS, z. n., vr., *der*, of *van de middelſpits*; meerv. *middelſpitſen*. Middelſte heerſpits: *van de paarden maakte hij zijn middelſpits*. HOOFT. Van *middel* en *ſpits*.

MIDDELST, zie *middel*.

MIDDELSTAAT, z. n., m., *des middelſtaats*, of *van den middelſtaat*; het meerv. is niet in gebruik. Hetzelfde als *middelſtand*. Van *middel* en *ſtaat*.

MIDDELSTAND, z. n., m., *des middelſtands*, of *van den middelſtand*; zonder meerv. Middelbare toeſtand van iemand, vooral ten aanzien van zijn vermogen en zijnen rang; een ſtand, die tusſchen rijk en arm in het midden is. Van *middel* en *ſtand*.

MIDDELTOGT, z. n., m., *des middeltogts*, of *van den middeltogt*; het meerv. is niet in gebruik. De middelſte ſlagorde van een leger. Van *middel* en *togt*.

MIDDELVINGER, z. n., m., *des middelvingers*, of *van den middelvinger*; meerv. *middelvingers*. De middelſte vinger. Van *middel* en *vinger*.

MIDDELWEG, z. n., m., *des middelwegs*, of *van den middelweg*; meerv. *middelwegen*. Een weg, die tusſchen beide loopt. Figurel., doch zonder meerv., een middel, om iets inteſchikken: *eenen middelweg uitvinden*. Van *middel* en *weg*.

MIDDELZINNIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dubbelzinnig, dat op tweederlei wijs kan opgevat worden: *Mucianus ſchreef dikwijls middelzinnigh*. HOOFT. Van hier *middelzinnigheid*. Van *middel* en *zinnig*, dat buiten zamenſtell. niet in gebruik is.

MIDDEN, z. n., o., *des middens*, of *van het midden*; zonder meerv. Dat deel of punt van een ligchaam, dat van deszelfs einden even ver af is: *in het midden des cirkels den paſſer zetten*. Verder, zonder opzigt op die wiskundige juistheid, iets, dat gerekend wordt het midden te zijn: *het midden van Azia ligt zeer hoog*. *De ſtad lag in het midden*. Nog verder; de binnendeelen van iets: *door het midden der lantpalen van Decapolis*. BYBELV. Met opzigt tot andere dingen: *in 't midden mijner vreugt*. POOT, *Op het midden van het feest*. Op

het

het midden van den dagh. Hooft. *Gij houdt het midden tusschen vrees en hoop. In het midden van den winter.* Een gezelschap, een kring van menschen: *hij ging uit het midden van hen weg. Iets uit het midden wegdoen — wegnemen. De hoogepriester in het midden opstaende.* Bybelv. *In 't angstigh midden der leeuwen.* Poot.

MIDDEN, een bijw. van plaats, dat altijd een voorzetsel achter zich heeft: *hij zit midden op den stoel. Midden in de drokte iemand overvallen. Midden door het gedrang gaan. Iets midden doorsnijden. Hij is midden opgeborsten.* Bybelv. Ook bezigt men *te midden* als een voorzetsel met eenen tweeden naamval: *hij werd te midden zijner vreugd gestoord.*

MIDDERNACHT, z. n., m., *des middernachts*, of *van den middernacht*; het meerv. is buiten gebruik. Het middelste deel des nachts, het uur van twaalf tot een; midnacht: *het is haast middernacht. 's Middernachts. Na middernacht komt hij te huis.* Van *midder*, om de welluidendheid voor *middel*, en *nacht*.

MIDS, voorzetsel en voegwoord. Als voorzetsel, beheerschende eenen vierden naamval, in den zin van onder beding: *ik zal dat voor u doen, mids goeden loon.* Uit hoofde, van wege, *omdat het, mits den grooten omtrek der vesten, zonder machtighe bezettingh, niet te houden waare.* Hooft. Voor werkwoorden, in de beteekenis van *door: zommighen, werdt vermoedt, dat mits heimelijk aenmanen van uitheemsche maaghen* enz. Hooft. Als voegwoord van voorwaarde: *ik beloof het u, mids gij mij zendt — mids mij te zenden — mids mij zendende.* Van rede en oorzaak: *ook was het niet te hervatten, midts onlangx daarna aanquam* enz. Hooft. Als zelfstandig naamwoord, beteekenende eene voorwaarde; in welken zin het vrouwel. voorkomt: *onder die mits, dat ze* enz. M. L. *Mids* wordt ook in zamenstelling gebruikt. *Midsdat*, als voorwaardelijk voegwoord: *ik schrijf u, midsdat gij mij terug schrijvet.* In den zin van tijdsbepaling: *mitdat de grendel gaf een' kras*, op dien oogenblik, toen enz. Hooft. *Midsdezen: midsdezen*, hierdoor, *maak ik u bekend. Midsdien*, overzulks: *midsdien zal nu de zaak zoo blijven.* Behalve dat: *mitsdien quam ons voorheen ter ooren.* Poot. Dewijl; voegwoord: *midsdien gij uwe onschuld bewijst, zoo* enz. *Midsgaders*, voegwoord, in den zin van nevens, met:

de leerling midsgaders de meester. Het woord is uit eene bron met het voorzetsel *met* en het bijw. *mede.*

MIEDE, z. n., vr., *der*, of *van de miede*; meerv. *mieden.* Eene gift, een geschenk, in het bijzonder bodenloon. Zie *meed.* Van hier *miedepenning* (*meedpenning*).

MIEDE, z. n., vr., *der*, of *van de miede*; meerv. *mieden.* Een woord, dat reeds verouderd is, beteekenende tijding, boodschap: *met de miede van de neêrlaagh der zijnen.* HOOFT. *Wij sullen syn bedroefde hert verquicken met dees' miede.* JOS. DR. EN BLYEYNTSPEL. Zamenstell.: *miedebrenger* (*miebrenger*).

MIER, z. n., vr., *der*, of *van de mier*; meerv. *mieren.* Een bekend bloedeloos diertje: *naar de vlijtige mier.* VOLLENH. *Hij is maar eene mier*, iemand van klein vermogen. Van hier *mierachtig.* Zamenstell.: *miereneter, mierennest.*

Mier, deen. *mijre*, dalm. *mraw*, waarmede het gr. μυρμος, μυρμηξ overeenkomt. In Gelderland heet zij *emt*, eng. *emmet.*

MIERIG, bijv. naamw., zonder trappen van vergrooting. *Eene mierige koe* is, in Gelderland, eene koe, die bloed watert.

MIERIKWORTEL, (*mierikswortel*), z. n., m., *des mierikwortels*, of *van den mierikwortel*; meerv. *mierikwortelen.* Peperwortel.

MIGGELEN, onpers. w., gelijkvl. *Het miggelde, heeft gemiggeld.* Een woord, hetwelk men, in Groningen, gebruikt, wanneer het stofregent. Het schijnt een voordd. werkw. te zijn van *mijgen.* Zie dit woord.

MIJ, de verbogene naamval in het enkelv. getal van het pers. voornaamw. *ik.* Zie INL. bl. 113.

MIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik meed, heb gemeden.* Ook begint men het nu meest gelijkvl. te bezigen: *ik mijdde, heb gemijd.* Het beduidt, eigenlijk, eenen persoon of eene zaak uit den weg gaan, zich wachten, dat men, met dezelve, niet op eene plaats zij: *mijd dien uitsteekenden hoek. Iemands gezelschap mijden.* In eenen oneigenlijken zin, iets met opzet nalaten en, daarom, de gelegenheid daartoe vlieden: *die het kwaad mijdt, zal niet ligt in deszelfs strikken vallen. Het schijnt, dat men gemijdt heeft den naam der Inquisitie te spellen.* HOOFT. *De liefde wil geen bangen afgront mijden.* POOT. *De zonde mijden.* Wederk., *zich mijden: ik heb mij*

voor

voor die verleiding zorgvuldig gemijd. Het deelw. *mijdend*, waarvan *mijdendheid*, bij HOOFT voorkomende. Van hier *mijdelijk*, hetwelk men mijden kan, *mijding*. Zamenſtell.: *vermijden.*

Mijden, bij KER. en OTFR. *midan*, hoogd. *meiden*, nederf. *miden*. Het lat. *vitare* is, door verwisſeling van lipletters, hetzelfde woord.

MIJGE, (bij KIL. *mijghe*, *mieghe*) z. n., vr., *der*, of *van de mijge*; zonder meerv. Pis; een laag woord, onder het gemeene volk, in eenige plaatſen, gebruikelijk.

MIJGEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik meeg*, *heb gemegen.* Piſſen, welk laag woord, in Gelderland en Groningen, ſomtijds nog gehoord wordt. In het ijsl. is het *myga*, angelſ. *migan*, *gemigan*, ſaksf. *migen*, waarmede het oude lat. *migere* (waarvan het ſupinum *mictum*, voor *migitum*, nog overig is) volmaakt overeenſtemt, en het gr. ὀμιχεω zeer gelijk is. De grondbeteekenis ſchijnt, naar L. TEN KATE, te zijn het overtollige vocht uitwerpen. Zonder twijfel, is het lat. *migo*, *mingo* van het gr. μιγειν, μισγειν, μιγνυειν, mengen. Zeer waarſchijnelijk is, dan, ons *mijgen* en *mengen*, met het gr. en lat., uit eene algemeene bron.

MIJL, z. n., vr., *der*, of *van de mijl*; meerv. *mijlen.* Het woord ſtamt af van het lat. *mille*, duizend, en beteekent, gelijk het lat. *milliare*, *milliarium*, eigenlijk eene wijdte van duizend ſchreden. De romeinſche wijs, om naar mijlen te rekenen, is, met het woord, tot zeer vele volkeren overgegaan, en zoo is dit woord ook tot ons gekomen. Eene mijl, die overal niet dezelfde grootte heeft, is, bij ons, vijftien honderd rijnlandſche roeden, of eene uur gaans: *op een halve mijl.* HOOFT. In het gemeene leven, plaatst men den tweeden naamval van *weg* er achter: *met iemand eene mijl weegs gaan. Iemand over duizend mijlen wenſchen.* Zamenſtell.: *mijlpaal.*

MIJMEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik mijmerde*, *heb gemijmerd.* Zwaarmoedig over eene zaak denken, zonder den beknelden boezem, door wededeeling van de zwarigheid aan anderen, lucht te geven; ſuffen, dutten: *mijmerende zorgen.* POOT. *Over iets mijmeren. Hoe zit gij zoo te mijmeren?* Van hier *mijmeraar*, *mijmerig*, *mijmerij*, bij POOT, *mijmering*: *eindeloose en ellendighe mijmeringen.* HOOFT. ADELUNG brengt, ergens,

gens, een oud nederduitsch woord *mijmer* te pas, hetwelk hij door donker verklaart; dat als de oorſprong mag gehouden worden. Zamenſtell.: *mijmervlaag*, bij KAMPH..

MIJN, *mijne*, *mijn*, bezitlijk voornaamwoord van den eerſten perſoon, het eigendom van alle drie geſlachten aanduidende. *Mijn hoed — mijne woning — mijn leven. Mijne vrienden hebben mij verlaten. Mijns Vaders huis. Mijns oordeels is de zaak anders. Mijne eigene ſchuld. Mijn lieve vriend. Dat is mijne waarde vrouw. Mijn edel pand. Mijne getrouwe bondgenoten. Zeg het hem van mijnen wege. Mijnenwege (mijnentwege) moet gij hem groeten. Hij doet het om mijnen wil. Mijnenwil (mijnentwil) zegt hij zulks. Mijnenhalve (mijnenthalve) is hem dat overgekomen.* In den vertrouwelijken ſtijl zegt men: *kom heden tot mijnens*, aan mijn huis. Ook wordt het achter het zelfſt. naamw. gevoegd: *dat huis is mijn*, ook *het mijne*. Als er iets, bij afflag, verkocht wordt, is *mijn* het teeken der aanvaarding van de uitgemijnde zaak. Als zelfſt.: *ik wil er het mijne niet bij inſchieten. Onder die boeken zijn van de mijnen.*

Mijn, reeds in het opperd., van KERO's tijden af, *mein*, ULPHIL. *meins*, hoogd. *mein*, nederſ. *mien*, angelſ. *min*, eng. *mij*, *mine*, wall. *man*, fr. *mien*, pool. *moy*, lett. *manas*, lat. *meus*, gr. εμος, pers. *men*.

MIJN, z. n., vr., *der*, of *van de mijn*; meerv. *mijnen*. Een gegraven hol onder de aarde, om allerlei erts optezoeken en daaruit te halen: *graven in de mijn*. VOND. Oneigenlijk: *dit boek is eene rijke mijn, waaruit een ſchat van kennis gedolven kan worden. Hoewel gij de mijn der artſenij doorwroet.* POOT. Een onder de aarde gegravene kelder, om dien, door kruid, in de lucht te laten ſpringen: *eene mijn ontſteken — laten ſpringen. De mijn is ontdekt*, de aanſlag is mislukt. Zamenſtell.: *mijndelver*, *mijnegraven*, bij POOT, *mijngraver*, *mijnwerk*, — *goudmijn*, *zilvermijn*, enz.

Het woord is uit het fr. *mine*.

MIJNE, z. n, vr., *der*. of *van de mijne*; meerv. *mijnen*. Een zeer oud woord, beduidende, eigenlijk, de uiterlijke gedaante, de figuur van iets, zoo als het zw. *mynd*, *mynt*, ons *munt* die beteekenis nog heeft. De hooge ouderdom van dit woord blijkt uit de groote overeen-

eenkomst met het hebr. מין, waarvan תמונה, een beeld, afſtamt. Wij gebruiken dit woord, meest in eenen vertrouwelijken ſtijl, in den zin van eene gemaakte houding, eenen ſchijn: *de vijand maakte de mijne van te vertrekken.* Van uiterlijk voorkomen: *zij heeft goede mijnen.* Van willekeurige gezigtstrekken, gebaren: *allerlei wonderlijke mijnen maken.* In de zamenleving, ſpreekt men het doorgaans *miene*, *mienen* uit. Zoude ook het gr. μιμος, μιμικος, μιμεω, μιμεισθαι uit dezelfde bron komen?

In het fr. is het *mine*, hoogd. *miene.* Bij Otfr. is *meino* een teeken.

MIJNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mijnde*, *heb gemijnd.* Eene mijn maken. Het zam. *ondermijnen* is meest in gebruik. Het werkw. met eenen basterduitgang gebruikt Hoofт: *met ſchieten en mijneeren* (*mijneren*). Van *mijn*, een gegraven hol.

MIJNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mijnde*, *heb gemijnd.* In eene openbare verkooping, eene te koop aangebodene zaak, door het roepen van *mijn*, zich naasten: *ik heb die ſtoelen voor twaalf gulden gemijnd.* Oneig. zegt Hoofт: *als 't blos haar wang weer mijnd'.* Van hier *mijner*, *mijnſter*, *mijning.*

MIJNER, *mijns*, de tweede naamval van het voorn. *ik.*

MIJNEREN, zie *mijnen.*

MIJT, z. n., vr., *der*, of *van de mijt*; meerv. *mijten.* De allergeringſte muntſoort, een penning: *dat is niet eene mijt waardig. Hun leven eener mijte niet waardig* Hoofт. In het gemeene leven, drukt het de allerminſte zaak uit: *het ſcheelt mij geene mijt*, niets. In het middele. *mita*, *minuta.*

MIJT, z. n., vr., *der*, of *van de mijt*; meerv. *mijten.* Kaasworm; anders *meluw* genaamd: *de verhevenſte Engel zou niet min, dan de bijna onzichtbare mijt, in het niet wederkeeren.* Hamelsv. Men vindt haar ook in meel. Van hier *mijterig*: *mijterig meel.* Oneig., in de dagelijkſche taal: *hij ziet er mijterig uit.* Men gebruikt het van iemand, die er zeer ongezond uitziet, of die, uit armoede, een ellendig voorkomen heeft.

Dit diertje heet in het hoogd. *miethe*, middele. *mita*, fr. *mite*, eng. *mite*, deen. *mid.* Hesychius verklaart μιδα (of naar anderen μιδας) θηριδιον διεθιον τους κυκλους, een diertje, dat de boonen in ſtukken knaagt. Het

woord

woord ſchijnt van eenen oorſprong met *made* en *mot* te wezen. De kleinheid der *mijt* wordt, door haren naam en door den fijnen klinker *i*, aangetoond; daar *made* en *mot* eenen groveren klank vormen, gelijk zij ook veel grooter van ligchaam zijn.

MIJT, z. n., vr., *der*, of *van de mijt*; meerv. *mijten*. In Gelderland verſtaat men, door dit woord, eenen hoop takkebosſen, op elkander gevlijd, of eenen hoop gehakt hout, op elkander geſtapeld, eenigzins ſpits eindigende. Men gebruikt het ook van hooi: *het hooi ſtaat in eene mijt*. In het bijzonder beteekent het eenen hoop houts, waarop een geſtorvene, of ook een veroordeelde, zal verbrand worden:

Wat verder ſpuwt de Helſche Draak
Een' dwarrelſtroom van moortplakkaaten;
En dwingt, op ſtraf van mijte en ſtaak enz. M. L.

In de beijerſche wetten reeds, heet een ſpits toeloopende hoop *mita*, lat. *meta*. In het middeleeuw. is *mota*, oudfransch *mote*, een heuvel. Zamenſtell.: *houtmijt*.

MIJTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mijtte*, *heb gemijt*. Aan eene mijt zetten: *ik heb het hout laten mijten*. Geldersch woord.

MIJTER, z. n., m., *des mijters*, of *van den mijter*; meerv. *mijters*. Een ſpits toeloopend ſieraad, dienende tot een hoofddekſel: *met witten mijter*. VOND. Wij gebruiken het bijzonder van den hoed, welken een bisſchop, tot een teeken zijner hooge waardigheid, draagt: *den mijter opzetten*. Voor de bisſchoppelijke waardigheid zelve: *den mijter verwerpen*. HOOFT. Het gedreven ſieraad op een zilveren of gouden boekbeſlag draagt dienzelfden naam. Zamenſtell.: *mijterberg*, bij de Dichters, voor den zangberg, anders *mijterparnas*, omdat hij twee kruinen heeft, even als een mijter twee punten — *mijterberggodinnen*, zanggodinnen — *mijterdragend*, *mijterdrager*, dichtkundig woord voor bisſchop, bij VOND. ook *mijterdrig*. Van hier het bedr. w. *mijteren*, met eenen mijter ſieren, welks deelw. *gemijterd* voornamelijk in gebruik is: *een gemijterd hoofd*. *In 't gemijtert Uitrecht*. POOT. Het kan, of met het vorige woord *mijt*, eenen oorſprong hebben, of onmiddellijk van het lat. *mitra*, gr. μιτρα afſtammen. *Mitra* was, bij de Ouden reeds, een hoofdhulſel. SCALIGER houdt het voor een ſijrisch woord, in het hebr. מיתר. ADELUNG leidt

leidt het, met *muts*, van het oude *mutſen*, angelſ. *mit-han*, bedekken, af.

MIK, z. n., vr., *der*, of *van de mik*; meerv. *mikken*. Bloem van roggen- of tarwenmeel. In Gelderland noemt men eene mik zeker brood uit het fijne van roggenmeel gemaakt, anders *roggen* geheten. *Mica* heet bij de Lat. een kruimeltje, *miche* wittebrood bij de Franſchen.

MIK, z. n., vr., *der*, of *van de mik*; meerv. *mikken*. Een tak van eenen boom, als eene tweetandige vork, een paal met twee ſtompjes: *kouſen op eene mik droogen*. Een ſchoor, een paal om te ſtutten; verkleinw. *mikje*. In het bijzonder, een paal, waaraan men misdadigers hangt, eene halve galg: *ick ſal hem doen hangen aan een mick*. HUYGENS. *Mik en radt plagh eer te beven voor die zeeplaegh*. VOND. *Galg en mik zult gij noit op zien rechten*. POOT. *De mik* van eene pomp, anders galg genaamd. VOND. bezigt het voor eenen herdersſtaf: *met dees gehoornde mik*. *Mik* is ook eene-ſoort van ſcheepslantaarn.

MIK, z. n., m., en o., *des miks*, of *van den — het mik*; meerv. *mikken*. De daad van mikken: *de ſlits daarop; hij neemt zijn mik*. HOOFT. *Vermits heur wiſſe mick in 't minſt niet miſſen kon*. RODENB. In dien zin heeft het geen meerv. Het doelwit, wat men mikt; met een meerv.: *heijl was 't beoogde mick*. RODENB. Hen mannel. geſlacht komt met den aard onzer taal het meest overeen. Als het woord onz. genomen wordt, is het voor *gemik*. KIL. heeft *micke*, *mick*, *ghemick*. Zamengeſt.: *mikijzer*, doelijzer aan den mond van den loop eens roers.

MIKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik mikte*, *heb gemikt*. Het woord ſchijnt, eigenlijk, eene trillende beweging te kennen te geven, en kan, met het lat. *micare*, dat diezelfde eerſte beteekenis heeft, eenen gemeenſchappelijken oorſprong hebben. In het bijzonder gebruiken wij het van eene beweging met de lippen: *hij durft kikken noch mikken*. Wijders, van eene beweging van de oogen, hetzij men iemand eenen wenk geeft, hetzij men op iets, om zijn doel te treffen, ſtaart, onder eene gedurige opening en ſluiting van de oogleden. Onz.: *op iets mikken*. *Op een haar mikken*. *De Laster, ſtout door nijd en logen, mikte op mijn' boezem*. ONBEKEND DICHTER. *Elk mikt rasch en ſcharp*. POOT. Bedr.; *iets net mikken*. Van hier *mikking*, *mikpunt*, doelpunt.

MILD,

MILD, bijv. naamw. en bijw., *milder*, *mildst*. Het woord beduidt, eigenlijk, week, zacht: *mild vleesch*. *Milde appels*. Het tegendeel van wrang, ſcherp, zuur: *dat is milde wijn*. Doch in deze beteekenisſen wordt het zelden meer gebruikt. Figurelijk, zacht van gemoed, en wel zulk eene geſteldheid, die zich door mededeelzaamheid kennelijk maakt: *zijne milde hand opendoen*. *De winnende hand is mild*. *Mild in het uitbieden van lijf en goed*. HOOFT. *Mild jegens de armen*. Van hier overvloediglijk, grootelijks: *milt gezegend*. MOONEN. Zacht en overvloedig: *milde regen*. In verdere figuur. *de ſnijboonen dragen mild*. Vruchtdragend: *de ſchaêu des milden wijnſtoks*. POOT. Wijders, overvloedig in woorden, tot nadeel van eenige waarheid; ſchoon op eene min beleedigende wijs: *hij is mild, in het uiten van de geheimen zijns harten*. Van hier *mildelijk*, *mildheid*. Zamenſtell.: *milddadig*, *milddadigheid*, *milddagiglijk*.

Mild, opperd. *milt*, angelſ. *milde*, *milide*, hoogd. *milde*, eng. en zw. *mild*, ijsl. *milde*, gr. μειλιχος, ruſſ. *miloi*, pool. *mily*. Het is met *malsch*, het lat. *mollis*, zacht, week, verwant.

MILDE, zie *melde*.

MILDEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik milderde*, *heb gemilderd*. Zacht maken, lenigen. Bij KIL. ook *mildighen*. Beide buiten gebruik.

MILLIOEN, (*milioen*) z. n., o., *des millioens*, of *van het millioen*; meerv. *millioenen*. Onduitsch woord. Tienmael honderd duizend: *werdet ghij tot duijſenden milioenen*. BYBELV. *Een millioen guldens*. Uit het fr. *million*, en dit van het lat. *mille*, duizend.

MILT, z. n., vr., *der*, of *van de milt*; meerv. *milten*. Een zeker inwendig, week ligchaam in menſchen en dieren, liggende tusſchen de maag en korte ribben, in de linkere zijde. *De milt is hem verſtopt*. *De milt ſteekt mij*, zegt men, in het gemeene leven, als men, na eenen vermoeijenden loop, eene ſteking in de linkere zijde gevoelt, ontſtaande van eene ophooping van ſtof in de dikke darmen. *Dat kittelt de milt*, dat doet de lever ſchudden. *Milt* noemt men ook het mannelijke zaad, anders *weekkuit*, van ſommige viſſchen; en zulk eenen viſch *milter*, eng. *milt*, *milter*. Zamenſtell.: *miltdampen*, *miltkruid*, ſteenvaren, *miltziek*, *miltzucht*, *miltzuchtig*.

Milt,

Milt, bij R. Maurus *miltzi*, hoogd. *milz*, nederf. *milte*, angelf. *milt*, eng. *milt*, deen. *milt*, zw. *mjälte*, ijsl. *millte*, ital. *milza*. Om de weeke zelfſtandigheid, van het woord *mild*.

MIN, bijv. n. en bijw., *minder*, *minst*. Weinig, in de dagelijkſche taal gebruikelijk: *ik heb er maar min van genomen*. Doodziek, in ſommige oorden des vaderlands: *de man ligt heel min*. Gering: *met minne moeite*. L. Ten Kate. Laag; doch in het zamengevoegde woord *minachting*. De ſtellende trap wordt ook voor den vergelijkenden genomen: *en niemand de trotsheit min te goede te houden, dan den genen*. Hooft. *Op eene min gevoegelijke wijs*. In de dagelijkſche ſpreekwijs van de bepaling van eene geldſom, heeft het ook iets van den vergelijkenden trap: *een gulden min drie ſtuivers*. *Het* neemt ook den tweeden naamval achter zich: *het ſuk vond min keuls te hove*, Hooft. Uit het verband blijkt, dat het hier voor *minder keuls* geplaatst is. *Min of meer*. *Min noch meer*, eveneens. *Te min*, voor *te minder*: *te min, naadien 't Concilie van Trente*, enz. Hooft. *Veel min*, voor *veel minder*: *alzoo hun zulx nochte toequam, nocht betaamde, veel min daarover misnoeghen te toonen*. Hooft. Voords, gebruiken wij de twee andere trappen; en wel, in den zin van *kleiner*, (*kleinder*) *kleinst*: *al het volk van den minsten tot den meesten*. Bybelv. Iouger, jongst: *hij leide zijne hant op Efraim, hoewel hij de minſte was*. Bybelv. Geringer, geringst, ten opzigt der waardigheid: *zich minder achten*. Van hier noemt men de franciskaner monniken *minderbroeders* (*minrebróeders* bij Hooft) of *minnebroeders*. Weiniger, weinigst, ten opzigt van prijs of getal: *het koren wordt minder in prijs*. *Hij had veel minder ſoldaten dan* enz. Ten opzigt van kragten: *de man wordt minder*. Ten opzigt van inwendige ſterkte: *daarop was ik het minſte bedacht*. *Ik heb u in het minſte niet beleedigd*. *Ten minſte*, althands. *Minst past zulks u*. *Met minder hoope van veroovering*. Hooft. Ten opzigt van kosten: *eenen minderen ſtaat voeren*. Van hier *minderheid*: *hij heeft het met de minderheid verloren*, met het mindere getal ſtemmen. Zamenſtell: *minderjarig*, *minderjarigheid*.

Min, *minder*, *minst*, bij Isidor., Ker. en Otfr. *min*, *minir*, *minnista*, deen. *mindre*, *mindst*, zw. *minne*,

ne, *mindre*, *minst*, hoogd. *minder*, *mindest*, waar de ſtellende trap verouderd is, fr. *moin*, *moindre*, lat. *minor*, *minimus*. De ſtellende trap is, in het wallach., *man*, gr. μινυος.

MIN (*minne*), z. n., vr., *der*, of *van de min*; meerv. *minnen*; doch in een enkel geval ſlechts. Een woord, dat zooveel als liefde beteekent en, op meer dan eene wijs, daarvan verſtaan wordt. Men gebruikt het van de liefde, welke God tot redelijke ſchepſelen heeft: *zoo gij mij niet, (o God!) uit teedre min, hadt onderſteund.* PSALMB. Hierheen behooren de zamenſt. *menſchenmin*, *zondaarsmin*, Gods liefde ter behoudenis van zondaren, in de godgeleerdheid. Van de liefde tot het Opperwezen: *hij zoudt doch, om de minne Gods, zijn beſluit geſchorst houden.* HOOFT. Van de liefde tuſſchen twee gehuuwden, die, niet zoo zeer door drift, als wel door rede en godsdienst, beſtierd wordt, en meer in zedenlijke volmaaktheden van het beminde voorwerp dan in ligchamelijke ſchoonheid gegrond is: *nooit wijkt onze min, mijn gaé!* B. BOSCH. Hierom gebruikt het L. TRIP van de liefde van Jezus, die bij huwelijksliefde vergeleken wordt:

Zoo werde, o groote Weduwe! uw ſmarte door 't genot
Van 's Heilands min geleenigd.

Meenigmaal verſtaan wij er zachte vriendſchap en beſcheidenheid door: *wij zullen dat in der minne bijleggen. Om christelijker wijze in alle minne te verzoeken.* HOOFT. *Een pand der minne*, hetwelk vrienden elkander, ter verzekering van geleende penningen, geven. Meest, echter, bedienen wij ons van dit woord, om eene vleeſchelijke drift, eene betrekking uittedrukken, die ontſtaat uit verlangen naar dierelijk genot: *eene ongeoorloofde min koesteren. Die door een geveinsde min de mogentheit verraadt.* HOOGVL. *Van razende minne.* VOND. *Mevrouwes glans, aldus, met minne 't hart ontſteekt.* HOOFT. Van hier, dat het woord gebruikt wordt, om de heidenſche *venus*, de Godin der geliefden, en vooral den mingod, *Amor* of *Cupido*, daardoor uittedrukken: *in 't blaaken van wiens lief gelaat zijn' moeder en de Min hoveeren.* HOOFT. Men lette wel op, dat het woord, in dien zin, letterkundig, vrouwelijk blijft, en volge HOOFT niet na, als hij zegt: *wie zal echter de ſchoone Venus, met den minne, bidden an?* ſchoon men, om verſtaan te worden, zeggen moet, met POOT: *dus doet*

doet de blinde min hem dolen, dien Hij met zijne ſchichten raekt. Zie KLUIT op HOOGST., bl. 323. Eindelijk beduidt *min, minne*, in de dagelijkſche taal, eene minnemoeder; waar het meerv. te pas komt. In de OVERZETT. VAN DEN BYBEL wordt het meerv. ook in de andere beteekenis gevonden: *uwen tijd was een tijd der minnen.* Van hier *minlijk* (*minnelijk*), vriendelijk, beleefd, zacht: *een minnelijk onthaal. Minnelijke taal. Iemand minnelijk ontvangen. Minnelijk in het ſpreken. Een' minlijke regeering.* HOOFT. — *Minnelijkheid, minzaam.* Zamenſtell.: *mingenoot, mingod, mingodes, minijver, minijverig, minnebrand, minnebrief, minnedicht, minnedichter, minnedrank, minnegloed, minnehandel, minnekans, minnekind, minneklagt, minnekoorts, minnekozen,* (*het minnekoozen.* VOND.) *minnekozerij, minnekunst, minnelied, minnelist, minnelonk, minnelonkje, minneluim, minnelust, minnemallen,* vleijend liefkozen, (*door 't zoet van 't ſtrelent minnemallen.* P. SCHIM.) *minnemoeder, minnenalver,* minnegek, een verſleten woord, (van het verouderde *alven*, door eenen poltergeest gedreven worden; van *alf*, eng. *elf*, een geest, een nachtſpook) *minnenijd, minnenijdig, minnepijn, minnepligt, minnepraat, minneſchicht, minneſchuuw, minneſluikerij,* bij de Dichters, voor overſpel — *minneſpel, minneſtrijd, minneſtuip, minnetocht, minnetooder,* naturelijke trek, of geneigdheid tot liefde — *minnevader, minnevuur.* De kragt van dit laatſte woord drukt VOND. allerſterkst uit: *minnevier ſteekt water aan. Minnevlaag, minnevlam, minnewalmte, minnezang, minneziekte, minnezorg, minnezucht, minvermogen, minziek,* enz.

Min, waarheen het franſche troetelwoordje *mignon* mede behoort, ſchijnt, ten naaste bij, met *meenen*, zoover hetzelve gunſtig zijn beduidt, eenen oorſprong te hebben. Men vindt daarom *minnen* en *meenen* wel te zamen: *een vrouw die mint en meent.* POOT.

MINDEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik minderde, heb* en *ben geminderd.* Bedr., minder maken, ten opzigt der uitgebreidheid: *bij het opkomen des hevigen winds, minderden wij zeil. Eene kous minderen.* Ten opzigt van getal: *dat zal uwe ſchulden minderen.* Van zwaarte: *door 't minderen van den last.* POOT. Ten opzigt van inwendige kragt: *zijnen ſtaat minderen. Door*

minderen van vuur. HOOFT. *Ik hoop, dat dit mijne ſmert mindere.* Ten opzigt van during: *noch wort door dit alles geene eeuwigheid gemindert.* VOLLENH. Onz., met *zijn*; minder worden: *d' uitdeeling aan de armen moest merkelijk minderen.* HOOFT. *Zijn goed is geminderd. De koorts mindert reeds. Zoodra zijne vrees begon te minderen.* Met *hebben*: *gij en zult niet minderen van uw tichelſteenen.* BYBELV. Van hier *mindering.*

MINDERLING, zie *minuut.*

MINERAAL, zie *bergſtof.*

MINGEL, zie *mengel.*

MINJOOT, een woord bij de oude Rederijkers voorkomende, in den zin van liefkozend, ſtreelend, uit liefde. Zoo zegt K. v. MANDER: *verweckende met ſchoon woorden minioot.* Bij de Franſchen heet *mignoter*, troetelen, liefkozen. KILIAAN berispt de dwaasheid dezer ſpelling, en plaatst daarvoor *mingenoot.* Het woord is, thands, geheel verouderd. Dit is de rede, waarom POOT er als mede ſpot:

De heldengesten van ridders en mannen groot
Behaegden in zulk ſchrift mijn wonderlijk minjoot.

MINK, (*menk*) z. n., m., *des minks*, of *van den mink*; meerv. *minken.* Een woord, dat van denzelfden oorſprong is als *mank*, *mangel*, en dikmaals, in oude vaderlandſche wetten, voorkomt, in den zin van eene kwetſing, waardoor verlamming of verminking ontſtaat. Van hier het verouderde *minken*, waarvoor *verminken*, thands, gebezigd wordt. Zamenſtell.: *minkduim*, iemand, wiens duim afgehouwen is: *dat zijn gemeenlijck de meeste minckduijmen, als het zweert om de vuijst roept.* DE BRUNE — *Minkijzer: in de ondiepten der ſtroome, deed hij minkijzers, oft houten vol ſpijkers, met de punten opwaarts, werpen.* HOOFT. Om de gelijkheid heeft eene zekere waterplant, anders *watersnoot*, denzelfden naam.

MINNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik minde, heb gemind.* Liefde toedragen: *de deugd minnen. Een vader mint zijn kroost.* POOT. *Beemt en beek en akker minnen.* POOT. Vrijen, liefkozen; in eenen meer onedelen zin: *opdat mij eens een prins mogt minnen.* POOT. *Maer Daſne was zoo bang voor 't minnen niet.* POOT. Zelfſt.: *het minnen is zoet.* Een kind de borst geven: *ik heb het kind, bij eene zoogvrouw, laten minnen.* Van hier *minnaar, minna-*

minnes, *minnarij*. Voor *minnen*, in den eersten zin van liefde, toedragen, is het zamengest. *beminnen* gebruikelijker.

MINUUT, z. n., vr., *der*, of *van de minuut*; meerv: *minuten*. Een ond: woord, dat in de dagelijksche taal alleen, gebruikt wordt, voor een eerst opstel, oorspronkelijk schrift; bij KIL. *minute*, *minuetbrief*. Van het fr. *minute*, en dit van het lat. *minutus*, *a*, *um*:

MINUUT, z. n., vr., *der*, of *van de minuut*; meerv: *minuten*. Eigenlijk een klein deel van iets, hebbende, met het vorige woord, eenen oorsprong. In het bijzonder, het zestigste deel van een geheel, hetzij van een uur, hetzij van eenen graad. OUDAAN noemt minuten *minderlingen*. Zamenstell.: *minuutwijzer*.

MINUUTLIJN, z. n., vr., *der*, of *van de minuutlijn*; meerv: *minuutlijnen*. Zeer dun touw.

MINZAAM, bijv. n. en bijw., *minzamer*, *minzaamst*: Vriendelijk, beleefd. Van hier *minzaamheid*, *minzaamlijk*: Oul. schreef men ook *minzamig*. Zie *zaam*.

MIRAKEL, z. n., o., *des mirakels*, of *van het mirakel*; meerv: *mirakelen*. Ond: woord, van het lat. *miraculum*, een wonderwerk. Men hoort het slechts in de dagelijksche verkeering.

MIRRE, z. n:, vr., *der*, of *van de mirre*; zonder meerv: De naam van eene uitlandsche bittere hars: *het oosten offert bittre mirrh'*. VOND. Van hier het bijv: naamw: *gemirred*: *ende zij gaven hem gemijrrheden wijn te drinken*: BYBELV. Zamenstell.: *mirrenboom*, *mirrensap*: Van het gr. μυρρα, σμυρνα, en dit uit het hebr. מר.

MIRT, z: n., m:, *des mirts*, of *van den mirt*; meerv: *mirten*. Een heestergewas, met bladen van geenen onaangenaam bitteren smaak: *zij vlijde den Cisthereeschen*, *mirt mij vriendlijk op de hairen*. HOOGVL. *Mirten*, *die de zanggodinnen planten*. POOT: *Met vergulden mirt*: VOND. Dewijl deze heester altijd groen blijft, zoo plantte men hem, reeds van oude tijden af, bij lijken en grafplaatsen, waarom dezelve een zinnebeeld der treurigheid en des doods geworden is: Zamenst.: *mirtenblad*, *mirtenboom*, *mirtenbosch*, *mirtenkrans*, *mirtentak*, *mirtentelg*, *mirtenwijn*.

Mirt, lat. *myrtus*, gr: μυρτος. De naam is van oosterschen oorsprong: de Perzen noemen hem *murt*.

MIS(*mïsse*), z: n:, vr., *der*, of *van de mis*; meerv:

misſen. Een kerkelijk woord, beduidende, eertijds, dat deel van den godsdienst, dat, na de prediking van het woord, door de Geloovigen alleen bijgewoond werd. Men noemde hetzelve in de latijnſche kerk *misſa*, omdat de dienaar aan de onderwijzetingen zeide: *ite, misſa est.* Naardien dat deel van den godsdienst bijzonder in het houden van het nachtmaal beſtond, kreeg die plegtigheid zelve den naam van *mis*, middeleeuw. *misſa*; ſchoon TEN KATE dit woord uit het goth. *meſa*, een disch, eene tafel afleidt. Thands, is dit woord gebruikelijk voor het onbloedige offer, in de roomſche kerk: *mis doen. De mis lezen. De mis zingen. In de mis gaan. Gaa naar de mis, in Romens kooren.* M. L. *Twee misſen voor een geld doen*, tweemaal, ten behoeve van anderen, eene en dezelfde zaak zeggen. Een feest; wanneer men het woord in zamenſt. gebruikt: *kersmis, lichtmis.* Eene openlijke jaarmarkt: *de frankfoorder mis. Op de misſen reizen.* Zie *kermis.* Koophandel op eene mis: *ik heb eene voordeelige mis gedaan.* Een geſchenk, bij die gelegenheid gedaan: *eene kermis.* Hierheen behoort het groninger woord *marrijmis*, dat, of uit *marktmis*, of, liever, uit eene *mis*, ter eere van de moeder van Jezus, *Maria*, gehouden en gegeven, verbasterd is. Zamenſt.: *zielmis — misboek, misbrood, misdienst, misoffer, mispaap, mispriester.*

MIS, z. n., vr., *der*, of *van de mis*; meerv. *misſen.* Misſlag, dwaling: *wie zulckx inbeeldt, helaes! valt in de grootſte mis.* RODENB. *In de grootſte misſen.* RODENB. Gemis: *door de mis huns hoops.* RODENB. Verkleinw. *misje*, dat, in den vertrouwelijken ſtijl, voor eene miskraam gebruikt wordt.

MIS, een oud voorzetſel, dat in zamenſt. met zelfſt. en bijv. naamw., ſchoon meest met werkwoorden, gebruikelijk is. Het beduidt 1, eene verſcheidenheid, die niet bevalt: *miskleurig.* 2. Eene onaangename mengeling: *misluiden.* 3. Eene verwijdering; doch in eenen oneigenlijken zin: *misaarden.* 4. Een gebrek, eene afwezigheid van die zaak, die door het werkwoord wordt aangeduidt: *miskennen, misachten, misgunnen.* In bepaalderen zin, een gebrek van een deel, dat tot eene zaak noodwendig behoort: *misdragt.* 5. Eene misſing in zijn oogwit, door een verzien; en wijders, eene dwaling: *misſlaan, mistreden, misſlag.* 6. Eene teleurſtelling:

ling: *mislukken.* 7. Eene handeling, die tegen de ware geſteldheid, de echtheid van iets aanloopt: *misvatting*, *misverſtand*, *misduiden.* 8. Eene handeling en geſteldheid, aanloopende tegen het doelwit, de verordening, den regel en de wetten; zoo veel als boos, ſlecht, kwaad: *misdaad*, *misleiden*, *misbruik*, *mismoedig*, enz. Als dit voorzetſel voor werkwoorden komt, is het ſcheidbaar en onſcheidbaar, naar mate de beteekenisſen der werkwoorden zulks medebrengen. Onſcheidbaar, met den nadruk der uitſpraak op het zakelijke deel des werkwoords: *misleiden*, *misleidde*, *misleid*, *te misleiden.* Scheidbaar, met den klemtoon op het voorzetſel: *mistreden*, *trad mis*, *misgetreden*, *mis te treden.* Naar de verſchillende beteekenis, is het, bij hetzelfde werkwoord, ſomtijds ſcheidbaar en onſcheidbaar: *misdoen*, verkeerd, kwalijk doen, *deed mis*, *misgedaan*, *mis te doen.* *Misdoen*, eene misdaad begaan, iemand beleedigen, *misdeed*, *misdaan*, *te misdoen.* Als men zijn oordeel gebruikt, kan men zeer wel nieuwe woorden, ſchoon bij anderen nog niet in gebruik, door zamenſtell. met dit voorzetſel, vormen.

Dit voorzetſel luidt bij ULPHIL. *misſa*, bij OTFR. *misſi* en *misſe*, hoogd. *misz*, deen., eng., ital. *mis*, zw. *misſ*, fr. *mes* en *me*, middeleeuw. *mes*, lat. *dis.* Het is meer dan waarſchijnelijk, dat het van *meiden*, *maaijen*, dat is ſnijden, afſtamt, en eigenlijk verminkt, afgeſneden beduidt; waaruit al de beteekenisſen kunnen verklaard worden. In de dagelijkſche taal komt het nog voor als een bijw.: *dat is mis*, dat is niet geraakt, of ook, dat is niet geraden.

MISAARDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *aarden*: *ik misaardde*, *ben misaard.* Ontaarden. Van hier *misaarding.*

MISACHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *achten*: *ik misachtte*, *heb misacht.* Niet achten, verachten, doch in eenen eenigzins zachteren zin: *gelijck zijn moei alle andre wellusten misacht.* VOND. Van hier *misachting.*

MISBAAR, z. n., o., *des misbaars*, of *van het misbaar*; zonder meerv. Een woest geſchreeuw: *met een ijſelijk misbaar.* HOOGVL. *Misbaar maken.* Van *mis* en *baar*, en dit van het oude *baren*, ſchreeuwen.

MISBAK, z. n., o., *des misbaks*, of *van het misbak*; meerv. *misbakken*. Iets, dat in het bakken niet wel uitgevallen is: *dat is een misbak. Daar zijn twee misbakken*, twee bakfels, die niet wel uitgevallen zijn. Verkleinw. *misbakje*, ook in den vertrouwelijken ſtijl, voor eene miskraam: *zij heeft al drie misbakjes gehad.*

MISBAKKEN, bijv. n., en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet wel gebakken: *misbakken brood.* Fig., leelijk: *noem die tronie vrij misbakken.*

MISBAREN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *baren*; *ik misbaarde*, *heb misbaard.* Misbaar maken: *dat bosch, ſpelonck en kuilen misbaeren.* VOND. KIL. heeft ook *misbaren*, in den zin van eene miskraam hebben; van *mis* en *baren*, dragen, voordbrengen; waarvan ook *misbaarte*, *abortus.*

MISBEDRIJF, z. n., o., *des misbedrijfs*, of *van het misbedrijf*; meerv. *misbedrijven*. Wanbedrijf.

MISBEGRIP, z. n., o., *des misbegrips*, of *van het misbegrip*; meerv. *misbegrippen*. Eene verkeerde voorſtelling der ziel.

MISBEUREN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *beuren*, dat buiten zamenſt. in de dagelijkſche taal alleen, gebruikt wordt: *ik misbeurde*, *heb misbeurd.* Een reeds verouderd woord, beteekenende verbeuren, door misdoen in boete vallen, zondigen. Bij KIL. is het zelfſt. naamw, ook *misbeurte*, misdaad. HOOGSTR. heeft *misbeuring.*

MISBRUIK, z. n., o., *des misbruiks*, of *van het misbruik*; meerv. *misbruiken.* Ingekort uit *misgebruik.* Het beteekent gebruik van eene zaak, dat aanloopt tegen hare ware verordening; zonder meerv.: *met het misbruijk van 't gerechte.* HOOFT. Eene willekeurige handelwijs, of laakbare daad, die, door den tijd, in eene gewoonte veranderd is; met een meerv.: *misbruiken verbeteren — wegnemen — afſchaffen, Misbruiken invoeren.*

MISBRUIKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *bruiken*, voor *gebruiken*: *ik misbruikte*, *heb misbruikt.* Eene zaak, op eene wijs, die tegen hare beſtemming ſtrijdt, gebruiken: *Gods naam misbruiken. Gij hebt zijne genegenheid misbruikt. Misbruik mijn geduld niet langer.* Onteeren: *zijne vrouw werd ſchandelijk misbruikt.* Van hier *misbruiker*, *misbruiking.*

MIS-

MISDAAD, z. n., vr., *der*, of *van de misdaad*; meerv. *misdaden*. Eene daad, die tegen de wetten ſtrijdt, zonde: *welck hij offerde voor des volks misdaden*. BYBELV. Een zwaar ſchelmſtuk, eene moedwillige verbreking van eene wet; en dit is de gewoonlijke beteekenis: *ik heb ontdekt de misdaat, die de plaag op uwen hals verwekt*. HOOGVL. *Anderen zeiden, dat zoo een misdaadt niet anders te verzoenen was geweest*. HOOFT. *Eene zware — onvergeeflijke misdaad begaan. Misdaden ſtraffen.*

Bij ULPHIL. *misſadedi*, KER. *misſetat*, OTFR. *misſidat*, angelſ. en eng. *misdeed*. Van hier *misdadelijk*, bij HOOFT, *misdadig*, *misdadiger*.

MISDANKEN, (*zich*) wederk. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *danken*: *ik misdankte mij, heb mij misdankt*. ſpijt hebben: *niemand moet zich misdancken*. DE BRUNE. *Geen oor kan zich dien ſmaeck misdancken*. VOND.

MISDEELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *deelen*: *ik misdeelde, heb misdeeld*. Niet wel bedeelen, iets minder dan onthouden. *Men misdeelt hem*. POOT. Het deelw. *misdeeld* is meest ingebruik: *misdeelt van uwe heldre reden*. VOND. *Misdeelt van rijke ſchatten*. POOT.

MISDIENEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *dienen*: *ik misdiende, heb misdiend*. Mishagen, geenen dienst bewijzen, misdoen: *daer men de Godtheit mê misdient*. VOND. Van hier *misdienst*, ſlechte dienst, misdaad, zonde.

MISDOEN, bedr. en onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *mis* en *doen*. Bedr. en Scheidb.: *ik deed mis, heb misgedaan*. Door misſien, zijne daad verkeerd doen: *ik zal het hervatten; want ik deed het mis*. Onz. en onſcheidb.: *ik misdeed, heb misdaan*: tegen eene wet handelen, zondigen, beleedigen: *zoo ik u misdaan heb, bid ik om vergeving. 'k Misdede u niet, al waere ik los en vrij*. POOT. *Wat is daaraan misdaan? Dewelcke, als hij misdoet*. BYBELV.

MISDOOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *doopen*: *ik misdoopte, heb misdoopt*. Eigenlijk, verkeerd doopen; van hier bij overdragt, door het geven van eenen onechten naam; den aard der zaak als veranderen en misvormen:

Daar 't Farizeeuwendom de wet,
Die 't hart vereiſcht, in grilligheden
Van uiterlijk gebaar misdoopt. M. L.

Van hier *misdooping*.

MISDOORN, zie *muisdoorn*.

MISDRAAIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *draaijen*: *ik draaide mis*, *heb misgedraaid*. Verkeerd draaijen. Den verkeerden weg heendraaijen. In den gemeenzamen ſtijl zegt men: *dat is u misdraaid*, het ging uwen neus voorbij, gij kreegt niets daarvan.

MISDRAGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *dragen*: *ik misdroeg*, *heb misdragen*. Niet wel dragen, onvruchtbaar zijn. Men gebruikt het van landen, geboomte en vee. Van hier *misdragt*, misgeboorte, ook figurel.: *gedrochtelijke misdrachten van meeningen*. OUD. Wijders: *misdragtig*: *eene misdragtige koe*, eene koe, die te vroeg werpt, en die onvruchtbaar is.

MISDRIJF, (voor *misbedrijf*) z. n., o., *des misdrijfs* of *van het misdrijf*; meerv. *misdrijven*. Wanbedrijf: *Gods ongenaa, die in 't misdrijf der menſchen duitlijk genoeg te leezen was*. HOOFT. *Het lust me, mijn misdrijf voor uw oog t' ontvouwen*. POOT. *Een misdrijf boeten*.

MISDRIJVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. en ſcheidb voorz. *mis* en *drijven*. Bedrijv. en onſcheidb. *Ik misdreef*, *heb misdreven*. Misdoen: *wat hebben wij den dollen Vorst misdreven?* POOT. *Wat is daaraan misdreven? Booven genaade en vergiffenis van 't geen in deezen misdreeven waare*. HOOFT. Onzijd. en ſcheidb., *dreef mis*, *is misgedreven*. Voorbijdrijven, zonder te raken: *ik dacht, dat de ſchuit tegen de brug zou geſtooten hebben, maar zij dreef gelukkig nog mis*.

MISDRUK, z. n., o.; *des misdruks*, of *van het misdruk*; zonder meerv. Bladen, die, omdat zij misgedrukt zijn, voor ſcheurpapier gebruikt worden.

MISDRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *drukken*; *ik drukte mis*, *heb misgedrukt*. Kwalijk drukken.

MISDUIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *duiden*: *ik misduidde*, *heb misduid*. Eenen kwaden uitleg geven: *alle handelingen, die eenighszins*

zins te misduiden waaren. HOOFT. *Gij hebt mijne woorden misduid. Dit dorst de ſlangetong van Menuchan misduien.* POOT. Van hier *misduiding*, *misduidſel*, beide bij HOOFT.

MISDUNKEN, onperſ. w., onregelm. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *dunken*: *het misdacht*, *heeft misdacht*. Vermoeden, argdenkend zijn: *die misdoet*, *dien misdunkt*. HOOFT. Het misdunken, als zelfſt. n.: *nieuw nut ſmoort oudt misdunken.* HOOFT.

MISGAAN, onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *mis* en *gaan*. Scheidb.: *ik ging mis*, *ben misgegaan*. In het gaan iemand niet aantreffen: *zij zijn elkander misgegaan*. Niet raken: *die kogel ging even mis*. Onſcheidb.: *het misging*, *heeft misgaan*. Tegenloopen, tegenſpoed hebben: *in die koopmanſchap is het mij zeer misgaan. Want men misdeelt hem, dien 't misgaet.* POOT. Misdoen: *hebbic hierin misgaen.* CONST. D. MIN. Wederk., *zich misgaan*, zich vergrijpen: *misga u niet*, *door driftigheid*, *aan uw onſchuldig kind*.

MISGEBOORTE, z. n., vr., *der*, of *van de misgeboorte*; meerv. *misgeboorten*. Eene onvoldragene vrucht, of ook een mismaakt ſchepſel. Oneig.: *afſchuwelijke misgeboorten van eene dweepzieke verbeelding*.

MISGELDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *gelden*: *ik misgold*, *heb misgolden*. Boeten: *ik moet het altijd misgelden*.

MISGELOOF, z. n., o., *des misgeloofs*, of *van het misgeloof*; zonder meerv. Wantrouwen. Van hier *misgelooven*, *misgeloovig*, *misgeloovigheid*. Bij HALMA en KIL.

MISGEWAS, z. n., o., *van het misgewas*; meerv. *misgewaſſen*. De mislukte groei der veldvruchten: *wij hebben nu*, *al drie jaren*, *een misgewas*. Onvolkomene vrucht: *die appel is een misgewas*. KIL. verklaart het ook door eenen dwerg.

MISGISSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *mis* en *giſſen*. Scheidb.: *ik giste mis*, *heb misgegist*. In het giſſen kwalijk rooijen. Onſcheidb., wederk., *zich misgiſſen*: *ik misgiste mij*, *heb mij misgist*. Zich vergiſſen. Van hier *misgiſſing*.

MISGOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *gooijen*: *ik gooide mis*, *heb misgegooid*. Een voorwerp in het gooijen niet raken.

MISGREEP, z. n., vr., *der*, of *van de misgreep*; meerv. *misgrepen*. Mistasting: *wie zijne misgreep ziet*. VOND.

MISGRIJPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *mis* en *grijpen*. Scheidb: *ik greep mis, heb misgegrepen*. Mistasten in het grijpen: *zij zocht hem wel, maar greep elendigh mis*. POOT. Onscheidb., wederk.: *ik misgreep mij, heb mij misgrepen*. Feilen, dwalen, zondigen. Van hier *misgrijpen*.

MISGUNNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *gunnen*: *ik misgunde, heb misgund*. Het tegendeel van gunnen, niet graag zien, dat een ander iets hebbe: *menschen, die anderen derzelver geluk en welvaart misgunnen. De schoonste Kloris misgunt haar' zilveren voet aan de zoom der Aamstelstroom*. HOOFT. Van hier *misgunner, misgunning, misgunst, misgunstig, misgunstigheid*.

MISHAGEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *hagen*: *ik mishaagde, heb mishaagd*. Niet wel aanstaan, ongenoegen verwekken: *uw doen mishaagt mij. Laet u verveelen noch mishagen, dat* enz. POOT. Als onpers.: *mij mishaaght, dat* enz. HOOFT. *Mishagen* wordt ook als een zelfst. n. gebruikt: *een mishagen aan zich zelven — aan* of *tegen iets hebben. Hij toonde daarover een groot mishagen*. Van hier *mishaaglijk*, (*mishagelijk*) *mishaging*.

MISHAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *hakken*: *ik hakte mis, heb misgehakt*. In het hakken missen.

MISHANDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *hnndelen*: *ik mishandelde, heb mishandeld*. Door eene slechte handelwijs iemand beleedigen: *de slaven werden zeer mishandeld. Mishandelde gemeente*. POOT. *Daar zij niet alleen blokken en beelden, maar ook de leevende mishandelden*. HOOFT. Van hier *mishandeling*.

MISHANDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *handen*: *het mishandde, heeft mishand*. Niet wel handen, te onpas komen, onthanden, misstaan. Bij HALMA en KIL.

MISHAP, z. n., vr., *der*. of *van de mishap*; meerv. *mishappen*. Ramp, ongeluk, eng. *mishap*. Een oud woord, dat niet meer gebruikt wordt. KIL. en MEYER heb-

hebben ook het onz. w. *mishappen*, kwalijk uitvallen, mislukken.

MISHAPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *happen*. *Ik hapte mis*, *heb misgehapt*. Onder het happen naar iets missen: *ik gooide den hond een stuk toe*, *maar hij hapte mis*.

MISHEBBEN, onz. w., onregelm. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *mis* en *hebben*. Scheidb.: *Ik had mis*, *ik heb misgehad*. Iets verkeerd hebben: *mijn vriend! gij hebt mis: de zaak was anders*. Onscheidb., wederk.: *ik mishad mij*, *heb mij mishad*. Eene feil begaan; *wilje nu juist op een aasje weegen*, *wat ik mij mishad*? HOOFT.

MISHOOREN, (eng. *to mishear*) onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *hooren*: *ik hoorde mis*, *heb misgehoord*. Kwalijk hooren, niet wel verstaan.

MISHOPEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *hopen*: *ik mishoopte*, *heb mishoopt*. Wanhopen: *'t welck zij mishoopten*, *te kunnen volbrengen*. DE BRUNE.

MISHOUDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *houden*: *ik hield mis*, *heb misgehoudeu*. Niet wel houden.

MISHOUWEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *houwen*: *ik hieuw mis*, *heb misgehouwen*. In het houwen kwalijk rooijen. Van hier *mishouwing*.

MISHUWEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *huwen*: *ik mishuuwde*, *ben mishuuwd*. Kwalijk huwen. *Mishuwelijken* wordt ook gebruikt.

MISJAAR, z. n., o., *des misjaars*, of *van het misjaar*; meerv. *misjaren*. Een jaar, waarin een misgewas voorvalt, de veldvruchten tegenvallen. Een geldersch woord.

MISINZIGT, z. n., o., *des misinzigts*, of *van het misinzigt*; zonder meerv. Een verkeerd, dwalend inzigt: *laet misinzicht u niet doen sneuvelen*, RODENB.

MISKANS, z. n., vr., *der*, of *van de miskans*; meerv. *miskansen*. Kwade kans, ongeluk,

MISKEEK, z. n., m., *des miskeeks*, of *van den miskeek*; meerv. *miskeken*. Een verkeerd toezien, eene dwaling des oordeels: *door zoodaanighe miskeeken*, *verbijstert d'eeuwighe Voorzienighcit den raadt der geenen* enz. HOOFT.

MISKENNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz.

voorz. *mis* en *kennen*: *ik miskende*, *heb miskend*. Niet erkennen: *zijne deugden zijn te blijkbaar*, *dan dat men dezelve zoude kunnen miskennen*. *Ik zwijg van den ellendigen dwaas*, *die den eeuwigen Oorſprong der ſchepping lasterend miskent*. Van hier *miskenning*.

MISKIJKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *kijken*: *ik keek mis*, *heb misgekeken*. Niet wel toekijken. Wederkeerend is het onſcheidb.: *ik miskeek mij*, *heb mij miskeken*.

MISKLANK, z. n., m., *des misklanks*, of *van den misklank*; meerv. *misklanken*. Een valſche klank.

MISKLEURIG, bijv. naam en bijw., *miskleuriger*, *miskleurigst*. Onaangenaam bont, ook ſlecht geverwd: *miskleurig doek*. Zie *ig*.

MISKOMEN, onz. w., onregelm. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *komen*: *het miskwam*, *is miskomen*. Kwalijk uitvallen. Verouderd woord, bij KIL. en PLANT. voorkomende.

MISKOOPEN, (*zich*) wederk., onregelm. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *koopen*: *ik miskocht mij*, *heb mij miskocht*. Voor zich te dier koopen. *Miskocht zijn*, in den koop bedrogen zijn.

MISKRAAM, z. n., vr., *der*, of *van de miskraam*; meerv. *miskramen*. Kwade kraam: *aan eene miskraam ſterven*. *Eene miskraam hebben*.

MISKWAAM, (van *miskomen*) z. n., o., *des miskwaams*, of *van het miskwaam*; meerv. *miskwamen*. Ongeluk, ramp, ziekte, ongeval: *indien de Heeren vermoghten het misquaam te keeren*. HOOFT. *Verbaast van zulcke misquamen*. VAN MANDE.

MISLEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *leggen*: *ik legde* (*leide*) *mis*, *heb misgelegd* (*misgeleid*); Kwalijk leggen, iets niet op zijne plaats leggen.

MISLEIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *leiden*: *ik misleidde*, *heb misleid*. Valſchelijk leiden, bedriegen: *zoekt Epikuur*, *van ijdelheên misleit*, *ſlechts aerdtſchen lust*. POOT. *Laet het ingheromen vooroordeel u niet misleijden*. RODENB. *Dat vreemdelingen den koning door geblankette reedenen misleidt hadden*. HOOFT. *Iemand ſchandelijk misleiden*. *Door dien kreet de vijand misleid zijnde* enz. Van hier *misleiding*. Eng. *to mislead*, *misleading*.

MIS-

MISLEZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *lezen*: *ik las mis*, *heb misgelezen*. Niet wel, kwalijk lezen. Wederk. is het onſcheidb., *zich mislezen*: *gij hebt u zeker mislezen*, de zaak niet gevat, door eene niet wel ingerigte lezing.

MISLOONEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *loonen*: *ik misloonde*, *heb misloond*. Niet naar verdienste loonen: *misloonde knaep*. VOND. Van hier *mislooning*.

MISLOOPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *loopen*: *ik liep mis*, *ben misgeloopen*. Verkeerd loopen: *gij kunt niet misloopen*, *zoo gij regts omdraait*. Met eenen vierden naamval: *gij zult den weg niet konnen mitloopen*, *dien ik u aangewezen hebbe*. F. HALMA. Niet raken in het loopen: *de bal is den paal misgeloopen*. Zijn oogwit niet bereiken: *hij liep zijn doelwit mis*. *Dat is mij al tweemaal misgeloopen*.

MISLUIDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *luiden*: *ik misluidde*, *heb misluid*. Kwalijk luiden. Het deelw. *misluidend* en naamw. *misluidendheid* zijn meest in gebruik.

MISLUK, z. n., o., *des misluks* of *van het misluk*; meerv. *mislukken*. Verkleinw. *mislukje*. Bij HOOFT. Ongeluk. Van hier het onz. w. *mislukken*, *mislukte*, *mislukt*, kwalijk gelukken, en *mislukking*.

MISLUKKEN, Zie *misluk*.

MISMAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *maken*: *ik mismaakte*, *heb mismaakt*. Leelijk maken, ontſieren: *die pleister mismaakt haren neus*. *Zulk hulſel mismaakt de jongvrouwen*. *Die wartaal mismaakt de ganſche redevoering*. *Want ſij mismaecken hare aengeſichten*. BYBELV. Van hier *mismaakt*, (*mismaekt door druk*. POOT.), *mismaaktheid*, *mismaaktelijk*, *mismaking*.

MISMAS, z. n., m., *van den mismas*; meerv. *mismaſſen*. Een woord, in het gemeene leven alleen, gebruikelijk, beteekenende een ſlecht mengſel, een mengelmoes; eng. *mishmash*, fr. *miquemac*, *micmac*.

MISMETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *meten*: *ik mat mis*, *heb misgemeten*. Verkeerd meten. Van hier *mismeting*.

MISMIKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *mikken*: *ik mikte mis*, *heb misgemikt*. In het

het mikken dwalen, niet wel mikken. Ook onſcheidb. *ik mismikte*, *heb mismikt*. Zoo vindt men het bij HOOFT: *zoo mismikken 's menſchen wenſchen*. Van hier *mismikking*.

MISMOEDIG, bijv. n. en bijw., *mismoediger*, *mismoedigst*. Neerſlagtig, zwaarmoedig, mistroostig: *over dat verlies was ik zeer mismoedig*. Van hier *mismoedigheid*. Van *mis* en *moedig*, of van *mismoed*.

MISNOEG, z. n., o., *des misnoegs*, of *van het misnoeg*; zonder meerv. Hetzelfde als misnoegen: *in misnoeghs gheknor*. RODENB. Het woord is niet meer in gebruik.

MISNOEGEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *noegen*: *ik misnoegde*, *heb misnoegd*. Mishagen: *dat woord misnoegde mij*. *Om hem niet te misnoegen*. HOOFT. Het wordt ook zelfſt. gebruikt: *zijn misnoegen over iets toonen*. *Teeghens 't algemeen misnoeghen haarder voorneemſte onderzaaten*. HOOFT. *Dat zal maar misnoegen geven — baren — verwekken*. Van hier *misnoegd*, *misnoegdheid*, *misnoeging*.

MISOORDEELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *oordeelen*: *ik oordeelde mis*, *heb misgeoordeeld*. Niet wel oordeelen. RODENB. gebruikt het ook onſcheidb.: *hoe valſchelijk misoordeelen de verwerde zinnen*.

MISPAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *paaijen*: *ik mispaaide*, *heb mispaaid*. Verſtoren, kwalijk tevreden ſtellen: *wild gij mispaeij: niet zien alzoo ſnellijck als den wind, die waeijt*. K. v. MAND.

MISPAAP, z. n., m., *des mispaaps*, of *van den mispaap*; meerv. *mispapen*. Van *mis* en *paap*. Paap, of Prieſter, die de mis doet.

MISPAS, z. n., m., *van den mispas*; meerv. *mispaſſen*. Een misſtap, eene feil. Het woord helt naar het mannel., gelijk het enkele onduitſche *pas*, ſchoon L. TRIP het vrouwel. heeft: *begae ik dan eene mispas*, *vergeeftze aan uwen redenaar*.

MISPEL, z. n., m., *des mispels*, of *van den mispel*; meerv. *mispels*, *mispelen*. De vrucht van den mispelboom. Zamenſtell.: *mispelbloeſem*, *mispelboom*. Uit het lat. *mespilus*, en gr. μεσπιλη, μεσπιλον.

MISPIKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis*

mis en *pikken*: *ik pikte mis*, *heb misgepikt*. In het pikken niet treffen.

MISPREDIKEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *prediken*: *ik mispredikte*, *heb mispredikt* kwalijk prediken: *daar is er wel eer zeer ſtrengelijk geſtraft*, *die min mispredikt hadden*. HOOFT.

MISPRIESTER, z. n., m., *des mispriesters*, of *van den mispriester*; meerv. *mispriesters*. Van *mis* en *priester*. Priester, die de mis doet.

MISPRIJZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *prijzen*: *ik misprees*, *heb misprezen*. Laken, verachten: *de vijand kan zelfs die handelwijs niet misprijzen*. *Ja*, *elk mispreest die kuuren*. POOT. Van hier *misprijslijk*, (*misprijzelijk*). HOOFT. — *Misprijzer*, *misprijzing*. Fr. *mépriſer*, oudeng. *to mispriſe*.

MISPRIKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *prikken*: *ik prikte mis*, *heb misgeprikt*. In het prikken kwalijk rooijen.

MISRAAD, z. n., m., *des misraads*, of *van den misraad*; zonder meerv. Kwade raad.

MISRADEN, bed. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *mis* en *raden*. Bedr. en ſcheidb.: *ik ried mis*, *heb misgeraden*. Niet raden, een raadſel verkeerd oplosſen. Onz. en onſcheidb.: *ik mistied*, *heb misraden*. Eenen ſlechten raad geven: *gij hebt mij misraden*. HALMA verklaart het ook door *ontraden*.

MISRAMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *ramen*: *ik raamde mis*, *heb misgeraamd*. Niet net ramen. Men gebruikt het ook onſcheidb.: *misraamde*, *misraamd*, in den zin van zijn oogwit niet wel bereiken.

MISREKENEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *mis* en *rekenen*. Scheidb.: *ik rekende mis*, *heb misgerekend*. Verkeerd, kwalijk uitrekenen. Onſcheidb., wederk.: *ik misrekende mij*, *heb mij misrekend*. Zich in het rekenen verzien. Van hier *misrekening*.

MISROLLEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *rollen*: *ik rolde mis*, *ben misgerold*. Misloopen: *de bal rolde mis*.

MISROOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *rooijen*: *ik rooide mis*, *heb misgerooid*. Niet wel rooijen, kwalijk op zijnen ſtand zetten. HOOFT

be-

bezigt het ook onſcheidb.: *met enge en dwersloopende weeghen en misrooide (enormibus) wijken.*

MISRUKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *rukken: ik rukte mis, heb misgerukt.* Verkeerd rukken. Ook wordt het onſcheidb. en bedr. gebezigd; door rukken, verrukken, mismaken: *verwoest, verblindt, misruckt.* RODENB.

MISSCHAPEN, zie *misſcheppen.*

MISSCHATTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *ſchatten: ik ſchatte mis, heb misgeſchat.* Niet wel ſchatten, beneden de waarde ſchatten.

MISSCHEPPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *ſcheppen: ik misſchiep, heb misſchapen.* Eene wangeſtalte geven, misvormen: *Juno misſchept haer in een boerinne.* VOND. Ontſtellen: *Sicilie misſchept de lucht.* VOND. Van hier *misſchapen*, wanſchapen, *misſchapenheid, misſchepſel.*

MISSCHEPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *ſcheppen: ik ſchepte mis, heb misgeſchept.* Verkeerd ſcheppen.

MISSCHIEDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en het verouderde *ſchieden: het misſchiedde, is misſchied.* Kwalijk, ongelukkig uitvallen. HOOFT gebruikt het deels voor met onheil aangedaan, beleedigd worden, leed geſchieden: *zoo zal aan niemand misſchieden.* Deels voor kwalijk gedaan worden: *dat er niet misſchiedt was met den Prins t' henwaarts te roepen.* Het woord is reeds buiten gebruik.

MISSCHIEN, een bijwoord van twijfeling, beteekenende mogelijk: *gij ſtaet misſchien te denken.* POOT. *Misſchien zal hij mijnen raad opvolgen. Hij is misſchien reeds overleden.* Men gebruikt het ook als een zelfſt. naamw. van het onzijd. geſlacht: *dat ſteunt op een louter misſchien. Wij hopen op 't misſchien den ſtorm niet afte wachten.* VOND. De Ouden ſchreven eerst *machſchien, magſchien*; waaruit blijkt, dat dit woord verkort is uit *het mag geſchieden: dat wi machſchien niet en ſterven.* BYB. 1477.

MISSCHIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *ſchieten: ik ſchoot mis, heb misgeſchoten.* In het ſchieten het doel misſen.

MISSCHIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *ſchikken: ik misſchikte, heb misſchikt* In wan-

wanotde brengen: *misschikken, al wat Godt geschikt heeft.* Vond.

MISSCHOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *schoppen: ik schopte mis, heb misgeschopt.* In het schoppen niet raken.

MISSELIJK, (*mislijk*) bijv. n. en bijw., *misselijker, misselijkst.* Ongedaan, leelijk: *welk eene misselijke gedaante is dat!* Gemelijk: *hij is een misselijke vent. Die oude man is altijd een misselijk hoofd geweest.* In gemelijkheid gegrond: *iemand misselijk bescheid geven.* Vreemd, raar, wonderlijk: *die zaak komt mij misselijk voor. Deze twist, die nogh zoo misslijk duurt.* Poot. Flaauw, kwalijk, onpasselijk: *misselijk worden.* Oudtijds gebruikte men het ook voor misschien. Van hier *misselijkheid.* Van het oude bijv. n. *mis* en *lijk.* Zie *lijk.*

MISSEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik miste, heb gemist.* Onz., met *hebben*; afwezig zijn. In dezen zin komt het niet meer eigenlijk voor. In de dagelijksche taal zegt men nog: *dat kan niet missen*, dat kan niet feilen. *Gissen doet missen.* Bedrijv.; de afwezigheid van iets gewaarworden: *de Vader miste, in den drang, zijn kind. De staat begon hem eerst, na deszelfs dood te missen. Ik mis mijnen hoed. Nu miste zij haren man eerst.* Ontberen, niet bezitten, van eene noodwendige zaak verstoken zijn: *ik kan uwe hulp niet missen. Ik kan mijnen knecht, dezen dag, wel missen. Gij mist uw steun op aarde.* Moonen. *Een boom, die tak en wortel mist.* Poot. *Hoe zelden zal den mond, die smeekt, zijn bede missen?* Hooft. *Zouden zijn beloftenissen verder haar vervulling missen?* J. E. Voet. *Hij mist het doel in het schieten.* Het woord komt van het oude bijv. n. *mis.*

MISSIEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *sieren: ik missierde, heb missierd.* Iets bij eene zaak voegen, dat tot sieraad zal strekken, maar dat waarlijk misstaat; of, waardoor het vorige sieraad verdonkerd wordt. Van hier *missiering.*

MISSLAAN, bedr. en onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *mis* en *slaan: ik sloeg mis, heb misgeslagen.* Bedr., niet raken, niet treffen: *den bal misslaan*; ook figurelijk, voor, de zaak niet treffen, zich vergissen. Onz.; met *hebben*; eene dwaling begaan: *hoe vaak en*

meent ghij, dat de medecijnmeesters beuzelen en misſlaen? Rodenb. Zich verſpreken: *hij ſlaat dikwijls mis in zijne rede.* Den toon kwalijk vatten: *de zanger ſloeg, in het begin, reeds mis. De vogel ſlaat mis.*

MISSLAG, z. n., m., *des misſlags*, of *van den misſlag*; meerv. *misſlagen.* Een ſlag, die mist. Fig., eene feil, dwaling: *eenen onvergeeflijken misſlag begaan. Die den misſlagh niet doen zouden.* Hooft.

MISSMIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *ſmijten: ik ſmeet mis, heb misgeſmeten.* Het bedoelde voorwerp, waarnaar men ſmijt, niet raken. Ook in het dobbelſpel: *hij meende drie zesſen te hebben, maar hij ſmeet mis*; waar het onz. voorkomt.

MISSPREKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *mis* en *ſpreken.* Scheidb: *ik ſprak mis, heb misgeſproken*; kwalijk ſpreken. Onſcheidb. en wederkeerig: *ik misſprak mij, heb mij misſproken. Zich misſpreken. Hij misſprak zich in die zaak geweldig*, hij verſprak zich leelijk.

MISSPRINGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *ſpringen: ik ſprong mis, heb misgeſprongen.* In het ſpringen misſen: *de kat tuurde op de muis, maar ſprong mis.*

MISSTAAN, onz. w., onregelm. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *ſtaan: het misſtond, heeft misſtaan.* Kwalijk zitten: *dat kleed misſtaat hem.* Flg., niet wel betamen: *eenen man van die waardigheid misſtaat ongezoutene boert*

MISSTAL, z. n., m., *des misſtals*, of *van den misſtal*; meerv. *misſtallen.* Gebrek. Van hier *misſtallig*, en, van een verouderd woord *misſtalte, misſtaltig.* Het laatſte is meest in gebruik.

MISSTAND, z. n., m., *des misſtands*, of *van den misſtand*; zonder meerv. Wanvoegelijkheid: *dat is een groote misſtand aan dat huis.*

MISSTAP, z. n., m., *des misſtaps*, of *van den misſtap*; meerv. *misſtappen.* Eigenlijk, een verkeerde ſtap; figurelijk, eene kleine misdaad.

MISSTAPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *ſtappen: ik ſtapte mis, heb misgeſtapt.* In het ſtappen misſen, den ſtap niet goed doen.

MISSTEKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz.

voorz. *mis* en *ſteken*: *ik ſtak mis*; *heb misgeſtoken*. In het ſteken niet treffen.

MISSTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *ſtellen*: *ik ſtelde mis*, *heb misgeſteld*. Kwalijk ſtellen in het ſchrijven. Het is ook onſcheidb.: *ik misſtelde*, *heb misſteld*. Ongeſteldheid veroorzaken. Van hier *misſteltenis*: *misſteltenis van 't ganſche lijf*. VOND. Van het ſcheidb. *misſtellen* komt *misſtelling*, verkeerde ſtelling, dwaling: *in dat ſtuk heeft hij eene grove misſtelling*.

MISSTOOTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *ſtooten*: *ik ſtiet mis*, *heb misgeſtooten*. In het toeſtooten misſen.

MISSTUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *ſturen*: *ik ſtuurde mis*, *heb misgeſtuurd*. Kwalijk ſturen: *hij ſtuurde het vaartuig mis*, *zoodat het aan den paal raakte*. Van hier *misſturing*.

MIST, z. n., m., van den mist; meerv. *misten*. Stinkende nevel: *met eenen donkeren mist*. VOND. *Ten leſten ſcheurden mist en wolken*. POOT. *De Schepen kwamen, bij gunſt van eenen dikken mist, geheel uit het gezigt. Hij betoog de moortſpelonk zoo dick met zwarten mist*. VOND. Fig.: *met den mist der opſprake*. VOND. *Door den mist der qualen*. DE DECK. In den verheven ſtijl komt, ſomtijds, het meerv. voor, bij Dichters: *zoo groot; om op te heffen uit de aerdſche misten*, VERTAL. VAN YOUNG. Angelſ. heet *mist* donkerheid. Het ſchijnt hetzelfde woord met *mest* te zijn. *Mest* en *mist* ſchrijft de hoogduitſcher op dezelfde wijs, namelijk *mist*. In onze volkstaal maakt men tusſchen de beide woorden ook geen onderſcheid. Van hier *mistachtig*, *mistig*.

MISTAMEN, onperſ. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *tamen*, dat buiten zamenſtelling niet voorkomt: *het mistaamde*, *heeft mistaamd*. Niet wel betamen. Verouderd woord.

MISTASTEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *tasten*: *ik tastte mis*, *heb misgetast*. In het tasten misſen, in den eigenlijken zin; figurelijk, in zijn oordeel dwalen: *hebben niet genoegzaam alle volken misgetast*, *omtrent den eenen waaren God?* HAMELSV. Van hier *mistasting*.

MISTELBOOM, z. n., m.; *des mistelbooms*, of *van den mistelboom*; meerv. *mistelboomen*. Eene plant, die in het

het hoogd., deen. en noorw. *mistel*, in het eng. *mistletoe*, *misletoe*, lat. *viscum*, gr. ἰξος heet, bij L. MEYER *marentakken* genaamd, dewijl men met de plant, om hare taaiheid, *maren*, dat is binden, kan. Zij heeft geene gewone wortels, maar groeit op andere boomen, vooral op eiken. Sommigen, als PLINIUS, willen, dat duiven en lijsters de zaadkorrels, met haren drek, op de boomen brengen, waaruit de mistelplant zoude groeijen. Dan zoude het woord van *mist*, *mest* afstammen. Hierop doelt het spreekwoord bij PLAUTUS: *turdus ipse sibi malum cacat*, *de lijster kakt haar'eigen dood*; omdat men, van de plant, het zoo genaamde vogellijm maakt. Hierom zegt VOND.: *gelijk het vogellijm, gebroeit uit snippemest, in bosschen plag te groeien.*

MISTELLEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *mis* en *tellen*. Scheidb.: *ik telde mis*, *heb misgeteld*. Kwalijk tellen. Onscheidb., wederk.: *ik mistelde mij*, *heb mij misteld*. Zich in het tellen vergissen. Van hier *mistelling*.

MISTEN, onz. w., gelijkvl. *Het mistte*, *heeft gemist*. Met stank nevelen: *het mistte zoo sterk*, *dat ik den vuurtoren niet ontdekken konde*.

MISTOONEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *toonen*.: *ik toonde mis*, *heb misgetoond*. Niet wel aantoonen.

MISTRED, z. n., m., *des mistreds*, of *van den mistred*; meerv. *mistreden*. Een valsche tred, die door onvoorzigtigheid ontstaat; ook figurelijk, eene zedenlijke afwijking.

MISTREDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *treden*: *ik trad mis*, *heb misgetreden*. Eenen verkeerden tred doen; ook figurelijk. Het woord vereischt, schoon onzijdig, eenen vierden naamval: *hij trad de plank mis*. Ook wordt het met het voorzetsel onscheidb. gebezigd: *ik heb doch nergens in mistreden*. ZEEUW. N.

MISTROOST, z. n., m., *van den mistroost*; zonder meerv. Gebrek, misting van troost. Het wordt niet meer gebruikt. Van hier *mistroostelijk*, *mistroostig*, *mistroostigheid*.

MISTROUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *trouwen*, vertrouwen: *ik mistrouwde heb mistrouwd*. Wantrouwen, kwaad vermoeden hebben, aan de gesteldheid van eenen persoon of eene zaak twijfelen:

len: *ſchoon 't menigh zal mistrouwen.* POOT. *De koning mistrouwde hem in alles. Deez' mistrouwende de zwakheit van de bezetting.* HOOFT. Bij OTFRID. *misſidruen*, bij de zwab. Dichters *misſetrowen*. Van hier *mistrouwend*, *mistrouwig*, *mistrouwigheid*.

MISTROUWEN, z. n., o., *des mistrouwens*, of *van het mistrouwen*; zonder meerv. Kwaad vermoeden: *iemand met een mistrouwen op anderen trachten intenemen. De eedtverwanten konden dus groot een mistrouwen geen plaats geven.* HOOFT. *Alle mistrouwen en verbittering wegh-neemen.* HOOFT. *Van iemand eenig mistrouwen hebben — voeden — koesteren.* Bij KIL. vindt men ook *mistrouwe*, gelijk ook bij HOOGSTR.

MISTROUWEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *trouwen*, in het huwelijk treden: *ik mistrouwde*, *ben mistrouwd*. De volmaaktverled. tijd is meest in gebruik: *de vrijſter is mistrouwd*, heeft een ſlecht huwelijk gedaan.

MISVAL, z. n., m. en onz., *des misvals*, of *van den — het misval*; meerv. *misvallen*. Mannel. beteekent het eene te vroege bevalling, eene miskraam; *zij hadt eenen misval*. A. KLUIT. Onz. is het deels een ramp, een ongeluk: *mijn ziel waerom bistu beroert in dit misval?* VAN MARNIX. Deels eene onbetamelijke daad, eenige zonde: *tot dit misval van onkuysheyt ghekomen*. O. GOUD. KRONYXK. Het woord, onz. genomen, is uit *misgeval* zamengetrokken. Van hier *misvallig*.

MISVALLEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *mis* en *vallen*. Scheidb.: *ik viel mis*, *ben misgevallen*. Eigenlijk in het vallen misſen. Figurel., het lot niet treffen: *wij hebben geloot, en ik ben mis gevallen*. Ook niet wel uitvallen, kwalijk gelukken. Onſcheidb.: *ik misviel*, *ben misvallen*. Niet wel behagen, kwalijk gevallen: *wat in 't aenſchijn van Diane haer misvalt*. VOND. Te vroeg bevallen, eene miskraam hebben: *gelijck een vrouwe die barende door Juno zeer groote pijne moet lijden, ja ſterven of misvallen te zomtijden*. VAN MANDER.

MISVALLEN, z. n., o., *des misvallens*, of *van het misvallen*; zonder meerv. Gebrek van behagen, ongenoegen: *misvallen aan iets hebben*.

MISVAREN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *varen*: *ik voer mis*, *heb misgevaren*. Met

eene ſchuit eene verkeerde rigting nemen. In Gelderl. beteekent het ook, met een rijtuig eenen verkeerden weg inſlaan. KIL. bezigt het ook in den zin van kwalijk uitvallen; insgelijks voor eene miskraam krijgen: *misvaren van kinde*; in welke beteekenisſen het oul. onſcheidb. gebruikt werd.

MISVATTEN, bed. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *vatten*: *ik vatte* (*vattede*) *mis*, *heb misgevat*. Met de hand niet wel aanvatten. Fig., niet wel met het verſtand achter eene zaak zijn, haar kwalijk begrijpen. Van hier *misvatting*, kwalijk beprip: *ten einde eene misvatting voortekomen.*

MISVERSTAND, z. n., o., *des misverſtands*, of *van het misverſtand*; meerv. *misverſtanden*. Een verkeerd begrip, eene doling; zonder meerv.: *ter voorkoming van dat misverſtand, als of hij drie Goden geloofde. O misverſtant, dat ons de zinnen boeit!* POOT. kwalijk verſtaan: *het was door misverſtand, dat hij binnen kwam.* Eene kleine oneenigheid tuſſchen vrienden en bekenden; met een meerv.: *Tot middelaar der misverſtanden in 't ſtuk van den Godsdienſt.* HOOFT. Voords, in het algemeen, twist, tweeſpalt: *ten einde 's Prinſen perſoon gemaghtight wierde, om de misverſtanden needer te leggen.* HOOFT.

MISVERWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *verwen*: *ik misverwde*, *heb misverwd.* Kwalijk verwen: *dat laken is geheel misverwd.* Eene, voor ons oog onbevallige, kleur geven: *als een mooriaen misverft.* VOND. Van hier *misverwig.*

MISVOEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *voeden*: *ik misvoedde*, *heb misvoed.* Geen genoegzaam voedſel toedienen: *des lijfs, te lang misvoedt.* VOND. Van hier *misvoeding.*

MISVOEGEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *voegen*: *het misvoegde*, *heeft misvoegd.* Misſtaan, kwalijk betamen: *gelijk mij loon misvoeght, misvoeght u ongenaé.* HOOFT.

MISVORMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *vormen*: *ik misvormde*, *heb misvormd.* Mismaken: *hierop moet noit druk noch ouderdom uw pril gelaet misvormen.* POOT. Van hier *misvormig*, *misvormigheid*, *misvorming.*

MISWAS, z. n., o., *van het miswas*; meerv. *miswaſſen.*

Van

Van *mis* en *was*, voor *gewas*. Een niet wel uitgevallen gewas, van granen, vruchten enz. Ook eene misvorming, of wanſtaltigheid aan boom, mensch of dier. In dezen laatſten zin is het onzijd. werkw. *miswasſen*, met het onſcheidb. voorz. *mis* in gebruik, en bijzonder deszelfs volmaaktverleden tijd: *die boom is geheel miswasſen*.

MISWASSEN, zie *miswas*.

MISWEGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *wegen*: *ik woog mis*, *heb misgewogen*. Verkeerd wegen.

MISWENDE, z. n., vr., *der*, of *van de miswende*; meerv. *miswenden*. Tegenſpoed. Een reeds verouderd woord.

MISWENDEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *mis* en *wenden*. Bedr. en ſcheidb.: *ik wendde mis*, *heb misgewend*. Verkeerd wenden: *zij wendden het ſchip mis*. Onz. en onſcheidb.: *miswendde*, *miswend*. Ongelukkig uitvallen. In dezen zin reeds verouderd.

MISWERKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *werken*: *ik werkte mis*, *heb misgewerkt*. Verkeerd bewerken, kwalijk werken.

MISWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *werpen*: *ik worp mis*, *heb misgeworpen*. In het werpen niet treffen.

MISWIJZEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *wijzen*: *ik wees mis*, *heb misgewezen*. Kwalijk wijzen: *op die hoogte wijst het kompas drie ſtreken mis*. *Dat is een uurwerk, dat miswijst*. HALMA. Van hier *miswijzing*.

MISWINNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *winnen*: *ik miswon*, *heb miswonnen*. Niet winnen, kwalijk winnen, verliezen: *en York en Nieuwkasteel miswonnen*. VONDEL. Genoegzaam verouderd.

MISZAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *zaken*, dat, buiten zamenſt., niet voorkomt: *ik miszaakte*, *heb miszaakt*. Ontkennen, dat er iemand tegenwoordig is: *zij miszaakten den dief*. Eene zaak ontkennen: *ende als zij 't alle misſaekten*. BYBELV. Van hier *miszaker*, *miszaking*.

MISZEGENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *zegenen*; *ik miszegende*, *heb miszegend*.

Schraal bedeelen, onthouden: *miszegent van verſtant.* VONDEL.

MISZEGGEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *zeggen*: *ik miszeide*, *heb miszegd.* Zich kwalijk uitdrukken: *zij miszeide daaraan niet.* Geen goed zeggen, lasteren; waar de perſoon, van wien men iets nadeeligs zegt, in den derden naamval komt: *gevaarlijk is den grooten te miszeggen.* HOOFT. Van hier *miszegging.* RODENB.

MISZEILEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *zeilen*: *ik zeilde mis*, *heb misgezeild.* Eenen verkeerden koers nemen in het zeilen.

MISZIEN, onz. en bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *zien*: *ik zag mis*, *heb misgezien.* Niet wel zien, miskijken: *gij zaagt mis. Gij hebt dat misgezien.* Wederk. is het onſcheidb.: *ik miszag mij*, *heb mij miszien.*

MISZITTEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *mis* en *zitten.* Scheidb. *ik zat mis*, *heb misgezeten:* Niet wel zitten, zich verkeerd nederzetten. Onſcheidb. *ik miszat*, *heb miszeten.* Niet wel voegen, kwalijk zitten: *als of dees rock den Kerstengodt miszit.* VOND.

MODDE, z. n., vr., *der*, of *van de modde*; meerv. *modden.* Een ſmerig vrouwmensch, eene morſebel. Zie *madder.*

MODDEN, (bij KIL. *modden*, *moddelen*) bedr. w., gelijkvl. *Ik modde*, *heb gemod.* Eigenlijk, den modder omwroeten, bijzonder met oogmerk, om iets te zoeken. In Geld. zegt men: *aardappels modden*, *namodden*, dat is, naar de aardappels wroetend zoeken, nadat de eigenaar dezelve reeds heeft laten uitrooijen; eene nalezing doen. Zie *modder.*

MODDER, z. n., m., *des modders*, of *van den modder*; zonder meerv. Met water vermengde aarde, bagger, grondſlijk: *modder uit eene ſloot halen. In den modder vallen. In den modder blijven ſteken. Dat in zijnen modder groeit.* HOOGVL. *Om den modder te plaveijen.* M. L. *Om door den modder te raaken.* HOOFT. — K. v. MANDER gebruikt het woord, gelijk ſomtijds HOOFT ook, in het vrouwel. geſlacht. De OVERZ. VAN DEN BYB. heeft insgelijks: *in grondelooze modder.* Van hier *modderachtig*, *modderig.* Zamenſtell.: *modderpoot*, *mod-*

der-

derkuil, *modderman*, *moddermolen*, *moddernet*, *modderpoel*, *modderpraam*, *modderſchuit*, *modderſloot*.

Modder, hoogd. *moder*, nederſ. *modder*, *mudder*, *mudde*, *made*, *mae*, eng. *mud*, deen. *mudder*, zw. *modd*, *modder*, finl. *muta*, ital. *mota*. Het behoort tot die woorden, waarin het denkbeeld van vochtigheid, en weekheid het meeste heerscht. Hierheen behooren ons *modde*, het lat. *mador*, *madidus*, *madeo*, het gr. μυδαω. Reeds bij de oude Egyptenaars was *mot*, *mout*, ſlijk, vochtigheid.

MODDEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik modderde*, *heb gemodderd*. Modder uithalen, uittrekken: *de graft wordt, alle jaar, gemodderd*. Bij overdragt zegt HOOFT: *om ſtof tot ſtrafheit uit den grondt te modderen*. In de dagelijkſche taal zegt men: *eene zaak modderen*, door al te groote toegevendheid en gematigheid, tot ſtand brengen; anders knoeijen: *zij zullen dat wel weer modderen*. Misſchien is dit eene verbastering van het lat. *moderari*.

MODE, z. n., vr., *der*, of *van de mode*; meerv. *moden*. Een onduitsch woord, dat, in de dagelijkſche taal, reeds algemeen gebezigd wordt. Het beteekent, eigenlijk, eene wijs; uit het fr. *mode*, en dit van het lat. *modus*, ontleend. Men verſtaat er door de ingevoerde levenswijs in het gezellige leven, de uitwendige zeden, gewoonten; in het bijzonder de veranderlijke manier van kleeding, die zich naar het voordoen van anderen voegt. *De mode volgen*. *Er is weer eene nieuwe mode uit Frankrijk gekomen*. Zamenſtell.: *modegek*, *modezot*, enz.

MODEL, onduitsch z. n., o. Een voorbeeld in het klein, om iets naar te maken — een mal, ontwerp. Zie *beſtek*.

MOE, zie *moede*.

MOED, z. n., m., *des moeds*, of *van den moed*; zonder meerv. De ziel des menſchen, ten aanzien van hare begeerten en neigingen; eene reeds verouderde beteekenis, waarvoor men, thands, *gemoed* gebruikt. In dien zin ſchijnt het nog, bij HOOFT, voortekomen: *in voege, niemandt verneeme, dat u de toegedreeven ongelijken in den moed ſteeken*. Het gemoed, ten aanzien van deszelfs veranderlijke geſteldheid. In dien zin komt het in de zameng. woorden voor: *demoed*, *hoogmoed*. Wijders, voor de innerlijke geſteldheden des gemoeds, in het algemeen. Hierheen behooren de volgende ſpreekwijzen: *kwalijk — wel te moede, blijd te moede zijn. Te moede zijn. Denkt, hoe ik was te moede*. POOT. *Los te moede*.

POOT. *Met grammen moede iemand uitwerpen* VOND. *Goeden moed hebben. Ik ben er goeds moeds heengegaan. In evelen moede.* TEN KATE. *Zoo hij den wederſtand in arren moed wou wreeken.* M. L. *Twee quanten, die in arren moede naa 't klooſter ſtreefden.* HOOFT. *Dwazen, ſtilt uw' grammen moedt.* POOT. *Iemand in koelen moede vermoorden.* In het bijzonder, wordt het woord voor eenige afzonderlijke gemoedsbewegingen en geſteldheden gebruikt; als, voor genegenheid, toeſtemming: *iemands moed hebben*, eene oude ſpreekwijs. Wijders, voor vrolijke opgewektheid, voordvloeijende uit de waarde van eene zaak, welke men bezit: *moed op iets dragen. De moedt, gedraaghen op zoo vroome vasſaalen* enz. HOOFT. Voor dien toeſtand des gemoeds, wanneer men voorgeziene hindernisſen en gevaren, met vertrouwen op eenen goeden uitſlag, te gemoet gaat; en, in engeren zin, de vaardigheid van dien toeſtand; in tegenſtelling van moedeloosheid en verſaagdheid: *hij is vol moed. Moed hebben — nemen — krijgen hernemen — vatten — grijpen — ſcheppen. Houd moed! Hij trad met nieuwen moed.* HOOGVL. *Met dapperheit van moede.* HOOFT. *Fieren moed houden. Met onverwonnen moedt uitſtaan.* HOOFT. *In dien jongeling ſteekt moed. Moed geven — moed inboezemen — inſpreken — verſchaffen. Anderen heeft de vertwijfeltheit den moedt verſchaft.* HOOFT. *Dies rees de moedt der wufte danſeres.* POOT. *Laat uwen moed niet zakken — zinken — vallen — bezwijken. Dat deed hem allen moed verliezen. Dat men den moedt niet verlooren had te geeven.* HOOFT. *De moed ontzinkt hem. Niets beneemt meer den moed.* Eindelijk, beteekent het wraakzucht; doch ſlechts in de ſpreekwijs: *zijnen moed aan iemand koelen.* Reeds OTFR. zegt: *thaz ſi gekualtin in daz muat.* Bij ULPHIL. is *mods* toorn, gelijk het zw. *mod.* In het ijsl. is *moda*, in het angelſ. *modian* toornig zijn. Van hier *moedig, moedigheid, moedigljk.* Zamenſtell.: *moedeloos, moedeloosheid.* Bij HOOFT vindt men nog *moeddwangeloosheid, moedkoeling, moedmatiging.*

Moed, hoogd. *muth*, nederſ. *mood*, (*mood* is, in het eng., eene luim) angelſ. *mod, mode*, zw. *mod*, deen. *mod.*

MOEDE, bijv. naamw. en bijw., *meer moede, meest, zeer moede.* Door arbeiden, waken en flooven, van de

noodige krachten beroofd: *ik ben' moede van het gaan.* Dit zij wel te onderſcheiden van: *ik ben het gaan moede;* waarvan aanſtonds nader. *Het droege moede hart verſtikt van pijn en dorst.* Poot. *Iemand om eene zaak moede maken,* hem daarom kwellen. Onœig., door herhaald genot geene neiging tot iets hebbende; waar de perſoon of zaak in den vierden naamval ſtaat: *hij is zijne vrouw reeds moede.* Men vindt ook den tweeden naamval: *ick ben des berouwens moede geworden.* Bybelv. Verdrietig: *iemand het leven moede maken.* Door herhaalde handeling traag zijnde: *ik ben het gaan moede. Hij werd het geven moede.* Weigerachtig: *die nooit moede van wel te doen.* L. Trip. *Van zingen nach van ſpelen moe.* Vond. Van hier *moedheid*, vermoeidheid, bij Kil. Het ſtamt of van *moeite* af, of het heeft, met *mat*, eenen oorſprong.

MOEDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik moedde, heb gemoed.* Een oud woord, waarvoor wij, thands, gebruiken *moedigen*, van *moed.* Het deelw. is nog overig: *hij is wel gemoed.* Voor *moeden*, in eene andere beteekenis, zeggen wij *moeijen.* Eindelijk, van *moeden*, in den zin van in het gemoed overwegen, hebben wij nog het zameng. *vermoeden.*

MOEDEN, zie *moeijen.*

MOEDER, z. n., vr., *der*, of *van de moeder*; meerv, *moeders.* Het woord behelst, in het algemeen, het denkbeeld van eene holle ruimte in zich, bijzonder om iets te omvatten, dat daarin behoort. In het hoogd. wordt het op meer dingen toegepast; bij ons verſtaan wij, daardoor, die ingeſlotene plaats in den buik van menſchen en dieren, waarin de levende vrucht, van de ontvanging af tot de geboorte toe, gevoed, ontwikkeld en gevormd wordt; anders *baarmoeder*, *lijfmoeder.* Zamenſtell.: *moederkoek*, *moederkruid*, *moedervlies.* Door onkunde, noemt men ook alle opgeblazenheid en opſtijging bij het vrouwelijke geſlacht *moeder*, of *moer: zij heeft de moer. Zij heeft eene opſtijging der moeder.* Dit zelfde woord, doch in *moer* ingetrokken, meerv. *moeren*, hebbende datzelfde denkbeeld van eene ruimte, waarin iets ſluit, gebruiken wij ook nog voor eene bus, waarin de ſpil van eene ſchroef loopt: *de moer van de ſpil is gebroken.* Zeer ſierlijk zegt Hervey, in zijne Overz., van de oogappels: *deze kleene bollen loopen in de neſte moeren.* Velen nemen dit woord wel als eene

fi-

figuur van het volgende: het is echter niet onwaarschijnlijk, dat het met het lat. *uterus* verwant is. Zamenstell.: *moerschroef* — *moerspel*, opstijging der moeder.

MOEDER, z. n., vr., *der*, of *van de moeder*; meerv. *moeders*. Verkleinw. *moedertje*. Eene vrouw, die een of meer kinderen ter wereld brengt, of gebragt heeft: *zij alleen is moeder van al die kinderen. Eene blijde moeder worden.* Van dieren gebruikt men het ook: *ghij en sult het bocxken niet koken in zijns moeders melck.* Bybelv. *Ende de moeder sittende op de eijeren.* Bybelv. Hierheen behoort *bijenmoeder*, in het gemeene leven *moer* geheten. Van plantgewassen: *zij zullen (schoon gegriffeld in de eene of andere edele loot) dezelfde wrange vrugt dragen, als haer moederheester.* Hervey's Overz. Figurel., noemt men eene bejaarde vrouw, al weet men niet, dat zij ooit gebaard heeft, *moeder*, *moedertje*, in het gemeene leven. Eene vrouw, die de plaats van moeder bekleedt: *de moeder in een weeshuis.* Hierbeen behooren de zameng. *binnen — buitenmoeder*, *stiefmoeder*, *kloostermoeder*, *minnemoeder*, *vroedmoeder* (*vroemoer* in de dagelijksche taal) enz. Een ding, eene zaak, die de grond van het aanwezen en de voordduring van iets anders, en tevens, spraakkundig, van het vrouwelijke geslacht is: *de aarde is onzer alle moeder. Eene hartsgesteldheid, die, gelijk zij de vruchtbre moeder van allerlei bevalligheden is, zoo ook* enz. J. Frantzen. Iets, dat, boven anderen, in oorsprong eerder is, of, in gezag uitmunt: *eene stadt, die eene moeder is in Israel.* Bybelv. Eindelijk, noemt men de schelp van den paarlvisch, *paarlemoeder*, of, *paarlemoer*, omdat men dacht, dat, daaruit, de paarl haren oorsprong had. Van hier *moederlijk*. *Moederlijk alleen* was oul. geheel alleen, waarvoor men thands in de gemeenzame verkeering zegt *moederziel alleen*. Zamenstell.: *moederdeugd*, oorspronglijke deugd, *moederhart*, *moederloos*, *moedermaagd*, *moedermelk*, *moedermoord*, *moedermoorder*, *moedermoordster*, *moedernaakt*, zoo naakt als men ter wereld kwam, *moederslag*, z. n., m., moedermoord, *moederslagt*, z. n., vr., *moederslagtig*, *moederspraak*, *moedertaal*, *moederziek*, *moederziel*: *er was geene moederziel*; in de dagelijksche taal — *moederzog*, *moederzoontje*, moeders lieveling, *moederzorg*, *moederzot*; zeer op de moeder gesteld, enz.

enz. Dit woord wordt, in de dagelijkſche taal, dikwerf in *moer* verkort, dat, uit kleinachting, verachting, of toorn, geſchiedt: *hij vraagt naar den duivel noch naar zijne moer.* Zamenſtell.: *moerkonijn*, het wijfje van een konijn, enz.

Moeder, in den frankiſchen tongval, reeds in de 8ſte eeuw; *muuder*, bij WILLER. en OTFR. *muater*, *muoter*, angelſ. *meder*, *mothor*, eng. *mother*, hoogd. *mutter*, nederſ. *moder*, *moer*, *moor*, deen. *moder*, zw. *moder*, gr. μητηρ, lat. *mater*, ital. *madre*, ſp. *madre*, fr. *mere*, perſ. *mader*, pool. *matka*, bij de Krain. Wend. *mate*, bij de oude Egyptenaars, naar het zeggen van PLUTARCHUS, *muth*. *Moeder* is misſchien zooveel als voedſter, van het angelſ. *maet*, ſpijs, voedſel.

MOEDER, z. n., vr., *der*, of *van de moeder*; zonder meerv. Bezinkſel, anders *moer*: *caſtelijcke wijnen, die op haere moeder uitgeſaivert ſijn.* ZEKERE VERTAL. VAN DEN BYB. Oneig.: *dat het met hem op een' verraders ſe moeder laage.* HOOFT. Nog zegt men: *dat ligt op eene kwade moer*, daarvan zal niet veel goeds komen — dat voorſpelt niet veel goeds. *Zie moer.*

MOEDIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik moedigde, heb gemoedigd.* Moed inboezemen, aanmoedigen: *de leeu gemoedigt door zijne krachten.* VOND. *Uw eensgezinde gade, gemoedigt van Godts hant.* MOON.

MOEDWIL, z. n., m., *des moedwils*, of *van den moedwil*; zonder meerv. Een der oudſte zamengeſtelde woorden, in onze en aanverwante talen. Eertijds beduidde het niet meer dan den enkelen wil, in welken zin het, bij OTFR., dikwerf voorkomt, bij voorb.: de wind blaast, *thara imo ist muatwvilla*, waarheen het hem moedwillig is, dat is, waarheen hij wil. Wanneer de Schrijver van den wil des Heeren Jezus ſpreekt, welken dezelve zijnen Leerlingen openbaarde, noemt hij zulks: *ſinan muatwvillon*. Hij gebruikt het ook voor willekeur, lust, neiging; in eenen goeden zin. NOTK. noemt wellusten, vergenoegingen *muotuuillon*; ja, de nog oudere Overzetter van ISIDOR. neemt *muotwvilhu* voor het gemoed. In bepaaldere beteekenis, beduidde het woord, eertijds, den vrijen wil, de bereidvaardigheid, in tegenſtelling van dwang. Zoo zegt VAN DE WALL, door A. KLUIT aangehaald: *eendrachtelijcken ende mit onſen vrijen moetwille.* Zoo gebruikte men ook, eertijds,

moed-

moedwillig en, omgekeerd, *willemoedig*, voor bereidvaardig. Thands, gebruikt men het, in eenen kwaden zin alleen, voor eene ongebondene handelwijs, die voordvloeit uit een boos genoegen, om anderen te tergen en te beleedigen: *moedwil bedrijven. Deeze dartelheid hun niet quaalijk vergaande; wies de moedtwil zoo verre.* HOOFT. Van hier *moedwillens*, bijw.: *iemand moedwillens dood ſteken.* — *Moedwillig*, *moedwilligheid*, *moedwilliglijk.* Het woord is zamengeſteld uit *wil* en *moed*, welk laatſte woord ook eene blijdſchap te kennen geeft, die op gevoel van onze ſterkte gegrond is. Het konde ook behooren tot het oude woord *muat*, *gemuat*; vrolijk, aangenaam; lustig; daar, toch, dit denkbeeld met het woord *moedwil* naauw verbonden is.

MOEDZOEN, (bij anderen ook *moetzoen*) z. n., m., *des moedzoens*, of *van den moedzoen*; zonder meerv. Een oud woord, dat, in het Landregt van Veluwe, voorkomt, beteekenende een derde gedeelte van eenig zoengeld. Men leidt het af van *moed* en *zoen*, als zeide men zoengeld, dat gegeven werd in erkentenis van iemands moed, die wapenroep gedaan en het regt van den vermoorden vervolgd had. *Moed* kan, hier, ook wraakzucht aanduiden; wanneer het geld zoude zijn, om iemands wraak te ſtillen. Zij, die *moetzoen* ſpellen, beſchouwen het als *moeitzoen*, welken die regtvervolger voor zijne moeite verkreeg. Bij KIL. vindt men *mondſoen: Transactio ſive conciliatio oſculo confirmata.* Zoude het daaruit ook verbaſterd zijn? In het angelſ. is *mud*; eng. *mouth*, mond. Zamenſtell.: *moedzoenbrief*, bij J. SCHRASSERT.

MOEI, z. n., vr., *der*, of *van de moei*; meerv: *moeijen.* Vaders of moeders zuster. *Oudmoei*, grootvaders of grootmoeders zuster. In het gemeene leven, noemen kinderen, uit eene ſoort van wellevendheid, andere onbekende vrouwen met dezen naam. Hierheen behoort ook *petemoei*, die een kind ten doop heft, al heeft zij geene betrekking des bloeds op hetzelve. Bij KIL. luidt het woord *moeije*, *moede*, in de gemeenzame verkeering ook *meutje*, *meuje*, *meui*, platamſterdamsch *motje.* Het ſchijnt, met *moeder*, eenen oorſprong te hebben.

MOEIJELIJK, bijv. n. en bijw., *moeijelijker*, *moeijelijkst.* Iets, dat moeite vereischt: *een moeijelijke arbeid. Eenen moeijelijken togt ondernemen. Een moeijelij-*

lijke weg. Eenen moeijelijken gang hebben. Die zaak is moeijelijk, om te begrijpen. Iemand moeijelijk vallen. Geſtoord, gemelijk: *hij werd deswege zeer moeijelijk.* Droevig: *ik ben er moeijelijk om*; in ſommige oorden. Van hier *moeijelijkheid.* Zie *lijk.*

MOEIJEN, (bij KIL. ook *moeden*), bedr. w., gelijkvl. *Ik moeide, heb gemoeid.* Moeite veroorzaken: *ik wil niet met die zaak gemoeid zijn. Drie ſchurken moeiden hem op den weg. Ook had zijne majeſteit geen meeninge, om hen met d' Inquiſitie te moeijen.* HOOFT. Als wederk., *zich moeijen*, zich inlaten: *plat verbod, van zich met het werk der andere te moeijen.* HOOFT. Spijten, ſmerten: *het moeit mij, dat ik het u zeggen moet. Dit teeghenkanten moeide de Prinſen.* HOOFT. Met den vierden naamval des perſoons, en den tweeden der zaak: *met klaghte, dat hem der onlusten grootelyx moeide.* HOOFT. Van hier *moeijenis, moeitenis*, beide bij HOOFT. Zamenſtell.: *moeial*, bedilal, *bemoeijen, vermoeijen*, enz. HOOFT bezigt ook *moeireed*, voor gereed, om zich met alles te bemoeijen.

MOEITE, z. n., vr., *der*, of *van de moeite*; zonder meerv. Iedere inſpanning van kragten zoo wel des ligchaams als der ziel: *dat heeft mij vele moeite gekost. Wen wij ons maer de moeite getroosten willen.* A. PELS. *Neem de moeite niet! De moeite beſparen. Het is de moeite niet waardig. Moeite beſteden. Ik zal er alle moeite toe doen. Mag ik u de moeite vergen? Als haare Hoogheit konde goedt vinden den Graave de moeite te verghen.* HOOFT. *Met een naamen zommighe Heeren de moeite aan.* HOOFT. *Verlorene moeite. Dat alle moeite verlooren waar.* HOOFT. *Wat heb ik moeite en ſtrijdt bezuurt!* POOT. Twist, krakeel: *moeite met elkander hebben. Moeite maken. Moeite zoeken. 't Zal der pijte waardt weezen, het herkoomen deezer moeite* (hij ſpreekt van eenen twist, binnen Amſterdam) *van wat veerder op te haalen.* HOOFT. Eindelijk, komt het, in de OVERZ. VAN DEN BYBEL, vaak oneigenlijk voor, in den zin van droefheid, als: *nachten der moeite zijn mij voorbereijdet.* Voor *moeite* zeide men ook, oudtijds, *moeije: zonder veel muhe* (dat is, naar de hoogd. ſpelling, voor *moeije*) *ende arbeit. Proeve van* D. A. O. M. Zamenſtell.: *moeitemaker*, twistzoeker.

Moeite, NOTK. *muohi*, hoogd. *mühe*, zwit. *mêij*, ne-

nederſ. *moie*, *moiheit*, *moite*, zw. *möda*, deen. *moje*, *mode*, gr. μογος, waar ook μοθος, zoo als het zw. *möda*, arbeid beduidt. MARTINIUS vergelijkt het hebr. deelw. מוגי, dat moeite baart.

MOEK, zie *muik*.

MOER, zie *moeder*, baarmoeder.

MOER, zie *moeder*, eene vrouw.

MOER, z. n., vr., *der*, of *van de moer*; zonder meerv. Het dikke bezinkſel van wijn, edik, olie enz.; de droesſem, hef: *zijn wijnen met de moer*. DE DECKER. *Den wijn op de moer laten liggen*. Oneigenlijk, zegt men van eene zaak, die, in ſtilte, eenigen tijd lang bewerkt wordt, tot nadeel van anderen: *men kan zien, op wat moer zij ligt*. HOOFT gebruikt die ſpreekwijs dikwijls. Eene plaats zij genoeg: *en de moer, daar 't (bedrijf der ſpanjaarden) op lagh, was een wettelooze overmaght*. Zie *moeder*, bezinkſel.

Het woord komt, met *modder*, uit eene bron; waarom *maeder* ook in gebruik is geweest, waaruit *moer* verkort is.

MOER, z. n., o., *des moers*; of *van het moer*; meerv. *moeren*. Slijkig, moerasſig land van eenen zwarten bodem, zoo als de gronden zijn, waaruit men turf graaft: *hij zond het voetvolk over 't moer van Ommen*. HOOFT. *De Geuzen jaaghen er een deel in de moeren, daar ze verſtikten*. HOOFT. *In veenen en in moeren*. VOND. Eenige plaatſen dragen hiernaar den naam, als: *moerkapel*, *moerkerke*, enz. Dit woord ſchijnt, oudtijds, van het vr. geſlacht, en *moere* geſchreven geweest te zijn. Bij MARNIX vindt men nog het vr. *more*: *ick ſinck in deſe diepe more*. *De helſche moren*. DE KAM. VAN TER GOUWE. Van hier *moerig*, drasſig: *waarom deeze of geene Landen moerig zijn*. M. L. Zamenſtell.: *moerland*, *moervisch*, *moerzee*, onſtuimige zee.

Moer, hoogd. *moor*, opperd. *mur*, *gemor*, nederſ. *moor*, angelſ. *mere*, ijsl. *mijre*, *moor*, eng. *mere*, *moor*, middeleeuw. *morus*, *mora*, zw. *mor*. Met *modder* en het vorige *moer* uit eene bron.

MOERAS, z. n., o., *van het moeras*; meerv. *moerasſen*. Drasland, moer: *in het moeras benart*. ANTON. *Uit het moerasch getogen*. VOND. Bij HOOFT vindt men het vrouwel. geſlacht: *onder 't waater, door de moeras*. Het enz. is verkieſelijker. Het ſchijnt hetzelfde woord als

ons

ons *meersch*, *maarsch*, *mersch*. De uitgang *as* kan uit *isch* ontſtaan zijn. In het nederſ. *marsch*, angelſ. *merſe*, eng. *marsh*, middeleeuw. *mariscus*, fr. *marais*, deen. *morads*, hoogd. *morast*, zw. *moras*, ital. *marazzo*. Van hier *moerasſig*.

MOERBEZIE, (*moerbei*, *moerbes*) z. n., vr., *der*, of *van de moerbezie*; meerv. *moerbezien*. De vrucht van den moerbezienboom. Zamenſtell.: *moerbezieblad*, *moerbezienboom*, *moerbezienbosch*. Hoogd. *maulbeere*. De boom heet, bij NOTK., *murbouma*, Monſ. Gloſſ. *maurpaum*, angelſ. *murbeam*; de bezie *murberian*. Van het lat. *morus*, gr. μορος.

MOEREL, zie *morel*.

MOEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik moerde*, *heb gemoerd*. Van *moer*. Eigenlijk, troebel maken: *het water moeren*, bij KIL. *turbare aquas*. Wijders, *mengen*, vermengen: *onder elkander moeren*. Overdragt., langs de ſtraat rinkinken, geweld maken, ſtraatſchenderij doen: *er is van nacht weer ijsſelijk gemoerd*.

MOES, z. n., o., *van het moes*; zonder meerv. Dit woord heeft, oudtijds, ſpijs, in het algemeen, beteekend, bij KIL. daarom door *cibus*, *penus*, *penu* verklaard. KER. en OTFR. gebruiken dus *muas*. Bij TAT. is het: *habet ir uuas muoſes?* Hebt gij eenige ſpijs? In engeren zin, is het eene ſpijs, van eetbare planten en uit vruchten toebereid: *ende het geſchiedde, als ſij aten van dat moes*. BYBELV. Wijders eene, uit planten en vruchten toebereide en tot brij gekookte, ſpijs of pap. Zoo is het in de zameng. woorden: *appelmoes*, *groenmoes*, *koolmoes*, *kruidmoes*, *melkmoes*, *warmoes*, enz. Fig., eene rommelzode van allerlei dingen: *een mengelmoes*. In ſommige oorden des Vaderlands, draagt eene ſoort van kool, boerenkool, den naam van *moes*. Zamenſt.: *moeshof*, *moesketel*, *moeskruid*, *moespot*, *moestuin*.

Moes, ſpijs, hoogd. *muſz*, zw. *mos*. Bij ULPHIL. is *mat*, *mats*, angelſ. *maete*, ſpijs, eng. *meat*, fr. *met*. Bij de Grieken is μασσασθαι eten. Zie *mesten*.

MOESJANKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik moesjankte*, *heb gemoesjankt*. Een woord, dat, in de gemeenzame taal alleen, gebruikt wordt. Het is zamengeſteld uit *moes* en *janken*. Dit *moes*, bij KIL. *moſe*, beteekent allerlei onreinheid, drek, vuiligheid. In dien zin, komt het

bij J. DE BRUNE VOOR: *een keersſe, die uijtgaand ſtinckt, en niet naer en laet dan een vuijlen domp en een mooze van onreijnigheid.* — *Men ziet den ouderdom als de drabbe en de mooze.* Van dit *moze*, dat, bij DE BRUNE, te onregt, *mooze* geſpeld wordt, is ons woord *bemeuzelen*, *bemeuzeling*, dat, bij HOOFT, nog voorkomt en morſig maken beteekent. Voords heette *moze*, oudtijds, eene plaats, waar men allerlei vuiligheid uitwerpt; waar men vaten wascht. Zoo is, dan, *mozejanken*, *moesjanken*, het werk van honden, die bij een goot-gat, waardoor men het vuile water der gewasſchene vaten ſpoelt, janken, op hoop van een kruimeltje te vinden. Van hier gebruikt men het voor drentelen voor de deur van een meisje, den verliefde ſpelen. Van hier *moesjanker*. Bij KIL. is nog *mõſekoe*, een butoor, een vogel, die graag bij vuile, ſlijkerige oorden is. — *Moſemeijer*, een opzigter op het ſtratendrek. Ondertuſſchen is *moes*, *moos*, *moze* uit eene bron, met *moer*, *moeras*. In het opperd. noemt men, daarom, een moeras *mioot*, ZW. *moſſa*, krain. *musga*, bij KIL. *moſe*.

MOESJE, z. n., o., *des moesjes*, of *van het moesje*; meerv. *moesjes*. Een pronkpleistertje, uit het fr. *mouche*, eene vlieg, omdat hetzelve, van verre, naar eene vlieg, die op het aangezigt zit, gelijkt.

MOESKOPPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik moeskopte*, *het gemoeskopt*. Stroopen, vrijbuiten, het land afloopen. Men gebruikt het woord van balddadig krijgsvolk, dat de boeren knevelt. Van hier *moeskopper*, *moeskopperij*. Misſchien van *moes*, dat is kool, moeskruid, en *koppen*, dat is knotten, afhouwen.

MOET, z. n., vr., *der*, of *van de moet*; meerv. *moeten*. Het woord beteekent, eigenlijk, allerlei verhevenheid, en is, denkelijk, met het hoogd. *muth* verwant; ſchoon dit woord van eene verdieping, als zijnde eene ſoort van diepe maat, gebruikt wordt. Men ziet, immers wel, dat woorden, die eene verdieping aanduiden, ook eene verhevenheid te kennen geven. Ons *moet* zelf bewijst dit. Men verſtaat, daardoor, niet alleen een rond gevijld knopje, onder aan het lemmer van een pennemes, verkleinw. *moetje*; als ook eene verhevenheid door verw veroorzaakt; *eene moet van verw*, door onvoorzigheid ontſtaan op eene plaats, waar die ſtreek de

verv

verw niet past: maar ook noemt men een indrukſel, door knijping, bij voorb., in de opperhuid veroorzaakt, *eene moet*: *de moet der pruik zit nog in het voorhooft. Die drukking op mijne hand heeft eene groote moet achtergelaten.*

MOET, een woord, alleen gebruikelijk in de ſpreekwijs: *te moet*, voor *te gemoet. Te moet zien.* Vond. Van het oude *moeten*, eng. *to meet*, waarvoor wij *ontmoeten*, ſomtijds ook *gemoeten*, bezigen. Oudtijds, zeide men ook *te moet gaan*, iemand perſonelijk tegen gaan. *Iemand te moete dagen*: *ongedaagde tuigenis van dien, daar de wederpart niet was te moete gedaget, is van gener weerden*, dat is, waar de wederpartij niet, in perſoon, is gedagvaard. Ommel. Landr.

MOET, z. n., o., zonder meerv. Van het werkw. *moeten*, dat in eenige ſpreekwijzen ſleehts voorkomt: *moet is een bitter kruid. Is het een moet?*

MOETE, z. n., vr., *der*, of *van de moete*; zonder meerv. Een oud woord, beteekenende gelegenheid, ledigen tijd, hoogd. *muſze*, lat *otium*: *die goede moete heeft*, Plantyn. *Overmids onſe Doctoren de moete niet en hebben, om dit punt te dege te beſcheyden.* Aldeg. *Moetig* zegt men, in Noordholland, voor lustig, gerig.

MOETEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik moette*; *heb gemoet.* Een ſcheepswoord, beduidende nachtjes voordouwen.

MOETEN, onz. w., onregelm. *Ik moest*, *heb gemoeten.* Men vindt ook: *ik most*, *heb gemost*; zoo als voor *moeten*, in eenige oorden des Vaderlands, *motten* uitgeſproken wordt. Het beduidt tot eene handeling of eenen toeſtand gedwongen zijn of worden; en dit van perſonen en zaken. Eigenlijk: *ijzer moet naar den grond zinken. Uwe wonde moet verbonden worden, zal zij genezen. Ik moet het doen*: *des meesters bevel is dringend.* Dit werkwoord heeft, in alle beteekenissen, de onbepaalde wijs van een volgend werkwoord bij zich: ſomtijds wordt dit weggelaten: *ik moet van huis. Hij moet naar de ſtad. Ik moet er binnen. Hij moet er aan*, enz. Figurelijk, in eenige meer bepaalde beteekenissen. Men bedient zich van dit werkwoord, als men, bij vertrouwde vrienden, een dringend verzoek heeft: *eene zaak moet gij mij nog beloven.* Bij dringende vermoedi-

gen: *deze groote gedachte moet uwe ziel, onder hare neerſlagtigheid, kragtig opbeuren.* In den gebiedenden toon eens meesters: *gij moet weten, dat gij daartoe nog geen verſtand genoeg hebt.* Voords, bedient men zich, in den vertrouwelijken omgang, van deze ſpreekwijzen: *ik moet het u zeggen. Ik moet het u vragen.* In de tweede plaats, beduidt het noodzakelijk zijn, in de ruimſte beteekenis dezes woords, in eenen natuurelijken en zedenlijken zin; met de onbepaalde wijs van het volgende werkwoord. Eigenlijk: *men moet zich bevlijtigen, zal men wat weten. Gij moet geduld hebben.* Figurelijk, met een bijbegrip van ingebeelde noodzakelijkheid: *moet gij mij dan telkens ſtoren? Hij moet alles weten.* Men gebruikt dit woord, om de zekerheid van iets uittedrukken: *het moet reeds twaalf uur zijn. Hoe weinig moet gij mij dan kennen! Denk, welk eene zaligheid het wezen moet,* enz.! Ook om eene waarſchijnelijkheid aantetoonen: *hij moet al lang ziek geweest zijn. Hij moet toch een doelwit hebben, waarom hij zoo handelt.* Insgelijks, om eene onzekerheid uittedrukken: *hoe veel moet dat boek kosten?* Eene mogelijkheid: *ik doe het niet, of men moeste mij er toe dwingen.* Eindelijk drukt het eenen wensch uit: *het moete u wel bekomen!*

Zoodra dit werkwoord, in den verledenen en meer dan verledenen tijd, geſteld wordt, en een ander werkwoord in de onbepaalde wijs bij zich heeft, gebruikt men niet het verledene deelwoord *gemoeten*, maar de onbepaalde wijs *moeten*: *ik heb hem moeten ſpreken. Gij hadt dat moeten weten.* Doch, ſtaat het alleen, zoo volgt het den gewonen regel: *ik heb wel gemoeten.*

Moeten wordt, laatstelijk, als een zelfſt. naamw. gebruikt, in de ſpreekwijs: *moeten is dwang.*

Moeten, bij Otfr. en deszelfs tijdgenoten, *muozan, muazen*, hoogd. *müſſen*, nederſ. *möten*, eng. *must*, ik moet, zw. *mötta*, pool. *muſze*, boh. *muſy*. Eertijds beduidde het ook kunnen: *daz wir dih anaſehen muozzen*, dat wij u aanzien kunnen. Willer. Bij Otfr. en Notk. komt het, in dien zin, meermaals voor. In het angelſ. heet *ic mot* ik kan, en bij de oude zw. is *mada*, finl. *manda*, kunnen.

MOETSEN, zie *motſen*.

MOEZEL, z. n., m., *des moezels*, of *van den moezel*; meerv.

meerv. *moezels*. Eene zakpijp, een doedelzak: *die gheen tangh of moezel uijt een luijt en kent, is altijds goedsmoeds*. De Brune. Misschien is het woord van den klank gevormd.

MOEZEL, z. n., vr., *der*, of *van de moezel*; zonder meerv. Een stroom in Duitschland. Bij Hoopt. ook *mozel*, fr. *moselle*. Van hier het zamengest. *moezelwijn*, ook *moezelaar* genoemd.

MOF, z. n., m., *des mofs*, of *van den mof*; meerv. *moffen*. Een scheldnaam, aan westfaalsche grasmaaijers gegeven. Misschien, wegens den muffen stank, die zich van die lieden verspreidt. Vrouwel. *moffin*. Zamenstell.: *moffenland*, *moffenspraak*. *Mof* is ook een naam van een zeker zangvogeltje, eenen groenling.

MOF, z. n., vr., *der*, of *van de mof*; meerv. *moffen*. Verkleinw. *mofje*. Bontwerk, waarin men de handen steekt, om die warm te houden. Het verkleinw. drukt gemeenelijk uit een bekleedsel, hetwelk vrouwen om de armen dragen.

Het woord behoort, waarschijnelijk, tot eenen oorsprong met *mouw*, als hebbende, ten naaste bij, het denkbeeld van eene holligheid, die tot bedekking dient.

MOFFEL, z. n., m., *des moffels*, of *van den moffel*; meerv. *moffels*. Eene mof: *met ronde moffels*. De Brune. Bij Kil., die het vorige woord niet kent, vindt men *moffel* alleen, het fr. *mouffle*, ital. *muffola*, middeleeuw. *muffula*. *Moffel* wordt ook eene soort van oven genoemd, waarin verlakt goed gehard wordt. In dit woord heerscht insgelijks het denkbeeld van eene holle ruimte, die tot bedekking dient.

MOFFELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik moffelde*, *heb gemoffeld*. Dit woord, van *moffel*, waarin een denkbeeld van bedekken mede ingesloten is, afgeleid, beduidt iets bedektelijk, vooral op eene bedriegelijke wijs, op eene andere plaats steken: *iemand iets in de handen moffelen*. In het gemeene leven zegt men: *iets wegmoffelen*. Vooral gebruikt men het van bedriegelijk kaartspelen: *gij moffelt: ik scheid er uit*. Van hier *moffelaar*, *moffelaarster*, *moffeling*. *To muffle* heet, bij de Engelschen, het aangezigt bedekken, zich vermommen. Zamenstell.: *wegmoffelen*.

MOFFELEN, (bij Kil. ook *maffelen*) onz. w., gelijkvl.

Ik moffelde, heb gemoffeld. Een woord, dat den klank uitdrukt, welken vele, vooral tandelooze, perſonen, in het kaauwen, door den neus, hooren laten; anders *mommelen.* In het gemeene leven, zegt men nog: *iets opmoffelen.* Hoogd. *muffeln*, eng. *to mumble, muffle, maffle.*

MOGELIJK, bijv. n. en bijw. De trappen der vergrooting worden bij dit woord omſchreven. Dat geene tegenſpraak lijdt; in eenen bepaalden wijsgerigen zin: *beweging is mogelijk. Het is niet mogelijk, dat God liege.* In het gemeene leven, gebruikt men het ook van iets, dat, onder zekere omſtandigheden, zijn of geſchieden kan: *hoe is het mogelijk, dat in dien man zulke laagheid valle?* Dat niet ſtrijdt met onze kragten, vatbaarheden, noch met de gelegenheden en omſtandigheden: *het is mij niet mogelijk, u, thands, te helpen. Ik heb alle mogelijke moeite gedaan. Dat is zedenlijk mogelijk.* Als bijw., voor misſchien: *mogelijk doet hij het. Men zal mogelijk denken.* Van hier *mogelijkheid.*

MOGEN, onz. w., onregelm. In den tegenwoordigen tijd, van het oude *magen: ik mag, gij moogt, hij mag, wij mogen*; onvolm. verled.: *ik mogt*; volmaakt verl.: *heb gemogt*; aanvoeg. wijs: *ik moge, gij moget*, enz. Dit woord beduidt zoowel kunnen als willen. Kunnen. 1. In den ruimſten zin, kragt, magt, vermogen hebben, om iets te doen: *verſamelt daervan een ijeder nae dat hij eten mach.* Bybelv. *'t Moght niet maaken.* Hooft. *Zoo dat wij, met vertrouwen op zijne raadſlagen, het hoofd gerust mogten nederleggen.* L. Trip. 2. In eenen bepaalderen zin. a). Rede, oorzaak hebben, om iets te doen: *gij moogt u wat ſchamen, dat gij zoo met hem handelt.* b). Vrijheid hebben, om iets te doen, door den wil van anderen niet verhinderd worden: *de jonge lieden mogen niet trouwen. Kwistig, mag ik het zoo noemen, in tijd en levenskragt op dit onderwerp*, enz. L. Trip. c). Gelegenheid hebben, om iets te verkrijgen: *dan 't moght hun nooijt gebeuren.* Hooft. *Daer ſtijgt een berg — hier heene zet de leerlingſchap haer ſchreên. Men 'mogt hem vinden.* Poot. d.) Zijn, geſchieden, of volgen kunnen; van eene mogelijke, doch onzekere, zaak: *morgen mochten uwe kinderen vragen.* Bybelv. *Wat mag toch wel*

wel de rede zijn? Waar mag hij zoo lang blijven? e). Bijzonder, met het denkbeeld van eene onverſchilligheid, aan den kant des ſprekers: *de wereld mag zeggen, wat zij wil. Gij moogt mij dreigen: ik ſtoot er mij niet aan.* f). Dikwijls gebruikt men het van eene mogelijkheid, die ligt of kort daarop tot dadelijkheid komt: *ſpoed u; hij mogte anders uwe plaats innemen. Kom toch; de thee mogte koud worden.* g). Zoo bedient men zich van dit werkwoord, om eene waarſchijnelijke mogelijkheid aanteduiden: *zijn' troepen moghten tusſchen de zeeven — en achtduizent mann' te voet uitmaaken.* Hooft. h). Zeer dikwijls dient dit werkwoord tot een hulpwoord in de aanvoegende wijs: *op dat wij een ſtil leven mogen leyden.* Byblv. *Ten einde hij weten mogte*, enz. Vooral bedient men zich van dit hulpwoord, om eenen wensch uittedrukken: *Och of hij toch luisteren mogte!* Willen. 2. In deze beteekenis wordt het, in ſommige oorden nog gebezigd, doch meest met eene ontkenning: *zij mag hem niet lijden. Ik kan en mag het niet doen. Ik mag mij daarmede niet vermoeijen. Ik mag niet meer eten.* In dezen zin, laat men het werkw. ook wel weg: *hij mag geene wortels. Ik mag wel brood. — Hij mag veel.* Deze uitlating heeft ook, bij de andere beteekenisſen, plaats: *maar 't ſtond'er zoo, dat niemandt van hun eenighzins uit moght.* Hooft.

Wanneer dit werkwoord, in den verled. en meer dan verled. tijd, ſtaat, en een ander werkwoord, in de onbepaalde wijs, bij zich heeft, volgt het den regel van *moeten, kunnen, laten*, enz.: *ik heb hem niet mogen ſpreken.* In tegendeel: *ik heb niet gemogt.*

Het deelwoord van den tegenw. tijd *mogend* heeft de beteekenis van magt, geweld, vermogen: *dat is een mogend vorst.* Bij Hooft vindt men den overtreffenden trap: *de mooghenſte Heeren.* Bekend zijn de oude titels: *de edelmogende — de hoogmogende — grootmogende Heeren.* Van hier *mogendheid*, meerv. *mogendheden*, Magt, vermogen van aanzienelijke perſonen: *op Godts mogentheit en trouwe beloften ſteunen.* Nyloe. *Geloofd zij God, dat eeuwig Wezen, bekleed met moogendheên.* Psalmb. van E. Voet. *Door manghel van zich in de mooghenheit te maatigen.* Hooft. De perſonen zelve, met die magt bekleed: *zoo zit ook de werreltſche Mogenheit* enz. Vond. *De zaken van het land bij vele Mogendheden*

waarnemen. De ſpelling zonder *d*, welke HOOFT en VOND. hebben, mag wel zachter luiden; zij is, echter, niet taalmatig.

Mogen, KER. *magan*, OTFR. *mugun*, ULPHIL. *magan*, angelſ. *magan*, ijsl. *meiga*, eng. *to may*, zw. *må*, eertijds *maga*, deen. *maa* en *monne*, dalm. *mogu*; boh. *mohu*, *mihu*, *moiti*, pool. *moge*, nederſ. *mögen*, hoogd. *mögen*, opperd. *mügen.* Het is met *magt*, het boh. *moc*, het oude *migchel*, groot, gr. *μεγας*, lat. *magnus*, zeer na vermaagſchapt

MOGGEL, z. n., m. en vr., *des moggels — der*, of *van den — de moggel*; meerv. *moggels.* Een dik, vet kind of vrouwmensch. Misſchien gevormd van den klank, welken dat logge lijf, door de beweging, veroorzaakt. Men zegt ook *mokkel*, vooral van een kind; verkleinw. *mokkeltje: een vette mokkel.*

MOK, z. n., vr., *der*, of *van de mok*; meerv. *mokken.* Eene ſoort van duiven, die weinig gerekend worden. In Groningen, hoort men dit woord.

Mok, bij KIL. *mocke*, ook bij HOOGSTR. voorkomende, in den zin van een vuil wijf. Van hier waarſchijnelijk, ons, in de dagelijkſche verkeering gebruikelijk, *mokkel: zij is eene regte vuile mokkel.* Van dit *mokkel* is ook ons gemeenzame *bemokkelen*, voor vuil maken.

MOKER, z. n., m., *des mokers*, of *van den moker*; meerv. *mokers.* Een zware ſmidshamer: *de Krijgsgodt wrong Vulkaen den moker uit zijn vuisten.* VOND. *De blixemmokers zijn zoo zwaer.* POOT. Het woord komt, zeer waarſchijnelijk, van *moken*, *meuken.*

MOKKEL, zie *moggel* en *mok.*

MOL, z. n., vr., *der*, of *van de mol*; zonder meerv. Eene ſoort van wit bier, waarin weinig hop gebrouwen is: *nijmeegſche mol.* Het is onzeker, of dit woord uit *molt*, dat is mout, ontſtaan zij, of niet. Het ſchijnt eerder, om den zachten, zoetachtigen ſmaak, dien naam te hebben: *mollig*, trouwens, wordt van eenige dranken nog gebezigd. Zamenſtell.: *mölhuis.*

MOL, z. n., vr., *der*, of *van de mol*; meerv. *molen.* Een bekend dier, dat in de aarde wroet: *'t wroeten van de mol.* HOOFT. *Het zaat wordt nimmer door een blinde mol geknaagt.* HOOGV. Menſchen, die zich aan het aardſche te veel verſlaven, worden gezegd: *als molen*

in

in de aarde te wroeten. Hij is zoo vet als eene mol. De ſpreekwijs, *zoo blind als eene mol*, is, door de nadere kennis van dit dier, ongegrond bevonden, daar men weet, dat hetzelve kleine oogen heeft. Wat, voords, het geſlacht van dit woord aangaat; VOND. gebruikt het manl.: *met den blinden mol een aarden wal opwerpen.* Zoo ook de DECK., VAN HEULEN en de, in de geſlachten zoo naauwkeurige, dichter MANDER. Misſchien is het manl. verkieſelijker, ſchoon het vrouwl., thands, wel meest, in navolging van HOOFT, in gebruik is. Zamenſtell.: *mollengat*, *mollenkruid*, anders kruisboom, *molhoop*, *mollepoot*, *mollenval*, *mollevel*, *mollevellig*, zacht van vel.

Mol, hoogd. *maulwurf*, neders. *mulworp*, *moltworp*, *mulworm*, bij KIL. ook *molworp*, *mulworp*, *molworm*, eng. *mole*, *molewarp*, deen. *muldparpe*, zw. *mullwad*, *mullwaerpel.* Omdat dit dier de aarde doorwroet, en de daardoor opgeworpene hoopen uit losſe, *mulle* aarde beſtaan, zal men de afleiding van *muil*, ongetwijfeld, gedwongen, en die van *mul* naturelijk vinden.

MOLEN, z. n., m., *des molens*, of *van den molen*; meerv. *molens.* Een werktuig, waarop andere ligchamen, door middel van raderwerk, gemalen, dat is verbrijzeld, worden: *zie hoe de bloemekrans den ruiven molen dekt.* HOOGVL. Zoo zijn een *gortmolen*, *handmolen*, *koffijmolen*, *runmolen*, enz. In verdere beteekenis, worden ook andere raderwerken, waarmede men iets ſnijdt, ſtampt, ſtoot, windt enz., *molens* genaamd, als: *zaagmolen*, *papiermolen*, *ſlijpmolen*, *twijnmolen*, *volmolen* *ſnuifmolen*, enz. *Windmolen*, die door den wind bewogen wordt, *watermolen*, die door het water bewogen wordt; en van hier de ſpreekwijs: *dat is water op zijnen molen*, dat helpt hem, tot bevordering van zijne voornemens. Een *watermolen* is ook die, waardoor het water van de eene naar de andere plaats gevoerd wordt. *Daar is wat in den molen*, daar is wat op handen. *Hij poogde hun vroedt te maaken, dat diesgelijk beſtek in den moölen was.* HOOFT. *Hij wijst het koren van zijnen molen*, hij benadeelt zich zelven. *Eenen ſlag van den molen hebben*; half gek zijn. Verkleinw. *molentje: Gij loopt met molentjes*, gij gedraagt u als een kind, gekkelijk. Van hier *molenaar*, een eigenaar, een bewoner van, een

arbeider op eenen molen — een zekere zeevisch — een bloedeloos diertje, *een mulder* anders genaamd, *molenaarſter*, molenaarswijf. Zamenſtell.: *molenas*, *molenberg*, *molengeld*, *molenheuvel*, *molenijzer*, waarin de molen draait, *molenkar*, *molenligger*, onderſte molensteen, *molenmaker*, *molenmeester*, *molenpaard*, *molenpranger*, de vang van eenen molen, *molenrad*, *molenroede*, *molenſtander*, *molenſteen*, *molenſtof*, ſtuifmeel, *molentreem*, (molentrechter) *molenwerf*, *molenwiek*, *molenzwengel*, enz.

Molen, nederſ. *möle*, deen. *molle*, zw. *mölla*, hoogd. *mühle*, ijsl. *mijlna*, eng. *mill*, angelſ. *mylen*, fr. *menle*, *moulon*, boh. *mleyn*, pool. *mlyn*, ruſſ. *melne*, finl. *mylly*, ierl. *mulinn*, bretan. *meal*, wall. *melin*, *milin*, lat. *mola*, ital. *molino*, ſp. *maela*, hong. *malom*, gr. μυλη. Alles van *malen*.

MOLFERD, z. n., m., *des molferds*, of *van den molferd*; meerv. *molferds*. Iemand met eenen grooten mond; voords, die onbeſchoft ſpreekt en handelt. In Groningen, is het, in de lage volkstaal, gebruikelijk. *Loop molphert*, *mallen geck*, *ghij ſout wel met u prachen mij houden op*. Jos. DROEF EN BLIJ. De eerſte helft des woords is uit *muil* verbasterd; of het laatſte uit *aard* ontſtaan zij, is onzeker.

MOLIK, *molijk*, zie *moolik*.

MOLLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik molde*, *heb gemold*. Een woord, waarmede de gaauwdieven, in hunne bedekte taal, dóod ſteken, dood ſlaan willen te kennen geven.

MOLLIG, bijv. naamw., *molliger*, *molligst*. Zacht: *Der handen ſcheutigheit*, *en 't tengere gebeent*, *Is met een mollig vleesch*, *en poezelheit vereent*. VOND. Zacht op de tong, zoetachtig: *mollige wijn*. Van hier *molligheid*. Het komt, met *malsch*, *mul*, *molm*, lat. *mollis*, ous *malen*, uit eene bron. Zie *ig*.

MOLM, z. n., m., *des molms*, of *van den molm*; zonder meerv. Eigenlijk droog, mul ſtof, zoo als van gebrokenen turf en vergaan hout; anders *mul* genaamd. PIETERSON houdt dit woord vrouwl. Het ſchijnt, om den uitgang *lem*, *lm*, meer taalmatig, het woord manl. te gebruiken. Het aanverwante woord *melm*, hetwelk M. ST., die *in den melme* heeft, ook manl. ſchijnt te ge-

gebruiken, koude dit ſtaven. Ondertuſschen gebruikt VONDEL het onz. geſlacht: *met 't molm verduft, dat half geſtickt noch ſmoockte.* De bron des woords ligt in *malen* verborgen. *Molm* heeft ook de beteekenis van vermolming, verrotting: *de molm is in dat hout.* Van hier *molmachtig.* Zamenſtell.: *molmworm.*

MOLMEN, onz. w., gelijkvl. *Ik molmde, ben gemolmd.* Door den molm uitvallen.

MOLOS, een ond. woord bij VOND. en POOT voor eenen jagthond voorkomende; uit het lat. *molosſus.*

MOLSEM, z. n., m., *des molſems*, of *van den molſem*; zonder meerv. Molm, verrotting in het hout. Van hier het onz. w. *molſemen.* Het zameng. *vermolſemen* is het meest in gebruik. In het angelſ. is *molsnian* verrotten.

MOM, z. n., vr., *der*, of *van de mom*; zonder meerv. *zware ſoort* van bier: *brunswijkſche mom.* Men meent, dat dit bier naar eenen Krist. Mumme, die hetzelve, te Brunswijk, in het jaar 1489 zoude uitgevonden hebben, zijnen naam draagt.

MOM, z. n., vr., *der*, of *van de mom*; het meerv. is niet in gebruik. Een masker. Wij gebruiken dit woord meest oneigenlijk voor ſchijn: *onder de mom van vriendſchap iemand bedriegen. Speel, Staatsman, met de mom.* DE DECK. Zoo zegt SELS, die het manl. gebruikt: *die den bedriegelijken mom afleggen.* Zamenſtell.: *momaanzigt, momaangezigt, momgezigt, mommedans, mongewaad, mommekans*, lotgeval, *mommekanſen*, werkw., lotſpelen, *mommekanſig*, bij RODENB., *mommekleederen, mommeſpel, mommevolk*, bij HOOFT, *momtuig.* — KAMPH. heeft nog eenige andere zamenſtellingen, als *mommedek, mommeſchijn, mommeſchoon.*

Mom, (*momme*) hoogd: *mumme*, fr. *momerie*, mommeſpel, eng. *mummer*, een, die een momaanzigt voorheeft, ital. *mommiare, mummiare*, vermomd gaan. Reeds COMMODIANUS gebruikt *momerium* voor een masker, ja het gr. μομμω heeft al deze beteekenis. ADELUNG brengt het tot eenen oorſprong met *mof* en *mouw.*

MOMBER, (*mombaar, momboor*) z. n., m., *des mombers*, of *van den momber*; meerv. *mombers.* Een bezorger, een voogd van weezen, die voor derzelver bezittingen voornamelijk zorgdraagt; een *voormonder* anders genaamd: *een kind onder mombers ſtellen. Den momber der*

onnozelheid te loonen. VOND. In Gelderland, is de *Momber* van het Hof een perſoon van eene aanzienelijke bediening, die gehouden is, om de hoogheid en geregtigheid der Landſchap voor te ſtaan en te bewaren. Van hier *momberdij*, *mombardij*, bij HOOFT, *momberſchap*. Vrouwl. *momberſche*, voogdes. Zamenſtell.: *momberkamer*, weeskamer, *momberkind*, dat onder mombers ſtaat — *vermomboren*, *tutari*.

Momber, middele. *mamburnus*, *mundiburdus*, angelſ. *mundbora*. De afleiding van dit woord geſchiedt op verſcheidene wijzen. Eenigen denken aan *mond* en *burde*, dat is last, om met den mond te ſpreken. Anderen brengen het tot *mond* en *baar*, dat is, die zijnen mond draagt, om daarmede voor anderen te ſpreken. Om van de overigen te zwijgen, is de gegrondſte afleiding van *mond*, voogd. *Mond*, namelijk, is een oud woord, dat eenen man, en wel eenen man van vermogen, beduidde, en, in engeren zin, eenen bijſtand, eenen beſchutter; bij de Longobarden *mundus*, *mundualdus*. Van hier is het overgegaan tot eenen beſchermer van ouderlooze kinderen, of weezen, eenen voogd. *Momber* is, dus, voor *mondber*, *mondbaar*, gelijk het in eenige plaatſen nog wordt uitgeſproken; en dit *baar* heeft, hier, de beteekenis van ontbering, even als *loos*. Een *mondbaar* beteekent, derhalve, eigenlijk iemand, die zonder voogd is. Deze naam is, voords, overgegaan tot de voogden zelve, die onmondige kinderen verzorgen. *Amond* werd oudt. ſemand genoemd, die vrij van de beheering en voogdij van anderen was. Dit woord *mond*, bij OTFR. *munt*, zw. en angelſ. *mund*, (in de beteekenis, namelijk, van beſchutting, bijſtand, gelijk het angelſ. *mundan*, *mundian* beſchutten heet) middel. *mundium*, heeft met ons andere woord *mond* niets gemeens, dan den klank. Het ſtamt, met *man*, zeer waarſchijnelijk van het oude *ma*, kunnen, vermogen, af, waarheen ons *magt* en *mogen* ook behooren.

MOMMELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik mommelde*, *heb gemommeld*. Binnen's monds den brommenden toon *mom* maken; anders *mompelen*. Van hier *mommeling*: *de bedeesde mommeling van vreeze*. OVERZ. VAN HERV. Ook gebruikt men het, in Groningen, van kleine kinderen, die den mond veel bewegen, als zij op iets knabbelen.

MOM-

MOMMEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik momde, heb gemond.* Onz., met *hebben*; den vermomde ſpelen; zich vermomd vertoonen: *en den roep zaaide, dat de Hartoch zou uit mommen gaan.* HOOFT. Bedr. werkw.: *zich mommen.* Fig., bedekken: *haar gebrek te mommen.* DE BRUNE. Van hier *mommer, mommerij.*

MOMMIE, zie *mumie.*

MOMPELEN, (bij KIL. ook *mondpelen*) bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik mompelde, heb gemompeld.* Een woord, dat even als *moffelen, mommelen*, van den klank gevormd is, beteekenende binnen's monds ſpreken. Bedr.: *ijder mompelt zijn gebet.* HOOGVL. Onz., eenig ſtil gewag maken: *men mompelde reeds, dat de koning vergeven was. Waaroover men mompelde, dat hij zich geliet* enz. HOOFT. Van hier *mompeling: van de waarheit eener andere mompelinge*, ſtil gewag, gerucht. HOOFT.

MOMPEN, bedr., w., gelijkvl. *Ik mompte, heb gemompt.* Bedriegen: *de wacht mompen.* VOND. *Het eene zoude hij met mompen van zeekren gemaghtigde gepleegt hebben.* HOOFT. *En zich, om hem te mompen, nu aanſtelden, of zij vijanden, dan of zij vrienden waren.* BOGAART. Van hier *momping.* Het woord is, met *mommen*, van *mom* afkomſtig.

MONARCH, z. n., m., *des monarchs*, of *van den monarch*; meerv. *monarchen.* Een onduitsch woord. Alleenheerſcher: *het banket des oosterſchen Monarchs.* POOT. Het vr. *monarche* vindt men bij VOND. Van hier het ond. *monarchie, monarchij.* Het is uit het lat. *monarcha*, gr. *μοναρχων.* Wij kunnen die woorden zeer wel misſen, en moeten die, in het ſchrijven, of in eene redevoering, niet gebruiken.

MOND, z. n., m., *des monds*, of *van den mond*; meerv. *monden.* Verkleinw. *mondje.* Die opening in des menſchen aangezigt, die tusſchen de kin en den neus is, en door de lippen geſloten wordt: *zij ſneden hem den mond op.* In eenige gevallen gebruikt men het voor de lippen: *eenen kleinen — grooten — rooden mond hebben. Eenen ſcheeven mond maken.* Voor de inwendige deelen: *pijn in den mond hebben.* Voor de wangen: *eenen dikken mond hebben.* Daar de mond de zitplaats der ſpraakdeelen is, zoo heeft men eene meenigte ſpreekwijzen, die op de ſpraak en het ſpreken betrekking hebben: *geenen mond hebben*, beſchroomd in het ſpreken zijn.

zijn. *Houd den mond*, zwijg. *Den mond toehouden*, zwijgen. *Iemand den mond ſnoeren*, hem tot zwijgen brengen. *God roept, om ons den mond te ſnoeren, tolſchrapers* enz. M. L. *Lasteraars den mond ſtoppen. Meenende hun den mond te ſtoppen.* HOOFT. *Zijn mond is geſloten*, hij weet niets meer intebrengen. *Met bijbrengen, dat hun de mondt geſloten was.* HOOFT. *Den mond in iets ſteken*, zich onbeſchaamd in een geſprek mengen. *Iemand den mond opbreken*, iemand, die zwijgen wil, tot ontdekken van eene zaak noodzaaken, daartoe tergen *Dies brak het den Prinſe den mond oopen, om te zegghen.* HOOFT. *Den mond roeren*, veel ſnappen. *Den mond vol van eene zaak hebben*, er veel over ſpreken: *van Egmond had groot en kleen den mondt vol.* HOOOFT. *Den mond opſperren*, luid ſchreeuwen. *Den mond ontſluiten. Zonder den mond te ontſluiten in galmende Hozannaas.* M. L. *Iemand eenen vuilen mond geven*, hem leelijk met ſcheldtaal begroeten; ook bits toeſpreken. *Zij ſtaken eenen mond op als een oven*, zij ſchreeuwden al hun best. *Den mondt, tot de ooren toe, oopen doen, om met ſchreeuwen en ſchelden te bewijzen* enz. HOOFT. Voor vermaning, raadgeving: *iemands mond wederſpannig zijn.* Andere ſpreekwijzen hebben hare betrekking op voedſel en ſpijs en ſmaak: *hij wil er geenen mond aanſteken. Den mond op iets maken*, zich ſpitſen, om iets lekkers te zullen eten. HOOFT gebruikt het voor op iets vlammen, zeer verlangen: *het misſen der plondering, daar zij den mondt opgemaakt hadden. Iemand den mond op- of openhouden*, hem ſchraaltjes onderhouden. *Het land voedde den grygen-mond.* POOT. Voords bezigt men *mond*, met verſcheidene voorzetſels, waar het of eigentlijk, of, in de beide reeds genoemde gevallen, oneigentlijk voorkomt. Met *aan*: *nu kust hij ook met vrugt aen haer koralen mont.* POOT. *Iemand mond aan mond ſpreken.* Met *bij*: *ik moet het niet bij monde, maar bij geſchrifte hebben. Bij monde beſcheiden. Voor zijne Majeſteit bij monde de geleghenheit der zaaken doen ontleeden.* HOOFT. Met *binnen*: *binnen's monds ſpreken.* Met *door*: *zij verklaarden door den mond hunner gezanten.* Met *in*: *Iemand in den mond loopen*, van zelf ontmoeten, zonder gezocht te worden. *Hij is los — ſtout in den mond*, hij ſpreekt onbedachte en ſtoute taal. *Hij uit maar alles, wat hem in den mond komt.*

Hij

Hij gaf hem het woord in den mond. De geenen, die der Hartoghinne dit vertoogh in den mondt gegeeven hadden. Hooft. *Iets dikwijls in den mond hebben*, er dikwijls van ſpreeken. Van eenen ſnorker en zwetſer zegt men: *hij heeft veel in den mond, maar weinig in het hart*, ook *in de daad. Mijn lof blijft in elx mont naemhaftigh en onſterfelijk.* Vond. *Dat zal'u niet in den mond vallen*, zonder moeite, zult gij dit uw beſtaan niet verwerven. *Die zaak is hem in den mond beſtorven*, hij ſpreekt er altijd van. *Gelijk hem de Godsdienst in den mond beſtorven.* Hooft: *Ik drong er op aan, dat de bewoording van onder malkanderen te ſpreeken met lofzangen, enz. in den mond hebbe*, te kennen geve. M. L. Met *met*: *met eenen onbeſchaamden mont ſpreken.* Poot. *Hij ſtaat met den mond vol tanden*, hij ſtaat en kan niets zeggen. *Met den mond wijd open ſtaan*, aandachtig toeluisteren; ook verzet ſtaan. *Met vollen mond iets zeggen*, met alle genegenheid iets getuigen. Met *naar*: *iemand naar den mond ſpreken*, ſpreken, dat hem zeer behaagt. *Iemand naar den mond zien*, zoo ſpreken als een ander voorgaat: *en allen zien naa den mondt van den Kardinaal.* Hooft. *Dat is naar zijnen mond*, die ſpijs ſmaakt hem. *Het wildtbraat was na ſijnen mont.* Bybelv. Met *om*: *beſturven om den mond.* Hooft, *iemand honig om den mond ſmeren*, hem vleijen. Met *op*: *iemand op den mond ſlaan. Hij moest zich op den mond kloppen*, hij moest, voor het geregt, zijne eigene getuigenisſen logenſtraffen. *Dat vrouwmensch is op den mond niet gevallen*, dat kan de tong wel roeren. *De hand op den mond!* zwijg! *Op den mond gezet zijn*, lekker op het eten vallen. Met *uit*: *iets uit iemands mond opſchrijven. Gij neemt mij het woord uit den mond*, zoo als gij daar ſpreekt, zoude ik zoo aanſtonds ook geſproken hebben. *Juffer uit den mond ſpeien*, vrij uitſpreken. *Dat viel mij uit den mond*, ik zeide dat onbedachtzaam. *zij ſpreken niet uit eenen mond*, zij ſpreken elkander tegen. Men noemt dit ook: *uit twee monden ſpreken. Iemand het brood uit den mond nemen — ſtooten*, hem in de nering onderkruipen. *Uit zijnen mond beſparen*, niet opeten, voor eenen anderen tijd bewaren. Van hier het ſpreekw. *dat men ſpaart uit den mond is voor de kat of den hond.* Met *voor*: *iemand voor den mond zoenen — kusſen. En kust uw' meester voor den mond.* De Deck.

Voor

Voor den mond zorgen, voor mondbehoeften. *Wat goeds voor den mond hebben*, lekkere ſpijs eten. *Hij neemt geen blad voor den mond — hij laat geene ſpinnewebben voor den mond waſſen*, hij heeft veel ſnaps. *Dat gaat uwen mond voorbij*, gij ſpitst u er te vergeefs op. Verders wordt *mond*, oneigenlijk, genomen voor eenen perſoon, die, in plaats van anderen, ſpreekt: *den mond des Heeren vragen* was, oudtijds, de Profeten raadplegen. *Eertijts waren de Priesters Godts mont.* NYLOE. POOT noemt Mozes *den Mont der wetten.* Zoo heet een openlijk bidder tot God de *mond der gemeente.* Voor hongerige perſonen: *ik moet voor twintig monden zorgen.* In het gemeen voor menſchen: *dit ſtuk, geloofd, maakt hongrige en verzaade monden voor loffpraak los.* M. L. Hierheen behooren de zamſtell.: *grootmond, lastermond, pruilmond*, enz. *Mond* wordt ook, in den deftigen ſtijl, van beesten gebruikt: *de Heere opende den mond der ezelinne.* BYBELV. Dichters ſchrijven, bij perſoonsverbeelding, ook anderen dingen eenen *mond* toe: *de aarde doet haren mond op. De dageraad, met rozen om den mond. De mond des grafs*, met het denkbeeld van verſlinding. *Nooit opende de doot haer' mont zoo ijslijk.* POOT. Hierheen behoort: *de morgenſtond heeft goud in den mond.* Zie *goud.* Om eenige gelijkheid worden eenige openingen ook met dien naam benoemd. Als *de mond* van eene rivier, de plaats, waar zij zich in een grooter water ontlast: *de breede Nijl, die door zeven monden*, enz. POOT. Vele onzer ſteden en plaatſen, die aan den ingang en uitloop der rivieren gelegen zijn, werden eertijds met dit woord *mond, mund*, als derzelver uitgang, zamengevoegd; als *ijſſelmonde*, aan het begin van den ijſſel — *roermonde, roermund* aan den mond van de roer — *dendermonde*, aan dien van de rivier de dender. Dit *mond*, of *monde, munde*, verandert bij ons ook, in *mude, muide*, of *muiden*, in den angelſaksiſchen trant, alwaar de *n* gemist wordt, als in ons *Muiden*, de mond van de vecht — *Arnemuiden* de mond van de Arne enz. Van eene haven: *een bekwame haven, en is deszelfs mond hoofdsgewijze zeewaarts uitgezet.* BOGAART. Van een ſtuk geſchut: *te reukeloos verdedigt door 't grof geſchut en zijn metaelen mont.* MOON. Zoo ſpreekt men van *den mond eener ſpelonk — eens puts — zaks — ovens.*

Van

Van *den mond der maag — der baarmoeder — der blaas* enz. Van hier *mondelijk*, *mondeling*. Zamenſtell. *mondbehoeften*, *mondbode*, *mondgat*, van een blaastuig, *mondgemeen*, *mondgemeenſchap*, *mondgeſprek*, *mondhout*, keelkruid, *mondharp*, *mondijzer*, gebit der paarden, *mondkok*, *mondkost*, *mondlijm*, *mondpranger*, *mondſtuk*, *mondvol*, *mondzorg*, bij TRIP, enz.

Mond, in opper- en nederduitschland, ſedert KERO, *mund*, deen. en zw. *mund*, bij ULPHIL. *munths*, ijsl. *mun*, angelſ. *mud*, eng. *mouth*. Het ſtamt, zeker, van een oud woord *manen*, *munen* af, dat, met *maden*, *maaijen*, afſnijden, eenen oorſprong heeft. Deze beteekenis wordt, door het lat. *mandere*, eten, bijten, *manducare*, kaauwen, *mandibula*, het gebit, bevestigd, en door het ital. *mangiare*, fr. *manger*, eten, niet minder geſtaafd. In het wall. heet *mant* de kieuwen.

MONDBAAR, zie *momber*.

MONDEN, onz. w., gelijkvl. *Ik mondde*, *heb gemond*. Wel ſmaken: *het deensch gerecht, op zijn hollandsch gekookt. Mondt het hun*, enz. HOOFT. *Het over edle zout, dat alle ſpijs doet monden*. F. DE HAAS. Bij overdragt, gebruikt men het voor ſmaken, behagen: *dit antwoordt mondde den ſpaanſchen Koning niet*. HOOFT. *Monden* beteekende, voorheen, ook ſpreken. Het zamengeſt. *vermonden* is nog in gebruik.

MONDIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Meerderjarig, buiten voogdij. Gemeenelijk wordt het verklaard door iemand, die het regt heeft, om door eigenen mond te ſpreken, en, op zijnen eigenen naam, dingtalen te voeren; *zelfmonden* anders geheten: *eene mondige dogter*, die dien ouderdom bereikt heeft, dat zij van de ouderlijke of voogdelijke magt ontſlagen is. De gewone afleiding van *mond*, waarmede men ſpreekt, is, ondertuſſchen, zoo gegrond niet, als die van *mond*, in de beteekenis van voorſpraak, beſchutting; zoodat het, eigenlijk, iemand is, die zich zelven verdedigen kan. Zie *ig*.

MONDIG, bijv. naamw. en bijw., *mondiger*, *mondigſt*. Smakelijk, lekker: *mondige wijn*. Stout in den mond: *een mondig wijf*. Die eenen mond heeft; wanneer het in zamenſtell. alleen gebruikelijk is, als: *veelmondig*, enz. Zie *ig*.

MONNIK (*munnik*), z. n., m, *des monniks*, of *van den monnik*; meerv. *monniken*. Een godsdienſtig perſoon, die zich, naar de denkwijs der roomſche en griekſche kerk, in gemeenſchap met anderen, tot den ongehuuwden ſtaat verbindt. *Een monnik worden. Een verloopen monnik. De kap maakt den monnik niet. Gelijke monniken gelijke kappen.* — Is er eene belofte van vrijwillige armoede bij, dan noemt men hen *bedelmonniken*. Om de gelijkheid, misſchien, van de kale kruin eens monniks, draagt eene ſoort van bedwarmer den naam van *monnik*. Van hier *monnikerij*, geest of inborst eens monniks, *monnikſchap*, vrouwl. voor de broederſchap der monniken, onz. voor de hoedanigheid eens monniks. Zamenſtell.: *monnikenklooster*, *monnikenlatijn*, *monnikenleven*, *monnikskap*, ook eene plant, *monnikskleed*, *monniksmouw*, — *monnikenwerk*, nutteloze arbeid; dewijl de Monniken, in oude tijden tot zekeren arbeid, hoe weinig die ook beteekende, verpligt waren, om niet ledig te zijn, al ware het ook, dat zij den volgenden dag vernietigden, hetgeen zij den vorigen gemaakt hadden; hetwelk dikwijls het geval was — *monnikswezen*, enz. Het woord is uit het lat. *monachus*, gr. μοναχος ontſtaan. Het oorſprongelijke is μονος, *alleen*, omdat men, in de eerſte tijden des Kristendoms, de kluizenaars alleen dus benoemde. Meer overeenkomſtig met het oorſprongelijke zou derhalve *monik* zijn; doch het gebruik en de algemeene uitſpraak hebben *monnik* ingevoerd.

MONSTER (*munſter*), z. n., vr., *der*, of *van de monſter*; meerv. *monſters*. Een oud woord, nog overig in *Weſtmunſter*, *Noordmunſter*. Het is, eigenlijk, een klooster, van het lat. *monaſterium*, bij KER. *munistre*. Van hier eene kerk, kloosterkerk: *die Monſter van Rensborch mede dede ſie maken*. M. STOKE.

MONSTER, z. n., o., *des monſters*, of *van het monſter*; meerv. *monſters*, *monſteren*. Een woord, bij makelaars veel in gebruik; een ſtaal, een proefje, van eenige waren of goederen, waarnaar men dezelve leveren kan; een toonſtuk: *een monſter van papier*, *koren* enz. Van het fr. *montre*, en dit van het lat. *monſtrare*, aantoonen. Zamenſtell.: *monſterblad*. *Monſter* is ook, in het gemeene leven, een patroon, voorbeeld.

MONSTER, z. n., o.; *des monſters*, of *van het monſter*; meerv. *monſters*. Van het lat. *monſtrum*. In het gebruik reeds aangenomen, voor een gedrogt; wanſchepſel: *den redeloozen beesten en monſteren gelijk*. POOT. Bij overdr.: *dat is een monſter van een kind*, dat, door vettigheid, als misvormd is. Iemand, die, in woeste wreedheid, aan monſters gelijk is: *eer hem d'ontmenſchte monſters vatten, en hechten aan dit hout*. POOT. Van hier *monſterachtig*. Zamenſtell.: *monſterdier*; *monſtertemmer*.

MONSTEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik monſterde, heb gemonſterd*. Eigenlijk, naauwkeurig en ſtukswijze bezien, om het goede van het ſlechte af te zonderen. In het bijzonder, gebruikt men het van krijgsvolk, wanneer het geſchouwd wordt: *het volk wordt, heden, gemonſterd. Paarden monſteren. — Ik durf wel tegen hem monſteren*, mij tegen hem laten beoordeelen. Van hier *monſtering*, eigenlijk *heerſchouwing*, *wapenſchouwing*; ook *wapenſchouw*. Zamenſtell.: *monſterheer*, *monſterplaats*, *monſterrol*. Uit het lat. *monſtrare*, toonen.

MOOI, bijv. n. en bijw., *mooijer*, *mooist*. Eenigzins ſchoon; hupsch; fraai: *hij heeft een mooi kleed aan. Een mooi meisje*. Tot andere dingen overgebragt: *het is heden mooi weer. Mooi weer ſpelen*, zwieren: *Met eens anders geld ſpeelde hij mooi weer. Wij hadden eene mooije meimaand. Er woei eene mooije koelte. Mooi met iets zijn*, zich zelven over iets behagen. *In plaats hij zich over die daad ſchaamde, was hij er mooi mede. Zich mooi maken*, zich tamelijk oppronken. *Gij hebt dat daar mooi gemaakt*, gij hebt dat daar leelijk laten liggen. Verkleinw. *mooitjes*. Van hier *mooilijk*. bij v. MAND. Het woord wordt, in de dagelijkſche taal alleen, gebruikt. Zie *mei*.

MOOKHAMER, zie *moker*.

MOOLIK, (*moolijk*, *mooluk*; bij VONDEL ook *moloch*; *molock*, *molik*, *moluk*), z. n., m., *des mooliks*, of *van den moolik*; meerv. *moolikken*. Een ſchrikbeeld, eene ſchuuw, waarmede men vogels bang maakt: *een moloch voor de vogelen*. VONDEL. *Een molock houd de kors voor musſchen onbedorven*. VOND. *Den molik kendeſe op een trip*. VOND: *En 't ſijn maar molicken, gevult met kaf en wijnt*: J. COSTER. De afleiding is onzeker. Het

konde uit *moon*, bij KIL, dat is ſpook, geest, het gr. δαιμων, lat. *daemon*, en *lijk*, dat is gelijk, afgeleid worden; *moonlijk*, *moolijk*. HESYCH. heeft μωλυξ en μωλυκα. Het heeft ook eenige gelijkheid met het gr. μορμολυκη, een ſchrikbeeld, waarmede voedſters de kinderen bang maakten; dit was ook een momaangezigt op het tooneel.

MOON, zie *moolik*.

MOOR, *more*, zie *moer*.

MOOR, z. n., m., *des moors*, of *van den moor*; meerv. *mooren*. Eigenlijk, een inwoner van het voormalige Mauritanie, het hedendaagſche Marokko. Met dien naam zijn zij den Europeers bekend geworden, ſedert de agtſte eeuw, toen dit volk, zich langs de geheele afrikaanſche kust uitgebreid hebbende, van daar in het westelijke Europa eenen inval deed. Naderhand noemde men ook de Ethiopiers, wegens de bruine kleur, *mooren*. Onder dezen naam komen de laatſten, in de OVERZ. VAN DEN BYB., meermaals voor. Wijders is een *moor* een mensch van eene zwarte kleur, kroes haar en dik van lippen, zoo als de bewoners van het zuidelijke Afrika: *o vrekken, die uw hart verſlaeft aen 't geen een moor uit d' aerde graeft*. POOT. Van hier de ſpreekwijs: *den moor*, of *mooriaan*, *ſchuren — waſſchen*, vergeefsch werk doen. *Laet mij ook langer niet den Moor zoo vlijtigh waſſchen*. POOT. Oneig. noemt men *blanke mooren* (negers) menſchen, door de Spanjaards *Albino's* genaamd. Voor *moor* zegt men ook *mooriaan*. Het vr. is *moorin*. Van hier *moorsch*: *in het Moorsch gebergt*. POOT. Zamenſtell.: *mooros*, zwarte os, *moorendans*, *moorenland*, *moorman*, *moorpaard*, pikzwart paard. Het ſtamt af van het lat. *maurus*.

MOOR; z. n., m., *des moors*, of *van den moor*; zonder meerv. Eene ſoort van zijden ſtof. Uit het fr. *moire*. Men kan het woord ook in het meerv. gebruiken, als van meer ſoorten geſproken wordt: *een koopman in ailerlei gewaterde moren*.

MOORD, z. n., m., *des moords*, of *van den moord*; meerv. *moorden*. Dit woord heeft, eertijds, eenen lijdelijken zin gehad, beteekenende eenen geweldigen dood, zooals het angelſ. *morth*, het wallach. *moarte*, perſ. *mork*, gr. μορος, lat. *mors*. Dit ſchijnt nog overig in de ſpreekwijs, wanneer men met eenen vloekwensch zegt: *dat*

dat de moord hem ſla! (dat hij ſterve!) VOND. *Daarna ſloegh hem de moort.* HOOFT. Ook: *hem ſteekt de moord. Hoe leed het God, dat hem de moord niet eer en ſtak.* VOND. *Van den moord geſtoken.* SPRANCKH. Verkeerdelijk zegt HALMA *de moord ſteken: hij zal de moord haast ſteken.* Wij hebben nog eene ſpreekwijs: *gij mogt de moord;* wanneer men, met eenen ſterken afkeer, het tegendeel van eene zaak wil bevestigen. Zoo zegt iemand bij HOOFT: *ik ben een Godt.* Het andwoord is: *ghij moght de moordt.* Hier ſchijnt het ook dien lijdelijken zin van dood te hebben, en in den eerſten naamval te ſtaan, voor: in plaats van eenen God, mogt gij de moord liever zijn. Zoo ook: *hen haal' de moord! Hunn' goddeloosheidt haal' de moordt!* HOOFT. Thands wordt het, anders, in eenen dadelijken zin, voor eenen opzettelijken en wreeden doodſlag genomen: *eenen moord begaan. Zich aan moord ſchuldig maken.* In het gemeene leven, voegt men er, ten overvloede, *doodſlag* bij: *daaruit komt nog moord en doodſlag. Orfeus heeft het menſchelijk geſlacht door vaerzen afgeſchrikt van moort, en beestigh leven.* A PELS. *Uw Prins zal nooit dien moort gehengen.* HOOGVL. *Moort roepen. Hij ſchreeuwt moord en brand! De roode haen begint vervaerlijk moort te kraeien.* POOT. Van hier het verouderde *moordig*, bij HOOFT. Zamenſtell.: *moordban*, *proſcriptio*, bij HOOFT, *moordbeſluit*, bij KAMPH., *moordboog*, bij POOT, *moordbrand*, *moordbrander*, verraderlijke brandſtichter, om een huisgezin te vermoorden, *moorddadig*, *moorddadigheid*, *moorddadiglijk*, *moorddrank*, *moordfeest*, *moordgeroep*, *moordgeſchrei*, *moordgeſpan*, *moordgeweer*, *moordgewelt*, *moordgierig*, *moordjaar*, *moordklak*, *moordkuil*, een moordhol. *Eenen moordkuil van zijn hart maken*, iets verzwijgen. *Moordkuil* is ook, bij HOOFT, het fr. *caſemate*, hoogd. *mordgrube.* — *Moordlust*, *moordmes*, *moordpook*, *moordpriem*, *moordrumaer*, *moordſchavot*, waarop onſchuldigen, op eene wreede wijs, het leven verliezen, *moordſpelonk*, *moordſtuk*, een moord, *moordtooneel*, *moordtrompet*, *moordwapen*, enz.

Moord, bij OTFRID. *mord*, in het gedicht op den heiligen ANNO *mohrt*, in het zwabenſp. *mort*, hoogd. *mord*, nederſ. *moord*, deen. en ijsl. *mord*, zw. *mord*, *mordom*, boh. *mord*, finl. *murha.* Andere talen voegen

er eenen uitgang bij, als de goth. *maurthr*, angelf. *morđur*; *morther*, eng. *murder*, fr. *meurtre*; middeleeuw. *murdrum*. Het ſchijnt, met het lat. *mors*, tot eenen oorſprong te behooren. Ons *martel*, *vermorzelen*, het lat. *mordere*, met de tanden verbrijzelen, kunnen hierheen ook gebragt worden.

MOORDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik moordde*, *heb gemoord*. Op eene moorddadige wijs dood ſlaan: *zij vielen aan 't moorden en plondren*. HOOFT. *Wanneer men in 't midden van u ſchricklick ſal moorden*. BYBELV. *Vroeg begon Kain te moorden*. VOLLENH. *Hij ſchijnt met zijn gezicht de juffer ſchap te moorden*. VOND. Van hier *moordenaar*, ook *moorder*, *moorderes*, *moorderij*, bij TRIP.

MOORIAAN, zie *moor*.

MOOS, *moze*, zie *moesjanken*.

MOOT, z. n., vr., *der*, of *van de moot*; meerv. *mooten*. Schijf van eenen viſch:

'k Heb hier ook geitekaas, en mooten met een' ſtaert,
Van dus een' dikken aal. POOT.

HOOFT gebruikt het ook van andere dingen: *Sonoij ried een moot ten midde uit den Haarlemmer dijk te ſnijden*. Het woord is zeker uit eene bron met het lat. *meto*, ons *maden*, *maaijen*, moeſog. *maitan*, ſnijden. Verkleinw. *mootje*.

MOP, z. n., vr., *der*, of *van de mop*; meerv. *moppen*. Groote, gebakkene metſelſteen: *klei moet door kracht van lucht en vuur tot een mop en klinker droogen*. M. L. TYDW. Zamenſtell.: *mopſteen*: *een mopſteen aanziet voor een kind*. OUD. Bij KIL. *moffe*. De oorſprong is onzeker. Wij hebben nog een woord *mop*, verkleinw. *mopje*, dat een klein, langwerpig rond koekje beteekent, en even duiſter is, wat den oorſprong aangaat.

MOP, z. n., m., *des mops*, of *van den mop*; meerv. *moppen*. Verkleinw. *mopje*. Eene ſoort van kleine doggen, met eenen ſtompen, zwarten ſmoel, die er barſch uitzien. De grond der benoeming ſchijnt te liggen in dat barſche en onvriendelijke voorkomen, in de hangende lippen, en den ſtompen ſnuit. Misſchien is het woord uit Engeland afkomſtig, waar *mop* een hatelijk gezigt, *mope* eenen bloedbeuling, eenen domkop, en *to mope* dom

zijn

zijn beteekent. Zamenſtell.: *mopmuts*, vrouwennachtmuts, om de gelijkheid dus genaamd.

MOPPEN, ons. w., gelijkvl. *Ik mopte*, *heb gemopt*. Zoo onvriendelijk zien als een mop; pruilen, knorren, ontevreden zijn. Van hier *mopper*, *mopſter*.

MORAS, zie *moeras*.

MOREL, (*moerel*), z. n., vr., *der*, of *van de morel*; meerv. *morellen*. Eene groote bruine kers. Zamenſt.: *morellenbier*, *morellenboom* enz. Bij KIL. *marelle*, *amarelle*, hoogd. *morille*, *amarelle*. TEN KATE brengt het woord tot eenen oorſprong met *moerbei*, wegens de donkere kleur.

MORGEN, een bijwoord, dat, uit het volgende naamwoord, ontſtaan is, en den naast volgenden dag beteekent; in onderſcheiding van heden en gisteren. *Ik zal u, morgen, berigt zenden. Morgen is het woensdag. Morgen vroeg. Morgen voormiddag. Morgen middag. Morgen namiddag. Morgen avond. Ik konde, heden of morgen, komen te ſterven.* Dit bijwoord kan dan alleen gebruikt worden, als de naast volgende dag, ten opzigt des ſprekers, nog toekomend is; daar men, anders, *'s daags daarna*, of *den volgenden dag* zeggen moet.

Bij TAT. luidt dit woord *morgan*, *morgana*, nederſ. en hoogd. *morgen*, angelſ. *to morgen*, eng. *to morrow*, ierl. *marach*, waarmede, door letterverzetting, het hebr. מחר overeenkomt.

MORGEN, z. n. van., *des morgens*, of *van den morgen*; meerv. *morgens*. De tijd tusſchen den nacht en den vollen dag, de tijd wanneer de zon opkomt, en de oogenblikken daarna. In vele gevallen gebruikt men *morgenſtond*. *Op eenen vroegen morgen*. HOOGVL. *In 't krieken van den morgen*, POOT. *Voor 't rijzen van den morgen*. POOT. *De morgenſtond breekt aan. Ik heb hem, dezen morgen, geſproken. Het is een ſchoone morgen — morgenſtond. Iemand goeden morgen wenſchen — zeggen. Alle morgen. Heden morgen. Van morgen zeide hij het mij. 's Morgens is het best. Gister morgen.* Dikwijls beduidt het den ganſchen voormiddag: *ik heb hem drie morgens opgewacht.* In den dichterlijken ſtijl, gebruikt men *morgenſtond* voor jeugdigen leeftijd. Zoo ook: *in 's werelds morgenſtond*, VOLLENH. Zamenſtell. *morgendauw*, *morgendrank*, *morgenmeten*, *morgengaaf*,

welke eene bruid, 's morgens na den eersten bijslaap, van haren bruidegom ontvangt, *morgengebed*, *morgenglans*, *morgengroet*, *morgenlied*, *morgenmaal*, een groot ontbijt, ook melk, die 's morgens gemolken is, *morgenoffer*, *morgenrood*, *morgenspraak*; *morgenspraak houden*, over landzaken of dergelijke dingen, naar de wijs der oude Duitschers, die, in den nuchteren morgenstond, die dingen deden, beraadslagingen nemen. *Morgenster*, (*morgenstar*) dagster, ook eene knods met prikkels, waarmede men matrozen wapent, *morgenstond*, *morgenwekker*, *morgenwensch*, *morgenwerk*, *morgenzang*, *morgenzegen*, *morgenzon*, enz.

Morgen, ULPHIL. *maurgin*, KER. *morkan*, OTFR. en TAT. *morgan*, hoogd. *morgen*, nederl. *morgen*, deen. *morgen*, angelf. *morgen*, *marn*, eng. *morning*, *morn*, zw. *morgon*, ijsl. *morgun*. Het is zeer waarschijnelijk, dat het woord van het aanbreken des lichts, gelijk de avond van het afnemen, zijnen naam ontleend heeft. *Morgen* kan, dan, tot het geslacht des woords *meer*, *vermeerderen* behooren, bij OTFR. *merran*, wassen, toenemen, zoo als het lat. *cras*, morgen, tot *crescere*, en *mane*, de morgenstond, tot *man*, *maan*, dat is helder, lichtend, gebragt kan worden.

MORGEN, (naar den tongval van anderen, *margen*, *mergen*) z. n., o., *des morgens*, of *van den morgen*; meerv. *morgen*, hetwelk van den gewonen regel afwijkt, doch door het algemeene gebruik gewettigd wordt. Eene landmaat van zeshonderd rijnlandsche voeten. Zamenstell.: *morgental*, het getal der morgen lands, over welke de omslag der belasting gedaan wordt: *in eenen polder bij morgentalen stemmen*, dat is naar mate een ingeland, in eenen polder, een getal van zoo of zoo veel morgen lands bezit.

Ten aanzien van de afleiding van dit woord, stelt men gemeenelijk, dat *een morgen lands*, eigenlijk, zoovel is, als iemand, in eenen morgen, dat is eenen voormiddag, beploegen kan. Ook brengt men het tot het oude *mark*, *march*, voor een teeken van grensscheiding, bij KIL. *limes*; gelijk men, op het platte land zoo wel *morgen*, als *morgen* zegt. Bij HESYCH. *μοργος*.

MORLEN, onz. w., gelijkvl. *Ik morlde*, *heb gemorld*,

In den donker, of bij den tast, arbeiden. Een woord van den klank gevormd, zoo het ſchijnt.

MORREN, onz. w., gelijkvl. *Ik morde, heb gemord.* Een dof geluid, gemurmel hooren laten: *zij morden met den mont.* VOND. Dichters gebruiken dit woord, als: *een morrend beekje. Hetzij een zoet geruijsch geſtort met vlieden waterloop door nieuwe bloemen mort.* VOND. Van den trillenden en doffen toon eens ſpeeltuigs zegt HOOFT:

Zoo ſteurt de Florentijn op vorstlijke toonneelen,
Met morrende teorb' 't geſprek der geen' die ſpeelen.

Oneig., zijn ongenoegen tegen zijnen meerderen, door knorrende toonen, aan den dag leggen, en verder, zijn ongenoegen, op eene onbeſchaafde wijs, door woorden, uiten: *niet te min, het was maar morren, en daar bleef het bij.* HOOFT. Van hier *morrig, morring: dit vloeiend muziekſtuk gorgelt, daer het vloeit, zijne zoetluidende morringen,* OVERZ. VAN HERV. Ook voor morrend ongenoegen: *des volks morring.* Een woord, dat van den klank gevormd is, zweed. *morra, murra*, hoogd. *murren*, krain. *mermuram.* Het is met *murmelen*, het nederſ. *mirren*, klagen, bij OTFR. *mornen*, en met het lat. *moerere* verwant.

MORS, een bijwoord, in het gemeene leven alleen gebruikelijk van dingen, die plotſelijk en geheel verbroken worden: *hij bleef mors dood. Was derhalven alle rond — ende openhartigheidt mors geſteurt onder de borgerije.* HOOFT. Het woord behoort tot het geſlacht van *mortel, vermorzelen.* In het oudfriesch heet *morthdalch* eene wonde, waarbij eene verplettering, vermorzeling plaats heeft. Zie *morzelen.*

MORS, z. n., vr., *der*, of *van de mors*; meerv. *morſen.* Een vuil vrouwmensch. Zamenſtell.: *morsbeer*, een morſig mensch, *morsbeerig, morsjurk, morskeuken, morspot*, ook *morſebel*, een morſig wijf. Het ſchijnt tot het geſlacht van *moor, more, moer, moeras* te behooren.

MORSEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik morste, heb gemorst.* Onz., met *hebben*; kladden, vuil maken: *dat kind morst met het eten.* Oneig., beneden de waardigheid van zich zelven met eene gewigtige zaak handelen; *Auvergne en Antragues morſen met den Spanjaardt.*

Hooft. Bedr., op eene oneerlijke wijs, ter sluip, iets doen: *ik wist dien buit zoo stil bij avont niet te morsen.* Vond. Bedekken: *om 't quaet te morsen.* Cost. *Den zieken in de pan morsen* heeft Oud., voor den zieken verwaarloozen. Van hier *morserij*. Zamenstell.: *vermorsen.*

MORSIG, bijv. n. en bijw., *morsiger*, *morsigst*. Vuil, kladdig: *morsige handen hebben.* Iets, waarbij men niet schoon blijft: *gij kunt bij morsigh weer het zingen aen den haert.* Poot. Van hier *morsigheid*. Zie *ig*.

MORTEL, z. n. m., *des mortels*, of *van den mortel*; het meerv. is niet in gebruik. Zekere kalk, die met klein gestootene of gemalene steenen, ook met grof zand vermengd is: *die nogh gheen moortel maken kan, wilt metzelen.* De Bruyn. Voords gruis van steen. Van hier de spreekwijs: *te mortel slaan. Eer hij u uit den troon, den allerhoogsten trans van eere nederklincke aan gruis en stof te mortel.* Vond. Van hier *mortelig*, kruimelig. Zamenstell.: *mortelbak.* Met *morzel* verwant. Bij Kil. *morter*, fr. *mortier*, eng. *morter*, lat. *mortarium.*

MORTELEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik mortelde*, *ben* en *heb gemorteld.* Onz., met *zijn*, aan mortel vallen. Het zameng. *uitmortelen* is meest in gebruik: *de muur mortelt uit.* Bedr., te mortel slaan: *die eiken aan spaanders mortelt.* M. L.

MORTIER, z. n., m., *des mortiers*, of *van den mortier*; meerv. *mortieren.* Een vat, uit eene vaste stof gemaakt, om harde ligchamen, door middel van eenen stamper, daarin te verbrijzelen; een vijzel. Wij gebruiken dit woord meest van steenen, marmeren vijzels: *al stiet ghij den dwaes in een mortier.* Bybelv. Wijders, een stuk geschut, aan eenen mortier niet ongelijk, dat scheef in de hoogte ligt, om daaruit bommen, granaten enz. te werpen; een bomketel. Zamenstell.: *mortierstamper*, *mortierstok.*

In de eerste beteekenis behoort het tot het geslacht van *mors*, *mortelen*, het oudlat. *mortare*, bij Festus door *conterere*, verbrijzelen, in stukken stooten, verklaard. Voor geschut is het in het middeleeuw. lat. *mortarium.*

MORW, zie *murw*.

MORZEL, z. n., m., *des morzels*, of *van den morzel*; meerv. *morzelen.* Een verbrijzeld stuk: *aan morselen hou-*

houwen. VOND. Met het bijw. *mors*, uit eene bron. Verkleinw. *morzeltje.*

MORZELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik morzelde, heb gemorzeld.* Te morzel ſlaan. Van hier *morzeling*, zoowel voor brijzeling, als voor kleine ſtukjes, wanneer men *morzelingen* gebruikt. Van het oude *mor*, ijsl. *mir*, bijten. *Morzelen* is derhalve, eigenlijk, dikwijls bijten, en daardoor aan ſtukken bijten, verbrijzelen.

MOS, z. n., o., *van het mos*; zonder meerv. Eene ſoort van zeer teeder plantgewas, niet alleen op vochtige, ſchaduwrijke plaatſen, maar ook op oude boomen, hout, ſteenen enz. groeijende, en zeer zacht in het aanraken zijnde: *eene zitbank met mos bewaſſen. Gij ziet hoe 't groene mos de ſteene zetels hier als met fluweel beſpreit.* POOT. Van hier *mosachtig.* Zamenſtell.: *boommos, zeemos* enz.

Mos, bij STRYK. *mos*, angelſ. *meos*, eng. *moſſ*, hoogd. *moos*, deen. *moos*, fr. *mouſſe*; zw. *moſſa*, ijsl. *moſa*; lat. *muſcus*, middeleeuw. *muſſa, muſſum, muſſus*, boh. en pool. *mech*, wallis. *muſogl*, arab. *moſe.* ADELUNG brengt het, wegens de weeke en zachte geſteldheid dezer plant, tot het geſlacht van *moes, moeras.*

MOSCH, zie *muſch.*

MOSKEE, z. n., vr., *der*, of *van de moskee*; meerv. *moskeen.* Een woord, uit het turkſche *mesdſched*, een bedehuis der Mohamedanen, verminkt. Eigenlijk, draagt een klein bedehuis dien naam; een grooter heet *dſchamſ.*

MOSKET, zie *muſket.*

MOSKOVIE, z. n., o., zonder meerv. Het rijk van den grooten Czaar. Van hier *möskoviet, moskoviter, moskovisch: moskoviſche matten.* Zamenſtell.: *moskovischvarer*, (*moskovischvaarder*) een ſchip, dat op Moskovie vaart.

MOSSEL, z. n., vr., *der*, of *van de moſſel*; meerv. *moſſels, moſſelen.* Een bekende ſchelpvisch; *als de moſſel aan haar ſchelp vast is.* HOOFT. Oneig. noemt men, in het gemeene leven, eene rogchel met dien naam; gelijk, voor het werkw. rogchelen, *moſſelen* gebruikt wordt. Zamenſtell.: *moſſelgeld*, klein geld, *moſſelkreek, moſſelkruijer, moſſelman, moſſelſchelp* (*moſſelſchulp*), *moſſelſchuit, moſſelvanger, moſſelvangst, moſſelvloot*, eene klei-

kleine ſlechte vloot, *moſſelvrouw*, *moſſelwagen*, *moſſelwijf*. Het woord is uit het lat. *musculus*.

MOST, z. n., m., *des masts*, of *van den most*; zonder meerv. Uitgeperst ſuikerachtig ſap van verſcheidene vruchten, voor derzelver gesting. In engeren zin, nieuwe onklare wijn, eer hij gegest heeft: *en ſchenkt den zoeten most.* Hoogvl. *'t Herfſtſaizoen perst hem most.* Poot. Fig.: *zou dan de nieuwe Most van het Koningrijk der Hemelen, de Goddelijke Geest, een hart vervullen* enz.? M. L. Van het lat. *mustum*.

MOSTAARD, (*mosterd*) z. n., m., *des mostaards*, of *van den mostaard*; zonder meerv. Een bekend zaad: *mostaard zaaijen.* Meest gebruiken wij dit woord voor het gemalene zaad, dat, door vermenging met water, most, of wijnazijn, tot eene ſaus wordt: *in den mostaard ſtippen. Dat is mosterd na den maaltijd*, die raad komt te laat. *Mostaard*, dierder koop dan een ander: *hij heeft er tien gulden mostaard aan.* Zamenſtell.: *mostaardlepeltje*, *mostaardman*, een, die mostaard maalt en verkoopt, *mostaardmolen*, *mostaardſaus*, enz.

Van *most* en den uitgang *aard* (*erd*). Halma noemt het woord vrouwl., dat niet na te volgen is. Fr. *moutarde*, eng. *mustard*, hoogd. *möſtrich*, nederſ. *mustert*, lijfl. *mästling*, ital. *mostarda*. De uitgangen *aard*, *rich*, *ling* beduiden hier, in het gemeen, eenerlei, namelijk iets dat den aard van het naamw. *most* heeft.

MOT, z. n., vr., *der*, of *van de mot*; meerv. *motten*. Een zekere ſchietworm, die door wollen kleederen, papier enz. knaagt: *Hippocrates eerlang gegeten van de mot.* De Decker. *De mot is in dien winkel*, die winkel raakt ledig. *De mot in de maag hebben*, ſpreekw. voor honger hebben, hongerig zijn. Van hier *mottig*: *mottig laken*, waarin de mot is. Vuil, morſig, lelijk: *eene mottige juffer. De mottige Hijades.* Vond. Slecht, ſchandelijk: *'t is mottich, dat de mans vrouwenmanieren hebben.* Const. d. Minn. Slordig, nalatig: *mottigh marren.* Hooft. In de gemeenzame verkeering wordt het ook gebruikt, voor van de pokken, of kinderziekte geſchonden: *hij is verbaasd mottig*, even als of er motgaten in het aangezigt zijn. Zamenſtell.: *mothuif*, ſlordige nachtmuts, *mottenkruid*, *motpruik*, ſlordige en vuile pruik, *mottegat*, *motteſteek*, door de mot in eenig goed gebeten.

MOT, z. n., o., *des mots*, of *van het mot*; zonder meerv.

meerv. Een woord, dat, gebruikt wordt, in de beteekenis van zeer fijnen turfmolm. Ook beduidt het allerlei fpaanders en afval van het hout op de timmerwerven. Het fchijnt tot het geflacht van *modder* te behooren. Eene mulle, zwarte en vette aarde, aan turfgrond gelijk, heet, in het hoogd., *moth* of *modt*.

MOT, z. n., vr., *der*, of *van de mot*; zonder meerv. Heel fijne regen, mist, nevel. Zamenftell. : *motregen*, en het onz. w. *motregenen*, *het motregende*, *heeft gemotregend*. Misfchien is het eene figuur van het vorige woord.

MOT, (*motte*) z. n., vr, *der*, of *van de mot*; meerv. *motten*. Een woord, waarmede men, in fommige oorden des Vaderlands, eene oude zeug te kennen geeft, vooral als zij jonge biggen draagt, of reeds geworpen heeft. Voords gebruikt men dit woord ook voor eene vuile hoer. Zamenftell. : *mothoer*, *mothuis*, *motkas*, hoerenkot.

Het woord fchijnt, in het algemeen, iets van het wijfjesgeflacht te kennen te geven. In het hoogd. heet *metze* eene hoer, in het opperd. eene teef. Het is, waarfchijnelijk, uit eene bron, met *moeder*.

MOTS, z. n., m., *van den mots*; meerv. *motfen*. Een paard, aan het welk men de ooren afgefneden heeft. In het ital. heeft *mozzo*, van eenen hond gebruikt, de beteekenis van de affnijding van deszelfs ftaart. Zie *motfen*.

MOTSEN, (*mutfen*) bedr., w., gelijkvl. *Ik motste*, *heb gemotst*. Knotten, korter maken, iets in de lengte afhouwen: *paarden motfen*, hun de ooren affnijden. Vond. gebruikt het voor nederfabelen, de leden afkappen: *ik motste haer vorften alle vijf*. Het ftamt, met het lat. *mutilare*, van eenen wortel af, namelijk van *maden*, *meden*, *metfen*, affnijden, waarheen *mes*, *metfelen* enz. behooren.

MOTTEN, onz. w., gelijkvl. *Het motte*, *heeft gemot*. Misten, nevelen: *het heeft den ganfchen dag gemot*. In het gemeene leven, gebruikt men het ook voor kribben, netelig zijn; van kinderen fprekende: *met elkander motten*. In dezen zin behoort het tot het geflacht van *muiten*.

MOUDE, z. n., vr., *der*, of *van de moude*; zonder meerv.

meerv. Een Gron. en Friesch woord, in de beteekenis van fijne aarde. Bij M. St. wordt het reeds gevonden: *onder de moude. Ter mouden brengen*, ter aarde brengen. De verwisseling van *u* en *l* bekend zijnde, zoo ziet elk, dat het woord tot *mul* behoort.

MOUT, z. n., o., *des mouts*, of *van het mout*; zonder meerv. Gedroogde gerst, waarmede men brouwt: *zeker van hemelsch mout is hij gebrouwen.* HOOFT. Zamenstell.: *moutbak*, *moutmaker*, *moutmakerij*, *moutmolen.* Het schijnt tot het geslacht van *mollis*, week, zacht, *smelten* enz. te behooren.

MOUTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik moutte*, *heb gemout. Het bier mouten*, met mout wel verzien. Van hier *mouter*, *mouterij.*

MOUW, (*moud*, in gron. *molle*) z. n., vr., *der*, of *van de mouw*; meerv. *mouwen.* Een langwerpige houten bak, uit een stuk gemaakt en rond van onderen, waarin men melk te roomen zet: *dat sijn seuge geraeckt was tot eenre mouwe met roem.* KLUITS aanhaling bij HOOGST. Het woord is, met *mof* en het volgende *mouw*, uit eene bron, als beteekenende eene holligheid, om iets in te doen.

MOUW, z. n., vr., *der*, of *van de mouw*; meerv. *mouwen.* Het bekleedsel van den arm: *ende toogh een tweesneedigh mes uit der mouwe.* HOOFT. Men heeft eenige spreekwijzen, waarin dit woord gebruikt wordt: *ik weet er geene mouwen aan te zetten*, ik weet het niet te helpen. *Iemand iets op de mouw spelden*, iemand eene leugen, waarover dezelve zich als eene waarheid verblijdt, wijsmaken. *Middelen in de mouw hebben*, geheime middelen weten: *die middel in de mouw heeft, om den staat te krenken.* HOOFT. *Dat is eene gemaakte mouw*, dat is maar een voorwendsel, dat is eene leugen voor behelp. *Iets uit de mouw schudden*, onberaden, onbezonnen en los met iets te werk gaan. *Leugens uit de mouw schudden. Men schud veel eeden thans slechtsheen uit mou en pij.* POOT. *Een gedicht versch uit de mouwe geschudt.* HOOFT. *Nood leert handen uit de mouw steken*, nood leert vlijt. *In de mouw houden*, bedekt handelen. *Het achter de mouw, of achter de mouwen*, hebben, zijnen aard bedekken. *Den aap in de mouw houden*, zijne loosheid verbergen. *Den aap uit de mouw laten kijken — springen*, zijnen aard toonen. *Den gek uit de mouw laten kijken*, zijne gek-

gekheid toonen: *doch niemans liet de geck noch kijken uit de mouw.* Westerb. Verkleinw. *mouwtje.* Zamenstell.: *hemdsmouw; roksmouw — mouwman* is, in Deventer, diegene, welken men, in het verkiezen van de regering, bij voorraad, in gedachten houdt, om dien, wanneer de bedoelde persoon bij die wijk of straat niet verkozen wordt, op te geven; dien men, als ware het, in den mouw heeft gehouden.

MOZAIK, onduitsch bijv. naamw. *Mozaik werk*, kunstig ingelegd werk, wanneer, door glasstukjes of steentjes van onderscheidene kleur, de figuren naar het leven in iets ingelegd worden: *hebbende eenen steenen vloer van Mosaik werk.* Hamelsv. In het middele. *musivum.* Martinius leidt het van *μουσειον* af; Scaliger en anderen van *μουσαν, συμουσον, μουσικον*, welke woorden het denkbeeld van sieraad in zich sluiten. Het woord is van oosterschen en, misschien, persischen oorsprong, waar het bont gevlakt werk beteekent. De Franschen hebben het woord in *mosaique* verdorven, waaruit ons woord ontstaan is, als ware het van Mozes. Dit is zeer verkeerd. De spelling *mozaisch*, die soms gebruikt wordt, is, daarom, geheel aftekeuren.

MOZEL, zie *moezel.*

MOZELEN, zie *meuzelen.*

MUD, (*mudde*) z. n., vr. en onz., *der*, of *van de — het* mud; meerv. *mudden.* Zekere maat van koren: *vier mudden boekweit. Bij de mud*, in meenigte: *daar is visch bij de mud op de markt.* Eene *mud* is, in Drenthe en Gelderl., ook eene landmaat, twee derden van een hollandsch morgen uitmakende. Verkleinw. *muddetje*; gelijk men, in Dordrecht en elders, dus een klein wijnmaatje noemt, anders *mudsje*, dat *mutsje* wordt uitgesproken, en het agtste deel van een mengel uitmaakt.

Het woord behoort met het lat. *modius* en gr. *μοδιος* tot *maat.*

MUF, bijv. n. en bijw., *muffer*, *mufst.* Dat, uit vochtigheid en schimmel, eenen onaangenamen reuk van zich geeft: *voor snode en muffe waer.* Poot. *Nu 't vee den muffen stal verlaet.* De Deck. Van hier *mufheid*, *muffig*, *muffigheid*, *mufachtig.* Het woord verschilt van het lat. *mucor*, schimmel, heel weinig. Bij de Ital. heet *muffa* schimmel.

MUF-

MUFFEN, onz. w., gelijkvl. *Ik muffte, heb gemuft.* Muf zijn of worden: *dat brood begint te muffen.* In het gemeene leven, gebruikt men het ook, bij verzachting, voor ſtinken: *het muft hier.* Eindelijk, is *muffen* de lip laten hangen, ſuffen, mijmeren; wanneer het duidelijk behoort tot *moppen*, *mop*. Zie deze woorden.

MUG, z. n., vr., *der*, of *van de mug*; meerv. *muggen.* Zekere kleine ſtekende vlieg: *van de muggen gekweld worden. Want eene mug, die leeft, verdooft de zon.* VOND. *Die mug vliegt reeds om de kaars*, het zal ſchielijk met hem gedaan zijn — hij zal weldra in de handen der geregtsdienaars vallen. Zamenſtell.: *muggebeet*, *muggeſteek*, *muggenbijter*, paardenvlieg, *muggenziften*, haarklooven, *muggenzifter*, haarkloover, *muggenzifterij*, haarklooverij.

Mug, NOTK. *mucca*, hoogd. en opperd. *mucke*, nederſ. *mügge*, zw.. *mugga*, angelſ. *mijcg*, eng. *midge*, ijsl. *mij*, boh. *maucha*, pool. *mucha.* Het heeft vele gelijkheid met het lat. *musca* en het gr. μυια.

MUIDEHOND, z. n.; m., *des muidehonds*, of *van den muidehond*; meerv. *muidehonden.* Zoo noemt men in Friesl. eenen visch, anders *zeelt* genaamd.

MUIDEN, (*muijen*) z. n., o., *van Muiden*; zondet meerv. Een bekend ſtedeken, dat aan den mond van de Vecht ligt. Wij hebben meer plaatſen, die aan de monden van eenige ſtroomen liggen, als *Genemuiden*, *Yſſelmuiden*, *Leimuiden*, waar dat woord *muiden*, *muijen* hetzelfde als *mond* is. Zoo noemen de hollandſche ſchippers het eng. *mouth*, mond, *muijen*, als: Portsmouth, Pleimouth, Falmouth, *Portsmuijen*, *vaalmuijen.* Zie *mond.*

MUIJEREN, onz., w., gelijkvl. *Ik muijerde*, *heb gemuijerd.* Verhelen, bedekken: *de grooten muijeren veel onder zich, dat zij noode bekent ſtaan.* HOOFT. *Nu zie ik er gien muijeren langer an mit mekaer.* HOOFT. Mengen, vermengen: *ik heb het alles onder malkander gemuijerd.*

MUIK, (*moek*) bijv. n. en bijw. *muiker*, *muikst.* Week, zacht: *muik ooſt.* In het bijzonder verwaterd, dat, door intrekking des waters, week is geworden. Van hier is, bij HALMA, een zelfſtandig naamw. *moek*, hetwelk hij door verwaterdheid verklaart. Het is een met het eng. *meek*, zacht.

MUIL, z. n., m., *des muils*, of *van den muil*; meerv. *mui-*

muilen. Een viervoetig dier, van eenen ezel en eene merrie, of eenen hengst en eene ezelin geteeld, grooter, moediger en ſterker dan een ezel; zonder voordplanting van zijn geſlacht: *van eenen ſlaeffchen muijl.* VOND. *Rydende op muylen van merryen geteelt.* BYBELV. Vr. *muilin.* Zamenſtell.: *muildrijver*, *muilezel*, *muilezeldrijver*, *muilezelin*, *muilkorf*, hooikorf, die aan den hals des muilezels hangt, *muilpaard*; *muilzaal* (*muilzadel*).

Het woord komt uit het lat. *mulus*, welken naam ISIDOR. afleidt van het malen in den molen, alzoo men het dier daartoe gebruikte. Hebr. מחל.

MUIL, z. n., vr., *der*, of *van de muil*; meerv. *muilen.* Zeker ſchoeiſel voor mannen en vrouwen, hebbende van achteren geen hielleer. Misſchien, eene figuur van het volgende woord, als gelijkende naar eenen openen muil. Fr. *mule.* Verkleinw. *muiltje.*

MUIL, z. n., m., *des muils*, of *van den muil*; meerv. *muilen.* Breede opening aan den kop van een dier, waarmede hetzelve zijn voedſel gebruikt: *uit den muil van dezen krokedil.* HOOGVL. In oploopendheid gebruikt men het ook, in de onbeſchaafde ſtraattaal, voor eens menſchen mond: *iemand voor zijnen muil ſlaan. Houd uw' muil*, zwijg. In den verhevenen ſtijl ſchrijft men anderen dingen ook eenen muil, met het denkbeeld der verſlinding, toe: *ſper Helle, ſper uw' muil vrij open.* BREND. V BRANDIS. Zamenſtell.: *botmuil*, *langmuil*, *melkmuil*, ook voor eenen laffen jongen, enz. Wijders: *muilband*, werkw. *muilbanden: de Scharp' gemuilband* enz. ANTON. — *Muilijzer*, gebit der paarden, *muilpeer*, klap voor den mond, *muilprang*, bij VOND., anders *muilpranger*, hetzelfde als muilijzer.

Muil, hoogd. *maul*, landfr. *mula*, nederſ. *muul*, *muule*, deen. *mule*, zw. *mule*, ijsl. *mul.* WACHTER leidt het van *malen*, ſpijs kaauwen, af. ADELUNG brengt het, om het denkbeeld der opening, tot *mouw.* Het heeft overeenkomst met het lat. *mala* en gr. *μηλον.*

MUILBANDEN, zie *muil*, z. n., m.

MUILEZEL, zie *muil*, een viervoetig dier enz.

MUIS, z. n., vr., *der*, of *van de muis*; meerv. *muizen.* Een bekend ſchadelijk diertje, het kleinſte onder de viervoetige dieren: *zij vlammen op de muis.* VOND. *Muizen vangen. Zoo ſtil als eene muil*, zeer ſtil. *Men hoorde geene muis ritſelen. De muis is in de val*, over-

dragt, de man is geknipt. *Het ſchip is met man en muis vergaan.* Om de gelijkende gedaante wordt de aardaker *muis*, *aardmuis* genaamd. In de ontleedkunde, heet het onderſte vleezige deel van den duim; misſchien om de gelijkheid, de muis van de hand; of het moest uit *musculus* ontſtaan zijn. Eindelijk, heten ſchippers het kabelbekleedſel *muis*. Verkleinw. *muisje: dat muisje zal een ſtaartje hebben*, die zaak zal groote gevolgen hebben. Zamenſtell.: *aardmuis*, *huismuis*, *relmuis*, enz. — *Muisdoorn*, ſteekpalm, bij MEYER *misdoorn: ſcherper, dan muisdoren.* VOND. *Muisgraauw*, *muishond*, hond, die muizen vangt; ook een wezel. SPIEGEL ſchijnt het ook voor kat te gebruiken. — *Muisjaar*, *muisvaal*, *muizendrek*, *muizenkeutels*, ook voor zeker ſuikergebak, om de gelijkende gedaante, anders ook enkellijk *muisjes* — *jongens-* en *meisjesmuisjes: een boterham met muizenkeutelen* — *muisjes*. *Muizenkoekje*, om muizen te vangen, of te verdrijven — *muizenkoren*, roode dolik, *muizekop*, *muizenmaaltijd*, een drooge maaltijd. — *Muizenoor*, zeker kruid, *muizenval*, enz.

De naam van dit dier is zeer oud, bij NOTK. *muſe*, nederſ. *muus*, hoogd. *maus*, deen. *muus*, zw. *mus*, angelſ. *mus*, eng. *mouſe*, ijsl. *maus*, rusſ. *mysch*, boh. *myſſ*, poolſ. *mijsz*, ſlavon. *mish*, perſ. *mousch*, lat. *mus*, gr. μυς. Bij de Grieken heet μυειν zich ſnel verſteken.

MUISTEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik muisterde*, *heb gemuisterd.* Onderzoeken, navorſchen. Het ſchijnt een voordd. w. van *muizen* te zijn. Zie dit woord.

MUITE, z. n., vr., *der*, of *van de muite*; meerv. *muiten.* Eene vogelkooi, waarin de vogels *muiten*, dat is ruijen. *In der muite blijven*, of *zitten*, niet uitgaan. *Hij houdt zich in der muite*, hij blijft binnens huis. Het is het hoogd. *mauſe*, eene kooi, waarin men valken doet, als zij ruijen, ital. *muda*, *muta.* Dit *muiten*, ruijen, is het hoogd. *mauſen*, nederſ. *muten*, fr. *muer*, ital. *mutare*; van het lat. *mutare*, ruilen, wisſelen, veranderen.

MUITEN, *ruijen*, zie *muite.*

MUITEN, onz. w., gelijkvl. *Ik muitte*, *heb gemuit.* Het woord heet, eigenlijk, zijne ontevredenheid, al morrende, aan den dag leggen; voords, in ſtilte eene be-

beweging, eenen oproer verwekken: *hoe vinnigh, hoe verwaent hij muit en wrokt.* Moon. *Om 't muiten eener ſtadt van Gendt.* Hooft. Van hier *muitachtig*, *muiteling*, *muiter*, *muiterij*, *muitig*, bij Hooft. Zamenſtell.: *muitemaker* (*muitmaker*) *muitmeester*, oproervink, *muitwillig*, bij Hooft, *muitziek*, *muitzuchtig*. Fr. *ſe mutiner*, ital. *mutire*, lat. *mutire*, eng. *to mutter*. Ten Kate beſchouwt het als eene overdragtige beteekenis van *muiten*, ruijen; als gezegd wordende van iemand, die eene ſtaatsverandering in het hoofd heeft.

MUIZEN, onz. w., gelijkvl. *Ik muisde*, *heb gemuisd*. Een woord, dat nu en dan, in de dagelijkſche taal, nog gehoord wordt, beteekenende in ſtilte ernſtig nadenken, peinzen. In het oude hoogd. *muſen*, eng. *to muſe*. Uit die bron ſchijnt het lat. *muſa* en gr. μουσα mede voordgevloeid te zijn.

MUIZEN, onz. w., gelijkvl. *Ik muisde*, *heb gemuisd*. Muizen vangen: *de kat muist wel*. *Het wil al muizen, wat van katten komt*, ſpreekw., voor, elk volgt zijnen aard: *wat vermach een oude ſtam, 't wil muijſen wat van katten quam*. J. Cats. *Wel muizen*, niet traag in het eten zijn. *Hij muist wel, maar hij meeuwt niet*, zijn mond gaat wel zijnen gang in het eten, maar zijne tong ſpreekt niet. Van hier *muizerd*, kat: *de goede muyzert*. Rodenb.

MUIZENEST, zie *muizenis*.

MUIZENIS, z. n., vr., *der*, of *van de muizenis*; meerv. *muizenisſen*. Gepeins, mijmering: *muizenisſen in het hoofd hebben*. Van *muizen*, peinzen. Kwalijk zegt men *muizenesten*.

MUL, bijv. naamw., *muller* (*mulder*) *mulst*. Fijn, bol, los, ſtoffig: *een mulle grond*. *In het mulle zand*. Van hier *mulheid*, *mullig*, *mulligheid*. Het woord komt, met *molm*, van *malen*.

MUL, z. n., vr., *der*, of *van de mul*; zonder meerv. Molm, turfmul. Men noemt met dien naam ook den bast van meekrap.

MULDER, zie *middeldeur* en *molenaar*.

MULLEN, onz w., gelijkvl. *Ik mulde*, *heb gemuld*. In kleine kluitjes vallen: *die turf mult zeer*.

MUMIE, (*mommie*) z. n., vr., *der*, of *van de mumie*; meerv. *mumien*. Een gebalſemd en gedroogd lijk, en, wijders, elk uitgedroogd ligchaam eens verſtorvenen,

dat, in plaats van tot verrotting overgegaan te zijn, eene vaste hardigheid heeft aangenomen, dergelijke, ſomtijds, in de heete zandwoestijnen van Afrika gevonden worden. Een ſtuk van zulk een ligchaam draagt ook dien naam. Eenigen leiden het woord van *αμμον* af, dat de naam van een welriekend gewas is, hetwelk men tot balſemen gebruikte. Anderen van het arab. *muma*, *was*. De echte mumien zijn, zeker, uit Egypte oorſprongelijk. In het koptisch is *mum* aardpek, jodenlijm.

MUNNIK, zie *monnik*.

MUNSTER, zie *monſter*.

MUNT, z. n., vr., *der*, of *van de munt*; meerv. *munten*. Geſlagen geld, waarop eén of ander beeld gedreven ſtaat; zonder meerv.: *om 's Keizers munt in 's Keizers koffer ten cijns te brengen*. M. L. In het gemeen, gebruikt men het voor geld; zonder meerv.

Daer is er, die alleen op piſtoletten
En klank van zilvre munt
Hun ijdel hart en dwaeze zinnen zetten. POOT.

Goede munt — valſche munt ſlaan. Gangbare munt. Voor gangbare munt doorgaan. HOOGVL. *En niet alles voor goede munt aangenomen worden*. WAGEN. *Iemand met gelijke munt betalen*, op dezelfde wijs behandelen, wederwraak doen. De ſtempel, die op het geld ſtaat: *onduidelijke munt*. De ſtempel, die op de ſlinkerzijde ſtaat: *kruis of munt werpen*. *Ik heb kruis noch munt in huis*, ik ben geheel zonder geld. De plaats, waar geld gemunt wordt; met een meerv.: *van de munte van Leuze*. HOOFT. Zamenſtell.: *muntbeeldenaar*, een boekje der waarde van het gangbare geld; ond. *tarif*, — *muntbriefje*, *muntgereedſchap*, *muntgezel*, knecht in de munt, *munthamer*, *munthuis*, *muntkabinet*, *muntkamer*, *muntmeester*, *muntmeesterſchap*, *muntſlag*, *muntſlager*, *muntſtempel*, *muntſtof*, goud, zilver, koper, *muntſtuk*, *munttoren*, *muntwezen*, al wat de munt betreft, *muntzaken*.

Men leidt dit woord van het lat. *moneta* af; en dat te regt, omdat wij, uit Italie, het gebruik van gemunt geld bekomen hebben. Met dat al is er een oud europeesch ſtamwoord, waartoe het behoort. Te weten; IHRE heeft duidelijk aangetoond, dat het woord *munt*, van het geſlagene beeld op het geld, zijnen naam draagt, en van het zw. *mynd*, *mynt*, een beeld, eene figuur afſtamt,

ſtamt, dat met het hebr. wortelwoord מנה, waarvan מנוה, baarblijkelijk overeenkomt. Bij OTFRID. beteekent *meina* een teeken, in het bretann. *man.* *Munt* is, dus, het beeld, dat op het geld gedreven ſtaat. Zie *mijne.*

MUNT, (*munte*) z. n., vr., *der*, of *van de munt*; zonder meerv. Eene welriekende plant, bruinheilige. Men vindt er vele ſoorten van: *kruizemunt*, *ſmalle balſemmunt*, *pepermunt*, *wilde munt*, *witte munt*, *hartsmunt.* Lat. *mentha*, gr. μινθη. Zamenſtell.: *muntolie.* In den boertenden ſtijl zegt men: *iemand met muntolie wrijven*, hem met geld, (het vorige *munt*) omkoopen. *Muntekruid*, bij VOND.

MUNTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik muntte*, *heb gemunt.* Stukken metaal, ten behoeve des handels, met een beeld of merkteeken ſlaan: *in 't munten oft vermunten van penningen.* HOOFT. Van hier *munter*, *munting.*

MUNTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik muntte*, *heb gemunt.* Eenen toeleg op iets hebben, beoogen: *hij had het op mijn leven gemunt.* *Verre was 't gemunt met deezen toeleg.* HOOFT. *'t Was op zulke kusten bij ons toen niet gemunt.* POOT. *En alles waer uw deugdt op munt.* D. SMITS. Van hier, misſchien, *muntig* voor tochtig: *eene muntige koe*, bij KIL. *vacca a tauro non inita.* Het woord ſchijnt tot *meenen* te behooren.

MUREN, zie *muur* en *bemuren.*

MURF, z. n., vr., *der*, of *van de murf*; meerv. *murven.* In den lagen ſtijl gebruikt men dit woord voor mond: *hij ſtak het ſtuk geheel in zijne murf.* Het ſchijnt, met *murw*, eenen oorſprong te hebben, inzoover men, met den mond, door kaauwen iets vermurwt, dat is week maakt.

MURG, zie *merg.*

MURIK, zie *muur.*

MURMELEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik murmelde*, *heb gemurmeld.* Onz. een zacht gedruisch maken. Dichters gebruiken het even als morren: *het murmelende beekje.* Bedrijv., iets zacht, of binnensmonds, doch morrende zeggen: *De Pharizeen hoorden*, *dat de ſchare dit van hem murmelde.* BYBELV. Het woord is klanknabootſend, even als het lat. *murmurare*, gr. μορμυρειν. Van hjer *gemurmel: ende daer was veel gemurmels van hem onder de ſcharen.* BYBELV.

MURMUREREN, onz. w., gelijkvl. *Ik murmureerde*, *heb*

heb gemurmureerd. Zijne onvergenoegdheid morrend aan den dag leggen. Het woord komt dikwijls in de OVERZ. VAN DEN BYB. voor. Van hier *murmurering.* Met het vorige woord heeft het eenen oorſprong.

MURW, bijv. n. en bijw., *murwer, murwst.* Het woord beteekent die geſteldheid van vaste ligchamen, wanneer derzelver deelen, door een klein geweld, hunnen zamenhang verliezen; waardoor zich hetzelve van week onderſcheidt, het tegendeel van vast. *Murw ooft, De ſtokvisch is murw gebeukt. Iemand murw ſlaan*, hem lustig afrosſen. Verkleinw. *murwtjes: dat vleesch is murwtjes gekookt.* Van hier *murwheid.*

Murw, hoogd. *mürbe*, angelſ. *mearu, mearwa, maerwa*, fr. *meur*, zw. *mör*, deen. *mor*, lapl. *morre.* ADEL. brengt het tot het geſlacht van *moer, moeras.*

MURWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik murwde, heb gemurwd.* Murw maken:

De honigzoete vijg, die door haer wondre krachten,
Gezwellen, hard als ſteen, kan murwen en verzachten.
F. DE HAAS.

DE BRUNE gebruikt het oneig.: *de liefde moet niet murwen en doen wrotten.*

MUSCH, (*mosch*) z. n., vr., *der*, of *van de musch*; meerv. *muſchen.* Een bekende vogel: *op den aerd en zeden van de musch gelet.* DE DECK. Verkleinw. *muschje.* Het woord komt het lat. *musca* zeer nabij. Zamenſtell.: *muſchendronk*, eene kleine teug, *muſchennest*, enz.

MUSK, z. n., vr., *der*, of *van de musk*; zonder meerv. Zekere ſterk riekende ſtof, welke men uit het zoogenoemde muskusdier haalt: *met den geur van de musk.* HOOFT. Anders *muskus*, lat. *moſchus*, bij de Rabbijnen פּוּם. Het woord is, gewis, van oosterſche herkomst. Zamenſtell.: *muskusdier, muskuspeer, muskusreuk*, enz.

MUSKAAT, z. n., vr., *der*, of *van de muskaat*; meerv. *muskaten.* De vrucht des muskaatbooms. Zamenſtell.: *muskaatbloem*, ook bloem of foelie geheten, het gele of roodachtige bekleedſel der vrucht, *muskaatboom, muskaatnoot*, de kern der muskaatvrucht, die naar eene noot gelijkt, anders ook *nootmuskaat*, genaamd.

MUSKADEL, z. n., vr., *der*, of *van de muskadel*; meerv. *muskadellen.* Eene ſoort van geurige druif: *de muskadel, die twee mans op eenen hantboom dragen.* VOND. *Dat vrij de muskadel het groeje dan voorheen.*
POUT.

Poot. Voor den wijn gebruikt JOAN THEULIER het manl. geſlacht: *drinkt nu den muskadel.* POOT behoudt het vrouwl. geſlacht: *gloejen door de kracht der muskadel.* Zamenſt.: *muskadeldruif*, *muskadellenwijn*, anders muskatenwijn, muskaatwijn, *muskadelpeer.* Ital. *moscadello*, middeleeuw. *muscadellus*, *muscatella*, *muscatellus.* Om den aangenamen ſmaak en reuk ſchijnt het woord van *muskus* af te ſtammen.

MUSKELJAAT, z. n., o., *des muskeljaats*, of *van het muskeljaat*; zonder meerv. *Musk*, *muskus*: *dewijl hij zijn dreck voor muskeljaat veijlen wilt.* DE BRUNE. Zamenſtell.: *muskeljaatkat*, *muskeljaatreuk.*

MUSKET, (*mosket*) z. n., o., *des muskets*, of *van het musket*; meerv. *musketten.* Eene ſoort van eene bus, of een oud ſchietgeweer, dat met eene, in den haan geſchovene, lont werd aangeſtoken. Deze oude naam is, naderhand, overgegaan tot eene ſoort van grootere geweren, waarmede het krijgsvolk te voet gewapend was, dat, deswege, de benaming van *musketiers* kreeg: *met zijn' moskettiers in de marſen.* HOOFT. Zamenſtell.: *musketkogel*, *musketloop*, *musketſchoot*, *musketтenvuur.* De naam is uit het fr. *mousquet*, ital. *moſchetto.*

MUSKUS, zie *musk.*

MUT, een woord, dat, bij VOND., voorkomt: *het vruchtbaerſte gewest zendt krijghsvolk uit als mut.* De dichter verſtaat er eene ontelbare meenigte door. Nog zegt men in de gemeenzame verkeering: *daar is het hutje met het mutje*, daar is alles. Misſchien is het hetzelfde als *mot.* Zie dit woord.

MUTS, z. n., vr., *der*, of *van de muts*; meerv. *mutſen.* Verkleinw. *mutsje.* Een zeker hoofddekſel van mannen zoowel als van vrouwen: *eene hoogepriesterlijke muts. De muts der venetiaanſche Edelen. Eene ruige muts. Eene ſlaapmuts — nachtmuts. De vrouw zet hare muts op. Met eene roſſe wolfsmuts.* VOND. Fig., voor herſens, verſtand: *wat uit de muts der Griekſche wijzen ooit gebroeit is.* DE DECK. *Op zijne muts krijgen*, afgerost worden. *Het ſchort hem onder de muts*, hij is half gek. *Hij is zoo gek niet, als hem de muts wel ſtaat*, als hij wel gelijkt. *De muts ſtaat hem niet wel*, hij is in eene verdrietelijke luim. *Muts* verklaart KIL. ook nog door *coecus amor*, *amor impotens*, verblinde liefdedrift: *dus meijskens, die metter mutſe gequelt wordt*, die minziek zijt. CONST. D. MINN. Van hier de oude

ſpreekwijs: *de mutſe hebben*, ſmoorlijk verliefd zijn. *Een roover, een vrijbuijter, die had de muts op mijn.* BREDER. Wij zeggen thands nog: *ik heb er geene muts op*, het behaagt mij niet. *Ik heb geene muts op hem*, hij ſtaat mij niet aan, gevalt mij niet. Het verkleinw. *mutsje, mutsken* komt, in dien zin, ook bij de Ouden voor. Zamenſtell.: *klapmuts, kindermuts, ondermuts, ſlaapmuts* enz. — *mutſenmaker, mutſenmaakſter, mutſenſtijfſter*, enz.

Muts, in de eerſte beteekenis, komt zeer waarſchijnelijk, met het lat. *mitra*, gr. *μιτρα*, van het oude *mutſen*, bedekken, dat reeds bij NOTK. voorkomt; bij de oude Franſchen *muſer*, angelſ. *mithan*.

Muts, in de tweede beteekenis, is onzeker, waarheen het behoore. In het ſp. heet *moça muchacha*, wend. *muſchica, muzica*, eene hoer; ons woord *mot, motte*, hoogd. *mutze, metze*.

MUTSAARD, (*mutſerd*, bij KIL. ook *moetſaerd*) z. n., m., *des mutſaards*, of *van den mutſaard*; meerv. *mutſaarden* (*mutſaards, mutſerds, mutſerden*, bij VOND.). Een takkebos, rijsbos, in het bijzonder vervaardigd tot verbranding van lijken:.

Eenige haelden de dooden bij vaerden,
Ander hieuwen houten en mutzaerden. K. v. MANDER.
Die met haer facket het vuijr ſtack in de mutſaerden en rijsbosſen. VOND. Wijders noemde men dus, in de tijden van vorige dweepzucht, wanneer de zoo genaamde ketters ten vure gedoemd werden, de takkebosſen, met welke die ongelukkigen levend verbrand werden. *Die doet de gloeijende mutſaerds omhelzen.* DE BRUNE. Van hier is nog overig de ſpreekwijs: *hij riekt naar den mutſaard.* Dit beduidde, in die tijden: door zijne ketterij, welke men begint te ontdekken, loopt hij gevaar om met mutſaarden verbrand te worden. Thands zegt men dit van eenen perſoon, of een boek, als hij of hetzelve van de aangenomene kerkleer afwijkt. Verkeerdelijk hoort men dit noemen: *het riekt naar den mosterd*. Voords is het woord van *mutſen, motſen, moetſen*, afknotten, afkomſtig. Zie *motſen*. Zamenſtell.: *mutſaardgloed, mutſaardvlam*, bij POOT.

MUTSEN, onz. w. Het deelw. *gemutst* is ſlechts in gebruik: *hij is thands wel gemutst*, dat is, de muts ſtaat hem wel, hij heeft eene goede luim, hij is weltevreden. *Mutſen* is ook een bedr. w., dat bij KIL. voorkomt,

komt, en tooijen, opſieren beduidt; van *muſen*, bedekken. *Zie muts.*

MUTSJE, zie *muddetje*, *mudsje*; onder *mud.*

MUUR, z. n., m., *des muurs*, of *van den muur*; meerv. *muren.* Een van ſteenen opgebouwde wand: *met uwen muur.* HOOGVL. *Eenen ſpijker in den muur ſlaan. Een huis met bouwvallige muren. Met het hoofd tegen den muur loopen*, zich, vruchteloos en tot eigen nadeel, tegen eene magtige zaak verzetten. In het bijzonder beteekent het den ringmuur eener ſtad, waarin, eertijds, de voorname ſterkte beſtond: *de muren door ſtormladders beklimmen. Willigh, om daar voor te zijn, zoo men zich des, binnen de muuren, onderwond.* HOOFT. *Die Thebes muuren boudt.* POOT. Hierheen behooren de ſpreekwijzen: *zoo vast als een muur*, onwrikbaar vast. *Hij ſtaat als een muur*, onverſchrokken tegen dreigingen, verleidingen, omkoopingen of gevaren. *Hij is als een koperen muur rondom hen*, onder zijne beſcherming zijn zij veilig. Verkleinw. *muurtje.* Van hier het werkw. *muren, ik muurde, heb gemuurd.* Eenen muur metſelen: *ſoo wanneer iemant mueren, metſelen* enz. *wilt.* LANDTR. v. RUERM. Zamenſtell.: *middelmuur, ſcheidsmuur*, enz. — *Muurbloem, muurbreker, muurgat, muurkalk, muurkroon*, waarmede de Romeinen hem, die de eerſte was, in het beklimmen van eenen ſtadsmuur, pleegden te verſieren, *muurkruid muurpeper*, zeker gewas, *muurtapijt*, bij POOT, *muurwerk* enz. Oul. werden metſelaars ook *murers* en *muurlieden* genaamd.

Muur, OTFR. *mur*, NOTK. *mura*, STRYK. *moure*, hoogd. *mauer*, nederſ. *müre*, deen. *muur*, ijsl., zw., wallis., alban., pool. *mur*, fr. *mur*, *muraille*, lat. *murus.* ADELUNG brengt het tot het oude *ma*, hoog, diep, ſterk, waarvan *magt*, *mast*, enz.

MUUR, (ook *murik*) z. n., vr., *der*, of *van de muur*; zonder meerv. Een zeker kruid, bij MEYER genaamd *guichelkruid*, fr. *mouron.*

MUZELMAN, z. n., m., *des muzelmans*, of *van den muzelman*; meerv. *muzelmannen.* Met dien naam benoemt men de geloovige Turken of aanhangers van Mohamed. Het is ontſtaan uit het arab. *moslemin*, dat eenen omhelzer van den *Islam*, of het ware geloof aanduidt, welken naam Mohamed aan zijne leer gaf. Het wortelw. is מלם.

MUZIJK, z. n., vr., *der*, of *van de muzijk*; zonder meerv. Toonkunst, zangkunst: *in de muzijk onderwijzen.* Oefening van deze kunst: *ik hoor gaarn muzijk. Gelijck de grijze en wijze Pythagoras dit oock door de muzijck beoogde.* VOND. Het wordt ook onzijd. gebezigd. Zamenſtell.: *muzijkboek, muzijkkunst, muzijklesſenaar, muzijkmaker, muzijkmeester, muzijkpapier* enz. Het woord is uit het gr. en lat. *muſica.* In het perſ. heet het *muſigi.* KIL. telt het onder de basterdwoorden, doch wij beſchouwen het als reeds tot onze taal behoorende.

N.

N is de dertiende letter van het nederd. ABE, en de derde tongletter. Dewijl, bij het uitſpreken van dezelve, een zacht geluid door den neus gehoord wordt, onder het aanſlaan van de tong aan het gehemelte en de tanden, draagt zij ook wel den naam van *neusletter*. Men hoort dat neusgeluid bijzonder, als zij, in eene en dezelfde lettergreep, onmiddellijk voor eene G of K geplaatst is, als: *ding*, *klank*, *ringen*, *danken*. In de twee laatſte woorden, die wel *rin-gen*, *dan-ken* worden afgebroken, behooren, nogtans, de G en K tot de eerſte lettergreep: *ring-en*, *klank-en*. Om deze rede beſchouwt L. TEN KATE de NG en NK als enkele en eenvoudige klanken. Wanneer de G en K, in tegendeel, niet tot dezelfde lettergreep behooren, hoort men dat neusgeluid minder, als: *ingaan*, *onkunde*, *inklinken*. Ondertusſchen moet men, in de afleiding van de woorden, onder het oog houden, dat deze neusletter zich, ongevoelig, voor die beide keelletters plaatst; behoorende dus niet tot den wortel. Voor *fragere*, breken, *tagere*, tikken, raken, zeiden de nieuwere Latijnen *frangere*, *tangere*. Voor het gr. en lat. *ſijnx*, zeggen wij *lochs*, *losch*. Daarom behooren *blikken* en *blinken* tot eene bron, *wegen* en *wenken* enz.

Zij kruipt ook onmiddellijk voor tongletters in. In de volkstaal hoort men *nakend* voor *naakt*. Daarom zijn *ſchade* en *ſchande* uit eenen oorſprong; als ook het lat. *ſcindo* en ons *ſcheiden*. Het ijsl. *mattul* is bij ons *mantel*. Bij ſommige woorden ſtaat zij als eene ledige lapletter vooraan, zonder de beteekenis des woords te veranderen, als: *noest* voor *oest*, *naars* voor *aars*, *nast*, *neest* voor *eest*. Zoo ook in *nadder* voor *adder*, *naak* voor *aak*, *naveger* voor *aveger*, *neglantier* voor *eglantier*, *nijver* voor *ijver*, *nochtend* voor *ochtend*. Om die rede vindt men haar ook wel weggelaten, als: *arren* voor *narren*, *erf* voor *nerf*. In vele woorden ſchijnt die voorgevoegde N een overblijfſel van het lidwoord *den* of *een* te zijn; of liever, ſchijnt het, dat men, om de meer gemakkelijke uitſpraak, de N des lidwoords bij het naamw. gevoegd heeft, als: *den aars*, *de naars*. Voor andere woor-

woorden gevoegd, is zij uit het verouderde *ne* of *ni* ontſtaan, en duidt eene ontkenning aan, als: *nimmer*; *nooit*, *nergens*, *neen*, *niet*, uit *ne* en *immer*, *ne* en *ooit*, enz. In de uitſpraak verandert zij gaarn in de lipletter M: *imboedel*, *impost* voor *inboedel*, *inpost* — *aambeeld* voor *aanbeeld* enz.

Het is eene gewoonte geworden, om, in plaats van eenen eigennaam, als men denzelven of niet weet, of met opzet verzwijgt, eene dubbele N. N. te zetten. Du Fresne merkt aan, dat die gewoonte, ongeveer in de elfde eeuw, in gebruik geraakt is. Men verklaart dat, wel eens, door twee latijnſche woorden *nomen neſcio*, ik weet den naam niet; of *nomen notum*, de naam is u bekend. Anderen beſchouwen het als eene verkorting, uit *Ille*, of *Illa*, hij, zij, ontſtaan, hetwelk men *Ill*, met eene dwarſe ſtreek door de laatſte letteren, plagt te ſchrijven; dat, uit onwetendheid, voor N. N. zou gehouden zijn.

NA, een voorzetſel van plaats en tijd, eenen vierden naamval beheerſchende. Van plaats; wanneer het eenen toeſtand achter eenen perſoon, of eene zaak aanduidt: *na iemand inkomen*. *De eene na den andere*. Van tijd: *na de verbranding van zijn huis, kreeg hij nog dit ongeluk, dat hij*, enz. *Na het uitſpreken van deze woorden. Zij veroverden, na een gevecht van drie dagen, twee ſchepen. Na een jaar kom ik weder. Na het eten. Agt weken na elkander. Na vijf uren. Na dezen zal ik dat niet doen.* Somtijds komt het als een bijwoord voor: *ik heb hem voor en na gewaarſchouwd. Hoe hoog waerdeert men 't, na en voor!* Poot. In zamenſtelling, wordt het achter andere bijwoorden geplaatst, als: *achterna*, *hierna*, *daarna*, *waarna*. Vooral plaatst men het voor zelfſtandige naamwoorden, wanneer het eene opvolging der tijdorde aanduidt, als: *najaar*, *naweide*, *nadorst*, *nakind* enz. Voor werkwoorden, waar het eene werkzaamheid aanduidt, die, in orde, na eene andere, later dan eene andere, geſchiedt, als: *namaaijen*, *nameten*, enz. Ook eene werking, die achter eenen perſoon verrigt wordt, als: *nabaffen*, *nakijken*, enz. Ook eene ſtrekking achter den rug van iemand, als: *naloopen*, *najagen*, *naſchreeuwen*, enz. Eene volging van een voorbeeld, als: *naſchrijven*, *nateekenen*, *nabaauwen*, enz. In deze zamenſtelling is het een ſcheidbaar voor

voorzetsel, als: *naroepen*, *ik riep na*, *heb nageroepen*. Eindelijk, plaatst men het voor bijwoorden, als: *nadat*, *namaals*. *Na* en *naar* werden bij de Ouden door elkander gebruikt, terwijl zij alleen de welluidendheid, of hunnen bijzonderen tongval volgden. VONDEL schijnt het onderscheid tusschen *na* en *naar* het eerst ingevoerd te hebben. Thands wordt het door onze beste schrijvers in acht genomen. Het is, in oorsprong, met het volgende woord zeer na vermaagschapt.

NA, bijv. naamw. en bijw, *nader*, *naast*. De stellende trap van dit woord wordt als een bijwoord alleen gebruikt, daar de vergelijkende en overtreffende trap dan eens als een bijvoegl. naamw., dan als een bijw. voorkomt. Het beteekent door eene nietsbeduidende tusschenruimte van andere dingen verwijderd, in tegenstelling van ver, of afgelegen. Eigenlijk, ten opzigt van plaats of ruimte: *de schepen lagen elkander na op zij*. *Iemand na op het lijf komen*. *Kom nader*. *De vloot vertoonde zich nader bij den wal*. *Het hemd is nader dan de rok*, ik ben mij zelven de naaste. *Mijn naaste buurman*. *Het naaste huis stond in den brand*. *Een nadere weg*, voor eenen korteren, *de naaste weg*, voor den kortsten, is eene figuur. Oneigenlijk heeft het zijne betrekking op den tijd: *met den naasten postdag*. *In het naast vorige jaar*. *Het naaste, dat u te doen staat, is* enz. *Zij zaaghen niet naaders, dan eenighe burghers te bidden*. HOOFT. Tevens met insluiting van plaats: *hij is na aan den dood*. *Dat gevaar was mij zeer na*. *Ik ben er bij geweest op eene halve mijl na*. In verdere figuur, ten opzigt van andere betrekkingen, om, daardoor, alle tusschen in liggende dingen uit te sluiten: *hij is daartoe de naaste*, de meest geregtigde. *Ieder is zich zelven de naaste*. *De naaste bloedverwanten volgden het lijk*. *Zijn neef was de naaste tot de kroon*. *De naaste aan den koning*. *Die zaak betreft u nader dan mij*. *Zij waren elkander te na in den bloede*. *Om nader ter zaak te komen*. *Ik zal mij nader aan u bekend maken*. *Nadere kennis*. *Hij had den naasten omgang met hem*. *De heidenen hoopten op eene nadere goddelijke openbaring*. *Dat gaat hem te na*, dat krenkt hem. *Iemand te na komen*, hem beleedigen. *Eene dogter te na komen*, haar onteeren. *Hij ligt mij na aan het hart*. *Zij bestaan elkander na*. *Wij, die op verre na zijnen geest niet hebben* enz.

FRANT-

FRANTZEN. Dit *op verre na* wordt afgekeurd, als beſtaande uit woorden van tegenovergeſtelde beteekenis, *verre* en *na*. Men bezigt daarvoor liever *op veel na*, even als *op weinig na*. *Dit is lang naa zoo misdaadig niet.* FRANTZ. *Ik zal op nadere orde wachten. Hij bedong den naasten* (uiterſten) *prijs. Als ik nadere brieven zal gekregen hebben. Ten naaste bij*; omtrent. Zie verder *naast*, *naaste*. Van hier *naheid*: *de Echo, welckers naeheijd gheen weerſlagh meer en gheeft.* DE BRUNE. Zamenſtell: *nagelegen*: *het naagelege Athenen.* HOOGVL.

Na, *nader*, *naast*, bij OTFRID. *nah*, hoogd. *nahe*, *näher*, *nächſte*, nederf. *nah*, *näger*, *nägst*, bij ULPHIL. *nehwa*, angelf. *neh*, *neah*, eng. *nigh*. Hieraan grenst het angelf. *near*, *nearo*, *nearewe*, deen. en zw. *när*, ijsl. *naer*, eng. *near*.

NAAD, z n., m., *des naads*, of *van den naad*; meerv. *naden*. De aard of wijs van naaijen: *een bloknaad. Een overhandſche naad.* De plaats, waar twee of meer ſtukken te zamen verbonden worden. Zoo noemt men de voegen tusſchen de ſcheepsplanken: *de naden eens ſchips dicht kreeuwen. Het werk, waermede de naden gedreven waren.* VOND. Eene plaats, waar de opperhuid, door eene ſnede, een gezwel, of ander ongemak verſcheurd zijnde, zich weder zamentrekt, met eene overblijvende verhevenheid of lidteeken, heeft denzelfden naam: *door de kinderziekte is zijne kin vol naden.* In den bepaaldſten zin is *een naad* eene plaats, waar, door middel van naald en draad, twee ſtukken vereenigd zijn: *het is bij den naad uitgeſcheurd. Zulck eenen naet te naeijen.* VOND. *De naad gaat los. Zijnen naad naaijen*, ſtil zijn voordeel zoeken. *Een naad* is ook bij breisters bekend. Verkleinw. *naadje*: *een breinaadje*, twee gangen. Het *naadje* achteraan eene kous. Het woord komt af van *naden*, dat is *naaijen*.

NAAF, z. n., vr., *der*, of *van de naaf*; meerv. *naven*. De middelſte holle verhevenheid van een rad, door welke de as gaat, en in welker omvang de ſpeeken ſtaan: *hij zet de aſſen in de naef.* VOND. Beeldrijk zegt POOT: *hij wrikt de werelt uit haar krammen en naven.* OUD. ſpreekt van *de naven van 't gewelf.*

Naaf, hoogd. *nabe* en *nabel*, nederf. *nave* en *navel*, angelf. *naf*, eng. *nave*, zw. *naf*. Het woord, dat het denkbeeld van holligheid insluit, is uit eene bron met

na-

navel, *nap*, lat. *navis*, een ſchip. Reeds vindt men die beteekenis in het hebr. נבב.

NAAIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik naaide*, *heb genaaid*. Door middel van naald en draad zamenhechten, en, in verderen zin, door middel van naald en draad, iets bewerken. Men gebruikt het onz. en bedr.: *zij gaat uit naaijen*. *Naaijen leeren*. *Letters op doek naaijen*. *Hemden naaijen*. In de onbeſchofte uitdrukking van het ſtraatvolk heeft dit woord nog eene andere beteekenis. *Naaijen* was oudtijds *naden*. Van hier *naaiſter*. Zamenſtell.: *naaidoos*, *naaigaren*, eigenl., en oneig. een zeker gewas, *duivelsnaaigaren*, *naaikamer*, *naaikind*, *naaikusſen*, *naaimand*, *naaimeisje*, *naainaald*, *naaiſchool*, *naaiwerk*, *naaiwinkel*, enz.

Naaijen, *naden*, bij TATIAN. *nauen*, *neien*, STRYK, *nauen*, hoogd. *nähen*, nederſ. *neijen*, zw. *naesta*, angelſ. *næstan*, bret. *nezza*, gr. νεειν en νηθειν, lat. *nere*.

NAAK, zie *aak*.

NAAKT, bijv. naamw. en bijw., *naakter*, *naaktst*. In de meeste gevallen duldt dit woord geene trappen van vergrooting. Het geeft te kennen dien ſtand, waarin men geen ander dekkleed heeft, dan de blooté huid: *een naakte vogel*, die nog geene vederen heeft. *Hij ſchoor den hond tot op de naakte huid*. Ten opzigt van menſchen, gebruikt men het van het geheele ligchaam: *een mensch komt naakt ter wereld*. *Naakt gaan*. *Eene naakte Venus*. Van eenige deelen: *eene herderin*, *die op natte ſtruiken heur naekte voeten zet*. POOT. *Zij zat met naakten boezem*. *Maer naekt omtrent de borst*. CATS. *Daar ſach menſe in groote ſchaamte naeckt bij naeckt liggen*. FLORIAN. In verderen zin, gebruikt men het ook van andere onbedekte ligchamen: *naakte velden*, waarop geen koren groeit. *De naekte gront* (de bodem der zee) *wert ontbloot*. BYBELV. In den dagelijkſchen ſtijl, noemt men ook *naakt*, (*wat ſtaat het hier naakt!*) als eene plaats meer ontledigd is, dan naar gewoonte. In verderen zin: *de waerheit ging nogh naekt*. POOT. *Iemand de naakte*, de zuivere, *waarheid zeggen*. Ontbloot, openbaar: *alle dingen zijn naakt voor God*. *Naect der vroetſcap*, ontbloot van kundigheid. SEGHEL. Fig. minder gekleed, dan gewonelijk: *loop zoo naakt niet; gij mogtet verkoud worden*. Slecht gekleed, berooid: *gij hebt*

hebt de kleederen der naekten uijtgetogen. BYBELV. Arm, behoeftig; in eenen verachtelijken zin: *naakt en bloot zijn. Twee naakten kunnen elkander niet dekken. Iemand naakt uitſchudden. Dat is eene naakte zwaluw — luis*, een arme jakhals. Als zelfſt. naamw. van het onz. geſlacht, *het naakt*, een naakt mensch: *naar het naakt teekenen.* Van hier *naaktelijk*, *naaktenis*, veroud. woord, *naaktheid*, van iemand, die van kleederen ontbloot is, — eenvoudige echtheid — naakte ſchaamdeelen. Zamenſtell.: *moedernaakt*, enz. Sommige anders kieſche ſchrijvers bezigen voor *naakt* wel eens *nakend*, doch verkeerdelijk: *de ſchande van nakend gezien te worden.* GUARDIAAN.

Naakt, ULPHIL. *naquaths*, KER. *nahhut*, OTFR. *nakot*, TAT. *naccot*, *nachet*, hoogd. *nacket*, nederſ. *naakt*, deen. *nogen*, zw. *nakot*, ijsl. *naken*, angelſ. *naced*, eng. *naked*, pool. *nagi*, boh. *nahij*, bij de Krain. Wend. *nag*, bret. *noas*, wallis. *noeth*; waaruit tevens de verwantſchap van het lat. *nudus* blijkt.

NAALD, (door letterverzetting, uit *nadel*) z. n., vr., *der*, of *van de naald*; meerv. *naalden*. Een teeder, aan het einde ſpits toeloopend ligchaam, om te naaijen pakken, ſtikken, breijen enz. *het oog*, *de kop eener naald.* Hierheen behooren de zameng.: *breinaald*, *haarnaald*, *paknaald*, *rijgnaald.* In het bijzonder, eene kompasnaald: *en 't walen van de naald aan 't luisternauw kompas.* HOOFT. *De naald van eenen evenaar.* Van hier past men het op grovere ligchamen toe, die ſpits toeloopen. Bijzonder gebruikt men het van grafzuilen: *Traijaan, wiens naelt noch heden praelt te Rome.* VOND. Zoo zegt POOT van de egyptiſche pyramiden, oorſprongelijk graffteden der grooten: *zij beurt haer hooft ver boven Memfis naelden. Tot daer het eeuwig wordt de grafnaelt toebetrout.* VOND. Wijders: *de naald van een huis.* In den bepaaldſten zin, is het een werktuig, om te naaijen: *met de naald borduren. Het vorſtelijke wapen was met de naalt afgemaalt.* HOOGVL. *Het onderkleedt is met de naelde geſtikt.* VOND. *Eene verroeste naald is ongeſchikt tot naaijen. Dat is met de heete naalde gemaakt*, die zaak is in groote haast verrigt; ook: *dat ging heet van de naald. Weet hij eene naald, ik eenen draad*, weet hij iets in te brengen, ik niet minder. *Scherp als eene naald*, ook overdragt.: *zij is zoo ſcherp als eene naald*, zeer bits. Verkleinw.

kleinw. *naaldje*. Zamenſtell.: *naaldenkoker*, *naaldenkop*, *naaldenmaker*, *naaldenoog*, *naaldenverkooper*, *naaldenwerk*, *naaldenwijf*, *naaldenwinkel*.

Men leidt het woord, gemeenelijk, af van *naden*, *naaijen*. Dan, daar de eigenlijke naainaald ſlechts eene ſoort der naalden is, ſchijnt ADELUNGS afleiding gegronder te zijn, die het tot eenen oorſprung met het gr. νυττειν, ſteken, brengt, waartoe ook het oude *netelen*, *nedelen*, d. i. ſteken, behoort.

NAAM, z. n., m., *des naams*, of *van den naam*; meerv. *namen*. Een woord, of eene uitdrukking, die zulke kenmerken van een ding behelst, waaraan het, in alle gevallen, kan onderſcheiden worden. In den allerruimſten zin, neemt men, ſomwijlen, ieder woord, iedere uitdrukking, zoover, daardoor, het onderſcheidende kenmerk van een ding aangeduid wordt, *eenen naam*. Zoo ſpreekt men van *zelfſtandige en bijvoegelijke namen*. In engeren zin beteekent het het geſlacht van één ding. Dus zijn de woorden *mensch*, *hout*, *dier* enz. *algemeene namen*, omdat zij ganſche geſlachten benoemen. — *Die handelwijs verdient den naam van edelmoedigheid niet. Hij is den naam van mensch waardig*, *die* enz. In den bepaaldſten zin, is het een woord, of eene uitdrukking, waardoor het eene ding van het andere onderſcheiden wordt: *Groningen*, *Lodewijk*, *Broekhuizen* enz. zijn zulke *namen*, en wel *eigennamen*. *Wat naam heeft dat kind. Ik heb mijnen naam er ondergezet. Men hoort onder dat gejuich den naam*. HOOGVL. *Zij gaven het maar eenen naam*, zij bewimpelden het ſtuk. *Het kind bij zijnen regten naam noemen*, eene zaak niet verhelen. *Iemand bij name roepen*. *Bijname*, voornamelijk: *bij name zijn die te beſchuldigen*, *die* enz. Hierheen behooren *bijnaam*, *voornaam*, *toenaam*, *doopnaam*. Figurelijk, een voorwendſel: *iemand*, *onder den naam van vriendſchp*, *bedriegen*. Vervanging van iemands plaats, last, bevel: *waarſchouw hem*, *uit mijnen naam*. *Ik ben gekomen in den name mijns Vaders*. BYBELV. *Ik bid u in Gods naam*. Trouw, eerlijkheid, geloof: *iets borgen op eens anders naam*. *Goederen op mijnen naam ontbieden*. In den bijbelſtijl heet *in iemands naam*, in vertrouwen op deszelfs belofte; ook in gemeenſchap van dien perſoon, onder openbare belijdenis van denzelven.

Naſpraak: *ik wil den naam niet hebben, dat ik het u gezegd heb.* Het oordeel van anderen over onze burgerlijke en zedenlijke geſteldheid; in eenen goeden zin:

Gij ſchenkt hem eenen naem.

Uw glori past op broeder Febus vedel. POOT. *Een man van naam. Daardoor kreeg hij eenen heerlijken naam. Die hem vereere en zijn' onſterffelijken naem.* POOT. *Om zijnen naam door loffelijke ondernemingen aan d'onſterflijkheid toe te wijden.* BOGAART. *Eenen grooten naam nalaten. Zijnen naam verdedigen. Iemands goeden naam krenken.* In eenen kwaden zin: *iemand eenen kwaden — ſlechten naam geven.* Een volk, eene natie: *hij is een vijand van den Franſchen naam.* In den bijbelſchen ſtijl, beteekent het ook nakomelingen: *zijnen broeder eenen name te verwecken in Israël.* In dien ſtijl, beduidt het ook eenen perſoon, in het bijzonder God. Oude ſchrijvers van de twaalfde en volgende eeuwen gebruiken het, vaak, in dezen zin, wanneer zij van drie *namen* in de Godheid ſpreken. Van hier *namelijk.* Zamenſtell.: *naambuiging*, *naamdag*, feestdag van den heilig, naar welken men zijnen doopnaam heeft, *naamdicht*, welks regels, met eene der letters van iemands naam, in orde geplaatst, beginnen, *naamdichter*, *naamkristen'*, *naamletterkeer*, *naamlijst*, *nameloos*, *naamroof*, *naamrooffter*, *naamroover*, *naamruchtig*, bij OUD: *naamruchtige ſtadverdelgers*, *naamval*, *naamwoord*, *naamziek*, enz.

Naam, bij ULPHIL. *namo*, bij KER. en ISIDOR *nemi*, WILLER. *namo*, hoogd. *nahme*, nederſ. *name*, angelſ. *noman*, *nama*, eng. *name*, zw. *nama*, finl. *nimi*, ierl. *nimb*, wallach. *neme*, alban, *nam*, perſ. *nam*, malabar. *namam.* Het komt, met het gr. ὄνυμα, lat. *nomen*, ital. *nome*, fr. *nom*, uit eene bron, waaruit ook ons *noemen* en *vernemen*, hooren, ontſtaan zijn. Het hebr. שֵׁם heeft er zeer vele overeenkomst mede.

NAAMHAFTIG, (bij KIL. *naamachtig*,) bijv. naamw., *naamhaftiger*, *naamhaftigst.* Beroemd, die eenen geachten naam bij velen heeft: *het blaakend bedrijf der naamhaftighe helden.* HOOFT. *Mijn lof blijft in elx mont naemhaftigh en onſterſelijk.* VOND. Voor *naamhaftig*, is *naamhaft* ook in gebruik geweest: *het leven van zoo veel doorlachtige helden en naamhafte Perſonaadjen.* G. BRANDT.

NAAN,

NAAN, z. n., m., *des naans*, *nanen*, of *van den naan*; meerv. *nanen*. Veroud. w. Dwerg: *die des nanen kinder waren*. SEGHEL. Verkleinw: *naantje*: *ſal een naantjen reuſen vellen*. GESCH. Van het lat. *nanus*.

NAAPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *apen*, dat, buiten zamenſt., niet in gebruik is: *ik aapte na*, *heb nageaapt*. Uitwendige handelingen, in navolging van apen, nabootſen; in eenen verachtelijken zin: *hij weet dat geestig na te apen*. Van hier *naaping*.

NAAR, een voorzetſel, dat eenen vierden naamval beheerscht. Het beteekent, vooreerst, de ſtrekking der beweging naar eenig voorwerp. Eigenlijk, zoo ver het voorwerp eene plaats is: *naar Engeland te ſcheep gaan*. *Naar Italie reizen*. *Zich op reis naar Duitschland begeven*. *Weet gij ook gelegenheid naar Hamburg?* *Naar huis reizen*. *Naar huis ſchrijven*. *Die weg gaat naar de ſtad*. *Naar bed gaan*. *De wind draait naar het zuiden*. *De huik naar den wind hangen*. Zoover het voorwerp een perſoon is, naar welken de rigting geſchiedt, of ook eene zaak: *naar iemand houwen — ſlaan — ſteken — ſtooten — gooijen — ſchieten*. *Naar den papegaai ſchieten*. *Ik wierp hem het boek naar het hoofd*. *Hij greep naar het mes*. *Naar iemand omzien*. *Naar goud graven*. *Naar zijnen hoed tasten*. Oneigenlijk, om de rigting der werkzaamheid des gemoeds, der begeerte, des verlangens enz. uittedrukken: *naar iemand vragen*. *Naar de rede daarvan onderzoek doen*. *Naar hoogheid ſtaan*. *Naar de uitkomst verlangen*. *Een onverzadelijke derst naar eer*. In de tweede plaats, bedient men zich van dit voorzetſel, om eene aanleiding van onze handelingen uit te drukken. Zoo beteekent het eenen regel, een rigtſnoer: *zich naar iemands raad ſchikken*. *Naar Gods geboden leven*. *Zich naar het gebruik kleeden*. *Naar zijn geweten handelen*. Een voorbeeld, eene maat enz. *dat landſchap is naar de natuur geſchilderd*. *Dat is naar het leven afgebeeld*. *Naar de el berekenen*. *Naar ons geld maakt het duizend gulden*. *Hij aardt naar zijne moeder*. *Het riekt naar balſem*. *Ik heb hem naar mijnen zwager laten noemen*. Dikwerf toont het ſlechts eene gevoegelijkheid, geſchiktheid aan: *doet het naar uw believen*. *Naar lands gebruik*. *Iemand naar den mond*

praten. Dat gaat naar wensch. Naar mijn oordeel is dat niet goed. Ik zal naar mijn vermogen handelen. Eene betrekking; waar het zooveel is als ten aanzien, ten opzigt: *naar zijne verdienſten wordt hij niet geacht. Naar uwe jaren moest gij dat weten.* Een aard, eene wijs: *een dier naar zijne natuur beſchrijven.*

Men gebruikt het ook als een voegwoord, in den zin van gelijk, als: *naar ik hoop. Naar men zegt. Naar gij verdient.* Hier heeft, eigenlijk, eene uitlating plaats, voor: *naar het gene, welk men zegt — naar dat, welk gij verdient* enz.

Dit voorzetſel is met *na* zeer verwant, en ſchijnt uit *nader* ontſtaan te zijn. Voords, zijn van hier de twee redegevende voegwoorden: *naardien, naardemaal.* Voor dit laatſte ſchreven de Ouden *na dien male.* Zie *na.* Dit voorzetſel wordt niet in zamenſtelling met werkwoorden gebruikt. Men begaat, hierin, wel eens eenen misſlag, ſchrijvende: *naarijveren, naarvolgen* enz, voor *naijveren, navolgen.* In tegendeel, vindt men *naäarden, namaken* verkeerd gebruikt voor *aarden naar, maken naar: hij aardt naar zijnen vader — hij maakt het er naar*, daarom krijgt hij ſlaag. *Namaken* geeft een gansch ander denkbeeld. Zie dit woord.

NAAR, bijv. n. en bijw., *narer*, (*naarder*) *naarst.* KIL. verklaart dit woord door bang, en vertaalt het door *laſſus, languidus, debilis.* Wij gebruiken het van voorwerpen, die eene bangheid, dat is eene drukking en verenging van de borst, veroorzaken. Zoo zeggen wij, ten opzigt eener onverdragelijke hitte: *het is naar weêr.* Van voorwerpen, die, door hunne eenzaamheid, akeligheid en woestheid, eenige bangigheid en ſchrik verwekken: *een naare nacht. In naere wildernisſen.* POOT. *Zoo naar een duisternis volgde op deze ſtortvlage.* BOGAART. *De zee, die gloende vonken ten naaren balge ſcheen uit te braaken.* BOGAART. Droevig: *hij begon naar te worden.* Dat droefheid veroorzaakt: *zie daer een' troost in naer verdriet.* POOT. *Een naar gelnid — geſchreeuw.* Bot, onaardig, flecht: *dat is naar.* Van hier *naarheid: in 't midden van der wouden naerheit.* POOT. *In een naarheid van onkunde gedompelt.* BOGAART.

NAARBEIDEN, *naärbeiden*, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb voorz. *na* en *arbeiden: ik arbeidde na, heb*

nagearbeid. Later arbeiden dan een ander; nog eene kleine poos arbeiden, nadat een ander zijnen arbeid reeds verrigt heeft.

NAARDEMAAL, zie *naar.*

NAARDEREN, zie *naderen.*

NAARDIEN, zie *naar.*

NAAREN, (*naäiren*) onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *aren*, dat buiten zamenst. niet gebruikt wordt: *ik aarde na*, *heb nageäard.* Korenaren op den akker nalezen. Geld. woord.

NAARS, zie *aars.*

NAARSTIG, (*neerstig*, oul. *nernstig*, *ernstig*) bijv. n. en bijw., *naarstiger*, *naarstigst.* Aanhoudende vlijtigheid aanwendend: *een naarstig mensch.* In die vlijtigheid gegrond: *een naarstige arbeid. Met neerstige voeten.* v. MAND. Bijw.; *naarstig leeren.* Van hier *naarstigheid*, *naarstiglijk.* *Naarstig*, *neerstig* is van het verouderde *neerst*, z. n., vr., vlijtigheid (*met grooter neerste.* v. MANDER), en den uitgang *ig*, De oorsprong des woords is bij *ernst* aangetoond.

NAAST, voorzetsel, dat eenen derden en vierden naamval beheerscht. Het beteekent den stand der minste verwijdering; nabij, digt bij. In den stand der rust, beheerscht het eenen derden naamval: *hij woont naast de kerk. Ik zit naast u. Zij staan naast de deur. Gij zijt, naast God, mijn helper. Om de oogen eener vrouw te sluiten, door welke gij, naast Gods bestuuring, de uwen hebt mogen openen.* SELS. In den stand der beweging, vereischt het eenen vierden naamval; *plaats u naast hem. Treed naast mij* enz. Het is de overtreffende trap van *na.* Zamenstell.: *naastbestaande*, naaste bloedverwant, *naastkomend: op den naestcomenden dag.* DORESLAER.

NAASTE, z. n., m., *des naasten*, of *van den naaste*; meerv. *naasten.* Dit woord beduidde, reeds voor vele eeuwen, iemand, die naast aan ons verbonden is. Bij OTFRID. komen bloedvrienden voor, onder den naam van *nahistano.* In TATIAN. heet *nahasto* een naaste buurman. Thands verstaan wij er door onzen evenmensch: *gij zult uwen naesten liefhebben als u selven.* BYBELV. Het meerv. wordt, in dezen zin, niet veel gebruikt. ULPHIL. noemt den naaste *nehvundja*, KER.

nahſto. OTFRID. *nahista*, angelſ. *nehſta*, deen. en zw. *näste*, bret. *neſa*, perz. *nazd.*

NAASTEN: bedr. w., gelijkvl. *Ik naastte*, *heb genaast.* Benaderen, toeeigenen, naar zich nemen voor den prijs: *goederen naasten.* Van hier *naasting*: *het regt van naasting hebben.*

NAAUW, bijv. n. en bijw., *naauwer*, *naauwst.* Waar de deelen na aan elkander ſtaan; eng, niet wijd: *eene naauwe ſteeg.* Eng, bekrompen: *naauw wonen* — *naauw gehuisd* zijn. Oneig.: *zij dreighen den Luiterſchen de ſtad te nauw te maken.* HOOFT. Oneig., deun, gierig: *hij is heel naauw.* Schraal, weinig: *ik weet mij naauw te behelpen. Iemand naauw houden*, hem kort houden. Bepaald: *in eenen naauweren zin.* Van nabij: *iets naauw in acht nemen. Naauw bezien. Naauw aan iets verbonden zijn. Ten naauwſte verbonden zijn.* Hierheen behooren de ſpreekwijzen: *het zal er zoo naauw niet op aankomen* — *zoo naauw niet genomen worden. Het zal naauw houden*, het zal er op aankomen. *Naauw bewaren. In mijn geheugen naauw bewaren.* POOT. *Naauw gezet zijn. Naauw dingen.* Voor naauwelijks; *ſij conden de ſcharen naauwe ſtillen.* DORESLAERS BYB. In dezen zin zegt men ook *ter naauwer hood.* Voor pas, even: *maar nauw geraken zij den oever*, *of enz.* LODENST. Als zelfſt. naamw. van het onz. geſl. *het naauw*: *in het naauw van de ſtraat van Gibralter.* Verlegenheid: *in het naauw zijn. Iemand in het naauw brengen* — *helpen.* Van hier *naauwheid*, *naauwlijks*, *naauwte*, het naauw: *de naaute van Propontis.* HOOFT. Benaauwdheid: *in eene naauwte gebragt zijn.* Verkleinw. *naauwtjes.* Zamenſtell.: *naauwgezetheid*, bij G. BRANDT: *naauwgezetheid van geweten. Naauwkeurig*, *naauwkeurigheid*, *naauwkeuriglijk*, *naauwnemend.*

De oorſprong dezes woords moet in *na*, *nader*, *naast* gezocht worden.

NAAUWEN, onz. w., gelijkvl. *Ik naauwde*, *heb genaauwd.* Men bezigde, eertijds, dit woord in eenen bedrijvenden zin voor naauwer maken. Thands gebruikt men het, oneigenlijk, voor in verlegenheid raken, op aankomen, in eenen onzijd. zin: *zich*, *als 't naauwt*, *er meê te lijden.* HOOFT. *Dat het deezen gezelſchappe*, *wen*

't naauwde, als het er op aankwam, *aan geen' rugſteun ontbreeken zouw.* HOOFT.

NABAAUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *baauwen*: *ik baauwde na*, *heb nagebaauwd.* Met het herhalen van iemands woorden, ook zijne ſtem nabootſen: *de Echo baauwt den galm na. Monden, die mijn weenen nabauwen.* POOT. *De rotſen baauwen zelf den treurtoon na.* J. DE MARR. Van hier *nabaauwing.*

NABABBELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *babbelen*: *ik babbelde na*, *heb nagebabbeld.* Uit ſpotzucht en verachting napraten. Van hier *nababbeling.*

NABAFFEN, (*nabasſen*, *nablaffen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *baffen*: *ik bafte na*, *heb nagebaft.* Achter den rug van iemand baffen: *die hond bast menſchen na.* VOND. Ook even zoo baffen, als een ander voordoet.

NABAKKEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *bakken*: *ik bakte na*, *heb nagebakken.* Door eene overblijvende hitte gaar worden: *de koek zal wel nabakken.* Ook bedr., achterna bakken: *hij moet nog twee bakſels nabakken.*

NABALDEREN, zie *nabulderen.*

NABALKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *balken*: *ik balkte na*, *heb nagebalkt.* Balkend naſchreeuwen, als ezels doen.

NABANKET, z. n., o., *des nabankets*, of *van het nabanket*; meerv. *nabanketten.* Een prachtig nageregt: *dat is een ſchriklijk nabanket.* POOT. Van *na* en *banket.*

NABASSEN, zie *nabaffen.*

NABAZUINEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *bazuinen*: *ik bazuinde na*, *heb nagebazuind.* Met de bazuin nablazen.

NABEDENKEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *bedenken*: *ik bedacht na*, *heb nabedacht.* Van achteren overdenken. Het wordt meest, in de onbepaalde wijs, als een zelfſt. n. gebruikt: *nabedenken in iemand verwekken. Met nabedencken.* VOND.

NABEELDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *beelden*: *ik beeldde na*, *heb nagebeeld.* De trekken van het oorſprongelijke beeld, op eene an-

dere zaak overdragen. Van hier *nabeelding*. RODENBURG.

NABEROUW, z. n., o., *des naberouws*, of *van het naberouw*; zonder meerv. Eene knaging, die naderhand ontſtaat: *de zonde gaat met naberouw verzeld*. Van *na* en *berouw*.

NABESTAANDE, z. n., m. en vr. *des nabeſtaanden — der*, of *van den — de nabeſtaande*; meerv. *nabeſtaanden*. Bloedvriend, bloedvriendin. Van *na* en *beſtaande*.

NABETRACHTING. z. n., vr. *der*, of *van de nabetrachting*; meerv. *nabetrachtingen*. Eene herinnering, of nadere overweging van het geen men gehoord of verrigt heeft. Van *na* en *betrachting*, van *betrachten*, in den zin van overwegen.

NABIDDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *bidden*: *ik bad na*, *heb nagebeden*. Het gebed, welk een ander voorbidt, naſpreken. Ook iemands bidden navolgen: *om uw Vorſtin trou na te bidden*. K. CRUCIUS. Van hier *nabidding*.

NABIER, z. n., o., *des nabiers*, of *van het nabier*; zonder meerv. Lekſel, dun bier. Van *na* en *bier*.

NABIJ, bijw. van plaats, digt bij: de *ſteden liggen nabij elkander*. *Ende als hij de ſtadt naebij quam*. BYBELV. HOOFT gebruikt het als een bijv. n.: *met de naabijehoope*. Van *na* en *bij*. Van hier *nabijheid*. Zamenſtell.: *nabijgelegen*: *op eenen nabijgelegen heuvel*. BOGAART.

NABINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *binden*: *ik bond na*, *heb nagebonden*. Geld. woord: *iemand nabinden*, garven, op den akker, achter den maaijer binden. Van hier *nabinder*, *nabindſter*.

NABLADDEREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *bladderen*: *ik bladderde na*, *heb nagebladderd*. Geld. woord, veel geſnap tot nadeel van een ander achter den rug maken.

NABLAFFEN, zie *nabaffen*.

NABLATEN, zie *nableeten*.

NABLAZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *blazen*: *ik bliés na*, *heb nageblazen*. Achter iemand blazen, of met een blaastuig geluid maken. Ook hetzelfde blazen, dat een ander geblazen heeft.

NABLEEKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik bleekte na*, *heb na-*

nagebleekt. Bedr: *het linnen nableeken*, hetzelve, ter verbetering, van nieuws bleeken. Onz.: *dat linnen moet nog lang nableeken. Zie bleeken.*

NABLEETEN, (*nablaten*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *bleeten: ik bleette na, heb nagebleet.* Bleetend naſchreeuwen: *dat bulckt en blaet ze na.* VOND.

NABLIJVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *blijven: ik bleef na, ben nagebleven.* Achterblijven: *eenigen zijn, om de koude, nagebleven.* Nagelaten worden: *dat dit niet moght nablijven.* VOND. Naderhand overblijven: *waerom die braeve naem den heldt is nagebleven.* A. SELS.

NABLOED, z. n., o., *des nabloeds*, of *van het nabloed*; zonder meerv. Nakomelingen: *teeghens 't naabloedt en maagſchap.* HOOFT. De betrekking zelve op voorouderlijke afkomst: *indien hem naabloedt aan eenighe voorſpraken heeft geholpen.* HOOFT. Van *na* en *bloed.*

NABLOEDEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *bloeden: ik bloedde na, heb nagebloed.* Achterna bloed uitlaten; *de wond, welke men dacht genezen te zijn, bloedde nog, eenigen tijd lang, na.*

NABLOEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *bloeijen: ik bloeide na, heb nagebloeid.* Nog bloeijen, wanneer andere bloemen of bloeſems reeds afgevallen zijn. Van hier *nabloeijer: die bloemen zijn nabloeijers.*

NABLOKEN, geld. woord, hetzelfde als *nabaſſen.*

NABOENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *boenen: ik boende na, heb nageboend.* Iets, dat geboend is, tot verbetering nog eenmaal boenen. Van hier *naboening.*

NABOOMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *boomen: ik boomde na, heb nageboomd.* Met eenen boom achter een ander vaartuig voordſtuwen.

NABOOTSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *bootſen: ik bootſte na, heb nagebootst.* Iets in was, of klei namaken: *dat beeld is wel nagebootst.* Dit noemt VOND. *nabootſeren, naboetſeren.* Naſchilderen: *Natuur zagh lang nieusgierig toe, of niemant haer vaerbootſen zou op verfpanneelen.* POOT. Eens anders handelingen nadoen: *dat bootzen wij hem tot gedagtenis na.* LODENST. Nabaauwen: *de Echo bootst mijne ſtem na.*

na. Oneig., vertoonen; onder beeldtenisſen aan het verſtand brengen: *dewelcke Pſalmen nabootſten de onbegrijpelijcke heerlijckheijdt Gods*, RODENB. Van hier *nabootſer*, *nabootſing*, *nabootſter*: *nabootſter Echo.* LODENST.

NABORDUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *borduren*: *ik borduurde na*, *heb nageborduurd.* Bordurend namaken.

NABOREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *boren*: *ik boorde na*, *heb nageboord.* Achterna boren; ook datgene, wat men geboord heeft, nog wijder boren.

NABORSTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *borſtelen*: *ik borſtelde na*, *heb nageborſteld.* Iets, dat niet genoeg geborſteld is, nog eenmaal met de borſtel reïnigen.

NABOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *bouwen*: *ik bouwde na*, *heb nagebouwd.* Bouwend namaken: *ſcheepen kennen zij wel*, *maar bouwen die niet na.* BOGAERT.

NABRABBELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *brabbelen*: *ik brabbelde na*, *heb nagebrabbeld.* Brabbelend namaken. Van hier *nabrabbelaar*: *toegift aan de nabrabbelaers.* VOND. *Nabrabbeling.*

NABRANDEN, bedr. en onz., w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *branden*: *ik brandde na*, *heb nagebrand.* Bedr., nog eens branden, naderhand branden: *de koffijbrander moest nog twintig pond boonen nabranden.* Onz., met *hebben*; langer in brand ſtaan, dan iets anders: *na het bluſſchen van al de huizen*, *brandde de kerk*, *nog wel eenen halven dag*, *na.*

NABREIDEN, *nabreijen*, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *breiden*, *breijen*: *ik breidde na*, *heb nagebreid.* Naar het patroon van eene andere kous, of van iets anders, breijen.

NABRENGEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *brengen*: *ik bragt na*, *heb nagebragt.* Achter iemand iets brengen, brengen, nadat dezelve weggegaan is: *ik liet mijnen koffer mij*, *aan den poſtwagen*, *nabrengen.*

NABRIESCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz.

voorz. *na* en *brieſchen*: *ik brieschte na*, *heb nagebriescht*. Brieſchend naſchreeuwen.

NABRODDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *broddelen*: *ik broddelde na*, *heb nagebroddeld*. Broddelwerk namaken, zonder het te verbeteren.

NABROMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van net ſcheidb. voorz. *na* en *brommen*: *ik bromde na*, *heb nagebromd*. Brommend naſchreeuwen: *de getergde beer bromde ons na*.

NABRUIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *bruijen* (*bruiden*): *ik bruide na*, *heb* en *ben nagebruid*. Nagooijen: *toen hij van de trappen viel*, *bruide men hem zijnen hoed na*. Naloopen, in de gemeenzame verkeering: *ik zal hem wel nabruijen*.

NABRUILOFT, z. n., vr., *der*, of *van de nabruiloft*; meerv. *nabruiloften*. Gasterij na de bruiloft. Van *na* en *bruiloft*.

NABRUISEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *bruiſen*: *ik bruiste na*, *heb nagebruist*. Achter iemand met gebruis komen: *de beekzwaen bruist het wijfke na*. VOND.

NABRULLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *brullen*: *ik brulde na*, *heb nagebruld*. Brullend naſchreeuwen: *hoe mijn koeman mij*, *als een leeuw*, *nabrulde*. VOND.

NABUIGEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *buigen*: *ik boog na*, *ben* en heb *nagebogen*. Onz., achterna gebogen worden: *de takken bogen na*. Bedr., buigend namaken: *iets nabuigen*.

NABUITELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *buitelen*: *ik buitelde na*, *heb* en *ben nagebuiteld*. Achter iemand buitelend navallen; ook eens anders buitelen nabootſen.

NABULKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *bulken*: *ik bulkte na*, *heb nagebulkt*. Bulkend naſchreeuwen. Zie *nableeten*.

NABUUR, z. n., m., *des nabuurs*, of *van den nabuur*; meerv. *naburen*. Iemand, die naast ons woont, is onze *nabuur*. Wijders, allen, die in eene buurt wonen, heten *naburen*. In ſommige oorden zegt men *naber*, meerv. *nabers*. Het meerv. *naburen* gebruiken wij voor naast elkander gelegene volken. Voor *nabuur* heeft VOND. ook *nagebuur*: *in 's nagebuurs verdriet*; zoo ook RODENBURGH:

de

de behoedingh zijns naeghebuers. Van hier *naburig*: *het naburige Oostfriesland.* — *Nabuurſchap.* VONDEL, die het enkele *buren* als een onz. w. heeft, gebruikt ook het werkw. *naburen*, met *hebben*: *ſchoon ons nabuurſchap niet nabuurt in 't geloof.* Van hier het deelw.: *genabuurde kerken.* Vrouwel. *naburin*, in de BYBELVERT., in Gron. *naberſche.* Van *na* en *buur.* Zamenſtell.: *nabuurſtad.* VOND.

NACHT, z. n., m., *des nachts*, of *van den nacht*; meerv. *nachten*, Duisternis, in het algemeen: *de morgenſtont is gekomen, en het is noch nacht!* BYBELV. In den verhevenen ſtijl zegt men: *alles rondom hem was nacht. In dien naren kerker heerſcht een eeuwige nacht.* In engere beteekenis is het die tijd, wanneeer de halve aardkloot, gedurende het afwezen der zon, verduisterd wordt; in tegenſtelling van den dag: *alhoewel het nacht en koud is.* SELS. *Het wordt nacht. De nacht overvalt ons. Eenen nacht laater.* HOOFT. *Eenen nacht lang. Hij kan dag noch nacht onderſcheiden. Verraderij verkiest altijd den donkren nacht.* HOOGVL. *Teeghens de volgende nacht.* HOOFT. *Uit dezen duisteren nacht.* VOND. *'t Leeuwenjong doolt door het velt op 't voordeel van den nacht.* CAMPHUIZEN, *Nacht en dag werken*, altijd werken. *Hij is zoo leelijk als de nacht. De eenzame Nacht heerſcht thands; en het zwijgende geſternte omringt haren* (niet *zijnen*) *troon.* Bijzonder, ten opzigt der rust, des ſlaaps: *de zieke heeft eenen ſlechten nacht gehad. Drie ſlapeloze nachten overbrengen. Goeden nacht wenſchen. Iemand goeden nacht zeggen.* Wanneer men veronderſtelt, dat men elkander nimmer, in dit leven, zal wederzien, doet men dienzelfden wensch. Vooral is dit gebruikelijk bij het ſcheiden uit dit leven. Met voorzetſels wordt dit woord ook veel gebruikt: *voor die nacht.* HOOFT. *Van nacht*, in dezen nacht. *Bij nacht werken. In den aanſtaanden nacht.* In den tweeden naamval wordt het als een bijw. gebruikt: *'snachts dauwt het. Hij ſtond 'snachts op.* *Nacht* had, eertijds, ook de beteekenis van den avond, waarvan de zamengeſt. *nachteten*, *nachtmaal*, *nachtrok*, *nachttabbert*, *vastnacht*, enz. Naar eene zeer oude figuur, is *de nacht* een beeld van diepe treurigheid: *'t is nacht op aarde, en nacht in de ſtrijdende ziel des volſtandigen Verlosſers.* SELS. Van onkunde en

en onwetendheid: *heur (der Geleerdheid) klaerheit drijft ook blinde nachten heen.* POOT. *'t Gansch aertrijck uit den nacht des onverſtants getogen.* J. DE DECK. Van de verborgene toekomst: *dat wij de zaak moeten aanzien, als nog liggende in eenen diepen nacht van het toekoomende bedekt.* FRANTZEN. Van onzekere gevaren:

Dan treed gij geveiligd,
Wat nacht u omſluit. FEITH.

Van allerlei ellende: *alles zal doolen in een' nacht van rampen en elenden.* POOT. *Den nacht des noots verjagen.* Poot. *Tegenſpoeden, aangebroken met al de verſchrikkingen van een duisteren nacht.* SELS. Van zonde, die het licht ſchuuwt *zoo moet de dagh uws heils den nacht beſchamen van haet en nijt.* POOT. Van den dood, het graf, het ſchimmenrijk: *een lange nacht zal ons ſcheiden. Het rijk des Nachts* bij de Dichters. *Een eeuwige nacht,* bij J. E. VOET. Hierheen behoort het zam. *nachtſpelonk: uit de donkre nachtſpelonken van Plutoos rijk.* POOT. Dit woord, hetwelk wij, thands, meest manl. gebruiken, was, oudtijds, manl. en vrouwl. HOOFT gebruikt ook beide geſlachten. M. STOKE deed dit reeds. Wij zeggen nog *middernacht, in der nacht.* In het frankd. en alem. wordt het ook onverſchillig genomen. Zamenſtell.: *nachtbezoek, nachtdas, nachtdief, nachtdoek, nachtevening,* waarvoor LUBLINK *nachtgelijkheid* verkiest, *nachtgast,* reiziger, die ergens vernacht; ook nachtdief, *nachtgebaar, nachtgedrogt, nachtgeest, nachtgeſpuis, nachtgewaad, nachtgezigt, nachtglas,* een zandlooper van vier uren, *nachtgoed, nachthalsdoek, nachthuisje, nachthut, nachtkaars, nachtkroeger, nachtleger, nachtlicht, nachtlooper, nachtmaal, nachtmantel, nachtmerrie,* zekere drukking van het bloed, in den ſlaap, met eene zekere ongerustheid des ligchaams gepaard, door bijgeloof zoo genoemd, *nachtmuts, nachtraaf,* een vogel — een, die veel 's nachts werkt, waarvan het onz. werkw, *nachtraven,* 's nachts werken, *nachtrok, nachtronde, nachtroom, nachtrust, nachtſchade,* eene plant: *vergiftige bezien der nachtſchade,* OVERZ. v. HERV. — *Nachtſchuit, nachtſlot, nachtſpiegel,* waterpot, *nachtſpook, nachtſtilte, nachttabberd, nachtuil, nachtvogel, nachtwaak, nachtwacht, nachtwaker, nachtwandelaar, nachtwerk, nachtwerken,*

nacht-

nachtwerker; *nachtworm*, *nachtwijzer*, een ſtiermans-werktuig, *nachtzoen*, *nachtzorg* enz.

Nacht, bij ULPHIL. *nahts*, KER., OTFRID. *naht*, hoogd. *nacht*, nederſ. *nagt*, deen. *natt*. zw. *natt*, ijsl. *nátt*, *noott*, angelſ. *niht*, *nihtas*, eng. *night*, ital. *notte*, ſp. *noche*, fr. *nuict*, *nuit*, in Provence *nuech*, Gascogn. *neijt*, in Bretagne *nos*, Graauwbund. *noig*, Lothar. *neut*, *neuie*, Bourgond. *neut*, alban. *nata*, wallach. *nqapte*, ſlav. en wend. *noc*, wallis, *nos*, lat. *nox*, gr. *νυξ*. Eenigen vergelijken hiermede het hebr. נגה. Bij HESYCH. heet *νυχος* duisternis, waarmede het lat. *niger* veel overeenkomst heeft.

NACHTBRAKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik nachtbraakte*, *heb genachtbraakt*. 's Nachts bezig zijn: *gij zelve hebt genagtbraakt, om agter den Latijnſchen ſtijl van Romes Vraagbaaken te koomen*. M. L. Van hier *nachtbraking*.

NACHTEGAAL, z. n., m., *des nachtegaals*, of *van den nachtegaal*; meerv. *nachtegaals*, *nachtegalen*. Het puik der zangvogelen:

Of kiest gij 't heesch getjilp der diſtelvinken
Voor 't orgel van een' ſchellen nachtegael? POOT.

Gij hebt den zoeten nachtegaal vermoort. VOND. *Zij zingt als een nachtegaal*. Fig., een kunſtig zanger of dichter: *de noordernachtegaal zal ſchaffer zijn, oude kennis van de Muzen*. HOOFT. *De nachtegaal van Abtswout zwijgt*. D. SMITS. Omdat, in het eigenlijke Holland, zoo weinig bosch en zoo veel water is, noemt men de kikvorſchen, die de zomerſche nachten verlevendigen, ſchertſender wijs, *hollandſche nachtegalen*. *De nachtegaal op de peuluw*, de huisvrouw. — Naardien kleine kinderen, vaak, de gewoonte hebben, om de ouders, door hun gekrijt, uit den ſlaap te houden, zegt men van die kleine nachtſchreeuwers: *wij hebben eenen nachtegaal voor het bed*.

Het woord is uit *nacht* en *gaal*, dat is gezang, zamengeſteld. Zie *galm*. In het hoogd. *nachtigall*, bij de zwab. dichters *naghtegal*, deen. *nattergal*, zw. *nactergal*, angelſ. *naectegale*, *nightgale*, eng. *nightingale*, van *night* (nacht) en *galen* (zingen). Sommigen meenen, dat *cinia* in het lat. *luscinia*, even zoo van *cano* komt; doch waarvan *lus* afſtamme, is onzeker. *Nachtegaal* is dan zooveel als nachtzinger. *Gadelen* was oul.

ook

ook zingen; en daarom neemt men *nachtegaal* ook wel voor *nachtgadel.*

NACIJFEREN, bedr., w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *ná* en *cijferen: ik cijferde na, heb nagecijferd.* Met cijfergetal narekenen.

NADACHT, z. n., vr., *der*, of *van de nadacht*; zonder meerv. Nadenking: *hij overlei wat groots, dat ieder nadacht gaf.* VOND.

NADALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *dalen: ik daalde na, ben nagedaald.* Dalend navolgen: *ſyn eere ſal hem niet nadalen.* BYBELV.

NADANSEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *danſen: ik danste na, heb nagedanst.* Bedr., het danſen namaken, nabootſen: *dat kan ik niet nadanſen. Zij zal den moederlijken voet nadanſen.* DE DECK. Onz., later dan een ander danſen: *ik danste wel een uur na.*

NADAT, voegwoord, dat eene tijdsopvolging aanduidt: *nadat de koning geſtorven was, kwamen de rijksgrooten bijeen.* Het is wel te onderſcheiden van *naar dat.* Zie *naar.*

NADEEL, z. n., o., *des nadeels*, of *van het nadeel*; meerv. *nadeelen.* Achterdeel, interdeel, ſchade, hinder: *zich zelven groot nadeel doen. Nadeel aanbrengen. Nadeel bij*, of *door eene zaak lijden. Dat zal tot uw nadeel uitvallen.* Schande, oneer: *men heeft niets tot mijn nadeel te zeggen.* Van hier *nadeelig.* Van *na* en *deel.*

NADENKEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *denken: ik dacht na, heb nagedacht.* Zich de bijzondere ſtukken van eene zaak en derzelver gevolgen in gedachten voorſtellen: *ik heb die zaak nagedacht.* Het wordt, in de onbepaalde wijs, zelfſt. gebruikt, van het onz. geſlacht: *dat geeft mij kwaad nadenken*, vermoeden, achterdocht. *Zonder nadenken handelen. Geen nadenken hebben*, onbezonnen te werk gaan. *Een nadenkend* (argwanend) *mensch. Een nadenkende geest*, die alles naauwkeurig naſpoort. Van hier *nadenking.*

NADER, zie *na.*

NADEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik naderde, ben genaderd.* Naderbij komen: *de vijand is genaderd.* Op andere zaken toegepast: *de tijd nadert.* Ook met eenen perſoon, of eene zaak, werwaarts de nadering geſchiedt:

toen

toen de vijand de ſtad naderde. Eene vesting, die de moedigſte niet zal kunnen naderen. SELS. *Nu nadert ons de doot.* POOT. Van hier *nadering*, genaking, *nadernis*. Dit laatſte woord komt, meermalen; bij HOOFT voor, in den zin van loopgraven, om, door middel van dezelve, onder de vesten eener ſtad te komen: *de vijandt ſtaakte de hornſcheeve naadernisſen*. Het woord is van *na*, *nader*, gevormd. Verkeerdelijk zegt men derhalve *naarderen*.

NADERHAND, een bijw. van tijd; daarna: *ik zal het u naderhand wel zeggen. Ik heb er naderhand niets van gehoord*. Het is bekend, dat vele onzer voorzetſels, oudtijds, eenen tweeden naamval beheerschten; hier vindt men het: *na der hand*. *Te hand* was, eertijds, eene uitdrukking van den tegenwoordigen tijd, waarvoor wij *thands* bezigen: *na der hand* (*naderhand*) is, daarom, na dezen tijd.

NADEUNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *deunen*: *ik deunde na, heb nagedeund*. Met een deunend geluid nabaauwen: *de ſnaat'rend Echo viel ſnakkend' in de woorden van uw geſmolte ſpraak ten vollen naagedeund*. HOOFT.

NADISCH, z. n., m., *van den nadisch*; het meerv. is niet in gebruik. Datgene, hetwelk men, na den eigenlijken maaltijd, ten beſluit van denzelven nog opdischt. Van *na* en *disch*. Van hier het werkw. *nadiſſchen*, in Gelderl. gebruikelijk.

NADOEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *doen*: *ik deed na, heb nagedaan*. Even dezelfde handeling verrigten, welke een ander vooraf verrigt heeft. Het woord komt, in den dagelijkſchen ſtijl, meest voor: *wie kan mij dat kunstje nadoen?* Van hier *nadoenlijk*.

NADOMMELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *dommelen*: *ik dommelde na, heb nagedommeld*. Nadat men, des morgens, gewekt is, nog een weinig in eene zachte ſluimering vallen. Geld. woord.

NADONDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *donderen*: *ik donderde na, heb nagedonderd*. Achter den rug met donderende ſtem roepen. Men gebruikt het in den figuurl. zin alleen: *iemand duizend vloeken nadonderen*.

NA-

NADORSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *dorschen*: *ik dorschte na*, *heb nagedorscht*. Het gedorschte stroo nog eens dorschen, om te zien, of het ook zuiver uitgedorscht zij.

NADORST, z. n., m., *van den nadorst*; zonder meerv. Dorst, die naderhand komt, gemeenelijk den volgenden morgen, nadat men, daags te voren, te veel drank gebruikt heeft. HOOGVLIET gebruikt het woord. Van *na* en *dorst*.

NADOUWEN, (*naduwen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *douwen*: *ik douwde na*, *heb nage douwd*. Met eenen douw nastooten; eenen douw van achteren geven.

NADRAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *draaijen*: *ik draaide na*, *heb nagedraaid*. Op eene draaibank iets namaken, naar een stuk, dat reeds, door een' ander, gedraaid is.

NADRAGEN, bedr., en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *dragen*: *ik droeg na*, *heb nagedragen*. Bedr., achter iemand dragen: *ik droeg hem de slip des kleeds na*. Onz., met den derden naamval des persoons, nageven, beschuldigen; met *hebben*: *maar*, *gemerkt de vijanden des gemeijnen welstands hem en hun naadroeghen*. HOOFT. BRUNO, in zijne PSALMBER., gebruikt het bedr.: *mijn' woorden werden valschelijk mij nagedragen*.

NADRAMMEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *drammen*, dat van dwingende kinderen, in Groningen en Gelderland, gezegd wordt: *ik dramde na*, *heb nagedramd*. Drammend naschreeuwen: *die stoute jongen dramt zijne moeder altijd na*.

NADRAVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *draven*: *ik draafde na*, *heb nagedraafd*. Op eenen draf naloopen: *het paard draafde hem na*. Oneig., nastreven: *bewondert*, *wie zoo hoogh hem na durf draven*. VOND.

NADRENTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *drentelen*: *ik drentelde na*, *heb nagedrenteld*. Drentelend achteraan komen: *hij komt ons altijd nadrentelen*.

NADRIJVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *drijven*; *ik dreef na*, *heb* en *ben*

nagedreven. Bedr., achter iemand drijven: *hij dreef hem de koeijen na.* Onz., achteraan drijven; met *zijn: het vlot dreef na.*

NADROOGEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *droogen: ik droogde na, heb nagedroogd.* Bedr., naderhand drooger maken: *droog de kopjes eens na.* Onz., met *hebben*; in vervolg drooger worden: *neem het linnen maar in; het zal, op zolder, wel nadroogen.* Van hier *nadrooger*, dus wordt eene koe, in Noordholland, genoemd, die later dan gewoonelijk kan gemolken worden.

NADROSSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *drosſen* (bij KIL. *trosſen*, in den zin van oppakken, wegloopen): *ik droste na, ben nagedrost.* Achter iemand drosſen, zich wegpakken: *hij ging hem ſchielijk nadrosſen.*

NADRUIPEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *druipen: ik droop na, heb* en *ben nagedropen.* Nog eenigen tijd lang druipen; met *hebben: die goot druipt altijd na.* Bedr., overdragt., zich na een' ander ſtil wegpakken; met *zijn: hij ging hem nadruipen.*

NADRUK, z. n., m., *des nadruks*, of *van den nadruk*; meerv. *nadrukken.* Nagebootste druk: *dat boek is maar een nadruk.* In eenen oneigenlijken zin, beteekent het eene aangewende groote kragt zoo wel des ligchaams als des gemoeds: *ik heb het hem met nadruk gezegd*, met vele kragt van ſtem en vele beweging van gemoed. *Van zulk een' loop en keer der tijen ſpreekt Heer* VAN LOON *met kracht en nadruk.* POOT. *Hij wist er dien overmeesterenden nadruk aan bij te zetten.* FRANTZEN. In eenen zedenlijken zin: *mijne vermaning was van geenen nadruk. Een drift, die ſchoon vermomt, geen kleenen nadruk hadt.* VOND. *Deze is de nadruk der ingebrachte bedenking.* FRANTZEN. *Dit is in den volſten nadruk waar.* Van hier *nadrukkelijk.*

NADRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *drukken: ik drukte na, heb nagedrukt. Een boek nadrukken*, hetzelve, ten nadeel en tegen den wil van den uitgever of maker, van nieuws drukken. Van hier *nadrukker*, *nadrukſel* bij HOOGSTRATEN.

NADUIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz.

voorz: *na* en *duiden*: *ik duidde na*, *heb nageduid*. Aan eene verrigte zaak naderhand eenen zin geven, haar uitleggen, verklaren: *en werd hem tot eenen misslagh in een Veldheer naageduidt*, *dat hij* enz: Hoort. *En dui 't zorgvuldigh hart dien raet ten beste na*. VOND. *Maar als men malcander door consequentien hatelijcke dingen naduijdt*. H: D. GR.

NADUIKEN, bedr: w., ongelijkvl: Van het scheidb: voorz: *na* en *duiken*: *ik dook na*, *ben nagedoken*. Achter iemand, later dan dezelve, onder water duiken.

NADUMMELEN, onz. w., gelijkvl: Van het scheidb: voorz. *na* en *dummelen*: *ik dummelde na*, *ben nagedummeld*. Met eenen zwakken, waggelenden gang iemand achterna gaan. Men gebruikt het, in Gelderland, van kinderen en oude lieden, die zwak op de beenen zijn.

NADUWEN, zie *nadouwen*.

NADWEILEN, bedr. w., gelijkvl: Van het scheidb: voorz. *na* en *dweilen*: *ik dweilde na*, *heb nagedweild*. Met eene dweil nadroogen.

NAEGGEN, *naëggen*, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *eggen*: *ik egde na*, *heb nageegd*. Achter iemand eggen, ten einde de aardkluiten nog fijner te maken: *ik moet dat land nog naeggen*.

NAERFGENAAM, *naërfgenaam*, z. n., m. en vr.; *des naerfgenaams — der*, of *van den — de naërfgenaam*; meerv. *naerfgenamen*. Een persoon, die het naaste in het bloed is, als er de regte erfgenamen ontbreken. Van *na* en *erfgenaam*.

NAETEN, *naëten*, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *eten*: *ik at na*, *heb nagegeten*. Na anderen eten: *houd u niet op*; *ik kan wel naeten*.

NAETSEN, *naëtsen*, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb: voorz. *na* en *etsen*: *ik etste na*, *heb nageetst*. Etsend namaken.

NAFEEST, ž. n., o.; Van het *nafeest*; meerv. *nafeesten*: Eene nabruiloft. Van *na* en *feest*. Over het onz. geslacht, zie bij *feest*.

NAFEILEN, zie *nadweilen*.

NAFLADDEREN, *nafloddere*n) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb: voorz. *na* en *fladderen*: *ik fladderde na*; *ben nagefladderd*. Fladderend nakomen.

NAFLUITEN, bedr: w., ongelijkvl. Van het scheidb:

voorz. *na* en *fluiten*: *ik floot na*, *heb nagefloten*. Achter iemand fluiten. HOOFT gebruikt het van den wind: *behalven die u naa, met holle blaasjes floot.*

NAFTHA, z. n., vr., *der*, of *van de naftha*; zonder meerv. Een naam, welken men aan de zuiverſte witte bergolie geeft. Uit het arab. *naft.* — *Waarbij ook naftha en zwavel te vermoeden is.* HAMELSV. Zamenſtell.: NAFTHABRON.

NAGAAN, bedr. en onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *gaan*: *ik ging na*, *heb* en *ben nagegaan.* Achter iemand gaan, hem volgen: *Ik ging hem na tot in zijne kamer.* Oneig.: *Diend' onrust na gaat tot in 't graf.* VOND. Denzelfden weg gaan, welken een ander gegaan is: *het ſpoor van eene haas nagaan. Wie kan de voetſtappen der Voorzienigheid nagaan?* Beſpieden: *iemand met looden ſchoenen nagaan.* Oneig., de zaken, die voorgeſteld worden, op eene geleidelijke wijs, met zijne aandacht vatten: *ik konde dien leeraar niet nagaan.* Met het gezigt navolgen: *de joodſche voorlezer las zoo ſchielijk, dat ik hem niet konde nagaan.* Behartigen: *zijne eigene dingen nagaan.* Zich aan zijne neiging tot iets overgeven: *die ander vleesch zijn nagegaan.* BYBELV. HOOFT zegt: *hem gaat naa*, (men verſpreidt achter zijnen rug) *dat hij een groot vuur deed hoeten.* Onzijd., traag gaan: *onze klok gaat een kwartier na.* Het deelw. *nagaande* is voor argwanende.

NAGALM, z. n., m., *des nagalms*, of *van den nagalm*; zonder meerv. Een galm, die nakliukt: *Echo doet de nagalm banuwen.* PLUIM.

NAGALMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *galmen*: *ik galmde na*, *heb nagegalmd.* Galmend naklinken. Van hier *nagalming.*

NAGALPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *galpen*: *ik galpte na*, *heb nagegalpt.* Galpend naſchreeuwen. Zie *galpen.*

NAGANG, z. n., m., *des nagangs*, of *van den nagang*; het meerv. is buiten gebruik. Spoor: *op den nagang komen, en iemand betrappen. Maer zoo bij geval daer komt ten naegange den langaſemigden Leeuw.* V. MAND.

NAGAPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *gapen*: *ik gaapte na*, *heb nagegaapt.* Met opene mond en opgeſperde oogen iemand, of iets, nakijken.

NA-

NAGEBOORTE, z. n., vr., *der*, of *van de nageboorte*, meerv. *nageboorten*. Een rond, voos, breed en dik ligchaam, uit vliezen en bloedvaten beſtaande, dat, met de vrucht, in de baarmoeder van mensch en dier aangroeit, en, door middel van de navelſtreng, met dezelve verbonden is. Het draagt dien naam, omdat het, na de geboorte des kinds, te voorſchijn komt; anders *moederkoek*, bij KIL. ook *hamme* geheten. BRUNO neemt het woord, in zijne PSALMB., in eenen anderen en eigenlijken zin: *om aen 't zaadt, hetwelck ſal rijſen uijt 't volgende geſlacht, door nageboort* enz. Van *na* en *geboorte*.

NAGEBUUR, zie *nabuur*.

NAGEDACHTE, z. n., vr., *der*, of *van de nagedachte*; meerv. *nagedachten*. Nadenking, overweging: *onzen geest te vervullen met de ernſtigſte nagedachten*. FRANTS. *Mijn flaeuwe hoop verwart in droeve nagedachten*. POOT. *Zware nagedachten over iets krijgen*. Ook *nagedachtenis*, aandenking aan iets van achteren: *uwe nagedachtenis zal er des te ſterker door groeien*. SELS. Van *na* en *gedachte* — *gedachtenis*.

NAGEHEUGENIS, z. n., vr., *der*, of *van de nageheugenis*; zonder meerv. *Nagedachtenis: geen tijd kan mij ontwringen de nageheugenis der vaak genoten gunst*. J. D' OUTREIN. Van *na* en *geheugenis*.

NAGEKLAG, z. n., o., *des nageklags*, of *van het nageklag*; zonder meerv. Klagend naberouw: (*hij*) *houdt niet, als drouwigh nageklagh*. CATS. Van *na* en *geklag*.

NAGEL, z. n., m., *des nagels*, of *van den nagel*; meerv. *nagels*, *nagelen*. Het horenachtige bekleedſel aan de uiterſte einden der vingers en teenen: *nu op den nagel eerst de ſcherpheit van het been des pijls geproeft*. VOND. *Zijne nagels ſnijden — knippen — korten. Iemands nagels korten*, hem in zijne magt bedwingen. *Zijne nagels ſcherpen*, zich ſchrap zetten. *Ik zou mijn nagels zoo niet ſcherpen*. POOT. *Op zijne nagels bijten. Iemand met de nagels in het aangezigt zitten. Zij heeft geenen nagel, om haar gat te kraauwen*, lage ſpreekwijs, voor: zij is zeer arm. *Het zal hem nog ten nagelen en teenen uitzweeten*, het zal hem geweldig zuur opbreken. Van eenige dieren gebruikt men het ook, ter onderſchei-

ding van kromme en dikke klaauwen: *de kat heeft ſcherpe nagels. Zij heeft klaauwen en nagels*, zij is een heel boos wijf. Om eenige gelijkheid, noemt men dus ook eene ſoort van ſpecerij: *een ſtuk vleesch met nagelen (kruidnagelen) beſteken.* Ook een vliesje in het oog, als het wit van kleur, en aan eenen nagel gelijk is, draagt bij KIL. den naam van *nagel*; anders *maan*. Zamenſtell.: *nagelbloem*, *nagelbol*, *nagelboom*, *nagelhout*, een ſtuk mager gerookt vleesch, anders *veer* genoemd, *nagelkruid*, *nagelmaag*, (*nagelmage*) *nagelvriend*, bloedvriend in het zevende lid: *want als men den arm in leden deelt*, zegt MEYER, *wort er op de zevende plaats geen lidt, maar de nagel gevonden; en daarom neemt het verwantſchap daar zijn einde.* — *Nagelneep*, *nagelrinde*, op het platte land, in Gelderland, *nagelrun*, (*run* en *rinde* is het zelfde woord), bij KIL. ook *nagelſchors*, eene verzwering aan den nagel, waardoor de nagel van het vleesch losgaat, gelijk de rinde, dat is de ſchors van hout, als het geſlagen wordt. — *Nagelwortel.*

Nagel, bij RAB. MAUR. *nagal*, angelſ. *naegl*, ijsl. *nagl*, hoogd. *nagel*; nederſ. *nagel*, zw. *nagel*, eng. *nail*. Het woord komt, zeer waarſchijnelijk, van *nagen*, dat is *knagen*, in den zin van krasſen. De nagel, toch, is een werktuig, om daarmede te krasſen.

NAGEL, z. n., m., *des nagels*, of *van den nagel*; meerv. *nagels*, *nagelen*. Een kleine, dunne ſpijker: *met den nagel in 't hooft geklonken*, HOOFT. *Eenen nagel inſlaan. Dat is mij een nagel aan mijne doodkist*, dat verdriet zal mijnen dood vervroegen. *Een houten nagel.* Zamenſtell.: *bandnagel*, *hoefnagel*, *nijdnagel.* — *Nagelhoor*, *nagelnieuw*, *nagelſmid*, *nagelvast.*

Het kan, of, met het vorige woord, tot *nagen*, *knagen* behooren, of, met het gr. *νυσσειν*, ſteken, eenen oorſprong hebben.

NAGELAG, z. n., o., *des nagelags*, of *van het nagelag*; meerv. *nagelagen*. Overgelag. Van *na* en *gelag*.

NAGELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik nagelde*, *heb genageld.* Met nagelen hechten: *iets vast nagelen. Alexander deed eene meenigte aan het kruis nagelen.* Zamenſtell.: *doornagelen*, *vernagelen.*

NAGEPEINS, (*nagepeis*) z. n., o., *van het nagepeins*; zonder meer. Stille, diepe overweging van eene zaak, die reeds verrigt is; vermoeden, achterdocht: *niet sonder nagepeijs.* CATS.

NAGEREGT, z. n., o., *des nageregts*, of *van het nageregt*; meerv. *nageregten.* Laatste geregt. Van *na* en *geregt.*

NAGESCHAL, z. n., o., *des nageschals*, of *van het nageschal*; zonder meerv. Een schel geluid, dat naklinkt: *ja laat nu Haerlems heuvelkruinen eens klinken van uw nageschal.* POOT.

NAGESLACHT, z. n., o., *des nageslachts*, of *van het nageslacht*; meerv. *nageslachten.* Een geslacht van menschen, dat, in volgende jaren of eeuwen, geboren wordt: *door al de nageslachten.* PSALMB. VAN E. VOET. *Aan het nageslacht der Joden.* FRANTZEN. Van *na* en *geslacht.*

NAGEVEN, bedr. w., ongelijkv. Van het scheid. voorz. *na* en *geven*: *ik gaf na*, *heb nagegeven.* Naderhand geven: *hij gaf nooit alles te gelijk*, *maar gaf altoos nog iets na.* Betigten: *aan Albert*, *wordt naagegeeven*, *dat hij onwaardelijk genoegh zoude gezeit hebben.* HOOFT, die het ook in eenen goeden zin neemt, voor toegeven, erkennen: *groote eer leid' hij in*, (*want wat hem naakomt*, *verstaan wij hem naa te geeven*) enz. Eene spanning verminderen, slapper laten hangen: *dat touw wil niet nageven*, anders *medegeven.* Fig., niet zoo sterk op zijn stuk staan: *ik zal hierin wat moeten nageven*, anders *toegeven.*

NAGEVOLG, z. n., o., *des nagevolgs*, of *van het nagevolg*; meerv. *nagevolgen.* Een stoet, die achteraan komt; zonder meerv. Al wat, naderhand, uit eene zaak voordvloeit; met een meerv.: *zie daar de jammerlijke nagevolgen!* Van *na* en *gevolg.*

NAGEWAS, z. n., o., *van het nagewas*; zonder meerv. Alles, dat later opgeslagen, opgegroeid is. Van *na* en *gewas.*

NAGEZANG, z. n., o., *des nagezangs*, of *van het nagezang*; zonder meerv. Het laatste gezang bij den openbaren godsdienst. Van *na* en *gezang.*

NAGEZETEN, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. HOOFT gebruikt het, voor nabestaande: *moeder*

van zoo vermooghen en naagezeeten eenen Vorst. Van *na* en *gezeten*, het deelw. van *zitten.*

NAGIEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *gieren: ik gierde na, heb nagegierd.* Achter iemands rug gieren, hem naſchreeuwen. Ook, met ongelijke ſchreden iemand navolgen, naloopen: *zij waren zoo dronken, dat zij ons nagierden.* Zie *gieren.*

NAGIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *gieten: ik goot na, heb nagegoten.* Nog eens gieten: *nog wat water nagieten. Iemand nagieten*, is ook iemand van achteren met water begieten, terwijl hij weggaat. Door ſmelten namaken: *ik heb dat beeld nagegoten.*

NAGLIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *glijden: ik gleed na, ben nagegleden.* Glijdend naſullen.

NAGONZEN; onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *gonzen: ik gonsde na, heb* en *ben nagegonsd.* Onz., nog eenige oogenblikken gonzen; met *hebben: het water gonst na.* Bedr., gonzend naſnorren; met *zijn: de ſlingerſteen gonsde hem na.* Het zelfſt. naamw. *nagons* gebruikt T. KATE.

NAGOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *gooijen: ik gooide na, heb nagegooid.* Naſmijten.

NAGRAS, z. n., o., *van het nagras*; zonder meerv. Gras, dat na de eerſte afmaaijing groeit; etgroen: *hij zal nederdalen als een regen op het nagras.* BYBELV. Figurelijk: *wij kwamen op het nagras*, kregen nog iets van het overgeſchotene, toen het eerſte en beste reeds weg was.

NAGRAVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *graven: ik groef na, heb nagegraven.* De rigting van een ding in het graven volgen: *het ſpoor nagraven. Aardappels nagraven* heet, in Gelderland, hen gravend nazoeken; anders *namodden.*

NAGRAVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *graveren: ik graveerde na, heb nagegraveerd.* Naar andere figuren ſnijden.

NAGRIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *grijpen: ik greep na, heb nagegrepen.* Achterna grijpen; *terwijl de grijze ſtoet hem nagrijpt.* VOND.

NAGROMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *grommen*: *ik gromde na*, *heb nagegromd*. Grommend naknorren. Van honden gebruikt men dit woord.

NAHARKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *harken*: *ik harkte na*, *heb nageharkt*. Nogeens, om meerdere nettigheid of reinigheid, harken. Ook *hooi naharken*.

NAHEKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *hekelen*: *ik hekelde na*, *heb nagehekeld*. Nog eenmaal door den hekel trekken, halen.

NAHERFST, z. n., m., *van den naherfst*. Het aangename weer, in het begin van de wintermaanden, na den eigenlijken herfst. Van *na* en *herfst*.

NAHIJGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *hijgen*. *Ik hijgde na*, *heb nagehijgd*. Haken naar — najagen: *gewoon de lusten na te hijgen*. H. DULL. Zie *hijgen*.

NAHINKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *hinken*: *ik hinkte na*, *heb nagehinkt*. Oudt. ongelijkvl.: *honkte na*, *nagehonken*. Hinkend nahuppelen: *en klim en hink ze naer* (*na*) *op Pindus wenteltrappen*. POOT.

NAHIPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *hippen*: *ik hipte na*, *heb* en *ben nagehipt*. Met kleine ſprongen nakomen. Het voorddur. w. is *nahippelen*, *hippelde na*, *nagehippeld*. Men zegt ook *nahuppelen*.

NAHOEDE, z. n., vr., *der*, of *van de nahoede*; zonder meerv. Achterhoede.

NAHOEPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *hoepelen*: *ik hoepelde na*, *heb nagehoepeld*. Al ſpelend met den hoepel naloopen.

NAHOEREREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *hoereren*: *ik hoereerde na*, *heb nagehoereerd*. Dit woord komt, in de OVERZ. VAN DEN BYB., dikmaals voor, in den oneigenlijken zin van afgodisch navolgen: *die haere dreckgoden naehoereren*.

NAHOLLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *hollen*: *ik holde na*, *heb* en *ben nagehold*. Hollend naloopen.

NAHOMPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb.

voorz. *na* en *hompelen*: *ik hompelde na*, *ben nagehompeld*. Hompelend nakomen.

NAHOOI, z. n., o., *des nahooi*s, of *van het nahooi*; zonder meerv. Hooi, dat van het nagras komt. Van *na* en *hooi*.

NAHUILEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *huilen*: *ik huilde na*, *heb nagehuild*. Met een gehuil naſchreeuwen.

NAHUNKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *hunkeren*; *ik hunkerde na*, *heb nagehunkerd*. Hunkerend naloopen; ook achter iemands rug hunkeren.

NAHUPPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *huppelen*: *ik huppelde na*, *heb* en *ben nagehuppeld*. Met *hebben*; naar de maat huppelen: *wanneer ze 't kalf het deuntje leert naehuppelen*. VOND. Met *zijn*; huppelend nakomen: *hij is hem vrolijk nagehuppeld*.

NAJAAR, z. n., o., *des najaars*, of *van het najaar*; meerv. *najaren*. Het laatſte van het jaar, de herfst. Van *na* en *jaar*: *'t rijk najaar ſtort een' gullen overvloet van rijp gewas*, enz. POOT.

NAJAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *jagen*: *ik joeg na*, *heb nagejaagd*. In groote haast achtervolgen: *zij joegen den hoop vijanden na tot in het bosch. Die zij hittiglijk najaagden.* FRANTZEN. *De wolf het ſchaap najaaght.* SPIEGHEL. Fig., wordt het woord, in de OVERZ. VAN DEN BYB., genomen voor eene zaak zeer behartigen: *geregtigheid najagen*; ook voor ſterk begeren en veel gebruiken; b. v. *ſterken drank najagen*. Van hier *najaagſter*, behartigſter, *najager*, *najaging*.

NAJAGT, z. n., vr., *der*, of *van de najagt*; zonder meerv. Hittige vervolging: *om met de naajaght voort te vaaren*. HOOFT. Van *na* en *jagt*.

NAJAMMEREN, bedr w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *jammeren*: *ik jammerde na*, *heb nagejammerd*. Met gejammer naroepen.

NAJANKEN, bedr., w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *janken*: *ik jankte na*, *heb nagejankt*. Jankend naſchreeuwen: *de hond jankte ons na*. Oneig.: *zijn' huisvrouw liet niet af, van met ſmeecken haaren man*

nae

naa te janken. HOOFT. *Zulck een liefde bevange Dafnis, opdat ik hem dan late najancken.* VOND. *Om een ambtje al de grooten najanken.*

NAJEUKEN, (*najoken*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *jeuken: ik jeukte na, heb nagejeukt.* HOOFT gebruikt dit woord, oneigenlijk, voor hevige begeerte van achteren naar iets gewaarworden; *de burgerije heeft hem zeer nagejooks* (*grande deſiderium ejus manſit*).

NAIJLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ijlen: ik ijlde na, ben nageijld.* IJlend naloopen; *het wild naijlen.* VOND.

NAIJVER, z. n., m., *des naijvers*, of *van den naijver*; zonder meerv. Eene onophoudenlijke vlijt, om een' ander, in eene zaak, gelijk te worden; *een heilige naijver. De hoop op loon verwekte onder hen eenen edelen naijver. Doch haare graagheid en naijver tegen malkanderen deeden den prijs der waaren ſteigeren.* BOGAART. *Een prijswaardige naaijver.* FRANTZEN. *Door eenen boosaerdigen naijver.* VOND. Van *na* en *ijver.* Van hier *naijverig.*

NAIJVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ijveren: ik ijverde na, heb nageijverd.* Met alle moeite ſtreven, om iemand, in eene zaak, op zij te komen: *om uwen arbeit na te ijveren.* VOND. *Om u haar' zeden naa te doen ijvren.* HOOFT. Oneig.: *tin en loot, waarvan 't eerſte het zilver in gedaante en glans komt, na te ijveren.* BOGAART. Eenigen ſpellen *naarijver, naarijveren.* VOND. volgt ook wel die ſpelling: *doch prijsſelijck naerijvertze de hant.* De eerſte ſpelling is de ware. Van hier *naijveraar.*

NAJOELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *joelen: ik joelde na, heb nagejoeld.* Joelend naſchreeuwen, op de wijs van dronkaards.

NAJOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *jouwen: ik jouwde na, heb nagejouwd.* Met eene jouw, naſchreeuwen. HOOGSTR. heeft het woord.

NAJUICHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *juichen: ik juichte na, heb nagejuicht.* Met gejuich naroepen: *daer zoo veel afgeſlaefde zielen vol hoops najuichen onze kielen.* VOND. *Zijn' vlaaijers juichen hem naa.* HOOFT.

NA-

NAKAATSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kaatſen*: *ik kaatſte na*, *heb nagekaatst*. Na een' ander kaatſen; *ik moet nog twee ballen nakaatſen*.

NAKAKELEN, (*nakekelen*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kakelen*: *ik kakelde na*, *heb nagekakeld*. Later dan een ander kakelen, praten: *ik haat het gedurig nakakelen*.

NAKALLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kallen*: *ik kalde na*, *heb nagekald*. Naderhand vertellen, naſnappen.

NAKAMMEN, (*nakemmen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kammen*: *ik kamde na*, *heb nagekamd*. Nog eenmaal kammen, om het hoofd te meer te zuiveren.

NAKEEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *keeren*: *ik keerde na*, *heb nagekeerd*. Nadat iemand reeds gekeerd, dat is gereinigd, heeft, nog eenmaal keeren; *ik zal het vertrek met eenen nieuwen bezem nakeeren*.

NAKEFFEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *keffen*: *ik kefte na*, *heb nagekeft*. Achter iemands rug keffen: *die hond keft ons altijd na*.

NAKEKELEN, zie *nakakelen*.

NAKEMMEN, zie *nakammen*.

NAKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik naakte*, *ben genaakt*. Naderen, zachtkens aankomen, genaken: *het naken van den avont*. BYBELV. *Ende ſpreec tot hem, dat die daghen ghenaect ſijn*. BYB. 1477. Allengs nader komen: *dat traegh voor 't nakende onweer duickt*. VOND. *Als nu de beurte naeckte*. BYBELV. Van hier *naking*. Van *na*, digt bij. Zie *genaken*.

NAKERMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kermen*: *ik kermde na*, *heb nagekermd*. Met gekerm naklagen: *dat men den dooden met nutteloze klachten naakermt*. HOOFT.

NAKIJKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kijken*: *ik keek na*, *heb nagekeken*. Naoogen, in de dagelijkſche taal ſlechts voorkomende: *luiden kijcken u na*. VOND. *Hij liet den luiden 't naar kijken*. HOOFT.

NAKIND, z. n., o., *des nakinds*, of *van het nakind*; meerv. *nakinders*, *nakinderen*. Een kind van het tweede of derde bed. Van *na* en *kind*.

NAKLADDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kladden*: *ik kladde na*, *heb nageklad.* Iets, op eene ſlordige wijs, naſchilderen, naſchrijven; namaken.

NAKLAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *klagen*: *ik klaagde na*, *heb nageklaagd.* Klagend naroepen: *dees' Koningin naklagen.* F. HALMA.

NAKLANK, z. n., m., *des naklanks*, of *van den naklank*; zonder meerv. De voordzetting van eenen begonnen klank. Van *na* en *klank*: *ieder zucht laat langduuriger naklank in zijn hart na.* SELS. *'k Hoor den naklank van Abels krijten.* POOT.

NAKLAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *klappen*: *ik klapte na*, *heb nageklapt.* Klappend als een vogel naſnappen. Ook met eene zweep achter iemand klappen; anders *naknappen.*

NAKLAUTEREN (*naklaveren*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *klauteren*: *ik klauterde na*, *ben nageklauterd.* Klauterend naklimmen.

NAKLAVEREN, zie *naklauteren.*

NAKLIMMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *klimmen*: *ik klom na*, *ben nageklommen.* Klimmend achter iemand volgen.

NAKLINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *klinken*: *ik klonk na*, *heb nageklonken.* Eenen naklank geven. Bij VOND. komt het voor. F. HALMA gebruikt het voor met geklank nabootſen, navolgen: *Broukhuizens luit, die 't puik der oude Dichters naklonk.*

NAKLOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kloppen*: *ik klopte na*, *heb nageklopt.* Nog eenmaal kloppen: *klop mijne kleeren eens na.*

NAKLOSSEN, (in Geld. *naklasſen*, ook *naklompen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *klosſen*: *ik kloste na*, *ben nageklost.* Klosſend naloopen.

NAKLUCHT, z. n., vr., *der*, of *van de naklucht*; meerv. *nakluchten.* Een kluchtig naſpel op het tooneel. Van *na* en *klucht.*

NAKLUIVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kluiven*: *ik kloof na*, *heb nagekloven.* Iets,

dat

dat reeds gekloven is, nog eens kluiven: *hij kloof, uit honger, de beentjes na.*

NAKNAGING, z. n., vr.; *der*, of *van de naknaging*; meerv. *naknagingen.* Eene knaging, die van achteren komt. Bij HALMA vindt men dit woord.

NAKNEEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *kneeden: ik kneedde na, heb nagekneed.* Iets, dat niet goed gekneed is, nog eenmaal kneeden.

NAKNORREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *knorren: ik knorde na, heb nageknord.* Knorrend naroepen, naloopen.

NAKOETEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *koeteren: ik koeterde na, heb nagekoeterd.* Met koeterende woordjes napraten.

NAKOKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *koken: ik kookte na, heb nagekookt.* Iets koken, als eene andere spijs reeds gaar is. Ook onz.; met *hebben: de pan is heet; de melk zal genoeg nakoken.*

NAKOMELING, z. n., m. en vr., *des nakomelings*, of *van den — der*, of *van de nakomeling*; meerv. *nakomelingen.* Nazaat. Het meerv. van het manl. geslacht is meest in gebruik. Van hier *nakomelingschap: aan de nakomelingschap over te leeveren.* FRANTZ. Zamenstell.: *erfnakomeling.* POOT.

NAKOMEN, onz. en bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *na* en *komen: ik kwam na, ben nagekomen.* Onz., na iets komen of volgen, ten opzigt van den tijd: *ga maar vooruit; ik zal dra nakomen. Het nakomende geslacht.* Bedr., oneig., volbrengen, houden: *zijne belofte nakomen. Iemands bevelen nakomen.* HOOFT vervoegt het somtijds met *hebben*; dat niet na te volgen is. Dezelve gebruikt het ook voor toekomen: *want wat hem naakomt*, enz. Van hier *nakomer*, bij RODENB. voor eenen opvolger in een ambt; bij DATHEEN, voor eenen nakomeling; *nakoming*, volbrenging, *nakomst*, latere komst, oneig., de nakomelingschap: *oóck tot zoo schoon een spel de nakomst aan te hitsen.* DE DECK.

NAKOOP, z. n., m., *des nakoops*, of *van den nakoop*; zonder meerv. Latere koop. Van *na* en *koop.*

NAKRAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *kraaijen: ik kraaide na, heb nagekraaid.* Kraai-

Kraaijend naroepen, in den eigenl. en oneigenl. zin.

NAKRAAM, z. n., vr., *der*, of *van de nakraam*; zonder meerv. Toevallen en ligchamelijke ongemakken, die dikwijls, na eene gelukkige bevalling, de kraamvrouwen overkomen. Van *na* en *kraam*.

NAKRABBELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *krabbelen*: *ik krabbelde na*, *heb nagekrabbeld*. Krabbelend namaken, naschrijven.

NAKRANT, z. n., vr., *der*, of *van de nakrant*; meerv. *nakranten*. Eene nieuwstijding, die, om haar gewigt, na de afgezondene kranten, gedrukt en uitgegeven wordt. Van *na* en *krant*.

NAKREET, z. n., m., *des nakreets*, of *van den nakreet*; het meerv. is buiten gebruik. Een kreet, die naderhand wordt aangeheven.

NAKRIJGEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *krijgen*: *ik krijgde na*, *heb nagekrijgd*. Na anderen nog eenigen tijd krijg voeren.

NAKRIJSCHEN, bedr. w., gelijkvl. en ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *krijschen*: *ik krijschte — kreesch na*, *heb nagekrijscht — nagekreschen*. Met een gekrijsch naschreeuwen.

NAKRIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *krijten*: *ik kreet na*, *heb nagekreten*. Krijtend naroepen.

NAKROOST, z. n., o., *van het nakroost*; zonder meerv. Nakomelingen: *om 't nakroost te melden 't heil* enz. PSALM. VAN VOET. *Dat ongelukkig nakroost van Israël*. FRANTZEN. Van *na* en *kroost*.

NAKRUIJEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *kruijen*: *ik krooi* (*krood*) *na*, *heb nagekrooijen* (*nagekroden*). Achter iemand kruijen.

NAKRUIPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *kruipen*: *ik kroop na*, *heb* en *ben nagekropen*. Zich kruipend achter iemand voordbewegen.

NAKRUISEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *kruisen*: *ik kruiste na*, *heb nagekruist*. Kruisend op zee achtervolgen.

NAKUIJEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *kuijeren*: *ik kuijerde na*, *heb nagekuijerd*. Kuijerend navolgen, achter iemand kuijeren: *ik zal hem nakuijeren*. Den kuijerenden gang namaken: *van zoo*

hoogh

hoogh eenen tredt naa te kuijeren. HOOFT. *Maar ijder zoekt den Vorst zijn' wandel naa te kuijeren.* HOOFT.

NAKUISCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kuiſchen: ik kuischte na, heb nagekuischt.* Eigenlijk, navegen, nazuiveren. Men gebruikt het, oneig., voor nabootſen, naapen: *ik kuischte in ſchijn hun wondren na.* VOND. *Die zinnelooze durf donder en blixem nakuiſchen.* VOND. *Weten moet gij, dat reden zinnelijk heeft naagekuist de Zons ſieraden.* HOOFT. Van hier *nakuiſcher, nakuiſching.*

NAKUNDE, z. n., vr., *der*, of *van de nakunde*; zonder meerv. Eene ontdekking, die naderhand verkregen wordt: *te mooghen verwerven de nakunde van bedraaghers en bedraaghenen.* HOOFT. Van *na* en *kunde.*

NAKWAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kwaken: ik kwaakte na, heb nagekwaakt.* Met gekwaak naroepen.

NAKWELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kwelen: ik kweelde na, heb nagekweeld.* Kwelend nazingen: *op nederduitſche klank den wijsten Koning na te kwelen.* J. D'OUTREIN.

NAKWIJNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kwijnen: ik kwijnde na, heb nagekwijnd.* Nog eenen tijd lang kwijnen.

NALABBEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *labben: ik labde na, heb nagelabd.* Achter iemands rug labben, lasteren.

NALAGCHEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *lagchen: ik lachte na, heb nagelagchen.* Oudtijds: *ik loech, loeg na.* Met ſpotgelach, achter iemands rug naſchreeuwen: *men lacht ù ſchimpigh na.* VOND.

NALATEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *laten: ik liet na, heb nagelaten.* Bedr., na zijnen dood in de wereld achter laten: *hij liet eene bedrukte weduw met agt kinderen na. Hij liet zijnen erfgenamen veel goed na. Hij heeft ſchulden nagelaten. De nagelatene vrienden. Ninus had eenen minderjaarigen zoon nagelaten.* BÓGAERT. *Die zoo groot een naam door zijne manhaftigheid bij d' Indianen heeft nagelaten.* BÓGAERT. Overlaten: *het ſchuim der aarde, dat alomme de wrange littekenen van zijne komſte naliet.* BÓGAERT.

GAERT. Figuurlijk, niet doen, verzuimen: *ik zal mijnen pligt nimmer nalaten. Die syne weldadicheyt niet heeft nagelaten aen de levendigen en aen de dooden.* BYBELV. Oudtijds gebruikte men het ook voor toelaten, toestaan. Onz., met *hebben*; laten staan: *ik kan niet nalaten, u te waarschouwen. Als gy nalaat te beloven.* BYBELV. *De hand van een eerelijk mensch kan niet nalaaten te beeven.* SELS. Doen nablijven: *in geschrift heeft hij nagelaten, dat* enz. Van hier *nalatenis*, bij HOOFT, *nalatenschap*, boedel, *nalatig*, verzuimachtig, *nalatigheid*, *nalating*, verzuim.

NALEEN, z. n., o., *des naleens*, of *van het naleen*; meerv. *naleenen*. Achterleen. Van *na* en *leen*.

NALEKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *lekken*: *ik lekte na*, *heb* en *ben nagelekt*. Achterna nog eenigen tijd lekken. Zie *lekken*.

NALENTE, (*nalent*) z. n., vr., *der* of *van de nalente*; zonder meerv. Het laatste der lente. Van *na* en *lente*.

NALEPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *leppen*: *ik lepte na*, *heb nagelept*. Leppend nagooijen, in de gemeenzame verkeering. *Naleppen* is ook met kleine en herhaalde teugen nadrinken. Zie *leppen*.

NALEVEN, z. n., o., *des nalevens*, of *van het naleven*; zonder meerv. Eene voorddurende genieting van het leven, na den dood van anderen. HOOFT bezigt het, doch in eenen oneigenl. zin: *mits 't naaleeven haarder deughden.* RODENB. heeft het woord *nalever*: *dat de naelevers zegghen moghen.* Van *na* en *leven* — *lever*, welk laatste woord buiten zamenst. niet voorkomt.

NALEZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *lezen*: *ik las na*, *heb nagelezen*. Na de inzameling van de vruchten, nog eenmaal lezen: *druiven nalezen. Insgelijcks en sult ghij uwen wijngaert niet nalesen.* BYBELV. Van hier *nalezing*.

NALEZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *lezen*: *ik las na*, *heb nagelezen*. Naslaan en lezen; ook iemand in het lezen volgen.

NALICHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *lichten*: *ik lichtte na*, *heb nagelicht*. Het licht achter iemands rug houden.

NALIEGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *liegen*: *ik loog na*, *heb nagelogen*. Naduiden, valschelijk nageven. HOOFT bezigt het bedr.;

in den zin van op eene bedriegelijke wijs nadoen, naboorſen: *Clemens lieght zijn aanſchijn en naem naa.*

NALIKKEN, (*nalekken*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *likken*: *ik likte na, heb nagelikt.* Nog eens likken: *de hond likte de ſchotel na.*

NALOBBEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *lobberen*: *ik lobberde na, ben nagelobberd.* Lobberend nakomen: *ik lobberde hem door den poel na.*

NALOEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *loeijen*: *ik loeide na, heb nageloeid.* Loeijend naſchreeuwen.

NALOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *loeren*: *ik loerde na, heb nageloerd.* Loerend nazien: *om ieder na te loeren.* J. Cats.

NALOEVEN, bedr w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *loeven*: *ik loefde na, ben nageloefd.* Loevend nazeilen.

NALOOP, z. n., m., *des naloops*, of *van den naloop*; zonder meerv. Navolging: *die leeraar heeft veel naloop.* Van *na* en *loop*.

NALOOPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *loopen*: *ik liep na, ben nageloopen.* Achter iemand loopen: *de hond liep hem na.* Oneig.: *het geluk loopt u altijd na.* Iemands gunst, op eene lage wijs, zoeken te verwerven: *de grooten naloopen. De vrijers naloopen.* Men zegt, eindelijk, ook: *de melk loopt elkander na*, is geſchift, niet gebonden. Van hier *nalooper*, *nalooping*, vervolger, vervolging, *naloopſter.*

NALUIDEN, (*naluijen*) onv. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *luiden*: *ik luidde na, heb nageluid.* Nog eenigen tijd luiden: *die klok luidt een kwartier na.*

NALUIZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *luizen*: *ik luisde na, heb nageluisd.* Nog eens luizen.

NAMAAG, z. n., m. en vr., *des namaags*; of *van den — der*, of *van de namaag*; meerv. *namagen.* Bloedvriend, bloedvriendin: *hij pooght daarin te helpen zeekeren namaagh der deirne.* Hooft. *Ik liet mijne namagen bijeenroepen. Zij mangelen die voor thadieren van d'ouders of namaagen.* Bogaert. Van hier *namaagſchap.* Van *na* en *maag.*

NAMAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz.

voorz. *na* en *maaijen*: *ik maaide na*, *heb nagemaaid*; Maaijen, dat door de maaijers niet afgemaaid is. Ook achter iemand maaijen. Van het woord in den eerſten zin is *namaaiſel*.

NAMAAK, z. n., vr., *der*, of *van de namaak*; zonder meerv. Van *na* en *maak*. Dat nagemaakt is: *het is niet echt, het is namaak*.

NAMAALS, bijw. van tijd; daarna: *namaals zal er eene vergelding wezen*.— M. L. gebruikt het zelfſtandig van het onz. geſlacht: *in 't ſtrenge namaals*. Van *na* en *maal*.

NAMAAND, z. n., vr., *der*, of *van de namaand*; het meerv. is niet in gebruik. Het laatſte van de maand. Van *na* en *maand*.

NAMAAUWEN, (*nameeuwen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *maauwen*: *ik maauwde na*, *heb nagemaauwd*. Maauwend naſchreeuwen.

NAMAGGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *maggelen*: *ik maggelde na*, *heb nagemaggeld*. Maggelend, met kribbelſchrift, namaken.

NAMAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *maken*: *ik maakte na*, *heb nagemaakt*. Dat zelfde werk, dat door anderen verrigt is, vervaardigen: *men kan het engelſche porſelein niet wel namaken*. Naſchrijven, natekenen: *iemands hand namaken*. Ook: *geld namaken*. *Het beſnoeide en nagemaakte geld der Hollanderen*. A. Bogaart. Nabootſen: *iemands gebaren en ſtem namaken*. Van hier *namaakſel*.

NAMALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *malen*: *ik maalde na*, *heb nagemaald*. Een beeld door malen, dat is ſchilderen, namaken.

NAMALEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *malen*: *ik maalde na*, *heb nagemalen*. Wanneer molenaars het meel, dat in de groeven der molenſteenen overgebleven is, door middel van een weinig graan, dat op nieuw gemalen wordt, daaruit verdrijven, noemen zij zulks *namalen*.

NAMAN, z. n., m., *des namans*, of *van den naman*; meerv. *namannen*. Een man, met welken men het laatst gehuuwd is. Verouderd woord. Van *na* en *man*.

NAMANEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *manen*: *ik maande na*, *heb nagemaand*. Schuld invorderen, die betaald is. Bij Hoort vindt

men het naamw. *namaning*: *door naamaaninghe* (*nominationc*) *der Burgermeesteren.*

NAMEEUWEN, zie *namaauwen.*

NAMELKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *melken*: *ik molk na*, *heb nagemolken.* Melken na een' ander; het melken, dat door een' ander niet wel gedaan is, hervatten.

NAMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik naamde*, *heb genaamd.* Noemen: *hij naemt ons wel beſcheydelic.* MOERM. Het deelw. *genaamd* wordt thands alleen gebruikt. Eenen naam geven: *ſteden*, *die Lanagla en Pozo Negro genaamt werden.* BOGAERT.

NAMENNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *mennen*: *ik mende na*, *heb nagemend.* Achterna mennen.

NAMETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *meten*: *ik mat na*, *heb nagemeten.* Meten, het welk een ander gemeten heeft, om te zien, of hij het regt gemeten hebbe. Van hier *nameting.*

NAMIDDAG, z. n., m., *des namiddags*, of *van den namiddag*; meerv. *namiddagen.* De tijd des daags tuſſchen den middag en den avond: *de namiddag is mij kort gevallen.* Ook als een bijw.: *hij komt namiddag.* Anders *van namiddag.* Van *na* en *middag.* Zamenſtell.: *namiddagſlaapje.*

NAMIS, z. n., vr., *der*, of *van de namis*; meerv. *namiſſen.* Herfstmis. Van *na* en *mis*, jaarmarkt.

NAMODDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *modden*: *ik modde na*, *heb nagemod.* Geldersch woord van het nazoeken van aardappels gebruikelijk. Zie *modden.*

NANACHT, z. n., m., *des nanachts*, of *van den nanacht*; het meerv. is niet gebruikelijk. De tijd na middernacht: *d'ontwaekte nanacht wijkt.* POOT. Van *na* en *nacht.*

NANEEF, z. n., m., *des naneefs*, of *van den naneef*; meerv. *naneven.* Een kleinzoon. Men gebruikt het ook voor eenen laten nakomeling: *de groote Naneef van David.* Van *na* en *neef.*

NANEURIEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *neurien*: *ik neuriede na*, *heb nagenenried.* Anders *naneuren.* Al neurend nazingen: *ſoo neurij ick u na en houw ſoo wat den trant.* J. BROSTERHUIZEN, in de *ſonnetten* van HOOFT. Zie *neurien.*

NANEUZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *neuzen*: *ik neusde na*, *heb nageneusd*. Neuswijs navorſchen. Geldersch woord.

NANICHT, z. n., vr., *der*, of *van de nanicht*; meerv. *nanichten*. Eene kleindogter, neefs of nichts dogter. Verder, eene late namaag. *Maria, eene nanicht van den Israelitiſchen koning. Nanichten van Jnachus.* Vond. Van *na* en *nicht*.

NANOEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *noemen*: *ik noemde na*, *heb nagenoemd*. Naar iemand noemen: *ende werden hem naeghenoemt*. Doreslaer. Doch in dezen zin is het verouderd. Naderhand noemen: *nagenoemde*, *natenoemene getuigen*; in de regtsgeleerdheid.

NANOEN, z. n., m., *des nanoens*, of *van den nanoen*; zonder meerv. Achtermiddag. Ook als bijw. *nanoens*, in ſommige oorden gebruikelijk. Van *na* en *noen*.

NANOSTEREN, zie *noster*.

NAOOGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *oogen*: *ik oogde na*, *heb nageoogd*. Nakijken.

NAOOGST, z. n., m., *van den naoogst*; zonder meerv. Nalezing. Van *na* en *oogst*.

NAOOGSTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *oogſten*: *ik oogstte na*, *heb nageoogst*. Nalezen. Van hier *naoogſting*.

NAP, z. n., m., *des naps*, of *van den nap*; meerv. *nappen*. Verkleinw. *napje*. Een ronde, uitgeholde houten bak van middelmatige groote, meest dienende, om eenig vocht in zich te houden: *uit eenen nap drinken*. *Met eenen nap vol dranx*. Vond. *Die heeft den nap*. Hoogvl. *'t Melkmeisje ſchenkt u room, nōch ſchuimende in den nap*. Moon. Zamenſtell.: *kaasnap*, *melknap*, *drinknap*. — *Napgat*, anders *napkruiper*, iemand, wiens ligchaam, bij gemis van beide beenen, in eenen nap rust, om zich, door dat middel, voord te bewegen, *nappendraaijer*. Het woord behoort, met *naaf*, *navel*, tot eenen oorſprong.

NAPEINZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *peinzen*: *ik peinsde na*, *heb nagepeinsd*. Peinzend nadenken; *alle waardig nagezien en diep nagepeinst te worden*. W. Peiffers. Van hier *napeinzing*.

NAPERSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *perſen*: *ik perste na*, *heb nageperst*. Nog eenmaal perſen, om iets gladder te krijgen. Van hier *naperſing*.

NAPEUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *peuren*: *ik peurde na*, *heb* en *ben nagepeurd*. Achter iemand peuren, dat is hem naloopen: *dien peurt hij van achter met al zijn magt na*. VOND.

NAPIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *pijpen*: *ik peep na*, *heb nagepepen*. Op eene ruischpijp nafluiten: *zij zong voor*, *en hij peep na*. VOND. *Een deuntje napijpen*.

NAPLEISTEREN, (*naplaasteren*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *pleisteren*: *ik pleisterde na*, *heb nagepleisterd*. Nog eenmaal met pleisterkalk beſtrijken.

NAPLOEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ploegen*: *ik ploegde na*, *heb nageploegd*. Dieper ploegen.

NAPLUIZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *pluizen*: *ik plooſ na*, *heb nageplozen*. Uitpluizend navorſchen.

NAPLUK, z. n., m., *des napluks*, of *van den napluk*; zonder meerv. De daad van naplukken. Van *na* en *pluk*.

NAPLUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *plukken*: *ik plukte na*, *heb nagepluk*t. Later dan anderen plukken; nog eenmaal plukken.

NAPOK, z. n., vr., *der*, of *van de napok*; meerv. *napokken*. Eene pok, die zweert, wanneer de anderen reeds afgevallen zijn. Van *na* en *pok*.

NAPOLIJSTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *polijsten*: *ik polijstte na*, *heb nagepolijst*. Nog eens polijsten. Van hier *napolijsting*.

NAPOLSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *polſen*: *ik polste na*, *heb nagepolst*. Naauwkeurig door polſen nazoeken.

NAPOST, z. n., m., *van den napost*; meerv. *naposten*, dat weinig in gebruik is. Een postbode, die het laatſte aankomt. Van *na* en *post*.

NAPRAAT, z. n., m., *des napraats*, of *van den napraat*; zonder meerv. Naverhaal. Van *na* en *praat*.

NAPRATEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *praten*: *ik praatte na*, *heb nagepraat*. Iemand, uit ſpotzucht, in het praten nabaauwen; achter iemands rug navertellen.

NAPREKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *preken*: *ik preekte na*, *heb nagepreekt*. De ſtem en leiding van een openbaar leeraar nabootſen.

NAPRENTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *prenten*: *ik prentte na*, *heb nageprent*. Prentend namaken. Men vindt het woord bij HOOGSTR., die *naprinten* ſpelt.

NAR, z. n., m., *des naars*, of *van den nar*; meerv. *narren*. Iemand, die zeldzame poetſen maakt, om anderen te vervrolijken: *een nar met bellen*. Hierheen behooren *hofnar*, *ſchoolnar*. Een waanwijze gek: *hij is een regte nar*. Ieder mensch, die tegen de voorſchriften van het gezonde verſtand handelt; een dwaas: *men ſal ſien, dat ſulke wijſe als narren omkomen*. BYBELV. VAN DORDR. In het gemeene leven gebruikt men het ook voor narrenſlede: *met den nar rijden*. *Nar* (*narre*) was, oudtijds, ook eene ſoort van groot geſchut, eene donderbus, bij KIL. ook *hellar*. Van hier *narrerij*, *narrig*, grijnig, gemelijk, *narriſch*, dwaas, verouderd woord. Zamenſtell.: *narrekap*, eigenl. en oneig. voor eenen gek, *narrenpoets* (*narrenpots*), *narrenſlede*, anders *helſlede*, eene ſlede, waarvoor men een paard met bellentuig ſpant, en welke men, op het ijs of de beſneeuwde ſtraat, gebruikt; om den poetſigen opſchik dus genoemd, *narrentuig*, *narrenwerk*. Zie *narren*.

Nar, hoogd. *narr*, nederſ. *nare*, deen. *nar*, zw. *narr*. In het angelſ. is *narra* uitzinnigheid, en *narriin* een zot. HESYCH. verklaart *ναρη* door uitzinnigheid, dwaasheid.

NARAAD, z. n., m., *des naraads*, of *van den naraad*; zonder meerv. Raad, die te laat komt. Het werkw. *naraden*, iemand te laat raden, heeft KIL., wel te onderſcheiden van *raden naar* iets.

NARAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ragen*: *ik raagde na*, *heb nageraagd*. Met den raagbol navegen.

NARAMMELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *rammelen*: *ik rammelde na*, *heb nageram-*

meld. Achter den rug rammelen: *de pijlkoker rammelde hem na.* Ook rammelend papraten.

NARATELEN, onz. w.; gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ratelen*: *ik ratelde na, heb nageratteld.* Achter iemand ratelen; ook naderhand ratelen: *de blikſem ging voor; de donder ratelde na.*

NARCIS, (*narciſſe*) z. n.; vr., *der*, of *van de narcis*; meerv. *narciſſen.* Eene welriekende bloem, ook *tijloos*, (*tijdeloos*) geheeten. Zamenſtell.: *narciſſebloem*, *narciſſebol*, *narciſſeſteen*, in verw aan de narcis gelijkende, bij PLIN. *narciſſites* — *trosnarcis.* Deze bloem heet, in het lat., *narciſſus*, gr. ναρκισσος. De naam ſchijnt van oosterſchen oorſprong te zijn; in het perſ. is hij *narguez.*

NARDUS, z. n., m., *van den nardus*; zonder meerv. Eene ſoort van indiaansch gras, welks lange wortel eenen aangenaam bitteren ſmaak heeft, en daarom onder de ſpeſerijen behoort; *ſpijknardus*, (*ſpica nardi*) anders genaamd: *met achemeniſchen nardus.* VOND. Zamenſt.: *nardusgeur: hier ſtort maria nardusgeuren.* VOND. In het lat. *nardus*, gr. νάρδος, perſ. *nardin*; hebr. נרד.

NAREDE, z. n., vr., *der*, of *van de narede*; meerv. *nareden.* Beſluit eener rede, bij KIL. *afrede.* Naſchrift: *zoek de narede in het boek op.* Van *na* en *rede.*

NAREGTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *regten*, dat in dezen zin, buiten zamenſt., niet gebruikelijk is: *ik regte na, heb nageregt.* Bij ROOT komt het voor, in den zin van namaken: *'k zou zelf de dartle Min mijn ſchreien naer zien rechten. Regten* is hier voor *aanregten*, in de beteekenis van maken, veroorzaken.

NAREIZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *reizen*: *ik reisde na, ben nagereisd.* Achter iemand reizen, denzelfden weg reizen, om hem in te halen: *ik zal hem nareizen.*

NAREKENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *rekenen*: *ik rekende na, heb nagerekend.* Dat door iemand gerekend is, nogmaals rekenen, om te zien, of hij goed gerekend hebbe. Ook iemands uitgaven of onkosten berekenen. Van hier *narekening.*

NAREKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *rekken*: *ik rekte na, heb nagerekt.* Nog

eens

eens rekken: *lijnen narekken.* Ook wordt, het, in de gemeenzame verkeering, gebezigd voor narijden, of loopen, om iemand in te halen: *wij pakten ons weg, maar hij kwam ons narekken.*

NARENNEN, bedr. w. gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *rennen*: *ik rende na, ben nagerend.* Rennend navolgen, met oogmerk vooral, om hem in te halen.

NARIGT, z. n., o., *des narigts*, of *van het narigt*; meerv. *narigten.* Eene geloofwaardige tijding, of mondelijke bekendmaking van eene zaak, op eene andere plaats voorgevallen: *zoodra de koning narigt kreeg, dat de vijand de brug afgebrand had* enz. Onderrigting, waarnaar men zich gedragen kan of moet: *dit ſchrijven dient u tot narigt.* Van *na* en *rigt*, dat buiten zamenſtelling niet in gebruik is.

NARIJDEN, (*nărijen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *rijden*: *ik reed na, ben nagereden.* Te paard of met een rijtuig navolgen. In het gemeene leven zegt men: *ik zal hem wel narijen*, ik zal hem dat betaald zetten.

NARIJPEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *rijpen*: *ik rijpte na, ben nagerijpt.* Achterna rijp worden: *het kookvat, op den akker, in hokken gezet, rijpt na.*

NARIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. en gelijkvl.; Van het ſcheidb. voorz. *na* en *rijven*; *ik reef na, heb nagereven*; ook *rijfde na, heb nagerijfd.* Nog eenmaal rijven: *de zaaipaden narijven.*

NAROEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *roeijen*: *ik roeide na, ben nageroeid.* Iemand als roeijend nakomen.

NAROER, z. n., m., *des naroers*, of *van den naroep*; zonder meerv. De daad van naroepen. Ook een groot gerucht van eene zaak, die ergens geſchied is. Van *na* en *roep.*

NAROEPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *roepen*: *ik riep na, heb nageroepen.* Naſchreeuwen: *zij riep haren man erbarmelijk na.* Iemand achter den rug met ſcheldnamen beſchimpen: *zij roepen hem openlijk na.*

NAROFFELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *roffelen*; *ik roffelde na, heb nageroffeld.* Ruuw en ſchielijk iets namaken.

NAROLLEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *rollen*: *ik rolde na*, *heb nagerold*. Onz., nog eenige tijd rollen: *de bal rolde nog lang na*. Bedr., rollend nakomen: *die kinderen rollen elkander na*. Nog eens rollen, rollend nameken: *de kat narolden*.

NAROOKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *rooken*: *ik rookte na*, *heb nagerookt*. Nog eenigen tijd rooken: *de puinhoopen der verbrande stad rookten nog zeer lang na*.

NAROOMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *roomen*: *ik roomde na*, *heb nageroomd*. Den room, die op de melk overgebleven is, afschoppen.

NAROSSEN, (*narotsen*) bedr. w. gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *rossen*: *ik rosste na*, *hem nagereist*. Rossend najagen: *de Prins, de Graaf, de Burgemeester Straalen reisen hun naa*. Hooft.

NAROUW, z. n., m., *der narouw*, of *nar den narouw*; zonder meerv. Nabetrouw: *dat gij geen narouw vreest meugt*. Poot. *Daer noit verdriet of narouw is*. Poot. Van *na* en *rouw*.

NARREN, onz. w., gelijkvl. *Ik narde*, *heb genard*. Met de narrenslede rijden. Men noemt het ook *arren*, *arrenslede*; doch *narren* is de ware spelling, als afkomstig van de narrenbellen, die men daarbij nog gebruikt en van de narrenkappen, die men oudtijds daarbij plagt te gebruiken. Dorslaer gebruikt het voor dwaaslijk handelen: *hebt ghij genarret — so legghet de hant op den mondt*.

NARUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *rukken*: *ik rukte na*, *heb nagerukt*. Met rukken achtervolgen: *de vijand was ons nagerukt*.

NARUNNEN, zie *navennen*.

NARWAL, z. n., m., *der narwals*, of *van den narwal*; meerv. *narwals*, *narwallen*. De naam van eene soort van walvisschen, kenbaar aan den langen vooruitsteekenden tand, die als een horen op de linkerzijde van het bovenste kaakbeen staat: *dit een hoorn is de tand van den Groenlandschen visch Narwal*. Schreuzer. Bijv. Van *nar* een uitsteekend ding, waarvan het lat. *nares*, en ons *neus*, en *wal*. Eenigen, als J. Cats, noemen dezen visch *nahual*, *nahuwal*. Zie *walvisch*.

NASCHALLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het

het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchallen*: *ik ſchalde na, heb nageſchald.* Naklinken, bedr.: *leert den bosſchen dij naeſchallen.* v. MAND. (*Reſonare doces Amaryllida ſylvas.*) Onzijd.: *die klavecim ſchalt veel te lang na.*

NASCHAVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchaven*: *ik ſchaafde na, heb nageſchaafd.* Gladder ſchaven, in het nette ſchaven.

NASCHEIDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſcheiden*: *ik ſcheidde na, heb nageſcheiden.* Naderhand ſcheiden: *mits haar naaſcheiden van 't huwelijk.* HOOFT.

NASCHELDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchelden*: *ik ſchold na, heb nageſcholden.* Met ſcheldwoorden naſchreeuwen.

NASCHETSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchetſen*: *ik ſchetſte na, heb nageſchetst.* Schetſend namaken: *eene teekening naſchetſen.*

NASCHIETEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchieten*: *ik ſchoot na, heb* en *ben nageſchoten.* Bedr., met een geweer achter iemands rug ſchieten.: *hij ſchoot hen na.* Schielijk naijlen: *hij ſchoot hem na onder water. Daer de ſlang ons naſchiet op de hiel.* VOND. Onz., plotſeling navallen: *de muur viel in, en het dak ſchoot na.*

NASCHIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchikken*: *ik ſchikte na, heb nageſchikt.* Nazenden: *ik zal u mijnen knecht met het goed naſchikken.*

NASCHILDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchilderen*: *ik ſchilderde na, heb nageſchilderd.* Schilderend namaken. Van hier *naſchildering.* RODENB.

NASCHIMPEN (*naſchempen*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchimpen*: *ik ſchimpte na, heb nageſchimpt.* Achter na ſchimpen: *en ſchempen op den rug de vluchtelingen nae.* ANTONID.

NASCHIP, z. n., o., *des naſchips*, of *van het naſchip*; meerv. *naſchepen.* Een ſchip, dat, na eene koopvaardij vloot, in de haven komt: *ik verwacht eerst tijding met de naſchepen.* Van hier de ſpreekwijs: *gij komt altijd met de naſchepen*, verrigt uwe zaken later dan een ander. Van *na* en *ſchip.*

NASCHOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz.

voorz. *na* en *ſchoppen*: *ik ſchopte na*, *heb nageſchopt*. Schoppend nawerpen: *ik ſchopte hem zijnen hoed na*.

NASCHOUW, z. n., vr., *der*, of *van de naſchouw*; zonder meerv. De daad van naſchouwen. Van *na* en *ſchouw*.

NASCHOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchouwen*: *ik ſchouwde na*, *heb nageſchouwd*. Nazien; ook de laatſte ſchouw doen.

NASCHRABBEN (*naſchrappen*, *naſchrapen*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchrabben*: *ik ſchrabde na*, *heb nageſchrabd*. Nogmaals ſchrabben.

NASCHREEUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchreeuwen*: *ik ſchreeuwde na*, *heb nageſchreeuwd*. Met geſchreeuw naroepen.

NASCHREIJEN (*naſchreiden*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchreijen*: *ik ſchreide na*, *heb nageſchreid*. Met geſchrei naroepen: *daar zij hem naſchreit in uitheemſche lucht*. J. DE MARRE. *Met deze vloot ſtak Gama in zee, nageſchreid van vrienden en bloedverwanten*. A. BOGAERT.

NASCHRIFT, z. n., o., *des naſchrifts*, of *van het naſchrift*; meerv. *naſchriften*. Een nagemaakt ſchrift; een afſchrift, eene kopij; achteraangevoegde regels in eenen brief, *postſcriptum*.

NASCHRIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchrijden*, *ik ſchreed na*, *ben nageſchreden*. Met groote ſtappen nagaan: *dees' wilde ik ſlechts van verre naſchrijden*. F. HALMA.

NASCHRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz *na* en *ſchrijven*; *ik ſchreef na*, *heb nageſchreven*. Door ſchrijven nabeelden: *een voorſchrift naſchrijven*. Uit iemands mond de woorden opſchrijven: *ik heb die uitgeſprokene leerrede nageſchreven*. Dat in het ſchrijven verzuimd is, naderhand inſchrijven: *ik zal het overige wel naſchrijven*. Eenen brief nazenden achter iemand, hem door het regt vervolgen: *de moordenaar werd overal nageſchreven*. *Oft hem wel heughde zijn pooghen, om Dirk Hasſelaar, door naſchrijven aan den ſchout van Kampen, om 't leeven te helpen*. HOOFT. Van hier *naſchrijver*, *naſchrijving*.

NASCHROBBEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchrobben*: *ik ſchrobde na*, *heb nageſchrobd*.

Dat

Dat niet goed geſchrobd is, nog eens door ſchrobben reinigen.

NASCHUDDEN; bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchudden*: *ik ſchudde* (*ſchuddede*) *na*, *heb nageſchud*. Nog eens ſchudden.

NASCHUIFELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchuifelen*: *ik ſchuifelde na*, *heb nageſchuifeld*. Schuifelend nablazen: *de ſlang ſchuifelde ons na*.

NASCHUIJEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchuijeren*: *ik ſchuijerde na*, *heb nageſchuijerd*. Met de ſchuijer nog eens afſchuijeren.

NASCHUIMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchuimen*: *ik ſchuimde na*, *heb nageſchuimd*. Nog eens ſchuimen: *ik ſchuimde de visch nog eens na*. Stroopen, als er reeds andere ſtroopers geweest zijn. Van hier *naſchuimer*.

NASCHUIVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchuiven*: *ik ſchoof na*, *heb* en *ben nageſchoven*. Achteraan ſchuiven, in een bedr. zin: *hij ſchoof de ſlede na*, *terwijl zij te voet over het ijs ging*. Onz., wegſluipen; met *zijn*: *dit zeggende ging zij weg*, *en hij ſchoof na*.

NASCHUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſchuren*: *ik ſchuurde na*, *heb nageſchuurd*. Iets, dat niet wel geſchuurd is, nogmaals ſchuren.

NASE, zie *neus*.

NASLAAN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſlaan*: *ik ſloeg na*, *heb nageſlagen*. Door ſlaan namaken: *de hollandſche dukaten zijn*, *in Polen*, *eens nageſlagen*. *Het merk van eenen meſſenmaker naſlaan*. Na een' ander ſlaan, in het kolfſpel: *ik heb nageſlagen*, namelijk den bal. Ook den bal ſlaan, wanneer het niet noodig is, ontijdig ſlaan: *men mag niet naſlaan*. *De klok ſlaat na*, na andere klokken. Opſlaan en nazoeken: *ik heb de plaats in den Bijbel nageſlagen*.

NASLAG, z. n., m., *des naſlags*, of *van den naſlag*; meerv. *naſlagen*. Slag, klikker na het uur; het tegendeel van voorſlag. — Een ſlag, die naderhand treft: *wij vreezen voor geen naſlag van geweên*. LODENST. Een nageſlagen teeken: *die duit is maar een naſlag van eenen zeeuwſchen duit*. Ook een ſlag, nadat een en ander geſlagen heeft, in het kolfſpel. Zie *naſlaan*.

NA-

NASLEEP, z. n., m., *des naſleeps*, of *van den naſleep*; zonder meerv. Gevolg: *die daad zal eenen droevigen naſleep hebben. Ende werden geene teedenen geſpaart, om hun de (den) naſleep van dit werk te doen bezeffen.* HOOFT. Omlag: *die groote näſleep mishaagt mij.* Van *na* en *ſleep*.

NASLENDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſlenderen*: *ik ſlenderde na, heb nageſlenderd.* Slenderend achteraan komen: *zij ſlendert ons altijd na.*

NASLEPEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſlepen*: *ik ſleepte na, heb nageſleept.* Achter zich ſlepen, in eenen bedr. zin: *hij werd op eene horde nageſleept. Een eenig ſchip, en dartig geringer ſcheepen, naſleepende den lijftocht* enz. BOGAERT. Oneig., naauw aan zich hechten: *dat Egmondt, met de glans der krijgsgloorije, zich d'ouwde ſoldaten naaſleepte.* HOOFT. Onz., met *hebben*: *niet tegenſtaande de pooten naſleepen.* BOGAERT.

NASLEUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſleuren*: *ik ſleurde na, heb nageſleurd.* Naſlepen: *iemand bij eenen arm naſleuren.*

NASLIEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſlieren*: *ik ſlierde na, ben nageſlierd.* Op eene ijs — of glijbaan, achter iemand, ſlierend aankomen.

NASLIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſlijpen*: *ik ſleep na, heb nageſlepen.* Nog eens ſlijpen, ſcherper ſlijpen; ook door ſlijpen naboot-ſen.

NASLIKKEN (*nalikken*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſlikken*: *ik ſlikte na, heb nageſlikt.* Naderhand ſlikken (likken): *ik zal er mijn' vingeren naaſlikken.* HOOFT.

NASLINGEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſlingeren*: *ik ſlingerde na*, *heb* en *ben nageſlingerd.* Met eenen ſlinger nawerpen. Ook ſlingerend achteraan komen: *de dronken lap kwam ons naſlingeren.*

NASLUIPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſluipen*: *ik ſloop na, ben nageſlopen.* Achter iemand ſluipend volgen.

NASMAAK, z. n., m., *des naſmaaks*, of *van den naſmaak*; zonder meerv. De ſmaak, die van eenige zaak, wel-

welke men genuttigd heeft, in den mond nablijft: *dat kruid heeft eenen bitteren naſmaak. Om de naſmaak te bet te weeten.* HOOFT, die *ſmaak* anders ook maul. gebruikt. Oneig., narouw: *die daad zal eenen wrangen naſmaak hebben. De naſmaack mijner ſonden.* CATS. Van *na* en *ſmaak.*

NASMAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſmakken: ik ſmakte na, heb nageſmakt.* Met eenen ſmak nagooijen.

NASMEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſmeden: ik ſmeedde na, heb nageſmeed.* Door ſmeden namaken.

NASMELTEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſmelten: ik ſmolt na, heb* en *ben nageſmolten.* Door genoegzame hitte naderhand ſmelten; onz: *zet den ketel van het vuur af; het overige vet zal wel naſmelten.* Bedr.: *gij moet dat vet nog eens naſmelten.*

NASMERT (*naſmart*), z. n., vr., *der*, of *van de naſmert*; zonder meerv. Smert, die naderhand komt: *ick voel de naſmert.* VONDEL. *De naſmert treft u.* D. WESTERB.

NASMIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſmijten: ik ſmeet na, heb nageſmeten.* Iets achter iemands rug ſmijten: *zij ſmeten hem met ſteenen na.*

NASMULLEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſmullen: ik ſmulde na, heb nageſmuld.* Smullen, nadat anderen geſmuld hebben.

NASNAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſnappen: ik ſnapte na, heb nageſnapt.* Naklappen.

NASNELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſnellen: ik ſnelde na, ben nageſneld.* Snel naloopen.

NASNIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſnijden: ik ſneed na, heb nageſneden.* Door ſnijden nabeelden, namaken: *ik heb die figuren in hout nageſneden.*

NASNOEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſnoeijen: ik ſnoeide na, heb nageſnoeid.* Nog eenmaal ſnoeijen, waar niet wel geſnoeid is.

NASNORREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſnorren: ik ſnorde na, ben nageſnord.* Snor-

Snorrend navliegen: *Stella onder and're voglen ſnorde deze Hijas na.* VOND.

NASNUFFELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſnuffelen*: *ik ſnuffelde na, heb nageſnuffeld.* Nieuwsgierig naſpeuren., nazoeken. Van hier *naſnuffelaar, naſnuffeling, naſnuffelſter.*

NASPATTEN, bedr w., gelijkvl. Van het ſcheidb, voorz. *na* en *ſpatten*: *ik ſpatte (ſpattede) na, ben nageſpat.* Spattend naſpringen: *het bloed is ons nageſpat.*

NASPEL, z. n., o., *des naſpels.*, of *van het naſpel*; meerv. *naſpelen.* Een ſpel, dat het laatſte geſpeeld wordt. Bij HOOFT komt het voor. Van *na* en *ſpel.*

NASPELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſpelen*: *ik ſpeelde na, heb nageſpeeld.* Bedr., ſpelend nabootſen: *een liedje naſpelen.* HOOFT gebruikt het, oneig., voor navolgen: *midts verſcheide edellingen en anderen hunne weederſpannigheit naſpeelden.* — *Deeze bijſterheit is, ſeedert, vaaken naageſpeelt.* Op een ſpeeltuig, na het bedrijf van eene andere zaak, ſpelen: *twee verzen uit eenen pſalm, op een orgel, naſpelen.* Onz., met *hebben*; nog eenigen tijd een ſpel vertoonen: *in die tent zal men nog drie dagen naſpelen.*

NASPELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſpellen*: *ik ſpelde na, heb nageſpeld.* Den meester, die voorſpelt, ſpellend nazeggen.

NASPEUREN (*naſporen*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſpeuren*: *ik ſpeurde na, heb nageſpeurd.* Iets op het ſpoor nazoeken. Zoo *ſpeurt* de jager, de hond, het wild *na.* *Zij rukken door 't diepe ſneeu, om 't wilt na te ſpooren.* BÓGAERT. Oneig., naauwkeurig nágaan: *de wegen der Voorzienigheid naſpeuren. De Dichtkunst, nimmer nageſpeurt van een gemeen gezigt.* POOT. *Het zal uwen lust in 't na te ſpooren boeten.* BÓGAERT. *Dit boek, dat meest Gódts ſchepſels na kan ſporen.* POOT. *Nadien hij den loop der zonne naſpeurde.* VOND. Van hier *naſpeuring, naſpeurlijk, (naſpeurelijk).*

NASPOEDEN (*naſpoeijen*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſpoeden*: *ik ſpoedde na, heb nageſpoed.* Met ſpoed nakomen: *hij ſpoeit de weelde na, maer langs het rechte ſpoor.* POOT.

NASPOELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz.

voorz. *na* en *ſpoelen*: *ik ſpoelde na*, *heb nageſpoeld*. Nog eens omſpoelen, door nieuwe ſpoeling ſchooner maken.

NASPONSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſponſen*: *ik ſponste na*, *heb nageſponst*. Eene teekening *naſponſen*, of doortrekken. Zie *ſponſen*.

NASPOREN, zie *naſpeuren*.

NASPRAAK, z. n., vr., *der*, of *van de naſpraak*; zonder meerv. Slecht gerucht, dat van iemand gaat: *ende haer oorſaken van naſprake ſal opleggen*. BYBELV. *Ook ben ik 't gevaar van zulk een regtvaardige naſpraak getroost*. G. BRANDT. Lastering: *en voor geen' klank van valſche naſpraek zwicht*. MOON. Van *na* en *ſpraak*.

NASPREKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſpreken*: *ik ſprak na*, *heb nageſproken*. Voorgeſprokene woorden nazeggen: *die leerling ſpreekt zijnen meester net na*. Achterklappen: *ſo ghij niemant met vingeren wijſen en ſult*, *noch quaet naeſpreken*. DORESLAER. In geveinsdheid nabootſen: *terwijl opzettelijke beleefdheid de taal naſpreekt der vriendſchap*. SELS.

NASPRENGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſprengen*: *ik ſprengde na*, *heb nageſprengd*. Nog eens ſprengen.

NASPRINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſpringen*: *ik ſprong na*, *ben nageſprongen*. Achter iemand ſpringen; ook ſpringend nabootſen.

NASPROKKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſprokkelen*: *ik ſprokkelde na*, *heb nageſprokkeld*. Waar iemand reeds hout geſprokkeld heeft, nog eene nalezing doen.

NASPUGEN, (*naſpuwen*) bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſpugen*: *ik ſpoog na*, *heb nageſpogen*. Achter iemand ſpugen, hem met ſpeekſel nawerpen: *Hoe 't gerugt ook met een drom van venijn ons mogt beginnen na te ſpuwen*. JAN. BONEFON. nagevolgd.

NASPUITEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſpuiten*: *ik ſpoot na*, *heb nageſpoten*. Achter iemands rug ſpuiten.

NASSCHEN, onz. w., gelijkvl. *Ik naschte*, *heb genascht*. Dit woord beduidt, eigenlijk, om den ſmaak, iets van eenige ſpijs nemen; in engeren zin, uit ſnoeplust van eene verbodene ſpijs eten. In het hoogd. komt het dus, in den vertrouwelijken omgang, vaak voor. In Groninger-

gerland gebruikt men het, in het gemeen, voorheimelijk iets nemen, kabasſen. Bij KIL. is het zelfſt. naamw. *nasſcher*, een vlaamsch woord, voor iemand, die naar iets haakt; zoo ook *nasſcherij*, *nasſcherlijk*. Het woord ſchijnt het ſmakkende geluid na te bootſen, welk ſommige lieden met den mond maken, als zij lekkere ſpijs eten.

NASTAMELEN, (*naſtameren*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtamelen*: *ik ſtamelde na*, *heb nageſtameld*. Stamelend naſpreken. Oneig., met minder verhevene taal eene ſchoone en ſierlijke rede nazeggen. Van hier *naſtameling*.

NASTAMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtampen*: *ik ſtampte na*, *heb nageſtampt*. Nog eens ſtampen.

NASTANDER, z. n., m., *des naſtanders*, of *van den naſtander*; meerv. *naſtanders*. Iemand, die naar een ambt ſtaat: *naaſtanders van 't ſchoutſchap heeft hij twaalf genoemt*. HOOFT. Dit woord is van de besten niet, alzoo men niet zegt *naſtaan*, maar *ſtaan naar* iets.

NASTANK, z. n., m., *des naſtanks*, of *van den naſtank*; zonder meerv. Een ſtank, die van iets vuils achterblijft; ook in eenen figurelijken zin. Van *na* en *ſtank*.

NASTAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtappen*: *ik ſtapte na*, *heb* en *ben nageſtapt*. Met groote treden nagaan. Iemands ſtappen nabootſen. Oneig. iemands bekwaamheden naſtreven: *hij ſtapt zijnen meester na*. Verder, met zijne gedachten nagaan: *mij lust de Hollanders in hunne tochten naer de Noorderſtroomen en Indien na te ſtappen*. BOGAERT. In eenen zedenlijken zin, rasch nakomen: *de ſtraf, die den boozen naerſtapt* (*naſtapt*). VOND.

NASTAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtaren*: *ik ſtaarde na*, *heb nageſtaard*. Met ſtarende oogen nazien: *hoe lang ſtaaren u haare oogen na!* SEL.S.

NASTEKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſteken*: *ik ſtak na*, *heb nageſtoken*. Door uitſteken namaken. Ook achterna ſteken: *ziet ge niet, hoe de voorbijgaande luiden u de guig naſteken?* VOND.

NASTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtellen*: *ik ſtelde na*, *heb nageſteld*. Achter iemand ſtellen, minder achten. Bij HOOGSTR. en KIL. komt het in die beteekenis voor. Bij den laatſten heeft het ook de beteekenis van zijne aandacht vestigen, om

iemand lagen te leggen. In dien zin heeft het de Overz. van den Byb.: *doch die hem niet nageſtelt en heeft.* Doreslaer gebruikt het meermaals in dien zin, in zijne Bybelvert.: *wij willen op bloedt loeren, ende den onſchuldigen ſonder oorſake naeſtellen.* Bij Halma heeft het den zin van namaken.

NASTENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtenen*: *ik ſteende na, heb nageſteend.* Stenend nabaauwen: *de berghgalm heeft ons lyckklaght nageſteent.* Vond.

NASTEVENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtevenen*: *ik ſtevende na, ben nageſtevend.* Dichterlijk woord voor nazeilen.

NASTIEREN, (*naſturen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtieren*: *ik ſtierde na, heb nageſtierd.* Nazenden: *ik zal u dat goed naſtieren.*

NASTIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtijgen*: *ik ſteeg na, ben nageſtegen.* Stijgend naklimmen.

NASTIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtikken*: *ik ſtikte na, heb nageſtikt.* Met de naald namaken.

NASTINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtinken*: *ik ſtonk na, heb nageſtonken.* Eenen ſtank nalaten.

NASTIPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtippen*: *ik ſtipte na, heb nageſtipt.* Met ſtipjes naſchetſen.

NASTOFFEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtoffen*: *ik ſtofte na, heb nageſtoft.* Met den ſtoffer navegen.

NASTOOTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtooten*: *ik ſtiet na, heb nageſtooten.* Eenen ſtoot van achteren nageven.

NASTORMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtormen*: *ik ſtormde na, ben nageſtormd.* Met groot gedruisch nakomen: *de ruiterij had pas eene opening gemaakt, of het geheele vijandlijke heer kwam naſtormen.*

NASTORTEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtorten*: *ik ſtortte na, ben nageſtort.* Stortend navallen.

NASTOVEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het

ſcheidb. voorz. *na* en *ſtoven*: *ik ſtoofde na*, *heb nageſtoofd*. Nog ſtoven, als andere ſpijs reeds van het vuur genomen is. Men gebruikt het meest onz., met *hebben*: *laat dat vleesch nog wat naſtoven*.

NASTREVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtreven*: *ik ſtreefde na*, *ben nageſtreefd*. Strevend naijlen: *in haer ſchaduwe naer* (*na*) *te ſtreven*. VOND.

NASTRIJKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtrijken*: *ik ſtreek na*, *heb* en *ben nageſtreken*. Bedr., nog eens ſtrijken, overſtrijken: *it moest al het linnen naſtrijken*. Onzijd., met *zijn*; na iemand weggaan: *zij pakte hare biezen, en hij ſtreek na*.

NASTROOMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtroomen*: *ik ſtroomde na*, *ben nageſtroomd*. Met eenen ſtroom navloeijen: *het bloed ſtroomde ons uit de kamer na*.

NASTROOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtroopen*: *ik ſtroopte na*, *heb nageſtroopt*. Na anderen ſtroopen. Van hier *naſtrooper*, *naſtrooperij*.

NASTUIVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtuiven*: *ik ſtoof na*, *ben nageſtoven*. Stuivend nawaaijen. Oneig., met ſchielijkheid en wanorde nakomen: *zij ſtoven ons weldra na*. *Gelijk de wachthond den nachtdief naeſtuift*. ANTONID.

NASTUREN, zie *naſtieren*.

NASUKKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſukkelen*: *ik ſukkelde na*, *ben nageſukkeld*. Al ſukkelend nakomen: *hij is ons eindelijk nageſukkeld*.

NASULLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſullen*: *ik ſulde na*, *ben nageſuld*. Sullend naglijden.

NAT, bijv. n. en bijw., *natter*, *natst*. Van een vloeijend ligchaam doordrongen, of ook ſlechts op de oppervlakte ſterk bevochtigd. Men gebruikt het van water en waterachtige, vloeijende ligchamen, met uitſluiting van olie en ſoortgelijke vette dingen: *met eenen natten doek opnemen*. *De grond is nog nat van den regen*. *Nat beregend*. *Zoo nat als eene kat zijn*. *Nat maken*. *Nat worden*. *Met natte wieken*. POOT. *Meerminnen nat van vlechten*. VOND. *Uw brief, nog nat van mijne tranen, ligt voor mij*. *Met natte wangen treuren*. N. VERSTEEG. *In eens Vlietgodts natte pruik-*

pruik. Poot. In verdere beduiding: *nat weer. Natte dagen. Een nat jaar. Natte zomer*, als het veel regent. Fig.: *een natte broeder*, ſchertſend, voor iemand, die op den drank verſlingerd is. Zoo zegt men ook, in de gemeenzame verkeering: *een broeder van de natte gemeente zijn.* Van hier *natheid*, *nattigheid.* Zamenſtell.: *natachtig*, *natgierig*, genegen tot den drank, *nathals*, dronkaard.

Nat, nederſ. *nat*, *natt*, hoogd. *nasz*, dat met het gr. νοτιος, van νοτις, vochtigheid, en dit van νεειν, vlieten, naauw verwant is. In het middeleeuw. is *noa* een vochtige, moerasſige oord, in wallach. *notje* een vloeibaar ligchaam. Bij de hebr. heet נוּז beſprengen. Het lat. *nare*, *natare*, en misſchien *udus*, behooren hierheen ook.

NAT, z. n., o., *des nats*, of *van het nat*; zonder meerv. Allerhande vocht, dat waterachtige deelen in zich heeft. Water: *treed niet in dat nat.* Regen: *daar is veel nat gevallen.* Sop: *erwten met nat.* Hierheen behooren *kalfsnat*, *rijstnat*, *ſchapennat*, *vleeschnat.* Drank: *hij is een liefhebber van het nat. Gaarn bij het nat zijn. Met zijnen neus in het nat zijn. Koel nat kan 't hart ontvonken.* Poot. Hierheen behooren *aalbesſennat*, *druivennat.* Voords, andere vochtige vloeiſtof: *die zijnen int*, *dat edel nat* enz. De Deck. Dichters gebruiken het in het bijzonder voor bronwater: *versch bevloeit van Hengſtenat.* Poot. Voor den vloed eener rivier: *hoe deerlijk wordt uw nat geverft van 't zacht robijn!* Poot. *Helaas! uw geheugen ſchijnt het nat der vergetelheid* (uit Lethe, eene verdichte rivier in het ſchimmenrijk) *gedronken te hebben.* Sels. Voor eene overſtrooming: *de ſteden zien verbaest rontom haar muuren heen ſlechts ſcholpent nat.* Poot. Voor de zee: *de bootsman worſtelt met de doodt, in 't holle nat.* Hoopt. *Met zorg 't onzeker nat van 's werelds oceaan bevaren.* Macquet.

Hebt gij mijn rechtehand gevat,
Zoo ſchaad mij vlam noch bruiſchend nat. Voet.

Hierheen behoort *pekelnat: zo veele kielen, die het pekelnat doorbruiſchen.* Halma. *Zeenat*, bij Poot. Verkleinw. *natje*, in den ſchertſenden ſtijl, voor ſterken drank. Bekend is het verſje:

De zangers van ſint olofs kapel
Mogen hun natjen en hun droogjen wel.

NATAAL, z. n., vr., *der*, of *van de nataal*; zonder meerv. Schimpende napraat. Verouderd woord. M. STOK. bezigt het voor tijding: *men hoerder nemmermeer natale.*

NATEEKENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *teekenen*: *ik teekende na*, *heb nageteekend*. Teekenend namaken. Van hier *nateekening*.

NATELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *telen*: *ik teelde na*, *heb nageteeld*. Naar een ander ras of ſoort laten telen; ook naderhand telen. RODENBURGH heeft het zelfſt. naamw.: *om door naeteelingh zich zelven onſterffelick te maken.*

NATELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *tellen*: *ik telde na*, *heb nageteld*. Dat geteld is, nog eens tellen, om te zien, of men wel geteld hebbe. Van hier *natelling*.

NATEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *temen*: *ik teemde na*, *heb nageteemd*. Temend napraten.

NATER, z. n., vr., *der*, of *van de nater*; meerv. *naters*. Eene ſlangenſoort, met ſchilden onder den buik en ſchubben onder den ſtaart. Bij KIL. eene waterſlang. Hoogd. *natter*, door voorzetting van eene *n*, hetzelfde woord als *adder*. Zamenſtell.: *natertong*, eene ſoort van varenkruid, *naterwortel*.

NATEREN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *teren*: *ik teerde na*, *heb nageteerd* Onz., met *hebben*, is het een Gron. woord: *de buurmeiden zullen nateren*, haar potgeld verteren, als de buren reeds geteerd hebben. Bedr., met teer nog eens beſmeren.

NATIE, z. n., vr., *der*, of *van de natie*; meerv. *natien*. Geſlacht, volk: *de duitſche natie*. *De ſonde is eene ſchantvlecke der natien*, BYBELV. *De Joodſche natie een ſpiegel voor de volken*. J. FRANTZ. In de dagelijkſche taal, zegt men van onbeſchofte lieden; *dat is eene natie!* Uit het lat. *natio*.

NATIEGEN, (*natijgen*, *natuigen*) verouderd woord, waarvan het verled. deelwoord *nagetogen*, voor nagetrokken, bij ſommigen gevonden wordt.

NATIJD, z. n., m., *des natijds*, of *van den natijd*; het meerv.

meerv. is niet in gebruik. Nazomer, herfst. Van *na* en *tijd*.

NATIMMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *timmeren*: *ik timmerde na*, *heb nagetimmerd*. Naar een beſtek timmeren, timmerend namaken.

NATOGT, z. n., m., *des natogts*, of *van den natogt*; meerv. *natogten*. Achtertogt, achterhoede. Van *na* en *togt*.

NATORSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *torſchen*: *ik torschte na*, *heb nagetorscht*. Op den rug nadragen.

NATRACHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *trachten*: *ik trachtte na*, *heb nagetracht*. Bij KIL. is het nadenken, napeinzen. In den BYBEL komt het in den zin van ijverig najagen voor: *maer wie 't quade natracht*, *dien ſal 't overkomen*. HOOFT gebruikt het voor nazetten, om iemand in handen te krijgen: *dat men hem ſlinx naagetracht had*, *jaa gezocht binnen Brusſel. Dus deeden hem de Prins en Staaten ſcherpelijk naatrachten*. Van hier *natrachter*, bij HOOFT: *mompten er de natrachters*.

NATRED, z. n., m., *des natreds*, of *van den natred*; zonder meerv. De daad van natreden. POOT gebruikt het in eenen zedenlijken zin: *om 't zoete jofferdom ten natreds des puikwandels aan te manen*. Van *na* en *tred*.

NATREDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *treden*: *ik trad na*, *heb* en *ben nagetreden*. Bedr., iemands treden namaken: *hij treed haar gangen na*. J. CATS. Achter iemand treden, ſtatiglijk hem nagaan: *gelust het u mijn voetſpoor na te treên*. A. BOGAERT. Fig.: *Emanuel*, *die hem in het gebied volgde*, *beſloot de voetſtappen van zijnen voorzaat na te treden*. BOGAERT. *De braven natreden*, hunnen wandel navolgen. VOND. *Zij troet d' uitmuntendheden van ver na*. POOT.

NATREKKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *trekken*: *ik trok na*, *ben nagetrokken*. Op eenen togt nareizen.

NATRIPPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *trippelen*: *ik trippelde na*, *ben nagetrippeld*. Trippelend nakomen.

NATTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik natte* (*nattede*), *heb genat*. Nat maken: *papier tot den druk natten*. *Het zeil natten*.

Sij nat haer wangen. CATS. *Het geſchut natten*, met water verkoelen.

NATUIGEN, zie *natiegen.*

NATUIMELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *tuimelen: ik tuimelde na, ben nagetuimeld.* Tuimelend narollen, navallen.

NATUREN, onz. w., gelijkvl. *Ik natuurde, heb genatuurd.* Aarden, tier hebben: *op dat zijn ickheydt boven deughde niet natuurt.* RODENB.

NATUUR, z. n., vr., *der*, of *van de natuur*; meerv. *naturen*, in ſommige gevallen gebruikelijk. Een woord, uit het lat. *natura* ontleend, welks gebruik zeer onbepaald is. In het gemeen, beteekent het de werkende kragt, zoo wel in elk ondeelig ligchaam, als in alle ligchamen te zamen genomen, wanneer men zich dezelve als eene eenige kragt voorſtelt. *Vooreerst*, in elk ondeelig ligchaam, wat een levend ſchepſel van zijne geboorte af, en, in verderen zin, wat elk ding, dat is, van zijnen oorſprong af, toekomt; van *natus*, geboren zijnde. In bepaaldere beteekenis, de vereeniging van het meenigvuldige in een ding, waarin de grond van alle veranderingen beſtaat; de werkende kragt van ieder ligchaam, naar den aard zijner zamenſtelling: *het is de natuur van de lucht, dat zij zich laat uitzetten. Wie kan de natuur van alle dingen navorſchen? Die van nature geen Goden en zijn.* BYBELV. In engeren zin, de grond der werkingen in een levend wezen: *Gods natuur. De natuur des menſchen*, de vereeniging van het meenigvuldige bij deszelfs wording, en de daarin gegronde kragt, om te werken, te doen, te handelen, inzoover zij bij alle menſchen, in zeker opzigt, van denzelfden aard is; als ook inzoover zij, in ieder ondeelig mensch, op velerlei wijs geſteld is: *lang over eene zaak te leeren ſtrijdt met de natuur der jonge kinderen. Zijne natuur geweld aandoen — overwinnen — verkragten. Zijne natuur volgen. De gewoonte wordt vaak eene tweede natuur. Eene heete natuur hebben. Hij is mild van natuur. De naturen zijn verſchillend. Dat is tegen de natuur. Het is den mensch van natuur eigen. Hij is boos van natuur. In beter hemelſcher natuur naar een volmaakter goed te jagen.* MACQUET. Door de verbeelding, ſtellen wij ons die verbinding van het meenigvuldige als eene eenige kragt voor, als een wezen, dat op zich zelf beſtaat; en dan heeft

het

het geen meerv.: *waar de natuur niet de beste leermeesteres is, daar arbeidt de kunst vergeefs.* Vooral wordt deze kragt, bijzonder bij den mensch, onder allerlei bepalingen gebruikt. 1. Ten opzigt van het ligchaam, is dezelve de geheele verbinding van de vloeibare en vaste deelen in elken mensch: *eene ſterke, gezonde, zwakke natuur hebben. Als de natuur hier zich zelve niet redt, zullen de geneesmiddelen weinig baten.* 2. In de Godgeleerdheid gebruikt men het woord, in tegenſtelling van de Openbaring: *het licht der natuur.* 3. Natuurlijke trek, zucht, min: *de natuur uitſchudden.* 4. De eerſte oorſprongelijke geſteldheid van een ding, met uitſluiting van alle veranderingen, die van buiten of door vrije verkiezing ontſtaan: *in den ſtand der natuur leven*, waar de menſchen, zonder burgerlijke verbindtenisſen, vrij leven. In een ander opzigt, verſtaan wij door de *natuur* eene tegenſtelling van ingebeelde behoeften: *de natuur is met weinig tevreden.* Dikwerf ſtaat *natuur* tegen onderrigt, tegen vaardigheden, door onderrigt en oefening verkregen, of tegen kunst, over: *zijne gebaren zijn onopgeſmukte natuur. Natuur alleen is wilt en ſchaars te prijzen. Geleertheit temt woestijn en huilend wout.* Poot. *Men twiſt nogh op dit uur; of iemant Dichter wordt door kunst, of door natuur.* A. Pels. *Een gave der natuur.* Hooght. *Hoe ſchaers en zelden wordt Natuur verheugde moeder van een' ſchrijver!* Poot. *Eene woning noch door natuur, noch door kunst gebouwd.* Sels. Dikwijls noemt men *natuur*, zonder meerv., zekere uitwendige betrekkingen, waarin ieder van zijne geboorte af geplaatst wordt: *de banden der natuur breken*, de bloedverwantſchap verzaken. *Hier riep de ſtem der natuur.* Burgerlijke welſtand: *of en leert u ook de nature ſelve niet?* Bybelv. Aard, wijs, geſteldheid van iets, al beſtaat het op zich zelf niet: *de natuur der zaak vordert dit. Wellusten van eene eeuwige natuur.* Sels. *In natuur*, in wezen, dat nog niet verpand of verkocht is. Ten *tweede*, alle werkende kragten van alle ligchamelijke dingen te zamen genomen en als eene eenige kragt voorgeſteld; zonder meerv. De verbeelding maakt die kragt, als beſtonde zij op zich zelve, en als ware zij van God onderſcheiden:

d' Alteelende Natuur zorgvuldigh in 't verdadigen
Van 't geen zij baert en voedt, geeft dikwijls blinden raedt. Poot.

Wat vrouw natuur ter werelt heeft gebragt enz. ANSLO, *O hoe ſchoon zijt gij Natuur! O dierbare woning, door de zorgvuldigheid der natuur, ten behoeve des doods, geſticht!* SELS. *Den loop der natuur volgen. De werken der natuur beſchouwen. Tol aan de natuur betalen*, ſterven. *De natuur maakt geenen ſprong.* Figuurlijk, de geheele omvang van alle toevallige wezens: *dat is in de ganſche natuur niet aan te treffen.* De ligchamelijke dingen op onzen aardbodem: *de drie rijken der natuur. De geſchiedenis der natuur. Wat verrukt ons meer, dan de ſchoone natuur te beſchouwen? Overal is wijsheid en orde in de inrichting der natuur. O gij tooneelen der ſtoffelijke natuur, die ſterffelijke oogen betooveren!* SELS. In de beeldende kunsten verſtaat men door de *natuur* alle zigtbare voorwerpen, welke de kunstenaar nabootst: *'t penſeel volgt Natuur, Godts dochter.* ANSLO. *Zoo volgt de ſchilderkunst de ſchoonheit van Natuur.* VOND. Zamenſtell.: *natuurboek*, boek der natuur, de geſchapene wereld, *natuurkenner*, *natuurkennis*, *natuurkunde*, *natuurkundig*, *natuurwerking*, en vele woorden meer.

NATUURLIJK, bijv. n. en bijw., *natuurlijker*, *natuurlijkst*. De trappen der vergelijking zijn, in eenige gevallen, ſlechts te dulden. Dat met de natuur overeenkomt, in de natuur gegrond is. 1. Zoover *natuur* de kragt van werkingen of de vereeniging van het meenigvuldige van een ondeelig ding is, beteekent het, *in het gemeen*, iets, dat in die kragt gegrond is. En wel eenigzins daarin gegrond, met de trappen van vergrooting; het tegendeel van onnatuurlijk: *deugd is aan het kristendom natuurlijk. Dat is geen natuurlijke honger.* Geheel daarin gegrond; in tegenſtelling van bovennatuurlijk, en ſoms ook van onnatuurlijk: *zijnen natuurlijken dood ſterven. Het natuurlijke leven*, in tegenſtelling van het geeſtelijke. *Wij hebben eenen natuurlijken afkeer van alle ſmert.* — *In het bijzonder*, met vele en verſcheidene bepalingen. In de ſcholen is de *natuurlijke* godgeleerdheid een zamenſtel van godlijke waarheden, die door het vernuft, buiten de openbaring, gekend kunnen worden. *De natuurlijke* pligten, die door de natuurwet aangewezen worden. *Natuurlijk* is, wijders, dat met de aanvangelijke geſteldheid eener zaak overeenkomt, daarin gegrond is, met uitſluiting van alle veranderinger,

gen, die naderhand ontſtaan of van buiten aankomen. Zoo is *natuurlijk* dan, in tegenſtelling van onderrigting, opvoeding, burgerlijke inrigting en ordening: *het danſen is den honden niet natuurlijk.* Hierheen behoort misſchien de beteekenis des woords voor onecht: *zij was eene natuurlijke dogter van Lodewijk de veertiende.* *Natuurlijk* is, daar, zooveel als enkel naar den ſtand der natuur, zonder opzigt op burgerlijke ordening. In tegenſtelling van kunst, of gemaaktheid: *hij draagt natuurlijk haar. Natuurlijke ſpraak. Dat is geen natuurlijke verw. De natuurlijke dag*, die in vier en twintig uren verdeeld wordt, in onderſcheiding van den dag, die van den morgen tot den avond duurt. *Natuurlijke afgang*, die, door de kunst van eenen arts of door de werking der mediſijnen, niet veroorzaakt is. In tegenſtelling van het gezochte: *dat volgt natuurlijk daaruit.* Met de geſteldheid van eene zaak overeenkomend: *die argwaan moest natuurlijk uwe vreugd verſtoren. Natuurlijk geſprooken, is dat onmogelijk. Hoe natuurelijk is het, dat mijn geloof zulk eene plaats aan mijne verbeelding vergunne!* SELS. Naauwkeurig, heelwel: *hij vertelde dat zeer natuurlijk. Dat kind gelijkt u natuurlijk.* 2. Zoover *natuur* de werkende kragt van alle ligchamen, als eene eenheid begrepen, uitdrukt, beteekent *natuurlijk* datgene, dat met deze kragt overeenkomt, daarin ten deele of geheel gegrond, daaruit verklaarbaar is: *dat de zon op en ondergaat, is zeer natuurlijk.* Dat daartoe behoort; *de natuurlijke wijsbegeerte.* Zoo dikwijls dit woord gelijk of overeenkomend beduidt, lijdt het trappen van vergrooting, om dat de zaak zelve voor vergrooting vatbaar is. Van hier *natuurlijkheid.* Zie *lijk.*

NAVAGEN, zie *navegen.*

NAVALLEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *vallen: ik viel na, ben nagevallen.* Achter iemand vallen.

NAVAREN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *varen: ik voer na, ben nagevaren.* Inzoover *varen* eene beweging naar eene plaats beteekent, is *navaren* zooveel als volgen: *een engelenheir voer hem ten hemel na.* Oneig.: *hij voer hem blind in het verderf na.* Gewoonelijk beduidt het door middel van een vaartuig

na-

navolgen: *zij voeren ons met het ſchip na.* In Gelderland en Groningen gebruikt men het ook van eenen wagen.

NAVEEL, bij T. KATE en KIL. voorkomende, het fr. *naveau*, zie *raap*.

NAVEGEN, (*navagen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *vegen*: *ik veegde na*, *heb nageveegd*. Nogmaals vegen.

NAVEL, z. n., m., *des navels* of *van den navel*; meerv. *navels*. De kleine ronde knop, in het middelpunt van den buik, die het overblijffel van de afgeſnedene navelſtreng is: *bezorg vooral, dat de navel van het kind gebonden worde. Guize zelf toog tot den naavel toe door 't waater.* HOOFT. *Die recht in den navel gewond was.* VAN MANDER. Dichters gebruiken het voor het middelpunt van iets: *de heirſpits treft den navel der halve maene.* VOND. *Daar aerdtrijx navel wat Godt vloeckt houdt afgezondert.* VOND. *De zee ſcheurt open tot den navel.* DE COCK. *Van 's hemels opperkringen tot 's aertrijks navel toe.* POOT. *Die 't oog der waerelt uit des aardrijks zwarten navel naar boven trekt.* HOOGVLIET Ook *navelpunt*: *uit 's merchtvelts navelpunte.* VOND. Zamenſtell.: *navelband*, *navelbreuk*, *navelbreukig*, *naveldoekje*, *navelkruid*, zeker gewas, *navelſtreng*, *navelswijze*.

Het is zeer waerſchijnelijk, dat het, met *naaf*, eenen oorſprong heeft. Bij KIL. komt nog *de navel van het rad* voor.

NAVERHAAL, z. n., o., *des naverhaals*, of *van het naverhaal*; zonder meerv. De daad van naverhalen. Van *na* en *verhaal*.

NAVERHALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *verhalen*: *ik verhaalde na*, *heb naverhaald*. Naderhand verhalen.

NAVERTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *vertellen*: *ik vertelde na*, *heb naverteld*. Achterna vertellen. Als iemand op eene verraderlijke wijs aan zijn einde komt, zegt men: *hij zal het niet navertellen*.

NAVERTREKKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *vertrekken*: *ik vertrok na*, *heb navertrokken*. Navertellen: *niet een: van 's vijants maght zal 't morgen navertrecken.* VOND. Zie *vertrek* en *vertrek-*

trekken. Onz., met *zijn*, is het na een' ander vertrekken.

NAVERWANT, bijv. naam w., zonder trappen van vergrooting. Met iemand in den bloede na verbonden. TRIP bezigt het oneig.:

Dat de naverwante kleur
Geenen ſterveling zal misleiden.

Zelfſtandig voor nabeſtaande: *hij is mijn naverwant — zij is mijne naverwante.* Van hier *naverwantſchap.*

NAVERWEN, (*naverven*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *verwen: ik verwde na, heb nageverwd.* Naar eene kleur verwen; ook nog eens verwen.

NAVIJLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *vijlen: ik vijlde na, heb nagevijld.* Gladder vijlen.

NAVISSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *viſſchen: ik vischte na, heb nagevischt.* Eigenlijk nog eens viſſchen, waar een ander reeds gevischt heeft. Oneig., navorſchen.

NAVLECHTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *vlechten: ik vlocht na, heb nagevlochten.* Op eene kunſtige wijs vlechtend namaken.

NAVLIEDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *vlieden: ik vlood na, ben nagevloden.* Achter een' ander vlieden, de vlugt nemen.

NAVLIEGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *vliegen: ik vloog na, ben nagevlogen.* Vliegend navolgen.

NAVLOEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *vloeijen: ik vloeide na, ben nagevloeid.* Met eenen vloed nakomen.

NAVLOEKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *vloeken: ik vloekte na heb nagevloekt.* Met vloekwoorden naſchreeuwen.

NAVLUGTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *vlugten: ik vlugtte na, ben nagevlugt.* Vlugtend naloopen.

NAVOEDEREN, (in het gemeene leven *navoeren*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *voederen: ik voederde na, heb nagevoederd. Eene koe navoeren* is

in

in Gelderland, haar, na het gewone voedſel, nog beter voeder voorwerpen.

NAVOER, z. n., m., *des navoers*, of *van den navoer*; zonder meerv. De daad van navoeren: *zulx Norrits om navoer van eenighe tonnen biers zond.* HOOFT. Van *na* en *voer*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt.

NAVOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *voeren*: *ik voerde na, heb nagevoerd.* Te water of te land, met een vaar — of voertuig, nabrengen.

NAVOLGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *volgen*: *ik volgde na, ben nagevolgd.* Eigenlijk, achter iemand volgen: *ik zal u van verre navolgen. Ik zal u, op wolle ſoolen, navolgen.* SELS. *Mijne oogen volgden hem na, zoo lang ik konde.* Achtervolgen, met oogmerk, om iemand te grijpen: *zij volgden hem lang na in het bosch.* Toekomen, aanſtaande zijn: *In het navolgende jaar. Al den naavolghenden dagh was men doende.* HOOFT. *Het navolgende geſlacht.* Fig., nadoen, namaken: *iemands voorbeeld navolgen. Volg de deugden uwer voorouderen na. Vele ſullen hare verderfenisſen navolgen.* BYBELV. Oul. werd het ook gebruikt voor vervolgen: *nadien dat ſij den philiſtinen naghevolghet waren.* BYB. 1477. *Navolgens*, voorzetſel, vereiſchende eenen vierden naamv., naar: *navolgens hare afſonderinge.* BYBELV. Van hier *navolgbaar*, *navolgelijk*, dat nagevolgd kan worden; ook, dat nagevolgd mag worden, *navolger*, *navolging*, *navolgſter.*

NAVORSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *vorſchen*: *ik vorſchte na, heb nagevorscht.* Zorgvuldig navragen, met de hoogſte naauwkeurigheid nadenken, nazoeken: *thands hebben hen een geweldige mist, en een vreezelijke reeks van ijsbaaren verhindert de palen des werelts naer te vorſen.* BÓGAERT *Eene zaak tot den grond navorſchen. De geheimen der natuur — de wegen der Godsregering navorſchen. Laat dit de breidel van ons navorſchend onderzoek wezen.* FRANTZ. Van hier *navorſcher*, *navorſching.*

NAVOUWEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *vouwen*: *ik vouwde na, heb nagevouwen.* Iets, dat kunstig gevouwen is, met vouwen namaken.

NAVRAAG, z. n., vr., *der*, of *van de navraag*; zon-

de

der meerv. De daad van navragen: *er is in het geheel geene navraag naar die waren. Dat kan navraag lijden.*

NAVRAGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *vragen*: *ik vroeg na*, (ook *vraagde na*) *heb nagevraagd* (oudt. *nagevragen*). Vragend nazoeken: *ende als ſij onderſochten ende navraegden.* BYBELV. *Ik wil er geen navragen van hebben.* Van hier *navraging.*

NAVRIEND, z. n., m., *des navriends*, of *van den navriend*; meerv. *navrienden.* Nabeſtaande vriend: *uwe broeders ende navrienden ſpreken wel onder malcanderen.* OVERZETT. VAN DORESI.. Van hier *navriendſchap.*

NAVRIJVEN, zie *nawrijven.*

NAVRUCHT, z. n., vr., *der*, of *van de navrucht*; meerv. *navruchten.* Late vrucht. Van *na* en *vrucht.* Het meerv. is bij KIL. ook voor naweeën, wanneer het van *vrucht*, dat is vrees komt, hoogd. *furcht*; of *navrucht* is hier voor nageboorte.

NAWADEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *waden*: *ik waadde na*, *heb nagewaad.* Door eene ondiepte achter iemand komen.

NAWANDEL, z. n., m., *des nawandels*, of *van den nawandel*; zonder meerv. De daad van nawandelen. HOOFT gebruikt het oneig. voor navolging: *gelijk wij tot naawandel van onzer maaghen achtbaare werken worden aangedreeven.* Van *na* en *wandel.*

NAWANDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *wandelen*: *ik wandelde na*, *heb nagewandeld.* Achter iemand wandelen, dat is hem volgen. Men gebruikt het ſlechts nog figuurlijk, en wel in den bijbelſchen ſtijl alleen, voor navolgen, dat is iemands gedrag en wil tot een voorbeeld van zijn eigen gedrag en wil nemen: *ende ſij hebben anderen Goden nagewandelt.* BYBELV. *Die hun hart nawandelden.* FRANTZEN. *Gij wandelt het Heelal in liefde na.* POOT.

NAWAREN, bedr. w., geiijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *waren*: *ik waarde na*, *heb nagewaard.* Al warende, dat is zwevende, navolgen: *dat ijsſelijk ſpook, dat uwe ziel zal nawaaren.* SELS. *Iemand nawaren* is ook met de oogen hem onophoudelijk nazien, om te vernemen, waar hij blijve.

NA-

NAWASSCHEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *wasſchen*: *ik wiesch na*, *heb nagewasſchen*. Nog eens wasſchen, waar het vuil niet wel uit het goed gewasſchen is.

NAWEE, z. n., o., *des nawees*, of *van het nawee*; meerv. *naweeën*. Smertelijke, of onaangename gewaarwording in het ligchaam, nadat men een of ander ongemak gehad heeft. Wij gebruiken het verder voor alle onaangename, zelfs zedenlijke gevolgen van eenig onheil of eenige daad: *wij ſchepten breede vreugt, met nawee noit betaelt*. POOT. *'t Nawee proeven doen*. DE DECK. *Dat zijn de droevige naweeën van dien oorlog*. In den bepaaldſten zin zijn de *naaweeën* ſmertelijke gewaarwordingen in het onderlijf en den rug bij eene moeder, nadat zij bevallen is; zonder enkelv. Van *na* en *wee*.

NAWEEK, z. n., vr., *det*, of *van de naweek*; zonder meerv. Het achterſte van de week. Van *na* en *week*.

NAWEEKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *weeken*: *ik weekte na*, *heb nageweekt*. Nog eens weeken, weeker maken.

NAWEENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *weenen*: *ik weende na*, *heb nageweend*. Met geween naloopen, weenend nazien.

NAWEES, z. n., m. en vr., *van den — der*, of *van de nawees*; meerv. *naweezen*. Een kind, zoon of dogter, na des Vaders dood geboren. Van *na* en *wees*.

NAWEGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *wegen*: *ik woog na*, *heb nagewogen*. Dat gewogen is, nogmaals wegen, om te zien of men goed gewigt hebbe: *iemand nawegen*. *De koffijboonen nawegen*.

NAWEIDE, z. n., vr., *der*, of *van de naweide*; zonder meerv. Grasland, waarin koeijen weiden, nadat het eerst gehooid is. Van *na* en *weide*.

NAWENTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *wentelen*: *ik wentelde na*, *heb nagewenteld*. Achteraan wentelen.

NAWERK, z. n., o., *des nawerks*, of *van het nawerk*; zonder meerv. Werk, dat of nog uitſtel lijden kan, of dat na iets anders dient gedaan te worden. Van *na* en *werk*.

NAWERKEN, voor iemands zedenlijke bedrijven navolgen, bij K. CRUCIUS: *om uw Vorstin trouw na te werken.*

NAWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *werpen*: *ik wòrp* (*wierp*) *na*, *heb nagewòrpen.* Achter iemands rug werpen: *zij wòrpen ons met ſteenen na.*

NAWEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *weven*: *ik weefde na*, *heb nageweven.* Kunſtig weefwerk, waarin bloemen enz. geweven zijn, namaken.

NAWIJF, z. n., o., *des nawijfs*, of *van het nawijf*; meerv. *nawijven.* Een wijf, met welk men het laatst getrouwd is. Verouderd woord. Van *na* en *wijf.*

NAWIJN, z. n., m., *des nawijns*, of *van den nawijn*; zonder meerv. Spoelwijn, wanneer men water op reeds geperste druiven doet, en dezelve nog eens perst. Van *na* en *wijn.*

NAWIJZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *wijzen*: *ik wees na*, *heb nagewezen.* Achter den rug wijzen: *zij wezen hem met vingeren na.* Van hier *nawijzing.*

NAWINTER, z. n., m., *des nawinters*, of *van den nawinter*; meerv. *nawinters.* Koude winterachtige dagen, in het begin der lente. Van *na* en *winter.*

NAWISSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *wiſſchen*: *ik wischte na*, *heb nagewischt.* Nogmaals wiſſchen.

NAWITTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *witten*: *ik witte* (*wittede*) *na*, *heb nagewit.* Nog eens witten, om de ſtreken van den witkwast enz. weg te maken.

NAWORDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *worden*: *ik werd na*, *ben nageworden.* Naderhand worden, ontſtaan: *de ſchets der nagewerde dingen.* VOND.

NAWRIJVEN, (*nawrijven*) bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *wrijven*: *ik wreef na*, *heb nagewreven.* Nogmaals wrijven, om iets gladder of fijner te maken.

NAWROEGEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *wroegen*: *ik wroegde na*, *heb nagewroegd.*

Achterna wroegen: *de lust, die na zal wroegen.* LODENST.

NAZAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *zaaijen: ik zaaide na, heb nagezaaid.* Nogmaals zaaijen. HOOGSTR. heeft het woord.

NAZAAT, z. n., m., *des nazaats*, of *van den nazaat*; meerv. *nazaten.* Een nakomeling, die in de bezitting van de nagelatene goederen komt; wijders een nakomeling in het algemeen. Van *na* en *zaat.* Dit woord is uit den onvolmaaktverled. tijd der aanvoegende wijs van *zitten* gevormd, waarvan *zate*, zitorde, nog in de OVERZETT. VAN DEN BYB. voorkomt. Er is ook een oud woord *zaten*, voor zitten, bij KIL. over. Deze afleiding is gegronder, dan dit woord tot *zaad*, zoover het, oneig., nakomelingſchap aanduidt, te huis te brengen. *Met eenen nazaet van zijn naeste bloed.* VOND. *Aan Davids nazaet.* VOND. *Dat hij geenen naazaat begeerde.* HOOFT. *Want ſchoon men dit ook in den nazaat kon verſchoonen.* HOOGVL. *De nazaat van het rijk ſneuvelde. Hij ſtorf zonder nazaat. Hoe zullen de nazaten opzien! In het zuiden heerscht die heillooſe ſcepter der nazaaten van* CHAM. FRANTZEN. Het vrouwel. *nazatin* heeft VOND. Van hier *het nazaatſchap.* HOOFT.

NAZAMELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *zamelen: ik zamelde na, heb nagezameld.* Achterna zamelen. Van hier *nazameling.*

NAZANG, z. n., m., *des nazangs*, of *van den nazang*; meerv. *nazangen.* Waarmen met reijen zingt, is de *nazang* de toezang of ſlotzang. Van *na* en *zang.*

NAZEEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *zeepen: ik zeepte na, heb nagezeept.* Nog eens inzeepen.

NAZEGEN, z. n., m., *des nazegens*, of *van den nazegen*; zonder meerv. Eene of meer weldaden, die, als een zegen, ons naderhand onverwacht overkomen. Van *na* en *zegen.*

NAZEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *zeggen: ik zeide na, heb nagezegd (nagezeid).* Eenige woorden naſpreken; ook iets navertellen. HOOFT bezigt het voor achter den rug uitſtrooijen: *vreemdt vond zij, dat men haar naazeijde* enz. F. HALMA neemt het, in het algemeen, voor in het uitſpreken navolgen: *ik heb 't lijkgeſprek op dichttrant nagezeit.*

NA-

NAZEILEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *zeilen*: *ik zeilde na*, *ben nagezeild*. Zeilend nakomen: *nageſeijlt met alle winden*. CATS.,

NAZENDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *zenden*: *ik zond na*, *heb nagezonden*. Achterna zenden. *Met belofte, dat men 't hun naazeinden zoude*. HOOFT. *Doe ſonden ſij hem na tot Lachis, ende doodden hem aldaer*. BYBELV.

NAZETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *zetten*: *ik zette* (*zettede*) *na*, *heb nagezet*. In aller ijl iemand najagen: *gelijk een jager den haes nazet*. VOND.

NAZIEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *zien*: *ik zag na*, *heb nagezien*. Met de oogen volgen: *wij zien hem nad met ſchreijende oogen*. K. LESCAILJE. *Zij geeft het nazien op*. VOND. Nazoeken, overzien: *de wasch nazien*. *Eene rekening nazien*. *Ik moet mijne les nog eens nazien*. *Ik wierd genoodzaakt de ſchrijveren van veele eeuwen na te zien*. BOGAERT.

NAZIGT, z. n., o., (bij HOOFT en anderen ook vr.) *des nazigts*, of *van het nazigt*; zonder meerv. Nader inzigt: *verlof tot nieuwe nazight te verwerven*, HOOFT.

NAZINGEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *zingen*: *ik zong na*, *heb nagezongen*. Onz., met *hebben*; achterna zingen: *hij zingt altijd na*. Bedr., zingend nadoen: *eene wijs nazingen*. *Wat vogels zingen daer alle engelſche koraelen met hunne kelen na?* VOND. *Iemand iets nazingen*.

NAZINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *zinken*: *ik zonk na*, *ben nagezonken*. Achterna zinken.

NAZINNEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *zinnen*: *ik zon na*, *heb nagezonnen*. Diep nadenken: *die nazint en uit anderen beſtudeert*, enz. FEITH.

NAZOEK, z. n., m., (HALMA kiest het onz. geſl.) *des nazoeks*, of *van den nazoek*; zonder meerv. De daad van nazoeken: *daarover wordt morgen nazoek gedaan*. Van *na* en *zoek*.

NAZOEKEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *zoeken*: *ik zocht na*, *heb nagezocht*. Zoekend naſlaan: *eene plaats bij eenen ſchrijver nazoeken*.

NAZOMER, z. n., m., *des nazomers*; of *van den nazo-*

mer; meerv. *nazomers*. Aangename zomerdagen in het begin van den herfst. Van *na* en *zomer*.

NAZORG, z. n., vr., *der*, of *van de nazorg*; meerv. *nazorgen*. Eene kwelling, die na eene onbezonnene daad volgt: *verban alle nazorg door deugd en voorzigtigheid*. Van *na* en *zorg*.

NAZOUTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zouten*: *ik zoutte na*, *heb nagezouten*. Dat niet wel gezouten is, nogmaals zouten.

NAZUIVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zuiveren*: *ik zuiverde na*, *heb nagezuiverd*. Achterna zuiveren, nogmaals zuiveren. Bij L. MEYER komt het voor.

NAZWEMMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zwemmen*: *ik zwom na*, *heb* en *ben nagezwommen*. Zwemmend navolgen.

NAZWEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zweven*: *ik zweefde na*, *ben nagezweefd*. Zwevend nakomen: *voor dat mijne verbeelding de verrichtingen des doods verder nazweve*. SELS. *Het lustte ons hem naar te zweven*. VOND.

NAZWIEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zwieren*: *ik zwierde na*, *ben nagezwierd*. Zwierend narijden: *hij zwierde ons op schaatsen na*.

NAZWINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zwingen*: *ik zwong na*, *heb nagezwongen*. Zwingend nawerpen, dat is met eene heen — en weerbeweging van de hand nawerpen: *zij zwongen den vijanden vele werpgeweren na*. *Zwingen* komt, in dien zin, bij HOOFT voor. HALMA gebruikt het gelijkvl.

NE, een woordje van ontkenning, dat, oudtijds, in gebruik was voor *niet*, en voor de werkwoorden geplaatst werd. Bij M. STOKE komt het dikwerf voor:

Ende ne hadde die nacht gedaen,
Si waren sekerlik gevaen. —
De Grave ne woudse niet ontvaen.

De Vlamingers gebruiken het nog: *ik ne wil*. *Ik ne zal het niet doen*. Door omzetting schreef men naderhand *en*. Zie *En*. Het komt overeen met het fr. *ne*, ital. *ne*, eng. *no*, goth. *ne*, angelf. *ne*, pool. *ni*, krain. *na*. De Grieken gebruiken het in zamenstell.: νεπους, die geene voeten heeft. Ook bij ons plagt het in zamenstelling gebruikt te worden: *negheen*, *negheensins*. BYB. 1477.

Zie

Zie *neemaar*. Oul. bezigde men het ook voor *hem*: *ſine leere ſalne leiden*. DIETSCH. DOCTR. *Eñ gordene*, en gorde hem. BYB. 1477.

NEB, z. n., vr., *der*, of *van de neb*; meerv. *nebben*. Een lange ſpitſe bek, gelijk bij ſommige vogelen en eenige visſchen: *'k zie een vogeltjen in 't glaasje mij de neb biên*. HOOFT. Zamenſtell.: *nebaal*, anders *nebbeling*, aal die ſpits van bek is, *nebijzer* aan eenen ploeg, *nebſchuit*. Door de voorzetting van eene *s* zegt men ook *ſnab*, *ſneb*, waarvan *ſnavel*. ADELUNG brengt het tot eenen oorſprong met *navel*, *naaf*. In het oud eng. is het *a neb*.

NECHTIG, bijv. n. en bijw., *nechtiger*, *nechtigst*. Een woord, dat weinig meer gebruikt wordt. Men vindt het meermalen nog bij HOOFT, in den zin van naarſtig, ijverig, ſchielijk: *nijver*, *nechtig*, *trouw gezant*. *Wel buurman*, *waar loopje zoo nechtigh nae toe?* Zamenſtell.: *trouwnechtig*: *trouwnechtige dienstbod*. HOOFT. Van hier *nechtigheid*. HOOGSTRAT. en HOOFT. Voor *nechtig* heeft L. MEYER ook *nichtig*. *Nechtig* is, denkelijk, door de bijvoeging van *n*, van *acht* en den uitgang *ig* oorſprongelijk. Men vindt, trouwens, zulk eene neusletter meer voor ſommige woorden, als *aak naak*, *aars*, *naars* enz. Zie *N*.

NEDER, bijv. n. en bijw. Nader aan het middelpunt der aarde dan een ander ding, laag, in tegenſtelling van boven en hoog: *van den nederen trappe des welspellens*. TWESPR. *Dat ic verheven hebbe den nederen boem*. BYB. 1477. De ſtellende en de vergelijkende trap zijn als bijv. naamw. geheel uit het gebruik. De overtreffende trap, *nederst*, wordt als bijv. gevonden in de OVERZ. VAN DEN BYB.: *in de nederste deelen der aerde*. BOGAERT zegt ergens, *naer 't nederſte der ſtroome*. En bij VOND. vindt men *de allernederſte*. KIL. verklaart *neder* door *humilis*, *inferus*, *depreſſus*. Den ſtellenden trap gebruiken wij nog als bijwoord: *hij liep de kamer op en neder*. Eigenlijk, nogtans, komt het dus voor als een voorzetſel, dat, in zamenſtelling, gebruikt wordt. Trouwens, het wordt, als een ſcheidb. voorz., bij vele werkwoorden gebruikt, beduidende dan, dat de handeling of beweging van zulk een werkwoord naar de oppervlakte der aarde gerigt is, als: *nederſmijten*, *ſmeet neder*, *heb nedergeſmeten*. Deze zamenſtelling behoort

mede tot de oudſte in de taal, daar zij reeds bij KERO voorkomt. Het wordt ook bij zelfſt. naamw. gebruikt, als: *nederland*, *nederlaag*, enz. Bij bij v. n. als: *neder-ſlagtig*, *neerſlagtig*. Bij bijw., als: *nederwaarts*. Zeer dikwijls duldt het eene inſmelting, als: *neerlag* (*neêrlaag*) *neerſlik*, enz. In de zamenſt. met werkwoorden ſcheidt men het ook wel geheel af, en plaatst er het voorzetſel *ter* voor, als: *ter neder werpen*, *ter neder gooijen* enz. Zoo zegt BOGAERT: *die met ſchieten ter neder raakten. Zoo ſtort ſomtijts een worſtelaer ter neder.* POOT. Sommigen hebben, om den uitgang *er*, dit woord als eenen vergelijkenden trap van een verouderd woord, *ned*, *nede* aangezien. Doch, daar de overtreffende trap eene *r* heeft, *nederst*, zoo blijkt, dat het woord *neder*, even als *bitter*, *dapper*, *zuiver*, *duister* enz., een echte ſtellende trap is. Voords, is van *neder nederachtig*, verouderd woord, voor *nederig*, — *nederheid*, armoedige en bekrompene ſtaat: *om dat hij de nederheijt ſijner dienſtmaegt heeft aengeſien.* BYBELV. Wijders *nederen* (waarvoor het zameng. *vernederen* in gebruik is): *te nederne de Roomſche ghewelt.* M. STOKE. — *Nedering*, hetwelk KIL. door *delling*, *vallis*, verklaart.

Neder, OTFR. *nidar*, NOTK. *nider*, hoogd. *nieder*, nederſ. *nedder*, angelſ. *neothor*, eng. *nether*, zw. *neder*, ijsl. *nedar*. Het ſtamt af van het oude *need*, *nede*, hoogd. *nied*, dat in zwitſerl. omlaag beduidt. Dit *need* behoort, zekerlijk, tot den wortel van *neigen*. Zie *genade*. Het is in het zw. *ned*, angelſ. *neoth*, eng. *neath beneath*. De hooge ouderdom blijkt uit het gr. *νειοθι*, *νειοθεν*, *νεφθε*, *ενεφθε*.

NEDERBIGGELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *biggelen*: *biggelde neder*, *is nedergebiggeld*. Naar beneden biggelen, afloopen: *een weinig aarde*, *waarop de traenen van Jezus nederbiggelden.* SELS.

NEDERBLIKSEMEN, (*neerblikſemen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *blikſemen*: *ik blikſemde neder*, *heb nedergeblikſemd*. Eigenlijk, door den blikſem naar beneden werpen. VOND. neemt het in eenen ruimeren zin: *vermids de brand neerblixemt hooge muren.*

NEDERBOFFEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *boffen*: *ik bofte neder*, *h nedergeboft*.

Met

Met eenen bof van boven werpen. Bij HOOFT vindt men het woord.

NEDERBOGEN (bij T. KATE en KIL. *nederboogen*,) onz. w, gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *bogen*: *ik boogde neder*, *ben nedergeboogd*. Verouderd woord, zijnde hetzelfde als *nederbuigen*. Zie *bogen*.

NEDERBONZEN, (*neerbonzen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *bonzen*: *ik bonsde neder*, *heb nedergebonsd*. Met eene bons, voords met geweld nederſtooten: *terwijl ge haar haters neerbonst in 't verderf*. S. FEITAMA. *Daer quam Pompejus de Joodſche hoogheit neerbonzen uit heur' ſtaet*. POOT.

NEDERBOTSEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *botſen*. *Ik botste neder*, *ben nedergebotst*. Botſend nedervallen: *als zij ſaemen nederbotſen en horten tegen een*. ANTONID.

NEDERBRENGEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *brengen*: *ik bragt neder*, *heb nedergebragt*. Naar beneden brengen.

NEDERBRUIJEN, (*nederbruiden*, *neerbruijen*, *neerbruiden*) bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *bruijen*: *ik bruide neder*, *heb* en *ben nedergebruid*. Bedr., met eenen brui nederwerpen: *ik bruide hem bij de trappen neer*. Ook onz., met *zijn*: *hij is bij de trappen neergebruid*.

NEDERBRUISEN (*neerbruiſen*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *bruiſen*: *ik bruiste neder*, *ben nedergebruist*. Bruiſend naar beneden vallen: *waeruit een waterval ten dale nederbruist*. VOND., die ook, elders, de onbepaalde wijs *neerbruiſen* bezigt.

NEDERBUIGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *buigen*: *ik boog neder* (*neer*), *heb* en *ben nedergebogen* (*neergebogen*). Bedr. naar de oppervlakte der aarde buigen; *die hunne knien voor Baal niet nederbuigen*. FRANTZ. *Toen de wijze Dageraat drie kroonen voor hem neerboog*. J. OUD. Wederk.: *zich voor God nederbuigen*. Onz., met *zijn*: *de takken buigen neder*. *Al het veltgedierte ziet naer d'aerde*, *voorwaert neergebogen*. POOT. Van hier *nederbuiging*.

NEDERBUIK, z. n., m., *des nederbuiks*, of *van den nederbuik*; meerv. *nederbuiken*. Onderbuik. Van *neder* en *buik*. Het woord is al verouderd.

NEDERBUITELEN, (*neerbuitelen*) onz: w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *buitelen*: *ik buitelde neder*, *ben nedergebuiteld*. Naar beneden buitelen.

NEDERBUKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *bukken*; *ik bukte neder*, *heb* en *ben nedergebukt*. Voorover bukken: *komt laet ons aenbidden ende nederbucken*. BYBELV. *Dat hij nederbukke, en den roof oprape*. VOLLENH. Oneig.: *mijne ziele wat nedergebuckt*. BYBELV. Het hulpw. *hebben* drukt, bij dit woord, de daad uit; het hulpw. *zijn* den ſtaat en de geſteldheid: *hij is nedergebukt* beduidt eene tegenwoordige geſteldheid; *hij heeft nedergebukt* duidt den verledenen tijd aan, toen hij dit deed. Ook is op te merken, dat het hulpw. *zijn* telkens hier gebruikt wordt, als het woord oneigenlijk genomen wordt.

NEDERDALEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *dalen*: *ik daalde neder*, *ben nedergedaald*. Naar beneden dalen, afkomen op de oppervlakte der aarde: *terwijl de Hemel nederdaelt*. POOT. *Maer d'edle Dichtkunst daelt bekoorlijk neder*. H. SCHIM. Van andere dingen: *gaven, die van boven nederdalen*. *Een goude nis van ſtralen, die ſchoongewatert van den hoofde nederdalen*. VOND. Dieper dalen, dan de oppervlakte der aarde: *om in het ſtof neder te dalen*. SELS. *En dus ter helle neergedaald*. E. VOET. Oneig., in vorige tijden zich verplaatſen: *van daar daalt de aandacht neder tot dat tijdvak*. FRANTZEN. Van hier *nederdaling*. Bij MEYER heeft men een oud woord *nederdaligheid*, hetwelk hij door *nedergedaaldheid* verklaart.

NEDERDAUWEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *dauwen*; *dauwde neder*, *is nedergedauwd*. Als een dauw, dat is met rijken overvloed, van boven nederkomen: *zegen, die van boven nederdout*. VOND.

NEDERDEEL, z. n., o., *des nederdeels*, of *van het nederdeel*; meerv. *nederdeelen*. Laagte; *in nederdeelen van der aerd'*. BRUNO, PSALMB.

NEDERDOMPELEN, (*neerdompelen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *dompelen*; *ik dompelde neder*, *heb nedergedompeld*. Onder water dompelen: *gij moest mijn' broeder nederdomplen in zijn' geboortevliet*. HOOGVL.

NEDERDONDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb.

ſcheidb. voorz. *neder* en *donderen*: *ik danderde neder*, *heb nedergedonderd*. Door eenen donderſlag treffen en nederwerpen. Oneig., met ſchrik en groot geweld nederbonzen. Dichterlijk woord.

NEDERDOUWEN, (*neerdouwen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *douwen*: *ik douwde neder*, *heb nedergedouwd*. Met eenen douw nederſtooten. Van hier *nederdouwing*.

NEDERDRAGEN, (*neerdragen*) bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *dragen*: *ik droeg neder*, *heb nedergedragen*. Naar beneden dragen: *uit den hemel neêrgedragen*. VOND.

NEDERDRIJVEN, (*neerdrijven*) bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *drijven*: *ik dreef neder*, *heb nedergedreven*. Met geweld nederwerpen: *het hof wort neêrgedreven met toren*, *traus en tin*. VOND. Naar beneden afdrijven: *het ſcorpioen verwarmt en drijft het water neêr*. VOND.

NEDERDRINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *dringen*: *ik drong neder* (*neer*), *heb nedergedrongen*. Naar beneden dringen: *beſtet hoe gene jongen ſijnen macker nederdringt*. CATS.

NEDERDRUIPEN, (*nederdroppen*, *neerdruipen*) onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *druipen*: *ik droop neder*, *ben nedergedropen*. Met droppelen nedervallen: *het marmer weent*, *en laat zijn' traanen nederdruijpen*. W. S.

NEDERDRUKKEN, (*neerdrukken*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *drukken*: *ik drukte neder*, *heb nedergedrukt*. Naar beneden drukken: *iemand*, *die opſtaan wil*, *nederdrukken*. Oneig., onderdrukken, bemeesteren. *Sult ghij de ongeſtuijmicheijt nederdrucken?* BYBELV., die ook *ter neder drukken* bezigt. *Maer de min zou misſchien mij nederdrukken*. POOT. Neerſlagtig maken: *op 't neêrgedrukte hart*. M. L. *Alle de aandoeningen van eenen neêrgedrukten geest*. FRANTZ.

NEDERDUIKEN, (*neerduiken*) onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *duiken*: *ik dook neder*, *ben* en *heb nedergedoken*. Onderduiken: *maar duik eens neder onder 't riet*. POOT. *Duik eeuwig neêr gewaande Koning*. DE COCK. *Daer gaet de jeugd in ſtilheyd nederduycken*, CATS.

NEDERDUITSCH, (*neerduitsch*) bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Nederlandsch: *de nederduitſche taal. Nederduitsch ſchrijven.* Als zelfſt.: *hij verſtaat het nederduitsch.* Van *neder* en *duitsch.* Van hier *nederduitſcher. Nederduitsch* ſtaat tegen *hoogduitsch* over, en bevat niet alleen het hollandsch, friesch, maar ook het nederſakſisch, holſteinsch enz. *Nederduitschland*, het noordelijke en lager liggende Duitschland, bevattende, in ruimeren zin, ook de vereenigde Nederlanden, in engeren zin ſlechts Westfalen, Nederſakſen, en dat deel van Opperſakſen, dat aan de oostzee ligt.

NEDERDUWEN, zie *nederdouwen.*

NEDEREIND, z. n., o., *des nedereinds*, of *van het nedereind*; meerv. *nedereinden.* Het benedenſte eind. Van *neder* en *eind.*

NEDEREISCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *eiſchen: ik eischte neder, heb nedergeeischt.* Eiſchen, dat iets op deze aarde nederdale: *gij eischt vergeefs uw' dooden vader weder; een' hemelburger neder.* POOT.

NEDEREN, *nedering*, zie *neder.*

NEDERFLANSEN, *neerflanſen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *flanſen: ik flanste neder, heb nedergeflanst.* Een woord, in de dagelijkſche taal alleen gebruikelijk. Iemand, die met haast en op eene ſlordige wijs iets verrigt, wordt gezegd iets *neer te flanſen.*

NEDERFLONKEREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *flonkeren: ik flonkerde neder, heb nedergeflonkerd.* Zijnen flonkerenden glans nederlaten: *hoewel de heldre ſtraelen der Goden niet nederflonkerèn in der ſterflelijken oogh.* VOND.

NEDERFLUITEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *fluiten: ik floot neder, heb nedergefloten.* Door fluiten naar beneden lokken. Van vogelaars gebruikelijk.

NEDERGAAN, onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *gaan: ik ging neder, heb* en *ben nedergegaan.* Naar beneden gaan. *Maer Jona was nedergegaen aan de zijden van 't ſchip.* BYBELV. Oneig., dalen: *hetzij de jonckheydt rijst, of datze nedergaet.* CATS. In onheil komen: *hooge zaeken, die hae-*

haeren heer bedorven, en jammerlijk deén nedergaen. Poot. Ook moet eenen vierden naamval: *hij ging het huis op en neder.*

NEDERGANG, z. n., m., *des nedergangs*, of *van den nedergang*; zonder meerv. De daad van nedergaan: *bij den nedergang van de hoogte.* Oneig., met een meerv.; de ſchuinſe zijde van jets, de afgang: *de nedergang eens bergs.* Ondergang: *de ſonne weet haeren nederganck.* Doreslaer. Van *neder* en *gang.*

NEDERGEREGT, (*nedergerigt*), z. n., o., *des nedergeregts*, of *van het nedergeregt*; zonder meerv. Laag geregt, waarbij zaken van minder belang afgedaan worden. Van *neder* en *geregt.*

NEDERGEVEN (*zich*), wederk. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *geven: ik gaf mij neder, heb mij nedergegeven.* Zich benedenwaarts bewegen: *hij voelt een bange ziel ſich op en nedergeven.* J. Cats. Gaan liggen: *tree in en geef u neer.* Hooft.

NEDERGEWAAD, zie *nederkleed.*

NEDERGIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *gieten: ik goot neder, heb nedergegoten.* Op den grond gieten.

NEDERGLIJDEN, (*nederglijen, neerglijen*), onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *glijden: ik gleed neder, ben nedergegleden.* Naar beneden glijden: *bij eene uitgeſchote koorde nederglijende.* Vond. *Die, gretig ingeſlokt, tot in den buik neerglijdt.* H. Muntinghe.

NEDERGOOIJEN, (*neergooijen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *gooijen: ik gooide neder, heb nedergegooid.* Op den grond gooijen.

NEDERHAGELEN, (*neerhagelen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *hagelen: hagelde neder, heeft nedergehageld.* Door eene hagelbui doen omvallen, nederſlaan: *het ſtaande koren is neergehageld.*

NEDERHAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *hakken: ik hakte neder, heb nedergehakt.* Door hakken nedervellen: *Lijkurgus laet den wijnſtok nederhakken.* Poot. Nederſabelen: *de ſoldaten hakten alles neder, wat hun voorkwam.*

NEDERHALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *halen: ik haalde neder, heb nedergehaald.*

haald. Naar beneden halen, trekken: *haal het zeil neder.*

NEDERHANGEN, (*neerhangen*) onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *hangen: ik hing* (*hong*) *neder, heb nedergehangen.* Nederwaarts hangen, als verwelkende planten doen; *aan welkers onderſte einden diergelijke kwasten neêrhangen.* BÓGAERT.

NEDERHEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *heijen: ik heide neder, heb nedergeheid.* Heijen, opdat de paal diep in den grond kome. HOOGSTRATEN heeft het woord.

NEDERHELLEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *hellen: ik helde neder, heb nedergeheld.* Voorover hellen: *een jonghelinck ſadt in de venster, door diepen ſlaep nederhellende.* DORESLAER. Van hier *nederhelling, nederhellig* bij KIL.

NEDERHOF, z. n., m., *des nederhofs*, of *van den nederhof*; meerv. *nederhoven.* Voorhof, voorplaats, het fr. *basſecour.* Van *neder* en *hof.*

NEDERHOOS, zie *nederkous.*

NEDERHOUDEN, (*neerhouden*) bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *houden: ik hield neder, heb nedergehouden.* Nederwaarts houden: *houd den hoed neer. Een adelaar houd de minderen altijd neder.* P. RABUS.

NEDERHOUWEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *houwen: ik hieuw neder, heb nedergehouwen.* Door houwen op den grond doen vallen: *eenen boom nederhouwen.* Ook eene groote neerlaag maken.

NEDERHUIKEN, (*nederhukken, nederhurken*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *huiken: ik huikte neder, ik heb* en *ben nedergehuikt.* Op de huik, op de hurken zitten: *daer ghij nederhuckte.* VOND. *Dat ſprong van blijſchap op, terwijl zij nederhukte.* POOT. Over de hulpwoorden vergelijk *nederbukken.*

NEDERHUIS, z. n., o., *van het nederhuis*; meerv. *nederhuizen.* Zoo noemt men, in de Baronij van Breda en elders in Braband, een bouwhuis op den nederhof (op het *basſecour*). Van *neder* en *huis.*

NEDERHUKKEN, *nederhurken*, zie *nederhuiken.*

NEDERJAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz.

voorz. *neder* en *jagen*: *ik joeg neder*, *heb nedergejaagd*. Benedenwaarts jagen. Oneig. gebruikt CATS het: *u ſteunſel nederjagen*.

NEDERIG, bijv. n. en bijw., *nederiger*, *nederigst*. Laag bij den grond: *op het nederig kruid*, *dat zijnen wortel bewoelt*. SELS. Meest gebruiken wij het in eenen oneigenlijken zin, waar het van eigenſchappen der dingen gebruikt wordt, waarin zij van anderen overtroffen worden. Van eenen zachten toon en klank gebruikt de BYBELV. het: *alsſer is een nederich geluijt der malinge*. Ten opzigt van burgerlijke waarde en magt: *ſij ſullen een nedrich coninckrijck zijn*. BYBELV. *De Heere is hooge*, *nochtans ſiet hij den nederigen aan*. BYBELV. Over zijne eigene bekwaamheden en waarde klein denkend; in welken zin het meest gebruikt wordt: *het zijn deeze verzuchtingen van het needrig gemoed*. FRANTZEN. In die geſteldheid gegrond: *nederig gekleed gaan*. Slecht, gering: *ſchaamele armoede van haar nederigen pij beroo-ven*. SELS. Van hier *nederigheid*. Zie *ig*.

NEDERKAAUWEN, (*neerkaauwen*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *kaauwen*: *ik kaauwde neder*, *heb nedergekaaauwd*. Geld. en gron. woord, voor herkaauwen, ook het herkaauwde neerzwelgen.

NEDERKAMER, z. n., vr., *der*, of *van de nederkamer*; meerv. *nederkamers*. Thands zegt men benedenzaal. Van *neder* en *kamer*.

NEDERKAMMEN, (*nederkemmen*, *neerkammen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *kammen*: *ik kamde neder*, *heb nedergekamd*. Opſtaand en verward haar zoo kammen, dat het naar beneden hange.

NEDERKAPPEN, (*neerkappen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *kappen*: *ik kapte neder*, *heb nedergekapt*. Neerhouwen: *eenen boom neerkappen*. DE DECK. zegt *ter neder kappen*: *zij kapt de zuil ter neêr*.

NEDERKEEREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *keeren*: *ik keerde neder*, *ben nedergekeerd*. Naar beneden keeren: *de ſiel keert neder*, *daer ſe was*. J. CATS.

NEDERKIJKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *kijken*: *ik keek neder*, *heb nedergekeken*. Naar den grond kijken: *hij lacht in 't nederkijken*. HOOGVL.

NEDERKLADDEN, (*neerkladden*) bedr. w., gelijkvl. Van

Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *kladden*: *ik kladde ne der heb nedergeklad.* Slordig op een papier ſchrijven; ook ſlecht ſchilderen, in de dagelijkſche taal.

NEDERKLEED, (bij KIL. ook *nederghewande*, bij MEYER *nederghewaade*) z. n., o., *des nederkleeds*, o *van het nederkleed*; meerv. *nederkleederen.* Eene broek *lijnen nederkleederen om hare lendenen.* DORESL. OVERZ. Verouderd woord, van *neder* en *kleed.*

NEDERKLIMMEN, (*neerklimmen*) onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *klimmen*: *ik klom neder*, *heb* en *ben nedergeklommen.* Afklimmen: *belief het u, tot mij toe neêr te klimmen.* POOT. Ook met eenen vierden naamval: *ik klom de trappen op en neder.*

NEDERKLINKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *klinken*: *ik klonk neder*, *heb nedergeklonken.* Met eenen klank, met geweld neder ſtooten: *eer hij u nederklincke aen gruis.* VOND. *Al Jupiter den ſtapel bergen van boven nederklonk.* VOND.

NEDERKNIELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb voorz. *neder* en *knielen*: *ik knielde neder*, *heb* en *be nedergeknield.* Op de aarde knielen: *ik zie u nederg knield — weggerukt in de diepſte aandacht.* SELS. *Vo Gods troon ootmoedig nederknielen.* J. VOLLENH. V hier *nederknieling.*

NEDERKNOTTEN, (*neerknotten*) bedr. w., gelijkv Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *knotten*: *ik knot (knottede) neder*, *heb nedergeknot.* Door afknotten, houwen, nederwerpen. Anders *ter neder knotten.* H woord wordt bij dichters ſomtijds gebruikt. Zoo vi ik in eenen rouwzang op *Maria Stuart*, door P., R BUS: *een friſſe roos ter neêr geknot in 't ſlijk.*

NEDERKOMEN, (*neerkomen*, bij ISID. *nidherquhema* onz. w., ongelijkvl.: Van het ſcheidb. voorz. *neder komen*: *ik kwam neder*, *ben nedergekomen.* Naar ben den komen: *het wilt gevogelte quam neder op aes.* BELV. In den dagelijkſchen wandel zegt men: *de za komt hierop neer*, zij komt hierop uit.

NEDERKOUS, (*nederhoos*) z. n., vr., *der*, of *van nederkous*; meerv. *nederkouſen.* Onderkous. Verd derd woord, van *neder* en *kous*, bij HOOGSTR. en K voorkomende.

NEDERKRIJGEN, (*neerkrijgen*) bedr. w., ongelijk Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *krijgen*: *ik kreeg de*

der, *heb nedergekregen.* Naar beneden halen: *ik kan de gordijn niet neerkrijgen.* Een woord der dagelijksche taal.

NEDERKRUIPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *kruipen*: *ik kroop neder*, *heb* en *ben nedergekropen.* Naar beneden kruipen. Ook met eenen vierden naamval: *de kamers op en nederkruipen.*

NEDERKUNNEN, (*nederkonnen*) onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *neder* en *kunnen*: *ik konde neder*, *heb nedergekonnen.* Dit woord gebruikt men met uitlating van een ander woord: *de plank konde niet neer.*

NEDERLAAG, (*neerlaag*) z. n., vr., *der*, of *van de nederlaag*; meerv. *nederlagen* (*neerlagen*). De daad, waardoor iets nedergelegd wordt; in het bijzonder, oneigenlijk, de toestand, wanneer een krijgsheer geslagen wordt: *tijding van de wreede nederlaag.* Hoogvl. *Het vijandelijke leger kreeg de nederlaag. Aanstonds kregen de Assijrieren de nederlaag.* Bogaert. *Eene groote nederlaag hebben. Eene bloedige nederlaag.* Van *neder* en *laag.*

NEDERLAND, (*neerland*) z. n., o., *Nederlands*, *van Nederland*; meerv. *Nederlanden.* Nederduitschland. *De Nederlanden. Het vereenigde Nederland. Ik woon in Nederland. De Spaansche —, de Oostenrijksche Nederlanden.* Van hier *nederlander*, *nederlandsch.* Van *neder* en *land.*

NEDERLATEN, (*neerlaten*) bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *laten*: *ik liet neder*, *heb nedergelaten.* Naar beneden laten: *iets met de katrol nederlaten. Selfs laten de zeekalveren de borsten neder.* Bybelv. *Des Hemels vast gebouw liet zijnen Schepper neer.* Kamphuizen. Men gebruikt het ook wederk. *zich nederlaten: om met eenen vermeetlen waaghals ons in (dien) afgrond neer te laaten.* Frantz. Van hier *nederlating*: *de nederlatinge sijnes arms.* Bybelv.

NEDERLEGGEN, (*neerleggen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *leggen*: *ik legde* (*leide*) *neder*, *heb nedergelegd* (*geleid*). Op den grond leggen, op de oppervlakte van iets leggen: *leg uwen hoed in de vensterbank neer. Hij leide het pak neer. Zie hoe mijn lier een reex van dankbre schaklen aen 't outer nederlegt.* Poot. Onvoorzigtig omwerpen: *den wagen neerleggen en-*

onder het rijden, geld. ſpreekwijs. Doen nedervallen! *ſoo ſij van wijne nedergeleijdt zijn*. DORESL. Doen ſneven, verſlaan: *die in Duitschland met drie keurbenden neêrgeleit wert*. VOND. *Sij hebben 't volck niet neêrgeleijdt, die hen de Heere had geſeijdt*. BRUNO, PSALMB. Wederk.: *zich neêrleggen*, zich te ſlapen leggen. Figuurlijk: *zijn ámbt neêrleggen*. *Hij leide de kroon neder*. *Eenen twist nederleggen*, dien-ſtillen. *Om de mis-verſtanden te koomen neêderleggen*. HOOFT. Van hier *nederlegging*.

NEDERLEKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *lekken*: *ik lekte neder*, *ben nedergelekt*. Naar beneden lekken: *dit bloet komt nederlecken*. VOND., die ook *nederleken* bezigt. Zie *leken*, *lekken*.

NEDERLIGGEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *liggen*: *ik lag neder*, *heb* en *ben nedergelegen*. Op den rug liggen, op den buik liggen: *de leeuw ligt in zijn hol neder*. Vooral om te ſlapen: *terwijl gij op een gering leger nederligt, en door den ſlaap* enz. SELS. Men gebruikt het ook voor in het graf liggen: *'t ſamen zijn ſij nedergelegen, ſij en ſullen niet weder opſtaen*. BYBELV.

NEDERLOKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *lokken*: *ik lokte neder*, *heb nedergelokt*. Naar beneden lokken: *wiens reuk de Godtheit nederlokte uit hare heiligdommen*. HOOGVL.

NEDERLONKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *lonken*: *ik lonkte neder*, *heb nedergelonkt*. Lonkend naar beneden zien: *ai zie eens hoe een noeglijk vrouw Themis nederlonkt*. POOT.

NEDERLOOPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *loopen*: *ik liep neder*, *heb* en *ben nedergeloôpen*. Naar beneden loopen: *daer de trappen van 't marmer nederloôpen*. VOND. Oneig.: *met waterbeken loopt mijn ooge neder*. BYBELV. Ook met eenen vierden naamval: *zij loôpen de ſtand op en neder*.

NEDERLUCHT, z. n., vr., *der*, of *van de nederlucht*; zonder meerv. De benedenlucht. Van *neder* en *lucht*.

NEDERMAKEN, (*neêrmaken*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *maken*: *ik maakte neder*, *heb nedergemaakt*. Neerhouwen, dooden; doch ſlechts van menſchen gebruikelijk, en met het denkbeeld tevens van

van ſchielijkheid: *beter ware ick neêrgemaeckt van de Traciers.* HOOGSTRAT.

„ *Godt ſal aen uwe ſlinckerhandt*
„ *Gaen duijſent nedermaecken.* H. BRUNO, PSALM.

In Gelderland bezigt men het ook voor hout omhakken.

NEDERPISSEN, (*neerpiſſen*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *piſſen: ik piste neder, heb nedergepist.* Op den grond piſſen; in de dagelijkſche taal: *pis daer maar neer.*

NEDERPLAKKEN, (*neerplakken*) bedr. w. gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *plakken: ik plakte neder, heb nedergeplakt.* Neêrwerpen, heenſmijten: *plak het er maar neer.* Men gebruikt het in de ſtraattaal.

NEDERPLANTEN, (*neerplanten*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *planten: ik plantte neder, heb nedergeplant.* Eigenlijk, door planting neêrzetten. Oneig.: (*hij*) *heeft op dit gebergt zijn huisgoôn neergeplant.* HOOGVL.

NEDERPLOFFEN, (*neerploffen*) onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ploffen: ik plofte neder, ben* en *heb nedergeploft.* Op den grond nedervallen, dat het ploft: *de toren komt neerploffen.* VOND. *Van die hoogte neergeploft.* FRANTZ. *De hel van doodſchrik nederploft.* VOLLENH. Het deelw. gebruikt men in de ſcheikunst meenigmaal: *nedergeplofte roode kwik, mercurius præcipitatus.* HOOFT gebruikt het bedr.: *zij hebben de blijde van booven neergeploft.*

NEDERPLOMPEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *plompen: ik plompte neder, ben nedergeplompt.* In water nedervallen, dat het plompt: *dat hij in den Padus nederplompt.* VOND.

NEDERPLONS, z. n., m., *van den nederplons*; zonder meerv. De daad van nederplonzen; ook in eenen lijdelijken zin: *door zijnen nederplons.* HOOGVL. Van *neder* en *plons.* Van hier *nederplonzen*, (nederplompen) met eenen plons in het water werpen, of vallen. Het enkele *plonzen* heeft HOOFT.

NEDERPLONZEN; zie *nederplons.*

NEDERRAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *raken: ik raakte neder, ben nedergeraakt.* Nedervallen, onder de voet raken. BOGAERT heeft *ter neder raken.*

NEDERREGENEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *regenen*: *het regende neder, is nedergeregend.* Oneig. gebruikt men dit woord voor nedervallen uit den hemel, uit de wolken: *het manna, dat in de woestijn nederregende.* Dichterlijk woord.

NEDERRIJDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *rijden*: *ik reed neder, heb* en *ben nedergereden.* Naar beneden rijden: *in 't nadrend nederrijden.* Poot. Ook met eenen vierden naamval: *hij reed den weg op en neder.*

NEDERRIJN, z. n., m., *des nederrijns*, of *van den nederrijn*; zonder meerv. De benedenrijn. Van *neder* en *rijn*, eene bekende rivier.

NEDERRIJSEN, verouderd onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *rijsen*, dat, in Geld., waar men *afrijsen* zegt, gebruikt wordt van het uitvallen der al te rijpe graankorrelen: *ik rijste neder, ben nedergerijst.* Nedervallen. Bij Kil. komt het voor. De gelijkvl. vervoeging grondt zich op den geld. tongval.

NEDERROEPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *roepen*: *ik riep neder, heb nedergeroepen.* Door roepen afbrengen, naar beneden doen komen: *die vuur en zwavel van den hemel op den booswicht zoudt kunnen nederroepen.* Sels.

NEDERROLLEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *rollen*: *ik rolde neder, ben nedergerold.* Naar beneden rollen: *derzelver (tranen) reinheid maakt u wellustig, voor hem, uit wiens oogen gij nederrolt.* Sels.

NEDERRUKKEN, (*neerrukken*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *rukken*: *ik rukte neder, heb nedergerukt.* Door omrukken nederwerpen: *naa 't nederrukken der poorten.* Hooft. Anders *ter neder rukken*: *end' ik ter neer gerukt was.* Lodenst.

NEDERSABELEN, (*neersabelen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *sabelen*: *ik sabelde neder, heb nedergesabeld.* Met de sabel neerhouwen, dooden.

NEDERSCHEUT, z. n., m., *des nederscheuts*, of *van den nederscheut*; zonder meerv. Het nederschieten. Hooft gebruikt het in het vrouwl. geslacht: *en dreigh de gulde daaken met droeve nederscheut van branden en van blaaken.* Hooft. Van *neder* en *scheut* (*schoot*), dat doorgaans mannel. gebezigd wordt.

NEDERSCHIETEN, (*neerſchieten*) bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſchieten*: *ik ſchoot neder*, *heb* en *ben nedergeſchoten*. Bedr., door middel van eenen ſchoot nedervallen, dooden: *zwijnen nederſchieten*. J. DE HAES. Onz., met *zijn*; zich plotſeling en zeer ſnel nederwaarts bewegen: *de balk ſchoot neer*. *Die in een ruimer velt neerſchieten*. VOND. *Laat gelijck een beeck uw tranen nederſchieten*. CATS.

NEDERSCHIJNEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſchijnen*: *ik ſcheen neder*, *heb nedergeſchenen*. Naar beneden ſchijnſel aflaten: *ik zie om hoogh een hemel nederſchijnen*. VOND. POOT gebruikt het eenmaal bedr.: *met levende robijnen, die hette nederſchijnen*.

NEDERSCHOKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſchokken*: *ik ſchokte neder*, *heb* en *ben nedergeſchokt*. Bedr., met eenen ſchok nederwerpen: *Ajax hem 't ophief en nederſchockte*. VAN MANDER. Onz., met eenen ſchok nederwaarts bewogen worden: *de wagen ſchokt gedurig op en neder*.

NEDERSCHOOT, zie *nederſcheut*.

NEDERSCHRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſchrijven*: *ik ſchreef neder*, *heb nedergeſchreven*. Op eene oppervlakte van iets ſchrijven, met zorgvuldigheid opſchrijven.

NEDERSCHUDDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſchudden*: *ik ſchudde* (*ſchuddede*) *neder*, *heb nedergeſchud*, Schudden, waardoor iets op den grond valt: *gelijk de akkerman den eekel nederſchudt*. VOND.

NEDERSCHUIVEN, (*neerſchuiven*) bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſchuiven*: *ik ſchoof neder*, *heb* en *ben nedergeſchoven*. Bedr., naar beneden ſchuiven. Onz. met *zijn*; langs een ligchaam nederzakken: *de kameniet ſtijght van boven langs eenen regenboogh gedaelt en neergeſchoven*. VOND.

NEDERSLAAN, (*neerſlaan*) bedr. en onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſlaan*: *ik ſloeg neder*, *heb* en *ben nedergeſlagen*. Onz., met *zijn*; plotſeling en met eenen zwaren ſmak nederſtorten: *hij ſloeg er neer, als een os*. Nederzakken, van iets, dat eerst gerezen is: *het beſlag was neergeſlagen*. Bedr., eene rigting naar den grond toe veroorzaken: *ſla de tafel neer*. Hierheen behoort de

ſpreekwijs *de oogen neerſlaan: ſla nu, o Hemelheer! o ons uwe oogen neer.* POOT. *Sla op mij neer uw gunstig oogen.* VOET. *Zijn wijnbrauwen neder te ſlaan.* VAN MANDER. Op den grond werpen: *de hagelbui, die Hem hier nederſloeg.* F. DE HAES. *Wiens woorden reuzen nederſlaen.* POOT. Vooral met het denkbeeld tevens van doodſlaan: *hij ſloeg zijnen vijand met eenen ſabelhouw ne der.* Op den grond vastzetten: *zij ſloegen, in dat dal hunne tenten neder. Zich nederſlaan*, van een leger, van krijgsbenden: *de vijand ſloeg zich daar neder.* Van hier *het leger nederſlaan*: oneig.: *iemands hoop nederſlaan*, ook *ter nederſlaan*, dezelve benemen. *Iemands moed ne derſlaan. Eene tekening van eenen neêrgeſlaagen moed.* FRANTZEN. *Het onregt nederſlaan.* POOT, deszelfs kragt fnuiken. *Iemand neerſlaan*, iemand, onverwacht treurig en moedeloos maken. Wederk., *zich nederſlaan*, ergens een verblijf nemen: *hij heeft hem nedergeſlagen voor het aangeſichte aller ſijner broederen.* BYBELV. In het bijzonder eene legerplaats kiezen: *zij ſloeghen zich neder tot Oosterweel.* HOOFT. Van hier *nederſlag*, of liefst *neerſlag*, manſlag: *men ſtel den neerſlag uit.* VOND. *De plaats van Galbaas neerſlagh te aanſchouwen.* HOOFT. *Nederſlagtig*, onverwacht treurig en moedeloos gemaakt: *verbaasdheid maakt u nederſlachtig.* SELS. Het gebruik verkiest hier *neerſlagtig*, waarvan *neerſlagtig heid.*

NEDERSLAGTIG, (*neerſlagtig.*) Zie *nederſlaan.*

NEDERSLEPEN, (*neerſlepen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſlepen: ik ſleepte neder, heb nedergeſleept.* Naar beneden ſlepen: *zij ſleepten het bloede lijk bij de trappen neer.*

NEDERSLOKKEN, zie *nederzwelgen.*

NEDERSMAKKEN, (*neerſmakken*) bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſmakken: ſmakte neder, heb* en *ben nedergeſmakt.* Bedr., met een ſmak nederſmijten: *hoe vreeſelijck, wij ſteen block nederſmakten.* VOND.

Hagels, als van Horebs kruin
Neêrgeſmakt op 't ſtuivend duin. M. L.

Onzijd., met eenen ſmak nedervallen: *zij ſmakten dan neer.*

NEDERSMIJTEN, (*neerſmijten*) bedr. w., ongelijkv. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſmijten: ik ſmeet*

der, *heb nedergeſmeten.* Op den grond ſmijten, neerwerpen: *en eindtlijk de kerken der Onroomſchen neederſmijten.* HOOFT. *En 't Noorden ſmijt geen ſneeu of hagel neer.* POOT. *Hij ſmijt den ponjaert neder.* VOND.

NEDERSNORREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſnorren: ik ſnorde neder*, *ben nedergeſnord.* Met geſnor naar den grond geworpen worden: *op ſteenen*, *die nederſnorren.* VOND.

NEDERSPATTEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſpatten: ik ſpatte* (*ſpattede*) *neder*, *ben nedergeſpat.* Naar beneden ſpatten.

NEDERSPREIDEN, (*nederſpreijen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſpreiden: ik ſpreidde neder*, *heb nedergeſpreid.* Op den grond uitſpreiden.

NEDERSPRINGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſpringen: ik ſprong neder*, *heb* en *ben nedergeſprongen.* Van eene hoogte op den grond ſpringen. Ook met eenen vierden naamval: *hij ſpronk de kamer op en neder.*

NEDERSTAMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſtampen: ik ſtampte neder*, *heb nedergeſtampt.* Nederheijen. HOOGSTRAT. heeft dit woord.

NEDERSTELLEN, (*neerſtellen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſtellen: ik ſtelde neder*, *heb nedergeſteld.* Nederzetten; ook op het papier in orde ſtellen: *dat Paulus de woorden heeft neergeſteld bij verkorting.* FRANTZ. Ook wederk., voor zich ergens nederzetten: *wie kan hem* (zich) *nederſtellen*, *of hem zal* enz. CATS.

NEDERSTIJGEN, (*neerſtijgen*, bij KERO *nidarſtigan*) onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſtijgen: ik ſteeg neder*, *ben nedergeſtegen.* Eigenlijk, van eene ſteilte nederklimmen: *van de klippen nederſtijgen.* VOND. *'k Zie ze nederſtijgen van den groenen Helikon.* POOT. *Op zijn believen moeten de ſtarren voor zijn voeten neêrſtijgen.* POOT.

NEDERSTIK, (het gebruik wil *neerſtik*) z. n., o., *des neerſtiks*, of *van het neerſtik*; meerv. *neerſtikken.* Een geſtikte, gebloemde, geborduurde, borstlap voor vrouwen. Van *neder* en *ſtik.* Bij KIL. *ſtick*, *ſtickſel.* *Peplum*, *calijptra.* Van *ſtikken*, bloemen met de naald maken.

NEDERSTOMMELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl.

Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſtommelen*: *ik ſtommelde neder*, *heb* en *ben nedergeſtommeld*. Bedr., met een dof gedruisch van boven nederſtooten: *van boven needergeſtommeld hebbende de geenen, die* enz. HOOFT. Onz., met *zijn*: *wat komt daar van boven nederſtommelen?*

NEDERSTOOTEN, (*neerſtooten*) bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſtooten*: *ik ſtiet neder*, *heb nedergeſtooten*. Naar beneden ſtooten: *wie ſoude mij ter aerden nederſtooten?* BYBELV. *De ſoldaat ſtiet hen met ſchichten van booven needer*. HOOFT. Oneig.: *die mij neerſtieten met haer logen*. BRUNE. Van hier *nederſtooting*.

NEDERSTORMEN, (*neerſtormen*) bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſtormen*: *ik ſtormde neder*, *heb* en *ben nedergeſtormd*. Bedr., met alle geweld en geraas ter aarde werpen. Men gebruikt het van het omwerpen van ligchamen, waartoe groote kragt vereischt wordt. Onz., met *zijn*; met hevig geweld neerkomen: *de bezettelingen kwamen bij de trappen van het kaſteel neerſtormen*.

NEDERSTORTEN, (*neerſtorten*) bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſtorten*: *ik ſtortte neder*, *heb* en *ben nedergeſtort*. Bedr., naar beneden ſtorten, werpen: *indien God hunne ſtad in eenen afgrond neergeſtort had*. FRANTZEN. Onz., met *zijn*; door inſtorting nedervallen: *elck eene van de colomnen ſal ter aerden nederſtorten*. BYBELV. Wijders, in het gemeen, ter aarde nedergeworpen worden: *de paerden ſullen nederſtorten*. BYBELV. Zich met drift voorover werpen: *zou hij niet zijn nedergeſtort op de doodkist van dien waerdigen man?* SELS. Oneig.: *uwe hoovaerdye is in de helle nedergeſtort*. BYBELV. Van hier *nederſtorting*.

NEDERSTRALEN, (*neerſtralen*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſtralen*: *ik ſtraalde neder*, *heb nedergeſtraald*. Zijne ſtralen nederwaarts ſchieten: *een dag, die neerſtraelt van Godts glans*. VOND.

NEDERSTREKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſtrekken*: *ik ſtrekte neder*, *heb nedergeſtrekt*. Op eene oppervlakte uitſtrekken: *eer iemant ſlaeperigh de leden nederſtreckte*. VOND.

NEDERSTRIJKEN, (*neerſtrijken*) bedr. w., ongelijkvl. Van

Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſtrijken*: *ik ſtreek neder*, *heb nedergeſtreken*. Naar beneden ſtrijken: *de jongen ſtreek zijne broek neer. Met een neergeſtreken zeil de haven inkomen.* — *Zij kan den paeuweſtaert des roemers nederſtrijken. Zoo wort de paeuweſtaert des menschdoms neergeſtreecken.* VOND. *Met wiekjes, neergeſtreken.* W. S. Van vogelen, die naar beneden vliegen, gebruikt men *neerſtrijken* ook, doch onz. genomen.

NEDERSTROOIJEN, bedr. w, gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſtrooijen*: *ik ſtrooide neder*, *heb nedergeſtrooid*. Op den grond ſtrooijen.

NEDERSTROOMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſtroomen*: *ik ſtroomde neder*, *ben nedergeſtroomd*. Naar eene laagte ſtroomen: *gelijk de Geon door de bosſchen van 't ſteil gebergte nederſtroomt.* HOOGVL.

NEDERSTROOPEN, (*neerſtroopen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſtroopen*: *ik ſtroopte neder*, *heb nedergeſtroopt*. Door ſtroopen naar beneden halen: *ſtroop uwe mouwen neer.*

NEDERSTRUIKELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſtruikelen*: *ik ſtruikelde neder*, *ben nedergeſtruikeld*. Door ſtruikelen voorover vallen: *maer de godtlooſe ſullen in 't quaet nederſtruijckelen.* BYBELV.

NEDERSTUIPEN, (*neerſtuipen*) onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſtuipen*: *ik ſtoop neder*, *heb* en *ben nedergeſtopen*. Zich, met eenen gekromden rug, naar den grond voorover buigen: *waerom met loode gedaghten ter aerde neergeſtopen?* DE BRUNE. Zie *ſtuipen*.

NEDERSTUIVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſtuiven*: *ik ſtoof neder*, *ben nedergeſtoven*. Naar beneden ſtuiven; ook zich ſnel naar beneden begeven: *hij ſtoof bij de trappen neder.*

NEDERSULLEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ſullen*: *ik ſulde neder*, *ben nedergeſuld*. Naar beneden ſullen.

NEDERTELLEN, (*neertellen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *tellen*: *ik telde neder*, *heb nedergeteld*. Met naauwkeurigheid tellen: *ik telde hem het geld op de tafel neer.*

NEDERTIEGEN, (*neertiegen*, *neertijgen*, *neertuigen*)

bedr. veroud. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *tiegen*: *ik toog neder*, *heb nedergetogen*. Nedertrekken. Bij POOT vindt men het deelw.: *vogels neergetogen van een loot*.

NEDERTRAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *trappen*: *ik trapte neder*, *heb nedergetrapt*. Door trappen nederwaarts brengen.

NEDERTREDEN, (*neertreden*) bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *treden*: *ik trad neder*, *heb nedergetreden*. Nederwaarts treden: *roode toffels, die neergetredene hielen hebben*. BÓGAERT. *Nu deze bloem ligt neergetreden* D. V. HOOGSTR.

NEDERTREKKEN, bedr. w. ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *trekken*: *ik trok neder*, *heb nedergetrokken*. Naar beneden trekken: *ſo de geringſte van de kudde hen niet en ſullen nedertrecken*. BYBELV.

NEDERTROONEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *troonen*: *ik troonde neder*, *heb nedergetroond*. Naar beneden troonen: *zij troonden den vijand listig uit de bergvesting neder*. Zie *troonen*.

NEDERTUIMELEN, (*neertuimelen*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *tuimelen*: *ik tuimelde neder*, *ben nedergetuimeld*. Naar beneden tuimelen: *de moeder zagh u neêrtuimelen*. VOND.

NEDERVAL, z. n., m., *des nedervals*, of *van den nederval*; zonder meerv. De nedervalling. Van *neder* en *val*.

NEDERVALLEN, (*neervallen*) onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *vallen*: *ik viel neder*, *ben nedergevallen*. Op den grond vallen: *hij viel voor het beeld neder*. Inſtorten: *dat ſchendigh nederviel, terwijl ik vlijtigh boude*. POOT. Van boven neerſtorten: *Augustus blixemſchicht viel op mijn harſens neêr*. POOT. Van hier het veroud. *nedervallig* — *nedervalling*.

NEDERVAREN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *varen*; *ik voer neder*, *heb* en *ben nedergevaren*. Naar beneden varen: *wanneer ze nedervaert*. VOND. *Kom aen, laet ons nedervaren*. BYBELV. *'t Gevleugeld kunstgerucht vaert eeuwigh met uw' lof in Hollant neder*. POOT. Ook met eenen vierden naamval: *zij voeren de ſloot op en neder*.

NEDERVELLEN, (*neervellen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *vellen*: *ik velde neder*, *heb ne-*

nedergeveld. Door geweld ter aarde doen vallen: *boomen nedervellen.* Door wapenen dooden: *dat hij alleen zoo veele nedervelde.* BÓGAERT. *Want zonder genade had ik u zeer ras nedergeveld.* v. MAND. Ook *ter neder vellen.* VOND., die het ook oneigenlijk, voor uitroeijen, doen ophouden gebruikt, zegt ergens: *zoo menigh aertsgewelt en rijck ter neder vellen.* En D. v. HOOGSTR.: *en (dat) alle vreugde nedervelt.* Van hier *nedervelling.*

NEDERVLIEGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *vliegen: ik vloog neder, heb* en *ben nedergevlogen.* Naar beneden vliegen. Ook met eenen vierden naamval: *de kamer op en nedervliegen.* Van hier *nedervlieging.* HOOGSTR.

NEDERVLIETEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *vlieten: ik vloot neder, ben nedergevloten.* Naar beneden vlieten: *de Heere sal dan nedervlieten op 't afgemaeijde gras, als dropp'len.* PSALMBER. VAN BRUNO.

NEDERVLIJEN, (*neervlijen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *vlijen: ik vlijde neder, heb nedergevlijd.* In orde en, zoo dígt als mogelijk is, naast, of op elkander nederleggen: *vlij dat goed daar neer.* Men gebruikt het dikwijls wederk.: *zich neervlijen*, voor zich met gemak nederleggen: *rontom hetzelve vleijen (vlijen) zij zich op de voorverhaalde wijs neder.* BÓGAERT. Van hier het deelw. *neergevlijd: 't vermoeide ligchaam neergevlijd op 't zachte bed.* HAMELSV. Meenigmaal vindt men het, verkeerd, *nedervleijen* gespeld.

NEDERVLOEIJEN, (*neervloeijen*) onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *vloeijen: ik vloeide neder, ben nedergevlaeid.* Naar beneden vloeijen: *tot daer ze neervloeit in den schoot van haere moeder.* VOND. Oneigenlijk: *vlechten onder 't hangen neervloeijende.* F. v. H.

NEDERVOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *voeren: ik voerde neder, heb nedergevoerd.* Naar beneden voeren: *ghij sult nedergevoert worden tot het onderste der aerde.* BYBELV.

NEDERWAAIJEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *waaijen: ik woei neder, heb* en *ben nedergewaaid.* Door waaijen nederwerpen en nedervallen. In den laatsten zin vereischt het het hulpwoord *zijn.*

NEDERWAART, (*nederwaarts*) bijw. van plaats, naar beneden: *van de gedaente zijner leedenen en nederwaert.* BYBELV. *Zuldij u haest nederwaerd moeten maken.* K. v. MAND. Van *neder* en *waert.* Men ſpelt ook *nederwaarts*, zijnde de *s* het teeken van den tweeden naamval, gelijk in vele andere bijwoorden.

NEDERWAREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *waren: ik waarde neder, ben nedergewaard.* Naar beneden waren: *het ſpookſel ſcheen van den bergtop neder te waren.*

NEDERWENTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *wentelen: ik wentelde neder, heb nedergewenteld.* Naar beneden wentelen: *gewicht van vergaaderde ſteenen neederwentelende.* HOOFT.

NEDERWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *werpen: ik worp neder, heb nedergeworpen.* Op den grond, op eene oppervlakte werpen: *hij worp, met drift, het geld op de tafel neder. Werpt den troon uwer heerlicheijt niet neder.* BYBELV. Bij MANDER en andere Ouden, in den onvolmaaktverled. tijd: *ik wierp neder.* Van hier *nederwerping.*

NEDERZAAL, z. n., vr., *der*, of *van de nederzaal*; meerv. *nederzalen.* Eene benedenzaal. Van *neder* en *zaal.*

NEDERZAKKEN, (*neerzakken*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zakken: ik zakte neder, ben nedergezakt.* Naar beneden zakken: *uit de lucht op aerden nederſacken.* CATS. Van hier *nederzakking* (*neerzakking*).

NEDERZEILEN, (*neerzeilen*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zeilen: ik zeilde neder, heb* en *ben nedergezeild.* Naar beneden zeilen. Ook met eenen vierden naamval, in de ſpreekwijs *op* en *neerzeilen*: *ſchoon yemant ſeylt de weerelt op en neer.* CATS.

NEDERZENDEN, (*neerzenden*) bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zenden*: *ik zond neder, heb nedergezonden.* Naar beneden zenden: *zand zij Pallas neder met neerſtig beſtier.* VAN MAND. Doen nederkomen: *zoo zende 's hemels Heer op u zijn' milden zegen neêr!* POOT.

NEDERZETTEN, (*neerzetten*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zetten: ik zette* (*zettede*) *neder, heb nedergezet.* Iets, hetwelk men in de hand,

of

of op den arm draagt, op den grond, of op eene andere oppervlakte zetten: *zet de kan, den emmer enz. neer. Ik zal de lange tranenflesſen nederzetten bij uwe asſche.* H. SCHIM. Stellen, plaatſen: *toen zij hier Fidias Quellijn nederzette.* VOND. Oneig., bedaren, ſtillen: *iemand, iemands gramſchap nederzetten. Om de gemoeden wat neder te zetten.* HOOFT. Wederk.: *zich laten nederzetten*, zich tot bedaren laten brengen. HOOFT. *Zich met der woon nederzetten. Gij zet u onder de ſchaduw van een bladenrijken boom neder.* SELS. Van hier *nederzetting.*

NEDERZIEN, (*neerzien*) onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zien*: *ik zag neder, heb nedergezien.* Naar beneden zien: *als Febus op het aerdrijk nederziet.* POOT. *Uit de hoogte van laatdunkende zelfsverheffing op dat ongelukkig geſlacht neer te zien.* FRANTZ.

NEDERZIGT, (*neerzigt*) z. n., o., *des nederzigts*, of *van het nederzigt*; zonder meerv. Uitzigt naar beneden: *die van boven een vervaarlijk neerzicht hebben.* BOGAART. Van hier *nederzigtig*, iemand, die, onder het gaan, met het hoofd naar de aarde helt. Bij KIL. komt het voor.

NEDERZIJGEN, (*neerzijgen*) onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zijgen: ik zeeg neder, ben nedergezegen.* Langzaam nederzakken: *neerzijgende onder 't ſtappen.* VOND. *Zie 't vroome hooft ten grave nederzijgen.* POOT. *En ik in uwen liefdenarm op 't ſterfbed nederzijg.* M. L. TYDW. Bij STRYK. *niderſigen*, in den zin van verzinken.

NEDERZIJPEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zijpen: zijpte neder, is nedergezijpt* (bij VOND. en anderen ongelijkvl. *zeep neder, nedergezepen*). Naar beneden zijpen. Het voordd. gelijkvl. is *nederzijpelen, nederzijperen.*

NEDERZINKEN, (*neerzinken*) onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zinken: ik zonk neder, ben nedergezonken.* Naar beneden zinken: *tot dat diep bederv, waarin zij zedert zoo geruimen tijd is neergezonken.* FRANTZEN. *Op hunne grondvesten neergezonken.* FRANTZEN.

NEDERZITTEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zitten: ik zat neder, ben nedergezeten.* Op zijn gemak zitten: *zit hier neder, zielbeminde.* POOT.

Den

Den genen, die nedergeſeten waren. BYBELV. Van hier *nederzitting.* HOOGSTR.

NEDERZUIGEN, (*neerzuigen*) bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zuigen*: *ik zoog neder, heb nedergezogen.* Door zuigen naar beneden trekken.

NEDERZWALPEN, (*neerzwalpen*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zwalpen*: *ik zwalpte neder, ben nedergezwalpt.* Zwalpend nederſtroomen: *die uit uwe bronnen komt neerzwalpen.* VOND.

NEDERZWELGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zwelgen*: *ik zwolg neder*: *heb nedergezwolgen.* Door zwelgen naar beneden drukken. Oneig.: *(hij) ſal met beter hart uw klachten nederſwelghen.* J. CATS.

NEDERZWEVEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zweven*: *ik zweefde neder, ben nedergezweefd.* Zwevend nederdalen: *gelijck een adelaer nederzwevende den dorst leſcht.* VOND.

NEDERZWIEREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zwieren*: *ik zwierde neder, ben nedergezwierd.* Op eene prachtige en ſtatige wijs nederkomen: *gij Goden, die nederzwiert.* VOND.

NEDERZWINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zwingen*: *ik zwong neder, heb nedergezwongen.* Zwingend naar beneden werpen.

NEEF, z. n., m., *des neefs*, of *van den neef*; meerv. *neven.* Verkleinw. *neefje.* Een woord, waarmede een kleinzoon, insgelijks een broeders of zusterszoon tekennen gegeven wordt. Wijders noemen zulke zoons elkander met dienzelfden naam. *Een volle — een halve neef.* Verder, een aangetrouwde vriend. Ook draagt een nakomeling uit hetzelfde bloed, hoe lang daarna hij ook leven moge, den naam van neef:

Tot dat uw laatſte Neef
Zijne onbeſtorven kroone aan 't Godtsrijk overgeev'.
L. TRIP.

Poor gebruikt het zam. *hemelneef*: *dit lot hun toegekeurt als hemelneven.* Het verkleinw. *neefje.* Bij KIL. heet *neef* ook verkwister, (lat. *nepos*) en poetſemaker. Van hier *neefſchap.* Vrouwl. oudtijds *nevin*, naderhand *nift*, nu *nicht*, angelſ. *nefene*, *nift*, hoogd. *nefinn.*

Neef,

Neef, reeds in de negende eeuw, naar den frank. toongval, *nevu*, bij STRYK. *neve*, hoogd. *nefe*, *neffe*, nederſ. *neve*, angelſ. *nefa*, *neofa*, eng. *nephew*, fr. *neveu*, alban. *nip*, lapl. *naep*. In het hong. heet *nap* een zwager. De overeenſtemming met het lat. *nepos*, waarvan het ital. *nipote* en het ſp. *nieto*, is onlochenbaar, ſchoon het woord, daarom, uit het lat. niet behoeft afgeleid te worden! Beide ſchijnen, eerder, eenen gemeenſchappelijken oorſprong, welken ADEL. in *na* meent te ontdekken, te moeten hebben Meer overeenkomst ſchijnt het te hebben met het lat. *affinis*, en het angelſ. *nehwan*, *adhaerere*. Bij HORNEGK heet elke bloedverwant *nef*, *neve*, *new*. In de oude engelſche wetten is *nief*, *naif*, *neif* een lijfeigene; doch dit ſchijnt uit het middel. *nativus*, dat in die zelfde beteekenis voorkomt, verbasterd te zijn.

NEEN, een ontkennend bijwoord, dat, in andwoorden, dan gebruikt wordt, als men eene voorafgegane vraag of bede beneenen wil: *hebt gij hem vernomen? Neen. Wilt gij het mij toeſtaan? Neen.* Ook gebruikt men het, als de rede van weigering er bijgevoegd, of de zaak, waarnaar men vraagt, herhaald wordt: *neen, ik heb hem niet vernomen. Neen, want het is nog te vroeg. Neen, ik kan het niet doen. Gij moet ja of neen zeggen. Met neen beandwoorden. Ik zeg van neen. Hij wedt neen*, of *van neen*, dat het niet waar is. *Neen verkoopen*, eene gevraagde waar niet hebben. *Ergens neen toe zeggen*, bij HOOFT. Dikwijls gebruikt men het, waar geene vraag, of geen verzoek voorafgegaan is, om daardoor eenen afkeer, eene verwondering, eenen weerzin te kennen te geven: *neen, dat is onmogelijk. Neen, dat geſchiedt niet.* Somtijds komt het als een zelfſt. n. van het onz. geſlacht voor: *'t barre en altijt weigrent neen.* HOOGVL.

Het blij gewas zal 't ſtuurſche neen
Wel in een lachend ja verkneden. POOT.

Met een verdrietigh neen. POOT. Zelfs vindt men bij HOOFT het meerv.:

O mannelijke min, die voor genae de neenen
Zoo wel neemt als de jaan!

Neen, reeds bij de oudſte hoogd. ſchrijvers *nein*, in het opperſaks. *näh*, nederſ. en ſilez., gelijk ook in onze dagelijkſche taal *nee*, in den Palts *naa*, in zwitſ. *nun*,

nua, eng. *no*, oudvlaamsch *no*, deen. *nej*, zw. *nej*; bij ULPHIL. *ne*, *nih*, *no*, angelſ. *na*, *ne*, *nie*, gr. *νι*, *νη*, in zamenſt., lat. *non*, ital. *non*, *no*, fr. *non*, *ne*, ſp. *no*, pool, *ni*, *nie*, hong. *nem*, krain. *na*, perſ. *nen*. Het ſchijnt uit het oude *ne* en *een* ontſtaan te zijn. Men konde ook de *n* voor een bloot voorvoegſel aanzien, daar toch het zw. *ej* en *icke*, ijsl. *ecke*, het gr. *ου*, *ουχ* eveneens *neen* beduiden. Van *neen* heeft men bij KIL. een veroud. werkw. *neenen*, *neeën*, dat overeenkomt met het arab. نفى, neen zeggen, verbieden.

NEEP, z. n., vr., *der*, of *van de neep*; meerv. *nepen*. Nijping met de vingeren, of nagelen: *hij deed het hem met eene vinnige neep gevoelen*. Het overgeblevene indrukſel, door nijpen veroorzaakt: *hij toonde nog de blaauwe neep in den arm*. *Iemand eene neep geven*, hem eenen ſteek toebrengen. *Hij heeft de flesch eene goede neep gegeven*, er braaf wat uitgedronken. Oneig., ſchade, afbreuk: *den Roomsch-Katholijken Godsdienst heeft Hendrik de VIII een vinnige neep gegeven*. BOGAART. *Zijnen vijandt altemet eene neep te geeven*. HOOFT. *Gevoelende de neep, aan de kruispoort gekreeghen*. HOOFT. *In de neep zijn*, aan alle kant bedremmeld zijn. Bij T.' KATE en KIL. komt het ook voor, in de beteekenis van eene knieſchijf, waar de nijping, of toeknijping en buiging van het been geſchiedt. De eerſte wil daarenboven, dat *neep*, voor de daad van nijpen, van het manl. geſlacht zij. Het woord is van den onvolmaaktverl. tijd van *nijpen* gevormd. Verkleinw. *neepje*.

NEER, zie *neder*. Van hier *neerhuis*; *neerlaag*, *neerland*, *neerſlagtig*, *neerſtik*, *neerzigt*. Zie *nederhuis* enz.

NEER, (*neere*) z. n., vr., *der*, of *van de neer*; meerv. *neeren*. Eene draaikolk: *bewelt van een neere oft draaijſtroom*. HOOFT. Overdragtiglijk zegt men *in de neere*, of *neer zijn*, wanneer het iemand tegenloopt, wanneer zijne zaken achteruit gegaan zijn: *hij is in de neer*. De uitgang *neere* toont het geſlacht van dit woord, zegt D. v. HOOGST. Echter vindt men het bij J. CATS, doch met afkapping van de *e*, manl.: *om uyt den neer te raecken* Het woord is denkelijk uit *neder*, *nedere* ontſtaan, naardien zulke draaiſtroomen in hun middenpunt ligchamen doen nederzinken.

NEERST, (*neerſtig*) zie *naarſtig*.

NEET,

NEET, z. n., vr., *der*, of *van de neet*; meerv. *neten*. Het meerv. is meest in gebruik, beteekenende de eijeren der luizen, zoo als zij zich aan de hoofdharen vasthechten: *hij heeft het haar vol neten*. *Neten afkammen*. *Hij is eene magere neet*, een kalis. Zamenſtell.: *netenkam*. Van iemand, die om beuzelingen ligt verdrietig wordt, zegt men: *dat is een regte netenkam*, ook wel *netenkop*. Het woord beduidt, zonder twijfel, een klein rond ligchaam, gelijk *noot* een grooter van die gedaante uitdrukt. Bij oude hoogd. ſchrijvers *nizze*, thands *niſſe*, nederſ. *nete*, eng. *nits*, wallis. *nets*, angelſ. *hnitu*, pool. *gnida*. Uit deze vergelijking blijkt, dat *neet* de zachtlange *e* vereiſcht.

NEET, (*niet*) z. n., vr., *der*, of *van de neet*; meerv. *neeten*. Verkleinw. *neetje* (*nietje*). Een platgeklonken nageltje in eene ſchaar, om de beide lemmers te verbinden. In *Groningen* gebruikt men dit woord, waar men het *nijte*, *nijtje* uitſpreekt. Van hier het bedr. w. *neeten*, (bij KIL. *neeten*, *neten*, *nijden*) een nageltje plat klinken, in het hoogd. *nieten*, nederſ. *needen*, *neen*, *nien*. In het angelſ. is *nyd*, geweld, in het ijsl. heet *nya*, angelſ. *genydan*, dringen, *urgere*.

NEFFENS, zie *nevens*.

NEGEEN, (bij KIL. *negheen*) verouderd ontkennend bijv. naamw., voor geen; uit *ne* en *geen*: *noch wij, noch onſer nacomelinge negeen*. ZOENBRIEF TUSSCHEN DE HEER. V. AMST. EN DEN GRAAF V. HOLL., 1285.

NEGEN, een grondgetal, tusſchen de agt en de tien, dat als bijvoeglijk, en als zelfſt. in gebruik is. Als een bijv. naamw., in alle naamvallen en geſlachten onveranderlijk: *negen maanden*, *negen jaren*, *negen dagen*. Somwijlen komt het, buiten betrekking op een naamwoord, als een bijw. voor: *driemaal negen is zeven en twintig*. *Negen en zestig*. Als een zelfſt. naamw., vr., in het kaartſpel: *ik heb de negen van troef*. Het meerv. wordt ook gebezigd: *vier negens*. Ook bij perſoonlijke voornaamw.: *met ons negenen*. Van hier *negende*. Zamenſtell.: *negenderlei*, *negendehalf*, *negenduizendſte*, *negenhonderſte*, *negenhoek*, *negenjarig*, *negenmaal*, *negenſtek*, zeker ſpel, anders *negenſtrik*, *negenſtekken*, onz. w., *negental*; ook voor de negen zanggodinnen: *'k lagh hierdoor van Apol en 't Negental begeven*. POOT. —

Ne-

Negentien, *negentiende*, *negentig*, negenmaal tien; *negenwerf*, enz.

Negen, in de ſaliſche wetten *nuenet*, bij KERO *niun*, nederſ. *negen*, hoogd. *neun*, landfr. *niughen*, angelſ. *nigon*, *nigen*, eng. *nine*, deen. *ni*, zw. *nis*, ijsl. *niu*, ULPHIL. *niun*, wallis. *naw*, oudpruisch. *newyni*, perſ. *nu*, lat. *novem*, gr. *ἐννέα*.

NEGENOOG, z. n., vr., *der*, of *van de negenoog*; meerv. *negenoogen*. Eene zekere ſoort van aal; ook eene kwaadaardige bloedvin. Schoon *oog* onz. is, wil dit woord het vrouwl. geſlacht; niet wegens een verkeerd gebruik, het welk men niet meer weren kan, gelijk ſommigen meenen, maar den doorgaanden regel: naamwoorden, die eene zaak beduiden, zoo zij voor perſonen genomen worden, verliezen, indien zulks noodig is, hun geſlacht, en ſchikken zich naar het geſlacht dier perſonen, wier plaats zij vervangen. Zoo ſtelt men zich, dan, dezen visch, als ook die bloedvin, als eene vrouw voor, die negen oogen heeft, en noemt haar *eene negenoog*. In de dagelijkſche taal is ook *een* en *eene negenoog* een man, of eene vrouw, die alles neuswijs bevit.

NEGER, z. n., m., *des negers*, of *van den neger*; meerv. negers. Vrouwl. *negerin*. Een woord, uit het fr. *negre*, en dit van het lat. *niger*, zwart, waarmede men, hedendaags, de inboorlingen van het zuidelijke Afrika benoemt, die, wegens hunne zwarte kleur, dien naam dragen. Van hier *negerij*, een aantal hutten, als een dorp bij elkander gezet, waarin negers wonen: *die landwaarts in hunne negerijen of dorpen hebben*. BOGAERT. Zamenſtell.: *negerland* enz.

NEGGE, z. n., vr., *der*, of *van de negge*; meerv. *neggen*. Een handpaardje, een klein paardje. In het hoogd. en nederſ. *nickel*, *nikkel*, eng. *nag*, middele. *naceus*, in de Beijerſche wetten *gnacco*. WACHTER, FRISCH en anderen brengen het tot *neigen*, *neijen*, brieſchen. ADEL. merkt aan, dat *nak*, eertijds, klein beteekend heeft. Bij HOOGSTRATEN is *negge* ook een naad, eene ſpleet. Misſchien alles voor *egge*. Zie dit woord.

NEIGEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik neigde*, *heb* en *ben geneigd*. In eene ſchuinſe rigting, digter bij den grond brengen, naar beneden buigen: *neijgt uwe kruijcke*,

ke, dat ik drinke. BYBELV. *Ende het aengeſichte na de aerde neygden.* BYBELV. *Het hoofd neigen. Zijne ooren naar eene rede neigen*, naar dezelve met aandacht hooren, om zich daarnaar te ſchikken. Deze ſpreekwijs is eene navolging van het hebreeuwsch. Figuurl.: *zijn hart tot iets neigen. Zij neigden hunne aandacht naar alles.* FRANTZEN: *Het roer neigen.* D. SMITS. Wederk., in den zin van zich voorover buigen: *ſod neygde hij ſich ter aerde.* BYBELV. *Zich tot iemand neigen*, zich naar hem wenden; ook met oogmerk; om deszelfs welzijn te bevorderen. *Zich tot ondeugden* enz. *neigen.* Zie verder *geneigd.* Onz., met *zijn*; hellen: *de dag neigt ten avond. Toen 's levens licht wou neigen:* VOND. *Mijne levenszon neigt naar haren ondergang:* Van hier *neiging*, helling en genegenheid. *Neigen* en *nijgen* hebben eenen oorſprong. *Nijgen* vormt in den onvolmaaktverl. tijd *neeg*, dat, eertijds, de ſcherp-lange *e* had, waaruit *neegen*, *neigen* ontſtaan is.

Neigen, reeds bij KERO *kehneigen*, ULPHIL. *hneiwan*, OTFR. *neigan*, ZW. *niga*, hoogd: *neigen*, angelſ. *hnigan*, ijsl. *hneiga*, deen: *neye.* Het lat. *nuo*, *nuto*, *nico*, *nioto*, ſchoon van eene meer bepaalde beteekenis, behoort hierheen ook. Het woord ſchijnt met *na*, hoogd. *nahe*, naauw verwant te zijn.

NEIJEN (*neigen*), onz. w., gelijkvl. *Ik neide*, *heb geneid.* Dit woord, dat bij KIL. en HOOGSTR., welke laatſte ook het naamw: *neijing* heeft, voorkomt, wordt, in Gelderland, van het brieſchen der paarden gebruikt, waar men het *neijen* en *neigen* uitſpreekt: *het paard neigt*, zegt een geld. landman. Het komt overeen met het angelſ. *hnaeigen*, en het eng. *to neigh.* Met het angelſ. heeft het lat. *hinnire* eenige gelijkheid. *Neije mit dijnre ſtemme.* BYB. 1477.

NEK, z. n., m., *des neks*, of *van den nek*; meerv. *nekken.* Verkleinw. *nekje.* Het achterſte deel van den hals, bij menſchen en dieren: *pijn in den nek — eenen ſtijven nek hebben. Slaat goddelijke liefde u de armen om den nek.* SELS. *Een dier den nek omdraaijen. Ik kan den nek niet buigen. De ploegos buigt den nek onder het juk. D'een torst het koren al zweetende op den nek.* VOND. *Iemand den nek toekeeren*, verachtelijk van hem wijken; ook, in den bijbelſchen ſtijl, wegvlugten:

En u verwaant den nek toekeer. HOOGVL. *Iemand met den nek aanzien*, hem met verachting afwijzen, naar hem niet hooren willen. VOLLENH. *Iemand den nek breken.* Ook oneig.: *die trotsheids ſteilen nek verbreekt.* M. L. *Die handel zal hem den nek breken*, zal hem in armoedige omſtandigheden brengen. *Den nek verharden — hard van nek zijn*, bijbelſche ſpreekwijzen, ontleend van ploegende oſſen, die het juk op den nek moeten dragen, en aanduidende eene onbuigzame geaardheid, waardoor men, ſchoon gewaarſchouwd en geſtraft, nogtans zijne verkeerdheid niet varen laat. Dit heet ook *ſtijf van nek zijn* In den dichterlijken ſtijl, wordt *nek* voor den ganſchen perſoon genomen: *de ſtreng geboeide rot der trotſe nekken.* VOND. Van hier *nekkig* in *hardnekkig.* Zamenſtell.: *nekhaar*, *nekpijn*, *nekſlag.*

Nek, hoogd. *nacken*, nederſ. *nacke*, angelſ. *hnecc*, eng. *neck*, deen. *nakke*, zw. *nacke*, ital. *nucca*, *necco*, hong. *nijak*, lapl. *nikke.* Zonder twijfel, daar dit deel des ligchaams zoo zeer buigzaam is, behoort het tot *nikken* en *neigen.*

NEKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik nekte*, *heb genekt.* KIL. verklaart het door dooden, vermoorden, wanneer het met het lat. *necare* overeenkomt. In het deen. is *nocken* verſtikken, middeleeuw. *necare*, *negare.* Men hoort het, ſomtijds, in de lage ſtraattaal, in den zin van, op eene vuilaardige wijs en op het onverwagtst, iemand eenen doodelijken ſlag toebrengen. Men zegt ook wel, bij het omhakken van eenen zwaren boom: *wij zullen hem wel nekken.* Ook: *laat ons die ham — die ſlesch wijn eens nekken.* *Necken* heet in het hoogd. plagen, door potſen en kleine beleedigingen boos maken, ook belagchen, beſchimpen, oud eng. *to nick.*

NEKKER, z. n., m., *des nekkers*, of *van den nekker*; zonder meerv. Een ſtroom in Duitschland: *aan den Nekker.* VOND. *Nekker*, zie ook onder *nikker.*

NEKTAR, z., n., m., *des nektars*, of *van den nektar*; zonder meerv. Naar de fabelleer der griekſche en romeinſche Dichters, die drank, waarvan de Goden zich, gewoonelijk, bedienden; godendrank: *'t is nectar, waar van de hemel leeft.* WESTERB. *Een ſchale vol nectar, hemels wijn.* v. MAND. Voords, nemen de Dichters het voor iedere edele wijnſoort: *een rij van Heeren, die den*

fris-

frisschen nektar schenken. HOOGVL. *Wij zullen tot uw eer den Rijnschen nektar plengen.* POOT. Figuurlijk; voor iets, dat den geest verlevendigt en veraangenaamt: *de Dichtkunst schaft ambroos en nektar op.* POOT. *In den hof der Poezij, daer 't eeuwigh vloeit van nektar.* POOT. *Nektar uit de borst der wijsheit zuigen.* POOT. Van hier *nektarlijk.* RODENB. Zamenstell.: *nektarbron, nektarschaal, nektarteug.* EUSTATH. zegt, dat *nektar*, eigenlijk, een drank was, uit wijn, honig en welriekende bloemen bereid, bij de Babijloniers, onder dien naam, bekend. Zoo zoude de naam uit het oosten oorsprongelijk zijn. In het arab. heet נקט *stillavit, guttatim fluxit.* MARTINIUS vergelijkt het hebr. נקשׁ welriekend.

NEL, z. n, vr., *der*, of *van de nel*; meerv. *nellen.* In het kaartspel, de negen van troef. In Braband noemt men haar *kornel.*

NEMAAR, veroud. vlaamsch voegw., bij KIL. voorkomende. Regtsgeleerden bedienen er zich nog wel van. Uit *ne*, dat is neen, en *maar.* Het heeft den zin van eene sterkere tegenstelling; maar in tegendeel.

NEMEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik nam, heb genomen.* Dit werkwoord is, in zeer vele gevallen, gebruikelijk, en beduidt, in het algemeen, zich iets nabij brengen: Het strekt zich verder uit dan *vatten*, waarbij eene hand, of een tangenvormig werktuig, te pas komt. Men *neemt* iets in de hand; met de hand; men *neemt* ook iets in den arm, op den arm, onder den arm, op de knie, op den voet, op het hoofd, op de schouder, op den rug, al wordt er geene hand bij gebruikt. *Het mes in de hand nemen. Het geld van de tafel nemen. De vuisten vol asch nemen. Iets van de spijs nemen. Iets op de lippen nemen*, het proeven. *In den mond nemen. Iemand bij de hand nemen. Deze heerlijke onderneming wierd weder bij der hand genomen.* BÓGAERT. *Iemand in den arm nemen*, hulp bij hem zoeken. *Neemende den Graaf van Egmondt in den arm:* HOOFT. *Met zich, naar zich, tot zich, op zich, over zich nemen. Iemand tot getuige nemen. Iemand onder dak — in huis nemen. Spijs nemen. Iemand bij zig op den wagen nemen. Iemand onder zijne bescherming nemen. Iets in bewaring nemen. Te pande nemen. Geld op renten nemen. Eene vrouw nemen. Eene vrouw ten huwelijk nemen.* Met het denkbeeld.

beeld van geweld: *ende nam hem alle ſijne goederen.* DORESL. *Wij namen alle ſijne ſteden.* BYBELV. *Iemand gevangen nemen.* Hierheen behoort de ſpreekwijs: *iets op de tanden nemen*, van verſcheurende dieren ontleend, die hunne prooi met den bek aangrijpen en wegdragen. Zoo zegt POOT: *de Helt gaet heen, en neemt zijn haters op de tanden.* En A. MOONEN: *haer kloek bedrijf neemt, vol van moet, den zeevloek op zijn tanden.* Oneig.: *de vlugt nemen. Een beſluit nemen. Dienst nemen*, zich in den krijgsdienst begeven. *Neem die moeite niet. Toevlugt tot God nemen. Zijn vermaak nemen. Zijne rust' nemen. Wraak nemen. De oorlog zal weldra een einde nemen. Dag nemen*, uitſtel nemen. *Ik neem er den tijd toe. Acht nemen. Zich in acht nemen. Afſcheid van iemand nemen. Opzigt nemen. De overhand nemen. Eenen keer nemen. Neemende de zaaken dezen gang.* HOOFT. *Iets voor zijne rekening nemen. Een voorbeeld aan iets nemen. Iets kwalijk nemen. Ten kwade nemen. Ten goede nemen. Verlof nemen. Deel nemen*, waarvan het zaameng. *deelneming. Neem er een voorbeeld aan. Ik zal het voor lief nemen. Iets te na nemen. Iets in aanmerking nemen. Iets ter ooren nemen. o God! neem mijn gebed ter ooren.* PSALMB. VAN VOET. *Iets ter harte nemen.* Uitleggen: *zoo als men het nemen wil.* Betrachten: *de zaak is, in het geheel genomen, nuttig.* Veronderſtellen: *neem eens: het ware zoo.* Van hier het veroud. *nemer, neming.*

Nemen, bij KER. *neman*, TATIAN. en OTFR. *niman*, hoogd. *nehmen*, nederf. *nemen*, angelſ. en moeſog. *niman*, ijsl. *nima*, zw. *nama*, lett. *nemu.* Het lat. *emere*, dat zich, door de toevallige *n*, alleen onderſcheidt, beduidde eertijds ook *nemen*, van daar heet *adimo* ontnemen. Dat ook het gr *νεμειν* deze beteekenis moet gehad hebben, blijkt uit *κληρονομος*, een erfgenaam, bij ULPHIL. *arbinumja.* WACHTER leidt het van het ijsl. *nefi*, hand, af. ADELUNG brengt het tot den wortel *na.*

NEMMER, *nemmermeer*, zie *nimmer.*

NEPENT, z. n., o., *des nepents*, of *van het nepent* zonder meerv. Een kruid, welks ſap, in wijn gemengd, de droefheid zoude verdrijven: *zij is 't n*

penth

penth, dat hertzeer weet te ſtillen. DE DECK. Uit het gr. νηπενθες, zonder droefheid.

NEPPE, (*nip, nippe, nipte, nepte*), z. n., vr., *der*, of *van de neppe*; zonder meerv. Kattenkruid. Lat. *nepeta*, ital. *nepeta, nepotella*. ſp. *nevada.*

NEPTUNUS, z. n., m., *van Neptunus.* In de fabelleer, de God der zee. Bij de Dichters dikwijls de zee zelve.

NERE, (bij KIL. *neere, nere, aere, ere*) z. n., vr., *der*, of *van de nere*; meerv. *neren.* Veroud. woord, voor eenen dorschvloer. TEN KATE leidt het van *neder* af. Misſchien is het, uit eene bron, met *aarde*, gr. ερα. Wij hebben nog een oud woord *nere*, (bij KIL. *neere*) voedſel, waarvan *neren, generen, nering.* Dit laatſte woord gebruikt men, nog, in Gelderl., in den eigenlijken zin, van dat voedſel, het welk de beesten herkaauwen. Anders nemen wij dit woord, oneigenlijk, voor al die middelen, waardoor men, in den burgerlijken ſtand, zijn beſtaan zoekt; handel, koopmanſchap: zonder meerv.: *de nering gaat ſlecht. Hij heeft goede nering. Er is weinig nering. Stilſtant der neeringe.* HOOFT. *Nering maken. Tering naar de nering zetten. Die zich zijner nering ſchaamt, gedijt niet. Op de nering varen*, op de haringvangst. *Eene vuile nering doen*, hoerhuis houden. Van hier het veroud. *nerig, neerachtig*; voords *neringachtig, neringgierig, neringhuis, neringloos, neringrijk.*

Het woord *nere, neren, nering*, hoogd. *nähren, nahrung*, bij OTFR. *neran, gineren*, nederſ. *nären*, zw. *nära*, deen. *nähren*, eng. *to nurſe, nourrish*, noorw. *nörrie*, groenl. *nerrick*, ſchijnt van het oude *nar, nara*, bij TATIAN. de beteekenis van ſpijs, voedſel hebbende, af te ſtammen.

NERF, (*erf*) z. n., vr., *der*, of *van de nerf*; zonder meerv. Die zijde van het leer, waarvan het haar, door de vellenblooters, afgeſchaafd is. In het hoogd. *narbe* en *narbenſeite*, waaruit het blijkt, dat het woord een is met het hoogd. *narbe*, een lidteeken, een overgebleven teeken eener genezene wond. Het is dus die zijde des leers, waar de *nerven* (welk woord bij KIL. gevonden wordt) van het blootmes nog zigtbaar zijn. De ſchin, op de hoofden van kleine kinderen, heet bij KIL. ook *nerve.*

NERGENS, bijw. van plaats, beteekenende in geene plaats: *ik kon hem nergens oploopen. Men ziet nu nergens rozen blaken.* DE DECK. In het gemeene leven, wordt *nergens* voor *niets* gebezigd: *hij geeft nergens om. Hij kan nergens door overgehaald worden. Nergens naar vragen. Dat dient nergens toe. Nergens toe dienende dan om vuuren te boesen.* BÓGAERT. *Hij weet nog nergens van.* A. HARTSEN. Eigenlijk moet *nergens* alleen van eene plaats gebruikt worden. *Nergens na: tijden, nergens na zoo bloedigh, nergens na zoo uitgeput.* POOT. Voor *nergens* heeft V. MANDER ook *nergen*: *en is hier nergen geen.* Het is uit *ne* en *ergens.*

NERING, zie *nere.*

NERPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik nerpte, heb generpt.* Dit woord ook voor *ſnerpen* gebezigd: *wanneer de koude nerpt.* E. KOOL.

NES, z. n., vr., *der*, of *van de nes*; meerv. *nesſen.* MEYER verklaart dit oude woord door waterleegte, zijp. PIETERSON heeft het manl. geſlacht; hieraan twijfelt A. KLUIT. Van hier *nesch*, nat; dun: *een nesch eij.* KIL. — *Neschheid, nesſchigheid.* Alles verouderd; uit de bron van *nat.* Voor *nesch* is ook *nisch* in gebruik geweest: *breeckt dan gheen nisch eij, of maeckt, dat uw brood te voren ghereedt is.* DE BRUNE. *Breng eijers vers en nis.* CATS.

NESCH (*nesk*), bijv. n. en bijw., *nesſcher, meest, zeer nesch.* Zot, dwaas, onnozel: *nochtans en moet een man zoo nesch en ſimpel niet zijn, dat hij* enz. DE BRUNE. *Daer ghij zult de uitkomst zien van uwe neske droomen.* VOND. *De neske koetjesherder.* VOND. *Een neske koeckoeck broei een anders eijers uit.* VOND. *O nesk' Hippomanes, wiens wilde wuſte zinnen* enz. HOOFT. Van hier *neschheid*, bij HOOFT *neskheid.* Zamenſtell.: *neskebol; dat 's mis o neskebol.* VOND. Indien het niet uit het vorige woord eene figuur zij, dan is de oorſprong onzeker. Doch misſchien, omdat KIL. dit woord, in die beteekenis, niet kent, is het daarvan eene figuur. *Nesch* zoude, dan, kunnen zijn voor beſtoven door den drank; en van hier iemand, die, als een halve dronkaard, zotte daden doet.

NEST, z. n., o., *van het nest*; meerv. *nesten.* Verkleinw. *nestje.* Dit woord beduidt, eigenlijk, eenen hoop van eenige met elkander verbondene dingen, of die

die bij en nevens elkander zijn. Van die beteekenis vindt men nog ſporen in het hoogd. In onze taal, noemt men daarom nog een aantal doozen, die in elkander geſloten zijn, zoodat de kleinere telkens in de grootere past, *een nest*. In gewonere en engere beteekenis is *een nest* eene vereeniging van rijſjes, ſtroo, mos en andere buigzame dingen, dienende tot een verblijf voor vogelen, om daar de jongen uit te broeijen: *eijeren uit het nest halen*. Van viervoetige dieren: *jaag den hond naar zijn nest. Om 't monſter van Pazifaë te zoeken in zijn nest.* POOT. *Uit zijn nest den rekel leiden* VOND. Van eenige gekorvene dieren: *giet kokend water in het mierennest. Wespennest.* Fig., de eijeren of jongen in een nest: *nesten uithalen. Rupſennesten dooden.* Een ſlecht huis, eene geringe woning: *dat is een nest van een huis. Zijn nest bewaren*, zijn land, of huis bewaren. Wijders, voor iets, dat ſlecht is, niet deugt: *dat is een nest — zij is een regt nest*, een ondeugend meisje. Hierheen behoort het zameng. *roofnest*. In vertrouwelijke ſchertstaal, noemt men dus een bed: *lang op het nest liggen. Iemand uit het nest ligten. Zijn nest bevuilen.*

Dit woord komt in alle geſlachten voor. In het onz.: *in 't hongerige nest.* VOND. Vroûwl.: *laet ons de nest broeden.* DE BRUNE. Manl.: *al wat in zijnen nest de gulde Fenix heeft.* DE DECK. Het onz. is het ware geſlacht: *dat craijen nist* heeft M. STOKE reeds.

Van hier *nestachtig*, *nestig*: *een nestig huis*. Zamenſt.: *nestei*, *nesthaar*, *nestkorf*, waarin de eenden leggen, *nestvederen*, de eerſte vogelvederen.

Nest, NOTK. *nest*, eng., angelſ., nederſ., hoogd. *nest*, zw. *näste*, wallis. *nith*, iersch *nead*, gr. *νεσσια*, *νεοττια*, lat. *nidus*, pool. *gniazdo*, boh. *hnizdo*, krain. *gnesdu*. Uit kragt der oorſprongelijke beteekenis, komt het, zeker, van *naden*, *naaijen*, dat is vêrbinden, af. *Naaijen* heet ook in het angelſ. *nestan*, zw. *näsla*, bretann. *nezza*. Zie *nestel* en *net*.

NESTEL, (bij KIL. ook *nastel*) z. n., m., *des nestels*, of *van den nestel*; meerv. *nestelen*, *nestels*. Een ſmalle lederen riem, of wollen ſnoer, ook een ſnoer van vlas, om iets te rijgen; een veter: *eenen nestel beſlaan*, eene naald aan deszelfs einden maken, om te beter door de nestelgaten te komen. *Genaaide nestels*, ſieraad op de ſchouder van eenen Officier. *Iemand den nestel knoopen*, iemand door tooverij bezweren. Eigenlijk was *het knoo-*

pen van den nestel een bijgeloof van vorige tijden, dat, naar het zeggen van J. v. BEVERWYCK, eertijds in Frankrijk zeer gemeen was; waardoor men zich verbeeldde, dat men iemand tot echtelijken bijslaap onbekwaam konde maken, als men eenen lederen nestel knoopte. Zamenstell.: *nestelbeslag*, *nestelgat*, *nestelkruid*, ook *nestelingkruid*, anders *zeenestelen*, — *nestelmaker*, *nestelnaald*.

Nestel, bij SCHILT. *nestel*, hoogd. *nestel*, middeleeuw. *nastala*, *nastula*, zw. *nast*, *nestla*, angelf. *nostle*. Van *naaijen*, in zoo ver het, eertijds, een algemeen denkbeeld van verbinden had.

NESTELEN (*nastelen*) bedr. w., gelijkvl. *Ik nestelde*, *heb genesteld*. Met eenen nestel toerijgen. HOOFT bezigt het oneigenlijk, waarin het denkbeeld van talmen ligt opgesloten: *men nastelt uitvluchten*. Elders zegt hij: *met nestelen van uitvlucht aan uitvlucht*. Van hier gebruikt men het ook onzijdig, voor in eene gedurige beweging zijn, zonder veel werk te doen: *lang liggen nestelen*. Men konde dit ook als eene figuur van het volgende *nestelen* verklaren. Van hier *nestelaar*, trantelaar. Ondertusschen, is van dit *nestelen* het zelfst. n. *nesteling* (*nasteling*), in de beteekenis van eenen nestel. PIETERSON en HOOGSTRAT. nemen het manl. geslacht, HALMA het vrouwl. En dit schijnt ook het echte geslacht te zijn, alzoo men dit woord, misschien, niet anders moet houden, dan voor een naamw., met den vrouwl. uitgang *ing*, dat hier, oneigenlijk, voor het werktuig genomen wordt. HOOFT heeft ook het vrouwl. geslacht: *met de naahle zijner nasteling*.

NESTELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik nestelde*, *heb genesteld*. Voordd. werkw. van *nesten*; en dit van *nest*. Een nest maken en hebben, in betrekking tot en melding van de plaats, waar het nest gemaakt wordt; *de zwaluwen nestelen aan de kerk*. Van dieren, die niet als vogels eigenlijke nesten maken, is het weinig in gebruik; offchoon VOND., ergens, zegt: *in paradijzen nestlen slangen*. En HOOFT: *'t knijn nestelt in de gaaten*. Figuurlijk, zich aan eene plaats vast zetten; met eene soort van verachtelijk denkbeeld: *tot dat men quam nestelen op den kant van de graft*. HOOFT. *Uit vreeze, dat eenig Europiaan daar mocht komen te nestelen*. BOGAERT. In verdere figuur: *en heeft in de borst van den Spanjaart de nijdt begonnen te nestelen*. HOOFT. Gierig-

righeid, die in bedekte harten nestelt. SELS. *De kout nestelt zoo wel in 't papier, als de vreugt in den wijn.* HOOFT. Ook wederkeerig: *zich nestelen*, ergens zijn verblijf nemen en houden: *de vijand heeft zich daar genesteld.* Van hier *nesteling: het kleijn' gevogelt', tot haer' nesteling.* BRUNO, PSALMB. Zamenst.: *nesteltak*, een tak, geschikt, voor de vogelen, om op te nestelen, of een nest te maken.

NESTELING, zie *nestelen* (*nastelen*).

NESTEN, zie *nestelen.*

NET, bijv. n. en bijw., *netter, netst* Een woord, dat, in den vertrouwelijken spreektrant, veel voorkomt. Het beteekent, eigenlijk, glanzend, en is met het lat. *nitidus*, blinkend, naauw verwant. Men gebruikt het van allerlei kleeding en huisraad, in den zin van rein, blinkend, sierlijk: *een net kleed. Eene nette kamer*, waar het huisraad fraai en in schoone orde staat. *Egle siert zich netter.* POOT. *Op dat gewaad zijn nette bloemen gedrukt. Die muts zit haar net. Net op de leest geschoeit.* ANTON. *Net gekleed zijn. Eene nette vrouw*, die zich zindelijk en sierlijk kleedt. Tot andere dingen overgebragt, beteekent het beschaafd: *in eene nette taal schrijven. Een net schrijver.* Fraai: *niemants veêren schrijven netter.* POOT. *Net dansen, zingen.* Naauwkeurig: *gij hebt het net geraden. Ik kan het net raken. Een net verhaal van iets doen. Waer zagh men oit netter pen versneden?* POOT. *Uw arbeit, die dit net kon treffen.* D. v. HOOGSTR. Juist, ten opzigt van den tijd: *het is net zeven uur. Gij komt net van pas. 't Welck geduerde net tot den avond.* v. MAND.

Seventigh min tweemael een
Ronde jaren net geleen. POOT.

Ten opzigt van een getal: *het is net tien stuivers.* Even als; ten opzigt van gelijkheid van personen of zaken: *het is net zoo een mensch, als gij hem beschreven hebt, Net zoo veel verlies, als winst. Net als het gaat den keurelingen.* M. L. TYDW. Van hier het verkleinw. *netjes.* Voords *nettelijk, netheid, nettigheid.* Ook wordt het zelfstandig gebruikt: *iets in het net schrijven.*

NET, z. n., o., *des nets*, of *van het net*; meerv. *netten.* Eigenlijk een strikwerk, dat uit getweernde draden met mazen vervaardigd is. In het gemeen, gebruikt men het van netten tot allerlei gebruik. *Net*, waarmede men

men kaatst. Het verkleinw. *netje*, om iets in te dragen, te koken, te bewaren. *Het net*, of de kap van eene paruik. Een *net*, waarmede men baggert, of moddert. In het bijzonder, een zoodanig ſtrikwerk, dat dient tot het vangen van visſchen, vogelen en eenige viervoetige dieren; *netten breijen. Netten zetten, uitzetten, ſpannen. Met het net visſchen. Dikwijls valt hem wilt in looze netten.* POOT. *Netten boeten.* Figuurlijk: *in 't net van wulpſche min.* A. MOONEN. *In het net zijn*, verſchalkt zijn. *En dat hij zocht de burgherij in 't net te brengen*, met list te verſtrikken. HOOFT. *Iemand het net over het hoofd halen*, onverwacht, tegen wil en dank, tot zekere zaak brengen. *Achter het net visſchen*, zijnen kans verkeken zien; te laat komen, om voordeel te behalen; ongelukkig zijn. *Dat valt in mijn net*, dat gelukt mij. *Zet uwe netten uit*, doe uw best, om wat te bekomen. *Zijne netten droogen*, van de visſcherij ontleend, voor uitrusten, ook voor uitſcheiden met ſterken drank te gebruiken. Dat naar een *net* gelijkt, benoemen wij ook met dien naam. In de dierlijke ligchamen noemen wij het bekleedſel der darmen, dat netswijze daarover uitgebreid is, *het net: het net van de geſlagte koe weegt veertig pond.* Verkleinw. *netje.* Zamenſtell.: *netbreuk, netſtok, netwerk.*

Net, bij OTFR. *nez*, NOTK. *nezz*, ULPH. *nati*, hoogd. *netz*, nederſ. *nett*, angelſ. *net*, *nyst*, eng. *nett*, deen. *net*, *näkke*, zw. *nät*, ijsl. *net*, lat. *naſſa*; zonder twijfel van *naden*, *naaijen*, gr. νηθειν, zw. *näſta*, in den zin van verbinden, en bij gevolg ook van vlechten, ſtrikken, waarvan nog in Opperd. *nätz*, middeleeuw. *netus*, een naaidraad is. IHRE en WACHTER brengen het tot het goth. *nutan*, vangen; doch dit ſchijnt aan *net* zijnen oorſprong eerder verſchuldigd te zijn. Het middeleeuw. *natta*, een gevlochten dekkleed, behoort, misſchien, tot dezelfde bron.

NETBORD, zie *netten.*

NETEL, z. n., vr., *der*, of *van de netel*; meerv. *netels*, *netelen.* Eene plant met gekartelde bladen, met ſijne ſtekels verzien, die, op het aanraken, gevoelige ſmert veroorzaken, het welk men *branden* noemt; waarom zij ook *brandnetel* heet. Eene andere plant, aan eene *netel* gelijk, doch die niet brandt, heet *doove netel.* Van hier *netelig*, *neteliger*, *neteligst*, vol netels: *een ne-*

neteligs tuin. Stekelig, netelachtig: *netelig kruid.* Korzel, wonderzinnig: *een netelig mensch.* Moeijelijk, waaruit men zich niet ligt redden kan: *in de neteligſte omſtandigheden gewikkeld.* SELS. Voords *neteligheid*, in den eigenlijken en oneigenlijken zin. Zamenſtell.: *neteldoek*, eene ſoort van doek, dat uit vlas, van den ſtengel van eenige brandnetels, waaraan het zich bevindt, afgetrokken, geweven wordt. Ook doek, uit boomwol vervaardigd, draagt dien naam. Van hier het ſtoffel. onverbuigb. bijv. n. *neteldoeken*: *eene neteldoeken das.* Wijders *netelheide*, *netelkoningje*, een zeker vogeltje.

Netel, hoogd. *neſſel*, nederſ. *nettel*, angelſ. *netl*, *nijtle*, eng. *nettle*, zw. *näsla* en *nattla*. Zonder twijfel, behoort het wortelwoord *net*, waarbij de uitgang *el* komt, tot dezelfde bron, waaruit het gr. *νυττω*, ſteken, prikken gevloeid is; zoo dat deze plant, wegens hare ſtekende eigenſchap, den naam van *netel* heeft. Uit die bron komt ook *naald*. Zelfs heet, in Denem. en Noorwegen, eene netel *nälde*, *nelde*.

NETELDOEK, zie *netel*.

NETELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik netelde*, *heb geneteld.* Bij KIL. is *netelen*, *vernetelen* in den zin van met netelen ſteken; branden. Bij J. DE BRUNE komt het meer dan eens voor: *van bernkruid ghenetelt zijn. Die ſtaegh gheprickelt en ghenetelt wert.*

NETELIG, zie *netel*.

NETEN, (*neeten*) zie *neet* (*niet*).

NETTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik nette*, *heb genet.* De eerſte beteekenis is *natten*, nat maken: *hi ſal daer ſijn rechter vingher in netten.* BYBELV. 1477. Vervolgens beteekent het reinigen, ſchoonmaken, dewijl al wat dikwijls *genet*, d. i. nat gemaakt, wordt, ook gezuiverd en ſchoongemaakt wordt:

Voor dat zoo vuil een ſmet
In traanen is genet. DE DECK.

Papier netten, zeggen de boekdrukkers, waarvan *netbord*, eene plank, waartusſchen zij het papier netten. Net maken, opſieren; *zij net de groene tuit.* VOND. Bij KIL. en HOOGSTR. komt het ook voor. *Zoo moet root gout mijn veder netten*, zegt POOT.

NEULEN, onz. w., gelijkvl. *Ik neulde*, *heb geneuld.* In de zamenleving, gebruikt men dit woord van iemand, die

die gedurig over kleine dingen zijne onvergenoegdheid toont, en deze zijne verdrietige luim met eenen zekeren vervelenden en knorrigen toon te kennen geeft. Het woord is van den klank gevormd.

NEUREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik neurde heb geneurd.* Binnen 's monds zingen, zoo dat de klank meest door den neus gaat, en de lippen weinig of niet geopend worden: *ik neurde een vrolijk deuntje.* HOOGVL. *Laat uw' geluijt ſtegts treurzang neuren.* LODENSTEYN. *Dat ze rollen, op haar neuren, nederwaart.* HOOFT. Voor *neuren* zegt men ook *neurien, neuriede, geneuried: en anderen neurien den zachten ſlaapdeun.* HOOGVL. *Het zij hij trompette in 't velt, of neurie in het groen.* D. BUIT SERO. Alles is van den neusklank gevormd.

NEUS, z. n., m., *van den neus*; meerv. *neuzen.* Dat uitſtekende deel bij menſchen en vele dieren, onmiddellijk boven den mond, dat de zitplaats en het zintuig van den reuk is: *eenen grooten, langen, dikken, ſtompen, platten, korten, kleinen neus hebben. Een haviks of keizers neus*, die in het midden opwaarts gekromd is. *Het riecken van den neus.* VOND. *Den neus ſnuiten. Neus en ooren afſnijden. Die zijnen neus ſchendt, ſchendt zijn aangezigt*, die de ſlechtheid van zijne naaste bloedverwanten vertelt, ſpreekt zijne eigene ſchande. *Uit den neus bloeden. Door den neus ſpreken, zingen.* Daar de *neus* een zoo aanzienelijk deel van het gezigt is, zoo heeft dezelve aan vele ſpreekwijzen, in het gemeene leven, aanleiding gegeven. *Iemand bij den neus hebben, leiden*, hem met opzet eene valſche hoop geven, hem misleiden. *Iemand eenen neus aandraaijen*, of *hem eenen wasſen neus maken*, hem eene leugen diets maken. *Den Bijbel als eenen wasſen neus draaijen*, denzelven eigendunkelijk uitleggen, overeenkomſtig met aangenomene begrippen. *Dit wordt u voor den neus weggenomen*, het genot van die zaak wordt u, in uwe tegenwoordigheid, benomen. *Den neus gedurig in het vochs hebben*, een liefhebber van den drank zijn. *Dat gaat uwen neus voorbij. Zie voor uwen neus*, zie regtuit. *Het ligt vlak voor uwen neus. Iemand de deur voor den neus ſluiten*, dezelve ſluiten in den oogenblik, dat hij binnen wilde treden. *Hij ſtond op zijnen neus te kijken*, het viel anders uit, dan hij zich gevleid had. *Hij ziet niet verder dan zijn neus lang is*, hij ziet niets vooruit. *Iemand*

iets

iets door den neus boren, hem iets ontfutſelen. In het bijzonder, inzoover de *neus* het zintuig van den reuk is: *eenen viezen neus trekken. Ik heb het reeds lang in den neus gehad*, bemerkt. *Iets in den neus krijgen. Iemand iets onder den neus, in den neus*, ook *door den neus wrijven*, hem eene zaak onzacht verwijten. *Zij ontzaaghen zich niet hem door de neuze te wrijven.* HOOFT. *Den neus in alles ſteken*, zich met alle dingen bemoeijen; van honden, die alles beſnuffelen, ontleend. *De neus in diens huisbouding te ſteeken.* HOOFT. *Den neus in ſchrift of bijbel ſteken.* DE DECK. *Den neus over alles laten gaan*, alles onderzoeken en beoordeelen. *Die mosterd zou mij bij den neus krijgen*, eene ſterke prikkeling in mijnen neus veroorzaken. *Iemand bij den neus krijgen*, hem bedotten. Insgelijks, inzoover zich eenige gemoedsbewegingen door den neus openbaren. *Den neus optrekken*, ten teeken van hoogmoed, ſchimp of hoon. *Hij kwam er met eenen langen neus af*, met beſchaamdheid over het afſlaan van zijn verzoek. Dit noemt men ook: *eenen neus krijgen, eenen langen neus halen*, of *krijgen*. Oneigenlijk, noemt men andere dingen, die vooruitſteken, met den naam van *neus*. Zoo zit aan eene duister brandende lamp *een neus*. Een ſchoen, een ſlot hebben hunnen *neus*. Van een ſchip zegt BOGAERT: *het wierd met de neus in zee gedrongen*. Bij KIL. komt het uitſtekende deel van een voorgebergte, dat in zee ſchiet, onder den naam van *neus* voor. ADELUNG vergelijkt hiermede het gr. *νησος*, dat ook een ſchiereiland beteekent, dat met eenen hoek in zee ſteekt. Het zw. *näs* en angelſ. *naeſs* werd, van de vroegſte tijden af, voor een voorgebergte gebruikt. In Engeland eindigen, daarom, vele eigene namen van voorgebergten en plaatſen, aan voorgebergten gelegen, op *ness*. Verkleinwoord *neusje*. *Dat is het neusje van den zalm*, een lekker beetje. Zamenſtell.: *neusballetje*, tip van den neus, *neusbeen*, *neusdoek*, *neusdruip*, (*neusdrop*) *neusgat*, *neusgezwel*, *neushaar*, *neuskijker*, matroos, die op den neus van het ſchip past, *neuslok*, (bij L. MEYER ook *neusloch*) *neusnijper*, kaproen, *neusloos*, *neusſcheidſel*, *neuswijs*, die veel ingebeeld verſtand en doorzigt, zonder behoorlijke voorzigtigheid, kijken laat, lat. *naſutus*, — *neuswijsheid*. Men keert het ook om, en zegt *wijsneus*,

neus, nederf. *wiesnäſe*. Andere zameng. zijn: *bril-neus*, *dompneus*, *druſpneus*, *langneus* enz.

Neus, oud. bij ons ook *naſe*, *noſe*, waarvan *naſeloch*, *naſelock*, voor neusgat, Byb. 1477. Bij R. Maur. *naſa*, hoogd. *naſe*, nederf. *näſe*, angelf. *neſe*, eng. *noſe*, zw. *näſa* en *nos*, ijsl. *nos*, pool. en boh. *nos*, krain. *nus*, zelfs in Nieuwguinea *nisſon*. Het komt, met het lat. *naſus*, uit eene bron. Dit deel des ligchaams ſchijnt, van het in — en uitſnuiven van de lucht, naar den klank zijnen naam ontleend te hebben. In zw. is *noſa* blazen, ſnuiven, oudhoogd. *naſen*.

NEUT, zie *noot*.

NEUTELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik neutelde*, *heb geneuteld*. Futſelen, talmen: *men leit en neutelt mit het gelt*. Hooft. Van hier *neutelaar*, *neutelaerster*, *neutelarij*, *neutelig*, talmachtig en neuzisk, verdrietig. Bij Hoogstr. komt *neutel* voor, in de beteekenis van een klein manneken, en bij Kil. *neutken*, een talmachtig besje, dat alles over den vloer haalt.

NEUZELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik neuzelde*, *heb geneuzeld*. Voordd., werkw. van *neuzen*. Naauw beſnuffelen. Bij Kil. komt het ook onz. voor, in den zin van door den neus ſpreken, hoogd. *nieſeln*. Van hier *neuzelaar*, ſnuffelaar.

NEUZEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik neuſde*, *heb geneusd*. Iets rieken, of in den neus krijgen. Zamenſt. *beneuzen*.

NEVEL, z. n., m., *des nevels*, of *van den nevel*; meerv. nevels, *nevelen*. Eene meenigte waterachtige, door de koude verdikte dampen in de benedenlucht, die dezelve donker maken: *daar komt een zware nevel op*. *Een nevel op zee*. *Om 't aardrijk van dikke nevelen te vaagen*. Bogaert. Wanneer de nevel op eenen hoogen en verren afſtand is, heet hij eene wolk. Van hier, dat het woord ook in de beteekenis van eene wolk voorkomt: *in eenen nevel nederdalen*. Hoogvl. *Wie vliegt gins, daer die nevel ſcheurt, aan 't hel geſtarnt zoo dicht?* Poot. *Voer ze, als een pijl, door lucht en nevels heenen*. Poot. Oneig., voor eene zaak, welke ons verſtand niet doorzien kan: *haar geloof verſchuilt zich achter eenen donkeren nevel der bangſte vooruitzichten*. Sels. Ook, in het gemeen, voor alle beletſelen, die ons verſtand in den weg ſtaan: *mijn Leidsman, Vader, drijft die nevlen mij van 't oog*. M. — *Mogt ons beſpieglend oog door duizend*

zend neevlen dringen. BR. & BRANDIS. *Het vreêverbond met nevelen betoogen.* M. L. *Ons gezicht door een nevel van onkunde, ongeloove, en zonden bezet.* M. L. Van hier *nevelachtig*, *nevelig*. Zamenſtell.: *nevelkar: de nevelkarre drijven*, in het donker zich wegpakken, gaan ſtrijken. KILIAAN. — *Nevelkraai*, een naam van de aschgraauwe kraai, met eenen zwarten kop, vleugelen en ſtaart — *nevelmist* en *nevelrook*, bij CAMPH. — *nevelvlek: o zon, ſchuif alle nevelvlekken van ons hemelront!* POOT.

Nevel, bij OTFRID. *nebulnisſ*, NOTK. *nebul*, hoogd. *nebel*, lat. *nebula*, gr. νεφελη, eene wolk. ADEL. vergelijkt hiermede het bedr. נבל. Het ſtamwoord *neb, nef* ſchijnt met *nacht* verwant te zijn, en graauw, zwartachtig te beduiden. Zie *nevelkraai*, bij *nevel*.

NEVELEN, onz. w. & gelijkvl. *Het nevelde, heeft geneveld. Het nevelt*, er valt nevel, het is nevelig. Van hier *neveling: trecht ghij de nevling af van onz' bevliesde ooghen.* RODENB.

NEVENS, (*neffens*, bij KIL. *neven*, *nevend*, *neffend*) een voorzetſel, dat, in het gemeen, eene nabijheid uitdrukt. Het vereiſcht eenen derden en vierden naamval. De derde naamval wordt vereiſcht, waar een ſtand van rust, in de nabijheid van andere dingen, moet uitgedrukt worden. Eigenlijk: *Jeſus ſat neder neven de fonteijne.* BYBELV. *Hij woont nevens mijne deur. Hij wachtte haar op nevens den hoek.* Oneig., voor behalve: *ghij en ſult nevens mij niet maken ſilveren goden.* BYBELV. Om een gezelſchap, eene vereeniging aan te duiden, voor met: *hij wandelde nevens hem. Die nevens hen den waaren God dienden.* FRANTZ. *Om neevens eenen van den hoove van Hollandt.* HOOFT. Door eene onnoodige verlenging zegt men hier ook *benevens*. In den ſtand der beweging, vordert het den vierden naamval. Eigenl.: *als ſij haren poſt ſtelden neffens mijnen poſt.* BYBELV. Oneig., waar het eene vergelijking uitdrukt: *ik ſtel hem nevens den vorſt.* Men plaatst het ook achter bijw.: *daarnevens, hiernevens* enz. Zamenſtell.: *nevenbegrip*, LUBLINK, *nevensgaande*, *nevensgang*, bij HOOFT. Voor *nevens*, *neven* zegt de noordhollander *geneven*. Het woord ſchijnt uit *na* en *bij* ontſtaan te zijn, vergeleken met het moeſog. *nehwa*, nabij, angelſ. *neh*.

NEVIN, zie *neef*.

NE-

NEZEN, verouд. woord voor *genezen*: Zie dit woord:
NIBBELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik nibbelde*, *heb genibbeld*. Het zelfde als *knibbelen*; een voordd. werkw: van *nijpen*.
NICHT, z. n., vr., *der*, of *van de nicht*; meerv. *nichten*. Verkleinw. *nichtje*. Eene kleindogter; insgelijks broeders of zusters dogter; ook eene aangehuuwde vriendin: *volle nicht*, *halve nicht*. Het ſtaat voor *nift*, en is dus, met *neef*, uit eene bron, overeenkomende met het angelſ. *nift*, lat. *neptis*. In het zw. luidt het *nid*, bij ULPH. *nithja*, een aanverwant, finl. *nuodo*, verwant, wall. *nith*, eene nicht, hebr. נֵכֶד, een neef, kleinzoon.
NICHTIG, zie *nechtig*.
NIEMAND, tweede naamval *niemands*, *van niemand*, in den derden en vierden naamval, oudtijds, *niemanden*. Het is een perſonelijk voornaamwoord, dat, in het enkelv., alleen gebruikelijk is, en eene uitſluiting van ieder beteekent; geen man, dat is geen mensch, in tegenſtelling van *iemand*. *Niemand kan mij het tegendeel bewijzen*. *Ik zie er niemand*. *Dat is niemandszaak*. Als men de uitgeſlotene perſonen nader bepaalt, zoo zegt men: *niemand van ons*. *Niemand onder u*. *Niemand in de ſtad*, *uit het huis*, *op het land*, enz.

Voor *niemand* zeide men, oudtijds, *nieman*, *niemen*: *niemen derf hem des beroemen*. M. STOKE. Bij KIL. ook *niemensch*. Bij ULPHIL. *ninanna*, OTFR. *nieman*, TAT. *nioman*, bij de zwab. dichters *nieman*, *nimmen*, neders. *nüms*, *nemmes*, angelſ. *nanman*, lat. *nemo*. Het is van het oude ontkennende woord *ni* en *iemand*.
NIEMENDAL, zie *niet*.
NIER, z. n., vr., *der*, of *van de nier*; meerv. *nieren*. Verkleinw. *niertje*. Een langachtig rond, vleezig deel in dierlijke ligchamen, zoo als er gewoonelijk in ieder ligchaam twee zijn, die, aan beide zijden, onder de lever en milt liggen, en ter afſcheiding van de pis dienen: *Peoni helpt de nier*. VOND. *De rechter nier was verſtopt*. BÓGAERT. Schertſend zegt men van iemand, die met den rug naar het vuur ſtaat: *hij warmt de nieren*. De bijbelſche figuur, naar welke de *nieren* voor de innigſte begeerten van het hart gebezigd worden, is in onze taal ongewoon. Zamenſtell.: *nierbed*, *nierbedder*

tet; waarin de nieren liggen, *nierenzucht*, (*nierzucht*) *nierharst*, *nierjícht*, *nierpijn*, *nierſtuk*, *niervet*, *nierwee*, *nierzuchtig*.

Nier, deen. *nijre*, zw. *njure*, ijsl. *nijra*, hoogd. *niere*, pool. *nerka*. ADEL. meent, dat dit oude woord eigenlijk een rond ligchaam beteekent. FRISCH leidt het, door letterverzetting, van het lat. *ren* af.

NIET, *nietje*, zie *neet*.

NIET, z. n., o., *des niets*, of *van het niet*; zonder meerv. Bloem van koper, een geneesmiddel voor de oogen, eene witte zelfſtandigheid, die, bij het ſmelten van dat metaal, in de hoogte ſtijgt. *Niet is in d'ooghen goed*. KIL. De griekſche naam is *onochytis*, waaruit, volgens FRISCH, dit woord ontſtaan zal zijn.

NIET, z. n., m., en onz., *des niets*, of *van den — het niet*; meerv. *nieten*. Dit naamw. heeft, met het volgende bijw., eenen oorſprong, en is een mogelijk ding, dat nog geen aanwezen heeft: *uit een enkel niet geboetſeert*. HOOGVL., die het met velen onz. gebruikt. Zoo ook M. L.: *ik zonk gerust en ſtil in 't ongeſchapen niet*. VOND. heeft het manl.: *daer in 't verſchiet de wereltkloot in eenen niet verdwijnt*. Zoo ook POOT: *in een' zeer dunnen damp, of wezenloozen Niet. Maer tis eylaes! een gladde niet*. CATS. *Uit niet ſchiep God de wereld. Tot niet wederkeeren. Te niet*, of *te niete*. *Iets te niet brengen*. *Iets te niet doen*, iets kragteloos, onbruikbaar maken, verderven. *Iemands aanſlagen te niet maken*, verijdelen. *Te niet worden. Te niet gaan. Ik heb het voor niet. Dat doet gij niet om niet. Als niet komt tot iet, kent het zich zelf niet*. Weigering: *op uw verzoek krijgt gij eenen niet*. *Lieden van niet*. *Een niet* in de loterij; met een meerv., verkleinw. *nietje*. *Een wat uit al de nieten trekken*. HOOFT.

NIET, het ontkennende bijw., dat gebruikt wordt, wanneer men in den zamenhang der rede, of met eene geheele ſtelling, iets ontkent; daar *neen* ſlechts eene ontkenning, of weigering op eene voorafgaande vraag, of bede is.

1. Eigenlijk, wanneer het, op de gezegde wijs, in den zamenhang der rede ontkent. Het wordt naast werkw. en naamwoorden geplaatst: *ik hoor niet. Zij kunnen niet zien. Dat is een offer, niet den afgoden, maar den waren God. Niet koud, niet heet, niet lang*. Bij bijw. en voorzet-

sels: *niet zoo zeer, niet zoo, niet van voren, niet uit het midden, niet lang daarna.*

In den eenvoudig verhalenden en wenschenden zin, staat het achter het werkwoord: *ik geloof het niet. Men overtrede dit toch niet!* In de zamengestelde tijden staat het tusschen beide: *ik heb hèm niet gezien. Ik zoude hem niet kennen.* Zoo ook, wanneer het eene werkw. het andere beheerscht: *ik mag u niet zien. Hij kon u niet verstàan.* In de bevelende wijs plaatst men het achteraan: *lach niet.* Zelfs achter den beheerschten naamval: *wond mij niet. Beleedig uwen vijand niet.* In eene vragende en verbindende voeging van woorden, staat het daar, waar alle andere bijwoorden behooren te staan: *hoort gij niet? Zoo hij er om agten niet is, komt hij niet.*

Men moet, in sommige gevallen, om de dubbelzinnigheid te mijden, wel toezien, waar men dit ontkennende bijwoord plaatse. Er is toch, bij voorb., een groot onderscheid tusschen: *ik hoor hem dikwijls niet*, en: *ik hoor hem niet dikwijls.* Het laatste is: ik hoor hem maar weinig reizen; het eerste is: het gebeurt dikwijls, dat ik hem, als hij er is, niet hoor.

Als, in twee, of meer op elkander volgende zinnen, dit ontkennende bijw. vereischt wordt, zoo kan men voor *niet* ook *noch* plaatsen: *het heeft niet geregend noch gesneeuwd*, voor *en niet gesneeuwd.* Ook laat men, om te sterker te ontkennen, het eerste *niet* weg: *het heeft geregend noch gesneeuwd.*

Dikwerf heeft het zijne betrekking op een voorgaand, of uitgelaten woord: *kom; zoo niet, dan ga ik. Maer aten het Pascha, niet gelijk geschreven is.* Bybelv. *Niet, mijn sone!* Bybelv.

In de dagelijksche taal, is het zeer gewoon, de ontkenning, nadrukshalve, te verdubbelen, als het gr. *ου μη* en het fr. *ne pas.* Gelijk: *er was niemand niet. Nooit niet.* Aan de Kaap is dit, onder de holl. volkplanting, bijzonder eigen, waar men zegt: *ik heb hem niet gezien niet.* Dit is, in den deftigen stijl, te mijden. In twee gevallen, nogtans, gebruiken wij het, waar de dubbele ontkenning bevestigt. Vooreerst, als de eene ontkenning in zameng. woorden met *on, mis, af, los* enz. steekt: *hij is niet onkundig. Het misstaat hem niet. Hij was mij niet afgunstig. Zij was niet gevoelloos.* Welke

ke uitdrukkingen wel bevestigen, doch eenigzins minder, dan wanneer ik zeg: *hij is kundig — het ſtaat hem wel — hij was mij gunſtig — zij was gevoelig.* Ten andere, wanneer de ontkenningen in twee zinſneden op elkander volgen: *daar is niemand, die u niet alles goeds toewenscht*, dat is iedereen. Dikwijls behouden beide ontkenningen hare kragt, als: *ik zoude het niet geweten hebben, hadde hij het mij niet gezegd.*

Meenigmaal wordt *niet* in vereeniging met andere bijwoorden gebruikt. *Het is niet anders. Zoo niet. Dat niet. Opdat niet. Niet alleen, maar ook. Niettemin, desniettemin. Niet minder. Niet te veel. Niet te zeer. Niet meer. Nog niet. Niet eens. Niettegenſtaande, desniettegenſtaande. Niet lang daarna. Niet met allen*, niet met al, in het gemeene leven, *niemendal.* Achter *niet* plaatſe men *dan: het is niet dan al te waar. Het is niet dan leugen. Dat met zoo een meenighte van ſoldaaten niet dan haare ſtraffe gemeint waar.* HOOFT.

2. In vele uitdrukkingen ſchijnt *niet* zijne ontkenning te verliezen. Dus in de vraag: *heb ik het u niet gezegd? Waarſchouwde ik u niet? Is het niet waar?* Vooral bij eene verwondering en eenen uitroep: *hoe zacht zoude ik niet ontſlapen, wanneer* enz. *Welke wrok ſchuilt niet in dien boezem!*

In zamenſt. komt het, in het gemeene leven, voor, waar men het achter de bevelende, of onbepaalde wijs der werkwoorden plaatst, om iemand te beteekenen, die dat, gewonelijker wijs, niet is, hetwelk het werkwoord voorſtelt: *hij is een deugniet, een durfniet, een wilniet, een doenniet, een weetniet.* Voords is van hier: *nietwetig, nietwezig, nietwezigheid.* Van *niet* vormt M. L. het naamw. *nieteling*, een nietig mensch: *o arme Nietelingen!*

Niet, ULPHIL. *nithan*, NOTK. *nieht*, WILLER. *nieth*, zwitſ. *nüt*, hoogd. *nicht*, nederſ. *nig*, *nich*, angelſ. *nice*, *nocht*, in de Gloſſen van BOXHORN *niga*, eng. *not*, bij de Krain. Wend. *nekar.* Het is uit het oude *ne* en *iet.*

NIETEN, verouderd woord, waarvoor het zameng. *vernietigen*, thands, in gebruik is. Het enkele *nietigen* heeft RODENB.

NIETEN, insgelijks verouderd, zie *genieten.* Het

ſchijnt, eigenlijk, *eten* beduid te hebben, waarvan ons *nutten*, *nuttigen*.

NIETEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik niette*, *heb geniet*. Met de horens of den kop ſtooten, nederſ. *niten*. In het hoogd. is *ſich nieten*, zich bemoeijen met iets, zich het zuur laten worden. Het behoort, duidelijk, met het lat. *niti*, pogen, tot eene bron. L. TEN KATE brengt het tot het ijsl. *hnioota*, den voet ſtooten. Bij KIL. is nog een ander woord *nieten*, *neeten*, hetwelk hij verklaart, door het zenden van geſchenken aan vrouwen of bruiden, zoo als men, oudtijds, deed op St. Agnes dag. Misſchien is het wel ontleend van den naam dier heilige maagd, die, in het hollandsch, Agneet is.

NIETIG, bijv. n. en bijw., *nietiger*, *nietigst*. Dat geene kragt heeft: *dat is eene nietige uitvlugt*. *Ghij zijt nietige medicijnmeesters*. BYBELV. *Voor nietigh gehouden het vonnis geſtreeken van Kaizar Henrik*. HOOFT. Gering, dat geene waarde heeft: *hoe kunt gij om eene nietige zaak zoo opſtuiven? Zal nietig ſtof mij 't hoog gezag ontwringen?* PSALMB. VAN L. D. S. P. *Nietige afgoden*. BYBELV. Van hier *nietigheid*. Zie *ig*.

NIETIGEN, zie *nieten*.

NIETS, onveranderlijk voornaamw., van het onz. geſlacht, in het enkelv. alleen gebruikelijk, het tegengeſtelde van iets: *ik heb niets uitgeregt*. *O, dat is niets!* *Niets goeds*. *Er is niets ſchrikkelijker dan* enz. *Ik weet van niets*. Van *ne* en *iets*. Zie *iets*.

NIEUW, bijv. n. en bijw., *nieuwer*, *nieuwst*. In het algemeen, beduidt dit woord die eigenſchap van een ding, wanneer het nog maar eenen korten tijd geweest is; in tegenſtelling van oud. Eigenlijk: *een nieuw huis*. *Een nieuw kleed*. *Eene nieuwe broek*. *Dat is nog geheel nieuw*, in het gemeene leven, *nagelnieuw*, *ſplinternieuw*, *ſpiegelnieuw*, *ſpeldernieuw*, *ſpik ſpeldernieuw*. Van ſpijzen, gewaſſen, eetwaren: *nieuwe rog*, die van het jaar eerst ingeoogst is. *Nieuwe haring*. *Nieuwe vruchten*, ook de *nieuwe tijd* genaamd. *De nieuwe tijd* is ook de lente. Hierheen behooren de ſpreekwijzen: *op nieuws*, *op een nieuw herhalen*. *Van nieuws beginnen*. Men gebruikt het ook als een zelfſt. naamw.: *het nieuw is er af*. In verdere beteekenis, gebruikt men het ten opzigt van zo

kere eigenſchappen, of omſtandigheden: *de nieuwe burgemeesters*, die voor weinige dagen verkoren zijn. *Nieuw krijgsvolk aanvoeren*, dat nog niet in den ſlag geweest is. *Het nieuwe verbond*, in tegenſtelling van het oude. *De nieuwe wereld*, omdat zij den Europeërs later bekend is geworden. *Nieuwe maan.* Ten opzigt der vermeerdering van onze kennis, met betrekking tot eene zaak, welke men nog niet wist: *wat nieuws is er? Iets nieuws vertellen. Iets nieuws uitvinden. Ik heb eene nieuwe gedachte hierop gelezen.* In het gemeene leven, zegt men: *naar iets nieuw*, ook *benieuwd*, *zijn*, voor *nieuwsgierig*. *Het zal mij nieuw doen.* Oneigenlijk, in betrekking op eigenſchappen, die met nieuwe dingen gemeenlijk gepaard gaan. Zoo gebruiken wij het voor ſchoon gemaakt, gereinigd: *nu is de ſchaar weer nieuw. Iets nieuw maken.* Nog niet gebruikt: *een nieuwe hoed*, al heeft hij ook, tien jaar, in den winkel gelegen. Ten opzigt van inwendige ſterkte, eene eigenſchap van nieuwe dingen: *nieuwe lust. Schep nieuwen moed. Dat zal nieuwe krachten bijzetten. Zijne barmhartigheden zijn alle morgen nieuwe.* BYBELV. *Het geen aan zijne vermaaning eenen nieuwen aandrang geeven zou.* FRANTZ. Met het denkbeeld van verbetering: *een nieuw hart. De nieuwe mensch. Een nieuw leven leiden.* Verkleinw.: *nieuwtje. Dat is in het eerst een nieuwtje. Het nieuwtje van het nieuwelijk.* Van hier *nieuwachtig*; *nieuwlijk*, bij HOOFT; anders *nieuwlijki*, (*nieuwelijks*) *nieuweling*, een onervaren mensch; ook voor nieuwelijks, anders *nieuwelings*, *nieuwigheid*. Zamenſtell.: *nieuwbakken*, *nieuwerwetsch*, *nieuwgeboren*, *nieuwgehuuwd*, *nieuwgemunt*, *nieuwjaar*, *nieuwjaarsbrief*, *nieuwjaarsdag*, *nieuwjaarsgift*, *nieuwmare*; bij G. BRANDT, *nieuwsbegerig*; *nieuwsgierig*, oul. *nieuwsgier*, *nieuwsgierigheid*; *nieuwsgierigelijk*, *nieuwstijding* enz.

Nieuw, bij KER. *niuu*, OTFRID. *niu*; *novo*, hoogd. *neu*, nederſl. *nij*, *nige*, deen. *ny*, angelſ. *niwe*, *neowe*, eng. *new*, fr. *neuf*, ital. *nuovo*, ULPHIL. *niwi*, ierl. *nua*, perſ. *naw*, ruſſ. en pool. *nowij*, krain. *nov*; alles met het lat. *novus*, gr. νεος, uit eene bron.

NIEUWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik nieuwde, heb genieuwd.* Vernieuwen, dat meest in gebruik is: *hij heeft aangevangen de zaaken te nieuwen.* HOOFT.

NIEUWERS, een bijw. van plaats, zoveel als nergens.

Men bedient er zich, in de volkstaal, meest van: *dit de waerheyd zeit, mach nieuwers banken.* SPIEGHEL. In het gemeene leven, wordt het, gelijk *nergens*, voor niets gebezigd: *hij geeft nieuwers om.* Zoo zegt HOOFT nog: *dat uw ſchrijven van den elfden van lentemaandt, nieuwers anders, dan uit dezelve is ſpruitende.* Het is zamengeſteld uit *ne* en *iewers.*

NIEZEN, onz. w., gelijkvl. *Ik niesde, heb geniesd.* De lucht met eene ſterke beweging uit den neus ſtooten; anders *fniezen*: *ik moet van ſnuif niezen.* Van hier *niezing*: *elck eene ſyner nieſingen doet een licht ſchijnen.* BYBELV. Zamenſtell.: *nieskruid, nieswortel.*

Niezen, hoogd. *nieſen*, opperd. *niesten*, in de Monzeeisch. glosſ. *niuſan*, eng. *to ſneeze*, deen. *nyſe*, zw. *nyſa, njuſa*, angelſ. *niesan*, ijsl. *nera.* Alles is van den klank gevormd.

NIJD, z. n., m., *des nijds*, of *van den nijd*; zonder meerv. Een aanhoudend misnoegen over de welvaart van anderen; eene ſterke afgunst. *Nijd en afgunst zullen de getrouwe vervolgers van den deugdgezinden mensch blijven.* SELS. *Deugt en kunst zart nijt en tijt.* POOT. *Die den nijt doe zwichten.* HOOGVL. *Een basterdt van den nijt.* VOND. *Hij grijpt den bitſen nijt in 't hart aen.* VOND. *Waerin de onnozelheit niet kende 't zwart vermogen des wreveligen nijts.* POOT. Men vindt dit woord ook, ſomtijds, bij HOOFT en VOND. vrouwelijk. POOT heeft ook: *'t boos vergift der bitſche Nijt.* Het manl. is het echte geſlacht. Misſchien, dat de perſoonsverbeelding van den *Nijd*, als een vrouwsperſoon, die geachte ſchrijvers, hierin, heeft doen dwalen; daar zij, anders, het manl. geſlacht doorgaans plaatſen. Van hier *nijder*, bij CATS, voor *benijder*, *nijdig*, *nijdigaard*, *nijdigheid*, *nijdiglijk*, *nijdsch*: *nijtſche kroon.* VOND. Oudtijds *nijdisch*: *eet geen broot bij den nijdiſchen.* DORESL. Zamenſtell.: *nijdſpel*, veldſlag, *bij* M. STOKE.

Nijd, reeds bij OTFR. *nid*, bij ULPHIL. *neiths*, hoogd. *neid*, nederſ. *nied*, angelſ. *nyth*, zw. *nid.* Dit woord had, voorheen, veel uitgeſtrekterę beteekenis, dan nu. Bij NOTK. heet *niet* een ſterk verlangen, eene begeerte; *neitlich* is bij STRYKER begerig. De hoogſte afkeer van iets heette, bij de oude Zweden, *niding.* Thands is, in het deen. en zw., *nid* gierigheid. IJver, ijverzucht is, in het zw., *nit*, angelſ. *nijth*, bij WILLER.

LEER. *nith.* OTFR. noemt haat, het lat. *odium*, dat daarmede eenige gelijkheid heeft, *nid.* Zelfs beteekende het eenen hoogen trap van inwendige ſterkte. Heedendaags nog zegt men op de Veluw: *nijdsch arbeiden*, voor zeer driftig, met betooning tevens van vele ſterkte, den arbeid doen.

NIJDEN, (*nijen*), zie *neet* (*niet*).

NIJDIG, zie *nijd.*

NIJDNAGEL, (bij HALMA ook *nijnagel*, bij KIL. *nijdneghel*, *nijnneghel*) z. n., m., *des nijdnagels*, of *van den nijdnagel*; meerv. *nijdnagels.* Eigenlijk, een nagel in eene ſchaar of mes, een nietje, aan beide zijden plat geſlagen. Oneigenlijk, een ſtukje van den nagel eens vingers, van den overigen nagel afgeſcheurd, en met zijnen wortel in het vleesch vasthechtende; ook wel *taainagel*, *nagelwortel* genaamd. L. TEN KATE leidt, op voorgang van KILIAAN, het woord, in de laatſte beteekenis, van *nijd* af, uit een oud bijgeloof van het gemeen, dat die uitwaſſing des nagelworrels een teeken was, dat men benijd werd. Welk bijgeloof in Frankrijk, ook doorgegaan moet zijn, alzoo de Franſchen dit *des envies* noemen, naar den nijd, *l'envie*, dus geheten. ADELUNG vergelijkt het nederf. *nothnagel*, en verklaart het door eenen nagel, die *nood*, dat is ſmert, aanbrengt.

NIJFELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik nijfelde*, *heb genijfeld.* Dit woord, in het gemeene leven voorkomende, beteekent, eigenlijk, eene kleinigheid, op eene bedekte wijs, met duim en vinger wegnemen, iets op eene diefachtige wijs, naar zich ſtrijken; van *nijpen*, *knijpen.* Op de Veluw hoort men dit woord, waar men ook *nijfelachtig*, voor oneerlijk, ontrouw, bezigt.

NIJGEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik neeg*, *heb genegen.* Uit hoflijkheid of eerbied het ligchaam, door buiging van de knien, eenigzins naar de aarde bewegen. Van vrouwen wordt het gezegd: *zij neeg heel beleefdelijk.* Oneig., eerbied betoonen: *'t ganſch aardrijk nijgt voor Jezus naam.* M. L. TYDW. *Met nijgende gehoorzaemheid.* POOT. *De erfgenaam ſnuift en nijgt voor 't opgeſchikte kraam.* OUDAAN. HOOFT gebruikt het een en andermaal voor *neigen*: *(de zon) nijght naa 's aardrijks kim. Men zeit, dat de reſt tot herauw in nijgende. Dat zij 't oor tot voorſlag van bijligging nijghen.* Zie *neigen.* Het deelw. *genegen*, met het hulpw. *zijn*, zie op zijne plaats.

NIJL, z. n., m., *des nijls*, of *van den nijl*; zonder meerv. Eene groote rivier in Afrika, die door geheel Egypte ſtroomt: *eer zal de vlugge nijl naar zijnen oorſprong keeren.* HOOGVL. *Het welk den nijl beduidt.* HOOGVL. Zamenſtell.: *nijleend*, *nijlmeter*, *nijlpaard*, *nijlſtroom*, *nijlwater*. Uit het lat. *nilus*, gr. νειλος. VITRINGA leidt het, op het voetſpoor van MARTIN, van het hebr. יאר af.

NIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik neep*, *ik heb genepen.* Klemmen, knijpen: *hij neep hem met den nagelen. U nijpen moeten tant.* CATS. *Zijn weesch werd, met gloeijende tangen, uit zijnen arm genepen.* Figuurlijk, *de flesch, de kan luſtig nijpen*, onmatig drinken. Tot andere dingen overgebragt, die, door klemming, ſmert baren: *hoe hart de geeſſelſlagen nijpen.* POOT. *Kluiſters, die ſomtijds helden nepen.* POOT. *In nijpende koude voor de deur ſtaan. De vorſt begint te nijpen. Iemand nijpen*, hem ongemak aandoen. *Yder met ſchimpredenen nijpen.* V. MAND. In verdere figuur, van dingen, die ongemak, kommer en benaauwdheid veroorzaken: *noot en nijpende armoede redden zich overal door.* VOND. *In 't nijpen van den nood.* HOOGVL.: *Nu de noodt begon te nijpen.* HOOFT. Dit noemt men ook, in de dagelijkſche taal: *nijpen*: *het begint te nijpen. Als het begint te nijpen.* Zie *nippen*. *Ter verloſſing van eenig nijpend kwaad.* J. LUIK. Van hier *nijper*, een werktuig, om te nijpen, verkleinw. *nijpertje*. Oneig. wordt *nijper* genomen voor dien oogenblik, als de zaak moeite veroorzaken, klemmen zal: *die kichelhans quam den nijper ziek maakte.* BÓGAERT. *Het is op een nijpertje* (ook *nippertje*), de zaak lijdt geen uitſtel. Voords: *nijping*. Zamenſtell.: *nijptang*, *nijpvel*, *nijpvleesch*, nijdnagel.

Herkomt, met *knijpen*, uit eene bron.

NIJVER, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Een naarſtig, zeer ijverig: *hij hoorde den nijvren ſmit, het koiſter ſmeden.* POOT. *Nijver, om den naam van ſchaapen verruſt met de naarſtiger doorluchtige luiden te ſchoeijen.* HOOFT. *Een zwarm van nijvre hijen.* HOOGVL. *Nijvre gedachten.* POOT. *Nu krijgt de zaete writ en nijvre arbeidzaemheit.* POOT. *Een nijver gezant.* HOOGVL. Van hier *nijverheid*, *nijverig*.

Kil kent het woord niet, waarom het zeer waar-

schijnelijk is, dat men het, naderhand, door de voorzetting van de neusletter *n*, uit *ijver* gevormd heeft.

NIK, z. n., m., *des niks*, of *van den nik*; meerv. *nikken*. Hik, anders *snok* genaamd. Even als *nokken*, van het stootende geluid gevormd (in het zw. is *nick* een stoot; of, omdat, bij den hik, eene beweging van het hoofd plaats heeft, van *nikken*; of, door insmelting, voor *den hik*, *de nik*.

NIKKEL, zie *nikker*.

NIKKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik nikte, heb genikt*. Het is een voordurend werkwoord van *neigen*, en beteekent eene herhaalde beweging met het hoofd of de oogen maken: *met het hoofd nikken*, eenen wenk met het hoofd geven. *Die met zijne ogen nikt*. MUNTINGHE. In het fr. heet *nique* eene schudding met het *hoofd*.

NIKKER, z. n., m., *des nikkers*, of *van den nikker*; meerv. *nikkers*. Een verdichte watergeest, of waterspook van eene wanstaltige gedaante, met welke schim men kinderen wel bang maakt. Hij zoude zich, in poelen, stroomen en zeeën, ophouden, en de zwemmende personen, bij de voeten, onder water halen. *Wie sal den bulleman — den nikker maken?* CATS. Bij KIL. *neeker*. *Daemon aquaticus*, *Neptunus*, *ennosigæus*. In het gemeene leven benoemt men den Duivel met dezen naam: *de zwarte nikker*. *Zoo zwart als de nikker*, ook *als een nekker*. *Hij heeft de klauwen van den nicker niet te vreezen*. DE BRUNE. *Ik wil gaan nederklimmen tot aan den swarten kolk, tot aan de nikkers selfs*. CATS. *Door ghebreck van verstandt, heerschte de nicker, en God was vergeten*. RODENB. Deze schrijver heeft ook *nikkerlijk*: *die niet nickerlijcke sneeft*. De Engelschen noemen den Duivel *the old nick*.

Dit waterspook heet, in het hoogd., *nix* en *nickert*, zw. *necken*, deen. *nicken*, *nocken*, ijsl. *nikur*, middeleeuw. *nocca*, *neccus*. WACHTER leidt het af van het deen. *nocken*, versmachten, verstikken, middeleeuw. *necare*, *negare*, waarvan een rakker, in het nederf., *nicker* heet. ADELUNG gist, dat het een overblijfsel der noordsche fabelleer zij, naar welke *Nekken*, bij de oude Zweden, de griekschen en romeinsche Neptunus, de Zeegod, was.

NIKKER, (*nikkel*) z. n., vr., *der*, of *van de nikker*, zonder meerv. Zekere zwarte heulbloem, die voor onkruid

kruid in het koren wast: *een ketel, daer de nicker in gekoockt is.* De Brune. Misschien, om de vergiftige en doodende kragt, dus genoemd, als eene figuurlijke benaming van het vorige *nikker*, in den zin van duivel.

NIKKOP, z. n., m., *des nikkops*, of *van den nikkop*; meerv. *nikkoppen*, Iemand, die met het hoofd nikt. Van hier het onz. w., *nikkoppen*, *nikkopte*, *genikkopt*. Alles, in de dagelijksche taal slechts voorkomende.

NIMF, z. n., vr., *der*, of *van de nimf*; meerv. *nimfen*. Het woord is uit het gr. en lat. *nimpha*. Men verstond bij de Grieken en Romeinen, door *Nimfen*, zekere halve Godinnen, die zich bij stroomen, vloeden, bergen, bosschen enz. ophielden. Hierheen behooren de zameng.: *bergnimf*, *boschnimf*, *dichtnimf*, *toovernimf*, *waternimf*, *zangnimf*. Van twee maagden, die den Dichter als godinnen verschenen, zingt Poot: *twen zijn oor de veelvernam van bei dees nimfen. De rei van nimfen zich in een' halven kring ter neder vleijende.* S. Fritama. Omdat ons de oude Dichters zoo veel van den minnehandel dier Schutgodinnen vertellen, zoo noemen de hedendaagsche Dichters elk verliefd en bekoorlijk meisje eene nimf: *maer nimf Daphne was zoo bang voor 't minnen niet.* Poot. *Nimf*, zegt diezelfde dichter aan zijne Kloris, *een wijf, een oogenblik worp al dien schat in 't slik.* Verkleinw. *nimfje*:

Gij, nimfjes, die, door 't alles mint,
Ook minnestuipjes krijgt. Poot.

Ook *nimfelijn*: *een abel Nimfelijn, dat d'eelste schoonheit tart.* Poot. Men noemt ook een gekorven diertje, wanneer het in zijnen middelstaat is, *nimf*. Deze benaming beteekent zooveel als jonge bruid, en moet daarin gezocht worden, dat het diertje, in dien staat, zijn fraaiste tooi of pracht aanneemt; anders pop, popje, genoemd.

NIMMER, (*nemmer*) bijw. van tijd, beteekenende ten geenen tijde, nooit. Bij *immer*, waarvan het, door de voorzetting van *ni*, gevormd is, teekende ik reeds aan, dat *immer* van den verledenen, *nimmer* van den toekomenden tijd gebezigd wordt. Men vindt wel het tegendeel bij, anders, nette schrijvers. Zoo zegt Sers: *waerin de stem van ontvredenheid nimmer gehoord is.* En: *nooit zal ik uw wandel uit mijn oog verliezen.* Dan, daar wij

wij die twee woorden hebben, mogen wij ons, tot opbouw van den luister onzer naauwkeurige en duidelijke taal, aan dat onderſcheid wel houden. Daarin zijn ons voorgegaan de Overzetters van den Bijbel, wier kieschheid bekend is; die *nooit* altijd van den verledenen, *nimmer* van den toekomenden en tegenwoordigen tijd, inzoover die een toekomend denkbeeld mede influit, gebruikt hebben. Dat onderſcheid behield ook de ridder HOOFT: *om nemmer daar af op te ſtaan.* — *Die nooit listen of laaghen ſpaarde.* Die naauwkeurigheid is ook in POOT te ontdekken: *noit heeft de Daot mijn' boezem meer ontſteld, noit gaf zij ons meer ſtof.* — *Die deeglijkheit, noit uit haer' plicht geweken!* — *Nimmer moet het u vervelen. Nimmer moet het vier verkouden. De wederſpoet duurt nimmer zoo geſtadig.* Met de bevelende wijs, die een ware toekomſtige tijd is: *laet de rijke welvaert nimmer uit.* Voords, om het denkbeeld te verſterken, voegt men er *meer* achter: *nimmermeer*, bij OUDAEN en anderen *nemmermeer.*

NINNEN, onz. w., gelijkvl. *Ik ninde, heb genind.* Met ſmaak drinken: *door dat gij van haer nat te ſoet wilt ninnen.* VOND. Zoude dit woord ook, door eene voorgevoegde *n*, van *innen*, naar zich nemen, in den mond laten loopen, gevormd zijn? Althands, men vindt het bij KIL. niet. Of men moest denken, dat het van den klank gevormd ware. Namelijk; in Noordholland, noemt men een zuigpopje, waaraan men kinderen, in de wieg, laat zuigen, *eene nun.* Onder dat zuigen, maken die kleinen vaak een geluid door den neus, zoo als men in *ninnen* hoort. In het Nederſ. noemt men eene pijpkan *nüneke*, en *ninnen*, *nünnken*, *ninken* zuigen. In ſommige oorden zegt men van kinderen, voor welke het woord *drinken* nog te moeijelijk om uit te ſpreken valt, dat *zij ninnen.*

NIP, (*nippe*), zie *neppe.*

NIPPELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik nippelde, heb genippeld.* Bij VOND. komt dit woord voor, en ſchijnt de beteekenis te hebben van iemand uit geile drift gedurig betasten, benijpen: *en 't vleesch blaeu van al dit nippelen wort.* — *Wanneer ick u wederkuste, u ſtreelde, nippelde, en uw dolle vlammen bluschte.* RODENBURGH zegt: *hoe wij zullen ſchauwen een nippelende Demea*; doch hier ſchijnt *nippelend* de beteekenis van inhalig, gierig, te heb-

hebben. Het is waarschijnelijk het voordd. werkwoord van *nijpen*.

NIPPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik nipte, heb genipt.* Met kleine teugjes behendig drinken. In de dageliksche taal alleen komt het voor: *die wat te veul enipt heit.* HUIGH.

NIPPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik nipte, heb genipt.* Dit woord, met *nijpen* verwant is, wordt van kinderen gebruikt, als zij met elkander kibbelen, en die kibbelzucht, door krabben, slaan, nijpen, aan den dag leggen. Ook zegt men, in de dageliksche taal: *als het begint te nippen (te nijpen)*, als de nood aan den man komt.

NIPTE, zie *neppe*.

NIS, een onzachtaardige uitgang, waardoor men, van andere woorden, zelfstandige naamwoorden vormt. Men voegt dezen uitgang of onmiddellijk achter het woord, waarvan het gevormd wordt, gelijk: *duisternis*, van *duister* en *nis*, *geboortenis*, van *geboorte* en *nis*; of men plaatst tusschen het woord en dezen uitgang, welluidendheidshalve, eene *e*, als: *geheimenis*, *droefenis*. Zoodanig gevormde naamwoorden ontstaan van andere zelfstandige naamwoorden, als: *gestaltenis*, *indachtenis*, bij HOOFT, *belofenis* enz.; van *gestalte*, *indachte*, bij KIL., *belofte*. Van bijvoegelijke naamwoorden, als: *geheimenis*, *duisternis*, *goedertierenis*, bij HOOFT, van *geheim*, *duister*, *goedertier*, dat bij de Ouden voorkomt. Van de onbepaalde wijs der werkwoorden, met afkapping van den uitgang *en*, als: *jammernis*, *kennis*, *ergernis*, enz. Meermaal wordt hier de welluidende *e* tusschengevoegd, als: *erfenis*, *getuigenis*, *verrijzenis*, *gebiedenis*, *behoudenis* enz. Somtijds nemen zij ook nog eene *t* aan, als: *geboortenis*, *beeldtenis*, *erkentenis*. Van het verledene deelwoord, met tusschenvoeging van eene *e*, als: *gedachtenis*. Met afkapping van *n*, als: *gevangenis*. Al deze naamwoorden zijn, zonder onderscheid, van het vrouwelijke geslacht, en vormen het meerv. getal in *nissen*, als: *eene ergernis wegnemen*. *Geheimenissen navorschen*. Bij eenige woorden schijnt een verloop plaats te hebben, die ook onzijdig voorkomen, als: *het geheimenis*, *het getuigenis*, enz.

Wat de beteekenis van deze woorden aangaat, zoo hangt dezelve van die woorden af, waarvan zij gevormd wor-

worden. Worden zij van naamwoorden gemaakt, dan beduiden zij eene werkzaamheid omtrent die zaak, die door het naamwoord wordt voorgesteld, en door overnoeming, de zaak zelve; als: *beloftenis*, de toezegging van eene belofte, voords de belofte zelve. Zoo zij van bijvoegel. naamwoorden ontstaan, geven zij deels te kennen het afgetrokkene denkbeeld des bijv. naamwoords, als: *duisternis*, *bitternis*; deels de zaak zelve, die de eigenschap bezit, welke het bijv. naamwoord voorstelt, als: *vuilnis*, *geheimenis*. Zijn zij hunnen oorspong verschuldigd aan werkwoorden, zoo geven zij niet alleen te kennen de handeling en den toestand, door die werkwoorden voorgesteld, als: *begrafenis*, *getuigenis*, *herrijzenis*, *kennis* (in dit geval zijn zij omtrent van gelijke kragt en gebruik als onze naamwoorden in *ing*); maar ook een ding, dat de handeling des werkwoords verrigt, als: *bezwarenis*, *ergernis*, *hindernis*, iets, dat ons bezwaart, ergert, hindert. In eenige woorden schijnt eene lijdende beteekenis plaats te hebben, als: *behoudenis*. Bij overnoeming beduidt het eene zaak, als: *gelijkenis*, *geschiedenis*, *nadernis*, eene loopgraaf. Eindelijk, die van het verledene deelwoord getrokken worden, beduiden deels de handeling des werkwoords, als: *gedagtenis*; deels den toestand, door het werkw. voorgesteld, als: *gevangenis*, dat, bij overnoeming, ook eene plaats, waar men gevangen zit, aanduidt.

Van dezen uitgang was Hoofт een bijzonder vriend; bij wien men, daarom, vele zulke woorden vindt, die nu meest verouderd zijn, als: *nalatenis*, *nadernis*, *bitternis*, *hapernis*, *vergetenis*, *verheffenis*, *verhoedenis*, *aanbiedenis*, *herboortenis*, *indachtenis*, *geloofenis*, *gehoudenis*, enz. Bij Vond. vindt men dus *jammernis*, *gewennis*, *geschapenis*. — *Verveelnis* bij Nyloë. Ondertusschen is deze uitgang zeer oud, en luidt, bij Ulphil. *nassus*, bij de oude Duitschers *nisse*, *nisso*, *nissa*, in Opperd. *nusz*, hoogd. *nisz*, angelf. *nisse*, *nysse*, *nesse*, eng. *nesf*, nederf. *nis*, *nisse*. De wortel van ons *nis*, zegt L. Ten Kate, is duister en verborgen. Adelung denkt, dat deze uitgang met het hoogd. *nosz*, *nusz* verwant is, dat, in vele oorden van Duitschland, een ding in het gemeen beteekent.

NIS, z. n., vr., *der*, of *van de nis*; meerv. *nissen*. Eene holligheid in eenen muur, een muurvak, om, daarin

in een beeld, of iets anders, te zetten: *geef ſtechts dit beeld een nis.* Poot. Sierlijk zegt Vond. van een ſchoon aangezigt, welks omtrek door bekoorlijke haarlokken omringd wordt, waarin het als in eene nis prijkt:

Nu blinkt geen Seraſijn in 't hemelsch heiligdom,
Als deze, in 't hangend hair, een goude nis van ſtraalen.

Diezelfde zegt elders van de boogswijze, met pijlaren afgeſcheidene, vakken der amſterdamſche beurs: *mijn niſſen zien u draeven.*

Dit woord der bouwkunde is zeker onduitsch, en uit het ital. *nicchis*, fr. *niche* ontleend; het heeft, echter, door het gezag van Vond. en andere groote Mannen, reeds het burgerregt verkregen. J. Lublink verkoos daarvoor *muurrond*, of *muurvak*, en naderhand *muurgroef*. Dit is wel meer nederduitsch, doch minder duidelijk. Ook binden ons zulke zamengeſtelde woorden, als wij reeds de enkele woorden in gebruik hebben, aan te naauwe palen: immers, hoe onnatuurlijk zoude het beeld bij Vond. zijn, als men het dus ſchilderde: *een goude muurgroef van ſtralen!* De ſtoute verbeelding des dichters zoude, in hare hooge vlugt, niet minder door zulk een zamengeſteld woord verhinderd geweest zijn. Voords van hier het zamengeſtelde: *altaarnis.* Vond.

NISCH, zie bij *nes.*

NO, veroud. woord van ontkenning, voor niet, noch, neen, niets.

NOBEL, onduitsch woord. Een voormalig ſtuk goudgeld in Engeland droeg dien naam, waarvan *rozennobel.* De naam is uit het middele. *nobile*, *nobulus*, *noblus*, welken naam men aan dat goudſtuk gaf, toen het, in het jaar 1344, allereerst geſlagen werd. Men heeft het, in andere landen, nagemaakt. Kil. ſchat het ſtuk op vijftig ſtuivers. *Om haer ſchatkisten te vullen met croonen, nobelen, ducaten en gouwen vlieſen.* J. B. Houw. *Die ſal gheven der heiligher kercken enen halven engelſchen nobel.* Keur. d. St. Hoorn.

NOBIS, z. n., m., *van den nobis*; meerv. *nobisſen.* Bij Kil. komt het woord voor, die het door *Dæmon nanus*, *cacodæmon* verklaart. Bij hem komen ook voor *nobisgat*, de mond der hel, en *nobiskroeg*, hol der duivelen, welk woord, in Noordholl., wel in gebruik zoude zijn. In het hoogd. is dit woord *nobiskrug* en *obiskrug.* Bij Adelung vindt men het woord vergeten. Misſchien,

zoo de *s* eene voorgevoegde letter is, mogt men het hebr. *oabh* hiermede vergelijken, waardoor men helſche ſchimmen verſtond, welke men in de doodenbezwering aanriep.

NOCH, zie *nog*.

NOCH, (*nocht*, *nochte*) een ontkennend voegwoord, in de beteekenis van *en geen*, *en niet*. Wij bedienen ons van dit woordje, wanneer er meer dingen, in eene uitſpraak, ontkend worden. Het heeft, derhalve, een ontkennend woord voor zich, dat of hetzelfde of een ander ontkennend woordje is. *Nocht der eene, nocht der andere parthije, eenig waapentuigh te verſtrekken.* HOOFT. *Er was nu, nocht heer, nocht ſtadt, nocht volk zoo koen.* HOOFT. Ook andere ontkennende woordjes, als: *de hooge Olimp werd zoo niet door 't gejuich bewogen, noch d'Istmus.* HOOGVL. *Dien 't aan geen geleerdheit noch kennis gebreekt.* G. BRANDT. *Nooit zoopt ge 't bloedt en merg der ſchamele gemeent, noch ſtopte d'ooren* enz. VOND. *Opdat men niemant aanſtoot geve, noch van anderen beſpot worde.* J. NYLOË. Hier komt vooral de oordeelkundige regel van F. DE HAES te pas, dat, als men het mindere en meerdere wil uitſluiten, men altijd het meerdere eerst moet noemen, als: men zag *noch bosch, noch boom*, niet: *noch boom, noch bosch* Zoo ook: *ik heb hem noch geſproken, noch gezien.* Immers kan men iemand van ver wel zien, al ſpreekt men hem niet. Voords, verzwijgt men ook wel het vorige ontkennende woordje, en gebruikt ſlechts het eene *noch*, als: *maar klagen golt noch ſmeeken.* POOT. *Een hoop handtwerxluiden zullen ooghen nocht ooren hebben.* HOOFT.

Dit woordje luidt reeds bij ISIDOR. en KER. *noh*, en komt nauw met het lat. *nec*, *neque* overeen. Het is zeer waarſchijnelijk, dat het uit het oude ontkennende *ni* en *och*, dat is *ook*, is zamengeſteld, gelijk het lat. *nec* uit *ne* en *ac*.

NOCHTER, *nochteren*, zie *nuchter*, *nuchteren*.

NODE, zie *noode*.

NOEGEN, onz. w., gelijkvl. *Noegde, heeft genoegd.* Tevreden zijn: *maar noegend' aan den ſtaat van 't geeſtelijk gebieden.* HOOFT. *De reſt deezer Franſoyſen quaalijk noeghende op Don Johan.* HOOFT. Ook wederk.

derk. *zich noegen* :: *mij noeght wel aan mijn rijk.* Hooft. Het zamengeſtelde *genoegen* is, thands, gebruikelijk.

NOEIJEN, zie *nooijen.*

NOEMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik noemde, heb genoemd.* Eenen naam geven: *hoe zijt gij genoemd? Men noemde hem, bij zijne geboorte, naar zijnen Vader. Die men de Kamer in liefde bloeiende noemde.* G. Brandt. Eenen naam uitſpreken :: *noem mij den man eens.* Iemand, onder uitdrukking van zijnen naam, tot iets beſtemmen: *Hendrik, de agtſte, is tot het koninglijke ambt genoemd*, anders *benoemd. Zij laat zich Mevrouw noemen.* Van hier *noemer*, de eerſte naamval, in de verbuiging van naamwoorden; ook een woord der rekenkunst, waar men, in het gebroken, dus de onderſte cijferletter heet. — *Noeming*, benoeming: *de koningh had den Landtvooghden noeming van drievoudt getal vergunt.* Hooft. — *Noemelijk*, dat genoemd kan worden, *noembaar* bij Vond.

NOEN, z. n., m., *des noens*, of *van den noen*; zonder meerv. Een brabandsch woord, beteekenende middag, bij de Friezen *noon: of de noen, dan of een avontſtont beter is enz.* Cats. *Beijde kloeck ſtrijdende tot op den noen.* K. v. Manl. *Na den noen ſlapen. De voornoen, de nanoen.* In het oude liedje op G. van Velzen komt het voor:

Sij rolden hem daer drie daghen lank,
Drie daghen voor den noene.

Zamenſtell.: *noenmaal, noenrust, noenſlaap*, middagſlaap: *ſij ſliepen haer noenſlape.* Byb. 1477. Ook *noenſlaapje*, — *noenſtonden*, middaguren van elven tot een, *noentijd*, middag: *omtrent die noentijt.* Clar. Spieg. In het nederſ. is het *die none*, eng. *noon.* Het is uit het lat. *nona*, de negende, dat is het negende uur. In de kloosters is *de noen* het negende uur van den dag, van 'smorgens zes uur afgerekend, dus drie uur des namiddags.

NOESCH, bijv. n. en bijw., *noescher, noeschst.* Verouderd woord, beteekenende ſchuins, ſcheef. Bij Meyer en Kil. komt het voor. Bij den eerſten *noesch, neusch*, bij den laatſten *noesch, nuesch* (*nuasch*).

NOEST, (bij Kil ook *noost*) z. n., m., *van den noest*: meerv. *noesten.* Hetzelfde als knoest, weer, en, met uit-

uitlating van de neusletter, ook oest: *een ſtuk hout vol noesten.* Van hier *noestig: noestige planken.* Oneig., moeijelijk, verdrietig: *eene noestige zaak.* Van hier *noestigheid*, moeijelijkheid. Het is, zeker, met *knoest, knods*, het lat. *nodus*, uit eene bron.

NOEST, bijv. n. en bijw. Dit woord, dat geene trappen van vergrooting toelaat, geeft dien toeſtand te kennen, wanneer alles drok en in beweging is, en de zaken met zorgvuldige naarſtigheid verrigt worden. Men gebruikt het, gewoonelijk, van zaken: *eene noeste vlijt betoonen. Met noesten arbeid. Noeste zinnen. Met noest vermaak.* M. L. *Daer hem de noeste markt fijn zilver telt en gout.* POOT. *Den noesten lantbou leeren.* POOT. *Hij had het noest, met leeraars van haar plaats te jagen.* LODENST. Van hier *noestig: verademing van 't noestig brein.* M. L. TYDW. — *Noestigheid.* Het is onzeker, waaryan dit woord afſtamme. Zoude het ook, met het hoogd. *nieten*, zich eenen arbeid zuur laten worden, alle moeite aanwenden; en met *noth*, inſpanning van alle kragten, verwant zijn? KIL. heeft het woord niet.

NOFFEN, zie onder *nuf.*

NOG, voegwoord van zamenbinding, om de voorduring van eene tegenwoordige handeling te beteekenen, voor tot hiertoe: *ik weet het nog zeer wel. Zijt gij nog boos? Van dat zelve verſtand ben ik noch.* G. BRANDT. Met nadruk plaatst men het ook vooraan: *nog leef ik. Nog is het tijd.*

Men plaatst het ook, in den verhevenen ſtijl, bij deelwoorden: *hij toonde ons zijne nog bloedende wonden.* Ook ſtaat het bij bijwoorden: *ik heb hem gisteren nog geſproken.*

Somtijds plaatst men het bij den toekomenden tijd; alhoewel het, dan, een bijwoord van opklimming ſchijnt te zijn, als: *hij zal nog komen. Ik zal hem nog wat wachten. Wat zal er nog van u worden?* Zoo dikwijls het ontkennende woordjes bij zich heeft, beteekent het tot dezen tijd toe: *hij is er nog niet. Niemand heeft hem nog gezien. Hij heeft nog nooit gelagchen. Hij is nog geen tien jaren oud.*

Men gebruikt ook, in den gemeenzamen ſtijl, *tot nog toe.* POOT heeft *tot nog.*

Oudtijds bezigde men dit *nog* als een voegwoord, dat eene tegenſtelling aanwees, voor evenwel: *ick en ſant de*

Propheten niet; noch liegen ſij: ick en ſpreck niet tot hen; noch propheteerden ſij. DORESLAER. Wij gebruiken het ſomtijds ook zoo: *gij bevindt u in die akelige omſtandigheden; en kunt gij nog ſchertſen?* Zoo vindt men ook bij VOLLENH.: *denk zoveel duizenden van jaren, als er zant aen het zeeſtrant is; noch blijft de eeuwigheit even onendig.* Voords, is het een bijwoord van opklimming, van vermeerdering. Het doet een getal, of eene meenigte, toenemen: *daar noch bijquam zijne verkeering met* enz. G. BRANDT. *Voeg nog hierbij, dat* enz. *Ik heb u nog wat te zeggen. Ik blijf nog eenige maanden in de ſtad.* Vooral met telwoorden: *nog eens. Nog eenmaal. Ik bood hem nog tien gulden.* Met den vergelijkenden trap: *dat zal mijne ſmert nog heviger doen worden. Voorboden van nog zwaarer rampen.* FRANTZEN. *Met noch vreeslijker moortgeweer woeden.* VOLLENH. Dikwijls vermeerdert het ook de kragt van andere bijgevoegde woorden: *het is nog lang geen tijd. Al is hij nog zoo geleerd, hij kan evenwel* enz. *Al doet men mij nog zoo vele verwijtingen. Gij, nog veel minder ik* enz.

Ook heeft het de kragt, om de ganſche uitſpraak te verſterken: *ik zeide het u immers nog bij mijn heengaan. Dat laat zich nog hooren!*

Als voegwoord komt het bij de oudſte duitſche Schrijvers voor, die het *noh* ſpellen, nederf *nog, nah.* In de beteekenis van den tegenwoordigen tijd brengt ADEL. het tot de verwantſchap met *na, nu* en *nieuw.* Als bijwoord is het bij die oudſte Schrijvers ook *noh* geſpeld, nederf. *nog* en *noch.* Misſchien behoort het, door de voorz. van de *n*, die de beteekenis niet verandert, tot den wortel *ook.* Hieruit blijkt, dat de ſpelling van *noch*, een ontkennend woord, en *nog*, een voegwoord van tijd en bijw. van opklimming, niet zoo zeer op de afſtamming, als wel op een, thands bijna eenparig aangenomen, gebruik der netſte Schrijvers gegrond is.

NOGMAALS, een bijwoord, voor nog eenmaal: *ik zal het u nogmaals.* Zie *maal.*

NOGTANS, voegwoord, dat eene tegenſtelling aanwijst, evenwel, echter: *nochtans gedroeg ik mij bij vreemden en bekenden* enz. POOT. Men plaatst dit voegwoord, dat onmiddellijk in het begin eener zinſnede, als: *nochtans kon hij zich in den lof der gemelde Heeren niet gerust ſtellen.* G. BRANDT. Of in het midden eener zinſnede:

of men van Herkules verziert, dat deugt en wellust hem tot ongelijke wegen noodigden, nochtans enz VOND. Het ſtaat, voords, na een, of na meer woorden: *mijdende nochtans alle onzuiverheit.* NYLOE *Waarvan vrouwmensch nochtans uitgezondert is* NYLOE. *Niet lichtelijk nochtans* enz. HOOFT. De ſpelling der Ouden *nochtans*, voor *nogtans*, heeft men nu inzoover verlaten, dat de *g* algemeen aangenomen is, in het eerſte deel *nog*, als komende van het vorige woord *nog*. Men heeft, in onzen tijd, de ſchrijfwijs van *nogthands* zien invoeren; doch deze wordt met regt verworpen, dewijl de *h* en *d* hier, eigenlijk, niet te pas komen, zijnde *tans* niets anders, dan een uitgang, waarvoor de Ouden *tan* ſchreven.

NOK, *z.* n.; vr., *der*, of *van de nok*; meerv. *nokken*. Een woord, dat, in het gemeen, het opperſte toppunt van iets, het uiterſte einde ſchijnt beteekend te hebben. In het bijzonder is het in gebruik voor het opperſte van het dak: *op de nok van het huis ſtaan.* De ſchippers noemen dus het uiterſte einde van de ra: *het bovenst van de nok.* WESTERB. Bij KIL: heeft het ook nog de beteekenis van de ruggraat, en van het merg der ruggraat, lat. *nuchæ*, ſp. *nuca*, hetwelk MARTIN. voor een oorſprongelijk arab. woord houdt. Eindelijk, is het bij KIL. ook het achterſte van eenen pijl, het kerfje in eenen pijl, eng. *a nock*, of *notch*. Zamenſtell.: *nokbalk*, dwarsbalk, waarop de ſparren van een dak rusten, *nokgordingen*, touwen aan de nok geſlagen, om haar daarmede te dwingen, *nokpan*, pan, die op de kruin van een dak ligt. Het ital. *nuca*, de nek, wordt ook, naar het getuigenis van MARTIN., van de kruin van het hoofd gezegd.

NOK, *z.* n., m., *des noks*, of *van den nok*; meerv. *nokken*. Snok, nik. Van hier het onz. w., *nokken*, *nokte*, *genokt*, waarvoor ſommigen ook *gnokken* geſchreven hebben, hetzelfde als ſnikken, weenen, zoodat het geween, door ſnikken, geſtadig afgebroken wordt. *Laet dat nocken varen*, bij VOND., is het *mitte ſingultus* van HORAT. *Ik voel het uiterſte vaarwel ſtadg kleven in mijn mont, en door het nokken breken.* HOOGVL: *'t Is billijk, dat zij nokt en hijgt.* D. SMITS. *Het ſchreien heeft zijn deel, 't is lang genoeg genokt.* POOT. — MANDER gebruikt het in eenen anderen zin, waar het ſtooten be-

teekent: *Hector nockte zoo ſtijf met zijn pijcke ſcherp.* Het woord is klanknabootſend. Van hier *nokking*, en *genok* bij K. BRANDT.

NON, z. n., vr., *der*, of *van de non*; meerv. *nonnen.* Eene geſnedene big. Eenigen houden het voor eene figuur van eene non, eene kloosterzuster. Zie *klop.* ADELUNG leidt het af van *nijden*, waarvoor, thands, *ſnijden* in gebruik is.

NON, z. n., vr., *der*, of *van de non*; meerv. *nonnen.* KIL. vertaalt het door *turbo*, *turben*, *trochus*, *een tol*, *top.* Die beteekenis is nog bij de gelderſche Landlieden overig, die *eene non* noemen eenen gedraaiden arm aan een ſpinnewiel. Zulk een wiel heeft drie *nonnen*: tusſchen twee loopt het klaauwier, en de derde houdt het ſpinrokken.

NON, z. n, v., *der*, of *van de non*; meerv. *nonnen.* Verkleinw. *nonnetje.* Eene godsdienſtige dogter, die zich, in vereeniging met anderen, tot den ongehuuwden ſtaat verbonden heeft. Eenigen van zulke nonnen nemen ook de gelofte van vrijwillige armoede en gehoorzaamh id op zich. *Eene non worden.* Zamenſtell.: *nonnenkleed*, *nonnenklooster* enz.

Het woord is oud, daar het reeds bij HIERONYMUS voorkomt: *castæ vocantur et nonnæ.* ERASMUS en MARTINIUS houden het voor een egyptisch woord; in welke taal men godsdienſtige perſonen van het mannelijke en vrouwelijke geſlacht dus zoude genoemd hebben. Anderen leiden het af van het gr. μονος, een, die zich afzondert en alleen leeft. Doch, daar het, eertijds, een eertitel was, welken jongere perſonen, uit achting, aan meer bejaarde, hetzij mannen, of vrouwen, gewoon waren te geven, ſchijnt die afleiding niet voldoend genoeg. In de middeleeuwen, noemde men oude menſchen, die, in de kerken, van liefdegaven onderhouden werden, *nonnones* en *nonnanes.* PAPIAS, door MARTIN. aangehaald, zegt: *nonnos vocamus majores ob reverentiam.* Een der regelen van ST. BENEDICTUS is: *juniores autem Priores ſuos Nonnos vocent.* Gelijk men dan nu de bejaarde monniken, uit achting, *Patres*, Vaders, noemde, zoo gaf men hun ook den eernaam van *Nonni*, even als dien van *Nonnæ* aan de heilige zusters. Die benaming is, thands, ten opzigt der kloosterzusters alleen overgebleven. Als men het denkbeeld van meer-

der-

derjarigheid als het meest heerschende beschouwt, zoude men het, met ADELUNG, tot eene bron met het gr. νεννος en ναννη kunnen brengen, welke woorden HESYCH. door oom en moei, of vaders broeder en moeders zuster verklaart. Grootmoeder en grootvader heten, in het ital., *nonna* en *nonno*.

NOOD, z. n., m. en vr., *des noods — der*, of *van den — de nood*; meerv. *nooden*, in sommige gevallen slechts. De toestand, wanneer iets met moeite, dat is zeer bezwaarlijk, verkregen wordt: *het kan er des noods door. Ter naauwer nood. Ter enger nood ontkomen.* FRANTZEN. De toestand, wanneer men, in de keus van middelen, ter bereiking van een einde te naauw bepaald is: *als het de nood vordert. Zijnen nood aan iemand klagen. Gij klaegt uw' noodt.* POOT. *Als de nood aan den man komt. Door den noot geperst werden.* BÓGAERT. *Maeck van de noot een deught.* VOND. *Iemand in den nood laten. Uit den nood gered worden. Uit den nood raken. Uit den nood helpen.* Een slechtere toestand, waarvoor men bloot ligt: *het heeft geenen nood van vallen. Het heeft geenen nood, zeg ik u. En schijnt de ongeligheid, waarvan de laatste (schapen) veel nood hebben*, enz. BÓGAERT. Uitwendige dwang: *oorloghscheepen, als 't noodt deed', op stroom te leggen.* HOOFT. In het gemeene leven gebruikt men het van eene persing op de naturelijke ontlasting: *grooten nood hebben.* Zedenlijke noodzakelijkheid, gegronde oorzaak, om iets te doen: *in geval van nood.* POOT gebruikt het, eens, voor noodlot, voor beschikking: *och! dat de straffe noodt toch met zijn ijzre handen 's Helts scheipaal niet, of verre, zett'.* Men gebruikt, vooral, dit woord van dien toestand, in welken men van die middelen beroofd is, die volstrekt tot onze welvaart dienen, terwijl men zich in ramp en gevaar bevindt. Hier bedient men zich ook van een meerv. getal: *vele nooden uitstaan. In den uitersten nood zijn. In dringenden nood. De noodt is zonder wet.* POOT. *Nood breek wetten. Zoo ziet gij den nood voor oogen.* VAN MAND. *In 't barnen van den nood. De nood is op het hoogste. En steent van bangen noodt.* HOOGVL. *Hij, in deze noodt, bedacht zich.* HOOFT. *Tot verwinning der algemeine noodt.* HOOFT. *Nood leert bidden.* In eenen meer bepaalden zin, gebruikt men het van bijzondere gevallen. Van lijfsgevaar: *of wacht met pijn*

den allerjongſten noodt. POOT. *In den bittren nood van ſterven.* DE DECK. *Een redder in nood en dood. Wij zagen het ſchip in nood.* Van hier het zameng. *doodsnood.* Van ziekte of ſmert.: *in barensnood zijn. Mijne vrouw zat in nood.* Van armoede en gebrek: *zijnen nood aan de armbezorgers bekend maken. In nood bijſtaan. Iemand in nood geld ſchieten. Mede te deelen den genen die noods heeft.* BYBELV. Oudtijds gebruikte men het ook voor misnoegen, verdriet: *iemand nood doen.*

Wat het geſlacht dezes woords aangaat, blijkt het uit de voorbeelden, dat het mannel. en vrouwel. genomen wordt. Thands is het mannel. meest in gebruik; alhoewel het vrouwelijke wel het oudſte geſlacht ſchijnt te zijn. In het hoogd., frankd., angelſ. en ijsl. is het ook vrouwelijk. Van hier *noodsli-k*, dat door den nood gevorderd wordt, bij DORESL. en HOOFT, welke laatſte ook *noodelijkheid* heeft. — *Noodig.* Zamenſtell.: *noodbede*, bij CAMPH., *noodbeſcheer*, noodſchikking: *een 't nootbeſcheer gehecht.* POOT. — *Noodbeſtier*, *noodborg*, *nooddienst*, bij SELS, *nooddrang*, bij L. TEN KATE, *nooddwang*, *noodeloos*, *noodhelper*, bij MARN., *noodhulp*, mannel. en vrouwel., een man, of eene vrouw, van wier hulp wij ons uit nood bedienen, *noodjaar*, *noodklok*, brandklok, *noodleugen*, *noodlijdend*, arm, *noodmoord*, geweldadige moord, in het GELD. PLAK. BOEK voorkomende, *noodmunt*, noodpenning, bij geval van beleg uit nood geſlagen, *noodpers*, bij CAMPH. — *noodſcheer* (*ſchaar*): *de noodſcheer dreigt den draet mijns levens af te knippen.* VOND., *noodſchikkelijk*, *noodſchikking*, *noodſtal*, *noodvasten*, *noodzaak*, *noodzakelijk*, *noodzakelijkheid*, *noodzaken*, *noodzakig*, enz. — *Blijvensnood*, bij POOT, *hongersnood*, *minnenood*, bij CATS.

Nood, OTFR. *not*, *noti*, ULPHIL. *nauth*, angelſ. *neod*, *nyd*, hoogd. *noth*, nederſ. *nood*, ijsl. *neid*, zw. *nöd*. Zie over de afleiding bij *noest*.

NOODDRUFT, z. n., vr., *der*, of *van de nooddruft*; zonder meerv. Een toeſtand, in welken men zulke dingen ontbeert, die tot onzen welſtand dienen, bijzonder tot onderhouding van het ligchamelijke leven: *iemand in nooddruft bijſtaan. Mijn Gods zal vervullen alle uwe noodtdruft.* BYBELV. Wijders beteekent het (en dit is de gewone beteekenis) dargene, dat tot onderhouding

van het leven, volſtrekt noodig is: *onder 't gelaat van eenige nootdruft toe te voeren.* HOOFT. *Iemand zijne nooddruft bezorgen. De ſtijl, die des heiboers nooddruft ſchraagt.* M. L. *Tot uwer nootdruft dijns levens.* K. v. MANDER. *Met nootdruft te voorzien.* HOOFT. — VOND., gelijk de OVERZ. VAN DEN BYB. altijd, neemt het ook, ſomtijds, mannel.: *den nootdruft ſparen.* Het voorbeeld uit HOOFT, door A. KLUIT, in HOOGST. *Naamlijſt*, bijgebragt, wordt, in den derden druk van het jaar 1677, in het vrouwel. geſlacht gevonden. HALMA is ook voor het mannel. Evenwel ſchijnt het vrouwel. geſlacht verkieslijker te zijn. TEN KATE is daarvoor insgelijks. In het hoogd. en ijsl. kent men ook geen ander. Ondertusſchen, was het woord, eertijds, ook bijvoegelijk, zoo als blijkt, uit het frankd. SYMB. ATHANAS., door A. KLUIT, in de genoemde *geſlachtlijſt*, aangehaald. Bij ADEL. komt een voorbeeld uit het Pestboek van het jaar 1500 voor: *ſo ist notturft den luft zu rechtfertigen*, zoo is het noodig, de lucht te zuiveren. Voor *nooddruft* ſpelt KIL. *nooddurft*, zoo als de Ouden ſchreven, als zamengeſteld uit *nood* en *durft*; van *derven*, ontberen. *Nood* ſchijnt, hier, het verouderde bijwoord te zijn, dat bij OTFR. *noti* is, en de beteekenis, onderanderen, van *zeer* had, waardoor, dus, de kragt des woords *durft*, *druft* verſterkt wordt. Voords, is van hier *nooddruftig*, *nooddruftigheid*.

NOODDWINGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik nooddwong*, *heb genooddwongen.* Sterk noodzaken: *tot dat zij Hem nooddwongen, om van hun weg te wijken.* FRANTZEN. Van *nood* en *dwingen*.

NOODE, een woord, dat niet anders dan achter het voorzetſel *van* gebruikt wordt, bij de werkw. *hebben* en *zijn*: *hoe veel laken hebt gij daartoe van noode?* hebt gij daartoe van doen? *Indien het van noode is*, noodig is. *Ten is haer niet van noode henen te gaen.* BYBELV. Het is, gewis, de derde naamval van het enkelv. getal des woords *nood*, in den zin van noodzakelijkheid. Met Eenigen *vannoode*, *vannooden*, of *van nooden* te ſchrijven is, uit dien hoofde, weinig gegrond.

NOODE, (bij ſommigen ook *node*, zamengetrokken in *noô*,) bijw. Ongaarn, onwillig: *lijdende noode, dat yemands anders haar eere quam bepluiken.* HOOFT. *Iets noode zien. Hij zal daartoe noode komen. Veel liever*

gaern, dan nóó gedaen. CAMPH. *Toen Koningin Christine nóó dien helt ontſloegh.* VOND. *'t Recht laet zich nó geheel vertreen.* POOT. *Zij zou te nó haer' wellust laten ſteuren.* POOT. *Hij leedt zoo nóó.* POOT. *Harde node van Vlaenderen hi ſciet.* M. STOKE.

Frankendaler druiven zwellen
Node zonder kunst of kas. M. L. TYDW.

Van hier *noóheid*, bij HOOGSTR. L. TEN KATE, die *noode* ſpelt, leidt, met vele anderen, dit woord van *nood* af, als zijnde zooveel als *uit nood*, *des noods*. Dan, HUYDECOPER brengt het tot *ode*, dat bij M. STOKE, in de beteekenis van gaarn, gebruikt wordt. Door de voorzetting van da ontkennende letter *n*, voor *ne*, gelijk *ooit*, *nooit*, *ergens*, *nergens*, zoude dan *node* moeten geſpeld, en de beteekenis van ongaarn daardoor bekragtigd worden; doch de rotterdamſche uitſpraak vordert *noo* en *noode*.

NOODEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik noodde*, *heb genood.* Verzoeken, anders *noodigen*: *iemand ter begrafenis nooden. Te gast — ter maaltijd nooden. Hare genoodde zijn in de diepte der hellen.* BYBELV. *Lust, daer hem de tijt toe noodt.* POOT. *Dat ze elk tot rouw en droefheit nood.* N. VERSTEEG. Het woord drukt, eigenlijk, uit door dringende, ook vriendelijke beweegreden, tot eene zaak overhalen; van *nood*.

NOODHULP, zie *nood*.

NOODIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik noodigde*, *heb genoodigd.* Een voordd. w. van het vorige *nooden*: *op den gewonnen kost noodigen*, VOND. Oneig.: *hier noodigt ons de popel in zijne ſchaduwe.* VOND. Van hier *noodiger*, *noodiging*. Zamenſtell.: *uitnoodigen*.

NOODLOT, z. n., o., *des noodlots*, of *van het noodlot*; zonder meerv. Lot, deel, als eene beſchikking der Voorzienigheid: *iedereen heeft zijn noodlot in de wereld.* Meest verſtaat men het, even als het bijv. *noodlottig*, van de maat der rampen en ongelukken, welke de mensch, in dit katijvige leven, ondervindt: *mijn noodlot is niet anders. Want zulk een noodlot is de graſzerk ook beſchoren.* WESTERB. Dichters beſchouwen het nootlot als een wezen, dat ſtraf, wreed en onverbiddelijk is. Zoo zegt POOT: *hoe moogt gij zoo verſlagen van 't ſtraffe Noodlot klagen?* En elders: *och! dat haer 't Noodlot ſpâ belet'.*

lett'. Bij het Noodlot. VOND. Van hier *noodlottelijk*, *noodlottig*. Van *nood* en *lot*.

NOODMONDIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik noodmondigde*, *heb genoodmondigd*. Een woord, bij eenige Regtsgeleerden in gebruik, in de beteekenis van eene dogter, die onder ouders, of voogden ſtaat, en nog voor onmondig moet verklaard worden, tegen haren zin ſchaken, of ook verkragten. Van *nood*, dat is dwang, en *mondigen*, voor mondig houden.

NOODWEER, z. n., vr., *der* of *van de noodweer*; zonder meerv. Tegenweer, welke men in geval van lijfsgevaar doet; ook noodzakelijke verdediging tegen eenige grieven: *de reden onderſtut de noodweer*. VOND. Van *nood* en *weer*, verwering.

NOODWEER, z. n., o., *des noodweers*, of *van het noodweer*. Zonder meerv. Van *nood* en *weer*, *weder*. Hevig onweer: *'t afgrijſelijk geklater des noodweers treft ook 't water*. POOT.

NOODWENDIG, bijv. n. en bijw., *noodwendiger*, *noodwendigst*. Noodzakelijk: *ik moet er noodwendig zijn*. *Het leger moest noodwendig opbreken*. *Daar 't noodwendig een ieder moet treffen*. BILDERDYK. Van hier *noodwendigheid*. Zie *ig*. De eerſte helft des woords is, gewis, het bekende *nood*; maar de andere helft is zoo zeker niet. De giſſing van JHRE is wel de aannemelijkſte. Hij leidt het af van het oude *wan*, *waan*, mangel, gebrek, eng. *want*, dat ook bij KIL. voorkomt. Zoo zoude, dan, *noodwendig* iets zijn, het welk men, zonder nood, niet ontberen kan; dat zeer noodig is.

NOODZINNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik noodzinde*, *heb genoodzind*. Dit woord, gelijk het naamwoord *noodzinning*, vindt men, in het landregt van Zutphen. Eenigen leiden het af van *nood*, dat is wettig beletſel, om voor het regt te verſchijnen, en van *zinnen*, *gezinnen*, dat, in het gelderſche regt, de beteekenis heeft van verzoekender wijs vorderen; te weten, dat de bijgebragte nood voor eenen wettigen hinderpaal bij den regter worde aangenomen. Anderen denken, dat het uit *nood* en *zuimen* verbaſterd is. In het groote gelderſche Plakboek komt *noodſuin* en *noodſuin* in den zin van wettige verhindering voor.

NOOIJEN, (*noeijen*) bedr. w., gelijkvl. *Ik nooide*, *heb genooid*. Geheel verouderd woord, dat de beteekenis van

schaden, schadelijk zijn, gehad heeft. Het zamengest. *vernooijen* komt bij v. MAND., en het naamw. *vernooi* bij M. STOKE voor. Zie deze woorden. Het komt overeen met het fr. *nuire*. Het vlaamsche *nooize* is schade.

NOOIT, bijw. van tijd, nimmer. Dat dit woord, liefst, bij den verledenen tijd geplaatst wordt, is bij *nimmer* aangewezen. Hiervan wijkt NYLOË af, zeggende: *dien dit verdriet, zal nooit wijs worden.* En D. v. HOOGSTR.: *men zal nooit magtig worden.* Zoo ook DE DECK: *zoo zal het loof uws lofs noit zwichten.* Beter zegt HOOFT; *dat zulx nooit voorheen geverghd was.* En VOND.: *ik heb noch noit mijn dorst gepais.* Voords is het woord uit *ne*, *ni* en *ooit* zamengesteld. Oud. bezigde men ook *nie*, *nye*: *Nie en sijn ghesien alsulken.* BYBELV. 1477.

NOOPEN, zie *nopen*.

NOOR, z. n., m., *des noors*, of *van den noor*; meerv. *noren*. Iemand, die de landen, om het noorder aspunt gelegen, bewoont: *de bevrooze Noor.* HOOFT. Vrouwel. *norin*. Zamenstell.: *noorman*, iemand uit Noorwegen, angelf. *norman*, *northman*, — *noorlieden*, menschen, die ver in het noorden wonen, *noorwegen*. Zie *noord*.

NOORD, bijv. naamw. Het beteekent die streek des hemels, die vlak tegen het zuiden over staat: *de wind is noord*. Zamenstell.: *noordewind*. Voords als z. n., m.: *den steven om den noord wenden. Om den noord varen.* Van hier *noordelijk*: *de wind liep noordelijk. Met eenen noordelijken wind uitzeilen. En liepen wij toen wat noordelijker aan.* BOGAERT. *Den koers twee streken noordelijker nemen. Noordeling*, die in het noorden woont. — *Noordsch*, van het noorden, dat in het noorden is: *noordsche balken. Op den noortschen oceaan.* VOLLENH. Oneig. is het, bij KIL., stuursch, barsch, woest. Wij zeggen thands *norsch*. Zamenstell.: *noordbeer*, *noordkaper*, soort van walvisch, *noordlijn*, bij VOND. *noordoost*, *noordoostelijk*, *noordoosten*, *noordpool*, *noordster*, *noordsvarer*, (*noordsvaarder*) een schip, dat om den noord vaart, *noordwaart*, *noordwest*, *noordwestelijk*, *noordwesten*, *noordzee*, *noordzijde*.

Noord, bij R. MAUR. *nordroni*, NOTK. *nord*, angelf. *north*, ijsl. *nordur*, eng. *north*, zw. *nord*, sp. *norte*, ital. *nort*, fr. *nord*. Zoo als gelijktijdige schrijvers verzekeren, dat *Karel de Groote* aan alle hemelstreken hare namen gegeven heeft, zoo wil men, dat hij ook den

naam

naam van *noord* uitgevonden hebbe. Misschien heeft hij deze namen slechts vernieuwd, en door zijn gezag bekragtigd. WACHTER, ondertusschen, leidt dit woord van het gr. *νεφθε*, *beneden*, af; FRISCH *van oord*. Dan, daar het *zuiden* van de warmte (zie *zieden*) zijnen naam heeft, zoo is het waarschijnelijk, dat deze naam van het snuiven en *snorren* des noordewinds ontleend is. Bij de oude heidensche Zweden was *Niord* de God der winden en des waters; weshalve *Karel de Groote* dit woord, althands, niet kan uitgevonden hebben.

NOORDEN, z. n., o., *van het noorden*; zonder meerv. Het noorder deel der wereld. *De wind is in het noorden. Er kwam een stoker uit het noorden. Naar het noorden zeilen. Van het noorden komen. Die aenwaeit uit het blaeuwe noorden.* POOT.

NOORDER, onverand. bijv. naamw. Van het noorden: *Op de noorder breedte. De noorder as. Het noorder licht. De noorder stroomen. Met de noorder zon vertrekken, verhuizen*, stil, bij nacht, zich wegmaken, om door de schuldeischers niet betrapt te worden. Misschien doet men beter, met al deze woorden aaneen te schrijven: *de noorderas, noorderbreedte*, enz. VOND., nogtans, zegt: *van over 't noorder naeu*.

NOOSLIJK, (*noosselijk*) bijv. naamw. en bijw.; *nooslijker, nooslijkst*. Schrikkelijk, afschuwelijk: *hem 't noosselijk vermoorden der geestelijke luyden naa te geeven*. HOOFT. *Een treurigh en noosselijk bedrijf*. HOOFT. *Ging de nooslijkste ellend aan*. HOOFT. Zie *lijk*. Misschien met *nooijen*, of *noozen*, verwant.

NOOST, zie *neest*.

NOOT, z. n., VT., *der*, of *van de noot*; meer *noten*. Ond. woord, aanmerking, aanteekening op een boek. Uit het lat. *nota*. Wijders, een schrift, uit eenige weinige regels bestaande. Zoo spreekt men, in het gemeene leven, van eene *banknoot*, waardoor men verstaat een geschreven bewijs, welk iemand van zijn geld ontvangt, dat hij in de wisselbank heeft. Eindelijk, een teeken in de zangkunst: *naar de noten zingen. Zoo leerden wij eer kraecken Davids galm en goude noot*. VOND. *Door die grove nooten*. POOT. *Hij heeft vele noten op zijnen zang*, men moet hem gedurig ten dienst staan; men moet gestadig naar zijne bevelen luisteren en daarnaar zich schikken. Zamenst.: *zangnoot*, enz.

NOOT,

NOOT, z. n., vr., *der*, of *van de noot*; meerv. *noten*. Verkleinw. *nootje*. Dit woord beduidt, in zijne ruimſte beteekenis, niet alleen eene ronde verhooging, maar ook eene ronde verdieping. Voor eene ronde verdieping gebruikte men het, in vorige tijden, van de ronde kerf eener armborst, waarin de pees rustte, bij KIL. *not van den ſtaelen boghe*. Voor eene ronde verhooging. Zoo noemt men den knop, in het midden van een verwulfſel, *de noot* van een gewelf. Bij KIL. komt het voor, in de beteekenis van het kroonſtuk op eenen pijlaar. Eenen uitſtekenden ſteen, of een ſtuk hout, waarop een balk rust, noemen wij *noot* of *neut*. Zamenſtell.: *nootſteen*, *zerknoot*, bij L. TRIP. Het knopje aan eene roerplaat draagt denzelfden naam. In engere beteekenis beduidt, in het plantenrijk, *eene noot* eene ſoort van ronde vrucht, in harde ſchalen ingeſloten. Hierheen behooren *pimpernoot*, *beukennoot*, *galnoot*, *kokernoot*, of *kokosnoot*, *muskaatnoot*, *okkernoot* en de zoogenaamde *pepernoot*. In de gewonelijkſte beteekenis, heten eenige dier ſchaalvruchten *noten*. Zoo noemt men hazelnoten en walnoten ſlechts *noten*: *ſchat gij de noot na dop of huid?* DE DECK. *Noten plukken*. *Noten kraken*. *Dat is eene harde noot om te kraken*, zegt men van eene zware, moeijelijke, of ook onaangename zaak. *Niet eens de pijn waerdigh achtende deze noot te kraken*. VOND. *Kwade noten kraken*, iemand een onaangenaam gevoel van het toekomende indrukken. Oneig.: *het pit*, *dat in de noote eens zinverdichtſels zit*. OUDAEN. Voor den boom, anders *notelaar*, bij KIL. *noteler*, *noteltere*, komt het bij VOND. voor: *men ent de noot*. Misſchien gebruikt men, hier, het mannel. geſlacht beter. Vergel. *abrikoos*. Zamenſtell.: *notenholſter*, *notenboom*, en het onverand. *notenboomen*, met het werkw. *notenboomen*, als notenboomen hout ſchilderen, *notendop*, *notenkraker*, *notenſchaal*, *notenſchil*, *nootolie*.

Noot, in de gewone beteekenis, bij WILLER. *nuz*, lat. *nux*, ital. *noce*, fr. *noix*, ſp. *nvez*, hoogd. *nusz*, nederl. *nut*, deen. *nodd*, zw. *nott*, ijsl. *hnit*, angelſ. *hnut*; eng. *nut*.

NOOZE, (bij KIL. *nooſe*, lat. *noxa*) z. n., vr., *der*, of *van de nooze*; zonder meerv. Schade. Verouderd woord, waarvan *noozel*, ſchadelijk, *noozen*, ſchaden. Het zamengeſt.

geſt. *onnoozel* is nog in gebruik. Uit eene bron met het lat. *noceo*, ſchade aanbrengen, en het fr. *noiſe*, twist.

NOP, z. n., vr., *der*, of *van de nop*; meerv. *noppen*. Pluis op het laken: *zonder eene nop van 't kleedt te zengen*. VOND. In het gemeene leven zegt men van iemand, die wel in de kleederen is: *hij is goed in de noppen*. *Mijne kinderen houden mij de noppen van de kleeren*, zijn oorzaak, dat ik mij zuinig behelpen moet. Verkleinw. *nopje*. *Hij is in zijne nopjes*, hij is regt vergenoegd en blijde, als een kind over een nieuw kleed. Van hier *nopjeslaken*, zeker laken, in het gemeene leven ook *nopjes* genaamd. Van hier *noppig*. Zamenſtell.: *nopijzer*, een werktuig, waarmede men de noppen van het laken afpluist.

NOPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik noopte*, *heb genoopt*. Steken, prikken: *elkander met ſcherpe ſpooren noopen*, zegt VOND. van hanen. *De ſporen noopen het ros*. VOND. Oneig., aanhitſen tot kwade daden: *de boosheit noopt de razende gemeente* HOOGVL. *Tot opſtand en moord genoopt*. BÓGAERT., *Waardoor de zinnen genoopt worden, om zich met vergift te voeden*. SELS. Aanzetten, om ſpoed te maken: *hoe noopt ge mij, om voort te varen!* POOT. Tot ijver en prijslelijke daden opwekken, aanmoedigen: *noop mijn vlijt*. POOT. *Die ons geduurig noopen zal, om het heil te bevorderen*. FRANTZ. *Het heugt me, hoe de Merwe, Rotte en Maas elkander noopten, om hem lauwerbladn te ſchenken*. HOOGVL. Het deelw. *nopende*, gelijk ook *nopens*., wordt als een voorzetſel, dat den vierden naamval beheerscht, gebezigd, in den zin van belangende, aangaande: *naar gelang maakten de bondtgenooten giſſing, noopende de heerſchappije*. HOOFT. *Die te voren, noopende 't wederſtaan der Inquiſitie, met d'Onroomſchen eens waaren*. HOOFT. Zam. *noopijzer*.

KIL. en T. KATE ſpellen dit woord, overeenkomſtig de zeeuwſche uitſpraak, met de zacht-lange *o*, *nopen*. Zoo doet ook DE DECKER: *all' wat ik nope met de ſpoor*. En K. v. MAND.: *met luegens nopen*. De rotterdamſche tongval gebruikt de ſcherp-lange *oo*, *noopen*; ſchoon Velen de hiervan gevormde voorzetſels, met de zachtlange *o*, *nopende* en *nopens* uitſpreken; waarom het niet onwaarſchijnelijk is, dat hier een verloop

plaats

plaats heeft. Zoover de eerste beteekenis steken, prikken is, schijnt het, tot *nijpen* te behooren.

NOPENDE, *nopens*, zie *nopen*.

NOPPEN, (ook *nopen* uitgesproken) bedr. w.; gelijkvl. *Ik nopte*, *heb genopt*. Het laken van noppen zuiveren. *De derde nopt en krolt en kronckelt*. VOND. *Noppen* is ook een plaatsnijders woord: *eene plaat hier en daar wat noppen*, haar met het graveerijzer op eenige plaatsen verbeteren. *Noppen* beteekent, eindelijk, in Gelderland, met de tanden aan iets schaven, en wordt, in het bijzonder, van paarden gebezigd, als zij elkander de opperhuid met de tanden kraauwen. Dit is in het nederl. *nobben*. Van hier *nopster*, eene vrouw, die de lakens nopt. Het woord is met *nijpen* verwant.

NORK, (*norkig*), zie *nurk*.

NORSCH, bijv. n. en bijw., *norscher*, *norschst*. Stuursch, barsch; woest. Het woord drukt, eigenlijk, een onaangenaam snorrend geluid uit, en is uit eene bron met *noord*, waarom eenigen *noorsch*, *noordsch*, *nordsch* spellen. In dien eigenlijken zin zegt M. L. TYDW.: *'t verzengde zuiden*, *'t norsche noorden*. En B. DE BOSCH zingt ergens: *de norsche regenbuijen zwichten*. Van hier wordt het, oneigenlijk, voor eene stuursche, barsche gemoedsgesteldheid genomen, inzoover die zich door een grommend geluid naar buiten vertoont: *wie kan bij 't nors gegrim van deze beeren leven?* POOT. *Iemand een norsch andwoord geven*. *Met norsche taal*: In verdere figuur, die barschheid, zoo als zij zich, in de trekken van het gezigt en in de geheele houding, vertoont: *een norsch gelaat*. *Norsse Noormannen*. VOND. *De norsche leeuwin volgt den wolf*. VOND. Van hier *norschelijk*, *norschheid*.

NOSTER, z. n., m.; *des nosters*, of *van den noster*; meerv. *nosters*. Een woord, in Groningen gebruikelijk, waar men aan hetzelve eenen klank tusschen *neuster* en *nuster* in geeft, bijna als *nōster*. Men verstaat er een neusgat door, anders *nostergat*: *wijde nosters hebben*. Het komt met het nederl. *nustern*, *nüster*, het eng. *nostril* overeen. Vanhier is misschien het geldersche werkw. *nosteren*, dat gebruikt wordt van een morrend geluid door den neus te maken, in eene vlaag van ontevredenheid. Het zamengest. *nanosteren* is ook in gebruik

NOT, z. n. o., *des nots*, of *van het not*; zonder meerv.

Nuttiging, genot: *het ſnoode not baarde bederf van ingewant.* Hooft. *Gedierte, dat, door de noodt, tot not gemaakt wordt.* Hooft. Men gebruikt thands algemeen *genot.*

NOVEMBER, z. n., m., *des novembers*, of *van den november*; zonder meerv. De elfde maand van een jaar; van het lat. *novembris*, dat de negende maand beteekent, omdat de Romeinen het jaar met Maart begonnen. *Karel de Groote* noemde deze maand *windmonath*, R. Maur. *heviuistmanoth.* Bij ons draagt zij ook den naam van *ſlagtmaand*, bij de oude Cimbers *blotmonat*, om het bloed der geſlagte runderen.

NU, eigenlijk, een bijwoord van tijd, ſchoon het ook, oneigenlijk, als een voegwoord gebruikt wordt. Als bijwoord beteekent het den tegenwoordigen oogenblik: *het ſchip is nu eerst aangekomen. Zij is nu vertrokken. Nu ter tijd.* Insgelijks met voorzetſels: *van nu. Van nu aan. Tot nu toe.* Dikwijls ſlaat het op eene te voren gemelde zaak, en, ſchoon het, bij het melden, niet meer de tegenwoordige tijd is, ſluit het toch waarlijk dien tijd in: *die van Kamerik hadden hunnen Biſſchop verdreeven. Nu ruimden d'Onroomſchen die ſtad.* Hooft. *Het valt nu en dan voor. Nu kwam de eene, dan de andere.* Oneigenlijk wordt het, op velerlei wijs, als een voegwoord gebruikt, 1. Om een gevolg, eene werking, en ſomtijds ook een beſluit uit te drukken: *nu en is 't niet alleen om ſijnentwil geſchreven.* Bybelv. 2. Eene werkende oorzaak: *dat zijn woord vruchteloos wederkeerde, nu het van de Jooden wierd verworpen.* Frantz. 3. Zeer dikwijls komt het als eene vereeniging, eene verbinding van verhaalde zaken voor: *bij dit alles komt nu de nieuwe druk.* G. Brandt. *Ende als ſij nu Jeruſalem genaeckten.* Bybelv. 4. Om iets toe te ſtemmen voor eenen oogenblik: *dit zij nu zoo; echter* enz. 5. Om eene mogelijke zaak voor te ſtellen: *als hij nu weigert, wat dan te doen?* 6 Om eene verzekering aanteduiden: *nu, zoo als gezegd is.* 7. Dikwerf gebruikt men het in verwijtingen, om, daardoor, zijne ontevredenheid uit te drukken: *waar zijt gij nu? Nu, ghij Phariſeen gij reijnigt het buijtenſte des drinkbekers.* Bybelv. 8. In vragen, waarin een verbod ligt opgeſloten: *nu, wat zal die halddadigheid?* 9 Ook in andere

ge-

gemeenzame vragen: *nu, gaat gij mede?* 10. Bij verwondering: *nu, dat moet een dapper held geweest zijn! Wel nu! wat zal dat worden?* 11. Bij eene opwekking: *nu mannen! lustig aan!* 12. Eindelijk, om iemand te bedaren; waar men het gewonelijk verdubbelt: *nu, nu, dat zal wel overgaan.*

Dit woordje luidt reeds bij ISIDOR., KER., WILLER. *nu*; hoogd. *nu*, *nun*, nederf., deen., zw., ijsl. *nu*, bij ULPHIL. *nu*, *nuna*, perf. *nuh*, rusf. *nu*, boh. *nyni*, *nyncko*, lat. *nunc*, gr. *νυν*, en, als een voegwoord, zonder *n*, *ουν*, finl. *nyt*, in de dagelijkfche taal *nouw*.

NUCHTEN, (bij KIL. ook *nuchte*) z. n., m., *des nuchtens* (*'s nuchtens*), *van den nuchten*; het meerv. is niet in gebruik. De vroege morgenftond: *den thienden nuchten als Aurora milde* enz. K. v. MAND. *Ik kom er altijd 's nuchtens vroeg.* HOOFT fpelt *'s nuchtents: dit fchrijven 's nuchtents gevonden.* Bij KIL. *morgen nuchten*, *nuchtens*, ook *uchtenftond*, thands *ochtend*. Het woord fchijnt, met *nacht*, van eenen oorfprong te zijn.

NUCHTER, (ook *nuchteren*) bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat in den vroegen morgenftond is, dat op denzelven eene betrekking heeft, of daarin gegrond is; bij Dichters alleen gebruikelijk: *ook toont hem 't nuchtere licht de huiverige ftreden.* POOT. *De zon klom trager aan den nuchtren trans.* HOOGVL. *Bij 't optrekken van den nuchteren daeuw.* OVERZ. v. HERV. *Zoo komt de leeuw woestijn en wildernis vervullen met zijnen nuchtren fchreeuw.* VOND. *Die den nuchtren dageraet in 't krieken welkom heet.* POOT. *Hen groet de nuchtre morgenftar.* POOT. Oneig., die nog zoo is, als hij 's morgens opftaat; die dus denzelfden dag nog niets gegeten en gedronken heeft: *ik ben nuchteren van huis gegaan. Nuchteren fpeekfel*, het welk men des morgens, eer men iets genuttigd heeft, uitwerpt. *Hij is nuchters monts.* CATS. *Ende ick en wilfe niet nuchteren van mij laten.* BYBELV. Bepaalder, niet befchonken: *die man is zelden nuchteren. Nuchteren en bekwaam. Nuchteren worden. Een nuchter kalf*, dat de koe niet gezogen heeft; voords een kalf onder de drie weken oud; oneig., een laffe jongen. Fig., matig: *dat de oude mannen nuchter zijn, ftemmig, voorfichtig.* BYBELV. Die zijne driften beteugelt: *maer wij, die des daegs zijn, laet ons nuchteren zijn.* BYBELV. Van hier

nuch-

nuchterheid; matigheid in drank. Zamenſtell: *ontnuchteren.*

Nuchter, *nuchteren*, hoogd. *nüchtern*, bij NOTK. *nuchtarnin*, in den zwab. ſpieg. *nühter*, nederſ. *nogtern*, zw. *nyckter.*

NUF, z. n., vr., *der*, of *van de nuf*; meerv. *nuffen.* Verkleinw. *nufje.* Een onnoozel vrouwtje, dat met niets voordkomen kan, dat zich niet weet te redden. Ook een neuswijs, trotsch meisje: *wat beeldt die nuf — dat nufje zich wel in!* Van hier *nuffen*, (*noffen* bij de Gelderſchen) talmen, *nufachtig*, talmachtig. In het eng. heet *nifle*, eene beuzeling. Bij KIL. is *nuf* mannel., voor eenen wijsneus.

NUGGER, zie *nuver*, en *ſnogger.*

NUK, z. n., vr., *der*, of *van de nuk*; meerv. *nukken.* Misſchien, hetzelfde als het hoogd. *mucke*, eene verdrietige luim, inzoover zij zich door eigenzinnig ſtilzwijgen openbaart; ook onheuſche uitwerking eener onbeſtendige eigenzinnigheid, welke zelfs wel tot booshеid overſlaat. Verder, elke aanval van eene verborgene, kwade geſteldheid des gemoeds; ſchalkheid, loos bedrijf: *dank hebb' 's noodlots zachter nuk.* POOT. *'s Mans deugde ſpreekt den man van booze nukken vrij.* J. DE DECK. *Wij kennen deze nuk.* VOND. *Hebt gij zulke nukken? Sij bedencken booſe nucken. Hij vindt nucken, om te verderven de ellendighen.* DORESL.

NUL, z. n., vr., *der*, of *van de nul*; meerv. *nullen.* Een cijferteeken; in de gedaante van eenen kleinen cirkel, dat op zich zelf niets is, maar alleen de afwezigheid van eene tálletter beteekent. Uit het lat. *nullus*, *nulla*, geen. *Eenē drie met zes nullen. Hij is maar eene nul in cijfer*, zijn gezag geldt niets. In het gemeene leven gebruikt men het als een bijw.: *nul en van geene waarde.*

NUN, z. n., vr., *der*, of *van de nun*; meerv. *nunnen.* Zoo noemt men, in Noordh., eén zuigpopje, waarin zoetigheid is, waaraan men kleine kinderen laat zuigen. Van hier het onz. w, *nunnen*, aan eene nun zuigen. Zie *ninnen.*

NUREN, onz. w., gelijkvl. *Ik nuurde*, *heb genuurd.* Een woord, op de Veluw in gebruik, dat gezegd wordt van eene koe, wanneer derzelver uijer, op het laatſte van hare dragt, zich begint te ſpannen: *de koe begint te*

nuren. Bij KIL. vinden wij *neur*, *eur*, *uder*, dat is *uijer*. De voorzetting van eene *n* bij ſommige woorden is bekend.

NURK, (*nork*) z. n., m., *des nurks*, of *van den nurk*; m. erv. *nurken*. Een mensch, die zijne onvergenoegdheid door knorrige taal aan den dag legt; *een nurck van ongetoomden aert*, CATS. Van hier *nurkachtig*, het onz. w. *nurken*, dat met het hoogd. *nörgeln* overeenkomt, *nurkig*. Alles van den klank gevormd, als *knorren*, *norsch*.

NUSSELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik nusſelde*, *heb genusſeld*. Talmwerk doen. Van hier *nusſelaar*, (*nusſeler*) *nusſelarij*, (*nusſelerij*). Misſchien, met *knutſelen* verwant; of, door verwisſeling van letter, met *nuffen*.

NUT, bijv. n. en bijw., *nutter*, *nutst*. Nuttig: *niets nutter, dan een voorzichtig wantrouwen.* POOT. *Leert de nutſte wetenſchappen.* POOT. *Dan draagt ons lijden nutte vrucht.* G BRANDT. *Plautus nutte klucht.* VOND. Goed: *het ware hem nutter* (*beter*), *dat eenen meulenſteen* enz. BYBELV. Men gebruikt het ook zelfſt. van het onz. geſlacht, zonder meerv.: (*hij*) *behoort te zien op 't nut van mijnen ſtaet.* POOT. *Wat nut ſteekt daarin? Nut aanbrengen — verſchaffen — doen. Te nutte maken. Te nutte komen.* HOOFT bezigt ook *not*: *hem treft haer not en goed.* Van hier *nutbaar*, dat nut aanbrengt, bij RODENB., *nutbaarheid*, *nuttelijk*, met voordeel, *nuttig*, *nuttigheid*, *nutzaam*, veroud. w. Bij M. STOKE vinden wij nog een hiervan gevormd, doch reeds verouderd woord, namelijk *nutſchap*: *onlanghe hi de nutſcap nam.* Ook in eenen brief van AELB. v. BEYEREN, 1378: *om nutſchap en de oorbaar.* — Zamenſtell.: *nutteloos* — *nutkundig*, bij VOND.

NUTTEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik nútte*, (*nuttede*) *heb genut.* Onz., met *hebben*; nut aanbrengen: *wat nut ons zulk een boek?* Als voedſel gebruiken: *de prieſter nut en eet.* VOND. *Van welker offerwijn zij nutten.* VOND. Bedr.: *ze nut het zonder rechten ſmaek.* DE DECK. *Wilt togh ſeegh'nen 't geen wij nutten.* F. V. DORP. Voor genieten gebruikt het CATS: *maer yeder nut de lucht.* Van hier *nutting*, BYBELV. — *Nutſel*, voedſel.

Dit oude woord, vooral in den bedr. vorm, is bij ULPHIL. *niutan*, *ganiutan*, die het ook voor nemen gebruikt,

bruikt, bij Otfr. *ginuzzen*, bij wien het voor genieten voorkomt, hoogd. *nutzen*, *nützen*, nederf. *nutten*, *benutten*, angelf. *notian*, *nytian*, zw. *njuta*. Het ſtaat in een naauw verband met *nieten*, genieten Het lat. *uti* is ſlechts, door de afwezigheid der *n*, hiervan onderſcheiden. Oorſprongelijk, heeft het eten beteekend.

NUTTIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik nuttigde*, *heb genuttigd*. Voordd. w. van *nutten*: *ſpijs nuttigen*. *Met het nuttighen der ſpijze*. Hooft. *Dit geplukt*, *en in den gewoonen drank genuttigt*. Bóg. Van hier *nüttiging*.

NUUN, z. n., vr., *der*, of *van de nuun*; meerv. *nunen*. Een Gron. woord van onzekeren oorſprong. Men verſtaat, daar ter plaats, door *nunen* ledige zeeſchelpen, inzoover zij dienen zullen voor de kalkbranderijen. Verkleinw. *nuuntje*. In het hoogd. wordt *nonne* van eene ledige ruimte gebezigd.

NUVER, bijv. n. en bijw., *nuverer*, (*nuverder*) *nuverst*. Insgelijks een woord, bij de Groningers in gebruik, met het verkleinw. *nuvertjes*. *Een nuver bloempje op een kleed*. *Dat ſtaat hem nuver*. *Een nuvere jongen*. Het heeft deels de beteekenis van net, aardig, fraai, deels van vlug, vaardig. Misſchien, daar de verwisſeling van keelletters met lipletters (vooral van de harde *ch* met *f*, als *achter*, *after*; ook wel van de zachtere *g* met *v*, als *aveger*, *eveger*, *egger*), in onze taal, niet ongewoon is, zoude men het voor *nuggher*, *ſnoggher*, dat bij Kil. voorkomt, en die beteekenis bij Kil. en Halma heeft, welke de Groningers aan hun *nuver* geven, kunnen aanzien. Voords, is bij Meyer en Kil. een werkw. *nuveren*, *uveren*, in de beteekenis van eiſchen, begeren, overeenkomende met het lat. *avere*. Misſchien een klanknabootſend woord, dat den hijgenden adem uitdrukt.

NEDERDUITSCH

TAALKUNDIG

WOORDENBOEK.

NEDERDUITSCH

TAALKUNDIG

WOORDENBOEK;

O;

NEDERDUITSCH

TAALKUNDIG

WOORDENBOEK,

DOOR

P. WEILAND.

O.

TE AMSTELDAM, BIJ

JOHANNES ALLART,

MDCCCVI.

VOORBERIGT.

Sedert de *verhandeling over de Nederduitſche Spelling* van den Hoogleeraar M. SIEGENBEEK, en mijne *Nederduitſche ſpraakkunst*, in naam en op last van het Staatsbewind der Bataafſche Republiek, ter bevordering eener eenpatige ſpelling uitgegeven, en in de ſcholen, als leerboeken, ingevoerd zijn, is het natuurlijk, dat het thans in het licht verſchijnende Deel mijns *Woordenboeks*, ten aanzien van de ſpelling, eenigzins verſchilt van de vorige Deelen, dewijl ik mij nu moet ſchikken naar de overeenkomst hieromtrent getroffen, en in boven genoemde verhandeling en ſpraakkunst uitgedrukt. Datgeen echter, wat het *hooſdzakelijke* der ſpelling betreft, in mijne *Inleiding* en de vorige Deelen mijns *Woordenboeks* voorgedragen, heeft geene verandering ondergaan; en het geheele onderſcheid tusſchen mijne tegenwoordige en verledene ſpelling is genoegzaam alleen in eenige onverſchillige bepalingen gelegen, b. v., om *liefelijk*, *kracht*, *antwoord* enz. te ſchrijven, waarvoor ik *lieflijk*, *kragt*, *andwoord* enz. plagt te bezigen; doch waaromtrent, gelijk ook omtrent eenige andere verſchillend geſpeld wordende woorden, ter bevordering van eenparigheid, bepaling moest gemaakt worden.

Wijders moet ik hier, met vernieuwde aandoening van droefheid, berigten, dat de eerwaard. zeer geleerde J. VAN CONVENT, welke (Zie het voorberigt van het laatst uitgekomen ſtuk mijns *Woorden-*

boeks), in opzigt tot zeker gedeelte van het werk, mijn medearbeider geworden was, den 28ste. van Maart 1805, en dus reeds kort daarna, in den bloei zijns levens, overleden is; waardoor de Maatschappij een' man van groote talenten verloren heeft, terwijl ik in hem eenen belangrijken vriend en eenen kundigen en ijverigen helper in den moeijelijksten arbeid mis. Deze korte, doch hartelijke herinnering zij aan 's Mans nagedachtenis toegewijd!

Rotterdam,
20 Nov. 1806.

O.

Ô is de veertiende letter van het Nederduitſche ABÉ, gelijk zij, onder de klinkers, de vierde in orde ſtaat. Zij wordt, door eene ronde opening van den mond, uitgeſproken, hebbende, nogtans, een dubbel geluid, alzoo zij dan eens zacht, dan eens ſcherp is. Zij is kort en zacht in *hond* en *dol*: *een dolle hond*; zij is kort en ſcherp in *nórsch en kóp*: *een nórſche kóp*. Wederom is zij lang en zacht in *koper* (metaal); zij is lang en ſcherp in *kooper*, *verkooper*. Zie hierover breeder, in de Inl. bl. 17—32.

O, een geluid, waardoor wij, op eene natuurlijke wijs, onze gewaarwordingen uitdrukken. Het is een teeken (1) van verwondering, in het algemeen: *o, welk een man!* van vrolijke, aangename verwondering: *ó, welk eenen ſchat heb ik daar aangetroffen!* van verwondering, met onaangenaamheid vergezeld: *o hemel! móet ik die ſchande beleven?* Een teeken (2) van iedere aangename gewaarwording: *o bekoorlijke avondſtond!* (3) van elke onaangename gewaarwording: *o gij kint des duyvels.* BYBELV. O, *ontrouwe vriend!* Een teeken (4) van eenen wensch, van medelijden, van vurige begeerte: *o, dat gij wijs waert! o, mogte ik dat nog beleven! o, hoe ellendig zijt gij!* In den vertrouwelijken omgang, gebruiken wij het, (5) bij iedere verandering van ons gemoed: *o; hoor nog ditmaal! o, ga zoo ſchielijk niet!* Ook bedienen wij er ons van, ſchoon er geene beweging van het gemoed bij plaats heeft: *o ja, dat weet ik wel.* Eindelijk (6) is het een teeken van uitbouzeming van het hart tot iemand, bij allerlei gewaarwordingen: *o God! gij zijt mijn toeverlaat.* PSALMBER. Men plaatst dit tusſchenwerpſel ook wel achteraan: *hij is zoo ſchoon, ó!* Men plaatst bij dit tusſchenwerpſel, gemeenlijk, eenen eerſten naamval, die, eigenlijk, niet door dit tusſchenwerpſel, maar door de betrekking, waarin de perſoon of zaak ſtaat, bepaald wordt: men neemt, daarom, ook andere naamvallen, als den derden: *o, mij ellendigen is dit ontrukt!* Eenen vierden: *o, wat ramp beleef ik nog!* J. DE DECK. bezigt het met eenen vierden naamval, zonder de beheerſching va eenig werkwoord:

o, mij verouderden, mij afgequijnden man! — Ó kerkelijken trek!

Dit tusschenwerpsel, als door de natuur zelve uitgewerkt, is bijna in alle talen *o*, *oh*. Het hebr. אה, het gr. *οἰ*, het lat. *eheu*, ons *ach* en *och* zijn daarmede naauw verwant.

OBLIE, z. n., vr., *der*, of *van de oblie*; meerv. *oblien*. Eene zeer dunne wafel. Verkleinw. *oblietje*. Zamenstell.: *obliebakker*, *obliebus*, *obliedoos*, *obliedraaijer*, anders *oblieman*, iemand, die op een draaibord, voor geld, om oblien laat draaijen; *oblieijzer*, *obliekoek* enz. Het woord is, met het fr. *oublie*, uit het lat. *oblata* afkomstig. Zie *ouwel*, dat van denzelfden oorsprong is.

OCEAAN, z. n., m., *des oceaans*, of *van den oceaan*, meerv. *oceanen*. Dit woord, uit de fabelleer der Grieken en Romeinen ontleend, is, eigenlijk, de naam van eenen zoon van Coelus en Vesta, welken men voor den God der zee hield: *op 't zilte veld van Vader Oceaan*. BOGAERT. Van hier wordt het, in navolging van oude heidensche dichters, voor de zee in het algemeen genomen; zonder meerv.: *voogt van den plas des woesten oceaans*. VOLLENH. *Een ijsre rots, die geenen aanstoot vreest, den oceaen ten trots*. VOND. *Eer de morgenzon zich in den oceaan, haar gouden spiegel, tooit*. HOOGVL. *Een moedig zeeman ploegt gerust den oceaan*. ROTG. Bijzonder beteekent het een groot gedeelte van de algemeene wereldzee, in zoover het meer dan een wereld-deel bespoelt; met een meerv.: *op dat hij zijne heerschappij met den oceaan, en d'uiterste deelen van 't Oosten bepalen zoude*. BOGAERT. In den verhevenen stijl, beduidt het eene groote meenigte van zulke dingen, die met eene volle zee kunnen vergeleken worden: *de waerheit, uit een' oceaan van schriften, opgevischt*. VOLLENH. *Wie kan den oceaan der goddelijke algenoegzaamheid peilen?* Van hier *oceaansch*: *oceaensche diepte*. VOND.

Het woord is uit het lat. *oceanus*, en dat uit het gr. *ὠκεανὸς*. In het perss. heet *ukianus* de wereldzee. Het schijnt, daarom, een woord van oosterssche herkomst te zijn. F. MARTINIUS dacht om het hebr. חוג, een kreits, omdat de wereldzee den ganschen aardbol omringt. Er is een oud woord *aach*, dat water beduidt, lat. *aqua*: misschien behoort het tot eene en dezelfde bron.

OCH, een tusschenwerpsel, waardoor wij een gelluid uit

den

den boezem ſtooten, wanneer wij eenen aandoenelijken wensch willen te kennen geven: *och, mijn vrlend! waarom luistert gij niet? Och, ware hij nooit geboren!* In dien zin, plaatst men er ook woordjes bij, om den wensch te verſterken; *och of gij naar mijnen raad gedaan hadet! och dat God gave!* Het is ook een tusſchenwerpſel, om weemoedig te klagen: *och, hoe ongelukkig ben ik! Och! heb ik dat verdiend? De kerkgront beeft, nu 't licht, och! wech is.* Vollenh. *Ende in alle wycken ſullenſe ſeggen, och! och!* Bybelv. Men plaatst, ter vermeerdering van de klagt, er ook *arm* achter: *die zij, och arm! blijmoedigh plukt.* Poot. *Och armen!* was bij de Ouden een gewone uitroep. Om, met teedere aandoening, zijne goedkeuring te toonen: *och, hoe braaf is dat! Och ja! mijn vriend!* Om elke roerende gewaarwording, bij eene zaak, die ons treft, uit te drukken: *och, hoe oodmoedig lag hij daar!* Om een onaangenaam gevoel, eene verdrietelijkheid daardoor te kennen te geven: *och, dat eeuwig klagen!* Uit de voorbeelden blijkt het, dat het, in de naamwoorden, eenen eerſten naamval bij zich heeft, en, in de werkwoorden, eene aanvoegende wijs. *Och* plagt oulings ook gebezigd te worden voor *of*, en *ochte* voor *ofte*.

OCHTEND, zie *uchtend*.

OCTOBER, z. n., m., *des octobers*, of *van den october*; zonder meerv. De tiende maand van het jaar (van het lat. *october*), die, bij de Romeinen, de achtſte was, en een en dertig dagen telt. Wij noemen deze maand *wijnmaand*, in navolging van *Karel de Groote*, omdat de wijnoogst, gemeenlijk, in dezelve voorvalt. In de achtſte eeuw had zij, bij R. Maurus, den naam van *windumanoth*, windmaand. De ſakſen noemen haar *zaad* — of *zaaimaand*.

DE, (*oode*) verouderd bijwoord. Men vindt het bij M. Stoke, bij mijn weten, maar eenmaal: *ghi moghet dat ghemaken ode.* C. van Alkemade verklaart het door *ooit*. Die beteekenis wordt door B. Huydecooper afgekeurd, die, uit den zamenhang en vergelijking van het ontkennende *node* (anders *noode* geſpeld), dat door voorvoeging van eene *n*, als *nooit* van *ooit*, van *ode* ſchijnt af te komen, dit woordje door ligtelijk, gaarn, gewillig, verklaart. Deze beteekenis bevestigt hij uit een voorbeeld bij Maerlant: *dus mach menſe verwin-*

nen ode. Lubl. de Jonge heeft het gevoelen van Huidec. voor het zijne aangenomen. Zie *noode.*

ODIEF, z. n., m., *des odiefs*, of *van den odief*; meerv. *odieven.* Zekere schaaf, bij timmerlieden dus genoemd, waarmede men lijstwerk maakt. Men noemt het lijstje zelf, daarmede gemaakt, ook wel met denzelfden naam. Sommige timmerlieden heeten haar *ojief.*

OEFENEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik oefende*, *heb geoefend.* Door dikmaals herhaalde bewegingen, ook door gedurige behandeling vaardigheid veroorzaken: *krijgsvolk in den wapenhandel oefenen. Hij is een geoefend soldaat. Zich oefenen. Zich in de talen oefenen.* Wijders verliest men het denkbeeld eener herhaalde handeling, en dat van plegen en doen blijft slechts over, als: *wraak oefenen. Geregtigheid oefenen. Hij oefende geweld. Het oeffent alle de macht van 't eerste Beest.* Bybelv. In den dagelijkschen stijl gebruikt men het onzijdig, met *hebben*; in den zin van tot stichting van anderen, over godsdienstige waarheden, openlijk, in een of ander huis, te spreken: *wie zal overmorgen oefenen?* Oud. werd het voor bouwen, bebouwen (van het land) gebezigd: *het land oefenen.* Ook voor eer bewijzen, aanbidden: *alsø dese luden haer goden geoefent hebben.* Bybel 1477. Van hier: *oefenaar*, *oefening.* Zamenstell.: *oefenkamer*, *oefenplaats*, *oefenschool* enz.

Oefenen, hoogd. *üben*, bij Notk. Ottfried en anderen *uoben*, *uaben*, angels. *ywan*, nederf. *öven*, zw. *ofva*, deen. *öve.* Het lat. *opus*, *operari* behoort hierheen zeker. Ons *oefenen* schijnt een voorddur. werkw. van het oude *oefen* te zijn. Zoo heeft Notk. *uoben* en *uoberen.* In eene *voorrede*, voor eenen ouden duitschen *Bijbel*, te Keulen, voor het jaar 1488, gedrukt, leest men: *daermede sich te oeven.* Zoo ook aldaar het naamw. *oevyngh.*

OEGEN, onz. w., gelijkvl. *Ik oegde*, *heb* geoegd. Een zeer oud woord, dat, in onze alleroudste schriften gevonden wordt, in de beteekenis van moeten, behooren. Het komt voor in de Alrenyeste Wilckoerren van Langewolt, van het jaar 1282: *dan oegen de eerste kinder dat halve bodelgoet daer af tho nemen. Daerna soe oecht zij dat bodel — to den halven gude to leggen.* Het komt overeen met het engelsche verled. deelw. *ought*, dat eveneens gebruikt wordt. Het beteekent, ei-

eigenlijk, *hebben*, dat den zin van moeten heeft, als: *ik heb mij te wachten.* Het is hetzelfde woord als het angelſ. *oegan*, hebben, gr. ἐχειν. In de oudvrieſche taal, leest men bij SCHOT. BESCHR. VAN FRIESL.: *ſo aeghma* (behoort men) *ſijn fora hand of to ſlaen.* Zie *eigen* en *ig.*

OEGST, zie *oogst.*

OEI, zie *oi.*

OEKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik oekte, heb geoekt.* Verouderd woord, dat vermeerderen beteekent. C. VAN ALKEMADE teekent op M. STOKE (waar dezelve zegt:

Theofana die Keiſerinne,
Ende daer toe emmer AUGUSTA.)

het volgende aan: AUGUSTA, *oeckende, in oud Duits, vermeerderſe des rijks.* Dit *oeken* is de bron van ons *woeker*, waarvoor, oudtijds, *oeker* geſchreven is, en behoort tot eenen oorſprong met *ook.* *Oeken* is het angelſ. *ecan*, *eacan*, *oecan*, moesog. *aukan*, lat. *augere*, gr. αυξειν.

OELZAAD, zie *heulzaad.*

OEN, een klemſtaartige basterduitgang, die aan het einde van eenige zelfſtandige naamwoorden gevonden wordt, als: *kattoen, blazoen, latoen, plantſoen, feſtoen* enz. Deze uitgang is, door de Franſchen, tot ons gekomen, die denzelven waarſchijnlijk van de Italianen hebben, welke er zich van bedienen, om iets, dat groot is, uittedrukken; zoo is b. v. *caſa*, in het ital., een huis, *caſina* een huisje, en *caſone* een groot huis. Velen dezer woorden worden, bij ons, in het onzijdige geſlacht gebruikt, als *fatſoen, galjoen, latoen, menizoen, vermiljoen* enz.

OER, *oir*, zie *oor.*

OEST, zie *oogst.*

OEST, z. n., m., *van den oest*; meerv. *oesten.* Het zelfde als noest, knoest, kwast in eenig hout: *men weet wel, die een harden oest met ſtampe beijtels kerven moest* enz. P. BAARDT. In Groning. is dit woord veel in gebruik.

OESTAL, (bij KIL. *oestal, oestele, oestael, oyſtal, oostal*), z. n.; meerv. *oestalen*, (*oestelen*). Een ſtormtuig, hetwelk men, oudtijds, in het belegeren van ſteden gebruikte, om daarmede zware pijlen te werpen; de *Catapulta* der Romeinen. Men vindt het driemaal bij

M. STOKE gebruikt, zonder dat eene der plaatſen het geſlacht beſlist. Het, door A. KLUIT, uit dien Schrijver, in de *Naaml.* van HOOGSTR., bijgebragte *met groten oestal* lees ik, in de uitgaaf, door ALKEMADE bearbeid, *met groten oestlen.* Ook een verheven tuig, waarin men misdadigers, welke men pijnigen en uitrekken wilde, ophing: *ende greep Sinte Vincentius, ende lieten hangen in een oeſtel, en lieten wtrecken.* DER SIELEN-TROEST. Eindelijk beteekende het eenen ſtut, bij Kn. *ſtatumen.* HUIDECOPER zegt: *mogelijk is het, in zijnen oorſprong, niet anders dan hoogſtel.* Dan zoude het woord van het manl. geſlacht zijn.

OESTEN, zie *oogſten.*

OESTER, z. n., m, *des oesters,* of *van den oester*; meerv. *oesters, oesteren.* Een bekende ſchelpvisch, bij velen voor eene lekkernij gehouden: *de ſtoute zwemmer haelt voor hem den oester uit den gront der zee.* ANTON. Zamenſtell.: *paarleoester* (*pareloester*). — *Oesterbaard, oesterbak, oesterbank, oestereter, oesterhuis, oesterkreek, oesterman, oestermesje, oesterpastei, oesterplaat,* eene kreek, waar oesters groeijen, *oesterput,* eene ondiepte, waar men oesters plant, om vet te laten worden, *oesterſchelp, oesterſchip, oesterſchuit, oesterton, oestervat, oestervaatje* enz.

De naam van dezen ſchelpvisch is, in vele Europeſche talen, gelijk. In het hoogd. *auster* en *öster,* nederſ. *oster,* zw. *ostra,* angelſ. *ostre,* eng. *oyster,* fr. *huitre,* ital. *ostrica,* ſp. *ostra,* walliſ. *vestrem,* bretan. *istr,* lat. *ostrea, ostreum,* gr. ὀστρεον.

OEVEL, zie *euvel.*

OEVER, z. n., m., *des oevers,* of *van den oever*; meerv. *oevers.* Waterkant, zoom van vaste aarde langs een water: *digt bij den oever.* HOOGVL. *Naer den dorren oever.* VOND. In het bijzonder, zeeſtrand: *welk net de viſſchers aan den oever (der zee) optrekken.* HAMELSV. — *Zant aen den oever der zee.* BYBELV. De kant of rand eener rivier: *voor Jephtha vlught naer d'oevers der Jordaen.* VOND. *'k Hoor zwanen met bevalligheit omtrent Meanders oever queelen.* POOT. De uiterſte rand, of kant eens dings: *op den oever des grafs ſtaande.* SELS. Oneig.: *hij is aan den oever des doods geweest. Dus zong Simeon op den oever des doots eenen lofzang.* H. SCHIM. Men vindt, bij VOND. en nog vroegere ſchrijvers, dit woord

woord ook onz. gebruikt. In Gelderl. hoort men gewoonelijk: *er ligt hout op het oever.* Het manl. geſlacht is meest in gebruik.

Zamenſtell.: *oeveraas*, anders *haft*, *oeverzand*, enz.

Oever, hoogd. *ufer*, nederſ. *ëver*, angelſ. *ofer*, bij KIL. en M. ST. ook *over*, oudvriesch *owera*, deen. *aabred.* FRISCH denkt, dat het uit *overvaren* ontſtaan zij; eene plaats, waar eene overvaart is. WICHT leidt het van het oude *aa*, *au*, water, en *weer*, een dam, af. Het eenvoudigſte is, dat men het uit eene bron, met *over*, afleide. Het wortelwoord zij dan *op*, het welk iets, dat verheven is en uitſteekt, te kennen geeft.

OEVEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik oeverde*, *heb geoeverd.* Verouderd woord, hetwelk MEYER door begeeren, eiſchen verklaart; bij KIL. anders *nuveren*, *uveren.*

OF (oudt. *oft*), een voegwoord, waarvan men zich, in het gemeen, in twijfelachtige of onzekere omſtandigheden bedient, vereiſchende, zoodra er niets ſtelligs of volſtrekts gezegd wordt, eene aanvoegende wijs: *ik zal vragen, of hij het zich nog wel herinnert. Beproef eens, of hij het toeſtemt. Zij twijfelden zeer, of het dus voorgevallen ware. Of hij mij gekend hebbe, is daaruit niet gebleken. Ik wanhoop, of hij wel beter worde. Ik heb niet kunnen vernemen, of zij den brief gelezen hadden, of niet. Ik verſtond niet, welken zij bedoelden, of mij of hem. Of het kwame te regenen, zal ik u eenen mantel laten brengen.* Men gebruikt het ook voor *als of*: *hij geliet zich, of hem dit morren tegen de borst ware. Hij gelaat zich, oft hij dier partije gunſt toedroege.* HOOFT. Zoo ook reeds in oude ſchriften: *dat hore moeder ſolde gehadt hebben, offte ſe levede.* WILCKOER. v. LANGEWOLT. Men vindt het ook als een voegwoord van toeſtemming, toegeving: *of gij dat zegt, het kan niet baten. Men kan hem niet aanzien, of hij lacht. Wie is er zo vreemdt, oft hij en roept hier?* HOOFT. *Naauwlijks hadden wij den uithoek bereikt, of ons ſchip ſtiet aan den grond. Ik weet niet beter, of hij is dood.* De ouden ſchijnen het ook voor *zoo, indien*, gebruikt te hebben. In dien zin komt het bij J. v. MAERLANT voor: *ſegt annen, of 't ghy's ſyt beraden.* Zoo ook GULD. THR.: *in Duutſche of in Latijn, of ghi Latijn verſtaet.* Het eng. *if.*

Of, *oft*, hoogd. *ob*, nederſ. *of*, *oft*, *ofte*, ijsl. *ef*, eng. *if*, *as if*, ULPHIL. *jabai*, *jau*, *gau*, ISIDOR. en KER. *ibu*, OTFRID. *oba*, WILLER. *obe*, *avo*, deen. *om*.

OF (*oft*, *ofte*), een voegwoord van uitſluiting, onderſcheiding, ook wel van opheldering: *hij moet te laat uitgereden zijn, of een ongeluk gekregen hebben. Geef mij het boek, of mijn geld. Of ik, of gij moet het doen. Het zij hem het geld verleid, of zijne vleijers hem daartoe overgehaald hebben. Ik weet niet of zij komen, of (ofte) te huis blijven. Hoe gaat het met uwen broeder? Is hij verreisd? Of is hij ziek? Of heeft hij zoo vele bezigheden? Of wil hij niet?* Menigmaal dient dit voegwoord tot verklaring of opheldering: *alle menſchen kunnen geen heeren zijn, of anderen bevelen voorſchrijven. Tartarus emeticus, of braakwijnſteen.* In het gemeene leven, gebruikt men het dikwijls, om een onzeker getal uit te drukken: *eene el of zes. Een ſtuk of tien.*

Dit voegwoord luidt in het hoogd, *oder*, angelſ. *athor*, nederſ. *edder*, *ör*, *of*, *ofte*, *efte*, eng. *or*, bij oude nederd. ſchrijvers *jof*, *jofte*, bij oude hoogduitſche ſchrijvers *od*, ISIDOR. *odho*, KER. *edo*, *edeo*, OTFR. *odo*, ULPHIL. *aiththan*, *aiththau*, lat. *aut*, gr. η, ητε, ητοι. hebr. אוֹ, arab. ﻋﻠﻰ.

OFFER, z. n., o., *des offers*, of *van het offer*; meerv. *offers* en, in dichtmaat, ſomtijds ook *offeren*. Elk zigtbaar ding, hetwelk men der Godheid, tot een teeken van zijne eigene overgaaf aan Dezelve, toebrengt: *een bloedig offer* of *ſlagtoffer*, als het in een levend dier beſtaat, dat geſlagt wordt. *Pan ſchortte het offer.* VOND. Verder, elke zaak, welke men, ten teeken van eerbiedige onderwerping, aan het Opperwezen toewijdt: *laat uw hemelsch rijxgezagh 't gebrekkigh offer hier verdragen.* POOT. *Dit offer kan uw heilig oog behaagen.* Ps. van J. E. VOET. Wijders, alles, wat, tot inſtandhouding van den plegtigen godsdienst en deszelfs dienaars, gegeven wordt. Van hier alle andere gedwongene giften, met hoog gezag gevorderd: *hij moet ten offer komen.* In oneigenlijke beteekenis, is het eene zaak, den eigendom van welke men, om eens anders wil, varen laat; als ook een voorwerp, waarop eens anders ſchuld overgedragen wordt; en, verder, elk ding, dat het voorwerp van een kwaad is, dat door anderen aan

het

hetzelve toegevoegd wordt; wanneer het beeld van een bloedig offer ontleend is: *hij werd weldra een offer van de woede des volks. Vaak wordt de onschuld een offer van vervloekte baatzucht.*

Men vindt dit woord, dat, thands, meest onzijdig gebruikt wordt, ook in het manl. gesl. gebezigd: *brengt niet meer vergeefschen offer.* BYBELV. *Toen de vlam al den offer hadde afgeweit.* VOND. *Verfraaijen met den offer.* HOOFT. *Laet dat ons vollen offer zijn.* HUYGENS. Zamenstell.: *avondoffer, brandoffer, dankoffer, hefoffer, lijkoffer, morgenoffer, schuldoffer, slagtoffer, zoenoffer,* enz. Voorts: *offerambt, offerbeest, offerbloed, offerbus, offerdienst, offerdier, offergeld, offergewaad, offerhuis, offerkelk, offerkist, offerkleed, offerkoek, offermaal, offermes, offerpenning, offerplegtigheid, offerpriester, offervat, offervinder,* voor iemand, die het offer nasporende, onderzoekt, vindt en voorzegt, wat te gebeuren staat; *offerwet, offerwijn,* enz.

Offer, bij ISIDOR. *offerung,* OTFR. *oppher,* TATIAN, *opphar,* hoogd. *opfer,* deen. en zw. *offer,* wallis. *abert,* boh. *ober.* Het is niet noodig, om hetzelve uit het lat. *offerre, obferre,* of zelfs uit het gr. επιφερα af te leiden: wij hebben een oud woord *beren,* dragen, waarvan *opbeuren;* zoodat het eene letterlijke overzetting van de latijnsche uitdrukking kan zijn. Zoo heet in het angelf. *tober* een offer, van *toberan,* toebrengen, als zeidet gij *toebeuren.*

OFFERANDE, z. n., vr., *der,* of *van de offerande;* meerv. *offeranden.* Het zelfde als offer: *door eene kostelijke offerhande.* VOND. *Zie, welk een offerhande ik aen uw strenghèit wij*, J. DE HAES. Het is een onduitsch woord, uit het fr. *offrande,* van het basterdlatijn *offerenda,* zonder *h* te spellen, waarvoor men, in goed duitsch, zegt *offer.* Zie INL. bl. 65.

OFFEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik offerde, heb geofferd.* Een offer aan de Godheid brengen: *zijn heerlijke uitvaart, om den Goden te offeren.* BOGAART. *Stieren offeren.* Uit eerbiedigheid schenken: *'k dacht mijn schoone een zoet rozekransje t' offren.* POOT. Prijsgeven, aan eens anders geweld overgeven: *D' Egiptsche bloedaert heeft aan Cezars haet door schelmsche list de zuil van uw' Staet geofferd.* J. DE HAAS. In het gemeen, schenken, geven: *zij offert haren zoon de wapens van Vulkaan,*

het harnas, ſchilt, en degen. VOND. Even gelijk *efer*, zoo komt *offeren*, in de dagelijkſche taal, ook voor gedwongen geven voor: *wij moeten al weder aan het offeren.* Zamenſtell.: *opofferen.* Van hier: *offeraar, offering*, bij HOOGST., enz.

OFFICIER, z. n., m., *des officiers*, of *van den officier*; meerv. *officiers, officieren.* Uit het fr. *officier.* In het gemeen iemand, die een openbaar ambt bekleedt. Zoo noemen wij nog eenen ſchout *officier*, of *hoofdofficier.* In de gewone beteekenis, is het een bevelhebber bij het krijgsvolk; ook wel bij de gewapende burgerij.

OFSCHOON, voegwoord van toegeving; hoezeer, alhoewel. Het enkele *ſchoon* wordt meest gebruikt. Naar mate de zin vordert, plaatst men er eene aantoonende of eene aanvoegende wijs bij. Eene aantoonende wijs, als men iets ſtelligs er mede aantoont: *offchoon het reeds zomer is, nogtans ga ik nog niet naar buiten.* Eene aanvoegende wijs, als men iets in het onzekere laat: *ik zoude niet vreezen, offchoon nu een leger voor de poorten verſchene.* Oudtijds ſplitſte men dit voegwoord: *doch of al ſchoon de ſlaep van mij was afgeweken.* CATS. Vooral, door het invoegen van een voornaamwoord: *of mij ſchoon een leger belegerde.* BYBELV. Van twee voornaamwoorden: *of ghij mij ſchoon brandofferen offeret.* BYBELV. Van een bijvoegl. voornaamw. met zijn naamwoord: *of hare golven ſchoon woeden.* DORESLAERS *Overz.* Van het voornaamwoord vervangende *het* en een naamwoord: *of het velen ſchoon ſpeet.* DE DECK. Het is zamen geſteld uit *of* en het voegwoord *ſchoon.* Zie *ſchoon.*

OGE, zie *oog, oge.*

OI, tusſchenwerpſel, waardoor men de aandoening van een ontſteld gemoed te kennen geeft: *oij me! rampſpoedighe vrouwe!* RODENBURGH. Bij HUYGENS ook *oei*, bij OUDAAN *oij.*

OIR, zie *oor.*

OIRBAAR enz., zie *oorbaar.*

OKER, (oudtijds ook *ooker*) z. n., m., *des okers*, of *van den oker*; zonder meerv. Eene verwſoort, die uit zuivere metalen, door zuur opgelost, gemaakt wordt, en, naar den aard der metalen, hare kleur heeft. Men vindt *gelen oker* en *rooden oker*, anders *engelsch bruin* genaamd. *Vier manieren van verwen — den ghelen oker een van die vieren.* VAN MANDER.

O-

Oker, hoogd. *ocher*, fr. *ocre*, *ochre*, eng. *ochre*, ital. *ocra*. Het is uit het lat. *ochra*, en gr. ὠχρα: ὠχρος is bleek, bleekgeel.

OKERNOOT, (*okkernoot*) z. n., vr., *der*, of *van de okernoot*; meerv. *okernoten*. Walnoot, groote noot. Van hier: *okernotenboom*, in het oudvlaamsch *okeler*. De eerſte helft des woords brengt TEN KATE tot het angelſ. *ecan*, *ican*, vermeerderen, waarvan ons oude *oeken*; om de uitſtekende grootheid van deze noot.

OKSEL, z. n., m., *des okſels*, of *van den okſel*, meerv. *okſels*, *okſelen*. Holligheid onder den arm: *onder zijn ockſelen*. K. v. MAND. *De elle tot den oxel toe genomen*. BYBELV. zam.: *okſelhaar*, *okſelſchrooi*, *okſelſtuk*, in een hemd, *okſelſtank*. Bij OUDAAN vindt men *knieokſel*: *in uw heyl'ge naam wij wormkens ons knyeoxel vouwen*. Misſchien uit het lat. *axilla*, fr. *aiſſelle*, hoogd. *achſel*.

OKSHOOFD, z. n., o., *des okshoofds*, of *van het okshoofd*; meerv. *okshoofden*. Een zeker groot vat voor wijn of bier. Bij de bierbrouwers maken twee okshoofden eene pijp, eene trom, of een ſtukvat uit. Bij KIL. luidt het *ockshoud*, *oghshood* (*hood* bij HUYGENS voor *hoofd*, gelijk de Dordenaars ſomtijds ook nog zeggen), nederſ. *oxhoofd*, hoogd. *oxhoft*, eng. *haghshead*, zw. *oxhufvud*. Zeer waarſchijnlijk is ons woord het oorſpronkelijke, in andere talen overgenomen. Misſchien is, bij eene of andere gelegenheid, eene grootere ſoort van wijnvaten met eenen oſſenkop geteekend, dat tot deze benaming aanleiding kan gegeven hebben.

OKSOEN, (bij KIL. *ockſuine*) z. n., o., *des okſoens*, of *van het okſoen*; meerv. *okſoenen*. Verouderd onduitſch woord, in de beteekenis van aanleidende oorzaak, gelegenheid; uit het fr. *occaſion*, lat. *occaſio*. Zoo zegt M. STOKE: *dit ocſoen*. En in den SPIEGEL HISTORIAAL: *dan dit ocſoen en deſen raet*.

OLEANDER, *oleanderboom*, zie *rozenlaurier*.

OLIE, z. n., vr., *der*, of *van de olie*; meerv. *olien*, als van meer ſoorten geſproken wordt. Eene vloeijende vette ſtof, die zich in water niet of zeer weinig laat oplosſen, ligt brandbaar, en uit verlerlei ligchamen getrokken: *olie van amandelen*, *lelien*, *rozen*, *raapzaad* enz. *Olie perſen*. *Olie ſlaan*. In het gemeene leven, heet men raap- of lijnolie ſlechts *olie*. *Olie in de lamp branden*. *Als zij de olie in de brandende lamp zagen*

ſper-

ſperken. VOND. Zoo noemt men ook olie van olijven, in het dagelijkſche leven, *olie*, of *boomolie.* In de *Overzett.* van den BIJB. wordt de olijfolie altijd ſlechts *olie* geheeten. *Dat is zoo vet als olie. Dat gaat er in als olie. Met olie zalven*, dat is met olie van welriekende ſpeſerijen. *De heilige olie*, het laatſte olieſel. *Dat is olie in het vuur*, dat maakt de driften nog oploopender, den toorn heviger, den twist feller. *De Edelen en grooten ſmeeten olie in het vuur der burgerlijke beroerte.* WAGENAER. *Olie* heeft, in de zamenſtelling van eenige woorden, ook wel de beteekenis van eenen olijf, als: *olieknods*, *olieloof*, beide woorden bij POOT, *olieroos*, bij MOONEN. Oneig. voor geld: *daar moet olie wezen.* Van hier: *olieachtig*, *olieachtigheid.* Zam.: *oliebak*, *olieblok*, *oliehoom*, (oul. voor *olijfboom*: *haelt zwighen des oliboems.* BYB. 1477.), *oliedroesſem*, *oliehef*, *oliekan*, *oliekoek*, *oliekruik*, *oliemolen*, *oliepers*, *oliepot*, *olierijk*, *olieſlager*, *olieſteen*, *olieton*, *olievat*, *olieverw*, *olieverkooper*, *oliezacht*, bij CAMPH enz. — *Balſemolie*, *boomolie*, *nootolie*, *rottingolie* enz.

Olie, reeds bij ISIDOR. *ole*, OTFRID. *oli*, hoogd. *öhl*, nederſ. *ölje*, ULPHIL. *aley*, zw. *olja*, angelſ. *ele*, eng. *oil*, boh. *oleg*, krain. *voile*, pool. *oley*, fr. *huile*, ital. *oglio*, lat. *oleum*, gr. ελαιον. De oorſpronkelijke beteekenis ſchijnt die van een vloeibaar, vetachtig ligchaam geweest te zijn; van hier, dat in het angelſ. zwaar, vet en voedzaam bier *eala* heet, eng. *ale*, zw. *oel*, ijsl. *aul*, lett. *aulus*, esthn. *olei*, *oellut*, nederſ. *öhl*, waarmede men ουλαι, dat bij EUSTATHIUS voorkomt, kan vergelijken. Zie ons *aal.* In de noordſche talen is *elfve*, *elf*, een vloed, waarvan de rivier *de Elve* nog haren naam heeft, en *oli* heet, in Patagonie, water en ook olie. Neemt men dit alles in aanmerking, dan is het niet noodig, om *olie* juist van het lat. *oleum* af te leiden, naardien toch het ganſche noordelijke Europe een vloeijend vet wel zal kunnen benoemd hebben, eer het aan de Romeinen kennis kreeg.

OLIEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik oliede*, *heb geolied.* Met olie beſtrijken. Van hier *olieſel: eenen zieken het laatſte olieſel geven.*

OLIFANT, (*elefant*) z. n., m., *des olifants*, of *van den olifant*; meerv. *olifanten.* Een Indisch dier, misſchien het grootſte van al de viervoetige dieren: *met zijnen olifant.*

fant. VOND. *Van den gaenden berg der heete middaglanden, den grooten olifant.* POOT. Het woord, schoon van het wijfje gebezigd, blijft, letterkundig, mannelijk: *ik zag den olifant met haar jong, hetwelk zij beschermde.* Zamenstell.: *olifantsbeen*, oneig. een heel dik been, *olifantssnuit*, *olifantstand*. *Olifant*, *elefant* is uit het lat. *elephas*, gr. ελεφας. Gelijk het dier, zoo is deszelfs naam, zeker, uit het oosten. SCHINDLERUS leidt het van het arab. *pil*, met het lidwoord *al*, *el*, af. Zeker is het, dat ivoor, in de *chald. Overzett.* van den BYB., tanden van den *Pil* heeten. BOCHART meent zelfs, dat de naam van den Olifant, bij de Ethiopiers, Egyptenaars en bewoners van het uiterste Indie, *Pil* zoude geweest zijn. Dit dier zoude dan, uit hoofde zijner verbazende grootte, dezen naam dragen, daar פיל, bij de Arabieren, in wasdom en grootte toenemen te kennen geeft. ADELUNG brengt de eerste lettergreep van dit woord *el*, *ol* tot een oud stamwoord *al*, *el*, hoog, groot. Zie *olm*.

OLIJF, z. n., m., *des olijfs*, of *van den olijf*; meerv. *olijven*. Die boom, uit wiens beziën de boomolie geperst wordt; anders *olieboom*: *den olijf boven alle andere boomen te achten.* VOND. *Zoo deelt d' olijf, om zijn prijswaerdigheit een heilig merk van den godtlieven vrede* enz. POOT. Reeds van ouds was hij een zinnebeeld des vredes: *met gezegenden olijf verciert.* VOND. Voor de vrucht zelve is het woord vrouwelijk: *die met de groene olijf nog praelen kan.* VOND. Van hier het onverbuigb. *olijven*: *eene tafel van olijven hout.* Zam.: *olijfberg*, *olijfblad*, *olijfboom*, *olijfkrans*, *olijfolie* (*olijvenolie*) *olijftak*, *olijfverwig*, *olijvenkleur*, *olijvenoogst*, *olijvenvormig* enz.

OLIJK. Zie *oolijk*.

OLIMP, z. n., m., *des olimps*, of *van den olimp*, het meerv. is buiten gebruik. Van het gr. en lat. *olympus*. Een gebergte in Thessalien, het welk zich met eenige spitsen in de wolken verheft, en in de fabelleer der Grieken en Romeinen, de woning van Jupiter en de opperste Goden was. *Van den hoogen olimp.* VOND.

OLLEN, z. n., meerv. Prullen, vodden. Het komt, in de dagelijksche taal slechts, voor: *hij maakt, op het papier, niet dan ollen en haken.*

OLM, zie *molm*. In het nederf. is het ook *ulm*, *olm*.

Bij

Bij KIL. is *olm* ook eene ſoort van hagedis, een ſalamander, bij hem ook *molck* genaamd. Eindelijk verklaart hij *olm* door eene hoogte, een heuveltje, anders *holm*.

OLM, z. n., m., *des olms*, of *van den olm*; meerv. *olmen*. Eene ſoort van hoogen inlandſchen boom, behoorende tot de ijpen, hebbende, om de dunne takken ruweren bast, dan de ijpen: *en huwt den wijnſtock aen den olm*. VOND. *Duiven van den hoogen olm gevlogen*. ANTONID. van hier: *olmboom*, *olmbosch*, *olmmei*, *olmtak*.

Olm, hoogd. *ulme*, angelſ. *elm*, eng. *elm*, zw. *ulm*, deen. *alm*, ijsl. *almur*, lat. *ulmus*, ital. *olmo*, fr. *orme*. Omdat deze boom, in geheel Europe, inlandſch is, brengt ADELUNG al deze namen tot eenen algemeenen oorſprong, tot het oude ſtamwoord *al*, *el*, hoog, groot; omdat de ſchielijke groei van dezen boom, tot eene aanzienelijke hoogte, elk in de oogen valt. Hierheen zoude, dan, ook het lat. *alnus*, elzenboom, behooren.

OM, (1) een voorzetſel, dat in verſcheidene beteekenisſen gebruikt wordt. *Voor eerst* geeft het te kennen de rigting van eene beweging rondom iets, of ook langs het grootſte gedeelte van den omvang van iets: *zich om eene ſtad legeren*. *Eenen mantel om den rug hangen*. *Hij wringt hun de koord om hals en handen*. DE DECK. *Gelijk een wolf om de volle ſchaepskoei loert*. VOND. *Met honig om den mond*. *Een krans van bloemen om het hoofd*. *Iemand om de middel vatten*. *Zij viel hem om den hals*. Oneigenlijk, beduidt het eene onbepaalde nabijheid van eenen oord of tijd. In den eerſten zin, zeggen de zeelieden: *den ſteven om de west wenden*. *Des wij 't aanſtonds om de west wendden*. BOGAERT. Zoo ook: *om hoog zien*. *Om laag komen*. In den anderen zin, gebruiken wij het, in de dagelijkſche taal: *ik ben er om den middag weer*. *Hij komt om drie uren thuis*. *Hij vertrekt om Pinkſteren*. *Ten tweede* heeft het de beteekenis van na; misſchien eene figuur van de vorige: *om den anderen dag heb ik de koorts*. *De maen, die om de maent haren kreits voltrekt*. VOND. *Ten derde* beduidt het een voorwerp; en wel een voorwerp van verlies: *iemand om het leven brengen*. *Om het leven komen*. *Om neeringe te koomen*. HOOFT. *Hoe mijn broeder raeckte om hals*. VOND. Een voorwerp van onaangename gemoedsbewegingen: *hij ſchreit om u*.

Ween

Ween niet om dit verlies. Van allerlei ernſtige poging: *zij ſmeekte om het leven. Om al zijne bezittingen ſpelen. Ik zal om het noodige geld ſchrijven. Om onderhoud vragen. Om raad vragen. Zij riepen allen om wraak.* Hierheen behoort de uitdrukking, waar het eenen loon of prijs aanduidt: *om den kost arbeiden. Hij dient om loon. Ik wil het u om het halve geld geven. Worden niet twee muschkens om een penningcksken verkocht?* BYBELV. *Ten vierde*, beteekent het eene beweegreden, eene oorzaak: *hij wordt om zijne misdaden gebannen. Hij arbeidt om ſtrijd. Hij wordt om eene beuzeling oploopend. Ik doe het om best. Het is maar om een paar dagen te doen. En ondertusſchen komt dees landplaag om mijn' zoon.* VOND. Hierheen behooren de zamenſtellingen *daarom*, *hierom*, *waarom*, *ergensom*, *nergensom*. In dezen zin voegt men er ook het naamwoord *wil* bij: *doe het om mijns broeders* wil. *Ik bid u om Gods wil*: hier zeide men oudtijds: *om Gode*. Eindelijk gebruikt men het in den zin van aan, tot. Zoo komt het voor in het op- of rugſchrift van eenige brieven, of liever van toegenepene briefjes, welke men aan vertrouwde vrienden ſchrijft: het gebruik verkiest dan *omme: omme den Heer* enz.

(2) *Om* wordt ook als een voegwoord gebezigd, wanneer men er de onbepaalde wijs met *te* achter plaatst, en daardoor eene bedoeling, een oogwit te kennen geeft: *met oopen hof houden, om meenigte van uitlandſche heeren t' onthalen.* HOOFT. *Hij deed dit, om haar te behagen.* Somtijds verwisſelt het met *van*: *hij gaf den overſte onthiet, om zich meester der ſtad te maken.* Hierop zegt L. TEN KATE. „ *van zich meester der ſtad te ma-* „ *ken* is volgens het gebruik en buiten duisterheid van „ zin." In vorige tijden, liet men *te* weg, om, daardoor, den lijdenden van den bedrijvenden vorm te onderſcheiden. De aanmerking is door HOOFT gemaakt, die zegt: „ *een man goedt om bevechten* is goedt om be- „ vochten te worden. *Een man goedt om te bevechten* „ is goedt om eenen andren te bevechten." Bij DECKER vindt men ook meer dan eens dit onderſcheid in het oog gehouden. Zoo leest men bij hem: *onkantzaem om bewonen.* En bij D. HEINS: *hoe qualijk ist om doen?* In onze BYBELV. lezen wij daarom van *dingen ſwaer om verklaeren*, dat is *om verklaerd te worden.* Ik kan niet zien, waar-

waarom dit noodig zij, daar men, hier, even goed *zoude om te verklaren* had kunnen zetten. Men kan, als men de duidelijkheid flechts beware, veilig, allerwegen, *te* gebruiken. Dit voegwoord *om* mag men weglaten, als het geene bedoeling of oogwit aanduidt, als: *ik acht het overtollig, om van dit onderwerp meer te ſpreken.* Men zegge liever: *ik acht het overtollig, van dit onderwerp meer te ſpreken.*

(3) *Om* is, laatſtelijk, een bijwoord. Zoo gebruikt men het, in het gemeene leven, in tegenſtelling van den kortſten weg: *van Groningen over Koevorden naar Zwol te reizen, is zeer om.* Om een einde aan te toonen: *de week is haast om.* Ook om eene verandering te kennen te geven: *de wind is om.* Men verdubbelt het ook: *om en om*, voor aan alle kanten. *Mijn hart keert om en om.* H. Schim. Hieruit is *ommentom*, door verbaſtering, ontſtaan. In zamenſtelling wordt *om* ook gebruikt; en wel met andere voorzetſels, met bijwoorden en voegwoorden, het zij voor- het zij achteraan, als: *omdat, omher, rondom, kortom, daarom, hierom, waarom* enz. Met zelfſtandige naamwoorden, als: *omweg, omkreits, omhangſel* enz. Als voorzetſel wordt het ook met werkwoorden zamen gevoegd, en is dan een ſcheidbaar, en dan weder een onſcheidbaar voorzetſel, naarmate de verſchillende beteekenisſen der werkwoorden zulks ſomwijlen vorderen. Scheidbaar is het in *ombuigen, boog om, omgebogen, om te buigen.* Onſcheidbaar in *omringen, omringde, omringd, te omringen.* Werkwoorden, dus zamen geſteld, beteekenen of eene rigting, eene ſtrekking in het ronde, als: *omdraaijen, omgaan, omgeven, omſingelen;* of eene plaatſing van het voorſte deel naar achteren toe, als: *omſtaan, omkijken, zich omkeeren;* of eene plaatſing van het onderſte naar boven toe, als: *omploegen, ombouwen, omgraven;* of van het eene door het andere, als: *omroeren, omſchommelen, omhutſelen, omſchudden;* of van het eene in de plaats van het andere, als: *omzetten, omzitten: gaan omzitten;* of eene rigting naar verſcheidene plaatſen heen, als: *omhooren, omdolen, omzien, omloopen;* of het brengen van eene regte in eene ſchuinſe rigting, het brengen op zijde, als: *ombuigen, omliggen, ombaitelen, omſmijten, omboorden*, dat tevens ook eene ſtrekking in het ronde aanduidt; of eene ver-

anderíng te wege brengen, als *omkoopen*, *ompraten*; of eene herhaling, eene verbetering, als: *omſmelten*; of eindelijk een einde van iets, als: *ombrengen*, *omkomen*.

Onze rijke taal kan, door dit voorzetſel, nieuwe werkwoorden vormen, gelijk, in de laatſte tijden, vele dergelijke gebruikt zijn, welke men bij de ouden niet aantreft. In het vormen, zondige men maar niet tegen de regelmaat der taal.

Om de voetmaat, gebruiken de dichters dikmaals *omme* voor *om*: *ommezwaaijen*, *ommezwerven*: *Beſchouw een oogenblik mijn deerlijk ommezwerven*. L. W. VAN MERKEN. De ouden gebruikten ſomtijds, in zamenſt. *om* voor *ont*, als: *ombijt* voor *ontbijt*, *ombieden* voor *ontbieden* enz.

Dit oude voorzetſel luidt reeds, bij ISIDOR. KERO en anderen, *umbi*, *umbe*, waarmede het griekſche *αμφι* en het lat. *amb* overeenkomen. In het angelſ. is het *emb*, *ymb*, hoogd. *um* en oudtijds *umb*, zw. *om*, ijsl. *um*, wall. *am*, deen. *omme*, finl. *umbi*. Het denkbeeld van eenen grooteren omſlag, in tegenſtelling van den kortſten weg, is, zeker, het oorſpronkelijke.

)MARBEIDEN, bedr. w., gelijkvl. van het ſcheidb. voorz. *om* en *arbeiden*: *ik arbeidde om*, *heb omgearbeid*. Zoo arbeiden, dat het onderſte boven kome. Men gebruikt het voor omploegen: *het land omarbeiden*. Ook wordt het van andere dingen gebezigd, in de beteekenis van eene verandering aan iets te weeg te brengen: *een boek overzetten*, *en zoodanig omarbeiden*, *dat* enz.

)MARMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *armen*, dat buiten zamenſt. niet gebruikt wordt: *ik omarmde*, *heb omarmd*. Met de armen omvatten, omhelzen: *omarremt en beſtreen*. MELCH. FOKKENS. *Menigh jongeling omarmt een halfrotte queen*. JONCTYS. Van hier: *omarming*.

MBALLING, z. n., m., *des omballings*, of *van den omballing*; zonder meerv. Een woord, dat, in het gemeene leven, voorkomt, en eene rommelzode van onnut of ſlecht huisraad te kennen geeft, dat dan hier dan daar in eenen hoek geworpen wordt. Of het eene figuur zij van eenen balling, die weinig geacht wordt, en geene vaste plaats heeft, is onzeker: in dit geval zoude het manl. geſl. eenigzins gegrond zijn.

OMBANDEN, bedr. w. gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *banden*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik bandde om, heb omgebandt.* Eenen band omdoen: *een omghebanden hals.* C. HUIJGENS. Veroud. woord.

OMBAZUINEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *bazuinen*: *ik bazuinde om, heb omgebazuind.* Overal, door het blazen op éene bazuin, iets aankondigen.

OMBEDELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *bedelen*: *ik bedelde om, heb omgebedeld.* Op allerlei plaatſen loopen bedelen.

OMBELLEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *bellen*: *ik belde om, heb omgebeld.* Door het klinken van de bel alom bekend maken.

OMBEREN, zie *lomberen.*

OMBEUKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *beuken*: *ik beukte om, heb omgebeukt.* Door beuken omwerpen, ter neder werpen: *vrou Weede heeft met haer' weeke zeden meer ſteden omgebeukt.* DE DECK. *Muuren, tweemaal omgebeukt.* VOND.

OMBEVANGEN, zie *omvangen.*

OMBIEDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *bieden*: *ik ombood, heb omboden.* Veroud. woord, dat bij M. STOKE voorkomt, in den zin van door eene boodſchap gelasten, of laten weten: *dat men Ghiſebrecht van Tſelſteijn ombode, dat hi* enz. *Ende dat hi omboede, wat hi doen woude.*

OMBIJT, *ombijten*, zie *ontbijt, ontbijten.* Men vindt dit verouderde woord nog bij J. CATS: *eet 's middags hartigh, of ombijt.* KIL. verklaert *ombijt* door *jentaculum.*

OMBINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *binden.* Scheidb. *ik bond om, heb omgebonden.* Om zich of om een ander ding binden: *zijnen gordel omgebonden hebbende.* Onſcheidb. *ik ombond, heb ombonden.* Met iets omwinden: *gordde hem met den riem des Ephods, ende ombond hem daar mede.* BYBEL.V. Van hier: *ombindſel.*

OMBLADEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *bladeren*: *ik bladerde om, heb omgebladert.* De bladen van een boek hier en daar omſlaan.

OMBLAZEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *blazen*: *ik blies om, heb omgeblazen*

zen. Bedr., door blazen doen omvallen: *een kaarten-huisje omblazen.* Onz., met *hebben*, door middel van een blaastuig alom bekend maken: *immiddels had Taxis met drie trompetten doen omblaazen.* HOOFT.

OMBOENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *boenen*: *ik boende om*, *heb omgeboend.* Den binnen en buiten kant van allerlei vaatwerk door boenen zuiveren.

OMBOLWERKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *bolwerken*: *ik ombolwerkte*, *heb ombolwerkt.* Met een bolwerk omringen. Oneigenl. neemt het *I. T.* in *Joſ. droef en blij-eijnd ſpel*, voor naauw bezetten, benaauwen: *die u tot aller uur ombolwerckt hebben.*

OMBONZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *bonzen*: *ik bonsde om*, *heb omgebonsd.* Met eene bons omwerpen.

OMBOORDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *boorden.* Scheidb. *ik boordde om*, *heb omgeboord.* Rondom met een boordſel beleggen; ook in den vorm van eenen boord of rand maken. Onſcheidb.: *ik omboordde*, *heb omboord.* In deze vervoeging, komt het, in den verhevenen ſtijl, oneigenlijk voor, in den zin van omringen: *eene vallei met bergen omboord. Zie, hoe d' ondergaende zon de wolken omboord heeft met goud.* OVERZETT. VAN HERV.

Haar mondt gelijk een kers
Zoo vers,
Omboordt met bloedtkoralen,
Loeg zoetjes overdwers.

J. BONEFONIUS.

OMBOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *bouwen*: *ik bouwde om*, *heb omgebouwd.* Een geld. woord, beteekenende eenen akker, in geval van een misgewas, van nieuws omploegen.

OMBRAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *braaijen* (voor *braden* naar den hollandſchen tongval): *ik braaide om*, *heb omgebraaid.* Een ſchipperswoord, beteekenende omwenden, omkeeren, denkelijk door middel van het zoogenaamde braadſpit.

OMBRASSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *braſſen*: *ik braste om*, *heb omgebrast.*

om en *doen*: *ik deed om*, *heb omgedaan*. Los omwinden: *doe er een doekje om*. Een wijd kleed omhangen: *deden ſij hem eenen purperen mantel om*. BYBELV. Zie *aandoen*.

OMDOLEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *dolen*, *ik doolde om*, *heb omgedoold*. Omdwalen: *het land omdolen*. *Eer ik was heengetogen en verder omgedoold*. N. VERSTEEG. Oneig.: *wij zouden in volſtrekte hoopeloosheid omdoolen*. FRANTZEN. Van hier: *omdoling*.

OMDOUWEN (*omduwen*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *douwen*: *ik douwde om*, *heb omgedouwd*. Met eenen douw omſtooten, omzetten.

OMDRAAI, z. n., m., *des omdraais*, of *van den omdraai*; meerv. *omdraaijen*. De daad van omdraaijen.

OMDRAAIJEN, bedr. en onz., w. gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *draaijen*; *ik draaide om*, *heb* en *ben omgedraaid*. Bedr., in eene tegengeſtelde rigting draaijen: *de kraan van eene koffykan omdraaijen*. *Draai uw hoofd eens om*. *Eene duif den nek omdraaijen*. Om zijne as draaijen: *een rad omdraaijen*. *Al draeit de wijzer kort den dag om*. VOND. *Zich omdraaijen*. Fig., veranderen: *daer uwe meening de geheele werelt omdraelen wil tot een ongemeen groot gasthuis*. *Overzett.* VAN HERV. Onz., met *zijn*, om zijne as bewogen worden; *de molen draait om*. *Eer d' aerde op haren as omdraeide*. H. SCHIM. Oneig., uit wankele grondbeginſels en om eigenbelang, in het openbaar, zich anders dan voorheen, gedragen; in den vertrouwelijken ſtijl: *hij is omgedraaid*. Van hier: *omdraaijing*.

OMDRAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *dragen*: *ik droeg om*, *heb omgedragen*. Dragend ombrengen, overal met zich dragen: *daer gij niets omdraegt dan uw ſterflijkheit*. H. SCHIM. *Mijn grootvaar worde den aardkloot omgedragen*. J. DE HAES.

OMDRAGT z. n., vr., *der*, of *van de omdragt*, het meerv. *omdragten* is niet veel in gebruik. Het omdragen: de *omdragt van den geheiligden ouwel*. *Zij heeft plegtige omdragten van hetzelve ingeſteld*. HAMELSV. van *om* en *dragt*.

OMDRAVEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *draven*: *ik draafde om*, *heb* en *ben omgedraafd*. Op eenen draf omloopen: *het paard heeft lang omgedraafd*.

draafd. Het paard is de ſtadsmuren omgedraafd, — Het paard heeft de ſtadsmuren omgedraafd, zoude te kennen geven: het heeft, door zijn draven, de ſtadsmuren doen omvallen; en zoude tevens een bedr. w. wezen.

OMDRENTELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *drentelen: ik drentelde om, heb omgedrenteld.* Drentelend hier en daar gaan.

OMDRIJVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *drijven.* Scheidb. *ik dreef om, heb* en *ben omgedreven.* Bedr., om zijne as drijven: *gelijck een uurwerckwight het ſneckradt ommedrijft.* Vond. In eenen kring doen omgaan: *de kudde den berg omdrijven*, ook *om den berg drijven.* Ginds en herwaart drijven: *wolcken, die van de winden ommegedreven worden.* Onz., met *zijn*; *het wrak is het eiland omgedreven. Hij dreef op eene plank om de ſtad.* Met *hebben: hij heeft op den vloed omgedreven.* Onſcheidb. en bedr.: *ik omdreef, heb omdreven.* Met gedreven beeldwerk rondom verſieren: *een gouden kelk, met bloemfeſtoen omdreven.* Men gebruikt het in den verhevenen ſtijl alleen.

OMDRILLEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *drillen; ik drilde om, heb omgedrild.* Drillend omloopen.

OMDRINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *dringen: ik drong om, heb omgedrongen.* Door dringen omzetten; ook door dringen omſtorten.

OMDRINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *drinken; ik dronk om, heb omgedronken.* In het ronde drinken: *welaen, nu eenmael omgedronken tot eer van 't gulden jaargetij.* Poot.

OMDROOGEN, bedr. w., gelijkvl. Van he ſcheidb. voorz. *om* en *droogen: ik droogde om, heb omgedroogd.* Nat vaatwerk, vooral nat theegoed, van binnen en van buiten droog maken; in het gemeene leven: *droog de kopjes eens om.*

OMDRUIPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *druipen: ik omdroop, heb omdropen.* Rond om bedruipen: *een haas, aan het ſpit omdropen.*

OMDRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *drukken.* Scheidb.: *ik drukte om, heb omgedrukt.* Door drukking iets in eene andere rigting zetten. Onſcheidb. *ik omdrukte: heb om-*

drukt. Aan alle kanten drukken: *eenen appel omdrukken*. VOND. *Als met de nijtſche kroon mijn voorhooft prat omdrucken*. VOND.

OMDUWEN, zie *omdouwen*.

OMDWALEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *dwalen*: *ik dwaalde om*, *heb omgedwaald*. Omdolen: *achter land omdwalen*. *Bij Senirs ſchedel om te dwalen*. H. SCHIM. Van hier: *omdwaling*.

OMDWARLEN, *omdwerlen*, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *dwarlen*: *ik dwarlde om*, *heb omgedwarld*. Dwarlend omdrijven: *met eenen omdwarlenden ſmoock*. VOND. *Terwijl de werrels vast woelt en ommedwerrelt*. VOND. Van hier: *omdwarling*.

OMFLADDEREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *fladderen*: *ik fladderde om*, *heb omgefladderd*. Fladderend omvliegen. Ook *omflodderen*.

OMFUTSELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *futſelen*: *ik futſelde om*, *heb omgefutſeld*. Hier en daar loopen futſelen.

OMGAAN, onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *gaan*. Scheidb. *ik ging om*, *heb* en *ben omgegaan*. Zich om zijne as draaijen: *het rad is al tienmaal omgegaan*. In eenen kring rondgaan: *ik was zoo duizelig*, *dat alles ſcheen met mij omtegaan*. *Laet ſchael en roemer nu vrij omgaan*. POOT. In engere beteekenis, eenen omweg maken: *hij is wel drie uren omgegaan*. — *Gij hebt wel drie uren omgegaan*, geeft een ander denkbeeld: uw omgang op die plaatſen, waar gij wezen moest, duurde wel drie uren. In verdere figuur, ſammelen, talmen: *dit was met kracht ſonder omgaen*, *dat ſi dit hebben ghedaen*. M. STOKE. Hier en daar gaan: *de wachters*, *die in de ſtadt ommegingen*. BYBELV. *Met het zakje in de kerk omgaan*. Verder wordt dit werkwoord nog op de volgende oneigenlijke manier gebruikt, als voor behandelen, met *hebben*: *hij heeft veel met wol*, *met vlas*, *met koopmanſchap omgegaan*. *Hij gaat altoos met logens om*. *Wij hebben nooit met pluijmſtrijkende woorden omgegaan*. BYBELV. Verkeeren, gemeenzamen omgang hebben: *hij weet met grooten om te gaan*. Bejegenen, behandelen: *vriendelijk met iemand omgaan*. Gebeuren, voorvallen, te doen zijn: *er is*, *in de verledene week*, *niet veel omgegaan*. *Er gaat veel om in de wereld*. *Die weet*, *wat in het h*

der menſchen ommegaet. N. VERSTEG. Het woord wordt ook onſcheidb. gebruikt: *ik omging*, *heb omgaan*, Rond reizen: *ende Jeſus omginck alle de ſteden ende vlecken*. BYBELV.

OMGANG, z. n., m., *des omgangs*, of *van den omgang*; meerv. *omgangen*. De daad van omgaan: *den omgang der zon in twijfel trekken*. Eene plegtige omdragt: *den omgang des gewijden ouwels bijwonen*. *Daer Michal dien ommegang* (*der ark*) *beſchimpt*. VOND. *Den omgang doen*. Eene omwandeling: *eenen omgang doen*. Een uiteinde, wanneer eene zaak om is: *nae omganck der beſteende jaren*. LANDR. VAN VEL. Verkeering; zonder meerv: *gemeenzamen omgang met iemand hebben*. *Van eenen aangenamen omgang zijn*. *Zijn' wond'ren omgang te openbaren*. HOOGVL. *Zij regelen den ommegang door ene hailige verclustiginge*. M. L. *Wiens ommegang mij ſteets verblijdde*. J. DE HAES. Een gang, op welken men om een gebouw rond gaan kan: *een toren met vijf omgangen*.

OMGAPEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *gapen*: *ik gaapte om*, *heb omgegaapt*. Overal rond gapen.

OMGELANDEN, z. n., m., meerv., *der*, of *van de omgelanden*. Die in omgelegene landen wonen: *maar d' omgelanden hadden grooter vaar van beſprongen te worden*. HOOFT. Van *om* en *gelanden*, van *land*.

OMGEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *geven*. Scheidb. *ik gaf om*, *heb omgegeven*. In het ronde geven: *wie moet de kaart omgeven*. Onſcheidb.: *ik omgaf*, *heb omgeven*. Aan alle kanten inſluiten: *den gantſchen dag omringenſt mij*, *tſamen omgeven ſij mij*. BYBELV. Oneig. *hij is met heerlijkheid omgeven*. Van hier: *omgeving*.

OMGIEREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *gieren*: *ik gierde om*, *heb omgegierd*. Gierende omloopen.

OMGIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *gieten*. Scheidb. *ik goot om*, *heb omgegoten*. In eene andere ruimte gieten: *ik heb de kopjes omgegoten*. Door herſmelten in eenen anderen vorm gieten; oneigenlijk: *wetkenners — zijn*, *giet hen Godts genae niet om*, *voor Godt ondeugend*. M. L. TYDW. Onſcheidb.: *ik omgoot*, *heb omgoten*. Aan

alle zijden begieten: *het lichaam was omgoten van ijzer en metael.* D. Heins. Oneig. *Zoo ijder ſchepſe is met ſterflickheijd omgoten.* De Brune.

OMGLYDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *glyden*: *ik gleed om, ben omgegleden.* Met gemak, om zijne as gaan: *onder't ommeglijden van zoo veel raden.* Vond.

OMGLORIEN, bedr. w., gelijkvl. Met het onſcheidb. voorz.: *ik omgloriede, heb omgloried.* Met heerlijkheid en luister omgeven. Men treft dit ongewone woord bij Vond. aan: *hij droomde een God te zien, omglorijſt hier beneên.*

OMGOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *gooijen*: *ik gooide om, heb omgegooid.* Door gooijen omwerpen.

OMGORDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *gorden.* Scheidb. *ik gordde om, heb omgegord.* Iets met eenen gordel rondom vastmaken; oneigenl.:

Zie hoe God uw' zwacken aers
Uwen vleeſchrock om komt gorden. De Deck.

Onſcheidb.: *ik omgordde, heb omgord.* Eenen gordel aandoen: *laet uwe lendenen omgordet zijn.* Bybelv. Als in eenen gordel ſluiten: *want zij omgorden ſlechts den buik en nek met ijzer.* Bogaert. Van hier, in den verhevenen ſtijl, omringen: *om u met wraek t' omgorden.* H. Schim. *Omgort met ſteene muuren.* Vond. Van hier: *omgording.* Reeds bij Otfrid. *umbigurten.*

OMGRABBELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *grabbelen*: *ik grabbelde om, heb omgegrabbeld.* Al grabbelend aan alle kanten grijpen.

OMGRAVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *graven.* Scheidb.: *ik groef om, heb omgegraven.* Zoo graven, dat het onderſte boven kome: *een ſtuk lands omgraven.* Onſcheidb.: *ik omgroef, heb omgraven.* Rondom iets graven; ook met graften en ſchanſen omringen: *op ons omgraaven veldt.* P. Scriverius.

OMGRENZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *grenzen*: *ik omgrensde, heb omgrensd.* In grenspalen rondom inſluiten: *de maghtighſte gewesten, die Neêrlandt omgrensden.* Hooft.

OMGRIJPEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *grijpen.* Scheidb.

ik

ik greep om, hsb omgegrepen. Onz., met *hebben*; achter zich grijpen: *zoodra ik dat zag, greep ik om.* Bedr., met het binnenſte van de hand omvatten: *nadat ik hem om het been gegrepen had.* Doch in dezen zin gebruikt men het meest onſcheidb.: *ik omgreep, heb omgrepen.* Wel omvatten: *aldus was d' eerſte mensch niet recht gelukkigh voor hem zijn rib omgreep.* POOT. Oneig. *vreuchde en hertenlust ſullen ſij omgrijpen.* DORESLAER.

OMGROEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *groeijen: ik groeide om, ben omgegroeid.* Om iets anders groeijen: *ik zuiverde den ſteen van het mes, dat er omgegroeid was.*

OMGROEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *groepen*, dat van het teekenkundige woord *groep*, eene vereeniging van beelden, gevormd is: *ik omgroepte, heb omgroept.* Groepswijze omringen. Het is een woord, dat, bij de ouden, niet gelezen wordt. In een hedendaagsch ſchrift zegt iemand: *kindertjes vervulden in eene treurige doch deftige houding het tooneel, de tombe tekenachtig omgroepende.*

OMHAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *haken: ik haakte om, heb omgehaakt.* Iets, dat aan haakjes reeds vastgemaakt is en hangt, anders vasthaken. Ook met haken omhalen, neertrekken: *de muren omhaken. Omhaken* noemt men, in Noordholland, den grond omſpitten. Bij KIL. vindt men *hacke, ſpaeije*, waarmede men den grond omhaalt.

OMHAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *hakken: ik hakte om, heb omgehakt.* Door hakken omwerpen.

OMHALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *halen: ik haalde om, heb omgehaald.* Onder de voet werpen: *zijn huis werd omgehaald.* Het onderſte boven brengen: *een houweel, om den grond om te halen.* Om iets halen, of trekken: *gij moet er een touw omhalen. Ik haalde er, met krijt, eenen kring om.*

OMHALZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *halzen*; van *hals*, anders *ſmijt* genaamd, een zeker ſcheepstouw, waarmede men de zeilen inbindt: *ik halsde om, heb omgehalsd.* In ſtorm, door middel van de halzen of ſmijten, het ſchip voor den wind omwenden. Bij HOOFT komt het, denkelijk, onzij-

zijdig voor. Zie daarover in *omhelzen*. Van hier: *omhalzing*. *Omhalzen* gebruikten de ouden ook voor *omhelzen*: dan is het onſcheidbaar.

OMHANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *handen*. *Ik omhandde*, *heb omhand*. Met de handen omvatten. Dit verouderde woord vindt men bij C. HUYGENS: *laet dijnen grooten arm behouden en omhanden* enz.

OMHANGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *hangen*. Scheidb. *ik hing* (*hong*) *om*, *heb omgehangen*. Anders hangen: *hang de gordijnen om*; *zoo vaegen zij beter*. Om iets hangen: *zijnen mantel omhangen*. Onſcheidb.; *ik omhing* (*omhong*), *heb omhangen*. Aan alle zijden behangen: *een ledekant*, *met gordijnen omhangen*. *Met den tabbert braef omhangen*. POOT. Van hier: *omhangſel*.

OMHEBBEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *hebben*: *ik had om*, *heb omgehad*. Men gebruikt dit woord, in de dagelijkſche taal, met uitlating van een deelwoord: *ik heb mijnen doek al om*, namelijk *gedaan*.

OMHEEN, bijw. Rondom: *hij is daar omheen geloopen*. *Omheen varen*, enz. In het gemeene leven, zegt men: *ik kan er niet omheen*, ik kan zulks niet mijden, ik kan er niet van tuſſchen. Van *om* en *heen*.

OMHEINEN, bij de ouden *omheimen*, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. *om* en *heinen*: *ik omheinde*, *heb omheind*. Met eene heining omringen. Wijders, in het algemeen, omringen: *zijn ſtadt en ſtaet omheint met een' metaalen muur*. POOT. *Omheint met diamante wallen*. H. SCHIM. Voor *omheind* gebruikt ANTONID. eenmaal *omheiningd*: *van duizent ruiteren omheiningt*. *Zich met ruiters en knechten omheinen* zegt HOOFT. Van hier: *omheining*.

OMHELPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *helpen*: *ik holp* (*hielp*) *om*, *heb omgeholpen*. Dooden, op eene onregtmatige wijs van het leven berooven. Het naamwoord *leven* is bij dit werkwoord uitgelaten: *zeeventien van zijnen volke werden bij nacht omgeholpen van de eylanders*. HOOFT. *Alzoo was* SCRIBONIANUS *onder* CLAUDIUS *omgeholpen*. HOOFT. HOOGSTRATEN verklaart het ook door verkwisten, als zeide men: *iemand om zijn goed helpen*.

OM-

OMHELZEN, (*omhelzen*) bedr. w., gelijkvl. van het onſcheidb. voorz. *om* en *helzen*, voor *halzen* (van *hals*) dat bij KIL. nog voorkomt: *ik omhelsde*, *heb omhelsd*. Iemands hals met de armen omvatten: *en omhelsde hij haar met zoo vierigh een' vriendſchap*. HOOFT. In eenen beſchaafden ſtijl, gebruikt men het ook voor eene vrouw bezwangeren. In het gemeen, omvatten: *gij burgervaders, die de vreeölijf omhelst*. ANTON. Daar, voorts, de dichters, met hunne verbeelding, de geheele levenlooze natuur bezielen, zoo paſſen zij het omhelzen op allerlei voorwerpen toe, en verlevendigen, dus doende, de geſchilderde beelden. Zoo zegt VONDEL: *het veil omhelst den ollem*. En elders: *de zee omhelst de duin*. Zoo gebruikt een ander dichter het naamw. *omhelzing* van twee beekjes, die, door een hoschje vlietende, elkander verliezen; waarna zij elkander wedervinden, en in onderlinge *omhelzing* te zamen vloeijen. Oneigenlijk wordt het tot het verſtand en den wil overgebragt, voor, uit volle overtuiging, met een genegen hart iets kiezen: *eenen godsdienst omhelzen. Ik kan dat gevoelen niet omhelzen. Gods beloften door het geloof omhelzen. O gij, die u met Godt verzoenen wilt, omhels 't berou*. POOT. van hier: *omhelzing*. Het woord ſtamt zeker van *hals* af, gelijk KIL. het, daarom, te regt overzet door *injicere brachia collo*. VONDELS uitdrukking, waar hij van KADMUS zegt: *hij omhelsde Hermione, en vatteze om den hals*, is, zeker, niet van eene onaangename herhaling vrij te ſpreken. Dat dit woord, gewis, geenen anderen oorſprong heeft, bevestigt de oude ſpelling *omhalzen*, die bij KIL. en K. VAN MANDER voorkomt. HOOFT ſpelt ook eenmaal *omhalzen*, ſchoon zijne ware meening eenſigzins duister is (de plaats is, in het 14 b. van *Tac.* het 23 h.): *liet nogthans de zorge niet ſlappen, wel weetende, dat dit volk lichtelijk omhalst* (*facilem mutatu gentem* zegt de Hiſtorieſchrijver), *als de gelegenheit verſchijnt*. Misſchien verſtaat de Ridder er *de gelegenheid* onder, gelijk wij nog zeggen: *eene gelegenheid omhelzen*. Of, zoo de uitlegging, welke L. MEIJER daaraan geeft, namelijk die van *veranderlijk zijn*, (gelijk ook TACITUS woorden aanduiden) de echte zij, zoo moet men *omhalzen* ſcheidb. en onz. gebruiken; het beeld van het omhalzen van een ſchip ontleend zijnde. Zie *omhalzen*.

OM-

OMHENGELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *hengelen*. Scheidb.: *ik hengelde om*, *heb omgehengeld*. Al leunende op zijne wieken omzwieren: *de mug, die om de vlàm hengelde* enz. Onſcheidb.: *ik omhengelde*, *heb omhengeld*. Rondom hengelen: *daer duizend eng'len mijn troon omheng'len*. DE DECK.

OMHER, een voorzetſel bij werkwoorden geplaatst, dienende ter verſterking van het enkele voorzetſel *om*, als: *omhertrekken*, *omherzwaaijen*, beide bij HOOFT; *omherzien*, *bij* VOND. Dit voorzetſel is altijd ſcheidbaar: *ik trok omher*, *ik heb omhergetrokken*. Zoo zegt OUDAAN: *daar uw naam, omhergevoert op vlerken van de faam*.

OMHINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *hinken*: *ik honk om*, *heb* en *ben omgehonken*; meest, thans gelijkvl.: *hinkte om*, *omgehinkt*. Hinkend omhuppelen: *ik heb in de kamer omgehinkt*. Maar: *ik ben om den kring omgehinkt*.

OMHIPPEN, *omhippelen*, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *hippen*, *hippelen*: *ik hipte*, *hippelde om*, *heb* en *ben omgehipt*, *omgehippeld*. Hippend, hippelend omſpringen. Men gebruikt ook *omhuppelen*; doch dan is er meest een denkbeeld van vreugde bij verzeld.

OMHOEPELEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *hoepelen*: *ik hoepelde om*, *heb omgehoepeld*. Onz., met *hebben*; met eenen hoepel omloopen en ſpelen. Bedr., door hoepelen iets omſtooten.

OMHOEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *hoepen*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik hoepte om*, *heb omgehoept*. Eenen hoepel of hoep om iets leggen. HUYGENS gebruikt het van het dragen van eenen hoepelrok: *een' omgehoepte pack*, *trots eenigh keernen vat*.

OMHOOREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *hooren*: *ik hoorde om*, *heb omgehoord*. Door hooren hier en daar vernemen, onderzoeken: *naer eene meid omhooren*.

OMHOUDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *houden*: *ik hield om*, *heb omgehouden*. Een wijd kleed niet afleggen: *ik heb den mantel omgehouden*.

OM-

OMHOUWEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *houwen*: *ik hieuw om*, *heb omgehouwen*. Door houwen neervellen: *eenen boom omhouwen*. Van hier: *omhouwing*.

OMHUILEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *huilen*: *ik huilde om*, *heb omgehuild*. In het ronde huilen, overal gehuil maken.

OMHULLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *hullen* (*redimire caput*, *caput tegmine ornare*, bij KIL.): *ik omhulde*, *heb omhuld*. Een woord, hetwelk ik, bij de ouden, niet gevonden heb: men gebruikt het, thans, in navolging van hoogd. ſchrijvers, in den zin van omwinden. Het ſtrijdt, zeker, niet tegen de regelmaat onzer taal; ſchoon men het, liefst, van het omwinden van het hoofd met eenig ſieraad behoorde te gebruiken. Bij N. VERSTEEG komt het voor: *de morgenzon omhuld met gouden ſtralen*. P. MEENS gebruikt het reeds vrijer: *d' ontwikkeling van 't ontwerp, met nevels omhuld* enz.

OMHUPPELEN, zie *omhippen*.

OMHUTSELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *hutſelen*: *ik hutſelde om*, *heb omgehutſeld*. Kleine ſtukjes omſchudden: *Schout* MINOS *hutſelt de lotbus om*. VOND. Ook is *omhutſen* in gebruik geweest: *waer dattet* (*ooft*) *eens wordt omgehutst*. CATS. Van hier: *omhutſeling*.

OMJAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *jagen*: *ik joeg om*, *heb omgejaagd*. Te rug jagen; ook in het ronde jagen.

OMJANKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *janken*: *ik jankte om*, *heb omgejankt*. Overal omloopen en janken.

OMKAATSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kaatſen*: *ik kaatſte om*, *heb omgekaatst*. Te rug kaatſen; ook door het ſlaan van den kaatsbal iets omwerpen.

OMKADEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *kaden*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik omkaadde*, *heb omkaad*. Met eene kade, een dijkje omringen: *omkaad griendland*.

OMKALLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kallen*: *ik kalde om*, *heb omgekald*. Door kallen, tot een ander voornemen bewegen, door kallen op

op zijne zijde brengen: *thans liet hij zich omkullen door* LOODEWYK RUMPF. HOOFT. *En hield ſchildwacht een der omgekalde ſoldaaten.* HOOFT. Van hier: *omkalling.*

OMKANTELEN, (*omkentelen*, *omkenteren*) bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kantelen*: *ik kantelde om*, *heb* en *ben omgekanteld.* Bedr., door kantelen omwentelen: *door het omkantelen van eenen balk verloor hij zijn been. Ik kantel den balk om.* Onz.: *de balk kantelt om*, *is omgekanteld.* H. SCHIM gebruikt het oneig.: *ik ben weêr ſchielijk omgekenteld.* En elders: *doch 'k zie zijn hoop zijns ondanx omgekentelt.*

OMKAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kappen*: *ik kapte om*, *heb omgekapt.* Door kappen ter aarde vellen.

OMKEER, z. n., m., *des omkeers*, of *van den omkeer*; meerv. *omkeeren.* Een omdraai. Oneigenlijk, verwoesting, waardoor het onderſte boven gekeerd wordt: *op dat hij mêe niet in den ommekeer verga.* HOOGVL. In dezen zin, is het meerv. niet in gebruik.

OMKEEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *keeren*: *ik keerde om*, *heb* en *ben omgekeerd.* Het onderſte boven keeren: *ik heb mijn kopje omgekeerd.* Het binnenſte buiten brengen: *een kleed omkeeren*, anders ſlechts *keeren.* Het achterſte voorwaart brengen: *zij hebben den wagen al omgekeerd.* *Zich omkeeren.* Hier gebruikt men ook het onz., met *hebben*: *keer om mijn liefſte.* BYBELV. Ook in eenen anderen zin: *een deure keert om haer herre.* BYBELV. Oneig., ten grond toe verwoesten: *eene ſtad omkeeren.* Veranderen: *die vloek is in eenen zegen omgekeerd.* *Den godsdienst omkeeren.* HOOFT. *Het is juist omgekeerd*, de zaak is juist het tegendeel geworden. *Dat men hun zeggen met goede reden aldus magh omkeeren.* J. DE HAES. Eenen invloed op den wil veroorzaken, waardoor de mensch het tegendeel doet: *hij keerde haer herte om*, *datſe ſijn volck hateden* BYBELV. Van hier: *omkeering*, omwending, verandering, verwoesting. Bij OTFR. reeds *umbikeran.*

OMKEGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kegelen*: *ik kegelde om*, *heb omgekegeld.* Door kegelen omwerpen: *al wie den koning omkegelt*, *zal het ſpel winnen.*

OMKENTELEN, *omkenteren*, het zelfde als *omkantelen*.

OMKIJKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidbaar voorz. *om* en *kijken*: *ik keek om*, *heb omgekeken*. Achterwaart kijken, omzien, *kijk niet naar Sodom om*. H. Schim. Ook oneig., zorg dragen: *ik zal wel naar hem omkijken*. Ook rond zien, of men ook, ergens, iets bekomen kunne: *zoo plagt out Rome mé te veldwaert om te kijken naer rust voor 't ſtaetsverſtant*. Poot.

OMKLEEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *kleeden*: *ik omkleedde*, *heb omkleed*. Eigenlijk met een kleed ombangen; doch men gebruikt het oneigenlijk alleen, voor de voordragt van eene zaak, welke men, onder zekere beelden, aan het verſtand brengt: *hij wist deszelfs gebreken, kunstig omkleed met eene fabel, aardig te gispen. Vchevene gedachten, met gepaste woorden omkleed*. Van hier: *omkleedſel*: *nu mijne heerlijkheid van alle haare omkleedſelen beroofd is*. Sels. Bij Kil. vindt men *omkleed*, een kleed, hetwelk men omſlaat, een mantel.

OMKLEPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kleppen*: *ik klepte om*, *heb omgeklept*. Aan alle kanten met de klep ſlaan.

OMKLIMMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *klimmen*: *ik klom om*, *ben omgeklommen*. Om iets heen klimmen.

OMKLINKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *klinken*. Scheidb.: *ik klonk om*, *heb omgeklonken*. Bedr., door klinken een nageltje omſlaan. Onz., met *hebben*; met wijnkelkjes in eenen vriendenrei rond klinken. Onſcheidb.: *ik omklonk*, *heb omklonken*. Rondom beklinken: *dat vorst'lijk hert, met doodlijk kil omklonken* enz. A. Maria Paauw.

OMKNEEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kneeden*: *ik kneedde om*, *heb omgekneed*. Oneig., eenen anderen vorm aan eene zaak geven.

OMKNELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *knellen*: *ik knelde om*, *heb omgekneld*. om iets vast knellen.

MKNIKKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. yorz. *om* en *knikkeren*: *ik knikkerde om*, *heb omgeknikkerd*. Door knikkeren doen omvallen.

OMKNIPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *knippen*: *ik knipte om*, *heb omgeknipt*. Door knippen doen omvallen.

OMKNOEIJEN, *omknooijen*, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *knoeijen*: *ik knoeide om*, *heb omgeknoeid*. Een woord, in het gemeene leven voorkomende, dat te kennen geeft hier en daar knoeijen.

OMKNOOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *knoopen*: *ik knoopte om*, *heb omgeknoopt*. Om iets vast knoopen; anders knoopen, dan iets geknoopt was.

OMKOGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kogelen*: *Ik kogelde om*, *heb omgekogeld*. Een woord der ſtraattaal, door het gooijen met ſteenen omwerpen.

OMKOMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *komen*: *ik kwam om*, *ben omgekomen* Ten einde komen, omloopen: *dus is het jaar weder omgekomen*. *En als 't omquam*, *niet dan ſchoone woorden vingen*. HOOFT. Hierheen behoort de ſpreekwijs: *het is met hem omgekomen*, het is met hem gedaan. *Zoo is het uit*, *ja gansch gedaen*, *en omgekomen*. POOT. *Is het dan voor altoos met Jacobs-kroost geheel en al omgekomen?* FRANTZEN. Aan het einde toe duren: *de middelen komen ruim om*. *En zoo ruim omkoomende middelen*. HOOFT. Zijn leven, op eene toevallige wijs, verliezen, het zij door geweld, het zij anderzins: *na 't ommekomen der ſchildwacht*. VOND. *Van koude en honger omkomen*. *In den brand*, *in het water*, *op het ſlagveld*, *door het zwaard* enz. *omkomen*. *Omkomen*, dus gebruikt, is bij uitlating van het woord *leven*: de geheele ſpreekis *om het leven komen*. ULPHIL. Gebruikt daarvoor *fraquiman*, de zweden *förkomma*, in de oorden van Neder-duitschland *verkamen*.

OMKOMST, z. n., vr., *der*, of *van de omkomſt*; zonder meerv. Omloop, uiteinde: *na omkomſt van drie honderd en dertig jaren*. Ondergang: *wiſſe boden van Galbas omkoomſt*. HOOFT. Van *om* en *komſt*.

OMKONKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *konkelen*: *ik konkelde om*, *heb omgekonkeld*. Een ſtraatwoord, door konkelen omkallen.

OMKOOP, z. n., m., *des omkoops*, of *van den omkoop*; zon-

zonder meerv. De daad van omkoopen: *tot weering van allen omkoop en zijdgangen*. HOOFT.

OMKOOPEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *koopen*: *ik kocht om*, *heb omgekocht*. Door geld iemand omzetten en aan zijn ſnoer weten te rijgen: *de regter liet zich, op eene lage wijs, omkoopen. Eenen ſtadsvoogd omkoopen. Die 't heilig recht met klinkent gelt omkopen*. H. SCHIM. Van hier: *omkoopelijk*, wien men omkoopen kan, bij HOOFT. — *Omkooping*.

OMKORSTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorſz. *om* en *korsten*: *ik omkorstte*, *heb omkorst*. Rondom in eene korst ſluiten. Men gebruikt het, in den ſierelijken ſtijl, oneigenlijk voor met een hard ligchaam omringen: *wanneer ons ſcheepswand met ijs omkorst werd*.

OMKOUTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kouten*: *ik koutte om*, *heb omgekout*. Door vriendelijken praat omkallen.

OMKRAAUWEN (*omkrouwen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kraauwen*: *ik kraauwde om*, *heb omgekraauwd*. Rondom kraauwen. Men vindt het woord bij HOOGSTR.

OMKRAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *kragen*, dat niet in gebruik is: *ik omkraagde heb omkraagd*. Met eenen kraag omgeven. In den verhevenen ſtijl alleen, gebruikt men het voor omringen: *ſommige (eilandjes) met ried omkraegd*. OVERZ. VAN HERVEY.

OMKRANSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *kranſen*: *ik omkranste*, *heb omkranst*. Met eenen krans omgeven: *'t wil ook zijn hoofd omkranſen zien met koninklijke prael*. DE DECK. *De dooden omkranſen*. VOND.

OMKREELEN, (*omkrielen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *kreelen*: *ik omkreelde*, *heb omkreeld*. Met eene kreel omboorden.

OMKREITS, (*omkrits*) z. n., m., *van den omkreits*; meerv. *omkreitſen*. Eigenlijk eene kromme lijn, die om eene ronde vlakte ſluit. In het gemeen een omtrek: *wiens kruckeligen ommekreis verſtreckt een zomerzonneſeis*. VOND. *Binnen den ommekreits van drie muuren*. VOND. *Hij zal in zijnen omkreits vergroot worden*. M. L. Van *om* en *kreits*.

OMKREUKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kreuken*: *ik kreukte om*, *heb omgekreukt*. Met eene kreuk omvouwen.

OMKRIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *krijgen*: *ik kreeg om*, *heb omgekregen*. Door aantasten omdoen; een woord der dagelijkſche taal: *ik kan mijnen mantel niet omkrijgen*. Met *weder* beteekent het terug krijgen: *ik heb mijnen hoed weder omgekregen*.

OMKRIJSCHEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *krijſchen*: *ik krijschte* (*kreesch*) *om*, *heb omgekrijscht* (*omgekreſchen*). Overal in het ronde krijſchen.

OMKRING, z. n., m., *des omkrings*, of *van den omkring*; meerv. *omkringen*. Omkreits. Hoogstr. heeft dit woord, als ook Hoogvl.: *de jonkers ſlaan een' wijden ommekring*.

OMKRITS, zie *omkreits*.

OMKROKEN, zie *omkreuken*.

OMKROLLEN, zie *omkrullen*.

OMKROMMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *krommen*: *ik kromde om*, *heb* en *ben omgekromd*. Bedr., krom ombuigen: *Ik kan dat ijzer niet omkrommen*. Onz., met eene kromme bogt vloeijen; *met zijn*: *de ſtroom kromt hier om*. Van hier: *omkromming*.

OMKRONKELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kronkelen*: *ik kronkelde om*, *heb* en *ben omgekronkeld*. Bedr., met kronkels omvouwen: *gij kronkelt het papier om*. Onz.: *het papier kronkelt om*. Van hier: *omkronkeling*, bij Hoogstr.

OMKROONEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *kroonen*: *ik omkroonde*, *heb omkroond*. Met eene kroon omgeven: *die u drymael 's hoofd met heilig goud omkroont*. Dr Deck.

OMKROUWEN, zie *omkraauwen*.

OMKRUIJEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kruijen*: *ik krooi* (*krood*) *om*, *heb* en *ben omgekrooijen* (*omgekroden*; ook *kruide om*, *omgekruid*). Onz., rond, aan alle kanten kruijen: *ik heb wel een uur omgekrooijen*, *zonder iets te verkoopen*. *Ik ben de ſtad omgekrooijen*. Bedr, door kruijen omſtooten: *ik krooi het kind om*.

OM-

OMKRUIPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kruipen*: *ik kroop om*, *heb* en *ben omgekropen*. In het ronde kruipen, aan alle kanten kruipen. Met *hebben*: *in de kamer omkruipen*. Met *zijn*: *de rups is de tafel omgekropen*.

OMKRUISEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kruiſen*: *ik kruiste om*, *heb omgekruist*. Hier en daar, op zee, met een gewapend ſchip omvaren.

OMKRULLEN, (*omkrollen*,) bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *krullen*: *ik krulde om*, *heb* en *ben omgekruld*. Bedr., krulswijze ombuigen: *het haer met gloenden priem en ijzer omgekrolt*. VOND. *Zich met eenen lustigen zwier omkrullen*. VOND. *Wanneer de Razerij de lippen ommekrult*. HOOFT. *Nu hij de lippen ommekrult*. J. DE HARS. Onz., met *zijn*: *zijn haar krult zonder ijzer om*.

OMKUIJEREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kuijeren*: *ik kuijerde om*, *heb* en *ben omgekuijerd*. Omwandelen, met *hebben*: *wij hebben wat omgekuijerd*. Met *zijn*: *wij zijn den wal omgekuijerd*. HOOFT gebruikt het voor mijden, eenen omweg maken, de zaak niet vlak uitzeggen: *kuierden zij, buiten Veſpaſianus naam, om*.

OMKUNNEN (*omkonnen*), onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kunnen*: *het kan om*, *konde* (*kon*) *om*, *heeft omgekonnen*. Dit woord wordt, in de dagelijkſche taal, met uitlating van een ander werkw. gebruikt: *de band kan er niet om*.

OMLAND, (*ommeland*), z. n., o., *des omlands*; of *van het omland*; meerv. *omlanden*. Omliggend land, dat zich rondom eene plaats uitſtrekt. Het meerv. getal, gemeenlijk *Ommelanden* geſpeld, beteekent de landſtreek, die zich om de ſtad Groningen heen ſtrekt, in zoo ver dezelve, met de ſtad, een gewest uitmaakt. Van hier: *omlandsch*: *eene omlandſche reis doen*, eenen grooten omweg in het reizen nemen; ook, eene groote wandeling in het ronde doen. *Omlander*; *de omlander heeren*. Van *om* en *land*.

OMLANGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *langen*: *ik langde om*, *heb omgelangd*. Met eene uitgeſtrekte hand omdeelen, in het ronde toereiken.

OMLATEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *laten*: *ik liet om*, *heb omgelaten*. Niet afdoen: *ik zal mijnen mantel maar omlaten*. In de dagelijksche taal, gebruikt men dit woord, met weglating van een volgend werkwoord.

OMLAVEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *laveren*: *ik laveerde om*, *ben omgelaveerd*. Laverend omzeilen: *wij van lant gevaren laveerden 't aerdrijk om*. ANTON.

OMLEGEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *legeren*: *ik omlegerde*, *heb omlegerd*. Met een leger omringen: *sij sullen haer* (*Babel*) *omlegeren*. DORESLAER. *Daarentussen heeft Civilis Vetera omlegert*. HOOFT. Als men het onz. gebruikt, is het scheidb.: *zij zijn om de stad gelegerd*.

OMLEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *leggen*: scheidb.: *ik legde* (*leide*) *om*, *heb omgelegd* (*omgeleid*). Het onderste boven leggen: *leg de plank om*. *Een schip omleggen*, met de kiel om hoog leggen. Eene wending van iets, dat regt staat, op zijde maken: *hij legt het mes om*, hij maakt de snede stomp. Eene verandering in plaats maken: *leg die kaarten eens om*. Hierheen behoort de spreekwijs: *geld omleggen*, hetzelve uitzetten. *Omleggen* heeft ook bij KIL., de beteekenis van omdeelen: *de kaarten omleggen*, omgeven. Onscheidb.: *ik omlegde* (*omleide*), *heb omlegd* (*omleid*). Rondom leggen: *sij vulden een spongie met edik*, *ende omleijdense met hijsope*. BYBELV. Van hier beteekent het ook omboorden: *onderkeurs*, *die met een groote zilvere kant omleidt was*. VAN HEEMSK. Van hier: *omlegging*, *omlegsel*, anders *belegsel*.

OMLEIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *leiden*: *ik leidde om*, *heb omgeleid*. Door eenen omweg leiden: *maer Godt leydde het volck omme*. BIJBELV. Met zich in gezelschap omvoeren: *eene vrouw met zich omleiden*. Naar zijnen wil omwenden: *wij leyden daermede haer geheel lichaem om*. BIJBELV. Oneig., verschalken, om den tuin leiden: *hij wist hem aardig om te leiden*. Van hier: *omleiding*, oneig., eene omschrijving.

OMLEKKEN, zie *omlikken*.

OMLEPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz.

voorz. *om* en *leppen*: *ik lepte om*, *heb omgelept*. Door leppen onder de voet ſmijten.

OMLICHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *lichten*: *ik liehtte om*, *heb omgelicht*. In het ronde, overal toelichten.

OMLIGGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *liggen*: *ik lag om*, *heb* en *ben omgelegen*. Omgevallen zijn: *de koets ligt om*. *Dat rijtuig heeft gisteren omgelegen*. Omgebogen zijn; *het mes ligt om*. Rondom liggen, *met zijn*: *de landen*, *die om de ſtad gelegen zijn*. *Het omliggende land*. *De omgelegene plaatſen*. *De bloemen van 't omgelegen velt*. POOT. *Over de omleggende* (*omliggende*) *landouwe*. HOOFT.

OMLIJMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *lijmen*: *ik lijmde om*, *heb omgelijmd*, Om jets anders heen lijmen.

OMLIKKEN, (*omlekken*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *likken*. Scheidb. *ik likte om*, *heb omgelikt*. Door likken omwerpen: *de kat likte het kopje om*. Onſcheidb.: *ik omlikte*, *heb omlikt*. Aan alle zijden belikken; in den dichterlijken ſtijl: *het beerenwelp*, *van de moeder omlikt*. *De tong der vlam omlikt gebind en dak*.

OMLOBBEREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *lobberen*: *ik lobberde om*, *heb omgelobberd*. In het water lobberend omwaden.

OMLOEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *loeijen*: *ik loeide om*, *heb omgeloeid*. In het ronde loeijen.

OMLOEREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *loeren*: *ik loerde om*, *heb omgeloerd*. In het ronde loeren: *omloerende*, *gelijk een arend* ANTONID.

OMLOMMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *lommeren*; *ik omlommerde*, *heb omlommerd*. Rondom beſchaduwen. Bij HOOGSTR. vindt men dit woord.

OMLOOP, z. n., m., *des omloops*, of *van den omloop*; meerv. *omloopen*. De beweging van een ligchaam, om zijne as: *ſtuit het rad in zijnen omloop*. De beweging van een ligchaam in eenen kring: *de omloop der zon*. In verdere beteekenis; *de aderen zijn met kunst gemaakt*, *om den geregelden omloop des bloeds te bevorderen*. *De omloop der onderaardſche wateren*. *Papieren geld in omloop brengen*. Bij KIL., heet het ſpringvuur, omdat

het, uit zijnen aard, rondom het ligchaam loopt, de *omloop*. Ook beteekent het eenen rand, waarop men rondom iets loopen kan: *hij viel van den tweeden omloop des torens af. Ghij sult het onder den ommeloop des altaers opleggen.* BYBELV. Eindelijk, wordt het oneigenlijk genomen voor het ruigste werk, om welk te doen men dan hier, dan daar moet loopen. Zoo zegt men: *den omloop waarnemen*. Van *om* en *loop*.

OMLOOPEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *loopen*: *ik liep om*, *heb* en *ben omgeloopen*. Onz., met *hebben* en *zijn*, om zijne as loopen: *het rad is van zelf omgeloopen*. In eenen kring loopen: *sommige hemelligchamen loopen in uitgestrekter loopbaan om*, *dan* enz. *Hij is de stad driemaal omgeloopen*. Hier en daar loopen: *bij alle huizen met de schaal omloopen*. Eenen omweg maken: *gij zijt wel een uur omgeloopen*, gij kondet een uur uitgewonnen hebben. *Gij hebt wel een uur omgeloopen*, beteekent uw omloopen en omdrentelen duurde wel een uur. Oneig.: *het hoofd loopt mij om — de kamer schijnt, door mijne duizeligheid, met mij om te loopen*. Verder: *zoolang het bloed in mijne aderen zal omloopen*. Eene andere rigting nemen: *de wind is omgeloopen*, in het gemeene leeven, *de wind is om*. *Men dorst de voorzeilen niet roeren, om voor den wind om te loopen*. BOGAERT. Bedr., in het loopen omwerpen: *hij liep het kind om*. Van hier: *omlooper*, een boom, waarop de wever het deel van het afgewevene web telkens oprolt — *omlooping*.

OMLUIKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *luiken*: *ik omloek*, *heb omloken*. Omsluiten; een verouderd woord, dat bij KIL. en HOOGSTR. bewaard is.

OMLULLEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *lullen*: *ik lulde om*, *heb omgeluld*. Een woord der lage volkstaal; met nietigen praat, bij dezen en genen omloopen.

OMMAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *maken*: *ik maakte om*, *heb omgemaakt*. In de volkstaal, voor omgraven: *het land ommaken*.

OMMANGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *mangelen*: *ik mangelde om*, *heb omgemangeld*. Ombuiten, omruilen; een straatwoord.

OMMANTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb.

ſcheidb. voorz. *om* en *mantelen*, dat buiten zamenſtell. niet in gebruik is: *ik ommantelde*, *heb ommanteld*. Eigenlijk, met eenen mantel omhangen. Men neemt het altijd oneigenlijk, en wel in den hoogdravenden ſtijl: *niet ommanteld met ſnij — oft groefwerk*. Overz. van Hervey.

OMMELAND. Zie *omland*.

OMMENNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *mennen*: *ik mende om*, *heb omgemend*. Een woord der dagelijkſche taal, beteekenende, in het mennen eene wending, eenen draai maken; ook, door onvoorzigtig mennen, eene kar, of eenen wagen omwerpen.

OMMETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *meten*: *ik mat om*, *heb omgemeten*. Rondom iets heen meten.

OMMORSEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *morſen*: *ik morste om*, *heb omgemorst*. Morſig met iets omgaan heet, in de daaglijkſche taal, *met iets ommorſen*.

OMMUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *muren*: dat buiten zamenſtell. niet in gebruik is: *ik ommuurde*, *heb ommuurd*. Met eenen muur rondom inſluiten; in den deftigen ſtijl.

OMNAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *naaijen*: *ik naaide om*, *heb omgenaaid*. Door naaijen omſlaan, omzoomen: *de rok is van onderen omgenaaid*.

OMNARREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *narren*: *ik narde om*, *heb* en *ben omgenard*. Met eene narrenſlede omrijden. Met *zijn*; *hij is in een halfuur de ſtad omgenard*.

OMNEVELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *nevelen*: *ik omnevelde*, *heb omneveld*. Met nevel omgeven: *door de wolcken omnevelt*. J. de Brune.

OMOOG, z. n., o., *des omoogs*, of *van het omoog*; meerv. *omoogen*. Speldenwerkſterswoord, een klein oogje aan den buitenkant van het ſpeldenwerk. Van *om* en *oog*.

OMPAARLEN, (*ompeerlen*, *omperlen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *paarlen*: *ik ompaarlde*, *heb ompaarld*. Met paarlen omgeven; een dichterlijk woord: *ompeerelde vingers*. Vond.

OMPAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *pakken*: *ik pakte om*, *heb omgepakt*. Anders pakken: *waren ompakken*.

OMPALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *palen*: *ik ompaalde*, *heb ompaald*. Met palen omzetten. Eenigen ſchrijven het ſcheidb. *ik paalde om*, *heb omgepaald*. Het onſcheidb. is taalmatiger.

OMPAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *pappen*; *ik papte om*, *heb omgepapt*. Met papſel om iets vast maken.

OMPERKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *perken*: *ik omperkte*, *heb omperkt*. Met een perk of eene beſlotene plaats omſluiten: *dees' ſoort en zal met kloosteren noch koten t'omperken zijn*. De Deck. Van hier *omperking*.

OMPERLEN, (*ompeerlen*, zie *ompaarlen*.)

OMPLAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *plakken*; *ik plakte om*, *heb omgeplakt*. Om iets plakken.

OMPLANTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *planten*. Scheidb.: *ik plantte om*, *heb omgeplant*. Rondom iets planten: *ik heb er jonge telgen omgeplant*. Onſcheidb., met iets rondom beplanten: *een dijk*, *met boomen omplant*.

OMPLOEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ploegen*: *ik ploegde om*, *heb omgeploegd*. Het onderſte boven ploegen, door ploegen omkeeren.

OMPLOFFEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ploffen*: *ik plofte om*, *ben omgeplofd*. Omvallen, dat het ploft: *het puin der omgeplofte poort*. Vond.

OMPOOIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *pooijen*: *ik pooide om*, *heb omgepooid*. Omdrinken: *wij zullen eens ompoijen*, *as alle ding klaer is*. Hooft. Een woord in den vertrouwelijken ſtijl.

OMPRAAT, z. n., m., *des ompraats*, of *van den ompraat*; zonder meerv. Eene omrede. Van *om* en *praat*.

OMPRATEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *praten*: *ik praatte om*, *heb omgepraat*. Door praten tot een ander voornemen brengen: *om omgepraet mij listigh van kant te helpen*. Vond.

OMRAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *ragen*. Scheidb.: *ik raagde om*, *heb omgeraagd*. Bedr., door ragen omſmijten, om-

ver-

ver ragen: *zij raagde alles om.* In het rond ragen: *de kamer omragen.* Onſcheidb.: *ik omraagde, heb omraagd.* Met ſpinrag omgeven, omwinden.

OMRAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *raken: ik raakte om, ben omgeraakt.* Onder de voet raken; in de dagelijkſche taal.

OMRAMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *rammen: ik ramde om, heb omgeramd.* Door middel van eenen ſtormram omwerpen: *'t aeloude ſardis wert endlijk omgeramt.* POOT. *Omgeramde muren.* VOND. Voor *omrammen* zegt men ook *omrammeijen.*

OMRANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *randen: ik omrandde, heb omrand.* Met eenen rand omringen; voorts randswijze omringen: *zag ik 't groot Horebs bosch een blikkig vuer omranden.* VOND. *Een offerſchael met parelen omrant.* ANTON.

OMRASTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *rasteren: ik omrasterde, heb omrasterd.* Met rasterwerk, ſtaketwerk, omringen.

OMRATELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ratelen: ik ratelde om, heb omgeratelt.* Aan alle kanten ratelen, overal omloopen en ratelen.

OMREDE, z. n., vr., *der*, of *van de omrede*; meerv. *omreden.* Een omſchrijvend voorſtel: *dat ſe de bijtende waerheit met een verbloemde omreden in het binnenſte indringen.* CATS. Van hier het veroud. bedr. w. *omreden.* Van *om* en *rede.*

OMREIKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *reiken: ik reikte om, heb omgereikt.* Omlangen.

OMREIS, z. n., vr., *der*, of *van de omreis*; meerv. *omreizen.* Een togt in het ronde. Van *om* en *reis.*

OMREIZEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *reizen.* Scheidb.: *ik reisde om, heb* en *ben omgereisd.* Onz., rondom den aardbol reizen: *hij is de wereld driemaal omgereisd.* Hier en daar reizen: *hij heeft van zijn leven veel omgereisd.* In het reizen eenen omweg maken: *wij zijn veel omgereisd.* Onſcheidb.: *ik omreisde, heb omreisd.* Bedr.: *gij omreyst zee en lant.* BYBELV. *Terwijl Petrarchus geest omreist des aardtrijks kimmen.* HOOFT. Van hier: *omreizer.* BYBELV. — *Omreizing*, liefst *omreis.*

OMREMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *remmen: ik remde om, heb omgeremd.*

Stijf

Stijf ombinden; het woord wordt in Geld. en Grot. gebruikt. *Het touw dat er omgeremd was* enz. Zie *remmen.*

OMRENNEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *rennen: ik rende om, heb* en *ben omgerend.* Bedr., in het rennen onder de voet werpen, omwerpen; *zou ick niet weten, hoe mijn broeder omgerent, en 't renperck raeckte om hals.* VOND. onzijd. met *zijn*, om iets rennen: *zij zijn de ſtad omgerend.* VOND. gebruikt het onſcheidb., als een bedr. w.: *des hemels blaeuwe tent Gij daeglijx ommerent.*

OMRID, z. n., m., *des omrids*, of *van den omrid*; zonder meerv. Het omrijden. Van *om* en *rid.*

OMRIDSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ridſen: ik ridste om, heb omgeridst.* Door ridſen, (dat, in Groningen, te kennen geeft een ligchaam van aanmerkelijke zwaarte van zijne plaats bewegen) omzetten. Misſchien met *rijden* uit eene bron.

OMRIEKEN (*omruiken*), onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *rieken: ik rook om, heb omgeroken.* Rond loopen en rieken.

OMRIJDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *rijden: ik reed om, heb* en *ben omgereden.* Bedr., in het rijden omſtooten: *een kind omrijden.* Onz., met *hebben*; in het ronde rijden, hier en daar rijden: *wij hebben in de ſtad omgereden. Wij hebben een uurtje omgereden.* Eenen omweg in het rijden maken; met *zijn: wij zijn een uur omgereden.* Rondom iets heen rijden: *wij zijn het leger omgereden.*

OMRIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *rijten: ik reet om, heb omgereten.* Door rijten omſcheuren, omwerpen: *ſij ſullen uwe ſijne huijſen omrijten.* DORESLAER.

OMRING. z. n., m., *des omrings*, of *van den omring*; het meerv. is buiten gebruik. Omkreits, omvang: *die 's Werelds wijden ommering bewa kt.* CAMPHUIJZEN. *De ommering der eeuwen.* BIDLOO. *In d'omring des werelts.* RODENB. Van *om* en *ring.*

OMRINGELEN, voorddur. bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *ringelen: ik omringelde, heb omringeld.* Eigenlijk met vele zaken ringswijze omgeven: *Titius omringelt met de droeve baren.* DE DECK. Omrin-

gèld

gelijk met den ſtoet van lijfwacht. HOOFT. *Zij omringelen den Overſte van 't leeger.* HOOFT. *Een ſchaer u ſal omringelen.* VOND. Van het volgende *omringen.*

OMRINGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *ringen: ik omringde heb omringd.* Eigenlijk, met eenen ring omgeven. Van hier oneigenlijk: *geen ſchooner glans omringt den hals der duiven.* POOT. Men gebruikt het, meestal, voor op alle zijden omgeven, waardoor de vrije beweging gehinderd wordt: *ſij hadden mij omringt als bijen.* BYBELV. *Den vijand met de ruiterij omringen.* Voorts, in het gemeen, aan alle kanten omgeven: *gij omringt mij met vrolicke geſangen.* BYBELV. *Staag omringe u 's Hemels vrede.* POOT. Van hier: *omringing.* Voor *omringen* zeiden de ouden *beringen.*

OMRINKINKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *rinkinken: ik rinkinkte om, heb omgerinkinkt.* Aan alle zijden loopen en rinkinken: *gelijk met den ſtoet der dolle Bacchusſchaaren zag omrinkinken.* HOOGVL.

OMROEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *roeijen: ik roeide om, heb* en *ben omgeroeid.* Hier en daar, aan alle kanten roeijen; met *hebben: in de ringſloot omroeijen.* Eenen omweg in het roeijen maken, met *zijn.* Rondom iets roeijen; met *zijn.* Van hier zegt VOND. oneigenlijk: *muer dat d'almaght het gevaert der kreitſen ommeroeit.* Eindelijk, eene wending in het roeijen maken en terug roeijen.

OMROEPEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *roepen: ik riep om, heb omgeroepen.* Aan alle kanten rond gaan en roepen, ook terug roepen. Van hier *omroeper.*

OMROER, z. n., m., *des omroers*, of *van den omroer*; zonder meerv. Het omroeren: *tot ongelooflijken ommeroer aller zinnen en zielen.* HOOFT.

OMROEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *roeren: ik roerde om, heb omgeroerd.* Door elkander roeren: *'t geklater des noodweers treft 't water van de omgeroerde zee.* POOT. Van hier: *omroering, omroerſel.* HOOFT.

OMROLLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *rollen: ik rolde om, heb* en *ben omgerold.* Bedr., omwentelen: *eenen ſteen* enz. *omrollen.*

Om

Om iets heen rollen: *rol de mat er om.* Onz., met *zijn*; omtuimelen: *rol niet om.* Rondom den omtrek rollen: *de kloot rolde om den paal. Moet ik de ſterren met, geregeld om zien rollen?* H. SCHIM.

OMRUIKEN, zie *omrieken.*

OMRUILEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ruilen*: *ik ruilde om, heb omgeruild.* Ombuiten.

OMRUKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *rukken*: *ik rukte om, heb* en *ben omgerukt.* Bedr, met geweld omtrekken: *zij rukten met brandhaken den muur om. Daer onrechs en gewelt geleizen omm:erukt.* VOND. Om een ligchaam heen met ſnelheid doen voortbewegen: *deze heeft de Luſtaenſche ſchepen Afrijken omgeruckt langs noit verzochten weg.* DE DECK. Onz., met *zijn*; ſnel omreizen: *de vijand is, onverwachts, dien uithoek omgerukt.* Van hier: *omrukking*, omwerping.

OMSCHADUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *ſchaduwen*: *ik omſchaduwde, heb omſchaduwd.* Aan alle zijden beſchaduwen: *van den boom, die zijne woning omſchaduwt.* FEITH. *De romp hiel d'edle ziel omſchaduwt als een wolk.* F. v. HOUTEN. Van hier: *omſchaduwing.* Voor *omſchaduwen* zeide men, oudtijds, ook *omſchemen*, van *ſcheme, ſchim*, dat bij VOND. voor ſchaduw voorkomt: *hij trekt de ſchim van zijne ſchapen, na 't leven in het zandt.*

OMSCHANSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *ſchanſen*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik omſchanste, heb omſchanst.* Met eene ſchans, eenen wal inſluiten. Van hier: *omſchanſing.*

OMSCHAVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchaven*: *ik ſchaafde om, heb omgeſchaafd.* Rondom ſchaven, Bij HOOGSTR. komt het voor.

OMSCHEMEN, zie *omſchaduwen.*

OMSCHENKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchenken*: *ik ſchonk om, heb omgeſchonken.* Door iets op zijde te houden uitſchenken: *een kopje omſchenken.* Ook onz. voor in het rond ſchenken, met *hebben.*

OMSCHEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchepen*: *ik ſcheepte om, heb omgeſcheept.* Uit het eene in het andere ſchip brengen.

OMSCHEPPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſcheppen*: *ik ſchiep om*, *heb omgeſchapen*. Anders ſcheppen, door nieuwe ſchepping eenen anderen vorm geven: *zou het gebruik der menſchen aert en kunne in zoo ver niet kunnen omſcheppen?* M. L.

OMSCHEREN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſcheren*: *ik ſchoor om*, *heb omgeſchoren*. Rondom ſcheren, *circumtondere*; bij HOOGST.

OMSCHERMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchermen*: *ik ſchermde om*, *heb omgeſchermd*. Rondom loopen en ſchermen. In het dagelijkſche leven zegt men: *in het wilde omſchermen*.

OMSCHIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchieten*: *ik ſchoot om*, *heb omgeſchoten*. Door ſchieten omwerpen: *torens omſchieten*.

OMSCHIJNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *ſchijnen*: *ik omſcheen*, *heb omſchenen*. Aan alle zijden beſchijnen: *hem omſcheen een licht van den hemel*. BYBELV. *'t Geloofsoog*, *met uw licht omſchenen*. H. SCHIM. Op eene luisterrijke wijs omgeven: *gij van 't mildt geluk omſchenen*. POOT.

OMSCHIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchikken*: *ik ſchikte om*, *heb omgeſchikt*. Om iets ſchikken: *de tafel viel: nadat wij er ons omgeſchikt hadden*. Met *weder* beteekent het te rug ſchikken.

OMSCHOKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchokken*: *ik ſchokte om*, *heb omgeſchokt*. Schokkend omdrijven: *die door godtsdienſteloosheit omgeſchockt wort*. VOND.

OMSCHOMMELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchommelen*: *ik ſchommelde om*, *heb omgeſchommeld*. Het onderſte boven ſchommelen.

OMSCHOOIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchooijen*: *ik ſchooide om*, *heb omgeſchooid*. ſchooijend omloopen.

OMSCHOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchoppen*: *ik ſchopte om*, *heb omgeſchopt*. Door ſchoppen omwerpen.

OMSCHORSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *ſchorſen*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik omſchorste*, *heb omſchorst*. Eigenlijk, met eene

ſchors

ſchors inſluiten. In den verhevenen ſtijl beduidt het omringen: *eene klip met ijs omſchorst.*

OMSCHRANKEN, zie *ſchranken.*

OMSCHREEUWEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchreeuwen: ik ſchreeuwde om, heb omgeſchreeuwd.* Rond loopen en ſchreeuwen.

OMSCHREMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchrempen: ik ſchrempte om, heb omgeſchrempt.* Oul.: *ſchromp om, omgeſchrompen.* Omſmelten: *vet omſchrempen.* Gron. woord.

OMSCHRIFT, z. n., o., *des omſchrifts*, of *van het omſchrift*; meerv. *omſchriften.* Randſchrift om eenen penning, predikſtoel enz. Van *om* en *ſchrift.*

OMSCHRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *ſchrijven.* Scheidb.: *ik ſchreef om, heb omgeſchreven.* Om iets ſchrijven: *eene zinſpreuk, om den Groninger keurhoed geſchreven.* Terug ſchrijven: *ik zal binnen eene maand, u weer omſchrijven. Wederom ſchrijven* is nogmaals ſchrijven. De namen rondom opteekenen: *de hoplieden der burgers gaan omſchrijven.* Onſcheidb.: *ik omſchreef, heb omſchreven.* Donkere woorden of uitdrukkingen met meerdere of andere woorden duidelijk maken: *ik zal u de plaats van den Apostel omſchrijven.* Waarvan: *omſchrijving.*

OMSCHUDDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchudden: ik ſchudde (ſchuddede) om, heb omgeſchud.* Door elkander ſchudden: *eene mande met ooft omſchudden.* Men gebruikt het ook ſomtijds onzijd., met *zijn*; door ſchudden omvallen: *die boom zal nog omſchudden.* Van hier: *omſchudding.*

OMSCHUIVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchuiven: ik ſchoof om, heb omgeſchoven.* Door ſchuiven in eene andere rigting zetten. Ook door ſchuiven doen omvallen: *gij zult de tafel nog omſchuiven.*

OMSCHUTTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *ſchutten: ik omſchutte (omſchuttede), heb omſchut.* Rondom beſchutten.

OMSCHUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchuren: ik ſchuurde om, heb omgeſchuurd.* Iets aan de geheele holle binnenzijde ſchuren; ook van binnen en van buiten ſchuren.

OMSINGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *ſingelen: ik omſingelde, heb omſingeld.*

Aan

Aan alle kanten beſingelen: *dat Jeruſalem van heyrlegers omcingelt wort.* BYBELV. *Omſingelt van een' rei van zeven herderinnen.* N. VERSTEEG.

OMSJOKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſjokken*: *ik ſjokte om*, *heb omgeſjokt*: Omloopen, hier en daar ſjokken. In Gelderl. en Groning. hoort men dit woord, dat, denkelijk, van den klank gevormd is, en na aan *ſchokken* grenst.

OMSJORREN, (*aanſorren*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſjorren*: *ik ſjorde om*, *heb omgeſjord*. Een ſcheepswoord, met ſjorren ombinden; een touw, dat een geluid *ſjor ſjor*, maakt, om iets vastmaken.

OMSLAAN, onz. en bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *ſlaan*. Onzijd. en ſcheidb.: *ik ſloeg om*, *ben omgeſlagen*. Plotſeling omvallen: *de boot ſloeg door den wind om*. Eene zijdelingſche wending nemen: *hij is de regterhand omgeſlagen*. Schielijk eene andere rigting nemen: *het weer is omgeſlagen*, het is plotſeling dooiweer of vriesweer geworden. In engeren zin, gebruikt men het van eene ſchielijke verandering tot erger: *uw geluk ſlaat om*. *Doch ghij zijt ongheſlagen, ende ghij ontheyligt mijnen name*. DORESL. Hierheen behoort de ſpreekwijs: *het blaadje ſloeg om*, de zaak nam eene ongunſtige wending. *Het blaadje is omgeſlagen*, zij heeft eene miskraam gehad. Bedr. en ſcheidb., omklinken: *eene kram omſlaan*. Omkeeren: *ſla het blad om*. *De mouwen omſlaan*. *Tuſſchen de klooven van haar omgeſlagen* (omgekrulde) *lippen*. V. HEEMSK. *Het zeil omſlaan*. Snel omdoen en eenigzins vastmaken: *ik ſloeg, bij het uitgaan, mijnen mantel om*. Door trommelſlag alom verkondigen: *het vertreck omſlaan*. KIL. HOOFT gebruikt het hier onz.: *de Calviniſchen ſlaan liſtelijk met de trom om, dat* enz. Algemeene lasten op elks landerijen zetten, eenen omſlag van lasten maken: *op ſommige dorpen worden de lasten, onder den naam van ſchildtalen, omgeſlagen*. *Zeventien ſtuivers op het morgen omſlaan*. Bedr. en onſcheidb.: *ik omſloeg*, *heb omſlagen*: ſnellijk aan alle zijden omringen: *ende hem ommeſloegh een licht van den hemel*. DORESL.

OMSLAG, z. m., m., *des omſlags*, of *van den omſlag*;

meerv. *omſlagen.* Eene wending naar eene andere plaats heen, die met eenen ſlag geſchiedt: *bij d'ommeſlag des zeyls.* OUDAAN. Dat om iets anders omgeſlagen wordt: *de omſlag* (in ſommige oorden van Neerland, *het omſlag*) *van een boek. Ik zend u dezen brief onder omſlag.* Slommer, bezigheid: *eenen grooten omſlag hebben. Iets met eenen grooten omſlag verhalen.* Al hetgene, dat tot een ding behoort: *om Gods kerktent op te bouwen met al zijn' ommeſlag.* N. VERSTEEG. *Met aanzienlijken omſlagh van hofſtaat en krijgsgevolgh.* HOOFT. Een weg, die ergens eene bogt maakt, en dus als een omweg is, heet bij KIL. ook *omſlag.* Zetting van gemeene lasten: *eenen omſlag maken. De omſlaaghen, naaderhandt te doen over 't geheele Landt.* HOOFT. Van hier: *omſlagtig.* Van *om* en *ſlag.*

OMSLAGER, z. n., vr., *des omſlagers*, of *van den omſlager*; meerv. *omſlagers.* Een groote vrouwen halsdoek, welken men om den hals ſlaat. Vergel. den uitgang *er.*

OMSLEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſlepen: ik ſleepte om, heb omgeſleept.* Om iets ſlepen: *zij ſleepten het doode ligchaam de ſchouwplaats om.* Aan alle oorden rondſlepen: *in ſtaatſij omſlepen.* HOOGVL. *Door zoo vele baren omgeſleept.* VOND.

OMSLEUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſleuren: ik ſleurde om, heb omgeſleurd.* Langs den grond omſlepen. HOOFT gebruikt het oneigenl.: *dus werden ze vast omgeſleurt, zonder erghens troost te erlangen.*

OMSLINGEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om en ſlingeren.* Bedr. en ſcheidb.: *ik ſlingerde om, heb omgeſlingerd.* Door draaijing naar de eene of andere zijde omwenden: *d'adder ſlingert ſel den ſtaert om.* VOND. Onz. en ſcheidb., met *zijn*; door ſlingeren omvallen: *uit den wagen, die omgeſlingert den meester volght in 't zincken.* VOND. Door ſlingering, aan alle oorden heen en weer geworpen worden: *omgeſlingert op de baeren.* ANTON. Bedr. en onſcheidb.: *ik omſlingerde, heb omſlingerd.* Met wenteltrapswijze draaijingen omgeven, omwinden: *den gedoemden omſlingert het dier met den ſnuit.* BÓGAERT. *Omſlingert met een' ouden draek.* H. SCHIM. *Hoe ijder te-*

ſiſereel met een feston van letterbloemen omſlingerd is. HOOGVL. *En doet z' (die teere ving'ren) haar vaak van pijn omſlingeren.* MINNEDICHT. VAN J. BONEFONIUS. Wijders, met eene digte meenigte rondom omſingelen: *drie duizendt berſten tot alle poorten uit, om de Batavieren t'omſlingeren.* HOOFT.

OMSLUIJEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *ſluijeren: ik omſluijerde, heb omſluijerd.* Met eenen ſluijer rondom bedekken. In den verhevenen ſtijl beteekent het met een donker, onaanzienlijk ligchaam omgeven. Zoo zegt iemand: *met ſterflijk ſtof omſluijerd.*

OMSLUITEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſluiten: ik omſloot, heb omſloten.* Eigenlijk aan alle kanten inſluiten. Oneig. zegt FEITH: *wat nacht u omſluit.*

OMSMAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *ſmakken: ik ſmakte om, heb omgeſmakt.* Omſmijten: *ſmak het zeil om.*

OMSMEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſmeden: ik ſmeedde om, heb omgeſmeed.* Door herſmeden eene andere form geven; ook door ſmeden om iets maken.

OMSMELTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſmelten: ik ſmolt om, heb omgeſmolten,* Anders ſmelten: *ik heb de klok laten omſmelten.*

OMSMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſmeren: ik ſmeerde om, heb omgeſmeerd.* Rondom iets ſmeren.

OMSMIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſmijten: ik ſmeet om, heb omgeſmeten.* Op den grond ſmijten: *de wind ſmeet den wagen om.* Met ſchielijkheid omwenden: *ſmijt het roer om. Zijn gat omſmijten,* eene andere zijde kiezen.

OMSNIJDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſnijden: ik ſneed om, heb omgeſneden.* Snijden met oogmerk, om het om te deelen: *ſnijd dat hoen eens om.*

OMSNOFFELEN, *omſnoffen*, zie *omſnuffelen.*

OMSNORREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſnorren: ik ſnorde om, heb* en *ben omgeſnord.* Eigenlijk, met een geſnor omdraaijen.

Hooft gebruikt het bedr., voor met ſnelheid omdraaijen: *'t hooft omſnorrende.* Onz., met *hebben*; met een geſnor omvliegen: *dat de ſlinger door de lucht omſnort.* Vond. Met *zijn*; ſnorrend om iets vliegen: *hij is den hoek omgeſnord.*

OMSNUFFELEN, (*omſnoffelen*), voordd. onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſnuffelen*: *ik ſnuffelde om, heb omgeſnuffeld.* Aan alle kanten loopen en beſnuffelen: *daer winterbeeren omſnoffelen na ſpijs.* Anton. Oneig., nieuwsgierig alles doorſnuffelen: *naerdien hij omſnuffelen komt uit ſtaetzucht in den raet.* Vond. Van het volgende *omſnuffen.*

OMSNUFFEN, (*omſnoffen*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſnuffen*: *ik ſnufte om, heb omgeſnuft.* Snuivend omrieken: *noch ſnuft zijn hazewint eens om.* Vond.

OMSOLLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſollen*: *ik ſolde om, heb omgeſold.* Sollend aan alle kanten omwerpen: *op de golven omgeſolt.* Vond.

OMSORREN, zie *omſjorren.*

OMSPADEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſpaden*: *ik ſpaadde om, heb omgeſpaad.* Met de ſpade omgraven; *omſpaan* in Gelderl.

OMSPANNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. en ſcheidb. voorz. *om* en *ſpannen*: *ik omſpande, heb omſpand.* Met den duim en middelſten vinger, of ook met de uitgeſtrekte vingeren, van het uiterſte des duims af, tot aan het uiterſte der pink toe, omvatten. Scheidb.: *ik ſpande om, heb omgeſpand.* In die vervoeging heet het iets, door ſtrakke uitſpanning, om een ander ding, ommaken; ook ingeſpannene paarden omwisſelen, of hen van den eenen voor den anderen wagen ſpannen.

OMSPANSEREN, zie *omwandelen.*

OMSPARTELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſpartelen*: *ik ſpartelde om, heb omgeſpartеld.* In het ronde ſpartelen.

OMSPATTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *ſpatten*: *ik omſpatte (omſpattede) heb omſpat.* Aan alle zijden beſpatten: *'t gants Christendom is door dat vogt omſpat.* A. M. Paauw.

OMSPELDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſpelden*: *ik ſpeldde om, heb omgeſpeld.*

Iets

Iets omdoen, met oogwit om het met ſpelden vast te maken: *eenen doek omſpelden*. Ook omkeeren en met ſpelden vast maken.

OMSPINNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *ſpinnen*. Scheidb.: *ik ſpon om, heb omgeſponnen*. Om iets heen ſpinnen: *het diertje ſpint zijne draden om de prooi*. Onſcheidb.: *ik omſpon, heb omſponnen*. Met ſpinſel of ſpinrag geheel omringen: *het wijfje eener ſpin legt ronde eijeren, omſpint ze, en eenige ſleept zij in eenen zak met zich*.

OMSPITTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſpitten*: *ik ſpitte* (*ſpittede*) *om, heb omgeſpit*. Met een ſpits werktuig omgraven. Van hier: *omſpitting*.

OMSPOELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *ſpoelen*. Scheidb.: *ik ſpoelde om, heb* en *ben omgeſpoeld*. Bedr., van binnen en buiten ſpoelen; ook de inwendige zijden van een ledig ligchaam aan alle kant ſpoelen: *ſpoel de vaten om*. Door beſpoelen omwerpen: *de zee ſpoelt dijck en dammen om*. VOND. Onz., met *zijn*; rondom ſpoelen: *het zeewater ſpoelde eertijds dezen uithoek om*, Onſcheidb. en bedr.: *ik omſpoelde, heb omſpoeld*. Aan alle kanten beſpoelen. Zoo meen ik, dat VOND. ergens zegt: *daer 't water der Jordaene omſpoelt het heiligh lantſchap*. Althands HOOFT zegt in TACIT.: *het eilandt, 't welk van de ſtroom des Rijns omſpoelt wordt*.

OMSPOKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſpoken*: *ik ſpookte om, heb omgeſpookt*. Spokend omloopen; ook met een groot getier omloopen: *daer de wolf omſpookt*. VOND.

OMSPRAAK, z. n., [VR., *der*, of *van de omſpraak*; meerv. *omſpraken*. HOOGSTR. verklaart het door omrede en korte uitbreiding: *ſonder omſpraeck, ſine paraphraſi*. HUYGENS. Van *om* en *ſpraak*.

OMSPRINGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſpringen*: *ik ſprong om, heb* en *ben omgeſprongen*. Omdanſen: *hij heeft lustig omgeſprongen. Nu drok en deftig omgeſprongen*. POOT. Omheen ſpringen: *hij is den hoek omgeſprongen*. —. *Hij heeft den hoek omgeſprongen* zoude bedr. zijn en beteekenen: hij heeft den hoek, in het ſpringen, omgeworpen. In het ge-

meene leven, wordt dit werkw. vaak voor omgaan, in eenen oneigenlijken zin, gebruikt: *hij weet met hem om te ſpringen*, hij weet, hoe hij hem behandelen moet. *Hij ſpringt met hem om, als de kat met de muis*, hij handelt ruw met hem; hij verſchoont hem niet.

OMSTAAN, onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſtaan*: *ik ſtond om, heb omgeſtaan*. Zich in het ſtaan omkeeren: *ga eens omſtaan*. Uit den weg ſtaan: *ſta wat om*. *Ik zal hem wel omſtaan leeren*, hij zal zich alle harde en ſtraffe behandeling van mij moeten getroosten. In het ronde ſtaan: *om de tafel ſtaan*. *Omſtaande perſonen*.

OMSTAND, z. n., m., *des omſtands*, of *van den omſtand*; zonder meerv. Een verouderd woord, beteekenende omſtaande perſonen. Zoo zegt K. v. Mander: *dezen heeft hem geſteld over eijnd, en hooren dede daer den omſtand zijn verſtand en wijshede*. En elders: *opdat den omſtand onzer vriendſchaps kennisſe zij ingeplant*. Van *om* en *ſtand*. Van hier: *omſtandelijk*, zie *omſtandiglijk*, *omſtanders*, het omſtaande volk.

OMSTANDIG, bijv. n. en bijw., *omſtandiger*, *omſtandigst*. Met alle of de meeste bijzondere toevallen van eene zaak: *hij deed mij een omſtandig verhaal van de ganſche zaak*. Van hier *omſtandigheid*, de bijzondere toevallen van eene zaak. Het woord beduidt ook allerlei pligtpleging naar de beſchaafde opvoeding, in het burgerlijke leven: *kom, maak geene omſtandigheden*. Van hier: *omſtandiglijk*. Zie *ig*.

OMSTAPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſtappen*: *ik ſtapte om, ben omgeſtapt*. Omheen ſtappen.

OMSTEKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſteken*: *ik ſtak om, heb omgeſtoken*. Anders ſteken. J. Cats gebruikt het voor omſtooten: *nu dat een plompe meyt u glaſen ommeſteeckt*.

OMSTELPEN, zie *omſtulpen*.

OMSTEMMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſtemmen*: *ik ſtemde om, heb omgeſtemd*. In het ronde ſtemmen: *over eene zaak omſtemmen*. Van hier: *omſtemming*.

OMSTEVENEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſtevenen*: *ik ſtevende om, ben omgeſtevend*.

Om-

Omzeilen: *zijnde Mozambique voorbij, en den uithoek van goede Hoop omgeſtevent*, BOGAERT.

OMSTIEREN, (*omſturen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſtieren*: *ik ſtierde om*, *heb omgeſtierd*. Met *weder* gevoegd, beteekent het terug ſtieren, terug zenden. *Omſtieren* is ook in het ſtieren omwenden.

OMSTIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſtikken*: *ik ſtikte om*, *heb omgeſtikt*, Met de naald rondom borduren. HOOGSTR. gebruikt het woord.

OMSTOMMELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſtommelen*; *ik ſtommelde om*, *heb omgeſtommeld*. Rondom loopen en ſtommelen.

OMSTOOTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſtooten*: *ik ſtiet om*, *heb omgeſtooten*. Zoo ſtooten, dat iets omvalt: *hij ſtiet het kind om*. Fig.: *een huwelijk omſtooten*, de voltrekking van hetzelve hinderen. *Iemands voornemen omſtooten*, hetzelve verijdelen. *De maetſchappij der kristnen ſtoot het om*. H. SCHIM. Van hier: *omſtooting*.

OMSTORMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſtormen*: *ik ſtormde om*, *heb* en *ben omgeſtormd*. Bedr., door een ſtormgevaarte omwerpen: *zij ſtormden met den ram de dikke muren om*. Onz., met *zijn*; door ſtormig weer omvallen: *de torenſpits ſtormde om*.

OMSTORTEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſtorten*: *ik ſtortte om*, *heb* en *ben omgeſtort*. Bedr., op den grond ſtorten, omwerpen: *eene kan met wijn omſtorten*. Onz., met *zijn*; omvallen: *het huis is omgeſtort*. Van hier: *omſtorting*.

OMSTRALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *ſtralen*: *ik omſtraalde*, *heb omſtraald*. Met ſtralen rondom beſchijnen: *tegen het licht*, *dat hen omſtraalde*. FRANTZEN. *Omſtraelt met vierge tongen*. VOND. Met andere glans gevende ligchamen omgeven: *omſtraelt van alle kanten van perlen, goud en gloënde diamanten*. DE DECK. *Met Godts heerlijkheit omſtraelt*, H. SCHIM. Een woord van den verhevenen ſtijl.

OMSTREEK, z. n., vr., *der*, of *van de omſtreek*; meerv. *omſtreken*, Eene omliggende ſtreek, omtrek.

Men gebruikt vooral het meerv. om het fr. *environs* uit te drukken: *in de omſtreeken van Haarlem.* H. Loosjes. Van *om* en *ſtreek.*

OMSTRENGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *ſtrengelen.* Scheidb.: *ik ſtrengelde om, heb omgeſtrengeld.* Strengelend ombinden: *ik ſtrengel me om den ſtam, als ik zijn hout omvadem.* H. Schim. Onſcheidb.: *ik omſtrengelde, heb omſtrengeld.* Iets rondom met iets ſtrengelen.

OMSTRIJKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſtrijken: ik ſtreek om, heb omgeſtreken.* Omheen ſtrijken: *ik heb de zalf er omgeſtreken.* Onſcheidb.: *omſtreek, omſtreken.* Met iets aan alle zijden beſtrijken: *een kelder, van buiten met cement omſtreken.*

OMSTRIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſtrikken: ik ſtrikte om, heb omgeſtrikt.* Met eenen ſtrik om iets vastmaken.

OMSTROOMEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *ſtroomen.* Onz. en ſcheidb.: *ik ſtroomde om, heb* en *ben omgeſtroomd.* Omheen ſtroomen; met *hebben: de rivier ſtroomt om de ſtad. Muuren, daar Jabok drijmael ommeſtroomt.* Vond. Met *zijn: het zeewater is, eertijds, dezen uithoek omgeſtroomd.* Bedr. en onſcheidb.: *ik omſtroomde, heb omſtroomd.* Aan alle zijden met eenen ſtroom omringen.

OMSTUITEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſtuiten: ik ſtuitte om, ben omgeſtuit.* Terug ſtuiten. Antonid. neemt het oneig.: *en zijne ſaem aen beijde poolen omgeſtuit.* Van hier: *omſtuiting.*

OMSTULPEN (*omſtelpen*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſtulpen: ik ſtulpte om, heb omgeſtulpt.* Het onderſte boven keeren, door het met de opening op den grond te plaatſen.

OMSTUREN, zie *omſtieren.*

OMSTUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *ſtuwen: ik omſtuwde, heb omſtuwd.* Met eenen digten drom aan alle kanten omgeven: *in hen, die het lijkbed omſtuwen.* Sels. *Een maegdenrei omſtuwt 'er altijt.* H. Schim.

OMSUKKELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſukkelen: ik ſukkelde om, heb omgeſukkeld.*

Suk-

Sukkelend omdolen: *omſucklen achterlant.* VOND. *Terwijl wij omzukklen zonder ſtrant of ree.* ANTON. Van hier: *amſukkeling.*

OMTALMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *talmen*; *ik talmde om*, *heb omgetalmd.* Talmend omdrentelen.

OMTASTEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *tasten*: *ik tastte om*, *heb omgetast.* Achter zich tasten; ook in het ronde alles betasten: *gelijck als een blinde omtast in het donkere.* BYBELV.

OMTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *tellen*; *ik telde om*, *heb omgeteld.* In het ronde tellen.

OMTIEGEN, (*omtijgen*, *omtuigen*) onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en het verouderde *tiegen* (*tijgen*, *tuigen*). Onz. en ſcheidb.: *ik toog om*, *ben omgetogen.* Omheen trekken, reizen. Onſcheidb. en bedr.: *ik omtoog*, *heb omtogen.* Aan alle kanten omgeven: *met een traanenwolk omtoogen:* T. ARENDS. *De pilaren waren met zilver omtogen.* BYBELV. *Door geen duisternis omtogen.* N. VERSTEEG. *Omgetogen met de wapens.* DE BRUNE, die het hier ſcheidb. gebruikt.

OMTIEREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *tieren*: *ik tierde om*, *heb omgetierd.* Omloopen en een getier maken.

OMTIMMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *timmeren*: *ik timmerde om*, *heb omgetimmerd.* Omheen timmeren, rondom betimmeren.

OMTOBBEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *tobben*: *ik tobde om*, *heb omgetobd.* Tobbend omgeſold worden: *lang op zee omtobben.*

OMTOGT, z. n., m., *des omtogts*, of *van den omtogt*; zonder meerv. Omreis. Van *om* en *togt.*

OMTOOMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *toomen*: *ik toomde om*, *heb omgetoomd.* *Eenen hoed omtoomen*, eenen hoed, die reeds lang opgetoomd was, door het verzetten van deszelfs punten, anders optoomen.

OMTONNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *tonnen*: *ik tonde om*, *heb omgetond.* Van de eene in de andere ton doen.

OMTOOVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *tooveren*: *ik tooverde om*, *heb omgetooverd* Tooverend ommaken. Ook met vele knoopen om iets vastmaken; een woord der dagelijkſche taal.

OMTRED, z. n., m., *des omtreds*, of *van den omtred*; meerv. *omtreden*. Zoo neemt men, in Groningerland, eene plank, die met een uitſtek boven eene ſloot, om eene wring of hek, gelegd is, om, daardoor, achter om het hek te treden. Zoo leest men, in den eed der *Buirrichters*: *gij zweeren, om alle vonders en ommetreden te zullen ſchouwen*. Van *om* en *tred*.

OMTREDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *treden*: *ik trad om*, *ben omgetreden*. Omheen treden. Ook bedr., voor tredend omwerpen.

OMTREK, z. n., m., *des omtreks*, of *van den omtrek*; meerv. *omtrekken*. Eigenlijk een haal of trek, welken men met eene pen of een ander werktuig in het ronde trekt, om daardoor eene ruimte te bepalen. Van hier is het een ſchilders of plaatſnijders woord, beteekenende den eerſten trek van eene teekening: *waarvan eerst maar de flaauwe ſchaduwe, en als 't ware de omtrek was geteekend*. H. MUNTINGHE. Van hier de kennelijke wezenstrekken van een beeldtenis: *dit 's Bogaerts omtrek met zijn levenwekkende oogen*. A. MOONEN. *Het wonder Godsbeelt, all' de geestlijke ommetrekken van zijn volmaakte deugt*. HOOGVL. *Terwijl ik zelf den omtrek van mijn' geest in dichtkunst poog te geven*. J. DE HAES. Wijders, wordt het oneigenlijk ook op andere dingen toegepast: *wanneer 't geloovigh volk de levende ommetrekken van Gods genaderaat zal ontdekken*. HOOGVL. Eene bepaalde ruimte, welke men zich als eenen omkring rondom iets anders voorſtelt: *al is mijn kamers omtrek kleen*. K. BRANDT. *In Bethlehem en deszelfs omtrek*. HAMELSV. Eene uitweiding: *een lange omtrek van woorden*. HOOGSTR. Van *om* en *trek*.

OMTREKKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *trekken*. Scheidb. en bedr.: *ik trok om*, *heb omgetrokken*. Door trekken omhalen: *eenen muur met brandhaken omtrekken*. *Zij trokken den boom met touwen om*. Door uit en aantrekken verwisſelen: *ik trek*, *dagelijks*, *mijne ſchoenen om*. Scheidb. en onz., met *zijn*; omreizen: *de vijand is de ſtad*

ſtad omgetrokken. Hier en daar trekken; met *hebben*: *van om te trecken op de aarde, en die te doorwandelen.* BYBELV. Onſcheidb. en bedr.: *ik omtrok, heb omtrokken.* Eenen eerſten trek halen rondom eene teekening: *eene tronie omtrekken.* Rondom bekleeden: *hij omtrok de pijlaren met zilveren banden.* Rondom beſluiten, omringen: *met een ſmalle gracht omtrocken.* VOND. *Haer vroylick wezen wert met koud' en mist omtrocken.* DE BRUNE. Van hier: *omtrekking.*

OMTRENT, voorz., dat eenen vierden naamval beheerscht. De oorſpronkelijke beteekenis ſchijnt te zijn van eenen ſtand, die niet ver van iets anders verwijderd en afgeſcheiden is; zoodat men het kan verklaren door bijna, haast, nabij, bij, noopens, naarmate de zin het toelaat. Men gebruikt het, (1), om een zeker tijdſtip zoo na mogelijk te bepalen: *omtrent den morgenſtond viel er een rijp op de boekweit.* (2) Om den eindpaal van eene during na genoeg uit te drukken: *hij was omtrent drie maanden ziek. Ik heb omtrent een jaar de koorts gehad.* (3) Om een getal te bepalen: *de rog quam omtrent agt hondert gulden 't last te kosten.* HOOFT. *Omtrent drie duizend man bleef op de plaats.* (4) Een afſtand: *de vijand lag omtrent een uur van de ſtad af. Hij ſcheijdde hem van haer af omtrent eenen ſteenworp.* BYBELV. (5) Eene plaats: *ik ſtond een wijl omtrent het kraem.* CATS. *Omtrent. Meänders oever.* POOT. *Die daeromtrent zich leegren.* VERST. Oneigenlijk: *omtrent haer leste reen quam een lachje.* POOT. (6) Een voorwerp; naar: *de begeerlikheden ontrent de andere dingen.* BYBELV. Noopens, aangaande, rakende: *hieromtrent verſchilt men. Een goed werk, omtrent mij verricht.* HAMELSV. *Maer hij raest ontrent twistvragen.* BYBELV. Bijna: *zeg me ieders naem omtrent.* POOT. Dit woord werd, oudtijds, ook *ontrent* geſchreven, bij CATS zelfs *ontrend.* Deze oude ſpelling ſchijnt het naast bij den oorſprong te komen; daar het waarſchijnlijk is, dat dit voorzetſel uit het ontkennende *on* en het deelwoord *getrend* (van het oude *trennen*, afſcheiden, dat bij KIL. nog voorkomt en, in het hoogd., een bekend werkw. is) zamen geſteld is; als zeidet gij *niet geſcheiden*, dat is nabij, bijna.

OMTROMMEN, (en het voordd. *omtrommelen*) bedr.

w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *trommen*: *ik tromde om*, *heb omgetromd*. Door trommelſlag overal iets aankondigen, uitroepen.

OMTROMPETTEN, (bij de ouden *omtrompen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *trompetten*: *ik trompette om*, *heb omgetrompet*. Door trompetgeſchal iets aan alle oorden uitroepen.

OMTUIMELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *tuimelen*: *ik tuimelde om*, *ben omgetuimeld*. Tuimelend omvallen: *hij tuimelde van dronkenſchap om*. Hier en daar tuimelend omgedreven worden: *de baren tuimelen om in 't Libijaenſche marmer*. VOND. *Om-tuim'lende gedrochten*. ANTON.

OMTUINEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *tuinen*: *ik omtuinde*, *heb omtuind*. Met eenen tuin of eene heining omringen: *omtuint met doornen*. H. SCHIM. Oneig.: *met ſmaet en ſmart omtuint*. H. SCHIM. Van hier *omtuining*.

OMVAART, z. n., vr., *der*, of *van de omvaart*; zonder meerv. Eene omreis te water. Van *om* en *vaart*.

OMVADEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *vademen*: *ik omvademde*, *heb omvademd*. Met de armen omvatten: *omvaademende deszelven zoon*. HOOFT. *Al kuſſende hebbe ik uwen hals omvademd*. H. SCHIM. Van hier: *omvademing*.

OMVAL, z. n., m., *des omvals*, of *van den omval*; meerv. *omvallen*. Omſtorting: *door den omval des torens werd de kerk verpletterd*. Voorts, eene plaats, waar een gebouw omgevallen ligt; ook een oud gebouw, dat omgevallen is; dat ook, na de herſtichting, dien naam behoud. Van *om* en *val*. Bij HUIJG. *omgeval*.

OMVALLEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *vallen*: *ik viel om*, *ben omgevallen*. Door vallen op den grond of op eene andere oppervlakte komen te liggen: *de muur is omgevallen*. *De boot viel om*. *Wat zijn er al dorre ſtammen omgevallen!* POOT.

OMVANG, z. n., m., *des omvangs*, of *van den omvang*; zonder meerv. Eene plaatſelijke ruimte, welke een ligchaam in zijnen omtrek beſloot: *zoo reikt zij* (*de koopmerkt van Euroop*) *ook eerlang tot aen haer nieuwe muuren*, *En ſtopt dien omvang vol*. DE DECK. Van *om* en *vang*.

OM-

OMVANGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *vangen*: *ik omving*, *heb omvangen*. Aan alle kanten een ruim omringen: *thans heeft ze de ſtad met eenen muur van gebakke tichelſteenen omvangen*. Bogaert. Omarmen, met de armen omvatten: *ende hem omvangende ſeyde hij* enz. Bybelv. Men plaatst er ook, duidelijkheidshalve, het naamwoord *armen* bij: *ende hij omvinghſe met ſijne armen*. Bybelv. Aan alle zijden bekluellen: *ick ben met deze keten omvangen*. Bybelv. Omgeven; eigenlijk: *de klim omvangt den boom*. J. Cats. *Een draet van twaelf ellen omvinck den anderen pielaer*. Bybelv. *Heeft mij een Godtheit thans omvangen?* H. Schim. Oneig.: *met zwakheid omvangen zijn*. Bij Notk. *unbefangen*, bij onze oude ſchrijvers *ombevangen*: *totten ombevangen der dingen*. Th. à Kempis.

OMVAREN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *varen*: *ik voer om*, *heb* en *ben omgevaren*. Rondom varen; met *zijn*: *wij zijn het eiland omgevaren*. Hier en daar varen; met *hebben*: *wij hebben voor vermaak wat omgevaren*. Uit den koers varen; met *zijn*: *wij waren wel drie uur omgevaren*.

OMVATTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *vatten*: *ik omvattede*, *heb omvat*. Met de hand aan alle kanten vatten of inſluiten; *het is te dik*; *ik kan het niet omvatten*. Somwijlen gebruikt men het ook van de armen. Van hier vindt men het oneigenl. bij Vond.: *met een arm van ſteen en rots t' omvatten*. Wijders, gebruiken de dichters het van andere dingen, welke zij, in hunne verbeelding, handen toeſchrijven: *waer zijn bladt*, *Te dootſchen droef*, *den drempelſtijl omvat*. Poot. Van hier naauwkeurig aan alle zijden inſluiten: *ſardonixſteenen*, *omvatt in goudene kaskens*. Bybelv. In verderen zin: *het vlacke des afgronts wordt* (*met ijs*) *omvatt*. Bybelv. In zijne ruimte begrijpen: *'t andere omvat de koningrijken van Bengale* enz. Bogaert. *Een kracht van nat*, *als gij in uwe wadde omvat*. Anton. In de dagelijkſche taal gebruikt men het ook ſcheidb., in den zin van anders vatten: *ik heb het van vermoeidheid moeten omvatten*.

OMVEER, zie *omver*.

OMVEILEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *veilen*: *ik veilde om*, *heb omgeveild*. Overal

al te koop aanbieden: *als beesten omgeveylt.* Vond. Van hier: *omveiling.*

OMVELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *vellen: ik velde om, heb omgeveld.* Doen omvallen. Men zegt het meest van grootere ligchamen: *de fellen oorlogsram en velt geen vesten om juist met den eersten ſtoot.* De Deck. Somtijds gebruikt men het ook van ligchamen, die weinigen tegenſtand bieden: *maer overvalt en velt hem om, als winterbui een' lenteblom.* De Deck.

OMVENTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *venten: ik ventte om, heb omgevent.* Omloopen en uitventen.

OMVER, een bijw., beteekenende de verandering van eenen ſtaanden in eenen liggenden of omgeworpenen ſtand; het onderſte boven. Men plaatst het bij werkwoorden, en wel bij alle zoodanige, die deze verandering toelaten, als: *omverhalen, omverſtooten, omverſmijten, omvervallen, omverhakken* enz. Het is meest in den gemeenzamen ſtijl gebruikelijk, verſterkende de kragt van het enkele voorzetſel *om.* Voor *omver* is ook *omveer* in gebruik: *de deugdekerk moet gladt omveer.* Poot. Zie wijders *ver.*

OMVLECHTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz *om* en *vlechten.* Scheidb.: *ik vlocht om, heb omgevlochten.* Vlechtend om iets vastmaken: *zij vlocht hare haren om het gouden hoofdſierſel.* Onſcheidb.: *ik omvlocht, heb omvlochten.* Als met vlechten omgeven, vlechtswijze omſlingeren: *de klim omvlecht (den boom) menichwerven.* Cats. *Terwijl de Vrijheit haeren hoedt met oliloof omvlecht.* Poot. *'t Hooft omvlochten met een kroon.* J. de Haes.

OMVLEESCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *vleeſchen*, dat niet buiten zamenſt. voorkomt: *ik omvleeschte, (omvleeschde), heb omvleescht (omvleeschd).* Met vleesch rondom bekleeden. Het deelw. alleen wordt gebruikt: *de Heere Jeſus omvleescht in de weereld ghekomen zijnde.* De Brune.

OMVLEUGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *vleugelen: ik omvleugelde, heb omvleugeld.* Met vleugelen rondom bedekken. Het deelw. is in gebruik bij de dichters: *de Seraf zingt zijn roem;*

roem; maar met omvleugelde oogen. M. C. van Hall.

OMVLIEGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *vliegen*: *ik vloog om*, *heb* en *ben omgevlogen.* Om iets vliegen; met *zijn*: *de vogel is den hoek omgevlogen.* Nu hier dan daar vliegen; met *hebben*: *in de lucht omvliegen.* Bedr. zoude het beteekenen door vliegen omwerpen; wanneer *vliegen* in het gemeen eene ſnelle beweging aanduidt.

OMVLIETEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *vlieten*: *ik vloot om*, *ben omgevloten.* Omheen vlieten.

OMVLIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *vlijen*: *ik vlijde om*, *heb omgevlijd.* Anders vlijen.

OMVLOEIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *vloeijen.* Onz. en ſcheidb.: *ik vloeide om*, *ben omgevloeid.* Met eenen vloed van water om iets vlieten: *de rivier vloeide eertijds de zuidzijde der ſtad om.* Oneig., met eenen toevloed van volk rondom aankomen: *hij heeft bij d'omgevloeiden alzoo aangeheeven.* Hooft. Bedr. en onſcheidb.: *ik omvloeide*, *heb omvloeid.* Rondom bevloeijen: *wanneer, omvloeit van u, hem d'oude vlam beving.* Vond. Van andere dingen wordt het ook gezegd: *nevel, die de aarde nu wolkend omvloeide.* Onbekend dichter.

OMVOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *voeren*: *ik voerde om*, *heb omgevoerd.* Om zijne as drijven: *gelijck het kroonradt het ſtrijckradt om komt voeren.* Vond. Overal ombrengen: *de ſtandaartdraager heeft den ſtandaart omgevoert.* Hooft. Overal omleiden: *gevangenen in zegepraal omvoeren.* Oneig., rondom bekend maken: *die van den berg Leena af tot aan Cabo de Verde den roem zijner wapenen omvoerden.* Bogaert. *En voert uw' roem op witte pennen om.* Poot. Van hier: *omvoering.*

OMVOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *voeren.* Scheid.: *ik voerde om*, *heb omgevoerd.* Met andere voering bekleeden: *zij liet haren hoed omvoeren.* Onſcheidb.: *ik omvoerde*, *heb omvoerd.* Rondom met voering dekken.

OMVORSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *vorſchen*: *ik vorſchte om*, *heb omgevorſcht.*

Aan

Aan alle kanten navorſchen: *ik vorſch vast om.* J. Oudaan. Van hier: *omvorſching.*

OMVOUWEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *vouwen.* Scheidb.: *ik vouwde om, heb omgevouwen.* Anders vouwen: *vouw den brief om. Een blad papier omvouwen.* Ombeen vouwen: *ik heb het papier er netjes omgevouwen.* Onſcheidb.: *ik omvouwde, heb omvouwen.* met iets, in vouwen gelegd, omwinden:

U, dartele oogjes, zal 'k wel ſijn.
Met eene ſaali ſtijf omvouwen.

Minned. van Bonefon.

OMVRAAG, z. n., vr., *der*, of *van de omvraag*; zonder meerv. Eene vraag, welke men in het ronde aan eenige perſonen doet: *iets in omvraag brengen.* Van *om* en *vraag.*

OMVRAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *vragen: ik vroeg om, heb omgevraagd* (oudt *omgevragen*). Omvraag doen.

OMWAAIJEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *waaijen: ik woei om, heb* en *ben omgewaaid.* Bedr., door den wind doen omvallen: *de ſtormwind waaide vele hooggetopte dennen om.* Meest onz., met *zijn*; door den wind omgeworpen worden: *en d'eiken leggen naer en deerlijk omgewaeit.* Poot.

OMWAGGELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *waggelen: ik waggelde om, ben omgewaggeld.* Waggelend omzakken, in het waggelen omvallen.

OMWALLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *wallen*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik omwalde, heb omwald.* Met eene ſchans, eenen wal inſluiten: *hij omwalt zich voor de Haaghpoort.* Hoopt. Oneig., omgeven; in den verhevenen ſtijl: *'t bladergroen, dat geen fruit en moes bemantlen en omwallen zal.* Poot.

OMWANDELEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *wandelen.* Scheidb. en onz.: *ik wandelde om, heb* en *ben omgewandeld.* Hier en daar wandelen; met *hebben: in de ſtad omwandelen. Een uur omwandelen.* Met *zijn*; eenen zekeren kring in het wandelen maken, rondom iets wandelen: *wij zijn den wal omgewandeld.* Onſcheidb.

en bedr.: *ik omwandelde, heb omwandeld.* Iets geheel rond wandelen. Van hier gebruikt Poot het oneigenl.: *der wijzen faem omwandelt 'swerelts randen.*

OMWAREN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *waren.* Onz. en ſcheidb.: *ik waarde om, heb omgewaard.* Warend omzweven: *hier waren geesten om.* Bedr. en onſcheidb.: *ik omwaarde, heb omwaard.* Warend omringen, omgeven. Men gebruikt het in den dichterlijken ſtijl. Zoo leest men ergens: *van bloemen en geuren omwaard.*

OMWASSCHEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *waſſchen: ik wiesch om, heb omgewaſſchen.* Van binnen en buiten waſſchen.

OMWASSEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *waſſen: ik wies om, ben omgewaſſen.* Omheen waſſen.

OMWATEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *wateren: ik omwaterde, heb omwaterd.* Met waterſtroomen omgeven: *op eenighe omwaeterde landen.* Hoofт.

OMWEG, z. n., m., *des omwegs*, of *van den omweg*; meerv. *omwegen.* Een weg, die met eene kromme bogt omloopt; het tegendeel van den kortſten weg: *wij namen, om de ſtruikroovers te ontgaan, eenen langen omweg.* Een dwaalweg: *en hemt op dwalende ommewegen.* Poot. Oneig., eene uitvlugt, eene vermijding, eene verſchooning: *waartoe al die omwegen?*

OMWELVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *welven: ik omwelfde, heb omwelfd.* Met een verwulffel alom bedekken.

OMWENDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *wenden: ik wendde om, heb omgewend.* Diep omſpitten: *eenen akker omwenden.* Omkeeren: *eenen wagen — een ſchip omwenden. Zich omwenden.* Naar eenen anderen kant wenden: *Oranje, wendende het oog om en weeder.* Hoofт. Om zijne as wenden: *dat wagtigh vuurwerk, om zijn polen omgewend.* De Deck. Oneig.: tot eenen ander overbrengen, in een anders bezit brengen: *hare huijſen ſullen omgewendt worden tot anderen.* Bybelv. Veranderen: *de regering van den raat zag men weldra omgewend.* Van hier: *omwending.*

OMWENTELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het

ſcheidb. voorz. *om* en *wentelen*: *ik wentelde om*, *heb en ben omgewenteld*. Het onderſte boven wenteleu: *eenen ſteen omwentelen*. *Hij wentelde zich in het ſlijk om*. Onz., met *zijn*: *als de maan in hare wisſelinge omwentelt*. H. SCHIM. *O waerelden! die boven mijn hoofd omwentelt*. SELS. Van hier: *omwenteling*, meest, in eenen oneig. zin, voor verandering in een ſtaatsbeſtier.

OMWERKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *werken*: *ik werkte om*, *heb omgewerkt* (oudt. *ik wrocht om*, *heb omgewrocht*). Op eene andere wijs bewerken: *jammer maar*, *dat al zijn arbeid*, *aan het omwerken van die zaak beſteed* enz.

OMWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *werpen*: *ik worp* (*wierp*) *om*, *heb omgeworpen*. Buitenwaarts omvouwen, met eenen rand omſlaan: *een omgheworpen hemd*, *ſpijt waschters blooten arm*. HUYGENS. Omſmijten: *omdat zij de afgodiſche altaren hadden omgeworpen*. *Eenen wagen omwerpen*. Het onderſte boven werpen: *een ſtuk land omwerpen*. Van de eene naar de andere zijde werpen: *men worp ſchielijk het zeil om*. *Het gat omwerpen*, van partij veranderen, afvallig worden. Schielijk omhangen: *werpt uwen mantel om*. BYBELV. Fig., in het verderf ſtorten; in den ſtijl des Bijbels: *God zal de godloozen omwerpen*. Van hier: *omwerping*.

OMWEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *weven*. Scheidb.: *ik weefde om*, *heb omgeweven*. Rondom iets weven. Onſcheidb.: *ik omweefde*, *heb omweven*. In den verhevenen ſtijl, beduidt het met een ligchaam weefſelswijze omgeven.

OMWIEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *wiegen*: *ik wiegde om*, *heb omgewiegd*. Onder het wiegen omwerpen.

OMWIELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *wielen*: *ik wielde om*, *heb omgewield*. Bij KIL. vindt men *wielen*, in den zin van het hoofd met eenen maagdenſluijer dekken. VOND. gebruikt het zamenſtelwoord: *omgewielde fluiten*.

OMWILLEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *willen*: *ik wilde om*, *heb omgewild*. In de dagelijkſche taal, komt het met uitlating van een werkwoord voor: *het rad wil niet om*.

OMWIMPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *wimpelen*: *ik omwimpelde*, *heb omwimpeld*. Geheel bewimpelen.

OMWINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *winden*. Scheidb.: *ik wond om*, *heb omgewonden*. Iets om een ander ligchaam winden. Onſcheidb.: *ik omwond*, *heb omwonden*. Rondom bewinden: *ende ſijn aengeſicht was omwonden met eenen ſweetdoek*. BYBELV. *De held wordt door een wolk omwonden*. N. VERST. Van hier: *omwindſel*, waarmede men iets omwindt, oneig., bewimpeling: *iets zonder omwindſelen verhalen*.

OMWIPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *wippen*: *ik wipte om*, *heb omgewipt*. Door wippen omſtorten: *wip om een ſack of twee*. J. T. JOSEPHS DROEF- EN BLIJ-EINDD SPEL.

OMWISSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *wiſſchen*: *ik wischte om*, *heb omgewischt*. Van alle zijden afwiſſchen.

OMWISSELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *wiſſelen*: *ik wiſſelde om*, *heb omgewiſſeld*. Door wiſſelen veranderen: *laat ons met plaatſen omwiſſelen*. Van hier: *omwiſſeling*.

OMWITTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *witten*: *ik wittede om*, *heb omgewit*. Overal in het ronde witten.

OMWOELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *woelen*: *ik woelde om*, *heb omgewoeld*. Garen of touw om iets winden. Ook onſcheidb.: *ik omwoelde*, *heb omwoeld*. Rondom bewoelen: *de drie (maſten) omwoelt met kaabels*. HOOFT. In het gemeen, omwinden: *zijn ſtok en ſtaf omwoelt met lauwerbladen*. H. SCHIM.

OMWOLKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *wolken*, dat buiten zam. niet voorkomt: *ik omwolkte*, *heb omwolkt*. Eigenlijk met wolken omſluiten. Dichters gebruiken het oneig.: *omwolkt met ſterflijk ſtof*.

OMWONEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *wonen*: *ik woonde om*, *heb omgewoond*. Rondom eene plaats wonen. Van hier: *omwoners*.

OMWORGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb.

voorz. *om* en *worgen*: *ik worgde om*, *heb omgeworgd*. Met eene gedraaide wrong omringen, ſluiten: *een omgeworghe kuijt*, *ſpijt beulingmaeckſters darm*. C. Huygens.

OMWORMEN, (*omwurmen*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *wormen*: *ik wormde om*, *heb omgewormd*. Eigenlijk als wormen omwroeten. Men gebruikt het oneigenlijk van een zwak mensch, die, overal, in weinig beduidende zaken zich afflooft, zonder veel af te doen.

OMWREKEN, zie *omwrikken*.

OMWRIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *wrikken*: *ik wrikte om*, *heb omgewrikt*. Door heen en weêr rukken, breken en omwerpen. Poot gebruikt daarvoor *omwreken*: *'k wensch hij 't gevaert zoo ommewreek'*.

OMWRINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *wringen*: *ik wrong om*, *heb omgewrongen*. Sterk omdraaijen: *daar vanght de pruylſter aen haer handen om te wringhen*. Cats. Oneig.: *van een' omgewrongen reden*. Huygens.

OMWROETEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *wroeten*: *ik wroette om*, *heb omgewroet*. Eigenlijk, met de pooten of den muil omhalen: *dat zwijn wroet Godts akker om*. H. Schim. *Die den mesthoop zoude omwroeten*. J. de Haes. Van kleine kinderen zegt men het ook; doch dan gebruikt men het onz., met *hebben*: *in het zand omwroeten*. Voorts, met andere werktuigen omhalen: *eer 't Noorden met zijn tuil in 't ommewroeten der gebouwen groeide*. Vond. *Zij ziet haer kerken omgewroet*. Vond. Oneig., omſnuffelen; onz., met *hebben*: *heeft eeuw bij eeuw in 't donkere omgewroet. Met dwalend onderzoek*. M. L. Van hier: *omwroeting*.

OMZAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zaaijen*: *ik zaaide om*, *heb omgezaaid*. Omheen zaaijen. Bij Hoogstr.

OMZADELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zadelen*: *ik zadelde om*, *heb omgezadeld*. Den zadel van het eene op het andere paard leggen.

OMZAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zagen*: *ik zaagde om*, *heb omgezaagd*. *Eenen boom omzagen*, hem doorzagen, dat hij omvalt.

OMZAKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zakken*: *ik zakte om*, *ben omgezakt*. Door zakken omvallen. Bedr, zoude het beteekenen uit den eenen in den anderen zak doen; wanneer het een geheel ander woord is.

OMZATEN, z. n., m., zonder enkelv.; *der*, of *van de omzaten*. Omwoners; *jegens alle ſijn ommeſaten*. M. STOKE. *Die lantgenoten, die ommeſaten heijten*. OVERYSS. CHRON. Van *om* en *zaat*; van *zitten*.

OMZEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zeggen*: *ik zeide om*, *heb omgezegd*. In het ronde zeggen: *ik heb het laten omzeggen*.

OMZEILEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *zeilen*. Scheidb. en bedr: *ik zeilde om*, *heb omgezeild*. In het zeilen omſtooten; anders *overzeilen*. Scheidb. en onz., hier en daar zeilen; met *hebben*: *wij hebben, op het meer, wat omgezeild*. Eenen omweg in het zeilen maken; met *zijn*: *wij zijn drie uur omgezeild*. Rondom zeilen; met *zijn*: *die alle kusten omzeilt*. VOND. Bedr. en onſcheidb.: *ik omzeilde, heb omzeild*. Iets aan alle kanten bezeilen: *wij omzeilden het ganſche eiland*. Van hier: *omzeiler*.

MZENDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zenden*: *ik zond om*, *heb omgezonden*. Overal in het ronde zenden.

MZETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *zetten*. Scheidb.: *ik zette* (*zettede*) *om*, *heb omgezet*. Door zetten eene andere rigting geven: *zet de ſpil wat om*. *Zet de ſchuit van achteren wat om*. Door zetten in eene andere plaats brengen: *ik heb de ſteenen in den ring laten omzetten*. *Zet de ſtoelen om*. Het onderſte boven zetten: *een kleed laten omzetten*. *Graan op den moutvloer omzetten*. In den koophandel, zegt men *geld omzetten*, als men geld uitgeeft, en met winst ander geld te rug krijgt. Oneig., afbrengen: *iemand van zijn voornemen omzetten*. In het onde zetten: *ik zette er palen om*. Onſcheidb.: *ik omzette* (*omzettede*), *heb omzet*. Rondom inſluiten: *haa! hij is omzet*. P. SCRIVERIUS. Rondom bezetten: *en zakuurwerk, met diamanten omzet*. *Doornen, daar 't akker meda omzet was*. HAMELSV. *Met gout vergult n met geſteente omzet*. H. SCHIM. Van hier: *omzettelijk*,

lijk, welken men ompraten, omkoopen kan: *een omzettelijk gemoed.*

OMZIEN, onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zien*: *ik zag om*, *heb omgezien.* Achter zich zien: *die (zak) drukt ons op de borst, en weert het ommezien.* POOT. Oneig., zijne aandacht vestigen: *doe wel en zie niet om. Zonder omzien*, onophoudelijk. Overal zien, om iets te bekomen: *naar eene meid omzien.* Bezoeken, bezorgen: *ik zal, dagelijks naar hem omzien.* Met voorzigtigheid te werk gaan: *dit leere u omzien.* J. DE HAAS. Men gebruikt de onbepaalde wijs als een zelfſt. n. van het onz. geſl., in de beteekenis van een oogenblik: *ik kan het in een omzien verrigten.* Wantrouwen: *heb er geen omzien naar*, wees er gerust op.

OMZIGT, z., n., vr, *der*, of *van de omzigt*; zonder meerv. De daad van omzien. Van hier: *omzigtig*, behoedzaam: *een ommezichtig brein mistrout hierom de man.* VOND — *Omzigtigheid, omzigtiglijk.*

OMZIGTIG, zie *omzigt.*

OMZIJN, onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zijn*: *ik was om, ben omgeweest.* Aan het einde zijn, omgeloopen zijn: *als het jaer omme is.* BYBELV.

OMZITTEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zitten*: *ik zat om, ben* en *heb omgezeten.* In het ronde zitten: *om het vuur zitten. Zij zijn om het vuur gezeten. Zij hebben gisteren om het vuur gezeten.* Ook anders zitten, zoodat de eene op de zitplaats des anderen komt; ook wat opſchikken met zitten: *zit wat om.* Eindelijk beduidt *omzitten* zich omdraaijen in het zitten: *gaeens omzitten.* In deze drie gevallen gebruikt men *hebben* alleen

OMZOEKEN, onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zoeken*: *ik zocht om, heb omgezocht.* Aan alle oorden zoeken: *'t is beter, dat men omzoek'.* VOND. HOOFT. gebruikt het ook bedr.: *alles omzoekende.*

OMZOOMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *zoomen.* Scheidb. *ik zoomde om, heb omgezoomd.* Eenen zoom om iets maken: *eenen doek omzoomen.* In den verhevenen ſtijl, gebruikt men het onſcheidb.: *ik omzoomde, heb omzoomd.* Ongeven: *boomen en heggen, die de uiterstens van de landſtreek omzoomen.* VERT. VAN HERV. *Gaenderijen, van verkoelende watervallen omzoomd.* HERVEY.

OM-

OMZWAAI, z. n., m., *des omzwaais*, of *van den omzwaai*; het meerv. *omzwaaijen* kan, in ſommige gevallen, gebruikt worden. Een wijde, luchtige omdraai; met een meerv.: of *volge uw' wuften ommezwaai.* VOND. *Een vogel, die met een' ommezwaai verduistert in de lucht.* J. OUDAAN. Oneig., eene aanmerkelijke verandering; zonder meerv.: *naerdien 't noit grooter ommezwaei in 's trotſchen brein kon drukken.* VOND. Omſlag: *gij hebt geen' lust in al dien weidſchen ommezwaei.* H. SCHIM. Van *om* en *zwaei.*

OMZWAAIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zwaaijen: ik zwaaide om, heb omgezwaaid.* Bedr., luchtig omdraaijen: *de ſabel- het vaandel omzwaaijen. Zijnen ſtaf omzwaaiend heen en weer.* VERSTEEG Onz., in het draaijen eenen grooten kring maken; met *hebben: hoe alles door zijn wijsheid ommezwaeit.* HOOGVL.

OMZWABBEN, (*omzwappen*, en het voordd. *omzwabbelen*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zwabben: ik zwabde* (*zwapte*) *om, ben omgezwabd* (*omgezwapt*). Een klauknabootſend woord, dat eene beweging op het water uitdrukt, door welke beweging men omvalt: *daer ſwapt het ſchuytjen om.* CATS.

OMZWABBEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zwabberen*, van *zwabber: ik zwabberde om, heb omgezwabberd.* Met den zwabber rondom ſchoon maken: *het ſchip omzwabberen.*

OMZWACHTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *zwachtelen: ik omzwachtelde, heb omzwachteld.* Eigenlijk, met eenen zwachtel omwinden. Meest gebruikt men het oneigenlijk, voor aan alle zijden bedekken: *maar d' oosterlingen zich omzwachtelt vinden van eene afgoderye.* BOGAERT.

OMZWEMMEN, onz. w, ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zwemmen: ik zwom om, heb* en *ben omgezwommen.* Hier en daar zwemmen; met *hebben: in de graft omzwemmen.* Rondom zwemmen; met *zijn: hij is het ſchip omgezwommen.*

OMZWENKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zwenken: ik zwenkte om, ben omgezwenkt.* Met omwenden eenen zwenk maken: *het leger zwenkte regts om.*

OMZWERM, z., n., m., *des omzwerms* of *van den omzwerm*; meerv. *omzwermen.* Een menigte, die als een

zwerm iemand omringt: *zoo wil hij zelver Room met al haar ommezwerm reijn af ten grond vertréen.* OUD.

OMZWERMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zwermen*: *ik zwermde om*, *heb omgezwermd.* Met zwermen hier en daar omvliegen: *de bijen zwermen om.* Oneig., met eenen hoop omloopen: *de ſoldaten zwermen ten platten lande om.*

OMZWERVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zwerven*: *ik zwerf om*, *heb* en *ben omgezworven.* Zwervend omdolen; met *hebben*: *hij heeft lang op zee omgezworven. Daer hij omzwerft heinde en veêr.* N. VERSTEEG. Zwervend omreizen om iets; met *zijn*: *hij is de wereld omgezworven.* Van hier: *omzwerving.*

OMZWEVEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zweven*: *ik zweefde om*, *heb* en *ben omgezweefd.* Hier en daar zweven: *laetſe ſelfs omſweven om ſpijſe.* BYBELV. *Vliegende en omzweevende op den vloed.* ANTON. *In dien ring omzweven.* VOND. Om iets zweven; met *zijn*: *zo verre de geest het perk weet om te zweven.* L. TEN KATE. Men gebruikt het ook ſomtijds onſcheidb. en bedr.: *ik omzweefde*, *heb omzweefd.* Zoo zegt een dichter: *de blijde verjonging omzweefde de ſchepping.*

OMZWIER, z., n., m., *des omzwiers*, of *van den omzwier*; het meerv. is niet in gebruik. Een omdraai, die ginds en herwaarts geſchiedt; *of in het hemelſch heir en zijnen ommezwier.* VOND.

OMZWIEREN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zwieren*: *ik zwierde om*, *heb* en *ben omgezwierd.* Onz., met *hebben*; eene dwarlende beweging hier en daar maken: *op het ijs met ſchaatſen omzwieren.* Rondom iets zwieren; met *zijn*: *den kloot der aerde omzwieren met een ſchip.* VOND. *Die om den mensch ſtaeg omzwiert als een leeuw.* DE DECK. Bedr., met eenen omzwier draaijen: *ſchoon hij al de leden ommeſwiert.* CATS. *Waerom mach deſen mensch de leden ommeſwieren.* DEZELFDE.

OMZWIKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zwikken*: *ik zwikte om*, *ben omgezwikt.* Door zwikken zich ombuigen: *mijn voet is omgezwikt.*

OMZWINDELEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *zwindelen.* Scheidb. en onz.: *ik zwindelde om*, *ben omgezwindeld.* Omdraaijen om zijne as; *gelijk een rad omzwindelt op zijn pun-*

ten.

ten. H. SCHIM. Door duizeling omloopen: *zoo dat hem het hooft omzwindelt.* VOND. Onſcheidb en bedr.: *ik omzwindelde, heb omzwindeld.* Door ronddraaijing van iets, hetzelve aan alle zijden bewinden: *dooddoecken, daerin uw lichaem zal omzwindelt worden.* J. DE BRUNE. De bron is in *wenden*, waarvan *gezwind*

ON, een voorzetſel, dat in zamenſtelling alleen voor andere woorden gebruikt wordt, als: *onmin, ongaersch, onleerzaam* enz Deszelfs beteekenis is van weinigen omſlag, alzoo het eene ontkennende kracht heeft, en, eigenlijk, de afwezendheid van dat denkbeeld te kennen geeft, hetwelk het woord, waarmede het zamengeſtelt is, uitdrukt. Van zulke woorden heeft men eene groote menigte. Zulke zijn, b v.: *ongaarn*, niet gaarn, *ontelbaar, onrein* enz Doch niet minder is het aantal van die woorden, waarbij dit voorzetſel niet ſlechts de afwezendheid van dat denkbeeld, maar veel meer het tegendeel daarvan beteekent; van welke natuur vele zelfſtand. naamw. zijn, als: *ondeugd, ondank, ongeduld, onverſtand*, met hunne bijvoegl. woorden; zoo ook *onzalig, ongerijmd* enz. Hierheen behooren zulke naamwoorden, die op zich zelven, in engeren zin, iets uitdrukken, dat in zijne ſoort goed is, als: *daad, dier, weder, kruid, christen*; maar die, met *on* zamengeſteld, het tegendeel daarvan aanduiden, als: *ondaad, ondier, onweder, onkruid, onchristen* enz. *Onkosten* heeft nog een bijgevoegd denkbeeld, dat van onnoodige, laſtige kosten.

Dit voorzetſel wordt geplaatst in zamenſt. voor eenige bijwoorden, als: *onlangs, ongraag.* Voor werkwoorden; ſchoon dit thands buiten gebruik is. Eertijds deed men dit. Zoo vindt men bij VAN MANDER *onbetamen*; *onregten* in de WILCKOEREN VAN LANGEWOLT; *ontrekken* IN D. GELD. THR., *onſchuldigen* bij HOOFT, enz. Thands zijn nog in gebruik werkwoorden met *ver* zamengeſteld, als: *veronedelen, veronachtzamen, verongelukken*, enz. Bij NOTK.; OTFRID. enz. wordt *on* vaak voor werkw. gevonden. Dit is nog te zien in zoo vele deelwoorden, die nu als naamw. voorkomen.

Voor zelfſt. naamwoorden, als: *ondienst, onhout, onland, ongunst*, enz.

Voor bijvoegel. naamwoorden, en wel van allerlei

ſoort. Voor enkele bijvoegelijke naamw., als: *onwijs*, *onwaar*, *onzeker*, enz. Voor allerlei zamengeſt., als: *onaanzienlijk*, *onafmetelijk* — *onzigtbaar*, *onnavolgbaar* — *onachtzaam*, *onarbeidzaam* — *ontijdig*, *onzijdig* — *onwaarachtig*. Vooral voor deelwoorden: zeer zelden, nogtans, vindt men dit voor deelwoorden van den tegenwoordigen tijd, evenwel zijn: *ondeugende*, *onwetende*, in gebruik. Mr. Z. H. Alewyn zegt: „ *on* voegt zich niet wel bij participia van het acti„ vum;" en keurt daarom *onveranderende genade* af. Zoo zegt men ook *onbepalend lidwoord*, doch beter: *niet bepalend*. Deze zijn derhalve vooral met omzigtigheid te gebruiken. In tegendeel, is er eene groote menigte van zulke zameng. verledene deelwoorden, als: *onbevlekt*, *ongeſtraft*, *ongehoord*, *ongelezen* enz. In een enkel geval komt het, in de dagelijkſche taal, buiten zamenſt. voor: *wat raadt gij, on of even? On.* Hier ſtaat het, bij verkorting, voor *oneven*.

Hier ontdekt zich, ondertusſchen, eene ganſche menigte van woorden, die den rijkdom onzer taal uitwijzen; die met een groot aantal nog kunnen vermeerderd worden. Het is waar; in het vormen van nieuwe naamwoorden en eigenlijke bijvoegl. naamw. vindt men grenzen, welke men niet willekeurig uitzetten mag: maar, waar is er haast een verleden deelwoord, dat niet dit voorzetſel toelaten kan? Men verge mij dan niet, dat wijd verſtrooide heer naast elkander in het gelid te plaatſen. Met opzet ſla ik, dan, die zameng. verled. deelwoorden over, waarover niets te zeggen valt, en welke elk zeer gemakkelijk kan vormen; als ook velen, die met *baar* en *lijk* zamengeſteld worden: ſlechts de bij geachte Schrijvers meest voorkomende, met eenige andere, die onder de hand zich opdoen, zal de toegenegene lezer hier vinden. Hun getal zal nog groot genoeg zijn.

Er is nog een *on*, bij de ouden voor *in* gebruikt, als: *onbijt*, voor *inbijt*. Zoo vindt men nog *ontwee* voor *intwee*. Eindelijk, indien de volgende lettergreep met eene *m* begon, veranderden de ouden *on* in *om*, als: *ommin*, *ommaat* enz. Dit voorzetſel is uit *oon*, bij de hoogd. *ohne*, ontſtaan. Vondel zegt nog ergens *oon* (zonder) *artzenij*. Het luidt, bij Otfrid. en deszelven tijdgenooten, *un*, eng. *un*, lat. *in*, gr. ἀν en, met weglating van de ν, α. Oudtijds zeide men bij ons ook

awijs,

awijs, *awaard*, voor *onwijs*, *onwaard*. In het zw. gebruikt men slechts *o*, bij de Denen en IJsl. *u*. Uit deze bron vloeijen ook het lat. *sine*, ons *zonder*. Bij de Hebr. heeft zelfs אין de beteekenis van een gemis.

ONAANBIDDELIJK, bijv. n., zonder trappen van *vergrooting*. Van *on* en *aanbiddelijk*. Dat niet moet aangebeden worden.

ONAANDACHTIG, bijv. n. en bijw., *onaandachtiger*, *onaandachtigst*. Van *on* en *aandachtig*. Die geene aandacht op iets slaat; dat met geene aandacht vergezeld is. Van hier: *onaandachtigheid*, *onaandachtiglijk*.

ONAANGENAAM, bijv. n. en bijw., *onaangenamer*, *onaangenaamst*. Van *on* en *aangenaam*. Niet aangenaam, dat met tegenzin gepaard gaat en daarin gegrond is. Van hier: *onaangenaamheid*, *onaangenaamlijk*. Bij de ouden was ook *ongenaam* in zwang.

ONAANGEZIEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *aangezien*. Die geen aanzien of achting heeft. Men gebruikt het ook als een voorzetsel met eenen vierden naamval: *onaengezien gekerm en klagten*. VOND.

ONAANMERKELIJK, bijv. n. en bijw., *onaanmerkelijker*, *onaanmerkelijkst*. Van *on* en *aanmerkelijk*. Waarop weinig aanmerking valt.

ONAANNEMELIJK, bijv. n. en bijw., *onaannemelijker*, *onaannemelijkst*. Van *on* en *aannemelijk*. Niet aannemelijk: *eene onaannemelijke voorwaarde*.

ONAANSPREKELIJK, (*onaansprakelijk*), bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *aansprekelijk*. Welken men om eene zaak of eene schuld niet aanspreken kan.

ONAANSTOOTELIJK, bijv. n. en bijw., *onaanstootelijker*, *onaanstootelijkst*. Van *on* en *aanstootelijk*. Die of dat geenen aanstoot veroorzaakt en daarin gegrond is: *een onaanstootelijk gedrag*. Van hier: *onaanstootelijkheid*.

ONAANWEZEND, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *aanwezend*. Niet aanwezend. Van hier: *onaanwezendheid*.

ONAANZIENLIJK, bijv. n. en bijw., *onaanzienlijker*, *onaanzienlijkst*. Van *on* en *aanzienlijk*. Niet aanzienlijk, van weinig aanzien: *een onaanzienlijk huis*.

ONAARDIG, bijv. n. en bijw., *onaardiger*, *onaardigst*.

Van

Van *on* en *aardig*. Niet aardig: *zij is geen onaardig meisje. Eene onaardige rede.* Van hier: *onaardigheid*, *onaardiglijk*. Bij HOOFT komt *onaardij* voor: *door d'onaardij* (lompheid, leelijkheid) *der paapetreeken.*

ONABEL, bijv. n. en bijw., *onabeler*, *onabelst*. Van *on* en *abel*. Niet abel, onaardig, onhandig: *Medusaes aengezigt, affchuwbaer en onabel.* POOT. *Om luttel klaps van geen onablen trek.* DE DECK. Van hier: *onabelheid*. Veroud. woord.

ONACHTBAAR, bijv. n. en bijw., *onachtbaarder*, *onachtbaarst*. Van *on* en *achtbaar*. Gering, geene achting waardig: *uit geen onachtbaar geſlacht afkomſtig*. Van hier: *onachtbaarheid*.

ONACHTERDOCHTIG, bijv. n. en bijw., *onachterdochtiger*, *onachterdochtigst*. Van *on* en *achterdochtig*. Niet achterdochtig: *die onachterdochtige vreuw.* SELS.

ONACHTERHAALBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *achterhaalbaer*. Niet achterhaalbaar en daarin gegrond: *oneindigheit zweeft op onachterhaelbre pennen.* VOND.

ONACHTZAAM, bijv. n. en bijw., *onachtzamer*, *onachtzaamst*. Van *on* en *achtzaam* en dit van *acht*. Die Gebrek van opmerkzaamheid aan den dag legt, en dat daarin gegrond is. Van hier: *onachtzaamheid*, *onachtzamelijk*.

ONADELLIJK, bijv. n. en bijw., *onadellijker*, *onadellijkst*. Van *on* en *adellijk*. Niet adellijk, met den aard des adels niet ſtrookend.

ONAFBIDDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *afbiddelijk*. Dat door geen bidden afgeweerd kan worden.

ONAFHANGELIJK, *onafhankelijk*, bijv. n. en bijw., *onafhangelijker*, *onafhangelijkst*. Van *on* en *afhangelijk*. Niet afhangelijk. Van hier: *onafhangelijkheid*.

ONAFLATELIJK, bijv. n. en bijw., *onaflatelijker*, *onaflatelijkst*. Van *on* en *aflatelijk*. Zonder af te laten, zonder na te laten, en daarin gegrond. Hier is ook een zameng. deelw. *onaflatende* in gebruik: *met onaflatende aandacht*.

ONAFLOSSELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *aflosſelijk*. Dat niet afgelost kan worden: *onaflosſelijke renten.*

ONAFMETELIJK, bijv. n. en bijw., *onafmetelijker*, *on-*

afmetelijkst. Van *on* en *afmetelijk.* Wiens onbepaalde grootte niet wel berekend kan worden. Van hier: *onafmetelijkheid.* *Onafmeetbaar* is ook in gebruik.

ONAFSCHEIDBAAR, zie *onafſcheidelijk.*

ONAFSCHEIDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *afſcheidelijk.* Dat niet geſcheiden kan worden: *in een onafſcheidelijk verband ſtaan.* Van hier: *onafſcheidelijkheid.* Zoo ook *onafſcheidbaar.*

ONAFWISCHBAAR, zie *onafwisſchelijk.*

ONAFWISSCHELIJK, bijv. n. en bijw., *onafwisſchelijker*, *onafwisſchelijkst.* Van *on* en *afwisſchelijk.* Dat zich niet wel laat afwisſchen: *een ſtank van onafwisſchelijken laster.* HOOFT. Zoo ook *onafwischbaar.*

ONAFZETTELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *afzettelijk.* Die, of dat niet afgezet kan worden.

ONALMAGTIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *almagtig.* Niet almagtig. VOND. gebruikt het.

ONARBEIDZAAM, bijv. n. en bijw., *onarbeidzamer*, *onarbeidzaamst.* Van *on* en *arbeidzaam.* Niet arbeidzaam, lui, traag. Van hier: *onarbeidzaamheid.*

ONARGLISTIG, bijv. n. en bijw., *onarglistiger*, *onarglistigst.* Van *on* en *arglistig.* Niet arglistig en dat daaruit voortvloeit. Van hier: *onarglistigheid.*

ONBAARACHTIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *baarachtig.* Een verouderd woord. Die niet baart: *ik uwe maget ben onvruchtbaar ende onbaerachtigh geweest.* DORESLAER.

ONBAAT, z. n., vr., *der* of *van de onbaat*; zonder meerv. Nadeel, ſchade: *ja dwongen de Grieken t'hunner onbate.* K. v. MAND. Van *on* en *baet.*

ONBAATZUCHTIG, (ook *onbaatzoekend*) bijv. n. en bijw., *onbaatzuchtiger*, *onbaatzuchtigst.* Van *on* en *baatzuchtig.* Niet baatzuchtig.

ONBANDIG, bijv. n. en bijw, *onbandiger*, *onhandigst.* Van *on* en *bandig.* Dartel, los, wild: *Israël is onbandich als een onbandige koe.* BYBELV. *In de onbandigſte bordeelen van Parijs.* FEITH.

ONBARMHARTIG, bijv. n. en bijw., *onbarmhartiger*, *onbarmhartigst.* Van *on* en *barmhartig.* Niet barmhartig

tig en daarin gegrond. Van hier: *onbarmhartigheid*, *onbarmhartiglijk*.

ONBEANGST, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *beangst*. Niet beangst.

ONBEDAAGD, bijv. n. en bijw., *onbedaagder*, *onbedaagdst*. Van *on* en *bedaagd*. Niet bedaagd, jong. Bij VAN MANDER komt het voor.

ONBEDAARD, bijv. n. en bijw., *onbedaarder*; *onbedaardst*. Van *on* en *bedaard*. Niet bedaard. Van hier: *onbedaardheid*.

ONBEDACHT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bedacht*. Zonder behoorlijke opmerkzaamheid op zijne handelingen en derzelver gevolgen, en daarin gegrond: *wat ſchrolt gij t'onbedacht op 't kunstwerk van Homeer?* POOT. *Niet wuft en onbedacht*. VOND. Van hier: *onbedachtelijk*, *onbedachtheid*, *onbedachtig*. K. v. MAND. — *Onbedachtzaam*, *onbedachtzaamheid*, *onbedachtzamelijk*.

ONBEDEESD, bijv. n. en bijw., *onbedeesder*, *onbedeesdst*. Van *on* en *bedeesd*. Niet bedeesd en daarin gegrond. Van hier: *onbedeesdelijk*, *onbedeesdheid*.

ONBEDENKELIJK, bijv. n. en bijw., *onbedenkelijker*, *onbedenkelijkst*. Van *on* en *bedenkelijk*. Niet te bedenken. Van hier: *onbedenkelijkheid*.

ONBEDERFLIJK, (*onbederfelijk*), bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bederflijk*. Dat niet bederven kan: *het onbederflijk goud*. DE DECK. Bij VOND. vindt men ook een ander woord, *onbederfzaam*, dat niet pleegt te bederven: *onbederfzaem hout*. Van hier: *onbederflijkheid*.

ONBEDIEDELIJK (*onbeduidelijk*), bijv. n. en bijw., *onbediedelijker*, *onbediedelijkst*. Van *on* en *bediedelijk*. Niet ligt kunnende bedied of beduid worden.

ONBEDIJKELIJK, bijv. n. en bijw., *onbedijkelijker*, *onbedijkelijkst*. Van *on* en *bedijkelijk*. Dat niet bedijkt kan worden.

ONBEDREVEN, bijv. n. en bijw., *onbedrevener*, *onbedrevenst*. Van *on* en *bedreven*. Niet bedreven, niet ervaren. Van hier: *onbedrevenheid*.

ONBEDRIEGELIJK, bijv. n. en bijw., *onbedriegelijker*, *onbedriegelijkst*. Van *on* en *bedriegelijk*. Niet bedriegelijk. Van hier: *onbedriegelijkheid*.

ONBEDRIJF, z. n., o., *des onbedrijfs*, of *van het onbedrijf*; zonder meerv. Luiheid: *het onbedrijf van deze wanſchepſels.* DE BRUNE. Van *on* en *bedrijf.*

ONBEDRIJVEND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bedrijvend.* Niet bedrijvend, ſlap: *onbedrijvende onnoozelheit.* HOOFT.

ONBEDROEFD, bijv. n. en bijw., *onbedroefder*, *onbedroefdst.* Van *on* en *bedroefd.* Niet bedroefd: *onbedroefd en zoud ick niet konnen zien.* V. MAND.

ONBEDUCHT, bijv. n. en bijw, zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bedacht.* Niet bedacht: *Ucalegon ſterk onbedacht.* V. MAND. *Onbedacht voor 't ſterven.* VOND. Van hier: *onbeduchtig.* V. MAND.

ONBEDUIDELIJK, zie *onbediedelijk.*

ONBEDWINGELIJK, bijv. n. en bijw., *onbedwingelijker*, *onbedwingelijkst.* Van *on* en *bedwingelijk.* Niet kunnende bedwongen worden. Van hier: *onbedwingelijkheid.* VOND. gebruikt ook *onbedwingbaar.*

ONBEFAAMD, bijv. n. en bijw., *onbefaamder*, *onbefaamdst.* Van *on* en *befaamd.* Niet befaamd, niet beroemd. Oudtijds gebruikte men het ook in den tegenovergeſtelden zin, zoo dat *onbefaamd zijn* beteekende ter goeder faam ſtaan: *eenen onbefaemden dienstman in dienst ghebruijcken.* LANDR. VAN VELUWE.

ONBEGAAFD, bijv. n. en bijw., *onbegaafder*, *onbegaafdst.* Van *on* en *begaafd.* Niet begaafd. Van hier: *onbegaafdheid.*

ONBEGANGBAAR, bijv. n. en bijw., *onbegangbaarder*, *onbegangbaarst.* Van *on* en *begangbaar.* Dat niet te begaan is: *onbegangbre rotſen.* VOND. Men gebruikt ook *onbegangelijk*, waarvan *onbegangelijkheid.*

ONBEGERIG, *onbegeerig*, bijv. n. en bijw., *onbegeriger*, *onbegerigst.* Van *on* en *begerig.* Niet begerig. Van hier: *onbegeriglijk.* Voorts: *onbegeerlijk*, dat niet begeerd kan of mag worden; *onbegeerlijkheid.*

ONBEGREPEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *begrepen.* Niet begrepen. Van hier noemt VOND. het Opperwezen: *een Onbegrependom.*

ONBEGRIJPELIJK, bijv. n. en bijw., *onbegrijpelijker*, *onbegrijpelijkst.* Van *on* en *begrijpelijk.* Wat niet begrepen kan worden. Van hier: *onbegrijpelijkheid.* Voor *onbegrijpelijk* zeiden de ouden *onbegrijpig.*

ON-

ONBEHAALBAAR, bijv. n. en bijw., *onbehaalbaarder*, *onbehaalbaarst*. Van *on* en *behaalbaar*. Dat niet behaald kan worden: *onbehaalbaar antweordt*. Hoort.

ONBEHAGELIJK (*onbehaaglijk*), bijv. n. en bijw., *onbehagelijker*, *onbehagelijkst*. Van *on* en *behagelijk*. Van hier: *onbehagelijkheid*.

ONBEHAVEND, bijv. n. en bijw., *onbehavender*, *onbehavendst*. Van *on* en *behavend*. Niet behavend, niet door behandeling ervaren: *den onbehaavenden ſteêluiden verging hooren en zien*. Hoort.

ONBEHEERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *beheerd*. Zonder heer of eigenaar, of waarvan de eigenaar onbekend is. Zoo zijn, b. v., goederen, die uit zee komen aandrijven, *onbeheerde goederen*.

ONBEHENDIG, bijv. n. en bijw., *onbehendiger*, *onbehendigst*. Van *on* en *behendig*. Niet behendig. Van hier: *onbehendiglijk*, bij Hoort *onbehendelijk*.

ONBEHOEF, z. n., o., *des onbehoefs*, of *van het onbehoef*; zonder meerv. Verouderd woord, van *on* en *behoef*. Gemis van nut, hulp en voordeel: *was d'avontuer u zoo ten onbehoeve?* K. v. Mand. Van hier: *onbehoeftig*, het tegendeel van *behoeftig*, buiten gebrek.

ONBEHOOFD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *behoofd*. Zonder opperhoofd: *het Zeeuwſche regement, onbehooft mits de doodt van Sidnei*. Hooft.

ONBEHOORLIJK, bijv. n. en bijw., *onbehoorlijker*, *onbehoorlijkst*. Van *on* en *behoorlijk*. Niet behoorlijk. Van hier: *onbehoorlijkheid*.

ONBEHOUWEN, *onbehouden*, bijv. n. en bijw., *onbehouwener*, *onbehouwenst*. Van *on* en *behouwen*, *behouden*. Onbeſchoft: *een onbehouwen mensch*. Onachtzaam: *de onbehoudene jeugd*. J. Cats. Van hier: *onbehouwenheid*.

ONBEHULPZAAM, (oudt. ook *onbehelpelijk*, *onbehulpig*), *onbehulpzamer*, *onbehulpzaamst*. Van *on* en *behulpzaam*. Onbekwaam, om hulp te bieden. Van hier: *onbehulpzaamheid*.

ONBEJAARD, bijv. n. en bijw., *onbejaarder*, *onbejaardst*. Van *on* en *bejaard*. Niet bejaard, jong: *onbejaerde herſens*. De Brune. *Sine kinder waren jonc ende onbejaert*. M. St.

ONBEKEERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bekeerd*. Niet bekeerd, onverbeterd, die den weg der zonden nog niet verlaten heeft. Wijders: *onbekeerlijk*, *onbekeerlijkheid*, *onbekeerzaam*, *onbekeerzaamheid*. VOND.

ONBEKEND, bijv. n. en bijw., *onbekender*, *onbekendst* Van *on* en *bekend*. Het tegendeel van bekend. Hetwelk men niet kent: *onbekend maakt onbemind*. In verdere beteekenis, waarvan men niet weet: *het is mij onbekend*. Van hier: *onbekendheid*.

ONBEKLAGELIJK, bijv. n. en bijw., *onbeklagelijker*, *onbeklagelijkst*. Van *on* en *beklaglijk*. Die niet te beklagen is.

ONBEKLEMD, bijv. n. en bijw., *onbeklemder*, *onbeklemdst*. Van *on* en *beklemd*. Niet beklemd, niet beangst. Van hier: *onbeklemdheid*.

ONBEKLIMBAAR (ook *onbeklimmelijk*), *onbeklimbaarder*, *onbeklimbaarst*. Van *on* en *beklimbaar*. Dat niet beklommen kan worden.

ONBEKOMELIJK, bijv. n. en bijw., *onbekomelijker*, *onbekomelijkst*. Van *on* en *bekomelijk*. Dat niet te bekomen is.

ONBEKOMMERD, bijv. n. en bijw., *onbekommerder*, *onbekommerdst*. Van *on* en *bekommerd*. Het tegendeel van bekommerd: *hij heeft een onbekommerd hart*. *Onbekommerd*, zonder trappen van vergrooting, is iets, waarop geen drukkende woeker ligt: *onbekommerde goederen*. Van het woord, in de eerſte beteekenis, is *onbekommerdheid*.

ONBEKOORLIJK, bijv. n. en bijw., *onbekoorlijker*, *onbekoorlijkst*. Van *on* en *bekoorlijk*. Dat niet bekoort, niet bekoren kan.

ONBEKROMPEN, bijv. n. en bijw., *onbekrompener*, *onbekrompenst*. Van *on* en *bekrompen*. Niet bekrompen: *een onbekrompen prijs*. POOT. *Laet uwen zanglust onbekrompen draven*. J. DE HAES. Van hier: *onbekrompenheid*.

ONBEKWAAM, bijv. n. en bijw., *onbekwamer*, *onbekwaamst*. Van *on* en *bekwaam*. Zonder bekwaamheid: *hij is voor dien ſtand onbekwaam*. Ongevoegelijk: *dat zijn onbekwame reden*. Onbehoorlijk: *op onbekwame wegen gaan*. In den verzachtenden ſtijl, voor beſchon-

ken: *men vindt hem nooit onbekwaam.* Van hier: *onbekwaamheid, onbekwamelijk.*

ONBELEEFD, bijv. n. en bijw., *onbeleefder, onbeleefdst.* Van *on* en *beleefd.* Onheusch, onvriendelijk. In sommige oorden van Vriesland, meen ik, gebruikt men het, zonder trappen van vergrooting, in eenen eigenlijken zin, voor iets, hetwelk men niet beleefd heeft: *dat is onbeleefd mooi*, zoo mooi, dat men desgelijks niet beleefd heeft. Van het woord, in den eersten zin, komt *onbeleefdelijk, onbeleefdheid.*

ONBELOMPEN, bijv. n. en bijw., *onbelompener, onbelompenst.* Van *on* en het ongebruikelijke *belompen.* KIL. verklaart het door *rudis, incompositus, inscitus, impolitus, inconcinnus.* Bij CATS komt het meer dan eens voor in den zin van lomp, plomp, ongeschikt: *of een ik maer een romp, een onbelompen stuk?* En zoo bij J. DE BRUNE: *indien een luyte zoo gestelt ware, dat alle de snaren van gelycke dickte waren, daer en zoude geen dinck — zoo onbelompen — zyn.* KIL. heeft *lompen, impingere.*

ONBEMAAGD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bemaagd.* Zonder magen, of wiens maagschap niet bekend is; een woord der regtsgeleerden. Bij POOT komt daarvoor *onbemaagschapt* voor. Voor *onbemaagden* werden voormaals, gehouden, die geene magen nalieten binnen het vierde lid.

ONBEMIDDELBAAR, bijv. n. en bijw., *onbemiddelbaarder, onbemiddelbaarst.* Van *on* en *bemiddelbaar.* Dat niet bijgelegd, bemiddeld kan worden. VOND. gebruikt het, en uit hem POOT: *ook zie 'k den kromsten twist niet onbemiddelbaar.*

ONBENEMELIJK, bijv. n. en bijw., *onbenemelijker, onbenemelijkst.* Van *on* en *benemelijk.* Dat niet benomen kan worden.

ONBENOEGEN, z. n., o., *des onbenoegens*, of *van het onbenoegen*; zonder meerv. Misnoegen: *groot onbenoegen baaren.* HOOFT. Van *on* en *benoegen*, dat bij v. MAND. voorkomt. Thans zegt men *ongenoegen.*

ONBENOODIGD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *benoodigd.* Niet benoodigd: *mits de Nassauschen ter uiterste weere onbenoodight waren.* HOOFT.

ONBEPAALD, bijv. n. en bijw., *onbepaalder, onbepaaldst*

paaldst. Het tegendeel van bepaald: *eene onbepaalde heerschappij. In eenen onbepaalden zin. De zaak is nog onbepaald.* Voor het tegenwoordige zameng. deelw. *onbepalend* zegt men liever *niet bepalend: het niet bepalende lidwoord een.* Voorts is van hier *onbepaaldelijk, onbepaaldheid.*

ONBEPLOEGBAAR, bijv. n. en bijw., *onbeploegbaarder, onbeploegbaarst.* Dat niet beploegd kan worden: *onbeploegbaar land.* VOND.

ONBERADEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *beraden.* Niet beraden, onbezonnen: *onberaden te werk gaan.* Van hier *onberaadzaam, onberadenheid, onberadigheid*, bij RODENB. *Onberaden* heeft, bij de Regtsgeleerden, ook nog eene beteekenis van ongetrouwd: *eene onberadene dochter*; uit eene bron met het hoogd. *heirath.*

ONBEREGTIGD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *beregtigd.* Niet beregtigd: *onberegtigd bezwaar van dienstbaarheid.* Regtsgeleerd woord.

ONBEREID, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bereid.* Niet bereid: *onbereid leder.* Niet uitgerust: *onbereid tot den slag komen.*

ONBEREIKELIJK, bijv. n. en bijw., *onbereikelijker, onbereikelijkst.* Van *on* en *bereikelijk.* Dat niet bereikt kan worden: *onberijkelijke gronden*, (*onbereikelijke*) LODENSTEIN.

ONBERIJDELIJK, bijv. n. en bijw., *onberijdelijker, onberijdelijkst.* Van *on* en *berijdelijk.* Die niet bereden kan worden.

ONBERISPELIJK, bijv. n. bijw., *onberispelijker, onberispelijkst.* Van *on* en *berispelijk.* Niet berispelijk. Van hier: *onberispelijkheid.*

ONBEROEMD, bijv. n. en bijw. *onberoemder, onberoemdst.* Van *on* en *beroemd.* Niet beroemd.

ONBEROERLIJK, *onberoerelijk*, bijv. n. en bijw., *onberoerlijker, onberoerlijkst.* Van *on* en *beroerlijk.* Niet beroerlijk: *een onberoerlijke grondslag.* Doch voor outilbaar, anders *onroerend*, heeft het geene vergrooting.

ONBEROOFBAAR, bijv. n. en bijw., *onberoofbaarder, onberoofbaarst.* Het welk men niet berooven kan, dat ons niet ontroofd kan worden: *een onberoofbre schat.* K. BRANDT.

ONBEROOID, bijv. n. en bijw., *onberooider*, *onberooidst*, *meest onberooid*. Niet berooid, niet verward: *zoo net, zoo onberooid, zoo heerelijk begost*. MAX. VERMEERE. Van *on* en *berooid*.

ONBEROUW, z. n., o., *des onberouws*, of *van het onberouw*; zonder meerv. Het tegendeel van berouw: *een eewig onberouw*. HUYGENS. Van hier: *onberouwelijk*, waarover geen berouw valt; *onberouwig*, die geen berouw toont. Van *on* en *berouw*.

ONBERUCHT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van wien het gerucht zwijgt. Van *on* en *berucht*.

ONBERUCHTIGD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *beruchtigd*. Onbeschuldigd, onaangeklaagd, onbetigt: *onberuchtigde waarachtige mans*. LAND. VAN WESTWOLD.

ONBESCHAAFD, bijv. n. en bijw., *onbeschaafder*, *onbeschaafdst*. Van *on* en *beschaafd*. Niet beschaafd, niet wellevend. Van hier: *onbeschaafdelijk*, *onbeschaafdheid*.

ONBESCHAAMD, bijv. n. en bijw., *onbeschaamder*, *onbeschaamdst*. Van *on* en *beschaamd*. Zonder schaamte, en daarin gegrond: *een onbeschaamd wijf. Eene onbeschaamde logen. Met onbeschaamden mont*. VOND. Van hier: *onbeschaamdelijk*, *onbeschaamdheid*.

ONBESCHEID, z. n., o., *des onbescheids*, of *van het onbescheid*; zonder meerv. Onheusch antwoord, onvriendelijke bejegening, stug gedrag: *laet ik noit uw onbescheid breidlen ter gehoorzaamheit*. H. SCHIM. *Gestreept door domdriest onbescheid*. M. L. *Voor 't wederbarstig onbescheid*. M. L. *Met zeker pijnlijk onbescheit*. POOT. *Het woedend onbescheit*. N. VERSTEEG. *Schoon 't driestig onbescheid hen razend noemt of dronken*. P. BODDAERT. Van *on* en *bescheid*. Van hier: *onbescheiden*, onheusch, onbeleefd; *onbescheidenheid*, *onbescheidenlijk*. *Onbescheiden* heet ook verward: *van eene zaak eene onbescheidene kennnis hebben*. Niet ontboden: *gij komt hier onbescheiden*.

ONBESCHIETBAAR, bijv. n. en bijw., *onbeschietbaarder*, *onbeschietbaarst*. Van *on* en *beschietbaar*. Door schieten niet te treffen: *onbeschietbaar wit*. VOND.

ONBESCHOFT, bijv. n., en bijw., *onbeschofter*, *onbeschoftst*. Van *on* en *beschoft*, dat bij KIL. door *com-*

po-

poſitus, *decens* vertaald wordt. Ongeſchikt, onbeleefd: *eene onbeſchofte handelwijs. Een onbeſchoft mensch.* HOOGSTR. verklaart het ook door onbeſchadigd, onbeſchaafd in eenen eigenlijken zin: en misſchien is de bron wel in *ſchaven*. Leelijk door grootheid: *haar onbeſchofte neus ſcheen haar uitſteekende kin te dreigen* enz. VAN HEEMST. *Een onbeſchoft lijf.* VONDEL. Van hier: *onbeſchoftelijk*, *onbeſchoftheid.*

ONBESCHRIJFELIJK, bijv. n. en bijw., *onbeſchrijfelijker*, *onbeſchrijfelijkst.* Van *on* en *beſchrijfelijk.* Niet te beſchrijven.

ONBESCHROOMD, bijv. n. en bijw., *onbeſchroomder*, *onbeſchroomdst.* Van *on* en *beſchroomd.* Niet beſchroomd. Van hier: *onbeſchroomdelijk*, *onbeſchroomdheid.*

ONBESEFFELIJK, bijv. n. en bijw., *onbeſeffelijker*, *onbeſeffelijkst.* Van *on* en *beſeffelijk.* Dat niet te beſeffen is. Ook *onbeſefbaar.*

ONBESLAGEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *beſlagen.* Niet beſlagen: *onbeſlagen ten ijs komen*, onbereid iets beginnen. *Eene onbeſlagen tong.* Zie, verder, de ontkennende beteekenisſen door vergelijking met *beſlaan.*

ONBESMET, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *beſmet*, van *beſmetten.* Niet beſmet. Ook komt het in den zin van onſchuldig voor.

ONBESNEDEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *beſneden.* Niet beſneden: *Een onbeſneden heiden.* Van hier: *het onbeſnedendom*, heidendom: *al 't onbeſnedendom.* MOONEN. — Voorts het veroud. *onbeſnijding*, *onbeſnijdenis*, *onbeſnedenheid*, bij VOND.

ONBESPRAAKT, bijv. n. en bijw., *onbeſpraakter*, *onbeſpraaktst.* Van *on* en *beſpraakt.* Kwalijk beſpraakt: *hij is gansch niet onbeſpraakt.* Bij VAN MAND. komt het voor zwijgend voor: *alle de Goden verbaest en onbeſpraecktst.* Van hier: *onbeſpraaktheid.*

ONBESPROKEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *beſproken.* Niet betigt: *onbeſproken van wandel. Een onbeſproken gedrag. Onbeſproken, zich oprecht in 't recht te toonen.* VOND. *Door zijnen onbeſproken wandel.* J. DE HAAS.

ONBESTENDIG, bijv. n. en bijw., *onbeſtendiger*, *onbeſten-*

ſtendigst. Van *on* èn *beſtendig.* Niet beſtendig. Van hier: *onbeſtendigheid*, *onbeſtendiglijk.*

ONBESTIERLIJK, bijv. n. en bijw., *onbeſtierlijker*, *onbeſtierlijkst.* Van *on* en *beſtierlijk.* Niet te beſtieren.

ONBESTORVEN, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *beſtorven.* Iemand, wiens ouders nog leven; ook iets, dat, door verſterf, niet aan andere erven overgegaan is:

Tot dat uw laatſte Neef
Zijne onbeſtorven kroon aan 't Godsrijk overgeev! L. TRIP.

Zie andere beteekenisſen in *beſterven.*

ONBESTRAFFELIJK, (bij VOND. ook *onbeſtrafbaar*) bijv. n. en bijw., *onbeſtraffelijker*, *onbeſtraffelijkst.* Van *on* en *beſtraffelijk.* Dat niet te beſtraffen is.

ONBESUISD, zie *onbezuisd.*

ONBETAMELIJK, bijv. n. en bijw., *onbetamelijker*, *onbetamelijkst.* Van *on* en *betamelijk.* Dat niet betaamt. Van hier: *onbetamelijkheid*, *onbetaamte*, bij J. DE BRUNE.

ONBETEMBAAR, bijv. n. en bijw., *onbetembaarder*, *onbetembaarst.* Van *on* en *betembaar.* Niet kunnende betemd worden.

ONBETERLIJK, zie *onverbeterlijk.*

ONBETEUTERD, bijv. n. en bijw., *meer beteuterd*, *meest*, *zeer beteuterd.* Van *on* en *beteuterd.* Niet beteuterd: *met een onbeteutert hart.* VOND. Van hier: *onbeteuterdheid.*

ONBETOOMBAAR, bijv. n. en bijw., *onbetoombaarder*, *onbetoombaarst.* Van *on* en *betoombaar.* Niet te betoomen: *onbetoombaar ros.* VOND.

ONBETRAAND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *betraand.* Niet betraand: *onbetraende kaecken.* VOND.

ONBEVAARBAAR, bijv. n. en bijw. *meer onbevaarbaar*, *meest*, *zeer onbevaarbaar.* Van *on* en *bevaarbaar.* Dat niet te bevaren is: *het onbevaerbare meir.* VOND.

ONBEVALLIG, bijv. n. en bijw., *onbevalliger*, *onbevalligst.* Van *on* en *bevallig.* Dat niet aangenaam is. Van hier: *onbevalligheid*, *onbevalliglijk.*

ONBEVATBAAR, (ook *onbevattelijk*) bijv. n. en bijw., *onbevatbaarder*, *onbevatbaarst.* Van *on* en *bevatbaar.* Dat niet te bevatten, niet te verſtaan is.

ONBEVLEKKELIJK, bijv. n. en bijw., *onbevlekkelijker*, *onbevlekkelijkst*. Van *on* en *bevlekkelijk*, niet bevlekkelijk.

ONBEVOEGD, bijv. n. en bijw., *onbevoegder*, *onbevoegdst*. Van *on* en *bevoegd*. Niet bevoegd. Van hier: *onbevoegdheid*.

ONBEVREESD, bijv. n. en bijw., *onbevreesder*, *onbevreesdst*. Van *on* en *bevreesd*. Niet bevreesd. Van hier: *onbevreesdheid*.

ONBEWEGELIJK, bijv. n. en bijw., *onbewegelijker*, *onbewegelijkst*. Van *on* en *bewegelijk*. Dat zich niet bewegen laat: *op eenen onbewegelijken grondslag*. Dat zich zelf niet beweegt.: *hij stond onbewegelijk*. Onеig., die zich niet verzetten, niet verbidden laat. Van hier: *onbewegelijkheid*. Voorts *onbeweegzaam*, die van het bewogen worden geene gewoonte maakt, *onbeweegzaamheid*. VOND.

ONBEWIJSSELIJK, bijv. n. en bijw., *onbewijsselijker*, *onbewijsselijkst*. Van *on* en *bewijsselijk*. Dat zich niet bewijzen laat.

ONBEWOONBAAR, (meer in gebruik dan *onbewoonlijk*) bijv. n. en bijw., *onbewoonbaarder*, *onbewoonbaarst*. Van *on* en *bewoonbaar*. Dat niet bewoond kan worden.

ONBEWUST, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bewust*. Niet bewust. Van hier: *onbewustheid*.

ONBEZONNEN, bijv. n. en bijw., *meer onbezonnen*, *meest*, *zeer onbezonnen*. Van *on* en *bezonnen*. Zonder behoorlijke opmerking en daarin gegrond. *onbezonnen te werk gaan*. *Onbezonnene daden*. Van hier: *onbezonnenheid*.

ONBEZORGD, bijv. n. en bijw., *onbezorgder*, *onbezorgdst*. Van *on* en *bezorgd*. Niet verzien: *men heeft mij niet onbezorgd weggezonden*. Door geene angstige zorg verkregen: *Sint Jans hof bezorgt, den onbezorgden kost*. VOND. Onbekommerd: *voor zijn heil nigt onbezorgd*. Van hier: *onbezorgdheid*.

ONBEZUISD, *onbesuisd*, bijv. n. en bijw., *onbezuisder*, *onbezuisdst*. Van *on* en *bezuisd*, dat buiten zamenstell. niet voorkomt. Onbedachtzaam, roekeloos, wild, los: *onbesuist krakeelen*. HOOGVL. *Ik keerde, als 't onbesuis-*

de paert, doldriftigh om in mijne levensperken. H. SCHIM.

Het onwaardeerbaar Goëls bloed,
Met onbezuisde verkenspooten
Vertrappen in een moddergoot
Van lusten. M. L.

En onze boosheên onbesuist en dulden niet dat enz. DE DECK. Van hier: *onbezuisdelijk, onbezuisdheid.* Wat de eerste beteekenis dezes woords eigenlijk zij, en hoe die eerste beteekenis aanleiding tot het denkbeeld, het welk wij, thands, daaraan hechten, gegeven hebbe, durf ik nog niet bepalen: ik dacht wel eens aan *susen*, stillen.

ONBEZWEKEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bezweken*, verled. deelw. van *bezwijken.* Niet bezweken: *met onbezweken moed.*

ONBEZWIJKELIJK, bijv. n. en bijw., *onbezwijkelijker, onbezwijkelijkst.* Van *on* en *bezwijkelijk.* Die niet bezwijken kan: *met onbezwijkelijke dapperheit.* HOOFT.

ONBILLIJK, bijv. n. en bijw., *onbillijker, onbillijkst.* Van *on* en *billijk.* Niet billijk, onbetamelijk. Van hier: *onbillijkheid.*

ONBLIJD, *onblijde, onblij*, bijv. n. en bijw., *onblijder, onblijdst.* Van *on* en *blijd.* Droevig; *Grave Willem was onblide.* M. STOKE. Buiten gebruik.

ONBLIND, bijv. n. *onblinder, onblindst.* Niet blind: *blint en onblint is een.* HUYGENS. Van *on* en *blind.*

ONBLOEDIG, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Van *on* en *bloedig.* Dat niet met bloedstorting geschiedt: *de mis noemt men een onbloedig offer. Onbloedige oorlogsvaen.* SCHIM.

ONBLUSCHBAAR, bijv. n. en bijw., *onbluschbaarder onbluschbaarst.* Van *on* en *bluschbaar.* Niet te blusschen, te stillen: *onbluschbare haat.* VOND.

ONBLUTSBAAR, bijv. n. en bijw., *onblutsbaarder, onblutsbaarst.* Van *on* en *blutsbaar.* Dat niet geblutst (gekneusd) kan worden: *onblutsbre helm.* VOND.

ONBOERSCH, bijv. n. en bijw., *onboerscher, onboerschst.* Van *on* en *boersch.* Niet boersch: *onboersche boer.* DR BRUNE. Van hier: *onboerschheid.*

ONBOETELIJK, bijv. n. en bijw., *onboetelijker, onboetelijkst.* Van *on* en *boetelijk.* Dat niet te boeten, te her-

herſtellen is: *onboetlijke ſchaade.* HOOFT. Anders *onboetbaar: met onboetbre breuken.* VOND. *Dat waere eene onboetbre ſchae.* POOT. *Voor onboetbaaren hoon.* HOOFT. Ook, dat door geene boete te verzoenen is.

ONBOETVAARDIG, bijv. n. en bijw., *onboetvaardiger, onboetvaardigst.* Van *on* en *boetvaardig.* Zonder berouw, hardnekkig. Van hier: *onboetvaardigheid, onboetvaardiglijk.*

ONBONDIG, bijv. n. en bijw., *onbondiger, onbondigst.* Van *on* en *bondig.* Niet bondig, onvast: *eene onbondige bewijsreden.* Krachteloos: *uiterſte willen zullen voor onbondigh verklaart worden.* HOOFT. Bij den RIDDER, leest men ook eens *onbundig*, misſchien hetzelfde woord, voor zwak: *geen onbundigh verſtandt.*

ONBREKELIJK, bijv. n. en bijw., *onbrekelijker, onbrekelijkst.* Van *on* en *brekelijk.* Dat niet breken kan. — *Onbreekbaar*, dat niet gebroken kan worden.

ONBRUIK, zie *ongebruik.*

ONBRUIKBAAR, bijv. n. en bijw., *onbruikbaarder, onbruikbaarst.* Dat niet te gebruiken is.

ONBUIGZAAM, bijv. n. en bijw., *onbuigzamer, onbuigzaamst.* Van *on* en *buigzaam.* Dat niet te buigen is: *onbuigzaam glas.* Fig.: *een onbuigzaam gemoed.* Van hier: *onbuigzaamheid. Onbuigelijk* (*onbuigelijkheid*) is ook in gebruik: *d' onbuichelijke reep.* DE DECK. *Onbuiglijke ijzre zenuws.* H. SCHIM. Ook oneig.: *bewijs van zijne onbuighelijke hardtnekkigheidt.* HOOFT. Bij NOTK. *unbouglih.*

ONBURGERLIJK, bijv. n. en bijw., *onburgerlijker, onburgerlijkst.* Van *on* en *burgerlijk.* Niet burgerlijk. Bij HOOFT vindt men het oneig.: *d' onburgerlijke zee*, de woeste zee.

ONBUURLIJK, bijv. n. en bijw., *onbuurlijker, onbuurlijkst.* Van *on* en *buurlijk.* Niet naar de manier van vrienden en buren: *zij nam voor onbuurlijk, dat* enz. HOOFT. Bij VOND. komt het oneig. voor: *onbuurlijke zee.*

ONCE, (*ons*) z. n., vr. en o., *der — van de* of *het once*; meerv. *oncen.* Twee lood. Van het lat. *uncia. Uncia* was, bij de Rom., een deel van twaalf gelijke deelen, die te zamen een pond uitmaakten. Van hier, dat de apothekers, wier pond twaalf oncen weegt, dit woord

nog gebruiken voor een twaalfde gedeelte van een ligt pond. Poot ſpelt *ons: een ons van boete voor een pondt.*

ONCIJNSBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *cijnsbaar.* Niet tolpligtig. Van hier: *oncijnsbaarheid.*

ONDAAD, z. n., vr., *der*, of *van de ondaad*; meerv. *ondaden.* Eene booze daad; een woord, dat nog hatelijker denkbeeld dan eene misdaad inboezemt: *o Lam, dat onze ondaden op uwen hals zult laden.* H. Schim. Van hier eene onmenſchelijke gruweldaad. In dezen zin komt het bij Poot voor, waar hij het barbaarſche bevel van Faraö, omtrent al de knechtjes der Israëllers, met eene zwarte kool teekent: *deze ondaet is voor Apis troon geklommen.* Zoo noemt Versteeg de dronkenſchap van Nadab en Abihu, waarin zij, door vreemd vuur, den altaar ontwijd hadden: *een ondaad, die geen' mensch, veelmin een' offraer past.* In de beſchrevene regten onzer voorvaders verſtond men, door eene *ondaad*, zwaren diefſtal, roof, vrouwen- of maagdenſchaking, kerkſchennis, brandſtichting, misdaad van gekwetſte majeſteit, moord. Zoo komt het, in het Omland. Landr., voor zware misdaad voor; en zij, die daaraan ſchuldig ſtaan, heeten er *ondadige luiden.* In het Charterb. v. Mieris wordt een oud gedenkſtuk aangehaald, waaruit blijkt, dat de Biſchop van Utrecht, dieven, moordenaars en allen, die *ondaad* in den lande deden, mogt aantasten en regten; uitgezonderd welgeborene lieden, over ligtere misdaden, *ten ware dat daer ondaed in geſchied was.* In dien zin komt het woord voor in de Wilckoer. v. Langewolt: *wer ſo een egearvet man umme roef, umme manſlagte, omme diefte en omme andere ondaden voervluchtig worde.*

Reeds bij Otfr. *untat*, bij de zwab. Dicht. *ungetat.* *On* heeft hier de beteekenis van het booze in den ſterkſten zin, zoodat *ondaad* het verſte van eene goede daad af is.

ONDAGELIJKSCH, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Dat alle dagen niet voor valt: *met ondagelickſche opmerckingen.* C. Huygens. Van *on* en *dagelijksch.*

ON-

ONDANK, z. n., m., *des ondanks*, of *van den ondank*; zonder meerv. Van *on* en *dank*. Eigenlijk beteekent dit woord gemis van dank: *teegens den ondank, dien ons gering onthaalen bij UEd. met reeden moet behaalt hebben, ſtel ik den dank.* HOOFT. Naardemaal nu daar, waar geen dank geweten wordt, zich gemeenlijk ongenoegen daarenboven vertoont, is het eene verzachtende uitdrukking van ongenoegen: *ondank bij iemand behalen. Iemand ondank weten. Veel nutter voor altoos de poezij verzworen dan dat ze ons ondank brouw.* POOT. Verwijt: *Philips gaf van dat verzuim den ondank aan Renard.* HOOFT. De nadeelige gevolgen wijders, die uit iemands ongenoegen over ons, voor ons ontſtaan kunnen: *want, naardien zich alle oorden op 't exempel van Antwerpen beriepen, zoud' het alleen den ondank draaghen.* HOOFT. In dien zin lees ik, in de *tien geboden* in de oude Vrieſche taal der 13de eeuw: *want ick mijne ontanck wreck.* Men gebruikt ook den tweeden naamval *ondanks*: *ik moest, mijns ondanks, hem laten varen*, dat is tegen wil en zin, ſchoon ik mijnen tegenzin, door ondank, aan den dag leide. — *En kom ik aen uw asch dit kleen lijkoffer ſchenken; Ik doe't mijns ondanks.* POOT. *Ik toefde niets haars ondanks.* HOOGVL. *Drijf hem 't wiel, elks ondanks, op zijn' kaaken.* HOOGVL. Hiervoor zegt HOOFT: *t'zijnen ondank.* Zelfs gebruikt men het als een voorzetſel met eenen derden naamval, in den zin van niettegenſtaande, in ſpijt, in weêrwil; wanneer het voor allerlei naamwoorden, die eene of andere zaak uitdrukken, te ſtaan komt: *in Jezus moet de majeſteit der menſchelijke volkomenheid, ondanks den zwarten nacht, met vollen luister ſchitteren. Ondanks zijne tegenkantingen en wraakzucht.* SELS. *Maar hij zwankt, en drilt, ondanks den blikſem, met zijn punt.* HOOGVL. *Wij moeten, ondanks al ons leet, elkaer verlaten.* N. VERSTEEG. Van hier: *ondankbaar*, die geenen dank betoont: *al was 't ondankbaer kreng geſtroopt.* VOND. Daarin gegrond: *eene ondankbare handelwijs.* Van hier: *ondankbaarheid, ondankbaarlijk.*

ONDANKBAAR, zie *ondank*.

ONDEEG, *ondege*, z. n., vr. Dit woord komt, in den gemeenzamen wandel, voor in de beteekenis van eenen toeſtand, die niet zoo is, als hij behoort: *die zaak is*

weer

weêr te ondeeg. Ik was heel te ondeeg, zeer onpasselijk. *Dat is al te ondeeg, wat hij doet*, gansch niet braaf. Bij K. v. MANDER komt het als een bijv. naamw. voor, met trappen van vergrooting: *gezind t'ondeger op dien*, kwalijker gezind. Van hier: *ondegelijk*, niet braaf, ondeugend. Van *on* en *dege*.

ONDEEL, z. n., o., *des ondeels*, of *van het ondeel*; meerv. *ondeelen*. Verkleinw. *ondeeltje*, schoon in dezelfde beteekenis als *ondeel*, naardien een ondeel, naar de denkwijs der oude wijsgeeren genomen, zich niet verkleinen laat. In de leer van Epikurus, verstaat men, door een *ondeel*, een dier ondeelbare vezeltjes, die, voor de vorming van alles, zouden bestaan, en zich, rusteloos, lijnregt op en neer bewogen hebben, totdat, door eene schuinse rigting, die stofjes zich zouden aangeraakt hebben, en dus tot eenen klomp gekleefd zijn; waaruit dit schoone wereldstelsel, eindelijk, ontstaan zoude zijn. Van hier: *ondeelachtig*, niet deelachtig: *omdat noght Volgeses zijnen broeder des rijx ondeelachtigh liet*. HOOFT. *Ondeelachtig aan eenig goed zijn*. — *Ondeelbaar*, (ook *ondeellijk*, dat minder in gebruik is) dat niet gedeeld kan worden; *ondeelbaarheid*, *ondeelig*: *elk ondeelige* (elk individu). *'t Gevoel behoed de soort, d'ondeelige de smaek*. DE DECK. *Daer uwe meening elk ondeelig persoon tot eenen melaetschen wil maken*. OVERZ. v. HERV. Van *on* en *deel*.

ONDEELBAAR, zie *ondeel*.

ONDEGE, zie *ondeeg*.

ONDER, een voorzetsel, bijw. en bijv. naamwoord. Als voorzetsel beteekent het, in het algemeen, eenen stand van diepte, met betrekking tot iets, dat om hoog is; in tegenstelling van boven. Gelijk oudtijds onze voorzetsels, meestal, den tweeden naamval bij zich hadden, zoo gebruikt men, bij dit voorzetsel, nog wel dien naamval, *ik heb het hem, onder 's hands, laten weten. Het is onder weegs* (anders *onderweg*, *onderweeg*, *onderwegen*) *blijven liggen. Een werk onderwegen laten*, het laten steken. Hierheen behoort ook het bijw. *onderdies*, ondertusschen: *dat onderdies in uwen echt* enz. POOT. Bij STRYKER *inder des*, bij OTFR. *innan thes*. Voor het overige, heeft het den vierden naamval bij zich: *onder den blaauwen hemel slapen. Dat is een goed*

paard

paard onder den man. Ik woon onder mijn dak veilig. Hierheen behooren de oneigenl. ſpreekwijzen: *met iemand onder eene deken ſlapen. De heele kelder ſtaat onder bier*, is met uitgelekt bier overſtroomd. Oneigenlijk, beteekent het eenen ſtand van verhindering, onderwerping, onderdanigheid: *onder iemand ſtaan. Hij is onder den Vorst gezeten. Hij heeft duizend man onder zich. Hij is onder het juk. Hij verkeert er, onder het opzigt van zijnen oudſten broeder.* Wijders een minder getal, eenen lageren prijs: *ik kan het onder de honderd gulden niet doen. Waren onder de markt verkoopen* Eenen aard en eene wijs, doch ſlechts in zulke gevallen, waar het beeld van een ding, waaronder het geſchiedt, voorkomt: *iemand onder den ſchijn van vriendſchap verraden. Ik heb het onder eede verklaard. Ik zal u de zaak onder eene gelijkenis voordragen. Hij ging onder den naam van eenen gezant door. Ik zal het onder die voorwaarde doen.* Ook beteekent het een zijn aan eene plaats tegelijk met anderen. Eigenlijk: *dat is onder vrienden ongewoon. Dat geldt onder ons niet. Hij zat onder den hoop. Hij wordt mede onder de geleerden gerekend. Ik vond het onder mijne papieren. Onder anderen zeide hij mij. Dat blijft onder ons. Onder ons gezegd. Wij waren er onder ons vieren.* Oneigenlijk, beduidt het eene during, wanneer iets verrigt wordt in eenen tijd, waarin ook iets anders geſchiedt: *hij viel, onder den arbeid, in ſlaap. Onder de krakende karren.* VONDEL. *Onder den maaltijd werd hij vermoord. Hij droop weg onder het gevecht. Zij ging heen, onder het ſtorten van eenen vloed van tranen.* In eenen meer bepaalden zin, in vereeniging met het denkbeeld van heerſchappij, magt en geweld: *onder de hoogepriesters Anna en Cajapha, geſchiedde het woord Gods tot* enz. BYBELV.

Dit voorzetſel, wijders, wordt ook in zamenſtelling gebruikt bij bijwoorden, bijvoegl. en zelfſt. naamwoorden, en werkwoorden. Bij bijwoorden wordt het, deels, vooraan geplaatst, als: *onderdies, ondertuſſchen*; deels achteraan, als: *hieronder, daaronder, waaronder.*

Men gebruikt het, voorts, bij bijvoegelijke en zelfſt. naamw., als: *onderhoorig, onderhevig, onderaardsch,* en-

onderlaag, *ondermeester*, *onderbroek* enz. In deze zamenſtelling beteekent het iets, dat lager is, dan iets anders, in plaats en ligging, als: *onderaardsch*, *onderhuis*, *onderkous*; dat in orde en rang minder is, als: *onderſtierman*, *onderkoning*; dat onder de magt van anderen is, als: *onderdanig*, *onderhoorig*, *onderpand*.

Eindelijk wordt het in zamenſtelling met vele werkwoorden gebezigd, als: *onderſchuiven*, *ondermijnen*, *ondertasten enz.* In deze zamenſtelling beteekent het (1) eene rust of werkzaamheid in eene plaats, die lager dan eene andere is, met welke zij in betrekking ſtaat; en wel eigenlijk, als: *onderſchooren*, *onderbinden*, *ondermijnen* enz. oneigenl., als: *onderſcheppen*, *onderhuren*, *ondernemen* enz. (2) Eene rigting naar eene lagere plaats, als: *onderduiken*, *onderhalen*, *onderdompelen* enz. (3) Eene uitwerking, waardoor men onder de magt van anderen komt, als: *onderbrengen*, *onderwerpen* enz. (4) Eene vermenging met iets, als; *onderroeren*, *onderbrokkelen*, *onderſchieten* enz. (5) Eindelijk, eene naauwe vereeniging met, eene betrekking op iets, als: *onderhooren*, *onderſcheiden*, *ondervragen*, *onderkennen*, *onderrekenen*, *onderwijzen*, enz.

Bij zulke en andere werkwoorden is dit voorzetſel ſcheidb., en onſcheidb. Scheidb. is het, b. v., in *onderduiken*, *dook onder*, *ondergedoken*, *onder te duiken*. Onſcheidb., in *ondervinden*, *ondervond*, *ondervonden*, *te ondervinden*. Somtijds lijdt hetzelfde woord, naar mate zijner beteekenis, hier een ſcheidb. en onſcheidb. voorzetſel, als: *onderhouden* en *onderhouden*, *hield onder* en *onderhield* enz.; gelijk bij zulke woorden zal aangetoond worden.

Voorts is van *onder* een bijv. n. en bijw. gevormd, *onderling*, wederzijdsch: *een onderling geſprek houden*. *Malkander onderling haeten*. POOT. Zamenſtell.: *het vooronder*, *achteronder* eens ſchips. Dit voorzetſel luidt reeds bij ULPHIL. *undar*, ISIDOR., KER., WILLER. en anderen: *undar*, *unter*, *uter*, hoogd. *unter*, nederſ., zw., ijsl., deen. en angelſ. *under*; doch in het wall. *wrth*. Het lat. *inter* behoort tot dezelfde bron.

In de tweede plaats is *onder* een bijwoord van plaats: *ik woon onder*. *Hij ſlaapt onder in den kelder*. Ook met een voorzetſel: *von onder*, *van onderen*: *van onderen opberrelen*. *Van zoo veel ſteen omhoog*, *op zoo veel*

hous

houts van onder. HUIJGENS. *Te onder: te onder brengen: te onder zijn.* Van hier het zameng. *onderaan: hij zit onderaan.* Van magt: *hij moet er onder.* Eindelijk, is onder een bijv. naamwoord, met trappen van vergrooting, schoon de overtreffende trap alleen maar gebruikt wordt: *hij woont op de onderste kamer. Eenen rok het onderste boven zetten. Alles het onderste boven halen.* In Groningen wordt het zelfst. van het onz. geslacht genomen: *zij had geen onderste om*, dat is, geenen krop- of borstlap.

Dit bijw. en bijv. naamw. is, in het hoogd., *unten* en *unter*, bij de oude opperd. *hunden*, nederf. *under*. Het is van het oude *ond*. Het lat. *infra* is, wat de eerste lettergreep betreft, hiermede vermaagschapt.

ONDERAARDSCH, (oudt. *onderaardig*) bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat onder de oppervlakte der aarde gevonden wordt: *ik ging door onderaardsche holen.* In de fabelleer der ouden zijn *onderaardsche goden*, die in het schimmenrijk heerschen. *Het onderaardsche rijk. Al quam de hemel ook te storten in de helle en onderaertschen smoock.* VOND. Van *onder* en *aardsch*.

ONDERACHT, z. n., vr., *der*, of *van de onderacht*; zonder meerv. Banning, eerste acht, die van eenen onderregter gedaan wordt, en zich tot het ambt alleen, waarin die regter woont, bepaalt. Van *onder* en *acht*. Zie *acht*.

ONDERADMIRAAL, z. n., m., *des onderadmiraals*. of *van den onderadmiraal*; meerv. *onderadmiraals*. Die, in rang, op het Opperhoofd van de geheele vloot, eens rijks volgt; die deszelfs plaatst vaak bekleedt: *hebbende tot onderammiraal den voorgenoemden Draak.* BOGAERT. Van hier: *onderadmiraalschap*. Van *onder* en *admiraal*.

ONDERBAAS, z. n., vr., *der*, of *van de onderbaas*; meerv. *onderbazen*. Onderzetsel van eenen pijlaar. Het woord is uit *onder* en het lat. of gr. *basis*, een voet, stut, verbasterd; even daarom schijnt het vrouwl. boven het manl. geslacht, welk laatste HALMA anders stelt, de voorkeur te hebben. Voor eenen meesterknecht, of baas onder den eigenlijken meester, is het ongetwijfeld mannelijk: *gij moet het den onderbaas vragen.*

ON-

ONDERBAND, z. n., m., *des onderbands*, of *van den onderband*; meerv. *onderbanden*. Zoo noemen de wevers eenen band, waarmede zij de ſtukken garen, opdat die niet in de war raken, onderbinden. *Van onder* en *band*.

ONDERBANK, z. n., vr., *der*, of *van de onderbank*; meerv. *onderbanken*. De onderſte bank onder meer banken. Verkleinw. *onderbankje*. Van *onder* en *bank*.

ONDERBED, z. n., o., *des onderbeds*, of *van het onderbed*; meerv. *onderbedden*. Een bed, waarop men ſlaapt; het tegendeel van een bovenbed, dekbed. Van *onder* en *bed*.

ONDERBEEK, z. n., vr., *der*, of *van de onderbeek*; meerv. *onderbeken*. Zoo noemt men de lager liggende beek, waarin het water, dat eenen molen drijft, neerſtort; het tegendeel van bovenbeek. Van *onder* en *beek*.

ONDERBEK, (ook *onderſnuit*), z. n., m., *des onderbeks*, of *van den onderbek*, meerv. *onderbekken*. Zoo noemt men, in Gelderland, het onderſte kakebeen van ſommige dieren; vooral van verkens, ſchapen enz. Van *onder* en *bek*.

ONDERBEUL, z. n., m., *des onderbeuls*, of *van den onderbeul*; meerv. *onderbeulen*. Die als dienaar eens Scherpregters deszelfs werk verrigt. Van *onder* en *beul*.

ONDERBEVELHEBBER, z. n., m., *des onderbevelhebbers*, of *van den onderbevelhebber*; meerv. *onderbevelhebbers*. Die, in waardigheid, op den opperbevelhebber volgt; die deszelfs plaats bekleedt. Van *onder* en *bevelhebber*.

ONDERBINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *binden*. Scheidb.: *ik bond onder, heb ondergebonden*. Onder een ander ding binden: *nadat zij het haar er ondergebonden had*. Onſcheidb.: *ik onderbond, heb onderbonden*. Eenen band aan het onderſte deel van iets leggen: *eene kraamvrouw onderbinden*. Van hier, in den laatſten zin: *de onderbinding*. *Onderbinden* is ook een weverswoord: *garen onderbinden*. Zie *onderband*.

ONDERBLIJVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *blijven*. Scheidb.: *ik*

ik bleef onder, *ben ondergebleven*. Oneig. gebruikt men het voor niet wel groeijen: *die boom is ondergebleven*. Hiervan *onderblijfſel*, dat niet wel opgroeit, een dwerg. Onſcheidb.: *ik onderbleef*, *ben onderbleven*. Ongedaan blijven, anders *verblijven*: *vindt ghij onderbleven rymen*. C. HUYGENS.

ONDERBODE, z. n., m., *van den onderbode*; meerv. *onderboden*. Die als een gezant gezonden wordt, om tusſchen twee of meer eene zaak te verrigten. Van *onder* en *bode*.

ONDERBOETEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *boeten*: *ik onderboette*, *heb onderboet*. Een woord in zoutkeeten gebruikelijk, voor ophouden met arbeiden.

ONDERBOKSE (in Groningen *onderbokſen*), z. n., vr., *der*, of *van de onderbokſe*; meerv. *onderbokſen*. Onderbroek: *de priester ſal zijn linnen onderbockſen over zijn vleesch aentrecken*. BYBELV. Van *onder* en *bokſe*.

ONDERBORG, z. n., m., *des onderborgs*, of *van den onderborg*; meerv. *onderborgen*. Een waarborg. Van *onder* en *borg*.

ONDERBORSTROK, z. n., m., *des onderborſtroks*, of *van den onderborſtrok*; meerv. *onderborſtrokken*. Een borſtrok, die onder eenen bovenborſtrok gedragen wordt. Van *onder* en *borſtrok*.

ONDERBOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *bouwen*. Scheidb: *ik bouwde onder*. *heb ondergebouwd*. Door ploegen iets onder de oppervlakte van den grond brengen; geld. woord: *hij moest de mislukte boekweit er weer onderbouwen*. Een gebouw onder een ander geſticht plaatſen, dat tot ſtut en ſteun van het geheel ſtrekt; wanneer het onſcheidb. is: *onderbouwde*, *heb onderbouwd*. Zoo zegt J. DE BRUNE: *hooghdravende kerken*, *die van verachtingh en ſpijt onderbouwt zijn*. Oneigenlijk zegt HOOFT: *dezelve had de Spaanſche zaak zulx onderbouwt*, dat is ondersteund.

ONDERBREIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *breijen*: *ik breide onder*, *heb ondergebreid*. Door breijen iets onder iets anders voegen: *zij had er ſchurfde wol ondergebreid*.

ONDERBREKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *breken*: *ik onderbrak*, *heb on-*

derbroken. De voortduring van iets voor eenige oogenblikken beletten: *Pſalmen* met poozen onderbreken. De BRUNE. Bij HOOFT komt het eigenlijk voor, in de beteekenis van onder aan een ding breken: *de keurbendeling met berden en horden gedekt onderbreekt de muuren.*

ONDERBRENGEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *brengen.* ſcheidb: *ik bragt onder, heb ondergebragt.* Naar eene plaats brengen, die beneden is. Oneig., onder zijne magt brengen, vermeesteren: *als het lant voor u aengeſichte ſal ondergebracht zijn.* BYBELV. Hiervoor zegt men ook *te onder brengen.* In dezen oneigenlijken zin, gebruikt men het ook onſcheidb.: *ik onderbragt, heb onderbragt: met d'onderbraghte ſcharen.* VOND. Van hier: *onderbrenging*, vermeestering.

ONDERBROEK, z. n., vr., *der*, of *van de onderbroek*; meerv. *onderbroeken.* De onderſte van twee broeken, welke men draagt; ook in het gemeen eene broek, welké men onder lange bovenkleederen draagt: *ende onderbroecken ſullen op hare lendenen zijn.* BYBELV. Van *onder* en *broek.*

ONDERBROKKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *brokkelen: ik brokkelde onder, heb ondergebrokkeld.* Door inbrokken onderdoen.

ONDERBUIGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *buigen: ik boog onder, heb ondergebogen.* Door buigen, iets onder iets anders brengen. Meest oneigenlijk voor onderwerpen: *hij boog zich onder deszelfs magt.*

ONDERBUIK, z. n, m., *des onderbuiks*, of *van den onderbuik*; meerv. *onderbuiken.* Het onderſte deel des buiks, het hangen van den buik. Van *onder* en *buik.*

ONDERBURGEMEESTER, z. n., m., *des onderburgemeeſters*; of *van den onderburgemeester*; meerv. *onderburgemeeſters.* Tweede burgemeester. Van hier: *onderburgemeeſterſchap*

ONDERDAAGS, bijw. van tijd. In deze dagen: *mij onderdaags nog verhaald.* Van *onder* en *daags.*

ONDERDAAN, bijv. n., zonder trappen van vergrotting. Eigenlijk het verleden deelwoord *ondergedaan* van *onderdoen.* Onderworpen: *als onderdaene zielen van aller vorſten Vorſt.* A. MOONEN. *D'onderdaene*

ken. VOND. *Is niets den minneſtaf en ſcepter onderdaen.* ANTON. Van hier: *onderdaanheid*, bij HOOFT. Bij de ouden had het ook de beteekenis van verſcheiden. Voorts wordt het als een zelfſtandig naamw. van het manl. geſl. gebruikt: *hij is een onderdaan van Spanje. Dat de vrijheit van gemoet en bloet en goet zijn' onderdaen heeft toegemeten.* POOT. Van hier: *onderdanig*, *onderdaniger*, *onderdanigst.* Onderworpen; zonder trappen van vergrooting: *iemand onderdanig zijn.* De trappen van vergrooting komen in dien zin alleen te pas, wanneer het eene uitdrukking van hoflijkheid jegens voorname perſonen is: *uw onderdanigſte dienaar.* Voorts, is van hier het veroud. *onderdanigen*, zich onderdanig gedragen; *onderdanigheid*, *onderdaniglijk.*

ONDERDALEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *dalen: ik daalde onder*, *ben ondergedaald.* Naar beneden dalen, zoodat men niet gezien kan worden; daarin van nederdalen onderſcheiden: *dees zon in 't onderdaeleu.* VOND. *In het onderdaelen der zon* VOND.

ONDERDEEL, z. n., o., *des onderdeels*, of *van het onderdeel*; meerv. *onderdeelen*, Een deel van een hoofddeel: *de ſpreker bleef ſteken bij het derde onderdeel van het vierde hoofddeel.* Ook het onderſte gedeelte van iets: *gelijck een riem een' man (deelt) in op- en onderdeel.* HUYGENS. Van hier: *onderdeelen*, *onderdeelde*, *onderdeeld.* Waarvan: *onderdeeling*:

Vliegen zijn eene onderdeeling
Van Jehovaas legerſchaar. M. L.

ONDERDEKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *dekken: ik dekte onder*, *heb ondergedekt.* Onder eene deken toedekken.

ONDERDELVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *delven*: ſcheidb.: *ik dolf onder*, *heb ondergedolven.* Door delven iets onder de aarde doen. Onſcheidb.: *ik onderdolf*, *heb onderdolven.* Van onderen iets uitdelven: *die, al wat hij bouwde, onderdolven.* HOOFT.

ONDERDEUR, z. n., vr., *der* of *van de onderdeur*; meerv. *onderdeuren.* Het tegendeel van eene bovendeur, als boven en onderdeur in eene ſponning ſluiten. Van *onder* en *deur.*

ONDERDIES, zie *onder.*

ONDERDIJK, 'z. n., m., *des onderdijks*, of *van den onderdijk*; meerv. *onderdijken*. Het onderſte gedeelte van eenen dijk. Van *onder* en *dijk*.

ONDERDOEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *doen*: *ik deed onder*, *heb ondergedaan*. Onderzetten, onder iets brengen: *ik heb het er ondergedaan*. Oneig.: *te onder doen*, overmannen: *ende deden d'onſe met crachte t' onder*. M. STOKE. Onz. gebruikt men het in de ſpreekwijs: *voor anderen onderdoen*, wijken.

ONDERDOMPELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *dompelen*. Scheidb. bedr. en onz.: *ik dompelde onder*, *heb* en *ben ondergedompeld*. Door indompeling onderdoen en onderduiken. Onſcheidb. en bedr.: *ik onderdompelde*, *heb onderdompeld*: *in zijn neerlaag onderdompelt*. OUD. Van hier: *onderdompeling*: *de doop bij onderdompeling*.

ONDERDOUWEN (*onderduwen*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *douwen*: *ik douwde onder*, *heb ondergedouwd*. Door eenen douw onderſtooten. Oneig., te onder brengen: *hi duwede ſinen viant onder*. M. ST.

ONDERDRIJVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *drijven*; *ik dreef onder*, *heb* en *ben ondergedreven*. Drijvend onderjagen; drijvend onder iets komen.

ONDERDRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *drukken*. Scheidb.: *ik drukte onder*, *heb ondergedrukt*. Door drukking onderdoen: *drijvend vleesch onder de pekel drukken*. Op den grond nedervellen: *van u onder te drucken met mijnen doodlijcken pijl*. K. v' MAND. Drukletters onder iets plaatſen, onderteekenen: *mijn onderdrucken is de dochter van mijn' ſchult*. HUYGENS. Men gebruikt het meest oneigenl. en onſcheidb.: *ik onderdrukte*, *heb onderdrukt*. Men *onderdrukt* anderen, als men geringere perſonen, in het verkrijgen van datgene, hetwelk zij met regt en billijkheid vorderen kunnen, verhindert. *Armen*, *weezen*, *weduwen*, *vreemdelingen onderdrukken*. Wijders: *de waarheid wordt vaak onderdrukt*. Van hier: *onderdrukker*, *onderdrukking*.

ONDERDUIKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *duiken*: *ik dook onder*, *ben ondergedoken*.

ken. Onder iets duiken: *vermijd den ſchalken krokodil, die onder 't riet gedaken* enz. ANTON. Oneig., wijken: *die in grijzen ouderdom en onſterflijk heldenloof voor geene ſtammen onderduikt.* L. TRIP.

ONDERDUWEN, zie *onderdouwen.*

ONDERDWALEN, (ook *onderdolen*; beide bij HOOGSTRATEN) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *dwalen: ik dwaalde onder, heb ondergedwaald.* Onder eenen hoop dwalen.

ONDEREEN, bijw., onder malkander. Het wordt bij allerlei werkwoorden geplaatst, die met den aard dezer beteekenis niet ſtrijden: *ondereen doen, ondereen mengen* enz. Van *onder* en *een.*

ONDERGAAN, onz. en bedr. w. onregelm. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *gaan.* Scheidb. en onz.: *ik ging onder, ben ondergegaan.* Eigenlijk, onder den gezigteinder wijken: *de ſterren gaan onder. De ſonne en gae niet onder over uwe toornicheyt.* BYBELV. Van hier het deelw. *ondergaande: de ondergaande zon. Amſteldam voert haer oorloghsvlag tot in den ondergaenden dagh.* VOND. Zinken, naar den grond gaan: *het ſchip was reeds aan het ondergaan.* Oneigenlijk, ophouden, vernietigd worden: *zoo zullen eens de koningrijken der aarde en derzelver luister ondergaan. De waerheyt is ondergegaen.* BYBELV. Het beeld is van een zinkend ſchip ontleend. Hier gebruikt men ook *te onder gaan.* Onſcheidb. en bedr.: *ik onderging, heb ondergaan.* Verdragen, doorſtaan: *hij heeft manmoedig alle gevaren ondergaan. Den dood ondergaan.* In het gaan afſnijden: *dat Champaigneys volk aan Kornelis van Endt den wegh naa Antwerpen onderginge.* HOOFT. *In zinne van hun den wegh t' ondergaan.* HOOFT. Vervangen: *toonen, die malkandren ondergaen.* VOND. Oneig., heimelijk zoeken magtig te worden: *die hun den hooghen handel der regeeringe ondergaan.* HOOFT. Polſen: *iemand looſſelijk ondergaan.* Trachten te bewegen: *een woedend mensch zachtzinnig ondergaan.* Behendig onderkruipen, den voet ligten: *zij ondergingen hem met zoete woorden. Den Calviniſchen t' ondergaan, opdat zij zich van de geweyde kerken onthouden.* HOOFT.

ONDERGANG, z., n., m., *des ondergangs*, of *van den ondergang*; zonder meerv. Eigenlijk, de ſchijnbare beweging van een der hemel-ligchamen onder onzen ge-

zigteinder: *na zonnen ondergang. De ſonne weet haren ondergang.* BYBELV. *De zonne, thans genadert tot haaren ondergang* enz. BOGAART. POOT gebruikt het voor de plaats, alwaar zij ondergaat; het westen: *van 't oosten tot den ſpaden ondergang.* Oneigenlijk, beduidt het eene verſtoring: *kij werd geboren, om het rijk voor den ondergang te bewaren. Zij woelt en wroet naar onzen ondergang.* H. SCHIM. *Iemands ondergang zweren. De koophandel ſtaat op zijnen uiterſten ondergang.* Van *onder* en *gang.*

ONDERGAST, z. n., m., *van den ondergast*; meerv. *ondergasten.* Een knecht in eene brouwerij. Van *onder* en *gast.*

ONDERGEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *geven: ik ondergaf, heb ondergeven.* Onderwerpen: *maar wij onderghеven ons met aller ootmoedicheijt, dat ordeel aller rechte Christenen.* D. P. *Hantboecxken.* Het is reeds verouderd.

ONDERGEWAS, z. n., o., *van het ondergewas*; zonder meerv. Waterlot, dat onder uit den wortel, rondom den ſtam van eenige boomen, opſchiet. Van *onder* en *gewas.*

ONDERGIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *gieten: ik goot onder, heb ondergegoten.* Iets onder iets anders gieten.

ONDERGLAS, z. n., o., *van het onderglas*, meerv. *onderglazen.* Een venſterglas; het tegendeel van bovenglas. Van *onder* en *glas.*

ONDERGOD, z. n., m., *des ondergods*, of *van den ondergod*; meerv. *ondergoden.* Een der mindere Goden, die, naar de fabelleer der heidenen, onder den opperſten God ſtonden: *of het velen ſchoon der Ondergoden ſpeet.* DE DECK. Van *onder* en *God.*

ONDERGOED, z. n., o., *des ondergoeds*, of *van het ondergoed*; zonder meerv. Een woord der zamenleving, kleeren, welke men onder aanheeft. Van *onder* en *goed.*

ONDERGOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *gooijen: ik gooide onder, heb ondergegooid.* Door gooijen onder iets brengen.

ONDERGORDEL, z. n., m., *des ondergordels*, of *van den ondergordel*; meerv. *ondergordels.* Een gordel, wel-

welken men onder de kleederen draagt. Van *onder* en *gordel.*

ONDERGORDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *gorden: ik ondergordde, heb ondergord.* Van onderen eenen gordel aandoen, eenen gordel onder vastmaken: *een paard ondergorden. Het ſchip ondergordende.* BYBELV.

ONDERGRAAF, z. n., m., *des ondergraafs*, of *van den ondergraaf*; meerv. *ondergraven.* Die, in waardigheid, beneden eenen graaf is. Van hier: *ondergraafſchap.* Het vrouwl. is *ondergravin.*

ONDERGRAVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *graven*: ſcheidb. *ik groef onder, heb ondergegraven.* Door graven onderſtoppen. Onſcheidb.: *ik ondergroef, heb ondergraven.* Onder iets graven, met oogwit, om er in te komen: *eenen berg ondergraven.* Bijzonder, om het te doen inſtorten: *de vijand ondergroef, des nachts, de muren. D' ondergraven wallen.* P. SCRIVERIUS. Oneigenlijk past HOOFT het toe op menſchen, om daardoor hunne genegenheid van anderen af te trekken: *Cæcina ondergroef, door verſcheide konſten, de gemoeden der Hondertmannen.* Voorts, gebruikt men het, figuurlijk, voor in het geheim aan de vernietiging van iets arbeiden: *om behendig t' ondergraven hun aengegroeit gezag.* VOND. *Om d' achtbaarheit des Koninx, de haare, en der Wethouderen t' ondergraaven.* HOOFT. Van hier: *ondergraver, ondergraving.*

ONDERGRIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *grijpen: ik ondergreep, heb ondergrepen.* Van onderen aangrijpen, ten einde iets niet valle. Bij M STOKE komt het voor, in den zin van loos aanvallen, aantasten: *ende hebben die poert ondergrepen.*

ONDERGROEIJEN, onz w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *groeijen: ik groeide onder, ben ondergegroeid.* Onder iets vastgroeijen. HOOGSTR. gebruikt het woord.

ONDERGROND, z. n., m., *des ondergronds*, of *van den ondergrond*; meerv. *ondergronden.* Een grond, die onder iets, dat daarboven is, ligt, en met betrekking daarop dezen naam draagt: *op haeren ondergront.* VOND.

Zoo zegt men, in Drenthe, *de ondergrond der boomen.* Van *onder* en *grond.*

ONDERGRONDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *gronden: ik ondergrondde, heb ondergrond.* Eigenlijk, onder iets naar den grond polſen. Oneigenlijk heet het onderzoeken: *de Prediker ondergrondde, ende maeckte vele ſpreucken.* DORESL. *Wie kan de diepe vonden van Godes hooch beleijt met reden ondergronden?* CATS.

ONDERHALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *halen.* Scheidb.: *ik haalde onder, heb ondergehaald.* Naar beneden tot zich trekken: *iemand onder water halen — het hoofd onderhalen: hij haalde het hoofd onder.* Onſcheidb.: *ik onderhaalde, heb onderhaald* Eenen haal met de pen onder iets maken: *ik heb de uitdrukkingen des ongenoemden ſchrijvers onderhaald.* Onverwachts inhalen: *haar gang valt bezwaarlijk, en zijnze gemakkelijk t' onderhaalen.* BOGAERT. Van hier: *onderhaling*, onderſtreping.

ONDERHALS, z. n., m., *van den onderhals*; meerv. *onderhalzen.* Het onderſte deel van eenen hals: *de onderhals eener fleſch.* Van *onder* en *hals.*

ONDERHANDELING, z. n., vr., *der*, of *van de onderhandeling*; meerv. *onderhandelingen* Een geſprek, waardoor men eenige ſtrijdigheden minzaam zoekt weg te nemen, hetzij voor zich zelven, hetzij tuſſchen twee oneenige partijen: *de onderhandeling is afgebroken. In onderhandeling treden.* Van het werkw. *onderhandelen*, dat weinig voorkomt. Voor dit naamw. gebruikt HOOFT ook *onderhandel: een verdragh van den onderhandel te hervatten.* Dit woord duldt geen meerv. Zie *ing.*

ONDERHANDSCH, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat in ſtilte, onder de hand, geſchiedt: *onderhandſche vervreemding.* Van *onder* en *handsch*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt.

ONDERHAVIG, zie *onderhevig.*

ONDERHEFFEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *heffen: ik onderhief, heb onderheven.* Van onderen aanvatten en opheffen. Van hier: *onderheffing.*

ONDERHEID, z. n., vr., *der*, of *van de onderheid*; zonder meerv. Een ſtand van ondergeſchiktheid aan zij-

ne

ne meerderen: *daer moet opperheyd en onderheyd wezen.* DE BRUNE. Van *onder* en den uitgang *heid.* Zie *heid.*

ONDERHEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *heijen*: *ik heide onder, heb ondergeheid.* Door heijen onderbrengen: *ik heb er drie palen ondergeheid.*

ONDERHELPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *helpen*: *ik holp* (*hielp*, oudt. *halp*) *onder, heb ondergeholpen.* Door medehulp iets onder iets anders brengen.

ONDERHEMD, z. n., o., *des onderhemds*, of *van het onderhemd*; meerv. *onderhemden.* Iets, hetwelk men onder het hemd draagt: *een wollen onderhemd.* Van *onder* en *hemd.*

ONDERHEVIG, (*onderhavig*) bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Onderworpen, bloot geſteld: *aan de verdoemenis onderhevig.* HAMELSV. *Aan iemands heerſchappij onderhevig zijn. Aan beſmetting onderhevig.* Van hier: *onderhevigheid.* Van *onder* en *hevig* (*havig*); van *haven*, hebben. Zie *ig.*

ONDERHOLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *holen*: *ik onderhoolde, heb onderhoold.* Van onderen uitholen: *de konijnen onderholen den dijk.* HOOFT gebruikt het oneigenlijk, voor waukelbaar maken: *wroetende zonder ophouden, om de gemoeden met oproerighe reedenen t'onderhoolen, en oover zijn' zijde te vellen.* Van hier: *onderholing.*

ONDERHOOGBOOTSMAN, z. n. m., *des onderhoogbootsmans*, of *van den onderhoogbootsman*; meerv. *onderhoogbootslieden.* Bootsmans maat. Van *onder* en *hoogbootsman.*

ONDERHOOREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheid. voorz. *onder* en *hooren.* Onſcheidb.: *ik onderhoorde, heb onderhoord.* Bedr.: *iemand onderhooren*, dat is, iemand ondervragen, hooren, hoe hij de vragen zal beantwoorden. Scheidb. en onz.: *ik hoorde onder, heb ondergehoord.* Luisteren, het oor leenen. In dien eigenlijken zin is het, thands, verouderd. Wij gebruiken het, in den zin van eene verpligting tot gehoorzaamheid, en wel oneigenlijk van eene onderworpenheid van zaken aan het gebied en de magt van anderen: *het graafſchap ; met de landen, die er ondergehoord*

hebben. Van hier: *onderhoorig*, zonder trappen van vergrooting: *Dor, ende hare onderhoorige plaetſen.* Bybelv. Van hier: *onderhoorigheid.*

ONDERHOOS, een groning. woord, voor *onderkous.*

ONDERHOPMAN, z. n., m., *des onderhopmans*, of *van den onderhopman*; meerv. *onderhopmannen*, *onderhoplieden.* Die, in waardigheid, op eenen hopman volgt. Van *onder* en *hopman.*

ONDERHOUD, z. n., o., *des onderhouds*, of *van het onderhoud*; zonder meerv. Voedſel, waardoor iets in het leven gehouden wordt: *tot 's levens onderhoud.* Vond. Wijders, alles, wat tot inſtandhouding van eene zaak behoort: *ik moet voor het onderhoud van het ſchip zorgen.* Een gedrag, waardoor eenig gezag niet geknakt wordt, gehoorzame betrachting: *het onderhout der plakkaaten.* Hooft. Geſprek, dat onze aandacht gaande houdt: *hij is van een aangenaam onderhoud.* Oudtijds beduidde het ook ſteunſel.

ONDERHOUDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *houden.* Scheidb.: *ik hieid onder, heb ondergehouden.* Beneden iets houden: *de handen onder het dek houden.* Oneig.: *iemand onder dwang houden. Geld onderhouden*, anders onderſlaan, op eene bedriegelijke wijs onder zich houden. Onderdrukken: *de ſtiefmoeder houd die voorkinderen onder. Eene gifte houdt den toorn onder.* Bybelv. Onſcheidb.: *ik onderhield, heb onderhouden.* Eigenlijk van onderen houden, dat iets niet valle. In dien eigenlijken zin vindt men het nog bij Doreslaer: *ende niemandt onderhielt mij* (*onderſteunde*, in de gewone Overz. van den Byb.). Oneigenlijk, door alle noodige hulpmiddelen, de voortduring van iets bewaren: *deze tuin wordt ſlecht onderhouden.* In bepaalderen zin, de voortduring van het natuurlijke leven door noodig voedſel, en wijders door noodige kleeding en woonplaats bewerken: *ik heb dat huisgezin, dezen winter, onderhouden. Terwijl het al de leên der burgerye in 't leven onderhoudt.* Vond. Eenig gezag onafgebroken doen voortduren: *geen meerder kracht van de wet te doen onderhouden* enz. Hooft. *Gods geboden onderhouden.* Op andere dingen toegepast: *met iemand vriendſchap onderhouden.* Iemands aandacht gaande houden: *elkander*

met

met zeeten praat onderhouden. Van hier: *onderhouder, onderhouding, onderhoudenis*, bij HOOFT.

ONDERHUIS, z. n., o., *des onderhuizes*, of *van het onderhuis*; meerv. *onderhuizen.* Het onderſte gedeelte van een huis. Ook een huis, dat onder andere geſtichten, lager dan andere gebouwen ſtaat. DE DECK. gebruikt dit omeig.: *uit Plutoos onderhuis*, de hel. Van *onder* en *huis.*

ONDERHUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *huren: ik onderhuurde, heb onderhuurd. Iemand een huis onderhuren* is, in ſtilte, door meerdere huur te beloven, hem van het voorregt van verdere inwoning verſteken. Van hier: *onderhuring.*

ONDERJAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *jagen: ik joeg onder, heb ondergejaagd.* Door jagen onder iets brengen.

ONDERJARIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Onder mondige jaren, minderjarig. Van *onder* en *jarig.* Zie *ig.*

ONDERKABBELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *kabbelen: ik onderkabbelde, heb onderkabbeld.* Door kabbeling des waters van onderen uitholen: *dat het inſtorte, onderkabbelt van 't water.* HOOFT.

ONDERKAM, z. n., m., *des onderkams*, of *van den onderkam*; meerv. *onderkammen.* Lel van eenen haan. Van *onder* en *kam.*

ONDERKAMMEN (*onderkemmen*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *kammen: ik kande onder, heb ondergekand.* Door kammen onderdoen; ook door kammen onderbrengen: *geitenhaar onder wol kammen. Het haar onder den hoed kammen.*

ONDERKANT, z. n., m., *des onderkants*, of *van den onderkant*; meerv. *onderkanten.* De onderſte kant van iets. Van *onder* en *kant.*

ONDERKEEREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *keeren: ik keerde onder, ben ondergekeerd.* Zich in het keeren onder iets begeven: *tot daer de zon in 't zout bij Kadix onderkeert.* POOT.

ONDERKELDER, z. n., m., *des onderkelders*, of *van den onderkelder*; meerv. *onderkelders.* Een kelder, nog lager dan een andere kelder, die daarboven, of daaromtrent is. Van *onder* en *kelder.*

ONDERKEMMEN, zie *onderkammen.*

ONDERKENNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *kennen: ik onderkende, heb onderkend.* Iemand of iets onder meer van eene ſoort kennen: *ik konde hem niet onderkennen.*

ONDERKEURS, z. n., vr. *der*, of *van de onderkeurs*; meerv. *onderkeurzen.* Eene bloote keurs, zonder bovenjak: *in een' onderkeurs.* HOOFT. Een onderrok: *waar door men quam te zien haar blaauw ſatijne onderkeurs.* BAT. ARKADIA. Verkleinw. *onderkeursje.* Van *onder* en *keurs.*

ONDERKIJKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *kijken: ik keek onder, heb ondergekeken.* Onder iets kijken.

ONDERKIN, z. n., vr., *der*, of *van de onderkin*; meerv. *onderkinnen.* Het neerhangende, vleezige deel onder de kin: *eene onderkin maken.* Van *onder* en *kin.*

ONDERKLAMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *klampen: ik klampte onder, heb ondergeklampt.* Door klampen onder iets vastmaken.

ONDERKLEED, z. n., o., *des*, of *van het onderkleed*; meerv. *onderkleederen, onderkleeren.* Het meerv. is meest in gebruik. Een kleed, hetwelk men onder aan heeft. Van *onder* en *kleed.*

ONDERKLOEKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *kloeken: ik onderkloekte, heb onderkloekt.* Door ſchalkheid onder de hand weghalen: *dus is ons onderkloekt, dus is de Konst genomen.* SCRIVERIUS.

ONDERKNAAP, z. n., m., *des onderknaaps*, of *van den onderknaap*; meerv. *onderknapen.* Een knaap of knecht, die onder anderen ten dienst moet ſtaan: *leen aen mijn ijvrige onderknapen.* H. SCHIM. Van *onder* en *knaap.* Verkleinw. *onderknaapje.* H. SCHIM.

ONDERKNEEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *kneeden: ik kneedde onder, heb ondergekneed.* Door kneeden onder iets mengen.

ONDERKNOOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *knoopen: ik onderknoopte, heb onderknoopt.* Van onderen met eenen knoop ſluiten: *onderknoopt ook uwen ſchoot.* VOND.

ONDERKOK, z. n., m., *des onderkoks*, of *van den onder-*

derkok; meerv. *onderkoks.* Keukenknaap. Van *onder* en *kok.*

ONDERKOKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *koken: ik kookte onder, heb ondergekookt.* Onder iets anders, daarmede gemengd, koken.

ONDERKOMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *komen: ik kwam onder, ben ondergekomen.* Onder iets komen: *in dien ſtortregen zochten wij ergens onder te komen.* Onder water geraken: *die door waterſtroomen het landt doet onderkoomen.* P. SCRIVERIUS. Vallen, bezwijken: *van honger onderkomen.* KIL.

's Nachts quam hem een evel toe,
\- - - - - - - - - - -
Daer hi ſere af onder coemt. RYMSPIEGEL.

Men gebruikt ook *te onder komen.*

ONDERKONING, z. n., m., *des onderkonings*, of *van den onderkoning*; meerv. *onderkoningen.* Iemand, die, in plaats van eenen koning, in een ander gewest, regeert: *de onderkoning van Ierland.* Van *onder* en *koning.*

ONDERKOOPEN, bedr. w., onregelm. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *koopen: ik onderkocht, heb onderkocht.* Iets, hetwelk een ander bedongen heeft, door hooger bod, onder de hand koopen. Van hier: *onderkooper, onderkooging.* Zamenſtell.: *onderkoopman*, een bediende op de oostindiſche ſchepen: *de ſchipper en onderkoopman, dien ik verzelde.* BOC.

ONDERKORST, z. n., vr., *der*, of *van de onderkorst*; meerv. *onderkorſten.* De onderkorst van brood, het tegendeel der bovenkorst. Van *onder* en *korst.*

ONDERKOSTER, z. n., m., *des onderkosters*, of *van den onderkoster*; meerv. *onderkosters.* Die als bediende eens kosters werkzaam is. Van hier: *onderkosterſchap.* Van *onder* en *koster.*

ONDERKOUS, z. n., vr., *der*, of *van de onderkous*; meerv. *onderkouſen.* De onderſte kous van twee kouſen, die gedragen worden; het tegendeel van boyenkous. Van *onder* en *kous.* In Groningen en Gelderland *onderhoos.*

ONDERKRIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb.

ſcheidb. voorz. *onder* en *krijgen*: *ik kreeg onder*, *heb ondergekregen*. Onder zijne magt doen bukken: *zoo veel krijghs en kriegelheits, om Vrankrijk onder te krijgen.* HOOFT.

ONDERKRUIPEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *kruipen*. Scheidb. en onz.: *ik kroop onder*, *ben ondergekropen*. Onder iets kruipen: *de kas, waaronder de muis gekropen was* enz. Oneigenlijk gebruikt men het, voor, op eene lage en bedriegelijke wijs, zijn einde bereiken, tot ſchade en nadeel van anderen; doch dan is het bedr. en onſcheidb.: *ik onderkroop*, *heb onderkropen*. Meer eigenlijk: *zoo verraet haer poorten onderkruipt*. VOND. Meer oneigenlijk: *iemands nering onderkruipen. Bekommert, of niet hunne voordeelen door de Portugezen mochten onderkroopen werden.* BOGAERT. *Iemand — iemands ambt onderkruipen.* Van hier: *onderkruiper*, *onderkruiping*. In den allereigenlijkſten zin komt dit bedr. w. bij HUYGENS voor: *die met haer knabbelend geſoen haer oevers onderkruipt.*

ONDERKUSSEN, z. n., o., *des onderkusſens*, of *van het onderkusſen*; meerv. *onderkusſens*. Een kusſen, dat onder ligt; het tegendeel van bovenkusſen. Van *onder* en *kusſen*.

ONDERLAAG, z. n., vr., *der*, of *van de onderlaag*; meerv. *onderlagen*. In het enkelv. beduidt het de onderſte laag van het geſchut op een oorlogsſchip. In het meerv. verſtaat men er door planken onder een bed, voor het ſtroo, of de matras. Van *onder* en *laag*.

ONDERLAAT, z. n., o., *des onderlaats*, of *van het onderlaat*; zonder meerv. De daad van onderlaten. Zie dit woord.

ONDERLAKEN, z. n., o., *des onderlakens*, of *van het onderlaken*; meerv. *onderlakens*. Het onderſte bedlaken, het tegendeel van een bovenlaken. Van *onder* en *laken*.

ONDERLANG, verouderd bijw, van tijd, voor onlangs. Het komt in het GOUTSE KRON. voor: *want ſij onder lanck vijant waren*. Van *onder* en *lang*.

ONDERLATEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *laten*: *ik onderliet*, *heb onderlaten*. Iets niet doen, het welk men doen moest: *men*

on

onderliet wel niet, de plaatzen te ſterken. HOOFT. *Zonder onderlaten bidden. Daerom wort het recht onderlaten.* BYBELV. Scheidb. zoude het zijn in eene plaats, die onder is, iets liggen laten. Het eerſte is *untarlazzen* bij OTFRID.

ONDERLEEN, z. n., o., *des onderleens*, of *van het onderleen*; meerv. *onderleenen.* Een leengoed, dat van een hoofdleen afhangt. Van *onder* en *leen*.

ONDERLEERMEESTER, zie *ondermeester.*

ONDERLEG, z. n., o., *des onderlegs*, of *van het onderleg*; zonder meerv. Onderneming: *men had hem gedreeven, met geweldt, tot onderleg van veele dingen, nooit te vooren gedacht.* HOOFT. Zie *onderleggen.*

ONDERLEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *leggen.* Scheidb.: *ik legde (leide) onder, heb ondergelegd (ondergeleid).* Onder iets leggen: *leg er een ſteen onder. Eene hen eijeren onderleggen.* Onderſmijten: *de jongen legde den anderen onder.* Oneigenl., overwinnen: *die den Hertoge Roboude onderleide.* M. STOKE. Onſcheidb.: *ik onderlegde (onderleide), heb onderlegd (onderleid).* Eigenlijk iets met iets ophoogen, aanvullen: *onderleg dat wat.* Oneigenlijk, ondernemen: *maer niemant onderleit hem eens t' ontmoeten.* VOND. *Een werk driest onderleggen.* Vaſtſtellen, voor alle andere dingen beſluiten: *zoo gij niet onderlegt u met dees konst te ſtijven.* P. SCRIVERIUS. Ook wederk.: *zich onderleggen. Tot vordring hunner veijligheit, onderleggen zij zich den Godsdienst om te keeren.* HOOFT. Van dit woord, is het deelwoord *onderlegd (onderleid)*, in den zin van verzien, bezorgd: *die meid is wel onderleid*, is wel van kleederen verzien. Tot eene zaak, welke men verrigten zal, alle noodige kundigheden en bekwaamheden hebbende, wordt men gezegd, *daartoe wel onderlegd te zijn.* POOT gebruikt het ook in den zin van verzien: *hoe luttel onderleit van voorraedt.* Van het werkw., in zijne eerſte beteekenis, komt *onderlegſel*, dat onder iets gelegd wordt. Timmerlieden noemen eenen balk, waarover andere balken of planken gelegd worden, eenen *onderlegger.*

ONDERLIGGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *liggen: ik lag onder, heb* en *ben ondergelegen.* Eigenlijk, onder iets liggen: *al het land*

heeft,

heeft, dezen winter, ondergelegen, onder water geſtaan. De tegenwoordige ſtand van onderliggen vordert *zijn*; ſchoon men dan beter zegt: *het ligt onder*. Fig., overwonnen worden, bezwijken; met *hebben*. Van hier het deelwoord *onderliggend: de onderliggende partij*.

ONDERLIJF, z. n., o., *des onderlijfs*, of *van het onderlijf*; meerv. *onderlijven*, Het onderſte van het ligchaam: hier gebruikt men het enkelv. alleen. Voor een onderkleedje genomen heeft het zijn meerv. Van *onder* en *lijf*.

ONDERLIJNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *lijnen: ik onderlijnde, heb onderlijnd*. Iets met eene lijn, eene ſtreep onderhalen.

ONDERLING, zie *onder*.

ONDERLIP, z. n., vr., *der*, of *van de onderlip*; meerv. *onderlippen*. Het tegendeel der bovenlip. Van *onder* en *lip*.

ONDERLOOPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *loopen: ik loop onder, ben ondergeloopen*. Onder iets loopen, zoodat *onder* eene beweging naar eene plaats aanduidt: waar *onder* eene beweging of werkzaamheid in eene plaats aanduidt, wordt het hulpwoord *hebben* vereiſcht: *hij is onder dak geloopen. Hij heeft onder eenen regenſcherm geloopen*. Oneigenlijk, met water overſtroomd worden: *het land is ondergeloopen*. In den dagelijkſchen omgang zegt men: *er zullen wel logens mede onderloopen*.

ONDERMAANSCH, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *onder* en *maansch*, dat buiten zamenſtelling niet gebruikt wordt. Eigenlijk, dat onder de maan is. Alzoo nu de maan, voor ons gezigt, aan gedurige veranderingen onderhevig is, zoo verſtaat men, daardoor, den onbeſtendigen, wisſelvalligen en onzekeren toeſtand van al de zienelijke dingen op deze aarde, welke men als onder het gebied en den invloed dezer koningin des hemels plaatst, en, daardoor, aan haar in geſtadige afneming gelijkvormig ſtelt: *wat zijn alle ondermaanſche genoegens anders dan eene voorbijgaande ſchaduw? Daer geen gevoel en is van ondermaensch gerucht*. C. HUYGENS. De anders oordeelkundige FRANTZEN heeft zich, door zijne vlugge verbeelding, hier laten overijlen, als hij hiervoor, in zij-

zijne HEÜGL. VERW. VAN HET J. V., zegt: *het hem geſchonken heil was niet bepaald binnen de grenſen van dit onderzonnig leven.* Elk voelt, dat dit beeld niet uitdrukken kan, wat het, naar de meening des Schrijvers, uitdrukken moet; trouwens, in de zon ontdekken wij die beſtendige onbeſtendigheid niet. *Een onderzonnig leven* wil niet meer zeggen, dan een leven, dat, onder de zon, of derzelver weldadige verkwikking, geleid wordt. Dit zij voor elken dichter en redenaar eene les, dat hij, door het ſcheppen van nieuwe beelden, de zaak zelve niet misſcheppe.

ONDERMAAT, z. n., vr., *der*, of *van de ondermaat*; zonder meerv. Vermindering in eene vorige maat, door indroogen, of inkrimpen der gemetene waren: *toen van geen ondermaat en onderwigt geklag was.* P. SCRIVERIUS. Van *onder* en *maat*. Hoogd. *untermasz*, of *einmasz*.

ONDERMAJESTEIT, z. n., vr.; *der*, of *van de ondermajeſteit*; zonder meerv. Mindere majeſteit, dan die van eenen ander. VOND. gebruikt het woord. Van *onder* en *majeſteit*.

ONDERMAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *maken*: *ik maakte onder*, *heb ondergemaakt*. Door maken onderdoen; een woord der dagelijkſche taal.

ONDERMALEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *malen*: *ik maalde onder*, *heb ondergemalen*. Onder andere dingen malen.

ONDERMEESTER, z. n., m., *des ondermeesters*, of *van den ondermeester*; meerv. *ondermeesters*. Tweede meester; ook die eenen meester, in het onderwijs van anderen, helpt. Van *onder* en *meester*. Vrouwl. *ondermeesteres* (*ondermeeſterſche*).

ONDERMEID, z. n., vr., *der*, of *van de ondermeid*; meerv. *ondermeiden*. Eene tweede meid, eene meid, die eene andere ten dienst ſtaat. HUYGENS gebruikt het, in eenen boertigen ſtijl, voor een gerijfelijk meisje. Van *onder* en *meid*.

ONDERMENGEN, bedr. w.; gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb.: voorz. *onder* en *mengen*. Scheidb.: *ik mengde onder*, *heb ondergemengd*. Iets onder iets anders mengen. Onſcheidb.: *ik ondermengde*, *heb ondermengd*.

mengd. Met iets vermengen. Eigenl.: *ondermengt alt water ende wijn.* CATS. *Ondermengt met regen.* VOND. *Brokken, ondermengt met wijn.* VOND. Oneig.: *'t huijlen van wijven en kinderen, ondermengt met de naarheit van 't loeijen en blaaten der beesten.* HOOFT. Van hier: *ondermenging*, bij HOOGSTR.

ONDERMENSCH, z. n., o., *des ondermenſchen*, of *van het ondermensch*; meerv. *ondermenſchen.* Een vrouwmensch dat onder den man ſtaat. C. HUYGENS gebruikt dit woord: *'k was een man, en ſij mijn ondermensch.* Van *onder* en *mensch.*

ONDERMERK, z. n., o., *des ondermerks*, of *van het ondermerk*; meerv. *ondermerken.* Een paal, een landpaal, waardoor het eene land van het andere ondermerkt, onderſcheiden wordt; van het verouderde *ondermerken*, *ondermerkte*, *ondermerkt*, door een merk onderſcheiden.

ONDERMIETEN, bedr. verouderd werkw., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en het oude *mieten*, *mieden*: *ik ondermiette*, *heb ondermiet.* Onderhuren, door giften onder 's hands omkoopen. In dezen zin komt het bij M. ST. voor:

Winckel ende Nyedorp — — —,
Die Willem waren ondermiet.

ONDERMIJNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *mijnen*: *ik ondermijnde*, *heb ondermijnd.* Iets, door mijnen te graven, van onderen uitholen, om het te laten inſtorten, of in de lucht te doen ſpringen: *eenen muur — een veſtingwerk ondermijnen.* Oneig. beduidt het iets door list verzwakken, kwaken: *iemands gezag ondermijnen.* *'t Ondermijnt de krachten der zielen.* POOT. Van hier: *ondermijning.*

ONDERMIJNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *mijnen*: *ik mijnde onder*, *heb ondergemijnd.* Voor minderen prijs mijnen: *ik had last van zien duizend Gulden: ik mijnde het er acht honderd Gulden onder.*

ONDERMOEIJEN (*zich*), wederk. werkw., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *moeijen*: *ik ondermoeide mij*, *heb mij ondermoeid.* Zich iets met moeite onderwinden. Vlaamsch woord.

ONDERMUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb.

ſcheidb. voorz: *onder* en *muren*: *ik ondermuurde*, *heb ondermuurd*. Met muurwerk onderſteunen, met muurwerk van onderen opmetſelen: *een ondermuerde wal*. C. HUYGENS.

ONDERMUTS, z. n., vr., *der*, of *van de ondermuts*, meerv. *ondermutſen*. Eene vrouwenmuts, die onder eene andere gedragen wordt. Van *onder* en *muts*.

ONDERNAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *naaijen*: *ik ondernaaide*, *heb ondernaaid*. Van onderen benaaijen.

ONDERNAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *naken*: *ik ondernaakte*, *heb ondernaakt*. Veroud. woord. Bij L. MEIJER en KIL. vindt men het. Ondervangen.

ONDERNEMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *nemen*: *ik ondernam*, *heb ondernomen*. Eigenlijk, iets, dat zwaar is, voorzigtig van onderen aannemen. Men gebruikt het in eenen oneigenlijken zin alleen, in de beteekenis van iets, dat gewigtig, dat zwaar is om uit te voeren, voornemen en het dadelijk aanvangen. Het komt met *onderſtaan* overeen, behalve dat dit laatſte van gevaarlijke, ſtoute en verbodene dingen gebruikt wordt. Men plaatst er zoowel eene onbepaalde wijs met *te*, als eenen vierden naamval der zaak bij: *ik onderneem het niet*, *hem dit onder zijn verſtand te brengen*. *Hij durft veel ondernemen*. *Groote werken ondernemen*. *Meer ondernemen*, *dan men uitvoeren kan*. Van hier: *ondernemer*, *onderneming*. Zam.: *onderneemziek*.

ONDEROFFICIER, z. n., m., *des onderofficiers*, of *van den onderofficier*; meerv. *onderofficiers*, *onderofficieren*. Bij het krijgsvolk, de minſte bevelhebber, die tuſſchen de eigenlijke officiers en de gemeenen gerangſchikt is. Van *onder* en *officier*.

ONDEROORDEELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *oordeelen*: *ik onderoordeelde*, *heb onderoordeeld*. Met zijn oordeel onderſcheiden: *nochte is het zoo wel s'onderoordeelen*, *wat best gedaan geweest waar*. HOOFT.

ONDEROORZAAK, z. n., vr. *der*, of *van de onderoorzaak*; meerv. *onderoorzaken*. Tweede oorzaak: *als wij de onderoorſaken aenzien*. J. DE BRUNE. Van *onder* en *oorzaak*.

ONDEROVEN, z. n., m., *des onderovens*, of *van den onderoven*; meerv. *onderovens*. Zoo noemen bakkers de ruimte onder den oven, waar zij het brood te rijzen zetten. Van *onder* en *oven*.

ONDERPACHTER, z. n., m., *des onderpachters*, of *van den onderpachter*; meerv. *onderpachters*. Bediende van eenen pachter. Van *onder* en *pachter*. Het werkw. *iemand onderpachten*, onderhuren, is, in Gelderl. gebruikelijk.

ONDERPAND, z. n., o., *des onderpands*, of *von het onderpand*; meerv. *onderpanden*. Een pand, dat aan eenen ander gegeven wordt, tot verzekering, dat men hem ſchuldig en verpligt blijft: *iemand eene gouden doos tot onderpand geven*. *Tot een onderpand nemen*. *Het onderpand der zaligheit*. K. BRANDT. *Het onderpant des Geestes*. BYBELV.

In het zw. *underpánt*, hoogd. *unterpfand*, angelſ. *underfedde*, middeleeu. *ſubterwadium* en *ſubpignus*; allen naar het gr. ὑποθηκη, ond. *hijpotheek*.

ONDERPANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *panden*: *ik onderpandde*, *heb onderpand*. Ten onderpand verzetten: *om mijn Esmerauden ring*, *in ſtee van geld*, *voor brood*, *te onderpanden*. J. OUD. Van hier: *onderpanding*. HOOFT.

ONDERPLAAT, z. n., vr., *der*, of *van de onderplaat*; meerv. *onderplaten*. Liggende plaat, waarop men ſtookt. Van *onder* en *plaat*.

ONDERPLAATSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *plaatſen*: *ik plaatſte onder*, *heb ondergeplaatst*. Onderzetten.

ONDERPLAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *plakken*: *ik plakte onder*, *heb ondergeplakt*. Iets, door plakken, onder iets vastmaken.

ONDERPLANTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *planten*: *ik plantte onder*, *heb ondergeplant*. Onder iets, tuſſchen iets planten.

ONDERPLIGTIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Die onder eenen anderen ſtaat. Van *onder* en *pligtig*.

ONDERPLOEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ploegen*: *ik ploegde onder*, *heb ondergeploegd*.

ploegd. Door ploegen onder de aarde brengen: *den mest onderploegen.* Van hier: *onderploeging.*

ONDERPLOMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *plompen: ik plompte onder, heb ondergeplompt.* Met eenen plomp onder water gooijen. *Onderpolteren* is bijna van dezelfde beteekenis, met klotſend geſpoel onder het water douwen. In Gron. gebruikt men dit woord.

ONDERPLOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *plooijen: ik plooide onder, heb ondergeplooid.* Door plooijen uit het gezigt brengen: *plooi die ijzervlek er onder.*

ONDERPOLIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat onder eene der beide polen ligt, die onder eene dier hemelſtreken woont: *poolſabbath aen d'onderpolige.* De Deck. Van *onder* en *polig*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt. Zie *ig.*

ONDERPOLSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *polſen: ik onderpolste, heb onderpolst.* Eigenlijk met eenen pols onder water voelen. Oneig., ondertasten, onderzoeken.

ONDERPOLTEREN, zie *onderplompen.*

ONDERPOTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *poten: ik pootte onder, heb ondergepoot.* Onderplanten.

ONDERRAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *raken: ik raakte onder, ben ondergeraakt.* Van de been vallen, onder de voet raken. Een woord der gemeenzame verkeering.

ONDERREDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *reden: ik onderreedde, heb onderreed.* Onder elkander redenwisſeling houden. Veroud. woord.

ONDERREEP, z. n., vr., *der*, of *van de onderreep*; meerv. *onderreepen.* Eene reep, of touw aan de onderſte zijde van een vischnet, waaraan men looden hangt, om hetzelve te doen zinken; het tegendeel van bovenreep, die, door middel van kurken, op het water drijft. Van *onder* en *reep.*

ONDERREGT, *onderregten*, zie *onderrigt*, *onderrigten.*

ONDERREGTER, (*onderrigter*) z. n., m., *des onderregters*, of *van den onderregter*; meerv. *onderregters.*

Mindere regter (wel te onderſcheiden van *onderrigter*, die onderrigt geeft). Van *onder* en *regter*.

ONDERREKENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *rekenen*: *ik rekende onder*, *heb ondergerekend*. Bij de rekening voegen. Zie verder *rekenen*.

ONDERRENNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *rennen*: *ik onderrende*, *heb onderrend* (oudt. *onderron*, *onderronnen*). Door rennen affnijden: *'t water, dat ſi met listen onderronnen*. M. STOKE.

ONDERRIEM, z. n., m., *des onderriems*, of *van den onderriem*; meerv. *onderriemen*. Een riem, welken men onder de kleederen draagt. Van *onder* en *riem*.

ONDERRIGT, z. n., o., *des onderrigts*, of *van het onderrigt*; zonder meerv. De handeling, waardoor men iemand onderrigt, of van hem onderrigt wordt; insgelijks de kennis, die daardoor ontſtaat: *iemand onderrigt geven*. *Onderrigt in eene taal ontvangen*. *Door de veelheijt van haer onderricht*. BYBELV.

NDERRIGTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *rigten*: *ik onderrigtte*, *heb onderrigt*. Eenen ander kennis en begrippen mededeelen, welke hij ontbeert: *ik zal u onderrigten*, *hoe u te gedragen*. *Iemand van eene handelwijs onderrigten*. *Als men den wijſen onderricht*, *neemt hij wetenſchap aen*. BYBELV. Van hier: *onderrigter*, *onderrigting*: *en laat uw wet mij onderrichting geven*. E. VOET.

In het zw. *wnderrätta*. *Rigten* heeft hier nog de oude beteekenis van verhalen, in de oude taal *rahhon*, angelſ. *reccan*, zw. *rätta*. Deze beteekenis heerscht ook nog in *herigt* en *narigt*.

ONDERROEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *roeijen*: *ik onderroeide*, *heb onderroeid*. Door roeijen affnijden: *ende onderroeyden hem den gane*. M. STOKE. *Onder iets roeijen* is een onz. w., en beteekent geheim in eene zaak medewerken.

ONDERROEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *roeren*: *ik roerde onder*, *heb ondergeroerd*. Roerend ondermengen.

ONDERROK, z. n., m., *des onderroks*, of *van den onderrok*; meerv. *onderrokken*. Een vrouwenrok, die on-

der eenen, of meer rokken gedragen wordt. Van *onder* en *rok*. Verkleinw. *onderrokje*,

ONDERROLLEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *rollen*: *ik rolde onder*, *ben ondergerold*. Onder de voet rollen, onderraken, rollend onderkomen.

ONDERROOKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz *onder* en *rooken*: *ik onderrookte*, *heb onderrookt*. Van onderen berooken. Bij KIL. en HOOGST, vindt men dit woord, dat reeds veroudert; *bijenkorven met zwavel onderrooken*.

ONDERSCHATMEESTER, z. n., m., *des onderschatmeesters*, of *van den onderschatmeester*; meerv. *onderschatmeesters*. Die het ambt van schatmeester onder een' ander waarneemt. Van hier: *onderschatmeesterschap*.

ONDERSCHEID, z. n., o., *des onderscheids*, of *van het onderscheid*; meerv. *onderscheiden*, schoon in een geval slechts. Eigenlijk datgene, waardoor iets in twee verscheidene dingen onderscheiden, of afgezonderd wordt. In den allereigenlijksten zin iets, waardoor eene ruimte in twee afdeelingen gescheiden wordt; eene reeds verouderde beteekenis: *ende de arcke des getuijgenisse binnen in den voorhangh setten, dat hij u een onderscheijt sij tusschen den heijlighen ende den allerheijlichsten*, DORESLAER. Thands gebruikt men het in eenen oneigenlijken zin, zonder meerv., voor dargene, het welk veroorzaakt, dat het eene van het andere onderscheiden is: *hij weet geen onderscheid tusschen goed en kwaad*. *Men vindt hier een merkelijk onderscheid*. *Wie dit onderscheit vat*. VOND. Voorts, die werkzaamheid des verstands, waardoor men het onderscheid tusschen twee, of meer dingen kent: *ik maak onderscheid*, *met wien ik spreek*. *Me onderscheid ergens van spreken*. *Alle geruchten zonder onderscheid geloven*. *Geen' bezetting in te neemen, zonder onderscheidt*. HOOFT.

Reeds bij ISIDOR. *underscheit*, bij NOTK. *underskeit*. Voor onderscheid, gebruikten de Ouden ook *onderschil*.

ONDERSCHEIDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *scheiden*: *ik onderscheidde*, *heb onderscheiden*. Eigenlijk, twee ligchamen, of ruimten door een derde ligchaam van elkander scheiden. Men gebruikt het in dien zin niet meer. Oneigenlijk,

iets, door mededeeling van andere eigenſchappen, en door plaatſing tot eene andere beſtemming, als eene eigene, op zich zelve beſtaande, zaak kenbaar maken: *gelijck als alle menſchen van der aerde, ende Adam van den ſtove geſchapen is, ende doch de Heere haer onderſcheijden heeft.* DORESL. *Ende de mane moet de maenden onderſcheijden.* DORESL. Ook in dezen zin begint het te verouden. Het deelw. heeft nog iets van dien aard: *dat zijn onderſcheidene kleuren. Men kan het onderſcheiden zien.* Zoo ook het bijw. *onderſcheidenlijk.* In bepaaldere beteekenis, gebruikt men het, gewoonelijk, als een onzijd. werkw. met *hebben*, voor het onderſcheid tusſchen twee, of meer dingen gewaar worden: *men kan, hier, geenen dag van nacht onderſcheiden. Soud' ick konnen onderſcheijden tusſchen goet ende quaet?* BYBELV. Bij NOTK. *undirſceidon.* Van hier: *onderſcheidenlijk, onderſcheiding, onderſcheidenheid*, veroud. woord.

ONDERSCHENKEL, (*onderſchinkel*) z. n., m., *des onderſchenkels*, of *van den onderſchenkel*; meerv. *onderſchenkels.* Het onderſte deel des ſchenkels, tusſchen de knie en den eigenlijken voet. Van *onder* en *ſchenkel*

ONDERSCHEPEN, z. n., m., *des onderſchepens*, of *van den onderſchepen*; meerv. *onderſchepenen.* Onderregter. Van *onder* en *ſchepen.*

ONDERSCHEPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheid. voorz. *onder* en *ſcheppen: ik onderſchepte, heb onderſchept.* Eigenlijk, met een ſchepvat van onderen ondervangen. In dien zin gebruiken wij het zeldzaam. BOGAERT gebruikt het, eenmaal, op die wijs: *dat van deszelfs bladeren een zoet en helder water afdruipt, en in 't vallen van ſteene bakken onderſchept wert.* Men vindt het bij HOOFT nog oneigenlijk voor onderſchragen: *om den last der dingen t' onderſcheppen.* Meest komt het figuurlijk voor, in de beteekenis van iemand of iets in den loop ſtuiten en grijpen, zonder dat hij daarop te voren bedacht was: *belemmert van 't zaamenloopende deelingen, waardoor men hem, op 't vorderlyxt, onderſcheppen kon.* HOOFT. *Brieven onderſcheppen.* Wijders, in werking ſtuiten en onderbreken: *hoe kan hij, wiens gezicht onderſchept word door nevelen* enz. FRANTZEN. In het

het geheim iets zoeken te weten: *ik heb iemand uitgezonden, om de zaken te onderſcheppen.*

ONDERSCHIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſchieten*: *ik ſchoot onder, heb ondergeſchoten.* Onder eenen hoop ſchieten: *nadat ik er ondergeſchoten had, vlogen zij heen.*

ONDERSCHIL, zie *onderſcheid.*

ONDERSCHINKEL, zie *onderſchenkel.*

ONDERSCHOREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *ſchoren*: *ik onderſchoorde, heb onderſchoord.* Met eenen ſchoor onderſtutten. Wijders, in het gemeen, van onderen ſtutten, ondersteunen: *daer onderſchooren noch mijn ſchouderen alleen* enz. DE DECK. *'t Zachte bedt moet ook die zaeken onderſchooren.* POOT. Van hier: *onderſchoring, onderſchoorſel.*

ONDERSCHOUT, (in Geld. *onderſcholte*) z. n., m., *des onderſchouts*, of *van den onderſchout*; meerv. *onderſchouten.* Die, bij afwezigheid van den ſchout, deszelfs plaats vervangt; die onder hem ſtaat en hem helpt. Van *onder* en *ſchout.* Van hier: *het onderſchoutſchap.*

ONDERSCHRAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *ſchragen*: *ik onderſchraagde, heb onderſchraagd.* Met eene houten ſchraag onderſteunen. Wijders, in het algemeen, dragen, torſchen: *Atlas onderſchraegt den hemel.* VOND. *De rijke zetel wordt onderſchraegt door Cherubinnen.* J. DE HAAS. Oneigenlijk, helpen: *zoo ons geen hulp kome onderſchragen.* J. DE HAAS. Van hier: *onderſchraging.*

ONDERSCHRIFT, z. n., o., *des onderſchrifts*, of *van het onderſchrift*; meerv. *onderſchriften.* Het ſchrift, dat onder iets geſchreven ſtaat. Van *onder* en *ſchrift.*

ONDERSCHRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb en ſcheidb. voorz. *onder* en *ſchrijven: ik onderſchreef*, en *ſchreef onder, heb onderſchreven* en *ondergeſchreven.* Onſcheidb. is het zijnen naam onder een ſchrift ſchrijven, waar het ſchrift in den vierden naamval ſtaat: *eenen brief onderſchrijven. Eene geloofsbekentenis onderſchrijven. Zult gij, gansch liefdeloos, zijn doemſchult onderſchrijven?* H. SCHIM. Men moet hier wel acht geven op het onſcheidb. voorz. De aard der taal eischt, dat men zegge: *een onderſchrevene brief*;

en *een ondergeſchrevene naam.* Zoo ook: *ik ondergeſchrevene beken.* Immers, wordt er een ſcheidb. voorz. geeischt, zoo dra de zaak niet zoo zeer op het ſchrift als wel op den naam, die er ondergeſchreven wordt, neerkomt. *Ik onderſchrevene* zoude men van een beeld, b. v., zeggen, onder het welk een onderſchrift ſtond. Voorts, behoort tot het *onderſchrijven* eigenlijk de geheele naam, vol uitgedrukt; tot het *onderteekenen* de eerſte letters ſlechts van den naam; ſchoon beide woorden, vaak, door elkander gebruikt worden, en wel *onderteekenen*, in den deftigen ſtijl, meest voor onderſchrijven voorkomt. Van hier: *onderſchrijving.*

ONDERSCHUILEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſchuilen: ik ſchool onder, heb ondergeſcholen.* Onder iets ſchuilen. Ook oneig., zich bedekken: *er ſchuilt iets kwaads onder.*

ONDERSCHUIVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſchuiven: ik ſchoof onder, heb ondergeſchaven.* Onder iets ſchuiven. Oneig. noemt men iets *ondergeſchaven*, dat als iets onecht en valsch, ongemerkt, in plaats van het echte en ware ondergeſloken wordt.

ONDERSLAAN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *ſlaan.* Scheidb.: *ik ſloeg onder, heb ondergeſlagen.* Men gebruikt dit oneigenlijk: *geld onderſlaan*, hetzelve, uit oneerlijkheid, bedekt inhouden, onder zich houden. Onſcheidb.: *ik onderſloeg, heb onderſlagen.* Een vroedkundig woord: *eene vrouw onderſlaan*, onderzoeken, hoe ver het met de vrucht, die ter wereld komt, gevorderd zij.

ONDERSLAG, z. n., m., *des onderſlags*, of *van den onderſlag*; meerv. *onderſlagen.* Een onderſcheid in eenen eigenlijken, natuurlijken zin, dat is de afſchutting van eene plaats, door een tusſchenſchot, of iets dergelijks. In dien zin is het woord reeds buiten gebruik. DORESLAER heeft het nog: *ghij ſchiept den geest des firmaments, ende ghebodet hem, dat hij een onderſlach ware tusſchen den wateren enz.* Het woord beduidt ook het lot, dat aan den voet van eenen boom opſchiet; zonder meerv. Eindelijk is het een weverswoord, beduidende den draad, die onder den arm des haspels ſlaat; anders *misſlag*; met een meerv. Van *onder* en *ſlag.*

Van

Van hier: *onderſlagtig*, bijw. In Gelderland gebruikt men dit van eenen molen, die door water gedreven wordt; wanneer het water niet door zijnen val deszelfs rad omdrijft, maar door zijnen ſtroom van onderen hetzelve voortſtuwt: *dat rad loopt onderſlagtig*. Het water zelf, dat tegen zulk een rad ſlaat, heet *onderſlag*, en zulk een molen *onderſlager*.

ONDERSLAVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *ſlaven*: *ik onderſlaafde*, *heb onderſlaafd*. Onder ſlavernij brengen. Het deelw. *onderſlaafd* vindt men bij C. HUYGENS: *haer' onderſlaefde muren*.

ONDERSLEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſlepen*: *ik ſleepte onder*, *heb ondergeſleept*. Onder iets ſlepend inbrengen; ook met geweld doen zinken: *die duizend ſchepen zag van 't onweer onderſlepen*. VOND.

ONDERSMELTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſmelten*: *ik ſmolt onder*, *heb ondergeſmolten*. In vereeniging met iets ſmelten: *ſmelt er wat lood onder*.

ONDERSMIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſmijten*: *ik ſmeet onder*, *heb ondergeſmeten*. Onder eenen hoop bijſmijten.

ONDERSNEDE, (*onderſneê*) z. n., vr., *der*, of *van de onderſnede*; meerv. *onderſneden*. Eene ſnede broods, waaraan de onderkorst zit. Van *onder* en *ſnede*.

ONDERSNEEUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſneeuwen*: *ik ſneeuwde onder*. *heb ondergeſneeuwd*. Het verled. deelwoord alleen is in gebruik: *dat de friſſche mirt in Bloemaert lelihof niet onder waer geſneeuwt*. POOT.

ONDERSNIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *ſnijden*: ſcheidb.: *ik ſneed onder*, *heb ondergeſneden*. Door ſnyden onder iets brengen: *ſnijd er wat ſtroo onder*. Onſcheidb.: *ik onderſneed*, *heb onderſneden*. Eigenlijk door afſnijden onderbreken. Oneigenlijk gebruikt het DE BRUNE: *zoo het met gheen verwisſelingh onderſneeden wordt*.

ONDERSNUIT, zie *onderbek*.

ONDERSPADEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſpaden*: *ik ſpaadde onder*, *heb ondergeſpaad*. Door ſpaden onder den grond brengen.

ON-

ONDERSPANNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *ſpannen*: *ik onderſpande*, *heb onderſpand*. Van onderen beſpannen: *de cirkelboog, die zulk eenen regten hoek onderſpant*.

ONDERSPIT, z. n., o., *des onderſpits*, of *van het onderſpit*; zonder meerv. Eigenlijk ſchijnt het te beduiden de laatſte ſpitting in eenen kuil, welken men uitgraaft. Men gebruikt het oneigenlijk alleen: *het onderſpit delven*, overwonnen worden. *In het onderſpit zijn*, in eenen kwaden toeſtand zich bevinden. *In het onderſpit geraken*, in verval komen.

ONDERSPITTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſpitten*: *ik ſpitte* (*ſpittede*) *onder*, *heb ondergeſpit*. Door ſpitten onderbrengen: *ik heb er de mest ondergeſpit*.

ONDERSPOELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *ſpoelen*. Scheidb.: *ik ſpoelde onder*, *heb ondergeſpoeld*. Door ſpoelen onderbrengen: *het zeewater ſpoelt er al dat ſlijk onder*. Onſcheidb.: *ik onderſpoelde*, *heb onderſpoeld*. Door ſpoelen van onderen uitholen.

ONDERSPREIDEN (*onderſpreijen*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſpreiden*: *ik ſpreidde onder*, *heb ondergeſpreid*. Onder iets uitſpreiden.

ONDERST, zie *onder*.

ONDERSTAAN, bedr. en onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *ſtaan*. Scheidb. en onz.: *ik ſtond onder*, *heb ondergeſtaan*. Op eene lagere plaats zijn. Van hier het deelw. *onderſtaand*: *de onderſtaande rekening*. Onder iets ſtaan: *het regende; en wij konden nergens onderſtaan*. Onderworpen zijn: *hij heeft allang onder hem geſtaan*. Onſcheidb. en bedr.: *ik onderſtond*, *heb onderſtaan*. Ondernemen, eene gevaarlijke, ſtoute en verboden zaak trachten uit te voeren: *ſulck een ſaeck heeft Ageſilaus onderſtaen*. VOND. Ook wederk.: *Niemand zal zich onderſtaan dat weg te halen*. HOOFT ſchijnt het te nemen voor onder 's hands zoeken te weten: *wilde zij onderſtaan, wat men zich van die van Vlaanderen belooven moghte*. Men kan het vergelijken met het eng. *to underſtand*, en het zw. *unterſtâ*, verſtaan: In het dagelijkſche leven, zegt men nog *iemand onderſtaan* voor deszelfs denkenswijs in eene of andere zaak onderzoeken.

ON-

ÖNDERSTADHOUDER (bij Hooft *onderſtedehouder*), z. n., m., *des onderſtadhouders*, of *van den onderſtadhouder*; meerv. *onderſtadhouders*. Die de plaats eens Stadhouders bekleedt. Van *onder* en *ſtadhouder*.

ONDERSTALMEESTER, z. n., m., *des onderſtalmeesters*; of *van den onderſtalmeester*; meerv. *onderſtalmeesters*. Eene waardigheid onder den Opperſtalmeester, aan een hof: *die den Keizer voor onderſtalmeester diende*. J. de Haes. Van *onder* en *ſtalmeester*.

ONDERSTAND, z. n., m., *des onderſtands*, of *van den onderſtand*; zonder meerv. Hulp voor eenen tijd, bijſtand: *iemand onderſtand doen. Onderſtand van volk en geld krijgen. Met geenen onderſtandt.* Hooft. *Tot onderſtandt van die van Valenchien.* Hooft. *Gun de grijze hairen onderſtant en ſtille rust.* Poot. Dit woord wordt ook ſomtijds onz. gebruikt, gelijk L. ten Kate reeds heeft aangeteekend, als dan afſtammende van het oude onſcheidb. *onderſtanden*, hulp toebrengen. Van hier het veroud. *onderſtandig*. Zameng.: *onderſtandgelden*, *onderſtandſchuldig*.

ONDERSTANDAARDSCH, bijv. n. Dit woord heeft Hooft: *hij heeft den onderſtandaartſchen ſoldaat overgevoert*. Bij *Tac. militem ſubſignanum*, eenen ſoldaat, die onder eene afzonderlijke legervaan of ſtandaard ſtreed; zoo als Pichena deze plaats van Tac. verſtaat.

NDERSTAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *ſtappen*: *ik onderſtapte*, *heb onderſtapt*. Met groote ſtappen inhalen. Huygens gebruikt het oneig.: *ſulcke zijn haer eigenſchappen, die ick ſoecke t' onderſtappen.*

NDERSTEEK, z. n., m., *des onderſteeks*, of *van den onderſteek*; zonder meerv. Bedekte poging, tot nadeel van eenen anderen,: *door 't invoeren van Biſchoppen der vrijheit een' onderſteek te doen.* Hooft. *Gemerkt Elizabeth niet een hair op den hoofde had, dat voor eenighen onderſteek zorghde.* Hooft.. Ook een tinnen bekken met een' bekleeden rand, dat men onder eenen zieken leekt; doch in dien zin wordt het veelal onzijd. gezigd: *geeft het onderſteek eens aan*; anders *onderſteekbekken*. Van *onder* en *ſteek*.

DERSTEKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het beidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *ſteken*. Scheidb.: *t ſtak onder, heb ondergeſtoken*. Onder iets doen: *iemand*

mand een bekken onderſteken. Tusſchen iets voegen: *krijgsbenden onderſteken.* Onſcheidb.: *ik onderſtak, heb onderſtoken.* Door elkander ſchieten: *ik onderſtak de kaarten.* Van hier het verl. deelw. *onderſtoken: een onderſtoken werk*, dat in het geheim beſtoken is. Voorts: *onderſteking:* de *onderſteking* van een vreemd kind. Zameng.: *onderſteekbekken.*

ONDERSTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *ſtellen.* Scheidb: *ik ſtelde onder, heb ondergeſteld.* Iets onder een ander ding ſtellen. Onſcheidb.: *ik onderſtelde, heb onderſteld.* Eene ſtelling, voor eenige oogenblikken, als waarheid houden: *onderſtel eens, dat* enz. *Laat ons onderſtellen, dat* enz. Van hier: *onderſtelling.*

ONDERSTEUN, z. n., o., *des onderſteuns*, of *van het onderſteun*; zonder meerv. De daad van onderſteunen, anders *onderſteuning*: *om vrundſchap en onderſteun arbeiden.* HOOFT. Schoon *ſteun* mannelijk is, zoo is dit zamengeſt. *onderſteun*, dat van een werkw. met een onſcheidb. voorz. afgeleid wordt, evenwel onz. Zie A. KLUITS voorrede, voor de lijst van HOOGSTR., §. 98.

ONDERSTEUNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *ſteunen*: *ik onderſteunde, heb onderſteund.* Van onderen ſteunen, onderſtutten: *eenen gevel met eenen balk onderſteunen. Iemand, die in onmagt valt, onderſteunen. De vader zoekt zich te onderſteunen met eene ſparre.* VOND. Oneig., in allerlei ſoort van verlegenheid onderſtand verleenen, vooral in bekrompene omſtandigheden: *onderſteunt de ſwacken.* BYBELV. *Ik heb hem, uit mijne armoede, nog onderſteund. Daar ik u mede zou kunnen onderſteunen.* HAMELSV. Bevestigen, ſtaven: *om zijn zeggen te onderſteunen.* J. DE HAES. Van hier: *onderſteuning, onderſteunſel.*

ONDERSTIERMAN, (*onderſtuurman*), z. n., m., *des onderſtiermans*, of *van den onderſtierman*; meerv. *onderſtierlieden.* Die, in rang, op eenen ſtierman volgt, als op een ſchip meer ſtierlieden zijn. Van *onder* en *ſtierman.*

ONDERSTOND, z. n., m., *des onderſtonds*, of *van den onderſtond*; meerv. *onderſtonden.* Een ſtond of uur, op eenen vorigen ſtond volgende. Men gebruikt dit woord in ſommige ſtreken van Geld.: *er zal wel een onderſtond zo-*

nakomen, dat is, na dit uur van uitgelatene blijſchap zal wel een tijd van droefheid volgen. Van het voorz. *onder* en *ſtond*. Het kan ook uit *ander* en *ſtond* verbasterd zijn.

ONDERSTOOTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſtooten*: *ik ſtiet onder*, *heb ondergeſtooten*. Naar beneden ſtooten: *ende ick wil u henen onderſtooten tot dien*, *die in de kuijle varen*. DORESL. Stoctend doormengen: *ik heb er peper ondergeſtooten*.

ONDERSTOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſtoppen*: *ik ſtopte onder*, *heb ondergeſtopt*. Onder iets wegſtoppen.

ONDERSTREPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *ſtrepen*: *ik onderſtreepte*, *heb onderſtreept*. Eene ſtreep onder iets trekken.

ONDERSTRIJKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſtrijken*: *ik ſtreek onder*, *heb ondergeſtreken*. Onder iets ſtrijken.

ONDERSTRIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *ſtrikken*: *ik onderſtrikte*, *heb onderſtrikt*. Van onderen ſtrikken: *het hair met eenen knoop t' onderſtrikken*. HOOFT.

ONDERSTROOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſtrooijen*: *ik ſtrooide onder*, *heb ondergeſtrooid*. Onder iets ſtrooijen; ook oneig.: *het volk werd mistroostig*, *nadat hij er die valſche geruchten ondergeſtrooid had*.

ONDERSTROOMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſtroomen*: *ik ſtroomde onder*, *heb ondergeſtroomd*. Onder iets ſtroomen. HOOGSTR. heeft het woord. Ook zoo ſtroomen, dat iets onder water komt; wanneer het *zijn* vereischt.

ONDERSTUTTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *ſtutten*: *ik onderſtutte*, *heb onderſtut*. Iets, dat reeds dreigt te vallen, met eenen ſtut onderſchooren: *zij onderſtutten den muur*. *Zuilen*, *die het gewelf onderſtutten*. J. DE HAES. Oneig., hulp van allerlei aard toebrengen: *daer 't noodigh eerſtijck nut de ſtadt en burgerij en welvaert onderſtut*. VOND. *Om uwe ſtammen t' onderſtutten*. J. DE HAES.

De zangrei plagt in Arons hut
De Godtheit met zijn ſtem te prijzen,
Van harp en pſalter onderſtut. POOT.

Van

Van hier: *onderſtutſel.* Bij HOOFT komt *onderſtut* voor: *tot onderſtut zijner heerſchappije.*

ONDERSTUURMAN, zie *onderſtierman.*

ONDERTAND, z. n., m., *des ondertands*, of *van den ondertand*; meerv. *ondertanden.* Een der tanden onder in den mond. Van *onder* en *tand.*

ONDERTASTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *tasten: ik ondertaſtte, heb ondertaſt.* Onderzoeken: *eene zaak ondertasten. Waar door zij de uitkoomst der zwaare oorloogen ondertasten.* HOOFT.

ONDERTEEKENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *teekenen.* Scheidb.: *ik teekende onder, heb ondergeteekend.* Een teeken onder iets zetten; in het bijzonder de eerſte letters van zijnen naam onder iets ſchrijven, en voorts den geheelen naam onder iets zetten: *Ik ondergeteekende beken* enz. Onſcheidb.: *ik onderteekende, heb onderteekend.* Iets, met het ſtellen van zijnen naam onder een geſchrift, bekrachtigen: *ik heb de rekening niet kunnen onderteekenen. Een verdragh dat ter wederzijden onderteekent werd.* HOOFT. Zie *onderſchrijven.* Van hier: *onderteekening.*

ONDERTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *tellen: ik telde onder, heb ondergeteld.* Onder anderen ſchatten, rekenen.

ONDERTREDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *treden: ik ondertrad, heb ondertreden.* In eene figuurl. beteekenis, beduidt het aan iemand zijne overmagt, tot deszelfs merkelijke ſchade, laten gevoelen: *Jeſu naeckte le'en, van de wereld ondertre'en.* DE BRUNE. *Hij ſal onſe vijanden ondertreden.* DORESL. *Hij heeft in moeders lijve zijnen broeder ondertreden.* DORESL., die ook *ondertreder* heeft.— Voorts: *ondertreding.*

ONDERTREKKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *trekken: ik trok onder, heb ondergetrokken.* Onder iets trekken. Onſcheidb.: *ik ondertrok, heb ondertrokken.* Onderſtrepen.

ONDERTIJDS, een bijw. van tijd. Nu en dan. Van *onder* en *tijd.*

ONDERTROUW, z. n., vr., *der*, of *van de ondertrouw*; zonder meerv. Onderlinge toeſtemming tot een huwelijk, trouwbelofte: *van den knoop der ondertrouwe.*

VOND. *Jonge lieden in ondertrouw opnemen*, als ondertrouwden aanteekenen. Van *onder* en *trouw*.

ONDERTROUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *trouwen*: *ik ondertrouwde*, *heb ondertrouwd*. Trouwbelofte doen, in ondertrouw verbinden: *de geboôn der ondertrouwden*. VOND. Van hier: *ondertrouwing*.

ONDERTUSSCHEN, bijw. van tijd. Middelerwijl: *ondertuſſchen viel de vijand in de ſtad. Hij werd ondertuſſchen gevangen. Ondertuſſchen dat dit gebeurde. Ondertuſſchen dit voorviel*, waar het als een voegwoord voorkomt, met uitlating van *dat*.

ONDERVANGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *vangen*: *ik onderving*, *heb ondervangen*. In het vallen van onderen met de hand vangen: *ik ondervang den bal. Ondervangze en breng heur* enz. VOND. Voor vallen bewaren, door eenen ſtut er onder te brengen: *eenen muur ondervangen*. Vervangen, afloſſen, wanneer een ander vermoeid is en bijna bezwijken moet: *het heele heijr werd in ſlaghorden geſtelt*, *opdat d'een den andre ondervinge*. HOOFT. In het gemeen afloſſen: *de wachten ondervongen elkander*. Onmiddellijk op iets laten volgen: *luſtighlijk ondervingen zij deeze reede met zang der barbariſche zeede*. HOOFT. Van hier: *ondervanging*.

ONDERVAREN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *varen*. Onz. en ſcheidb.: *ik voer onder*, *ben ondergevaren*. Naar beneden varen: *ſij ſullen ondervaren met de hantboomen des grafs*. BIJBELV. Bedr. en onſcheidb.: *ik ondervoer*, *heb ondervaren*. In deze vervoeging komt het bij KL. KOLYN voor, in den zin misſchien van ondernemen: *dat i niet onderevoer zonder bloen*. In dien zin is het verouderd. Van onderen doorvaren: *hoe hij (de boog) mij ondervaren door 't ſteile vlack en door het vlacke ſteil bedroogh*. HUYGENS.

ONDERVAT, z. n., o., *des ondervats*, of *van het ondervat*; meerv. *ondervaten*. Een lekvat, dat ergens ondergezet wordt. Van *onder* en *vat*.

ONDERVATTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *vatten*: *ik ondervattede*, *heb ondervat*. Van onderen vatten: *hij ondervattede ſijnes vaders hant*. BYBELV.

ONDERVELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb.

voorz. *onder* en *vellen*: *ik velde onder*, *heb ondergeveld*. Op den grond vellen. Bij OUDAAN *te onder vellen*.

ONDERVINDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb voorz. *onder* en *vinden*: *ik ondervond*, *heb ondervonden*. Bedr., door onderzoeken uitvinden: *dat ſij de rechte gronden van deze maeghdequael hadkunſtigh ondervonden*. J. CATS. *Doorſoeckt mij Godt, ende ondervindt mijn herte*. DORESL. Men gebruikt het meest onzijdig, met *hebben*, voor eenige verandering of werkzaamheid van dingen, met betrekking tot zich zelven, door lang gebruik, gewaar worden; met eenen vierden naamval: *men heeft dat wel meer ondervonden*. *Als ik in ſtilte met u ſpreek van den toeſtand van mijn hart, wat ondervind ik dan?* SELS. *Men ondervindt vaak, dat* enz. Van hier: *ondervinding*.

ONDERVLOEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *vloeijen*: *ik vloeide onder*, *ben ondergevloeid*. Onder water vloeijen, door eenen watervloed overſtroomd worden: *ik zwijg dan, hoe Theſſaelje eens ondervloeide*. POOT.

ONDERVLOER, z. n, m., *des ondervloers*, of *van den ondervloer*; meerv. *ondervloeren*. Een vloer, die lager ligt: *den ondervloer met verſche bloemen cieren*. CATS. Van *onder* en *vloer*.

ONDERVOEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *voegen*. Scheidb.: *ik voegde onder*, *heb ondergevoegd*. Onder iets voegen. Bij M. ST. komt het wederk. voor: *doe ghingen ſi hem ondervoeghen*, zij ſchikten zich om te overwegen. In dien zin is het onſcheidb.

ONDERVOOGD, z. n., m., *des ondervoogds*, of *van den ondervoogd*; meerv. *ondervoogden*. Toeziende voogd, onderopziener: *Siſennes, de ondervoocht in Celeſyrie*. DORESL. Van *onder* en *voogd*. Van hier: *ondervoogdij*, *ondervoogdijſchap*.

ONDERVORSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *vorſchen*: *ik ondervorschte*, *heb ondervorscht*. In het gemeen navorſchen: *om de zaken ten hove t'ondervorſchen*. BOGAERT.

ONDERVORST, z. n., m., *des ondervorſten*, of *van den ondervorst*; meerv. *ondervorſten*. Die, elders, in plaats eens vorſten handelt: *als een ondervorst heimelijk met vreemde hoven handelt*. HOOFT. Van *onder* en *vorst*.

On

NDERVRAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *vragen*: *ik ondervroeg*, *heb ondervraagd* (oul. *ondervragen*). Met afvragen onderzoeken. Van hier: *ondervrager*, *ondervraging*.

NDERWAARTS, bijw. van plaats. Naar onderen toe: *onderwaerts in de helle ſal het afvaren*. DORESL. Van *onder* en *waarts*.

NDERWAL, z. n., m., *des onderwals*, of *van den onderwal*; meerv. *onderwallen*. Het onderſte deel van eenen wal omtrent het water; zonder meerv. Ook een vestingbouwkundig woord, beteekenende eenen lageren walgang met eene borstwering; met een meerv. Van *onder* en *wal*.

NDERWAND, z. n., o., *des onderwands*, of *van het onderwand*; zonder meerv. Benedenwand eens vaartuigs. Van *onder* en *wand*.

NDERWARIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Onderworpen: *onderwaerigh aan gebreken*. VOND. *Der partijdigheit onderwaarigh zijn*. HOOFT. *Plaaghen, waaraan de rampzaalighe hoogheid van Heidenſche huizen ooit onderwaarigh was*. HOOFT. Van *onder* en *warig*. Dit *warig* is van het oude *waren*, *weren*, dat is zijn; ijsl. *vera*. Van dit *waren*, *weren* is nog het meerv. *wij waren*, *gij waert* enz.

NDERWASSEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *wasſen*: *ik wies onder*, *ben ondergewasſen*. Onder iets wasſen.

NDERWEG, *onderweeg*, *onderwegen*. Zie *onder*.

NDERWELLEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *wellen*: *ik welde onder*, *ben ondergeweld*. In eene draaikolk onderzinken. Bij OUDAAN komt het oneig. voor: *het hart zou dadelijk in droefheyd onderwellen*.

NDERWELVEN (*onderwulven*), bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *welven*: *ik onderwelfde*, *heb onderwelfd*. Van onderen met welfwerk opmetſelen: *onderwulft van boogen*. ANTON.

NDERWERELD, z. n., vr., *der*, of *van de onderwereld*; zonder meerv. Benedenwereld: *de deelen der onderweereld*. VOND. Oneig., de redelijke ſchepſelen, die op deze benedenwereld zich bevinden: *die d'onderweereld uw gemeenſchap waerdigh kent*. VOND. Van *onder* en *wereld*.

ONDERWERP, z. n., o., *des onderwerps*, of *van het onderwerp*; meerv. *onderwerpen*. Zelfſtandigheid, grond eener zaak, die onder haar als een grond geworpen is: *alle toevallen hebben een onderwerp*. Stof van verhandeling: *laat ons nu eens over dit ſchoone onderwerp handelen*. In een redekunſtig voorſtel is het *onderwerp* de perſoon of zaak, omtrent welke iets beweerd of ontkend wordt. *Elk voorſtel beſtaet uit een onderwerp, eene toeeigening en eene zamenbinding*.

ONDERWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *werpen*: *ik onderworp* (*onderwierp*), *heb onderworpen*. Onder zijne of eens anders magt brengen: *hij onderworp zich al die landen. Uw wil zij den man onderworpen*. Ook wederk.: *zich aan iemands heerſchappij onderwerpen*. In verderen zin afhangend van iets: *de deugd is niet aan tijdsverandering onderworpen. Aan feilen onderworpen. 't Verbeurt maken van goederen, als dat aan opſpraak onderworpen wes.* Hooft. In nog verdere beteekenis, bloot geſteld: *aan gevaren onderworpen zijn*. Van hier: *onderwerping*, *onderwerpſel*, zie *onderwerp*. Van het deelw. heeft Hooft een naamw. *onderworpeling*, een, die zich onderwerpt of aan anderen onderworpen is. Bij Ker. is dit werkw. reeds *untaruuerfan* en het naamw. *untarwerfan*.

ONDERWEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *weven*: *ik weefde onder, heb ondergeweven*. Door weven onderbrengen: *ik heb er vreemde wol laten onderweven*.

ONDERWIGT, z. n., o., *des onderwigts*, of *van het onderwigt*; zonder meerv. Vermindering in eene vorige zwaarte, zoodat de goederen, door indroogen, de juiste ponden niet kunnen houden. Van *onder* en *wigt*. Zie *ondermaat*.

ONDERWIJLEN, (*onderwijl*) bijw. van tijd. Ondertusſchen: *onderwijlen beging hij eenen misſlag. En onderwijl doorritſelt Levenwekker gebloemt, en laen, en lisch*. Poot. Van *onder* en *wijl*, *wijle*, *wijlen*.

ONDERWIJS, zie het volgende woord *onderwijzen*.

ONDERWIJZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz *onder* en *wijzen*: *ik onderwees, heb onderwezen*. Dit woord beduidt, eigenlijk, door wijzen of teekens geven, onbekende handgrepen of allerlei vaardigheid leeren; met den vierden naamval des perſoons, en

en het voorz. *in*, ten opzigte der zaak: *ik onderwees mijnen zoon in het ſchrijven. Iemand in het danſen, ſchermen* enz. *onderwijzen.* Men gebruikte het eertijds, ook voor het enkelv. *wijzen: hij ſal hem onderwijſen den besten wegh.* DORESL. Allermeest gebruiken wij dit woord voor onderrigten, allerlei kennis en verſtandige begrippen mededeelen: *iemand in den godsdienst onderwijzen.* Van hier: *het onderwijs*; zonder meerv.: *het vorſtelijk onderwijs.* VOND. Voorts: *onderwijzer, onderwijzing.*

ONDERWIND, z. m., o., *des onderwinds*, of *van het onderwind*; zonder meerv. Onderneming van eene zware zaak: *die onrustigh en toezight naa onderwindt maakt.* HOOFT. *Dat men hun reekenſchap van te veel onderwinds zouw willen afvorderen.* HOOFT. *Want weijnich onderwins groote gherustheijt maeckte.* RODENB. Van hier: *onderwindal, onderwindalgeest*, bij L. MEIJER.

ONDERWINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *winden*: *ik onderwond, heb onderwonden.* Van onderen bewinden. In dien zin is het al verouderd. Als een wederk. werkwoord: *zich eener zaak onderwinden*, zich dezelve toeeigenen, aanmatigen. Ook is dit al verouderd. In het G. KRON. komt het in dien zin voor: *die Grave onderwant hem Holland.* Thands beteekent het eene zware zaak ondernemen: *zich groote dingen onderwinden. De Eedelen onderwonden zich geenerleij daadtlijkheit.* HOOFT. *Beken, door wie ge u 't ſtuk hebt onderwonden.* S. FEITAMA. Men plaatst er ook eene onbepaalde wijs met *te* achter: *ick hebbe mij onderwonden te ſpreken tot den Heere.* BYBELV. Van hier: *onderwinding.*

In zw. *underwinna.* In de laatſte beteekenisſen, komt het van het oude *winden, winnen*, ſtreven, zijne krachten inſpannen. Dit ziet men nog in *gewinnen, overwinnen, verwinnen.* In de eerſte beteekenis behoort het tot *wenden*, draaijen, omdraaijen.

ONDERWISSELING, z. n., vr., *der*, of *van de onderwiſſeling*; meerv. *onderwiſſelingen.* Beurtwisſeling. Van het verouderde *onderwiſſelen*, waarvan ook het oude bijw. *onderwiſſelings*, beurtelings.

ONDERWORPELING, zie *onderwerpen.*

ONDERWROETEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *wroeten.* Onz.

en ſcheidb.: *ik wroette onder, heb ondergewroet.* Onder iets wroeten. Bedr. en onſcheidb.: *ik onderwroette, heb onderwroet.* Van onderen iets omwroeten.

ONDERWULVEN, zie *onderwelven.*

ONDERZAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *zaaijen: ik zaaide onder, heb ondergezaaid.* Onder iets zaaijen.

ONDERZAAT, z. n., m., *des onderzaats*, of *van den onderzaat*; meerv. *onderzaten.* Onderdaan, die onder iemand gezeten is: *ten besten van uwen onderzaat.* Hooɢvl. Van *onder* en *zaat.* Zie *nazaat.*

ONDERZETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *zetten.* Scheidb.: *ik zette (zettede) onder, heb ondergezet.* Onder iets zetten: *zet er drie ſtutten onder. Landen onder water zetten.* Verpanden: *ik zet er eenen dukaat onder. Hij zette er zijnen hals onder.* Onſcheidb.: *ik onderzette, heb onderzet.* Iets van onderen zetten: *hij onderzette den zelve zijnen ſtoel.* Hooft. Onzig.: *ik onderzet mij zelleven de dood.* Oud. Onderſchoren: *ſtrwijl ick met ſtut bij ſtut de Vrijheid onderzett'.* De Deck. Van hier: *onderzetſel*, ſtut, ſchoor.

ONDERZIELTJE, (bij Kil. *onderſielken*, bij Cats ook *onderziel*) z. n., o., *des onderzieltjes*, of *van het onderzieltje*; meerv. *onderzieltjes.* Onderkeursje, onderrokje: *zij had alleen haar onderzieltjen aen.* Cats. Van *onder* en *zieltje*, een vrouwen onderrok.

ONDERZIEN, onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *zien: ik zag onder, heb ondergezien.* Ergens onderkijken.

ONDERZINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *zinken: ik zonk onder, ben ondergezonken.* Naar beneden zinken: *ſij ſoncken onder als loot in geweldige wateren.* Bybelv. *Tot d' aerde in d' ope kel der golven onderzinkt.* Anton. *Tot daer de zon voorent onderzinckt.* Vond.

ONDERZOEK, z., n., o.; *des onderzoeks*, of *van het onderzoek*; zonder meerv. De daad van onderzoeken: *na endeloos onderzoek*, Poot. *Het onderzoek van de waerheid. Naer eene zaak naauwkeurig onderzoek doen. Daar hij zeide onderzoek op gedaan te hebben.* Hooft. Zam.: *onderzoeklievend.*

ON-

ONDERZOEKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *zoeken*: *ik onderzocht*, *heb onderzocht*. Onderzoek doen, den aard en de wijs van een ding zoeken te weten: *ik heb die zaak naarstig onderzocht*. Ook: *naar iets onderzoeken*; wanneer het onz. voorkomt. Ondervragen: *iemand onderzoeken*. Iets uit iemand zoeken gewaar te worden: *dat men hem met geesselen onderscoecken soude*. BYBELV. Oudtijds, gebruikte men het ook voor eene proef nemen. Van hier: *onderzoeker*, *onderzoeking*.

ONDERZOLDERING, z. n., vr., *der*, of *van de onderzoldering*; meerv. *onderzolderingen*. Benedenzoldering, laagste verdieping: *van's Hemels onderzolderingen*. DE DECK. Van *onder* en *zoldering*.

ONDERZONNIG, zie *ondermaansch*.

ONDERZWEMMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *zwemmen*: *ik zwom onder*, *heb* en *ben ondergezwommen*. Onder iets zwemmen; met *hebben*: *hij konde onder water zwemmen, zonder te verstikken*. Met *zijn*: *de steenen boog, waaronder hij gezwommen was, viel, helaas! in*.

ONDEUGD, z. m., vr., *der*, of *van de ondeugd*; meerv. *ondeugden*. De tegenstelling van deugd; in het bijzonder eene opzettelijk booze daad, die tegen eene uitdrukkelijke wet strijdt; als ook eene slechte gesteldheid, eene booze neiging: *in dat kind heeft de ondeugd al vroeg wortelen geschoten*. *Van den godloosen comt ondeucht*. DORESL. *Tot eene ondeugt aangewreven*. HOOGVL In eenen zachteren zin, het tegendeel van innerlijke waarde: *dat is geene ondeugd in dat hout*. Men gebruikt het ook voor een ondeugend mensch; in dien zin is het manl.: *hij is een regte ondeugd*. *Zij onderscheiden de personen, die uitmuntend zijn, van den snooden ondeugd*. HERV. OVERZ. Van hier: *ondeugdelijk*, bij DORESL., *ondeugend*, *ondeugendheid*, *ondeugendlijk*, *ondeugdzaam*. Van *on* en *deugd*.

ONDICHT, z. n., o., *des ondichts*, of *van het ondicht*; zonder meerv. Het tegendeel van dichtmaat: *in dicht en ondicht schrijven*. Van *on* en *dicht*.

ONDIEFT, bijw., dat veel, in Noordholl., in de dagelijksche taal voorkomt, in den zin van wel, goed. Men vindt het bij RODENB.: *blijft uw liefd' boven min, zo is*

uw echt ondieft. Ook gebruikt Hoort het een en andermaal: *jae vaer, trouwen je keunt ondieft.*

Wat lieflijkheidt van lust der menſchelijker zinnen
Bekoorlijk voorſtaat, 't geldt verſchaft het al ondieft.

Oudaan gebruikt het als een bijv. naamw.: *wie van ondiefte vreugd begeert de rechte ſchets.* Ik weet niet, waarvan dit woord afgeleid, en welke deszelfs eerſte beteekenis zij.

ONDIENST, z. n., m., *van den ondienst*; meerv. *ondienſten.* Het tegendeel van dienst, eene nadeelige, onaangename handeling: *iemand ondienst doen.* Van hier: *ondienstbaar, ondienſtelijk, ondienſtig, ondienſtigheid.* Zam.: *ondienstvaardig.* Van *on* en *dienst.*

ONDIEP, bijv. n. en bijw. *ondieper, ondiepst.* Niet diep, waar weinig water is: *een ondiepe put.* Niet diep uitgegraven: *een ondiepe kelder.* Niet lang: *een ondiep huis.* Van hier: *ondiepte*, gebrek aan behoorlijke diepte; zonder meerv. Ook eene plaats in het water, die, om hare ondiepte, doorwaadbaar is; eene zandbank. In dezen zin heeft het een meerv. Van *on* en *diep.*

ONDIER, z. n., o., *des ondiers*, of *van het ondier*; meerv. *ondieren.* Elk ſchadelijk en verſlindend, ook wel afſchouwelijk en wanſtaltig dier: *een ondier heeft het opgeweten. Maar dier noch ondier kan Gods ſtaande hand ontduiken.* Verſteeg. Dat bij zulk een ondier vergeleken wordt. Vondel, van een voorſpook ſprekende, zegt daarom: *een zucht, dit ondier ingegeven.* Waar H. Schim van de verwoestingen des oorlogs ſpreekt, noemt hij dien geeſsel des menschdoms een *ondier: het leet, waarmee dit ondier is bevrucht.* In den lagen ſtijl, heet men eenen deugeniet *een ondier.* Van *on* en *dier.*

ONDIGT, bijv. n. en bijw., *ondigter, ondigtst.* Niet digt, ijl, lek. Van *on* en *digt.*

ONDOEN, zie *ontdoen.*

ONDOENLIJK, (*ondoenbaar*) bijv. n. en bijw., *ondoenlijker, ondoenlijkst.* Niet doenlijk. Van *on* en *doenlijk.* F. de Haes gebruikt *ondoenbaar.*

ONDOODELIJK, bijv. n. en bijw., *ondoodelijker, ondoodelijkst.* Dat den dood niet veroorzaakt. Doreslaer gebruikt het woord. Van *on* en *doodelijk.* Bij C. Huygens komt *ondood* voor onſterfelijkheid voor, bij Nork. *vndotheit* en *vntodigi.*

ON-

ONDOORBOORLIJK, bijv. n. en bijw., *ondoorboorlijker*, *ondoorboorlijkst*. Waar men niet doorboren, doordringen kan. Bij HOOFT. Van *on* en *doorboorlijk*.

ONDOORGANKELIJK, (*ondoorgangelijk*) bijv. n. en bijw., *ondoorgankelijker*, *ondoorgankelijkst*. Waardoor men niet gaan kan. Van *on* en *doorgankelijk*.

ONDOORGRONDELIJK, bijv. n. en bijw., *ondoorgrondelijker*, *ondoorgrondelijkst*. Dat niet te doorgronden is. Van *on* en *doorgrondelijk*.

ONDOORKOMELIJK, bijv. n. en bijw., *ondoorkomelijker*, *ondoorkomelijkst*. Hetwelk men niet doorkomen kan. Van *on* en *doorkomelijk*.

ONDOORREDDELIJK, bijv. n. en bijw., *ondoorreddelijker*, *ondoorreddelijkst*. Waar men zich niet doorredden kan: *met een ondoorreddelijk oorlogh*. HOOFT. Van *on* en *doorreddelijk*, van *doorredden*.

ONDOORREISBAAR, bijv. n. en bijw., *ondoorreisbaarder*, *ondoorreisbaarst*. Waar men niet doorreizen kan: *dat zeer veele weeghen onderreisbaar waaren*. HOOFT. Van *on* en *doorreisbaar*.

ONDOORSCHIJNEND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet doorschijnend. Van hier: *ondoorschijnendheid*. Van *on* en *doorschijnend*.

ONDOORWAADBAAR, bijv. n. en bijw., *ondoorwaadbaarder*, *ondoorwaadbaarst*. Waardoor men niet waden kan: *eene ondoorwaadb're zee*. M. L. Van *on* en *doorwaadbaar*.

ONDOORWORSTELBAAR, bijv. n. en bijw., *ondoorworstelbaarder*, *ondoorworstelbaarst*. Dat door worstelen niet ontgaan kan worden: *van d'ondeurworstelbaare noodt*. HOOFT. Van *on* en *doorworstelbaar*.

ONDOORZIGTBAAR, bijv. n. en bijw., *ondoorzigtbaarder*, *ondoorzigtbaarst*. Waardoor men bezwaarlijk zien kan: *de sluijer moet ondoorzichtbaar zijn*. A. LOOSJES Van *on* en *doorzichtbaar*.

ONDOORZOEKELIJK, bijv. n. en bijw., *ondoorzoekelijker*, *ondoorzoekelijkst*. Dat niet doorzocht kan worden. Van *on* en *doorzoekelijk*.

ONDRAAGBAAR, bijv. n. en bijw., *ondraagbaarder*, *ondraagbaarst*. Dat niet gedragen kan worden. *Ondragelijk* heeft wel dezelfde beteekenis, doch wordt in eenen oneigenlijken zin alleen genomen, voor zeer moeijelijk:

een ondragelijke last. En wert veel leets ondragelijk. Poot. Van hier: *ondragelijkheid.* Van *on* en *draagbaar, dragelijk.* Wijders: *ondraagzaam*, ook *ongedraagzaam.*

ONDRAGELIJK, Zie *ondraagbaar.*

ONDRINKBAAR, bijv. n. en bijw., *ondrinkbaarder, ondrinkbaarst.* Dat zich niet drinken laat. Van *on* en *drinkbaar.*

ONDUCHTIG, bijv. n. en bijw., *onduchtiger, onduchtigst.* Niet duchtig: *bij gebreeke van welke zulke verſchenkingen ondugtig waren.* Idsinga. (Selwerder Landr.) Van *on* en *duchtig.* Misſchien ſpelt men beter *dugtig, ondugtig*, als komende niet van *duchten*, maar van *dogen, deugen.* Bij Kil. komt nog voor *ondocht* (*ondogt*) eene ſoort van visch, die niet veel *deugt.* Elders hoort men nog: *dat is een ondugd*, voor een *ondeugd.*

ONDUIDELIJK, bijv. n. en bijw., *onduidelijker, onduidelijkst.* Dat niet duidelijk is. Van *on* en *duidelijk.*

ONDUITSCH, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet duitsch: *een onduitsch woord. Maer, die u Onduitsch hiet, zou die uw vriend ook zijn?* Dr Deer. Van *on* en *duitsch.*

ONDULDELIJK, bijv. n. en bijw., *onduldelijker, onduldelijkst.* Het welk men niet dulden kan. Van *on* en *duldelijk.* — *Onduldig*, dat bij Doresl. voorkomt, voor *ongeduldig*, is niet geduldig.

ONDUURZAAM, bijv. n. en bijw., *onduurzamer, onduurzaamst.* Dat niet duurzaam is. Bij Doresl. vindt men *ondurig*, dat niet duurt. Van *on*, *duurzaam* en *durig.*

ONECHT, bijv. n. en bijw. *onechter, onechtst.* Niet overeenkomſtig met de huwelijks wetten: *onechte dochter.* Fig., valsch, onzuiver: *onechte ſteenen. Onechte dichters.* Poot. Van *on* en *echt.* Van hier: *onechtelijk; onechteling.*

ONECHT, z. n., m., *des onechts*, of *van den onecht*; zonder meerv. Oneerlijke zamenleving buiten een wettig huwelijk: *in onecht leven. Kinderen, in onecht geteeld.* Van *on* en *echt.* Voor *onecht* zeiden de ouden ook *onee, onehe.*

ONEDEL, bijv. n. en bijw., *onedeler, onedelst.* Niet edel: *hij huwde eene dochter uit een onedel geſlacht.* Door voortreffelijke eigenſchappen van anderen niet on-

der-

derſcheiden: *onedele metalen*, alle metalen, behalve goud en zilver. Bij VOND. komt *onedeler metalen* voor. Van *on* en *edel*. Zam.: *onedelmoedig*, *onedelaardig*. POOT.

ONEENDRAGTIG, bijv. n. en bijw., *oneendragtiger*, *oneendragtigst*. Tweedragtig. Van *on* en *eendragtig*. HOOFT bezigt dit woord.

ONEENIG, bijv. n. en bijw., *oneeniger*, *oneenigst*. Twistig, niet eens in gevoelens en neigingen zijnde. Men gebruikt het meest als een bijwoord: *oneenig zijn*. *Met elkander oneenig leven*. *Zij werden het zeer oneenig*. Van hier: *oneenigheid*. Van *on* en *eenig*.

ONEENPARIG, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Niet eenparig. Van hier: *oneenparigheid*. Van *on* en *eenparig*.

ONEENS, (HOOFT ſpelt *oneensch*, dat niet na te volgen is) bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet eens: *wij zijn het hierin oneens*. *Zij zijn het oneens met de regering*. *Oneens worden*, oneenig worden. Van *on* en *eens*.

ONEENSTEMMIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet eenſtemmig: *heiren, in tong en zeden oneenſtemmigh*. HOOFT. Van *on* en *eenſtemmig*.

ONEENZIJDIG, bijv. n. en bijw., *oneenzijdiger*, *oneenzijdigst*. Niet eenzijdig: *in het ſtuk van Godtsdienst was hij zeer oneenzijdigh*. G. BRANDT. Van *on* en *eenzijdig*.

ONEER, z. n., vr., *der*, of *van de oneer*; zonder meerv. Gemis van eer, of van het gunſtige oordeel, hetwelk anderen over ons gedrag vellen. Dikwijls gebruiken wij het als eene verzachting, voor ſchande: *zijnen ouders oneer aandoen*. Bij OTFRID. en NOTK. *unera*, *unerî*; bij welken het ook oneerbaarheid en onbeſchaamdheid te kennen geeft. Van *on* en *eer*.

ONEERBAAR, bijv. n. en bijw., *oneerbaarder*, *oneerbaarst*. Dat met een kuisch en eerbaar gedrag ſtrijdt: *in een oneerbaar gewaad verſchijnen*. Van hier: *oneerbaarheid*, *oneerbaarlijk*. Van *on* en *eerbaar*.

ONEERBIEDIG, bijv. n. en bijw., *oneerbiediger*, *oneerbiedigst*. Zonder eerbied. Van hier: *oneerbiedigheid* (*oneerbiedenis*) bij HOOFT, Van *on* en *eerbiedig*.

ONEERGIERIG, bijv. n. en bijw., *oneergieriger*, *oneer-*

eergierigst. Niet eergierig. Van hier: *oneergierigheid*. Van *on* en *eergierig*.

ONEERLIJK, bijv. n. en bijw., *oneerlijker*, *oneerlijkst*. Die tegen de wetten van eerbare kuischheid handelt; hoerachtig: *een oneerlijk vrouwmensch*. In dat gedrag gegrond; *oneerlijke reden*. Strijdig met de denkbeelden van burgerlijke eer: *eene oneerlijke hantering drijven*. *Eenen oneerlijken dood ondergaan*. Diefachtig: *gij denkt, dat ik oneerlijk daarin gehandeld heb*. Van hier: *oneerlijkheid*. Van *on* en *eerlijk*.

ONEERZUCHTIG, bijv. n. en bijw., *oneerzuchtiger*, *oneerzuchtigst*. Niet eerzuchtig. Van *on* en *eerzuchtig*.

ONEETBAAR, bijv. n. en bijw., *oneetbaarder*, *oneetbaarst*. Het welk men niet eten kan. Van *on* en *eetbaar*.

ONEFFEN, bijv. n. en bijw., *oneffener*, *oneffenst*. Hobbelig: *op eenen oneffenen weg rijden*. Ruw, niet wel-voegend, ongeschikt; *men hoort er geen oneffen woord*. Geen effen getal uitmakende: *ik raad oneffen*. *Ik zal u de oneffene stuivers afkorten*. Niet vereffend, ongesloten: *wij hebben nog eene oneffene rekening*. Van hier: *oneffenheid*. Van *on* en *effen*. Zie *oneven*.

ONEIGEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet eigen, dat niet voegt of past: *mijd oneigene woorden*. *Het overtuigt gemoedt vind zelfs zijn doen oneigen*. VERSTEEG. Van hier: *oneigenheid*, *oneigenlijk*, *oneigenlijkheid*. Van *on* en *eigen*.

ONEINDELIJK, (*onendelijk*), bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder ophouden: *het huilt onendelick*. HUYGENS. Zeer veel: *ik ben u oneindelijk verpligt*. Van hier: *oneindelijkheid*, Van *on* en *eindelijk*.

ONEINDIG, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat geen einde heeft. Van *on* en *eindig*. Van hier *oneindigheid*, *oneindiglijk*. Zamenstell.: *oneindigmaal*.

ONERFELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet geerfd wordt, of kan worden. Van *on* en *erfelijk*.

ONERGERLIJK, bijv. n. en bijw., *onergerlijker*, *onergerlijkst*. Dat niet ergert. Van *on* en *ergerlijk*.

ONERKENTENIS, z. n., vr., *der*, of *van de onerkentenis*; zonder meerv. Het tegendeel van erkentenis. Bij VOND. komt het voor. Van *on* en *erkentenis*.

ON-

ONERVAREN, bijv. n. en bijw., *onervarener*, *onervarenst*. Geene ervaring hebbende. Van *on* en *ervaren*. Hiervan: *onervarenheid*, *onervarenlijk*, bij HOOFT.

ONEVEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat geen even getal uitmaakt; zoo ook *onevenheid*. Van *on* en *even*. Zam.: *onevenmatig*, *onevenredig*, *onevenrediglijk*. HOOFT gebruikt het voor ongelijk: *met oneve keel*. Ook zegt men *oneffen*.

ONFATSOENLIJK, bijv. n. en bijw., *onfatsoenlijker*, *onfatsoenlijkst*. Niet fatsoenlijk, onbeschoft: *onfatsoenlijke menschen*. In dat gedrag gegrond: *eene onfatsoenlijke bejegening*. *Dat is onfatsoenlijk groot*, zeer groot. Van hier: *onfatsoenlijkheid*, waarvoor ook *onfatsoen* in gebruik is. Van *on* en *fatsoenlijk*.

ONFEILBAAR, bijv. n. en bijw., *onfeilbaarder*, *onfeilbaarst*. Die niet dwalen kan: *men heeft den Paus voor onfeilbaar gehouden*. Gewis, waarin geene dwaling is: *Gods woord is de onfeilbare waarheid*. Zeker, dat maar alle zedelijke mogelijkheid geschieden moet; in welken zin het tegendeel *feilbaar* niet gebruikt wordt: *hij zal onfeilbaar komen*. Van hier, in den eersten zin: *onfeilbaarheid*. Van *on* en *feilbaar*. Het verouderde naamw. *onfeil*, het tegendeel van feil, vindt men bij HUYGENS: *sult ghij deel aen de feilen ende onfeilen hebben*.

ONFORMELIJK, bijv. n. en bijw., *onformelijker*, *onformelijkst*. Verouderd woord in den zin van ongeschikt: *so mach dese parabel niet onformelijc alsō verstaen worden*. D. P. ENCHIRID. Van *on* en het verouderde *formelijk*.

ONFRAAI, bijv. n. en bijw., *onfraaijer*, *onfraaist*. Niet fraai, onaangenaam. Van *on* en *fraai*.

ONGAAF, bijv. n. en bijw., *ongaver*, *ongaafst*. Het tegendeel van gaaf: *die boom is ongaaf*. *Die nimmer pen noch lippen iets ongaefs laet ontglippen*. DE DECK. Van *on* en *gaaf*. *Ongaaf* is ook een z. n., beteekenende eene niets deugende gift: *sijn gift is maer vergift en ongaef sijne gaef*. H. DE GR. Van *on* en *gaaf*, eene gift.

ONGAAR, bijv. n. en bijw., *ongaarder*, *ongaarst*. Niet gaar. Van *on* en *gaar*.

ONGAARN, (*ongeern*) bijw. Niet graag. Van *on* en *gaarn*.

ONGALIJK, (*ongadelijk*, bij KIL. *ongaeijelick*) bijv. n. en bijw., *ongalijker*, *ongalijkst*. Die zich niet ſchikken wil: *een ongalijk mensch*. Dat niet past, niet betaamt. Van hier noemt J. CATS onderdrukking van armen *een ongalik werk*. Dezelfde noemt eene onfraaije tronie *een ongalik weſen*. VOND. vertaalt *vicina non habilis Lyco* door eene geburin, die *ongalijk* is voor Lijkus Hiervan *ongalijkheid*: *mits d' ongaalijkheid* (moeijelijkheid) *der weegen*. HOOFT. Van *on* en *gadelijk*, *galijk*.

ONGANGBAAR, bijv. n. en bijw., *ongangbaarder*, *ongangbaarst*. Dat niet in omloop is: *ongangbaar geld*. Van *on* en *gangbaar*.

ONGANS, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Van eene zekere ziekte der ſchapen gebruikt men dit woord: *de halve kudde is ongans*. Zie *gansch*. KIL. verklaart het: *non integer*, *corinſotus*, *male ſanus*. EV. WASSENBERCH, brengt (*taalk. Bijdrag.*) een voorbeeld bij van *ongans* bij *Kind* gevoegd. Ook noemt men, volgens denzelven, in Friesl., de nageboorte eener Koe *het ongans*.

ONGASTVRIJ, bijv. n. en bijw., *ongastvrijer*, *ongastvrijst*. Niet gastvrij. Van *on* en *gastvrij*.

ONGEBAARD, bijv. n. zonder trappen van vergrooting. Die geenen baard heeft: *verſchoom dien ongebaerden knaap*. VOND. Van *on* en *gebaard*.

ONGEBANDIG, bijv. n. en bijw., *ongebandiger*, *ongebandigst*. Die aan geene banden ligt, wild, los: *wilt ende onghebandich*. DORESL. Van *on* en *gebandig*, dat niet in gebruik is.

ONGEBEELD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Waarop geene beelden geſneden of gedreven zijn. Van *on* en *gebeeld*.

ONGEBEURLIJK, bijv. n. en bijw., *ongebeurlijker*, *ongebeurlijkst*. Dat niet gebeurt, niet gebeuren kan: *anders is dat ongebeurlijk*. HOOOSTR. Van *on* en *gebeurlijk*.

ONGEBIEDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *gebiedelijk*. Dat niet geboden kan worden: *'t Gunt bij de aangeboren wet werd verboden*, *is onghebiedelick*. H. DE GR.

ONGEBLOEMD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet gebloemd: *ongebloemde ſtoffen*. Oneig.: *ongebloemde woorden*. VOND.

ONGEBONDEN, bijv. n. en bijw., *ongebondener*, *ongebondenst*. Eigenlijk niet gebonden: *met ongebonden haar*.

haar. Fig., die zich aan geene wetten en goede zeden verbindt: *dus is elk verhougt, maer niemant ongebonden.* N. VERSTEEG. *Een ongebonden leven leiden.* Door geene beperking gebonden: *ik ben er nog ongebonden aan. Eene ongebonden rede*, niet volgens de regelen der dichtkunst zamengesteld. Van hier: *ongebondenheid*, een los, ongebonden levensgedrag. Van *on* en *gebonden.*

ONGEBOREN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Nog niet geboren: *als hadden ze ongeboren in 's moeders lijf elkaer den oorelog gezworen.* HOOGVL. Niet wel geboren, niet van adel; *ongeboortigh* bij KIL.

Ne hadden die moggenste en tie beste
Enen ongheboren Jonghelinc
Niet ghegheven, om gheen dinc.
M. STOKE. Van *on* en *geboren.*

ONGEBREKKELIJK, bijv. n. en bijw., *ongebrekkelijker*, *ongebrekkelijkst.* Zonder feilen, zonder behoeften. Van *on* en *gebrekkelijk.*

ONGEBROKEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet gebroken, heel: *het glas viel en bleef ongebroken.* Overdragt.: *maar de ghemeenschap blijft evenwel onghebroken.* H. DE GR. Van *on* en *gebroken.*

ONGEBRUIK, z. n., o., *des ongebruiks*, of *van het ongebruik*; zonder meerv. Ongewoonte: *dat is reeds lang in ongebruik geraakt.* Nutteloosheid: *te ongebruik maken. Haer droevigh onghebruijck.* C. HUYG. — K. VAN MANDER schijnt het, ergens, te nemen voor een ongewoon onheil; *gij kont langer qualijck door zulck ongebruijck meer staende blijven.* Van *on* en *gebruik.* In de dagelijksche taal zegt men gemeenlijk *onbruik.* Van hier: *ongebruikelijk.*

ONGEBUST, bijv. n. zonder trappen van vergrooting. Zonder lijkbus, in geene lijkbus bewaard:

Nu Civilis agterneeven
Hunne lijken, ongebust,
Ter verzek'ring van hun rust,
Zerk: in stee van keistaen geeven. M. L.

Van *on* en *gebust*; van *bus.*

ONGEDAAN, bijv. n. en bijw., *ongedaner*, *ongedaanst.* Niet gedaan; zonder trappen van vergrooting: *dat is nog eene ongedane zaak.* Niet schoon, bleek, ziekelijk uitziende; met trappen van vergrooting: *op dat haar'*

on-

ongedaante trony, beſcheenen van zoo helderè ſtraalen, zich darre ontdekken. HOOFT. Van *on* en *gedaan.*

ONGEDACHTIG, bijv. n. en bijw., *ongedachtiger, ongedachtigst.* Niet gedachtig. Van *on* en *gedachtig.*

ONGEDIENSTIG, bijv. n. en bijw., *ongedienſtiger, ongedienſtigst.* Niet gedienſtig. Van hier: *ongedienſtigheid.* Van *on* en *gedienſtig.*

ONGEDIERTE, z. n., o., *des ongediertes*, of *van het ongedierte*; het meerv. is buiten gebruik. Schadelijk gedierte: *'t woedend ongediert ten deel te ſtaen.* J. DE HAES. Men gebruikt het meest van gekorvene diertjes, voor zoover zij aan het gewas enz. nadeel toebrengen: *een vermenginge van ongedierte.* BYBELV. Van *on* en *gedierte.*

ONGEDOOGZAAM, bijv. n. en bijw., *ongedoogzaamer, ongedoogzaamst.* ſtraf. Van hier: *ongedoogzaamheid.* Van *on* en *gedoogzaam.* *Ongedoogbaar* of *ongedooglijk* is, het welk men niet gedogen kan.

ONGEDULD, z. n., o., *des ongeduld*s, of *van het ongeduld*; zonder meerv. Het tegendeel van geduld, in zoo ver dit de lijdzame gelatenheid, onder allerlei rampen, aanduidt; zoodat ongeduld het gebrek van die gelatenheid te kennen geeft: *hij deed zich uit ongeduld te kort. Groot ongeduld tooven. Van ongeduld ſterven. Daer ik met ongeduld u ook verbeiden zal.* J. DE HAES. Bij OTFRID. *unthulti.* Van *on* en *geduld.* Van hier: *ongeduldig, ongeduldigheid, ongeduldiglijk.*

ONGEDURIG, bijv. n. en bijw., *ongeduriger, ongeduriget.* Dat kort en onbeſtendig is. Van *on* en *gedurig.* Hiervan: *ongedurigheid.* Ook bezigt men *ongeduurzaam*, dat niet gewoon is lang te duren; *ongeduurzaamheid.* Oudtijds zeide men ook *endurig*: *ondurick van moede.* HOROLOG. ÆTERNÆ SAPIENT.

ONGEDUT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. *Ongedut geld* is, in Gelderland, geld zonder dut of klop. Van *dutten*, dat is deuken, eene deuk inſlaan.

ONGEDWEE, (*ongedweeg*) bijv. n. en bijw., *ongedweer, ongedweest* (*meer ongedwee, zeer — meest ongedwee*). Niet gedwee, in eenen eigenlijken en oneigenlijken zin: *noodzaek de ongedweege wegloopers.* OVERZ. v. HERV. Van hier: *ongedweeheid.* Van *on* en *gedwee.*

ONGEERFDE, z. n., m., *van den ongeërfde*; meerv. *on-*

ongeerfden. Iemand, die, in eene plaats, geene landerijen of vastigheden heeft. Van *on* en *geerfde.* Geldersch woord.

ONGEGOED, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder bezitting van goederen. Van *on* en *gegoed.*

ONGEGROND, bijv. n. en bijw., *ongegronder*, *ongegrondst.* Zonder grond, in eenen figuurlijken zin, dat op geenen goeden grond rust, dat met de waarheid, met den aard der zaak niet overeenkomt: *ongegronde vermoedens koesteren. Zich met eene ongegronde hoop vleijen.* Van *on* en *gegrond.*

ONGEHAARD, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Kaal, zonder haar. Van *on* en *gehaard.*

ONGEHARNAST, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet verzien met een harnas: *wat was 't een ſtout beſtaan voor ongeharrenasten.* VONL. Van *on* en *geharnast.*

ONGEHEISTERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Ongeroost: *ongeheisterd brood.* Van *heisteren*; van het oude *eit*, vuur.

ONGEHOORND, (*ongehorend*) bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Dat geene horens heeft. Van *on* en *gehoornd*, *gehorend.*

ONGEHOORZAAM, bijv. n. en bijw., *ongehoorzamer*, *ongehoorzaamst.* Niet gehoorzaam, en daarin gegrond. Van hier: *ongehoorzaamheid*, en het oude werkw. *ongehoorzamen*, bij J. DE BRUNE. Van *on* en *gehoorzaam.*

ONGEHOUDENIS, z. n., vr., *der*, of *van de ongehoudenis*; zonder meerv. Geene verpligting om tot iets gehouden te zijn: *onder verding van ongehoudenis.* HOOFT. Van *on* en *houden.*

ONGEHUIFD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet gehuifd: *met ongehuifde pruick.* VOND. Van *on* en *gehuifd.*

ONGEKERSTEND, zie *ongekristend.*

ONGEKOUST, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder kouſen: *ongekouste beenen.* J. DE BRUNE. Van *on* en *gekoust.* Hiervoor zegt BOGAERT *ongehoosd.*

ONGEKREUKT, bijv. n. en bijw., *ongekreukter*, *ongekreuktst.* Glad, zonder kreuken. Men gebruikt het

meest in eenen oneigenlijken zin, voor zuiver: *de waarheid ongekreukt bewaren. Met ongekreukt geweten.* H. SCHIM. *Mijne ongekreukte trouw.* L. TRIP. Van *on* en *gekreukt.*

ONGEKRISTEND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet gekristend, ongedoopt, nog tot het heidendom behoorende: *langs de kaecken der ongechristenden.* VOND. Hiervoor zeide men, oudtijds, *ongekerſtend: al wie ongekerſtent was.* KL. KOLYN. Van *on* en *gekristend.*

ONGEKUIFD, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Van *on* en *gekuifd*; van *kuif.* Zonder kuif. *Een ongekuifde Vogel.*

ONGEKUISCHT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *gekuischt*, van *kuiſchen.* Ongezuiverd, ſlordig: *ongekuischte taal.* Zie *kuisch* en *kuiſchen.*

ONGEL, z. n., *des ongels*, of van het ongel; zonder meerv. Het vet van ſlagtbeesten, en vooral, wanneer het tot noodig gebruik geſmolten is: *het ongel wil niet branden.* VOND. *Haar ongel ſmelt in olij.* BÓGAART. In vele oorden van Nederland zegt men ook *de ongel. Van den ongel* vindt men bij HUYGENS. Van hier: *ongelig, ongeligheid.* Zamenſtell.: *kaarsongel* enz. Het woord ſchijnt met het lat. *ungere* en *unguentum* verwant te zijn.

ONGELAAT, z. n., o., *des ongelaats*, of *van het ongelaat*; zonder meerv. Die woeste houding van het lijf, chaam en wilde trekken in het aangezigt, waardoor men de ſlechtheid van het hart naar buiten vertoont: *ſchuwt dit ongelaet.* VOND.

— — — *Afrukken, villen en verſlinden.*
Zoo ſtapt de Keizer voor, en naer dit ongelaet
Des meesters weet de knecht ook zijn gelaet te ſchicken.
VOND.

De losheyt, en onguere praet,
En ander dertel ongelaat
Dient ingetoomt. J. CATS.

Van *on* en *gelaat.* Van hier: *ongelatig: verleer ſtarrig zijn: weest niet zoo ongelatigh.* VOND. In welke plaats de dichter, echter, het ſchijnt te nemen voor traagheid van gelaat. In den eerſten ſterken zin gebruikt het

DE BRUNE: *leestigh en onghelatigh te wezen.*. Voorts: *ongelaten*, niet gelaten, die zijne onbezadigdheid en ongeduld, in tegenſpoeden, naar buiten vertoont; *ongelatenheid.*

ONGELD, z. n., o., *des ongelds*, of *van het ongeld*; meerv. *ongelden.* Lasten of ſchattingen, die op vaste goederen liggen: *ik moet van dat land drie gulden aan ongeld betalen.* In de middeleeuwen *ungelta.* ADELUNG leidt de laatſte helft van dit woord niet van *geld* af, maar van *gelden*, dat, oudtijds, beteekende ſchuldig zijn om iets te doen of te betalen.

Ongeld zoude, dan, zijn eene uitgaaf, waartoe men, eigenlijk, niet verpligt is, maar die ons afgedwongen wordt. Het is uit de middeleeuwen, trouwens, bekend, hoe, bij de naauw beperkte magt der Landheeren, bijna alle ſchattingen verzoekswijze gevorderd, en vrijwillig opgebragt werden. Men noemde, daarom, dezelve in het lat. *precariæ.* In vele oorden van Duitschland, noemt men zulke ſchattingen nog *onplig-ten.*

ONGELEERD, bijv. n. en bijw., *ongeleerder*, *ongeleerdst.* Ongeoefend, onwetend; in het bijzonder geene geleerde kennis bezittende. Van hier het zelfſt. naamw.: *ongeleerde.* Van *on* en *geleerd*; waarvan: *ongeleerdelijk*, *ongeleerdheid.*

ONGELEGEN, bijv. n. en bijw., *ongelegener*, *ongelegenst.* Niet gelegen, niet bekwaam: *op eenen ongelegenen tijd komen. Het komt mij nu ongelegen.* Kwalijk gelegen: *die plaats is zeer ongelegen, om er te komen.* Van hier: *ongelegenheid.* Van *on* en *gelegen.*

ONGELETTERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet geletterd, ongeleerd. Van *on* en *geletterd.*

ONGELIGCHAAMD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder ligchaam: *een ongelichaamt wezen.* VOND. Van *on* en *geligchaamd.*

ONGELIJK, bijv. n. en bijw., *ongelijker*, *zeer ongelijk.* Niet effen, hobbelig: *op eenen ongelijken weg rijden.* Niet even dik of dun: *het garen is ongelijk geſponnen.* Verſchillend, niet gelijk: *hij is zijnen meester ongelijk. In majeſteit en macht al t'ongelijck.* VOND. *In ongelijke maat. Dat is een ongelijk paar.* Men gebruikt het

ook als een verſterkend woordje, bij den vergelijkenden trap, doch ſlechts als een bijw.: *mijn hond is ongelijk leezer dan de uwe.* Van *on* en *gelijk.* Van hier: *ongelijkelijk: mijn verlies is ongelijk minder.* — *Ongelijkenis*, bij VOND., *ongelijkheid.* Zamenſtell.: *ongelijkmatig, ongelijkvormig, ongelijvormigheid.* Bij C. HUYGENS vindt men een bedr. w. *ongelijken: hier in zijn wijt ongheliicken.*

ONGELIJK, z. n., o., *des ongelijks*, of *van het ongelijk*; meerv. *ongelijken.* Eene handelwijs, die met de billijkheid en algemeene menſchenliefde niet overeenkomt; eene verzachtende uitdrukking voor onregt: *zoo doet gij mij groot ongelijk.* POOT. *Hij kan alle ongelijk vergeven.* H. SCHIM. *Hoe het Bijl en Bondelrecht 's Lants ongelijken juist beſlecht.* POOT. *Dat u de toegedreven' ongelijken in den moedt ſteeken.* HOOFT. Het heeft ook nog eene zachtere beteekenis; te weten die van dwaling: *ik heb ongelijk. Iemand in het ongelijk ſtellen. Ik moet u ongelijk geven. Gij hebt geen ongelijk dat te eiſchen.* Van *on* en *gelijk.*

ONGELOOF, z. n., o., *des ongeloofs*, of *van het ongeloof*; zonder meerv. Het tegendeel van geloof. Men gebruikt het, echter, in eenen bepaalderen zin; te weten, dan eens in de beteekenis van eene geneigdheid, om de vervulling van Gods beloften, op grond van Deszelfs getuigenis alleen, te verdenken; dan eens van eene geſteldheid, waardoor men alle goddelijke uitſpraken en verzekeringen in twijfel trekt, of eene overhelling tot onderdrukking van die goddelijke waarheden, die in vloed op ons hart konden maken; eindelijk, van een moedwillig opzet, om de geopenbaarde waarheid der H. ſchrift voor onwaarachtig te houden. Van *on* en *geloof.* Reeds bij OTFR. *ungiloube.* Van hier: *ongelovig, een ongeloovige, ongeloovigheid, ongeloofbaar, ongeloofelijk, ongeloofelijkheid.* Zamenſtell.: *ongeloofwaardig*

ONGELUID, z. n. o., *des ongeluids*, of *van het ongeluid*; zonder meerv. Dat zeer hard luidt, ſterker dan *wangeluid: in zulk een gruwzaem ongeluit.* VOND. *een bijſter ongeluit is.* HOOGSTR. Van *on* en *geluid.*

ONGELUK, z. n., o., *des ongeluks*, of *van het ongeluk*; meerv. *ongelukken.* Het tegendeel van geluk

omſtandigheden, waardoor iets mislukt, en men tot zijn voornemen niet kan komen: *bij ongeluk ontmoette mij de bandrekel, die het huis bewaarde. Bij ongeluk*, zeer zelden, *de waarheid zeggen.* Een zamenloop van nadeelige omſtandigheden, welke wij, voorheen, niet zagen of verhinderen konden: *het is een ongeluk: vergeef het mij. Bij ongeluk ſloeg er de vlam in. Hij heeft een ongeluk gehad*, hij heeft iemand, in een tweegevecht, dood geſtoken. *Zij heeft een ongeluk gehad*, een onecht kind gehad. Eene zaak, waardoor onze toeſtand aanmerkelijk verergert; met den ganſchen zamenloop der dingen, die ons ongelukkig maken: *een ongeluk beleven. Een ongeluk komt zelden alleen. Voor vele ongelukken bewaard worden.* Van *on* en *geluk.* Voor *ongeluk* zegt RODENB. eenmaal *onluk*: *die onlucken hadden.* In den zwabenſp. *ungelüke.* Van hier: *ongelukkelijk, ongelukkig, ongelukkiglijk, ongelukzaam*, veroud. woord.

NGEMAAKT, bijv. n. en bijw., *ongemaakter, ongemaaktst.* Dat nog niet gemaakt is; zonder vergrooting. Ook ongezocht, natuurlijk; met trappen van vergrooting. Van *on* en *gemaakt.* Van hier: *ongemaaktheid.*

NGEMAAND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting: niet door de maan verlicht: *in de doncker-ſte en ongemaente nachten.* VOND. Van *on* en *maan. Ongemaand* is ook niet over ſchulden aangeſproken; van *manen.*

NGEMAK, z. n., o., *des ongemaks*, of *van het ongemak.* In het gemeen al dat geen, hetwelk ons het gemak en genoegen beneemt: *ook groeit der armen ongemak.* POOT. *Hier vreest men min voor leet en ongemakken.* POOT. In het bijzonder, wordt het van allerlei ſoort van dingen gebezigd, die dat genoegen wegnemen: *hij heeft ongemak onder de kleeren*, luizen. *Ongemak op het hoofd*, een zeer hoofd, *hebben. Ik heb een ongemak aan den voet*, eene ongeſteldheid. Ongeval: *de reis zonder ongemak volbrengen.* Twist: *ongemak met elkander maken.* Moeijelijkheid: *veel ongemak in den winter uitſtaan. Iemand ongemak veroorzaken.* Zwaarigheid: *hij kwam daardoor in ongemak. Ik wil er geen ongemak met den ſchout over hebben.* Van *on* en *gemak*, en hier: *ongemakkelijk*, het welk men met geen ge-

mak gebruiken kan; zwaar, moeijelijk; gemelijk, grijnig — *ongemakkelijkheid*.

ONGEMAKKELIJK, zie *ongemak*.

ONGEMANIERD, bijv. n. en bijw., *ongemanierder*, *ongemanierdst*. Onbeleefd, onheusch, ongeschikt. Van hier: *ongemanierdheid*. Van *on* en *manier*.

ONGEMANTELD, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting: Van *on* en *gemanteld*. Zonder mantel.

ONGEMASKERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder masker. Van *on* en *gemaskerd*.

ONGEMEEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. In zijnen aard voortreffelijk: *is dat niet ongemeens?* POOT. *Hij was van eene ongemeene dapperheid. Dat strekt mij tot een ongemeen genoegen. Met eenen ongemeenen smaak heb ik dat stuk gelezen. Voor den ongemeenen schijn.* DE DECK. *Boeken, mij door uw ongemeene gunst geschonken.* POOT. Nog meer gebruikt men het, in den vertrouwelijken stijl, als een bijwoord van versterking, voor zeer groot, *ik heb die reisie met ongemeen veel vermaak gedaan. Het was er ongemeen prachtig*. Van *on* en *gemeen*. Van hier: *ongemeenheid*, *ongemeenzaam*, bij HOOFT.

ONGEMIJTERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder mijter: *zal Larga 't hoofd naars mans doen ongemijterd gaen?* DE DECK. Van *on* en *gemijterd*.

ONGEMOED, z. n., o., *des ongemoeds*, of *van het ongemoed*; zonder meerv. Het tegendeel van gemoed, zonder dit woord het geweten en de verpligting, kennis ontstaande, aanduidt: *hoe zij bij allerlei manieren zochten te koomen tot hun voorneemen, 't waere tegemoeds ofte angemoede.* HOOFT. Van *on* en *gemoed*. *Ongemoed* is ook een bijv. n. en bijw., voor kleinmoedig: *met een hert, ongemoedt en d'oogen tranig.* K. VAN MAND. *Hoe dus ongemoet?* DE DECK. Anders *ongemoedigheid*, waarvan *ongemoedigheid* bij KILIAAN.

ONGEMUTST, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Van *on* en *gemutst*. Zonder muts.

ONGENAAKBAAR, bijv. n. en bijw., *ongenaakbaarder*, *ongenaakbaarst*. Niet te genaken, anders ook *genakelijk*. Van *on* en *genaakbaar*.

ONGENAAM, zie *onaangenaam*.

ONGENADE, z. n., vr., *der*, of *van de ongenade*; zonder meerv. Ongenoegen van eenen meerderen tegen eenen minderen: *bij zijnen heer in ongenade vallen. Men dwong hen op straf van ongenade. Zij moesten zich op genade of ongenade overgeven. s' Koninx ongenaade voor te koomen.* HOOFT. *Geveiligt voor 's hemels ongend.* MOON. Figuurlijk: *tegen de ongenade van de lucht beveiligd.* Van *on* en *genade*. Van hier: *ongenadig*, dat vaak voor wreedaardig genomen wordt: *o ongenadig rot!* DE DECK. Waarvan: *ongenadiglijk.*

ONGENEESLIJK, (ook wel *ongeneeshaar*), bijv. n. en bijw., *ongeneeslijker*, *ongeneeslijkst*. Dat niet te genezen is. Van *on* en *geneeslijk*. Van hier: *ongeneeslijkheid.*

ONGENEGEN, bijv. n. en bijw., *ongenegener*, *ongenegenst*. Afkeerig, niet toegedaan. Van hier: *ongenegenheid*. Van *on* en *genegen.*

ONGENEUGELIJK, (*ongenoegelijk*) bijv. n. en bijw., *ongeneugelijker*, *ongeneugelijkst*. Niet geneugelijk. Van *on* en *geneugelijk.*

ONGENEUGTE, (*ongenoegte*) z. n., vr., *der*, of *van van de ongeneugte*; meerv. *ongeneugten*. Verdriet, geen vermaak: *dan dat de poezij ons ondank brouw', den lezer ongeneugt.* POOT. *Wacht 'y wel deze ongenoegt' te stijven.* VOND. Van *on* en *geneugte.*

ONGENOEG, bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet genoeg: *hem komt een tijt van ongenoegh.* C. HUYG. Van *on* en *genoeg.*

ONGENOEGEN, z. n., o., *des ongenoegens*, of *van het ongenoegen*; zonder meerv. Afkeer, hatteer, misnoegen: *laat mij nooit uw ongenoegen meer vergen.* POOT. Van *on* en *genoegen.*

ONGENOOD, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Van *on* en *genood*. Van *nooden*, verzoeken, anders *noodigen*: *ongenoode gasten.* Ook zegt men *ongenoodigd.*

ONGENOEGELIJK, *ongenoegte*, zie *ongeneugelijk* enz.

ONGENOEGZAAM, bijv. n. en bijw., *ongenoegzamer*, *ongenoegzaamst*. Niet genoegzaam, niet bondig, krachteloos. Van *on* en *genoegzaam*. Van hier: *ongenoegzaamheid.*

ONGENOT, z. n., o., *des ongenots*, of *van het ongenot*; zonder meerv. Ophouding van genot, het mis-

van iets: *federt het ongenot derzelve.* HOOFT. Van *on* en *genot.*

ONGEOORLOOFD, bijv. n. en bijw., *ongeoorloofder, ongeoorloofdst.* *Niet geoorloofd.* Van *on* en *geoorloofd.* Van *oorloven.*

ONGEPAALD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet met palen bezet. Van *on* en *gepaald*; van *paal.*

ONGEPAARLD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder paarlen. Wijders zonder een achterwerkje: *die kant is nog ongepaarld.*

ONGEPARUIKT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder paruik. Van *on* en *geparuikt.*

ONGEPIJND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Ongeperst, niet gepijnd: *ongepijnde honig.* Van *on* en *gepijnd.*

ONGEPLEKT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder plekken. Van *on* en *geplekt.*

ONGEPLUIMD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder pluimen, zonder veren: *ongepluimde kieckens.* VOND. Van *on* en *gepluimd.*

ONGEREED, bijv. n. en bijw., *ongereeder, ongereedst.* Niet gereed, onbereid. Van *on* en *gereed.* Voorts: *ongereedelijk*, tragelijk, *ongereedheid.*

ONGEREGELD, bijv. n. en bijw., *ongeregelder, ongeregeldst.* Die zich aan geene voorschriften bindt, los, en daarin gegrond: *een ongeregelde jongen. Een ongeregeld leven leiden. Ongeregelde hartstogten.* Van *on* en *geregeld.* Van hier: *ongeregeldheid.*

ONGEREGT, bijv. n. en bijw., *ongeregter, ongeregtst.* Onregtvaardig, goddeloos, en in dat geltel gegrond. Men vindt dit woord, in dien tweederlei zin, in de OVERZ. VAN DEN BYB. Hedendaags is *ongeregtig* (waarvan *ongeregtigheid* en *ongeregtiglijk*) nog in gebruik. Van *on* en het oude *geregt.*

ONGEREGT, (*ongerigt*) z. n., o., *des ongeregts*, of *van het ongeregt*; het meerv. is niet gebruikelijk. Een naam, oudtijds, gegeven aan het *Heimaal* of *Hegemaal*, eene manier van regtspleging, in oude tijden, in Overijsfel en andere Vaderlandsche oorden gehouden. Men meent, dat deze vierschaar den naam van *ongeregt* ontvangen heeft, omdat het over *ondaden*, die in een gewoon geregt niet behoorden gevonnisd te worden, eene uit-

uitſpraak deed. Dit *Heimaal* of *Ongeregt*, toch, was, eigenlijk, een hoog geregt, dat over groote misdaden, aan lijf en leven ſtrafbaar, gehouden werd; zoodat men, naar het beſluit van DAVID VAN BURGUNDIE, niemand, over bekende wonding zelfs, voor deze vierſchaar dagvaarden mogt. Van *on* en *geregt*.

ONGERIJF, (*ongerief*) z. n., o., *des ongerijfs*, of *van het ongerijf*; zonder meerv. Ongelegenheid: *daardoor lijd ik een groot ongerijf. Iemand ongerijf aandoen. Dat ja de blinde man ook ſonder ongerief de ſaken rechten kan.* J. CATS. *Maer heur raedt is voor uw jongkheit ongerief.* POOT. Van *on* en *gerijf*. Van hier: *ongerijfbaar*, bij HOOFT, *ongerijfelijk*, *ongerijfelijkheid*, *ongerijfzaam*.

ONGERIJMD, bijv. n. en bijw., *ongerijmder*, *ongerijmdst*. Dat aan het einde der regels geenen gelijken klank heeft, waarvoor men, echter, om de dubbelzinnigheid te mijden, altijd *rijmeloos* zegt. *Ongerijmd* gebruikt men, in tegendeel, voor datgene, dat tegen eene bekende waarheid aanloopt, en daaruit voortvloeit: *dat is een ongerijmd voornemen. Een ongerijmd gevoelen. Ongerijmde daden. Wat is er ongerijmder dan zoo te handelen? Mijn leerzucht, niet beſchroomd voor ongerijmden lachter.* VOND. Van *on* en *gerijmd*. Van hier: *ongerijmdelijk*, *ongerijmdheid*.

ONGERUCHT, z. n., o., *des ongeruchts*, of *van het ongerucht*; zonder meerv. Slecht gerucht, kwade naam: *naa 't voorganghen ongerucht*. HOOFT. Van *on* en *gerucht*.

ONGERUST, bijv. n. en bijw., *ongeruster*, *meest*, *zeer ongerust*. Het tegendeel van gerust. Van *on* en *gerust*. Van hier: *ongerustheid*, *ongerustelijk*, *ongerustigheid*. De ouden gebruikten het ook zelfſtandig.

ONGESCHEIDELIJK, bijv. n. en bijw., *ongeſcheidelijker*, *ongeſcheidelijkst*. Verouderd woord, dat niet geſcheiden kan worden: *ongeſcheijdelicke Drievuldigheijt*. BRIEF VAN GR. WILLEM *van* 1222. Van *on* en *geſcheidelijk*, van *ſcheiden*.

ONGESCHIKT, bijv. n. en bijw., *ongeſchikter*, *ongeſchiktst*. Niet geſchikt, die zich niet voegen wil: *een ongeſchikt mensch*. Leelijk, onbetamelijk: *het ſtaat ongeſchikt zoo gekleed te gaan*. Van *on* en *geſchikt*.

ONGESPOORD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder ſporen. Van *on* en *geſpoord*.

ONGESTADIG, bijv. n. en bijw., *ongeſtadiger*, *ongeſtadigſt*. Die nu dus dan anders is, onbeſtendig: *een ongeſtadig mensch*. Wijders, tot zaken betrekkelijk: *ongeſtadige liefde*. *Het is ongeſtadig weer*. Voor dit woord gebruikt VOND. *ongeſtaau*: *ongeſtade menſchen*. Van *on* en *geſtadig*; van *ſtad*, dat is eene vaste plaats. Van hier: *ongeſtadigheid*, *ongeſtadiglijk*. *Ongeſtandig* is ook in gebruik geweest. Voor *ongeſtadig* zeiden de ouden ook *onſtadig*; van hier gebruikt VAN MAND. *onſtadigheid*.

ONGESTALTE, z. n., VI, *der*, of *van de ongeſtalte*; meer. *ongeſtalten*. Zoowel ongeſteldheid der ziel, des gemoeds, als des ligchaams. In het bijzonder, verſtaan er de geneeskundigen eene bedorvenheid in bloed en ſappen door. Van *on* en *geſtalte*. Van hier: *ongeſtaltig*: *ongeſtaltig vleesch*. VOND.

ONGESTELD, bijv. n. en bijw., *ongeſtelder*, *ongeſteldst*. Niet geſteld: *eene ongeſtelde luit*. Oneig., zwak, ongezond: *eene ongeſtelde maag*. Van *on* en *geſteld*. Van hier: *ongeſteldheid*, zwakheid en onſtuimigheid, *ongeſteldste*, bij OUD., voor nereligen toeſtand.

ONGESTUIM, bijv. n. en bijw., *ongeſtuimer*, *ongeſtuimst*. Dat eene ongewone beweging maakt, buijig, ſtormig: *een ongeſtuime golf*. VOND. Van hier: *ongeſtuimig*; *door den ongeſtuimigen plas*. Zoo ook: *een ongeſtuimige toorn*, *eene ongeſtuimige woede*. Hiervoor zegt men ook *onſtuim*: *door onſtuime waterbaren*. BOGAART. *Onſtuimig*, *onſtuimigheid*, *onſtuimiglijk* worden, thands, meest gebruikt.

Het komt van *on* en het verouderde *geſtuim*. Dit *geſtuim* moet, denkelijk, een geraas beduid hebben, hetwelk WACHTER van het zw. *ſtimma*, gedruisch maken, *ſtym*, een woelige hoop volks, afleidt. *On* heeft hier dan, in zamenſtelling, dezelfde kracht als in *onder*, *onweder*, *onhout*, *onkruid*, verſterkende de kracht der beteekenis; zoodat *ongeſtuim* zoo veel is als een gedruisch, dat de gewone maat te buiten gaat. FRISCH brengt het tot eene bron met *ſtom*; zoodat *geſtuim* ſtil, bedaard, *ongeſtuim* het tegendeel zoude zijn. De eerſte afleiding is waarſchijnelijker. Met dit *ſtimma* is ons woord *ſtem* en *ſtommelen*, een dof gedruisch maken, en het lat. *tumultus* vermaagſchapt.

ONGESTURIG, bijv. n. en bijw., *ongeſturiger*, *ongeſturigſt*.

ſturigſt, Hiervoor is ook *onſturig* in gebruik: ongeſtuimig, los, wild: *onſtuurigh weeder.* HOOFT. In Nederduitschland, noemt men dit *onſtuur.* Van hier; *onſturigheid*, *ongeſturigheid: met glimpeloozer voorgeeven, grooter onſtuurigheid, en quaader bekoomst uiterden zich de Roomschgezinden.* HOOFT. *Alwaar ongeſtuirigheden veler gemoederen noch niet bezadight waren,* HOOFT.

Het woord komt, denkelijk, van *on* en *ſturen*, *ſtieren*; iets dat zich niet ligt ſtieren, bedwingen, intoomen laat, KIL. vertaalt, daarom, *onſtuer*, *onſtuyr* door *indomitus*, *ferus.* Hij heeft nog een ander woord *onſtuer*, dat bij hem *mitis*, *placidus* heet. Dit komt van *ſtuur*, *ſtuursch*, *torvus.* Bij CATS komt dat oude *ſtuur* nog voor: *al is het water ſtuer*,

ONGETABBERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Die geenen tabberd aanheeft. Van *on* en *getabberd*,

ONGETAKT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder takken: *ongetakte hertshorens*, Van *on* en *getakt.*

ONGETIJDIG, bij CATS, zie *ontijdig*,

ONGETROUW, bijv. n. en bijw., *ongetrouwer*, *ongetrouwst.* Niet getrouw, die de trouw ſchendt: *onder d'ongetrouwe ſchaer.* POOT. *Een ongetrouwe dienstmeid.* Onwaarachtig: *een ongetrouw verhaal.* Van *on* en *getrouw.* Van hier: *ongetrouwelijk*, *ongetrouwigheid.*

ONGETWIJFELD, bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder twijfel, zekerlijk: *dat ongetwijfelt Batoos dal met heil beſtraelen zal.* POOT.

ONGEVAAR, (*ongeveer*), bijw. Omtrent, bijna: *het beloopt ongevaar tien dukaten. Het is ongevaar zes maanden geleden.* Het ſchijnt, eigenlijk, te kennen te geven niet wel waargenomen, niet naauwkeurig waargenomen; zoo dat het voor *ongewaar* ſtaat. Zoo is de *w* in eene *v* veranderd, in ervaren, van *waren*, *waarnemen.* Bij KIL. *onghevaerd*, *onghefaerd*, *onghevaer*, *ongevaerlijk.* Dit laatſte heet ook buiten gevaer. Indien deze afleiding minder behaagt, zoude ik tot *on* en *ver*, niet verwijderd, overhellen.

ONGEVAL, z. n., o., *des ongevals*, of *van het ongeval*; meerv. *ongevallen.* Een onverwacht ongeluk: *dus leet noch ongeval uw bloeiend heil verkorte.* POOT. *Hier*

ſaet

ſtaet geen ongeval te dachten. POOT. *Een droevigh verſpook van ramp en ongeval.* J. DE HAES. *Grootmoedigheit vreest geen ongeval.* P. SCHIM. Van *on* en *geval*. Van hier: *ongevallig*, ongelukkig: *Juno, ziende den ongevalligen end dezer Grieken end*, K. V. MAND. Zwak, broos, bij KIL. *ſuccidaus: als yemant wort gever ſijn ingevallen kaken, ſijn ongevallich lijf.* J. CATS. Men zoude dit ook voor leelijk, van bevalligheid ontbloot kunnen verklaren: althans, *ongevallig* heeft ook de beteekenis van iets, dat niet aanvallig of aangenaam is. Zoo lees ik, in den vertaalden HERVEY: *ongevallig weer.*

ONGEVEDERD. bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *gevederd.*

ONGEVEER. zie *ongenaer.*

ONGEVEINSDE, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet geveinsd: *'k zie d'ongeveinsde burgervreugt.* POOT. *Ongeveinsde vrienden. Ongeveinsde taal uitbrengen.* Van *on* en *geveinsd.* Van hier: *ongeveinsdelijk, ongeveinsdheid.*

ONGEVERWD, (*ongeverfd,*) bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet geverwd. Bij de ouden had het ook de beteekenis van ongeveinsd, oprecht: *met een ongeverwet gheloove.* D. P. HANTDORXKEN. Van *on* en *geverwd.*

ONGEVLEESCHT (ook *ongevleeschd*), bijv. n. en bijw., *ongevleeschter, meest, zeer ongevleescht.* Mager, waarop geen vleesch zit: *Met ongevleeschte kaecken.* VOND. Het lijdt, in de beteekenis van eene ganſche beroofdheid van vleesch, geene vergrooting. Van *on* en *gevleescht.*

ONGEVLERKT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder vlerken. Van *on* en *gevlerkt.*

ONGEVLIESD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Met geen vlies bedekt: *haer beenhof en gevliesd* enz. OVERZ. VAN HERV. Van *on* en *gevliesd.*

ONGEVOEGELIJK, (*ongevoeglijk*) bijv. n. en bijw., *ongevoegelijker, ongevoegelijkst.* Niet gevoegelijk, onbetamelijk: *bij zulke exempels zou men ons niet ongevoeglijk zetten.* POOT. Van *on* en *gevoegelijk.* Van hier: *ongevoegelijkeid, ongevoegzaam*, dat niet gevoegelijk pleegt te zijn, *ongevoegzaamheid.* Het zelfſtandig w. het

het ongevoeg komt bij de ouden voor in den zin van onheil, ramp: *hem ne quam nerk onghevoech.* M. St. Bij K. Kol. komt het voor, in de beteekenis van eene ongeſchikte handelwijs: *dat hi fiere, wt onghevoech, moeder en broeder bracht in ave moede.* Zoo ook *ſpieg. hiſt.*: *onſe Here, Pauluſe, om 't onghevoeth*, enz. Van *on* en *gevoeg.*

ONGEVOELIG, bijv. n. en bijw., *ongevoeliger*, *ongevoeligst.* Zonder dat men het voelt of gewaarwordt; wanneer men het als een bijw. gebruikt: *dat kwaad neemt ongevoelig toe.* Wreed, die geen medelijden heeft: *een ongevoelig mensch.* Onverſchillig: *hij is ongevoelig over die ſchande.* Van *on* en *gevoelig.* Van hier: *ongevoeligheid*, *ongevoeliglijk*, *ongevoellijk*, dat geen gevoel heeft: *als alles, wat eerligh gevoelen had, aan 't eyndt geplaaght was, moest het ongevoellijke voorhouden.* Hoopt. Het verouderd naamw. *ongevoel* heeft Huygens: *in ongevoel verſteent.*

ONGEWAS, z. n., o., *van het ongewas*; meerv. *ongewaſſen.* Schadelijk gewas, onkruid: *een ongewas te trecken.* Huygens. Van *on* en *gewas.*

ONGEWASSCHEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet gewaſſchen: *hij eet alles ongewaſſchen. Iemand iets ongewaſſchen zeggen*, op eene ſcherpe wijs, zonder verzachtende uitdrukkingen. Van *on* en *gewaſſchen.*

ONGEWEND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet gewend, niet gekeerd is: *eene ongewende voering in eenen vrouwenhoed.* Van *on* en *gewend*, van *wenden.* Dit is wel te onderſcheiden van *ongewend*, dat van *wennen* afkomt; alhoewel men die beide woorden, thands, op dezelfde wijs ſchrijft: *tot arbeid ongewend. Bij d'ouden ongewent.* Vond. Van hier: *ongewente.*

ONGEWIGTIG, bijv. n. en bijw., *ongewigtiger*, *ongewigtigst.* Van geen belang. Van *on* en *gewigtig.*

ONGEWILLIG, (*onwillig*) bijv. n. en bijw., *ongewilliger*, *ongewilligst.* Niet gewillig. Van *on* en *gewillig.* Van hier: *ongewilligheid*, *ongewilliglijk.*

ONGEWIN, z. n., o., *des ongewins*, of *van het ongewin*; zonder meerv. Verlies, ſchade; ſchoon eene meer verzachtende uitdrukking. Zoo leest men, onder eene der afbeeldingen van de oude holl. *Graven*, in het

werk

werk van M. St.: *doe hij ſijn vijanden had verwonnen, t' ſijnen onghewimme.* Van *on* en *gewin.*

ONGEWIS, bijv. n. en bijw., *ongewisſer*, *meest*, *zeer ongewis.* Van *on* en *gewis.* Van hier: *ongewisheid.*

ONGEWOON, bijv. n. en bijw., *ongewoner*, *ongewoonst.* Niet gewoon. Van *on* en *gewoon.* Van hier: *ongewonelijk*, *ongewoonheid*, *ongewoonte.*

ONGEZEGGELIJK, bijv. n. en bijw., *ongezeggelijker*, *ongezeggelijkst.* Niet gezeggelijk. Van *on* en *gezeggelijk.* Van hier: *ongezeggelijkheid.*

ONGEZELLIG, bijv. n. en bijw., *ongezelliger*, *ongezelligst.* Niet gezellig. Van *on* en *gezellig.* H. Schim gebruikt het eens voor alleen, zonder medgezel; waarvan mij geen voorbeeld der ouden bekend is: *ongezelligh moest ik treden 's Vaders torenpers:*

ONGEZET, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet gezet: *de koffij is nog ongezet.* Op de Veluwe is *ongezet* door gezworene *zetters* van ambtslasten vrijgelaten. Van *on* en *gezet.*

ONGEZIELD, bijv. n. en bijw. Zonder vergrooting: Zonder ziel of leven: *van 't ongezielde goud.* De Deck. *Gezielt en ongezielt.* Vond. Van *on* en *gezield.*

ONGEZIEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet gezien wordt. Ook beteekent het niet geacht, geen aanzien hebbende; ook flecht, leelijk op het oog; met trappen van vergrooting.

ONGEZIND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting: Niet gezind. Van *on* en *gezind.*

ONGEZINNIG, (dat bij Cats voorkomt: *ongeſinnigh bloet*, bloed, dat ongeregeld loopt en als uitzinnig is) zie *onzinnig:*

ONGEZOND, bijv. n. en bijw., *ongezonder*, *ongezondst.* Het tegendeel van gezond; zoowel voorwerpelijk als onderwerpelijk. Van *on* en *gezond.* Van hier: *ongezondelijk*, *ongezondheid*, ook wel *ongezondte*, bij de ouden *ongezonde*, dat nog in Datherns *Pſalmen* voorkomt.

ONGEZOUTEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet gezouten. Fig., niet met verſtand en beſcheidenheid vergezeld: *het iemand ongezouten zeggen.* Van *on* en *gezouten.*

ONGISSELIJK, bijv. n. en bijw., *ongisſelijker*, *ongisſelijkst.* Dat niet te gisſen is: *van ongisſelijke toevallen.* Hooft. Van *on* en *gisſelijk.*

ONGLAD, bijv. n. en bijw., *ongladder*, *ongladst*. Niet glad, oneffen. Van *on* en *glad*.

ONGOD, z. n., m., *des ongods*, of *van den ongod*; meerv. *ongoden*. Een, die niets minder dan een God is, die aan niets minder dan aan God gelijk is; een nietige afgod: *heidensch ongod*. VOND. *Hij geeft den Hoogſten eer den ongoon*. POOT. Van *on* en *God*. Van hier: *ongoddelijk*, *ongodist*, die in geenen God gelooft, die deszelfs voorzienigheid loochent: *tot vrugt van Turk en Ongodist*. POOT. *Ongodisterij*, *ongodistendom*, bij MOONEN, *ongodsdienst*, bij L. MEYER door helschen godsdienst, godsdienstelоosheid verklaard: *dus keert men ongodsdienst buiten*. VOND. — *Ongodsdienſtigheid*, *ongodsdienſtiglijk*, *ongodsvrucht* (*dat hij d'ongodsvrucht te keer ging*. DE DECK.), *ongodvruchtig*, *ongodvruchtigheid*, *ongodvruchtiglijk*, *ongodzalig*.

ONGOED, bijv. n. en bijw., Niet goed, kwaad, slecht, ondeugend. *Iets te ongoede maken*, deszelfs nut benemen. *Om het goede uijt het ongoede te ſiften*. HUYGENS. Van *on* en *goed*. Van hier: *ongoedig*, bij DORESL., *ongoedertieren*, in de BYBELV., *ongoelijk*, leelijk.

ONGRAAG, bijv. n. en bijw. *ongrager*, *ongraagst*. Niet graag: *ongraegh om 't hooft boven den wal te ſteeken*. HOOFT. Van *on* en *graag*.

ONGRIEK, z. n., m., *des ongrieks*, of *van den ongriek*; meerv. *ongrieken*. Bij VOND. vindt men dit woord, als ook *ongrieksch*: *ongriexe pennen*. Een *ongriek* is, in het algemeen, iemand, die geen beschaafde inwoner van het oude Griekenland is; in het bijzonder, een onbeschaafde vreemdeling, die noch de taal der Grieken kent, noch in derzelver kunsten en wetenschappen onderleid is. VOND. schijnt *ongrieksch* blootelijk voor romeinsch, latijnsch te nemen.

ONGROEN, bijv. n. en bijw., *ongroener*, *ongroenst*. Niet groen: *van haer ongroene blaren*. HUYGENS. Van *on* en *groen*.

ONGRONDIG, bijv. n. en bijw., *ongrondiger*, *ongrondigst*. Los, onzeker: *eene ongrondige kennis van eene zaak*. Ook beteekent het, dat niet naar den grond smaakt: *ongrondige visch*. Van *on* en *grondig*.

ONGUNST, z. n., vr., *der*, of *van de ongunst*; zonder meerv. Het tegendeel van gunst, dadelijke afwezig-

zigheid van eenen genegenen wil, om anderen goed te doen; eene zachtere uitdrukking voor misnoegen, haat, nijd enz.: *iemands ongunst op den hals halen. Hij viel — hij raakte bij hem in ongunst.* Van *on* en *gunst.* Van hier: *ongunstig, ongunstigheid, ongunstiglijk.*

ONGUUR, bijv. n. en bijw., *onguurder onguurst.* Dit is een moeijelijk woord, alzoo het dezelfde beteekenis als *guur*, in het aangenomene taalgebruik, schijnt te hebben: men zegt: *guur weer, een guur mensch; onguur weer, een onguur mensch*, in denzelfden zin. Na rijpe overweging, en vergelijking met aanverwante talen, kwam het mij voor, dat *onguur* van eenen geheel anderen oorsprong is dan *guur.* Het schijnt, door Inſmelting, hetzelfde te zijn als het nederf. *ongehür*, hoogd. *ongeheuer.* Een *onguur* mensch is, in het hoogd., *ein ongeheurer* mensch. Dit *ongehür, ongeheuer, ongehuur, onguur* is uit *on* en *gehür, geheuer, gehuur, guur* zamengesteld. Dit woord, ondertusschen, beteekent aangenaam, stil, zachtmoedig, gerust, en komt met het oude aleman. *heuer*, gerust, en het werkw. *gehirmon*, rusten, overeen. Het wortelwoord hebben de IJsl. bewaard, bij welken *hyr* gerust te kennen geeft. Laat ons nu, op die gronden, ons *onguur* beschouwen. Het tegendeel van zacht ontdekken wij in de spreekwijzen: *onguur weer — ongure koude — ongure lucht.* J. Cats. Zoo ook *een onguur mensch*, die straf en stuursch is. Voorts wild, ongetemd, niet stil, niet gerust: *'t onguur geweld der zwijnen.* Oudaan. Gelijk *ongeheuer*, bij de Hoogd., eene oneigenlijke beteekenis van onaangenaam heeft, zoo heeft het, bijons, ook die van walgelijk, hoogst onaangenaam: *de walck en vogel van Jupyn, die op alle 't geen dat vuil is en onguur noit tocht en zullen doen.* De Deck. *Paerden, muilen, ende andere dieren, die heilloos en onguur de noods eetbaar maakt.* Hooft. *Ongeure*, vuile; *praet.* J. Cats.. *Ongeure*, vuile, *lust.* J. Cats. Voor *onguur* zegt men in Vriesland ook *onhuur*, bij zamentrekking van *ongeheuer: dat ziet er onhuur uit!* voor vuil, afzigtelijk. *Taalk. Bijdr.* van Ev. Wassenbergh. Van hier: *onguurheid, onguurlijk.*

ONHANDELBAAR, bijv. n. en bijw., *onhandelbaarder, onhandelbaarst.* Hetwelk men met de hand niet be-

beſtieren kan. Oneig., met wien men niet gemakkelijk omgaan kan. Van *on* en *handelbaar*. Voorts *onhandig*, *onhandigheid*, *onhandzaam*: *beide d'uiterſten*, *onhantzaem om bewonen*. DE DECK. *Een onhandzaam mensch*.

)NHAPEREND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet haperend: *met geene onhaperende tong*. OVERZ. v. HERV. Van *on* en *haperend*.

)NHEBBELIJK, bijv. n. en bijw., *onhebbelijker*, *onhebbelijkst*. Dat niet is, zoo als het wezen moet. Men kan het verklaren door onbehoorlijk, ongeſchikt, onbeſchoft, leelijk, vuil, onaangenaam, onbekwaam, verdrietig; naarmate de zaak het vordert. Van *on* en *hebbelijk*. Van hier: *onhebbelijkheid*.

NHEBREEUW, z. n., m., *des onhebreeuws*, of *van den onhebreeuw*; meerv. *onhebreeuwen*. Ook *onhebreer*; meerv *onhebreers*, *onhebreen*. Die geen hebreer is: *o goede Vader*, *die hebreen en onhebreeuwen* enz. VOND. Bij hem vindt men het meerv. *onhebreen* ook. *De zaligheid verrijkt Hebreen* en *Onhebreeuwen*. POOT. Van *on* en *hebreeuw*. Van hier gebruikt VOND. het bijv. n. en bijw. *onhebreeuwsch*.

NHEELBAAR, bijv. n. en bijw., *onheelbaarder onheelbaarst*. Dat niet te heelen is, ongeneeslijk. Van *on* en *heelbaar*.

NHEIL, z. n., o.; *des onheils*, of *van het onheil*; meerv. *onheilen*. Elke ramp, die des menſchen gelukzaligheid en welvaart ſtoort: *dat d'oude torenwacht*, *om onheil te beletten* enz. VOND. RODENB. gebruikt het eenvoud. als een bijv. naamw.: *d'onheyle woeckerij*. Van *on* en *heil*. Zamenſtell.: *onheilbron*. POOT. Van hier: *onheilzaam*.

IHEILIG, bijv. n. en bijw., *onheiliger*, *onheiligst*. Niet heilig: *uit heilig en onheilig*. VOND. Van *on* en *heilig*. Van hier: *onheiligheid*, *onheiliglijk*.

HEMELSCH, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet hemelsch: *zoo ras de borst ontſonkt van een onhemelsch vuur*. VOND. Van *on* en *hemelsch*.

HERBERGZAAM, bijv. n. en bijw., *onherbergzaamer*, *onherbergzaamst*. Niet herbergzaam. Van *on* en *herbergzaam*. Van hier: *onherbergzaamheid*. Bij VOND. vindt men *onherberglijke zee*; het lat. *inhospitalis*.

ONHERBOREN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet herboren. Van *on* en *herboren*.

ONHERDENKELIJK, bijv. n. en bijw., *onherdenkelijker*, *onherdenkelijkst*. Niet te herdenken: *van onherdenkelijke tijden*. Van *on* en *herdenkelijk*.

ONHERDOENLIJK, bijv. n. en bijw., *onherdoenlijker*, *onherdoenlijkst*. Dat niet te herdoen is. Van *on* en *herdoenlijk*.

ONHERHAALBAAR, bijv. n. en bijw., *onherhaalbaarder*, *onherhaalbaarst*. Dat niet herhaald kan worden: *onherhaalbare tijt*. VOND. Van *on*, en *herhaalbaar*. Ook *onherhaallijk*: *ach! onherhaelijck is de tijd*. DE DECK.

ONHERKRIJGELIJK, (ook *onherkrijgbaar*) bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet te herkrijgen is. Van *on* en *herkrijgelijk*.

ONHERROEPELIJK, (bij VOND. ook *onherroepbaar*) bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet te herroepen is. Van *on* en *herroepelijk*.

ONHERSTELBAAR, bijv. n. en bijw., *onherstelbaarder*, *onherstelbaarst*. Niet te herstellen. Van *on* en *herstelbaar*. Zoo ook: *onherstellijk*.

ONHEUG, z. n., vr., *der*, of *van de onheug*; zonder meerv. Walg, afkeer, tegenzin. Veroud. woord, van *on* en *heug*.

ONHEUGELIJK, bijv. n. en bijw., *onheugelijker*, *onheugelijkst*. Dat niet meer heugt: *van onheugelijke tijden af*. *Onheugelijk* kan ook voor het tegengestelde van *heugelijk*, in den zin van blijde, genomen worden. Van *on* en *heugelijk*.

ONHEUSCH, (bij VOND. ook *onhoofsch*, schoon in eenen meer bepaalden zin, voor niet hoofsch) bijv. n. en bijw., *onheuscher*, *meest*, *zeer onheusch*. Niet heusch, onvriendelijk, onbeleefd: *de onheusche bergman blaasden horen*. VOND. *Gij ijst voor zulke onheusche taal*. POOT. *Iemand onheusch behandelen*. Van *on* en *heusch*. Van hier: *onheuschheid*, *onheuschelijk*.

ONHEVIG, bijv. n. en bijw., *onheviger*, *onhevigst*. Niet hevig. Van hier: *onhevigheid*, bij OUD. Van *on* en *hevig*.

ONHOFFELIJK, bijv. n. en bijw., *onhoffelijker*, *onhoffelijkst*. Niet hoffelijk, boersch, plomp. Van *on* en *hoffelijk*. Van hier: *onhoffelijkheid*.

ONHOOFSCH, zie *onhousch.*

ONHOUD, bijv. n. en bijw., *onhouder*, *onhoudst.* Ontrouw: *die onhouden herten hem droegen doe.* RYMSP. *Die haer te veren waren onhout.* M. ST. Van *on* en *houd.* In het angelf. is *unhold* een vijand, bij de zwab. dichters *unholde*, een moordenaar, bij ULPH. *unhultho*, de Duivel.

ONHOUDBAAR, bijv. n. en bijw., *onhoudbaarder*, *onhoudbaarst.* Dat niet gehouden kan worden: *onhoudbaare plaats.* HOOFT. Van *on* en *houdbaar.*

ONHOUT, z. n., o., *des onhouts*, of *van het onhout*; zonder meerv. Hetwelk men niet als ander hout tot timmeren gebruiken kan. Op de *Veluwe* noemt men met dien naam eenen zekeren heester, eene foort van wilg, anders *werf* geheeten, waarvan men hoepels maakt. Van *on* en *hout.*

ONHOUWBAAR, zie *onhuwbaar.* *Onhouwbaar* is ook, dat niet gehouwen kan worden: *onhouwbaar bosch.*

ONHUISSELIJK, bijv. n. en bijw., *onhuisselijker*, *onhuisselijkst.* Onbedreven in het huishouden. Van *on* en *huisselijk.* Van hier: *onhuisselijkheid.*

ONHULPZAAM, zie *onbehulpzaam.*

ONHUWBAAR, bijv. n. en bijw. zonder trappen van vergrooting. Te jong om te huwen. Van *on* en *huwbaar.*

ONINBREKELIJK, bijv. n. en bijw., *oninbrekelijker*, *oninbrekelijkst.* Waar men niet inbreken kan. Van *on* en *inbrekelijk.*

ONINDRUKBAAR, bijv. n. en bijw., *onindrukbaarer*, (*onindrukbaarder*) *onindrukbaarst.* Dat niet ingedrukt kan worden: *onindrukbaar voor de vragt.* M. L. TYDW. Van *on* en *indrukbaar.* *Odindrukkelijk*, die voor geene zedenlijke drangreden wijkt; ook dat geene indrukken op het gemoed maakt.

ONINNEMELIJK, bijv. n. en bijw., *oninnemelijker*, *oninnemelijkst.* Dat niet ingenomen kan worden. Van *on* en *innemelijk.*

ONJOOD, z. n., m., *des onjoods*, of *van den onjood*; meerv. *onjoden.* Die geen jood is, een heiden: *het offeren, Joode en Onjode eerst gemeen.* VOND. Van *on* en *jood.* Van hier: *onjoodsch*, *onjoodschap*, het heidendom.

ONJUIST, bijv. n. en bijw., *onjuister*, *meest*, *zeer onjuist*. Niet juist, oneffen. Van *on* en *juist*.

ONKENBAAR, (ook *onkennelijk*) bijv. n. en bijw., *onkenbaarder*: *onkenbaarst*, *onkenbaer teiken*. VOND. Van *on* en *kenbaar*. Voorts *onkennis*, onwetendheid.

ONKENNELIJK, zie *onkenbaar*.

ONKEURELIJK, bijv. n. en bijw., *onkeurlijker*, *onkeurlijkst*. Niet keurlijk, niet zindelijk, flordig. Van *on* en *keurlijk*.

ONKLAAR, bijv. n. en bijw., *onklaarder*, *onklaarst*. Troebel, beroerd: *die wijn is onklaar*. Duister, verward, onduidelijk: *dat is geen onklaar bewijs*. Niet gereed, om gebruikt te worden, waaraan eenig letsel is: *de lijn is onklaar*. Onveilig: *het is daar onklaar*. *De zaak is onklaar*, het stuk is verraden. Van hier: *onklaarheid*. Van *on* en *klaar*.

ONKLOOFBAAR, bijv. n. en bijw., *onkloofbaarder onkloofbaarst*. Niet kloofbaar. Van *on* en *kloofbaar*.

ONKNEUSBAAR, bijv. n. en bijw., *onkneusbaarder*, *onkneusbaarst*. Niet te kneuzen: *dit onkneusbare aertsgewelt*. VOND. *Onkneusbaar in weederspoeds*, zegt HOOFT van den *Hert. v. Alva*. Van *on* en *kneusbaar*.

ONKOND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Onbekend: *bedi es mi oncond das*. M. ST. Van *on* en *kond*.

ONKONSTIG, zie *onkunstig*.

ONKOST, z. n., m., *van den onkost*; meerv. *onkosten*. Onnoodige, bezwaarlijke, buitengewone uitgaaf, bijgevoegde bekostiging, om eene reeds gekochte zaak magtig te worden: *onkost lijden*. HANDVEST VAN HERT AALBRECHT, *van* 1387. Thands, gebruikt men het meerv. alleen: *vele onkosten doen — maken*. Van *on* en *kost*. Van hier: *onkostelijk*.

ONKRACHT, z. n., vr., *der*, of *van de onkracht*; zonder meerv. Zwakheid. Van *on* en *kracht*. Van hier *onkrachtig*. VOND.

ONKRANK, bijv. n. en bijw., *onkranker*, *onkrankst*. Niet krank: *kranck en onkrank te zijn*. HUYG. Van *on* en *krank*.

ONKRENKBAAR, bijv. n. en bijw., *onkrenkbaarder*, *onkrenkbaarst*. Niet te krenken. Van *on* en *krenkbaar*.

ONKREUKBAAR, bijv. n. en bijw., *onkreukbaarder*

onkreukbaarst. Niet te kreuken: *eene onkreukbare vriendſchap*. Bij HOOFT ook *onkreuklijk*, *onkreukelijk*: *zoo onkreukelijk een' dapperheit*. Van *on* en *kreukbaar*.

ONKRIJGSMAN, z. n., m., *des onkrijgsmans*, of *van den onkrijgsman*; meerv. *onkrijgslieden*. Die geene wapens draagt. Zoo noemt HOOFT in *Tacit*. *pagani*, *boeren of onkrijgslieden*. Van *on* en *krijgsman*.

ONKRISTEN; (*onchristen*) z. n., m., *des onkristens*, of *van den onkristen*; meerv. *onkristenen*. Ieder, die geen kristen is. In bepaalderen zin, hecht men aan dit woord een hatelijk denkbeeld van wreedheid, het tegengeſtelde karakter van den echten kristen. Van hier verſtaat men, door *onkristen*, gemeenlijk, Mohammedanen en Heidenen. Eindelijk, noemt men elken belijder des kristendoms met dien naam, die zich, door wreede grouwelen, gehaat maakt. Van *on* en *kristen*. Van hier: *onkristelijk*. Volgens de tegenwoordig vaſtgeſtelde en op hoog gezag ingevoerde ſpelling, zegt en ſchrijft men *onchristen*, even als *christen*, *christus* enz. derhalve ook *onchristelijk* enz.

ONKRUID, z. n., o., *des onkruids*, of *van het onkruid*; het meerv. *onkruiden*, doch van meer ſoorten ſlechts. Eigenlijk, een ſchadelijk of, althans, een onnuttig kruid. Men verſtaat dit ſlechts in betrekking tot nuttigere kruiden, alzoo er, buiten die betrekking, geen *onkruid* is. Men noemt die gewaſſen *onkruid*, die in het wilde, tegen onzen wil en zonder onzen arbeid, groeijen, waar zij niet behooren te ſtaan, en niet anders doen, dan den wasdom van voedzame of nuttigere planten beletten: *want in verwaerloost land wil 't onkruid gaerne wortelen*. HUYDECOPER. *Onkruid wieden*. *Onkruid vergaat niet*. Oneig. noemt men booze en nadeelige kinderen *onkruid*. In den dichterlijken ſtijl, geeft men dien naam ook aan alle booze neigingen, begeerten enz., die het goede menigmaal verſtikken: *roei dit onkruid toch vroeg uit uw hart, ten einde het geen dieper wortelen ſchiete*. Verkleinwoord *onkruidje*. Van *on* en *kruid*.

ONKUISCH, bijv. n. en bijw., *onkuiſcher*, *onkuischst*, *meest*, *zeer onkuisch*. Niet kuisch. Van *on* en *kuisch*. Van hier: *onkuiſchelijk*, *onkuischheid*.

ONKUNDE, z. n., vr., *der*, of *van de onkunde*; zonder meerv. Het tegendeel van kunde. Van *on* en *kunde*.

de. Van hier: *onkundig*, *onkundigheid*, *onkundiglijk.*

ONKUNSTIG, (*onkonſtig*) bijv. n. en bijw., *onkunſtiger*, *onkunſtigst.* Zonder kunst. Men gebruikt het bijw. *onkunſtiglijk* het meest.

ONKWETSBAAR, bijv. n. en bijw., *onkwetsbaarder*, *onkwetsbaarst.* Niet kwetsbaar. Van *on* en *kwetsbaar*, *Onquetsbaer door hun moet.* ANTON. Ook *onkwetſelijk.*

ONLAND, z. n., o., *des onlands*, of *van het onland*; meerv. *onlanden.* Dat nog niet als bebouwd land gebruikt is, of dat daartoe niet kan gebruikt worden: *dat wi den Grave gheven ſouden — lant ende onlant.* M. ST. In *Drenthe* is dit woord nog heden in gebruik. Van *on* en *land.*

ONLANG, bijv. n. en bijw., *onlanger*, *onlangst.* Niet lang, kort: *wat vroeg rijpt*, *duurt onlanghſte.* DOUWS. *Dat ſij onlanghe hilden.* GOUTS. KRON. Van *on* en *lang.* Van hier het bijw. van tijd *onlangs*, dat zoowel op den toekomenden als verledenen tijd ziet. Niet lang, kort na of voor: *alwaar hij*, *onlanx daarna*, *den geſtgaf.* HOOFT. Hiervóór zegt M. STOKE *onlang*: *onlanghe hi de nutſcap nam — wert hi belageth ende vermoert.* Thands, gebruiken wij het meest van den verledenen tijd, niet lang voorheen: *hij is onlangs overleden. Uw heilwensch*, *onlangs gul beſteet* enz. POOT.

ONLANGS, zie *onlang.*

ONLASTERLIJK, bijv. n. en bijw., *onlasterlijker*, *onlasterlijkst.* Onberispelijk. Van *on* en *lasterlijk.*

ONLEDE, z. n., vr., *der*, of *van de onlede*; zonder meerv. Bezigheid: *dat d'onleede zijne Majeſteit tot nochtoe belet had.* HOOFT. *Mits de onleede van 't ruimmaaken.* HOOFT. *Den drost und rigter*, *met onlede bemoeijet.* LANDR. VAN VEL. In het GOUTSCHE KRON. komt het voor twist voor: *hiermede was al die onlede geſoent.* Van *on* en *lede.* Van hier: *onledig*, *onledigheid.*

ONLEERLIJK, bijv. n. en bijw., *onleerlijker*, *onleerlijkst.* Dat niet geleerd kan worden; ook, dat niet tot leering ſtrekt. Zoo zegt HOOFT: *het kan geenszins onleerlijk ſchijnen.* Van *on* en *leerlijk.* Voorts *onleerzaam*, die niet leeren kan; *onleerzaamheid.*

ONLEESBAAR, bijv. n. en bijw., *onleesbaarder*, *onleesbaarst.* Dat niet gelezen kan worden: *onleesbaar ſchrift.* Van *on* en *leesbaar.* Van hier: *onleesbaarheid*

ON

ONLESSCHELIJK, (ook *onleschbaar*) *onlesſchelijker*, *onlesſchelijkst*. Dat niet te lesſchen is. Men zegt gewoonlijk: *een onleschbare brand*, en *een onlesſchelijke dorst*. Van *on* en *lesſchelijk*, *leschbaar*.

ONLEVERBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Hetwelk men niet leveren kan, niet goed, ondeugend: *onleverbare waren*. Van *on* en *leverbaar*.

ONLIEF, bijv. n. en bijw., *onlievar*, *onliefst*. Niet lief. Vond gebruikt het woord. Van hier het oude *onliefde*, bij De Brune. Voorts: *onliefelijk*, *onliefelijkheid*. Van *on* en *lief*.

ONLIGCHAMELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat geen ligchaam heeft. Van *on* en *ligchamelijk*.

ONLIJDELIJK (*onlijdbaar*), bijv. n. en bijw., *onlijdelijker*, *onlijdelijkst*. Dat niet te lijden is. Van *on* en *lijdelijk*. Voorts: *onlijdzaam*, ongeduldig; ook gebruikt Hooft het zelfſt. n. *onlijdzaamheid*: *onlijdzaamheit der pijne*, waar men niet denken moet, dat dit woord eenen lijdenden zin heeft; want de *Ridder* gebruikt het in eenen bedrijven den zin, voor het ongeduld, waarmede zij de zware pijn ondergingen.

ONLOFFELIJK, bijv. n. en bijw., *onloffelijker*, *onloffelijkst*. Dat geenen lof verdient; van het veroud. *onlof*. ſchande. Van *on* en *lof*.

ONLOOCHENBAAR, bijv. n. en bijw., *onloochenbaarder*, *onloochenbaarst*. Niet te loochenen. Van *on* en *loochenbaar*.

ONLOON, z. n., m., *des onloons*, of *van den onloon*; zonder meerv. Het tegendeel van loon, miskenning, ondankbare behandeling: *onloon voor dienst verbitterd bijster*. Hooft. Van *on* en *loon*.

ONLOSBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Hetwelk men niet losſen kan. Van *on* en *losbaar*.

ONLUK, zie *ongeluk*.

ONLUST, z. n., m., *van den onlust*; meerv. *onlusten*. Tegenzin: *onlust in zijn werk hebben*. Verdriet, kwelling: *dat baarde hem eenen grooten onlust*. Twist, oneenigheid; wanneer men het meerv. getal gebruikt: *onlusten verwekken*. Van *on* en *lust*. Van hier: *onlustig*, *onlustigheid*, *onlustelijk*, oudtijds.

ONMAAT, z. n., vr., *der*, of *van de onmaat*; zonder meerv. Het tegendeel van maat, in den zin van maatregel, behoorlijke regelmaat, onmatigheid: *dat we ergens onmaet zien.* POOT. *Hoewel zij oock haer onmaet heeft.* DE BRUNE. *Met haere groter ommaten* (voor *onmaat*). M. ST. *Dan zal onmäte op aerden overhant nemen.* DORESL. *Maat ſtaat; onmaät vergaat.* Van *on* en *maat*. Van hier: *onmatig*, *onmatigheid*, *onmatiglijk*.

ONMAGT, z. n., vr., *der*, of *van de onmagt*; zonder meerv. Zwakheid, onvermogen: *dat is een bewijs van uwe onmagt. Zoo geef mijne onmaght dan de wijt.* J. DE HAES. In eenen godgeleerden zin, verſtaat men er zedelijk onvermogen door: *de leer van de onmagt.* Die ſtaat, waarin men geen een lid van zijn ligchaam, met bewüstheid, verroeren kan; bezwijming: *in onmagt vallen.* De *lipothymia* der geneeskundigen. Van *on* en *magt*. Van hier: *onmagtig*, *onmagtigheid*.

ONMAN, z. n., m., *des onmans*, of *van den onman*; meerv. *onmans*, *onmannen*. Het tegendeel van eenen man. HOOFT ſchijnt het voor eenen gelubden te gebruiken: *ghy (o Helene!) wort kort gehouwen van nijdigh' onmans en van afgeleefde vrouwen.* L. MEYER verklaart *onman* ook door *gelubde*, *lubbeling*. Van *on* en *man*. Van hier: *onmannelijk*, dat geene mannen betaamt: *uit de onmannelijke bijzonderheden dezer grilzieke dweepers.* HERV. OVERZ. *Dat hij u onmannelijk vervolgd heeft.* SELS.

ONMANIERIG, bijv. n. en bijw., *onmanieriger*, *onmanierigst*. Onbeſcheiden: *wezend' al te eerzuchtig, onmanierig.* K. v. MAND. Van *on* en *manierig*. Van hier: *onmanierigheid*. Voorts: *onmanierlijk*, onbeusch. Men gebruikt het ook als een bijw.: *het is onmanierlijk groot*, zeer groot. — *Onmanierlijkheid*.

ONMANIERLIJK, zie *onmanierig*.

ONMATIG, zie *onmaat*.

ONMEDEDEELBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet medegedeeld kan worden: *onmededeelbare eigenſchappen*. Van *on* en *mededeelbaar*.

ONMEDEDOOGEND, bijv. n. en bijw., *onmededoogender*, *onmededoogendst*. Die geen mededoogen heeft. Van *on* en *mededoogend*. Van hier: *onmededoogendheid*. — On-

Onmededoogzaam, die niet gewoon is mededoogen te oefenen; *onmededoogzaamheid*. Voor het eerſte zegt men ook *onmedelijdend*.

ONMEETBAAR, (ook *onmetelijk*) bijv. n. en bijw., *onmeetbaarder*, *onmeetbaarst*. Dat niet gemeten kan worden. Van *on* en *meetbaar*. *D'onmeetbre zon*. POOT. Van hier: *onmeetbaarheid*.

ONMEIN, bijv. n. en bijw., *onmeiner*, *onmeinst*. Het tegendeel van *mein*, kwaad, ſlecht, valsch, boos. *Zie meineed*. *Onmein* is dus goed, opregt: *doe hie leïstmaill zwoer, dat die recht is en onmeijn, dat ons God ſoe helpe ende ſijn heiligen*. GELNOOTSCH. *pro excolendo jure patrio*. Van *on* en *mein*.

ONMENGBAAR, bijv. n. en bijw., *onmengbaarder*, *onmengbaarst*. Dat zich niet mengen laat. VOND. gebruikt het. Van *on* en *mengbaar*.

ONMENIGTE, z. n., vr., *der*, of *van de onmenigte*; zonder meerv. Een klein getal. Van *on* en *menigte*. Bij MEYER heeft men het. Bij KIL. vindt men *onmeenigen*, weinigen.

ONMENSCH, z. n., m., *des onmenschen*, of *van den onmensch*; meerv. *onmenſchen*. Het tegendeel van mensch, iemand, die de pligten der zamenleving en menſchenliefde groffelijk ſchendt; een wreedaard: *de zelfmoorder, die zich tot eenen onmensch vernedert. De goede Keijſer Traianus hadde zulck een ſchrik van zulke onmenſchen*. DE BRUNE. Van *on* en *mensch*. Van hier: *onmenſchelijk*, *onmenſchelijkheid*.

ONMEUKBAAR, bijv. n. en bijw., *onmeukbaarder*, *onmeukbaarst*. Dat niet gemeukt kan worden, in eenen oneigenlijken zin: *de onmeukbaare wrangheit dier zuure gemoeden*. HOOFT. Van *on* en *meukbaar*.

ONMIDDELLIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder tusſchen komend middel: *Gods onmiddellijke hulp*. Zonder tusſchen ſchietend beletſel: *Gods onmiddellijke tegenwoordigheid genieten*. Zonder tusſchentijd, in den gemeenzamen ſtijl: *ik ben er onmiddellijk weer*. Van *on* en *middellijk*.

ONMILD, bijv. n. en bijw., *onmilder*, *onmildst*. Niet mild: *onmild in aelmoſen*. DE BRUNE. Straf: *onmilde wijn*. Van *on* en *mild*. Van hier: *onmildheid*.

ONMIN, z. n., vr., *der*, of *van de onmin*; zonder meerv. Verdeeldheid: *in onmin leven. Zij raakten in*

onmin. Tot onmin nait te praemen. POOT. Hiervoor zegt M. ST. *onmin: dat men den Vlaminc deſe omminne dede.* Bij J. DE BRUNE vindt men een werkw. *onminnen; onmint u zelven, wilje wel bemint zijn.* Van *on* en *min.* Van hier: *onminnelijk*, onvriendelijk. *onminzaam.*

ONMISBAAR, bijv. n. en bijw., *onmisbaarder*, *onmisbaarst.* Hetwelk men niet misſen kan. Van *on* en *misbaar.* Bij HOOFT *onmisſelijk.*

ONMISDADIG, bijv. n. en bijw., *onmisdadiger*, *onmisdadigst.* Niet misdadig. Van *on* en *misdadig.*

ONMISKENBAAR, bijv. n. en bijw., *onmiskenbaarder*, *onmiskenbaarst.* Niet te miskennen. Van *on* en *miskenbaar.*

ONMOED. z. n., m., *des onmoeds*, of *van den onmoed*; zonder meerv. Bezwekene moed, treurigheid: *in groten onmoet.* DORESL. Ook bij OUDAAN. Voor oneenigheid bezigt het VEL. CHR. v. H. *die onmoeden groeijden ſoo*, ſprekende van de oneenigheid tusſchen vrouw Jacoba en haren man. Van *on* en *moed.* Van hier: *onmoedigheid*, bij denzelfden ſchrijver.

ONMOETIG, veroud. bijv. n. en bijw., *onmoetiger*, *onmoetigst.* Niet moetig, niet ledig, met drokte bezet: *onmoetige veelbedrijvers.* DE BRUNE. Van *on* en het oude *moetig.*

ONMOGELIJK, bijv. n. en bijw., *onmogelijker*, *onmogelijkst.* Het tegendeel van mogelijk. Van *on* en *mogelijk.* Van hier *onmogelijkheid.*

ONMONDIG, bijv. n. en bijw., *onmondiger*, *onmondigst.* Niet mondig. Van *on* en *mondig.* Van hier: *onmondigheid.*

ONNA, bijw. van plaats. Op eenen afſtand: *hoe onnaa zijne verdiensten, van de vergelding, waaren ongelyk.* HOOFT. Op ver na: *die hij onnaa zoo wel niet verſtondt.* HOOFT. Van *on* en *na.* Van hier: *onnabij.*

ONNAAKBAAR, zie *ongenaakbaar.*

ONNAAUWKEURIG, bijv. n. en bijw., *onnaauwkeuriger*, *onnaauwkeurigst.* Niet naauwkeurig. Van *on* en *naauwkeurig.* Hiervan: *onnaauwkeurigheid.*

ONNABOOTSELIJK, bijv. n. en bijw., *onnabootſelijker*, *onnabootſelijkst.* Niet na te bootſen. Van *on* en *nabootſelijk.*

ONNABURIG, bijv. n. en bijw., *onnaburiger*, *onnaburigst.* Die geene genegenheid en liefde jegens zijne naburi-

buren bewijst: *dus onnaburig is de huijsman.* P. SCRIVERIUS. Van *on* en *naburig.*

ONNADEELIG, bijv. n. en bijw., *onnadeeliger*, *onnadeeligst.* Dat geen nadeel doet. Van *on* en *nadeelig.*

ONNADENKELIJK, bijv. n. en bijw., *onnadenkelijker*, *onnadenkelijkst.* Dat niet nagedacht kan worden. Van *on* en *nadenkelijk.* — *Onnadenkend* is onbedacht handelend.

ONNADOENLIJK, bijv. n. en bijw., *onnadoenlijker*, *onnadoenlijkst.* Niet na te doen. Van *on* en *nadoenlijk.*

ONNAGAANBAAR, bijv. n. en bijw., *onnagaanbaarder*, *onnagaanbaarst.* Niet na te gaan. Van *on* en *nagaanbaar.*

ONNASPEURLIJK, (*onnaſpoorlijk*) bijv. n. en bijw., *onnaſpeurlijker*, *onnaſpeurlijkst.* Niet na te ſpeuren. Van *on* en *naſpeurlijk.* Van hier: *onnaſpeurlijkheid.*

ONNASPOORLIJK, zie *onnaſpeurlijk.*

ONNATUURLIJK, bijv. n. en bijw., *onnatuurlijker*, *onnatuurlijkst.* Niet natuurlijk: *De onnatuurlijke zonde*, de zonde van Sodom. Van *on* en *natuurlijk.*

ONNAVOLGBAAR, zie *onnavolgelijk.*

ONNAVOLGELIJK, (ook *onnavolgbaar*) bijv. n. en bijw., *onnavolgelijker*, *onnavolgelijkst.* Dat niet nagevolgd kan worden. Van *on* en *navolgelijk.*

ONNAZINGBAAR, bijv. n. en bijw., *onnazingbaarder*, *onnazingbaarst.* Hetwelk men niet nazingen kan: *onnazingbre toonen.* VOND. Van *on* en *nazingbaar.*

ONNOEMELIJK, (bij VOND. ook *onnoembaar*) bijv. n. en bijw., *onnoemelijker*, *onnoemelijkst.* Wiens getal niet uit te ſpreken is. Als bijw.: *onnoemelijk veel.* Van *on* en *noemelijk.* Van hier: *onnoemelijkheid*, bij OUDAAN.

ONNOODIG, bijv. n. en bijw., *onnoodiger*, *onnoodigst.* Niet noodig. Van *on* en *noodig.* Van hier: *onnoodigheid*, *onnoodiglijk.* Zoo ook: *onnoodelijk.*

ONNOODWENDIG, bijv. n. en bijw.; *onnoodwendiger*, *onnoodwendigst.* Het zelfde als *onnoodzakelijk.* Van hier *onnoodwendigheid.*

ONNOODZAKELIJK, zie *onnoodwendig.*

ONNOOZEL, (naar den tongval van de Gron. en anderen, *onnazel*) bijv. n. en bijw., *onnoozeler*, *onnoozelst.* De eerſte beteekenis dezes woords is die van onſchuldig aan eenige boosheid, aan eenig kwaad: *heilig*, *onnooſel*, *onbeſmet*, enz. BYBELV. In die onſchuld gegrond, uit die onſchuld ontſproten: *kuſſen Benjamins onnooſle koon.*

koon. VOND. Weêloos, die niemand beleedigt: *hoe dikwijls wordt de onnoozele duif door havikken vervolgd!* Voorts een ſtand, waarin men zich aan geen kwaad heeft kunnen ſchuldig maken. Van hier wordt het van zuigelingen gebezigd: *de vijand ſpaarde zelfs het onnoozele wichtje niet, ſchoon het beide zijne handjes lagchend naar hem uitſtrekte.* In die ſchuldeloosheid gegrond:

Zoo keer, o Sara! blij te moe,
Mij een onnozel lachje toe. POOT.

Van hier is het overgegaan tot de beteekenis van onbedrevenheid, als die van een eenvoudig kind: *waarvan 't onnoozel volk veel heuls en bijſtand wachtte.* VERSTEEG. *Dat is eene onnoozele vraag.* Wijders, ſimpel: *een onnoozele bloed.* Van hier alles, dat ſlecht en beuzelachtig is: *dat is eene onnoozele verſchooning.* Zelfs gebruiken wij het voor klein en gering, dat niet veel in waarde houdt; in den dagelijkſchen ſtijl: *ik heb maar een onnoozel kleedje kunnen overhouden. En beſtaan deze (keukengereedſchappen) ſlechts in eenige potten, en een onnoozele bijl.* BÓGAERT. Van *on* en *noozel*. Van hier: *onnoozelheid, onnoozellijk.*

ONNUT, bijv. n. en bijw., *onnutter, onnutst.* Dat geen nut doet: *onnutten druk moet ieder van zich jagen.* POOT. IJdel: *onnutten klap uitſlaan.* Vuil: *een onnut vrouwspersoon.* Van *on* en *nut*. Van hier: *onnuttelijk, onnuttig, onnuttigheid.*

ONNUUR, bijv. n. en bijw., *onnuurder, onnuurst.* Vuil, morſig; in eenen eigenlijken en oneigenlijken zin: *onnuure handen. Onnuure taal.* In Gron. gebruikt men dit woord. Of het uit *onnuver* (zie *nuver*) ontſtaan zij, is onzeker.

ONOMKOOPBAAR, bijv. n. en bijw., *onomkoopbaarder, onomkoopbaarst.* Die niet om te koopen is. Van hier: *onomkoopbaarheid.*

ONOMSTOOTELIJK, bijv. n. en bijw., *onomſtootelijker, onomſtootelijkst.* Dat niet omgeſtooten kan worden: *onomſtootlijke gronden.* HAMELSV. Van *on* en *omſtootelijk.*

ONOMVATTELIJK, bijv. n. en bijw., *onomvattelijker, onomvattelijkst.* Niet te omvatten: *de vuist, die u omvat, is onomvattelijk.* DE DECK. Van *on* en *omvattelijk.* Ook; *onomvatbaar.*

ONOMZIGTIG, bijv. n. en bijw., *onomzigtiger, onomzig-*

zigtigst. Niet omzigtig: *welke zoo onomzichtigh een' hardnekkigheit* enz. HOOFT. Van *on* en *omzigtig.*

ONONTBEERLIJK, bijv. n. en bijw., *onontbeerlijker, onontbeerlijkst.* Niet te ontberen. Van *on* en *ontbeerlijk.* Van hier: *onontbeerlijkheid.*

ONONTBINDELIJK, (ook *onontbindbaar*) bijv. n. en bijw., *onontbindelijker, onontbindelijkst.* Niet te ontbinden. Van *on* en *ontbindelijk.*

ONONTGANKELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat men niet ontgaan kan. Van *on* en *ontgankelijk.*

ONONTHOUDELIJK, bijv. n. en bijw., *ononthoudelijker, ononthoudelijkst.* Hetwelk men in het geheugen niet onthouden kan. Van *on* en *onthoudelijk.*

ONONTKNOOPELIJK, bijv. n. en bijw., *onontknoopelijker, onontknoopelijkst.* Niet te ontknoopen; eigenlijk en oneigenlijk. Van *on* en *ontknoopelijk.*

ONONTSLUITBAAR, bijv. n. en bijw., *onontsluitbaarder, onontsluitbaarst.* Niet te ontsluiten: *een gevangkenis van onontsluitbre kluistren.* POOT. Van *on* en *ontsluitbaar.*

ONONTVANGELIJK, (*onontvankelijk*), bijv. n. en bijw., *onontvangelijker, onontvangelijkst.* Niet ontvangen kunnende worden: *en door dien onontfankelijk, al veranderde hij schoon van gezintheidt.* HOOFT. Van *on* en *ontvangelijk.*

ONONTVLUGTBAAR, bijv. n. en bijw., *onontvlugtbaarder, onontvlugtbaarst.* Hetwelk men niet ontvlugten kan: *onontvlugtbre doot.* VOND. Van *on* en *ontvlugtbaar.*

ONONTWARRELIJK, bijv. n. en bijw., *onontwarrelijker, onontwarrelijkst.* Niet te ontwarren: *'t welk in onontwarrelijken krijg storte.* HOOFT. Van *on* en *ontwarrelijk.*

ONONTWIJKBAAR, bijv. n. en bijw., *onontwijkbaarder, onontwijkbaarst.* Dat niet ontweken kan worden: *onontwijkbre val.* BILDERDYK. Van *on* en *ontwijkbaar.*

ONONTWORSTELBAAR, bijv. n. en bijw., *onontworstelbaarder, onontworstelbaarst.* Hetwelk men, door worstelen, niet ontkomen kan: *'t onontworstelbare noodlot.* VOND. Van *on* en *ontworstelbaar.*

ONOORBAAR, bijv. n. en bijw., *onoorbaarder, onoorbaarst.*

baarst. Niet oorbaar. Van hier: *onoorbaarlijk.* Hoort. Van *on* en *oorbaar.*

ONOPHOUDELIJK; zie *onophoudend.*

ONOPHOUDEND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet ophoudt, dat aanhoudend duurt: *van onophoudend kermen.* N. Verist. Van *on* en *ophoudend.* Voorts: *onophoudelijk*, zonder vergrooting: *onophoudelijk Godts roem verbreiden.* Poot.

ONOPLETTEND, bijv. n. en bijw., *onoplettender, onoplettendst.* Niet oplettend, en in dat geſtel gegrond: *met onoplettende oogen.* Van *on* en *oplettend.* Van hier: *onoplettendheid.*

ONOPLOSBAAR, (*onoplosbaarder*), zie *onoplosſelijk.*

ONOPLOSSELIJK, (ook *onoplosbaar*) bijv. n. en bijw., *onoplosſelijker, onoplosſelijkst.* Niet op te losſen. Van *on* en *oplosſelijk.*

ONOPMERKZAAM, bijv. n. en bijw., *onopmerkzamer, onopmerkzaamst.* Niet opmerkzaam. Van *on* en *opmerkzaam.* Van hier: *onopmerkzaamheid.*

ONOPREGT, bijv. n. en bijw., *onopregter, onopregtst.* Niet opregt, valsch. Van *on* en *opregt.* Van hier: *onopregtheid.*

ONOPSPRAKELIJK, bijv. n. en bijw., *onopſprakelijker, onopſprakelijkst.* Zonder opſpraak: *zij maakten onzen wandel onopſpraakelijk.* Sels. Van *on* en *opſprakelijk.*

ONOPWEKKELIJK, bijv. n. en bijw., *onopwekkelijker, onopwekkelijkst.* Dat niet opgewekt kan worden. Van *on* en *opwekkelijk.*

ONOPWENTELBAAR, bijv. n. en bijw., *onopwentelbaarder, onopwentelbaarst.* Niet opgewenteld kunnende worden: *onopwentelbaare ſteen.* Vond. Van *on* en *opwentelbaar.*

ONOPZETTELIJK, bijv. n. en bijw., *onopzettelijker, onopzettelijkst.* Zonder opzet: *zoo gij, onopzettelijk, den loop der aandoeningen wilt volgen.* Sels. Van *on* en *opzettelijk.*

ONORDE, z. n., vr., *der*, of *van de onorde*; zonder meerv. Die ſtand, waarin niets op zijne regte plaats is, maar alles als een bajert door elkander ſtaat, wanorde: *ſchoon 't heelal in d'eerſte onorde mogt verkeren.* P. Schim. *Kon 't nieugeſchapen licht de woeste onorde ontdekken.* H. Schim. *Als oft haar ooit in den zinne gekoomen waar,*

zulk

zulk' eene onorde in te ruimen. HOOFT. Vertrapping van alle regelen en wetten: *ende zo men langer marde, alles geſtapen (was), tegen zijn' meninge, met groote onorde af te loopen.* HOOFT. Van *on* en *orde*. Van hier: onordelijk (niet *onordentlijk*), *onordelijkheid*. Zie *ordelijk*.

ONOVEREENBRENGELIJK, bijv. n. en bijw., *onovereenbrengelijker, onovereenbrengelijkst*. Dat niet overeen te brengen is: *werken en genade zijn onovereenbrengelijke tegengeſtelden.* OVERZ. v. HERV. Van *on* en *overeenbrengelijk*.

ONOVEREENKOMST, z. n., vr., *der*, of *van de onovereenkomst*; zonder meerv. Het tegendeel van overeenkomst. Van *on* en *overeenkomst*. Van hier: *onovereenkomſtig, onovereenkomſtigheid*.

ONOVEREENKOMSTIG, zie *onovereenkomst*.

ONOVERKLIMBAAR, bijv. n. en bijw., *onoverklimbaarder, onoverklimbaarst*. Niet over te klimmen: *onoverklimbaare ſtaketſels.* FRANTZEN. Van *on* en *overklimbaar*.

ONOVERWINNELIJK, (bij VOND. ook *onoverwinbaar*) bijv. n. en bijw., *onoverwinnelijker, onoverwinnelijkst*. Niet te overwinnen. Van *on* en *overwinnelijk*. Van hier: *onoverwinnelijkheid*.

ONOVERZIENBAAR, bijv. n. en bijw., *onoverzienbaarder, onoverzienbaarst*. Niet te overzien. Van *on* en *overzienbaar*.

ONPAAIJELIJK, bijv. n. en bijw., *onpaaaijelijker, onpaaijelijkst*. Die niet te paaijen is: *zijn' ſpijt onpaaijelijk te maaken.* HOOFT. Van *on* en *paaijelijk*.

ONPAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet voegt bij iets anders, ongelijk: *onpare ſchoenen*. Van *on* en *paar*. Elders zegt men, *paar en onpaar*, voor *even* en *oneven*. HUYGENS gebruikt het zelfſtandig, van het onz. geſlacht, voor een paar getrouwde lieden, die kwalijk bij elkander voegen.

ONPAD, z. n., o., *des onpads*, of *van het onpad*; meerv. *onpaden*. Onbetreden pad, een pad, dat niet te betreden is: *daar hij geen pad of onpad kennen kan.* M. L. TYDW. Van *on* en *pad*.

ONPARTIJDIG, bijv. n. en bijw., *onpartijdiger, onpartijdigst*. Niet partijdig. Van *on* en *partijdig*. Van hier: *onpartijdigheid, onpartijdiglijk*.

ON-

ONPAS, bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet te pas, niet van pas: *gij komt te onpas*, op eenen ongelegenen tijd. *Die vraag is te onpas.* *Ik ben te onpasse*, niet wel gesteld. Van *on* en *pas*. Van hier: *onpasselijk*, eenigzins ziekelijk, *onpasselijkheid*.

ONPASSELIJK, zie *onpas*.

ONPEILBAAR, bijv. n. en bijw., *onpeilbaarder*, *onpeilbaarst*. Niet af te peilen. Van *on* en *peilbaar*. Van hier: *onpeilbaarheid*.

ONPERSOONLIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Een woord der spraakkunst. *Een onpersoonlijk werkwoord*. Zie LNL., bl. 128 en volgg. Van *on* en *persoonlijk*. Van hier *onpersoonlijkheid*.

ONPIJNLIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder pijn of smert. Van *on* en *pijnlijk*.

ONPLEGTIG, bijv. n. en bijw., *onplegtiger*, *onplegtigst*. Niet plegtig: *toevlught tot het middel van een onpleghtigh gebiedt neemen*. HOOFT. Van *on* en *plegtig*.

ONPRIJSSELIJK, bijv. n. en bijw., *onprijsselijker*, *onprijsselijkst*. Niet te prijzen. Van *on* en *prijsselijk*.

ONPUNTIG, bijv. n. en bijw., *onpuntiger*, *onpuntigst*. Niet puntig, in den eigenlijken en oneigenl. zin. Van *on* en *puntig*. C. HUYGENS gebruikt dit woord.

ONRAAD, z. n., m.; *des onraads*, of *van den onraad*; zonder meerv. Onnuttige dingen, die uit- of weggeworpen worden, als vuilnis, drek, onreinheid. Bij KIL. *inutilitas*, *sordes*, *immunditia*. In dien zin is het al verouderd. Het stamt af van *on* en *raad*, een nuttig stuk, een werktuig, huisraad. Voorts, verwarring, onorde, oneenigheid, ongemak: *om alle gescheel en onraedt*. HANTVEST *van* PALTSGR. AELBRECHT, 1387. *Dit dempte den onraadt*. HOOFT. ADELUNG leidt het af van *on* en *raad*, inzoover dit woord eenen behoorlijken aard en wijs beduid heeft. Uit diezelfde bron ontspringt, denkelijk, ook de beteekenis van het tegengestelde van rigtig: *er is onraad*, het is er niet rigtig; er is een kwaad op handen; er is een gevaar aanstaande. *Wij vernamen geenen onraad op zee*. *Buiten schromen, dat eenig onraed haer zou kunnen overkomen*. N. VERSTEEG. Eindelijk, beteekent dit woord eene nutteloze verkwisting, het tegendeel van *raad*, overleg. In dien zin, schoon met eene naauwere bepaling, gebruikt men het,

het, in Gelderland, voor *ongeld*, dat op openbaar verhuurde of verkochte goederen valt; dat, gewoonelijk, nutteloos voor drinkgelagen besteed wordt: *hoeveel is de onraad? Onraad betalen.* Voorts, is van *on* en *raad* ook *onraadzaam*, niet raadzaam, *onradelijk*, hetwelk men niet raden kan.

ONRAADZAAM, zie *onraad*.

ONRAAKBAAR, bijv. n. en bijw., *onraakbaarder*, *onraakbaarst*. Dat niet aangeraakt kan worden. Van *on* en *raakbaar*.

ONREDDELIJK, (ook *onredbaar*, bij L. TEN KATE) bijv. n. en bijw., *onreddelijker*, *onreddelijkst*. Dat niet gered kan worden. Van *on* en *reddelijk*.

ONREDE, z. n., vr., *der*, of *van de onrede*; meerv. *onreden*. Onverstand, dwaasheid, onbescheid: *verzeekert, dat het rijk der onreede niet lang staan kan*. HOOFT. Onverstandige daad, onredelijke handelwijs: *het zwaert d'onreden paest te buigen onder reden*. RODENB. Onverstandige taal, die op geenen grond steunt: *dat zal onze reeden tot onreeden maaken*. HOOFT. Van hier: *onredelijk*, redeloos: *onredelijke dieren*. Beestachtig: *onredelijke begeerlijkheden*. Onbillijk, onregtvaardig: *gij doet eenen onredelijken eisch*. Van hier: *onredelijkheid*.

ONREDELIJK, zie *onrede*.

ONREGELMATIG, bijv. n. en bijw., *onregelmatiger*, *onregelmatigst*. Niet regelmatig: *een onregelmatige vijfhoek*. Ongeregeld: *dat is een onregelmatig gedrag*. Van *on* en *regelmatig*. Van hier: *regelmatigheid*.

ONREGT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet regt, verkeerd, boos. In de Spraakkunst beduidt het verbogen: *in de onregte naamvallen*. NYLOE. Van *on* en *regt*.

ONREGT, z. n., o., *des onregts*, of *van het onregt*; zonder meerv. Het tegendeel van regt. Die toestand, als iemands woorden of handelingen met de zaak zelve, of met de waarheid niet overeenkomen: *onregt hebben*. Die toestand, als iemands daden met regt en billijkheid strijden: *gij doet mij onregt*: *Ik zal dat onregt geduldig verdragen*: *Na al het onregt, het welk ik leed* enz. *Te onregt*, verkeerdelijk. *Iemand te onregt berispen*. Reeds bij KER: *unreht*, ISIDOR. *unrehd*. Van *on* en *regt*. Van hier: *onregtelijk*, *onregtig*. Zamenstell.: *onregtmatig*, *onregtmatigheid*, *onregtmatiglijk*, *onregtvaardig*,

dig, *het onregtvaardigdom*, bij VOND., *onregtvaardigheid*, *onregtvaardiglijk*, *onregtzinnig*, *onregtzinnigheid*.

ONREGTZINNIG, zie *onregt*.

ONREIN, bijv. n. en bijw., *onreiner*, *onreinst*. Niet rein. Van *on* en *rein*. *Die geene onreine ſpijs zoude proeven*. VOND. Van hier: *onreinelijk*, *onreinheid*, *onreinigheid*, *onreiniglijk*.

ONREISBAAR, bijv. n. en bijw., *onreisbaarder onreisbaarst*. Onbekwaam om te reizen: *onreisbaar weer*. Van *on* en *reisbaar*.

ONREKKELIJK, bijv. n. en bijw., *onrekkelijker*, *onrekkelijkst*. Dat niet rekken kan, ook die niets toegeven wil, ongerijfelijk, onbeleefd. Van *on* en *rekkelijk*. Van hier: *onrekkelijkheid*.

ONREPPELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Ontilbaar, onroerlijk: *naegelatene goederen*, *reppelijcke un de onreppelijcke*. STADSBOEK VAN GRON. Van *on* en *reppelijk*.

ONRIEKBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat geenen reuk van zich geeft: *geen reuk 't cnrieckbaer oit kon riecken*. VOND. Van *on* en *riekbaar*.

ONRIJDBAAR, (*onrijbaar*) bijv. n. en bijw., *onrijdbaarder onrijdbaarst*. Waarop niet gereden kan worden: *velden*, *door de regen glibberig en onrijbaar*. BOGAERT. Van *on* en *rijdbaar* (*rijbaar*).

ONRIJM, z. n., o., *des onrijms*, of *van het onrijm*, zonder meerv. Een gedicht, of eenige regels, die op het einde niet rijmen. Van *on* en *rijm*.

ONRIJP, bijv. n. en bijw., *onrijper*, *onrijpst*. Niet rijp, eigenlijk en oneigenlijk: *onrijpe kerſen*. *Onrijp hier* dat niet wel gegest heeft. *Onrijper gelegenheit*. HOOFT. Van *on* en *rijp*. Van hier: *onrijpheid*, *onrijpigheid*.

ONRIJZIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet lang van ligchaam: *vruchtbaar in hier vee*, *maar dit veel al onrijzigh*. HOOFT. Van *on* en *rijzig*. Elders zegt HOOFT *reizig van perſoon*. KIL. heet *reijſigh*, *reſigh*, TEN KATE *rijzig*, *procerus*. Het ontwijfelbaar van *rijzen*, opſtaan, zich opheffen, niet van *reizen*, trekken, afkomſtig. Ook heeft de Kenterdamſche uitſpraak *rijzig* en niet *reizig*.

ONROERend, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Ontilbaar. Voorts: *onroerlijk*: *onroerlijk goed*. In eenen anderen zin voor iets, dat onbewegelijk ſtaat: *onroerlijk beelt*. ANTON. Van *on*, *roerend* en *roerlijk*.

ONROOMSCH, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet roomsch. Als een zelfſt. naamwoord komen *Onroomſchen*, in de ſchriften van Hooft en anderen, dikwijls voor, beteekenende diegenen, die zich, in vorige eeuwen, van de Roomſche Christenen hebben afgeſcheiden. Van *on* en *roomsch*. Van hier: *onroomschheid*, hetwelk VOND. voor de onroomſchen gebruikt.

ONRUIM, bijv. n. en bijw. *onruimer*, *onruimst*. Eng, naauw. Het wordt ook wel als een zelfſt. naamw. gebruikt. Zoo ſtaat, in eene *Ordonn. van Amſt.*, 1687: *met eenig onruim van vlotten of anders beſetten*.

ONRUST, z. n., vr., *der*, of *van de onrust*; meerv. *onrusten*. Het tegendeel van rust; zonder meerv.: *met onrust en oproer zwanger*. HOOFT. Ongerustheid, moeite, kommer, kwelling; en heftige beweging worden er door uitgedrukt: *de ſlagh der onrust jaagt te ſterk in zijn gedachten*. J. DE HAES. Voor een onrustig kind, of voor elk onrustig mensch; met een meerv. en van het manl. geſlacht: *dat is een onrust*. *Om zulk een onrust, als hij was, toe te vallen*. HOOFT. Voorts betekent *onrust* het zich altijd bewegende tongetje, in een uurwerk, dat den ſlinger drijft. Zoo noemt men ook de ronde ſchijf, in een zakuurwerk, die onophoudelijk in beweging is: *de zinnen ſlingren, als een onrust heen en weer*. ANTON. *Gelijk 't ſtrijckradt d'onruſt drijft*. VOND. *Gelijk deze onrust al de raderen om doet drijven*. ANTON. In het gemeene leven, zegt men ook *het onrust*. Zoo zeide ook SIX v. CHANDEL.: *kon 't heerende onrust van de klok wel ſeeven keeren tikketakken*. En dit geſlacht heeft HUYGENS ook, waar hij het hart *het onrust onzer aderen* noemt. Het vrouwel. is het maar geſlacht. Eindelijk, hebben de Hollanders een zeker eilandje, in de Straat *Sunda*, om de krielende menigte van ſcheepstimmerlieden en andere arbeiders der Oostind. Maatſchappij, *Onrust* genaamd. Van *on* en *rust*. Van hier: *onrustig*, *onrustigheid*, *onrustzaam*, bij DOEDES. Zam.: *onrustmaker*, *onrustzaaijer* enz.

ONRUSTIG, zie *onrust*.

ONS, zie *onze*.

ONS, een verbogen naamval, in het meerv. van het persoonlijke voornaamwoord *ik*. Men stelt het in den tweeden, derden en vierden naamval: *een van ons*. Hiervoor is *onzer* ook gebruikelijk: *de menschе is geworden als onser een*. BYBELV. *Wees onzer gedachtig*. *Hij heeft het ons niet verholen*. *Hij sprak met ons*. *Hij zeide aan ons*. *Gij zult ons niet bedriegen*. Men heeft het, eertijds, ook in den eersten naamval gebezigd, zoo als uit den verbogenen tweeden naamval blijkt. Bij ULPHIL. komt *uns* nog in plaats van *wij* voor. Dit voornaamwoord neemt ook nog andere bijv. naamw. achter zich: *met ons allen maakten wij een getal uit van zes en twintig*. *Voor ons beiden*. *Met ons zessen*. Men stelt het ook met *waart*, of *waarts*, te zamen: *die laet zich t'onswaert trekken*. POOT. Dit oude voornaamwoord luidt reeds bij KER. *uns*, OTFR. *uns*, ULPH. *uns*, hoogd. *uns*, angelf. en eng. *us*, ijsl. *osz*, zw. *osz*, noorw. *os*, deen. *os*, schotl. *us*. Het is zeer waarschijnlijk, dat het met *en*, het oude *und*, *unde*, *onder*, het lat. *inter* en *nos* vermaagschapt is; het geeft toch eene verbinding van personen, *wij en anderen*, te kennen.

ONS, een bezittelijk voornaamwoord, hebbende zijne betrekking op meer personen zonder onderscheid van geslacht, als: zij van zich zelven tot anderen spreken. *Ons huis*, *onze stal*, *onze woning*; *onze huizen — stallen — woningen*. Hieruit blijkt, dat *ons* bij woorden van het onz. gesl. in het enkelv., *onze* bij manl. en vrouwl. naamw., in beide getallen, gebruikt wordt. Zie verder Inl., bl. 116-119. Men plaatst het voorts, gelijk alle bezittelijke voornaamw., voor het naamw. Hiervan is uitgezonderd het eene *Vader onze*, zoo als dit, in de dagelijksche taal, wel voorkomt: *bid nog uw vader onze*. En dit is nog een overblijfsel eener slaafsche vertaling van het lat. *Pater noster*. Bij OTFR. vindt men dat reeds: *vater unsir*, bij NOTK. *fater unser*, bij TATIAN. *fater unser*. Ondertusschen plaatst men ook *ons*, ook achteraan, met uitlating van het naamwoord, en wel op tweederlei wijs. Zonder lidwoord: *dat goed is ons*. *Weet gij dat Ramoth in Gilead onse is?* BYBELV. *Onse lippen zijn onse*. BYBELV. Met het lidwoord

of *het*: *die zaak is de onze geworden. Dat huis is het onze.* In het meerv. getal komt het dus zelfst. voor: *de onzen kregen daar de nederlaag.* In de dagelijksche taal, laat men, bij dit bezittelijke voornaamw., het woord *huis* uit; wanneer het gebruik er eene *t*, welluidendheidshalve, bijgevoegd heeft: *kom morgen tot onzent.* Zoo ook in zamenstelling: *onzentwege, onzenthalve.*

ONSCHADELIJK, bijv. n. en bijw., *onschadelijker, onschadelijkst.* Dat geene schade veroorzaakt, geen nadeel doet. Van *on* en *schadelijk.* Van hier: *onschadelijkheid.*

ONSCHALK, bijv. n. en bijw., *onschalker, onschalkst.* Niet schalk, niet loos, eenvoudig: *want hij een onschalck man was.* J. V. D. BEKE. *Als hi een onscalc wijf tot sinen wille brenghen mach.* GULD. LEGENDE. Van *on* en *schalk.* Van hier: *onschalkheid.*

ONSCHAMEL, bijv. n. en bijw., *onschameler, onschamelst.* Onbeschaamd: *is d' avend zoo onschamel?* VOND. Reeds bij M. ST.; *dit onscamel Vriesch diet*, dit onbeschaamde Vriesche volk. Van *on* en *schamel.* Van hier: *onschamelheid: door onschamelheidt der verzoekeren.* HOOFT.

ONSCHAPPELIJK, bijv. n. en bijw, *onschappelijker, onschappelijkst.* Niet schappelijk, ongeregeld. Van *on* en *schappelijk.* Een woord der zamenleving, waarvan: *onschappelijkheid.*

ONSCHARLAKEN, bijv. onverb. n., zonder trappen van vergrooting. Het tegendeel van rood scharlaken. Bij VOND. vindt men het: *met onscharlake troni.* Van *on* en *scharlaken.*

ONSCHATBAAR, bijv. n. en bijw., *onschatbaarder, onschatbaarst.* Dat niet geschat kan worden. Van *on* en *schatbaar.* HOOFT heeft ook *onschattelijk*: *a'onschattelijke prijs.*

ONSCHEIDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet gescheiden kan worden: *'t onscheidelijke paaren.* HOOFT. Van *on* en *scheidelijk.* Men zegt ook *onscheidbaar*: *een onscheidbaar voorzetsel.*

ONSCHENDBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet geschonden kan of moet wor-

worden: *wij bidden u om 't eenige en onſchendbre pand des vredes.* VOND. Van *on* en *ſchendbaar*. Ook: *onſchendelijk*.

ONSCHERP, bijv. n. en bijw., *onſcherper*, *onſcherpſt*. Niet ſcherp. *Iemand met onſcherp te keer gaan*, met ſtokken, vlegels enz. Van *on* en *ſcherp*.

ONSCHEURLIJK, bijv. n. en bijw., *onſcheurlijker*, *onſcheurlijkſt*. Dat niet ſcheuren kan. Van *on* en *ſcheurlijk*.

ONSCHIFTELIJK, bijv. n. en bijw., *onſchiftelijker*, *onſchiftelijkſt*. Dat door ſchiften niet geſcheiden kan worden: *de zaaken, in omſchiftelijke verwarrenis geworpen*. HOOFT. Van *on* en *ſchiftelijk*.

ONSCHIJNBAAR, bijv. n. en bijw., *onſchijnbaarder*, *onſchijnbaarſt*. Niet ſchijnbaar. Van *on* en *ſchijnbaar*. Van hier: *onſchijnbaarheid*.

ONSCHIKKELIJK, bijv. n. en bijw., *onſchikkelijker*, *onſchikkelijkſt*. Slordig, morſig. Van *on* en *ſchikkelijk*. Van hier: *onſchikkelijkheid*.

ONSCHILDERBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet geſchilderd kan worden: *onſchilderbaar op doek*. VOND.

ONSCHOON, bijv. n. en bijw., *onſchooner*, *onſchoonſt*. Nog niet ſchoon: *wijn, op de moer liggende, is onſchoon*. In dezen zin lijdt het geene vergrooting. Niet ſchoon, leelijk: *onſchoone ouden*. VOND. *Het paertsgeſtalte is niet onſchooner als de man*. VOND. Oneig.: *de Spanjaardts, alhier de kans onſchoon ſchouwende* enz. HOOFT. Reeds bij M. St.: *Karels gheſlachte, dat onſcone*. Van *on* en *ſchoon*. Van hier: *onſchoonheid*.

ONSCHULD, z. n., vr., *der*, of *van de onſchuld*; zonder meerv. Het tegendeel van ſchuld, doch in eenige gevallen ſlechts. Het beteekent, trouwens, dien toeſtand, waarin men de werkende noch aanleidende oorzaak van eene misdaad is: *ik beroep mij op mijne onſchuld. Zijne onſchuld toonen — bewijzen*. Oudtijds noemde men dit *zijne onſchuld doen*. Verſchooning: *doe mijne onſchuld bij hem. Ik konde veel tot mijne onſchuld zeggen*. In den verhevenen ſtijl, beduidt het dikwijls onſchuldige perſonen: *hoe dikwijls moet de onſchaſchavotten betreden! De plaatſen, waar ik voor de onſchuld ſtreed*. BILDERDYK. Van *on* en *ſchuld*. Van hier:

onſchuldig, waarvan bij HOOFT een wederk. werkw. *zich onſchuldigen*; *onſchuldiglijk*. Zam.: *onſchuldvol*; een woord, dat, bij onze hedendaagſche dichters, veel voorkomt, in navolging van het hoogd. *unſchuldvoll*: het ſmaakt te uitheemsch; onze oude oorſpronkelijk nederd. ſchrijvers kennen het ook niet.

ONSCHUWELIJK, (*onſchuwbaar*, bij VOND.) bijv. n. en bijw., *onſchuwelijker*, *onſchuwelijkst*. Hetwelk men niet ſchuwen kan. Van *on* en *ſchuwelijk*.

ONSIERLIJK, bijv. n. en bijw., *onſierlijker*, *onſierlijkst*. Niet ſierlijk: *tot geenen onſierlijken knoop*. BOGAERT. Van *on* en *ſierlijk*.

ONSLAPERIG, bijv. n. en bijw., *onſlaperiger*, *onſlaperigst*. Niet ſlaperig: *onſlaperig in 's waerelts droomen*. ANTON.

ONSLIJTBAAR, bijv. n. en bijw., *onſlijtbaarder*, *onſlijtbaarst*. Niet ſlijtbaar. Van *on* en *ſlijtbaar*.

ONSMAAK, z. n., m., *des onſmaaks*, of *van den onſmaak*; zonder meerv. Walging, afkeer: *wie zoude geenen onſmaak in zulke laſſe geſprekken krijgen?* Van *on* en *ſmaak*. Van hier: *onſmaakbaar*, zonder trappen van vergrooting, waarvan men den ſmaak niet gewaar kan worden: *men verneemt 't onſmaeckbre met geen tong*. VOND. *Onſmakelijk*, *onſmakelijker* enz., laf, dat niet aangenaam voor de tong is; ook in eenen figuurlijken zin: *onſmakelijke tijdingen*. — *Onſmakelijkheid*.

ONSMAKELIJK, zie *onſmaak*.

ONSMELTELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Hetwelk men niet ſmelten kan: *wat poogt gij met uw weenen tot wasch te ſmelten deze onſmeltelijke ſteenen?* P. RABUS. Van *on* en *ſmeltelijk*.

ONSMERTELIJK, bijv. n. en bijw., *onſmertelijker*, *onſmertelijkst*. Niet ſmertelijk. Van *on* en *ſmertelijk*.

ONSPAANSCH, bijv. n. en bijw., *onſpaanſcher*, *meest*, *zeer onſpaansch*. Den Spanjaard niet toegedaan: *een man geleert en onſpaansch*. HOOFT. Van *on* en *ſpaansch*.

ONSPEURLIJK, bijv. n. en bijw., *onſpeurlijker*, *onſpeurlijkst*. Niet te beſpeuren: *op wier onſpeurlijk ſpoor*. DE DECK. Van *on* en *ſpeurlijk*.

ONSPIJS, z. n., vr., *der*, of *van de onſpijs*; meerv. *onſpijzen*. Hetwelk men, om zijne walging, niet als gewonelijke ſpijs gebruiken kan: *wat onſpijs heeft het niet al in 't lijf geſlagen?* VOND. Van *on* en *ſpijs*.

ONSPOED, z, n., m., (oudt. ook vr.) *des onſpoeds*, of *van den onſpoed*; meerv. *onſpoeden*, dat bij OUD. voorkomt. Geen voorſpoed: *door gelaatenheidt in onſpoeds.* HOOFT, *In onſpoet krijgt men oogen.* J. DE HARS. Van *on* en *ſpoed.*

ONSPOOR, z. n., o., *des onſpoors*, of *van het onſpoor*; meerv. *onſporen.* Ongebaand ſpoor: *de paerden zien ſpoor noch onſpoor aen.* VOND. Van *on* en *ſpoor.*

ONSPRAAKZAAM, bijv. n. en bijw., *onſpraakzamer*, *onſpraakzaamst.* Niet ſpraakzaam. Van *on* en *ſpraakzaam.*

ONSPREKELIJK, bijv. n. en bijw., *onſprekelijker*, *onſprekelijkst.* Die niet te ſpreken is; dat niet uitgeſproken kan worden. Van *on* en *ſprekelijk.*

ONSTAATSCH, bijv. n. en bijw., *onſtaatſcher*, *meest*, *zeer onſtaatsch.* Die de partij der ſtaatſchen niet is toegedaan. Bij HOOFT komt het als een zelfſt. naamw. voor: *eenighe Onſtaatſchen (werden) uitgejaaght.* Van *on* en *ſtaatsch.*

ONSTADE, z. n., vr., *der*, of *van de onſtade*; zonder meerv. Ongemak: *dat komt mij te onſtade*, te onpas. Van *on* en ſtade.

ONSTADIG. zie *ongeſtadig.*

ONSTANDVASTIG (bij DORESL. ook *onſtandhaftig*) bijv. n. en bijw., *onſtandvastiger*, *onſtandvastigst.* Niet ſtandvastig, veranderlijk. Van *on* en *ſtandvastig.* Van hier: *onſtandvastigheid*, *onſtandvastiglijk.* Bij de ouden vindt men ook *onſtandvast.*

ONSTEDE, veroud. bijv. n. en bijw., *onſteder*, *onſteedst.* Niet vast: *dat make ſe onſtede.* WILCKOER. v. LANGEWOLT. Van *on* en *ſted*, *ſtede.*

ONSTEMMIG, bijv. n. en bijw., *onſtemmiger*, *onſtemmigst.* Niet eenſtemmig: *het onſtemmigh volck.* DE BRUNE. Van *on* en *ſtemmigh.*

ONSTERFELIJK, bijv. n. en bijw., *onſterfelijker*, *onſterfelijkst.* Niet vatbaar voor ſterven, en, verder, niet vatbaar voor ophouden te zijn. *God is onſterfelijk*, in zoo ver deszelfs wezen onmogelijk kan vernietigd worden. *Eene onſterfelijke ziel te verliezen hebben.* Oneig. beteekent het eene lange duurzaamheid: *daardoor verworf hij zich eenen onſterfelijken naam.* Van *on* en *ſterfelijk.* Van hier heeft VOND. een werkw. *onſterfelij-*

ken.

ken: waarme de Godheyd hadde onſterſtyckt uwen rei. Voorts: *onſterfelijkheid.*

ONSTERK, bijv. n. en bijw., *onſterker*, *onſterkſt.* Dat ligt breekt, hetwelk men ligt vaneen trekken kan: *onſterker dan haar.* VOND. *Onſterke draad. Onſterk laken.* Niet met ſterke bezetting verzien: *tot verbluffing der onſterker plaatzen.* HOOFT. Oneig.: *een onſterk bewijs.* Van *on* en *ſterk.* Van hier; *onſterkte.*

ONSTICHTIG, bijv. n. en bijw., *onſtichtiger*, *onſtichtigſt.* Niet ſtichtig: *met geen onſtichtigh ſpel.* VOND. Van *on* en *ſtichtig.* — Ook: *onſtichteliik.*

ONSTILBAAR, bijv. n. en bijw., *onſtilbaarder*, *onſtilbaarſt.* Niet te ſtillen: *een' onſtilbaare bewreghenis.* HOOFT. Van *on* en *ſtilbaar.*

ONSTOND, z. n., m., *des onſtondr*, of *van den onſtond*; meerv. *onſtonden.* Ongelegen uur. Bij L. MEIJER *onſtonde.* Van *on* en *ſtond.* Van hier: *onſtondig.* Alles verouderd.

ONSTRAFFELIJK, bijv. n. en bijw., *onſtraffelijker*, *onſtraffelijkſt.* Niet berispelijk: *een onſtraffelijk leven leiden.* Echt, niet valsch: *met onſtraffelijke zegelen bekreftigen.* OMLAND. LANDR. Van *on* en *ſtraffelijk.* Van hier: *onſtraffelijkheid.* — *Onſtrafbaar*, die geene ſtraf verdient.

ONSTREKKELIJK, bijv. n. en bijw., *onſtrekkelijker*, *onſtrekkelijkſt.* Dat niet zeer ſtrekt, niet wel voor duurzaam voedſel dient. Van *on* en *ſtrekkelijk.*

ONSTRENG, bijv. n. en bijw., *onſtrenger*, *onſtrengſt.* Niet ſtreng: *onſtrenge kinderroede.* VOND. Van *on* en *ſtreng.*

ONSTUIM, *onſtuimig*, zie *ongeſtuim.*

ONSTUITBAAR, bijv. n. en bijw., *onſtuitbaarder*, *onſtuitbaarſt.* Niet te ſtuiten. VOND. heeft het woord. Van *on* en *ſtuitbaar.*

ONSTUKKEN, zie *ontſtukken.*

ONSTURIG, zie *ongeſturig.*

ONT, een voorzetſel, dat ſlechts in zamenſtelling gebruikelijk is. Men plaatst het voor werkwoorden alleen, als: *ontloopen*, *onterven* enz.; en voor zulke naamwoorden, die van zoodanige werkwoorden ontſtaan zijn, als: *ontbijt*, van *ontbijten*, *ontzet*, van *ontzetten* enz. In deze zamenſtelling met werkwoorden, die zoowel onzij lig als be-

bedrijv. kunnen zijn, is het altijd een onscheidbaar voorzetsel, als: *ontkomen*, *ontkwam*, *hij is ontkomen*, te *ontkomen*. Wat deszelfs beteekenis aangaat: dusdanige werkwoorden geven (1) te kennen eene beweging van eene plaats, als: *ontduiken*, *ontloopen*, *ontglippen*, *ontgeven*, *ontwijken*, *onttrekken* enz. (2) Eene zachte strekking of lokking naar eene plaats, als: *ontvangen*, *ontbeiden*, *ontbieden*, *ontgunnen* enz. (3) Eene losmaking van iets, als: *ontgespen*, *ontknoopen*, *ontbakeren*, *ontcijferen*, *ontdooijen*, *ontgelden*, *ontsluiten*, *ontluiken*, *ontbinden* enz. (4) Eene berooving van iets, als: *ontkleeden*, *onthoofden*, *ontmannen*, *ontedelen*, *onteren*, *ontheiligen*, *onthanden* enz. (5) Een begin van iets, als: *ontbijten*, *ontsteken*, *ontvlammen*, *ontbreken*, *ontdooijen*, *ontfermen*, *ontgraven*, *ontmoeten*, *ontreren*, *ontstaan*, *ontslapen*, *ontwaken* enz. Eindelijk (6) schijnt het eene versterking aan te duiden, als: *ontbloten*, *ontledigen*, *ontschaken*. In de vier eerste beteekenissen is dit voorzetsel reeds oud. Bij ULPHILAS vindt men zulke, met *and* en *anda* zamen gestelde werkwoorden, als ook bij de alemann. en frank. schrijvers, die daarvoor dan eens *ant*, *int*, *unt*, dan eens *en* en *in*, en, als een *f* volgt, *inp* of *emp* gebruiken. In het angelf. luidt het *aet*, *et*, *and*, in het deen. *und* en *inde*, bij onze oude schrijvers dikwijls *ôn*, ook wel in, hoogd. *ent*, nederf. *unt*. Door middel van dit voorzetsel, vooral wanneer het in de vier eerste beteekenissen voorkomt, kunnen nieuwe werkwoorden gevormd worden; en hier weten zich vooral onze dichters van den rijkdom der taal heerlijk te bedienen. In het vervolg zullen wij daarvan blijken zien. Ieder mag dit navolgen, zoo hij maar tegen den aard der taal en de regelen van gezond verstand niet zondige. In de dagelijksche zamenleving maakt men van allerlei naamwoorden, door middel van dit voorzetsel, een ruim aantal van zulke werkwoorden, die altijd eene betooving van die zaak aanduiden, die door het naamwoord wordt te kennen gegeven, als: *dit heet de wet ontwetten* — *den mensch ontmenschen*. Men kan dit tot duizenden uitbreiden. Eenigen slechts, die door een herhaald gebruik veel voorkomen, zal ik naar orde aanteekenen.

ONTAANBOORDEN, bedr. w., dat somtijds bij zee-

zeeuwen nog gebruikt wordt. MEIJER verklaart het door benaderen. Zie *aanboorden*. Het voorz. *ont* ſchijnt hier een begin aan te duiden.

ONTAARDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *aarden*: *ik ontaardde*, *ben ontaard*. In het gemeen, eenen vorigen aard misſen: *de groote Paulus, van dien Saulus nu ontaerdt* enz. J. DE HAES. In het bijzonder, eene goede geſteldheid verliezen en tot het tegengeſtelde vervallen: *van de deugd zijner voorouderen ontaarden*. Van hier wreed: *een man van een ontaard gemoed*. *Eene ontaarde moeder*. *De moedigſte heldin, waer van de zoon geenszins ontaerdde*. J. DE HAES. Van hier: *ontaardeling* bij F. HALMA, *ontaardheid*, *ontaarding*. De ſpelling *ontaarten* is tegen den aard der taal.

ONTADELEN, (*ontedelen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *adelen*: *ik ontadelde*, *heb ontadeld*. Van de adellijke waardigheid berooven. Van hier: *ontadeling*.

ONTADEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ademen*: *ik ontademde*, *heb ontademd*. De ademhaling benemen; *door de walmte ontademt*. HOOFT.

ONTALLIJK, bijv. n. en bijw., *ontallijker*, *ontallijkst*. Onteelbaar. Van *on* en *tallijk*. Van hier: *ontallijkheid*.

ONTAM, bijv. n. en bijw., *ontammer*, *ontamst*. Niet tam, wild. Van *on* en *tam*.

ONTAMBTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ambten*, dat niet in gebruik is: *ik ontambtte*, *heb ontambt*. Van een ambt afzetten. Men vindt bij J. DE BRUNE dit woord:

ONTANKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ankeren*: *ik ontankerde*, *heb ontankerd*. Van het anker afrukken of berooven: *als een ontankert ſchip dus ſtilt mijn gedachten*. AANHANGS. OP J. BONEFON. PANCHAR. Van een anker losmaken: *een ontankerde matte*. Oneig.: *een tred, die noijt ontankert werd*. OUDAAN.

ONTAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *aren*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt. Van korenaren zuiveren.

ONTBAKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz.

voorz. *ont* en *bakeren*: *ik ontbakerde*, *heb ontbakerd*. Een gebakerd kind uit de luren doen.

ONTBALLASTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz: *ont* en *ballasten*: *ik ontballastte*, *heb ontballast*. Den ballast uit een ſchip doen. Oneig.: *ontballast van 't gewicht van Hoofs bekommeringh*. C. Huygens.

ONTBANEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *banen*: *ik ontbaande*, *heb ontbaand*. Eene effene baan onbruikbaar maken, zoodat men dezelve niet langer betreden kan: *oft dat de konſtenarijen der maghtigen den anderen* (*weg*) *ontbaant hebben*. Hoofт.

ONTBASTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *basten*, dat niet in gebruik is: *ik ontbastte*, *heb ontbast*. Van bast ontblooten.

ONTBEDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *bedelen*: *ik ontbedelde*, *heb ontbedeld*. Door bedelen zoeken te ontvangen.

ONTBEENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *beenen*, dat niet in zwang is: *ik ontbeende*, *heb ontbeend*. De beentjes uit het vleesch doen. Bij Kil. ook *ontbeenderen*.

ONTBEIDEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *beiden*: *ik ontbeidde*, *heb ontbeid*. Bedr., opwachten, vertoeven, met oogmerk, dat een ander op die plaats kome, waar men hem inwacht. Ont beteekent hier eene ſtrekking naar eene plaats. Zoo zegt Vond.: *dit oude wijf ontbeijd*. Onz., met *hebben*: *maer ontbeijd*, *ick zie alreede het tooneel openen*. Vond.

ONTBEREN, *ontbaren*, zie *ontboren*.

ONTBEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *beren*: *ik ontbeerde*, *heb ontbeerd*. Iets niet hebben, derven, misſen, mangel aan iets lijden, vooral ten opzigt van den aard en de wijs, waarop men hetzelve verdraagt. Men vindt het met den tweeden en vierden naamval: *de locht*, *dier ſij doch niet ontbeeren conden*. Doresl. Ook bij Camph. *Sij kan van duſent een den maskerlap ontbeeren*. Huygens. *Dat zijn ik mijn geringe pen wel ontbeeren magh*. Poot. Zeldzamer komt het voor verſtoken zijn van iets, zonder betrekking op den aard en de wijs, waarop men zich over dat gemis gedraagt: *in 't lang ontbeeren van 't beſte*. Hooft.

HOOFT. *Daer Recht en Reden kracht en daur ontbeeren, wat ze kermen.* POOT. *Zoo ick iet in zulk een' volheid mag ontbeeren, 't is uw gezelschap, anders niet.* DE DECK. Van hier: *ontbering, ontbeerlijk.* Bij OTFR., NOTK. en latere schrijvers luidt dit woord *inberan, inberen, erpern, emperen, umberen, embearen*, hoogd. *entbehren*, deen. *undvære*, zw. *ombaera*. Het komt van het oude *beren, baren*, dragen, doen, werken, brengen, voortbrengen. genieten.

ONTBIEDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *bieden*: *ik ontbood, heb ontboden*. Een gebod geven, bevelen: *alles wat ghij uwen knecht ontboden hebt, dat wil ick doen.* DORESL. In dien zin is het reeds verouderd. In vorige tijden las men dat vaak in openbare bevelen: *soo ontbieden ende ordonneren wij den Drossaert onser Baronie.* ORDONN. VAN MAURICE. 1620. Wij gebruiken het thands in den zin alleen van bevel geven, dat iets tot ons kome, of gebragt worde: *waarover de Prins eenen Eedelman bij zich ontbood.* HOOFT: *Want veel snoden, in uw' tijt in 't licht ontboden* enz. POOT. *Ik heb die boeken van Amsterdam ontboden.* Eertijds beduidde het ook bekend maken, vermelden: *bij denselven condt ghij mij ontbieden, wat ghij hooren sult.* DORESL. *Jakob, Godts knecht ende ons Heeren Jhesu Christi, ontbiedet groete den twaelf ghestachten.* OUDE OVERZETT. VAN DE VULGATA. *Ontbieden wij onse vrientschap ende gruete.* VERDRAG VAN JAN DE DERDE EN JACOBA VAN BEIJEREN, 1415. Zoo lezen wij ook in oude plakkaten *ontbieden en verzoeken wij*, in onderscheiding van *lasten en bevelen wij*. Van hier: *ontbieding*. Het voorzetsel *ont* heeft, in deze verouderde beteekenissen, behalve in die eene, waarin het thands nog voorkomt, den zin van *aan*, als beduidende een voorwerp, waarheen de handeling gerigt is: misschien is het ook uit *aan* oorspronkelijk.

ONTBIJT, z. n., o., *des ontbijts*, of *van het ontbijt*; zonder meerv. Morgenspijs: *tot een bitter ontbijt.* HOOFT. *Een spottelijk ontbijt, dat men den ellendighen voorzet.* HOOFT. HALMA verkiest het mannelijke geslacht. Dit vindt men ook bij HOOFT: *den ontbijt gereed maaken.* Zoo ook bij HUYGENS: *dien hitsigen ontbijt en kan hij niet verswelgen.* En bij J. v. HEEMSK.: *het wachten na den*

den ontbijt. Doch het onzijdige geslacht is het verkieslijkste, omdat onze onscheidbare voorzetsels, voor het zakelijke deel eens werkwoords, met afkapping van den uitgang geplaatst, gewoonelijk onzijdige naamwoorden vormen.

ONTBIJTEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *bijten: ik ontbeet, heb ontbeten.* Het ontbijt nuttigen.

ONTBINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *binden: ik ontbond, heb ontbonden.* Van eenen band bevrijden, door denzelven los te maken: *ontbindt het veulen.* Byb. *Toen ge' eerst van uw moeder waart ontbonden*, bij de geboorte uit haar, uwe navelstreng afgebonden en afgesneden zijnde. G. Brandt. *De hemel zal den doeck des misverstands ontbinden.* Vond. *Naar dat der winden Vorst hem uitlaat en ontbindt.* Vond. De vaste deelen scheiden: *iets in water ontbinden.* Oneig., van eene onaangename, bezwaarlijke zaak bevrijden: *'t hart, van zwarigheen, ontbonden.* Vond. *Nu wordt zijn ziel ontbonden van 's lichaams lastigh pak.* J. de Haes. *Ontbonden worden* is, in den Bijbelstijl, sterven. Krachteloos maken: *een gebod ontbinden*, naar denzelfden stijl. Breken: *door trou, die tijdt noch ranck ontbint.* G. Brandt. Eertijds beteekende het ook verklaren, uitleggen:

Dijn rijcke moet toecomen.
Dat 's dus ontbonden enz.

Van Maerl. Rymbyb.

Daer ic of die hantveste al
In Duutsche woort ontbinden sal. M. Stoke.

Men gebruikt het nog in eenen soortgelijken zin: *een wiskundig voorstel ontbinden.* Zoo komt het ook voor in het Leven Jes. Chr. 1499. Van hier: *ontbinding, ontbindelijk.* Bij Ker. luidt dit woord *anpintan*, Otfrid. *intbindan.*

ONTBITTEREN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *bitteren*, dat niet voorkomt: *ik ontbitterde, ben ontbitterd.* Van zijne bitterheid verliezen: *aloë sal ons ontbitt'ren.* Huygens.

ONTBLADEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *bladeren: ik ontbladerde, heb ontbladerd.* Van blad berooven: *Jehova's stem ontbladert*

het

het boschrijke woud. MUNTINGHE. Men zegt ook *ontbladen: kool ontbladen.* Doch *ontbladeren* is meest in gebruik. Oneig.: *geen schaadelijke rups ontbladert deeze hoop.* D. SCHELTE.

ONTBLIJVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *blijven: ik ontbleef, hen ontbleven.* Ontbreken, verouderd woord: *alsoe sijnse nu sommer vrac ende ghierich, ende hem machs niet ontbliven.* RUSCHEBROEC CIERH. DER GHEESTELIKER BRULOCHT.

ONTBLINDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *blinden: ik ontblindde, heb ontblind.* Men noemt dit ook *ontblindhokken.* In eenen eigenlijken zin heet het het bewindsel der oogen wegnemen; oneig., iemand uit den dut helpen, verlichten. Bij HUYGENS komt het in den eigenl. zin voor: *blint had ik mij geplant, en, wild ick mij ontblinden* enz.

ONTBLOEMEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *bloemen: ik ontbloemde, hen ontbloemd.* Zijne bloem verliezen. Meest figuurlijk: *ontbloemde maegd.* DE BRUNE. Voor *ontbloemen* in eenen eigenlijken zin vindt men bij HOOGSTR. ook *ontbloesemen.*

ONTBLOOTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *blooten: ik ontbloette, heb ontbloot.* Bloot maken. Eigenlijk: *gij ontblootedet de fundamenten tot aan den hals.* DORESL. In het bijzonder, van kleederen ontdoen: *ontbloot uw' arm.* H. SCHIM. *Die als doen haer aensigt ontblootende.* BAT. ARCADIA. *Ik durf mij niet te veel ontblooten. Zij liep met ontblooten boezem. Men moet zich voor alle menschen niet ontblooten,* zijn hart niet openbaren. Oneig.: *hij ontblootte door list de grensteden van bezetting.* Berooven, versteken: *ik was van alle hulp ontbloot. De vochte herfst ontbloot den wijngaerd van sijn' trosen.* VOND. *D'Onroomschen, ontbloot van deze borstweer.* HOOFT. *Haare zijde ontblooten van zulk eenen raadsman.* HOOFT. *Want ontbloot men de poëzij van hare gebloemde sieraden.* J. DE HAES. *Van menschen hulpe ontbloot.* J. DE HAES. Van hier: *ontblooting.* Het voorz. *ont* schijnt hier slechts eene versterking aan te duiden.

ONTBOD, z. n., o., *des ontbods*, of *van het ontbod*; zonder meerv. De daad van ontbieden: *het ontbod ten Landdage.* L. TRIP.

ON-

ONTBOEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *boeijen*: *ik ontboeide*, *heb ontboeid*. De boeijen ontſluiten: *ontboeit den jongeling*. HOOGVL. *Andromeda, ontboeit door Perſeus*. VOND. *Help d' onſchult bevrijden en ontboeijen*. POOT. Oneig.: *de winter is ontboeit*. VOND. *Die door den dood van deze aarde ontboeid zijn*. SELS. *Die ons ontboeit en veiligh leidt op gladgebaende wegen*. H. SCHIM. Van hier: *ontboeijing*.

ONTBOEZEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *boezemen*, dat niet in gebruik is: *ik ontboezemde*, *heb ontboezemd*. Eigenlijk uit den boezem met moeite voortbrengen. Men gebruikt het oneigenlijk voor uit het hart opbrengen. Van hier: *ontboezeming*: *zonder de ontboezeming van deezen hartlijken wensch*. FRANTZEN.

ONTBOKSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *bokſen*: *ik ontbokste*, *heb ontbokst*. Ontfutſelen: *iemand iets ontbokſen*; in Vriesland gebruikelijk. Eigenlijk ſtil uit de *bokſe*, uit de broek, ligten.

ONTBOLSTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *bolſteren*: *ik ontbolſterde*, *heb ontbolſterd*. Den bolſter van iets open maken en afdoen. Oneig.: *den dwaas kan men van zijne dwaasheid niet ontbolſteren*. HAMELSV. Van hier: *ontbolſtering*, eig. en oneigenl.: *zoude men op meer ontbolſtering kunnen denken*. TUINMAN.

ONTBONDELEN, (*ontbundelen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *bondelen*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontbondelde*, *heb ontbondeld*. Uit den bondel doen: *ontbondelen alle de vrouwsperſonen 't hair*. BÓGAERT. Van hier: *ontbondeling*.

ONTBOREN, verl. deelw. van het veroud. *ontberen*, *ontberen*, ſterven: *uw' goelijke Alvriendin, ter goeder uure ontboren* (geſtorven) enz. MOON. Het is eene navolging van het lat. *denatus*.

ONTBORRELEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *borrelen*: *ik ontborrelde*, *heb ontborreld*. Borrelend ontſpringen: *dat water, dat met bloet gemengt Godts hart ontborrelde*. VOND. Van hier: *ontborreling*.

ONTBRANDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *branden*: *ik ontbrandde*, *heb ontbrand*.

Met

Men gebruikt dit woord, in den verhevenen ſtijl, voor aanvangen te branden: *ſo dat het vijer des Heeren ontbrandde onder hen, ende verteerde.* BYBELV. *Op dat ſijn coper ontbrande.* DORESL. Meest gebruikt men het oneigenlijk van hevige begeerten en hartstogten: *mijn herte is ontbrant in mijnen lijve.* DORESL. *Die heiligheit, die naer het onbeſchaduwt licht ontbrant.* H. SCHIM. Bijzonder van liefde en toorn: *in liefde tot iemand ontbranden. Met alle haren afgoden, waer op ſij op eenen ontbrande.* DORESL. *Tot de Deugt en 't Recht ontbrant in liefdevlammen.* POOT. *Wanneer ſijn toorn maer een weijnich ſoude ontbranden.* BYBELV. Bij OTFR. vindt men het reeds van den toorn gebezigd *inbrennan.* Bij TATIAN. is het bedr. *intprennan*, zoo ook bij de zwab. dichters *enbrennen.*

NTBREIDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *breidelen: ik ontbreidelde, heb ontbreideld.* Den breidel uit den mond losmaken. Oneig.: *'t ontbreidelt grauw.* ANTON. *'t Ontbreidelen der jeugt.* VOND. *Wanneer zal ick mijne blijdſchap ontbreidelen?* VOND. *Zoo haast de jeugt was van de wijn ontbreidelt* G. BRANDT. Van hier: *ontbreideling.*

NTBREIJEN, (*ontbreiden*) bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *breijen: ik ontbreide, heb ontbreid.* Ontvlechten.

NTBREINEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *breinen*, dat buiten zamenſtell. niet voorkomt: *ik ontbreinde, heb ontbreind.* Het brein uitdrukken: *bekkeneelen, die de Duitſchlandij ontbreinde.* G. BRANDT.

NTBREKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *breken: ik ontbrak ben* en *heb ontbroken.* Met geweld beginnen op te breken; met *zijn: dat weet ik, dat de hemel ontbreek, mit ſonghere, ende mit pinen. De 10 gebod. in het oudt.*; bij LE LONG. Oneig.; met geweld voor den dag komen, oproer maken; met *zijn: die Vrieſen, die ſomwile ontbraken, ſagen ſi ſtede.* M. STOKE. Bevrijd worden, opkomen van iets, dat mij als gebonden houdt; met *zijn:*

Te Dordrecht lach hi bevelt ſwaer,
Ende hi wort des wel gheware,
Dat hi niet en mochte ontbreken. M. ST.

In al deze beteekenisſen is het woord buiten gebruik ge-

raakt. Wij nemen het thands onz., met het hulpw. *hebben*, voor te kort schieten: *de priesters nacht noch dagh in hunnen plight ontbreecken.* VOND. Niet zijn, uit hoofde van gebrek: *waar geld ontbreekt, ontbreekt alles.* Dikwijls plaetst men er den derden naamval bij, het zij in den zin van mangel lijden: *als ons dus Focions noch Thrazeas ontbreken.* POOT. Men plaatst de zaak dan ook wel met het voorz. *aan* er bij: *het heeft mij nooit aan moed ontbroken.* Het zij in den zin van te kort zijn: *mitschien sullen den vijftigh rechtveerdigen vijve* ...BELV. CAMPH. bezigt het met den derden ... persoons en den tweeden der zaak: *gheen* ... *ontbreken.*

...N, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. ... *brieven*, dat bij KIL. nog voorkomt: *ik* ... *heb ontbriefd.* Dit woord, als mede *ontink*... den Ridder C. HUYGENS uitgevonden. Om ...ene prooi voor rotten en muizen te laten, ...ichter voor, om hetzelve met rijm en vers ...n, en er dan brieven van te vouwen, ten ...e zijnen vrienden over te zenden. Dit drukt ...:

'k Gaese niettemin ontrieven,
En haer avondmael ontbrieven,
En ontinten haer' ontbijt.

ONTBUNDELEN, zie *ontbondelen.*

ONTBURGEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *burgeren*, dat niet in gebruik is: *ik ontburgerde, heb ontburgerd. Van het burgerschap berooven: die sal achter dier tijt ontburgerd wesen.* CHRON. v. ARNHEM.

ONTCIJFEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. ...n *cijferen*: *ik ontcijferde, heb ontcijferd.* ...n, met cijfers, dat is geheime teekens, ...chrift verklaren; naar het fr. *dechifrer*: ...*rden bij hem ontsijfert.* HOOFT. Fig. voor ...itleggen: *ik heb eindelijk het geheim ont*... hier: *ontcijfering.*

... zie *ontdoen.*

ONTDAGEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *dagen*: *ik ontdaagde, ben ontdaagd.* Beginnen te dagen: *als Apol* (de zon) *begint t' ontdagen.* ANTON. *Eer dat de dagh ontdaeght.* HUYG.

ONTDANKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *danken*: *ik ontdankte*, *heb ontdankt*. Ongenoegen betoonen. Men vindt het met eenen tweeden en vierden naamval: *d' een ooverzulx, zoo wel als d' ander zich der haapering ontdankende.* HOOFT. *Wanneer zij zich zullen dies ontdanken.* HOOFT. *Wie billijk loont en straft, zal 't nimmer zich ontdanken.* VOND. Voor eenen tweeden naamval komt ook wel een voorzetsel: *ende wenschte wel, dat UE. mij eens quaame ontdanken over zijn' traagheid.* HOOFT.

ONTDARMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *darmen*, dat buiten gebruik is: *ik ontdarmde*, *heb ontdarmd*. De ingewanden of darmen uithalen.

ONTDAUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *dauwen*: *ik ontdauwde*, *heb ontdauwd*. Den dauw wegnemen, opdroogen:

Langs der lindetoppen goud
Daer sij 't nat gaet over strijcken,
Dat haer broeder stracx ontdouwt. C. HUYG.

ONTDEELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *deelen*: *ik ontdeelde*, *heb ontdeeld*. Verond. woord, dat bij KIL. voorkomt, in den zin van iemand zijn deel ontnemen, en hem afwijzen, als of men zeide (zegt L. MEYER) *ontoordeelen*.

ONTDEKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *dekken*: *ik ontdekte*, *heb ontdekt*. Eigenlijk iets, dat tot dekking dient wegnemen: *ontdeckt de beenen.* DORESL. *Het hoofd ontdekken. Alle dinck is naeckt ende ontdeckt voor sijnen oogen.* DORESL. *Zich ontdekken*, zijnen hoed afnemen. Oneigenlijk, eene onbekende, vooraf niet gekende zaak gewaar worden, zoo wel van alle zintuigen, bijzonder van het gezigt, als ook van het verstand: *zoo zou een blinde een' beemt ontdekken door de geuren.* POOT. *D'edle trekken, die in uw wezen zijn te ontdekken.* H. SCHIM. *Kolumbus heeft Amerika ontdekt. Men heeft, sedert het gebruik van vergrootglazen, vele geheimen der Natuur ontdekt. De vijand ontdekte het verraad. Ik ontdekte weldra de geheele zaak. Een bedrog ontdekken. Om 't vloekverbond tot in den grond te ontdekken.* FEITAMA. Eene verborgene zaak bekend maken: *van den hanekrai ontdekt.* VOND. Vooral in vertrouwen dezelve bekend ma-

maken: *ontdek mij de geheimen van uwen minnehandel. Ik zal u mijn hart ontdekken.* Van hier: *ontdekker, ontdekking.* Dit werkw. luidt bij KER. *intdecchan*, bij ISIDOR. *antdecchan*, OTFR. *intheken*.

ONTDELVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *delven*: *ik ontdolf, heb ontdolven.* Door opdelven afsnijden, benemen: *waer 't so dat men hem ontdolven den wech.* M. ST. *Ontdelven* heet ook door delven uit eenen kuil wegnemen: *opdat gij lichter wordt ontdolven van den hout.* MOON. Van hier: *ontdelving.*

ONTDENKEN, bedr. w., waarvan het verled. deelw. met *zijn* nog, in de dagelijksche taal, gebruikt wordt: *het is mij ontdacht*, het is mij uit het geheugen gegaan. Van *ont* en *denken*.

ONTDIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *dikken*: *ik ontdikte, heb ontdikt.* De dikte wegnemen, dunner maken. Verouderd woord.

ONTDOBBELEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *dobbelen*: *ik ontdobbelde, heb ontdobbeld.* Door geworpene dobbelsteenen een gevaar ontkomen: *hij is den dood ontdobbeld.* De gewoonte had wel eens, in vorige tijden, onder krijgsvolk plaats, wanneer eenige misdadigers op eene trom dobbelden, wie van hen de doodstraf zoude ontgaan.

ONTDOEN, bedr. w., onregelm. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *doen*: *ik ontdeed, heb ontdaan.* Voor *ontdoen* zeiden de ouden ook *ondoen.* Men gebruikt het voor het tegendeel van doen, veroorzaken, dat iets niet gedaan zij: *wat eens gedaen is, kan men nimmermeer ontdoen.* VOND. Te niet doen; *menigmaal ontdoet een Vorst, wat zijn voorzaat gedaan heeft.* Voor den dag brengen, veroorzaken: *als dat vyer ontdaen was*, in den brand gestoken was. COPYBRIEF VAN HET AMST. MIRAKEL, 1345. Open doen, eene opening maken:

Ende die poerte was baloken,
Die men ondede al t' hunt. M. ST.

Metten sluetel menze staet en ontdede. C. v. MAND. Los maken: *wat d' eene stont hij hecht, in d' ander weer ondoet.* RODENB. *Zich van kleederen ontdoen*; ook *zich ontdoen. Zich ontdoen* komt ook voor in den

zin

zin van zich ontbinden: *alle de beweginge des werels ontdoet zich in die tſamenparinge.* DE BRUNE. Oneig; ontſlaan: *ik zal er mij van zoeken te ontdoen. Van alle vernedering ontdaan zijn.* Verſtrooijen, uit elkander jagen, overwinnen: *wie heeft Hannibal ontdaen?* DE DECK. *Noijt man ſo ſconen here ſo ſciere ſuch ontdaen.* M. ST. *Ontdaan* verklaart L. MEYER door geſcheurd, gebroken. KOLYN gebruikt het werkw. ergens voor afbreken: *het holten kloister dat ontdeelde hij.*

ONTDONKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *donkeren: ik ontdonkerde, heb ontdonkerd.* Heimelijk ontnemen: *hij ontdonkerde hem veel gelds. Die ſiet dees paarle van de kroon ontdonkert.* P. LASTDRAGER. Van hier: *ontdonkering.*

ONTDOOIJEN, (bij KIL. *ontdooden*) bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *dooijen: ik ontdooide, heb* en *ben ontdooid.* Bedr., de hardheid en ſtijfheid, door vorst veroorzaakt, wegnemen: *toen uw liefdensvuur den winter van des Heren volk te ontdooijen zogt.* M. L. *Tot de medogenheit het ijs ontdoie om 't hart.* J. DE HAES. Meest onz., met *zijn: daer geen ijs ontdoijen kan.* VOND. *Mijne handen zijn nog niet ontdooid. Is uwe beurs al ontdooid?* is zij al geſpekt? *Trijn ſel iens mit en wip ontdoijen.* C. HUYG.

ONTDOOVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *dooven: ik ontdoofde, heb ontdoofd.* Doofheid, dat is eene zekere gevoelloosheid wegnemen: *als de ſmaeck door eene levende ſouſſe niet verweckt ende ontdooft wert.* DE BRUNE.

ONTDRAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *draaijen: ik ontdraaide, heb ontdraaid.* Los draaijen: *eene ſchroef ontdraaijen.* Oneig.: geheim ontnemen; in den lagen ſtijl: *hij wist hem dat ſijntjes te ontdraaijen. Iemand eene kans ontdraaijen.* Men gebruikt het verled. deelw. ook met *zijn: hij is het ontdraaid*, hij heeft zich van die netelige zaak, door zich ſtil weg te pakken, afgemaakt; in de dagelijkſche taal. Van hier: *ontdraaijing.*

ONTDRAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *dragen: ik ontdroeg, heb ontdragen.* Door dragen ontnemen, ontſtelen: *die meid heeft mij veel geld ontdragen. Cijpris gevleugelt wichtje ontdraegt u*

den breikorf. VOND. In het gemeen, wegnemen: *het gevoel is ontdragen.* HOOGVL.

ONTDRAVEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *draven*: *ik ontdraafde, ben ontdraafd.* Eigenlijk, door eenen draf ontkomen. Oneig., ſchielijk en met alle magt ontvlieden: *helaas! dat hij de noodwet niet konde ontdraven.* OUDAAN. *Ick en wistſe wel t' ontdraeven.* HUYG.

ONTDRIJVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *drijven*: *ik ontdreef, heb* en *ben ontdreven.* Bedr., drijvend ontjagen: *iemand veel vee ontdrijven.* In het algemeen, met kracht ontnemen: *de ſchootzoon*

Heeft door zijn dood ons vrijgepleit,
En aan den Helſchen Leeuw, ten buit
Van zijne zegenpraal, ontdreeven. M. L.

Onz., met *zijn*, drijvend ontkomen: *Zeno, die ſchipbreuk arm en naekt ontdreven* enz. DE DECK. *Hoe 't ſchip 't onweer is ontdreven.* DE DECK. Van hier: *ontdrijver.*

ONTDRINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *dringen*: *ik ontdrong, heb ontdrongen.* Met eene ſoort van geweld ontnemen; veroud. woord: *dat hie ſie hem ontdringen wolde.* OUDE HANDV. VAN HET HEILMAAL. Bij M. ST. *ondringen*: *die hem hadden ondronghen dien wech.*

ONTDRUIPEN, (*ontdroppen, ontdruppen*) onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *druipen*: *ik ontdroop, ben ontdropen.* Met droppelen ontvallen: *Mijn zweet is mij ontdroopen.* LODENST.

ONTDUIKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *duiken*: *ik ontdook, ben ontdoken.* Door duiken, voorover bukken, iets ontgaan: *hij ontdook dien ſlag. En ſcille ontduikt de vlam der zwavel.* ANTON. In het gemeen, ontwijken: *gij doet ons daags de brandt van de heete zon ontduijken.* MELCH. FORKENS. *Hoe dat het ſlavernij en woestheid meest ontduiken.* DE DECK. *Eene verordening ontduiken*, haar niet nakomen. Van hier: *ontduiking.*

ONTDUISTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *duisteren*: *ik ontduisterde, heb ontduisterd.* Duisternis wegnemen, verlichten: *tot de Hemel uw hert ontduiſter.* LODENST. *Dat ons ſchijn*

niet van elders licht t' ontduijsteren. HUYGENS. Ook beduidt het door middel van duisternis onttrekken, verbergen: *aen den donkeren schoot der aerden vertrouwt, om de begeerlijcke oogen ontduijstert te werden.* BAT. ARCADIA. Van hier: *ontduistering*, bij L. TEN KATE.

ONTECHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *echten*: *ik ontechtte, heb ontecht.* Een woord bij RODENB. voorkomende, in de beteekenis van de huwelijksbanden verbreken: *zo dat oneen'ghe wil de echtens heijl verscheurt en gantsch ontecht.*

ONTEDELEN, zie *ontadelen.*

ONTEEDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *eedigen*, dat niet in gebruik is: *ik onteedigde, heb onteedigd.* Van den eed ontslaan: *het onteedighen der Hopluiden.* HOOFT. *Bescheldende de laatst onteedigde hofsoldaaten.* HOOFT. Van hier: *onteediging.*

ONTEENIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *eenigen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik onteenigde, heb onteenigd.* Scheiden, verdeelen, twist tusschen anderen zaaijen: *dat den eenen broeder van den anderen onteenigt.* DE BRUNE. *Onteenighde gewesten.* HOOFT. Van hier: *onteeniging.*

ONTEEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *eeren*: *ik onteerde, heb onteerd.* Eigenlijk van eene waardigheid berooven: *die onteert sijn eygen hooft.* BYBELV. *Eene maagd onteeren*, haar den maagdom benemen. In verdere beteekenis, iets doen, dat tegen de achting en den eerbied, aan eenen persoon of eene zaak schuldig, strijdt: *heeft hij uwe wet, of 't koningdom onteert?* J. DE HAES. *Gods naam onteeren. Den tempel onteeren.* Van hier: *onteerer* (*onteerder*), *onteering*, *onteersel*, bij HOOFT. Voor *onteeren* gebruikt OUDAAN ook *onteerlijken.* Bij OTFR. luidt het *interen.*

ONTEGENSPREKELIJK, bijv. n. en bijw., *ontegensprekelijker*, *ontegensprekelijkst.* Wat men niet tegenspreken kan. Van *on* en *tegensprekelijk.*

ONTEGENSTAANBAAR, bijv. n. en bijw., *ontegenstaanbaarder ontegenstaanbaarst.* Wat men niet tegenstaan kan: *o gij ontegenstaanbaare dood!* SELS. Van *on* en *tegenstaanbaar.*

ONTEGENWOORDIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet tegenwoordig. HOOFT spelt het met eene *j*: *teeghens onjeeghenwoordighen*. Van *on* en *tegenwoordig*.

ONTEGENZEGGELIJK, bijv. n. en bijw., *ontegenzeggelijker*, *ontegenzeggelijkst*. Waartegen men door woorden niet inbrengen kan. Van *on* en *tegenzeggelijk*. Van hier: *ontegenzeggelijkheid*.

ONTEIGENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *eigenen*: *ik onteigende*, *heb onteigend*. Van eigendom ontzetten: *hij onteigende mij mijne bezittingen*. *Ellendighe menschen*, *die zich onteygenen*, *en aen andere in huyre geven*. DE BRUNE. Van hier: *onteigening*. RODENB.

ONTELBAAR, bijv. n. en bijw., *ontelbaarder*, *ontelbaarst*. Dat niet geteld kan worden. Van *on* en *telbaar*.

ONTEMMELIJK, (ook *ontembaar*) bijv. n. en bijw., *ontemmelijker*, *ontemmelijkst*. Niet te temmen. Van *on* en *temmelijk*. Van hier: *ontemmelijkheid*.

ONTENGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *engelen*, dat niet in gebruik is: *ik ontengelde*, *heb ontengeld*. Uit den staat der Engelen verstooten: *sints bij swaer ongeval een deel ontengelt zijn*. HUYGENS.

ONTERVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *erven*: *ik onterfde*, *heb onterfd*. Dit woord wordt gebruikt van iemand, die erfgenamen nalaat, welke hij van de erfenis versteekt: *eenen verkwistenden zoon onterven*. Dit woord had in vorige tijden, toen het maken van uiterste willen nog niet in gebruik was, of minder algemeen in zwang ging, eene andere beteekenis. Het beduidde iemand, geregtelijker wijs, uit het wettige bezit, het eigendom en de beheering van goederen zetten. Zoo wordt het genomen, in eene *Verklaring* wegens de landscheiding tusschen *Brab.* en *Holland*, van 2. Nov. 1383: *voort tughede hij*, *dat men altoes die goede te Zonzel geerft ende onderft heeft* enz. Ook gaf het te kennen het regt tot iets, bij plegtige erkentenis, voor zich zelven afstaan en aan eenen anderen opdragen. In dien zin komt het voor, in de *Overdragt* van de Landen, d. 12. Apr. 1433, door *Jakoba v. Beyeren*

oren aan *Filips van Bourgondie* gedaan: *soo dat wij ons ende onsen erven ende nacomelingen daer of onterven* enz. Eindelijk, beteekende het iemand van zijn ambt, leen of ander goed, door regt of geweld, ontzetten; het middeleeu. *exheredare*, het fr. *desheriter*. Zoo vindt men het, in eenen brief van *Godevaard van Breda*, waarin hij zich en zijn land aan Hert. *Henr. v. Brab.* in leenmanschap overgeeft, in het jaar 1212: *sijn ligchaeme sal onder onse macht sijn, ende sonder hope van restitutien sal onderft worden.* Van hier: *ontervenis*, *onterving*.

ONTETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *etten*: *ik ontette*, *heb ontet*. Een woord, dat in het *Ommelander Landregt* voorkomt, in den zin van de landen van de *atting* voor het vee ontblooten. Het komt van *ont* en *etten*, dat is eten. Van dit *etten*, is *etting*, *atting*, dat, in het *Landr.* van *Zutph.* en van de *Veluwe*, mondkost voor vee beteekent. Van hier: *eetland*, *attingland*, in het *Oml. Landr.* Bij KIL. is *aes*, voor spijs (waarvan *magenaas* in het *Landr.* v. *Zutph.*), en *aet*, *aetmael*, ons etmaal.

ONTEVREDEN, bijv. n. en bijw., *ontevredener*, *ontevredenst*. Niet tevreden: *ontevreden met zijn lot*. J. v. EYK. Van hier: *ontevredenheid*. Van *on* en *tevreden*. Zie *onvrede*.

ONTFERMEN, (*zich*) wederk. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *barmen*, dat, om de *t*, in *farmen*, *fermen* veranderd is: *ik ontfermde mij*, *heb mij ontfermd*. Zijne barmhartigheid aan anderen betoonen. Men plaatst er of eenen tweeden naamval bij, of het voorz. *over*: *zich over eenen ellendigen ontfermen*. *Ontferm u mijner*. *Uwe ronde en poezele armen ontfermen zich des minnaers al te nô*. POOT. K. v. MANDER gebruikt het eenmaal bedr.: *dat haer believe dit volck te ontfermen*. Van hier: *ontfermenis*, bij A. v. D. BERG, *ontfermigheid*, bij M. ST., *ontferming* (ook *ontferm* bij M. ST.: *groten ontferm doghen*) *ontfermhartigheid*, BYB. 1477. Over de afleiding zie *barmhartig*.

ONTFIJMELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *fijmelen*: *ik ontfijmelde*, *heb ontfijmeld*. Stil ontnemen. Geld. woord.

ONTFLODDEREN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb.

ſcheidb. voorz. *ont en ſlodderen: ik ontſlodderde, ben ontſlodderd.* Geld. woord, ſlodderend ontwijken.

ONTFLOERSEN, bed-. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *floerſen*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontfloerſte, heb ontfloerst.* Eigenlijk het floers wegnemen. H. SCHIM gebruikt het oneig.:

Ontdek mijn dikbenevelde oogen
Opdat ze ontfloerst aanſchouwen mogen enz.

ONTFONKELEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *fonkelen: ik ontfonkelde, ben ontfonkeld.* Beginnen te fonkelen. Van hier: *ontfonkeling*, een woord, waarmede HOOFT, in TACITUS, het, door TIBERIUS uitgevondene, woord *ſpintria* vertaalt; naar het gr. σπινθηρ, eene vonk. Dit *ontfonkeling* is, eigenlijk, voor *ontvonkeling*, van *ontvonken* en den uitgang *ling*. Bij HOOFT vindt men ook het bijv. n. *ontfonkelijk.*

ONTFONKEN, zie *ontvonken.*

ONTFRONSEN (ook *ontfronſelen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *fronſen: ik ontfronſte, heb ontfronst.* De fronſen of rimpels uit het gelaat wegtrekken: *ontfronsch uw voorhoofd.* ANTON. *De wijn ontfronst het hooft.* J. CATS. *De blijdſchap ontfronſte de ſtemmigſte aangezichten.* HOOGVL. *Hier zou 't voorhoofd zich ontfronſen.* POOT. *Nu wel aan! het voorhoofd eens ontfronst!* LODENST. *Verſoon me uw rein gelaat ontfloerst, ontfronst.* H. SCHIM. Van hier: *ontfronſing.*

ONTFUTSELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *futſelen: ik ontfutſelde, heb ontfutſeld.* Kleine dingen ſtil ontnemen. Wijders in het geheim wegnemen: *o Nijmphje, dat, al wat men ſchoonheijd noemd, hebt alle Nijmphjes loos ontfutzeld.* J. BONEFONIUS. Ook futſelend los maken; *ontfutſelt mijn gedoe.* HUYGENS. Van hier: *ontfutſeling.*

ONTGAAN, onz. w., onregelm. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *gaan: ik ontging, ben ontgaan.* Eigenlijk, zich van eene plaats verwijderen: *hij ontgaat mij altijd, waar ik hem ontmoet. Hij ontging den Markgraaf; die op hem paste.* HOOFT. In het gaan te voren komen: *ik kan u gemakkelijk ontgaan.* Oneig.: *wanneer eenen man in den ſlaep het zaet ontgaet.* DORESL. *Dat is mij ontgaan*, dat is mij uit de gedachten geſchoten. *Op het hooren van die tijding ontging mij het hart. Nu ontging den vijand al de moed. Dat voordeel ontgaat mij*

mij niet. In engeren zin, eene onaangename omſtandigheid ontwijken: *een kwaad pogen te ontgaan. Daardoor ontging hij een groot gevaar. Die nauwelijx den roest ontgaen.* DE DECK. *Wat ſpotter zal de wraak ontgaan? Eene ſtraf ontgaan.* Men gebruikt het ook wederk.: *zich ontgaan*, zich aan eenige zonde in het openbaar ſchuldig maken. *Men lette hier neevens eens op 't geene, dat zich ontgaan heeft.* HOOFT. *Zich aan iemand in toorn ontgaan*, de maat in toorn niet houden. Bij OTFR. *ingan* en *intgan.*

ONTGALLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *gallen*; *ik ontgalde, heb ontgald.* De gal uit visch nemen: *den baars ontgallen* is bij VOND. eene ſpreekwijs, eene netelige zaak redden.

ONTGANG, z. n., o., *des ontgangs*, of *van den ontgang*; zonder meerv. Het ontgaan, in eenen oneigenl. zin: *op hoop van ontgang der ſtraffe.* HOOFT.

ONTGARVEN, zie *ontgerven.*

ONTGEESTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *geesten*, dat bij de Ouden blazen heette: *ik ontgeeſtte, heb ontgeest.* Bij de Ouden komt dit voor in de beteekenis van buiten de zinnen verrukken. Zie *ingeesten.*

ONTGELDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *gelden*: *ik ontgold, heb ontgolden.* Eigenlijk eene ſchade, anderen aangedaan, met geld vergoeden; in welken zin het een bedr. w. is, ſchoon het zoo niet meer gebruikt wordt. Bij C. HUYGENS komt het in den zin van iemand geld afzetten voor: *die u bij der ſtraet ontgeldt.* Wij nemen het thands in eenen onzijdigen zin voor boeten, ſtraf lijden, met de zaak in den vierden naamval: *de onnoozele moet het vaak ontgelden. Eens anders misdaad ontgelden. 't Kostelijck ſtehuis moſt de lantſcha ontgelden.* VOND. *Alzoo ontgolden de Landzaaten de zonden der dwingelandije.* HOOFT. *Etlijke rijke burghers ontgolden 't met den hoofde.* HOOFT. Men plaatſte er oudtijds ook eenen tweeden naamval bij: *wij moeten harer misdaet ontghelden.* DORESL. Van hier: *ongeldtenis.* in het GELD. PLAKAATB., *ontgelding.*

ONTGERVEN, (bij KIL. *ontgaerwen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *gerven*: *ik ontgerfde, heb ontgerfd.* Ontkleeden, veroud. w. Zie *gerfkamer.*

ONTGESPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz.

voorz. *ont* en *gespen*: *ik ontgespte*, *heb ontgespt*, Los gespen: *ontgespt den gouden gesp*. VOND. *Zijne schoenen — zijn zwaard ontgespen. Waapens, die ik ontgespte*. G. BRANDT. Van hier: *ontgesping*.

ONTGEUZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *geuzen*, dat niet in gebruik is: *ik ontgeusde*, *heb ontgeusd*. Iemand op eene smadelijke wijs de voorregten der hervormden ontnemen, en hem met schimp en hoon tot het pausdom dwingen.

ONTGEVEN (*zich*), wederk. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *geven*: *ik ontgaf mij*, *heb mij ontgeven*. Iets varen laten: *zonder mij wederom te leveren, 't geen mijn is; ontgeeft u zulkx*. RODENB. Uit de gedachten laten: *zich een vermoeden ontgeven. Dat hij zich ontgave, dat ijemandt gepooght had hem verdacht te maaken*. HOOFT. *Kunnende veele zich de verzoening met den Kooning ten volle niet ontgeeven*. HOOFT. *Neen, eerzaame Raad: zij wilt u dit ontgeeven*. P. SCRIVERIUS.

ONTGIFTIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *giftigen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontgiftigde*, *heb ontgiftigd*. Het vergift wegnemen: *zulcke laege zielen te willen ontgiftigen, en 't fenijn wegh nemen*. DE BRUNE.

ONTGINNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *ginnen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontgon*, *heb ontgonnen*. Beginnen op te snijden. Zoo bezigt men het van onbebouwd land, waarin men den ploeg zet: *een stuk gronds ontginnen*. Dus ook: *eenen haas — een speenvarken ontginnen. Van welker stede men eenen vissche ontginnen soude*. GOUT. KRON. In dien zin gebruikt HOOFT het voor eene bres schieten: *onberaaden nogthans hoe men de sterkten t'ontginnen hadde*. Voorts gebruikt men het ook van andere dingen, en het beteekent eenen aanvang met iets maken: *een getal ontginnen*. VOND.

Wiens veder met den vijfden Karel
Haer werk ontgint. POOT.

't Gaat wel, o Alfa van 't Verbond!
Van u ontginne ik mijn gezangen. M. L.

Gevend' hier op zijn paard de spooren, ontgon hij den strijd. BÓG. Van hier: *ontginning*.

ONTGLANZEN, *ontglansen*, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *glanzen*, *glansen*: *ik ont-*

glans-

glansde, *ontglanste*, *heb ontglansd*, *ontglanst*. Den glans ontnemen: *door dit penseellicht droef ontglanst*. POOT. *De boosheyd ontglanst den luyster van een vrouwe*. DE BRUNE.

ONTGLIJDEN, (*ontglijen*) onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *glijden*: *ik ontgleed*, *ben ontgleden*. Door glijden ontvallen. Oneig.: *daer 't leven u ontglijdt*. J. DE HAES. *De koning liet zich aan mijn' man ontglijen*, zich een geheim ontvallen. G. BIDLOO.

ONTGLIMMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *glimmen*: *ik ontglom*, *ben ontglommen*. Beginnen te glimmen: *de kool ontglimt*.

ONTGLIMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *glimpen*: *ik ontglimpte*, *heb ontglimpt*. Door eenen bedriegelijken schijn iets van den hals schuiven. C. HUYGENS gebruikt dit woord nog in eenen geheel anderen zin, en dat ongelijkvl., voor uitscheiden met glimpen, dat is schijnen: *zedert u de glimp ontglomp*.

ONTGLIPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *glippen*: *ik ontglipte*, *ben ontglipt*. Glippend, wegens gladdigheid ontslippen: *de aal ontglipte mij uit de hand*. Fig., uit onvoorzigtigheid en in haast zich iets laten ontvallen: *laet haer* (de lippen) *nooit iets vuils ontglippen*. BODDAERT. Ongemerkt ontvallen:

En die zachte tovertael
Zoude uw rootkarale lippen
Noit zoo honingzoet ontglippen. POOT.

Kwijt raken: *met de straelkroon*, *die haer stamhuis ontglipte*. POOT. Ontwijken: *dan ziet gij 't witte duin allenskens ontglippen het gezicht*. ANTON. Ontkomen: *om de klippen van opgeblaze dertle reên wijs t'ontglippen*. G. BRIT.

ONTGLOEIJEN, (*ontgloeden*) bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *gloeijen*: *ik ontgloeide*, *heb* en *ben ontgloeid*. Bedr., beginnen gloeijend te maken: *zulke straalen ontgloeien*, *verwarmen* enz. SELS. Meest gebruikt men het in eenen figuurlijken zin, voor eenen hoogen graad van levendige begeerten doen ontstaan: *om u 't harte te ontgloeien*. SELS. *Geen andere glansch ontgloeit zijn gemoed*. SELS. *Door een beter dicht-*

dichtvuur ontgloeid. M. L. Ook onz.: met zijn: *zijn moed ontgloeide.*

ONTGLORIEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *glorien*, dat niet voorkomt: *ik ontgloriede, ben ontgloried.* Zijnen luister verliezen: *de eens gepuwde deugt ontglorijt nimmermeer.* Oud.

ONTGODEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *goden*, dat niet in gebruik is: *ik ontgoodde, heb ontgood.* Van de goddelijke waarde, ook wanneer zij slechts op trotsche inbeelding, of fabelachtige verziering steunt, berooven: *en wij 't vergode kint na nieuws ontgoden dorften.* C. Huyg.

ONTGOEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *goeden*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontgoeddde, heb ontgoed.* Van nalatenschap verstoken, onterven; ook iemand van zijn goed berooven: *te Ghent quam hi ontgoet.* M. St. Van hier: *ontgoeding.*

ONTGOOCHELEN, (*ontguichelen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *goochelen*; *ik ontgoochelde*; *heb ontgoocheld.* Door goochelen ontfutselen: *het welk door Circe den vader Pikus was ontgoocheld.* Vond. Van hier: *ontgoochelinge.*

ONTGORDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *gorden*: *ik ontgordde, heb ontgord.* Los gorden: *ende men ontgordde de kemelen.* Byb. v. *Hij ontgordd' hem van dagg' en degen.* Hooft. In eenen bepaalden zin is het het tegendeel van *begorden*, den buik doen zwellen door bezwangering: *dry maeghden van een boer in eene nacht begort.* Huyg. Ontgorden is derhalve de slenking van den buik door verlossing veroorzaken: *zij zach haar' zwangeren buik ontgorden.* G. Bidd.

ONTGRABBELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *grabbelen*: *ik ontgrabbelde, heb ontgrabbeld.* Ontnemen: *die ontgrabbelden uw vee.* C. Huyg.

ONTGRATEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *graten*: *ik ontgraatte, heb ontgraat.* De graten uitdoen.

ONTGRAVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *graven*: *ik ontgroef, heb ontgraven.* Door graven wegnemen: *eer hi den vader dede ontgraven.* M. St. *Een deel ontgraven stricks voor 't opperpeil te keeren.* De Deck. Van hier: *ontgraving, schetontgraving.* De Deck.

ONT.

ONTGRENDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *grendelen*: *ik ontgrendelde*, *heb ontgrendeld*. De grendels losdoen: *wanneer de doot ontgrendelt uwe deuren.* J. Cats. *De nijdigheit zocht de poorten ſtil t' ontgrendelen.* Vond. Oneig.: *ontgrendelt hand en hert.* Huygens.

ONTGRIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *grijpen*: *ik ontgreep*, *heb ontgrepen*. Grijpend ontnemen. De Brune gebruikt het.

ONTGRIJNZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *grijnzen*: *ik ontgrijnsde*, *heb ontgrijnsd*: de grijns, het masker, afdoen: *op den tijd, die met ontgrijnsde mom en veldtrompet* enz. R. F., voor G. Brandts Poezy.

ONTGROEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *groeijen*: *ik ontgroeide*, *ben ontgroeid*. Door groeijen ontſlagen worden: *hij is de plak ontgroeid.* Oneig.: *dat zij zoo haest dien kerker kon ontgroeijen*, zingt F. de Haes van de ziel, die niet langer, in den kerker des ligchaams, konde opgeſloten blijven, maar door den dood ontſlaakt werd. In verdere figuur: *talen, die het gezag van de Reda ontgroeit ſchijnen.* L. ten Kate.

ONTGROENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *groenen*: *ik ontgroende*, *heb ontgroend*. *Iemand ontgroenen* zegt men van iemand, die, op de Hoogeſchool komende, door zijne medeſtudenten, onder een vrolijk glas wijn, en eenige daarbij gebruikelijke plegtigheden, van den, hem nog aanklevenden, ſchoolſchen reuk, gezuiverd, en dus als lid der akademie ingehuldigd wordt. Bij Huygens komt het onz., met *zijn*, in eenen eigenlijken zin voor, in de beteekenis van zijne groenheid verliezen: *'t en kan ontgroenen noch vergaen.* Van hier: *ontgroening*, in eenen dadelijken zin.

ONTGROEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *groeven*: *ik ontgroefde*, *heb ontgroefd*. Eene groef weg maken. Huygens gebruikt het oneigenl. Zie *ontrimpelen*.

ONTGRONDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *gronden*: *ik ontgrondde*, *heb ontgrond*. Dit woord is in eenen dubbelen zin gebruikelijk. In den landbouw beteekent *ontgronden* een nieuw ſtuk lands ontginnen, om het te bebouwen. Van hier is er eene ſoort van

van belasting op zulke landen met den naam van *ongronding* bekend. Maar ook is *ontgronden* eenen grond wegnemen, waardoor dat, wat er boven staat, invalt. In dien zin komt het bij J. VAN HEEMSK. voor:

Rolt zoute zeevloed, tolt vrij aen;
Ontgrondt de letters, die hier staen:

De dichter spreekt van letters, die diep in het zand van den zeeoever ingedrukt waren. In eenen figuurlijken zin, komt het bij HOOFT voor: *'t ontgronden van dezen Staat*, den Staat in den ondergang storten. *Ook is zulken dienaar lichter t'ontgronden*, men kan hem gemakkelijker den voet ligten, en deszelfs ambt ontnemen.

ONTGRONDVESTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *grondvesten*: *ik ontgrondvestte, heb ontgrondvest.* Eene grondvest wegnemen: *die zeer stantvaste zuijl is nu ontgrondvest.* J. VINCENT.

ONTGUICHELEN, zie *ontgoochelen.*

ONTGUNNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *gunnen*: *ik ontgunde, heb ontgund.* Niet gunnen, misgunnen.

ONTHAAL, z. n., o., *des onthaals*, of *van het onthaal*, zonder meerv. Eene bejegening met woorden of daden, welke men aan iemand bewijst, wanneer hij bij ons inkomt. Het woord wordt in eenen onbepaalden zin genomen, en eerst door bijgevoegde uitdrukkingen bepaald: iemand *een goed onthaal — een slecht onthaal aandoen. Kan zij* (de lier) *u dan zoo zoet ind' ooren klinken, dat ze u beweegt tot zulk een blij onthaal?* POOT. In eenen goeden zin verstaat men er vooral door eene betooning van vriendschap door eenen maaltijd: *een onthaal op eenen goeden maaltijd. Een heerlijk — deftig onthaal. Een sober onthaal*, in den gemeenen stijl. *'t Onthael aen 's Konings tafel.* VOND.

Terwijl 't met menigh rijkgeschenk
En mildt onthael mij gul bedeelde. POOT.

ONTHAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *haken*: *ik onthaakte, heb onthaakt.* Los haken: *en onthaakt all' haar krop, tot op het naakt.* HOOFT. Van hier: *onthaking.*

ONTHALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *halen*: *ik onthaalde, heb onthaald.* Door wegen nemen ontnemen: *het goed is hem weer onthaald.* Een on-

haal aan doen: *iemand koeltjes — ſlecht — goed — heerlijk — deftig — blij — vriendelijk onthalen. Iemand op iets onthalen. Met keur van gezang onthalen.* J. DE HAES. *Als ons Apol onthaelt op heiligh oogbanket.* POOT. Van hier: *onthaling.*

ONTHALEWEID, veroud. bijv. n. en bijw., *onthaleweider, onthaleweidst.* KIL. verklaart het door geſcheurd, ſlordig, ongehavend. Zoo ook L. MEYER. P. SCRIVERIUS ſpelt *onthaarleweid: al is 't werk ongezien en vrij onthaarleweydt.*

ONTHALSTEREN, (*onthelſteren*), bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *halſteren: ik onthalſterde, heb onthalſterd.* Den halſter afdoen.

ONTHALZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *halzen*, dat dus buiten zamenſtell. niet voorkomt: *ik onthalsde, heb onthalsd.* Men gebruikt dit woord gemeenelijk in den zin van onthoofden, zoo als NOTK. reeds *inthalſen* heeft, omdat de afſnijding van den hals, zoowel als de onthoofding, den gewiſſen dood veroorzaakt. *Onthalzen* zoude, dan, eigenlijk zijn den hals wegſnijden, en wel zoover, dat eene onthoofding er een natuurlijk gevolg van is. VOND. zegt dus van *Maria Stuart*, die op het ſchavot onthoofd is: *onthalst naar die geſmede wet.* En G. BRANDT zegt: *d' onthalsde martelaar.* HUYGENS ſpeelt in zijne *ſneldichten* met dit woord:

Ick ſagh een' man ſijn' kop tot aen de ſchouders af:
't Gingh voor een enckele, maer 't was een' dobble ſtraf,
En dat hij eens onthoofd en dat hij eens onthalst was.

Van hier: *onthalzing.* Het is van het zelfſtandige *hals* gevormd.

ONTHANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *handen: ik onthandde, heb onthand.* Eigenlijk, door afknotting iemand van zijne hand of handen berooven. Wij gebruiken het oneigenlijk als een onperſoonlijk werkwoord: *dat onthandt mij*; dat verwekt mij ongerijf. Van hier: *onthanding.*

ONTHAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *haren*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik onthaarde, heb onthaard.* Het haar uittrekken, van haar berooven.

ONTHARNASSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het on-

 ſcheidb.

ſcheidb. voorz. *ont* en *harnaſſen*, dat buiten zamenſt. niet in zwang is: *ik ontharnaste*, *heb ontharnast*. Het harnas uittrekken: *uw' gemael eerlang ontharnast in uwen ſchoot t' ontfangen*. J. DE HAES. MOONEN zegt ook *den krijg ontharnaſſen*. Deze laatſte dichter gebruikt het, in het algemeen, voor iemands wapenrusting, van welken aard ook, en hem, daardoor, zijne tegenweer ontnemen: *die Kleant en Epikuur heſtaet t' ontharrenaſſen*. Zoo elders: *om gewetensdwang en ongodistendom met kracht t' ontharrenaſſen*. *Een hooger magt kan hem ontharrenaſſen*. VONDEL.

ONTHARSENEN, zie *ontherſenen*.

ONTHARTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *harten*, dat niet voorkomt: *ik onthartte*, *heb onthart*. Van moed ontblooten, iemands moed benemen.

ONTHASPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *haspelen*: *ik onthaspelde*, *heb onthaspeld*. *Zijde onthaspelen*, haar van het haspeltje afwinden.

ONTHECHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *hechten*: *ik onthechtte*, *heb onthecht*. Dat aan iets gehecht is, los maken.

ONTHEET, zie *onthiet*.

ONTHEETEN, zie onder *onthiet*.

ONTHEFFEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *heffen*: *ik onthief*, *heb ontheven*. Eigenlijk door heffen, opheffen, wegnemen. Men gebruikt het meest oneigenlijk voor bevrijden van eene onaangename zaak, die als een zware laſt ons drukt: *wanneer zal ik van die zorg ontheven worden? Op dat gij van het pak der zonden wordt ontheven*. J. DE HAES. Van hier *ontheffing*.

ONTHEILIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *heiligen*: *ik ontheiligde*, *heb ontheiligd*. Van de heiligheid berooven, doch figuurlijk alleen, iets doen, dat tegen de heiligheid van eenen perſoon of eene zaak ſtrijdt: *Gods naam ontheiligen*. *Een verbond ontheiligen*. *Zijn kroon, ontheiligd, ligt ter aarde neergeſmeeten*. E. VOET. *Zij ontheiligt d'echt*. ANTON. *D. ik dien gewijden naem ſchijne t' ontheiligen*. J. DE HAES. Van hier: *ontheiliging*. Bij NOTK. *intheiligen*.

ONTHEISTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *heisteren*, dat niet in gebruik is

ik ontheisterde, *heb ontheisterd*. Dit woord wordt bij KILIAAN niet gevonden. HALMA verklaart het door plagen, kwellen, plunderen, knevelen; L. MEYER door verwoesten. In de beteekenis van knevelen, verwoesten gebruikt het ANTONIDES, bij wien men *lantontheisterij* vindt; en: *ontheisterende met een zaemgedrieschten hoop*. In soortgelijken zin zegt hij elders: *de boom ontwortelt en ontheistert van zijn looten*. En N. V. POELGEEST zegt: *hem te hoeden voor ontheijsterende plaagen*. M. L. gebruikt het in eenen zin van orde, magt en luister berooven:

't Geknakt beſtier van Davidsraad
Ontheisterd door veranderingen
In Prieſterſchap en Troongezach.

In eenen, daarvan weinig verſchillenden, zin ſpreekt dezelfde ſchrijver *van den Hollandſchen Tuin*, *van binnen met veele diſtelen en doornen ontheisterd*. De Overzetter VAN J. HERVEY ſchijnt het in ſoortgelijke beteekenis te nemen, zeggende: *het heele redelijk geſtel was ontheisterd*, *uit het gelid*, *ja gebroken*, dat is, zonder orde en ſchoonheid. N. VERSTEEG gebruikt het ook voor wanorde verwekken, ontſtellen: *'t gezicht van al dit volk ontheisterd al zijn zinnen*. Voor ontſtellen, bedaardheid en rust ontnemen, gebruikt het POOT: *als 't lot mijn' boezem had ontheistert*. En G. BIDLOO: *de gloet van vloot en daken ontheisterde 't gemoed zoo vinnig, dat de moet geen hoopen overbleef*. Van hier: *ontheisterij*, *ontheistering*. Het is moeijelijk den oorſprong en de eerſte beteekenis dezes woords te bepalen. In de giſſing, door L. MEYER voorgeſtaan, als ware het voor *ontheitſteren*, *ontheetſteren*, de hette of hitte wegnemen, vind ik te veel ongegrondheid. In Groningen heeft men een woord *heister*, *heisterkaar*, dat van een jong meisje gebruikt wordt, dat zich als een wilde, woeste jongen gedraagt. Of dit woord met ons werkwoord eene bron hebbe; of het met *heester*, *heister*, vermaagſchapt zij; of het uit het hoogd. *heiter*, helder, ontſtaan zij, als zeidet gij *entheiteren*, *ontheiteren*, *ontheisteren*, durf ik niet bepalen. Zoo dit laatſte, waartoe ik het meest overhel, gegrond ware, dan konde men zich beroepen op het oude *heideren*, dat bij KIL. voorkomt, in de beteekenis van helder worden, weerlichten. Zoo zoude dan de eerſte beteekenis die van het benemen van helderheid, glans en luister zijn. Uit

die bron laten zich ook gemakkelijk al de, hierboven gemelde, beteekenisſen afleiden: helderheid benemen; van luister, ſieraad, orde en ſchoonheid berooven; voorts verwoesten, plonderen.

ONTHELDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *helderen*: *ik onthelderde*, *heb ontheldert*. Van helderheid berooven: *een gloedt, die met geen' damp of ſmook altoos ontheldert is.* HOOFT.

ONTHELPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *helpen*: ik *ontholp* (*onthielp*, oudt. *onthalp*), *heb ontholpen*. Van hulp ontblooten: *de Hopluiden, reedelijk geholpen hiermee, ontholpen zich zelve.* HOOFT.

ONTHEMDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *hemden*, dat buiten zamenſtel. niet voorkomt: *ik onthemdde*, *heb onthemd*. Het hemd uittrekken, naakt maken, ontblooten: *met het ſchouder-vleesch ten oxel toe onthemdt.* C. HUYGENS.

ONTHENGSELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *hengſelen*: *ik onthengſelde*, *heb onthengſeld*. Van zijn hengſel los maken: *een andere, geheel onthengſeld, en t' eenemaal uit de gewrigten gerukt* enz. OVERZ. VAN HERV.

ONTHERBERGD, verled. deelw. van *ontherbergen*. Van herberg beroofd: *na eerst de oude ingeboren van hem ontherberght waren.* CAMPH.

ONTHERSENEN, (*ontharſenen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *herſenen*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontherſende*, *heb ontherſend*. Een vroedkundig woord: *de vrucht in 's moeders lighaam ontherſenen*, derzelve, als zij niet kan ter wereld komen, de herſenpan door middel van een werktuig ontnemen. Oneigenlijk, komt het deelwoord *ontherſend*, in den zin van ontbloot van ſchranderheid, voor: *vlechten om mijn ontharsſent hooft heur eerkroon.* W. SCHELLINGS bij H. SWERTS.

ONTHEUGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *heugen*, dat is *verheugen*: *ik ontheugde*, *heb ontheugd*. Het tegendeel van verheugen, de verheugdheid ſtoren, wegnemen. Veroud. w.

ONTHEUPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *heupen*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontheupte*, *heb ontheupt*. Uit het gewrigt de

der heup ontwringen: *dan komen der ontheupt' en kreupte kindren van.* HUYGENS. POOT gebruikt het oneigenlijk voor den onderlingen band van vereeniging breken: *een ſtut van 't burgerlijke leven, ontheupt door liſt en twiſt en feil.*

ONTHIER, bijw. van plaats en tijd. Tot hiertoe. Het is reeds verouderd. M. ST. gebruikt het meer dan eens: *door die landen recht onthier, dat hi quam t' Utrecht.*

Dat hi ware des riken behoeder,
Onthier ende 't kint op quame.

Het voorzetſel *ont*, dat hier eene beweging naar eene plaats uitdrukt, ſchijnt uit *aan* ontſtaan te zijn.

ONTHIET, (*ontheet*) z. n., o., *des onthiets* of *van het onthiet*; het meerv. is niet in gebruik. Een bevel, gebod: *min gold haar onthiet, tot Amſterdam.*

Daer 't lachend gout verkeerde, op 's lots onthiet,
In roeſtigh ijzer. POOT.

Van hier *onthieten*, bij KIL. *ontheyten*, waarvoor wij nu *ontheeten*, doch volgens den Rotterdamſchen tongval, met eene zacht-lange *e ontheten*, ſchrijven (zie *haten*). Dit woord behoort tot den ſtijl der Overheid, die *onthieten* gebruikt, wanneer zij haren onderworpenen regters en minderen bedienden iets gelast. *Onthieten* is ook beloven: *dat em geen gelt onthieten ſij.* WILCKOER. VAN LANGEW. Zoo komt het ook in het OUD. LANDRECHT voor. KLAAS KOLYN bezigt het in eenen berooven den zin, voor den vrede ontzeggen, waarvoor wij thands het enkele *ontzeggen* bezigen; *des hem Arenout onthiet.*

ONTHIJLIKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *hijliken*: *ik onthijlikte, heb onthijlikt.* Van den echt ontbinden: *voor die onthijlickt zijn.* J. CATS.

ONTHOKKEBANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *hokkebanden*, dat niet buiten zamenſt. voorkomt: *ik onthokkebandde, heb onthokkebandt.* Eigenlijk losmaken van den band, waarmede men in een hok gebonden is. Oneigenlijk; vrij maken; wijders beroeren.

ONTHOLLEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *hollen*: *ik antholde, ben onthold.* Door hollen ontloopen. Oneig.: *of mij hier mijn' hand ontholde.* HUYGENS.

ONTHOOFDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb.

voorz. *ont* en *hoofden*, dat buiten Zamenst. niet in gebruik is: *ik onthoofde*, *heb onthoofd*. Het hoofd aflaan. Van hier: *onthoofding*. Het enkele werkw. gebruikende *angelſakſen haefdian*, in den *zwabenſp. houbeten*.

ONTHOORNEN, (*onthorenen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *hoornen*, dat niet voorkomt: *ik onthoornde*, *heb onthoornd*. Van horens beroven. HOOFT bezigt het voor het wegſchieten van de zijvlugels of uithoeken eens bolwerks: *de naaſte gordijnen, op gelijke wijze onthoornt* enz.

ONTHOPEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *hopen*: *ik onthoopte*, *heb onthoopt*. Veroud. w., wanhopen.

ONTHOUD, z. n., o., *det onthouds*, of *van het onthoud*; zonder meerv. Gedachtenis, een woord der dagelijkſche taal: *naar mijn onthoud is het drie gulden*. *Naer mijn beſte onthout*. MOONEN. Eene plaats, waar men zich onthoudt, voor eene poos zijn verblijf houdt: *het eylandt Mona, een onthoudt der overlooperen*. HOOFT, bij KIL. heeft het ook nog de beteekenis van ontheuding, *abſtinentia*.

ONTHOUDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *houden*: *ik onthield*, *heb onthouden*. Dit woord wordt op meer dan eene wijs gebruikt. 1) Het beduidt in zich houden, als een bedr. werkwoord, en wel, vooreerst, in eene ruimte insluiten, opsluiten, bewaren: *gij onthieldet de lijcken heijmelick in uwen huijſen*. DORESL. Ten tweede, in het geheugen opsluiten: *wie kan al die leſſen onthouden?* Als een wederk. werkwoord, voor eene poos zijn verblijf houden: *in 't land, daer zich 't Gewelt onthoudt*. POOT. *Uw koning, die nu ter goeder uur zich in de Stad onthoudt*. J. DE HAES. *Ont* heeft hier de beteekenis van in. 2) Bewaren, ondersteunen, onderhouden: *die wart ontholden van ſijne vrienden, die hem gaven ſijne behoefte*. J. VAN DER BEKE. *Ik ligge, ende ſlape, ende ontwaake: want de Heere onthoudt mij*. DORESL. Zoo ook het naamw. *onthouder*: *die Pelgrijmme vijnden daerin horen onthouder*. GUILTHROEN. 3) Terug houden, als een bedr. werkwoord: *ik zal mijnen arbeider nimmer zijnen loon onthouden*. Als een wederk. werkw.: *zich van de wellusten onthouden*. Zich bedwingen, zijne driften in dwang houden: *ik kan de mij van lagchen niet onthouden, ik zwijge wel, &c.*

de ben ſtille, ende onthoude mij. DORESL. Ondertuſſchen is dit woord in eenige dezer beteekenisſen reeds verouderd. Van hier het deelwoord *onthoudend*, waarvan *onthoudendheid*. Voorts *onthouder*, *onthouding*. OUD. bezigt *onthoudenis*, voor geheugen.

ONTHOZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *hozen*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik onthoosde*, *heb onthoosd*. De hozen, of kouſen uittrekken.

ONTHUGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *hugen*: *ik onthuugde*, *heb onthuugd*. Door hugen verkrijgen. Zie *hugen*.

ONTHUIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *huiden*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik onthuidde*, *heb onthuid*. Van de huid berooven: *'t is wreed een ſchaap t'onthuijden*. DE BRUNE.

ONTHUIKEN, (*onthukken*) onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *huiken*: *ik onthuikte*, *heb onthuikt*. Huikend ontduiken.

ONTHUIVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *huiven*: *ik onthuifde*, *heb onthuifd*. Van eene huif ontdoen. Oneig.: *wie ſal de blind onthuiven?* C. HUYGENS.

ONTHULDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *hulden*: *ik onthuldde*, *heb onthuld*. Iemand, door het benemen van eer en achting, en het weigeren van hulde en trouw, in zijne hoogheid niet erkennen:

Dáer de Velzer ongedulden
Hollands Overheer onthulden. HOOFT.

In het gemeen van eer berooven: *zij onthulden de maeghden van hare jonghvrouwſchap.* VOND. Zoo ook het voordd. w. *onthuldigen*: *voor zijn onthuldigt hooft.* ANTON. Van hier: *onthuldiging*.

ONTHULLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *hullen*: *ik onthulde*, *heb onthuld*. Van hul of kapſel ontblooten: *onthult van zijnen hoofdband.* VOND. *Ontzie u niet de quanten te onthullen.* J. DE DECK. Van hier: *onthulling*.

ONTHUNKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *hunkeren*: *ik onthunkerde*, *heb onthunkerd*. Door hunkeren ontvangen. Van hier: *onthunkering*.

ONTHUPPELEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *huppelen*: *ik onthuppelde*, *ben onthuppeld*. Door huppelen ontwijken: *die hem ten snelsten was onthuppeld met den bok*. J. DE DECK.

ONTHUTSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *hutsen*, hetzelfde als *hotsen*, d. i. schudden: *ik onthutste*, *heb onthutst*. Eigenlijk door omhutsen, van juistheid en orde ontblooten. Men gebruikt het oneigenlijk alleen, en wel meest in het deelw. *onthutst*, ontsteld, ontroerd, verlegen: *iemand onthutst maken*. *Onthutst zijn*. *Sij is soo gansch onthutst*. CATS. *De Heirgeleider*, *in 't gemoed onthutst*. N. VERSTEEG. Meer eigenlijk komt het bij P. RABUS voor: *damp*, *die 't brein onthutste*.

ONTHUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *huwen*: *ik onthuwde*, *heb onthuwd*. Een huwelijk scheiden.

ONTJAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *jagen*: *ik ontjoeg*, *heb ontjaagd*. Door vooruit jagen ontnemen: *tonnen kruits*, *die den huwen ontjaaght werden*. HOOFT. *De vorst ontjoeg hem het hert*. *Iemand eenen buit ontjagen*. *'t Geluk van zo veel zegens*, *u o Sarragosse*, *ontjaagt*. G. BRANDT. Men gebruikt het ook onz., met *zijn*, door snel jagen iemand ontkomen: *wij zijn hem ontjaagd*. *Duizende van lagen*, *waervan hoewel ik een gedeelte magh ontjagen*. J. DE HAES. Van hier: *ontjaging*.

ONTIEG, *ontijg*, *ontijdig*. Zie *ontijd*.

ONTJEUGDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *jeugden*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontjeugdde*, *ben ontjeugd*. Bij C. HUYGENS vindt men dit woord, beteekenende zijne jeugd verliezen, oud worden: *hoe kan alle nieuw ontjeughden!*

ONTIJD, z. n., m., *des ontijds*, of *van den ontijd*, meerv. *ontijden*. Een ongeschikte, onbekwame, onbehoorlijke tijd: *een reden*, *die tot ontijt gheschiet*. DORESL. *Te ontijde*, buiten tijds. *Zulks dat de dood [illegible] t'ontij de zeissen komt te slaen*. VOND. Van *on* en *tijd*. Van hier: *ontijdeling*, eene misgeboorte. Voorts: *ontijdig*, dat op geenen behoorlijken, of gewonen tijd geschiedt: *gij komt mij geheel ontijdig*. *Ontijdigh [illegible] ik niemant in*. H. SCHIM. *Dat deze vraagh ontijdig was*. HOOFT. Dat zijnen tijd niet gehad heeft, om [illegible] volkomenheid te brengen, of te geraken; in het ge[illegible]

ne leven *ontijg*: *eene ontijdige koe*, die te vroeg kalft. *Die appels zijn ontijdig*, niet rijp. *Die veel a'antijdigh van uw zijde werdt gescheurt.* J. DE HAES. Morsig, vuil: *een ontijdig huis. Maar aan niet min ontijg't een dienst liet Sonoy zijn vuiligheit kennen.* HOOFT. Van dit *ontijdig* is, bij verkorting, *ontijg*, *ontijgheid*, waarvoor ook *ontieg* gebezigd wordt. In eenen zedelijken zin zegt OUD. *de ontiegheid en zande des levens.* Voorts: *ontijdelijk*, *antijdigheid*, *ontijdiglijk*.

ONTIJDIG, *antijg*, *ontieg*. Zie *ontijd*.

ONTIJLEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *ijlen*: *ik ontijlde*, *ben ontijld*. Door ijlen ontkomen; in den verhevenen stijl.

ONTIJVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *ijveren*: *ik ontijverde*, *heb ontijverd*. Den ijver doen verflaauwen. Men vindt het bij RODENB.: *het welck de ijver ontijv'ren doet.*

ONTIJZEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *ijzeren*, dat buiten zamenst. niet gebruikt wordt: *ik ontijzerde*, *heb ontijzerd*. De hoefijzers van een paard afslaan; ook uit ijzeren boeijen ontsluiten: *ontijzer d'armen dan, en sla de tong in boejen.* ANTON.

ONTILBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Onreppelijk, onroerend; *ontilbare have*. Met trappen van vergrooting, iets, hetwelk men niet tillen kan. Van *on* en *tilbaar*.

ONTINKTEN, zie *ontbrieven*.

ONTJUKKEN (*ontjokken*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *jukken*, dat niet in zwang is: *ik ontjukte*, *heb ontjukt*. Van het juk ontslaan: *die onzen hals ontjukt.* H. SCHUM.

ONTKAKELEN, (*ontkékelen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kakelen*: *ik ontkakelde*, *heb ontkakeld*. Door kakelen betwisten, ontnemen, zich van eene zaak ontslaan; in de straattaal.

ONTKALLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kallen*: *ik ontkalde*, *heb ontkald*. Door kallen, uit het hoofd praten: *de Nederlanders lieten zich niet ontkallen, dat* enz. HOOFT.

ONTKAMMEN (*ontkemmen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kammen*: *ik ontkamde*, *heb ontkamd*. Uit de klit kammen. Het lat. *repectene* bij STATIUS zet HOOGSTR. door *ontkammen* over.

ONTKAPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *kapen*: *ik ontkaapte*, *heb ontkaapt*. Behendig ontnemen.

ONTKAVELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *kavelen*: *ik ontkavelde*, *heb ontkaveld*. Door het lot ontnemen: *ghij ſult mij niet ontlopen, noch dat ontkavelen*. J. T. Jos. DROEF EN BLYEIND SPEL.

ONTKEEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *keeren*: *ik ontkeerde*, *heb ontkeerd*. Afhandig maken, ontnemen: *isˈt niet, om de goe Trojanen tˈontkeeren dˈoverwinning*? K. v. MAND. *Het ontkeerde goet*. BYBELV. KIL. zet het ook over door *immutare*, door keeren eene verandering maken. Van hier: *ontkeering*.

ONTKEKELEN, zie *ontkakelen*.

ONTKEMMEN, zie *ontkammen*.

ONTKENNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *kennen*: *ik ontkende*, *heb ontkend*. Staande houden, dat men iets niet kent. In dezen zin is het deelw. met *zijn* in gebruik: *zij was mij heel ontkend. Is u den inckt ontkent?* C. HUYGENS. Iets niet erkennen, niet toeſtaan, loochenen: *de aangeklaagde ontkende de geheele zaak*. Wederk., zich onbekend maken, zich bedekt houden: *de Bastaart van Bueil zich ontkennende, onder borgoenſche veldteekens* enz. HOOFT. Van hier: *ontkennelijk*, *ontkenner*, *ontkenning*.

ONTKERKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *kerkeren*: *ik ontkerkerde*, *heb ontkerkerd*. Uit den kerker verloſſen, uit de gevangenis ontſlaan; in den verhevenen ſtijl: *naeu wás mijn Levensvorst ontkerkert*, uit het graf opgeſtaan. H. SCHUL. Men gebruikt het meest van de ziel, die, door den dood, als uit eenen kerker verlost wordt. Zoo zegt DE DECK., doelende op des Apostels marteldood: *Petrus ontkerkert*. En J. DE HAES:

't Was onlangs 's Hoogſten welbehagen
De ziel uws Vaders, zat van dagen,
T'Ontkerkeren.

Van hier: *ontkerkering*.

ONTKERNEN (bij KIL. *ontkorenen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *kernen*, dat buiten gebruik is: *ik ontkernde*, *heb ontkernd*. Van

de

de kern berooven, de kern uitnemen: *zij ſchellen en ontkernen eens anders ſchriften.* DE BRUNE.

ONTKETENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ketenen*: *ik ontketende, heb ontketend.* De keten los maken: *eer dan de ſilveren koorde ontketend worde.* BYBELV. *Het helſche ſpoock, ontketent.* VOND. *Eenen hond ontketenen.* Oneig.: *ontketen mij van mijne ſlavernij.* H. SCHIM. Het is een woord van den verhevenen ſtijl. Van hier: *ontketening.*

ONTKIBBELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *kibbelen*: *ik ontkibbelde, heb ontkibbeld.* Door kibbelen afhandig maken, ontnemen, betwisten.

ONTKIEMEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidbr voorz. *ont* en *kiemen*: *ik ontkiemde, ben ontkiemd.* Eerſte kiem ſchieten, ontſpruiten. Figuurl. ontſtaan, opkomen: *de geſchiedenis zijner leere, zoo als zij het allereerst bij hem was ontkiemd* enz. STUART.

ONTKLAAUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *klaauwen*, dat buiten zamenſt. niet in gebruik is: *ik ontklaauwde, heb ontklaauwd.* Van de klaauwen berooven: *eenen leeuw ontklaauwen.* In den ſchertſenden ſtijl, heet het diefachtig onttrekken: *iemand geld ontklaauwen* (of liever *ontklouwen*).

ONTKLEEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *kleeden*: *ik ontkleedde, heb ontkleed.* De kleederen uittrekken; in den deftigen en beſchaafden ſtijl: *de kinderen ontkleeden, Iemand ontkleeden. Zich ontkleeden. Ik worde ontkleet tot dat de middel toe.* VOND. *Men moet zich niet ontkleeden, eer men te bed gaat*, zijne goederen niet voor den dood weggeven. Daar, naar eene oosterſche figuur, ons ligchaam bij een kleed vergeleken wordt, is van hier de bijbelſche ſpreekwijs *ontkleed worden*, in den zin van ſterven, zoodat het ligchaam zieleloos in het graf rust. Wijders, daar de kleederen, als een deftig gewaad, den ligchame tot ſieraad verſtrekken, wordt *ontkleeden*, oneigenlijk, genomen voor berooven van datgene, dat den redelijken menſch tot eer ſtrekt:

En ziet gij dit verdriet
Dit bitter lijden aan, ontkleet van medelijden? DE DECK.
De misdaân, die mij dus van eer en ſtaet ontkleden. POOT.

Een

Een paer, van stroo ontkleet. Poot. *De rechterstoel van 't hoog gezag ontkleed.* Oudaan. Van hier: *ontkleeding.* Voor *ontkleeden* gebruikt Kero *intuaten*, als zeidet gij ontwaden, het gewaad uitdoen.

ONTKLEMMEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *klemmen*; *ik ontklemde, ben ontklemd.* Uit de klem, uit angst en droefheid geraken: *mijn hert begint t' ontklemmen en luijkt van blijdschap op.* Pers.

ONTKLETSEN, (*ontklitsen*) onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kletsen*: *ik ontkletste, ben ontkletst.* Met eene klets los bersten: *zaxkens, ijder van 300 loden, vernuftelijk gevlijdt, om op de pluck t'ontklitzen.* Hoofт.

ONTKLEUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kleuren*: *ik ontkleurde, heb ontkleurd.* De kleur benemen; een woord der scheikunst: *de koolstof ontkleurt alle soorten van alkohol.* Van hier: *ontkleuring.*

ONTKLEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kleven*: *ik ontkleefde, heb ontkleefd.* Scheiden, doen los gaan, hetgeen aaneen kleeft; veroud. woord: *om 't droege van het nat t'ontkleven.* Huygens.

ONTKLIMMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *klimmen*: *ik ontklom, ben ontklommen.* Klimmend ontkomen: *het vaertuig troost wie nogh der doot ontklommen was.* Poot. *Den elfden zal Auroor haar' Tijton vroeg ontklimmen.* Vond.

ONTKLITSEN, zie *ontkletsen.*

ONTKLONGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *klongelen*: *ik ontklongelde, heb ontklongeld.* Iemands goed op eene losse wijs afhandig maken; laag woord.

ONTKLOUWEN, zie *ontklaauwen.*

ONTKLUISTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kluisteren*: *ik ontkluisterde, heb ontkluisterd.* Van de kluisters slaken: *gij hebt mij uit de dienstbaarheid ontkluistert.* H. Schim. *D'ontkluisterde anschult juicht.* Poot. Fig., op andere onderwerpen, wier beletsels met kluisters vergeleken worden, toegepast: *uw' handen ontkluisteren mijn' tong.* De Deck. *Haer reyne ziel moest, door de dood ontkluisterd van der aard* enz. L. Rutgersz. Van hier: *ontkluistering.*

ONT-

ITKLUITEN, bedr. w., gelijkvl. Van het on-
cheidb. voorz. *ont* en *kluiten*, dat buiten zamenſt. niet
oorkomt: *ik ontkluitte*, *heb ontkluit*. Kluiten aarde
n ſtukken ſtooten. Men vindt het woord bij HOOGSTR.
ITKLUWENEN. bedr. w., gelijkvl. Van het on-
cheidb. voorz. *ont* en *kluwenen*: *ik ontkluwende*, *heb*
ntkluwend. Een kluwen ontwinden. Oneig., eene
aak langzaam en naar orde ontwikkelen.
ITKNEVELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het on-
cheidb. voorz. *ont* en *knevelen*: *ik ontknevelde*, *heb ont-*
neveld. Door knevelarij ontnemen: *wie haar voorrecht*
lacht t'ontknevelen. HOOGVL. Ook beduidt het iemand,
ie gekneveld is, los maken. Van hier: *ontkneveling*.
ITKNIEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het on-
cheidb. voorz. *ont* en *knieren* (van het onduitſche *knier*,
et fr: *charniere*, dat met ons *knarſen* uit eene bron
chijnt te zijn: *de knieren draaijen* gebruikt HOOFT):
k ontknierde, *heb ontknierd*. Eigenlijk uit het knier
(ſchernier) lichten: *ontknieren een hek*. P. VERHOEK.
HOOFT gebruikt het oneig.: *waardoor het vernuft ont-*
knierd, *ofte uit zijn hengſels geheeven wordt*.
ITKNOCHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het
onſcheidb. voorz. *ont* en *knochten*, dat buiten zamenſt.
niet voorkomt: *ik ontknochtte*, *heb ontknocht*. Eigen-
ijk ontknoopen, uit *ontknoften* ontſtaan: *met dien ſal de*
knoop ontknocht werden. P. SCRIVERIUS. Voorts los
aken, krachteloos maken, vernietigen: *en het verbondt*,
et Engelandt gemaakt, *ontknocht te worden*. HOOFT.
Van hier: *ontknochting*.
ITKNOOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het on-
cheidb. voorz. *ont* en *knoopen*: *ik ontknoopte*, *heb ont-*
knoopt. Los knoopen: *ontknoop uwen rok*. *'k Weet*,
ls mijn levensdraet ontknoopt is. H. SCHIM. Fig., op-
ſsen: *wie kan dat raadſel ontknoopen? Een geſchil ont-*
knoopen. Van hier: *ontknooping*.
ITKOFFEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het on-
cheidb. voorz. *ont* en *kofferen*: *ik ontkofferde*, *heb ont-*
offerd. Eenen koffer uitpakken, uit eenen koffer
pen.
ITKOMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb.
oorz. *ont* en *komen*: *ik ontkwam*, *ben ontkomen*. Weg
omen, ontgaan: *de gevangenen zijn gelukkig ontkomen*.

Te

Te Rome, waerhene hij met zijnen vader ontquam. Moon. Men bedient zich vooral van dit woord in den zin van bevrijding van onaangename omſtandigheden: *den doed ontkomen. Dit gevaar is hij, helaas niet ontkomen. Eenen ſtrik ontkomen.* Zoo ook zonder bijvoeging van de zaak: *zeer luttel, die ontquaamen.* Hooft. Van hier: *ontkoming: er is geene ontkoming aan.*

ONTKOMMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *kommeren: ik ontkommerde, heb ontkommerd.* Van kommer, dat is beſlag, drukkenden woeker, belasting ontheffen: *den koophandel op Embde t' ontkommeren.* Hooft. Van kommer, dat is angst en hartzeer, bevrijden, bij L. Meijer, *onkommeren* bij Huygens: *onkommers uw gemoed.* *Ontkommeren* is ook gebezigd voor ontſlaan uit de gevangenis: *dat hij weder ontkommert ware.* Vel. Chr. v. H.

ONTKONINGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *koningen*, dat buiten zamenſtell. niet voorkomt: *ik ontkoningde, heb ontkoningd.* Van de koninklijke waardigheid berooven, afzetten. J. de Brune heeft dit woord: *men ziet, hoe ſchielick een koningh wert ontkoninght.*

ONTKOOPEN, bedr. w., onreg. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *koopen: ik ontkocht, heb ontkocht.* Iets koopen, dat een ander meende te koopen: *iemand iets ontkoopen.*

Dikwils een ſake door 't langhe dinghen,
Wordt van een ander den dingher ontkocht.

Conste der Min.

ONTKOPPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *koppelen: ik ontkoppelde, heb ontkoppeld.* Dat met een koppel gebonden is, los maken: *een ſok oxſen ontkoppelen.* Van hier: *ontkoppeling.*

ONTKORSTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *korſten: ik ontkorstte, heb ontkorst.* De korst of korſten wegdoen, afſnijden. Van hier: *ontkorſting.*

ONTKRACHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *krachten*, dat buiten zamenſtell. niet voorkomt: *ik ontkrachtte, heb ontkracht.* Van kracht beroven, krachteloos maken, afſchaffen, vernietigen: *Het verbied ontkrachten* (zwakken) *wederſtand.* G. Bidlo[illegible] Va

Van hier: *ontkrachting*, waarvan het zamengeſtelde bij HOOFT: *ontkragtingbrief* (*renverſaalbrief*). Bij denzelven vindt men ook *ontkrachtigen*.

ONTKRANSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidbe voorz. *ont* en *kranſen*: *ik ontkranste*, *heb ontkranst*. Eenen krans ontbinden en afzetten: *terwijl de bruid het hoofd reeds werd ontkranst*. G. BIDLOO.

ONTKREUKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *kreuken*: *ik ontkreukte*, *heb ontkreukt*. Uit de kreuk maken. ANTON. gebruikt het voor ontfronſen: *kan d'Iber noch het hooft ontkreuken in dees ſtand?*

ONTKROONEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *kroonen*: *ik ontkroonde*, *heb ontkroond*. Van de kroon, en wijders van die waardigheid, magt en heerſchappij, waarvan eene kroon het teeken is, berooven: *zoo dan Don Pedro had moogen ontkroont worden*. HOOFT. *De Koningin*, *die zich ontkroont*. VOND. *D'ontkroonde rijxmonarch*. POOT. Oneig., van eer en luister berooven: *die vrou*, *ontkroont van haeren heer en hoeder*. MOON. Van hier: *ontkrooning*.

ONTKRUIPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *kruipen*: *ik ontkroop*, *heb ontkropen*. Kruipend ontkomen.

ONTKUIPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *kuipen*: *ik ontkuipte*, *heb ontkuipt*. Door kuiperij ontnemen: *hij vreest niet*, *dat hem 't ampt ontkuipt werd*. LODENST.

ONTKUISCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *kuiſchen*: *ik ontkuischte*, *heb ontkuischt* Bevuilen, reinheid en zuiverheid wegnemen. Oneig.: *'k zag Jeſus eer verguist*, *zijn dierbaar woord ontkuist*. A. M. MOENS.

ONTKURKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *kurken*, dat buiten zamenſtell. niet gebruikelijk is: *ik ontkurkte*, *heb ontkurkt*. Eene kurk van eene flesch trekken.

ONTKUSSENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *kuſſenen*, dat niet in zwang is: *ik ontkuſſende*, *heb ontkuſſend*. Van het kuſſen der regering ſtooten. DE BRUNE heeft het woord.

ONTLAARZEN (*ontleerzen*), bedr. w., gelijkvl. Van het

het onſcheidb. voorz. *ont* en *laarzen*: *ik ontlaarsde*, *heb ontlaarsd*. De laarzen uitdoen.

ONTLADEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *laden*: *ik ontlaadde*, *heb ontladen*. Van eene lading, eene bevrachting ontlasten: *een ſchip ontladen*. Zoo ook: *den roer ontladen*. In de proefondervindelijke natuurkunde wordt iets *ontladen*, wanneer het, door aanraking, van de electrike ſtof ontlast wordt. Van hier *ontlader*. In eenen figuurlijken zin zegt D. R. CAMPH.: *van aardſche liefd ontladen*. Ledigen, uitdrinken: *ontlaedt den gwelvaertbeker*. POOT. Van hier: *ontlading*. *Intladen* gebruikt NOTK.

ONTLANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *landen*: *ik ontlandde*, *heb ontland*. Van het vaste land los ſcheuren: *die haer oevers onderkruipt, en doetſe in 't end ontlanden*. HUYG.

ONTLASSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *laſſchen*: *ik ontlaschte*, *heb ontlascht*. Iets, dat aaneen gelascht is, los maken. HOOFT bezigt *ontlasken*.

Zoo ras zij dezen zang met ſpelen heffen op,
Ontlaskt zich het Palaijs tot boven in den top.

ONTLASTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *lasten*: *ik ontlastte*, *heb ontlast*. Van eenen last ontheffen, bevrijden: *ik zal u van dit pak ontlasten*. VOND. Dat bij eenen last vergeleken wordt: *klein vee, van wol ontlast*. POOT. *Zijne Eega ontlast de koe van haren room*. DE DECK. *Dat zij hem van dez last, te weten van zijn geld, ontlast had*. DE DECK. Oneigenlijk, beteekent het van eene zaak, waaronder men als eenen zwaren last gebukt gaat, bevrijden: *van de ſchult zijner zonden heeft Christus hem ontlast*. VOLLENHOVE. *Of hen ontlasten van de wreede tyrannij*. VERSTEEG. *De vrede zal ons eens van al die ſchattingen ontlasten*. *Iemand van zorgen ontlasten*. Daar zorgen het hart knellen, vooral als men dezelve in zich alleen opkropt, zoo zegt men *zijn hart tegen eenen vriend ontlasten*, als hij van onzen kommer een deelgenoot wordt. Dit zegt men ook van iemand, die het volle gemoed in tranen uitſtort: *hij gaet naer buiten om 't hart s' ontlassen*. J. DE HAES. *Hoe zal ik mijn overtuigt gewiſſen ontlasten?* MOON. Men gebruikt het ook wederk.: *ik zal*

zal mij van die zwarigheid ontlasten. Zich ontlasten, zijn gevoeg doen. *De Yssel ontlast zich, beneden Kampen, in de Zuiderzee. Mijn bange ziel moet zich ontlasten van de moederlijke zucht.* G. BIDLOO. Van hier: *ontlasting*, bevrijding, buikzuivering.

ONTLATEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *laten*: *ik ontliet*, *heb* en *ben ontlaten*. Bedr., los laten, loopen laten: (*zij*) *ontliet haer' schoone twee bewegelicke kraenen.* HUYGENS. *Daer zich de stroomkruik in zee ontlaet*, zegt ANTON., in eenen wederkeerenden zin. Anders is het in die beteekenis verouderd. De smeden gebruiken het nog in eenen bedrijvenden zin, als zij *staal ontlaten*, dat is, hetzelve, wanneer het te zeer gehard is, boven een zacht vuur weeker maken. In dien zin zegt HOOGVL.

— — — *Mijn harnasplaten,*
In Gods genaddebron gehardt, en nooit ontlaten.

Oneig., vermurwen, zacht en gedwee maken: *dien zij zijn' kroeze zinnen alzoo t' ontlaaten weet.* HOOFT. Onz., met *zijn*; week worden, als men van den aanvang van eenen zachten dooi spreekt: *het is ontlaten weer. Het weer begint wat te ontlaten. Door 't ontlaaten der sneeu.* HOOFT. *Terwijl de kruiden uit d'ontlate velden schieten.* POOT. Van hier: *ontlating*.

ONTLAUWEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lauweren*: *ik ontlauwerde*, *heb ontlauwerd*. Van eenen lauwerkrans berooven: *ontlauwer vrij uw hoofd.* G. BIDLOO.

ONTLEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *leden*, dat niet buiten zamenst. voorkomt: *ik ontleedde*, *heb ontleed*. Eigenlijk de deelen van een ligchaam, lid voor lid, afsnijden, om dezelve naauwkeurig te onderzoeken: *eenen hond ontleden. Een menschelijk ligchaam ontleden.* Wijders, de onderscheidene gedeelten van eenig geheel stuk voor stuk aantoonen:

Hij opent het tooneel der aertsverborgenheden,
Met deelen en ontleden. POOT.

Schoon niemants brein het minste kruit kan ontleden. J. DE HAES. Van elkander rukken, in stukken verdeelen: *Italie is ontleedt, en de beste brokken t'uwen verdoen.* HOOFT. *Een ontleede geest* is, bij HUYG., een geest, die, door den dood, van het ligchaam gescheurd is.

Hoe zeg men Jezus lijf ontleden door zijn leden? G. BRANDT. Oneig.: *eene redevoering ontleden*, in hoofd en onderdeelen brengen. Onderſcheiden, het eene na het andere in verband voordragen en ontvouwen: *wie kan uw heerlijkheit ontleden?* H. SCHIM. *'t Geen mijne pen naer waarheid komt t'ontleên.* BOGAERT. *Om u mijn hartsgeheim te ontleden.* N. VERST. *Het krijgsrecht fier ontleden.* POOT. Van hier: *ontleder*, *ontleding*. Zam.: *ontleedkunst*, *ontleedmes*, bij BIDLOO, *ontleedmesje*.

ONTLEDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ledigen*: *ik ontledigde*, *heb ontledigd*. Ledig maken: *een vat ontledigen*. Ook los, vrij maken: *ende hij haere ſchouderen van den last ontledighet hadde*. DORESL. Ook, oudtijds, met eenen tweeden naamval: *iemand des borgſchaps ontledigen*. *Zich ontledigen*, van zijne vermoeidheid uitrusten. *Zich ontledigen* beteekende, voorheen, ook zijne onſchuld bewijzen. Overgeven: *Filips zal zich ontleedighen van ſant Quintijn, Han en Chastelet, met hunne landouwen.* HOOFT. Voor *ontledigen* zegt men ook *ontlegen*: *ontleegt van alle zorge en kommer*. H. SCHIM. Van hier: *ontlediging*.

ONTLEENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *leenen*: *ik ontleende*, *heb ontleend*. Van iemand leenen; in eenen oneigenlijken zin: *daervan ontleent zij alle hare aenvalligheit*. J. DE HALS. *Die licht en luister van haer zonne zal ontleenen*. VERST. *Hoe 't meer zijn eigenſchap ontleent van vocht en vuur*. POOT. Van hier: *ontleening*.

ONTLEEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *leeren*: *ik ontleerde*, *heb ontleerd*. Afleeren: *dit Euangelij moest hen ontleeren het dief gewortelt quaad*. C. G. LEYDEKKER. *Men zoude veeleer de ſtronvliegen ontleeren dreckbollekens te maecken*. DE BRUNE. Vergeten, hetwelk men geleerd heeft: *Jeſu, hoe ick meer mij keere, des te meer ick u ontleere*. J. DE BRUNE.

ONTLEEUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *leeuwen*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontleeuwde*, *heb ontleeuwd*. Van leeuwenmoed, dat is heldhaftigheid, berooven: *wat krijgsmans zult gij niet ontleeuwen door uwe oogen*. ANTON.

ONTLEGEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz.

voorz. *ont* en *legeren*: *ik ontlegerde*, *heb ontlegerd*. Van eene belegering verlossen. Van hier: *ontlegering*: *dat men hunne ontleeghering wilde bevorderen*. HOOFT.

ONTLEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *leggen*: *ik ontlegde*, (*ontleide*) *heb ontlegd* (*ontleid*). KIL. verklaart het door misleggen. In dezen zin gebruiken wij het niet meer. Bij C. HUYGENS komt het voor in den zin van ontnemen: *dat dien met laster werdt ontleght*. En bij DE BRUNE: *'t gelt ontleggen*. Het komt thands voor in de beteekenis van uit de gedachten brengen: *hij zocht hem dat met vele reden te ontleggen*. In die van afweren: *om tot aanklampen en enteren te koomen*. *Met dit toe en ontleggen* enz. HOOFT. Afwinnen: *men meinde*, *dat hij 't zijner weederparthije lichtlijk ontleidt kon hebben*. HOOFT. Wijders beduidt het een' voorslag afslaan: *gij kunt het deze reis niet weigeren*; *noch ontleggen*. VOND. *Aarschot zoekt het s'ontleggen*. HOOFT. *De staet eijscht sijnen dienst*, *hij kan het niet ontleggen*. CATS. Loochenen: *uw mond heeft mij beloofd*, *dit kunt gij niet ontleggen*. VERST.

ONTLEIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz: *ont* en *leiden*: *ik ontleidde*, *heb ontleid*. Verleiden, misleiden: *maar de schipper ontleidde 't hun met een sijdighe leugen*. HOOFT. *Een maeght ontleijden*, haar vervoeren. KIL. Van hier: *ontleiding*.

ONTLEKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lekken*: *ik ontlekte*, *ben ontlekt*. Door lekken ontvallen. Ook *ontleken*. Zie *lekken*.

ONTLENDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lenden*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontlendde*, *heb ontlend*. Lendenloos maken, slap maken. Bij KIL. en HOOGSTR. komt het voor, die *onslendenen* spellen.

ONTLEVEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *leven*: *ik ontleefde*, *ben ontleefd*. Uitscheiden te leven, het leven afleggen: *Maria sterft en op haar Throon ontleeft*. A. GODART. Zoo ook bij C. HUYGENS: *dien levende gedachten 's ontleven staende voets van vören doen verwachten*. Veroud. w., schoon weder door MUNTINGHE gebruikt: *of zouden dan ontleefden opstaan*?

ONTLEZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lezen*: *ik ontlas*, *heb ontlezen*. MELIS STOKE gebruikt dit woord in den zin van, door geschrevene boeken te lezen, iemand van iets berooven:

Daer bi ne hevet hi niet verloren
Sine doecht van te voren
Di ne wort ontlesen no ontsonghen.

Dat is; al leest men van hem schotschriften en zingt van hem scheldliedjes, daardoor nogtans, verliest zijne deugd hare waarde, en hij zijnen roem niet. Dit werkw. gebruikt HUYGENS in den zin van door lezen afzien en afhandig maken: *sij 'n hebben God de konst niet recht ontlesen.*

ONTLIEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lieven*: *ik ontliefde*, *heb ontliefd*. Veroud. woord, zijne liefde jegens iemand afleggen.

ONTLIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lijden*: *ik ontleed*, *heb ontleden*. Veroud. w., dat van lijden bevrijden beteekent: *help Israël ontlijden*. C. HUYG.

ONTLIJKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lijken*: *ik ontleek*, *ben ontleken*. Niet meer zoo gelijken, er niet meer zoo uitzien als voorheen: *wie soudet konnen meenen*, *dat iemant soo ontlijkt door glans van rijke steenen?* CATS. *Al zijt gij ons nu al vrij ontleken.* CATS. *Wie handhaafd best d'ontleekke lijken?* J. OUDAAN. Men heeft nog een veroud. bedr. w., *ontlijksemen*, ongelijk, leelijk maken.

ONTLIJMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lijmen*: *ik ontlijmde*, *heb ontlijmd*. Het gelijmde los maken. Oneig.: *de voet kleeft aan den vloer*, *men magh se nau ontlijmen*. C. HUYG.

ONTLIJSTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lijsten*: *ik ontlijstte*, *heb ontlijst*. Uit de lijst doen: *eene schilderij ontlijsten*. HUYGENS gebruikt het oneig.: *een sprekend Tafereel van die hem heeft gesonden*, *en weder t'eener sprongh ontlijst*. Van hier: *ontlijsting*.

ONTLIJVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lijven*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontlijfde*, *heb ontlijfd*. Ombrengen, dooden, het leven benemen: *de Prins van Oranje in 't hart van Hollandt ontlijft*. HOOFT. *Die om 't gemeijn profijt haer*

zal ontlijven. HOUWAART. *Bij zijn ontlijven.* J. PETRÆUS. *Hoorende, dat gaen zoud' op een ontlijven.* VAN MAND. Reeds bij M. ST.: *hi ontlijfde Heeren ende knechte.* Van hier *ontlijving.* Men behoort dit woord, ondertusschen, niet van *lijf*, ligchaam, maar van *lijf*, dat, oudtijds, leven beteekende, af te leiden; zoodat het eigenlijk is, gelijk wij nog zeggen: *uit den lijve rukken, niet meer bij den lijve zijn.* Hier staat *lijf* voor *leven*, het eng. *life.* M. ST. gebruikt, het woord *lijf*, zonder twijfel, in den zin van leven:

Die Diederik is geheten bleven
Ende ende salichlike sijn lijf.

Zoo ook elders:

't Graefschap regierde na dien,
Die was sijn Broeder, na sijn lijf.

ONTLISSEN, (*ontlitsen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lisen*, dat niet in gebruik is: *ik ontliste, heb ontlist.* De lis los maken: *wat leeraars ook dien band ontlitsen.* VOND.

ONTLOKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lokken: ik ontlokte, heb ontlokt.* Door uitlokken onttroonen. Van hier: *ontlokking.*

ONTLOMMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lommeren: ik ontlommerde, heb ontlommerd.* Van lommer, van schaduw berooven, van dekkende lommer ontblooten: *Italien ontlommert wijn en terw.* C. HUYGENS.

ONTLOODEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *looden: ik ontloodde, heb ontlood.* Uit het lood doen.

ONTLOOPEN, ons w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *loopen: ik ontliep, ben ontloopen.* Door de vlugt ontkomen, wegloopen: *de dief ontliep den geregtsdienaren. Een gevaar ontloopen. Indien hij 't juk ontloope.* VOND. *Zijnen meester te vroeg ontloopen.*

'k Zie dorens, naeu t' ontloopen,
Aen Hermes vrederoê. POOT.

Ontvloeijen: *terwijl hun schuim en blaet ontloopt.* VOND. Oneig.: *uwe jaren ontloopen den mijnen niet veel*; ook: *wij ontloopen elkander niet veel.* Van hier: *ontlooping.*

ONTLOOVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *looveren*, dat niet in gebruik is:

ik ontlooverde, *heb ontlooverd*. Van het loof berooven.

ONTLORREN. bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *lorren*: *ik ontlorde*, *heb ontlord*. Met bedrog ontfutſelen: *wanneer hij iemand iets ontlorde*, VOND.

ONTLORSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *lorſen*; *ik ontlorste*, *heb ontlorst*. Door lorſen, door bedriegelijken handel, ontvreemden: *de gelden*, *den gemeene borze ontlorst*, HOOFT. Zie *lorſen*.

ONTLOSSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *losſen*: *ik ontloste*, *heb ontlost*. Dat vast zit, los maken. Ontknoopen; *onbequaem t' ontlosſen deſen knoop*. J. DOUZA. Bevrijden: *die door hemſelven zijne creatueren ontlosſen ſal*. DORESL. Ontlasten; *heeft hij hem van zijnen tooren ontlost*. K. v. MAND. Ontlaten, doen ſmelten: *bergſtoffen ontlosſen*. Ontwarren, uitleggen: *een geſchil ontlosſen*. Van hier; *ontlosſing*, *ontlosſelijk*.

ONTLUIKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *luiken*; *ik ontlook*, *heb* en *ben ontloken*. Bedr., iets, dat geſloten is, open doen: *zij ontluikt den mont*. VOND. Van hier wederk., zich openen: *wat heeft zich menigwerf uw rijke gunſt ontloken voor mij in gift op gift!* POOT. Openbaar maken, vertoonen: *Milon wil aan ieder ontluyken*, *dat elk verhoeden zal zijn gaven te misbruiſken*. VOND. *Den geeſt ontluiken* gebruikte J. CATS voor denzelven vervrolijken, *Naer dat hij buijten ſon en maen een werelt hadde ontloken*. D. HEINS. Meest, echter, nemen wij het onzijdig: met *zijn*, in de beteekenis van langzaam opengaan. In dien zin zegt men het van oogen. Zoo gebruikt het J. DE HAES: *ach! ſchiet gij zelfs gelyken zulke lonken*, *Waer berge ik mij*, *ontluikt gij*, *voor uw vonken?* Doch meest van bloemen, wier bladen zich, door warmte en regen, zacht ontwikkelen; *waer ontlook oit een bloemſje?* POOT.

Daar morgendauw, als perlen, leit
Bij droppels hier en daer geſpreit,
Op roozenbladen frisch ontloken. VOND.

Rozen, die 's morgens verſch ontloken blozen. J. DE HAES. Van eene plaats, waar bloemen en gewasſen ſtaan: *de ontluiken hof en heiden*. POOT. Oneig.: *mijn hart ontluikt hier met de rozen*, J. DE HAES. Van het licht, dat

aan de kimmen kriekt: *'s lichts jeugt, gansch lief, in 't hel oore oost, ontloken.* POOT. *Als de dageraet van uw genade zal ontluiken.* H. SCHIM. *Als 't jeugdig morgenlicht ontluikt.* H. SCHIM. *Laet heur uw genade ontluiken.* H. SCHIM. Van hier: *ontluiking.* De ouden gebruikten dit woord ook gelijkvl. Dus zegt P. SCRIVERIUS: *zoo is die rechte naam ontluijkt.* En H. SWEERTS: *Schoon de lente d'aard ontluijkte.*

ONTLUISTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *luisteren*; *ik ontluisterde, heb ontluisterd.* Van luister, dat is licht, berooven: *door geen nevelwolk ontluistert.* POOT. Wederk.: *de hemel ontluistert zich.* VOND. Van schitterenden glans ontblooten: *verbergt uwe ontluisterde hoofden, o geringe geschenken van zilver en goud.* HERV. OVERZ. Van eer en luister: *ontluistert van die gaven.* J DE DECK. *Wier lof en glans noit droef ontluistert wordt.* K. BRANDT. Roem en heerlijkheid ontnemen: *Gods wijsheid wordt er niet door ontluisterd.* FRANTZEN. *Door kracht van eigendom vermagh hij s' ontluisteren.* VOND. Van hier: *ontluistering.*

ONTMAAGDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *maagden*, dat niet in gebruik is: *ik ontmaagdde, heb ontmaagd.* Eene maagd van hare eer berooven. BOOM DER KENN.

ONTMAAKSELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *maakselen*, dat anders niet voorkomt: *ik ontmaakselde, heb ontmaakseld.* Mishandelen, het maaksel verwoesten: *men knot hem lit voor lit af; waarna 't ontmaakselt lichchaam dus blijft hangen.* BOGAERT.

ONTMAGTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *magten*, dat buiten zam. niet gebruikt wordt: *ik ontmagtte, heb ontmagt.* De magt ontnemen: *de gedachten van de dood ontmachten de zonde.* DE BRUNE.

ONTMAGTIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *magtigen: ik ontmagtigde, heb ontmagtigd.* Magteloos maken, en door overmagt ontnemen.

ONTMAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *maken: ik ontmaakte, heb ontmaakt.* Ontdoen, afbreken: *niet maken iet, dat deugt, of moet eerst iet ontmaken.* DE DECK. Krachteloos maken: *eenen*

koop ontmaken. Bij uiterſten wil onterven: *zijne ouders ontmaakten hem de helft van hunne bezittingen. Iemand al zijn goed ontmaken.* Van hier: *ontmaking*, onterving.

ONTMAKKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *makkeren*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontmakkerde, heb ontmakkerd.* Eigenlijk twee makkers van elkander ſcheiden, iemand van zijnen makker berooven. De woorden van TACITUS: *cum quo de natura animæ et diſſociatione ſpiritus corporisque inquirebat*, zet de Ridder dus geestig over: *met den welken hij den aart der ziele en 't ontmakkeren* (het ſcheiden) *van geest en lijf onderzocht.*

ONTMANNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *mannen*, dat niet in gebruik is: *ik ontmande, heb ontmand.* Iemand van die deelen, waardoor hij tot de mannelijke kunne behoort, berooven; eene beſchaafdere uitdrukking voor het ruwere woord *lubben*: hij *liet zich ontmannen.* Van mannelijke defugheid berooven: *mijn toertze, die ſteeds brandt en knapen gans ontmant.* RODENB. Het vermogen om voort te leven, en tevens het leven, benemen: *wanneer de prikkelſter tot teelen Adonis zagh ontmant, en in den mondt der hel geſtelt door 't zwijn zijn' tandt.* HOOFT. Iemand, door hem ſchande aan te doen, van iets ontblooten: *den hoop 't gezagh ontmannen.* VOND. Den moed ontnemen: *ſtrak is het burgershert niet meer door vrees' ontmant.* SWEERTS. De manſchap wegnemen: *eene vloot — eene ſtad ontmannen.* Het deelwoord *ontmand* verklaart KIL. ook door krachteloos, bezweken. In dien zin komt het bij H. SWEERTS voor: *de maagt, ontmant, riep Tetis hulp.* Van hier: *ontmanning.*

ONTMANTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *mantelen*, dat niet in gebruik is: *ik ontmantelde, heb ontmanteld.* Den mantel afdoen, van den mantel berooven: *die u bij der ſtraet ontmantelt.* HUYG. Meest gebruikt men het voor het ſlechten van borstweringen en vestingwerken, waarmede eene plaats als met eenen mantel tegen het regenen van pijlen, kogels enz. bedekt is: *eene ſtad ontmantelen. Syn ontmantelt teeghens Teroanne.* HOOFT. *Ontmantelt van aerhangers.* HOOFT.

ONTMAREN, *ontmarren*, *ontmeren*, bedr. w.: gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *maren*: *ik ontmaarde*,

het

heb ontmaard. Het touw eens vaartuigs, waarmede het aan eenen paal gemaard is, los maken: *het ſchip t' ontmaeren.* VOND.

ONTMASKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *maskeren*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontmaskerde, heb ontmaskerd.* Het masker afligten: *met hare ſtaatdochters, zonder die t' ontmaſcheren.* HOOFT. Oneig. komt het meest voor in de beteekenis van iets in zijne ware gedaante voorſtellen, door het wegnemen van uitwendigen ſchijn: *d'ontmaskerde dood.* J. DE DECK. *Dat zijne geheime kuiperijen, listige veinzerijen en geſmeede aanſlagen kon ontmaskeren.* BOGAERT. Van hier: *ontmaskering.*

ONTMASTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *masten*, dat niet in gebruik is: *ik ontmaſtte, heb ontmast.* Den maſt wegnemen, afkappen, wegſchieten: *de vloot kwam met drie ontmaſte ſchepen binnen.*

ONTMENGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *mengelen*: *ik ontmengelde, heb ontmengeld.* Uiteen ſchiften, uit eene verwarring redden: *ten tijde van Leicester, met wien men hier veel t' ontmengelen gehadt heeft.* HOOFT. Van elkander ſcheiden: *om de over hoop leggende leeden t' ontmengelen.* HOOFT. *Zulx parthijen met gering verlies ontmengeld worden.* HOOFT, die het ook onz. gebruikt: *hij ontbood hem, ſtrax t' ontmengelen*, dat is, zich met zijn krijgsvolk uit den drang te begeven. Bij KIL. leest men daarvoor *ontmengen.*

ONTMENSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *menſchen*, dat buiten zamenſt. niet in gebruik is: *ik ontmenschte, heb ontmenscht.* Men vindt dit woord in tweederlei beteekenis gebruikt. Deels geeft het te kennen, menſchelijke veroordeelen en eene bekrompene manier van denken afleggen: *om goddelicke zaken te verſtaen is van noode, dat hij als ontmenscht worde.* DE BRUNE. Deels (en dit is de gemeene beteekenis) duidt het aan de zachte en medelijdige menſchelijke geaardheid geheel uitſchudden; wanneer men het deelwoord *ontmenscht* alleen bezigt. In dien zin neemt men het niet alleen van ontaarde menſchen, als: *eer hem de ontmenschte monſters vatten, en hechten aen dit hout.* POOT. En: *maer gij, ontmenschte! van een' tuimelgeest*

gedreven enz. J. DE HAES; maar ook van andere voorwerpen, die met die wreede monsters vergeleken worden, gelijk:

Wij zien d' ontmenschte dood aen allen kanten gapen
Naer onzen ondergang. N. VERSTEEG.

ONTMEREN, zie *ontmaren.*

ONTMERGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *mergen*, dat niet in zwang is: *ik ontmergde*, *heb ontmergd.* Eigenl., al het merg wegnemen: *de zorghe ontmerght de beenen.* J. DE BRUNE. Oneig., iemand geheel door knevelarijen ontblooten.

ONTMESTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *mesten*: *ik ontmestte*, *heb ontmest.* Den mest wegnemen: *de drooge koeijen kluijten, daer Cijpers looſen boer ſijn' weiden van ontmest.* HUYGENS.

ONTMETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *meten*: *ik ontmat*, *heb ontmeten.* De maat niet geven, in het meten bedriegen. Veroud. w.

ONTMODDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *modderen*: *ik ontmodderde*, *heb ontmodderd.* Den modder wegdoen. Oneig. gebruikt het J. DE BRUNE: *hij ontmodderd mij van de ghist deſweerelts.*

ONTMOEDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *moederen*, dat niet in gebruik is: *ik ontmoederde*, *heb ontmoederd.* Van de moeder berooven: *warom ſijn kindren ſo diep een wonde, dus ontmoederd, mosten dragen.* VAN BLANKENBURG. Bij KIL. vindt men het ook.

ONTMOEDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *moedigen*: *ik ontmoedigde*, *heb ontmoedigd.* Den moed ontnemen: *d' Othonianen werden verwonnen: niet ontmoedight nochtans.* HOOFT. *Onder het ontmoedigend dankbeeld.* FRANTZEN.

ONTMOEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *moeijen*: *ik ontmoeide*, *heb ontmoeid.* De vermoeidheid wegnemen: *de niewicheit ſal uw' vermoeyden voet ontmoeijen.* HUYGENS.

ONTMOETEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *moeten*, dat buiten zamenst. weinig voorkomt (*die hem moet.* C. HUYGENS): *ik ontmoette* (*ontmoetede*) *hem* (niet *heb*) *ontmoet.* In het gaan tegenkomen, met eenen derden naamval: *als de Heere Bileam ont-*

ontmoet was. BYBELV. *Dat hem een blauwen hond ontmoet is.* DE BRUNE. *Daer zult gij nu dien letterheks ontmoeten.* J. DE HAES. *Die heur aengezicht ontmoeten met ſtatigheit.* H. SCHIM. Oneigenl., vinden; *dewijl wij in onze moedertael geene ſchriften van dien aert ontmoeten.* J. DE HAES. Bejegenen, overkomen: *was wreetheijt is haer daer ontmoet!* SCRIVERIUS, *Veelerhande lotgevallen zijn hem na dien tijt ontmoet.* POOT. *Als Godt ſtraf bereidt, ontmoet ons zijn Rechtvaerdigheit,* POOT. In die beteekenis gebruikte men het, oudtijds, ook onperſoonlijk: *het ontmoet den eenen als den anderen.* DORESL. Van hier: *ontmoeting*, bij de ouden *het ontmoet*, tegenkomst, wedervaring, *ontmoetſel: dit tweede ontmoetſel.* HOOFT. Het voorz. *ont* ſchijnt hier, of eenen aanvang, of eene beweging naar iets aan te duiden, uit *hen* ontſtaan zijnde. Voor het zam. *ontmoeten* zegt de Engelſchman ſlechts *to meet.* Het is zeer denkelijk, dat het, met ons voorz. *met*, tot eenen oorſprong behoort. Ondertusſchen wordt dit werkwoord ook bedrijv. bevonden, als bij J. DE HAES: *daer wort gij nu met vreugt van Grevius ontmoet.* Dit is af te keuren; alhoewel de dagelijkſche taal hier vaak het hulpw. *hebben* bezigt; zelfs keurige ſchrijvers gebruiken *hebben* dikmaals, als ware het woord bedr. Zoo zegt een beroemd taalkenner: *ook heb ik dezelve ontmoet.* Of men moeste dit woord in de beteekenis van vinden, aantreffen, als meer bedr. beſchouwen.

ONTMOMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *mommen: ik ontmomde, heb ontmomd.* Ontmaskeren, de mom afrukken. Meest in eenen figuurlijken zin, gelijk ontmaskeren: *de ſchouwburgh ontmomt de weereld.* VOND. *Zoo wort de doot niet ontmomt.* VOND. *Zoo hij de waerſchuwers deed' ontmommen.* HOOFT. Van hier: *ontmamming.* ANTON.

ONTMONDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *monden: ik ontmonde, heb ontmond.* Uitſpreken: *onheilen zoo groot, dat zij niet t' ontmonden waaren.* HOOFT. VOND. ſchijnt het voor ontdekken te gebruiken: *dan wort zijn boosheit niet ontmont door dit blancketten.* Veroud. woord.

ONTMORSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *morſen: ik ontmorſte, heb ontmorſt.*

HOOFT

Hoort gebruikt dit woord der ſtraattaal in zijnen *Ware-nar: om me de pot behendigh t' ontmorsſen*, afhandig te maken. Waren onder de markt verkoopen noemt men: er mede te *morſen*.

ONTMOSSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *mosſen*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontmoste*, *heb ontmost*. Van mos zuiveren: *olijfboomen ſnoeijen en ontmosſen*.

ONTMUITEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *muiten*, dat is in eene muit, eene vogelkevie, opſluiten: *ik ontmuitte*, *heb ontmuit*. Uit eene muit laten, uit eene kevie los laten. Bij J. v. Heemskerck komt het oneig. voor: *'k voorſie de Rhijn ontboeijt*, *'k voorſie de Maes ontmuijt*.

ONTMUNTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *munten*: *ik ontmuntte*, *heb ontmunt*. Eene oude munt vernietigen, om geld met eene nieuwe te ſtempelen.

ONTMUNTEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *munten*: *ik ontmuntte*, *ben ontmunt*. Als men iemand in langen tijd niet gezien heeft, en deszelfs gelaatstrekken zich niet meer voorſtellen kan, zegt men *hij is mij geheel ontmunt*. Vond. zegt ergens: *die grijs zijt en ontmunt*. Men zoude het als eene figuur van het vorige woord kunnen houden; liever, nogtans, het van een ander *munten* (*hij heeft het op mij gemunt*) afleiden.

ONTMUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *muren*, dat is *bemuren*: *ik ontmuurde*, *heb ontmuurd*. Van muur of vestingwerk ontblooten: *wallen*, *thans ontmuurt*. Bógaert. Van hier: *ontmuring: het is een dach van ontmueringe des mueurs*. Byrlv.

ONTNAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *naaijen*: *ik ontnaaide*, *heb ontnaaid*. Het genaaide los maken: *Al ſlijt ghij niet dan leuren*, *ontnaeijen gaet voor ſcheuren*. Huyg.

ONTNAGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *nagelen*: *ik ontnagelde*, *heb ontnageld*. De nagels uittrekken.

ONTNARREN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *narren*: *ik ontnarde*, *ben ontnard*. Met eene narreſlede zoo ſnel rijden, dat men uit het gezigt komt.

ONTNASTELEN, zie *ontnestelen.*

ONTNATUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *naturen*: *ik ontnatuurde*, *heb ontnatuurd.* Voor dit veroud. w. zeide men voorheen ook *onnaturen*, van aard en natuur berooven: *en onnaturen 't heijl van d' heijlighe natuure.* RODENB.

ONTNEMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *nemen*: *ik ontnam*, *heb ontnomen.* Ontſtelen: *iemand geld ontnemen.* Met kracht en gezag wegnemen:

Wijl mijn Koning aan den dood
Magt en prikkel heeft ontnomen. BUDDAERT.

Wegnemen: *dien waen i' ontnemen.* POOT. Van hier: *ontneming.*

ONTNESTELEN, (*ontnastelen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *nestelen*: *ik ontnestelde*, *heb ontnesteld.* De nestels los maken: *hij holp hem voorts ontnastelen.* Van hier: *ontnesteling.*

ONTNESTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *nestelen*: *ik ontnestelde*, *heb ontnesteld.* Uit het nest ligten. Oneig., uit het bed doen rijzen; ook des nachts uit het bed ligten. Van hier: *ontnestelaar*, die vogelnesten ſtoort. Bij J. DE BRUNE leest men *ontnesten*, uit het nest lokken: *als de jonghen ontnest zijn en vleugels hebben.* Oneig.: *wanneer wij ons maer eerst en beginnen te ontnesten, uit de natuerlicke eenvoudigheijd der jaren.* J. DE BRUNE.

ONTNEVELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *nevelen*: *ik ontnevelde*, *heb ontneveld.* Den nevel verdrijven. J. DE DECK. gebruikt het figuurl.: *dat nut verlies ontnevelt ieders oogen.*

ONTNIJDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *nijden*, dat niet voorkomt: *ik ontnijdde*, *heb ontnijd.* Door nijd onthouden: *en wordt het loon mij ontnijdt.* C. HUYGENS.

ONTNOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *noppen*: *ik ontnopte*, *heb ontnopt.* De noppen afrukken, wegſlijten: *die noch niet geheel ontnopt, en op den draed geſleten is.* J. DE BRUNE.

ONTNUCHTEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *nuchteren*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontnuchterde*, *heb* en *hen ontnuch-*

nuchterd. Bedr., iemand, op eene of anderé wijs, tot kennis en zelfsbewustheid brengen, nadat hij onmatig gedronken heeft: *iemand door gevoelige ſlagen ontnuchteren.* Fig.

Om t' ontnuchteren uw brein
Van zijn' waen — en glorijdampen. De Deck.

Wederk.: *zich ontnuchteren*, des morgens iets nuttigen. Ook bedr.: *zuigelingen, eer ze noch ontnuchtert zijn door 't eerſte en voedzaeme uchtentzoch.* Moon. Onz., met *zijn*, na onmatigen drank tot zich zelven komen: *hij begint weder te ontnuchteren. Met een nau half ontnuchterd oog*, dat, wegens onmatig gebruik van wijn, zich pas opent. De Deck. Van hier: *ontnuchtering.*

ONTOEFENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *oefenen: ik ontoefende, heb ontoefend.* De oefening benemen: *ons ontoeffende ſoldaaten.* Hooft.

ONTOEGANKELIJK (*ontoegangelijk*), bijv. n. en bijw., *ontoegankelijker, ontoegankelijkst.* Ongenaakbaar. Van hier: *ontoegankelijkheid.* Van *on* en *toegankelijk.*

ONTOEGEVEND, bijv. n. en bijw., *ontoegevender, ontoegevendst.* Die niet toegeven wil, oninſchikkelijk. Van hier: *ontoegevendheid.* Van *on* en *toegevend.*

ONTOEVRIESLIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet toevriezen kan. Van *on* en *toevrieslijk.*

ONTOOGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *oogen: ik ontoogde, heb ontoogd.* De oogen uitſteken, van het gezigt berooven: *vaarwel ontoogde Vorst.* Anton.

ONTOOLIJKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *oolijken*, dat buiten zam. niet voorkomt: *ik ontoolijkte, heb ontoolijkt.* De oolijkheid van iets wegnemen, bedekken: *vergoelik en ontolik de ſnoode afgoderij.* Oudaan.

ONTOOMEN, zie *onttoomen.*

ONTOOMELIJK, bijv. n. en bijw., *ontoomelijker ontoomelijkst.* Niet te betoomen: *uit ontoomlijke toghts.* Hooft. Van *on* en *toomelijk.* Bij Kil. heeft men ook *ontoomig*, zonder toom en teugel.

ONTOON, z. n., m., *des ontoons*, of *van den ontoon*, meerv. *ontoonen.* Krasſende toon, die voor het oor. dat de welluidendheid gewend is, onverdragelijk is: *die*

ons den ontoon, valsch geluijt van trommelen van nieuws opheffen. C. HUYGENS. Van *on* en *toon.*

ONTORDENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *ordenen*: *ik ontordende, heb ontordend.* In wanorde brengen: *op de zijde des ontordenden vijands.* HOOFT. *De Bataviers zijn ontordent.* HOOFT.

ONTOUDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *ouderen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontouderde, heb ontouderd.* Van ouders berooven, ouders door den dood wegnemen: *hij ontouderde ons.* C. HUYG.

ONTPAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *paaijen*: *ik ontpaaide, heb ontpaaid.* Storen, ongenoegen verwekken: *tot dat den klaaren dag komt, dattet ontpaeijt.* K. v. MAND. Veroud. w.

ONTPAAPT, bijv. n. en bijw. Van paperij verlost, niet meer paapsch. HUYGENS gebruikt dit woord, en, in dien zelfden zin, ook *ontromend: maer naeckt en maskerloos, gelijck de waerheid is, ontroomend en ontpaept.*

ONTPAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *pakken*: *ik ontpakte, heb ontpakt.* Los pakken. Van hier: *ontpakking.*

ONTPANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *panden*: *ik ontpandde, heb ontpand.* Verpande goederen ontslaan, losscn. Van hier: *ontpanding.*

ONTPAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *paren*: *ik ontpaarde, heb ontpaard.* Dat een paar is, van elkander scheiden: *doch die dus ontpaert blijft leven.* POOT. *Uw Anna was ontpaert,* RODENB. *U vindende vriendeloos, van mij ontpaerd.* v. MAND. *Die zijn geheilight paer ontpaerde.* VOND. *Die menig paar ontparen zag.* K. BRANDT.

ONTPASSEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *passen*: *ik ontpaste, ben ontpast.* Kwalijk passen, niet voegen. Veroud. w.: *het is ontpast.* H. SWEERTS.

ONTPEKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *pekelen*: *ik ontpekelde, heb ontpekeld.* De pekelachtigheid doen verliezen: *het onderaerdsche nauw ontpekelt sijn aengeboren sout.* HUYGENS.

ONTPLAASTEREN, zie *ontpleisteren.*

ONTPLANTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *planten*: *ik ontplantte*, *heb ontplant*. Het geplante uitroeijen: *ſoo u ouderdom*, *nae menigh jaer*, *ontplant*. C. Huyg. Van hier: *ontplanting*.

ONTPLEGEN, bedr. w., onregelm. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *plegen*: *ik ontplagt*, *heb ontpleegd* (oudt. ontplogen). Afwennen. Veroud. w.

ONTPLEISTEREN (*ontplaasteren*), bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *pleisteren*: *ik ontpleisterde*, *heb ontpleisterd*. De pleister afhalen. *Sweeren*, *die ick ontplaestren gae*. C. Huyg. De Deck. gebruikt het oneig. voor naakt en bloot ſtellen, ontdekken: *zijn gebreken ontplaesteren*.

ONTPLEITEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voor. *ont* en *pleiten*: *ik ontpleitte*, *heb ontpleit*. Door pleiten ontnemen, afwinnen.

ONTPLOFFEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ploffen*: *ik ontplofte*, *ben ontploft*. Ploffend ontvallen. Van hier: *ontploffing*, ſcheikund. woord, het geluid der bergſtoffen, als zij in den ſmeltkroes gezuiverd worden, aanduidende.

ONTPLOKKEN, zie *ontplukken*.

ONTPLONDEREN, (*ontplunderen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *plonderen*: *ik ontplonderde*, *heb ontplonderd*. Door plondering ontnemen. Van hier: *ontplondering*.

ONTPLOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *plooijen*: *ik ontplooide*, *heb ontplooid*. Losplooijen: *om de huijken te ontploijen*. De Brune. *Het kleet*, *dat hier ontplooit*, *en elders opgevouwen*, *de lijkbus dekt*. G. Bidloo.

ONTPLUIKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *pluiken*, *plicare* en *claudere*, vouwen en ſluiten: *ik ontplook*, *heb ontploken*. Ontvouwen, ontſluiten, ontrollen: *ontpluijken de banieren*. Spel. v. Sin. Veroud. woord.

ONTPLUIMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *pluimen*: *ik ontpluimde*, *heb ontpluimd*. Van pluimen of vederen berooven: *ontpluijmde voghel*. De Brune. *Die zich verzuijmt*, *die wert ontpluijmt*. De Brune. *Ontpluijmt mij nimmermeer u teere pimpernieesen*. J. Cats. *Een ontpluimde ſtormhoed*.

ONTPLUIZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz.

voorz. *ont* en *pluizen*: *ik ontpluisde*, *heb ontpluisd* (oudt. *ontploos*, *heb ontplozen*). Wegnemen. Oneig., door uitpluizen ontdekken: *het bedrijf van dezen dwingelandt zal naader ontpluist werden*. HOOFT. *Koomende daar de knoop der ſtoſſe lagh, beval hij den Raat, dezelve t'ontpluizen*. HOOFT. *Ist dat ick Hofwijck magh van lit tot lit ontpluizen*. C. HUYGENS. Zoo ook: *ontpluizing*.

ONTPLUKKEN (*ontplokken*), bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *plukken*: *ik ontplukte*, *heb ontplukt*. Door plukken wegnemen: *den vogel al 't gepluimt ontplukken met den bek*. MOON. *Laet u al den zeeoegst niet ontplucken*. DE DECK.

ONTPLUNDEREN. Zie *ontplonderen*.

ONTPOORTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz *ont* en *poorteren*: *ik ontpoorterde*, *heb ontpoorterd*. Het poorterregt ontnemen; bij BRAND. Van hier: *ontpoortering*.

ONTPRAGCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *pragchen*: *ik ontprachte*, *heb ontpracht*. Door pragchen ontvangen.

ONTPRANGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *prangen*: *ik ontprangde*, *heb ontprangd*. Uit de prang verloſſen: *dat de Euangelijles het herte komt ontprangen*. F. HALMA.

ONTPRATEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *praten*: *ik ontpraatte*, *heb ontpraat*. Uit het hoofd praten.

ONTPREKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *preken*: *ik ontpreekte*, *heb ontpreekt*. Door een lang en welſprekend vooritel iets ontraden.

ONTPRIJZEN, bedr. w., ongelijkvl Van het onſcheidb. voorz *ont* en *prijzen*: *ik ontprees*, *heb ontprezen*. Niet prijzen, misprijzen. Veroud. w.

ONTPRIKKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz *ont* en *prikkelen*: *ik ontprikkelde*, *heb ontprikkeld*. Den prikkel ontnemen: *de dood*, *ontprikkelt en in 't ſtof verneert*. H. SCHIM.

ONTPROEVEN, bedr. veroud. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *proeven*: *ik ontproefde*, *heb ontproefd*. Na proeving afkeuren, verwerpen.

ONTPURPEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het on-

ſcheidb. voorz. *ont* en *purperen*, *ik ontpurperde*, *heb ontpurperd*. Van purper, als een teeken van eer, ontblooten, een purperverwig kleed afleggen: *ontpurperde Achabaerheen*. J. RADERMACHER.

ONTRAAG, bijv. n. en bijw., *ontrager*, *ontraagst*. Niet traag. Van *on* en *traag*. Van hier: *ontraagheid*.

ONTRADEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *raden*: *ik ontried*, *heb ontraden*. Door eene raadgeving eene zaak beletten, zoodat zij niet gedaan wordt: *hij ontraat de hulk van 't hof niet zeil te minderen*. VOND. *Dat de onrust haar ontried in hunne weederkomst te bewillighen*. HOOFT. Van hier: *ontrader*, *ontrading*.

ONTRAFELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *rafelen*: *ik ontrafelde*, *heb ontrafeld*. Los rafelen, ontwarren.

ONTRAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *raken*: *ik ontraakte*, *ben ontraakt*. Bij geluk ontkomen: *dat Bacchus zijn wreede handen is ontraeckt*. VAN MAND. Bij M. ST. komt het voor, in den zin van in de poging om iets te raken feilen: *den ic daerin yet ontraeckt*.

ONTRAMPENEERD, bijv. n. en bijw. Men gebruikt dit woord, dat eenen basterduitgang heeft, in de dagelijkſche taal, in de beteekenis van reddeloos: *een ontrampeneerd ſchip*, een vaartuig, dat door ſtorm en anderzins onbruikbaar is geworden. *Ontrampeneerde ſchepen*. VOND. Men heeft dit woord afgeleid van het ſakſiſche *remme*, dat, bij KIL., door *t. bula ſive tegmen costæ navis*, de zijdplanken, het bekleedſel eens ſchips, verklaard wordt; als zeide men een *ontremd* ſchip. KIL. heeft *rampen*, *rampeneren*, *dira imprecari*.

ONTRAMPT, bijv. n. en bijw., zijnde het verleden deelw. van het niet gebruikelijke *ontrampen*. Van ramp ontherven: *d'ontrampte ziel*. CAMPH.

ONTRANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *randen*, dat buiten gebruik is: *ik ontrandde*, *heb ontrand*. Den rand van iets wegnemen. Oneig. gebruikt het HUYGENS: *dat dry en twee reizen nu den maenringh ſien ontranden*, *vyfmael ſien ronden heeft*.

ONTRAPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheid-

voor-

voorz. *ont* en *rapen*: *ik ontraapte*; *heb ontraapt*. Door rapen wegnemen; ook in het gemeen ontnemen: *maekt, dat geen druk de wieg 't rusten ontraept*: POOT.

ONTREDDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *redden*: *ik ontredde*, *heb ontred*. Los maken, bevrijden: *arm, die mijn' poesten arm zoo dikwijls hebt ontredt*. HOOFT: *Groote ſchout, daer wi hem of ontredden ſullen*. VERBINDT. BRIEF *van* 1351. Van hier: *ontredding*.

ONTREDDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb: voorz. *ont* en *redderen*: *ik ontredderde*, *heb ontredderd*. Reddeloos maken: *ter dier plaatze kalfaterden zij hunne ontredderde ſchuiten*. BOGAERT. Van hier: *ontreddering*. G. BIDLOO.

ONTREEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *reeden*: *ik ontreedde*, *heb ontreed*. Van een gewaad, waarmede men uitgereed is, ontblooten; ook iets onklaar; ongereed maken. Vetoud. woord.

ONTREGTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *regten*: *ik ontregtte*, *heb ontregt*. Dit woord, het welk ik bij niemand der Ouden gevonden heb, vind ik, in de vertaling van de keuren van HUNZINGOLAND: *jeftha undriuchte mit twelef ethum*, ofte ontrechte (het) met twaalf eeden. Het ſchijnt daar de beteekenis te hebben van zich er af te maken, den kiem des regts te ontbinden.

ONTREINIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *reinigen*: *ik ontreinigde*, *heb ontreinigd*. Bezoedelen, onrein maken. Van hier: *ontreiniging*. Oudt. ontreinen: *hue die Tempel ontreint wert*. J. V. MAERL. RYMB.

ONTREKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en het oude *reken*, van *reke*, *reeks*: *ik ontreekte*, *heb ontreekt*. Eene reeks in wanorde brengen. Veroud. w.

ONTREKENEN, bedr. voordd. w., gelijkvl., van het vorige *ontreken*. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *rekenen*: *ik ontrekende*; *heb ontrekend*. In het oprekenen bedriegen en, door dien weg, iets ontnemen. Veroud. woord.

ONTREMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *remmen*: *ik ontremde*; *heb ontremd*. Een ijzer wagen *remmen* is deszelfs wiel met eenen ketting

vast maken, opdat hij niet te schielijk van eene steile glooijing storte: wanneer men dien ketting los maakt, *ontremt* men den wagen.

ONTRENNEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *rennen*: *ik ontrende*, *heb ontrend*. Door rennen ontkomen: *die den honger ontrennen*. Dorpsl. *Onmogelijck t' ontrennen*. Vond. *'s Noodlots bitterheit, 't geen niemant kan ontrennen*. Poot.

ONTRENT, zie *omtrent*.

ONTREUZELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *reuzelen*, dat niet in gebruik is: *ik ontreuzelde*, *heb ontreuzeld*. Den reuzel uitnemen, uitscheuren: *die menschebuik opscheurd, en menschepens ontreuzelt* Oudaan.

ONTRIEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *riemen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontriemde*, *heb ontriemd*. Den gordel of riem afnemen. *Eene ontriemde tong* schrijft Huygens aan kakelaars toe, met zinspeling op den tongriem, waarvan men anders kinderen fuijdt.

ONTRIJDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *rijden*: *ik ontreed*, *heb ontreden*. Te paard, of met eenen wagen, ontkomen: *t' ontrijden met de koets den steedschen zomerbrant*. Poot. *De vorsten ontreeden 't meest met hunne paerden*. Hooft. In het gemeen, snel ontkomen:

De donkre doodt, bevreesd' hoe lichtlijk kon haar straalen
Een halve Roemers Ann' ontrijden. Hooft.

Van hier: *ontrijding*.

ONTRIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *rijgen*: *ik ontreeg*, *heb ontreegen*. Los rijgen.

ONTRIJKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *rijken*, dat verouderd is: *ik ontrijkte*, *heb ontrijkt*. Van rijkdommen, ook van een rijksgebied berooven. Veroud. w.

ONTRIJMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *rijmen*: *ik ontrijmde*, *heb ontrijmd*. Dat in rijm gedicht is, in onrijm ontbinden: *ontrijmt stouwe rijm*. Huygens.

ONTRIJSEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *rijsen*: *ik ontrijste*, *heb ontrijst*. Gelijkwoord, door afrijsen, dat is afvallen, ontglippen:

voorz. *ont* en *ruimen*: *ik ontruimde*, *heb ontruimd*. Enigte veroorzaken: *dat ledekant ontruimt de kamer*. Plaats maken, door iets weg te ruimen: *gij fatlijke Bagijn ontruijmde hem de plaats*. *Ontruim de zaal*. *Een huis ontruimen*, het verlaten, als de huurtijd verstreken is. Oneig.: *een ambt met den dood ontruimen*. *Alles, wat hij met den dood zal ontruimen*, nalaten. Van hier: *ontruiming*.

ONTRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. ont en rukken: *ik ontrukte*, *heb ontrukt*. Met geweld onttrekken, los rukken: *die mij 't gevaer ontrukt van 's weerelts strikken*. J. DE HAES. Met geweld ontnemen: *ontruckt den Teems dien rijken oest*. VOND. *Om mij mijn kroon t' ontrukken*. J. E. VOET. *Zoo was 't onmogelijk het krachtig heir een stadt t' ontrukken*. P. SCRIV. *Zich door eenen eerelijken naam de sterflijkheid ontrukken*. BOG. Van hier: *ontrukking*.

ONTRUNNEN, zie *ontrennen*

ONTRUSTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *rusten*: *ik ontrustte*, *heb ontrust*. Rust en stilte benemen: *men mogt uw wieg ontrusten*. POOT. Iets, hetwelk men in rust bezit, storen: *'t leet, dat zijn' welstant dorst ontrusten*. POOT. Ontroeren: *iemand met zorgen ontrusten*. De bedaardheid der ziel benemen: *geen nijt, geen wrok ontrusten uw gemoet*. J. DE HAES. Wederk., *zich ontrusten*: *waerover ontrust gij u toch*, kwelt gij u? Van hier: *ontrusting*.

ONTSATANNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *satannen*, dat niet in gebruik is: *ik ontsatande*, *heb ontsatand*. Den Satan de magt benemen: *de Satan werdt ontsatant*. RODENB.

ONTSCHAAK, z. n., o., *des ontschaaks*, of *van het ontschaak*; zonder meerv. Het ontschaken. Veroud. w.

ONTSCHADIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *schadigen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontschadigde*, *heb ontschadigd*. De schade vergoeden. Van hier: *ontschadiging*.

ONTSCHAGCHELEN, *ontschagcheren*, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *schagchelen*, *schagcheren*: *ik ontschagchelde*, *ontschagcherde*, *heb ontschagcheld*, *ontschagcherd*. Door schagchelarij ontnemen.

ONTSCHAKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *schakelen*: *ik ontschakelde*, *heb*

ontſchakeld. Eigenlijk, de ſchakels los doen: *eene keten ontſchakelen.* Oneig., ontbinden: *dat de doot zelven u niet zal kunnen ontſchakelen.* RODENB. *Mijn geest, ontſchaeckelt van het lijf.* VOND Van ſtuk tot ſtuk ontvouwen: *en als haer gantsch geſprek bij hem ontſchakelt wert.* J. CATS. Van hier: *ontſchakeling.*

ONTSCHAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchaken*: *ik ontſchaakte, heb ontſchaakt.* Door ſchaking ontvoeren: *eene dogter haren ouderen ontſchaken. Dat men u ontſchaken haest moest.* K. v. MAND. Op andere dingen toegepast: *die menig maagd'lijk hart zijn reinigheit ontſchaakt.* KAMPH. *Dus zag men 't Heijligdom van onze ſtad ontſchaaken.* P. SCRIV. Van hier: *ontſchaker, ontſchaking.* Bij HUYGENS komt een woord *ontſchaken* in den zin voor van, door op het ſchaakbord te ſpelen, iets ontnemen: *'t wil mij mijn leven noch ontroeren noch ontſchaken.*

ONTSCHAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſcharen*: *ik ontſchaarde, heb ontſchaard.* Eenen hoop geregeld voetvolk uit elkander drijven: *'t welk, daardoor ontſchaart, en voorts beſprongen* enz. HOOFT.

ONTSCHEEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſcheeden*, dat niet in gebruik is: *ik ontſcheedde, heb ontſcheed.* Uit de ſcheede trekken: *ontſcheede ſtael.* VOND.

ONTSCHEIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſcheiden*: *ik ontſcheidde, heb ontſcheid.* Door ſcheiding los maken, afzonderen, onderſcheiden. Veroud. w.

ONTSCHEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchepen*: *ik ontſcheepte, heb ontſcheept.* Uit een ſchip laden, het tegendeel van inſchepen: *goederen ontſchepen.* Van hier: *ontſcheping.*

ONTSCHEPPEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſcheppen*: *ik ontſchiep, heb en hen ontſchapen.* Bedr., de ſchoone gedaante, van den Schepper ontvangen, wegnemen, van de blozende kleur berooven: *bleeck ontſchapen werd zijn eijgen broeder.* K. v. MAND. *Agamemnon zag men doen oock met bleeck zijn ontſchapen.* v. MAND. Omdat voorts, in grooten ſchrik, het aangezigt al zijne kleur verliest, en het

het gelaat mismaakt wordt, zoo wordt dit woord, op die omſtandigheid toegepast; *die met de blixems van zijn Heijlge majeſteijt ontſchept.* VOND. In het bijzonder op het ſterven: *uw Schepper is ontſchept.* POOT. *Wie lecht hier doot te bed, gelijk ontſchapen?* VOND. *Nu leid zij op het lijkbed als ontſchapen.* BOGAERT. *Om uwen vader, nu ontſchapen te verheffen.* MOON. Onz., met *zijn*; den geest geven: *o Schepper! ik ontſchep: ontſluit mij uw genade.* HOOFT

ONTSCHEPTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchepteren*, dat buiten gebruik is; *ik ontſchepterde, heb ontſchepterd.* Van den ſchepter, en tevens van die magt, waarvan dezelve een teeken is, berooven: *Diocletiaan ontſchepterd.* VOND.

ONTSCHERPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſcherpen*: *ik ontſcherpte, heb ontſcherpt.* De ſcherpte benemen, bot, ſtomp maken.

ONTSCHEUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſcheuren*: *ik ontſcheurde, heb ontſcheurd.* Door losſcheuren ontnemen, van iets berooven: *hij ſchijnt het zelve de krachten des dierelijken leevens te ontſcheuren.* SELS. Wederk., *zich ontſcheuren aan iets*: *'t ſchuimbekkend zuiden, zich ontſcheurende aan zijn banden.* CORN. LOOTS. *Zie en, die haar ſelf haer lichaemen ontſcheuren.* HUYGENS. *Ik zag mij naauwelijks een geilen klaauw ontſcheuren.* BIDLOO.

ONTSCHIETEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchieten*: *ik ontſchoot, ben ontſchoten.* Snellijk ontvlugten, uit het gezigt raken en dus gemist worden. In dien zin is het reeds verouderd: M STOKE gebruikt het dus: *Boudijn de jongſte die ontſcoet.* Door een onverwacht toeval uit een ſchietgeweer vliegen. In dien zin komt het eenmaal bij HUYGENS voor:

Verr' ſchieten moogt gij wel; maer nooit moogt gij verſchieten,
Of 't werck ſoud u ontſchieten.

In haast opſpringen: *ik ontſchoot uit den ſlaap.* Onverwachts en ſchielijk ontvallen: *het ontſchoot mij uit den arm.* Misſen, feilen: *dat ontſchiet mij geweldig. Dat ontſchoot hem*, hij bekwam dat niet. Uit het geheugen gaan: *dat is mij geheel ontſchoten.* Van hier: *ontſchieting*, ontglijding.

ONTSCHIJNEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchijnen: ik ontſcheen, heb ontſchenen.* Beginnen te ſchijnen: *wanneer de dagh ontſchijnt.* J. DE BRUNE.

ONTSCHIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchikken: ik ontſchikte, heb ontſchikt.* Van zijnen ſchik helpen, verwarren.

ONTSCHILLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchillen: ik ontſchilde, heb ontſchild.* Van de ſchil geheel ontblooten; anders *afſchillen.*

ONTSCHINDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchindelen: ik ontſchindelde, heb ontſchindeld.* In brand ſteken, ontvonken: *aat het zijn vuur in de ſtraalen der zonne ontſchindelt.* HOOFT. Oneig., moed en ijver veroorzaken, aanzetten: *om den zijnen 't hart t'ontſchindelen.* HOOFT. *De mensch, die zich, door lust tot boosheidt, laat ontſchindelen.* HOOFT. Zie *ſchindelen.* Voor *ontſchindelen* leest men bij HOOFT ook *ontzindelen*, liever *ontſtindelen.*

ONTSCHINKELEN, veroud. bedr. w., hetwelk L. MEIJER door *ontzaken* verklaart. Het is onzeker, of het eene oneig. beteekenis van *ſchinkel* zij; zoodat men het door *ontgaan* zoude kunnen verklaren.

ONTSCHIPPEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchipperen: ik ontſchipperde, heb ontſchipperd.* Eigenlijk van het ſchipperſchap afzetten. Voorts, eene waardigheid ontnemen: *groote ſteden ontſchipperen licht hunnen vorst.* HOOFT.

ONTSCHOEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchoeijen: ik ontſchoeide, heb ontſchoeid.* De ſchoenen uitdoen. Van hier het deelw. *ontſchoeid*, barrevoets. *Ontſchoeijen* zegt men oneig. van boomen en tanden. *Boomen ontſchoeijen*, de aarde rondom derzelver wortel los graven; *tanden ontſchoeijen*, het tandvleesch los maken. Van hier: *ontſchoeijing.* Bij KIL. vindt men ook *ontſchoenen.*

ONTSCHOKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchokken: ik ontſchokte, heb ontſchokt.* Door ſchokken los maken: *noit uit zijn vorm ontſchokt.* OUDAAN.

ONTSCHOONEN, bedr. veroud. w., gelijkvl. Van het on-

onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchoonen*: *ik ontſchoonde*, *heb ontſchoond*. Leelijk maken.

ONTSCHORREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz, *ont* en *ſchorren*, dat niet voorkomt; *ik ontſchorde*, *heb ontſchord*. De ſchorheid weg nemen: *met ontſchorde hij ſijn keel*. C. Huyg.

ONTSCHORSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchorſen*: *ik ontſchorſte*, *heb ontſchorſt*. De ſchors afdoen. Van hier: *ontſchorſing*. Bij Kil. is *ontſcharſen*, anders *ontſcharten*, ook een ſchortelkleed los doen.

ONTSCHREEUWEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchreeuwen*; *ik ontſchreeuwde*, *heb ontſchreeuwd*. Onz., met *hebben*; door ſchreeuwen ontkennen: *al kan hij niet ontſchreeuwen*, *dat d'eerſte kunstbron vloeide uit d'ader der chaldeeuwen*. Vond. Hij gebruikt het ook bedr.: *hij kan 't bewegen*, *dat gezien wort*, *niet ontſchreeuwen*.

ONTSCHRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchrijven*: *ik ontſchreef*, *heb ontſchreven*. Door een geſchrift betwisten: *wie u 't mirakel*, *Heer! ontſchrijv*, C. Huygens.

ONTSCHROEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchroeven*: *ik ontſchroefde*, *heb ontſchroefd*. Los ſchroeven. Oneig.: *dees ſchepterdieſſche vrijheitsprang ontſchroeven*. Poot. *Zij ontſchroeven de harde perſſingen van een benauwt herte*. De Brune. *De opwel van mijn ramp ontſchroeft de herſenen*. G. Bidloo. *Kittelachtige voorwerpen*, *die ons ontſchroeven* enz. De Brune. *Dat zij de vastigheijd van haer ziel ontſchroeven*. Dezelfde.

ONTSCHUILEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *on*: en *ſchuilen*: *ik ontſchool*, *heb* en *ben ontſcholen*. Onz., met *zijn*; door ſchuilen zich onttrekken; met eenen derden naamval:

Het vinnigh ſtralen van de Zon
Ontſchuil ik in 't bosſchaadje. Hooft.

Ontſchuijlt der ſonnen brand in ſchaduwende blaên. Vond. *Den wreeden klaeuwen ontſchuilen*. Vond. Op andere levenlooze zaken toegepast: *terwijl het kruipend veil het ongeval ontſchuilt*. Poot. *De valsheid van dien vuilen en kan hem niet ontſchuilen*. De Deck. Bedr., ſchuil houden, bedekken; *een ſteen zijn lichaam ons ontſchuilt*. Hooft.

HOOFT. *Sij hebben in haer ſelfs haer ijdelheit ontſcholen.* HUYGENS.

ONTSCHULDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchuldigen*, dat is beſchuldigen: *ik ontſchuldigde, heb ontſchuldigd.* Van ſchuld vrijſpreken, verſchoonen: *iemand ontſchuldigen. De brant van 't raethuis zelf ontſchuldigt dit.* VOND. Men gebruikt het ook wederk.: *zich op zijne jongheid ontſchuldigen.* Bij HOOFT vindt men *onſchuldigen: zij onſchuldighen zich op de ſpraak, die men gaan deed.* Bij K. v. MANDER is het *ontſchulden: zonder veel berispen ik haer ontſchulde.* Waarvan: *ontſchuldelijk.* Voorts: *ontſchuldiger. ontſchuldiging.*

ONTSCHUTTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchutten: ik ontſchuttede, heb ontſchut.* Een Geld. woord: *ſchapen, koeijen ontſchutten* heet, daar, deze dieren uit eenen ſchutſtal, of ſchuthok, na betaling van boete, los laten. Van hier: *ontſchutting.*

ONTSIEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſieren: ik ontſierde, heb ontſierd.* Het ſieraad benemen: *dat ontſiert de ganſche kamer.* Het ſieraad afdoen: *Apel ontſiert de blonde hairen.* J. PETRÆUS.

ONTSINDELEN, zie *ontſchindelen. Ontſindelen* verklaart MEIJER ook door van metaalſchuim zuiveren; van *ſindel, ſintel* metaalſchuim. *Ont* heeft dan eenen beroovenden zin

ONTSLAAN, bedr. w., onregelm. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſlaan: ik ontſloeg, heb ontſlagen.* Eigenlijk, iets, dat vast is, door ſlaan los maken. In dien zin gebruiken wij het niet; maar wel van het beſlag opheffen: *op uwe bede zal ik de aangehaalde goederen ontſlaan.* Uit eene gevangenis verlosſen: *tot dat zij van haer' veel te hangen kerker ontſlagen* enz. J. DE HAES. *Iemand op borgtogt ontſlaan.* Voorts van eene verbindtenis ontheffen: *borgen ontſlaan. Hij ontſloeg zijnen knecht uit den dienst. Nadat al het krijgsvolk ontſlagen was. Iemand van een ambt ontſlaan. Toen ontſloegh de Kaizar de onderdaanen van den eed* HOOFT. Met moeite afzenden, afweren: *zich van iemand ontſlaan. Wie kan zich van de min ontſlaan?* POOT. *Wanneer hij van het volk ontſlagen was.* OVERZ. v. HAMELSV. Met moeite af-

afwenden: *die de wolk geen oog ontsloeg, die Goëls lijf bedekte.* MOON. Van eene zaak, die drukkend is, bevrijden: *zich der vreeze ontslaen.* VOND. *Zich in aller ijl ontslaan van 's lichaams pak.* J. DE HAES. *'t Welk hem van 't slaefsche juk dier lasten moge ontslaen.* VERST. *Van straf ontslagen worden. Om ons van zond' en ongeval t'ontslaen.* PS. VAN L. D. S. P. *Ontsla u van de zorg.* VOND. *In uw' ontslagen tijt.* POOT. *Om ons van sterventnood t'ontslaen.* DE DECK. Bij C. HUYGENS komt *ontslaan* voor, in eene geheel andere beteekenis, waar *ont* uit *aan* ontstaan is: *de vrouw die haren kamerraed den minsten oogenlonck in overspel ontslaet*, dat is toewerpt.

ONTSLACHTEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *slachten*: *ik ontslachtte, ben ontslacht.* Niet slachten, niet gelijken, ontaarden. Veroud. w.

ONTSLAG, z. n., o., *des ontslags*, of *van het ontslag*, zonder meerv. Vrijlating: *ontslag van aangehaalde goederen. Iemand ontslag uit den dienst geven. Hij verzocht ontslag van zijn ambt — van den eed.* Zam.: *ontslagbrief.*

ONTSLAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *slaken*: *ik ontslaakte, heb ontslaakt.* Eigenlijk, door slak of slap maken, losfen, bevrijden. Van hier uit boeijen ontslaan: *Vesterman werd 's aavonds ontslaakt.* HOOFT. *Wat Godt ontslaakte onz' moede nek?* WELLEKENS. In het gemeen, bevrijden: *dat hij zijn kerk uit haer druk ontslaak'.* M. S. *Om kinderen des doods te ontslaken.* H. MUNTINGHE.

ONTSLAPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *slapen*: *ik ontsliep, ben ontslapen.* In eenen slaap vallen: *doe liet Godt de Heere eenen diepen slaep vallen op den mensche, ende hij ontsliep.* DORESL. *Hij was moede, ende leijde hem bij eenen wandt, ende ontsliep.* DORESL. Meest gebruiken wij het figuurlijk, voor eenen zachten dood sterven; en wel, in zoo ver wij, uit de openbaring, weten, dat er eens een morgenstond zal aanlichten, waarop wij uit dien slaap ontwaken zullen: *schoon d'oude vaders zijn ontslapen.* H. SCHIM. Maar ook beduidt het wakker worden: *hier is alle dier ontslapen.* HUYGENS. Van hier: *ontslaping: zulk eene ontslaaping is enkel slaapen.* SELS. Bij NOTK. en TAT. *intslafan, inslafan.*

ONT-

ONTSDAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſlappen*: *ik ontſlapte*, *heb ontſlapt*. Ontſlaken. Veroud. w.

ONTSLAVEN, bedr. vetoud. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſlaven*: *ik ontſlaafde*, *heb ontſlaafd*. Van ſlavernij verloſſen.

ONTSLECHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſlechten*: *ik ontſlechtte*, *heb ontſlecht*. Dat ſlecht, d. i. vlak, effen en zonder kreuk is, oneffen en hobbelig maken:

De diepe rimpel, met
Der tijdt, dit voorhooft, net
En gladt, heel zal ontſlechten. HOOFT.

ONTSLEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſlepen*: *ik ontſleepte*, *heb ontſleept*. Door wegſlepen ontdragen.

ONTSLIBBEREN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſlibberen*: *ik ontſlibberde*, *ben ontſlibberd*. Door ſlibberigheid ontglijden: *de paling ontſlibberde mij*. Oneig.: *zoo men zich deeze geleeghenheit ontſlibberen liet*. HOOFT.

ONTSLIPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſlippen*: *ik ontſlipte*, *ben ontſlipt*. Slippend ontvallen: *de koord ontſlipte hem uit de hand*. In ſtilte ontkomen: *Ozeas melde, hoe Godts lieve Zoon ontſlipte*. VOND. *Terwijl die Voetſterling des Joodtſchen Timmermans zijn lijfsgevaer ontſlipte*. J. DE HAES. Onvoorzigtig uiten: *noit laet hij zijne tong een eerloot woort ontſlippen*. H. SCHIM. Bij OTFR. *intſlupfan*.

ONTSLOESTEREN, veroud. bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſloesteren*: *ik ontſloesterde*, *heb ontſloesterd*. Den ſloester afdoen, ontbolſteren.

ONTSLOOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſloopen*: *ik ontſloopte*, *heb ontſloopt*. Eigenlijk de ſloop van een kuſſen afdoen. Oneig., afbreken: *de kleene wereld werd ontſloopt*: VAN BLANCKENBURG. *Het klooſter ontſloopte hij*. G. v. LOON. In verdere figuur: *om alle rust en vreê der Christenheid t'ontſloopen*. P. RABUS. Bij VOND. vindt men *ontſloopte zuilen*.

ONTSLOTIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dit woord gebruikten de ouden voor on-

deel-

deelwoord *ontſluitend*: *dan met ootmoediger herten ontſlotig doet u gebed.* V. MAND.

ONTSLUIJEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſluijeren*: *ik ontſluijerde*, *heb ontſluijerd.* Den ſluijer afdoen. Fig., dat donker is, duidelijk en klaar maken; in den verhevenen ſtijl: *dat geheim zal de toekomſtige dag eerst ontſluijeren.* Van hier: *ontſluijering.*

ONTSLUIMEREN, onz. w., gelijkvl Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſluimeren*: *ik ontſluimerde*, *ben ontſluimerd.* In ſluimering vallen: *zoo dat hij t' elcke mael ontſluimert en ontwaeckt.* DE DECK. In den verhevenen ſtijl voor ontſlapen, ſterven: *ontſluimerde zaal'gen, met werken der liefde bekranst!*

ONTSLUIPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſluipen*: *ik ontſloop*, *ben ontſlopen.* Sluipend ontkomen: *die zonne der geleertheit, 's kerkers nacht ontſlopen* enz. J. DE HAES. Van hier *ontſluiping.*

ONTSLUITEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſluiten*: *ik ontſloot*, *heb ontſloten.* Dat geſloten is, met eenen ſleutel, of anderzins, los maken, open doen: *ik had mijn huis nog niet ontſloten. De Pais ontſluit haer ſchatkist niet.* VOND. Dat opgeſloten is, los laten: *de gevangenen ontſluiten.* Dat bedekt is, ontdekken: *wilt gonſtelijk ontſluiten de korst.* VOND. *De dooze is ontſloten.* DE BRUNE. Dat toegeknepen is, ontwikkelen: *uw hant is voor mij ontſloten.* POOT. *De bloem ontſluit zich door de zon.* Dat met zijne einden aan elkander raakt, van elkander ſcheiden: *eenen kring ontſluiten. De ſmert der weduwlijke ſtaet ontſloot den weduwnaer haer armen.* K. BRANDT. Dat door eenen ſlagboom, of anderzins, geſchut is, open maken: *die hunne havens ontſlooten heeft.* G. BRANDT. Onеig., ontdekken: *zijn hart voor iemand ontſluiten.* Ontvouwen, uitleggen: *als hij d' orakelen ontſloot van 't Heilverbont.* J. DE HAES. Van hier: *ontſluiter*, *ontſluiting.*

ONTSMEEKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſmeeken*: *ik ontſmeekte*, *heb ontſmeekt.* Door ſmeeken ontvangen, afſmeeken.

ONTSMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſmeren*: *ik ontſmeerde*, *heb ontſmeerd. Een*

vat

vat ontſmeren, een vat openen, welks bomgat met pek enz. toegeſmeerd is.

ONTSMOKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſmoken*: *ik ontſmookte*, *heb ontſmookt* Smook doen ontſtaan: *de roocken, die den hertenbrand ontſmoocken.* HUYGENS.

ONTSNAPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſnappen*: *ik ontſnapte*, *ben ontſnapt.* Schielijk en ongemerkt ontkomen: *hij is ae gevangenis ontſnapt. Aan de waakzaamheid des regters ontſnappen. Hij zoude het gevaar ontſnapt zijn, zoo hij* enz. *Semiremis ontſnapte zelf ter nauwernood de handen des overwinnaars.* BOG. Van hier: *ontſnapping.*

ONTSNAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſnaren*: *ik ontſnaarde*, *heb ontſnaard.* De ſnaren afnemen: *ſchoon ik mijn lier ontſnaert heb en den want gehangen* P. SCHIM. *De harpen ontſnaert.* ANTON. *Nu zij d'ontſnaerde lier niet meer hoert klinken.* R. A. HOYMAN.

ONTSNELLEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſnellen*: *ik ontſnelde*, *ben ontſneld.* Snel ontvlugten, ontloopen: *ontſnel, ontſnel me, o Chloe! niet.* P. V WINTER.

ONTSNIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſnijden*: *ik ontſneed*, *heb ontſneden.* Al ſnijdend ontnemen: *elck ontſnijdt het ſuycken ſnd.* HUYGENS.

ONTSNOEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſnoeijen*: *ik ontſnoeide*, *heb ontſnoeid.* Alles wegſnoeijen.

ONTSNOEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſnoepen*: *ik ontſnoepte*, *heb ontſnoept.* Iets lekkers ontnemen: *aen de wang een zoen t'ontſnoepen.* VOND.

ONTSNOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſnoeren*: *ik ontſnoerde*, *heb ontſnoerd.* Een ſnoer los rijgen, dat met een ſnoer gebonden is, los maken: *hij ontſnoert den offerbant.* VOND. *Het haer ontſnoert om 't hooft laat hangen.* HOOGVL. *Den bondel uwer pijlen ontſnoeren.* POOT. Dat aan een ſnoer gerijgen is, van elkander doen: *de peerels, al zijn ze ontſnoert.* DE BRUNE. Oneig., uit elkander drijven, wat

te voren dene juiste vereeniging plaats had: *de eerste geleeden ontsnoert zijnde.* HOOFT. *'t Leger wordt ontsnoerd.* G. v. LOON. Los maken, bevrijden van iets, waaraan men naauw gebonden is: *die Kristus kerk ontsnoerde van slaafs gewelt.* F. HALMA. *Zoo d'eerzucht u van al d' ijdelheên ontsnoert.* H. SCHIM. Van hier: *ontsnoering.*

ONTSNORREN, onz. w.; gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *snorren*: *ik ontsnorde, ben ontsnord.* Dichterlijk woord, met een snorrend geluid ontvliegen: *bedroefd zijnde, dat de pijl te vroeg den boog ontsnord was.*

ONTSNUITEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *snuiten*: *ik ontsnoot, heb ontsnoten.* Loslijk ontnemen. In de gemeenzame verkeering.

ONTSNUIVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *snuiven*: *ik ontsnoof, ben ontsnoven.* Schielijk ontgaan, met een snuivend bedruisch ontkomen: *ontsnuift ghij wint en weer.* HUYGENS.

ONTSOLDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *soldigen*, dat is besoldigen: *ik ontsoldigde, heb ontsoldigd.* Uit den dienst, waarin men soldij ontvangt, ontslaan: *hij had meest al, en zijn' beste benden ontsoldigt.* HOOFT. *Hunne knechten hadden zij t'ontsoldighen.* HOOFT. Van hier: *ontsoldiging.*

ONTSPANNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *spannen*: *ik ontspande, heb ontspannen.* Dat gespannen is, slap maken, los maken: *uw' snaren ontspannen.* P. RADIUS. *Eenen boog ontspannen. Den boog der zorg ontspannen.* J. DE HAES. *Ontspannen zenuwen.* Fig.: *Blijf met uw' gulle vrolijkheit mijn geest ontspannen.* K. BRANDT. Wederk., zich ontspannen, voor een poos den gewonen arbeid staken: *wanneer ik mij in 't midden van een bloemrijken hof ontspan.* OVERV. v. HERV. Van hier: *ontspanning.*

ONTSPAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *sparen*: *ik ontspaarde, heb ontspaard.* Door sparen niet gebruiken, door zuinigheid iets opleggen. Het enkele *sparen* is meest in gebruik.

ONTSPARTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *spartelen*: *ik ontspartelde, ben ontspartelt.* Spartelend ontspringen: *de gevangene ontspartelde mij.* Van hier: *ontsparteling.*

ONTSPATTEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *spatten*: *ik ontspattede*, (*ontspatte*), *heb ontspat*. Zijwaarts ontspringen: *de haes zoekt hun t'ontspatten*. VOND. *Hij ontspatte met zulk een heftigheit den bewaarderen*. HOOFT. *Laat de (Poezij) u pen ontspatten*. SWEERTS.

ONTSPEKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *spekken*: *ik ontspekte*, *heb ontspekt*. Het spint (bij KIL. *het speck*) van hout wegkappen. Anders *ontspinten*.

ONTSPELDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *spelden*: *ik ontspeldde*, *heb ontspeld*. Los maken, dat gespeld is.

ONTSPERREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *sperren*: *ik ontsperde*, *heb ontsperd*. Ontsluiten:

Hieraf dreef hi pine so groet
Dat m' en ontspieri dor die noet. RIJMSPIEG.

ONTSPIJEN (*ontspien*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *spijen*, dat niet in gebruik is: *ik ontspijde*, *heb ontspijd*. Dat met eene spij (spie), of houten wig, vast gemaakt is, los maken. Bij C. VAN ALKEMADE leest men: *hem te ontspijen*.

ONTSPINNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *spinnen*: *ik ontspon*, *heb ontsponnen*. Dat gesponnen is, weder uit elkander trekken: *het gerucht gaet, dat zij bij nacht een webbe weder ontspan*. HOOGSTR.

ONTSPINTEN, zie *ontspekken*.

ONTSPOELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *spoelen*: *ik ontspoelde*, *heb ontspoeld*. Door spoelen berooven: *hoe onlanghs hebben ons de wrachtbaerheit ontspoelt de stroomen* enz. HUYGENS.

ONTSPRINGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *springen*: *ik ontsprong*, *heb ontsprongen*. Springend opstaan, schielijk oprijzen: *gij slaept al te lang; alsó dat die Grave ontsprang*. M. ST. Huppelen, vrolijk springen:

Sij zijn verrolickt, sij ontspringen;
Sij huppelen, o Heer! PSALM. VAN BRUNO.

Met opborreling voor den dag komen: *onder het zand van eene wel, ontsprong er eene verscheidene*. *Er is eene nieuwe bron ontsprongen*. Fig., zegt men het van an-

te dingen, die bij ontſpringend welwater vergeleken worden: *vrije gunst, ontſpringende uit de bron van ontfermende lieyde.* FRANTZ. Van hier beduidt het ontſtaan: *dus is de konst ontſprongen.* P. SCRIVER. Onverwachts aan het bloeden raken, in het bloeden ſpringen:

Die zelfs de vuist vervoed
Zoo fel daer tegen drijft, dat neus en mond ontſpringen.
DE DECK.

Met eenen ſprong ontkomen: *de kikvorsch ontſprong hem. De dief ontſprong den geregtsdienaar. Hij is den dans ontſprongen*, hij is de galg ontkomen; verder hij is het gevaar of den dood ontſnapt. De eerſte aanleiding ſchijnt te zijn, dat men het opklimmen op- en het afſtooten van de galgeladder eenen dans noemde. Wijders iets, dat met gevaar verzeld is, ontkomen: *zoude hij niet zijn maste-ſtrik ontſpringen?* P. SCRIVERIUS. Onverwachts kwijt gaan: *zou zulk een huit onz' arm ontſpringen?* BIDLOO. Van hier: *ontſpringing.*

ONTSPRUITEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſpruiten*; *ik ontſproot, ben ontſproten.* Eigenlijk beginnen uit te ſpruiten. Fig., ontſtaan: *van elken druppel bloets ontſpruiten duizent wrokken.* VOND. *Dweepzucht, uit eerzucht ontſproten.*

ONTSTAAN, onz. w., onregelm. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſtaan*: *ik ontſtond, ben* en *heb ontſtaan.* Met het hulpwoord *zijn* beduidt het eenen aanvang nemen; in welke beteekenis het eene zeer algemeene uitdrukking is, waardoor het begin van het aanwezen van iedere zaak wordt te kennen gegeven, wanneer er dingen te zamen komen, die in dien ſtand te voren niet geweest zijn: *gisteren ontſtond er een zwaar onweer. Op zee ontſtond nooit banger ſtorm. In het midden der ſtad is brand ontſtaan. Daaruit kan eene gevaarlijke ziekte ontſtaan. Vele onheilen zijn hieruit ontſtaan.* Het voorz. *ont* beduidt hier een begin van iets. Men gebruikt het ook wel onperſoonlijk: *uit dit alles ontſtaet dan, dat vele ſchrandere vernuften* J. DE HAES. Dan, men gebruikt het ook met het hulpwoord *hebben*, waarbij een derde naamval geplaatst wordt: hier beteekent het miſſen, derven, niet ontvangen, ontwijken; en *ont* geeft er eene berooving te kennen. Onze echte oorſpronkelijke ſchrijvers bedienen er zich veelmalen van: *d braven, d*

ontſtaen geen heldre ſterrekroonen. POOT. *Zijn weetsch ontſtont hem niet.* POOT. *Zoo moet hun die glori niet ontſtaen.* J. DE HAES *Mits ons de vruchten ontſtaen.* VOND. *Dit gewonnen, 't ander ontſtond' ons niet.* HOOFT. *Ook zoude der genaade haar beurt niet ontſtaan.* HOOFT. *Geen kleene konst is 't den Bewindtshoofden, het morren des graauws t' ontſtaan.* HOOFT.

ONTSTAELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſtallen*: *ik ontſtalde, heb ontſtald*. Uit den ſtal laten: *terwijl zoo fris en blij d' ontſtalde koetjen weer in klaverbeemden weiden.* POOT.

ONTSTAPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſtapelen*: *ik ontſtapelde, heb ontſtapeld*. Van eenen ſtapel, ſtuk voor ſtuk, afneemen. Van hier: *ontſtapeling*. Dit nieuwe woord komt in het *Galvanismus*, of de nieuw ontdekte metaalwerking, te pas. *De ontſtapeling van de voltaſche kolom* is, als men de platen metaal van de gemaakte ſtapeltjes afneemt.

ONTSTAPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſtappen*: *ik ontſtapte, ben ontſtapt*. Met groote ſtappen ontkomen: *u ontſtappen ſij.* HUYGENS.

ONTSTEENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſteenen*, dat niet gebruikt wordt: *ik ontſteende, heb ontſteend*. Steenen uitbreken. *muren, hier en daer ontſteent.* C. HUYG.

ONTSTEIGEREN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſteigeren*: *ik ontſteigerde, ben ontſteigerd*. Door ſteigeren uit het gezigt komen: *geen hooge kreits ontſteigert zijn gedachten.* POOT.

ONTSTEKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſteken*: *ik ontſtak, heb en heen ontſteken*. Bedr. heeft het deels eenen beroovenden, deels eenen aanvang nemenden zin. Het woord in den eerſten zin is reeds verouderd: wij gebruiken daarvoor *verſteken*. In die verſtetene beteekenis komt het in den RYMSP. voor: *daer werd hem ſijn biechtère ſaen ontſteken.* Thands komt het bij ons voor in dien zin, waar het voorz. *ont* eenen aanvang beduidt. *Ontſteken* gebruiken wij, dus, voor doorſteken eene opening maken, opdat het vocht uitloope: *een vat ontſteken. Uijt 't nieuw ontſteken vat.* HUYG. *Is het hier al ontſtoken?* Meest, echter, beteekent dit woord, in den deftigen ſtijl, in brand ſteken,

aanſteken: *het vuur ontſteken. Indien de roode haen ontſteekt een helſche mijn.* VOND. *Die 't vier der wraake ontſtak.* G. BRANDT. Gelijk nu het vuur andere brandſtof aanſteekt, zoo gebruikt men dit werkwoord ook van andere zaken, die een of ander ding veroorzaken: de *leeurik ontſteekt aen uwen toon zijn gallem.* POOT. Oneig. beteekent het eene ſnelle beweging veroorzaken, vooral in de heelkunst, waar men van *onſtokene* deelen des ligchaams ſpreekt: *zoo is mijn keel ontſteken.* H. SCHIM. *Ontſtokene oogen. Een ontſtoken gezwel.* Te weten; het bloed verdikt in de kleinere vaten, en kan geene doorſtraling vinden; door toevloed van aanperſend bloed ontſtaat er eene grootere maat van warmte, waardoor dat deel des ligchaams opzwelt en van buiten rood wordt. In eene andere figuur, gebruikt men het van geweldige driften, die op den omloop des bloeds zoo veel invloed hebben, dat het aangezigt rood wordt, en het ganſche ligchaam als gloeit. Men gebruikt het op meer dan eene wijs. Van vurigen ijver, als: *dit eischt uw eedle drift, die van der jeugt ontſteken* enz. J. DE HAES. *Nogh kan een lust mij het hart ontſteken in het midden van die ſmarte.* J. DE HARS. *'t Licht, dat 't engelsdom ontſteekt ſoor zijnen gloet.* MOONEN. Van den hevigen hartstogt van liefde: *haar oog ontſteekt het hart van alle minnaars. Zoo 't minnevier haer hart ontſtak.* POOT. Van teedere betrekking; waar het onz. voorkomt: *ſijn ingewandt ontſtack tegen ſijnen broeder.* BYBELV. Van toorn, wraak enz.: *wat gerechte wraak ontſtak.* G. BRANDT. *Van toorn ontſtoken worden. Hij zelf ontſtak hunnen ſpijt.* HOOFT. *Van vinnige ſpijt ontſteken.* VOND. Men gebruikt het ook wederk.: *zich ontſteken*, zich verbolgen maken: *En ontſteeckt u niet over de boosdoenders.* BYBELV. Eindelijk gebruikt men het van andere dingen, die, om hunne verwoesting, met ontſtoken vuur vergeleken worden: *hij ontſtak den oorlog in den boezem des rijks.* Onz., met *zijn*; in brand raken. Eigenlijk: *de keersen moeten ontſteeken aan de loogh uwer toortze.* HOOFT. *Dat in 't klooster een zwaare brandt ontſtak.* HOOFT. *Eer 's mergens ſon ontſtack.* C. HUYG. *Tuſſen neegen en tien uuren ontſtak de nieuwe borſe.* HOOFT. Onzig. zegt men het van het gaanderaken der driften: *ontſteeken door deeze reeden verklaaren zij.* HOOFT. *Zij ontſtak in haar*

aangezigt van kwaadheid. Sijn grimmicheijt ontſtack in hem. BYBELV. Van hier: *ontſtekelijk*, bij HUYGENS, *ontſteking*, ontvonking, vurigheid: *eene ontſteking in de keel.* Voorts: *eene ontſteking in liefde — gramſchap* enz.

ONTSTELD, zie *ontſtellen*.

ONTSTELEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſtelen*; *ik ontſtal*, *heb ontſtolen*. Door diefſtal eenig goed wegnemen: *zij ontſtal hem vele kostbaarheden.* Op eene onwettige wijs zich eigen maken: *dat hij de kunst hun had ontſtoolen.* P. SCRIVER. Onverwachts en met kracht zich van iets meester maken: *die door uw quelen mijn ziel en zin mij kunt ontſtelen.* J. DE HAES. *De nachtegael, die 't hert den mensch met zingen kan ontſtelen.* K. BRANDT. Snoodelijk weigeren, onthouden: *het goddeloos afgrijſſen des mij ontſtolen plichts.* C. HUYGENS. Wederk. beduidt het zich in ſtilte wegpakken: *uit welke vervaarlheit de gemaghtighden zich van daar ontſtaalen.* HOOFT. Van hier: *ontſteling*.

ONTSTELLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſtellen*: *ik ontſtelde*, *heb* en *ben ontſteld*. Bedr., eigenlijk de goede geſteldheid van iets wegnemen, in eenen ligchamelijken en zedelijken zin: *daardoor zult gij het ſpeeltuig ontſtellen.*

—— Daer het ſtormgeweld
De masten knakt; het roer ontſtelt, POOT.

Vooral komt, in dien zin, het verl. deelw. *ontſteld* voor: *eene ontſtelde maag hebben. Het kompas — het uurwerk was ontſteld. Snaren, ontſtelt door ouderdom van jaren.* J. DE HAES. *Een ontſteld gelaat — ontſtelde herſens — een ontſtelde pols.* In eenen zedelijken zin, ontroeren: *die tijding ontſtelt mij. Maer zulk een zang ontſtelt uw teedere gedachten.* POOT. *Dat geen onverzienſche toevallen zijn verſtandt ontſtelden.* G. BRANDT. Wederk., *zich ontſtellen: men denk, hoe zich uw quijnend hart ontſtelde.* POOT. Onz., met *zijn*; ontredderd worden: *dat uurwerk ontſtelt ligtelijk.* Ontroerd worden: *foei! het ontſtel ik daar!* Van hier: *ontſteldheid*, *ontſtelling*, *ontſteltenis*: *ontſteltenis der maage.* HOOFT. *En niet een lidt van den ſtaat, of't het heeft zijn deel lijdens aan deſe ontſteltenis.* HOOFT. Ontroering: *iemand eene groote ontſteltenis aanjagen.*

ONT

ONTSTEMMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stemmen*: *ik ontstemde*, *heb* en *ben ontstemd*. Dit zegt men van speeltuigen, als men door eenig toedoen veroorzaakt, dat zij valsche toonen geven: *daardoor ontstemt gij het snaartuig*. Onz.: *het staartstuk ontstemt ligtelijk bij het vervoeren*.

ONTSTENTENIS, z. n., vr., *der*, of *van de ontstentenis*; zonder meerv. Dit woord gebruiken de regtsgeleerden in den zin van verzuim, mangel; *bij ontstentenis hiervan zal hij in al de kosten vervallen*. *Bij ontstentenisse en overtredinghe van dien*. S. v. LEEUWEN. *Maer d' ontstentenis dezer hulp was 't alleen niet* ENZ. VERTAL. VAN J. HERV. Het woord komt van *ontstaan*, in de beteekenis van missen, derven.

ONTSTERVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *sterven*: *ik ontstorf*, *ben ontstorven*. Door den dood weggerukt worden: *in zulke tijden dan ontstorf ons mijne moeder*. POOT. *De ijdelheden van 't Hof te moghen ontsterven*. HUYGENS.

ONTSTICHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stichten*: *ik ontstichtte*, *heb ontsticht*. Eigenlijk, afbreken, dat gesticht is. Men gebruikt het, thands, in eenen figuurl. zin, voor de stichting wegnemen, ergeren: *of zou dit licht uw stil gemoet ontstichten?* POOT. *Dan ooit, door kwaa verscheidenheit, t' ontstichten*. KAMPHUYZEN. Van hier: *ontstichting*, *ontstichtelijk*, *ontstichtelijkheid*, iets anders dan *onstichtelijk*. Het laatste is iets, dat niet sticht; het eerste, dat niet alleen niet sticht, maar daarenboven de stichting wegneemt, die er te voren was.

ONTSTIJGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stijgen*: *ik ontsteeg*, *ben ontstegen*. Door opstijging uit het gezigt komen: *mijn beste pand ontstijgt uwe vermogens*. SELS. Eene plaats door opstaan verlaten: *soo zullen wij den dons ontstijgen*. C. HUYG. In het gemeen, ontgaan: *Jupijn! wat zie ick hier! dit kan geen nijd ontstijgen*. VOND. Van hier: *ontstijging*.

ONTSTIJVEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stijven*: *ik ontstijfde*, *ben ontstijfd* (oudt. *ontsteef*, *ontsteven*). Slap worden: *een koude slanghe, als zij ontstijft*. J. DE BRUNE.

ONTSTOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stoppen*: *ik ontstopte*, *heb ontstopt*. De stop afdoen. Van hier: *ontstopping*.

ONTSTOREN, veroud. bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *storen*: *ik ontstoorde*, *heb ontstoord*. Bedaren, tevreden stellen: *Aeol ontstoorden sijnen sin*. HUYGENS.

ONTSTORMEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stormen*: *ik ontstormde*, *ben ontstormd*. Door eenen storm van iets verstoken worden: *ik liet het mij niet ontstormen*. POOT.

ONTSTOUWEN, *ontstuwen*, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stouwen*, *stuwen*: *ik ontstouwde*, *heb ontstouwd*. Door voortstouwen wegdrijven. Veroud. w.

ONTSTRAMMEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *strammen*, dat buiten gebruik is: *ik ontstramde*, *ben ontstramd*. Bij L. MEYER vindt men dit verouderd woord, die het door vlug worden, de stramheid afleggen, verklaart. C. HUYGENS gebruikt het: *leert ontstrammen*, *eer ghij loopt*.

ONTSTRATEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *straten*: *ik ontstraatte*, *heb ontstraat*. Eene straat opnemen, eene straat wegnemen: *is 't niet genoegh' den Haegh t' ontstraeten?* C. HUYGENS.

ONTSTRENGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *strengelen*: *ik ontstrengelde*, *heb ontstrengeld*. Los strengelen: *den knoop ontstrengelen*. VOND.

Och dat nu een Engel
Dezen strick ontstrengel! VOND.

Van hier: *ontstrengeling*.

ONTSTRIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *strijden*: *ik ontstreed*, *heb ontstreden*. Door vele twistwoorden uit het hoofd praten: *ik wil het mij niet laten ontstrijden*. Door strijden ontnemen: *roof*, *den vijanden ontstreden*. VOND.

ONTSTRIJKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *strijken*: *ik ontstreek*, *heb* en *ben ontstreken*. Eigenlijk, onder de hand door strijken wegnemen; voorts met list ontnemen: *had hem de*

Turk

Turk de vesting ontſtreeken. HOOFT. *Zich ziende deezen zoeverlaat ontſtrijken.* HOOFT. Onz., met *zijn*; ſchielijk weggaan, ontkomen: *zij waren hem op weg ontſtreken*, zegt men op de Veluw. Reeds bij M. ST. leest meh: *is hi den vianden daer ontſtreken.* Van hier: *ontſtrijking.*

ONTSTRIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſtrikken*: *ik ontſtrikte, heb ontſtrikt.* Los ſtrikken: *eer gij den huwlijxknoop van Vorſten had ontſtrikt.* POOT. *Ontſtrikt mijn vaste handen*, H. SCHIM. Eenen ſtrik los maken:

— *Uijt 't ſien, hoe hij bedeckte ſtricken*
En haren breijns bedroch heeft weten haest t'ontſtricken.
N. N.

Fig., *vrijerswoordjes zijn de koortjes, die ontſtrikken maagdemer.* H. SWERTS. Van hier: *ontſtrikking.*

ONTSTROOMEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſtroomen*: *ik ontſtroomde, ben ontſtroomd.* Met eenen ſtroom ontvloeijen: *ick doe het traennat ontſtroomen hooft en oogen.* DE DECK. *Mijn oog ontſtroomen traenenbeken.* H. MUNTINGHE.

ONTSTROOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſtroopen*: *ik ontſtroopte, heb ontſtroopt.* Door ſtroperij alles ontnemen. Van hier: *ontſtrooping.*

ONTSTRUIKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſtruiken*, dat niet buiten zamenſt. voorkomt: *ik ontſtruikte, heb ontſtruikt.* Van ſtruikgewas ontblooten, ſtruikgewas met wortel en tak uittrekken; oneig., uitroeijen. Bij HOOGSTR. komt het voor,

ONTSTUIVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſtuiven*: *ik ontſtoof, ben ontſtoven.* Zich haastelijk weg pakken: *dien gij met uw voorvlechten zijt ontſtoven.* POOT.

ONTSTUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſtukken*, dat niet voorkomt: *ik ontſtukte, heb ontſtukt.* In ſtukken breken. Het voorz. is uit *aan* ontſtaan. In de ſtraattaal is het deelw. nog gebruikelijk *ontſtukken ſlaan.* Ook oudtijds *onſtukken*: *deet ſmijt de trotſche macht der Panen onſtucken dijen en zeenen.* P. SCRIVERIUS. Bij DATH. vindt men *ontſtukken ſlaan.*

ONTSUKKEN, onz. veroud. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *sukken*: *ik ontsukte*, *ben ontsukt*. Eigenlijk onttrekken, met ons *tukken* uit eene bron. Het beteekent oneigenl. in geestverrukking, buiten zich zelven gebragt worden; het bedr. hoogd. *ontzucken*, bij NOTK. *zucchan*.

ONTSULLEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *sullen*: *ik ontsulde*, *ben ontsuld*. Ontglijden; in de dagelijksche taal.

ONTTABBERDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tabberden*: *ik onttabberdde*, *heb onttabberd*. Van den tabberd en de waardigheid, daarmede gepaard, ontblooten: *veel dwaezen*, *die de wijzen onttabberden*. RODENB.

ONTTAFELEN, veroud. bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tafelen*: *ik onttafelde*, *heb onttafeld*. Door eene valsche rekening ontnemen. OUDAAN gebruikt het in het gemeen voor ontnemen: *was 't niet genoeg*, *dat gij mijn Zoon zijn errefrijk zoo schalck onttafeld hebt?*

ONTTAKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *takelen*: *ik onttakelde*, *heb onttakeld*. Van het wand berooven: *de schepen worden onttakeld*. Oneig., ontbinden: *nooit worde uwe trouw onttakelt*. MOONEN. Van hier: *onttakeling*.

ONTTANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tanden*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik onttandde*, *heb onttand*. De tanden uitbreken, wegnemen: *een varken* — *een olifant onttanden*.

ONTTARNEN (*onternen*, *onttornen*, bij. KIL. ook *onterren*, *onttrennen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tarnen*: *ik onttarnde*, *heb onttarnd*. Los tarnen: *alle de naden der zijde onttornt zijnde*. VOND. *Onttarnde wapenrokken*. ANTON. Oneig.: *ontternt mijn borst*. HOOFT. *Uw scherpe pijl (zal) onttornen met zijn moordt der vijanden slaghoordt*. HOOFT.

ONTTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tellen*: *ik onttelde*, *heb ontteld*. Met oogwit om iets in te halen, mistellen.

ONTTERNEN, zie *onttarnen*.

ONTTEUGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb.

ſcheidb. voorz. *ont* en *teugelen*: *ik ontteugelde*, *heb ontteugeld*. Den teugel afdoen; in den verhevenen ſtijl:

ONTTIEGEN (*onttijgen*, *onttuigen*), bedr. en onz. veroud. werkw., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *tiegen* (*tijgen*, *tuigen*): *ik onttoog*, *heb* en *ben onttogen*. Bedr., onttrekken: *en mij is geheel onttogen 't licht der oogen*. Ps. VAN BRUNO. *Daar men hun de kennis der zaaken onttooghen had*. HOOFT. *Hij onttoogh allen voorraedt des broodts*. DORESL. Onz., met *zijn*: *wat zon de werelt was onttogen*. VOND. Het deelw. alleen is nog in gebruik.

ONTTIMMEREN, bedr. veroud. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *timmeren*: *ik onttimmerde*, *heb onttimmerd*. Eene timmeraadje afbreken. — Bij HUYGENS *ontimmeren*: *met ſijn' beſittingen 't ontimmeren*.

ONTTODDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *todderen*: *ik onttodderde*, *heb onttodderd*. Onttuijen, los maken. Een vlaamsch woord, het welk ook onz., met *zijn*, gebezigd wordt voor ontkuijpen, het hazenpad kiezen.

ONTTONGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *tongen*, dat buiten gebruik is: *ik onttongde*, *heb onttongd*. Op eene wreede wijs de tong uitſnijden.

ONTTOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *tooijen*: *ik onttooide*, *heb onttooid*. Het tooiſel ontnemen: *z' onttoijt al 't prachtigh houſdcieraed*. VOND.

ONTTOOMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *toomen*: *ik onttoomde*, *heb onttoomd*. Den toom afdoen: *want tegen 't betamen waren hun peerden ontoomt* (*onttoomd*). VAN MAND. Oneig.: *geen ſlinx geval onttooms den nijt*. POOT. Van hier: *onttooming*.

ONTTOOVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *tooveren*: *ik onttooverde*, *heb onttooverd*. Van betoovering genezen: *en onttooveren mijn gemoed*. C. HUYG. *Dus onttovert mijne roe*. J. B. WELLEKENS. Van hier: *onttoovering*.

ONTTORNEN, zie *ontarnen*.

ONTTRANSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *tranſen*, dat niet in gebruik is: *ik onttranste*, *heb onttranst*. Dit woord zoude beteekenen

van

van den trans ontblooten. Bij ANTON. vindt men *ontranst*: *d' ontranste hulk van 't rijk zal breken met een slag*. Het is onzeker, of de Dichter door *eenen trant verliezen* het hooge boord eener hulk wegnemen verstaa. Bij G. BRANDT komt het voor, in den zin van het wegnemen van torentranſen: *'t onttranste Kapitool*.

ONTTREKKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *trekken*: *ik onttrok*, *heb onttrokken*. Eigenlijk iets van eene plaats, of van eene andere zaak wegtrekken: *ick hebbe zijne ſchouder van den last onttrocken*. BYBELV. In dezen zin gebruikt men het zelden: het komt, gewoonlijk, oneigenlijk voor, in de beteekenis van beletten, dat iemand iets hebbe, bezitte, of gebruike: *nooit heb ik u mijne gunst onttrokken. Onttrek mij uwe hulp toch niet*. In verdere beteekenis, krachtdadig ontnemen: *toen dit land weleer den afgrijs wiert onttrokken*. POOT. Met een nevensgaand denkbeeld van onregtmatigheid, onregtvaardig onthouden: *onttrek den arbeider zijnen loon niet*. Het wordt ook wederk. gebruikt in den zin van iets na te laten, waartoe of pligt ons roept, of het welk billijkheid van ons verwacht: *ik zal mij niet onttrekken*. Zich van iets als losſcheuren: *ik zal mij nimmer aan die billijke gehoorzaamheid onttrekken. Zich aan de vervolging onttrekken*. Van hier: *onttrekking*.

ONTTROETELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *troetelen*: *ik onttroetelde*, *heb onttroeteld*. Door troeteling afnemen. Bij HUYGENS komt het voor, die het met *on* ſpelt: *elck ontroetelt mij het prijſſen*.

ONTTROGGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *troggelen*: *ik onttroggelde*, *heb onttroggeld*. Alles aftroggelen.

ONTTROONEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *troonen*: *ik onttroonde*, *heb onttroond*. Aftroonen: *Mij mijn Sofie onttroone*. A. HARTS. Van hier: *onttrooning*. *Onttroonen* is ook een geheel ander woord, beduidende van den troon ſtooten: *die den duistren Vorst onttroont*. H. SCHIM. *'t Onttroonen van Vorst Jugurtha*. FEITAMA.

ONTTROUWEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *trouwen*: *ik onttrouwde*, *ben onttrouwd*.

Ge-

Geſcheiden worden: za *deze een kerk liet bouwen, daar zij weer ontrouden.* SWEERTS. — *Hij weet van trouwen en ontrouwen.* VOND.

ONTTUCHTEN, zie *ontucht.*

ONTTUIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *tuigen*: *ik onttuigde, heb onttuigd.* Van tuig en wand ontblooten: *het ſchip werd in dien ſlag zeer onttuigd.*

ONTTUIJEN (ook *onttuijeren*), bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *tuijen*: *ik onttuide, heb onttuid.* Eigenlijk een ſcheepswoord, beduidende het ſchip van den kabel, waaraan het met voor- en achterſteven vast ligt, los maken. HOOFT gebruikt het in het gemeen voor los maken, wegnemen: *'t zij ghij van de Garenn' en Leyr' het burgerſchap onttuijen wilt.*

ONTTUINEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *tuinen*: *ik onttuinde, heb onttuind.* Eene omtuining wegnemen.

ONTTWEE (*ontwee*), bijw., dat, in de dagelijkſche taal, ſomtijds nog gehoord wordt. Het beduidt eigenlijk in twee deelen gedeeld; doch men gebruikt het gewoonlijk voor verbroken, in ſtukken geſcheurd. Voorheen was het meer in zwang. Zoo leest men *in de* OVERZ. VAN DEN BYB.: *die de ſpiesſe ontwee ſlaet* En in de *Chron.* van J. VELDEN.: *ende ſinte Willibroert brack deſen Afgod ontwee.* Reeds bij M. ST.: *die burch te worpen ontwee.* Van hier: *onttwee ſcheuren — ontwee ſtooten*, bij DE DECK., *ontwee ſnijden*, bij VOND. In het hoogd. *entzwei.* *Ont* is uit *in* ontſtaan, en, om de welluidendheid, heeft men er een *t* tuſſchen gevoegd, die echter vaak verzwegen wordt. Bij KIL. en MEIJER vindt men een ander woord *onttweede*: *onttweede broeders*, *fratres eiusdem tori: non distincti.* Broeders van hetzelfde bed.

ONTTWEERNEN (ook *onttwijnen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *tweernen*: *ik onttweernde, heb onttweernd.* Los tweernen, los draaijen. Hiervoor zeide men ook oudtijds *onttwisten.* *To twist* is twijnen, bij de Engelſchen. In Groningen gebruikt men nog *twist*, voor 100, ook 120 draden op eenen haspel. De oorſprong is in *twee.* Zie *twijnen*, *twist*, ook voor tweedragt genomen.

ONT-

ONTUCHT, z. n., vr., *der*, of *van de ontucht*; zonder meerv. Het tegendeel van tucht. Daar het eigenlijk misschien zoo veel als teugelloosheid beteekent, kan het in eenen figuurl. zin zedeloosheid, onbetamelijkheid, ongevoegelijkheid, losbandigheid enz. te kennen geven. In dien zin komt het werkwoord *ontuchten* (*onttuchten*) bij J. DE BRUNE voor: *het schoolvolck sich ontucht*. In de *Monseeis. Glossen* is *unzuht* een oproerig gedrag; ook lichtmisserij. In het oude Straatsburger Stadsregt heet *unzucht* storing van de openbare rust. Wij verstaan er door, in eenen bepaalden zin, eene overschrijding van de palen van eerbaarheid, in het voldoen van zijne driften; hoererij. Men gebruikt het meest van personen, van welken de eene of andere getrouwd is: *in ontucht leven*. *Ontucht plegen*. *Iemand tot ontucht verleiden*. Het komt ook voor in den zin van beestachtige voldoening van zijne lusten; zelfs in den echt: *om ontucht willen vrouwen nemen*. DORESL. Van hier: *ontuchtelijk*, *ontuchtig*, *ontuchtigbaar*, bij HOOFT, *ontuchtigheid*. Van *on* en *tucht*.

ONTUIG, z. n., o., *des ontuigs*, of *van het ontuig*; zonder meerv. Men gebruikt dit woord voor slechte waar, die niets deugt; ook voor allerlei vuilnis en dingen, die met drek gelijk geschat worden; in de dagelijksche taal. Van *on* en *tuig*.

ONTVADEMEN (anders ook *ontvessemen*, en bij inkorting *ontvemen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vademen*: *ik ontvademde*, *heb ontvademd*. Den vadem, dat is draad, uit eene naald halen.

ONTVADEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vaderen*, dat niet gebruikt wordt: *ik ontvaderde*, *heb ontvaderd*. Van eenen vader berooven, vaderloos stellen.

ONTVAL, z. n., o., *des ontvals*, of *van het ontval*; zonder meerv. Het ontvallen. Men gebruikt het in het oude spreekwoord: *veel gekals*, *veel ontvals*.

ONTVALLEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vallen*: *ik ontviel*, *ben ontvallen*. Zich door eenen val van iets verwijderen. Eigenlijk, in den deftigen stijl: *dat hem het zweert uit zijner hant ontvallen moet*. DORESL. *Om dat den ring zoo schoon een diamant ontviel*. POOT. Oneigenl., plotseling varen laten, iets

iets kwijt worden: *het herte ontvalle geenen menſche om dies wille.* DORESL. *Ende zijn toeverlaet hem niet ontvallen en is.* DORESL. Onvoordachtelijk zeggen: *hij heeft zich laten ontvallen, dat* enz. *'t Welk gelijk geen zondigh mensch zich zoude durven laten ontvallen.* J. DE HAES. Door een onverwacht onheil van iets beroofd worden, onverwacht ſterven: *die vrouw is den man te vroeg ontvallen.* Uit het geheugen verliezen: *ik weet, dat mij geene letter er van ontvallen is. De naem is mij ontvallen.* SCRIVER.

ONTVANG, z. n., m., *des ontvangs*, of *van den ontvang*; zonder meerv. De daad van ontvangen: *om met werken ſchuldkenning te doen van zoo steffelijken ontfang.* HOOFT. *Uit den ontfank van Uwer E. vrientſchap.* HOOFT. *Iets in ontvang brengen. Ontvang van 's Lands gelden.* Ook ontvangst, dat vrouwl. is: *rekening van ontvangst en uitgaaf.* Ook voor het ontvangene geld: *de ontvangst verrekenen.* Zamenſt.: *ontvangvat.* Naar den doorgaanden taalregel zoude *ontvang* onz. zijn; doch het gebruik wil het woord manl. hebben. Bij MOONEN vindt men ook dit geſlacht: *hierop laet uw min den ontfang vaeren.*

ONTVANGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vangen*: *ik ontving*, *heb ontvangen.* Eigenlijk in zijne bewaring krijgen; ook in magt, of eigendom krijgen, van iemand iets aannemen: *ik heb uwen brief ontvangen. Geld ontvangen. Zijn deel van den buit ontvangen. Aalmoezen ontvangen.* Oneigenlijk gebruikt men dit woord ook; vooreerst van zulke dingen, die ons van buiten aankomen, ſchoon wij er ons lijdelijk onder gedragen: *een gebod ontvangen. Vergeving van zonden ontvangen. Den heiligen Geest ontvangen.* In de OVERZ. VAN DEN BYBEL komt het ook voor van levenlooze zaken: *van den aerdtbodem, die ſijnen mont heeft opgedaen, om uwes broeders bloet te ontvangen.* Daar komt het ook voor in eenen zin, waar wij gewoonlijk *krijgen* thands gebruiken: *beloften — ſlagen ontvangen.* Van zulke veranderingen, die uit den aard eens dings van zelve ontſtaan, gebruikt men altijd *krijgen*, nooit ontvangen: *bladeren — loof — de pokken — de koorts* enz. *krijgen.* Ten tweede, iemand bij zijne aankomst verwelkomen, de aard en wijs onbepaald blijvende, die door nadere uitdrukkingen bekend worden: *iemand koel ontvangen. Zij ontvingen hem zeer te-*

beleefdelijk. Ten derde, zwanger worden, zoowel als een bedr. w., als onz., met *hebben*: *in sonde heeft mij mijn moeder ontvangen.* BYBELV. *Hij ginck in tot Hagar, ende sij ontfinck.* BYBELV. Van hier: *ontvangenis*: *van der geboorte ende van der ontfanckenisse af.* BYBELV. — *Ontvanger*, een persoon, die 's Lands gelden ontvangt: *hij is ontvanger geworden. Ontvanger van boeten.* Oneig., in den schertsenden stijl, een gemak; ook een bak, waarin water stort. Voorts: *ontvangbaar, ontvankelijk.*

Ontvangen, hoogd. *empfangen*; bij KIL. *entfangen*, NOTK. en OTFR. *infangan, intfangan.*

ONTVAREN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *varen*: *ik ontvoer, heb en ben ontvaren.* Met eene schuit ontkomen: *geen schoonbeschildert jacht kan vrees of angst ontvaren.* POOT. *Ik ben des levens zee ten meesten bij ontvaren.* DE DECK. Schielijker dan een ander met een vaartuig vooruit spoeden: *de schuit is ons ontvaren.* In Gron., Geld., en elders gebruikt men het ook van rijtuigen.

ONTVASCHEN, *ontvesschen*, een vlaamsch bedr. w., gelijkvl., bij KIL. ook *ontvesschen.* Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vaschen, vesschen*: *ik ontvaaschte, heb ontvaascht.* Uit de vaschen, of vesschen, uit de luren vinden.

ONTVECHTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vechten*: *ik ontvocht; heb ontvochten.* Door vechten ontnemen: *daer gij de zege uw' vijanden ontvocht.* POOT. Men gebruikt het ook onz., met *zijn*; vechtend ontkomen: *hij is het dreigende gevaar ontvochten. Het ontworstelen noch ontvechten.* VOND.

ONTVEILIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz *ont* en *veiligen*: *ik ontveiligde, heb ontveiligd.* Onveilig maken, vorige veiligheid ontnemen: *om ont de vrije haven t'ontveiligen.* ANTONID. *Hoe het everzwijn den cijpresdragenden Eritmant ontveiligde.* VOND. *Het plondernest Algier ontveiligt mijn hobbelende wegen.* DE DECK. *Wanneer 't moedwillig volk dit rijk ontveiligde.* G. BIDLOO. Van hier: *ontveiliging.*

ONTVEINZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *veinzen*: *ik ontveinsde, heb ontveinsd.*

Door

Door het uiterlijke gelaat, door houding, gebaren en woorden, aan iets, dat bij ons omgaat, den ſchijn geven, als ginge het niet bij ons om. Veinzen is het tegendeel, dat aanduidt, door even diezelfde middelen aan iets, dat niet bij ons omgaat, den ſchijn geven, als ginge het wel bij ons om: *hij veinst mij vriendſchap te zullen bewijzen; hij ontveinst zijn ſlechte voornemens.* Zoo zegt VOND.: *hoe lastigh valt het ſchennis en dienroep t' ontveinzen! Voor zijn doorzichtigh oog ontveinzen.* VOND. J. DE HAES gebruikt het in de beteekenis van bedekken, niet laten blijken: *zoo ſpreekt hij (de Heiland) en poogt vast door 't rustige gelaet voor zijne jongeren de pijn t' ontveinzen.* En K. BRANDT: *kunſtiglijk haer min ontveinzen.* Van hier: *ontveinzing.*

ONTVELLEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vellen*, dat niet in gebruik is: *ik ontvelde, heb ontveld.* Zijn vel verliezen: *mijne lippen beginnen te ontvellen.* Van hier: *ontvelling.*

ONTVERWEN, (*ontverven*) bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *verwen*: *ik ontverwde, heb ontverwd.* De kleur eener verw wegnemen: doch in dien zin is het verouderd. Oneig. is het gebruikt als een wederk. werkwoord, *zich ontverwen*, van kleur in het gelaat veranderen, in zoover dit door vrees, ſchrik enz., voor eenen korten tijd, veroorzaakt wordt: *doe ontverwede hem de Coninch.* DORESL. K. v. MAND. gebruikt het dus onzijdig; wanneer er het hulpwoord *zijn* bij gebruikt wordt: *men zag lichamen, door de peſt ontlijft, ontverwen overal.* Alles is verouderd.

ONTVESSCHEN, *ontveſſemen*, zie *ontvaſchen*, *ontvademen.*

ONTVESTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vesten*: *ik ontvestte, heb ontvest.* Een vestingwerk ſloopen, eene verſterkte plaats ontmantelen: *'t ontvesten der ſteeden.* HOOFT. Bij MOON. vindt men *ontvestigen.*

ONTVETEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *veteren*: *ik ontveterde, heb ontveterd.* Den veter los maken.

ONTVLAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vlakken*: *ik ontvlakte, heb ontvlakt.* Vlakken of vlekken uitmaken. Van hier: *ont-*

vlakker, een die de vlakken of ſmetten uit kleeden maakt.

ONTVLAMMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vlammen*: *ik ontvlamde*, *heb en ben ontvlamd*. Eigenlijk, in eenen bedr. zin, in lichte laaije vlam ſteken; ſchoon het zelden zoo voorkomt: *o'n de vesting t' ontvlammen*. ANTON. Men gebruikt het meest oneigenlijk voor het ontſteken van vurige begeerten, hevige gemoedsdriften enz.: *dat zijne verbeeldingskracht 'er door ontvlamd wordt*. FEITH. Onz., met *zijn*, in vlam geſtoken worden; doch ſlechts in eene figuurl. zin: *ontvlammende de ſmook van de verbolgenheit tot een eedtverwantſchap*. HOOFT. *Dat zijn hart er levendig voor ontvlamt*. FEITH. Van hier: *ontvlambaar*.

ONTVLECHTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vlechten*: *ik ontvlocht*, *heb ontvlochten*. Dat gevlochten is, los maken: *met eenen ontvlochten ſtaart*. *Zij ontvlocht hare lokken*. Ongedw. *en met ontvlochten hairen*. DE DECK. Van hier: *ontvlechting*.

ONTVLEESCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vleeſchen*, dat buiten zam. niet voorkomt: *ik ontvleeschte*, *heb ontvleeſcht*. Van het vleesch berooven: *ten zij dat hij ontvleeſcht werd*. DE BRUNE. *Hunne ontvleeschte handen draagen tot teeken rijksſtaf ſlechts een greep wormen*. F. HALMA.

ONTVLEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vleijen*: *ik ontvleide*, *heb ontvleid*. Door gevlei iets verkrijgen. Van hier: *ontvleijing*.

ONTVLEKKEN, zie *ontvlakken*.

ONTVLEUGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vleugelen*: *ik ontvleugelde*, *heb ontvleugeld*. Iemand, die gevleugeld is, los maken. BOGAERT gebruikt het oneig.: *om 't kwaatdoen dus door haare wet t' ontvleugelen*.

ONTVLIEDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vlieden*: *ik ontvlood*, *ben ontvlieden*. Vliedend ontkomen: *hun 's vijands klaauw ontvlieden*. L. BAKÉ. *Eenen ſtrik ontvlieden*. *Het verdriet ontvlieden*. *Der dwaazen waan ontvlooden*. J. E. VOND. *Moet men 't ſtrenge blok ontvlieden van de vreugt?* POOT. Van hier: *ontvlieding*.

ONTVLIEGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vliegen*: *ik ontvloog*, *ben ontvlogen*. Vliegend ontkomen: *het ſiſſe is mij ontvlogen*. *De vogel ontvloog hem*, de ſchelm is hem ontſnapt. Oneig., met der haast ontkomen: *maer ghij zijt daer door uw' ballingſchap ontvlogen*. DE DECK. *Die veel praat*, *veel ontvliegt*. SWEERTS.

ONTVLIETEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vlieten*: *ik ontvloot*; *ben ontvloten*. Vlietswijze ontſpringen; in den verhevenen ſtijl: *een laauwe tranenbeek ontvloot hem uit zijne oogen*.

ONTVLOEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vloeijen*: *ik ontvloeide*, *ben ontvloeid*. Vloeijend ontloopen: *hoe 't bloed de wonde ontvloeijt*. VOND.

ONTVLUGTEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vlugten*: *ik ontvlugtte*, *ben ontvlugt*. Met de vlugt ontkomen: *die gepijnigt van 't geweten Godts wraek ontvluchten wou*. J. DE HAES. *D'ontrouwe Theſeus heeft* (*is*) *de paden des Labirints ontvlught*. J. DE HAES.

ONTVOEGEN, veroud. bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *voegen*: *ik ontvoegde*, *heb ontvoegd*. Van een ſcheiden.

ONTVOEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *voeren*: *ik ontvoerde*, *heb* en *ben ontvoerd*. Bedr., roovend wegvoeren: *iemands kinderen ſchaken en ontvoeren*. *Iemand veel zilvergeld ontvoeren*. Met geweld wegnemen: *dat wist mij de doot voor 't meest al lang t' ontvoeren*. POOT. Onz., met *zijn*, in drift ontvallen: *dat hem ſommighe woorden ontvoeren*. DORESL. Van hier: *ontvoerder*, *ontvoering*.

ONTVOLKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *volken*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontvolkte*, *heb ontvolkt*. Van inwoners beroven; het tegendeel van bevolken: *Spanje werd*, *door het verdrijven van de Mooren*, *zeer ontvolkt*. *Als hij een landſchap heeft ontvolkt*, *door wreden dwang*. WELLEKENS. Van hier: *ontvolking*. Bij HUYGENS vindt men ook *ontvolkeren*, dat, thands, buiten gebruik is; en wel onz.: *daer ontvolkeren de wegen*.

ONTVONKEN, bedr. en onz. w. gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vonken*: *ik ontvonkte*

heb en *ben ontvonkt.* Bedr. gebruikt men het, eigenlijk, voor aanſteken; ſchoon dit zeldzaam voorkomt: *dat het altaar met ondergeſteeken toortſe ontfonkt werdt.* HOOFT. *Hij ontvoncke de dorre bladen.* VOND. *Een vyer wordt over u ontfoncket.* DORESL. *Zoo dra dit vier het merg ontvonkt.* VOND. Fig. wordt het op meer dan eene wijs gebezigd. Het geeft te kennen veroorzaken, bewerken: *der voegen, dat meer gewelds lichtelijk nieuw onbenoeghen ontfonken zouw.* HOOFT. Meest komt het voor in den zin van hártstogten in beweging te brengen; in het bijzonder van minnedriften: *koel nat kan 't hart ontvonken.* POOT. Van hevige liefde: *ontvonkt gij met dien kuiſchen gloet mijn jeugdigh hart.* H. SCHIM. *Toen hebt ge in mij den felſten gloet ontfonkt.* J. DE HAES. Van andere gemoedsgenheden: *die niemants lust behoort t' ontvonken.* MOONEN. Wederk.: *om zich aen uwen glans t' ontvonken.* MOONEN. Onz., met *zijn*; oneig.: *zoo ras de burg ontfonkt van een onhemelsch vuur.* VOND. *De Beſchaider ontvonkt, gelijk een leeu.* J. DE HAES. *In liefde tot iemand ontvonken.* Van hier: *ontvonkbaar.* VOND. *Ontvonking.*

ONTVOOGDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *voogden*, dat niet in gebruik is: *ik ontvoogde, heb ontvoogd.* Van eene voogdijſchap afzetten: *zijne ouders, bij levenden lijve, ontvoogden. Dat d'ontvooghde Stadthouder verwonnen van ſpijt uitborst.* HOOFT. *Die mij en mijn' gebuert verraderlick ontvoogde.* C. HUYGENS: Van hier: *ontvoogding.*

ONTVORMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vormen: ik ontvormde, heb ontvormd.* Den vorm, de gedaante van iets, verwoesten, wegnemen: *den aertbol ontvormen van zijn' rondde.* DE DECK.

ONTVOUWEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vouwen*: *ik ontvouwde, heb ontvouwen.* Uit elkander vouwen: *eenen brief — een tafellaken ontvouwen. Waerop de Faem haer pennen ontvouwt met eenen klanck.* VOND. Oneig., in het breede aan het oog vertoonen, zoodat de deelen zich uitſtrekken: *waerna de bouwkunst de vleugels (van het ſtadshuis) ging ontvouwen.* VOND. Duidelijk voor het oog ontwikkelen: *alwaerze haer' glans en majeſteit ontvouwt.* POOT. Uitleggen, verklaren: *Thaddeus ontvouwt de ſtra-*

VOND-

VOND. *De ſtraffen ontvout gij op een' hoogen trant.* J. DE HAES. *Gods geheimenisſen ontvouwen. Eene zaak in het breede ontvouwen.* Duidelijk en onderſcheiden verhalen: *ten waere hij hadde ontvouwen* enz. VOND, Van hier: *ontvouwing.*

ONTVREEMDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vreemden*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontvreemde, heb ontvreemd.* Ontnemen, afhandig maken: *der weduwen het goed ontvreemden.* Van hier: *ontvreemding.*

ONTVRIENDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vrienden*, dat bij KIL. voor vrijen voorkomt: *ik ontvriende, heb ontvriend.* Bij KIL. is het zooveel als *ontvrijen.* J. DE BRUNE gebruikt het voor ten onvriend maken: *haren meester t'ontvrienden.* Het is verouderd.

ONTVRIEZEN, (oul. *ontvrieren*), onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vriezen: ik ontvroor, hen ontvroren.* Dooijen. Het woord komt weinig meer voor.

ONTVRIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vrijen: ik ontvrijde, heb ontvrijd.* Door onderkruipen in het vrijen, iemand eene vrijſter ontnemen: *en wie ſijn vrijſter is ontvrijt.* CATS. *Zoo zij heur zelfs ontvrijdt.* RODENB. Bij M. ST. ſchijnt het voor te komen, in den zin van door vloeijende ſtreken ontnemen: *dat ſi den Grave al ſaghen ontvrien.* Onvrij maken, vrijheid en veiligheid benemen: *daer Algiers met zijne roofvloot de Middelzee beſtaet t'ontvrijen.* MOOY. Van hier: *ontvrijing.*

ONTVROLIJKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vrolijken: ik ontvrolijkte, heb ontvrolijkt.* De vrolijkheid wegnemen: *als gij haar ſomtijds vindt ontvrolijkt.* G. BRANDT.

ONTVROUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vrouwen*, dat niet gebruikt wordt: *ik ontvrouwde, heb ontvrouwd.* De vrouwelijke geaardheid benemen: *die Nijmphen gans ontvrout.* RODENB.

ONTVRUCHTEN (zich) wederk. veroud. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vruchten: ik ontvruchtte mij, heb mij ontvrucht.* In vrees geraken; van het oude *vrucht*, vrees, waarvan nog *godsvrucht.* Men vindt dit woord, met eenen tweeden naamval, ge-

bezigd. Zoo lees ik bij J. VAN DER BERGH: *Aesmoes ontfruchte hem des Greven moegentheit.*

ONTVULLEN, veroud. bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *vullen*: *ik ontvulde*, *heb ontvuld* Ledig maken.

ONTWAAIJEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *waaijen*: *ik ontwoei*, *ben ontwaaid.* Door den wind ontvliegen: *het papier ontwoei mij.* Oneig., uit het geheugen ſchieten: *de geſchiedenis is mij ontwaaid.*

ONTWAAK, z. n., o., *des ontwaaks*, of *van het ontwaak*; zonder meerv. Veroud. woord, voor *het ontwaken*, bij HUYGENS voorkomende.

ONTWADEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *waden*: *ik ontwaadde*, *heb ontwaad.* Eenen dooden afleggen, hem van zijne kleeren, waarin hij geſtorven is, ontdoen.

ONTWAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *waken*: *ik ontwaakte*, *ben ontwaakt.* Wakker worden; *door dat geſtommel ontwaakte ik.* Oneig., tot nadenking gebragt worden: *doe ons ontwaken uit deze zwijmelingen.* OVERZ. V. HERV. Werkzaam worden; in welken zin het in de OVERZ. VAN DEN BYB. meer dan eens voorkomt: *hij is ontwaeckt uit ſijne heijlige woninge. Ik voel zijn hulp ontwaken.* H. SCHIM. De OVERZ. VAN HERV. gebruikt het ook bedr., in den zin van tot nadenking brengen: *ontwaek ons.* In het Opperd. komt het ook voor wakker maken voor. Ons onz. w. luidt reeds bij OTFR. *yruuachen*, *iruuachen.*

ONTWALGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *walgen*: *ik ontwalgde*, *heb ontwalgd.* De walg doen ophouden: *'t buijgen van de ſlegen ontwalghde den wandelaer van al te langhe weghen.* C. HUYGENS.

ONTWALLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wallen*, dat niet gebruikelijk is: *ik ontwalde*, *heb ontwald.* De wallen ſlechten. Van hier: *ontwalling.*

ONTWAPENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wapenen*: *ik ontwapende*, *heb ontwapend.* Noodzaken, dat iemand de wapens aflegge. iemand de wapens ontnemen: *dat het volk niet t'ontwapenen was.* HOOFT. *Eene vloot ontwapenen.* Oneig.:

iemand door weldoen ontwapenen. Boetvaardigheid kan iemands gramschap ontwapenen. Bij HALMA komt het ook onz. voor, in de beteekenis van de wapens neêrleggen. Van hier: *ontwapening.*

ONTWAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *waren*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontwaarde, heb ontwaard.* Ik heb dit woord bij onze oorspronkelijke Schrijvers nog niet gevonden: bij de Ouden komt wel *ontwaar worden* voor: *ende ontwaer werden, dat dit die Keyser dede.* G. KRONYCKEN. Het woord *waren* heet eigenlijk zien; zie *gewaar*; zoo dat *ontwaren* uitdrukt: met de oogen ontdekken. In de hedendaagsche schriften komt het dikwijls voor: *de grijsaards ontwaarden daar den aan splinters geslagen stam des booms.* ONERZ. VAN GUMAL. Ook wordt het van de werkzaamheden der ziel gebezigd. Zoo las ik ergens: *van welke herdenking mijne ziele nog de grievendste aandoeningen ontwaart.* En zoo lees ik in de Ps. VAN H. MUNT.: *dan deed hij hen barmhartigheid ontwaren.* Men vindt bij KIL. en MEYER een oud woord *ontwaren*, in den zin van opzeggen, niet toestaan, het tegendeel van het oude *waren, vindicare, asserere.* In eenen soortgelijken zin schijnt het L. TRIP, in zijne TYDWINST, te gebruiken, voor verstoken, berooven:

't Bezef van uwen aart,
Zoo blind, weêrbarstig slug, en krank van zielsvermogen,
Dat ge u erkent van al, wat hem bekoort, ontwaard.

Zie *ontweren.*

ONTWARRELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *warrelen: ik ontwarrelde, heb ontwarreld.* Ook zegt men *ontwarlen.* Voordd. woord van het volgende ontwarren, uit de war maken: *desen knoop t'ontwarlen.* VAN ALKEMADE.

ONTWARREN, (*ontwerren*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *warren: ik ontwarde, heb ontward.* Uit de war, uit de dot maken: *wie kan die streng — dat garen ontwarren? Ontwarrende een' Gordiaenschen knoop.* POOT. Oneig., uit eene zaak, waar uit men bezwaarlijk te redden is, uithelpen: *een ziel, van al haer ijdelheên ontwart.* H. SCHUM. *Hij ontwarde zich gelukkig uit al die strikken.* Zaken, die, wegens eenige bijkomende omstandigheden, moeijelijk te verstaan zijn, van hare beletsels bevrijden en aan het verstand bren-

brengen: *wen deeſe ligten ù d'orakels Godts ontwerren.* C. G. LEYDEKKER.

Totdat ik eindlijk ook den ſtant en loop der ſterren
All' die geheimen, al die wond'ren leerde ontwarren. N. VERST.

Wiens oordeel door de alleringewikkelſte moeilijkheden der wetenſchappen henen dringt, en ze weet te ontwarren. HERVEY. Waar wanorde en verwarring is, orde, vrede en eenigheid veroorzaken: *dat men de zaaken door geenen anderen wegh ontwarren zouw.* HOOFT. In netelige omſtandigheden, de zaken te regt brengen: *zoo zal des Hoogſten zorg uw zaaken wel ontwarren.* F. HALMA.

ONTWASSEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wasſen*: *ik ontwies, heb ontwaſſen.* Door groei en wasdom te groot voor iets zijn; in eenen figuurlijken zin: *hij is der roede ontwaſſen. Zedra hij mijne magt ontwies. Zij is de* (*den*; want het woord eischt eenen derden naamv.) *palen van mijn eng gedicht ontwaſſchen.* HOOGVL. *Maar nu een wijſer eeuw dees dwaling is ontwaſſen.* VOND. *Zoo blijft ze de ſterflijkheit alle eeuwen door ontwaſſen.* K. BRANDT. *Zoo blinkt Homeer, den kanker van den tijt ontwaſſen.* J. DE HAES. *Door wiens moet Isrel's vijants hoon en ijzren juk ontwies.* POOT. *De graeuwe munnixkap is rot noch ſtrop ontwaſſen.* MOON. *Het loome lichaem zelf is haer gewelt ontwaſſen.* MOONEN. Van hier: *ontwaſſing.*

ONTWEDEREN, onperſ. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wederen* (dat nog, in de dagelijkſche taal, bij inkorting voorkomt: *het weert goed op het hooi*): *het ontwederde, heeft ontwederd.* Met ſlecht weder, met buijig weer overvallen worden, aan goed weer mangel hebben: *op een binnenlandsch waater, daar het de ſpieſchuiten niet lichtelijk ontweedren mogt.* HOOFT.

ONTWEDUWNAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *weduwnaren*, dat niet in gebruik is: *ik ontweduwnaarde, heb ontweduwnaard.* Den ſtand van weduwnaar, door herrouwen, doen ophouden: *dat 's eens ontweduwnaart door nieuwen huwlijk zegen.* P. RABUS. Men zoude dus ook *ontweduwen* gebruiken kunnen; alhoewel ik dit woord nog bij niemand heb aangetroffen.

ONTWEE, zie *ontwee*.

ONTWEGEN, veroud. onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wegen*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontweegde*, *ben ontweegd*. Van den regten weg wijken. M. ST. gebruikt het bedr., in eenen figuurl. zin, voor misleiden: *die coninc was in dien ontweghet*.

ONTWEGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wegen*: *ik ontwoog*, *heb ontwogen*. Veroud. w., door valsch wegen iemand iets ontnemen. Men vindt bij M. STOKE nog een ander ontwegen, hetwelk hij, naar de gewoonte der Ouden, gelijkvl. bezigt, in den zin van door ſchielijke beweging uit den ſtand van rust brengen; oneigenlijk ontſtellen, onthutſen:

Die Pape wert doe ontweghet
Ende ſeer ondaen, ende vervaert.

ONTWEIJEN, (*ontweiden*) bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *weijen* (*weiden*), dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontweide*, *heb ontweid*. Het ingeweide, dat is ingewand, van dieren uithalen: *men ontweit het dier*. HOOGVL. *Den visch ontweijden*. KIL. *Het kromme mes ontweide maer 't vet wilt*. ROOT. *Ontweien*, zegt F. DE HARS, *is een ſpreekwoord eigen aen de jacht, en beteekent eigentlijk het ingewand uit de dieren halen; men kan het derhalven niet betreklijk tot een mensch overbrengen*. Dit doet, nogtans, HOOFT; en hij moest het doen, om de teekening van de ontmenschte wreedheid der Koningin *Pente* vol te houden: *ik zal met deze nagels zelf ontwaijen al de lijken van Baeto*. *Rijcheldin*, *en Hes*. Van hier: *ontweijing*.

ONTWEKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wekken*: *ik ontwekte*, *heb* en *ben ontwekt*. Bedr., doen ontwaken, opwekken: *die hem nu van der nacht en ſlaep eerst hebt ontweckt*. J. DOUZA. Oneig., tot werkzaamheid aanzetten: *ontweckt u tot mijnen rechte*. DORESL. Veroorzaken, doen ontſtaan: *zoo ontwekte de ruchtbaarheit van 't zelve zorghlijke beweeghenisſen*. HOOFT. Onz., met *zijn*; ontwaken, wakker worden:

Die ſlapen gaet in wat geval,
Weet niet, of hij ontwecken ſal. J. DE BRUNE.

Het woord begint al te verouderen.

ONTWELDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb.

scheidb. voorz. *ont* en *weldigen*, dat niet gebruikt wordt: *ik ontweldigde*, *heb ontweldigd*. Met geweld ontnemen: *iemand het mes ontweldigen*. *Dat men den prijs hem toestondt*, *wien ze met list ontweldigt was*. VOND. *Ik zal de Doot ontweldigen zijn sikkel*. H. SCHIM. Van hier: *ontweldiger*, roover, *ontweldiging*.

ONTWENDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wenden*: *ik ontwendde*, *heb ontwend*. Wegnemen, onttrekken: *daerom heeft God onsen vader ontwent zijnen rijckdom tot ons*. DORESL. Onder zich houden, stelen; *dat hij sondigende heeft ontwendt*. BYBELV. Van hier: *ontwending*. Men gebruikt dit woord weinig meer.

ONTWENNEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wennen*: *ik ontwende*, *heb* en *ben ontwend*. Bedr., eene gewoonheid doen ophouden: *een kind aan de borst ontwennen* (*to wean*, bij de Eng.), het van de moedermelk tot andere spijzen gewennen. Meest wederk.: *zich van den godsdienst ontwennen*. *Dat men zich der zonden ontwennen moest*. SELS. Onz., met *zijn*: *de stilte en eenzaemheit ontwennen*. ANTON. *Dat kind is de tucht ontwend*. *Ik ontwen heel aan den arbeid*. Van hier: *ontwenning*.

ONTWENSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wenschen*: *ik ontwenschte*, *heb ontwenscht*. Door wenschen ontnemen: *konde ik hem ontwenschen*, *hetwelk ik hem toegewenscht heb!* Door wenschen wegnemen: *zoo men die rampen ontwenschen konde*.

ONTWENTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wentelen*: *ik ontwentelde*, *heb ontwenteld*. Door wentelen van eene plaats brengen. HOOGSTR. heeft dit woord.

ONTWEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *weren*: *ik ontweerde*, *heb ontweerd*. Het komt in eenen dubbelen zin voor, in dien van met geweld ontnemen (zie *ontwaren*); in dien van ontwapenen, van verwering ontblooten. In gene beteekenis gebruikt het IDSINGA over het SELWERD. LANDR.: *in haar wettige erfgenaamen haare naa te laatene goederen te ontweeren*. In deze beteekenis HOOFT: *dat men hen ontweert en uitgeschudt*, *tot delvers beezighde*. Alles

mees-

meest verouderd. In beide beteekenissen komt het hoogd. *entwekren* voor.

ONTWERP (bij VOND. ook *ontworp*), z. n., o., *des ontwerps*, of *van het ontwerp*; meerv. *ontwerpen*. Eene afbeelding, eene schets van de wezenlijke deelen eens toekomenden geheels: *een ontwerp van een gebouw* —— *van eenen brief. Indien we luistren daer het koningklijk ontwerp*, VOND. *Allerlei ontwerpen maken. Ontwerpen smeden.* Ook het eerste opstel van een openbaar geschrift, voordat het bekrachtigd of aangenomen is: *de voorreede uit het ontwerp laaten, om geen quaadt bloedt te maaken.* HOOFT.

ONTWERPEN (oul. ook *ontworpen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *werpen*: *ik ontworp*, (ook *antwierp* van *ontworpen*), *heb ontworpen*. Een ontwerp van iets maken, bewerpen; eene teekening — een bestek ontwerpen. Vredesvoorwaarden ontwerpen. *De Hertoghin ontwerp een nieuwe form van eedt.* HOOFT. (*Zij*) *deedt een plakkaat ontwerpen.* HOOFT. Vlugtig, met der haast op het papier brengen: *ik heb mijne gedachten eens ontworpen.*

Dan, hoe komt het woord *werpen*, *jacere*, aan deze zeldzame beteekenis? WACHTER beweerde, dat het, eertijds, ook *aanvangen* moest beteekend hebben. Waarschijnlijker zoude men kunnen denken aan het oude *werf*, *werve*, bij KIL. (waarvan nog *driewerf*, *menigwerf* enz.) eene bezigheid, werk, en *werven*, doen, verrigten, waarvan *verwerven*. *Ontwerpen* zoude dan zooveel zijn, als aanvangen met iets te verrigten. Men zoude, smaakte deze afleiding niet, dan ook in het oude *werp*, *werpse*, een scheerdraad, dat nog in de BYBELVERT. voorkomt, een bekwaam beeld voor dit woord vinden; omdat *ontwerpen* dan, eigenlijk, zoude te kennen geven een stuk op het weefgetouw zetten; figuurlijk iets aanvangen te doen. Ondertusschen bleef nog de vraag, of ons woord naar het fr. *projet*, *projetter*, of het fr. naar het onze gevormd zij.

ONTWERREN, zie *ontwarren*.

ONTWERVELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wervelen*: *ik ontwervelde*, *heb ontwerveld*. Los wervelen; in den deftigen stijl. Van hier: *ontwerveling*.

ONTWETEN, bedr. w., onregelm. Van het onscheidb. voorz.

voorz. *ont* en *weten*: *ik ontwist*, *heb ontweten*. Niet langer weten, vergeten: *die heldere geboort en mooght ghij niet ontweten*. C. HUYGENS. Het is al zeer verouderd.

ONTWETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wetten*, dat niet voorkomt: *ik ontwette*, *heb ontwet*, *De wet ontwetten*, derzelve hare natuur en verbindende kracht ontnemen, zegt RODENB.

ONTWEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *weven*: *ik ontweefde*, *heb ontweven*. Dat geweven is, los rafelen: *haar webbe ontweven*. VOND. Oneig.: *een leven*, *dat door geen vier*, *of ſtaal*, *of jaren wert ontweeft*. DE BRUNE.

ONTWEZENEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wezenen*, dat niet voorkomt: *ik ontwezende*, *heb* en *ben ontwezend*. Veroud. w., dat bij RODENB. voorkomt, in eenen bedr. en onz. zin. Bedr., het wezen, of de gedaante wegnemen: *door de doodt ontwezendt werden*. Onz., zijne gedaante verliezen; met *zijn*: *dat eene figure in 't water ghemaeckt terſtont niet ontwézent*.

ONTWIJDEN (*ontwijen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wijden*: *ik ontwijdde*, *heb ontwijd*. Eigenlijk: *eenen priester ontwijden*, hem van zijnen geeſtelijken ſtand verſtooten, bijzonder in de Roomſche kerk, waar dit zeer plegtig toegaat. *Zijn nazaat deed hem ſtrak ontwijen*. OUDAAN. Wijders, tegen de heiligheid eener plaats, die den Godsdienst toegewijd is, handelen; *eene kerk — een altaar ontwijden*. *De woning van uw Majeſteit ontwijdden zij*. MUNTINGHE. *Die den ſabbath houdt*, *dat hij hem niet en ontwijde*. DORESL. Daarvoor gebruiken wij, thands, liever *ontheiligen*. Men vindt het, echter, ook bij J. DE DECK.: *den ſabbath hebben wij met ontucht ſtaeg ontwijd*. Bij ANTON. vindt men: *haer maegdom ontweijden* (*ontwijden*,). Van hier: *ontwijding*, *ontwijder*, *ontwijdſter*: *ontwijſter zijner leli*. VOND.

ONTWIJFELBAAR, bijv. n. en bijw., *ontwijfelbaarder*, *ontwijfelbaarst*. Dat niet in twijfel kan getrokken worden. Van *on* en *twijfelbaar*. Men zegt ſomtijds ook *ontwijfellijk*. HUYGENS heeft het.

ONTWIJKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wijken*: *ik ontweek*, *heb ontweken*. Door

uit de zijde te wijken; iets ontgaan: *ik ontweek dien slag.* Meest beduidt het met bedaard overleg ontgaan: *het gevaar ontwijken. Hij ontweek het gevecht.* O *schip, dat 't stranden naeu ontwijken kost.* POOT. *En meent de vuile vleck t'ontwijcken.* DE DECK. In het gemeen, uit eene plaats ontwijken: *die 't snelst gezicht ontwijken in haar' loop.* POOT. Van hier: *ontwijking.*

ONTWIJVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wijven*, dat niet in gebruik is: *ik ontwijfde, heb ontwijfd.* Iemands wijf wegnemen. Veroud. woord, bij L. TEN KATE. Bij HUYGENS vindt men het deelwoord: *wij, lang ontwijfde wij* enz.

ONTWIJZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wijzen: ik ontwees, heb ontwezen.* Veroud. woord, dat eertijds ook gelijkvl. gebezigd werd. Het beteekent door een regterlijk gewijsde, of gestreken vonnis ontnemen: *na dien mate dat ons dat lant van Aemstelle ontwiset was.* ZOENBRIEF TUSSCHEN DEN GRAAF VAN HOLL. EN DE H. H. v. AMST. *Goe mannen hebben mij moedwillig 't mijn ontweſen.* C. HUYGENS.

ONTWIKKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wikkelen: ik ontwikkelde, heb ontwikkeld.* Iets, dat in iets ingewikkeld is, er uitdoen. Men gebruikt het meest oneig., als een wederk. werkwoord: *de zaak ontwikkelt zich*, als zij ons duidelijk wordt. Van hier: *ontwikkeling.*

ONTWILDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wilderen*, dat niet buiten zamenst. voorkomt: *ik ontwilderde, heb ontwilderd.* Wild en woest temmen, wildheid en woestheid afnemen: *weet ghij met uw' zang t'ontwild'ren steen.* HOOFT. *Die 't woeste wilt ontwildert.* MOON.

ONTWIMPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en: *wimpelen*, dat is *bewimpelen: ik ontwimpelde, heb ontwimpeld.* Het tegendeel van bewimpelen, ontdekken, ontblooten: *zij ontwimplen 't voorhooft.* HOOFT. Oneig.: *ende verghe hem t'ontwimpelen, waar hij met den hartoge over doende geweest was.* HOOFT.

ONTWINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *winden: ik ontwond, heb ontwonden.* Dat in iets ingewonden is, los winden: *met ontwon-*

wonden krijgsbanieren. ANTON. *Tot dat hij zijn Landaarden in Azien oniwon.* OUDAAN. *Een kluwen ontwinden. Het kluwen zal zich wel ontwinden*, de ontdekking van de zaak kan niet achterblijven; uit haren eigenen aard zal zij zich, op haren tijd, openbaar maken. *Maer om mij zelf 't moortkluwen gansch te ontwinden.* VOND. Oneig., duidelijk en klaar maken: *Prothem ontwond hem zijn profecij.* S. VERHOEK. *Zware verſchillen ontwinden.* Van hier: *ontwinding.*

ONTWISSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wiſſchen: ik ontwischte, heb ontwischt.* Door uitwiſſchen weg nemen: *die de wreetheijd lang ontwis.* OUDAAN. Van hier: *ontwiſſching.*

ONTWOEKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *woekeren: ik ontwoekerde, heb ontwoekerd.* Op eene inhalige, woekerachtige wijs ontnemen: *ontwoekert niet mijn eer.* RODENB. Van hier: *ontwoekering.*

ONTWOELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *woelen: ik ontwoelde, heb ontwoeld.* Los woelen; in den deftigen ſtijl: *met als haer de beul begon t'ontwoelen.* HUYGENS. Men gebruikt het ook onz., met *zijn*; voor ontkomen: *eenig gevaar ontwoelen. Die 't gevoelen der liefde een wijltje tracht t'ontwoelen.* P. RABUS. Van hier: *ontwoeling.*

ONTWOLKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wolken*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontwolkte, heb ontwolkt.* Eigenlijk, eene wolk, waarmede men omringd is, wegnemen: *ontwolkt u, dat de zon hier doorſchijn.* VOND. Wolken verdrijven: *de ſterren prijken aan eenen ontwolkten hemel.* Oneig., die hinderpalen, die met eene wolk vergeleken worden, uit den weg ruimen: *ſulstu hunne dagen nooit ontwolcken van de plaegen?* C. HUYGENS. *Ik zal mijn ziel ontwolken van dien damp.* H. SCHIM. *Ontwolck de harten met uw licht.* DE DECK. *Als of de aesſem zijn duijſter herte ontwolckt.* DE BRUNE. *Een ontwolckt gelaet*, is een gelaat, waarop men geen teekens van treurigheid meer ziet. *Ontwolkende echter zijnen geest, dat hij den man roepen*, zich tegen zijne naargeestigheid en heerſlagtigheid verzettende. HOOFT.

ONTWOLLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wollen*, dat niet in gebruik is: *ik ontwolde, heb*

heb ontwold. Van de wol beroôven: *een ſchaep ontwollen.* DE BRUNE.

ONTWORDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *worden*: *ik ontwerd*, *ben ontworden.* Veroud. w., het tegendeel van worden:

Mij dunkt, ik wil met grooter vlijt,
Dat ik geworden ben, ontworden. LODENST.

VOND. gebruikt het voor los worden van iets; zoo dat wij het afſtaan: *uw zelven dan ontwerd.* Iets ontſtaan; van iets afſtaan heet bij NOTK. *entweren*, in het Nederſ. *entwerden.*

ONTWORP, zie *ontwerp.*

ONTWORPEN, zie *ontwerpen.*

ONTWORSTELEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *worſtelen*: *ik ontworſtelde*, *ben ontworſteld.* Worſtelend ontkomen: *iemands handen ontworſtelen.* Oneig., met moeite ontkomen: *ik ben deze nacht der zorgen ontworſteld.* HOOGVL.

Dus blinkt hier 't ed'le Broederpaer,
Ontworſtelt al hun liffgevwer. K. BRANDT.

Nae het ontworſtelen van zoo veelerlei ramp. HOOFT: *Na 't ontworſtelen dezer engte.* BÖG. Zelfs gebruikt men, in den verhevenen ſtijl, dit woord, als men van zaken ſpreekt: *indien de doot ontworſtelen mijn' dichten.* HOOFT: Van hier: *ontworſtelbaar*, *ontworſteling.*

ONTWORTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wortelen*: *ik ontwortelde*, *heb ontworteld.* Met den wortel uitrukken: *boomen, tweemael verſtorven, ende ontwortelt.* BYBELV. Oneig., geheel en al doen ophouden: *dat zoo maghtighe misverſtanden, op een bot, zouden t'ontwortelen zijn.* HOOFT. RODENB. gebruikt het onz., met *zijn*; *opdat de ſtam niet gantſchelijck ontwortelt.* Van hier: *ontworteling.*

ONTWRICHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wrichten*, dat niet voorkomt: *ik onswrichtte*, *heb ontwricht.* Uit het gewricht rukken: *het ontwrichte been. Zoo word' mijn rechte (hand) ontwricht.* MUNTINGHE. Van hier: *ontwrichting.*

ONTWRIJTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wrijten*: *ik ontwrijtte*, *heb ontwrijt.* Door krakeel, door wrijtzucht beletten, ontnemen: *om de feest der bruiloft hem t'ontwrijten.* VOND.

ONTWRIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb.

ſcheidb. voorz. *ont* en *wrikken*: *ik ontwrikte*, *heb ontwrikt*. Los wrikken: *pijlers*, *uit haar naven ontwrikt*, *en los geſchokt*. H. D. CONING. Van hier: *ontwrikking*.

ONTWRINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *wringen*: *ik ontwrong*, *heb ontwrongen*. Dat gewrongen is, los wringen: *linnen ontwringen*. Uit de hand wringen: *hij ontwrong hem den rotting*. Afperſen: *den boeren veel gelds ontwringen*. *Wijl gij mij dat geheim ontwrongt*. S. FEITAMA. Met alle kracht ontnemen: *'t geen hem 't gewelt met ondank ontwringen kon*. HOOFT. Met alle kracht los maken, bevrijden: *wij hadden onzen hals noch nauwelijx beſtaen t'ontwringen d'oude plagen*. DE DECK. Van hier: *ontwringing*.

ONTZAAT, zie *ontzaten*.

ONTZADELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zadelen*: *ik ontzadelde*, *heb ontzadeld*. Den zadel ontbinden en afnemen: *met aanſtoot zijn paard weder t'ontzadelen*. BÓG.

ONTZAG, z. n., o., *des ontzags*, of *van het ontzag*; zonder meerv. Dit woord duidt eene geſteldheid der ziel aan, in ſchaamachtigheid, blooheid, vrees en eerbied gegrond, uit eens anders magt en grootheid voortvloeijende, en zich meest in eene bedeesde houding vertoonende, waardoor men zijne oogen van iemand afwendt, en hem niet regt in het gezigt durft zien. Van *ontzien*, voor *ontzigen*, in den verled. tijd *ik ontzag*. ADELUNG is van oordeel, dat *ontzien*, eigenlijk, zoude te kennen geven eene verandering, in de kleur van het gelaat: waarſchijnlijker komt het mij voor, zoo als ik reeds zeide, dat het beduidt niet aanzien, zijne oogen afwenden. Iemand een groot gezag toekennen: *bij elk met diep ontzagh genoemt*. POOT.

— — — — *Wijze letterhelden*,
Noit dan met diep ontzag te melden. J. DE HAES.

Het beteekent ook die magt en grootheid, waardoor in anderen ontzag ontſtaat: *'t welk teffens ontzagh en liefde baarde*. G. BRANDT. *Door ontzag, dat hij wist te houden*. HOOFT. *Een groot ontzag onder het volk hebben*. *Ontzag vertoonen — verwekken — geven*. *Zijn ontzag verliezen — bewaren* enz. Van hier: *ontzagbaar*, *ontzaggelijk*. Voor *ontzag* is *ontzig* ook in gebruik geweest.

weest: *des priesterdoms ontzich.* VOND. Van hier: *ontziggelijk*, *ontzigchelijk* bij VOND. en DE DECK., *ontzigchelijkheid* bij HOOFT.

ONTZAGGELIJK, zie *ontzag.*

ONTZAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zaken*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontzaakte*, *heb ontzaakt.* Sterk ontkennen. Misſchien komt het van *ont* en *zeggen*, hoogd. *entſagen*, nederl. *verſaken*, waarvan wij ook *verzaken* hebben. Van hier: *ontzaking.*

ONTZAKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zakken*: *ik ontzakte*, *ben ontzakt.* Door zakking ontvallen: *hoe 't water Tantalus ontzakt.* VOND. Oneig., ſchoon ſeevens met zinſpeling op de beteekenis van *zak*, geldbeurs, gebruikt het H. SWERTS: *die geld en tijd te laat ontzakten.* Van hier: *ontzakking.*

ONTZATEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zaten*, dat buiten gebruik is: *ik ontzatte*, *heb ontzaat.* Regtsgel. woord, een beſlag op goed wegnemen, opheffen; van *ontzaat*: *ontzaat doen. Doet tegen beſlaet ontſaet geſchieden.* LANDR. v. VEL. Van hier: *ontzating.* De bron is in *zitten*, *bezitten*, *zetten*, *bezetten.*

ONTZEG, z. m., o., *des ontzegs*, of *van het ontzeg*; zonder meerv. De daad van ontzeggen, afſlaan; eene weigering: *uw' beſcheidenheit ſal weerden mijn ontſegg.* G. HUYG. *Het ontzeg van zitting.* HOOFT. *Ontzeg* beteekende oudtijds ook eene opzegging van vrede, eene verklaring van oorlog: *ontzeg der vijandſchap.* HOOFT. Van hier: *ontzegbrief.* GOUT. KRON.

ONTZEGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zegelen*: *ik ontzegelde*, *heb ontzegeld.* Een zegel afdoen, opbreken.

ONTZEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zeggen*: *ik ontzeide*, *heb ontzegd*, *ontzeid.* Weigeren, met woorden afſlaan; in het algemeen: *het Beverwijkſe Tempe ontzegt mij niet t'ontkaelen.* ANTON. *Wie kan hem een lieds ontzeggen?* POOT. *Iemand een verzoek ontzeggen. 't Geen de Prinsesſe ontzeggende, krijgt eindelijk de weet.* OUDAEN. *Oordeelvast in 't kiezen of ontzeggen.* POOT. In het bijzonder is dit werkwoord, met bijvoeging van het naamw. *vrede*, gebruikelijk: *ie-*

mand den vrede aenseggen, hem van vijand verklaren, hem den krijg, of oorlog aanzeggen, hetzij in de algemeene zaak des Lands, hetzij in betrekking tot de onderlinge zamenleving:

Hi dede scriven op die stat
Brieven, ende entseide die vrede M. STOKE.
Te lieven, die ons vrede entseide Ger. BRANDT.

Dit woord vrede wordt meest weggelaten, zoodat dit werkw. dus gebruikt, geen derden naamval vereischt:

ende wouden Grave Aernout van Hollant ontseggen.
OUDEKOP.
Die Heere van Kuna ontseit
Bi desen Pape M. St.
Ten hulaste men Koninc van Hungdijnen te ontseggen.
VOND. *Dat hij haer meineden te strijde ontseide.*
VOND. *En al de wareghen (hadden) elcker te vier, en dzijder de ontseit.* ANTON. Bij de Schrijvers der zeventiende eeuw, en bij hen die in den aanvang der naastvorige leefden, was dit woord veel meer dan nu in gebruik. Van hier:

ONTZEGGING, znw. vr. gelijkv. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zegging*, dat niet gebruikt wordt: *ik ontzegde, heb ontzegd.* Door wegzeilen ontkomen: *het gevaar ontzeilen.* VOND. *Hij kan geen windeken ontseilen.* HOOFT. *Gelukkig die veel stormen ontseilt.* J. SPEL.

ONTZELVEN (*zich*), wederk. w. gelijkv. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zelven*, dat niet gebruikt wordt: *ik ontzelfde, heb ontzelfd.* Zich zelven als ware het doen opbouden: *gij niet sicht uwe vrijheijdt ontzelft en eijgen zelfs.* RODENB. Het regt over — en eigendom van zich zelven overgeven: *opdat hij geheelick ontzelft haer alles soude toekomen.* J. DE BRUNE.

ONTZENUWEN, bedr. w. gelijkv. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zenuwen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontzenuwde, heb ontzenuwd.* De zenuw wegnemen, doorsnijden, uitrukken: *David ontzenuwde alle wagenpeerden.* BYBELV. Meest oneig., van zwak en krachteloos maken: *dit sloofde hunne lichamen af, en deed eenige ontzenuwt door wind en regen.* BOR. In verdere figuur: *uw macht heeft Rahab ontzenuwt.* H. SCHIM. Nog meer oneigenlijk: *verbeurt*

gen, die het gemoet ontzenuwen. HERVEY. *Onze broederlijke liefde ontsenuwen.* PELS. *Dat bewijs is gemakkelijk te ontzenuwen.* Van hier: *ontzenuwing.*

ONTZET, z. n., o., *des ontzets*, of *van het ontzet*; zonder meerv. Verademing, onverwachte verlossing, in de grootste verlegenheid, b. v., van belegering enz. toegebragt: *het ontzet van Leide, Wen zij 't ontzet voor handen zien.* HOOFT. *Op 't lang belooft ontzet.* VOND. *Ontzet* is, voorts, een brouwers woord voor ongekookt bier. *Ontzet* gebruikt G. BRANDT ook voor ontneming, berooving: *doch dit's een droef ontzet.* — *Dat averechts ontzet maakt blijdschap tot geklag.*

ONTZETTEN, bedr. en onzijd. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zetten*: *ik ontze te (ontzettede), heb en ben ontzet.* Dit woord wordt eigenlijk en meer oneigenlijk gebruikt. Eigenlijk uit eene plaats doen wijken, verwrikken: *mijn been was daardoor was ontzet.* In die beteekenis komt het bij BOGAERT o[illegible] *zijn; waardoor de balken tusschen deks en* [illegible] *begonnen t'ontzetten.* Oneigenlijk, heeft [illegible] kenis van berooven, uit het bezit zetten [illegible] *ten.* HALMA gebruikt het dus. Bij KIL[illegible] *een maeghd van haer eere ontsetten.* En b[illegible] *die den schat van dijn bevolen wetten den h*[illegible] *ten.* En bij S. FEITAMA: *dat hij van 't* [illegible] *mij nimmer poog' te ontzetten. Godt ontz*[illegible] *trekt u uit uw midden den jongeling.* G. [illegible] dien zin komt *intsezzan* reeds bij KER. en NOTK. voor. Voorts beduidt het, in bangen nood, in de grootste verlegenheid, hulp ter verlossing aanbrengen: *toen het gevaar op het hoogste was, werd hij ontzet. Eene maagd, onder de handen van eerroovende schelmen vervallen, gelukkig ontzetten.* In het bijzonder, eene belegerde plaats, door aanrukking van hulpbenden, bevrijden: *nadat Woerden ontzet was.* Eindelijk, als een wedek. werkw. beteekent het door eene, met verbaasdheid verbondene, schielijke verschrikking overvallen worden; en dat wel in eenen hoogen graad: *hij ontzette zich over dien brand. Denk, dat hij voor het deugdzaam harte niets meer ontzettends heeft.* FEITH. *Hoe zoor ontzetten zigh haar' leden.* HOOFT. Van hier: *ontzetbaar: mijne inwrikbre borst door niets ontzetbaar.* BILDERDYK.

Vootrs: *ontzetter* bij G. BRANDT, voor iemand, die iets wegneemt, *ontzetting*, stooting uit het bezit — verlossing — verschrikking.

ONTZIELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zielen*: dat niet in zwang gaat: *ik ontzielde*, *heb ontzield*. Een mensch van het leven berooven. Het woord, dat door dichters, en in den deftigen stijl, meest gebruikt wordt, boezemt een denkbeeld van eenen geweldigen dood in: *men leide het ontzielde lijk op eene doodbaer. Lutorius is in den kerker ontzield.* HOOFT.

Zachter einden zij hun dagen,
Die door 't ijzer zijn ontziels. VOND.
Hoe zal 'k dat bloedig krijgsgefolter
Nog doorstaan, dien de erinnering
Zelfs van de aenstaande worsteling
Ontzielen kan! PANCHARIS.
Laet slang en listig slangezaet
U met hun blaeu fenijn ontzielen. H. SCHIM.

Van hier: *ontzieling*.

ONTZIEN, bedr. w., onregelm. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zien*: *ik ontzag*, *heb ontzien*. Uit een gevoel van eigene geringheid en eens anders magt en grootheid, of uit vreesachtigheid, blooheid, of uit eerbied, iemand niet aanzien, en, door die houding, zijn ontzag voor hem toonen: *ontzie toch uwe ouders. Och deer me uw alziend oog ontzien!* VOLLENH. *Die ontzien wordt van zijn hageburen.* J. DE HAES. Zoo komt bij POOT het deelw. ook voor: *zulk een rust maekt niet min ontzien.* En bij J. VAN HEEMSKERCK: *waer door hij hem selven seer onsien maektte.* Oneig., sparen, verschoonen: *iemands zwakheid ontzien. Ik ontzie goed noch bloed voor mijn vaderland. Die moeite ontzeght noch zorg.* VERSTEEG. *Ik zal mij niet ontzien. Neptuin ontziet noch dijk, noch paal.* VOND. *De vlam ontziet geen tegenvlaagen.* J. BRANDT. Van hier het veroud. *ontzienelijk*, voor ontzaggelijk.

ONTZIG, *ontziggelijk*. Zie *ontzag*.

ONTZIJGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zijgen*: *ik ontzeeg*, *heb ontzegen*. Door nederzijgen ontvallen, wegwijken: *de waapenen wilden hun ontzijgen.* HOOFT. *De schild ontzeegh.* VOND. *Gelijk het zeewater met een vallende ebbe het strand ontzijgt.*

zijght. VOND. Oneig.: *laet hun het hart door schrick en vreeze ontzijgen.* DE DECK. *'t Hart der helden ontzoegh.* VOND. Van hier: *ontzijging*, bij HALMA.

ONTZINDELEN, liever *ontsindelen*, hetzelfde als *ontschindelen*: *ontzindelt in de klaarheidt van ongefronste deughd.* HOOFT. MEYER neemt het ook voor zuiveren, van *sindel*, schuim van metaal.

ONTZINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zingen*: *ik ontzong*, *heb ontzongen.* Door zingen bekomen: *iemand den prijs ontzingen.* Ook door het zingen van straatdeuntjes iemand van zijne eer berooven. Zie *ontlezen.*

ONTZINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zinken*: *ik ontzonk*, *ben ontzonken.* Zinkend ontvallen, ontwijken. Zoo zegt VOND. van de schijnbare zinking der zon onder den gezigteinder: *wanneer de zon 's avonts ons ontzinkt.* Men gebruikt het meest oneig.; *het geluidt ontzinkt mij t'elken maal', en kan ter keel' nauw uit.* HOOFT. *Dat het nietig stof zich zelv' ontzink', en voor Genade buig'.* FEITH. *De moed ontzonk mij.* *Als hun hart en hoop ontzonk.* G. BRANDT. Van hier: *ontzinking.*

ONTZINNEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zinnen*, dat zelden voorkomt: *ik ontzinde*, *ben ontzind.* Van zinnen beroofd worden: *die herders herten boeijdt*, *herdrinnen doet ontzinnen.* RODENB. *Ontzint van minne.* HOOFT. *Gewislijck gij bewijst u te zijn ontzind.* K. V. MAND. Woest en onbezuisd, als zinnenlooze menschen handelen: *vecht als volc*, *dat wilde ontzinnen.* M. ST. *Gelijk ontzinnende Bacchinnen.* HOOFT. Het woord is, thands, buiten gebruik: het verled. deelw. alleen is nog in zwang, in de beteekenis van dwaas, zinnenloos, woest; *ontzinde razernijen.* VOND. *Ontzint gerevel.* VOLLENH. *Zij schreeuwen alle ontzint.* . DE HAES. *Ontzinde menschen*, *laet u raen.* POOT. Bij H. SCHIM komt *ontzinnig* voor: *het vreest geen dieren*, *hoe ontzinnig.* Van hier: *ontzindheid.*

TZITTEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zitten*: *ik ontzat*, *ben ontzeten.* Zittend ontschuilen: *die in mijn' groene Meer met mij den brant er daghen of boozer weer ontsitt.* C. HUYGENS.

TZOEDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zoedelen*, dat is *bezoedelen*: *ik ont-*

zoedelde, *heb ontzoedeld*. Zuiveren. HOOFT verkiurt het *expiare* van TACITUS door *ontzoedelen*.

ONTZONDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zondigen*: *ik ontzondigde*, *heb ontzondigd*. Een woord, uit de offerwetten van den Mozaiſchen Godsdienſt oorſpronkelijk; van ſchuld en ſtraf der zonde bevrijden: *ontſondig mij met rechten Hijſop*. MARNIX. Ook van andere dingen gebezigd, reinigen: *ende ſult den altaer ontſondighen*. DORESLAER. Van hier: *ontzondiging*.

ONTZORGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zorgen*: *ik ontzorgde*, *heb ontzorgd*. Van zorgen ontſlaan; weinig in gebruik. Het verl. deelw. *ontzorgd* komt bij J. LOODENST. voor: *dus ontzorgd; den hemel is het heyl doe ſmaken*.

ONTZUIGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zuigen*: *ik ontzoog*, *heb ontzogen*. Door zuigen onttrekken: *die was zijn voedſter*, *die hij 't zoogſel heeft ontzogen*. HOOGVL. *Hoe dickmael heb ghij hem ontzogen merg en bloed!* DE DECK. *Met den honigh*, *die de rotſen wordt ontzogen*. MOONEN.

ONTZUIVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zuiveren*: *ik ontzuiverde*, *heb ontzuiverd*. Ontreinigen, ontheiligen, beſmetten, bezwalken: *zijn de vreemde ontzuivert door hun leven?* VOND. *Die min of trouverbonden ontzuiverden*: DE DECK. *'t Ontzuivren van zijn' eer en gewiſſe*. HOOFT. *Oft is de dagh ontzuivert met een ſtuk*, *dat hier bij haalen mogt?* HOOFT Van hier: *ontzuivering*.

ONTZUREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zuren*: *ik ontzuurde*, *heb en ben ontzuurd*. Bedr., de zuurheid wegnemen; ſcheikund. woord: *zwavelmelk bezit*, *naar ſommigen*, *meer ontzurende krachten*, *dan zwavelbloem*. Onz., met zijn, van jets verſtoken worden, door dat het te vroeg zuur wordt. POOT en HUYGENS gebruiken het oneigenl.; deze zegt: *kouters*, *die de tijd ontſuert*; gene: *ik liet het mij voorwaer ontſtormen noch ontzuren*. Nog zegt men: *ik zal het mij niet laten ontzuren*.

ONTZUSTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zusteren*, dat niet in gebruik is: *ik ontzusterde*, *heb ontzusterd*. De zusterlijke betrek-

king

king wegneemt: *dit moeſt ontzuurt zuiver heet.* J. DE BRUNE.

ONTZWAAIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zwaaijen*: *ik ontzwaaide, heb ontzwaaid.* Met eenen zwaai ontvallen: *ijeder bladtjen, dat het lindenrijs ontſwaeit.* HUYGENS.

ONTZWACHTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zwachtelen*: *ik ontzwachtelde, heb ontzwachteld.* De zwachtels afdoen. Oneig.: aan den dag brengen: *van Haerens treurgeval, ontzwachteld, of verbloemd* enz. M. L. *Een diep geheim, dat nu nog zelvs niet geheel ontzwachteld is.* FRANTZEN. Van hier: *ontzwachteling.*

ONTZWANGEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zwangeren*: *ik ontzwangerde, heb ontzwangerd.* Het wordt alleen in eenen oneigenlijken zin gebezigd, voor zich ontdoen van iets, waarmede men behebt is: *ontzwanger u gemoedt van zulk gedacht.* CAMPH.

ONTZWAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zwaren*: *ik ontzwaarde, heb ontzwaard.* Verligten: *doch Bacchus deur zijn dranck heur groot beſwaer ontſwaerde.* RODENB.

ONTZWELLEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zwellen*: *ik ontzwol, heb* en *ben ontzwollen.* Onz., met *zijn*; zakken, vallen: *d'ontzwollen beken ſtroomen weer tuſſchen d'oevers heen.* DE DECK. Bedr., ſlap maken, doen ſlenken, uitledigen; van iets, dat te voren uitgezet, of opgeblazen was: *wat ſoudt Aeols kind ſal ſijn beleefder kaecken ontſwellen op dit zeil?* C. HUYGENS.

ONTZWEMMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zwemmen*: *ik ontzwom, ben ontzwommen.* Door zwemmen ontkomen: *de kaken van de doodt ter naeuwernood ontzwemmen.* DE DECK. *Ontſwommen op de kiel van Hoofts bewenschte ſchuit.* HUYG. *Het hair, met halegevaar, den arm der BOINE ontzwammen.* G. BIDL. *Eens van ſchipbreuck zijnd' ontſwommen.* DE BRUNE.

ONTZWEREN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zweren*: *ik ontzwoer, heb ontzworen.* Door eenen eed eene verbindtenis breken: *zijn*

gestaefden eet ontzweeren. VOND. Zich door eenen eed van iets ontslaan, zuiveren: *so moet men de minste ontsweren mit ses eden.* WILCKOER. v. LANGEWOLT. Ontzweren is bij KIL. ook een onz. woord, beteekenende slenken, zich zetten, neervallen; van eene zwerende wond gesproken.

ONTZWEVEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zweven*: *ik ontzweefde*, *ben ontzweefd.* Door wegzweven ontkomen: *gij most me niet ontzweven.* VOND. *Dus sprekende in 't volmaakte leven zou hij weer uw gehoor ontzweven.* HOOGVL.

ONTZWICHTEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zwichten*: *ik ontzwichtte*, *ben ontzwicht.* Zwichtend ontwijken: *'t geen wij, met recht, ontzwichten.* J. B. WELLEKENS.

ONTZWIEREN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zwieren*: *ik ontzwierde*, *ben ontzwierd.* Zwierend uit het gezigt raken.

ONTZWIJMELEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zwijmelen*: *ik ontzwijmelde*, *ben ontzwijmeld.* Uit eenen bezwijmenden slaapwakker worden: *ontzwijmelen*, *expergisci.* L. T. KATL. *Ontswijmelen*, *ontslaepen.* KIL.

ONUITBLUSSCHELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet uitgebluscht kan worden: *in dat onuitblusschelicke vijer.* BYBELV. Ook *onuitbluschbaar*: *in 't onuitbluschbre vier der helsche zwavelpoelen.* Van *on* en *uitblusschelijk.* Zie *lijk.*

ONUITDENKBAAR, bijv. n. en bijw., *onuitdenkbaarder*, *onuitdenkbaarst.* Dat niet uitgedacht kan worden. Van *on* en *uitdenkbaar.* Zie *baar.*

ONUITDOENLIJK, bijv. n. en bijw., *onuitdoenlijker*, *onuitdoenlijkst.* Dat niet uitgedaan, uitgewischt kan worden. Van *on* en *uitdoenlijk.* Zie *lijk.*

ONUITDRUKKELIJK, bijv. n. en bijw., *onuitdrukkelijker*, *onuitdrukkelijkst.* Dat niet uit te drukken, te vertellen is. Ook *onuitdrukbaar*: *en blijft altoos onuitdenkbaar*, *onuitdrukbaar.* J. VAN LOO. Van *on* en *uitdrukkelijk.* Zie *lijk.*

ONUITKOMELIJK, bijv. n. en bijw., *onuitkomelijker*, *onuitkomelijkst.* Waaruit men zich niet redden kan. Van *on* en *uitkomelijk.* Zie *lijk.*

Ob

ONUITLEGGELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet uitgelegd, verklaard kan worden. Ook *onuitlegbaar*: *eene onuitleghaere verborgenheit.* Huyd. Zie *lijk.*

ONUITLESCHBAAR (ook *onuitlesschelijk*), bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet uit te leschen is: *met onuitleschbaar vuur.* M. L. Van *on* en *uitleschbaar.* Zie *baar.*

ONUITPUTBAAR, zie *onuitputtelijk.*

ONUITPUTTELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet uitgeput kan worden. Ook *onuitputbaar*: *dees tafel schaft een onuitputbren zegen.* Vond. Van hier: *onuitputtelijkheid.* Zie *lijk.*

ONUITROEIJELIJK (bij Hoort ook *onuitroeijelijk*, anders *onuitroeibaar*), bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet uit te roeijen is: *onuitroeijelijke wortelen.* Halma. Zie *lijk.*

ONUITSCHRIJFELIJK, bijv. n. en bijw., *onuitschrijfelijker*, *onuitschrijfelijkst.* Dat niet in schrift te brengen is: *onuitschrijflijk is dat schreijen van heete traanen.* Hoort. Van *on* en *uitschrijfelijk.* Zie *lijk.*

ONUITSPREKELIJK, bijv. n. en bijw., *onuitsprekelijker*, *onuitsprekelijkst.* Dat niet uit te spreken is. Van *on* en *uitsprekelijk.* Zie *lijk.*

ONUITVINDELIJK, bijv. n. en bijw., *onuitvindelijker*, *onuitvindelijkst.* Dat niet uit te vinden is. Van *on* en *uitvindelijk.* Zie *lijk.*

ONUITVOERBAAR, zie *onuitvoerlijk.*

ONUITVOERLIJK (bij Vond. ook *onuitvoerbaar*), bijv. n. en bijw., *onuitvoerlijker*, *onuitvoerlijkst.* Dat niet uit te voeren, niet te doen is. Van hier: *onuitvoerlijkheid.* Zie *lijk.*

ONUITWISCHBAAR, zie *onuitwisschelijk.*

ONUITWISSCHELIJK (ook *onuitwischbaar*), bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet uit te wisschen is: *een onuitwisselijke vlek zijner glorie.* Bogaert. Zie *lijk.*

ONVAARBAAR, b. n. en bijw., *onvaarbaarder*, *onvaarbaarst.* Onbekwaam, om te bevaren: *onvaarbaar water.* Dat niet duldt, dat men vaart: *onvaarbaar weer.* Van *on* en *vaarbaar.* Zie *baar.*

ONVAARDIG, bijv. n. en bijw., *onvaardiger*, *onvaardigst*,

digst. Niet vaardig, ongereed. Van *on* en *bedrijf*. Zie *ig*.

ONVAARS, (liever *onvers*) z. n., o., *van het onvaars*; zonder meerv. Ondicht: *eenigen hebben vaars en onvaars door een gemengt.* J. DE HAES. Van *on* en *vaars*, voor *vers*.

ONVAL, z. n., m., *des onvals*, of *van den onval*; meerv. *onvallen*. Onverwacht onheil: *daerom sal hem sijnen onval onversiens komen.* DORESL. Veroud. woord. *Het ongeval* is nog in gebruik. Van *on* en *val*.

ONVALSCH, bijv. n. en bijw., *onvalscher*, *meest*, *zeer onvalsch*. Niet valsch, opregt: *een onvalsch hart.* J. T. JOSEF. Van *on* en *valsch*. Van hier: *onvalschheid*.

ONVAST, bijv. n. en bijw., *onvaster*, *meest*, *zeer onvast*. Niet vast: *hoe onvast staan dees gronden!* VOND. Los, krachteloos: *onvaster verstand hebt gij nooit gezien. Onvaste bewijzen.* Wankelbaar: *onvast in zijne voornemens zijn.* Vergetelachtig: *hij is zeer onvast in het hoofd.* Van hier: *onvastheid*. Van *on* en *vast*.

ONVEIL, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet te koop. Van *on* en *veil*.

ONVEILIG, bijv. n. en bijv., *onveiliger*, *onveiligst*. Niet veilig: *de weg naar de stad is thands onveilig.* Van hier: *onveiligheid*, *onveiliglijk*. Van *on* en *veilig*. Zie *ig*.

ONVENTBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet uitgevent kan worden. Van *on* en *ventbaar*. Zie *baar*.

ONVER, bijv. n. en bijw., *onverder*, *onverst*. Niet ver. Van *on* en *ver*.

ONVERACHTELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet verachtelijk. Van *on* en *verachtelijk*. Zie *lijk*.

ONVERANDERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Vast, bestendig. Van *on*, en het verl. deelw. *veranderd*; van *veranderen*. Van denzelfden aard zijn alle zulke met *on* zamengestelde deelwoorden, welke ieder gemakkelijk vormen kan. Van sommige zulker deelw. zijn wederom afgetrokken naamw. gesproten, als: *onversaagd*, *onversaagdheid*; *onverschrokken*, *onverschrokkenheid*. Zoo ook bijwoorden, als: *onverdacht*, *onverdachtelijk* enz. De lezer zal hier zulke woorden alleen vinden, waarvan iets te zeggen valt: al de andere oordeelde ik onnoodig te noemen. Zie de aanteekening op *on*. Voorts: *onveranderlijk*, met trappen

pen van vergrooting; *onveranderbaar*, bij VOND., dat niet veranderd kan worden; *onveranderlijkheid*.

ONVERANTWOORDELIJK, bijv. n. en bijw., *onverantwoordelijker*, *onverantwoordelijkst*. Niet te verantwoorden. Van *on* en *verantwoordelijk*. Zie *lijk*.

ONVERBEELDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Waarvan men zich geene verbeelding kan maken: *onverbeeldelijk zwaar*. Van *on* en *verbeeldelijk*. Zie *lijk*.

ONVERBERGELIJK, bijv. n. en bijw., *onverbergelijker*, *onverbergelijkst*. Dat niet verborgen kan worden. Van *on* en *verbergelijk*. Zie *lijk*.

ONVERBETERLIJK, bijv. n. en bijw., *onverbeterlijker*, *onverbeterlijkst*. Niet verbeterlijk. Van *on* en *verbeterlijk*. Van hier: *onverbeterlijkheid*. Zie *lijk*.

ONVERBIDDELIJK, bijv. n. en bijw., *onverbiddelijker*, *onverbiddelijkst*. Die zich niet verbidden laat. Van *on* en *verbiddelijk*. Voorts: *onverbidzaam*, die niet gewoon is, zich te laten verbidden: *het onverbidzaam sterflot*. VOLLENH. Zie *lijk*.

ONVERBIEDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verboden kan worden. Van *on* en *verbiedelijk*. Zie *lijk*.

ONVERBRANDBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verbrand kan worden. Van *on* en *verbrandbaar*. Ook: *onverbrandelijk*. Zie *baar*.

ONVERBREKELIJK, (ook *onverbreekbaar*, bijv n. en bijw., *onverbrekelijker*, *onverbrekelijkst*. Dat niet verbroken kan worden: *eene onverbrekelijke wet*. *Onverbreekbaar glas*. Van *on* en *verbrekelijk*, *verbreekbaar*. Zie *lijk* en *baar*.

ONVERDACHT, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet verdacht. Van *on* en *verdacht*. Van hier: *onverdachtelijk*.

ONVERDEDIGBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet te verdedigen is. Ook *onverdedigelijk*: het eerste bij HOOFT; het laatste bij VOND. Van *on* en *verdedigbaar*, *verdedigelijk*. Zie *baar* en *lijk*.

ONVERDEELBAAR, zie *ondeelbaar*. Voorts: *onverdeeld*, niet verdeeld; *onverdeeldheid*, eendragtigheid.

ONVERDENKELIJK, bijv n. en bijw., zonder vergrooting. Niet verdenkelijk: *achtervolghende den onver-*

denc-

denckelicken olden gebruyck. LANDB. VAN VEL. Van *on* en *verdenkelijk.* Zie *lijk.*

ONVERDERFELIJK, bijv. n. en bijw., *onverderfelijker*, *onverderfelijkst.* Aan geen verderf onderworpen. Van *on* en *verderfelijk.* Van hier: *onverderfelijkheid.* Zie *lijk.*

ONVERDIENBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Hetwelk men niet verdienen kan. VONN. heeft het woord. Voorts: *onverdienste*, het tegendeel van verdienste: *bekennende haer onverdienste.* VONN. *Mijn eigen onverdienst.* HUYG. Van hier: *onverdienstelijk*, dat niet verdient. Zie *baar.*

ONVERDOEMELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet verdoemelijk. Van *on* en *verdoemelijk.* Zie *lijk.*

ONVERDOOFBAAR, bijv. n. en bijw., *onverdoofbaarder*, *onverdoofbaarst.* Dat niet verdoofd kan worden: *die eene onverdoofbre zugt blies in hunnen wille.* M. L. Van *on* en *verdoofbaar.* Zie *baar.*

ONVERDORBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verdorren kan: *kroonen, van onverderfbaar loof gevlochten.* SELS. Zie *baar.*

ONVERDOUWELIJK (*onverduwelijk*), bijv. n. en bijw., *onverdouwelijker*, *onverdouwelijkst.* Hetwelk men niet verdouwen kan: *onverdouwelijke spijs.* Oneig.: *o Mars God sterk en onverdouwlijck.* VAN MAND. *De Monnikken vonden onverduwelijk te scheiden van 't geen zij beesten hadden.* HOOFT. Zie *lijk.*

ONVERDRAG, z. n., o., *des onverdrags*, of *van het onverdrag*; zonder meerv. Ongeduld: *zij leiden alle uit onverdragh op mijn bederf toe.* VOND. *Hij kon zich niet van toorn uit onverdragh onthouden.* VOND. Van *on* en *verdrag.* Het woord begint al te verouderen.

ONVERDRAGELIJK, bijv. n. en bijw., *onverdragelijker*, *onverdragelijkst.* Dat niet te verdragen is: *als zij een onverdraaghlijker juk te wachten hadden.* HOOFT. *Toen hij den onverdragelijken smaad geduldig uitstondt.* VOLLENH. Van hier: *onverdraaglijkheid.* Voorts: *onverdraagzaam*, die niet verdragen kan, waarvan *onverdraagzaamheid.* Bij VOND. vindt men het. Zie *lijk.*

ONVERDRIET, veroud. z., n., o., *des onverdriets*, of *van het onverdriet*; zonder meerv. Welgezindheid, ge-

noegen. Van hier: *onverdrietelijk*, dat niet verdriet; *onverdrietelijkheid*, *onverdrietig*, vrolijk, lustig, en het oude *onverdrietzaam*.

ONVERDRINGBAAR, b. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *verdringbaar*. Dat niet verdrongen kan worden. Zie *baar*.

ONVERDRINKBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verdrinken kan. Ook *onverdrinkelijk*. Van *on* en *verdrinkbaar*. Zie *baar*.

ONVERDULD, z. n., o., *des onverduld*s, of *van het onverduld*; zonder meerv. Het tegendeel van geduld, onverdrag: *uit enckel onverduld*. CATS. Bij K. v. MAND. komt het bijv. voor: *Juno, de onverdulde*. Uit *on* en *verduld*, dat niet in gebruik is. Van hier: *onverduldig*, *onverduldigheid*, *onverduldiglijk*.

ONVERDUWELIJK, zie *onverdouwelijk*.

ONVERDWIJNLIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verdwijnen kan. Van *on* en *verdwijnlijk*. Zie *lijk*.

ONVERFLAAUWD, b. n. en bijw., zonder vergrooting. Van *on* en *verflaauwd*, het deelw. van *verflaauwen*. Dat niet verflaauwd is.

ONVERGANGBAAR (ook *onvergankelijk*), zonder vergrooting. Dat niet vergaan kan: *een ſchat, heel onvergangbaar*. VOLLENH. Van hier: *onvergangbaarheid*, *onvergankelijkheid*. Zie *baar*.

ONVERGANKELIJK, zie *onvergangbaar*.

ONVERGEEFLIJK, bijv. n. en bijw., *onvergeeflijker*, *onvergeeflijkst*. Het welk men niet vergeven kan. Van hier: *onvergeeflijkheid*. Van *on* en *vergeeflijk*. Zie *lijk*.

ONVERGETELIJK, bijv. n. en bijw., *onvergetelijker*, *onvergetelijkst*. Dat niet vergeten kan worden.

ONVERGELDELIJK (ook *onvergeldbaar*), bijv. n. en bijw. *onvergeldelijker*, *onvergeldelijkst*. Dat niet vergolden kan worden: *om onvergeldelijk ranſoen*. HOOFT. Van *on* en *vergeldelijk*. Zie *lijk*.

ONVERGELIJKELIJK (bij RODENB. ook *onvergelijkbaar*), bijv. n. en bijw., *meer onvergelijkelijk*, *meest*, *zeer onvergelijkelijk*. Dat niet te vergelijken is. Van hier: *onvergelijkelijkheid*. Van *on* en *vergelijkelijk*. Zie *lijk*.

ONVERGENOEGD, bijv. n. en bijw., *onvergenoegder*, *onvergenoegdst*. Niet vergenoegd. Van *on* en *vergenoegd*. Van hier: *onvergenoegdheid*, *onvergenoegelijk*, *onvergenoegzaam*, *onvergenoegzaamheid*.

ONO-

ONVERGOEDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet vergoed kan worden. Ook *onvergoedbaar*: *onvergoebare schade*. VOND. Zie *lijk*.

ONVERHEFBAAR, bijv. n. en bijw. zonder vergrooting. *Een onverhefbaar leen*, dat niet vernieuwd kan worden. HOOGVLIET. Zie *baar*.

ONVERHELPELIJK, bijv. n. en bijw., *onverhelpelijker*, *onverhelpelijkst*. Dat niet verholpen kan worden. Van *on* en *verhelpelijk*. Zie *lijk*.

ONVERHOED, *onverhoedsch*, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Onverwacht, onvoorzien: *een onverhoed voorval*. Thands schrijft men *onverhoedsch*: *een onverhoedsche slag*. Van hier: *onverhoeds*: *iemand onverhoeds aanvallen*. Ook: *onverhoedelijk*, bij HOOFT.

ONVERHUURLIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verhuurd kan worden. Van *on* en *verhuurlijk*. Zie *lijk*.

ONVERKEERLIJK, bijv. n. en bijw., *onverkeerlijker*, *onverkeerlijkst*. Niet te verkeeren: *de waare weelden van 't onverkeerlijk hof*. HOOFT. Van *on* en *verkeerlijk*. Zie *lijk*.

ONVERKIESLIJK, bijv. n. en bijw., *onverkieslijker*, *onverkieslijkst*. Dat men niet verkiezen kan. Van *on* en *verkieslijk*. Zie *lijk*.

ONVERKLAARBAAR, bijv. n. en bijw., *meer onverklaarbaar*, *meest*, *zeer onverklaarbaar*. Dat niet verklaard kan worden. Van *on* en *verklaarbaar*. Zie *baar*.

ONVERKNOCHT, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet verknocht. Van *on* en *verknocht*. Van hier: *onverknochtheid*, bij L. MEIJER.

ONVERKOOPBAAR, (*onverkoopelijk*), bijv. n. en bijw., *onverkoopbaarder*, *onverkoopbaarst*. Dat niet verkocht kan worden. Van *on* en *verkoopbaar*. Zie *baar*.

ONVERKRIJGBAAR, bijv. n. en bijw., *onverkrijgbarer*, *onverkrijgbaarst*. Dat niet te verkrijgen is. Van *on* en *verkrijgbaar*. Zie *baar*.

ONVERLAAT, z. n., m., *des onverlaats*, of *van den onverlaat*; meerv. *onverlaten*. Een moedwillige, een baldadige vent, een stoute fielt: *werpt het brein den wreeden onverlaet in 't godloos aengezicht*. MOONEN. *Ter liefde van dien jongen onverlaet*. DE DECK. *Strak roept een onverlaat*. OUD. *Van het lemmer van een' onverlaet, nog rookende van 't hart zijns broeders*. HERVEY.

Mo-

Misschien van *on* en *verlaten*, dat is niet slappelijk te werk gaan, maar met stoute driestheid voortvaren; of men moest het met *ongelaat* vergelijken. TULPMAN zegt: *onverlaat* is verbasterd van het Hoogd. *unflat*, d. i. drek.

ONVERLIEFD, bijv. n. en bijw., *onverliefder*, *onverliefdst*. Niet verliefd. Van hier: *onverliefdheid*. Van *on* en *verliefd*.

ONVERLIESBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet verloren kan worden: *een onverliesbaar spel*. Van *on* en *verliesbaar*. Zie *baar*.

ONVERMAAK, z. n. o.; *des onvermaaks*; of *van het onvermaak*, zonder meerv. Ongenoegte. Van *on* en *vermaak*. Hiervan: *onvermakelijk*, *onvermakelijkheid*.

ONVERMAARD, bijv. n. en bijw., *onvermaarder*, *onvermaardst*. Niet vermaard. Van *on* en *vermaard*. Van hier: *onvermaardheid*.

ONVERMEESTERLIJK, bijv. n. en bijw., *onvermeesterlijker*, *onvermeesterlijkst*. Dat niet te vermeesteren is, niet overwonnen kan worden: *en hield daerom geen' wallen voor onvermeesterlijck*. DE DECK. Van *on* en *vermeesterlijk*. Zie *lijk*.

ONVERMERKBAAR, bijv. n. en bijw., *onvermerkbaarder*, *onvermerkbaarst*. Niet vermerkbaar: *waar door 't onderscheid onvermerkbaar ward*. TEN KATE. Van *on* en *vermerkbaar*.

ONVERMETEL, bijv. n. en bijw., *onvermeteler*, *onvermetelst*. Niet vermetel. Van *on* en *vermetel*. Van hier: *onvermetelheid*. Voor *onvermetel* zegt men anders *onvermeten*.

ONVERMIJDELIJK (bij VOND. *onvermijdbaar*), bijv. n. en bijw., *onvermijdelijker*, *onvermijdelijkst*. Dat niet vermeden kan worden: *welke weldaads d' ellenden anders onvermijdelijk weeren zoude*. HOOFT. Hiervan: *onvermijdelijkheid*. Zie *lijk*.

ONVERMOEDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Waarop geen vermoeden valt. Van *on* en *vermoedelijk*. Zie *lijk*.

ONVERMOEID, bijv. en bijw., zonder vergrooting. Van *on* en *vermoeid*. Niet vermoeid.

ONVERMOEIJELIJK (ook *onvermoeijbaar*), bijv. n. en bijw., *onvermoeijelijker*, *onvermoeijelijkst*. Die niet moede kan worden. Van *on* en *vermoeijelijk*. Zie *lijk*.

ONVERMOGEN, z. n. o., *des onvermogens*, of *van het*

het onvermogen; zonder meerv. Gebrek aan vermogen; dat is krachten van allerlei aard:

'k Verzwijg ook dus, uit onvermogen,
De gaven uwer ſchoone ziel. POOT.

Bij J. CATS komt het bijvoeg. voor: *onvermeugende ſielen*. Van *on* en *vermogen*. Van het werkw. *vermogen* is het deelw. *vermogend*; en hiervan heeft men, *onvermogend*, *onvermogendheid*, dat bij POOT voorkomt, gemaakt, ſchoon *niet vermogend* beter is.

ONVERMOGEND, zie *onvermogen*.

ONVERMURWELIJK (bij HOOGVL. *onvermurſbaar*), bijv. n. en bijw., *onvermurwelijker*, *onvermurwelijkst*. Die niet te vermurwen is. Van *on* en *vermurwelijk*. Zie *lijk*.

ONVERNIELBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet vernield kan worden. Van *on* en *vernielbaar*. Zie *baar*.

ONVERNUFT, z. n., o.; *des onvernufts*, of *van het onvernuft*; zonder meerv. Mangel aan vernuft; doch meest gebrek aan pligtmatig gebruik van zijn vernuft: *daardoor toont gij uw onvernuft*. Voor eenen perſoon is het maul.: *hij kan geen onvernuft beſtaan*. MUNTINGHE. Van *on* en *vernuft*. Van hier: *onvernuftig*, *onvernuftigheid*, *onvernuftiglijk*.

ONVERRIGT, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet uitgevoerd: *de vijand keerde, onverrigter zake, te rug*. Van *on* en *verrigt*.

ONVERRUKBAAR, bijv. n. en bijw.; *onverrukbaarder*, *onverrukbaarst*. Dat niet omvergerukt kan worden: *een onverrukbaare ſcheidsmuur*. SALS. Van *on* en *verrukbaar*. Zie *baar*.

ONVERS, zie *onvaars*.

ONVERSAAGD, bijv. n. en bijw., *onverſaagder*, *onverſaagdst*. Niet verſaagd. Van *on* en *verſaagd*. Van hier: *onverſaagdelijk*, *onverſaagdheid*.

ONVERSCHEIDEN, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet verſcheiden, onverdeeld, onverſchillig. Van *on* en *verſcheiden*. Van hier: *onverſcheidenlijk*, bij HOOGSTR.

ONVERSCHEURLIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verſcheurd kan worden. Van *on* en *verſcheurlijk*. Zie *lijk*.

ONVERSCHILLIG, bijv. n. en bijw., *onverſchilliger*, *on-*

onverſchilligſt. Vrij: *eene onverſchillige keus.* Die zich aan niets kreunt: *een onverſchillig mensch.* Even eens: *het is mij onverſchillig.* Van *on* en *verſchillig.* Van hier: *onverſchilligheid, onverſchilligliik.* Bij HOOGSTR. vindt men ook *onverſchillend.* *Onverſchelig* is niet na te volgen. Zie *ig.*

ONVERSCHOKBAAR, bijv. n. en bijw., *onverſchokbaarder, onverſchokbaarſt.* Dat niet te verſchokken is: *naar maate uwe voortreffelijke deugd onverſchokbaarer ſtondt.* SELS. Van *on* en *verſchokbaar.* Zie *baar.*

ONVERSCHOONBAAR, bijv. n. en bijw., *onverſchoonbaarder, onverſchoonbaarſt.* Dat niet te verſchoonen is. Van *on* en *verſchoonbaar.* Ook *onverſchoonlijk.* Zie *baar* en *lijk.*

ONVERSCHRIKBAAR, zie *onverſchrikkelijk.*

ONVERSCHRIKKELIJK, bijv. n. en bijw. *onverſchrikkelijker, onverſchrikkelijkſt.* Wien men geenen ſchrik verwekken kan. Bij HOOGVL. *onverſchrikbaar: dien onverſchrikbren helt zien we onverzaadbaar.* Zie *lijk.*

ONVERSCHROKKEN, bijv. n. en bijw., *onverſchrokkener, onverſchrokkenſt.* Van *on* en *verſchrokken.* Niet verſchrokken, niet verſchrikt, ſtout, onbevreesd: *een onverſchrokken held. Met onverſchrokken moed.* Van hier: *onverſchrokkenheid.*

Het is eigenlijk het verled. deelwoord van *verſchrikken,* oul. *verſchrekken, verſchrak, verſchrokken.* De Overzetting van den bijbel heeft nog den onvolmaaktverleden tijd *verſchrok: doe verſchrack Iſaac.*

ONVERSCHULDIGD, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet verſchuldigd. Bij de Ouden vindt men *onverſchuld,* voor onſchuldig: *dien hij onverſchuldt geſlaghen heeft, quem innocentem percusſit.* LANDR. VAN VEL.

ONVERSIERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet opgepronkt; wel te onderſcheiden van *onverzierd,* waarachtig. Keurig onderſcheidt POOT deze woorden:

Men vint in onverſierde zaelen
Niet zelden onverzierde rust.

ONVERSLENSBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verſlenst, verſlenſen kan. *tot uwe onverſlensbare eer.* N. VERSTEEG. Van *on* en *verſlensbaar.* Zie *baar.*

ONVERSLIJTELIJK (ook *onverſlijtbaar*), bijv. n. en bijw., *onverſlijtelijker*, *onverſlijtelijkst*. Dat niet ligt verſlijt, dat niet verſleten kan worden. Zie *lijk* en *baar*.

ONVERSTAANBAAR, bijv. n. en bijw., *onverſtaanbaarder*, *onverſtaanbaarst*. Niet verſtaanbaar. Ook *onverſtaanlijk*. Zie *baar* en *lijk*.

ONVERSTAND, z. n., o., *des onverſtands*, of van het *onverſtand*; zonder meerv. Het tegendeel van verſtand; meest het verzuim van het vermogen der ziel wel te gebruiken: *'t geweten door onverſtant verrukt*. VOND. *Met onverſtand ijveren*. *Onverſtand*, mannel. genomen, is iemand, die met onverſtand handelt. Zoover *verſtaan* ook gebruikt wordt van het met elkander eens zijn, vindt men *onverſtand* ook in den zin van oneenigheid genomen: *om alle onverſtant ter neder te leggen, ende vrede onder de broeders te ſoecken*. D. P. ENCHIRID. Van *on* en *verſtand*. Van hier het veroud. bijv. n. *onverſtandel*: *ach! dat op deze ruy geen woestaard onverſtandel dit lichaam en mishandel!* HOOFT. Zoo ook *onverſtandelheid*: *dat wite mijnre plomper onverſtandelheit*. VOORREDE VOOR DEN BYB. 1477. Thands gebruiken wij *onverſtandig*, *onverſtandigheid*, *onverſtandiglijk*.

ONVERSTERFELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet verſterft: *tot onverſterflijke gedachtenis*. HOOFT. *In onverſterflijke eer*. L. BRKE. Van *on* en *verſterfelijk*. Zie *lijk*.

ONVERSTOORLIJK (ook *onverſtoorbaar*), bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verſtoord kan worden. Van *on* en *verſtoorlijk*. Zie *lijk*.

ONVERTEERLIJK, (ook *onverteerbaar*) bijv. n. en bijw., *onverteerlijker*, *onverteerlijkst*. Dat niet te verteren is; ook onvergankelijk, dat niet verteren kan: *onverteerlijke ſpijs*. *Diamanten, onverteerlijk*. LODENST. Van *on* en *verteerlijk*. Zie *lijk*.

ONVERTELBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verteld kan worden. Van *on* en *vertelbaar*. Zie *baar*.

ONVERTILBAAR, bijv. n. en bijw., *onvertilbaarder*, *onvertilbaarst*. Dat niet vertild kan worden. Van *on* en *vertilbaar*. Zie *baar*.

ONVERTOGEN, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Zonder vertraging, zonder uitſtel: *om bij de gewe-*

onvertooghen beſcheidt te helpen verderen. HOOFT. *Dat zij haarder Hoogheit voor zoo envertooghen een afveirdighen grooten dank wisten.* HOOFT. *Met eisch van envertooghen antwoordt.* HOOFT. *Dat hij nu een onvertogen beſcheit heeft te verwachten.* POOT. *Onvertogen regt* is hetzelfde als *kort regt.* Dit *onvertogen*, komt van *on* en het deelw. *vertogen*, van *vertijgen*, *vertuigen*, dat is *vertrekken.* Dit vertrekken beteekent ook uitſtellen. Zoo zegt VONDEL: *terwijl de tijt die feest vertreckt.* Zie *vertrekken.* In het OMMEL. LANDR. komt *vertoog* in regten, dat is uitſtel, voor. In dien zin zegt men, dat het binnenwater door ſluizen *vertoog.* *lijk* of *onvertooglijk* wordt gelost: het eerſte, als het niet op eenmaal wordt uitgelaten; het andere zonder ophouden, zonder ſtuiten. *Onvertogen* gebruikt men ook voor ſtout, onbedachtzaam, onbetamelijk: *hij ſprak geen onvertogen woord*; dat is een woord, dat binnen den mond niet wordt geſtuit, maar hetwelk men zich maar laat ontvallen; een ſtout woord.

ONVERTROOSTELIJK, bijv. n. en bijw., *onvertroostelijker*, *onvertroostelijkst.* Die niet te troosten is. Van *on* en *vertroostelijk.* Zie *lijk.*

ONVERVAARD, bijv. n. en bijw., *onvervaarder*, *onvervaardst.* Niet vervaard: *gij dreigt den onvervaarden.* Van *on* en *vervaard.* Van hier: *onvervaardelijk*, *onvervaardheid.*

ONVERVLOEDIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet vervloeden, dat is vervloeijen kan. Dit oude woord vindt men bij K. VAN MANDER. Van *on* en het veroud. *vervloedig*, voor vervloeijend.

ONVERVULBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet vervuld kan worden: *eene onvervulbare voorzegging.* Van *on* en *vervulbaar.* Zie *baar.* Bij HOOFT vindt men *onvervullijk*: *d'onvervullelijke lusten.* Dan lijdt het vergrooting. Oudt. had men ook *onvervullig.*

ONVERWACHT, bijv. n. en bijw., (het bijw. is ook *onverwachts*), *onverwachter*, *onverwachtst.* Onvoorzien, ſchielijk. Van *on* en *verwacht.*

ONVERWACHTS, zie *onverwacht.*

ONVERWEERBAAR, bijv. n. en bijw., *onverweer-*

baarder, *onverweerbaarst*. Hetwelk men niet verdedigen kan. Van *on* en *verweerbaar*.

ONVERWELKELIJK, bijv. n. en bijw., *onverwelkelijker*, *onverwelkelijkst*. Dat niet verwelkt, niet kan verwelken: *de onverwelckelicke kroone der heerlickheijt*. Brbel.v. Van *on* en *verwelkelijk*. Zie *lijk*. Voor *onverwelkelijk* wordt dikwerf *onverwelkbaar* gebezigd, hetwelk Huydecop. afkeurt.

ONVERWERFBAAR, bijv. n. en bijw., *onverwerfbaarder*, *onverwerfbaarst*. Dat niet verworven kan worden. Van *on* en *verwerfbaar*. Ook *onverwerfelijk*: *de kroon, die door menschelijke middelen onverwerffelijk was*. Hoopt. Zie *baar* en *lijk*.

ONVERWERPELIJK, bijv. n. en bijw., *onverwerpelijker*, *onverwerpelijkst*. Dat niet verworpen kan worden. Oudt. ook *onverwerpelijk*. Van *on* en *verwerpelijk*. Zie *lijk*.

ONVERWIJTELIJK, bijv. n. en bijw., *onverwijtelijker*, *onverwijtelijkst*. Waarover men geen verwijt kan doen. Van *on* en *verwijtelijk*. Zie *lijk*.

ONVERWINNELIJK, bijv. n. en bijw., *onverwinnelijker*, *onverwinnelijkst*. Onvermeesterlijk. Van *on* en *verwinnelijk*. Zie *lijk*.

ONVERWISSELBAAR, bijv. n. en bijw., *onverwisselbaarder*, *onverwisselbaarst*. Hetwelk men niet verwisselen kan. Van *on* en *verwisselbaar*. Zie *baar*.

ONVERWORPELIJK, zie *onverwerpelijk*.

ONVERWRIKBAAR, bijv. n. en bijw., *onverwrikbaarder*, *onverwrikbaarst*. Hetwelk men niet verwrikken kan: *op onverwrikbre ſtutten* Vond. Bij Hoopt: *onverwrikkelijk* en *onverwrikkelijkheid*. Zie *baar*.

ONVERZADELIJK (bij Hooovl. *onverzaadbaar*), bijv. n. en bijw., *onverzadelijker*, *onverzadelijkst*. Die, of dat niet te verzadigen is. Van *on* en *verzadelijk*. Zie *lijk*. Voorts: *onverzaadzaam*. Vond. — *Onverzadig*: *uit weetlust onverzaedigh* Vond.

ONVERZEERLIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Die niet verzeerd kan worden. K. v. Mand. gebruikt het. Van *on* en *verzeerlijk*. Zie *lijk*.

ONVERZELLIJK, bijv. n. en bijw., *onverzellijker*, *onverzellijkst*. Met wien men niet omgaan kan. Het lat. *insociabilis* zet Hoopt door *onverzellijk* over. Van *on* en *verzellijk*. Zie *lijk*.

ON-

ONVERZETTELIJK, bijv. n. en bijw., *onverzettelijker*, *onverzettelijkst*. Die niet te verzetten is: *bij 't graauw, 't welk onverzettelijk niet weeten wilde*. HOOFT. Vast, onveranderlijk: *een onverzettelijk voornemen*. Ook *onverzetbaar*: *Medea zij onverzetbaer*. VOND. *Dol van onverſetbren ſpijt*. VOND.; die ook *onverzetbaarheid* heeft. Zie *lijk* en *baar*.

ONVERZIEN, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet verzien, niet verzorgd. Van *on* en *verzien*. Bij vele Schrijvers vindt men het vooronverwacht. Zie *onvoorzien*.

ONVERZIERD, vergel. *onverſierd*.

ONVERZIGTIG, in de dagelijkſche taal. Zie *onvoorzigtig*.

ONVERZINNELIJK, bijv. n. en bijw., *onverzinnelijker*, *onverzinnelijkst*. Dat niet verzonnen kan worden. Van *on* en *verzinnelijk*. Bij VAN MAND. vindt men het. Zie *lijk*.

ONVERZOCHT, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet verzocht, onbeproefd, ongenood. Van *on* en *verzocht*. Van hier: *onverzochtheid*. HOOFT.

ONVERZOENBAAR, zie *onverzoenlijk*.

ONVERZOENLIJK, (ook *onverzoenbaar*), bijv. n. en bijw., *onverzoenlijker*, *onverzoenlijkst*. Niet te verzoenen: *eene onverzoenlijke vijandſchap*. *Haer' onverzoenbren wrevel ſtilden noch edel bloet, noch grijze ſchilden*. POOT. Oudt. *onzoenlijk*. Van *on* en *verzoenlijk* — *verzoenbaar*. Zie *lijk* en *baar*.

ONVERZUIMELIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verzuimd moet worden. Van *on* en *verzuimelijk*. Zie *lijk*.

ONVERZWELGBAAR, bijv. n. en bijw., *onverzwelgbaarder*, *onverzwelgbaarst*. Dat niet verzwolgen kan worden: *berſten van het onverzwelgbaar nat*. HOOGVL. Van *on* en *verzwelgbaar*. Zie *baar*.

ONVINDELIJK, zie *onuitvindelijk*.

ONVLAAT, z. n., m., *des onvlaats*, of *van den onvlaat*; meerv. *onvlaten*. Een geheel verouderd woord; het hoogd.: *unflath*. KIL. en MEYER verklaren het door vuilheid, morſigheid, ſlordigheid, ſchandelijkheid; oneig. is het een boef, guit. Zoo ook *onvlatig*. *On* ſchijnt eene verſterking aan te duiden, en *vlaat* moet drek, vuilnis beduid hebben. ADELUNG beroept zich op het wend. *blote*, *plote*, drek. In de dagelijkſche taal,

hebben wij nog *fleis*, laf, ook dat zijne ſchoone kleur niet meer heeft. Zie *onverlaat*.

ONVLIEDBAAR, bijv. n. en bijw., *onvliedbaarder*, *onvliedbaarst*. Hetwelk men niet vlieden kan: *een onvliedbaar bederf af te wachten*. HOOFT. Van *on* en *vliedbaar*. Zie *baar*.

ONVLIJT, z. n., vr., *der*, of *van de onvlijt*; zonder meerv. Luiheid, ſlapheid. Van *on* en *vlijt*. Van hier: *onvlijtig*. DORESL.

ONVLOT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat aan den grond vast vaart: *drie ſmakken onvlot geraakt*. HOOFT. Van *on* en *vlot*.

ONVLUG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat nog niet vliegen kan. In dien zin is het veroud. Wijders, niet vlug. Van *on* en *vlug*.

ONVOEGELIJK, hetzelfde als *ongevoegelijk*.

ONVOEGZAAM, zie *ongevoegelijk*.

ONVOELBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet gevoeld kan worden: *'t onvoelbre voelt men uit geen lidt*. VOND. Van *on* en *voelbaar*. Zie *baar*.

ONVOERE, veroud. z. n., vr., *der*, of *van de onvoere*; zonder meerv. Wanrede, onbetamelijk gebaar. Van *on* en het oude *voere*, *actus*, *actio*, *gestus*, *mos*.

ONVOGEL, veroud. z. n., m., *des onvogels*, of *van den onvogel*; meerv. *onvogels*, *onvogelen*. Roerdomp, putoor. *On* heeft hier de beteekenis als in *onhout* enz. Het kan zijn, dat deze vogel van zijne wangeſtalte, of liever wangeluid, zijnen naam heeft.

ONVOL, bijv. n. en bijw., *onvoller*, *onvolst*. Niet vol: *bij den zeer onvollen Raadt*. HOOFT. Van hier: *onvolheid*. HOOFT. Van *on* en *vol*. Voorts, gelijk *vol*, in zamenvoeging met werkwoorden en verledene deelwoorden, gebruikt wordt, zoo komt *onvol*, in vereeniging van deelwoorden en van eenige bijv. naamw. in *baar*, *ig*, en *lijk*, bij geachte Schrijvers voor, als: *onvolbouwd*, waarvan het opbouwen nog niet geëindigd is. Op dien voet ſtaan de volgende woorden, die bij onze oorſpronkelijke Schrijvers gevonden worden; die echter, oordeelkundig, met meer dergelijke kunnen vermeerderd worden, als: *onvolbragt*, *onvoldaan*, *onvoldaanheid*, *onvoldragen*, *onvoldrukt*, *onvoleind*, *onvoldigd*, *onvolkomen*, *onvolkomenheid*, *onvolkomenlijk*, *onvolleerd*, *onvolmaakt*, *onvolmaaktelijk*, *onvolmaaktheid*.

onvolprezen, *onvolſtrekt*, *onvoltegen*. *onvoltooid*, *onvoltrokken*, *onvolwaerd*, *onvolwasſen* enz. Zoo ook: *onvoldoenlijk*, wien men niet voldoen kan, *onvolledig*, *onvolledigheid*, *onvolſtaanbaer*, *onvolſtandig*, *onvolſtandigheid*, *onvoltooijelijk*, *onvolwrocht* enz.

NVOLTOOID, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Van *on* en *voltooid*. Niet voltooid. Zie *onvol*.

NVOORDACHT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Waarop men voorheen niet bedacht is geweest; iets anders dan *onverdacht*, die niet op zijn hoede is: en meer anderen. *Voordachte en onvoordachte onkosten*. HOOFT. Van *on* en *voordacht*. Zoo ook: *onvoordachtig*, bij K. v. MANDER.

NVOORDEELIG, bijv. n. en bijw., *onvoordeeliger*, *onvoordeeligst*. Nadeelig. Van *on* en *voordeelig*. Van hier: *onvoordeeligheid*, *onvoordeeliglijk*. Zie *ig*.

NVOORKOMELIJK, bijv. n. en bijw., *onvoorkomelijker*, *onvoorkomelijkst*. Dat niet voor te komen is. Van *on* en *voorkomelijk*. Zie *lijk*.

NVOORSPOEDIG, bijv. n. en bijw., *onvoorſpoediger*, *onvoorſpoedigst*. Niet voorſpoedig. Van *on* en *voorſpoedig*. Zie *ig*.

NVOORZIEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet voorzien, onverwacht: *bij onvoorziene toevallen*. Het bijw. is ook *onvoorziens*: *iemand onvoorziens aanvallen*. Hiervoor zegt HOOFT *onverzien*: *van waar hij een onverzien gevaar ontgaan is*. *Het volk kreegh deeze troepen onverziens op den hals*. Zoo ook: *onverzienig*, bij v. MANDER. *Onverzien*, echter, is niet iets niet verzien, niet verzorgd.

NVOORZIENS, zie *onvoorzien*.

NVOORZIGTIG, bijv. n. en bijw., *onvoorzigtiger*, *onvoorzigtigst*. Niet voorzigtig, onbedacht. Van *on* en *voorzigtig*. Van hier: *onvoorzigtigheid*, *onvoorzigtiglijk*. Meest ſpreekt men het *onverzigtig* uit: KIL. heeft *onverzigtig* en *onvoorzigtig*. Bij J. van HERMSK. komt en zelfſt. naamw. *onverſicht*, voor *onvoorzigtige daad*, oor. Zie *ig*.

NVORSTELIJK, bijv. n. en bijw., *onvorſtelijker*, *onorſtelijkst*. Dat eenen vorst geenszins betaamt: *op deez Prins wist nooit de nijt te vinden iets, dat onvorstlijk was*. G. BRANDT. *Maar niet onvorſtelijkers*. HOOFT. Zonder trappen van vergrooting, beteekent het, die tot den

vorſtelijken ſtand niet verheven is: *tot hoe groot een' hoogheit van ſtaate de verdienſte der deughde verheven had tot een onvorſtelijken perſoon.* HOOFT. Van *on* en *vorſtelijk*. Zie *lijk*.

ONVREDE, z. n., m., *van den onvrede*; zonder meerv. Het tegendeel van vrede, oneenigheid, twist, vijandſchap: *ziet, waer onvrede is.* RODENB. *Van de onvrede, die in Jheruſalem rees.* J. V. MAERL. RYMB. *Dat daer hem niemen doe onvrede.* STOKE. Oorlog: *in 't Lant van Triere werd oeç onvrede.* L. V. VELTH. VOOTS *te onvrede*, voor ontevreden: *te onvreden op dat woord.* N. VERST. *Tiſiphernes was droevigh en t' onvreede.* HOOFT. *Te onvrede* is derhalve taalmatig; ſchoon *ontevreden*, waarvan reeds *ontevredenheid*, thands meer in gebruik is. Van *on* en *vrede*. Van hier: *onvredelijk*, *onvredig*, *onvreedzaam*, *onvreedzaamheid*.

ONVREEDZAAM, zie *onvrede*.

ONVREESBAAR, bijv. n. en bijw., *onvreesbaarder*, *onvreesbaarst*. Dat niet te vreezen is. Bij RODENB. vindt men het. Van *on* en *vreesbaar*. Zie *baar*.

ONVRIEND, z. n., m., *des onvriends*, of *van den onvriend*; meerv. *onvrienden*. Een vriend, die een vijand geworden is: *zij zijn onvrienden geworden. Van vrient en onvrient zelfs beweent.* J. DE HAES. *Iemand ten onvriend hebben. Onbehendelijker maakte zich Granvelle den Graaf van Egmondt t' onvrundt.* HOOFT. Het wordt ook als een bijv. n. gebezigd, in het enkelv. getal: *met iemand onvriend zijn.* Van *on* en *vriend*. Van hier: *onvriendelijk*, *onvriendelijkheid*, *onvriendſchap*.

ONVRIENDELIJK, zie *onvriend*.

ONVRIJ, bijv. n. en bijw., *onvrijer*, *onvrijſt*. Niet vrij, gedwongen. Ook niet vrij van belasting: *mijn goed is nog onvrij*. In dezen zin duldt het geene trappen van vergrooting. Onveilig: *een onvrije weg*. Waar men ligt overloopen wordt: *eene onvrije kamer*. Waar men beſpied kan worden: *wij ſtaan hier op eenen onvrijen hoek*. Verboden; zonder vergrooting: *met onvrije goederen inkomen*. Beroofd: *maeckt mij onvrij van mijne ſinnen vijve*. CONST. D. MINN. Van *on* en *vrij*. Van hier: *onvrijheid*, *onvrijigheid*. CAMPHUYZEN. Bij KIL. heeft men een werkw. *onvrijen*, onveilig maken.

ONVRO, bijv. n. en bijw., van *on* en *vro*, d. i. blijde.

wer-

waarvan *wolijk*. *Onvro* is derhalve treurig. Het is reeds verouderd.

ONVROED, bijv. n. en bijw., *onvroeder*, *onvroedst*. Niet vroed, onwijs, dwaas, verſtandeloos, zonder beleid: *onvroet omgeldt te bewaaren*. HOOFT. *Schickt en volbrengt onvroet uwen dwalenden zin*. K. v. MAND. *Hoe dattet dit onvroede volck maeckeden*. GOUTS. KRON. Onvoorzigtig, te voren niet zorgende:

Hing over 't menschlijk zaadt onvroedt
Uw hart niet bet, dan 't eigen doet. HOOFT.

Van *on* en *vroed*, waarvan *bevroeden*. Van hier: *onvroedelijk*, *onvroedheid*. Alles begint te verouden.

ONVROOM, bijv. n., *onvromer*, *onvroomst*. Eigenlijk iemand of iets, die of dat geen nut, baat, voordeel aanbrengt, maar ſchade en nadeel. In dien zin noemt men, in Gelderland, *onvroom zaad*, als de korrels loos en zonder meel zijn; zaad dus, waarin geen nut is. In eenen bepaalden zin gebruiken wij het voor iemand, die den godsdienst, welken hij belijdt, niet beleeft, die niet alleen geen nut, door zijne braafheid, aan zijne medemenſchen doet, maar ook nadeel aanbrengt: evenwel drukken wij er ſlechts door uit een gemis van godsvrucht: *een onvroom mensch*. Somtijds ſluit het het onregt en nadeel mede in, hetwelk hij begaat: *redt mij van 't wercken der onvromen*. BRUNO PSALM. Zoo als *vroom* dapper beduidt, zoo is *onvroom* laf hartig: *eene onvrome daad*. Bij de ouden komt dikwijls een zelfſt. n. *onvrome* voor, in de beteekenis van ſchade, nadeel: *tot uwer onvrome*. *Tot irren onvromen*. KL. KOLYN. *Te haren onvroomen*. M. ST. Zie *vrome* en *vromen*. Van *on* en *vroom*. Van hier: *onvromelijk*, *onvromigheid*.

ONVRUCHT, z. n., vr., *der*, of *van de onvrucht*; het meerv. is niet in gebruik. Onvoldragene vrucht, misdragt. Van hier: *onvruchtbaar*, niet vruchtbaar: *een d' onvruchtbre ſtrant*. VOND. *Eene onvruchtbare vrouw*. *Een onvruchtbaar veld*, *land* enz. *Onvruchtbare jaren*. *Onvruchtbaar in deugden*. — *Onvruchtbaarheid*, *onvruchtbaarlijk*, *onvruchtbaarmakend*.

ONVRUCHTBAAR, zie *onvrucht*.

ONVUIL, bijv. n. en bijw., *onvuiler*, *onvuilst*. Niet vuil: *oh*, *die de voeten wieſcht van dijn onvuijlder knechten*. HUYGENS.

ONVULBAAR, bijv. n. en bijw., *onvulbaarder*, *onvulbaarst*.

baarst. Dat niet te vullen is. Bij H. Dull. Van *on* en *vulbaar*. Zie *baar*.

ONWAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet waar. Van *on* en *waar*. Van hier: *onwaarheid*. Zoo ook het meer verſterkende *onwaarachtig*, en *waarachtiglijk*.

ONWAARACHTIG, zie *onwaar*.

ONWAARD, (*onweerd*) bijv. n. en bijw., *onwaarder*, *onwaardst*. Niet waard: *die onwaardt zo eedlen naem*. Vollenh. Op kleinen prijs geſteld, mingeacht: *dat hij de vrucht van zijn eerſte echtgenootſchap niet te onwaarder had*. Hooft. Van *on* en *waard*. Van hier het zelfſt. naamw. *onwaarde*, minachting:

Daer groef m' en bi ſinen maghen —
Mer dat was mit groter onwaerde. M. St.

K. v. Mander ſchijnt het in eenen dadelijken zin te gebruiken, voor verontwaardiging, bij Kil. *onweerdſchap*, *indignatio*:

Waerom mijn moeder merckende dit bedrijf
Van haren man, zij uit grooter onweerde
Met handen t' zamen dagelijcx begeerde enz.

Het tegendeel van prijs: *de onweerde der tuchtgeederen*. Landr. van Veluw. Laakbare toeſtand: *ik laet dat in zijne waarde en onwaarde*. Grüwel: *een loſe waghe* (bedriegelijke weegſchaal) *is onwaerde voor Gode*. Byb. 1477. Van hier: *onwaardig*, *onwaardigheid*, *onwaardiglijk*. Voorts: *onwaardeerlijk*, dat niet gewaardeerd kan worden, *onwaardeerlijkheid*; ook: *onwaardeerbaar*. Van *on* en *waardeerlijk*, enz.

ONWAARDE, zie *onwaard*.

ONWAARDEERBAAR, *onwaardeerlijk*, zie *onwaard*.

ONWAARDIG, zie *onwaard*. Van dit *onwaardig* is het werkw. *onwaardigen* gevormd, voor onwaardig achten: *en gij uw antwoort niet onwaardight die u vragen*. Vond.

ONWAARSCHIJNLIJK, bijv. n. en bijw., *onwaarſchijnlijker*, *onwaarſchijnlijkst*. Niet waarſchijnlijk. Van *on* en *waarſchijnlijk*. Van hier: *onwaarſchijnlijkheid*. Zie *lijk*.

ONWANDELBAAR, bijv. n. en bijw., *onwandelbaarder*, *onwandelbaarst*. Dat niet bewandeld kan worden. Ook onveranderlijk; doch reeds eenigzins verouderd. Van *on* en *wandelbaar*. Zie *baar*.

ONWANKEL, bijv. n. en bijw., *onwankelder onwankelst*

Niet

Niet wankel, vast: *een Atlas van onwank'len ſtand.* OUDAAN. *Door uw onwankel woord.* H. DE GROOT. Van hier: *onwankelbaar*, die niet wankelen kan:

Van eedle zorg, getrouw, onwankelbaer, en eerlijk
Beſteet aen Lant en lien. POOT.

Van hier: *onwankelbaarheid.*

ONWANKELBAAR, zie *onwankel.*

ONWEDER (*onweer*), z. *n.*, o., *des onweders*, of *van het onweder*; meerv. *onweders*, (*onweeren* bij BIDLOO). Zeer ongeſtuimig weer. Men gebruikt het gewoonlijk voor ſtorm of donderweer: *wij kregen een groot onweer. Daar broeit een onweer. Er kwam een verſchrikkelijk onweer op. Van 't onweer dof en doof.* POOT. *Onmachtigh zulk een onweêr uit te harden.* J. DE HAES. *Het Traciſche onweder.* VOND. *De kat heeft onweer in het hoofd.* Oneig., groote ramp, onheil: *hij zag het onweder van ver: hij ontweek het. In onweer van elende.* POOT. *Onweêr van verraet en helsch bedrogh.* J. DE HAES. Hier van is een onperſ. werkw. gevormd: *het onweert.* Zamenſt.: *onweersbui, onweershoofd*, waterpijlaar, *onweersvogel*, die, door zijn geſchreeuw, een naderend onweer aankondigt; oneig. een voorſpeller van onheilen — *onweerswolk* enz. Van *on* en *weder*, *weer.* Hoogd. *ungewitter*, bij OTFR. en NOTK. *ungeuuitter*, *ungeuuittere.*

ONWEDERKEERLIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Waarvan men niet wederkeeren kan. Van *on* en *wederkeerlijk.* Zie *lijk.*

ONWEDERLEEFLIJK, zie *onwederopſtandelijk.*

ONWEDERLEGGELIJK, (*onwederlegbaar*), bijv. n. en bijw., *onwederleggelijker*, *onwederleggelijkst.* Het welk men niet wederleggen kan: *door onwederleggelijke bewijsſtukken aantoonen.* BÓGAERT. Van *on* en *wederleggelijk.* Zie *lijk.*

ONWEDEROPSTANDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Die niet weder opſtaan kan: *en ſlaan zijn vijand' fel onweeropſtandelijk.* LODENST. Van *on* en *wederopſtandelijk.* Zie *lijk.* CAMPH. heeft *onwederleeflijk ſterven.*

ONWEDERROEPELIJK, bijv. n. en bijw., *onwederroepelijker*, *onwederroepelijkst.* Niet te herroepen. Van *on* en *wederroepelijk.* Zie *lijk.*

ONWEDERSPREKELIJK (bij VOND. ook *onwederſprekbaar*)

baar), bijv. n. en bijw., *onwederſprekelijker*, *onwederſprekelijkſt*. Het welk men niet wederſpreken kan. Van *on* en *wederſprekelijk*. Van hier: *onwederſprekelijkheid*. Zie *lijk*.

ONWEDERSTAANBAAR, bijv. n. en bijw., *onwederſtaanbaarder*, *onwederſtaanbaarſt*. Het welk men niet wederſtaan kan: *wiens onweerſtaenbre tant* enz. POOT. Van *on* en *wederſtaanbaar*. Van hier: *onwederſtaanbaarheid*. Zie *baar*. Ook: *onwederſtaanlijk*(*onweerſtaanlijk*) *onwederſtandelijk*: *met ſchier onweerſtandelijke kracht*. HOOFT.

ONWEDERSTANDELIJK, zie *onwederſtaanbaar*.

ONWEERBAAR, bijv. n. en bijw., *onweerbaarder*, *onweerbaarſt*. Die zich niet behelpen, ook die zich niet verweren kan. Van *on* en *weerbaar*. Zie *baar*.

ONWEER, zie *onweder*.

ONWEERD, *onweerdig*, zie *onwaard*.

ONWEETBAAR, bijv. n. en bijw., *onweetbaarder*, *onweetbaarſt*. Dat niet geweten kan worden. Bij VOND. heeft men het. Van *on* en *weetbaar*. Zie *baar*.

ONWEG, z. n., m., *des onwegs*, of *von den onweg*; meerv. *onwegen*. Een ongebaande weg; ook een doolweg: *den doolſchen onweg kiezen*. VOND. *Het vermeten menſchelijk geſlacht ſlaet den onwegh in*. VOND. *Spelonck, en onwegh, bosch, en galerij, en haegh bedecken* enz. VOND. *Die van den breeden onwegh der Godtloosheden tot de ſteile heirbaen der deugt zijn overgeſlagen*. POOT. Van *on* en *weg*. Van hier het veroud. *onwegig*, *onwegzaam*, bij MEIJER *onweegzaam*.

ONWELKOM, bijv. n. en bijw., *meer onwelkom*, *meest*, *zeer onwelkom*. Die niet welkom is: *onwellekome Faem*. VOND. *Onwelkom quam ik noit*. POOT. Van *on* en *welkom*.

ONWELLUIDEND, bijv. n. en bijw., *onwelluidender*, *onwelluidendſt*. Niet welluidend. Van *on* en *welluidend*. Van hier: *onwelluidendheid*.

ONWELSPREKEND, bijv. n. en bijw., *onwelſprekender*, *onwelſprekendſt*. Niet welſprekend. Van *on* en *welſprekend*. Van hier: *onwelſprekendheid*.

ONWENSCH, z. n., m., *van den onwensch*; meerv. *onwenſchen*. Tegenzin, ſpijt: *ten onwenſche te zijn gewond van een ſterſtijcke menſche*. K. v. MAND. Van

on en *wensch*. Van hier: *onwenschbaar*: *dit is onwenschbaar*, niet te wenſchen. VOND.

ONWERK, z. n., o., *des onwerks*, of *van het onwerk*; meerv. *onwerken*. Verkeerd werk:

Maer die ondraeghbaerlick haers levens tijt verſuften
In onwerck; dat is werck haer driften onbevoeght;
Haer krachten ongelijck. HUYGENS. Van *on* en *werk*.

Van hier: *onwerkzaam*, dat geen werking doet.

ONWET, (bij KIL. ook *onwette*) z. n., vr., *der*, of *van de onwet*; meerv. *onwetten*. Onwettig ſtuk, onwettige zaak. Veroud. w. In gebruik is het bijv. n. en bijw., *onwettelijk*, waarvan: *onwettelijkheid*; *onwettig*, *onwettigheid*, *onwettiglijk*. Van *on* en *wet*.

ONWETEND (oudt. ook *onwetig onwustig*,) bijv. n. en bijw. *onwetender*, *onwetendst*. Dom, onkundig; ook onbewust; voorts zonder kennis of achterdocht. Van *on* en *wetend*. Van hier: *onwetendheid*, oul. *onwetenſchap*: *in den tijt onſer onwetenſchap*. D. P. ENCHIRID; ook bij WESTERBAAN. Het bijw. *onwetens* is ook in gebruik: *dat is onwetens gedaan*. Voorts: *onweteling*, bij J. DE BRUNE.

ONWETTELIJK, zie *onwet*.

ONWETTIG, zie *onwet*.

ONWEZENLIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat geen beſtaan heeft, niet in aanwezen is: *'t onwezentlijk tot wezentlijk te maaken*. HOOFT. Van *on* en *wezenlijk*. Zie *lijk*.

ONWIJD, bijv. n. en bijw., *onwijder*, *onwijdst*. Naauw. Van *on* en *wijd*.

ONWIJS, bijv. n. en bijw., *onwijzer*, *onwijst*, *zeer onwijs*. Van het verſtand beroofd: *een onwijs mensch*. Dwaas handelend: *wij waren eertijts onwijs*. BYBELV. In die handelwijs gegrond: *eene onwijze daad*. Van *on* en *wijs*. Van hier: *onwijsheid*, *onwijsſelijk*.

ONWIKKELIJK, bijv. n. en bijw., *onwikkelijker*, *onwikkelijkst*. Dat niet gewikt, gewogen kan worden: *onwikkelijk gewight ſteekt in zijn woordt beklems*. HOOFT. Van *on* en *wikkelijk*. Zie *lijk*.

ONWIL, z. n., m., *des onwils*, of *van den onwil*; zonder meerv. Het tegendeel van wil. Zoo komt het, in den zin van een verbod, voor, in het berijmde *Onze Vader* bij J. v. MAERL.:

Doe

Doe dat op ter eerden daertoe
Nijeman dijn onwille doe.

In eenen godgeleerden zin beteekent het gekantheid, wederſtrevigheid: *uw onwil, niet uwe onmagt, is daarvande oorzaak. Kwamen zij ſlechts hunnen onwil te boven.* Wijders, ongenegenheid, ongenoegen: *is 't mogelijk, dat welwillen onwil in u voortbrengt?* J. v. HERMSK. *Onwil en verdriet toonen.* In verdere beteekenis, droefheid over iets, dat tegen ons genoegen is:

Den onwille hadden ſi groet
Van haren beesten —
Want ſi vore haer ogen ſaghen
Den beesten eten van den huſe dac.

M. ST. Zoo elders:

Noch ne was in onghevalle
Deſe onwille al met alle
Grave Willem niet zwaer gheneegh.

Van *on* en *wil*. Van hier: *onwillig, onwilligheid, onwilliglijk.*

ONWILLENS, bijw., van *on* en het werkw. *willen*, met den uitgang *s*, gebruikelijk in de ſpreekwijs: *willens, of onwillens. Die onwillens bluet gheſtort hebben.* BYB. 1477.

ONWILLIG, zie *onwil*.

ONWINBAAR, bijv. n. en bijw., *onwinbaarder, onwinbaarst.* Niet te winnen: *eene onwinbare veſting.* Van hier: *onwinbaarheid.* Van *on* en *winbaar*. Ook: *onwinnelijk.* Zie *baar* en *lijk*.

ONWIND, z. n., m., *des onwinds*, of *van den onwind*; meerv. *onwinden*. Geen wind; tegenwind: *het zuijden ſtreckt ſchips wind en onwind voor den vloed.* VOND. Van *on* en *wind*.

ONWINNELIJK, zie *onwinbaar*.

ONWIS, bijv. n. en bijw., *onwiſſer, moest, zeer onwis.* Onzeker, niet gewis: *laat nu dien dagh vrij den tijt van 't onwis leven affnijden.* VOND. *Op een gemeen heil te hoopen, dat onwis en wildt te zoeken was.* HOOFT. Van *on* en *wis*. Van hier: *onwisheid.*

ONWISSELBAAR, bijv. n. en bijw., *onwiſſelbaarder, onwiſſelbaarst.* Onveranderlijk: *in onwiſſelbaare vreugd.* LODENST. *'t Geloof omhelst onwiſſelbare kroonen.* K. BRANDT.

ONWONDBAAR, bijv. n. en bijw., *onwondbaarder, onwond-*

wondbaarst. Onkwetsbaar. Van *on* en *wondbaar.* Zie *baar.* *Onwondelijk* bij J. DE BRUNE.

ONWOONBAAR, (bij KIL. ook *onwoonſaem*), bijv. n. en bijw., *onwoonbaarder, onwoonbaarst.* Waar men niet wonen kan. Van *on* en *woonbaar.* Zie *baar.* Meest anders *onbewoonbaar.*

ONWRAAKBAAR, (bij LODENST. *onwrakelijk: onwraakelijke wijsheijd*), bijv. n. en bijw., *onwraakbaarder, onwraakbaarst.* Niet te wraken, onbeſpelijk: *een onwraakbaar getuigenis — bewijs.* Van *on* en *wraakbaar.* Zie *baar.*

ONWRAAKZUCHTIG, bijv. n. en bijw., *onwraakzuchtiger, onwraakzuchtigst.* Niet wraakzuchtig. Van *on* en *wraakzuchtig.* Zie *ig.*

ONWRIKBAAR, bijv. n. en bijw., *onwrikbaarder, onwrikbaarst.* Niet te wrikken: *onwrikbaar door zijn wigt.* HOOFT. Van *on* en *wrikbaar.* Van hier: *onwrikbaarheid.* Zie *baar.*

ONZACHT (*onzaft*) bijv. n. en bijw., *onzachter, onzachtst.* Niet zacht: *een onzacht bed — eene onzachte huid.* Hard, wreed, ruw: *met geen' onzachten last.* HOOFT. *Iemand onzacht behandelen — bejegenen* enz. Van *on* en *zacht.* Van hier: *onzachtheid, onzachtig,* bij K. V. MAND. Zam.: *onzachtmoedig, onzachtmoedigheid.*

ONZADELIJK, bijv. n. en bijw., *onzadelijker, onzadelijkst.* Niet te zadigen; anders *onverzadelijk.* *Onzadelijke gieren.* HOOFT. Van *on* en *zadelijk.* Zie *lijk.*

ONZALIG, bijv. n. en bijw., *onzaliger, onzaligst.* Het tegendeel van zalig; op de hoogſte wijs ongelukkig: *wie de wijsheijd ende de roede verachtet, die is onſalich.* DORESL.

— — — De onzaligſte der wijven,
Die om 't gemeijn profijt haer zal ontlijven.
HOUWAERT.

Een onzalige ſtaat. Onzalige huwelijken. OUD. In de hoogſte maat roekeloos en boos: *deſe lieden hebben onſaligh ghedachten.* DORESL. Van hier: *onzaligheid,* en het meerv. *onzaligheden,* een woord der dichteren, voor het hoogſte onheil. Bij DORESL. komt het ook voor: *door de zee ſult ghij met onſalicheijt comen.* Van *on* en *zalig.* Zie *ig.*

Reeds bij NOTK. *unſalig,* bij de zwab. dicht. *unſolic,* ongelukkig. In het zw. luidt het vaak *uſel, yſeil,* ja zelfs verdorven in *veſal* en *wisſel,* ellendig, arm. Van hier

hier het zw. *yſäld*, ellende, ijsl. *veſall*, ellendig, *veſold*, ellende, *uſäll*, arm.

ONZAT, bijv. n. en bijw., *onzatter*, *onzatst*. Niet verzadigd. Fig.: *onzatte wraeck*. VOND. Van *on* en *zat*. Van hier: *onzatheid*.

ONZE, zie *ons*.

ONZEDIG, bijv. n. en bijw., *onzediger*, *onzedigst*. Niet zedig, wild. Van *on* en *zedig*. Van hier: *onzedigheid*, *onzediglijk*. Zie *ig*.

ONZEGE, z. n., vr., (oudt. mannel.) *der*, of *van de onzege*; zonder meerv. Verlies, nadeel: *maer deſe ſeghe was t' onſeghe*. M. ST. Van *on* en *zege*. Veroud. w.

ONZEGGELIJK, bijv. n. en bijw. *onzeggelijker*, *onzeggelijkst*. Onnoemelijk, dat niet gezegd kan worden. Ook, somtijds, voor *ongeseggelijk*: *in zulk een rasende onzeggelijkheid*. OUD. Van *on* en *zeggelijk*. Zie *lijk*.

ONZEILBAAR, (bij KIL. ook *onſeglich*), bijv. n. en bijw., *onzeilbaarder*, *onzeilbaarst*. Waar men niet zeilen kan. Van *on* en *zeilbaar*. Zie *baar*.

ONZEKER, bijv. n. en bijw., *onzekerder*, *onzekerst*. Niet zeker, niet verzekerd: *eene onzekere uitkomst*. *Het is onzeker*, *of* enz. Met een' tweeden naamval: *daer hij mijns onzeker is*. CONST. D. MINN. Van *on* en *zeker*. Van hier: *onzekerheid*.

ONZELDEN, bijw. van tijd. Niet zelden, dikwijls. Bij C. VAN ALKEMADE vindt men dit woord. Van *on* en *zelden*.

ONZELFSTANDIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Het tegendeel van zelfstandig:

Wie? dan die den kloot der aarde
Hing aan 't onzelfſtandig niet. M. L.

Van *on* en *zelfſtandig*. Zie *ig*.

ONZER, zie *ons*.

ONZIENLIJK, bijv. n. en bijw., *onzienlijker*, *onzienlijkst*. Dat door het gezigt niet vernomen kan worden: *het beeldt des onſienlicken Godts*. BYBELV. *Sijne onſienelijcke dingen*. BYB. — MELCH. FOKKENS noemt Amsterdam *het onzienlijk mastenwoudt*. Van *on* en *zienlijk*. Van hier: *onzienlijkheid*. Men zegt ook onzigtbaar: *een onzichtbaer loot*. VOND. *De onzigtbare wereld*, de wereld der geesten. *De onzigtbare kerk*; in de godgeleerdheid. *Onzigtbaar* is, oneig., iemand, die zich schielijk verwijdert: *ik maakte mij onzigtbaar*. Van hier:

hier: *onzigtbaarheid*. Oul. was *onzigtelijk* ook in gebruik. Zoo leest men in de oudere vertaling van den Byb.: *dat ſichtelijck eñ onſichtelijck is*. Zie *lijk* en *baar*.

ONZIGTBAAR, zie *onzienlijk*.

ONZIJDIG, bijv. n. en bijw., *onzijdiger*, *onzijdigst*, Die aan geene zijde overhelt; die geene zijde gekozen heeft; die onpartijdig middendoor gaat: *een onzijdig geſchiedſchrijver*. *Onze Staat kon in dien oorlog niet onzijdig blijven*. *Een onzijdig verhaal*. In de ſpraakkunst komt dit woord ook voor: *woorden van het onzijdige geſlacht*, die mannel. noch vrouwel. zijn. Een *onzijdig werkwoord*, dat bedr. noch lijdend is. Van *on* en *zijdig*. Van hier: *onzijdigheid*, in al de genoemde betekenisſen. Zie *ig*.

ONZINNIG, bijv. n. en bijw., *onzinniger*, *onzinnigst*. Woest, uitzinnig, krankzinnig: *een onzinnige hoop*. Bij Cats ook *ongezinnig*: *ongezinnigh bloet*, dat zeer ſnel en ongeregeld loopt. Van *on* en *zinnig*. Van hier: *onzinnigheid*, *onzinniglijk*. Zie *ig*.

ONZOENBAAR, bijv. n. en bijw., *onzoenbaarder*, *onzoenbaarst*. Die door geenen zoenprijs bevredigd kan worden: *door 's Doods onzoenb're hand*. F. Halma. Van *on* en *zoenbaar*. Zie *baar*. Bij G. Bidloo *onzoenlijk*.

ONZOET, bijv. n. en bijw., *onzoeter*, *onzoetst*. Niet zoet; doch meest oneigenlijk: *een onzoet geluid*. *Een onzoet antwoord*. *Iemand iets onzoet onder den neus wrijven*. *Eene onzoete bejegening*.

Ende bonden hem ſine voete
Ondert paert wel onſoete. M. St.

Van *on* en *zoet*.

ONZORG, z. n., vr., *der*, of *van de onzorg*; meerv. *onzorgen*. Gerustheid: *onſorgh tegen ſlus of merghen*. C. Huygens. Van *on* en *zorg*. Van hier: *onzorgelijk*, veilig, *onzorgvuldig*, onbezorgd:

Die 't naeuw te wachten ſwam alleen ſoo onſorghvuldigh
Gebraght hebt al te na bij 't vuurſlagh van de min. De Potter. Voorts: *onzorgvuldigheid*, *onzorgvuldiglijk*, met het veroud. *onzorgzaam* en *onzorgzaamheid*.

ONZOUT, bijv. n. en bijw., *onzouter*, *onzoutst*. Niet zout: *indien het ſout onſout wort*. Byb. Van *on* en *zout*.

ONZUIVER, bijv. n. en bijw., *onzuiverder*, *onzuiverst*. Niet zuiver: *onzuivere diamanten*, waarin vlakken zijn. *Onzuiver water*, dat vuil is. Van *on* en *zuiver*. Van hier: *onzuiverheid*, en het veroud. werkw. *onzuiveren*.

ONZUUN, bijv. n. en bijw., *onzuner*, *onzuunst*. Een woord, dat in Groningen en Vriesl. in zwang is, en de beteekenis van morsig, vuil heeft. Bij KIL. [illegible]. Wat het woord *zuun* beteekene, en of het met *schoon*, *zon* en *schijnen* uit eene bron vloeije, kan ik niet bepalen: het is mogelijk.

ONZWAAR, bijv. n. en bijw., *onzwaarder* *onzwaarst*. Ligt. Van *on* en *zwaar*.

ONZWEMBAAR, bijv. n. en bijw., *onzwembaarder*, *onzwembaarst*. Waar men niet zwemmen kan, dat met [illegible] bezwemmen is: *de reijger beschuldighde het water*, [illegible] *het onzwembaer was*. J. DE BRUNE. Van *on* en *zwembaar*. Zie *baar*.

ONZWICHTBAAR, bijv. n. en bijw., *onzwichtbaarder*, *onzwichtbaarst*. Die niet van zwichten, of wijken weet. Van *on* en *zwichtbaar*. Van hier: *onzwichtbaarheid*. HOOFT. Zie *baar*.

ONZWIERIG, bijv. n. en bijw., *onzwieriger*, *onzwierigst*. Niet zwierig: *met mijn onzwierigh zingen*. [illegible] SCHIM. Van *on* en *zwierig*.

OOD, *oode*, *ode*, zie *kleinood*.

OOD, veroud. bijv. n. en bijw., *ooder* (eertijds ook *oder*), *oodst*. Bij KIL. *oode*, *ood*, *oede*, *oed*. Het is het hoogd. *öde*. Dit zeer oude woord, dat, bij KIL., door *vacuus*, *inanis*, *vanus* overgezet wordt, schijnt, ten naaste bij, de eerste beteekenis van hol gehad te hebben. FRISCH getuigt, dat het in dien zin bij DASYPODIUS voorkomt. In die beteekenis grenst het aan *öhse*, dat in Nederduitschland, een oor heet, het hebr. [illegible]; [illegible] ons *oozen*, *hoozen*. Het denkbeeld van hol heeft [illegible] van *ledig* gebaard, waarmede het fr. *vuide*, het [illegible] *vuoto* vermaagschapt is. In eenen bepaalderen [illegible] beteekende het ledig van menschen en van allen a[illegible] welken menschelijke vlijt aanwendt; dus woest, [illegible] woond, onbebouwd. Oneigenlijk, eindelijk, gaf [illegible] kennen (zie ons *oodelijk*, *oolijk*) iets, dat geene [illegible] lijke waarde heeft, ijdel. Misschien behoort hi[illegible]

het eng. *odd*: *an odd kind of buſineſs*, eene ſlechte zaak. Van dit *ood* komt het zam. *ooddwongel*, veroud. woord, in de beteekenis van zachtzinnig, vreedzaam; als ledig van *dwang*, bij wien men geenen dwang noodig heeft. Dit *ood* is het ijsl. *audur*, het kimbr. *eider*: in het moesog. heet *authida* eene eenzame plaats, eene woestenij. Bij de Denen is *öde*, ledig, woest, boh. *owdowely*, finl. *authia*, eene ledige ruimte, ISIDOR. *odhin*, eene woestenij, zw. *oede*, ijsl. *eide* en *auda*. WACHTER vindt het vermaagſchapt met het gr. αὐος, alleen, eenzaam, οἰοέω, verwoesten.

OODE, zie *ode*.

OODELIJK, zie *oolijk*.

OODEN, veroud. werkw., in de beteekenis van verwoesten. Vergel. *ood*.

OODMOED, zie *ootmoed*.

OOFT, z. n., o., *des oofts*, of *van het ooft*; meerv., in ſommige gevallen, *ooften*. Elke eetbare vrucht van het groeijende rijk, welker zaadkorrelen met eene vleezige bedekking omgeven is, zoo als wijndruiven, ananasſen, meloenen enz. In dien wijduitgeſtrekten zin ſchijnt het VOND. te nemen: *hoe uwe maetſchappij ooften herwaert ſleept*. In bepaaldere beteekenis verſtaan wij door *ooft* boomvruchten, welker zaadkorrelen met een zacht bekleedſel omringd is:

't Is voedzaam Mann'; 't is 'Eng'lenooft
Van hartverkwikkende granaaten.
In 't zoele Paradijs geteeld M. L.

In den engſten en, misſchien, allereigenlijkſten zin, beteekent het appelen en peeren: *mijn winterooft is vervroren. Gulden ooft is malsch.* POOT. *Help hem dit lekker ooft (uwe appels) nu plukken.* MOON.

Men magh hier d'appels veiligh plukken.
Hoe neigen ons de takken toe!
Dit ooft zou Atalant doen bukken. POOT.

In 't verboden ooft van Eden. M. L. Zelfs gebruikt POOT het van eenen enkelen appel, waar hij, met zinſpeling op den twistappel, zegt: *laat toch dit ooft niet heel; doorſnij het.* Deze dichterlijke vrijheid is voor ons geen regel van navolging. Men zegge niet: *een appel is*, maar *appelen zijn een ſmakelijk ooft*. Oneig. gebruiken dichters het voor allerlei voortbrengſels

van vernuft en smaak: *hier 's ooft uit Pindus lugten.* P. BAKKER. Zamenst.: *ooftboom, ooftgaarde, ooftmarkt, ooftwarande.* BOGAERT. — *Ooftbeet, ooftvloek.* MOON. In de beteekenis van appelen en peeren komt dit woord bij OTFRID. voor, en heet *obaz*, NOTK. *o'azo*, WILLER. *obaz, obeze*, hoogd. *obts*, nederf. *avet*, boh. *owoce.* Het is zeer denkelijk, dat *appel* en *ooft*, die in uitgang alleen verschillen, eenen oorsprong hebben.

OOG, *oge*, zie het volgende *oog*.

OOG, z. n., o., *des oogs*, of *van het oog*; meerv. *oogen*. Verkleinw. *oogje*. Het zintuig des gezigts bij menschen en dieren. Eigenlijk, wanneer het zoowel dit zintuig, het zij in het geheel, het zij het inwendige gestel, het zij het uitwendige maaksel, als ook het zien, dat daardoor verrigt wordt, te kennen geeft: *bruine, blaauwe, bleeke, loopende, leepe, roode, zeere oogen. Hij is blind aan een oog. Een paar blaauwe oogen krijgen*, als zij blaauw van buiten door slagen zijn. *Met betraande oogen. Met tranende oogen.* SWEERTS. *Hier zat hij met bekreten' oogen.* K. BRANDT. *Met schreijende oogen. Hij kon het met geene drooge oogen aanzien. Men kan het met een half oog wel zien. Ik zie mijne oogen blint.* MOON. *Houd op hem een wakend oog. Een kwaad oog op iemand hebben*, hem wantrouwen. Voorts komt dit woord in vele spreekwijzen voor, waar het deels eigenlijk, deels oneigenlijk voorkomt. In den eersten naamval: *het oog des meesters maakt de kudde vet. Mijne oogen liepen over. Wat lijd mijn oog geweld!* G. BIDLOO. *Mijn oog schreit tot God. Zijne oogen zwommen in tranen. Mijne oogen vlieden van tranen. Aller oogen zijn op u geslagen — gevestigd. 't Oog staart op de kleur.* P. BAKKER. *Indien 't geschapen oog kan dringen bij d' ongeschape majesteit.* MOON. *Zoo ver het oog reiken kan. Mijn oog hangt vol tranen. Mijne oogen vallen toe van vaak. Hare oogen staan heel ingevallen. Zoo lang mij de oogen open staan*, zoo lang ik leef. *Toen ik bij het bed mijns vriends kwam, waren zijne oogen al gebroken. Er zijn twee oogen te veel*, zegt men, als men in de tegenwoordigheid eens kinds, niet duidelijker van eene zaak spreken wil. Geestig zegt G. BIDLOO:

De bloozende ugtend met een' wolk van dauw beladen,
Bid, dat het oog der Bruid te bed mag ondergaan!

W

Wijl 't in den nanacht reeds de zon dreigd dood te ſchijnen. In den derden naamval: *iets zijnen oogen klugen*, hetzelve heimelijk beweenen. *Maar 't aardsch, dat 's lichaams oog geviel.* G. Br. In den vierden naamval: *zijne oogen openen, toedoen, toehouden, opſlaan, opheffen, ſluiten. Ik kan mijne oogen niet open houden. Ik heb van nacht geen oog toegedaan. Zijne oogen toedoen*, ſterven. *De zoon look de oogen zijner ſtervende moeder. Oogen in het hoofd hebben*, ſnedig en voorzigtig zijn. *Had zij oogen in 't hooft gevoert.* Moon. In den ſchertſenden ſtijl zegt men: *als gij niet zien kunt, neem de oogen in de hand. Het oog op iemands eigendom werpen. Het oog op eene vrijster laten vallen. Iemand een lonkend oogje toewerpen. Zijne oogen uitkijken*, zegt men van nieuwsgierigen. *Zijne oogen weiden laten. Zijne oogen zweven laten: als gij uw oog door al het ſchoon laat zweven.* G. Bidl. *Iemand de oogen uitſteken. De zon ſteekt den anderen hemellichten de oogen uit*, verdooft door haar licht derzelver glans. *Eenen regter de oogen uitſteken*, hem door verblindende geſchenken bederven. *Het oog naar — op iets houden, wenden, vestigen. Het oog op iets ſlaan: bij deze gelegenheid het oog te ſlaan op de blijken van godlijke geſtrengheid.* Frantzen. *Zijn oog om hoog ſlaan. Een oog in het zeil houden*, op alle onverwachte zaken naauw toezigt nemen. *De oogen voor zich houden. De oogen neerſlaan. Hij verdraaide geen oog. Iemands oogen blinden, verblinden, begoochelen. Het oog op iets hebben. Het nieuwsgierige oog verzaden. 't Schoon, dat oog en hart verrukt.* Feitam. *De geilheit maakt onze ogen duister.* G. Brandt. *Bedwing het al te welig oogh.* G. Brandt. *De oogen bedwelmen*, G. Brandt. *Zij droogt de traenende oogen.* Moon. *Doe dat niet: het geeft te veel oog*, het maakt, dat anderen te veel opmerken. *Dat geeft maar ſchele oogen*, verwekt maar nijd. *Een oog*, eenen ſchijn, glimp *aan iets geven: om achtbaarder oogh aan de vlaaijerije te geeven.* Hooft. *Geen oog vol water in zijnen regenbak hebben.*

Ook wordt het met voorzetſels, op verlerlei wijs, gebezigd. Met *aan: aan iemands oogen blijven hangen*, bij G. Bidloo, van iemands gezigt zijne oogen niet kunnen afwenden. Met *door: door zijne eigen oogen zien.* Met *in: hij gunt em het licht in de oogen niet. In de oogen druipen: ik zal het em wel in de oogen laten druipen*, dier betaald zetten. *Iemand*

in de oogen durven zien, hem niet ontzien. *Ziet (hem) zich ſpieglen in die blinkende oogen.* G. BIDLOO. *Wat ons lieflijk ſtraalt in d'ogen.* G BRANDT. *Het goudt blinkt heerlijk in zijn ogen.* G. RRANDT. *De vaak ſchiet mij in de oogen. Zijn ſchranderheit ſpeelt in haar (zijn dochters) oogen.* G. BRANDT. *Dat kan ik in mijn oog wel bergen. Iemand zand in de oogen werpen*, hem bedriegen. *Dat is in mijn oog heel wel*; alles in de dagelijkſche taal. *In het oog raken: om de moedighſten te doen duchten, dat zij, booven andren, in 't oogh zouden raaken*, in verdenking zouden komen. *In het oog loopen*, gemakkelijk bemerkt worden: *dingen, die een iegelijk juist niet zoo zeer in 't oog loopen.* J. DE HAES. *In het oog ſteken*, met verveling en verdriet, met afgunsten nijd beſchouwd worden: *in 't timmeren zijner prachtige Hoeve, die den voortplantelingen bijſter in 't oog ſteekt.* BÓGAERT. *In het oog zitten: de Britten, die Hollant in het oog zitten.* MOONEN. *Iemand in het oog houden*, naauw op iemands daden gadeſlaan: *dat gij (hem) beide in 't oog gingt houwen.* G. BIDLOO. *Iets in het oog krijgen*, iets beginnen te zien. BÓGAERT. Met het voorz. *met*: *met beide oogen toekijken. Hij wilde hem wel met de oogen dooden. Met de oogen wenken.* Met *naar*: *iemand naar de oogen zien*, op deszelfs wenken en bevelen letten. Met *onder*: *iemand iets onder vier oogen zeggen*, zonder het bijzijn van eenen derden. *Hijbrengt mij de zaak onder het oog. Den doot ſtoutmoedig onder de oogen zien. Die des vijands heir durft onder d'oogen treên.* FEITAMA. *Kom niet onder mijn oog. Wat doet de onbedachtzame mensch al niet onder het alziende oog! Iemand onder de oogen trekken: is Floris haer kloeckelijck onder d'oogen getogen.* J. V. HARMSK. Met *op*: *op het oog ſchijnt het goed*, naar het eerſte aanzien. *Dat past, als eene vuist op het oog*, dat voegt kwalijk. *Iets op het oog hebben* iets bedoelen, ook *in het oog hebben*. Met *uit*: *u ſtraelt lieftalligheit en vrientſchap uit twee oogen.* MOON. *Uit andere oogen zien*, er gezonder uitzien; ook anders over iets oordeelen. *Men kon het verdriet uit zijne oogen lezen. Uit het oog uit het hart. De dood ziet hem ten oogen uit. Ga uit mijne oogen. Uit zijne oogen zien*, op iets wel acht geven. *Het ſtuift: men kan uit zijne oogen niet zien. Zich uit het oog wegpakken. Hij liet hem geenen oogenblik uit het oog. Hij raakte uit*

uit oog. Den hoed uit de oogen zetten. Den ſlaap uit de oogen wrijven. Het haar uit de oogen ſtrijken. Iets uit het oog verliezen: verlies nimmer uw vaderland uit het oog. Met *van: gij, REEDE, volgt dien geest; bedrukt van oog.* MOON. Met *voor: voor het oog der wereld. Heb toch die zaak telkens voor oogen. God voor oogen houden. Hij ziet het voor zijne oogen. Iemand een rad voor de oogen draaijen*, hem misleiden. *Men konde, gisterenavond, geene hand voor oogen zien. Het gevaar voor oogen ſtellen. Stellende den breden Raad voor oogen.* HOOFT. *Iets voor oogen rengen. Die zaak ligt zoo klaar voor oogen.* Voorder, worden aan andere voorwerpen ook *oogen* toegeſchreven: *Gods oogen* zijn, in den bijbelſchen ſtijl, Deszelfs alwetendheid. In dien zelfden ſtijl ſpreekt men van *zielsoog, verſtandsoog, oogen des verſtands.* Zoo ook aan andere zaken:

Gelijk de zonnebloem hare oogen
Uit minne draeit naer 's hemels bogen. POOT.

Eindelijk wordt dit woord, vaak, oneigenlijk gebruikt van vele andere dingen, die, in hunnen uitwendigen vorm, met een *oog* eenige gelijkheid hebben. Zoo noemt men de ſtippen op eene kaart of eenen teerling: *elf oogen hebben. Twaalf oogen werpen. Hooge oogen werpen. De meeste oogen hebben. Tegen twaalf oogen dobbelen*, eene zaak zonder eenige kans ondernemen. Botten, knoppen van boomen en planten: *de wijnſtocken hebben oogen gewonnen.* DORESL. Een klein druppeltje: *er drijft geen oogje vet op. De oogen* op eenen paauweſtaart. Het hoofd van een gezwel heet deszelfs *oog.* Van ſommige openingen wordt het ook gebezigd: *het oog eener naald. Het oog van een haak. Het zijn maar haken en oogen*, netelige, nietige, verwarde beuzelingen. *Oog* in een net, in eene ankerſchacht. *Een rock vol oogskens.* BYBELV. Figuurlijk noemt men dat gene *een oog* van iets, dat hetzelve tot luister en ſieraad verſtrekt: *'t oordeel van u, o ooge onzes Vaderlants, Huig de Groote!* J. DE HAES. In den verhevenen ſtijl, met bijvoeging van eene nadere bepalende eigenſchap, beteekent het eenen perſoon. Zoo gebruikt G. BIDLOO het van God: *eeuwig Oog! dat mij ziet ſchrijven.* Wat het geſlacht dezes woords aangaat: wij nemen het thans onzijdig, ſchoon het, voorheen, ook vrouwel. was. VOND. zegt dus: *'t*

gezicht der alziende ooge. Uit voorbeelden, door A. KUIT in de naaml. v. HOOGSTR. bijgebragt, blijkt genoeg, dat dit geſlacht, bij de ouden zeergemeen was. Zoo ook de Overz. van DEN BYB., als: *daer is een balck in uwe ooge.* Ondertuſſchen vindt men het onz. geſl. ook in het moeſog., ijsl., angelſ., frankd. en hoogd. De zamengeſt. woorden *druipoog*, *eenoog* zijn naar den aard der taal mannel. of vrouwel., een man of eene vrouw, die druipende oogen — die maar een oog heeft. Van hier *oogelijk*, dat voor het oog wel ſtaat. Zamenſtell.: *ankeroog*, *arendsoog*, *kreeftsoogen*, in de geneeskunde gebruikelijk, enz. Voorts: *oogappel*, *oogbal* bij OUDAAN, *oogblinde* voor de paarden, bij DE BRUNE, *oogdekſel*, *oogdienend*, bij HOOFT, *oogendienaar*, een geveinsde knecht, *oogebaar* oudtijds, *oogendienſt*, *oogendraght*, etter der oogen, *oogenhoek*, *oogenhol*, *oogenklaar*, een kruid, *oogenloop*, oogenvloed, *oogenloos*, *oogenloosheid* bij HUYGENS, *oogenſchemering*, *oogenſchijn*, waarſchijnlijkheid; ook: *in oogenſchijn nemen*, beſchouwen, *oogenſchijnlijk*, *oogenſchijnlijkheid*, *oogentroost*, zeker kruid, *oogenzalf*, *ooggegluur*, BOOM DER KENN., *ooggetuige*, *ooggetuigenis*, het *oogknikken* bij SELS, *ooglid*, *ooglonken*, *ooglonking*, *oogluiken*, met geſlotene oogen iets toelaten, niet naauw toezien: *eenigher mate dient er gheooghluijckt te worden.* DE BRUNE. *Oogmeester*, *oogmerk*, *oogwit*, tocleg, *oogmik* en *oogmikken* bij RODENB., *oogpijp*, traanpijp, *het oogſcheel*, ooglid, *oogſtraal*, bij MOONEN. *oogvlies*, bij VOND. en HOOFT, anders *oogſchil*, *oogſteen*, amberſteen, *oogtand*, *oogvlies*, *oogwater*, *oogweiding*, vrij uitzigt in de ruimte, anders *oogenweide*: *oogenweide hebben.* — *Oogwenk*, *oogwinkel*, oogenhoek, *oogwit*, *oogenzienlijk*, waarſchijnlijk; ook openbaar, voor het oog: *dat Christus opgheſtomen is oogenſienlijc.* D. P. ENCHIR. Ook fraai voor het oog, bij HOOFT *ooggezien*, *ooggezienheid*, ook *oogzien*: *hunne paarden niet ooghzien nocht van leest*, noch *van ſnelheit.* Bij de Ouden komt ook *oogziend* voor in den zin van blijkbaar: *dat ſcijnlick waere, oochſiend ende kennelick.* ZORNBR. VAN HERM. V. WOERDEN 1287.

Oog, moeſog. *augo*, alem. *auga*, angelſ. *eage*, ijsl. *ögn*, deen. *oije*, hoogd. *auge*, frankd. *ouga*, kimr.

aug, ijsl. *auga*, flavon. *oko*, pool. *oko*, fakf. *oge*, bij de Krim. Tatar. *oge*, eng. *eye*. HESYCHIUS verklaart ὀκκός door ὀφθαλμός, waarvan het lat. *oculus*: αυγχι heeten ook oogen, ital. *occhio*, fp. *ojo*, fr. *oeil*.

Wij hebben nog een ander woord, met eene zacht lange o, *oog*, *oge*, bij KIL. *ooghe*, *oghe*, *aeghe*, *aughe*, in de beteekenis van *eiland*, zijnde met de voorfte helft van *eiland*, zonder twijfel, door eenen anderen tongval, hetzelfde woord. Dit is nog overig in *Langeroog*, *fpijkeroog*, *Kalandsoog*, *Valkoog*, *Schiermonnikoog*, *Rottumoog enz.* In het angelf. *eage*, *ig* en *ijg* een eiland, ierl. *oghe*, yries. *oge*, zw. *ö*, ijsl. *ey*. FESTUS getuigt, dat de *Egeifche* zee naar de menigte harer eilanden dien naam draagt. Het komt met het hebr. אי een eiland, overeen.

OOGELIJN, z. n., o., *des oogelijns*, of *van het oogelijn*; meerv. *oogelijns*. Eigenlijk een klein oog, een oogje. Zie *lijn*. Dit is een van die weinige verouderde naamwoorden, die, bij latere fchrijvers, nog dikwijls voorkomen, doch in eenen oneigenlijken zin, in navolging van Griekfche en Romeinfche fchrijvers, die hun ὀφθαλμος, *oculus* en *ocellus*, zoo bezigen. Dus vindt men het bij POOT voor iets, dat ons waard als onze oogen is:

'k Hebbe uw deugt, mijn oogelijn,
Ree veel kommerlijke jaren,
Wierookgeuren op altaren
In mijn minnent hart gebrant.

HOOFT gebruikt het voor luister en fieraad, als hij den Ridder CONST. HUYGENS *een ooghelijn* aan het hof van FR. HENRIK noemt. Zoo draagt, bij K. BRANDT, MARIA STUART den naam van *een oogelijn van ongefronste deugt*. De Muider Drosfaard befchrijft Neerland als *dat ooghelijn van Europe*. Bij BÓGAERT heet Batavia *het oogelijn van Neerlandsch Indien*.

OOGEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik oogde*, *heb geoogd*. Bedr., naauwkeurig zien, van verre zien, door het vernaauwen van de oogleden: *gij poogt ons nakend lot ons uit de maen te oogen*. DE DECK. Onz., in dezelfde beteekenis; met *hebben*: *zoo ver men oogen kost*. VOND. *Wij oogen, waar hij vliegt*. OUDAAN. Mikken in het fchieten; onz., met *hebben*: *hij heeft zijnen hoghe gheſpannen, ende ooghet*. DORESL. *Op iemand oogen*, het oog op hem houden. In aanmerking nemen, bedoelen: *oogende op hunnen mannenmoed*. L. TRIP. *Op wel-*

ke eighenſchap van onzen aardt Virgilius ooght. HOOFT. *Oogen*, in eenen bedr. zin, komt bij VOND. in de beteekenis voor van oogenten, ond. *oculeren: het inzetten en het oogen.* Van hier: *ooging.* Het deelw. *geoogd*, met oogen verzien, komt, met uitlating van het voorzetſel *ge*, in zamenſt. voor, als: *bruinoogd*, *zwartoogd.* enz. *Schoonoogde Juffers.* ELSEVIER. Van hier de zameng. *ſtaroogen*, *wenkoogen*, *beoogen*, *blikoogen*, *knipoogen*, enz.

OOGENBLIK, z. n., m. en onz., *des oogenbliks*, of *van den — het oogenblik*; meerv *oogenblikken.* Eigenlijk beteekent dit woord eene ſnelle toeſluiting van de oogleden. Zie *blik.* In die eigenlijke beteekenis heb ik het maar eens gevonden. Bij MOONEN komt dus voor: *uit de barning hem met gloeiende oogenblikken aenſpuwend.* Men neemt het anders, oneigenlijk, voor die kleine during van tijd, die er in eenen oogenblik verloopt, welke men zich als oudeelbaar voorſtelt; voorts voor eenen zeer korten tijd: *in eenen oogenblik verſtoven.* HOOGVL. *In den lesten oogenblik.* VOND. *In eenen oogenblik daelen ſij in 't graf.* BYBELV. *Op het zelfde oogenblik.* HOOFT. *Wacht eenen oogenblik. Alle oogenblikken den doed verwachten. 't Eerſte oogenblik van 't eeuwighdurent leven.* J. DE HAES. Men gebruikt het ook voor het gunſtige tijdſtip ter uitvoering van eene zaak: *men moet hier den juisten oogenblik uitkiezen.* Van beide geſlachten is het mannel. meest in gebruik en regelmatig, alzoo *blik* mannel. is. In het gemeene leven gebruikt men ſomwijlen ook *oogenblikje*, ſchoon onnoodig. Voor *oogenblik* bezigt D. SMITS *oogwenk: En had op eene plaats geen oogwenk rust of duur.* Van hier: *oogenblikkelijk: ik kom oogenblikkelijk weer*; in het dagelijkſche leven.

OOGST, (*oegst*, *oest*), z. n., m., *des oogſtes*, of *van den oogst*; meerv. *oogſten.* Eigenlijk, de jaarlijkſche inzameling van veldvruchten: *tarwenoogst*, *graanoogst*, *gerſtenoogst*, *naoogst. Een vroege — een late oogst.* In verdere beteekenis, de inzameling van andere voortbrengſels, die anders niet tot de veldvruchten behooren: *druivenoogst*, *wijnoogst.* Fig. beteekent het den tijd, wanneer de veldvruchten ingezameld worden: *het regende veel in den laatſten oogst. In den oogst.* HOOGVL. *In den drokſten oogst.* POOT. De vruchten, die ingeoogst worden, of nog kunnen ingezameld worden; in

den

den verhevenen ſtijl: *oogſten inhalen.* VOND. *De herde paerdehoef vertreet de welige oesten.* POOT. *Met mastenvloten vlug voer ik den oosteroegst mijn' Amſtel in den mondt.* DE DECK. *Weelige oeghſten opladen.* VOND. *Daer zal de ſickel eens door weeldige oegſten gaen.* DE DECK. In verdere ſiguur, is het beeld ontleend van eenen maaijer, die met zijne ſcherpe ſikkel het rijpe koren afmaait: *die eenen oogst van lijken maeide.* J. DE HAES. Van hier beteekent het, oneigenlijk, eene groote menigte: *in dezen oest van brieven.* HOOFT. *Wij willen nu een oogst van vloten aen zien bruiſen.* ANTON. *Om in den vruchtbren oegst van zijnen rijken lof te weiden.* VOND. *Donderend metaal, bezwangerd met een' oegst van kogels.* FEITAMA. Eindelijk, beteekent het elk genot van iemands arbeid en vlijt. Zoo komt het voor in de ſpreekwijs: *in eens anders oogst weiden.* Zam.: *oogstmaand, oogsttijd.*

Oogst, oegst, oest, nederſ. *aust, ohst*, deen. *høst*, zw. *häst*, wall. *awst*, britt. *eawst*, fr. *août*, dat en oogstmaand en oogst beduidt, ijsl. *haust.* Omdat in de meeste noordelijke landen van Europa de inzameling van de veldvruchten in augustus, de oogstmaand, voorvalt, is het denkelijk, dat *oogst* uit *augustus* ontſtaan is. L. TEN KATE denkt liever aan het oude *oeken* vermeerderen, omdat de harde *oo* in de zachte *oe* overgegaan is, zoo als uit *oegst* en *oest* blijkt. Zeker is ons *oeken* met *augustus, augeo, oogst* uit eenen wortel.

OOGSTEN, (*oegſten, oesten*), bedr. w., gelijkvl. *Ik oogstte, heb geoogst.* Veldvruchten inzamelen: *mijn ſchaers gewas oogſten.* POOT. Oneig.: in ruime maat genieten; doch liechts in den verhevenen ſtijl: *vreugde oogſten. Zoo oogst men rijke eer. Hij zal eer van zijnen arbeid oesten.* G. BIDLOO. *Uit zulk een' krijg, waer uit Dione ontelbre rijke zegens oest.* MOONEN. Oul. werd het ook voor maaijen genomen: *ſes daghen ſulſtu wercken; in den ſeuenden daghe ſulſtu laten te ackeren eñ te oochſten.* BIJB. 1477. In het nederſ. *auſten.* Van hier: *oogſter, oogſting.*

OOI, z. n., vr., *der*, of *van de ooi*; meerv. *ooijen.* Het wijfje onder ſchaapvee, het tegendeel van ram: *terwijl Aminadab zijn graege lammers met de vruchtbaare ooien weidde.* MOON. Zam.: *ooilam.* Het komt met het eng. *ewe* overeen. In het gr. heet *ois* zoowel eene ooi als ee-

eenen ram, waarvan het lat. *ovis*, ſp *oveja*, waarmede het pool. *oweza*, hong. *juh* eenige overeenkomst hebben.

OOIJEVAAR, (bij KIL. *eijber*, *eber*, *odebaer*, *odevaer*, *oudevaer*, *odeber*, *oedebaer*, *oijevaer*, *heijlever*, in Gelderl. *heilever*), z. n., m., *des ooijevaars*, of *van den ooijevaer*; meerv. *ooijevaars*, *ooijevaren*. Een bekende groote trekvogel: *het uitgemergelt volk liet geenen eijenaer leven*. VOND. *Het Heil verblijft der kleppend ooievaaren*. PSALMB. VAN. L. D. S. P. In den BYBEL van 1477 vinden wij, even als bij KIL. ook *odevaer*: *die zwaluwe ende die odevaer* enz. Zamenſt.: *ooijevaarsbeen*, ook oneigenl. voor iemand, die lange dunne beenen heeft; *ooijevaarsbek*, ook zeker kruid; *ooijevaarsnest*, enz.

MARTIN. gist, dat de naam *oudevaar* de oorſpronkelijke is, den vogel of om zijnen hoogen ouderdom gegeven, of om de teedere liefde, welke hij, in den ouderdom, van zijn dankbaar kroost ontvangt. Misſchien is de eene of andere bijgeloovige achting voor dezen vogel de bron der benoeming; of wel is de grond in een natuurlijk verſchijnſel te zoeken. Men weet, dat deze vogels, in het laatſte van den zomer, met geheele benden zamen ſcholen, en onze koudere oorden verlaten. Om die reden leidt L. TEN KATE het woord af van *ede*, *eije*, angelſ. *ede*, *edo*, een troep, en *varen*, d. i. trekken, omdat zij met ganſche troepen wegtrekken. SCHERZ. zegt: „ Edebar, *ciconia*, *avis peregrinans*. Belg. *edefar*, ab „ ede, *avis* et faren, *proficiſci*."

OOIJEVAREN, onz. w., gelijkvl. *Ik ooijevaarde*, *heb geooijevaard*. HALMA verklaart het door verzamelen, met kunſtjes nemen: *ik heb geenen zin in dat ooijevaren*, die liſtige verſchalking behaagt mij niet.

OOIT, een bijwoord van den verledenen tijd; te eenigen tijde: *was een magtigh geweldenaar zijne roede ooit ontwaſſen*. VOLLENH. *Die geen' luiſter ooit liet ſmaken*. VOLLENH. *Zoo zuiver als het ſneeuw ooit van den hemel viel*. VOND. *Een' Vader, die zijn' Overheid ooit heeft gehoorzaemt*. DE DECK. *Zoo iemant ooit betuigde*. POOT. *Veel edeler groen, dan Helikon ooit droeg*. D. SMITS. *Nu krimpe d'Amſtelſtroom, vrij droever dan ooit, in bogten langs zijn oever*. K. BRANDT. Oul. werd het ook voor altijd gebezigd: *Ick hoor, dat de tanghe oyt veel quaet heeft ghedaen*. J. MOERM.

OOK, een voegwoord van zamenbinding. Het wordt op

meer dan eene wijs bij ons gebruikt. Men neemt het voor eene enkele verbinding: *mijne vrouw is er al: morgen. kom ik ook.* In den zin van wijders, verders: *de uitſtekendheid blijkt ook hieruit.* In die beteekenis kan het onmiddellijk op een ſluitteeken volgen. *men vertaalt het anders door zonde. Ook wordt deze overzetting door Biſchop Janſenius goedgekeurd.* Eene verbinding met nadruk: *maar nu is te beklagen, dat de mensch, door de zonde van God afgeweken, ook vervreemd is van de regte grootmoedigheid.* In eenen verſterkenden, vergrootenden zin: *het lust mij deze heerlijkheid, met eene heilige eerzucht, iedereen aan te prijzen, ook den allergeringſten.* In dien zin ſtaat het ſomtijds voor *zelfs*: *de priesterlijke waardigheid, bij de Joden ook boven de koninklijke geſtelt.* Men plaatst er dit *zelfs* ook wel achter: *zij hadden den roem van regtvaardigen, ook zelfs bij hunne gelreken.* Ook wel voor: *zelfs ook koningen ſtanden van hem af.* Men gebruikt het in eenen vergelijkenden zin achter *zoo*: *de koude ſlang bezwijmt op heimelijk bezweeren. Zoo zwijmt onze Ewout ook.* Moon. *Gelijk die voortreflijkheit niet minder dan in ſchijn beſtaet, zo ook de rechtvaardigheit.* Vollenh. Achter *niet alleen* plaatst men *maar ook: ik zeg, dat hij niet alleen los van zinnen, maar ook ſlecht van hart is.* Somtijds ſcheidt men *maar ook*, door invoeging van een ander woord: *want hij begaf niet alleen zijn hart om met wijsheid te onderzoeken, maar zag ook alles* enz. Vollenh. Dikwijls dient dit woord, om de rondheid eener uitdrukking of rede te voltooijen. Men gebruikt dit vooral, wanneer men zich op eene onzekere, twijfelachtige wijs uitdrukt: *ik doe het niet, onder wat voorwendſel hij mij ook verzoeke. Ieder mensch onzen naasten achten, hoe hij ook tegens ons gezint zij.* Vollenh. *Of ik ook in deſen nacht eenen man hadde.* Bybelv. *Hij dreigde hem te ſmaden, waar hij hem ook mogt aantreffen.* Zeer dikwijls komt het in vragen voor, vooral, als men eene ſtille tegenwerping verwacht: *komt het u ook gelegen, dat ik u bezoeke?* Als men de zaak eenigzins betwijfelt: *zoude ik ook waerlick varen?* Bybelv. *Zoude het ook waar zijn?* Somwijlen gebruikt men het in eene bedekte ſchimprede: *lach nu ook.* In eene verdrietelijke luim: *is het nu ook tijd om te ſlapen?* In eenige oorden van Neerland gebruikt men het als een vraagwoord: *dat was lief. Ook?*

Ook,

Ook, goth. *auk*, bij KER. en ISIDOR. *auh*, WILLER., OTFRID. en TATIAN. *ouh*, hoogd. *auch*, angelſ. *eake*, *eke*, oudeng. *eke*, *eke alſo*, nederſ. *ook*, deen. *og*, zw. *ok* en *och*, ijsl. *og*. Hiermede komt overeen het hebr. ᵓᵃᵏ, het lat. *ac* en het gr. *και*. Het woordje beduidt in den grond zoo veel als *bijgevoegd*, *daarenboven*, te meer, en is met het goth. werkw. *aukan*, vermeerderen, verwant, alem. *auhhen*, *auhhon*, angelſ. *aecan*, *eacan*, eng. *to eke*, ons oude *oeken*. Het gr. *αυξειν*, het oudlat. *aucare* bij PLAUT. en het nieuwere *augere* zijn uit deze bron.

OOLIJK (*oodelijk*), bijv. n. en bijw., *oolijker*, *oolijkst*. Dit woord, dat van *ood* afſtamt, heet, eigenlijk, ledig: maar wij gebruiken het in eenen oneigenlijken zin, voor ontbloot van innerlijke waarde. Zoo gebruikt het C. HUYGENS voor gering: *'t was noch yet oolickers*, *'t was een onkundigh fier*. Nietig, ongegrond, beuzelachtig: *oolijke zorghvuldigheden van luiden*, *die 't naauw zoeken*. HOOFT. Slecht: *dit volk*, *berooit en oolijk gewaapent*. HOOFT. *Zijn de tijden nu wat olijk* enz. G. BIDLOO. Met betrekking tot bekwaamheid en dapperheid: *naemt gij den oolijckſten en liet den besten*, K. v. MAND. Ellendig, ongelukkig: *nu ſtel ik mij gerust*, *en 't leven dus lang olick* enz. J. T. JOSEPHS DR. EN BLY EIND SP. Ontbloot van gegronde kennis, ſchoon loos en doortrapt: *iemand oolijk bedriegen*. *Een oolijk meisje*. De Ridd. CATS noemt de Min *het oijlick dier*. Van hier de beteekenis van doortrapt, listig, waarin dit woord thans algemeen gebruikt wordt: *een oolijke guit*, *een oolijke dief*, enz. Onſterk, vervallen, oud, in ſommige oorden: *een oolijk kleedje*. *Een heel oolijk huis*. Op de Veluw gebruikt men het voor ongedaan, ziekelijk: *hij is nog zeer oolijk*. *Hij heeft het oolijk*. Zoo ſchijnt het bij A. MOONEN ook voor te komen: *zijt ge welgedaen*, *niet olijk*, *wees nu vrolijk*. Van hier: *oolijkheid*: *de oolijkheid ziet hem de oogen uit*.

OOM, z. n., m., *des ooms*, of *van den oom*; meerv. *ooms*, *oomen*. Vaders of moeders broeder, *vaderoom* en *moederoom* bij DORESL. genaamd. *Ik moet van mijnen oom al het goed erven*. Het verkleinwoord in den mond van jonge kinderen is *oompje*. Zam.: *oomkool*, een woord in de dagelijkſche taal gebruikelijk van eenen onnoozelen bloed, die zich ligt foppen laat. Men vindt het bij den ſnaakſchen PETRUS BAARDT: *en raeckt mijn*

oom-

oomkool dan in 't bed. Voorts: *oomsdochter*, *oomszoon*: — *Heeroom*, *janoom*, *oudoom*. In de dagelijksche taal, zet men het achter alle eigennamen: *Klaasoom*, *Dirkoom* enz. Ook is het de taal van beuschheid en beleefdheid, als kinderen iemand, wien zij niet kennen, aanspreken, en dien *oom* noemen. De Duitsche Keizer noemt ook eenen wereldlijken Keurvorst *oom*; misschien, omdat dit woord, naar FRISCH, eertijds ook *heer* beduidde. Er is nog eene zamenstelling van het woord *oom*, namelijk *oomzegger* bij de Tekselaars in algemeen gebruik; en *oomzeggers* zijn bij hen neven, die tegen elkanders vaders *oom* moeten zeggen, of volle neven: *wij zijn oomzeggers*.

Oom, hoogd. *oheim*, *ohm*, angels. *eam*, in de oude fragmenten op Karel de Gr. *ohein*, in Zwab. en Zwits. *ohàn*, *ohen*, *ohein*, nederl. *ohm*. Het schijnt met het oude *am*, eene moeder, *aan*, *aanheer*, overgrootvader, het hebr. אם eenen oorsprong te hebben. ADEL. beroept zich, voorts, op het BREEMSCH-NEDERS. WOORDENB., waar het arab. *am*, door *oom* vertaald wordt. Zeker wordt het arab. אם van naauwe bloedverwantschap gebruikt; en ons *oom*, zegt L. MEYER, beteekende oudtijds eenen bloedvriend.

OON, veroud. voorzetsel, hetzelfde, als het hoogd. *ohne*, beteekenende zonder: *oon proef*. SPIEGH. *Oon verdragh*. *Oon artzenij*. VOND. Zie *on*.

OONEN, onz. w., gelijkvl. *Ik oonde*, *heb geoond*. Een woord, dat, in Noordholland, gebruikt wordt van het schaapvee en varkens, als zij jongen werpen: *het schaap moet oonen*. *De zeug heeft nog niet geoond*. Het is hetzelfde woord als het eng. *to ean*, lammeren werpen. Het is mogelijk, met *ooi*, *oïs*, uit eene bron: of het moest een woord van den klank gevormd wezen, gelijk *oon* bij de Hebr. een treurend geluid uitdrukt; als zage het op de smerten, welke somtijds eene *ooi* onder het oonen doorstaat.

OOR (*oer*, *oir*, *or*), een zeer oud woord, niet alleen in onze, maar ook in andere talen. Het komt buiten zamenstelling en in eenige zamengestelde woorden voor. De eerste en misschien de oudste beteekenis is die van groot, en van hier voortreffelijk. Bij KIL. *oer*, *or*; *magnus*, *excellens*. Hierheen behooren de zameng. *oorhaan*, *gal-*

gallus ſilvaticus major, *ooros*, *oeros*, ook *everos*; in het lat. *urus*, *oorreep*, *funis nauticus major*. Zie KIL. Hierheen behoort het oude *ar*, groot; hoog. Het komt wijders in de beteekenis van *op* voor, beteekenende eene beweging in de hoogte. Hierheen moet men brengen het oude *oorhave*, bij KIL., oorſprong, beginſel, doch in eenen oneigenlijken zin, daar het, eigenlijk, eene opheffing beduidt: *urhab* heet daarom, in het hoogd., zuurdeesſem; hef, waardoor deeg opgeheven wordt. *Oor* in *oorſprong* heeft dezelfde beteekenis. Ten derde beduidt het het eerſte in een ding, eenen aanvang; eene der oudſte beteekenisſen, eene figuur der vorige. Zoo komt het voor in het oude *ooraan*, bij KIL. *ooraene*, overgrootvader. *Oor* komt dus overeen met *eer*, het goth. *air*, vroeg, het gr. ἠώ, het krieken van den dag en het voorjaar, ἀρχή, het begin; het oude lat. *ora* bij CÆCILIUS, voor het begin, en van hier *orior* en *ordior*, *oriens* enz.; het angelſ. *or*, *ord*, ijsl. *uhr*, begin. In andere zamenſt. komt het voor, voor *over*, als: *oorete*, bij KIL. overblijfſel van eten; voor *er* en *ver*, als *oorlof*, *oordeel*, *oorbaar*. Eindelijk dient het tot verſterking, als *oorſchalk*, zeer ſchalk, *oormondig*, grootſprekend. Wij gebruiken het ook nog buiten zamenſt., als een zelfſt. naamw. van het onzijdige geſlacht. In dubbele beteekenis komt het dus voor, deels voor zulke aardſoort, waaruit metalen geſmolten worden. In Gelderland noemt men dus die onderaardſche harde beddingen, die vol ijzerſtof zijn; wanneer men het gewonelijk *oer* noemt. Bij KIL. wordt het vertaald door *fodina auri & argenti*, *plumbi & argenti vena communis*, *origo*. Zoo gebruikt het M. L.:

Honderd millioenen zandjes
Fijn geaderd, ſcherp getakt,
Sluitende in elkanders tandjes,
Op hun broeinest, 't oer, gezakt enz.

Hiermede komt overeen het eng. *ore*, metaal, zw. *aer*, angelſ. *aere*, *ar*, ijsl. *eijr*; hiermede ſtaat verwant ons *erts*, *aarde*, hebr. ארץ. Van hier: *oorig* (*oerig* in Geld.), *oorachtig*: *oorige grond*. Anderdeels beteekent het eenen nazaat, erfgenaam, uit welken een geſlacht kan worden voortgeplant: *hij ſtorf zonder mannelijk oer*. *Waert ſaken, dat ons Heeren gebraken, ſonder oer van ſijne lijven*. VERBINDT. BR. VAN ENIGE HOLL. STEDEN VAN

VAN 1351. *Daer dit oer of quam, dat nu de ſpaenſche crone draecht.* M. ST. *Van ſine haven ſo bleef oer ſijn broeder Jan.* M. ST. *Namaels heeft Tiderick das ſwaers geheven, als rechter oire.* K. KOLYN. *Sonder oir te laten.* KLERK DER LAAGE LANDEN. Ook *hore* bij M. ST.: *ſonder hore houden 't lant.* Bij KIL. *oor, hoor, huere, hoyre*, fr. *hoire*, eng. *heir*, lat. *hæres.*

In de oude onderſcheidene tongvallen en talen verwisſelt dit woordje met alle klinkers *ar, er, ir, or, ur, yr.* Als wij bij *oor, or*, hoogd. *ur*, ſtaan blijven, zoo ſchijnt het, oorſpronkelijk, eene nabootſing van een hevig, trillend en daarbij dompig geluid te zijn. Die trilling ontdekt men in het lat. *ira*, toorn, angelſ *yrre* ons *arre*, toornig. Van hier ontſtaat het denkbeeld van beweging, menigte, veelheid, als het lat. *urbs*, eene ſtad. Om de ſnelle beweging heet *ur* licht; om den flikkerenden glans is *aurum* goud enz.

OOR, z. n., o., *des oors*, of *van het oor*; meerv. *ooren.* Verkleinw. *oortje.* Eigenlijk, het zintuig des gehoors bij menſchen en dieren: *groote, lange, kleine, hangende ooren hebben. Men kent den ezel aan zijne ooren. De ooren tuiten, zuizen mij.* Uit een overblijfſel van oud bijgeloof, zegt men nog, als anderen van iemand praten: *nu tuiten hem de ooren.* In het gemeene leven en de dagelijkſche taal, als ook in den deftigen ſtijl komt dit woord dikmaals te pas. *Zijne ooren joken hem*, hij hoort graag wat nieuws. *Mijn oor hangt er naar*, dat hoor ik gaarn. *Kan u naer mijn gezangen 't oor noch hangen.* MOON. *Ik heb er geene ooren naar*, ik geef er geene acht op, ik bewillig er niet in. *Die daertoe geen ooren had.* BÓGAERT. *Iemands oor hebben*, in deszelfs gunst ſtaan: *een macht van geestlijkheid, die 't oor des konings heeft.* P. RABUS. *Iemand ooren aannaaijen*, hem bedriegen. *Hij krijgt Midas ooren ten loon*, zijne domheid wordt uitgeſtreken. *De ooren opſteken*, beginnen te muiten. *Welſtaen zij d'ooren op, geſtijft met zulk een' voorganger.* HOOFT. *Zijne ooren klouwen*, blijken geven dat men met een zaak verlegen is. *Het oor*, of *de ooren laten hangen*, den moed laten zakken. *Iemand de ooren warm maken*, hem vervelende dingen zeggen, hem ſarren, tergen, driftig maken. *Iemand frisch de ooren waſchen*, hem gevoelig de waarheid zeggen. *Zijne ooren ſchudden: hij kan zijne ooren ſchudden das zij klappen*, hij kan voor zijne zaak

vuij intkomen, zich door ieder laten beoordeelen. *Wien hij door verzoekſchriften d'ooren maakte*, wiens gunst hij vleijend zocht. BOGAERT.

Met allerlei voorzetſels. *Iemand aan het oor leiden*, hem gedurig aanporren. *Hij heeft ze achter de oren*, hij is zoo onnoozel niet als hij ſchijnt; hij houdt den guit verborgen; bij heeft den ſchalk in de mouw. *Hij is nog niet droog achter de oren*, hij is nog zeer jong. *Iemand bij de ooren trekken*, hem dwingen. *Iemand bij het oor leiden*, hem ongemerkt bedotten. *Wat dulligheijd, dat men d'eenvoudige zoo dom bij d'ooren leijd!* OUD. Ook iemand door een liefelijk geluid het oor zoo ſtreelen, dat hij ons overal volge: *geen mensch zal hen meer hooren op zijne duitſche fluit, die al het vee bij s'ertren wist om te leiden.* MOON. *Den wolf bij de ooren houden*, in netelige omſtandigheden verkeeren, zoodat men niet weet, hoe er zich uit te redden. *Die met Godts ſpijs het hart doen d'ooren voedt.* MOON. *Iemand in het oor bijten*, met ernst en nadruk hem iets inluisteren. *Ook leet man me eens in 't oor.* POOT. *Maer mijn geburman beet me in 't oor.* MOON. *Dees roep ſlaat in elxs ooren* P. RABUS. *Iemand alles aan het oor hangen*, hem alles vertellen. *Hij hing ook de (den) reizige (n) elzenboomen zijn leet in d'ooren.* MOON. *Hij ſuit ſijn dag'lix dicht in allerhanda ooren.* C. HUYG. *Iemand iets in het oor luisteren. Wie heeft u dat in het oor geblazen*, listig ingeſtoken? *Hij heeft eene vlo in het oor*, ongeruste gedachten. *Ik ben met dat oor doof*, van die zaak hoor ik niet graag. *Ik heb het met mijne ooren gehoord*, eene dagelijkſche uitdrukking, ter verſterking. *Iemand wat om de ooren geven*, hem afstouwen. *De ſneeuwjagt ſtuift hem om de ooren.* ANTON. *Het kalf is op een oor na gevild*, de zaak is bijna af. J. VAN HEEMSK. *Hij lag al op een oor*, hij was al te bed. *Over hoop en ooren*, liever *hals en ooren*, *in ſchulden zijn. Iemand het vel over de ooren halen*, hem alles afknevelen. *Men bedreigt een kind, den neus tuſſchen twee ooren te zetten*, wanneer men het, om eene geringe naarigheid, op eene boertige wijs zijn ongenoegen te kennen geeft. *Het vermaek van ten ooren in ſchulden te ſteken.* J. MARS. *Het gaat het eene oor in, het andere uit*, die les heeft geene verbetering ten gevolge. Alle ze ſpreekwijzen behooren tot de dagelijkſche taal. In den deftigen ſtijl bezigt men dit woord ook: *oor*, of *oo-*

ren

ren hebben, met eene ſchrandere opmerkzaamheid toehooren: *en kluisterde aan zijn ernst, wat oor had of gezicht.* G. Bidloo. *Alles was oor*, loutere aandacht. Als Dichters een ſchoon uitgevoerd ſtuk beſchrijven, dat aller opmerking moet naar zich trekken, dan geven zij levenloozen dingen *ooren*: *helt Orfeus harp gaf ooren aan het doove velt.* Poot. *De wildzang zweeg, het veldt kreeg ooren.* D. Smits. *Zijne ooren neigen*; in den ſtijl der Schrift. *Het oor bekoren.* Anton. *Het oor ſcherpen*, aandachtiger toehooren. *Hoe naarſtig ſcherpte elk 't oor, toen gij de vreugd beſchreeft. Het oor bieden*, neigen. *Zijn oor afwenden. Zijne ooren voor iets ſtoppen: die voor 't geroep der armen ſtopt ſijne ooren.* H. Sweerts. *Iemand het oor geven*, naar hem luisteren: *hij geeft Fotinus 't oor.* G. Bidloo. *Gezang, dat ieders ooren trekt.* Moon. *Terwijl hij ontelbaere ooren wist te ſnoeren aen zijn' mont.* Moon. *Al wat uw oog of oor verveelt.* Bidloo. *De donder van 't kanon vervuld 't angstvollig hart en ooren.* Bidl. *Dat ſtreelt het oor. Dat kittelt het oor*, men hoort die zaak met genoegen. *Zijne ooren aan eene zaak leenen: de Koning leenende aan dezen raad zijne ooren.* Bóg. *Om 't oor te leenen aan mijn zuchten.* J. de Haes. *O Hemel! leen opmerkende ooren.* H. Schim. *Het oor beleedigen. Zulk een onbetamelijk lied kwetst kuiſche ooren. Het oor doorwonden*, eene zaak met ſchrik aanhooren. *Zal het niet het oor van den godloozen doorwonden?* Hervey. *De ooren binden*, opmerkzaam doen aanhooren: *'k bond elx ooren aen mijn ſnaer.* Poot. *Hij ſnoert niet meer aen ſchakels uw leerzaeme ooren door zijn letterwetenſchap.* Moon. *Toen zij (de Liefde) uw teder oor deed aan haar wet beſteden.* G. Bidloo. *Maar zaken vol van kruim verlusten oor en oog.* Bidloo. *Hij leidt het oor ten dans, daar zijne nachtegaal den vroegen uchtend wekt.* Bidloo. *Onbeſneden van ooren zijn*, eene bijbelſche ſpreekwijs, ongehoorzaam zijn aan iets, hetwelk men hoort, omdat men het met geene aandacht wil hooren: *wie is zoo onbeſneên van ooren?* Feitama. *Als dit geklag den volke in d' ooren drong.* P. Rabus. *Doe uwe ooren voor mijne bede open. Hij heeft een open oor. Iemand bij de ooren ophangen*, hem door ſtreelende gezangen in verrukking brengen: *wien zou geen tong behooren, die zielen ophangt bij haere ooren.* Moon. *Gewis geen nektar tong kan zielen bij het oor ophangen.* Moon.

Onder 't vlijtig hooren, hing zijn geſlepen tong de Rijkſtadt op bij d' ooren. J. BRANDT. *In de ooren klinken: gene ſtem op den ſchouburg klinkt hem zoo aangenaam in d' oren.* VOLLENH. *De maer klinkt ons in d' oren.* VERSTEEG. *Iets met het oor vangen: wanneer ze Godts geheimenisſen met onbeſtorven oor vangt uit uw' wijzen mont.* MOON. *Ter ooren komen: dit zal den erfnakomeling ter ooren komen*, aan hem verhaald worden. POOT. Ter ooren nemen: *neem, Israels Herder! neem ter oren.* PSALMB. Oneig., een handvatſel: *het oor van eene kan — eene minde. Een pot met twee ooren.* Oor, of *ooren van het geſchut.* Vouw in een boek: *ſla er een oor in.*

Gelijk *oog*, zoo is *oor*, eertijds, ook vrouwel. geweest: *die ſo geirne biedest d' oor.* MARNIX. *Hij recht mij de oore.* BYBELV. Van hier: *oorig*, die groote ooren heeft; doch in zamenſt.: *'t ruijmoorigſte gedicht.* HUYGENS. Zamenſt.: *beeroor, domoor, druiloor* enz. Voors: *oorbag* (*oorbagge*), *oorbiecht, oorblaasſter, oorblazen, oorblazer*, vleijer, achterklapper, *oorblazing, oorgat, oorgetuige, oorgezwel, oorhanger*, of *oorhangſel*, oorbag, *oorijzer, oorklink*, een ſlag aan de ooren, *oorkusſen, oorlapje, oorlel, oorlepel, oorloos* bij HUYGENS, *oorpaarl, oorpeuluw, oorpijn, oorpijp*, gehoorbuis, *oorpijpje*, een ſpuitje, *oorrand, oorring, oorſieraad, oorſmeer, oorſpuitje, oorſteken*, oorblazen, bij KIL. en M. STOKE: *verraders, ſmekers, oerſtekers, runers*, bij KIL. *ruijnen, oorruijnen, in aurem muſſitare — oorblazerij*, bij P. RABUS, — *oortipje, oortuiten, oortuiter, oortuſting, oorveeg*, een klap, *oorvinger*, de pink, *oorwas*, oorſmeer, *oorworm: hij ziet zoo vriendelijk als een oorworm.*

Oor, bij ISID. *oro*, KER. *ora*, OTFR. *or*, TAT. *hora*, hoogd. *ohr*, nederſ. *oor*, angelſ. *eare*, eng. *ear*, deen. *öre*, zw. *eera*, ijsl. *eijra*, lat. *auris*, fr. *oreille*, ital. *orecchio*, ſpaan. *oreja*. Andere talen hebben voor de *r* de naverwante *s*, als het oude goth. *auſe*, lett. *auſis*, het oude lat. *auſis*, gr. *ους*, hebr. אזן. Anderen hebben eene keelletter, als het pool. *ucho*, krain. [illegible]

OORAAN, zie onder *oor* (*oir, oer*).

OORBAAR, (bij de Ouden ook *oirbaar, oirber, orbar, orboor, oerboor, oirboor, oorber*), bijv. n. en bijw., *oorbaarder, oorbaarst.* Eigenlijk: dat nut, gewin, [illegible]

deel baare; aanbrengt. De uitgang *baar* komt van *baren*, *beren*, dragen, brengen, af, en het voorzetsel *oor* is zooveel als *er*. Zie *oor* (*oer*, *oir*). *So en is 't niet oorbaer te treuwen.* BYBELV. Betamelijk, behoorlijk: *hij vond het niet oorbaar dat te doen. Als waar het hun oorbaar geweest meer vijanden te maaken.* HOOFT. *Te roemen is mij waerlijk niet oorbaer.* BYBELV. Van hier: *oorbaarlijk*, *orberlijk*, bij v. MANL. *orboorlijk*, *oorbaarlijkheid*. Voorts is *oorbaar* (*oor*, *oor*, *oorber*) ook een zelfst. naamwoord van het mannel. en onz. geslacht, in de beteekenis van nut, voordeel: *gij kent den oirbaer niet, die blint u zelve streelt.* VOND. *Tot oirbaer van 't lant iets bij wetten stellen.* VOND. *Tot haren besten oorbaar.* HANDV. VAN PALTSGR. AALBR., 1980. *Den meesten oor er des Lands betrachten.* HOOFT. *Het oorbaer met den honig van vermakelijkheit te mengen.* VOND. *Dat mij 't oorber van u alle deze woorden uit den boezem haalt.* HOOFT. *Op den orber*, zuiniglijk. *Iets op den orber overleggen. Om nutscap ende oirboor.* BR. VAN HART. AALBR. VAN BEYEREN, 1387. *Ons wel beschikken den oorboor van dit gevecht.* K. v. MAND. Gepastheid, behoorlijkheid: *wat oorber van tijdt en geleegenheit vereischte.* HOOFT. Zelfs komt het in het vrouwel. geslacht voor: *omme ghemene orbare.* HANDV. VAN GR. FLOR., 1292. Het onz. geslacht is meest te kiezen. Voorts, is van hier een bedr. werkw. *oorbaren*, *oorboren*, nut en voordeel van iets trekken: *om een dikken duit te oirboren.* VOND. *Om vreucht en vrolickheijt t' orboren.* D. HEINS. *Dijn broeders wrake t' orboren.* K. v. MAND. *Den slaep orboren.* v. MAND. Tot nut aanwenden: *dat geoorbaart is tot sterking van steeden.* HOOFT. *'t Gebed, dat wij hier orboren.* VAN MAND. In het bijzonder beteekent het nut van eenen bebouwden akker, of ander land, trekken: *oorbaeren het land.* KIL. Zoo komt het voor in eenen BRIEF VAN HART. AALBR., 1387: *die mogen selven haren amsteldijck en die kercklaen weijden ende oorbaren.* Dit werkwoord is, thands, meest verouderd: wij gebruiken het nog in eenen bepaalden zin van eenige spijze te nemen, om daaruit voedsel te trekken, en die voor bederf te bewaaren; dan spreken wij het gewoonlijk *orberen* uit: met de zameng. *oporberen*, en *verorberen*: *ik han dat og wel orberen.* Zoo gebruikt het HOOFT: *zommighen oorbaarden 't wijngaardtloof met zout en stijfsel.* Zie *orberen*.

OORBAND, z. n., m., *des oorbands*, of *van den oorband*; meerv. *oorbanden*. Eigenlijk, een oorlapje aan eene slaapmuts; van *oor* en *band*. Oneig., een oorveeg, een kinnebakslag, bij KIL. ook *oorwante*: *iemand enen oorband geven*. Wij hebben nog een woord, dat geheel onderscheiden is, schoon het eveneens gespeld wordt; doch deze spelling is aan eene verkeerde uitspraak haren oorsprong verschuldigd. Ik bedoel *oorband* voor het beslag aan het einde van eene degenscheede, of van eenen rotting. Men moest dit, eigenlijk, *oordband* uitspreken en schrijven; het komt, trouwens, niet van *oor*, maar *oord*, dat, onder andere beteekenissen, die van eene spitse punt heeft. Zie *oord*. Bij KIL. heet *oort mucro, cuspis*; en ons *oorband*, *oordband* noemt hij *oortijzer van de scheede*. De echte spelling is nog in het hoogd. *ortband*; schoon in het gemeene leven *ehrband* gezegd wordt; nederl. *oortband*, *oortisere*. Reeds in den zwabensp. leest men: *orthant sulent sie von den swertschaiden abbrechen*.

OORBIEDIG, (bij KIL. *oerbedig*), bijv. n. en bijw., *oorbiediger*, *oorbiedigst*. Eigenlijk, die het oor biedt, van hier gezeggelijk, gehoorzaam, gewillig: *en oorbiedigh krijsvolk genoeg in te laaten*. HOOFT. *Und de hantdediger oirbuedigh were te scheijden*. LANDR. v. VEL. Zoo komt het voor in het gewone FORMULIER DER KLAGTVERBORGING IN HET VEL. REGT: *sijnde oorbiedig juramento in litem te verklaeren*.

OORBLAZEN, *oorblazer*, zie onder *oor*.

OORD, z. n., m. en o., *des oords*, of *van den — het oord*; meerv. *oorden*. Verkleinw. *oordje*. KIL. spek *oord* en *oort*. Dit woord heeft meer dan eene beteekenis, in een algemeen denkbeeld misschien gegrond. Het geeft, trouwens, *vooreerst*, te kennen een deel van een geheel, een afgebroken stuk. De Engelschen heeten *orts* overblijfsels, brokken van brood, en voorts van andere spijs. In nederl. is *ort* en *ortels* datgene, wat het vee van het voeder overlaat en wegstoot. Datzelfde woord, ook *ort* gespeld, is, in diezelfde beteekenis, in het Gereg, in Groningerland, nog gebruikelijk met een daarvan afgeleid werkwoord *orsen*, *afortsen*, het overgebleven hooi, of stroo, door het vee verworpen en vertrapt, wegruimen. Dat overgeblevene voeder heeten de boeren op Veluwe *orte*, en het werkw. *ersen* gebruiken zij van koe-

koeijen, die ſtaan te kieskaauwen, en *ort* overlaten. In Ierl. is *orde* een overgeſchoten ſtuk, in Noorw. *or* een brokje. ADELUNG gist, dat het van het oude *eeren*, *arare*, afſtamt, inzoover het, eertijds, in het gemeen graven, verbrijzelen enz. te kennen gaf. Hierheen brengt hij ook het woord in de volgende beteekenis, waar het, gemeenlijk, een vierde gedeelte van een grooter aanduidt; komende dan met *vier* en *quartus* naauw overeen. *Ten tweede* beteekent het een vierde deel van een geheel in het gemeen; dan is het van het onz. geſlacht: *een oort mijls van der ſtadt*. HOOFT. In het bijzonder, een vierde gedeelte van een ſtuk geld: *een rijksoort*, een vierde van eenen rijksdaalder. *Een oord van dertien guilden*. *Een oordje*, het vierde gedeelte van eenen ſtuiver. Een vierde gedeelte van eene maat van natte waren: *een oord jenever — wijn — bier — brandewijn — olie — traan — melk — gest*. *Ten derde*, beduidt het eenen ſcherpen hoek, een ſcherp, ſpits ding. KIL. zet *oort* over door *cuspis*, *mucro*. Dan wil het gebruik ook het onzijdige geſlacht. Die beteekenis vind ik reeds, in het oude HUNZINGOER LANDR. VAN HET JAAR 1252, waar het een puntig geweer aanduidt: *mit orde ſtec jeftha mith ſuerde hawen*, met een puntig geweer geſtoken, of met een zwaard gehouwen. En de geleerde D. F. J. v. HALSEMA zegt, in het voorberigt van dat oude ſtuk: *tegenwoordig noemt men alhier* (in Vriesland) *de ſpits van eene ſpade 't oord*. Dit woord is nog onder de landlieden, in Groningerland, in gebruik: *ik heb het oord van het mes afgebroken*. Op de Veluwe, noemen de maaijers de punt van eene zicht en zeisſen *den oord*; en de akkerlieden geven, aldaar, dien naam aan het voorſte einde van het groote ploegijzer. Hierheen behoort ons *oordband* (*oorband*), *oordijzer*. Bij STRYK. vindt men: *ſines ſuertes ort*. In nederſ. is *ort*, gelijk in het angelſ. *ord*, in het gemeen een hoek, een uithoek. Dit woord hebben wij nog overig in eigennamen van dorpen, die op eenen uithoek moeten aangelegd zijn, als: *Broekeroord*, *Onzeroord*, *Rietwijkeroord*, *Rijsoord*, *Heinenoord*. Met dit *oord*, in die beteekenis, ſtaan verwant het lat. *arista*, het hoogd. *ürker*, onze woorden *horn*, *hoorn* enz. *Ten vierde*, beduidt het het eerſte en laatſte aan een ding, bij KIL. *ora*, *extremitas*, *extremum*. Deze beteekenis is eene figuur der vorige. Men vindt het dus bij M.

STOKE: *en can 't u van ende t' oerde al te gader vertellen niet.* Bij NOTK. is *ôrtfruma*, bij HORNBEK *orthab*, iemand, die eene zaak begint, in het angelf. *ort* oorſprong, zw. *ort* einde. Hier ziet elk de verwantſchap met ons *oor* (*oir*, *oer*), *eerst*, het lat. *orior*, *origo*, het gr. ὀρος, het einde, het lat. *ora*. Eindelijk beduidt het eene ruimte, welke een ligchaam beſlaat, eene plaats; eene beteekenis met de vorige naauw verbonden. In dien zin is het mannel. en onz.; ſchoon, thands, het mannel. de voorkeur heeft: *langs den oerdt, die minst beſchildwacht was.* HOOFT. *Dat hij al den oordt der voortoght in verwarring bragt.* HOOFT. *Als 't leeger op drie oorden door komt dringen.* G. BIDLOO. Verder, een deel der oppervlakte van onze aarde, die bewoond wordt: *uit deze oort vertrekken.* HOOGVL. *De hemel zoude dees' aengevochten oort met vrede en vrijheit zegenen.* MOON. *Is wat oort?* VOND. *Naar eenen anderen oord vertrekken. Men ſpreekt er in alle oorden der wereld van.* ZAM.: *oordvoogdij*, bij HOOFT. Bij OTER. *ort*, zw. *ort*, hoogd. *ort*.

OORDEEL, z. n., o., *des oordeels*, of *van het oordeel*; meerv. *oordeelen*. Een oud woord, dat in verſcheidene, naverwante beteekenisſen gebruikelijk is. 1. Het geeft, voor alle dingen, de uitſpraak en het vonnis van eenen regter in twistgedingen te kennen, zoowel in burgerlijke als lijfſtraffelijke zaken: *een oordeel vellen — ſpreken — uitvoeren.* Dit woord komt dikmaals voor in de verſcheidene manieren der vaderlandſche regtspleging. Zoo vindt men het in de oude regtspleging, het Hei- of Heijemaal genaamd: *het oordeel van anderen innemen*, dat is een voorloopig gevoelen bij de Schepenen of Heemraden over de twistzaak afvragen. Dit deed de Regter bij het ſpannen van de bank, eer hij het vonnis ſtreek; die daarom vroeg, of het dag en tijd was, *een oordeel te leggen.* De gewijsden van deze Schepenen werden, daarom, bij uitſtek *oordeelen* genoemd; en als zij hunne gedachten uitten, *wezen* zij hunne *oordeelen.* Van hier noemde men zulke bijzitters of raadgevers *oordeelwijzers: is geordoneert, dat de Richter geenen oordeelwijſer geſtaden ſal gelt toe nemen.* M. VAN EGMOND, *Nije Reformatie.* Als de Regter bij het ſpannen van de bank die gevoelens afhoorde, noemde men het *oordeelen beſteden: die Rechters ſullen geen oordeelen beſteden aen hoere Dienaars, dan alleen aan goede, beſcheide Mannen.* LANDBR. VAN DAVID VAN BOURGONDIE. In de Gel-

derſche en Overijsselſche Landregten komt dit woord dikwijls voor. Daar ſpreekt men van *oordeelen beſtaden*. *Een oordeel dragen*, dat door iemand verrigt wordt, die het vonnis, dat bij kundige regtsgeleerden over de twistzaak ingenomen is, overbrengt en voorleest. Zulken raad, bij die regtsgeleerden gehaald, noemt men *een geſchept oordeel*, of *vonnis*. De onkosten, die daarop loopen, heeten *oordeelgelden*. *Een eindoordeel*, waardoor de zaak beſlist wordt. *Laatſte oordeel* is een formulier of plegtig voorſchrift, dat, in alle banken van Veluwe, voor het ſcheiden des geregts, wordt uitgelezen, dienende ter vrijſpreking van allen, die over eenige zaak in regten aangeſproken zijn, doch tegen welke de zaak, bij zittenden geregte, niet vervolgd is; en ter velligverklaring (dat is openbaarmaking, dat de zaak verloren is) van hen, die aangeſproken zijn, maar zich, bij de geſpannene bank, niet gezuiverd hebben. In deze beteekenis, worden de beide lettergrepen van dit woord, doorgaans, verkort: *ordel*; meerv. *ordels*. Zamenſtell.: *ordeldrager*, *ordelgeld*, *ordelwijzer*. ADELUNG denkt (want in het hoogd. zegt men ook bij verkorting *urtel*), dat dit uit het zeer oude en lange gebruik van dit woord voortgevleid is; dat hieruit waarſchijnlijk is, dat dit de eerſte beteekenis van het woord heeft uitgemaakt. Voors beduidt dit woord, in eenen godgeleerden zin, *het laatſte* of *algemeene oordeel*. *De dag des oordeels*. Ook heeft dit woord de beteekenis van allerlei ſtraf, van God den menſchen tot tuchtiging in dit leven opgelegd, aangenomen: *ick hebbe gevreest voor uwe oordeelen*. BYBELV. *Dat is een zwaar oordeel van God over dat land*. *Onder een oordeel liggen*. In den Bijb. ſtijl heeft het ook de beteekenis van Gods heilige en regtvaardige handelwijs in de wegen zijner voorzienigheid. 2. In verdere beteekenis, duidt het aan elke beſliſſing des verſtands over eenige zaak, het zij men, over twistzaken of andere dingen, zijn gevoelen moet uiten: *Paris oordeel ſtak haer nogh diep in den krop*. VOND. *Zijn oordeel vellen — opſchorten*. *Ik zal er mijn oordeel over zeggen — uiten — geven*. *Iemands oordeel vragen*. *Behoudens beter oordeel*. *Zich aan het oordeel van anderen onderwerpen*. *Mijns oordeels* of *naar mijn oordeel, moet die zaak anders behandeld worden*. 3. Ook noemen wij *oordeel* een vermogen der ziel, om,

door de kennis van voorwerpen, met het verſtand, het ware van het valſche, het nuttige van het nadeelige te ſchiften en onderſcheiden, en, door vergelijking of zamenvoeging van reeds bekende zaken, nieuwe kundigheden te ſcheppen. *Een ſchrander — fijn — ſtadig oordeel. Zijn oordeel is nog niet rijp. Zijn oordeel is verſtompt. Een man van een groot oordeel. Een welmikkend oordeel* enz. Eindelijk, 4, vindt men het ook voor het onderwerp zelf, dat een ſchrander oordeel heeft: *daerom hebben de groote oordeelen zeker verſtandigh geoordeelt.* J. DE HAES. Zamenſtell.: *oordeelkunde*; bij POOT, *oordeelrijk*, *oordeelvast*, bij POOT.

Oordeel, bij ISID. en OTFR.: *urdeil*, KER. en NOTK. *urteilida*, *urteilde*, hoogd. *urtheil*, nederf. *oordel*, eng. *ordeal*, fr. *ordalie*, boh. *ortel*. Vele taalkundigen hebben onder het opſtommelen van de oude brokken, waaruit dit woord zoude zamengeſtaat zijn, deerlijk gezweet: men kan dit bij WACHTER zien. Het eenvoudigſte is, met ADELUNG, *oor*, hier, voor het voorz. *er* of *ver* te houden; zoo dat *oordeelen* zooveel zij als *verdeelen*, *onderſcheiden*, *discernere*. In de middeleeuw. heette *discretio* beoordeeling, bij KER. door *urteilida* overgezet. Van dit woord ſtamt ook het middele. *ordalium*, eng. *ordeal*, fr. *ordalie* af, beteekenende zeker beliſſend bewijs over eene zaak, het welk men als eenen zigbaren vinger van Gods wonderdoende hand aanmerkte. Bij voorbeeld: iemand, over iets aangeklaagd en met vuur beproefd, dat hem niet deerde, werd onſchuldig geoordeeld. Zie wijders HOFM. LEX. op dit woord.

OORDEELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik oordeelde, heb geoordeeld.* Dit woord beduidt, naar de oudſte beteekenis des vorigen woords, een regterlijk vonnis ſpreken, vellen. In dien zin is het een bedr. w., met eenen vierden naamval: *anderſins hoe ſal Godt de werelt oordeelen?* BYBELV. Ook komt het in eenen bedrijvenden zin voor veroordeelen voor: *ick ben niet gekomen, op dat ick de werelt oordeele.* BYBELV. *Sij hebben oock de ſtemmen der Propheten, hem oordeelende, vervult.* DORESL. Zoo gebruikt het OTFR. meermaals. In verdere beteekenis, beduidt het zijn gevoelen, zijne meening over de geſteldheid van perſonen of zaken aan den dag leggen. Eertijds gebruikte men het, in dien zin, ook bedr.: *ſtraffet te voren u ſelven, oer*

ghij

ghij anderen lieden oordeelt. DORESL. *Wie zijt gij, die eenen anderen oordeelt?* BYBELV. Thands nemen wij het onz., met *hebben*: *ik oordeel, dat die zaak eerst moet gedaan worden. Onpartijdig oordeelen.* Gewoonlijk drukt men het voorwerp met *over* en *van* uit: *verkeerd over eene zaak oordeelen. Wat zal men daarvan oordeelen?* Van hier: *oordeelaar* (*oordeeler*). Voor het naamw. *oordeeling* gebruikt men de onbep. wijze: *het roekeloos oordeelen kwam hem dier te staan.*

Dit zeer oude woord luidt bij de oudſte ſchrijvers *urdeilan*, *urteilan*, *ardeilan*, *irdeilan*, *irteilen*, *erteilen*, hoogd. *urtheilen*, nederf. *ordelen*, zw. *ordela*. In de oude aleman. geloofsbelijd. bij GOLDAST leest men, naar ADEL.: *ich geloub in dannan kunftig an dem iungesten Tag ertailen viber lebend unt viber tot.* Uit alles blijkt, dat *oor* niet anders dan het voorz. *er*, ver *is*, en *oordeelen* zoo veel is als *verdeelen*, dat is onderſcheiden, beſliſſen.

OORKENNER, z. n., m., *des oorkenners*, of *van den oorkenner*; meerv. *oorkenners*. MEYER ſpreekt van eenen *oorkenner des konings*, *openbaar Notaris*, *tabellio regis*. Met het volgende *oorkonde* uit dezelfde bron.

OORKONDE, z. n., vr., *der*, of *van de oorkonde*; meerv. *oorkonden*. Een zeer oud woord. Het beduidt eene getuigenis; in welken zin reeds ISIDOR. het gebruikt, *archundi*, en KER. *urchundi*, TATIAN. *urkunde*. Bij OTFR. komt het ook dus voor. In die beteekenis ontmoet men het in MIRRIS CHARTERB.: *dat een man, die geen huis noch land heeft, geen oorconde dragen mag tegen een poorter. Der luden, ti mi mit min dikke t'oircont te weten haden.* K. KOLYN. In die beteekenis vindt men het vaak onder oude brieven, dienende tot getuigenis der daarin behelsde waarheid: *in oirconde — des t'oirconde.* Nog heden ſchrijft men onder ſchriftelijke getuigenisſen: *in oorkonde der waarheid, met mijne hand onderſchreven.* OTFR. gebruikt het ook voor getuige. Zoo ook in den BYB. 1477: *hi is oirconde, dat hit zach.* En in 't LEVEN J. C.: *Ende ghi ſelt weſen mijn oerconde in Jheruſalem, en in 't Lant van Judea, en in alle ſamarien, ende totten eerſten eynde van eertrycken.* Bij KIL. komt het ook dus voor; en dan is zulk eene getuigenis, ter onderſcheiding van dat woord, *oorkondſchap*, dat bij J. CATS gelezen wordt. In bevaalderen zin, beteekent het

het eene ſchriftelijke getuigenis, en wel, voornamelijk, elke ſchriftelijke, openlijke onderhandeling of verhandeling, inzoover dezelve, voor latere tijden, tot een voldoend bewijs zal dienen: *oude oorkonden opzamelen.*

Alſo als it beſchreven vant
In den Cloester t' Egmonde
In Latine, in vraeijer orconde. M. ST.
Al hadden wi anders ghene orconde. M. STOKE.

Dit woord (dat wel eens van *oor*, erfgenaam, en *kond* afgeleid werd, en nu nog vaak beſchouwd wordt, als afſtammende van *oor*, dat *eerst* beteekent; zoodat het zooveel zoude wezen als een oorſpronkelijk ſchrift, in tegenſtelling van een afſchrift, eene kopij) is zamengeſteld uit *oor*, dat is *er*, ver, en het oude *kond*, van het oude *erkunden*, *urkunden*, *erkunden*. Zie het volgende *oorkonden*.

OORKONDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik oorkondde*, *heb geoorkond*. Bekend maken, getuigen; een woord, dat meest verouderd is: *'s Lants geſchichten wil ic oirconden.* K. KOLYN.

Dat ſint Heer Ghijs van Henegouwen
Orconde mit goeder trouwen. M. STOKE.

Ende dat boeck geheeten numerus oercont, hoe enz. VOORR. VAN DEN BYB. VAN 1477.

En heeft alleen Meon nae huijs gezonden,
Om van dit verradelijck ſtuck t' oorkonden. K. V. MAND.

Hij oirkonde, dat hij, die Cæſars ſtadthouder was, uit het wingewest geweert werdt. HOOFT. Van hier: *oorkonding*: *wien hij ſchoon op vrije voeten zijn' oorkunding gedaan hadde.* HOOFT.

OORLOF, z. n., o., *des oorlofs*, of *van het oorlof*; zonder meerv. Verlof, vrijheid: *Wat oorlof maakt u ſtout, mijne achtbaarheid te breeken?* G. BIDLOO. Wij gebruiken dit woord bijzonder van verlof, om zich, voor eenen tijd, van gewone bezigheden te onthouden: *de ſchooljongens hebben oorlof.* Van hier: *oorlofweek*, *oorlofstijd*, voor ſtilſtand van bezigheden, viertijd, bij MOON. Van ſoldaten wordt het veel gebruikt; anders *verlof*: *eenen ſoldaat oorlof geven*, hem afdanken, ook hem ontſlaan van den gewonen dienst. *Ende alle het krijchsvolk, dat Demetrius oorlof gegeven hadde, quam tot hem.* DORESL. *Met eene nam vrouw Maria haaren oor-*

oorlof ven denzelven. HOOFT. *Met oorlof van zijnen Vader te velde gaan.* In het gemeene leven gebruikt men eene hoffelijke uitdrukking: *met oorlof, dat ik u dat vrage.* Zam.: *oorlofsdagen*, enz.

Oorlof, KER. *urlaubii*, bij SCHILT. *orlof*, nederf. *verlöv*, deen. *orlov*, hoogd. *urlaub*, zw. *orlof*, ijsl. *ordlof.* Zie *oorloven.*

OORLOG, z. n., m., vr. en onz., *des oorlogs — der oorlog*, of *van den — de — het oorlog*; meerv. *oorlogen.* Een openbare krijg, door het eene tegen het andere volk, om verfcheidene redenen, gevoerd, waarelke partij hare vermeende regten door wapenen zoekt te handhaven: *een zware — regtvaardige — langdurige — hevige oorlog. Daarop borst een felle oorlog te water en te lande uit. Hieruit ontftonden lange en bloedige oorlogen. Iemand den oorlog verklaren. Ten oorlog werven — toerusten. Ten oorlog opfchrijven. Iemand den oorlog aandoen. Oorlog voeren. Ten oorlog dienen. In den oorlog dienen. Ten oorlog varen — gaan.*

Dit woord komt bij de fchijvers in alle geflachten voor. In het mannel.: *de flavernij van den oorlog.* HOOGVL. *Al 't gewelt van den oorlog.* HOOFT. *Den oorlog zweren.* HOOGVL. *De klaroen blaest den oorlog.* VOND. In het vrouw.: *'t uitbarsten deezer oorloge.* HOOFT. *Hachlijkheit der oorloge.* HOOFT. *Daer is raet ende macht tot de oorloge.* BYBELV. In het onz. gefl.: *en bannen 't oorelogh ten lande uit en uit zee.* MOON. *Leg aen hant 't oorlogh.* MOON. *Het oorelog verkonden.* HOOGVL. *Van een volfchaapen oorlog.* HOOFT. *Alfo lange alfe dat oerloge onverfoent ware.* ZOENBR. VAN HERM. V. WORDEN, 1287. Dit geflacht wordt, doorgaans, bij M. STOKE gevonden. Voor het jaar 1623 was dit woord, gewoonlijk, van dit onz. gefl.; zoo, nogtans, dat de Hoogleeraar. A. KLUIT, in eene aanteek. op dit woord, in de *Lijst* van HOOGSTR., zeer waarfchijnlijk gemaakt heeft, dat het vrouwelijke het oudfte geflacht is. Onze ooren zijn, thans, meest aan *den* oorlog gewend: die *de rampen der oorlog!* zegt en fchrijft, is niet van eigenzinnigheid vrij te pleiten. Zam.: *oorlogsbedrijf, oorlogsblikfem*, een geducht krijgsman: *twee oorlogsblikfems.* DE COCK. — *Oorlogsbonk*, een, die op een oorlogsfchip vaart, *oorlogsdaad, oorlogsdeugden, oorlogs-*

fak-

fakkel, *oorlogsgezel*, *oorlogsgezind*, *oorlogsgod*, Mars, Mavors, *oorlogsgodin*, Minerva, *oorlogsheld*, *oorlogsjagt*, *oorlogskans*, *oorlogskop*, bij MOON., *oorlogslast* en *oorlogslasten*, *oorlogsluf*, krijgsroem, *oorolgsmoed*, *oorlogsnacht*, bij G. BIDLOO, *oorlogspaard*, *oorlogspest*, dichterl. woord, *oorlogsramp*, *oorlogsregt*, *oorlogsschip* *oorlogstijd*, *oorlogsvaan*, *oorlogsvloot*, *oorlogsvolk*, *oorlogsvuur*, *oorlogszaken*, *oorlogzuchtig*. enz. In anden zam. verkiest men liever *krijg*: *als krijgsbende*, *krijgskunst*, *krijgslist* enz.

Wat de afleiding van dit woord aangaat: KIL. verklaart het door *overloge*, dat is een groot verschil, van *liegen*, in den zin van verschillen: *het liegt veel* was, oudtijds, zoo veel als het verschilt veel. L. TEN KATE volgt dienzelfden leiddraad. Zoude, ondertusschen, het gevoelen van MATHIAS MARTINIUS, het welk ik zie dat ADEL. ook voor het zijne aanneemt, wel zoo van allen grond ontbloot zijn, als het in den eersten opslag schijnt? Dezelve leidt het af van *leggen*, dat is doen nederliggen, doen sneuvelen: immers laat dit monster zijnen aard best kennen aan het neervellen van zoo vele duizenden, die eene prooi zijner woede geworden zijn. Neemt men dit aan, dan is *oor* het voorz. *er*; en het wordt opgehelderd door het hoogd. *den feind erlegen*, den vijand afmaken, neersabelen, bij VOND. ook *neerleggen*. Dit wordt nog meer waarschijnlijk uit het angels. *orleg*, zw. *örlig*, eene slagting. IHRE neemt, daarom, de laatste helft dezes woords *log*, *leg*, *lig*, voor het oude *lag*, bij ULPHIL. *laug*, waarvoor naderhand de sissende letter *s* gevoegd, en dat in *slag* veranderd is.

OORLOGEN, onz. w., gelijkvl. *Ik oorloogde*, *heb geoorloogd*. Oorlog voeren: *hoe hij geoorloogt heeft*. BYBELV. *Zij vallen Braks aan 't oorelooger*. MOON. Somtijds wordt het, in den bijbelschen stijl, bedr. gebruikt: *dewijle mijn Heer de oorlogen oorloogt*. Oud. zeide men ook *iemand oorlogen*, voor *beoorlogen*. Sommigen willen de vervoeging met eene *o*: *ik oorlogde*, *geoorlogd*; zoo ook *oorlofde*, *geoorlofd*. Dan, zoo als van *hol holen*, *hoolde*, *gehoold*, van *zog zogen*, *zoogde*, *gezoogd* komt, zoo komt ook van *oorlog*, *oorlof oorlogen*, *oorloven*, *oorloogde*, *oorloofde* enz.

OORLOVEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik oorloofde*, *heb geoorloofd*. Oorlof geven: *dat hij wou ons oorloven*. J. T. Jo-

JOSEF. Het deelw. is meest in gebruik: *of dat geoorlooft zij*. HOOFT. *Zich zelf te ſpeenen van geoorloofde everdaet*. MOON. *'t Geooreloofd bedrog*. G. BRANDT. In de BYBELVERT. vindt men altoos *geoorloft* (*geoorlofd*). Ondertusſchen is *oorloven* het hoogd. *erlauben*, nederſ. *oerlaven*, oudvr. *orleven*, bij ULPH. *uslaubjan*, *oslobjan*, KER. *erlaubban*, *erlaupban*, TATIAN. *arloubban*, WILLER. *erlöiben*, angelſ. *alyfian*, eng. *to leave*, ijsl. *leifa*, zw. *lofwa*. ADEL. leidt het van het oude *lofwe*, de vlakke hand, lat. *vola*, bij ULPH. *lofa*, walliſ. *llowa*, ſchot. *luff* af; hiermede ſchijnt het gr. λαβειν, aannemen, en λειπειν, varen laten, verwant te zijn. *Oor* is, derhalve, het voorz. *er*.

OORSPRONG, z. n., m, *des oorſprongs*, of *van den oorſprong*; meerv. *oorſprongen*, dat zeldzaam voorkomt, ſchoon het mag gebruikt worden. Het eerſte begin, het ontſtaan, het ontſpringen van iets. In die eigenlijke beduidenis noemt NOTKER, daarom, eene bronwel *eenen oorſprong*. Wij gebruiken dit woord ook nog in dien eigenlijken zin voor eene bron, waaruit ſtroomende wateren ontſpringen: *daar de vloed Indus zijnen oorſprong neemt*. BOG. *Waarvan de lantſtroom zijnen oorſprong ontleent*. HOOGVL. Voorts, beteekent het in het gemeen het beginſel eener zaak: *de oorſprong dier benaming is onzeker*. *Van den oorſprong dezer ſtad weet men weinig*. *Dit was de oorſprong der gedurige vergadering der algemeene Staten*. *Die uit haer bloet uw oirſprong trekt*. MOON. *Alles heeft zijnen oorſprong van God*. *Zijn ſtam, die wettigh uit het huis van Stuart oirſprong nam*. J. DE HAES. *Die breedt van den oorſprong der beroerten gewaaghde*: HOOFT. *De heete vlam, die uit Geertruit oirſprong nam*. MOON. *Iets in zijnen oorſprong ſmoren*, bij FEITAMA. *Dat geſlacht had zijnen oorſprong uit adellijken huize*. Oneigenlijk beduidt het de werkende oorzaak van eene zaak: *God is de oorſprong alles goeds*. *Zalig hij, die den Oorſprong aller dingen eert*. K. BRANDT.

Oorſprong ſtamt, volgens ſommigen, van het oude onz. w. *oorſpringen*, ontſpringen af, bij ISIDOR. *arſpringen*. *Oor*, *or*, is ook beginſel.

OORSPRONKELIJK, (om de welluidendheid voor *oorſpronglijk*, *oorſprongelijk*), bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat het eerſte in zijne ſoort is,

is, dat het begin van iets in zich behelst; insgelijks, in den bijvoegelijken vorm, in zijnen oorsprong: *uit de oorspronkelijke taal overgezet. Hij is uit koninklijken bloede oorspronkelijk. Oorspronkelijk komt het van het arabisch. Een oorspronkelijk schrijver*, die, zonder navolging van anderen, zijnen eigenen weg bewandelt: *voortbrengselen van den altijd oorspronglijken* STERNE. FRITH. Wijders, die de oorzaak van iets anders in zich bevat: *God is de oorspronkelijke goedheid.* Van hier: *oorspronkelijkheid.* Zie *lijk.*

OORVEEDE, z. n., vr. *der*, of *van de oorveede*; meerv. *oorveeden.* Een oud woord, dat in het vaderlandsche regt slechts voorkomt. Het was een plegtige eed, waarbij men beloofde, niemand, met wien men verzoend was, om geleden ongelijk leed te doen; vooral, als men uit eene hechtenis losraakte: *wij zweren een oilde oirvede.* REGTSPLEG. VAN HET HEYRMAAL. *Ende die gheeregen werden deden oervede, dat si nyement souden misdoen.* VELDEN. Zoo is er nog *een oirphedenboek* der stad Zwol. „ Die eed, zegt Wagenaar, *Vad. Hist.* 3 „ d. bl. 371, was eertijds hier te lande zeer gewoon". En dit was in die tijden noodzakelijk, wegens het toen in zwang gaande vuistregt en de vrijheid der zelfwraak. In nederf. is het *oorveithe*, hoogd. *urfehde*, zw. *urfecht.* Het middele. *urpheda* verklaart M. MART. *cautio super hostilitate ponenda*, *uberfehde.* Zonder twijfel is *oor* hier zooveel als *over*; en het woord duidt aan, dat de *veede*, dat is oude wrok (zie *veede*, *veete*), over en geëindigd is, *terminus odii.* KIL. heeft het woord niet, maar wel *oorvrede*, dat bijna van dezelfde beteekenis is; een eed, dat men, na in hechtenis gezeten te hebben, den vrede niet schenden zal. *Oor* moet hier, noodwendiglijk, eene andere beteekenis hebben. FRISCH heeft eene waarschijnlijke gissing, dat *oor* hier zooveel is als het voorz. *ver*, van het oude *vervreden*. door vrede of bevrediging bevestigen.

OORVEEG, zie *oorvijg.*

OORVIJG, z. n., vr.; *der*, of *van de oorvijg*; meerv. *oorvijgen.* Een oorband, een slag aan de ooren. Bij HORNEGK, komt het enkele *vaige* in die beteekenis voor. De laatste helft van het woord heeft met *vijg*, een bekende boomvrucht, niets dan den klank gemeen: het

ſtamt zonder twijfel uit eene bron met *vegen*, in het lat. *figere*. In het angelſ. is *fegan*, pangere. Wij zeggen ook nog *een veeg*, *een oorveeg*.

OORZAAK, z. n., vr., *der*, of *van de oorzaak*; meerv. *oorzaken*. Eene ontſchuldiging. In dien zin is het bij ons veroud, in het zw. *vrſake*. J. LIPSIUS, Oper. T. 3. p. 1001, verklaart *urſagon* door *excuſationes*. *Oor* is daar zoo veel als *ont*; en het is eene woordelijke overzetting van *excuſatio*. Wij gebruiken, voorts, dit woord voor dat gene, waarom iets is of geſchiedt. Ziet hier eenige voorbeelden: *naar de oorzaak van dit uitſtel raden:* HOOGVL. *Te deſer oorſake dan hebbe ik ulieden gheroepen.* DORESL. *De ſonde oorſaecke genomen hebbende door het gebodt?* BYB. *Om wat oorzaak zijt gij hier? Zonder oorzaak iemand haten.* Thans gebruiken wij veel al het woord *reden* In bepaaldere beteekenis, dat gene door het welk iets voortgebragt wordt: *geen gewrocht zonder oorzaak. Eene oorſaecke der eeuwige ſaligheyt.* BYB. *Die, als de ſcheppende en onderhoudende oorzaek* enz. FRANTZ. *Gij zijt oorzaek van mijn ongeluk. De bewegende oorzaak. De dood wil altijd eene oorzaak hebben.* Een voorwendſel: *ſiet, dat hij oorſake tegen mij ſoeckt.* BYB. Aanleidende gelegenheid: *daeromme gevn ſij oorſake tot ſchandelijcke afgoderije.* DORESL. Van hier het werkw. *oorzaken*, dat buiten zamenſtell. niet meer in gebruik is: *begeerlijkheid oorzaekt alle quaed.* KRUL. Van hier het veroud. *oorzaker*, *oorzakig*: *oorzakelijk* is nog in gebruik.

Het woord is zeer oud, en komt, in de laatſte beteekenis, reeds in de negende eeuw voor. In het hoogd. *urſache*, nederd. *orſake*, deen. *aarſag*, zw. *orſak*. ADELUNG denkt, dat de beteekenis van verontſchuldiging de oorſpronkelijke is, of, althans, dat *oorzaak* in het begin dat zegswoord beduid heeft, hetwelk men tot eenen grond, eene reden van iets bijbragt; en het met *excuſare*, van *ex*, *uit*, en *cuſare*, ons *kouten*, ſpreken, praten, van eene beteekenis is. Hoe dikwijls lezen wij in de oude ſtukken: *is het zake*, dat enz? Wat is dat anders dan het lat. *cauſa*, oorzaak? De Zweden gebruiken nog zoo hun *ſaka*. *Oor* is dan hier niet zoo zeer iets, dat eerst is, als wel een voorzetſel, als zeiet gij *ontzaak*, van *zeggen*.

OOST, z. n., o., *van het oost*; zonder meerv. Die hemelstreek, waar de zon zich, des morgens, het eerste aan ons gezigt vertoont: *die het oost en west bespaat.* POOT. *Zoo wijt de bleeke maan voor 't morgenlicht in 't oost* enz. MOONEN. *In 't morgenbarent oost.* G. BRANDT. *'s Lichts jeugt, gansch lief, in 't heldere oost, ontloken.* POOT. Het ooster gedeelte der wereld: *dat mijne kruiden in 't oost niet gewassen zijn.* HOOFT. De oostzee: *om den oost varen. Oost, west, t'huis best*, waar men ook in de wereld goed onthaald worde, het is nergens beter dan bij zijnen eigenen haard. Zamenstell.: *oostindie, oostindisch, oostindischvaarder, oostkant, oostkim, oostland, oostlandsch*, bij MOON. *Oostnoordoost, oostpoort, oostwaarts, oostzee, oostzijde, oostzuidoost.*

Oost, hoogd. *ost*, nederf. *oost*, angelf. *east*, eng. *east*, fr. *est*, ijsl. *austur*, frankd. *ost*, *ostana*, pool. *wschod*. Wat den oorsprong des woords aangaat: MARTIN. zegt: *ost, quasi ort, ab ortu, vel potius ab ejus.* WACHTER denkt om het Goth. *ustandan*, opstaan, opgaan. Daar de andere namen der hemelstreken, ondertusschen, den aard der winden, die uit die hoeken waaijen, uitdrukken, als *noord* het bruisende en snorrende, *west* het zacht lispelende, *zuid* het zeilende of heete, zoo stemt ADEL. met de laatste gissing van MARTIN. in; wanneer het *oost* het scherp snijdende en doordringende van den oostenwind kan beteekenen: *æstus* heeft toch in het gemeen de beteekenis van scherpheid.

OOST, bijv. n. en bijw., met den vergelijkenden trap *ooster*. Dat in het oost is, of uit het oost komt, of naar het oost ziet: *de wind is vlak oost. En strekt zich oost en west.* SWEERTS. Anders wil dit woord met het volgende naamwoord aaneen gehecht worden; zoo echter, dat het als een ander bijv. n. verbogen wordt: *de oostewint heeft u verbroken.* BYB. *Hij dreef den oostenwint voort in den hemel.* BYB. Als het een vergelijkend denkbeeld in zich sluit, zegt men *ooster*: *de oosterhoek, de oostergevel, oostergrens, oosterpoort.* OUD. vindt men *oosterkruiderijen.* — *Een oosterzeevaarder*, een schip, dat naar de oostzee vaart. Van *oostelijk*, naar het oosten strekkende, uit het oosten waaijende, bij BOGAERT ook *oosterlijk.*

OSTEN, z. n., o., *van het oosten*; zonder meerv. Die hemelſtreek, die tegen het westen overſtaat, in het gemeene leven doorgaans *'t oosten: de zon komt in 't oosten op. Wijs mij 't oosten eens. Naar 't oosten. Tegen 't oosten. Ten oosten.* VOND. en de BYBELV. zeggen ook *uit den oosten*; misſchien voor het onaangename *uit den oostene.* Oul. liet men het lidwoord ook weg: *En doe ſij toghen van oosten.* BYB. 1477. In het bijzonder dat gedeelte der wereld, dat beoosten de middellandſche zee ligt, de Levant: *het geurrijk oosten zag, in zijne vruchtbre dalen* enz. BR. & BRANDIS. Met meerdere bepaling, dat gedeelte, dat beoosten Palestina lag: *het drietal, dat van 't oosten zich boog voor d' arme kribbe.* VOND. Het uiterſte gewest van Azie ten oosten: *op dat hij zijne heerſchappij met den Oceaan, en d' uiterſte deelen van 't Oosten bepalen zoude.* BÓGAERT. *Overmits Salomons ſchepen dan ruim zes honderd en dertig jaren voor hem den ſteven naar 't Oosten zouden gewent hebben.* BÓGAERT. Zamenſtell.: *oostenrijk, oostenrijker, oostenrijksch.*

OSTER, zie *oost.* Bij KIL. komt nog voor *ooster, oosteren, oosterdagh.* In het hoogd. is het een zeer gewoon woord *die östern.* Het beteekent het feest van Jezus opſtanding, bij ons, met den Joodſchen naam, *paaschfeest* genoemd. En dewijl het paaschfeest meest in de maand April valt, droeg die maand oul. den naam van *oostermaand.* Bij KER. *oostrun, ostron,* OTFR. *storon,* angelſ. *easter, oster, ostor,* eng. *easter.* KIL. leidt het van *Eoster, Eostra,* den naam eener oude Saksiſche Godin, af, bij de oude Zweden *Astargijdia* geheeten, de Griekſche en Romeinſche Venus, dezelfde Godin, welke de Sijriers en Sidoniers *Astarte* noemen, naar de getuigenis van Suidas, uit het hebr. *'staroth.* WACHTER brengt het tot het Goth. *urreisan*, oprijzen, opſtaan, en het angelſ. *arijste*, opſtanding. ADELUNG leidt het af van *oost, ooster*, inzooverre'rin een algemeen denkbeeld van opheffen, opgaan, opſtaan ingeſloten is. In het Angelſ. is *est* de oorſprong.

OSTEREN, onz. w.; gelijkvl. *Het oosterde, heeft oosterd.* Een woord der zeelieden: *het kompas oosterd*, wanneer de naald, onder ſommige hemelſtreken,

niet vlak het noorden wijst, maar eenige ſtreken oostwaarts afwijkt.

OOSTERLING, z. n., m., en vr. *des oosterlings — der*, of *van den — de oosterling*; meerv. *oosterlingen*. Iemand uit de landen, langs de oostzee gelegen, en voornamelijk uit de hanzesteden. *Oosterling* is ook iemand, die in het Oosten, de Levant woont: *de zeden der Oosterlingen mosten naar onzen westerſchen ſmaak niet beoordeeld worden*. Zie *ling*.

OOSTERLUCIE, (bij KIL. oosterlucye, bij MEIJER *oosterluſie*) z. n., vr., *der*, of *van de oosterlucie*, zonder meerv. Holwortel, zekere vezelachtige plant, die in Oostenrijk, Frankrijk en Tartarie groeit, welker wortel eenen ſterken, onaangenamen reuk geeft, zeer bitter van ſmaak is, en braking veroorzaakt. Uit het gr. *aristolochia*.

OOSTERSCH, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van het oosten: *het oosterſche huis*, het huis der hanzeſteden te Antwerpen. *De oosterſche vloot*, die van Amſterdam naar de oostzee zeilt. *Dat* betrekking op de Levant heeft: *de oosterſche volkeren. De oosterſche talen*. Zie *ſch*.

OOTE, *ootje*, woorden der dagelijkſche taal. Gene beduidt in eenige ſtreken van ons vaderland grootvader, ook *oota* geheeten, in andere oorden grootmoeder; dit beteekent grootmoeder. Het komt overeen met *atta*, gr. *αττα*. Hierheen behoort het drentſche *este* insgelijks.

OOTMOED, z. n., m., *des ootmoeds*, of *van den ootmoed*; zonder meerv. Uit kracht der afleiding van *oot* (*ood*) en *moed*, moet dit woord eigenlijk ledigheid, d. i. afwezigheid van moed beteekend hebben, niet zoo zeer als eene laakbare lafheid, als wel een onſchuldig gebrek. Daar nu iemand, die dit gebrek bij zich beſpeurt, van zich zelven niet hooggevoelend is, wanneer hij anders wel denkt, zoo heeft ootmoed de beteekenis van nederigheid gekregen: *van diepen ootmoet*. HOOGV. *In onderdanigſten ootmoed*. HOOFT. Bij J. DE HAES heeft het nog een bijgevoegd denkbeeld van eenen nederigen en armoedigen toeſtand: *hij beurt mijn' ootmoed uit het ſtof*. En: *den ootmoed eerde hij met krnnen*. Men ſpelt het woord thands *ootmoed*, ſchoon het, volgens de afleiding, *ootmoed* zou moeten zijn. En zoo ſobrij-

ſchrijven ook K. v. MAND., KILIAAN, MEYER, en L. TEN KATE. Van hier: *ootmoedig*, *ootmoedigheid*, *ootmoediglijk*, *ootmoedigen*, waarvoor *vernootmoedigen* in gebruik is.

Ootmoed, Angelſ. *eadmod* en *eaidmod*, Frank. *ôdmuot*.

OOTMOEDIG, zie *ootmoed*.

OP, een voorzetſel en bijwoord. Als voorzetſel is het van eenen wijden omvang en eene uitgeſtrekte beteekenis. Als zoodanig, beduidt het, vooreerst, een zijn of werken boven de oppervlakte van een ligchaam. Deze is, misſchien, de oorſpronkelijke beteekenis, waaruit andere figuurlijke ontſtaan zijn: *hij zit op de poort gevangen. Hij ſtaat op den berg. Hij woont op een eiland.* Hierheen behooren de ſpreekwijzen: *op het ſlot — op het dorp — op het land wonen. Op de Hoogeſchool zijn. Op de Leijdſche ſtraat.* In alles heerscht het denkbeeld van eene hoogte. Wijders duidt het ſlechts eene oppervlakte aan, alhoewel, vaak, het begrip van hoogte er mede vereenigd is: *op den grond liggen. Op eene bank zitten. Op de fluit ſpelen. Op een orgel ſpelen. Op de brug ſtaan. Op den kop ſtaan. Op den weg omkomen.* In vele figuurl. ſpreekwijzen ligt deze beteekenis ten grondſlag: *op den ſprong ſtaan. Een ſleger op de been hebben. Wees op uwe hoede. Op duizend tongen leven.* MOON. *Iemand op de handen dragen. Ik heb wat op mijn hart* enz. *Iemand op reis ontmoeten. Hij is op de jagt. Op eenen maaltijd zijn. Hij is op de begrafenis.* Eene during: *hij mogte op de reis ſterven.* Een zijn naast iets: *Keulen ligt op den Rijn.* Oneig.: *iemand op zijne zijde hebben.* Eenen tijd: *ik reis niet graag op eenen zondag. Het was duister op den middag. Rome is niet op eenen dag gebouwd. Ik heb op mijnen ouden dag nog zooveel verdriet. Op heden, op morgen.* Eenen toekomenden tijd: *ik zal eens op eenen avond uitbreken.* Voor tegen: *op 't voorjaar.* HOOFT. Eene rigting en beweging in de hoogte: *op eenen boom klimmen. Op het paard ſtijgen.* Zoo ook: *op ſtraat komen. Zich op het land begeven.* Met de figuurl. ſpreekwijzen: *op de wereld komen. Op vrije voeten ſtellen. Schuld op ſchuld hoopen. Op de proef ſtellen.* Eene beweging naar de oppervlakte van iets: *Op het hoofd vallen. Op den teen treden. Iets op de wond doen.* Zoo ook oneig.: *twee gulden op hand krijgen. Dat is water op mijnen molen. Zich op reis begeven Op ſlag komen*

enz. Eene beweging naar eene plaats: *zich op ſtraat begeven, Op de baan komen. Op de kermis reizen. Bier op flesſchen zetten.* Zeer dikwijls beduidt het de rigting der werkzaamheid des gemoeds op iets: *tuk op roof. Heet op de moedermelk. Verliefd op een meisje. Verſlingerd op het ſpel. Toornig — boos op iemand zijn. Ik heb er een zwak op. Moordpriemen op iemand ſcherpen. Op God hopen. Ik zal op die zaak letten. Ik zal het er op wagen. Op middelen bedacht* enz. *Dat ziet op u. Ik zal op hem wachten. Op iemands gezondheid drinken. Hij is op alles gevat. Sedert wert d' oorlog op den name van hem gevoert.* HOOFT. *Een gedicht op iets maken. Op iets trotsch zijn. Zich op iets verheffen. Laat het toch niet op mij alleen aankomen. Ik vraag zulks op uwe eerlijkheid. Op den hals wagen. Het is hem op den hals verboden. Doe het op mijnen raad.* Zoo ook, als het tegelijk het oogmerk der handeling aanduidt: *Op buit uitgaan. Op woeker leggen. Iets op den koop maken. Zich op genade overgeven. Op den dood gevangen zitten.* Wijders, als zulk een voorwerp tevens de grenspaal is, waartoe zich de handeling of beweging uitſtrekt: *op de helfte aanvullen. Ik heb het geld, op tien gulden na. Hij weet het op een haar.* Ook geeft *op* te kennen, dat na iets geſchiedt: *op het volgen. Dat is goed op het eten. Geſchokt van beeren, ſlagh op ſlagh! Geſolt van huien dagh op dagh.* HOOFT. *Hij antwoordde hierop. Op die vraag zweeg hij. Op het ontvangen van dezen brief.* Men gebruikt dit voorzetſel ook dan, als het geheel naar het getal zijner deelen moet bepaald worden: *twintig ſtuivers gaan op een gulden.* Ook beteekent het ſomtijds *onder voorwaarde van, op den voet van*, b. v: *willen 't huwelijck niet aangaan, op gemeenſchap van goederen.* H. DE GR. Oul. werd het ook voor *over* gebezigd: *mijn volc op welcke dij eenen coninc gheſet heb.* BYB. 1477. Nog verder beduidt het den aard en de wijze van iets: *op zijn Fransch gekleed. Op dien voet. Op zulke manier. Op een nieuw. Op een duit: zij gelijken elkander op een duit,* zoo als men dagelijks ſpreekt; doch waarſchijnlijk is dit verbasterd van *op ende uit*; zoo ook *op een tak* voor *op ende op. Op zijn best. Op het heerlijkſte gedost. Op korting betalen.*

Als bijwoord komt het ook, in onze taal, voor. Men plaatst het dan met het voorz. *van*, en drukt er eenen aanvang door uit: *van onderen op rabraken. Van jongs op.* Eene beweging in de hoogte, zonder *van: dat ging berg-op, berg af. Op en neder loopen*, naar boven en beneden, ook heen en weer. Oud, beteekende *op en neder* ook overal. Het is, eindelijk, een opwekkend tusschenwerpsel: *op! ſtrijd'bre Piſo! op! gespt nu het harnas aan.* G. BRANDT. Zoo ook, bij verdubbeling: *op! doffe geest! op, op! — Op, op, op, verloore ſchaepen!* MOONEN.

Dit voorzetsel komt ook in zamenst. voor. Men plaatst het achter — en vooraan. Gene plaats beslaat het bij eenige bijwoorden, als: *waarop, hierop, ergensop, achterop, daarop.* enz. Deze plaatst neemt het in bij werkwoorden en de daarvan afgeleide naamwoorden, als: *opwellen, ophitſen, opkomst, opſtanding* enz. Zoo ook bij ſommige bijwoorden, als: *opdat, opwaarts.* In zamenst. met werkwoorden, geeft het aan dezelve eene dubbele beteekenis; die van eene beweging of rigting in de hoogte, als: *opkomen, opſtaan, ophoopen*; die van eene veroorzaking van eene opening, als: *opdoen, opſluiten, opbreken.* In dit geval vervangt het de plaats van het bijw. *open.* Uit deze dubbele beteekenis ontstaan vele figuurlijke, waarvan deze vier de voornaamste zijn. *Vooreerst*, beteekent deze zamenstelling een zijn, eene beweging of werking op de opperlakte van iets, als: *opdrukken, opgieten*, enz. *Ten tweede*, eene herhaling van die werkzaamheid, die door het enkele werkwoord reeds is uitgedrukt, als: *opbruinen, opſchoonen, opfriſchen, oprouwen. Ten derde*, eene geheele volmaking van iets, als: *opeten, opwisſchen, opdrinken.* Eindelijk, eene bestemming voor het toekomende, als: *opleggen, opdoen.* Alle andere figuurl. beteekenissen kunnen, gemakkelijk, onder een van deze hoofden gebragt worden.

Zoo dikwijls dit voorzetsel met werkwoorden zamengesteld wordt, is het scheidbaar, als: *opnemen, ik nam op, opgenomen, op te nemen — oploopen, liep op, opgeloopen, op te loopen.*

Op, hoogd. *auf*, bij ULPHIL. *jup*, *angelſ. up*, KERO. *ob*, OTFR. en WILLER. *ufan* en *uffe*, nederl. *up*, eng. *up*, *upon*, ijsl. *off*, deen. *op*. *Over* en *open* zijn uit de-

ze bron mede vootgevloeid; zoo ook *υπερ* en *ſuper*, *ſupra*

OPAALSTEEN, z. n., m., *des opaalſteens*, of *van den opaalſteen*; meerv. *opaalſteenen*. Eene ſoort van weeken ſteen, onder de edelgeſteenten gerangſchikt, die, na het ſlijpen, vele kleuren aanneemt. Uit het gr. en lat. *opalus*. MICHAËLIS houdt hem voor den Lynkurer der ouden. Om de veelheid der kleuren werd hij ook *Iris*, regenboog, geheeten. PLINIUS noemt hem *pæderos*.

OPADEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *aderen*: *ik aderde op*, *heb opgeaderd*. Een ſchilderswoord: *ik liet de pijlaars opaderen*, dat is dezelve, die als geaderd marmer geſchilderd waren, maar waarop die aders dof en bleek ſtonden, in dien zelfden ſmaak weder laten opſchilderen.

OPBADEN, *opbading*, zie *opboden*.

OPBAGGEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *baggeren*: *ik baggerde op*, *heb opgebaggerd*. Door een baggernet uit eene ſloot, gracht of andere diepte optrekken: *dan baggert hij op al de ſtinckende modder*. J. DE BRUNE. In het gemeen, uit het water opbrengen: *'t aeloude Kattenburg*, *nu weer opgebaggert uit het zout*. ANTON. Overdr., wordt het van het ophalen van zaken gebezigd, die eenen tegenzin, walging en afkeer veroorzaken: *geſchillen*, *die uit de Roomſche regten worden opgebaggerdt*. VAN IDSINGA OVER HET SELW. LANDR.

OPBAKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *bakeren*: *ik bakerde op*, *heb opgebakerd*. Door bakeren optooijen: *een kind opbakeren*.

OPBAKKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *bakken*: *ik bakte op*, *heb opgebakken*. Met bakken alles opgebruiken, anders verbakken; ook van nieuws bakken: *podding opbakken*.

OPBALDEREN, zie *opbulderen*.

OPBALIEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *balien*, dat niet gebruikelijk is: *ik baliede op*, *heb opgebalied*. Met eene balie, eene ſcheepstobbe, water naar boven brengen, trekken.

OPBANDEN, veroud. bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *banden*, dat buiten zam. niet voorkomt: *ik bandde op*, *heb opgeband*. Het deelw. *op-*

ge-

geband heeft MEYER, die het verklaart met banden omhangen.

OPBANEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *banen: ik baande op, heb opgebaand.* Waar voorheen eene baan geweest is, doch die, door eenig beletsel, niet meer gangbaar is, aldaar dezelve weder opruimen: *den weg door duin opbanen.* VOND. *Den kunstweg op te banen, die gansch verwildert was.* J. B. WELLEKENS.

OPBAREN, veroud. onz. w., gelijkvl. *Ik baarde op, heb opgebaard.* Een luid geschreeuw opheffen. Zie *baren.*

OPBARSTEN, zie *opbersten.*

OPBEDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bedelen: ik bedelde op, heb opgebedeld.* Door bedelen bij de huizen iets ophalen.

OPBELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bellen: ik belde op, heb opgebeld.* Door het trekken van de bel, uit het bed doen rijzen.

OPBERSTEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *berſten (barſten): ik borst op, ben opgeborſten.* Door berſten eene opening krijgen: *voorwaerts overgevallen zijnde is midden opgeborſten.* BYBELV.

OPBETALEN, veroud. bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *betalen: ik betaalde op, heb opgetaald.* Zoo betalen, dat er niets meer op rekening blijft.

OPBETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *betten: ik bette op, heb opgebet.* Met een linnen lapje eenig vocht op een ontstoken deel des ligchaams, herhaalde reizen, opdrukken. Ook op die zelfde wijs het vocht opnemen.

OPBEUKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *beuken: ik beukte op, heb opgebeukt.* Door beuken boven op iets slaan; ook door beuken eene opening in iets maken. *De poorten opbeuken* gebruikt dus HOOFT.

OPBEUREN, bedr. w, gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *beuren: ik beurde op, heb opgebeurd.* Optillen; in welken zin het, op de Veluw, zeer in gebruik is: *beur mij eens op. Een kind opbeuren. Zij beurde den gevallenen grijsaard van den grond op.* Oneig., dat in vervallenen staat is, wederom krachten bijzetten:

dit hadt 't lichaam opgebeurt. J. DE HAES. Tot vorigen bloei, luister en vermogen terug brengen: *gij hebt ons opgebeurt*, J. DE HAES. *En d'onderdrukte deugt opbeuren met zijn armen.* POOT. *Mijn zwakheid optebeuren.* FRITAMA. Uit rampen, die bij eene diepte vergeleken worden, met hervatten moed, verlossen: *uit de ellende op te beuren.* FRANTZEN. Eenen neerslagtigen geest zoo iets toebrengen, waerdoor hij nieuwen moed vat: *die taal beurde hem aanmerkelijk op. Iemands gemoed, hart opbeuren.* Op Veluwe heeft dit woord eene nog andere beteekenis voor ontvangen: *penningen opbeuren.* Van hier: *opbeuring*, in den eigenlijken en oneigenlijken zin.

OPBIDDEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bidden: ik bad op, heb opgebeden.* In het bidden zijne stem laten hooren; wanneer men het onz. gebruikt: *hard opbidden*, in de dagelijksche taal; waarvoor ook *hardop bidden* gebezigd wordt. Bedr., door een verzoek uitnoodigen, om op te komen: *alle vrienden opbidden.* KIL.

OPBIECHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *biechten: ik biechtte op, heb opgebiecht.* Door bekennen iets aan den dag brengen.

OPBIEDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bieden: ik bood op, heb opgeboden.* Hooger bieden. Men gebruikt het, meest, onz., met weglating van den vierden naamval, die de som aanduidt.

OPBIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bijten: ik beet op, heb opgebeten.* Met de tanden eene opening maken; ook door bijtende middelen dit veroorzaken: *dat bijt de huid schielijk op.*

OPBIJTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bijten: ik bijtte op, heb opgebijt.* Door eene bijt in het ijs te hakken eene opening maken: *met opbijten van 't ijs. De kooningschen deeden 't veer opbijten.* HOOFT. *Meir en stroomen op te bijten.* VOND. *Met d' Amazoonsche bijl den snellen Thermodon, gewelft met Marmervloeren, op te bijten.* ANTON.

OPBIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bikken: ik bikte op, heb opgebikt.* Door bikken (hakken) verfraaijen: *eenen steen laten opbikken.* Opeten: *alles opbikken.* Zie, verder, *oppikken.*

OPBINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *binden: ik bond op, heb opgebonden.* Iets, dat

dat door zijne ſlapheid naar beneden helt, vastbinden: *het haar — de broek — de kouſen — den wijnſtok* enz. *opbinden. Dan wacker voor de vuist de rancken opgebonden.* VOND. Boven op iets vast binden: *ende bondt hen mutſen op.* BYBELV.

OPBLAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *blaken: ik blaakte op, ben opgeblaakt.* Met blakend licht opſtijgen. HOOFT bezigt het, voor met luister openbaar worden: *ende deedt zijn' glorie bet opblaaken.* Met hevige kracht ontſtaan: *zich luttel kreunende der afgunst, opblaakende uit het verſtrikken dies deughdzaamſten mans.* HOOFT.

OPBLAZEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *blazen: ik blies op, heb opgeblazen.* Bedr, door inblazen van lucht doen opzwellen: *darmen opblazen. En duwde 't lemmer in zijne opgeblaeze long.* VOND. *Met twee opgeblaze kaken.* GESCHIER. Fig., het ſterkſte blijk van hoogmoedigheid en trotschheid geven: *zich opblazen. Waardoor de mensch zich als een waterbel opblaast, met ijdele waan van ingebeelde hoogheit.* VOLLENH. *Een opgeblazen mensch. Die is opgeblaſen ende en weet niets.* BYBELV. *Opgeblaſene dingen ſpreken.* BYBELV. Van hier: *opgeblazenheid: opgeblaſentheit der zee.* BYBELV. Vergaande hoogmoed: *oorblaſingen, opgeblaſentheden.* BYBELV. Door blazen nieuwe kracht bijzetten: *die de kolen in 't vijer opblaest.* BYBELV. *En heeft het ſmookend vier opgeblaazen.* HOOFT. Oneig.: *de tijdingen uit Vlaandre bliezen hun den moedt op.* HOOFT. Door blazen in de hoogte drijven: *een veertje opblazen. Bij opgeblazen zee.* HOOFT. Door uitgeborſtene lucht in de hoogte laten ſpringen: *ook bliezen de verweerders een' mijn' op.* HOOFT. Onz., met hebben, op blaastuigen van nieuws geluid maken: *zij bliezen lustig op.*

OPBLEEKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *bleeken: ik bleekte op, heb* en *ben opgebleekt.* Bedr. Van nieuws linnen bleeken, opdat het witter worde. Onz., met *zijn*; bleek, wit worden: *het linnen is fraai opgebleekt.*

OPBLIJVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *blijven: ik bleef op, ben opgebleven.* Overeinde blijven, doch ſlechts oneig., in tegenſtelling van naar bed gaan: *ik kan niet lang opblijven. De kinderen zul-*

zullen, van avond, opblijven. Aanblijven, niet uitgaan: *de kaars kan niet lang opblijven.* Niet toegesloten worden: *ik zal de deur, tot tien uren, laten opblijven.*

OPBLINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *blinken: ik blonk op, heb opgeblonken.* Eenen blinkenden glans van zich geven: *de beeckioor, die van gout hier opblonck.* VOND.

OPBOBBELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bobbelen: ik bobbelde op, ben opgebobbeld.* Met bobbels opkomen: *gelijck het vijer de wateren doet opbobbelen.* BYBELV. Figuurl.: *opbobbelende boven haar lot en staat.* OUD.

OPBOD, z. n., o., *des opbods*, of *van het opbod*; zonder meerv. Bijeenroeping: *opbod van den adel.* Van *op* en *bieden*, voor aankondigen, boodschappen. *Opbod* is ook een hooger bod, bij openbare veiling.

OPBODEN, (naar den Gelderf. tongval, *opbaden*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *boden: ik boodde op, heb opgeboed.* Op de Veluw zegt men: *een pand opbaden*, dat is, openlijk aankondigen, dat hetzelve, ingevolge het landregt, zal geveild worden. Van hier: *opboding* (*opbading*). Van *op* en *bod*, van *bieden*, aankondigen, bekend maken.

OPBOEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *boeijen: ik boeide op, heb opgeboeid.* Opbinden: *abrikoozen, met geen biesjes, opgeboeit.* HOOGVL. Oneig.: *hoe ijdel, dat men opboeijt 't handgebaer van menschelijke zaeken.* VOND. In den scheepsbouw heet *opboeijen* het boord des schips hooger maken: *hoog opgeboeide schepen. Bij opgeblazen zee boeijen zij 't opperste der scheepen op met tafels.* HOOFT. Bij KIL. heeft men *opboetsel*, voor *opboeisel*; zoodat *opboeijen*, in de laatste beteekenis, waarschijnlijk is *opboeden*, van *boeden*, hetzelfde als *boeten, boetsen, bootsen, poetsen.*

OPBOETEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *boeten: ik boette op, heb opgeboet.* Vuur, dat omgevallen is, van nieuws boeten; in de dagelijksche taal.

OPBOETSEN, zie *oppoetsen.*

OPBOLDEREN, zie *opbulderen.*

OPBOLLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op*, en *bollen: ik bolde op, heb* en *ben opgebold.* Bedr., boller maken: *iets opbollen.* Onz., met zijn, boller worden; *het begint op te bollen.* Van hier *opbolling.*

OPBONDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *bondelen*, dat buiten zwang is: *ik bondelde op, heb opgebondeld.* In eenen bondel opbinden: *haar hair bondelen zij omtrent het achterhoofd met een knoop op.* Boc.

OPBONZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *bonzen*: *ik bonsde op, heb opgebonsd.* Met eene bons open ſtooten: *hier ziet men, hoe de helſche poort werdt opgebonst.* J. DE HAES. *Twe deuren zo geweldig opgebonst hebbende.* BÓGAERT.

OPBOOMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *boomen*: *ik boomde op, heb opgeboomd.* Een ſchip met een boom tegen ſtroom opduwen.

OPBOREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *boren*: *ik boorde op, heb opgeboord.* Van nieuws boren; ook, door boren met eene boor, of ander middel, eene wijdere opening maken.

OPBORGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *borgen*: *ik borgde op, heb opgeborgd.* Borgend ophalen: *bij alle winkels opborgen, wat men maar krijgen kan.*

OPBORRELEN (ook *opbortelen*), onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *borrelen*: *ik borrelde op, ben opgeborreld.* Uit den grond van een modderig water boven komen, zoodat er zich bolletjes, of blaasjes, op de oppervlakte vertoonen: *al 't volk en burgerij (der kikvorſchen,) die, uit haren kolk opborlende* enz. MOON. VONDEL laet de Vijvernimf *uit den grond opborlen. Waeruit de Jordaen, door den gront vloeiende, in Paneas opborrelt.* MOON. Omdat zulke luchtbolletjes, veel, uit ſtinkende en zwavelachtige poelen, opkomen, wordt het, oneigenlijk, gebruikt, voor uit eene onreine plaats oprijzen: *ik zie een gruwzaam ſpook opborlen.* POOT. Uit verdorvene en ſlechte grondbeginſelen ontſtaan: *zijnde doen ter tijdt opgheborrelt die helſche tweeſpalt.* J. VAN HEEMSK. *Nu ziet zij den twisten het bedrog opborlen.* G. BRANDT.

— — — *Een bittre vrucht vol doodelijke korlen,*
Waervan in eeuwigheit de naſmaek op zal borlen.
J. DE HAES.

Thans borrelde alles op in zijn wraekgierigh harte. J. DE HAES. *En deed zijn' reedenen, gezult in gal, aldus opborrelen.* HOOFT. Ook, wanneer meer op de ſlechte geſteldheid der gevolgen, dan de oorzaak zelve gezien wordt: *zoo geirne wil midden uit den ader der lieflijkheden*

iets

iets bitters opborrelen. HOOFT. Somwijlen werd het ook bedrijv. gebezigd: *welkers zwarte zwavelvloed*
Noch kookt en borrelt op den gloed
Der beestelijke Sodomijten. H. DULL.
Van hier: *opborreling.*

OPBOSSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bossen: ik boste op, heb opgebost.* Oprapen en tot bossen binden. Zie *bossen.*

OPBOUW, z. n., m., *des opbouws*, of *van den opbouw*; zonder meerv. stichting, opregting van iets dat vervallen was: *tot den opbouw van den noordermuur heeft men tachtig man, dagelijks, geprest.* In het gemeen, herstelling van alle andere dingen, die in eenen kwijnenden staat zijn: *tot opbouw van kunsten en wetenschappen veel toebrengen. Ten opbouw der doorluchtste en edelste geslachten.* FEIT.

OPBOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bouwen: ik bouwde op, heb opgebouwd.* Dat afgebroken is van nieuws bouwen: *bouwt de muren van Jerusalem op.* BYBELV. Alle andere vervallene zaken herstellen: *de talen opbouwen. Iemands geloof*, ook *iemand in het geloof opbouwen.* Van hier: *opbouwer, opbouwing.*

OPBRADEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *braden: ik bried op, heb opgebraden.* Van nieuws braden.

OPBRANDEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *branden: ik brandde op, heb en ben opgebrand.* Bedr., door branden verbruiken: *brand mij al het hout niet op.* Door een gloeijend ijzer een merk op hout drukken: *het is er opgebrand.* Onz., met *zijn*, door de vlam verteerd worden; anders *verbranden.* Sterkere vlam van zich geven, zoodat dezelve in de hoogte stijgt; ook met *zijn: eene eed'le vonk, welke opbrand tot een krachtig vuur.* G. BIDLOO. *Gelijk een toorts, op het punt van uit te gaen, somtijds schielijk weder opbrant.* HERVEY.

OPBRASSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *brassen: ik braste op, heb opgebrast.* Door brassen opteren: *want goet van eene zij is veerdigh opgebrast.* CATS. Bij KIL. heeft het ook eene oneigenlijke beteekenis, te weten, die van verduwen, verdragen.

Of-

OPBRAVEREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *braveren*: *ik braveerde op*, *heb opgebraveerd*. Met trotſchen en onverſaagden moed opkomen:

Zij barst verwaten voort, gelijk gezwolle ſtroomen,
Met volle monden, opbraveren over 't velt. ANTON.

Wel te onderſcheiden van braveren op iets, moed op iets dragen, *de groote Tromp, braverende op zijn gouden leeuw.* ANTON.

OPBREIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *breijen*: *ik breide op*, *heb opgebreid*. Aan het opperſinde van iets aanbreijen. Bij HOOGSTR. komt het voor. Ook door breijen verbruiken: *al het katoen is opgebreid.*

OPBREK, z. n., m., *des opbreks*, of *van den opbrek*; zonder meerv. Het vertrek van eene plaats: *zij beſluiten den opbrek der troepen.* HOOFT. Schoon *afbrek* vrouwel. is, zoude ik dit woord, dat niet eene gewrochte daad, gelijk *afbrek*, aanduidt, liefst, met den Muiderdrost, mannelijk laten.

OPBREKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *breken*: *ik brak op*, *heb* en *ben opgebroken*. Bedr., door breken openen: *eenen brief opbreken. Deuren en vensters opgebroken hebbende.* Los maken, dat vast ſtaat, het opnemen en wegdragen: *dat er geen trek meer in die Koopmanſchap, en tijdt was de kraam op te breeken.* HOOFT. Van hier gebruikt men het onzijdig, met *zijn*, in den zin van eene plaats, waar men tenten opgeſlagen had, verlaten: *hij is met zijne ganſche kraam opgebroken.* Men zegt dit van een leger, of ook van vorſtelijke perſonen, die met een talrijk gevolg reizen: *het leger breekt op. Van waar hen de Prins, met dreighen, deed opbreeken.* HOOFT. *Toen hij uw heirkracht op deedt breken.* G. BRANDT. Men zegt insgelijks, in eenen bedrijvenden zin: *een beleg opbreken*, met het beleg uitſcheiden en wegtrekken. Onz., met *zijn*, met geweld losgebroken worden en in de hoogte ſpringen: *op deſen ſelven dach zijn alle fonteynen des grooten afgronts opgebroken.* BYBELV. Van het oprispen der maag gebruikt men het ook: *winderige kool breekt op.* Overdragt: *dat zal hem zuur opbreken*, dat zal hem van achteren onheil baren. *Hoe zuur ſtaat dit verraad, hoe bitter de alsſembeken van mijn geterg-de wraak, u eenmaal op te breken.* FEITAM. *So vroeg*

quam

quam haar de vrijheit op te breken. H. DE GR. Van hier: *opbreking.*

OPBRENGEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *brengen*: *ik bragt op*, *heb opgebragt.* Boven op een ander ligchaam brengen; in verſcheidene gevallen des gemeenen levens. Zoo ook in den meer deftigen ſtijl: *op allen hoofde kaelheijt opbrengen.* BYBELV. In de hoogte brengen, doch ſlechts in eenige gevallen. Tot behoorlijken wasdom en grootte brengen; opvoeden: *eene wolvin, die jonge wolven opbrengt.* G. BRANDT. *Ghij hebt huer kinders opgebrocht.* D. HEINS. *Die ic opgebracht hebbe eñ gevoert.* BYB 1477. Naar eene hoogere plaats brengen: *goederen den Rijn opbrengen. Zij hebben hem al opgebragt*, naar de gevangenis gebragt. *Drie vijandelijke ſchepen te Duinkerken opbrengen.* Verſchaffen, uitleveren: *geld opbrengen. Ik kan kwalijk de huur opbrengen. Zamelpenningen, uit het diepst der booze vrijwilligh opgebragt.* HOOFT. Van hier: *opbrenging*, ook *opbrengst.*

OPBRIESCHEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. op en brieſchen: *ik brieschte op*, *heb opgebriescht.* Door gebriesch zich hooren laten.

OPBROMMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *brommen*: *ik bromde op*, *heb opgebromd.* Beginnen te brommen; ook zijne ſtem, met eenige praal of grootſprekendheid, verheffen: *zoo lang gij uw poëten ſtof tot rijmerij verſchaft, om heerlik op te brommen.* ANTON.

OPBROUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *brouwen*: *ik brouwde op*, *heb opgebrouwd.* Van nieuws brouwen.

OPBRUIKEN, zie *opgebruiken.*

OPBRUINEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *bruinen*: *ik bruinde op*, *heb opgebruind.* Van nieuws bruin maken.

OPBRUISEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *bruiſen*: *ik bruiste op*, *heb opgebruist.* In de hoogte bruiſen: *krijt doet azijn opbruiſen.*

OPBUIGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *buigen*: *ik boog op*, *heb opgebogen.* Open buigen.

OPBULDEREN (*opbalderen*, *opbolderen* bij KIL.), onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *bulderen*:

ik

ik bulderde op, heb opgebulderd. Weder aanvangen te bulderen, *intonare* bij Kil.. *Als de winden opbulderen:* Dr Deck..

OPBULKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *bulken: ik bulkte op, heb opgebulkt.* Bulkend zich hooren laten: *maar een der oſſen bulckt op.* Vond.

OPBULLEN, onz. w., gelijkvl. Van ſcheidb. voorz. *op* en *bullen*, dat is bol, gezwollen raken, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik bulde op, ben opgebuld.* Opzwellen: *en dient aan geenen mensch, van tochten opgebult.* J. Cats.

OPBUNDELEN, zie *opbondelen:*

OPCIJFEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *cijferen: ik cijferde op, heb opgecijferd:* Met cijferletters opſchrijven:

OPDAGEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *dagen: ik daagde op, ben opgedaagd.* Dag worden: *als 't opdaagde, rukken de burgkers weeder naa de Neude toe:* Hooft. In verderen zin gebruikt men het van den aanvang van een tijdſtip in het algemeen: *het jaar van 's Heeren welbehagen ſtaat eerlang heilrijk op te daagen.* M. L. Tydw. *Toen 't licht deez' jaardag op zag dagen:* G. Brandt: In verdere figuur, luiſterrijk, even als het lieve morgenrood, te voorſchijn komen: *de zege zien opdagen.* Vond: *In 't opdaegen der jeught.* Vond. *Nu Godts gend ook op:aegt met uw jaerzon tevent.* J: de Haes. *Dit licht van vreugdige hoope zal met meerderen glans opdaagen.* Frantz. Ook, in het algemeen, te voorſchijn komen: *zij zullen nog wel opdagen:*

OPDAMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *dammen: ik damde op, heb opgedamd:* Een water, of eenen ſtroom, door eenen dam te leggen, ſtuiten en doen opzwellen: *de Rijn opgedamt.* Hooft. *De ſtroomen van Gods zegen opdammen.* De Brune. Oneig. zegt J. Visvliet: *damd uw' tranen op. De wegh tot zonde opdammen.* De Bruine.

OPDAMPEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *dampen: ik dampte op, heb* en *ben opgedampt:* Met *hebben*, eenen rook door ſterk blazen; uit den mond beginnen te drijven; in het gemeene leven. Met *zijn*; als een damp in de hoogte ſtijgen: *terwijl ſchandelijke uitwaesemingen van uit het ſlijk opdampen:*

OVERZ. v. HERV. *Gods geest doet door zijne hitte zuchwolcken opdampen.* DE BRUNE.

OPDANSEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dansen*: *ik danste op*, *heb opgedanst*. Beginnen te dansen; in het gemeene leven: doch zich dansend opwaarts begeven vordert *zijn*: *hij is de trappen opgedanst*. Bedr., door dansen opbreken: *den vloer opdansen*.

OPDAT, voegwoord, dat een oogmerk aanduidt, beheerschende eene aanvoegende wijs: *opdat ik van geduchtere onheilen thans zwijge*. *Wijs mij eenen oord, opdat ik mij er verschuile*. *Opdat gij mij niet lastig valiet*. *Opdat het woord vervuld wierde*. Het volgt den aard van andere voegwoorden; het plaatst, bij voorb., een scheidb. voorz. voor deszelfs werkw.: *opdat ik voorga*. Zoo ook brengt het een werkwoord de beheerschte naamwoorden: *opdat ik het Opperwezen eer*. *Opdat hij u zijn boek vereere*. Oul. werd het ook voor *indien* gebezigd: *opdat het den coninc ghenoecht*. BYB. 1477, waarvoor de STATENBYB. heeft: *indien het den Koning goet dunkt*. Nog hoort men, aan de Maas, onder het gemeen: *opdat ik maar eenigzins tijd heb, zal ik het doen*, voor: *indien ik* enz.

OPDAVEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *daveren*: *ik daverde op*, *heb opgedaverd*. Beginnen te daveren: *toen Room' deed door haar vreugdevlam den heemel, aardt, en zeen opdavren, en weerlichten*. G. BRANDT, in navolging van HOOFT, die ergens zegt: *doende heemel en aarde weerlichten, en opdaveren, door alle vonden van vrolijkheit*. — *De Po zag uit de krijgsklaroen opdavren*. J. B. WELLEKENS.

OPDEKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dekken*: *ik dekte op*, *heb opgedekt*. Boven op iets dekken; ook eene opening maken, door het dekſel afnemen: *de Helle is opghedeckt voor hem, ende het verderven en heeft geen decsel*. DORESL.

OPDELVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *delven*: *ik dolf op*, *heb opgedolven*. Eene diepte opgraven: *hebbende den Overtoom opgedolven*. HOOFT. *Iemand den weg opdelven*, hem in deszelfs voornemen verhinderen. *De weg tot vree schijnt opgedolven*. J. BRANDT. *Om den menschen den wegh der zaligheit optedelven*. J. DE BRUNE. *Wat zoudt hij argernis te*

ramps den wegh opdelven, d. i. weren. HOORT. Oneig., met moeite iets navorſchen en voor den dag brengen: *een ſtuk uit de oudheid opdelven. Bidt, dat zij opdelf, wat in de diepe boezem zit van haar Torquaat.* G. BRANDT. Van hier: *opdelver, opdelving.*

OPDENKEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *denken: ik dacht op, heb opgedacht.* In zijne gedachten iemand iets optijgen: *beter zoude een Prins, dien wij geen argh opdachten, met onze haaperingen zijn voordeel doen.* HOOFT.

OPDEUNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *deunen: ik deunde op, heb opgedeund.* Deunend opzingen: *een onnavolglijk feestmuzijk opdeunen.* H. SCHIM.

Daar zij, hoe teêr, een grootſche les
Voor Neêrlands Israel op zal deunen. M. L.

OPDICHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *dichten: ik dichtte op, heb opgedicht.* Iets verzinnen ten laste van eenen ander, toedichten, toeſchrijven: *wien d'overtuigende Ithakees opdichtte 't loos verraet.* VOND. *Dat men deeze misdaadt opdichte.* HOOFT.

OPDIENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *dienen: ik diende op, heb opgediend.* In betrekking van tafelbediende, de ſpijs anderen voorzetten. VONDEL gebruikt het van eenen hond: *dat het hondeken opdiende en hem danckte.*

OPDIEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *diepen: ik diepte op, heb opgediept.* Dieper maken, opgraven: *ik heb die ſloot nog wat laten opdiepen.* Plaatſnijders *diepen eene plaat op*, wanneer zij de geſnedene figuren, die al wat afgeſleten zijn, dieper maken. In de ſchilderkunst is het eene ſterkere ſchaduw maken, opdat het licht in een ſchilderſtuk zich meer verhooge. Ook is het een woord in de breikunst: *eenen ſteek opdiepen*, eenen gevallenen ſteek weder op de naald brengen. In de gemeenzame verkeering zegt men: *dat kan niet veel opdiepen*, voor: dat kan niet veel nut doen, niet veel voordeel aanbrengen.

OPDIJKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *dijken: ik dijkte op, heb opgedijkt.* Eenen dijk ophoogen. HOOGSTR. heeft het woord. Van hier: *opdijking.*

OPDISSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *disschen*: *ik dischte op*, *heb opgedischt*. Spijs op tafel brengen: *het kooket*, *dat men voor UE heeft opgedischt*. HOOFT. *Dat alreeds gheschotelt en veerdigh is*, *om opghedischt te worden*. J. DE BRUNE. Men gebruikt het meest van eenen gastheer, die zijne vrienden gul onthaalt. Van hier: *opdisscher*, tafelbediende, *opdissching*.

OPDOBBEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dobberen*: *ik dobberde op*, *ben opgedobberd*. Dobberend opkomen, boven water komen. HOOFT neemt het oneigenlijk: *noodtlijkheeden*, *die nieuwelijx opdobbren*.

OPDOEMEN, *opdoeming*, zie *opdoening*.

OPDOEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *op* en *doen*: *ik deed op*, *heb opgedaan*. Open doen: *doe de vensters op*. *Eenen brief opdoen*. *Hij deed daarna het boek op*. *Zijnen mond opdoen*. *In uw' opgedanen schoot*. VOND. *Zijne milde hand opdoen*. In de hoogte brengen, en van hier, in het gemeen, zich van iets verzien: *turf opdoen*. *Voorraad van granen opdoen*. Hierheen behoort de beteekenis van opscheppen: *doe het eten maar op*. Opnemen en aan eene zijde brengen: *de tafel opdoen*. Van hier berooven: *Zion is opgedaen van zijner eere*. DORESL. Door het opsteken van het hoofd en het opslaan van de oogen op zee iets ontdekken: *wij deden twee vijandelijke schepen op*. *Waarmee hij nieuwe landen opdeed*. BOGAERT. Van hier *iets nieuws opdoen*, vernemen, ontdekken. Zoo zegt men ook in het gemeene leven: *gij zult niets opdoen*, verkrijgen. Ook: *ik heb op de jagt niets opgedaan*, niets gevangen. Opvouwen, in orde brengen: *nat lijnwaad opdoen*; *de wasch opdoen*. Voor het oog brengen, opschikken: *ik wist mijne waren wel op te doen*. Wederk.: *zich opdoen*, zich openen: *de aerde dede haer op*. BYBELV. Zich vertoonen: *er deden zich eenige roofbenden op*. *Daer doet zich 't lantschap op*. VOND. Zich aanbieden: *zoo dra de eerste gelegenheid zich opdeed*.

OPDOENING, z. n., vr., *der*, of *van de opdoening*: zonder meerv. Dit woord gebruikt men, wanneer zich een voorwerp, bij het gezigt over een water of over eene aardvlakte, door eene breking van lichtstralen, zoo verheft en opdoet, dat men hetzelve, op eenen ver-

een afſtand, kan opdekken, als wierde het nader aan ons oog gebragt: *hij hadt in zijn tijdt een ſcherp gezicht, en was zeer opmerkende, waardoor hij op de opdoeming der landen en kusten te naauwer lette.* G. BRANDT. Dit woord wordt dikwijls, in Noordholland, *opdoeming* uitgeſproken, en het onz. w. *opdoemen.* Dit heeft mij wel eens doen gisſen, of *opdoening* ook afſtamde van hetzelfde wortelwoord, waarvan *duin*, eene zandhoogte, ontſtaan is. De *m* en *n* worden wel eens verwisſeld: *luimen* wordt in Gron. *luinen* (*loenen*) uitgeſproken. In het Nederſ. is nog een woord *dunen*, opzwellen, bij KIL. *duijnen.* Ondertusſchen blijve dit eene enkele gisſing. KIL. heeft dit woord niet: in andere woordenboeken heb ik het ook vergeefs gezocht. Bij S VAN TIL leest men: *de grootſte heerlijkheid, die een gedicht doet opdoemen, en aller agting weerdig maakt, is* enz.

OPDOFFEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *doffen*: *ik dofte op, heb opgedofd.* Met de vuist ergens opſlaan.

OPDOKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *dokken*: *ik dokte op, heb opgedokt.* Opleveren, opbrengen, betalen; bij KIL. ook voor iemand met ſlagen toedekken.

OPDONDEREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *donderen*: *ik donderde op, heb* en *ben opgedonderd.* Met *hebben*, beteekent het, in de ſtraattaal, braaf opdoffen, ſlagen geven. Met *zijn* beduidt het, in den verhevenen ſtijl, al donderend opkomen: *toen dat onweer op quam donderen en buldren over duin.* VOND. Voorts, met vervaarlijk gedruisch van onderen opkomen: *geen wint of hagelbui, die uit de weſtzee op koomt donderen.* MOON. Meer oneigenlijk gebruikt men dit van een zoodanig opkomen uit het onderaardſche rijk: *als zij ze van de doot in 't leven op zien donderen,* MOON. *Mavors helsch gebroed, uit d'afgrond opgedonderd.* S. FRITAMA. *Twist en dollen haat, die, uit het heilloos diep des afgronts opgedondert* enz. POOT. *Den Joodſchen poeldraek, uit Sodoms zwavelkolk met zeven koppen opgedondert.* MOON. Verder bezigt men het in den zin van, met een onverwacht en ontzaggelijk gedruisch te voorſchijn komen: *dan hoort men hier van 't T geen oorloghsman opdonderen.* VOND. *Geen vijant, suk op roof, kwam in uw rijk opdonderen.*

HOOGVL. *Dat uit ons Holland een Haagsch Burger zou donderen.* P. RABUS.

OPDOOIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dooijen*: *ik dooide op*, *heb opgedooid*. Van nieuws beginnen te dooijen.

OPDOUWEN, (*opduwen*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *douwen*: *ik douwde op*, *heb opgedouwd*. Opwaarts douwen: *de scheepsraad, waerin het sloten wierd, voor den wind op te duwen.* BÓGAERT.

OPDRAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *draaijen*: *ik draaide op*, *heb opgedraaid*. Boven op iets vast draaijen. In den dagelijkschen stijl zegt men: *hij moet er voor opdraaijen*, hij moet er voor boeten. *Opdraaijen* is ook open draaijen.

OPDRAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dragen*: *ik droeg op*, *heb opgedragen*. Omhoog dragen: *turf bij de trappen opdragen*. Opvoeren, schoon nu verouderd: *hoe Elijas wert opgedragen.* BYB. v. MAERL. Aan iemands bescherming, opzigt, zorg en gunst aanbevelen: *terwijl dees' Kerk aan God wert opgedragen.* VOND. *Waerom ge' uw Eerstgeboren opdraegt aen uw' God?* VERSTEEG. *De hoogste majesteit opdraegen het volop van prijs en dankbaerheit.* VOND. *Voldoet u 's werk, uw heusheid opgedragen!* BOG. *Aan iemand hart en liefde opdragen. Iemand een eed opdragen. Wordt aan Tromp het bevel over 's Lands vloot opgedraagen.* G. BRANDT. Dit heet bij Boe. *het beleid opdragen. Zich aan God opdragen.* Overgeven, bij opdragt: *het goed aan zijne kinderen opdragen. Het verkochte goed in de handen van den Heere opdragen.* KIL.

OPDRAGT, z. n., vr., *der*, of *van de opdragt*; meerv. *opdragten*. Plegtige aanbeveling en overgeving aan iemands zorg en bescherming: *de Kaizer zeghelde de brieven dezer opdraght.* HOOFT. Toeeigening: *hij zegt in de opdragt van zijne gedichten* enz. *Eene opdragt voor een boek.* Overdragt, het onduitsche *transport*: *opdragt van een gekocht huis doen. Opdragt van eigendommen aan zijne kinderen. Opdragt* gebruiken wij ook voor opdragtigheid. Bij KIL. is *opdragt* oogendragt, het loopen van etterachtige oogen.

OPDRAGTIG, bijv. n. en bijw., *opdragtiger*, *opdragtigst*. Opgezwollen in het wezen, met roodheid en gr-

gelaat: *waerbij de blozentheit der bruinen wel mag ſchroomen, als in triomf met hun opdrachtig root te komen.* ANTON. Van hier: *opdragtigheid.* Zie *ig.*

OPDRAVEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *draven: ik draafde op, heb* en *ben opgedraafd.* Met ſnelheid oploopen; met *zijn: om deze heirlaan op te draven.* VOND. Oneig., om hoog ſtreven: *die beſtondt ten hemel op te draven.* HOOGSTR. Met *hebben*, hoogdravend zijn: *een ſtijl, die opdraaft als Virgijl.* VOND.

OPDREUNEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *dreunen: ik dreunde op, heb opgedreund.* Dreunend opzingen: *voor eene halve eeuw moest de Dichtkunst bij bruiloften opdreunen.*

OPDRIESCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *drieſchen: ik drieschte op, heb opgedriescht.* Met drieſchen en dreigen uit den afgrond doen opkomen: *die Vorstin, die hier al d'onderaartſche gooden opdriest.* G. BRANDT.

D' Tkoning wort gelooft zijn watergodendom
Te hebben opgedriescht met klinkende trompetten.

ANTON.

Om 't opgedriescht geweld het hoofd te bieden. G. BIDLOO.

OPDRIJVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *drijven: ik dreef op, heb* en *ben opgedreven.* Naar boven drijven, op iets drijven: *het lijk kwam met den derden dag opdrijven. Er dreef vet op.* Bedr., wordt het ook gebruikt in de beteekenis van, door middel eens drijfijzers, beeldwerk op zilver of goud maken: *hij had er de huppelende Salien opgedreven.* VOND. Van hier: *opdrijver.*

OPDRIL, zie *opdrillen.*

OPDRILLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *drillen: ik drilde op, heb opgedrild.* Opſmukken, opſchikken, in de gemeenzame verkeering. HALMA heeft dit woord. Ook wordt het onzijd. gebezigd, voor opſlaan, met *hebben: ik zal er frisch opdrillen.* Van hier het zelfſt. *opdril* voor eenen klap.

OPDRINGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *dringen: ik drong op, heb* en *ben opgedrongen.* Bedr., met ſterke beweegredenen bij iemand aanhouden, dat hij iets aanneme: *hij drong mij het boek op.*

Daar overvloed mij zegeningen
En allen wellust op komt dringen. G. BIDLOO.

Met kracht iemand iets optijgen en ſtaande houden, dat hij de dader van het kwade feit is: *zij drong hem het kind op. Iemand een gevoelen opdringen*, hem met kracht willen overtuigen, dat hij hetzelve omhelst. *Om dat quaat aan andren op te dringen.* G. BRANDT. Ook, met *hebben*, naar boven drang veroorzaken: *hoe dringt gij zoo op?* Met *zijn*, opwaarts met gedrang komen: *quam Boelens nu door zijnen zerk opdringen.* VONDEL. Naar boven met kracht optijgen: *en doet zijn dank opdringen door de lucht.* H. SWEERTS.

OPDRINKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *drinken: ik dronk op, heb opgedronken.* Door drinken uitledigen, opmaken: *ik heb den wijn opgedronken. De bruijdloft opdrincken*, bij KIL., al de wijn, die op de bruiloft overblijft, bij de nabruiloft opdrinken.

OPDROOGEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *droogen: ik droogde op, heb en ben opgedroogd.* Bedr., met eenen droogdoek opnemen, voorts op allerlei wijs droogmaken; onz. met *zijn*, droog worden.

OPDROPPELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *droppelen: ik droppelde op, ben opgedroppeld.* Met droppelen op iets neervallen. Ook *opdroppen, opdruipen, opdruppelen, opdruppen.*

OPDRUIPEN, zie *opdroppelen.*

OPDRUISTIG, hetzelfde als *opdragtig*, in het wezen opgezet, geenigzins puisterig. Een Geld. woord. Van *op* en *druistig*, misſchien met *droes*, hef, uit eene bron, omdat, gelijk droes het ſchuim naar boven doet opborrelen, zoo ook, in druistigheid, de ontſtelde maag de dampen om hoog drijft, waarvan zich de teekens, in het roode aangezigt, vertoonen.

OPDRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *drukken: ik drukte op, heb opgedrukt.* Op iets drukken: *een merk, dat er opgedrukt was.* Ook door middel der drukkunst op iets drukken. Eindelijk een lastige en zware zaak op iemand leggen: *groot Rome heeft zijn jokk den Spagnaard opgedrukkt.* HUYGENS.

OPDRUPPELEN, zie *opdroppelen.*

OPDRUPPEN, zie *opdroppelen.*

OPDUIKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *duiken*: *ik dook op*, *ben opgedoken*. Boven water komen:

Doris kroost met natte pruiken
Flux quam van den gront opduiken. VOND.

Men kan zijn' broeder met een anker op zien duiken. ANTON. *Uit de moerassen opduikende.* HOOFT. Oneig., voor den dag komen; *uit de donkerheit opduikende.* HERV. OVERZ.

OPDUNNEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dunnen*: *ik dunde op*, *ben opgedund*. In het gemeene leven, voor dunner worden, minder in getal worden.

OPDURVEN, onz. w., gelijkvl. en onregelm. Van het scheidb. voorz. *op* en *durven*: *ik durfde op*, *heb opgedurfd*, *ik dorst op*, *heb opgedorst*. Een woord der zamenleving, waarbij een ander werkw. verzwegen wordt: *ik dorst er niet op*, namelijk, *gaan*, *klimmen* enz.

OPDWEILEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dweilen*: *ik dweilde op*, *heb opgedweild*. Met eenen dweildoek opnemen, opdroogen.

OPDWELMEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dwelmen*, dat bij G. BIDLOO voorkomt: *ik dwelmde op*, *ben opgedwelmd*. Met draaijende wielingen en eene golvende beweging in dikken damp, opstijgen: *waar de rook opdwelmde*. HOOFT.

OPDWINGEN, bedr. w., ongelijkvl Van het scheidb. voorz. *op* en *dwingen*: *ik dwong op*, *heb opgedwongen*. Met dwang opdringen: *hij dwong hem het geld op*.

OPEEN, een bijw., beteekenende *op elkander*. Men pleegt dit woord dikwerf aan de werkwoorden, waarbij het gevoegd wordt, vast te hechten, en b. v. *opeenhoopen*, *opeenstapelen* te schrijven, doch daar het een bijw. en geen voorzetsel is, bezigt men het liefst van de woorden afgescheiden: *opeen hoopen* enz.

OPEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *eggen*: *ik egde op*, *heb opgeegd*. Van nieuws eggen: *na eenen plasregen*, *waardoor het gezaaide kan verstikken*, *eenen akker opeggen*.

OPEISCH, z. n., m., *van den opeisch*; het meerv. wordt niet gebruikt. De daad van opeischen: *ten eersten opeisch*. HOOFT.

OPEISCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb.

voorz. *op* en *eischen*: *ik eischte op*, *heb opgeeischt*. Tot de overgaaf vorderen: *eene ſtad opeiſchen*. *Zoodra de vesting opgeeischt was*. Van hier: *opeiſching*.

OPEN, bijv. n. en bijw., *opener*, *openst*, ſchoon in een enkel geval ſlechts. Het tegendeel van geſloten en ingeſloten, en, als bijwoord, ſtaat het tegen *toe* over. Eigenlijk, aan eene of meer zijden niet toegeſloten, toegedaan: *hij voert eenen openen helm boven zijn wapen*. *Met eenen openen wagen rijden*, die niet overdekt is. *Hij ſlaapt met opene venſters*. *Mijne oogen pas half open*, *vielen weer toe*. Van eenen nieuwsgierigen zegt men: *hij ſtond met neus en mond open*. *Iemand met opene armen ontvangen*, met uitgebreide armen, en oneig., met vrolijke bereidwilligheid. *Nu gij uw' bijſtand ons met open armen biedt*. FEITAM. *Waerom hij u in d'opene armen nam*. MOON. *Het bloed ſtroomde uit de opene wonden*. *Een open veld*, dat door geene bosſchen enz. ingeſloten is. *En ſchep*, *langs 't open velt*, *eens ruimen adem*. POOT. *Gij moet het vat in de opene lucht zetten*. *Hoe blaest ze een vrijen adem in Edens ope luchten!* MOON. *Opene*, onverzegelde, *brieven*. Van hier *opene brieven*, in de middele. *literæ patentes*, waarvan het onduitſche *patent*. Met nadere bepalingen: *dat kind heeft in geen drie dagen open lijf gehad*. *Open lijf houden*, voor den ſtoelgang zorgen. *Mijn huis en hart ſtaan altijd voor u open*, gij hebt tot mijn huis altijd eenen vrijen toegang, en deelt in mijne gunst. Oneigenlijk, onbemuurd, onbewald: *Eene opene ſtad*. *Bebouwt met hondert vijftigh opene vlekken*. HOOFT. Niet waargenomen, niet bezeten: *zoo lang dat kerkelijke ambt open ſtond*. *De jagt is al open*, men mag al op de jagt gaan. *Open tijd* bij KIL., waarin de kerkwetten het trouwen en de bruiloftvermaken toelaten. Voor openlijk, voor aller oog: *langs de opene ſtraat naakt loopen*. *Open hof houden*. *Opene*, vrije, *tafel houden*, waar elk ſpijzen kan. Openbaar gemaakt: *opdat hun last u open werd' geleid*. FEITAM. *Zich open geven*, zich bloot ſtellen: *die zich niet open geeft voor 't vrouwelijk geweld*. C. BIDLOO. *Hij heeft een open gezigt*, men kan de gevoelens zijner ziel, die niets bedekt houdt, in het ongeveinsde gelaat ontdekken. *Ik zal met een open hart tot u ſpreken*, vertrouwelijk met: omgaan. In dezen zin alleen lijdt het trappen van vergrooting. *Met eene opene kaart ſpelen*, overdr. voor de

vuist handelen. *Een open wind*, die vlak voor het zeil is en met eene frisſche koelte waait: *waar langs wij nu met een openen wind heen ſtevenden.* Bog.

Open wordt ook als een zelfſt. naamw. van het onz. geſlacht. gebruikt. Eigenlijk eene opening: *was die ſtadt door 't zelve open ingenomen.* Hooft. *Zoo 't barbarisch graf 't gelauwert hooft een open gaf.* Poot. Onzig. beduidt het eene zich aanbiedende gelegenheid, om eene zaak te bekomen, om eene zaak wel uit te voeren; eene goede uitkomst: *en dan ontmoet hij nogh geen open.* Poot. *De zege alleen geve aan ons alle een veilig open.* S. Feitam. *Die den aerdboom oit een padt en veiligh open tot den verzoenden Hemel geeft.* Poot. *Zoo zie ick eenigzins een open in mijn' zaken.* De Deck.

Als bijwoord plaatst men het bij verſcheidene werkwoorden, als: *open doen*, *open gaan*, *open liggen*, *open leggen*, *open luiken*, *open maken*, *open rukken*, *open ſlaan*, *open ſtaan*, *open trekken* enz. Voor dit *open*, bij werkwoorden gebezigd, wordt ook dikwerf *op* gebruikt, als *opbreken*, *opmaken*, *oprukken*, voor *open breken* enz. Zoo ook *opdoen*. voor *open doen*; doch niet altoos. Verkeerdelijk zegt daarom Vond.

Aen d' Aemſtel en aen 't T daer doet zich heerlijk open
Zij, die als Keijzerin de kroon draeght van Europe.

Zoo ook geeft *open luiken* eigenlijk te kennen voor de eerſte maal zich openen, en *opluiken*, na verſlapt te zijn zich weder ontſluiten, frisch worden, en verder opwaſſen. *Gelijk in haeren bol een bloem, eer ze open luickt.* Vond. *De regen doet de bloemen opluiken. Het kind begint weer op te luiken. Als de bloemen loken op*, niet *open.* Maar hebben wij dusdanig werkwoord, in dien zin genomen, niet in gebruik, men zegge *open*: *ik zag de deur open. Opzien* voor *open zien* is niet in zwang. Ondertuſſchen, zoodra er eene figuur plaats grijpt, zette men *open* voor *op*: *de deur blijft op*; maar: *mijn hart blijft voor alle braven open.* Elk overwege, hier, de duidelijkheid: deze alleen ſchrijft ons, in deze zaak, hare wetten voor.

Voorts komt van *open* het naamw. *openheid*, oneig.: *de gulſte openheit van 't harte.* Overz. v. Herv. — *Openlijk.* Zamenſtell.: *openborſtig*, *openborſtige gemeenſchap*, waarbij niets bedekt blijft. Hooft. — *Openhartig:*

sig: openhartigh (gul, opregt, vrij) *schrijven.* POOT.— *Openhartigheid, openhartiglijk.*

Open, bij OTFR. en WILLER. *offan*, hoogd. *offen*, nederl. *upen*, angelſ. *open* en *yppe*, eng. *open*, deen. *aaben* en *aabent*, zw. *oppen* en *ijppen*. Het ſtamt van *op* af.

OPENBAAR, bijv. n. en bijw., *openbaarder openbaarst.* Open, onbedekt: *graven, die niet openbaer en zijn.* BYBELV. Van elk daarvoor gehouden en erkend: *dat is eene openbare leugen.* Bekend, voor elks oog bloot: *openbare vergadering houden. De zaak is openbaar. Iets openbaar maken.* Zoo ook het Zelfſt. onz. n.: *in het openbaar verſchijnen.* Oul. werd *openbaar* ook voor *open* gebezigd: *eenre ſtat, die openbaar ende ſonder ommegang van muren is.* BYB. 1477. Van *open* en *baar.* Naar den heerſchenden regel moest de kracht der uitſpraak op *open* vallen; doch, nadrukshalve, komt zij vaak op *baar*, dewijl, oudtijds, *baar* en *baren* voor *openbaar* en *openbaren* gebruikt werden. Zie *baar.* Deze zamenſt. *openbaar* ſchijnt, daarom, enkel om meer kracht bij te zetten, geſchied te zijn. Van hier: *openbaarlijk.*

OPENBAREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik openbaarde, heb geopenbaard.* Onbedekt doen zijn, aan het licht brengen; meer eigenlijk: *die openbaerde de beste paerle, die zoo diep begraven lagh.* VOND. Meer oneigenlijk, eene geheime, verborgene zaak aan iemand, of aan meer menſchen, bekend maken: *iemand een geheim openbaren. Ik heb hem mijn geheele hart geopenbaard. Die zaak zal zich wel openbaren.* *Openbaren*, zonder *zich*, werd oul. ook voor verſchijnen, zich vertoonen, gebezigd. *Te priemtijt* ('s morgens vroeg) *openbaarde hij Marie Magdalene.* SPIEG. DER VOLC. *Ende die here openbaerde abram.* BYB. 1477.

OPENBARING, z. n., vr., *der*, of *van de openbaring*; meerv. *openbaringen.* In het algemeen iedere bekendmaking, in den ſtijl des bijbels: *maer door openbaringe der waerheyt ons aengenaem makende.* BYBELV. Meer bepaaldelijk, de bekendmaking van eene verborgene zaak: *openbariughe der heymelycheyt.* DORESL. In nog engere beteekenis, bovennatuurlijke, goddelijke ontdekkingen: *hij geeft goddelijke openbaringen voor.* Ook de ganſche heilige Schrift heet *de goddelijke Openbaring.* Zie *ing.*

OR-

OPENEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik opende*, *heb geopend*. Open maken, een woord van den deftigen ſtijl: *eene fleſch openen*, door dezelve te ontkurken; *eene deur openen*, door dezelve te ontſluiten; *eenen brief openen*, door denzelven te ontzegelen. *Open uwe oogen. Zou zulk een maegt haer wont ſteets openen?* POOT. *De loopgraven openen*, dezelve door graven maken. *Eene ader openen*, aderlaten. *Hij is geopend*, na zijnen dood ſneed men zijn lijk op. *Den veldtogt openen*, dien aanvangen. *Voor het openen van de vaart naar Indien.* BOG. *Hij opent ons benaaude treurtoneelen.* G. BRANDT. *Zoodra de ſlikkering en 't woeden hunner zwaarden een bloedbad openden.* FEITAM. *De gelederen openen*, krijgskundig woord. Oneig.: *iemand zijn hart openen*, zijne gedachten bekend maken. *Opent mij beide eens uw gemoed.* BILLOO. *Iemand de oogen openen*, hem inzien in iets geven. *Dit opende 't gezicht der hooge heerſchappijen*, dit ontdekte haar het geheim. G. BRANDT. Verklaren, uitleggen: *de Schrift openen*. Van hier: *opening*, een gat in eene wonde: *eene opening maken. Opening van een lijk — van den veldtogt.* Eerſte onderhandeling: *de opening van vrede.* Licht, verklaring: *ik zal u opening van zaken geven. Van zijn ondervinden opening te doen.* HOOFT. *Tot opening van deze woorden.*

Openen, bij ISIDOR. *offonôn*, OTFR. en WILLER. *offenen*, angelſ. *openian*, hoogd. *öffnen*, nederſ. *apenen*, zw. *öpna*.

OPENTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *enten*: *ik entte op*, *heb opgeent*. Door enten boven op eenen tak plaatſen.

OPETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *eten*: *ik at op*, *heb opgegeten*. Door eten opmaken: *alles opeten. Na al zijn Moeders goed te hebben opgegeten.* A. HARTS. *En of de Nijt van ſpijt haar hart opeet?* VOND. Zie *hart*. In het gemeen, verteren: *de roest eet ſtale glanſen op.* VOND. Van hier: *opeter*. BYBELV.

OPFAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *fakken* (zie *fikfakken*): *ik fakte op*, *heb opgefakt*. Aangrijpen om weg te voeren: *en doet een gijzelaar opfakken door de ſtoutheit van eenen helbardier.* HOOFT.

OPFEILEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz.

op en *feilen*: *ik feilde op*, *heb opgefeild*. Met eene feil opnemen, opdweilen: *de kamer opfeilen*. *Och dan wort al jou ſnot en tranen opgefeijlt*. H. SWERTS.

OPFLADDEREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *fladderen*: *ik fladderde op*, *ben opgefladderd*. Fladderend opvliegen.

OPFLAKKEREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *flakkeren*: *ik flakkerde op*, *ben opgeflakkerd*. Flakkerend opſlijgen, ſterker dan *opflikkeren*: *de vlam*, *door den wint opflackerende*. VOND. *Tot dat de lichte vlam opflakkert door de daken*. HOOGVL. Fig. *dingen*, *door welke de wellustigheijd opflakkert*. OUD.

OPFLANSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *flanſen*: *ik flanste op*, *heb opgeflanst*. Slordig op iets werpen, boven op iets flanſen.

OPFLEUREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *fleuren*, van *fleur*: *ik fleurde op*, *ben opgefleurd*. Weder fleurig worden, tot vorigen welſtand en gelukkigen ſtaat geraken. Een woord der zamenleving.

OPFLIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *flikken*: *ik flikte op*, *heb opgeflikt*. Weder herſtellen, opſchikken: *duld*, *dat het hair worde opgeflickt*. VOND. Van hier: *opflikking*.

OPFLIKKEREN, (minder dan *opflakkeren*), onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *flikkeren*: *ik flikkerde op*, *ben opgeflikkerd*. Flikkerend opſtijgen: *tranen*, *die de vlam doen opflickeren*. VOND. *Gelijk een toorts met een ſteigerende vlam opflikkert*. HERV.

OPFLODDEREN, zie *opfladderen*.

OPFLONKEREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *flonkeren*: *ik flonkerde op*, *heb opgeflonkerd*. Flonkerenden glans van zich opwaarts geven: *als de zuyvre glans van Rozelijntjes oog opflonkert*. JAN. BONFON.

OPFLUITEN; onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *fluiten*: *ik floot op*, *heb opgefloten*. Op eene fluit beginnen te ſpelen. HUYGENS neemt het voor vleijende, zachte woordjes geven: *hoe ſtaeje mit jou meid begint s' hem op te fluyten*.

OPFOKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *fokken*: *ik fokte op*, *heb opgefokt*. Door ſom-

fokken doen aangroeijen, groot brengen; van de beesten, inzonderheid van paarden, koeijen en ſchapen. Van hier: *opfokking*.

OPFRISSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *friſſchen*, dat niet buiten zamenſtell. voorkomt: *ik friſchte op*, *heb opgefrischt*. Nieuwe frischheid geven. In het gemeene leven zegt men, onzijd. *dat frischt op*.

OPGAAF (*opgave*), z. n., vr., *der*, of *van de opgaaf*; meerv. *opgaven*. Openbaarmaking: *opgaaf van iets doen*. *Opgaaf van al de gevondene goederen*. Van *op* en *gaaf*.

OPGAAN, onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *gaan*: *ik ging op*, *ben opgegaan*. Opwaarts gaan. Eigenlijk: *hij is de trappen opgegaan*. *Den berg opgaan*. Ook: *aen den hoogen wech*, *die opgaat*. Bybelv. In verdere beteekenis, gebruikt men het van vele andere dingen. (1) Van de hemellighamen: *de ſonne ginck op*. Byb. *De maan is nog niet opgegaan*. Fig., ook van den dag: *denk*, *dat ik*, *als de dag opgaat*, *gepijnigt werd*. G. Bidl. *Als de dageraet opginck*. Byb. (2) Van ſtof, damp, nevel, rook, vuur, vlam, die in de hoogte ſtijgen: *de roock ginck op*. Byb. *De vlam ging op*. Vond. Ook (3) van een geluid, dat de lucht vervult: *tot meermaalen gaat een kreet op*. Hoofт. *Daer ginghen klaghten op*. Hoofт. (4) Van het uitkiemen der planten: *het was is nog niet opgegaen*. (5) Van iets, dat door den wind opwaarts gedreven wordt: *de vlieger ging niet op*; overdr.: *die vlieger zal niet opgaan*, die onderneming zal niet gelukken.

In de *tweede* plaats beteekent het geopend worden, open gaan, *de deur ging van zelve op*. *De rozenknoppen zullen haast opgaan*. *Uwe oogen gaan op*. Vond. *Ten derde*, verteerd worden: *al mijn voorraad zal dus doende opgaan*. Van hier het deelwoord *opgaande*: *een opgaande boom*, een jonge boom, die in de hoogte ſchiet. Fig.: *o ſchone opgaande Telg van hun grootmagtig bloet*. J. B. Wellek. *Eene opgaande brug*, eene valbrug. *Een langzaam opgaande berg*. *De opgaande zon aanbidden*, zich voegen bij dien, die magt en aanzien heeft. H. de Gr. bezigt het van de maagſchappelijke betrekking: *ander Bloedverwanten van opgaande en dalende Maagſchap*.

OPGADEREN, (*opgaren*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb.

ſcheidb. voorz. *op* en *gaderen*: *ik gaderde op*, *heb opgegaderd*. Op eenen hoop gaderen: *al de brokken opgaderen*. In het gemeen, opzamelen: *die gewoon zijt nenigh op te garen*. J. DE HARS. Van hier *opgaarder*, *opgadering*.

OPGALMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *galmen*: *ik galmde op*, *heb opgegalmd*. Eenen galm doen opgaan: *de kerk galmt op met hemelsch koorgezank*. VOND. *Daar galmt het op met kloppen, houwen, ſteeken en bonzen*. ANTON.

OPGANG, z. n., m., *des opgangs*, of *van den opgang*; meerv. *opgangen*. De daad van opgaan, eigenl.: *ende ſijnen opganck, waerdoor hij henen opginck in het huys des Heeren*. BYBELV. Meer oneigenlijk van andere zaken: *de opgang van dien brant*. VOND. *De opgang der zee*, de vloed. *Voor zonnen opgang*. Fig.: *o dag, uw opgank ſpel baer nieuwe vreugt*. K. BRANDT. In verdere figuur, begin: *Neroos jeugt verſtoont reede in haer' opgang al de deugt*. J. DE HARS. In het bijzonder een aanvang, een beginſel, met roem en luister ontſtaande: *in den opgang van haer dagen*. VOND. *Ik zing den opgang der doorluchte Batavieren*. G. BRANDT. Hierheen behoort de ſpreekwijs: *eenen goeden opgang maken*. *Zijne wapenen hadden veel opgang*. Dat gene, wat opgaat. Hierheen behoort de Bijb. ſpreekwijs alleen: *de opgangh uit der hoogte*, de Christus. Iets, waardoor met opgaat; met een meerv.: *een huis met eenen ruimen opgang*. *Die berg heeft aan de zuidzijde alleen twee ſteile opgangen*. Die plaats aan den hemel, waar de zon opgaat: *die ſich nu legeren ſullen oostwaert, tegen den opganck*. BYBELV.

OPGAPEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *gapen*: *ik gaapte op*, *heb opgegaapt*. Met opzet den mond opdoen.

OPGAREN, zie *opgaderen*.

OPGEBLAZEN, *opgeblazenheid*. Zie *opblazen*.

OPGEBRUIKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *gebruiken*: *ik gebruikte op*, *heb opgebruikt*. Door gebruik verteren, opmaken. Een woord der dagelijkſche taal.

OPGEIJEN (anderen ſpellen *opgijen*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *geijen*: *ik geide op*, *heb*

ophegeld. Ophijſchen: *wanneer wij eenige zeilen opgijden*. Boc.

OPGELD, z. n., o., *des opgelds*, of *van het opgeld*; meerv. *opgelden*, van meer ſommen. Dat geld, het welk men boven de waarde van eene muntſoort ontvangt, als men eene betere muntſoort tegen geringere uitwisſelt: *de hollandſche dukaten doen zeven ſtuivers opgeld*. Ook eene boete van geld boven de verſchuldigde ſom, als die niet op den tijd betaald wordt. De waarde van het bankgeld boven het kasgeld noemt men anders, met een italiaansch woord, *agio*. — Van *op* en *geld*.

OPGEREGT (opgerigt), z. n., o., *des opgeregts*, of *van het opgeregt*; zonder meerv. Een woord, dat in het LANDR. VAN NYM. voorkomt, waar een gewone geregtsdag den naam van *opgerichtsdag* draagt. *Op* is hier, misſchien, zooveel als *open*.

OPGERUID, zie *opruijen*.

OPGESCHOTEN, bijv. n., zijnde het verleden deelwoord van *opſchieten*, voor groot worden: *een opgeſchoten jongen*.

OPGESCHRANDERD, zie *opſchranderen*.

OPGESPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *gespen*: *ik gespte op*, *heb opgegespt*. Met eenen geſp ophaken.

OPGESTEN (*opgisten*), onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *gesten*: *ik gestte op*, *ben opgegest*. Door gest oprijzen. Van hier: *opgesting*, *opgisting*, overdragt: *de opgisting van zijne boosheid*.

OPGETOGEN, verl. deelw., van *optiegen*, *optijgen*, *optuigen*, zonder trappen van vergrooting. Opgetrokken, dadelijk en lijdelijk: *wie voelt zich niet van 't aerdtrijk opgetogen?* K. BRANDT. Hooger gebouwd: *hoe de Vorst dit zwaarlijvigh gebouw, ter tinne toe, opgetoogen heeft*. HOOFT. Verrukt: *zijn zangnimf, in Siloos grootheit opgetogen*. K. BRANDT. *Heeft Baerles naem uw zinnen opgetogen?* K, BRANDT. *Van blijdſchap opgetogen*. N. VERSTEEG. *Voor 't opgetogen oogh*. VOND. *Zoo dat men in de verrukking van eenen opgetoogen geest moest zeggen*. FRANTZ. Opgevoed: *o ſnode, die van een wolvin zijt opgetogen*. H. SCHIM *Doordien wij van jonx in deerlijke dwalingen opgetogen zijn*. HOOFT. *Hoe menigh eerbaer wijf heeft doohters opgetogen!* CATS.

Als ik een het hof was opgetogen. VERST. *Die eerde, die hem eerst heeft opgetogen.* G. BRANDT.

Maar voegt een maagd, zoo needrig opgetoogen,
De luister wel van 't zwierig bruilofskleed?
L. W. v. MERK.

Van hier: *opgetogenheid*, verrukking.

OPGEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *geven*: *ik gaf op*, *heb opgegeven*. In de hoogte geven: *hooi opgeven*, met de vork opſteken. *Eenen bal opgeven*, in de hoogte werpen. *Gelijck een berput ſijn water opgeeft.* BYBELV. Wederk.: *de vogelkens zich niet opgeven*, niet opvliegen. In dien zin gebruikt men het ook onz. voor rijzen: *dat deeg geeft niet op.* Op de oppervlakte van iets, boven op iets leggen: *den last opgheven.* KIL. Hierheen behoort het drukkerswoord *opgeven*, den inkt op vormen doen. Opdoen, openen. Deze beteekenis komt, thans, wel niet in den eigenlijken zin meer voor; ondertusſchen moet zij, voorheen, gebruikelijk geweest zijn: de volgende figuurl. uitdrukkingen veronderſtellen dit. (1) Overgeven, het bezit van iets aan eenen ander, die meer magt heeft, inruimen: *eene ſtad, eene veſting opgeven.* (2) Vrijwillig varen laten: *geef nimmer den moed op. De Arts geeft den zieke op. Ik geef het op*, ik geef het gewonnen. *Zij konden het raadſel niet ontknoopen; zij moesten het opgeven.* Ter verrigting opdragen: *wat les gaf de meester u op? Iemand een raadſel — eene vraag opgeven.* Ter aanteekening bekend maken: *iemands naam, woning* enz. *opgeven.* Pogchen, ſnoeven: *hoog en breed opgeven.* Van hier: *opgever*, pogcher, *opgeving*, overgeving.

OPGEWEKT, *opgewektheid*. Zie *opwekken*.

OPGEZIGT, z. n., o., *des opgezigts*, of *van het opgezigt*; zonder meerv. Opſlag van de oogen: *maer als ſij hem met een vriendelijck opgeſicht een ſnebbe van de hare toereijckte.* J. v. HEEMSKERCK. Van *op* en *gezigt*.

OPGIETEN, bedr. w. ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *gieten*: *ik goot op*, *heb opgegoten.* Waterdoor gieten op iets doen. Van hier: *opgieting.*

OPGISTEN, *opgisting*. Zie *opgeſten*.

OPGLANZEN, bedr. w., gelijkvl Van het ſcheidb. voorz. *op* en *glanzen*: *ik glansde op*, *heb opgeglanst.* Nieuwen glans op iets maken.

OP-

PGLIMMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *glimmen*: *ik glom op*, *ben opgegloomen*. Van nieuws aanglimmen.

PGLINSTEREN, (*opglensteren*), onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *glinsteren*: *ik glinsterde op*, *ben opgeglinsterd*. Glinsterend opſtijgen: *daer van de vlam nu 't hart, en glenſtert levend op.* OUDAAN.

PGLIPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *glippen*: *ik glipte op*, *heb opgeglipt*. Door het opwaarts buigen van de punt, eenen glip in eene pen maken.

PGLOEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *gloeijen*: *ik gloeide op*, *ben opgegloeid*. Met nieuwen gloed ontbranden: *ik voele een' Etna in mijn borst opgloeien.* VOND. *Weerlichtende in de zon met tintelende vonken, en duizent kleuren, weer opgloeiende en vergaen, en domlende onder een.* ANTON. Ook kan het bedr. gebezigd worden, voor gloeijend maken: *het ijzer opgloeijen.*

PGLOREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *gloren*: *ik gloorde op*, *ben opgegloord*. Van nieuws gloren; in den eigenlijken en oneigenlijken zin.

PGNAPPEN, zie *opknappen*.

PGOLPEN, zie *opgulpen*.

PGOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *gooijen*: *ik gooide op*, *heb opgegooid*. In de hoogte gooijen. Figuurl.: *een balletje opgooijen*, de gedachten van anderen toetſen, door het doen van een onverwacht voorſtel; in de dagelijkſche verkeering.

PGORDEN (*opgordelen*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *gorden*: *ik gordde op*, *heb opgegord*. Door middel van eenen gordel opſchorten, hooger binden. Van hier: *opgording*.

PGRABBELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *grabbelen*: *ik grabbelde op*, *heb opgegrabbeld*. Grabbelend oprapen.

PGRAVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *graven*: *ik groef op*, *heb opgegraven*. Door graven opbrengen: *een lijk opgraven. Den grondſlag der kennis tot een zijnen oorſpronk opgraven.* TEN KATE. Door graven openen: *eenen weg opgraven. Die weg is niet opgegraven*, dat middel is u niet benomen. Van hier: *opgraver*, *opgraving*.

OPGRIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *grijpen*: *ik greep op*, *heb opgegrepen*. Grijpen en opheffen: *de klemvogel greep eene duif op. Es d' arent kluift zoo d' opgegrepe tortel.* VOND. Oneig.: *in ons harsenvat opgegrepen.* VOND.

OPGROEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *groeijen*: *ik groeide op*, *ben opgegroid*. Door groeijing opschieten: *tot eenen hoogen boom opgroeijen*. Groot worden, in ligchaams lengte aanwassen: *wij zijn in vriendschap opgegroeit.* POOT. Zich in de ruimte uitzetten, vermeerderd worden: *van enckel huijsen is groot Roomen opgegroeijt.* HUYG. Kracht en sterkte ontvangen: *ik ben er niet tegen opgegroeid. Opgroeit tot zulk een pak.* VOND. Magt en luister met de jaren krijgen: *als Jozef tot een' Heilands op moog groeijen.* VERST.

OPGROENEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz *op* en *groenen*: *ik groende op*, *ben opgegroend*. Na verdorring weder groen worden.

OPGULPEN (*opgolpen*), onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *gulpen*: *ik gulpte op*, *ben opgegulpt*. Met eene gulp opkomen: *in tranen, van Godts voeten opgegolpen.* VOND., die het ongelijkvl. bezigt.

OPHAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *haken*: *ik haakte op*, *heb opgehaakt*. Door middel van een haakvormig werktuig iets ophouden, dat het niet neerglijde: *de vlechten met eenen gouden gesp opgehaekt.* VOND. Van hier: *ophaking*.

OPHAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hakken*: *ik hakte op*, *heb opgehakt*. Door hakken eene opening maken. Van hier: *ophakking*.

OPHALEN, bedr en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *halen*: *ik haalde op*, *heb opgehaald*. Opwaarts halen, optrekken: *haal op! Zij haalden het net op: het was vol visch. Hoe zal hij dat ophalen*, uitvoeren? *Iemand bij den rug ophalen*, hem belasteren. Door opsnuiven opwaarts brengen: *het snot ophalen. Zijn hart ophalen*, door lange inademing, versche lucht scheppen, oneig., zich verkwikken: *zoude ik niet mijn hart ophalen in uwen lof?* H. SCHIM. *Waerin hij 't best ophaelt, met den lof van 't wonder der geleertheit, Hugo de Groot, uit te meten.* J. DE HARS. *Haalt uwe ogen nu vrij onbekommerd op.* P. RAB. *Zij haalt haar*

hart in traanen op. M. L. Bovenwaarts bewegen: *de ſchouders ophalen*, eene houding, welke men aanneemt als ons eene zaak verlegen maakt; als ons iets mishaagt; als wij geene hulp kunnen aanbrengen. *Een kleed ophalen*, het, door opkrabbing van de wol, eenigzins nieuw maken. Hooger maken: *eenen muur tot twintig voet hoven het water ophalen*. Oneig., in top verheffen, prijzen, roemen: *'t koopſtot van Mercuur, de Beurs, noch eens ten hemel in mijn dichten op te haelen*. ANTON. *Waerbij de lof des Heldts* (hoe TACITUS *die ophaelt*) *niet mag halen*. K. BRANDT. Beginnen voor te dragen, aanroeren: *gij moet die zaak niet meer ophalen*. Door zwaarte doen rijzen: *dat haalt geen vijftig pond op*. Oneig., overtreffen: *die edele daad kan de vorige vergrijpingen ophalen*. *Iemand in verſtand ophalen*. Onz., met *hebben*: *een enkle dag in uw paleis haalt tegen duizend elders op*. H. MUNTINGHE. *Die tegens al 't geweld op kan halen*. G. BIDLOO. Opleiden: *eenen gezant ten hove ophalen*. *Iemand ophalen om te danſen*. *De gevangenen ophalen*. Uit vorige tijden te voorſchijn brengen en in het geheugen roepen: *wat haelt ge exempels op?* J. DE HAES. *Daer hij onder de naemhafftige luiden drie mannen ophaelt*. J. DE HAES. *Och geen Ilias van plagen weer op te halen!* P. RABUS. *Of moet men, o Achilles, u, met uw' Patroklus, hier ten eerſten opgaen haelen?* POOT. *Het lust mij uit d' aloudheid d' eerſte Aandoenders dier gewesten op te haalen*. BOG. In het gemeen, aantoonen, verhalen: *ick zal 't bedrog niet ophalen*. VOND. *Die geenszins magtigh is al 't ſchoon van here leden op te halen*. J. DE HAES. *Verwacht niet dat ik here ſchoonheit op zal halen*. J. DE HAES. Inzamelen: *geld bij de huizen ophalen*. Open halen, opſnijden: *het lant in herfstmaent effen ophalen*. VOND. Van hier: *ophaler*, in zamenst., *ophaling*. Zamenst.: *ophaalbrug*, *ophaalnet*.

PHANGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *hangen*: *ik hing op*, *heb opgehangen*. In de hoogte hangen: *hang de wasch op*. *Hij zal zijnen wapenroof ophangen*. VOND. *Hang het aan dien ſpijker op*. Aan de galg hangen: *hij deed alle Leeraars en Hoofden der Ouroomſchen ophangen*. HOOFT. Openlijk te koop bieden: *hang het huis nog eens weder op, of het*

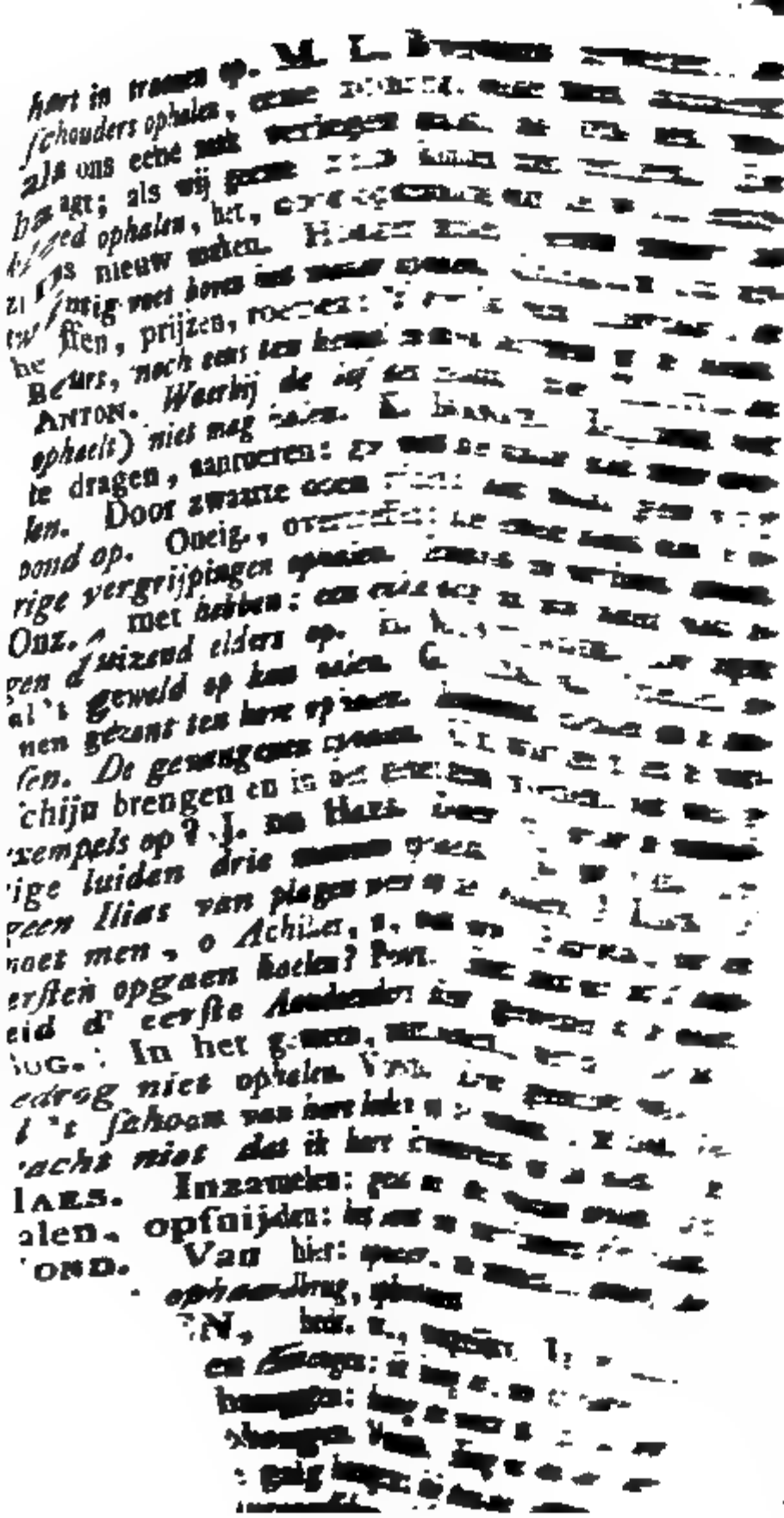

hart in traanen op. M. L. [illegible]
schouders ophalen, [illegible]
als ons eene [illegible]
hagt; als wij [illegible]
ged ophalen, het, [illegible]
s nieuw maken. [illegible]
ntig voet boven [illegible]
ffen, prijzen, [illegible]
Beurs, noch eens ten [illegible]
ANTON. *Waarbij de* [illegible]
ophaelt) niet mag [illegible]
te dragen, aanroeren: [illegible]
len. Door zwaarte [illegible]
pond op. Oneig., [illegible]
rige vergrijpingen [illegible]
Onz. met *hebben*: [illegible]
gen duizend elders op. [illegible]
al 't geweld op kan [illegible]
nen gezant ten hove [illegible]
sen. De gevangenen [illegible]
chijn brengen en in [illegible]
xempels op? J. DE HAES. [illegible]
ige luiden drie [illegible]
geen Ilias van plagen [illegible]
moet men, o Achilles, [illegible]
ersten opgaen haelen? [illegible]
eid d' eerste Aandoenders [illegible]
BOG. In het [illegible]
edrog niet ophalen. [illegible]
l 't schoon van hare [illegible]
acht niet dat ik hare [illegible]
HAES. Inzamelen: [illegible]
alen, opsnijden: [illegible]
OND. Van hier: [illegible]
ophaaldrug, [illegible]
N, [illegible]
en Emmen: [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

heidb.
Van
n het
eb èn
licht
eig.,
J. DE
EEG.
etten.
is zal
an dit
: het
f enz.
lijker.
heidb.
o, heb
d ligt,
m hem
cht op.
nd, de
armoede
schaidb.
eld. Ten
jn zinnen
's Vaders
hemelt hij
DE HAES.
ien. J. DE
ANTON.
els ontleend
gen, schoon
ot behulp der
op te heem'-
, zaken in or-
jk opheemelde,
men en bet re
op te heemelen.
in de schoonheid
wordt, duidt het

meer gelden mogte. Zie verder onder *eer.* Van hier: *ophanging.* BYBELV.

OPHAPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *happen: ik hapte op, heb opgehapt.* Happend in den mond nemen en opeten.

OPHARKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *harken: ik harkte op, heb opgeharkt.* Op eenen hoop harken.

OPHASPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *haspelen: ik haspelde op, heb opgehaspeld.* Op den haspel brengen.

OPHAVIG (*ophevig*), bijv. n. en bijw., *ophaviger ophavigst.* Veroud. woord, ligt toornig wordende. Van *op* en *heffen.* Zie *ig.*

OPHEBBEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *hebben: ik had op, heb opgehad.* Men gebruikt dit woord, in de zamenleving: *zij had berstrik aan, noch hoed op. Ik heb mijne beterhem nog niet op. Veel met iemand ophebben*, van hem houden. In de zamenleving zegt men van iemand, die te veel gedronken heeft: *hij heeft wat op.*

OPHEF, z. n., m., *des opheſs*, of *van den opheſ*; zonder meerv. Aanheffing van een gezang, om den toon te ſtellen: *den ophef doen.* Ongegronde roem: *eenen grooten ophef van iets maken.*

OPHEFFEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *heffen: ik hief op, heb opgeheven.* In de hoogte heffen: *om 't wraakzwaard op te heffen.* S. FRITAMA. *Met opgeheve kling.* VOND. *Met ſijnen opgeheven ſteert.* K. v. MAND. *Met opgeheven hant.* H. SCHIM. Zie ook *oog. De roede is reeds opgeheven*, de misdaad zal gewroken worden. *Terwijl de ſtrenge roe reeds opgeheven is.* FRITAM. Den toon zetten, den ophef doen; waar het onz. voorkomt: *hef op.* Oneig.: *laat ons onze harten tot God opheffen. Een geſchrei — eene wreeklage opheffen*, in den bijb. ſtijl. Verheffen, roemen: *die d' eer van Amſterdam zoo hoog hebt opgeheven.* ANTON. Dat ligt, oprapen: *iets van den vloer opheffen.* Oneig.: *het beſlag op de ſchepen is weer opgeheven.* Van hier: *opheffing.* Voor *opheffen*, is oul. ook *opverheffen* gebruik geweest.: *dat kruys van der aarde in der lucht opverheven.* CLAR. SPIEG.

Of

OPHEKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hekelen*: *ik hekelde op*, *heb opgehekeld*. Van nieuws hekelen, afhekelen.

OPHELDEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *helderen*: *ik helderde op*, *heb* en *ben opgehelderd*. Bedr., van nieuws helderheid en licht geven: *dat nieuwe glas heldert het vertrek op*. Oneig., verlichten: *zijn liefde zal uwe oogen ophelderen*. J. DE HAES. *Ook zal ik zijn verstand opheldren*. VERSTEEG. *Het aenzicht weêr op te helderen, en luister bij te zetten*. ANTON. Duidelijker verklaren: *met eene gelijkenis zal ik de zaak ophelderen*. Zoo ook: *de opheldering van dit voorstel*. Onz., met *zijn*, weder helder worden: *het helderde, na die donkere bui, pas weder op, of* enz. Oneig: *dat meisje heldert weder op*, wordt goelijker.

OPHELPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *helpen*: *ik holp* (*hielp*, oudt. *halp*) *op*, *heb opgeholpen*. Eigenlijk, iemand, die op den grond ligt, in de hoogte helpen: *want daer en is geen tweede om hem op te helpen*. Byb. *Hij holp het schreijende wicht op*. Oneig., iemand, tot verbetering van zijnen toestand, de behulpzame hand bieden: *hij holp hem uit zijne armoede op*. Van hier: *ophelping*.

OPHEMELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hemelen*: *ik hemelde op*, *heb opgehemeld*. Ten hemel voeren: *thans hemelt Maroes Heldewerk mijn zinnen op door 't zwerk*. POOT. *Mij op te hemelen aan 's Vaders regte hand*. M. L. In het algemeen, verheffen: *zoo hemelt hij de dichtkunst op*. *Zoo voert hij haren lof in top*. J. DE HAES. *Als of men de deugt daerin opgehemelt zoude zien*. J. DE HAES. *Die van trap tot trap zijt opgehemelt*. ANTON. Wijders, het beeld van de reinheid des hemels ontleend zijnde, beteekent dit woord van nieuws reinigen, schoon maken: *eene kamer ophemelen*. *Droogen, tot behulp der kranken voortgebracht, gewoon het lichaem op te hemelen, 't quaet te weeren*. ANTON. Oneig., zaken in orde brengen: *daar hij de zaaken heusselijk opheemelde, zonder wijder te woeden*. HOOFT. Opruimen en betere dingen of personen aanstellen: *om 't hof op te heemelen*. HOOFT. Verder, wanneer het beeld van de schoonheid en pracht des sterrenhemels genomen wordt, duidt het aan opsieren, optooijen: *hij zal met melk en bloem opheemlen uw verwerde wangen*. H. SCHUL. *Opgehemelt met*

met zijn pleghtige sieraden. J. DE HAES. *Die mevrou opheem'len.* ANTON. *Om onze moedertael op te hemelen.* J. DE HAES. *Die het Amsterdamsch Kapitool met zoo prachtig een beeldwerk van Goden ziet opgeheemelt.* ANTON. Oneig., met luister en pracht vereeren: *met weeniger traanen zijt gij opgeheemelt (pauciuribus lacrijmis compositus es.* TACIT.), is uw gebeente te zamen gebragt, zijt gij bijgezet. HOOFT. Van hier: *ophemeling.*

OPHERKEN, zie *opharken.*

OPHEVIG, zie *ophavig.*

OPHIJSCHEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hijschen: ik heesch op, heb opgehesch.* Ook: *ik hijschte op, heb opgehijscht.* Met eene kan. optrekken: *turf ophijschen.* In het gemeen, door touwen optrekken; *mijn Jesus! 'k sie u opgeheist.* E. SWEERTS.

OPHINKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hinken: ik hinkte* (oul. *honk*) *op, hen opgehinkt* (oul. *opgehonken*). Door hinken opwaarts komen, op iets neerkomen.

OPHIPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hippen: ik hipte op, heb opgehipt.* Zich hippend naar boven bewegen.

OPHITSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hitsen: ik hitste op, heb opgehitst.* Honden door aanhitsing nog vuriger maken. Voorts, in sterkere beweging brengen, waardoor de driften tot onedele daden hevigeren togt gevoelen: *hoe kunt gij 's menschen bloedt ophissen?* HOOFT. Zoo gebruikt men het van de driften zelve: *maer d' opgehitste twist aen 't gloeien heel feller aen.* VOND. Van die ligchamelijke bewegingen, die door de gaandegemaakte driften veroorzaakt worden: *'s volks opgehitste en helsche lasterstem klinkt.* POOT. Van hier, in het gemeen, tot laakbare bedrijven sterker aanzetten: *Zoo u' Arragonner weer, van bloetdorst opgehitst.* ANTON. *Straks schreeut d' opgehitste schaer van 't graeu.* J. DE HAES. *Tot burgerlijke twist opgehitst.* SCRIVER. *Die Prinssen van een bloet in 't blinkend harnas tegens elkander ophitst.* G. BRANDT. Van hier: *ophitser*, vr. *ophitsster*, *ophitsing.*

OPHOEPELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hoepelen: ik hoepelde op, ben opgehoepeld.*

In het gemeene leven, zich als een kwade jongen wegpakken.

OPHOOGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *hoogen*; *ik hoogde op*, *heb opgehoogd*. Hooger maken: *de kerk zal eenen voet opgehoogd worden*. Meer bieden, tot hoogeren prijs opjagen. Bij Vond. komt het onz. voor, met *zijn*. Hij zegt van een gezigt uit zee naar den oever toe: *het land begost op te hoogen*. Van hier: *ophooging*, in den eerſten zin: *de ophooging van den dijk*.

OPHOOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *hoopen*; *ik hoopte op*, *heb opgehoopt*. Tot eenen hoop op elkander leggen: *een duin van as en vuilnis, zoo hoogh opgehoopt, uit de zoutketen*. Hooft. Fig., meerder maken, verzwaren: *zijne zonden ophoopen*. Overladen: *iemand met weldaden ophoopen*. Halma. Van hier: *ophooping*.

OPHOOREN, veroud. onz. w., dat bij Kil. en L. ten Kate, opgeteekend ſtaat en gelijkvl. is: *ik hoorde op*, *heb opgehoord*. Van *op* en het oude *hooren*. Ophouden, in het hoogd., waar het zeer vaak voorkomt, *aufhören*, nalaten, een einde nemen. De afſtamming is onzeker. Wachter brengt het tot het zw. *göra*, doen, het welk hij met het lat *gerere* en het gr. χειρίζειν overeenbrengt; Frisch beſchouwt het als eene figuur van het volgende *ophooren*; *Ihre* vergelijkt het met het ijsl. *hyr*, *rustig*; Adelung, die dit laatſte als het dragelijkſte omheist, verlangt nog naar meer licht: wij wagen daarom eene niet ongegronde gisſing, en meenen, dat het met *oord* (zie dit woord), een einde van iets, eenen oorſprong heeft. Dat in *hooren* eene harde, in *oord* eene zachte *o* gevonden wordt; dat daar eene uitblazing, hier dezelve niet plaats grijpt, dit zal wel niemand, die eenigzins taalkundig is, deze afleiding gedwongen doen voorkomen.

OPHOOREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb voorz. *op* en *hooren*: *ik hoorde op*, *heb opgehoord*. Met verwondering en tevens opgeſteken hoofd, naar eene onverwachte zaak hooren: *wat hoorde ik daarvan op!*

OPHOUDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl Van het ſcheidb. voorz. *op* en *houden*: *ik hield op*, *heb opgehouden*. Bedr., (1) in de hoogte houden: *van zwakheid konde hij zijn hoofd niet ophouden*: Oneig.: *die Ro-*

me 't hooft ophoudt. Vond. Ook: *zich ophouden*, zich overeind houden. Voor vallen bewaren, onderſtutten, ondersteunen: *door eenen balk eenen gunſchen gevel ophouden.* Oneig.: *iemands eer en achting ophouden. Gij leverde hem d' eer van zijn' beroemden ſtam ophouden.* Hoogstr. Wijders in ſtand en wezen houden, opvoeden; eene verouderde beteekenis: *in wiens woninge ick van jongs opghehouden was.* D. Volck. Coorn. Van hier: *ophouder*, opvoeder, *ophoudſter* bij Rodenb., en *ophouding* bij Doresl. Den loop of voortgang ſtremmen, en wel eigenl., ten aanzien van plaats en ruimte: *hij weet kort op te houden* (in het paarden berijden). Vond. *Het bloeden ophouden. Zijn water ophouden. Het water eener gracht, door eenen dam, ophouden. Den vijand door ſchermutſelingen ophouden. Door 's Helts beleit misleit en ſchrander opgehouden.* Vond. *Ik zal u niet ophouden. Houd mij niet lang op!* Fig., den voortgang eener zaak, ten opzigt van den tijd, dralend houden: *hoe lang hebt gij nu de gezanten met ijdele hoop opgehouden! Zich lang bij eene zaak ophouden.* Bij zich behouden, eene verblijfplaats geven: *hij leefde van, bij nacht, dieven op te houden.* Meest wederk.: *zich ophouden*, eenen tijd lang ergens verblijven. *Hij hield zich lang te Venetie op.* Zich vermaken: *zich met een deel beuzelingen ophouden.* (2) Open houden; in het gemeene leven: *ik kan mijne oogen niet langer ophouden. De hand — den hoed — den zak ophouden. Zijnen mond ophouden. Iemand den mond ophouden*, hem den kost geven. Hierheen behoort de ſpreekwijs: *eene ſchool ophouden*, die voor elk open ſtaat. *Een hoerhuis ophouden.* (3) Boven op iets houden; in de dagelijkſche taal: het *woei, dat ik mijnen hoed niet ophouden kon.* Onz., met *hebben*, nalaten iets te doen: met *ſtelen ophouden. Waer voor de ſtad* (de inwoners derzelve) *niet ophoudt te bedancken.* Vond. *Zonder ophouden weldoen.* Fig. iets niet meer zijn: *gij houdt op mijn vriend te zijn.* Insgelijks van levenlooze zaken: *de donder houdt op. De wond houdt op van bloeden. De boomen hebben opgehouden met bloeijen.* Een einde krijgen: *eindelijk hield die langdurige oorlog op.* Van hier: *ophouding*, ſtilſtand, tegenhouding, verberging, opſtopping. De ſpreekwijs bij Doresl. voorkomende is ongewoon: *houd op van mij, want enz.* Dit is in vol-

volging van LUTH. OVERZETT., door ADELUNG ook afgekeurd; wij zeggen: *laat van mij af.*

OPHOUT, z. n., o., *des ophouts*, of *van het ophout*; zonder meerv. Takken van zware boomen, die vallen zullen. Geld. woord. Van *op* en *hout*.

OPHOUWEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *houwen*: *ik hieuw op*, *heb opgehouwen*. Boven op iets houwen.

OPHUIDEN (in Gron. *ophuden*, bij KIL. het enkele *huiden*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *huiden*: *ik huidde op*, *heb opgehuid*. Uit gierigheid opzamelen. In Gron. zegt men van iemand, die dit doet: *hij is een hudepot*. Met *hoeden* uit eene bron.

OPHUILEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *huilen*: *ik huilde op*, *heb opgehuild*. Huilend zijne stem verheffen, met het opsteken van het hoofd.

OPHUIVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *huiven*: *ik huifde op*, *heb opgehuifd*. Huifswijze optooijen: *ghij*, *die met het witte floers ophuift deez' heilige sneeuw*. HOOFT.

OPHULLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hullen*: *ik hulde op*, *heb opgehuld*. Met een hulsel versieren: *gij hebt mijn hooft opgehult*. H. SCHIM. In het gemeen, optooijen, opsieren:

Hoort, Joffers, licht gepaeit,
Gestreelt en opgehult door wisselbaere dingen. MOON.

1. *Zijn' holt ziende opgehult met stralen.* HOOGVL.

OPHUPPELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *huppelen*: *ik huppelde op*, *heb opgehuppeld*. Van blijdschap opspringen: *'k zal in de schaduw van uw schachten ophupp'len*. VOND.

OPHUTSELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hutselen*: *ik hutselde op*, *heb opgehutseld*. Hutselend om hoog bewegen.

OPJAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *jagen*: *ik joeg op*, *heb opgejaagd*. In de hoogte jagen: *iemand de trappen opjagen*. Oneig. wordt het van andere dingen ook gebezigd: *de wind heeft het water hoog opgejaagd*. Doen zwellen, uitzetten: *den buijck opjaeghen*. KIL. *Niemant en roeme zich in zijn groot en opghejaegt lichaem*. J. DE BRUNE. In de hoogte doen rijzen: *toen kuische drift de vlammen opjoeg van een wettelijken brand*. G. BIDLOO. *De gist van uwen drank*

jaagt

jaagt veel gebreken op. G. BRANDT. Aanzetten, aanvuren: *welke ſpijs kunden moedt, met verſche verbolgenheit, opjoegh.* HOOFT. In prijs doen rijzen: *hij joeg dat boek hoog op. Tegen elkander. opjagen.* Van zijne plaats jagen, zoodat men met haast moet opſtaan. Eig., *eenen haas uit het leger opjagen. Iemand opjagen* zegt men ook, eenigenlijk, van zulken, wien men onverwachts noodzaakt, zijne zitplaats, of gehuurde woning te verlaten.

OPIJKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ijken*: *ik ijkte op, heb opgeijkt.* Door een ijkijzer opbranden.

OPJUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *jukken*: *ik jukte op, heb opgejukt.* Een juk opleggen: *en met geloge nek, ten einde ik, opgejukt, een kortſwijl ſchoon verſtrek aan d'opgeblazenheit.* HOOFT.

OPKAAUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kaauwen*: *ik kaauwde op, heb opgekaauwd.* Door kaauwen opeten: *die 't niet gretig op en kaauw voor ſuiker en banket.* J. DE DECK.

OPKABBELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kabbelen*: *ik kabbelde op, ben opgekabbeld.* Kabbelend opvloeijen.

OPKALANDEREN (*opkalanderen*), bedr. w. gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kalanderen*: *ik kalanderde op, heb opgekalanderd.* Door kalanderen nieuwen glans op doek enz. maken.

OPKAMER, z. m., vr., *der*, of *van de opkamer*; meerv. *opkamers.* Eene kamer boven eenen kelder, hooger dan andere kamers, bovenkamer. Van *op* en *kamer.*

OPKAMMEN (*opkammen*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kammen*: *ik kamde op, heb opgekamd.* In de hoogte kammen: *haar opkammen.*

OPKAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kappen*: *ik kapte op, heb opgekapt.* Open kappen. *Opkappen* is ook van *op* en *kappen*, de kap zetten, als eene kap vormen; en van hier voor het haar optooijen: *ik liet mij eerst wat opkappen.*

OPKEEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *keeren*: *ik keerde op, heb opgekeerd.* In den loop ſtuiten en tot omkeeren noodzaken: *keer die koeijen wat op.*

OP-

OPKEMMEN, zie *opkammen.*
OPKENEN, zie *opkiemen.*
OPKERVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kerven: ik korf op, heb opgekorven.* Eene kerf op iets maken. J. DE BRUNE gebruikt het onz. *als men langhe opkerft, zoo moet men eens rekeney.*
OPKIEMEN (*opkijmen, opkijnen, opkenen*), onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kiemen: ik kiemde op, ben opgekiemd.* In de hoogte kiemen. Fig. *de gladde gulſigheijd ſal uijt de keel opkijnen.* F. V. DORP.
OPKIJKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kijken: ik keek op, heb opgekeken.* Met verwondering en bevreemding zijne oogen opheffen; in de dagelijkſche taal.
OPKIJNEN, zie *opkiemen.*
OPKIPPEN, bedr. w. gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kippen: ik kipte op, heb opgekipt.* Open kippen.
OPKISTING, z. n., vr., *der*, of *van de opkisting*; meerv. *opkistingen.* Timmermanswoord, eene ſchuins oploopende verhevenheid bij een vensterglas, als de zoldering der kamer lager is, dan het vensterkazijn, dienende om meer licht te vangen. Van *op* en *kisting*, van *kisten*, *kist*, als gelijkende naar het dekſel eener kist.
OPKLAAUWEN, zie *opklouwen.*
OPKLADDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kladden: ik kladde op, heb opgeklad.* Kladwerk op iets maken, boven op iets kladden.
OPKLAMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *klampen: ik klampte op, heb opgeklampt.* Op iets vastklampen. VOND. zegt fig.: *ik wil er dit nog opklampen*, met list en geweld bijdoen.
OPKLANDEREN, zie *opkalanderen.*
OPKLAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *klappen: ik klapte op, heb opgeklapt.* Na lang zwijgen, beginnen aan den dag te brengen.
OPKLAREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *klaren: ik klaarde op, heb* en *ben opgeklaard.* Bedr., ophelderen: *een duistere hemel, door eenen gunſtigen wind opgeklaard. De wind klaarde de betrokkene lucht op.* Klaarheid geven aan eene zaak: *eene duistere plaats der Schrift opklaren. Meer 'k word*

gedwongen om elk d'oogen op te klaaren. K. LESCAILLE. Onz., met *zijn*, helder worden: *de lucht klaart op. Ik zie alreeds den dag opklaaren.* G. BIDL. Goelijker worden: *het meisje begint op te klaren.* Van hier: *opklaring*, opheldering.

OPKLAUTEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *klauteren*: *ik klauterde op, ben opgeklauterd.* Naar boven klauteren, zich klauwterend opheffen: *gij moet zelf opklauteren.* Ook als bedr., met eenen vierden naamval: *om op te klautren 't padt, zo steil, zoo hemelhoog.* J. B. WELLEK.

OPKLAVEREN, hetzelfde als *opklauteren*, doch in lageren stijl gebruikelijk: *ten berghstapel opklaveren.* VOND. Fig. *tot zulk een spits van waerdigheid opgeklavert.* OUD.

OPKLEPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kleppen*: *ik klepte op, heb opgeklept.* Door het kleppen van de klok, alles in beweging brengen: *wen 't landvolck opgeklept zich zoekt bij nacht te redden.* VOND.

OPKLEUREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kleuren*: *ik kleurde op, heb en ben opgekleurd.* Bedr., de kleur in een schilderstuk door hoogsels doen rijzen, kleur bijzetten:

Geen ruwe houtkoolschets, die 't vlugtig oog verbijstert,
Verschilt meer van een beeld, naar 't leven opgekleurd.
M. L.

Onz., met *zijn*, frisschere kleur krijgen: *na die ziekte, kleurden hare lieve wangen weer op.*

OPKLEVEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kleven*: *ik kleefde op, heb opgekleefd.* Boven op iets vast kleven.

OPKLIEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *klieven*: *ik kliefde op, heb opgekliefd* (oul. *kloof op, opgekloven*). Open klieven: *gelijk een afgrond opgekloven.* VOND. *Die de veilige doortocht wees langs 't opgeklooven meir.* M. L. Van hier: *opklieving.* DORESL.

OPKLIMMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz *op* en *klimmen*: *ik klom op, ben* en *heb opgeklommen.* Naar boven klimmen: *ik heb den ganschen dag, op — en afgeklommen.* Van levenlooze dingen: *het veil klimt bij den olm op.* Oneig., langzaam ontstaan: *angstvallige gedachten klommen in mijn hart op.* Van hier

hier in gedachten komen: *het zielheil, nooit in harten opgeklommen.* G. BRANDT. Met moeite tot iets geraken: *tot eenen hoogen ſtaat opklimmen. Zoo hoogh in top van glorij opgeklommen.* R. ANSLO. Ook op zich zelf, zonder bijgevoegd naamwoord, voor tot aanzien en eer komen: *wat opgeklommen is, zult ge eindelijk zien daelen.* ANTON. Dierder worden: *de graenen klimmen gaande weg op.* Ook als bedr., met eenen vierden naamval: *de ladder, de trappen den berg opklimmen.* In den BYB. van 1477 worden paardrijders *opklimmers der paarden* genoemd; in de ſtaten overz.: *die op peerden rijden.* Van hier: *opklimming*, opſtijging.

OPKLINKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *klinken: ik klonk op, heb opgeklonken.* Bedr., met klinken iets op iets anders vast maken. Onz., met *hebben*, een klinkend geluid beginnen te ſlaan: *als reeds de trommel opklonk.* HOOFT. *Daer bragt men de basſen in, en klonk er achter op.* HOOFT. Naar boven eenen klank verheffen: *men hoorde het geluit uit de holle roſſen opklincken.* VOND. Oneig.: *dus helder moest ick eens haer glorij op doen klincken.* DE DECK.

OPKLOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kloppen: ik klopte op, heb opgeklopt.* Op iets kloppen: *houd uw' mond, of ik zal er op kloppen.* Uit den ſlaap kloppen: *klop mij om vier uren op.* Door kloppen herſtellen, opmaken, doen rijzen: *kusſens opkloppen.*

OPKLOSSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *klosſen: ik kloste op, heb opgeklost.* Timmerm. woord: *banken opklosſen*, haar, door er iets onder te leggen, hooger maken.

OPKLOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *klouwen: ik klouwde op, heb opgeklouwd.* Opharken.

OPKLOVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kloven: ik kloofde op, heb opgekloofd.* Door kloven een open maken.

OPKLUIVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kluiven: ik kloof op, heb opgekloven.* Door kluiven opmaken, opeten.

OPKNAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *knagen: ik knaagde op, heb opgeknaagd.* Door

kna-

knagen opmaken. Hoogstr. heeft dit woord; en Vond. zegt: *opgheknaeght van de motten.*

OPKNAPPEN (in Noordholl. *opgnappen*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *knappen*: *ik knapte op, heb opgeknapt.* Opeten: *alles opknappen.* Weder net en knap (gnap) maken: *ik zal het was opknappen.* Ook onz., met *zijn*: *dat knapt op.*

OPKNOOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *knoopen*: *ik knoopte op, heb opgeknoopt.* Met eenen knoop opbinden: *'t haair ſtondt dus opgeknoopt.* G. Brandt. *Het lange jachtgewaet, dat kort is opgeknoopt.* J. de Hars. Ophangen, door eenen toegetrokkenen knoop worgen: *Dinarch ſtond zich gistren op te knoopen.* Moon. Men gebruikt dit woord dan, wanneer de ſtraf zeer ſchielijk wordt uitgevoerd, zonder voorafgaande gevangenis, zoo als men krijgsknechten, onder het doen van den togt, doet. Ook, wanneer, in oproer, iemand onverwachts, zonder regtspleging, wordt opgehangen. Ook ophangen, niet zoo zeer aan eene galg, als wel aan een daartoe zich opdoend ding: *aan eenen loom iemand opknoopen.*

OPKNUIVEN, zie *opkluiven.*

OPKOELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *koelen*: *ik koelde op, ben opgekoeld.* Koel beginnen te worden: *na die brandende hitte, koelde het weer eenigzins op.*

OPKOESTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *koesteren*: *ik koesterde op, heb opgekoesterd.* Door koestering weer tot zich zelven doen komen: *eene verkleumde ſlang in den boezem opkoesteren.* Door koestering en met teedere liefde opkweeken: *een kind opkoesteren.* Door warmte, voedſel en vlugheid geven: *de vloij, opgekoesterd* enz. Huyg. Oneig.: *de weetenſchappen opkoesteren*, weer doen bloeijen door alle begunſtiging. Van hier: *opkoestering.*

OPKOFFEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kofferen*: *ik kofferde op, heb opgekofferd.* In den deftigen ſtijl, in eenen koffer ter bewaring oppakken.

OPKOKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *koken*: *ik kookte op, heb opgekookt.* Voor eenig oogenblik iets laten koken, om naderhand beter gaar te krijgen; ook van nieuws koken; ook ſterk laten koken.

OPKOLKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kolken*: *het kolkte op, is opgekolkt.* In het gemeene leven, voor oprispen, opbreken.

OPKOMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *komen*: *ik kwam op, ben opgekomen.* In de hoogte komen, in eenen eigenlijken zin: *ik kan niet opkomen*, van den grond opſtaan. Meer oneigenlijk, van andere dingen: *daar komt veel zand uit het water op. De melk komt op*, bruist door het koken op. *De maan — de zon komt op. De ſchepen komen op*, voor den wal, in de haven. *Geesten, door bezweringen, doen opkomen.* Opwaſſen, uitſpruiten: *eenigh zaedt, dat te zijner tijd opkomt.* VOND. *Doornen en distelen zullen opkomen.* BYBELV. Naar boven klinken: *haer gekrijt quam op tot Godt.* BYB Uit eene ziekte herſteld worden: *zij zal van die ziekte niet opkomen. Zoo ik van dit leger opkomen mogte.* Tot burgerlijk aanzien en vermogen komen: *hij is van niet opgekomen.* Ontſtaan: *er kwam een onweer op* In gedachten komen: *dat koomt niet in mij op.* M. L. *Ik kan er niet opkomen*, dat ſchiet mij nu niet te binnen. *Hoe zal hij er opkomen*, hoe er toe geraken? *Hij wilde geduric op die ſtof komen*, daarvan beginnen te ſpreken. Overrompelen, op het lijf vallen: *zoo moet men vetraet opkomen en ontdekken.* VOND. *Hij kwam mij op van achter.* VOND. Het deelw. is *opkomende: de opkomende gelegenheid aangrijpen. Eene opkomende zwarigheid. In allen opkomenden noodt.* J. v. HERMSK. Ten eigendom worden: *die gewesten waaren den Kooning van ſpanje niet door keur des volx maar door erfenis opgekomen.* HOOFT.

OPKOMST, z. n., vr., *der*, of *van de opkomst*; zonder meerv. Begin, oorſprong: *d'opkomst der Hollanderen.* G. BRANDT. Herſtelling uit eene ziekte: *na zijne opkomst van die ziekte.* Verkrijging van aanzien: *ik heb mijne opkomst aan u te danken.* Gewaſſen, die op den akker opgekomen zijn: *ſij verdorven de opkomſte des lants.* BYBELV. Van hier: *opkomſtig: alwaar men den opkomſtigen dag door de nevelen ziet breken.* G. BIDLOO.

OPKONDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kondigen*: *ik kondigde op, heb opgekondigde* Door openlijke aankondiging het einde van iets bekend maken, van iets afſtand doen, opzeggen: *als Leicester de Landtvoogdij had opgekundight.* HOOFT. *In dèn jaa-*

re eenentachtigh had Graaf Johan van Nassau het Stadthouderschap van Gelderlandt opgekundigt. Hoopt. Hoogd. *aufkündigen*, opperd. *aufkünden.*

OPKONKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *konkelen: ik konkelde op, heb opgekonkeld.* Een woord der straattaal: *iemand opkonkelen* is hem tot eene onbehoorlijke daad, door aanpraten, ophitsen.

OPKONNEN, zie *opkunnen.*

OPKOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kooijen: ik kooide op, heb opgekooid.* In eene kooi opvangen; ook in eene kooi opsluiten: *zoo oijt wierdt in die fuijkjes opgekooit.* Jan. Bonef. Pan.

OPKOOP, z. n., m., *des opkoops*, of *van den opkoop*, zonder meerv. De inkoop van iets, om op te leggen, om dierder te verkoopen: *opkoop van eetwaren, tot aanduring derzelven.* J. v. Heemsk.

OPKOOPEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *op* en *koopen: ik kocht op, heb opgekocht.* Te zamen inkoopen, om dierte te veroorzaken, en meer te winnen. Van hier: *opkooper, opkooping, opkoopster.*

OPKORTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *korten: ik kortte op, heb opgekort.* Korter of digter bijeen halen: *kort de touwen wat op.* Minder in getal doen worden: *ik zal het wel opkorten.* Hier gebruikt men het ook onz.: *dat kort op.* Wegruimen: *de vuiligheid opkorten.* Van hier: *opkorter*, straatveger.

OPKRAAIJEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kraaijen: ik kraaide op, heb opgekraaid.* Onz., met *hebben*, beginnen te kraaijen. Bedr., door kraaijen wakker maken: *de haan kraaide mij op. Een opgekraeide leeu is niet in slaap te wiegen.* Anton. Aardig is het bij C. Huygh.: *eer de haan den dagh opkraeijen moght.* Door gekraai, dat is luiden ophef, naar boven doen komen: *uit den vijver opgekraeit door de Faem.* Vond. Oneig., veel opheffs van iets maken: *met den zegen op te kraeien.* De Deck.

OPKRAAUWEN, *opkrouwen, opkrabben*, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kraauwen: ik kraauwde op, heb opgekraauwd.* Open kraauwen: *zeer opkraauwen*, of *opkrabben*, vorig gebrek of onheil halen. *Hoe zoud gij 't zeer van zoo veel jaren op gekraauwen?* P. Rab.

OPKRABBEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz.

voorz. *op* en *krabben*: *ik krabde op*, *heb opgekrabd*. Open krabben; met de nagelen, in de opperhuid, of de rooſ eener wond, eene opening maken: *met opgekrabde wang*. VOND. *O naglen krabt de wangen op*. G. BRANDT. Ook van andere dingen: *de aarde opkrabben*. *Eene verſletene plaat opkrabben*. Eene beleediging, die reeds vergeten was, weder in het geheugen brengen: *gij moet die zaak niet meer opkrabben*. Ook eene reeds geledene ſmert vernieuwen: *hij ſprak van den ramp, die mij getroffen had, en krabde dus eene bijna geheelde wond weder op*. Van hier: *opkrabbing*.

OPKRAMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kramen*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik kraamde op*, *ben opgekraamd*. Eig. de kraam opbreken en vertrekken. Meest gebruikt men het voor zich wegpakken, in het gemeene leven.

OPKRASSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *krasſen*: *ik kraste op*, *heb opgekrast*. Met een krasijzer ophalen.

OPKREPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kreppen*: *ik krepte op*, *heb opgekrept*. Door kreppen ineen doen krullen: *het haar opkreppen*.

OPKREUKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kreuken*: *ik kreukte op*, *heb opgekreukt*. Met kreuken opvouwen.

OPKRIEKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. op en *krieken*: *ik kriekte op*, *ben opgekriekt*. Beginnen te krieken, kriekend opkomen: *als de morgen op komt krieken*. ANTON.

OPKRIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *krijgen*: *ik kreeg op*, *heb opgekregen*. Van den grond opnemen; ook opeten, in de dagelijkſche maal.

OPKRIJSCHEN, bedr. w., gelijkvl. en ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz: *op* en *krijſchen*: *ik krijschte*, *kreesch*, *heb opgekrijscht*, *opgekreſchen*. Beginnen te krijschen.

OPKRIMPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *krimpen*; *ik kromp op*, *ben opgekrompen*. Door krimping opgetrokken worden: *de zenuw was opgekrompen*. Beginnen te krimpen: *de visch zal in het water nog wel wat opkrimpen*. Van hier: *opkrimping*.

OPKRODEN, zie *opkruijen*.

OPKROEZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kroezen*: *ik kroesde op*, *heb opgekroesd*. Kroes opmaken: *het haar opkroezen*. Ook een wollenaanlegs en mutſenmaakſters woord.

OPKROKEN, zie *opkreuken*.

OPKROLLEN, zie *opkrullen*.

OPKROPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kroppen*: *ik kropte op*, *heb opgekropt*. Zoo gulzig eten, dat de ſpijs niet zakken kan, en zich even als in eenen vogelkrop oppakt: *het eten opkroppen*. Onеig., eenigen tijd lang een geleden onheil bij zich verbergen: *leed en onheil opkroppen*. *Door dit opgekropt ongenoegen*. FEITAMA. *Al die hoon en ſmaad, zoo lang opgekropt, zullen eens in wraak uitberſten*. Van hier: *opkropping*.

OPKROUWEN, zie *opkraauwen*.

OPKRUIJEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kruijen*: *ik krooi* (*krood*) *op*, *hij* en *ben opgekrooijen* (*opgekroden*). Ook gelijkvl.: *kruide op*, *opgekruid*. Opwaarts kruijen. Onz. wordt het van ijsſchotſen gezegd, die door den ſtroom op elkander pakken. ANTONIDES gebruikt het wederk.: *een ſtroom, die zich zelven opkruit als een kerk*. Ook: *hij is opgekruid*, hij heeft den kreupelen waard geſpeeld, hij is met ſchulden na te laten, ontweken; hij heeft zich weggepakt.

OPKRUIPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kruipen*: *ik kroop op*, *ben opgekropen*. Kruipend opklimmen. Van hier: *opkruiping*.

OPKRULLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *krullen*: *ik krulde op*, *heb* en *ben opgekruld*. Van nieuws in krullen leggen: *het haar opkrullen*. Ook zich krullend opwaarts ſlingeren, wanneer het onz. gebruikt wordt: *het haar krult mooi op*. Het deelw. gebruikt VOND.: *ik zie twee opgekrulde en groote ſlangen komen*.

OPKUIPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kuipen*: *ik kuipte op*, *heb opgekuipt*. Nieuwe banden om oud vaatwerk leggen.

OPKUISCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kuiſchen*: *ik kuiſchte op*, *heb opgekuiſcht*. Door kuiſchen opnemen; van nieuws kuiſchen.

OPKUNDIGEN, zie *opkondigen*.

OPKUNNEN, onz. w., onregelm. Van het ſcheidb.

voorz.

voorz. *op* en *kunnen*: *ik konde (kon) op*, *heb opgekonnen*. Dit wordt, in het gemeene leven, met verzwijging van andere werkwoorden gebruikt, als: *ik kan niet op*, d. i. opſtaan. *Ik kan er niet op*, d. i. opkomen, opklimmen. *Kunt gij het op?* d. i. opeten; wanneer het bedr. voork. komt.

OPKWAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kwaken*: *ik kwaakte op*, *heb opgekwaakt*. Beginnen te kwaken, kwakken, kweken. Zie die woorden.

OPKWALMEN, hetzelfde als *opdwelmen*.

OPKWEEKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kweeken*: *ik kweekte op*, *heb opgekweekt*. Opvoeden, opkoesteren: *een kind opkweeken*. *Ik wil uw' liefde bidden, dat zij Cezars op wil kweeken*. G. Bidloo. *Daar zij nu last had, om, voor loon, mij op te kweeken*. N. Verst. *Jong gevogelte opkweeken*. Ook van dingen, die een enkel groeijend leven hebben: *vruchtboomen opkweeken*. Nog verder: *de vervallene geleerdheid opkweeken*.

OPKWEKEN, zie *opkwaken*.

OPKWELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kwelen*: *ik kweelde op*, *heb opgekweeld*. Beginnen te kwelen.

OPKWIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *kwikken*, dat, in dien zin, buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik kwikte op*, *heb opgekwikt*. Met een ſieraad, dat levendig, dat aardig ſtaat, opſchikken:

Die kwikte haaren boezem op,
Die haare blonde tuitjes. Smits.

OPLAAG, z. n., vr., *der*, of *van de oplaag*; meerv. *oplagen*. Boekdrukkers woord, beteekenende het getal van afdrukken eens werks, het welk ter perſe gelegd is: *dat boek was zoo gezocht, dat ik ſpoedig tot eene tweede oplaag moest beſluiten*. *De ganſche oplaag van dat werk is reeds verkocht*. Van *op* en *laag*.

OPLADEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *laden*: *ik laadde op*, *heb opgeladen*. Eigenlijk, als eenen last op iets leggen: *hout*, *hooi*, *opladen*. *Men kan dien wagen hooger opladen*. Figuurl.: *iemand eenen zwaren last opladen*; doch hiervoor zegt men gewoonlijk *opleggen*. Van hier: *oplader*, *oplading*.

OPLANGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *langen*: *ik langde op*, *heb opgelangd*. Naar boven langen, in de hoogte toereiken: *lang mij dat pak*

eens op. Van hier *oplanger. Oplangers* zijn zekere pas-ken, welke bij 't laden van een ſchip gebruikt worden.

OPLATEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *laten: ik liet op, heb opgelaten.* Niet aannemen: *gij moet uw' hoed oplaten.* Laten opgaan: *eenen vlieger oplaten.*

OPLEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *leggen: ik legde (leide) op, heb opgelegd (opgeleid).* Eigenlijk, de cene zaak op de andere leggen: *eene pleister opleggen*, op de wond. *Iemand eene last — het paard den zadel opleggen.* Figuurl., aanbieden, of geven: *ik leide er nog eenen gulden op.* Opkoopen, opzamelen: *granen opleggen. Overwinningsgeld opleggen.* Onttakelen en op eene veilige plaats leggen: *de vloot werd opgelegd.* Betalen: *ik moest de heele togt opleggen.* In dezen zin zegt men meest *opleggen en betalen.* Drukken, ter perſe leggen: *hoe veel zal er van dat werk opleggen?* Aantijgen: *iemand eene misdaad opleggen.* Doen lijden: *iemand eene zware ſtraf opleggen.* Doen opbrengen, doen betalen: *den ingezetenen zware lasten — iemand eene geldboete opleggen.* Tot iets verpligten: *iemand eenen eed opleggen. Ik heb hem ſtilzwijgen opgelegd.* Van hier *oplegger, opleggen, oplegſel.*

OPLEIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *leiden: ik leidde op, heb opgeleid.* Opwaarts leiden: *het water, door middel van pompen, opleiden. Iemand ten dans opleiden.* Figuurl. *door vlijtige oefeningen worden wij opgeleid tot de kennis van vele wetenſchappen.* Van hier: *opleider, opleiding.*

OPLETTEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *letten: ik lette (lettede) op, heb opgelet.* Acht geven Van hier *oplettend, oplettendheid, oplettendelijk.*

OPLEZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *lezen: ik las op, heb opgelezen.* Overlezen: *de namen oplezen.* Ook opzamelen: *wij lezen de koornaren op.* Van hier *oplezer, oplezing.*

OPLICHTEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *lichten: lichtte op, is opgelicht.* Helder licht worden; van de lucht: *het begint op te lichten.* Ook van de kleuren: *die kleur zal nog wel wat moeten.*

OPLIGTEN. bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. w-

op en *ligten*: *ik ligtte op*, *heb opgeligt*. Opbeuren, opheffen: *een pak opligten*. Gevangen krijgen: *de ganſche bende werd opgeligt*. Bedriegen: *hij zoekt mij opteligten*. Van hier *opligter*, *opligting*.

OPLOOP, z. n., m., *des oploops*, of *van den oploop*; het meerv. is niet in gebruik. Zamenloop van onruſtige, oproerige menſchen: *eenen oploop veroorzaken*. *Hij werd in eenen oploop gegrepen*. *Daar kwam een oploop onder het volk*. Van *op* en *loop*.

OPLOOPEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *loopen*: *ik liep op*, *ben* en *heb opgeloopen*. Onz., naar boven loopen: *loop maar op*. *Het water loopt op*. *Ik heb den ganſchen dag op — en neergeloopen*. Figuurl., opzwellen: *de buik liep terſtond op*. Vermeerderen: *hij laat de renten oploopen*. *De laſten loopen op*. Bedrijv., door loopen naar boven brengen: *eenen vlieger oploopen*. *Turf oploopen*, al loopend naar boven hijſchen. Open loopen: *de deur oploopen*. Al loopend zoeken en vinden: *ik weet niet*, *waar ik hem oploopen zal*. Van hier *oploopend*, haaſtig, drijvig: *een oploopend mensch — oploopen*, *oplooping*.

OPLOOPEND, zie *oploopen*.

OPLOSSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *losſen*: *ik loste op*, *heb opgelost*. Eigenlijk, iets, dat gebonden is, van langzamerhand los maken, ontbinden: *eenen knoop oplosſen*. Figuurl., de deelen van eenig ligchaam ſcheiden en vloeibaar maken. Zoo *lost de Zon het ijs*, *het water het zout op*. Zoo worden, in de ſcheikunst, *de metalen opgelost*. *Opgelost worden* heet eene ook ſterven, dewijl in den dood eene ware oplossing der deelen plaats vindt. Van hier beteekent *oplossen* ook de deelen van een onbekend geheel vinden en aanwijzen: *een vraagſtuk oplosſen*, beantwoorden. *Een raadſel oplosſen*, het duistere daarvan duidelijk maken. *Eene twijfeling oplosſen*, wegnemen. Van hier *oplossing — oplosbaar*, *oplosſelijk* enz.

OPLUIKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *luiken*. Bedr: *ik loop op*, *heb opgeloken*. Open maken: *de oogen opluiken*. Ontluiten, ontluiken, gebruikelijk: *ſoo wort zacharias mont opgheloken en zijn tonghe ontbonden*. LEVEN ONS H. J. C. *Met opgheloken oogen*. CLAR. SPIEG. Onz.: *ik look op*, *ben opgeloken*.

Opwasſen, frisch worden; *de regen doet het gras opluiken. Het kind begint opteluiken.* Van hier opluiking.

OPLUISTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *luisteren: ik luisterde op, heb opgeluisterd.* Helder, glanzig maken: *Die ſtof is fraai opgeluisterd.* Figuurl. *eene zaak opluisteren*, opheldereu. Verouderd: *Ja met den naam van vrijheit opgeluistert.* Hoogvl. Van hier *opluistering.*

OPLUSTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *lusten: ik lustte op, heb opgelust.* In dagelijkſche leven, voor kunnen opëten; *hij lust drie pond vleesch op.*

OPMAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *maken: ik maakte op, heb opgemaakt.* Openmaken: *eene deur opmaken — oesters opmaken.* Bij de boekbinders beteekent het in het perkament binden: *de binder heeft dat boek niet goed opgemaakt.* In orde brengen, ſchoon maken: *hoeden, mutſen opmaken — eene pijp opmaken — het bed opmaken*, opſchudden en in orde leggen. Optellen; *eene ſom opmaken.* Aanhitſen: *hij maakte den zoon tegen den Vader op.* Verkwisten: *zijn goed opmaken.* Zich tot iets bereiden, vaardig maken: *zich opmaken.* Van hier *opmaking.*

OPMERKELIJK, zie *opmerken.*

OPMERKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *merken: ik merkte op, heb opgemerkt.* Acht geven, waarnemen: *iets naauwkeurig opmerken. Hebt gij wel opgemerkt, dat zij mank gaat?* Van hier *opmerkelijk, opmerker, opmerking, opmerkzaam.*

OPMETSELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *metſelen: ik metſelde op, heb opgemetſeld.* In de hoogte, naar boven metſelen: *eenen muur opmetſelen. Opmetſelen* is eigenlijk het voorvd. w. van *opmuren.* Zie *metſen.*

OPMOGEN, onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *mogen: ik mogt op, heb opgemogt.* Dit woord wordt doorgaans gebezigd met *tegen*, in de beteekenis van beſtand zijn: *die teder van gemoet niet magh tegens rouw.* Vond.

OPNAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz *op* en *naaijen: ik naaide op, heb opgenaaid.* Dat naaijen op iets vastmaken: *eenen lap op een kleed naaijen.* Vernaaijen, door naaijen verbruiken; *al het garen*

naaijen. Door naaijen korter maken, inslaan en naaijen: *die rok is opgenaaid*. Van hier *opnaaijing*, *opnaaisel*.

OPNEMEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *nemen*: *ik nam op*, *heb opgenomen*. Bedr., eigenlijk in de hoogte opheffen, bijzonder het geen op den grond ligt, met de hand opnemen: *een stuk geld opnemen*. In eene ruimere beteekenis: *tot op den dag*, *in welken hij opgenomen is*, ten hemel voer. Bybelv. Figuurlijk, opbreken: *de straat opnemen*. Opdweilen: *de Meid nam den vloer op*. Afmeten: *een dorp*, *een veld opnemen*. Keuren, beoordeelen: *een werk*, *eene rekening opnemen*. Leenen: *geld opnemen*. Opmaken, optellen: *de stemmen opnemen*. Duiden, uitleggen: *hoe wordt die zaak opgenomen? Iets wel*, of *kwalijk opnemen*. Aannemen: *iemand in genade opnemen*. Tot zich nemen: *in heb hem van de straat opgenomen*. *In ondertrouw opnemen*, als bruid en bruidegom aanteekenen. Aannemen om uit te voeren: *op zich nemen — ik heb dat op mij genomen*. Verdedigen: *het voor iemand opnemen*. Onzijd., met *hebben*; gelukken, wel slagen: *dat werk zal niet opnemen*. Van hier: *opnemer*, *opneming*.

OPNESTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *nestelen*: *ik nestelde op*, *heb opgenesteld*. Met nestelen opbinden. Figuurlijk, in het gemeene leven: *iemand de broek opnestelen*, braaf doorhalen; waarvoor men ook *opveteren* zegt. Verdrijven: *wij zochten den vijand daar op te nestelen*. Van hier *opnesteling*.

OPNOEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *noemen*: *ik noemde op*, *heb opgenoemd*. Achter elkander noemen: *ik zal u de plaatsen opnoemen*, *waar ik hem gesproken heb*. *Opnoemen* is meer dan enkel *noemen*, en wordt van eene meerderheid van zaken gebruikt. Men zegt, b. v. *noem mij den persoon eens*, *die u dat gezegd heeft*, niet: *noem mij den persoon eens op*; maar wel: *noem mij de personen eens op*, *die* enz.

OPOFFEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *offeren*: *ik offerde op*, *heb opgeofferd*. Als een offer opdragen: *zij offeren hunne kinderen den Moloch op*. Zich ten offer opdragen: *zich opofferen*. Figuurlijk, iemands dood, of ondergang, voorbedachtelijk bevorderen: *de soldaten werden*, *buiten noodzakelijkheid*, *opgeofferd*. *Zich voor het Vaderland opofferen*,

zijne krachten en welvaart voor het zelve verſpillen. In gevaar, ſchade en ongeluk brengen: *hij heeft mij aan zijne gierigheid opgeofferd.* Vrijwillig aanbrengen, ten beste van anderen: *aan iemand zijne rust opofferen.* Toewijden: *zijn leven Gode opofferen.* Van hier: *opoffering.*

OPONTBIEDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *op* en *ontbieden*: *ik opontbood, heb opontboden.* Gebieden, of doen weten, dat men kome, of moet komen: *ik heb hem opontboden.* Van hier: *opontbieding, opontbod.*

OPPAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *pakken*: *ik pakte op, heb opgepakt.* Tot pakken maken: *dat goed is nog niet opgepakt.* Als eenen last op iets pakken: *koffers op eenen wagen pakken. Het beste zal zijn, wij pakken op, en trekken verder.* Wijders wordt *oppakken* ook voor opbreken, vertrekken genomen: *de vijand was genoodzaakt op te pakken.* Van hier *oppakking.*

OPPASSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *paſſen* (meten): *ik paste op, heb opgepast.* Door opzetten onderzoeken, of iets op iets anders ſluite: *pas dien hoed eens op.*

OPPASSEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *paſſen* (acht geven, zorgen): *ik paste op, heb opgepast.* Onz., met *hebben*; zorg dragen: *pas wel op, dat niemand binnen kome. Ik moet van daag bij de kinderen van mijn' Heer oppaſſen.* Vlijtig zijn, zich wel gedragen: *mijn zoon past thans wel op.* Bedrijv. dienen: *eenen heer oppaſſen.* Verzorgen: *de paarden oppaſſen.* Van hier: *oppaſſer, oppaſſing.*

OPPER, z. n., m., *des oppers*, of *van den opper*; meerv. *oppers.* Een rook, hooiſtapel: *het hooi ſtaat al aan oppers.* Zamenſtell. *hooiopper.* Waarſchijnlijk is hiervan de naam van zekere ſtraat in Rotterdam ontleend, *de opper*, ook *oppert*: *in den opper wonen.*

OPPER, bijv. n. en bijw., hetwelk, als bijvoegelijk, alleen in den overtreffenden trap gebruikt wordt, voor hoogst, hoogſte, *opperſt, opperſte*: *God is het opperſte wezen.* Ook zelfſtandig: *de opperſte van een klooſter.* Als bijw. wordt het met andere woorden zamen gevoegd, om eene hoogheid, of meerderheid aan te duiden, b. v.: *opperadmiraal, opperbetuw*, het bovenſte gedeelte der Betuwe, *opperbevel, opperbevelhebber, opperbiſſchop,*

op-

opperboekhouder, *opperbewind*, *opperduitschland*, *opper-gebied*, *oppergebieder*, *oppergezag*, *oppergezaghebber*, *opperheer*, *opperheerſchappij*, *opperheerſcher*, *opperheid*, en *opperoverheid*, *opperhof*, *opperhoofd*, *opperhuid*, *opperjager*, *opperjagermeester*, *opperjagermeesterſchap*, *opperkamer*, waarvoor men thans *opkamer* bezigt, *opperkamerling*, *opperkerk*, hoofdkerk, *opperkleed*, bovenkleed, *opperklerk*, *opperkok*, *opperkoopman*, opperſte koopman: *voor opperkoopman varen*, — *oppermagt*, *opperofficier*, *oppermajesteit*, *oppermeester*, bovenmeester, *opperpriester*, *opperregter*, *opperrijn*, bovenrijn, *opperſchenker*, *opperſchout*, bovenſchout, *opperſtalmeester*, *opperſtuurman*, *oppertoezigt*, *oppervlies*, *oppervoogd*, *opperverſt*, *opperval*, *opperwater* (water, dat van boven komt) *opperzaal*, bovenzaal, enz.

OPPEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik opperde*, *heb geopperd*. Eigenlijk, op hoopen zetten. Verder, kalk en leen aanbrengen, ten dienste van den metſelaar. Van hier *opperman*, metſelaars oppasſer, meerv. *opperlieden*.

OPPEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik opperde*, *heb geopperd*. Iets ophalen, het eerst van iets ſpreken: *hij opperde de zaak*.

OPPERSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *perſen*: *ik perste op*, *heb opgeperst*. Door perſen eenen nieuwen glans geven: *laken*, *zijde* enz. *opperen*. Van hier *opperſing*.

OPPERVLAKKIG, bijv. n. en bijw., *oppervlakkiger*, *oppervlakkigst*. Dit woord wordt alleen in eene figuurlijke beteekenis gebezigd, als het tegengeſtelde van grondig: *eene oppervlakkige kennis*. *Een oppervlakkig betoog*. *Een oppervlakkig man*, die geene grondige geleerdheid heeft. Van hier: *oppervlakkigheid*, *oppervlakkiglijk*.

OPPERVLAKTE, z. n., vr., *der*, of *van de oppervlakte*; meerv. *oppervlakten*. De bovenſte vlakte van eenig ding: *de oppervlakte der aarde*.

OPPIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *pikken*: *ik pikte op*, *heb opgepikt*. Pikkend met den ſnavel opnemen, en eten, van de vogelen: *de kip heeft al de zaadjes opgepikt*.

OPPLAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *plakken*: *ik plakte op*, *heb opgeplakt*. Op iets

iets plakken: *ik heb er rood papier opgeplakt.* Van hier *opplakking.*

OPPLANTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *planten*: *ik plantte op*, *heb opgeplant.* In de hoogte planten: *boomen op eenen heuvel planten.* Figuurl., opbrengen, opzetten: *het kanon op den wal planten.*

OPPLOEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *ploegen*: *ik ploegde op*, *heb opgeploegd.* Door ploegen opbrengen: *steenen — eenen schat oploegen.* Omspitten: *de aarde oploegen.* Van hier: *oploeging.*

OPPOPPEN, veroud. bedr. w., waarvoor wij thans *opschikken* bezigen.

OPPRONKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *pronken*: *ik pronkte op*, *heb opgepronkt.* Opsieren, optooijen: *dat meisje pronkt zich verbaasd op. Eene redenering oppronken.* Van hier *oppronking.*

OPPROPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *proppen*: *ik propte op*, *heb opgepropt.* Door proppen opvullen: *een kind met spijs oppropen.* Figuurl.: *de steden met krijgsvolk oppropen.* Van hier *oppropping.*

OPPUILEN, (*opbulten*) onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *puilen*: *ik puilde op*, *ben opgepuild.* Los raken en in de hoogte opzetten: *het leer van dat boek is geheel opgepuild.* Van hier *oppuiling.*

OPRAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *raken*: *ik raakte op*, *ben opgeraakt.* Verteerd worden: *dat geld is in korten tijd opgeraakt.*

OPRAMEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *rameijen*: *ik rameide op*, *heb opgerameid.* Open stooten: *de stadspoort oprameijen.* Ook zegt men *oprammen.*

OPRAPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *rapen*: *ik raapte op*, *heb opgeraapt.* Te zamen rapen en opheffen: *appelen van den grond oprapen.* Ook enkel opheffen: *raap dien hoed eens op. Dat is geen oprapens waardig*, zeer gering, zonder waarde. Oplezen: *zij raapte hare rokken op.* Verzinnen, verdichten: *waar hebt gij die vertelling weder opgeraapt? Het zijn opgeraapte leugens.* Schielijk bijeen verzamelen: *opgeraapt Volk — een opgeraapt leger.*

OPREGT, bijv. n. en bijw.; *opregter*, *opregtst*. Ongeveinsd, vroom: *een opregt man*. *Opregt in handel en wandel*. Wezenlijk waar: *opregte Levantſche koffij*. Van hier: *opregtelijk*, *opregtheid*, *opregtigheid*, ook *opregtiglijk*.

OPREGTEN (*oprigten*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *regten*: *ik regtte op*, *heb opgeregt*. Het geen op den grond ligt in de hoogte heffen: *eene tafel, die omgevallen is, opregten*. *Zich in het bed opregten*; *oprigten*. Bouwen, ſtichten: *een gebouw opregten — ter eere van iemand een ſtandbeeld oprigten*. Aanſtellen, ſtichten, beginnen: *een gezelſchap oprigten — een leger oprigten*. *Er is hier eene Latijnſche ſchool opgerigt*. Moed inboezemen: *het ongeluk heeft hem ter neder gedrukt; wat zal hem weder oprigten?* Van hier: *opregter*, *opregting*.

OPREIKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *reiken*: *ik reikte op*, *heb opgereikt*. In de hoogte toereiken: *reik mij dat hout eens op*.

OPREKENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *rekenen*: *ik rekende op*, *heb opgerekend*. Optellen: *de kosten oprekenen*. Ook bezigt men het in den zin van vuur, dat onder de asch ligt, ophalen en van de asch ontdoen, het tegengeſtelde van *inrekenen*: *reken het vuur eens op*. Figuurl. zegt Hooft: *een vuur in 't hart voelen oprekenen*. Van hier *oprekening*.

OPREKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *rekken*: *ik rekte op*, *heb opgerekt*. Alles rekken, ten einde rekken: *wilt gij mij het linnen helpen oprekken?* Ook enkel voor rekken: *ik moet nog twee overhemden oprekken*.

OPRIDSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ridſen*: *ik ridsde op*, *heb opgeridsd*. Het zelfde als *aanridſen*. Zie dit woord. Van hier *opridſing*.

OPRIGTEN, zie *opregten*.

OPRIJDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *rijden*: *ik reed op*, *heb* en *ben opgereden*. Bedr., open rijden, door rijden ſcheuren, wonden: *een paard oprijden*; *hij had zijn achterſte, zijne broek geheel opgereden*. In het gemeene leven, noodzaken tot iets: *ik zal hem wel oprijden*. Smadelijk behandelen: *Gine hadt den cnape gereden op*. Ferguut. Onzijd., met *zijn*; naar boven rijden: *ik zag den berg, en reed op*. Verder rijden: *rijd wat op, daar*.

OP.

OPRIJTEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *rijten*: *ik reet op, heb opgereten.* Bedr., opscheuren: *hij heeft zijnen rok opgereten.* Onz. met *zijn*: *de wonde is weder opgereten. De naad reet op.*

OPRIJZEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *rijzen*: *ik rees op, ben opgerezen.* Opstaan: *zij rees, uit eerbiedigheid voor hem, op.* Hooger worden, opzwellen: *het beslag is al opgerezen.* Opkomen, ontstaan: *er rees een verschrikkelijk onweer op uit het oosten.* Van hier *oprijzing.*

OPRISPEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *rispen*: *ik rispte op, heb opgerispt.* Den smaak van 't geen men gegeten heeft rispend opbrengen.

OPROEIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *roeijen*: *ik roeide op, heb opgeroeid.* Bedr., door roeijen hooger opbrengen: *ik moest het schuitje tegen den stroom oproeijen.* Onzijd.: *roei wat op.*

OPROEP, z. n., m., *des oproeps*, of *van den oproep*; zonder meerv. Het oproepen: *iets bij den oproep of afslag verkoopen.*

OPROEPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *roepen*: *ik riep op, heb opgeroepen.* Opwekken, roepen om op te staan, zoo wel eigenlijk: *eenen slapenden oproepen*, als ook figuurlijk, tot eene handeling roepen: *ik heb de knechts opgeroepen; — iemand ten dans oproepen.* Oplezen, uitroepen: *men riep hem het eerst op.* Van hier *oproeper*, *oproeping.*

OPROER, z. n., m., en o., *des oproers*, of *van den, van het oproer*; meerv. *oproeren*, doch dit wordt zelden gebezigd. Beroerte onder het volk, opstand: *oproer verwekken, stichten, stoken, aanregten. Maken grooten oproer.* HOOFT. *Van dit oproer.* HOOFT. *Het burgerlijk oproer.* VOND. *Een oproer dempen, stillen.* Het onz. geslacht is meest in gebruik. Zamenst.: *oproermaker*, *oproerstichter* enz.

Het stamt, waarschijnlijk, van het volgende werkw. *oproeren* af, dewijl in een oproer, gelijk FRISCH zegt, slechte menschen, als het grondsap, of het bezinksel des volks, in beweging gebragt en opgeroerd, of naar boven geroerd worden. Voor *oproer* komt bij OTFR. *urheiz* en *wertisal*, bij TATIAN. *gistriti*, en bij KER. *widarwigo* voor. *Giruornissi* gebruikt TATIAN. voor eene geweldige beweging der zee.

OP-

)PROEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *roeren*: *ik roerde op*, *heb opgeroerd*. Naar boven roeren, door roeren in de hoogte brengen. Eigenlijk, het dikke, drabbige, van zekere vloeiſtof, dat op den grond zinkt, door roeren naar boven brengen. Figuurlijk, de ingezetenen van een land tegen hunne overheid in eene hevige beweging brengen, tot oproer aanzetten. In deze beteekenis is dit woord verouderd; intusſchen is het daarvan ontleende zelfſtand. *oproer* in algemeen gebruik.

PROERIG, (oul. ook *oproerisch*) bijv. n. en bijw., *oproeriger*, *oproerigst*. Tot oproer geneigd: *oproerig zijn*, *zich oproerig gedragen*, *een oproerig volk*. Figuurlijk, in eene hevige beweging gebragt: *hij bezweek voor het geweld zijner oproerige driften*. Van hier *oproerigheid*. Van *op* en *roerig*, dat buiten zamenſtell. niet in gebruik is.

PROKKENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *rokkenen*: *ik rokkende op*, *heb opgerokkend*. Eigenlijk, op de ſpinrokken winden: *hennip oprokkenen*. Figuurl., ophitſen, opruijen: *hij rokkende den zoon tegen den vader op*. *De neigingen der gemoederen oprokkenen*. OUD. Van hier *oprokkening*.

'ROLLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *rollen*: *ik rolde op*, *heb opgerold*. Op, of om iets rollen: *een blad papier*, *het haar oprollen*. Van hier *oprolling*.

ROOSTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. oorz. *op* en *roosteren*: *ik roosterde op*, *heb opgeroosterd*.)p den rooster braden, opbraden.

RUIJEN, (*opruiden*) bedr. w., gelijkvl. Van het :heidb. voorz. *op* en *ruijen*: *ik ruide op*, *heb opgeruid*.)phitſen, opmaken: *het volk tegen den koning opruijen*. *Ju ruitze ook 't geestendom der helle op tegens hem*. OND. Fig. zeggen de dichters van eene holle zee: *opgeruide baren*. *De opgeruide regenplaſſen*. MOON.

Waer duizenden helaes! verplet zijn, of bedolven,
Als in een glazen graf door d'opgeruide golven.

J. DE HAES.

an hier *opruijer*, *opruijing*.

:UIMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. orz. *op* en *ruimen*: *ik ruimde op*, *heb opgeruimd*. uim en ſchoon maken: *den winkel opruimen*. Van hier *uimer*, *opruiming*.

OP.

OPRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *rukken*: *ik rukte op*, *heb opgerukt*. Naar boven rukken. Ook met geweld oprekken: *eene deur oprukken*. *Hij rukte zijnen rok geheel op*. *Zij heeft hem de wangen opgerukt*. Van hier *oprukking*.

OPRUSTEN, zie *uitrusten*.

OPSCHAFFEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchaffen*: *ik ſchafte op*, *heb opgeſchaft*. Opdisſchen: *wat zal de kok van daag opſchaffen?* Verſchaften, overgeven: *gij moet alles opſchaffen*, *wat gij hebt*. Ook opeten: *zij hebben alles opgeſchaft*; doch in dezen zin zegt men gemeenlijk *opſchaften*. Van hier *opſchaffing*.

OPSCHAKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchakelen*: *ik ſchakelde op*, *heb opgeſchakeld*. Bij ſchakels opſchorten: *eene keten opſchakelen*. Van hier *opſchakeling*.

OPSCHAVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchaven*: *ik ſchaafde op*, *heb opgeſchaafd*. Door ſchaven glad maken: *die plank was te ruw*, *ik heb haar nog wat opgeſchaafd*.

OPSCHENKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchenken*: *ik ſchonk op*, *heb opgeſchonken*. Op iets ſchenken: *water op de thee ſchenken*. *Schenk de trekpot eens op*.

OPSCHEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchepen*: *ik ſcheepte op*, *heb opgeſcheept*. Eigenlijk, inſchepen, op elkander in een ſchip laden; doch thans wordt het alleen gebezigd in den zin van iets aan iemand tot een' laſt maken: *ik zal haar morgen met drie kinderen opſchepen*. *Ik ben lang met hem opgeſcheept geweest*.

OPSCHEPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſcheppen*: *ik ſchepte op*, *heb opgeſchept*. Met eenen lepel opnemen: *het eten opſcheppen*. *Met eene ſchop opſcheppen — de asch opſcheppen*. *Iets met eenen emmer uit het water opſcheppen*. Van hier *opſchepper*.

OPSCHEREN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſcheren*: *ik ſchoor op*, *heb opgeſchoren*. Met eene ſchaar opſnoeijen: *de laan moet wat opgeſchoren worden*.

OPSCHERPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſcherpen*: *ik ſcherpte op*, *heb opgeſcherpt*. Aanprikkelen, aanzetten: *iemand tot de deugd opſcherpen*. *Den geest opſcherpen*. Vermeerderen: *door dat zeggen werd de aandacht der toehoorders nog meer opgeſcherpt*. Van hier *opſcherping*.

OPSCHEUREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſcheuren*: *ik ſcheurde op*, *heb* en *ben opgeſcheurd*. Bedr. Vaneen ſcheuren: *hij ſcheurde zijnen mantel op*. *Ik heb mijne hand aan eenen ſpijker opgeſcheurd*. Onzijd., opgeſcheurd worden: *het behangſel begint op te ſcheuren*. Van hier *opſcheuring*.

OPSCHIETEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchieten*: *ik ſchoot op*, *heb* en *ben opgeſchoten*. Met een ſchot openen: *eene deur opſchieten*. Naar de hoogte ſchieten: *vuurpijlen opſchieten*. Uit de hand laten vliegen: *vogels*, *eenen vlieger opſchieten*. Onz., in de hoogte ſchieten, opwaſſen, zoo wel van planten, als dieren en menſchen: *die boom ſchiet goed op*. *De jongen is in korten tijd zeer opgeſchoten*. Oud. ook bedr., voor doen opſchieten: *diſtels en doorens zal de aerde u opſchieten*. Oud. Opglijden: *mijn hembdsmouw is opgeſchoten*. Naderen, voor den dag komen, aanlanden: *de ſchepen ſchieten nog niet op*, of *komen nog niet opſchieten*. Van hier *opſchieting*.

OPSCHIK, z. n., m., *des opſchiks*, of *van den opſchik*. Het meerv. is buiten gebruik. Het opſchikken: *zij is lang met den opſchik bezig*. *Zij houdt veel van den opſchik*. Insgelijks datgeen, wat tot het opſchikken behoort: *ik heb aan den opſchik dezer kamer veel geld beſteed*.

OPSCHIKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchikken*: *ik ſchikte op*, *heb opgeſchikt*. Bedrijv., oppronken, optooijen: *zich opſchikken* — *eene kamer opſchikken*. *Eene redevoering met bloempjes der welſprekendheid opſchikken*. Vond. bezigt: *een heir opſchikken*, voor verſlaan. Onzijd., met *hebben*; wijken, plaats maken: *ſchik wat op*. Van hier *opſchikking*.

OPSCHILDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchilderen*: *ik ſchilderde op*, *heb opgeſchilderd*. Op iets ſchilderen: *hij nam een ſtuk doek en ſchilderde er een landſchap op*. Op nieuw ſchilderen: *ik heb*

die kamer wat laten opſchilderen. Door ſchilderen opgebruiken: *al de verw is opgeſchilderd.*

OPSCHOEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchoeijen: ik ſchoeide op, heb opgeſchoeid.* Met planken en aarde aanhoogen: *eenen wal opſchoeijen.* Van hier *opſchoeijing.*

OPSCHOFFELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchoffelen: ik ſchoffelde op, heb opgeſchoffeld.* Met de ſchoffel los maken: *de aarde opſchoffelen.* In het kolfſpel zegt men ook: *eenen bal opſchoffelen*, d. i. den bal met de kolf langs den grond ſlepende op den paal ſchuiven; ook enkel *opſchoffelen: ik heb opgeſchoffeld.*

OPSCHOKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidw. voorz. *op* en *ſchokken: ik ſchokte op, heb opgeſchokt.* Met een' ſchok opwaarts brengen: *wij werden door den wagen op — en neer geſchokt. Gij hebt uwe kleeren opgeſchokt.*

OPSCHOMMELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidw. voorz *op* en *ſchommelen: ik ſchommelde op, heb opgeſchommeld.* Schommelend opzoeken: *ik zal het een ander voor haar opſchommelen.*

OPSCHOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchooijen: ik ſchooide op, heb opgeſchooid.* Bedelend opzamelen, verkrijgen: *hij ſchooit dagelijks meer op, dan hij met werken kan verdienen.* — *Een ambtje opſchooijen.*

OPSCHOPPEN, (*opſchuppen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchoppen: ik ſchopte op, heb opgeſchopt.* Met den voet opſtooten: *eene deur opſchoppen.* Met den voet voort ſtooten: *ſchop dien bal eens op.* Met eene ſchop hooger opwerpen: *de ruiten opſchoppen.*

OPSCHORSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidw. voorz. *op* en *ſchorſen: ik ſchorſte op, heb opgeſchorſt.* Opſchorten, uitſtellen: *een geding opſchorſen. Een werk voor eenen tijd opſchorſen.* Van hier *opſchorſing.*

OPSCHORTEN, bedr w., gelijkvl. Van het ſcheidw. voorz. *op* en *ſchorten: ik ſchortte op, heb opgeſchort.* Het zelfde als *opſchorſen*, uitſtellen: *een vonnis, een oordeel over eene zaak opſchorten.* Opgord en: *zij ſchorten te hare rokken op.* Oud. zeide men hiervoor ook *opſchorſen: die dat paaschlam aten moesten haer lenden opſchorst hebben.* CLAR. SPIEG. Van hier *opſchorting.*

PSCHOTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchotelen*: *ik ſchotelde op*, *heb opgeſchoteld*. In ſchotels opdisſchen: *ik zal van daag wat op te ſchotelen hebben*. Figuurl.: *meent gij, dat het hier zoo maar opgeſchoteld is*: dat men het hier maar voor 't krijgen heeft? *Het is daar juist ook zoo niet opgeſchoteld*, er is daar juist ook geen overvloed. Van hier *opſchoteling*.

PSCHRABBEN, (*opſchrappen*; *opſchrapen*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchrabben*: *ik ſchrabde op*, *heb opgeſchrabd*. Met een ijzer, of ander puntig werktuig, opkrabben: *het vel opſchrabben*. Van hier *opſchrabbing*.

PSCHRANDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchranderen*, van *ſchrander*: *ik ſchranderde op*, *heb opgeſchranderd*. Schranderder maken, opſcherpen. Het verled. deelw. is meest gebruikt: *en in 't verſtand ter waarheid opgeſchrandert*. CAMPH. *Dien 't verſtand is opgeſchrandert*. OUD.

PSCHRANSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchranſen*: *ik ſchransde op*, *heb opgeſchransd*. In het gemeene leven gebruikelijk, voor gulzig opeten: *hij heeft alles opgeſchransd*.

PSCHRIFT, z. n., o., *des opſchrifts*, of *van het opſchrift*; meerv. *opſchriften*. Een geſchrift, dat van buiten op iets geſchreven wordt: *het opſchrift eens briefs, eens boeks*. *Het opſchrift*, of bijſchrift, *van eenen penning*: *Kodaige opſchriften*, op luifels en uithangborden.

PSCHRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchrijven*: *ik ſchreef op*, *heb opgeſchreven*. Schriftelijk opſtellen: *zijnen naam opſchrijven*. Optekenen: *onkosten en uitgaven behoorlijk opſchrijven*. Van hier *opſchrijving*.

PSCHROBBEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchrobben*: *ik ſchrobde op*, *heb opgeſchrobd*. Door ſchrobben ſchoon maken: *den vloer opſchrobben*. Opkrabben, open krabben: *het kind heeft zijne handen opgeſchrobd*.

PSCHROKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchrokken*: *ik ſchrokte op*, *heb opgeſchrokt*. Opſlokken, gulzig opeten: *alles opſchrokken*. Van hier *opſchrokker*.

PSCHUDDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb.

voorz. *op* en *ſchudden*: *ik ſchudde* (*ſchuddede*) *op*, *heb opgeſchud*. Door ſchudden hoog en zacht maken: *het bed opſchudden*. Van hier *opſchudding*, ook voor groote beweging, beroerte, ontſteltenis: *dat geval maakte eene groote opſchudding*.

OPSCHUIMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchuimen*: *ik ſchuimde op*, *heb opgeſchuimd*. Bedr., door het ſchuim opwerpen: *de zee ſchuimt veel goed op*. Onzijd., met *hebben*; in de hoogte ſchuimen, zich als een ſchuim verheffen: *de zee ſchuimt ſterk op*. Van hier *opſchuiming*.

OPSCHUIVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchuiven*: *ik ſchoof op*, *heb opgeſchoven*. In de hoogte ſchuiven: *de ramen opſchuiven*. Verſchuiven, uitſtellen: *eene zaak tot nadere gelegenheid opſchuiven*. Onzijd., met *hebben*; plaats ruimen: *ſchuif wat op*. Van hier *opſchuiving*.

OPSCHUPPEN, zie *opſchoppen*.

OPSCHUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchuren*: *ik ſchuurde op*, *heb opgeſchuurd*. Door ſchuren ſchoon maken: *het tin opſchuren*. Door ſchuren verwonden: *zij heeft zich de handen opgeſchuurd*.

OPSCHUTTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſchutten*: *ik ſchutte* (*ſchuttede*) *op*, *heb opgeſchut*. Door ſluizen tegenhouden: *het benedenwater opſchutten*.

OPSIEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſieren*: *ik ſierde op*, *heb opgeſierd*. Opſchikken, ſieraad bijzetten: *zich opſieren*. *Eene kamer opſieren*. *Eene zaak opſieren*. Voor *opſieren* zeide men ook *opſtreelen*: *al en was Theſeus niet opgheſtreelt*. Const. L. Minn. Van hier *opſiering*.

OPSLAAN, bedr. en onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſlaan*: *ik ſloeg op*, *heb* en *ben opgeſlagen*. Bedr., eigenlijk, opwaarts ſlaan: *de kraag opſlaan*. *Zijne mouwen opſlaan*, omſlaan. *Een kleed opſlaan*, eenige uitwendige deelen van hetzelve omſlaan. *Het bed opſlaan*, de dekens omſlaan. *Eene tafel opſlaan*, de nederhangende bladen oprigten. *Eenen bal opſlaan*, den paal met eenen bal raken; in het kolfſpel; waarom men ook enkel *opſlaan* zegt: *gij hebt driemaal opgeslagen*, in het uitſlaan den achterpaal geraakt. *Op en uitſlaan*, in het uitſlaan den achterpaal, en in het

ſlaan den voorpaal raken. Figuurl.: *zijne woning aan eene plaats opſlaan*, zich daar nederzetten. Schielijk naar de hoogte wenden: *hij durft in hare tegenwoordigheid zijne oogen niet opſlaan.* Door ſlaan openen, open ſlaan: *eene deur opſlaan. Een venſter, een vat opſlaan.* Hiertoe behooren ook de uitdrukkingen: *een boek — eenen brief — eene plaats in den Bijbel opſlaan.* Verdrijven, verjagen: *den vijand uit zijn leger opſlaan.* Onzijd., met *zijn*; uitſpruiten, voortkomen: *dat kruid ſlaat van zelf genoeg op.* Vocht opgeven, optrekken: *de vloer ſlaat verbaasd op.* Duurder worden: *het koorn ſlaat dagelijks op.* Oul. werd *opſlaan met iemand* gebezigd voor in onderhandeling treden, overeenkomst treffen: *zoo de vereenighde gewesten — quamen met den Spanjaard op te ſlaan.* HOOFT.

OPSLAG, z. n., m, *des opſlags*, of *van den opſlag*; meerv. *opſlagen.* Verhooging van prijs: *door den opſlag der waren* enz. *De huisheer ſpreekt van opſlag*, verhooging van huur. Hooger bod: *goed bij den opſlag verkoopen.* Omſlag: *een rok met fluweelen opſlagen.* Opſlag der oogen: *hij is norsch — zij is vriendelijk van opſlag.*

OPSLIKKEN, zie *opſlokken.*

OPSLOKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſlokken: ik ſlokte op, heb opgeſlokt.* Inzwelgen, verſlinden: *hij ſlokt alles op, wat op tafel komt.* Figuurl.: *het goed van weduwen en weezen opſlokken*, zich aanmatigen en verteren. Van hier *opſlokker, opſlokking.*

OPSLORPEN, (*opſlurpen*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſlorpen: ik ſlorpte op, heb opgeſlorpt.* Slorpend opeten, of opdrinken, van vocht, of lepelkost; klanknabootſend woord: *een ei opſlorpen. Hij ſlorpte den brij, de melk, maar op.* Van hier *opſlorping.*

OPSLUITEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſluiten: ik ſloot op, heb opgeſloten.* Met eenen ſleutel openen: *een ſlot*, verder *eene deur, eene kamer, een huis opſluiten.* Figuurl.: *van langzamer hand ſluit de aarde haren ſchoot op, en laat hare gewassen voortſpruiten.* Wegſluiten: *ik heb mijne papieren opgeſloten.* Vast zetten: *hij heeft haar opgeſloten, houdt haar opgeſloten.* Van hier *opſluiting.*

OPSLURPEN, zie *opſlorpen.*

OPSMEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz.

op en *ſmeden*: *ik ſmeedde op*, *heb opgeſmeed*. Een gloeijend ijzer door ſmeden, dat is, met hamers ſlaan, op iets anders vast maken. Ook verſmeden, alles ſmeden: *al het ijzer is opgeſmeed*.

OPSMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſmeren*: *ik ſmeerde op*, *heb opgeſmeerd*. Op iets ſmeren: *zalf op linnen ſmeren*. *Boter op brood ſmeren*. Verſmeren: *al de boter opſmeren*.

OPSMIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſmijten*: *ik ſmeet op*, *heb opgeſmeten*. Op iets ſmijten, of werpen: *hout opſmijten*, op eenen wagen, op het vuur. Door ſmijten openen: *de deur opſmijten*. Naar boven ſmijten: *ſmijt de turf wat op*.

OPSMUKKEN, bedr w, gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz *op* en *ſmukken*: *ik ſmukte op*, *heb opgeſmukt*. Optooijen, verſieren: *zich prachtig opſmukken*. Figuurl.: *eene reden opſmukken*. Van hier *opſmukking*, ook *opſmuk*.

OPSMULLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſmullen*: *ik ſmulde op*, *heb opgeſmuld*. Gulzig opeten: *hij ſmult alles op*, *wat hem voor den mond komt*. Met ſmullen doorbrengen: *zij hebben al hun goed opgeſmuld*

OPSNAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſnappen*: *ik ſnapte op*, *heb opgeſnapt*. Snappend, dat is, ſchielijk opeten: *de kat heeft een kuiken opgeſnapt*. Met opgeſperden muil, vangen en opſlokken. *Zoo ſnapt de hond eenen hem toegeworpen brok op*. Van hier *opſnapper*, *opſnapping*.

OPSNIJDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb voorz. *op* en *ſnijden*: *ik ſneed op*, *heb opgeſneden*. Bedr., intnijden: *ik liet er mijnen naam opſnijden*. Ontginnen: *brood opſnijden*. Voorſnijden: *wie zal den haas opſnijden?* Open ſnijden: *een pak — de borst van een hemd — een boek*, de bladen van een boek — *een dier den buik opſnijden*. Figuurl., opzeggen: *verzen opſnijden*. Onzijd., met *hebben*; met onwaarſchijnlijke verstrooting van eene zaak ſpreken: *hij zat geweidig op te ſnijden*. Van hier *opſnijder*, voorſnijder en pogcher — *opſnijderij*, pogcherij — *opſnijding*, van het bedrijvende en onzijd. werkwoord.

OPSNUIVEN, (*opſnuffen*), bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſnuiven*: *ik ſneef op*, *heb op-*

geſnoven. In den neus ophalen: *gij moet brandewijn opſnuiven tegen de tandpijn.* Alles inſnuiven: *ik heb mijne ganſche doos* (al de inuif, die in mijne doos was) *reeds opgeſnoven.* Fig. voor opſporen:

Doch heb ik niet alleen door mijn zeer diep beſchouwen,
En konſten opgeſnuft, en in gebruik gehouwen.

J. DE DECK.

Van hier *opſnuiving.*

OPSOMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſommen: ik ſom e op, heb opgeſomd.* Als eene ſom optellen, opnoemen: *vele onaangename gebeurtenisſen hebben daar plaats gehad, te veel, om die alle op te ſommen.*

OPSPALKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſpalken: ik ſpalkte op, heb opgeſpalkt.* Eigenlijk met ſpalken opzetten: *een geſlagt varken opſpalken.* Figuurl.: *hij ſpalkte zijnen mond eene el breed op. Ik moest mijne oogen opſpalken.* Van hier *opſpalking.*

OPSPANNEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſpannen: ik ſpande op, heb* en *ben opgeſpannen.* Bedrijv., eene zaak ſpannend op eene andere vast maken: *een zeil op ſpannen. Snaren opſpannen*, op een ſpeeltuig. *Eene trom opſpannen.* Onzijd., met *zijn*; opgeſpannen, opgezet, opgeblazen worden: *de lucht of begint al op te ſpannen. Ik was ver aasd opgeſpannen.* Van hier *opſpanning*, doch meest in den zin van het onzijd. werkw.: *zij lijdt veel aan opſpanningen*, anders *ſpanningen.*

OPSPELDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſpelden, ik ſpeldde op, heb opgeſpeld.* Met ſpelden in de hoogte vast maken: *een gordijn opſpelden.* Iets op iets anders ſpelden: *ik heb er eenen lap opgeſpeld. Iemand iets op de mouw ſpelden*, wijs maken.

OPSPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſpelen: ik ſpeelde op, heb opgeſpeeld.* Op een muzijkwerktuig ſpelen: *hij begon zijn gewoon lied weer op te ſpelen.* In het kaartſpel, eene kaart neerleggen — eene kaart ſpelen: *wie heeft die kaart opgeſpeeld? Speel op.*

OPSPERREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſperren: ik ſperde op, heb opgeſperd.* Wijd openen: *den mond opſperren.* Van hier *opſperring.*

OPSPEUREN, zie *opſporen.*

OPSPIJZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſpijzen*: *ik ſpijsde op*, *heb opgeſpijsd*. Eene hoffelijker uitdrukking voor opeten: *al de voorraad is reeds opgeſpijsd*.

OPSPINNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſpinnen*: *ik ſpon op*, *heb opgeſponnen*. Al wat te ſpinnen was verſpinnen: *al het vlas opſpinnen*. Door ſpinnen verwonden: *zij heeft zich de vingers opgeſponnen*.

OPSPLIJTEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſplijten*: *ik ſpleet op*, *heb* en *ben opgeſpleten*. Bedr., opſpouwen, opklieven, open ſplijten: *een ſtuk hout opſplijten*. Onz., met *zijn*, opengeſpleten worden: *die pen ſpleet van zelve op*.

OPSPOELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſpoelen*: *ik ſpoelde op*, *heb opgeſpoeld*. Naar boven ſpoelen, van de zee ſprekende: *de zee ſpoelt veel goed op*. Nog eens ſpoelen, voor het laatst ſpoelen, op vaſchen: *het linnen is reeds opgeſpoeld*.

OPSPOREN, *opſpeuren*, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſporen*: *ik ſpoorde op*, *heb opgeſpoord*. Door ſporen, of vlijtig opzoeken, vinden: *eenen haas opſporen*. Gebreken opſporen. Van hier *opſporing*.

OPSPOUWEN, even als *opſplijten*.

OPSPRAAK, z. n., vr., *der* of *van de opſpraak*, zonder meerv. Berisping, naſpraak: *buiten opſpraak leven*. *Mij jegens de opſpraak verzetten*. HOOFT. Van hier *opſprakelijk*, berispelijk, onbehoorlijk.

OPSPREIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſpreiden*: *ik ſpreidde op*, *heb opgeſpreid*. Op iets ſpreiden, met iets dekken: *ik ſpreidde eene deken op het bed*.

OPSPRINGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſpringen*: *ik ſprong op*, *ben opgeſprongen*. In de hoogte ſpringen, ook ſchielijk opſtaan: *uit het bed*, *van den grond opſpringen*. In de lucht ſpringen: *een bolwerk met buskruid doen opſpringen*. Huppelen, danſen: *zij ſprong op van vreugde*; figuurl. *mijn hart ſprong op van vreugde*. Los ſpringen, zich ſchielijk openen: *het ſlot is opgeſprongen*. Insgelijks ſcheuren, ſpleten krijgen: *mijn vel is van de koude opgeſprongen*. Van hier *opſpringing*.

OPSPRUITEN, onz. w., ongel. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſpruiten; ik ſproot op, ben opgeſproten.* Beginnen te groeijen: *het graan ſpruit op.* HOOFT bezigt het van de liefde:

Kou kan mijn liefd niet ſluyten,
Haer hitt' is veel te groot, zij zou door 't ſneeu opſpruyten.

OPSTAAN, onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtaan: ik ſtond op, ben opgeſtaan.* Op iets ſtaan: *de tafel ſtaat op den grond.* Regtop ſtaan; *in het water opſtaan*, met de voeten op den grond ſtaan. Zich opregten, oprijzen, zich uit den ſtand der rust in dien der beweging verplaatſen. De plaats, welke men als dan verlaat, bekomt het voorz. *van*, men mag zittend of liggend gerust hebben. Zoo zegt men: *van den ſtoel, van den grond opſtaan. Van de tafel, van het ziekbed opſtaan. Van het bed opſtaan*, wanneer men op hetzelve gezeten of gelegen heeft. Voor *van* zegt men *uit*, wanneer men van de zaak, waarop men gerust heeft, tevens omgeven geweest is. Zoo *ſtaat men uit het bed, uit het ſtroo, uit den ſlijk op.* Dikwerf gebruikt men *opſtaan* alleen, zonder den voorafgeganen ſtand der rust aan te duiden: *ik viel, maar ſtond weer op. Staat op, laat ons gaan.* BYBELV. *Zij waren reeds opgeſtaan*, van de tafel, of uit het bed. *Wij zijn heden laat opgeſtaan.* Figuurlijk, ontſtaan, te voorſchijn komen: *er is een man opgeſtaan, die de beheerſcher* enz. *Er ſtond een verſchrikkelijk onweer op.* Genezen: *van het ziekbed opſtaan.* Levend worden en opſtaan: *van den dood*, of *van de dooden opſtaan*, waarvoor dikwerf alleen *opſtaan* gebezigd wordt: *de dooden zullen eens opſtaan.* Tegen iemand opſtaan, oproerig worden: *het volk ſtond tegen zijnen wettigen Vorst op*; waarvoor oul *opverſtaan* gebezigd werd: *Com op ende verlos mi van ſconincs hant van ſijnen, en van ſconincs hant van iſrahel, die jegen mi opverſtaan ſijn.* BYB. 1477. *Als onſe heer van der doot opuerſtont.* GULD. TR. Nog wordt *opſtaan* in eenige andere zegswijzen gebezigd, b. v.: *op de kerkdeur ſtaat: pax intrantibus*, d. i., op de kerkdeur ſtaat geſchreven, of geſchilderd, enz. *Wat ſtaat er op de klok?* d. i., welk muzijkſtukje ſpeelt de klok? *Het was verloren, en er ſtond een driegulden op voor den genen, die het gevonden had en te regt bragt*, d. i. men beloofde eenen driegulden aan den genen enz. *Al ſtond er de galg op*, d. i.

al ware er de galg mede gemoeid, al wierd het met de galg gestraft. *Ik sta er op*, ik wil, ik vorder, *dat hij kome*. *Hij staat op zijn stuk*, blijft zijn gevoelen vast houden, drijft zijne stelling door. Van hier *opstand*, *opstanding*, van het oude werkw. *opstanden*.

Opstaan is een zeer oud woord, het welk reeds bij OTTFRID. en WILLERAM. voorkomt, en *ufsten*, *ufstan* heet.

OPSTAL, z. n., m., *des opstals*, of *van den opstal*; het meerv. is niet in gebruik. Een gebouw, alles wat op eenen grond gebouwd is: *den opstal van een huis*, alles wat tot het huis behoort, zonder den grond, *verkoopen*.

OPSTAND, z. n., m., *des opstands*, of *van den opstand*; meerv. *opstanden*. Eigenlijk, het opstaan, oprijzen, doch alleen, wanneer velen van hunne stoelen opstaan: *er was een algemeene opstand in het gezelschap*, het geheele gezelschap stond op. Eene plotseling ontstane bijeenkomst tegen de overheid, welke dikwerf het begin des oproers is: *eenen opstand verwekken*. *Men was voor eenen algemeenen opstand beducht*.

OPSTAPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *stapelen*; *ik stapelde op*, *heb opgestapeld*. Op stapels, of op hoopen zetten: *hout*, *turf*, enz. *opstapelen*. Figuurl., vermeerderen, vergrooten: *rijkdommen opstapelen*. Van hier *opstapeling*.

OPSTAPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *stappen*: *ik stapte op*, *heb opgestapt*. Opwaarts stappen: *den berg opstappen*. *Het is te hoog*, *ik kan er niet opstappen*.

OPSTEKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *steken*: *ik stak op*, *heb* en *ben opgesteken*. Bedrijv., op iets steken, bijzonderlijk in de hoogte: *eene vlag opsteken*, boven aan den mast vast maken. *Hooi opsteken*, op den zolder. *Zij stak eene pluim op haren hoed*. In de hoogte steken: *het hoofd opsteken*, figuurl., zich trotschelijk verheffen, zich veel laten voorstaan. *Zijne vingers opsteken*, figuurl. eenen eed doen. *Zijne ooren opsteken*, figuurl, aan 't razen en woeden raken. *Eene keel als een klok opsteken*, hard schreeuwen, bij VOND. Openen: *een slot opsteken* — *eene deur opsteken*. Ontsteken: *een vat* — *wijn*, *bier opsteken*. In de scheede steken: *zijnen degen*, *zijn mes opsteken*; ook enkel *opsteken*: *steek op!* Aansteken: *eene kaars opsteken*. Op nieuws

nieuws ſteken, of opſnijden. Zoo plegen de plaatſnijders *eene afgebruikte plaat op te ſteken.* Onzijd., met *zijn*, aanwakkeren, toenemen: *de wind ſtak geweldig op.* Zich prachtig en boven zijnen ſtaat kleeden: *zij begint al te zeer op te ſteken*; ook *opſteken in kleeding.* Om iets raden; *willen wij er om opſteken?* anders *uitſteken.* Sommigen bezigen, in het verled. deelw. *opgeſteken*; *hebben ſij de hoofden opgeſteken.* H. DE GR. Doch *opgeſloken* is thands meest in gebruik. Van hier *opſteker*; ook voor een groot mes — en *opſteker* van de lantarens, anders *lantarenopſteker* — *opſteking.*

OPSTEKER, zie *opſteken.*

OPSTEL, z. n., o., *des opſtels*, of *van het opſtel*; meerv. *opſtellen.* Ontwerp, vertoog: *een opſtel van iets maken, het opſtel van eenen brief, eener redevoering*, enz. Oul. beteekende *opſtel* ook opzet, voornemen.

OPSTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtellen*: *ik ſtelde op, heb opgeſteld.* Ontwerpen: *een verzoekſchrift opſtellen.* Opſchrijven: *ſtel eens op, wat gij al uitgegeven heet.* Van hier *opſteller*, *opſtelling.*

OPSTEMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtemmen*: *ik ſtemde op, heb opgeſtemd.* Onderling afſpreken, beſluiten: *zij hadden dat reisje in ſtilte opgeſtemd. Wij hebben opgeſtemd, morgen bijeen te komen.* Van hier *opſtemming.*

OPSTIJGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtijgen*: *ik ſteeg op, ben opgeſtegen.* In de hoogte ſtijgen. Eigenlijk, zich, door middel van de voeten, opwaarts bewegen: *eenen berg opſtijgen.* Verheven worden: *tot den hoogſten eeretrap opſtijgen.* Ook zonder vierden naamval: *opſtijgen*, d. i. *op het paard*, of *op den wagen ſtijgen.* Wijders opwaarts bewogen worden: *de rook, de damp ſtijgt op* Van hier *opſtijging*, opklimming; ook voor zekere ziekte, aan de vrouwen eigen: *zij heeft opſtijgingen.*

OPSTIJVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtijven*: *ik ſteef op, heb opgeſteven.* Bedr., Stijf maken: *eenen hoed opſtijven.* Op nieuws ſtijven: *de wasch opſtijven.* Onzijd., met *zijn.* Stijf worden: *het behangſel is nu ſlap, maar het zal wel opſtijven.* Dit werkw. wordt ook als gelijkvl. gebezigd,

en

en wel als onzijd: *ſtijfde op, is opgeſtijfd: het behangſel is reeds merkelijk opgeſtijfd.*

OPSTIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtikken: ik ſtikte op, heb opgeſtikt.* Gemaakte figuren op zijde, of andere ſtof, leggen en opnaaijen; het tegengeſtelde van *inſtikken.* Van hier *opſtikking.*

OPSTOKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtoken: ik ſtookte op, heb opgeſtookt.* Aanſtoken: *het vuur opſtoken:* Figuurl. *het vuur des oorlogs opſtoken.* Aanporren: *iemand opſtoken. Zij heeft hare dochter opgeſtookt. De opſtokende trompet.* HOOFT. Van hier *opſtoker, opſtoking.*

OPSTOOTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtooten: ik ſtiet op, heb opgeſtooten.* Door ſtooten openen: *eene deur, een venſter opſtooten.* Door ſtooten verwonden: *zich de handen opſtooten*, in het dagelijkſche leven. In de hoogte ſtooten: *hij ſtiet het met zijne voeten op.* Door eenen ſtoot doen opſtaan: *een paard opſtooten*; waarvan een gemeen paard, het welk tot alles gebruikt, opgeſtooten en aangedreven wordt, nog den naam van *opſtooter* draagt. In eene figuurlijke beteekenis wordt het bij de jagers ook gebezigd voor opjagen: *eenen haas opſtooten.* In verdere beteekenis wordt het voor vinden, bekomen, gebruikt: *ik zal dat boek nog wel ergens opſtooten.* Van hier *opſtooter, opſtooting.*

OPSTOOTER, zie *opſtooten.*

OPSTOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtoppen: ik ſtopte op, heb opgeſtopt.* Verſtoppen, ſtuiten, opdammen: *het water van eenen ſtroom opſtoppen.* Boven op iets ſtoppen: *er is tabak uit uwe pijp gevallen, gij moet er nog wat opſtoppen.* Van hier *opſtopper*, in de ſtraattaal ook voor eenen klap, oorveeg: *hij gaf hem eenen opſtopper. Opſtopping*, belette waterloozing: *opſtopping van het water.*

OPSTORTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtorten: ik ſtortte op, heb opgeſtort.* Op iets ſtorten, of gieten: *ik heb er water opgeſtort.*

OPSTOVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtoven: ik ſtoofde op, heb opgeſtoofd.* Op nieuw ſtoven: *de boonen moeten nog opgeſtoofd worden.* Van hier *opſtoving.*

OP-

OPSTREELEN, zie *opſteren* en *opſtrijken*.

OPSTREVEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtreven*: *ik ſtreefde op*, *ben opgeſtreefd*. Opwaarts ſtreven: *den berg opſtreven*.

OPSTRIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtrijden*: *ik ſtreed op*, *heb opgeſtreden*. Opdringen: *iemand iets opſtrijden*.

OPSTRIJKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtrijken*: *ik ſtreek op*, *heb opgeſtreken*. Het eene op het andere ſtrijken: *boter opſtrijken*, op brood. Opwaarts ſtrijken: *de haren opſtrijken*. Voor opſtrijken, of glad ſtrijken, zeide men oul. ook *opſtreelen*: *die couſen aen dye beenen ient opgeſtreelt*. CLAR. SPIEG. Van hier *opſtrijking*.

OPSTROOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtrooijen*: *ik ſtrooide op*, *heb opgeſtrooit*. Op iets ſtrooijen: *zand op het papier* — *ſuiker op de wafelen ſtrooijen*.

OPSTROOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtroopen*: *ik ſtroopte op*, *heb opgeſtroopt*. Opwaarts ſtroopen, opſlaan: *de mouwen opſtroopen*. Afſtroopen: *het vel van mijnen vinger is geheel opgeſtroopt*. Van hier *opſtrooping*.

OPSTUIVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtuiven*: *ik ſtoof op*, *ben opgeſtoven*. In de hoogte ſtuiven: *het ſtof ſtuift ligtelijk op*. Opvliegen, toornig worden: *toen ik dit zeide*, *ſtoof hij verſchrikkelijk op*.

OPSTUTSEN, veroud. bedr. w. gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz *op* en *ſtutſen*: *ik ſtutſte op*, *heb opgeſtutst*. Aanzetten, ophitſen: *de Vlaamingen*, *opgeſtutst door de Gentenaars*. HOOFT.

OPTAKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *takelen*: *ik takelde op*, *heb opgetakeld*. Met takels, met touwerk en katrollen, ophijſchen: *een vat optakelen*. Herſtellen, verbeteren; van ſchepen geſproken: *een ſchip wat optakelen*. Van hier *optakeling*.

OPTARNEN (*optornen*), bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *tarnen*: *ik tarnde op*, *heb* en *ben opgetarnd*. Bedr., door tarnen los maken: *eenen naad optarnen*. Onz., met *zijn*; los gaan: *die mouw is geheel opgetarnd*.

OPTASSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz.

op

op en *taſſen*: *ik taste op*, *heb opgetast*. Opboopen; opſtapelen: *hooi*, *hout* enz. *optaſſen* Bij de dichters veelal figuurl. gebruikt: *rijkdommen den vorſten optaſſen*. OUD.

OPTEEKENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *teekenen*: *ik teekende op*, *heb opgeteekend*. Eene teekening voltooijen: *ik heb het landſchap geſchetst, nu zal ik het opteekenen*. Figuurl., opſchrijven: *eene merkwaardige gebeurtenis opteekenen*: *Winst en verlies opteekenen*. Van hier *opteekenaar*, *opteekening*.

OPTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *tellen*: *ik telde op*, *heb opgeteld*. Optellen: *eene rekening optellen*. Achter elkander noemen: *iemands deugden en ondeugden optellen*. Van hier *optelling*: *er is eene fout in de optelling van de rekening*. *Door de optelling zijner heldendaden*.

OPTELLING, zie *optellen*.

OPTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *teren*: *ik teerde op*, *heb opgeteerd*. Beteren, met teer beſmeren: *ik zal die ſchuit wat laten opteren*. Door teren verbruiken: *ik heb reeds twee tonnen (teer) opgeteerd*.

OPTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *teren*: *ik teerde op*, *heb opgeteerd*. Doorbrengen, opmaken: *hij heeft al zijn goed opgeteerd*.

OPTIGTEN, (*optichten*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *tigten*: *ik tigtte op*, *heb opgetigt*. Hetzelfde als het volgende *optijgen*.

OPTIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *tijgen*: *ik teeg op*, *heb opgetegen*. Het tegenwoordige gebruik bezigt dit woord meestal gelijkvl.: *ik tijgde op*, *heb opgetijgd*. Aantijgen, beſchuldigen: *iemand eene misdaad optijgen*: *En eenighe die men wist iet op te tijghen*. HOUWAERT. Van hier *optijging*.

OPTILLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *tillen*: *ik tilde op*, *heb opgetild*. Opheffen, met moeite opnemen, van iets, dat zwaar is: *een blok optillen*. Van hier *optilling*.

OPTIMMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *timmeren*: *ik timmerde op*, *heb opgetimmerd*. Op iets timmeren: *ik heb er nog eene verdieping opgetimmerd*. In de hoogte timmeren, hoog optrekken: *hij heeft zijn huis hooger opgetimmerd*. Opbouwen: *zie*

bo-

huis viel in, maar hij timmerde het weer op. Van hier *optimmering.*

OPTOGT, z. n., m., *des optogts*, of *van den optogt*; het meerv. *optogten* is niet gebruikelijk. Het optrekken van een leger: *den optogt blazen. Het leger is in optogt*, naar de ſtad; waar voor men anders *aantogt* bezigt. Van *op* en *togt.*

OPTOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *tooijen: ik tooide op, heb opgetooid.* Oppronken, opſchikken. Van hier *optooijing*, *optooiſel.*

OPTOOISEL, zie *optooijen.*

OPTOOMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *toomen: ik toomde op, heb opgetoomd.* Den toom aandoen: *een paard optoomen.* Ook *toomen* de hoedenmakers *eenen hoed op*, wanneer zij den rand van eenen hoed aan den bol vast naaijen. Van hier *optooming.*

OPTORNEN, zie *optarnen.*

OPTREK, z. n., m., *des optreks*, of *van den optrek*; meerv. *optrekken.* Van *op* en *trek.* Verblijf, kamer: *ergens een' optrek hebben.*

OPTREKKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *trekken: ik trok op, heb* en *ben opgetrokken.* Eigenlijk, door trekken openen: *eene vlesch — een ſlot optrekken.* Iets over iets anders trekken, of ſpannen: *ſnaren optrekken*, op een muzijkwerktuig. In de hoogte trekken: *pakken optrekken*, met eene katrol. *De zon trekt den nevel op*, zegt men, wanneer de zon, door verdunning der bovenlucht, veroorzaakt, dat de nevel opwaarts ſtijgt. Figuurlijk opbouwen, ophalen: *eenen muur optrekken.* Bijeen trekken, oprekenen: *ik heb de rekening opgetrokken.* Opbrengen, opvoeden: *zijne kinderen, adellijk optrekken.* Onzijd., met *zijn* en *hebben.* In de hoogte getrokken worden, in de lugt verdwijnen: *de mist is opgetrokken.* Vocht opgeven: *die vloer trekt verbaasd op.* Op de wacht trekken, van ſoldaten: *de wacht is al opgetrokken.* Voorttrekken, opbreken: *het leger trekt op, is opgetrokken.* Onrustig zijn, ſchreeuwen; van kinderen: *het kind heeft van nacht ijsſelijk opgetrokken.* Van hier *optrekking.*

OPTROEVEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *troeven: ik troefde op, heb opgetroefd.* In het kaartſpel gebruikelijk, voor troef opgooijen: *wie moet nog optroeven? Ik heb reeds opgetroefd.*

OPVAART, z. n., vr., *der*, of *van de opvaart*; zonder meerv.

meerv. Van *op* en *vaart*. De vaart of opſtijging in de hoogte: *de opvaart (hemelvaart) van Christus. Blanchart zwaaide, in zijne opvaart (met eenen lachbal), driemaal met zijn vaandel.* Het opvaren, de opvaring: *de opvaart van die rivier is zeer moeijelijk.*

OPVALLEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *vallen*: *ik viel op, ben opgevallen.* Op iets vallen: *het blok is op mijnen voet gevallen.*

OPVANGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *vangen*: *ik ving op, heb opgevangen.* Iets in zijnen loop wegvangen: *het bloed in een bekken, den regen in een vat opvangen. Eenen dief opvangen. Het wild opvangen.*

OPVAREN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *varen*: *ik voer op, ben* en *heb opgevaren.* Onz., met *zijn*; opwaarts varen: *den Rijn opvaren.* Figuurlijk, van iedere ſnelle beweging in de hoogte. Zoo zegt men van Christus: *hij is opgevaren ten hemel.* Nog meer figuurlijk, van de ſnelle losbarſting des toorns: *wat vaart gij telkens op! hij is een opvarend man.* Van *opvaren* in dezen zin zegt men anders ook *uitvaren, opvliegen.* Bedrijv., door varen openen: *hij heeft de ſluisdeuren opgevaren.* Van hier *opvarend, opvarendheid.*

OPVATTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *vatten*: *ik vatte (vattede) op, heb opgevat.* Vatten en opheffen: *mijn hoed viel op den grond, en ik vatte hem weder ſpoedig op. Ik zal de rot met eene tang opvatten.* Figuurl., opnemen: *haat, achterdocht tegen iemand opvatten. Men moet dat woord in eenen anderen zin opvatten.* Van hier *opvatting*: *de twist ontſtond uit eene verkeerde opvatting van het voorſtel.*

OPVATTING, zie *opvatten.*

OPVEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *vegen*: *ik veegde op, heb opgeveegd.* Door vegen opheffen en wegruimen: *veeg het ſtof wat op.* Door vegen ſchoon maken: *de kamers opvegen.*

OPVEILEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *veilen*: *ik veilde op, heb opgeveild.* Te koop ſtellen, bij opbieden verkoopen: *ik zal het huis laten opveilen.* Van hier *opveiling.*

OPVERHEFFEN, zie *opheffen.*

OPVERWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz.

voorz. *op* en *verwen*: *ik verwde op*, *heb opgeverwd*. De geheele oppervlakte verwen; ook door verwen verfraaijen: *eene kamer laten opverwen*. Door verwen verbruiken: *ik heb alles opgeverwd*.

OPVETEREN, bedr. w.; gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *veteren*: *ik veterde op*, *heb opgeveterd*. Met veters opbinden. Figuurl., in het gemeene leven: *iemand de broek opveteren*, braaf doorhalen.

OPVIJLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *vijlen*: *ik vijlde op*, *heb opgevijld*. Door vijlen glad maken: *ik liet het ijzer nog wat opvijlen*.

OPVIJZELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *vijzelen*: *ik vijzelde op*, *heb opgevijzeld*. Met vijzels opwinden: *een huis opvijzelen*. Figuurlijk, verheffen, roemen: *iemand, iets hoog opvijzelen*. Van hier *opvijzeling*.

OPVISSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *viſſchen*: *ik vischte op*, *heb opgevischt*. Uit het water ophalen: *men heeft zijn lijk daar opgevischt*. Wegviſſchen, zoo viſſchen, dat er niet meer te viſſchen is: *ik heb hier alles opgevischt*. Figuurl., vinden, ontdekken: *ik heb hem nergens kunnen opviſſchen*.

OPVLECHTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *vlechten*: *ik vlocht op*, *heb opgevlochten*. In de hoogte vlechten: *de haren opvlechten*.

OPVLIEGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *vliegen*: *ik vloog op*, *ben opgevlogen*. In de hoogte vliegen: *de vogels zijn opgevlogen*. Figuurl. Schielijk opſtaan: *toen hij inkwam, vloog het ganſche gezelſchap op*. Snel oploopen; met eenen vierden naamval: *men zag het volk de wallen opvliegen*. Schielijk geopend worden: *de deur vloog op*. Snel in de hoogte bewogen worden, opſpringen: *eindelijk vatte het kruidhuis vuur en vloog op*. Opſtuiven, driftig, toornig worden: *om eene beuzeling vliegt zij op*. Van hier *opvlieging*.

OPVLIJMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *vlijmen*: *ik vlijmde op*, *heb opgevlijmd*. Met eene vlijm openen: *een gezwel opvlijmen*. Van hier *opvlijming*.

OPVLOEKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *vloeken*: *ik vloekte op*, *heb opgevloekt*. Door vloeken doen opkomen; hetzelfde als *oparieſchen*. Zie dat woord.

OPVOEDEN, bedr. w, gelijkvl. Van het [illegible] voorz. *op* en *voeden*: *ik voed e op*, *heb opgevoe[illegible]* [illegible]sel en onderhoud verſchaffen: *ik liet hem bij [illegible] opvoeden. Welcke drie maenden opgevoedt [illegible] huys ſijns vaders.* BYBELV. Optrekken, opbr[illegible] opzigt tot de vorming van het verſtand en hart [illegible]deren: *hij is door wijze en deugdzame ouders op[illegible]* Van hier *opvoeder*, *opvoeding*: *zij heeft eene [illegible] opvoeding gehad.*

OPVOEDING, zie *opvoeden.*

OPVOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *voeren*: *ik voerde op*, *heb opgevoerd.* In de [illegible] te voeren, en wel met een voertuig: *kanonnen te wal opvoeren.* Opleiden, opbrengen: *hij voerde [illegible] ger den berg op.* Opwaarts voeren: *koopmanſch[illegible] water opvoeren.* Figuurl.: *iemands eer ten hoog[illegible] opvoeren*, hem zeer prijzen. Van hier *opvoering.*

OPVOLGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *volgen*: *ik volgde op*, *heb* en *ben opgevolgd.* In [illegible] mands plaats komen: *de zoon moet den vader [illegible] zingrijk opvolgen.* Involgen: *hij heeft zijne [illegible] opgevolgd.* Van hier *opvolging.*

OPVOLLEN, zie *opvullen.*

OPVOUWEN, bedr w, ongelijkvl. Van het [illegible] voorz. *op* en *vouwen*: *ik vouwde op*, *heb opgevou[illegible]* vouwen leggen, toevouwen: *het linnen opvouwen*

OPVRETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het [illegible] voorz. *op* en *vreten*: *ik vrat op*, *heb opgevreten.* [illegible] opeten: *het vee heeft alles opgevreten.* Figuurl.: *[illegible] mand opvreten*, deszelfs vermogen helpen verteren: *[illegible] roest heeft dat ijzer geheel opgevreten* Bederven, [illegible] grond helpen: *de hooge huishuur vreet hen op.*

OPVRIJVEN, zie *opwrijven.*

OPVULLEN, (*opvollen*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz *op* en *vullen*: *ik vulde op*, *heb opgevu[illegible]* Vol maken: *een vat wijn opvullen.* Oppropppen: *een [illegible] ſpijs opvullen.* Van hier *opvuller*, *opvulling*, *opvullend.*

OPWAAIJEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *waaien*: *ik woei op*, *heb* en *ben gewaaid.* In de hoogte waaijen: *de wind waait [illegible] ſtof op.* Door waaijen openen: *de wind heeft de [illegible] opgewaaid.* Onz., met *zijn*; hard waaijen: *de wind*

nog wel wat opwaaijen. Opwaarts waaijen: *hare rekken zijn opgewaaid.*

OPWAARTS, (*opwaart*), bijw. van plaats, om eene beweging naar de hoogte uit te drukken: *opwaarts gaan. Opwaarts zien.*

Opwaarts, hoogd. *aufwärts*, eng. *upward*, angelf. *upweard*, in het gedicht op den H. ANNO *ufwert*, is van *op* en het oude zelfst. naamw. *waart* zamen gesteld.

OPWAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *waken: ik waakte op, ben opgewaakt.* Wakker worden: *uit den slaap opwaken. Ick zal in den dageraat opwaken.* BYBELV. Ook van levenlooze dingen: *waeckt op.* (klinkt) *gij luyte ende harpe.* BYBELV.

OPWACHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wachten: ik wachtte op, heb opgewacht.* Naar iemand wachten: *hij wachtte den koning aan den ingang van de zaal op.* Plegtig ontvangen: *ik zal de eer hebben, u morgen op te wachten.* Van hier *opwachter, opwachting.*

OPWAKKEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wakkeren: ik wakkerde op, ben opgewakkerd.* Zich verheffen, sterker worden: *de wind wakkerde schielijk op.* Van hier *opwakkering.*

OPWARMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *warmen: ik warmde op, heb opgewarmd.* Op nieuw warmen: *spijs, melk opwarmen.* — *Ouden kost opwarmen*, telkens over dezelfde zaak spreken: *den ouden twist weder opwarmen*, een verouderd en reeds vergeten verschil weder ter bane brengen. In het gemeene leven gebruikelijk. Van hier *opwarming.*

OPWASSCHEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wasschen: ik wiesch op, heb opgewasschen.* Door wasschen reinigen: *het linnen opwasschen.* Met water van den grond opnemen: *bloed opwasschen.* Door wasschen verwonden: *zich de handen opwasschen.* Van hier *opwassching.*

OPWASSEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wassen: ik wies op, ben opgewassen.* Opgroeijen, opschieten: *tot eenen hoogen boom opwassen.* Figuurl.: *dat kind is in deugd opgewassen. Gij zijt tegen hem niet opgewassen*, niet bestand.

En tegens last en arbeid trots,
Opgewassen als een rots. VOND.

Van hier *opwassing.*

OPWATER, z. n., o., *des opwaters*, of *van het opwater*. Zonder meerv. Bovenwater, ook *opperwater* genaamd: *het opwater komt ſterk afzakken.*

OPWEGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *wegen*: *ik woog op, heb opgewogen.* Ophalen: *dat blok kan het gewigt niet opwegen. Iets met goud opwegen*, met gelijke zwaarte van goud betalen. Figuurl., aan iets gelijk, of geëvenredigd zijn: *zijne deugden kunnen zijne gebreken wel opwegen.*

OPWEKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *wekken*: *ik wekte op, heb opgewekt.* Wakker maken: *iemand opwekken.* Levend maken: *eenen dooden opwekken.* Figuurl., vrolijk, opgeruimd maken; doch in dezen zin is het verleden deelwoord *opgewekt* meest in gebruik: *ik was gisteren niet opgewekt*, opgeruimd. Aanzetten: *iemand tot de deugd opwekken. Hierdoor werd de moed der Krijgslieden opgewekt.* Van hier *opwekkend. opwekking.*

OPWELLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *wellen*: *ik welde op, heb en ben opgeweld.* Bedr., opgeven, opbrengen: *die bron welt zout water op.* Even opkoken: *vleesch in kokend water opwellen.* Onz., met *zijn*; in de hoogte wellen, in eene hevige inwendige beweging geraken, inzonderheid van vloeibare ligchamen; opkomen, opborrelen: *dat water welt met groote kracht op. De zee welt op.* Figuurl., van alle hevige gemoedsbewegingen, welke het bloed ſchielijk doen opwellen, maar ook weder ſchielijk bedaren: *de opwellende hitte des toorns. Hevig opwellende driften zijn doorgaans voor de gezondheid nadeelig.* Van hier *opwelling.*

OPWENTELEN. bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *wentelen*: *ik wentelde op, heb opgewenteld.* Naar boven wentelen: *eenen molenſteen tegen eenen berg opwentelen.* Op iets wentelen: *wij kwamen eindelijk aan den kuil en hebben er den ſteen opgewenteld.* Van hier *opwenteling.*

OPWERKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *werken*: *ik werkte op, heb opgewerkt.* Op iets werken: *borduurſel op laken werken*; — *hij liet er nog meer ranken opwerken.* Naar boven werken, met moeite naar boven krijgen: *het pak was zoo zwaar, dat wij het in geen uur konden opwerken.*

OPWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *werpen*: *ik werp op*, *heb opgeworpen*. Door werpen opnemen: *ik zou de deur met eenen steen opgeworpen hebben*. In de hoogte werpen: *de zee werpt schuim op*. *Men moet die aarde wat opwerpen*. Oprispen: *de maag werpt gedurig de spijzen op*. Zich eigendunkelijk voordoen: *zich tot koning opwerpen*. *Zich tegen iemand opwerpen*, zich tegen iemand verheffen, verzetten. Figuurl: *eene vraag opwerpen*, ter beantwoording voorstellen. Van hier *opwerping*.

OPWIEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wiegen*: *ik wiegde op*, *heb opgewiegd*. Dit woord wordt in eene figuurlijke beteekenis gebezigd, voor opbrengen, opvoeden: *zijne ouders hadden hem in alle weelde opgewiegd*. Van der jeugd af onderwijzen en opleiden: *in Themis school opgewiegd*.

OPWIJZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wijzen*: *ik wees op*, *heb opgewezen*. Met opgestokene vingeren aantoonen: *welaan*, *wijs op*, *wien gij bedoelt*.

OPWINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *winden*: *ik wond op*, *heb opgewonden*. Op iets winden: *garen opwinden*. Opvijzelen: *een huis opwinden*. Ophijschen: *die pakken moeten opgewonden worden*. *Een uurwerk opwinden*, deszelfs ketting om den trommel winden, en daardoor het werk aan den gang brengen, of houden. Van hier: *iemand opwinden*, aanzetten, aan den gang helpen.

OPWIPPEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wippen*: *ik wipte op*, *heb* en *ben opgewipt*. Bedr., naar de hoogte wippen: *wip uw stoel eens op*. Onzijdig: *de valbrug wipte op*.

OPWISSELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wisselen*: *ik wisselde op*, *heb opgewisseld*. Door inwisselen verzamelen: *dukaten opwisselen*. Van hier *opwisseling*.

OPWRIJVEN, *opvrijven*, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wrijven*: *ik wreef op*, *heb opgewreven*. Door wrijven openen: *een gezwel opwrijven*. Schoon, glanzig wrijven: *eene tafel opwrijven* — *schoenen opwrijven*.

OPZADELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb.

voorz. *op* en *zadelen*: *ik zadelde op*, *heb opgezadeld*. Den zadel opleggen: *een paard opzadelen*.

OPZAGEN, bedr w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *zagen*: *ik zaagde op*, *heb opgezaagd*. Door zagen openen: *een vat opzagen*. Door zagen verwonden: *ik heb mijne handen opgezaagd*. Figuurl., en in den gemeenzamen ſtijl, zegt men tot iemand, die ſlecht op de viool ſpeelt, en niet dan een knarſend geluid maakt: *zaag eens op*. *Gij begint weer op te zagen*. Ook zegt men, in dezen zin: *een lied opzagen*.

OPZAKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *zakken*: *ik zakte op*, *heb opgezakt*. Bedr. in zakken opzamelen, in zakken doen: *het koorn opzakken*. Figuurl., voor heimelijk in zijnen zak ſteken: *hij heeft het geld ſchielijk opgezakt*. Onz. met *zijn*; zakkend op iets neerkomen: het lood was op den grond gezakt.

OPZAMELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *zamelen*: *ik zamelde op*, *heb opgezameld*. Zamelen en opheffen, *erwten*, *noten opzamelen*, namelijk van den grond. Figuurl. *de ſtemmen opzamelen*. Vergaderen, opmaken. *Ik zamelde de laatſte teedere woorden van hare ſtervende lippen op*. Van hier *opzameling*.

OPZEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *zeggen*: *ik zeide op*, *heb opgezeid*, of *opgezegd*. Luide herhalen, opſiezen: *zijne les van buiten opzeggen*. Intrekken: *den koop opzeggen*. Ontzeggen: *iemand den dienſt*, *de huur*, *de vriendſchap opzeggen*. *Iemand geld leenen*, *tot opzeggens toe*, tot dat men het weder opzegt. Van hier *opzegging*.

OPZEILEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *zeilen*: *ik zeilde op*, *heb* en *ben opgezeild*. Bedr., hooger aanzeilen, bezeilen: *hij kan dat rak niet opzeilen*. *Eene rivier opzeilen*. Figuurl., uitvoeren, in ſtand houden: *wij kunnen dat niet opzeilen*. *Hij kon dat huishouden niet opzeilen*. Onz., met *zijn*. Verder zeilen: *gij moet nog wat opzeilen*.

OPZENDEN, bedr. w., or gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *zenden*: *ik zond op*, *heb opgezonden*. Naar boven zenden: *iemand den berg*, *den Rijn opzenden*. Naar elders zenden: *hij zond het ſchip de rivier op*. Naar den wal zenden, in de ſcheepvaart gebruikelijk: *de bevelhebber zond zijnen eerſten Officier op*, *om* enz.

OPZET, z. n., o., *des opzets*, of *van het opzet*; zonder meerv.

meerv. Eigenlijk het opzetten van het eene op het andere; doch in deze beteekenis is het buiten gebruik. Figuurl., toeleg, voornemen: *bij zijn opzet blijven. Een boos opzet hebben. Hij voerde dit opzet uit.* VOND. *Iets met opzet doen.* Van hier *opzettelijk*, met opzet.

OPZETTELIJK, zie *opzet*.

OPZETTEN, bedr. w., gelijkv. Van het scheidb. voorz. *op* en *zetten*: *ik zette* (*zettede*) *op*, *heb opgezet*. Open zetten: *de poorten*, *de deur opzetten*. In de hoogte zetten: *houthoopen opzetten*. In verdere beteekenis, bij de voormalige wedloopen en ridderspelen, wanneer zekere prijs voor den overwinnaar *opgezet* of in de hoogte ten toon gesteld werd. Zoo ook in een' figuurlijken zin: *geld in een spel opzetten*, om het welk gespeeld wordt. *Goed en bloed voor iemand opzetten*, wagen. Aanhitsen: *den Zoon tegen den Vader opzetten*. — Het eene op het andere zetten: *den hoed opzetten*, op het hoofd. *Iemand eene kroon opzetten. Het eten opzetten*, op de tafel, op het vuur. *Iemand horens opzetten*, deszelfs vrouw tot ontrouw verleiden. *Een stuk op iets*, *eenen lap op eenen rok zetten. De kegels opzetten. Een breiwerk opzetten*, *eenen winkel opzetten*, beginnen. Figuurl.: *hij was verbaasd opgezet*, van aangezigt, opdragtig. Bepalen: *daar is eene boete opgezet. Het brood is opgezet*, in prijs verhoogd. Bedriegen: *iemand opzetten. Hij heeft al verscheidene lieden opgezet.* Ook onverwacht komen bezoeken: *wij zullen u van den winter eens ter deeg opzetten.* Van hier *opzetting*.

OPZIEDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zieden*: *ik zood op*, *heb opgezoden*. Bedrijvend, opkoken: *melk opzieden. Laat de visch nog wat opzieden. Zilver opzieden.* Onzijd., in de hoogte zieden, zich ziedend verheffen: *het water begint zachtjes op te zieden.*

OPZIEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zien*: *ik zag op*, *heb opgezien*. In de hoogte zien: *opzien naar den hemel.* BYBELV. Ook zelfstandig: *in opzien tot God.* Figuurl., uit nieuwsgierigheid of verwondering in de hoogte zien: *gij zult daarvan opzien*; in welke beteekenis de onbepaalde wijs, als een zelfstandig naamwoord, *het opzien*, zeer in gebruik is: *een boek, dat veel opzien baart. Hij maakt veel opzien in de*

wereld, hij maakt, dat elk op hem ziet. Van hier *opziener*.

OPZIGT, z. n., o., *des opzigts*, of *van het opzigt*; meerv. *opzigten*. Zorg voor, of over iets: *hij heeft het opzigt over de paarden. Die jongeling is aan mijn opzigt toevertrouwd.* Betrekking, zin: *dat heeft geen opzigt tot die zaak. In dat opzigt staan wij gelijk.* Ten *opzigte van mij.* Van hier *opzigtelijk*, *opzigter*.

OPZIJN, onz. w., onreg. Van het scheidb. voorz. *op* en *zijn*: *ik was op*, *ben opgeweest*. Op iets zijn: *de duiven waren niet meer op het hok*, *maar zijn er echter opgeweest*. Buiten het bed zijn: *ik ben gisteren nacht laat opgeweest*. Uit het bed opstaan: *hij is des morgens vroeg op*. Open zijn, open staan: *de deur was reeds op*. Verteerd, weg zijn: *al het brood is op*. Het *geld zal spoedig opzijn*.

OPZINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zingen*: *ik zong op*, *heb opgezongen*. Luid zingen: *een lied opzingen*. Figuurl., in dicht verheffen: *Des konings lof opzingen*.

OPZITTEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zitten*: *ik zat op*, *heb* en *ben opgezeten*. Op iets zitten: *ik heb er opgezeten. Hier heeft de Inp opgezeten.* Opgerigt zitten, in tegenstelling van liggen: *in het bed opzitten*. In wijdere beteekenis, laat opblijven: *ik heb den ganschen nacht opgezeten*. Op de achterste pooten zitten: *die hond kan wel opzitten*; figuurl., van menschen: *ik zal hem wel doen opzitten*, ik zal wel maken, dat hij zich naar mij schikke. *Hij kan wel opzitten*, hij verstaat de kunst van vleijen wel. *Met hangende pooten voor iemand opzitten*, hem in alles te wille zijn. Te paard zitten: *de ruiterij is opgezeten. En met hem menich man wel opgeseten*. M. Stok. Van hier *opzitter*.

OPZOEKEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *op* en *zoeken*: *ik zocht op*, *heb opgezocht*. Naarstig naar iets zoeken: *iemand opzoeken*, *eene plaats in een boek opzoeken*. Zoeken en vinden: *die hond kan opzoeken*. Van hier *opzoeking*.

OPZOLDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zolderen*: *ik zolderde op*, *heb opgezolderd*. Zolderen, op den zolder leggen, opleggen: *koorn opzolderen*. Van hier *opzoldering*.

OPZOUTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz.

voorz. *op* en *zouten*: *ik zoutte op*, *heb opgezouten*. In het zout leggen, om het voor bederf te bewaren. Figuurlijk, bewaren, laten liggen: *ik zal die vaten tabak nog maar wat opzouten, tot de markt gerezen is.*

OPZUIPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zuipen*: *ik zoop op*, *heb opgezopen*. Gulzig opdrinken. Figuurl., met zuipen doorbrengen: *hij heeft al zijn goed opgezopen.*

OPZWALPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zwalpen*: *ik zwalpte op*, *heb opgezwalpt*. Zwalpend opbrengen, opspoelen, opwellen: *waterkanten, die gout opzwalpen*. VOND.

OPZWELGEN, zie *inzwelgen*, *opslokken*.

OPZWELLEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zwellen*: *ik zwol op*, *ben opgezwollen*. Hooger, uitgebreider worden: *zijn buik was verbaasd opgezwollen*. *De rivieren zwellen op*. Figuurl.: *hij zwol op van boosheid*. *Opgezwollen van hoogmoed en waan*. Van hier *opgezwollenheid*, *opzwelling*.

OPZWEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zweren*: *ik zwoer op*, *heb opgezworen*. Met eenen eed toeigenen: *zij heeft hem het kind opgezworen* — gezworen, dat hij vader van het kind is.

ORAKEL, z. n., o., *des orakels*, of *van het orakel*; meerv. *orakels*, uit het Lat. *oraculum*, naar de fabelleer der ouden. Het gemeenlijk raadselachtige antwoord der Goden door de priesters, godspraak. Figuurl., een zeer wijs man, of eene wijze vrouw: *zij was het orakel van haren tijd.*

ORANJE, z. n., beteekenende de stad en het prinsdom van Oranje. Van het fr. *orange*, en dit uit het ital. *arancia*. *De prins van oranje*. *Oranje boven!* weleer, een vreugdegejuich ter eere van Neerlands Stadhouder; dikwerf ook een oproerkreet van het woedende graauw. Zamenstell. *oranjeappel*, *oranjebloesem*, *oranjeboom*, *oranjegezind*, *oranjeman*, *oranjekleurig* enz. Van hier *oranjerij*. De gesuikerde schillen van oranjeappelen worden, in de verkeering, *oranjes genoemd*. KIL. heeft *aranie*.

ORBER, zie *orberen*.

ORBEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik orberde*, *heb georberd*. Oul. zeide men *oorberen*, van *oorber*, *oorbaar*; ook *oorboren*, *orboren*, voor genieten, gebruiken. KIL. vertaalt het door *usi*, *frui*. Wij bezigen het boven op-

gegevene *orberen*, alleen, en wel in de beteekenis van iets te gebruiken, om het voor verwaarloozing of bederf te bewaren: *dat moet eerst georberd worden.* Zie *orbaar.* F. HALMA heeft het zelfst. *orber*, in de oudespreekwijs: *iets op den orber*, zuiniglijk, *overleggen*,]. DE DECK. bezigt *orber* voor nuttig, voordeelig:

't was noit een nutter kunst na's werelds eind te zeilen,
Noit orber tegens ſtroom te roeien van de feilen,

ORDE, z. n., vr., *der*, of *van de orde*; meerv. *orden.* Naar het Lat. *ordo.* Die ſtand, waarin iets op zijne regte plaats ſtaat, regelmatige ſchikking: *ik vond alles in orde. Orde op zijne zaken ſtellen. Men ontdekt eene wonderbare orde in de werken der ſchepping. De orde en ſchikking der woorden. De orde in de bouwkunst.* Zamenſtell.: *bouworde*, *ſlagorde* enz. Een gezelſchap van menſchen, welke door regelen en wetten onderling verbonden zijn: *de geeſtelijke orde*, in de Roomſche Kerk. *De orde der Dominikanen.* Zamenſtell.: *monnikorde*, *bedelorde*, *ridderorde* enz., *ordeskleed*, *ordeslint*, *ordeteeken*, enz. Het onderſcheidingsteeken der ridderorde wordt ook enkel *orde* genoemd: *de orde van den kouſenband.* Van hier *ordelijk*, niet *ordentelijk*; *ordeloos* zonder orde.

ORDELIJK, zie *orde.*

ORDENEN, bedr. w., gelijkvl. Van *orde. Ik ordende, heb geordend.* In orde brengen, ſtellen: *hij heeft alles wel geordend en geregeld.* Aannemen in een gezelſchap van menſchen, welke door regelen en wetten onderlinge verbonden zijn; ook tot de waarneming van een ambt bekwaam oordeelen en last geven. Van hier het deelw. *geordend: geordende perſonen*, Geeſtelijken.

ORDER, z. n., vr., *der*, of *van de order*; meerv. *orders.* Van het fr. *ordre.* Bevel, last: *op order der hooge overheid. Iemand tot iets order geven.* In den koophandel zegt men: *de Heer . . . . gelieve te betalen aan den Heer . . .*, *of order*, *de ſomme van* enz. Zamenſtell.: *krijgsorder*, enz.

ORGANIST, *orgelist*, z. n., m., *van den organist*; meerv. *organisten.* Van het middeleeuw. *organista*, en dit van *organum*; gelijk *orgelist* van *orgel.* Die gene, wiens eigenlijk ambt en werk het is, het orgel in de kerk te beſpelen.

ORGEL, z. n., o., *des orgels*, of *van het orgel*; meerv. or-

orgels, *orgelen*; verkleinw. *orgeltje*. Een speeltuig, uit verscheidene pijpen zamen gesteld, het welk de vereischte toonen, door middel van kunstwind, voortbrengt, en het meest in de kerken gebruikt wordt: *het orgel*, ook *op het orgel*, *spelen*. Insgelijks de verhevene plaats in de kerken, waar zich het orgel bevindt: *op het orgel gaan*. Zamenstell.: *draaiorgel*, *huisorgel*, *kerkorgel*, *waterorgel* enz., *orgeldeur*, *orgelkas*, *orgellood*, *orgelmaker*, *orgelpijp*, *orgelspeler*, *orgeltrapper*, ook *orgeltreder*, die de blaasbalken neertreedt, enz. Van dit *orgel* is het onz. w. *orgelen* gemaakt, voor op het orgel spelen: *ik orgelde*, *heb georgeld*.

Het woord komt van het gr. *ὀργανον*. Het onder dezen naam bekend speeltuig is zeer oud, en komt het eerst in Konstantinopel voor, alwaar men zich van hetzelve bij de godsdienstige muzijk bediende. PIPIJN bekwam het eerste orgel, dat in de westersche kerk bekend werd, als een geschenk van keizer KONSTANTYN. Keizer LODEWIJK ontving, in het jaar 840, den Priester GREGOOR, welke beloofd had, orgels in den griekschen smaak te vervaardigen, met veel vreugde. Intusschen is ligt in te zien, dat de toenmalige orgels van de hedendaagsche zeer verschilden, schoon zij in het hoofdzakelijke met dezelve overeenkwamen, en uit verscheidene pijpen bestonden, welke, door middel van blaasbalken, geluid gaven.

ORGELEN, zie *orgel*.

ORGELIST, zie *organist*.

ORKAAN, z. n., m., *des orkaans*, of *van den orkaan*; meerv. *orkanen*. Een hevige storm:

Uw vatikaan zal eeuwiglijk bestaan,
Spijt donderbui, *spijt brullenden orkaan*. DE DECK.

Zamenstell.: *krijgsorkaan*. Ital. *orcano*, fr. *ouragan*, Eng. *hurricane*, hoogd. *orkan*.

ORS, zie *os*.

OS, z. n., m., *van den os*; meerv. *ossen*. Verkleinw. *osje*. Een rund, zeker viervoetig dier, van het mannelijke geslacht, met gespleten klaauwen, gebogen hoornen en een' langen staart, het mannetje van de koe, in eenen ruimen zin: *wilde os*, *buffelos*; *ossen en koeijen*. Gemeenlijk echter wordt zulk een dier *een os* genoemd, wanneer het, nog jong zijnde, gesneden is, een gesneden stier, of bul. Wordt het oud gesneden, dan draagt het

het den naam van *bulos*. *Magere*, *vette ossen*. *Bulken als een os*. *Van den os op den ezel springen*, liever: *van den orse* (eng. *horse*), van het paard, *op den ezel springen*. KL. KOLYN bezigt dit *orse* voor paard. Zoo komt het ook voor in de HIST. v. ZEGHEL. v. IHER.:

Dat ors en sweete niet eenen traen,
En neijt en wast van loopen moede.

Bij L. v. VELTH: *t'ors ende te voet*. Zie *ezel*. Fig., zegt men van iemand, die dom en lomp is: *hij is zoo dom als een os — hij is een regte os van een' kerel*. Zamenstell.: *ossendrift*, *ossendrijver*, *ossenhuid*, *ossenkop*, *ossenkooper*, *ossenkop*, *ossenleer*, *ossenmarkt*, *ossenpens*, *ossenpens*, *ossenstal*, *ossentong*, *ossenvleesch*, *ossenweide*, *ossenweider*.

Hoogd. *ochs*, bij ISIDOR. *oxsso*, ULPHIL. *auhsn*, zegels. *oxa*, deen. en zweed. *oxe*, eng. *ox*, ijsl. *oxa*. WACHTER en JUNIUS leiden het van het gr. αὐξάνω wassen, vermeerderen, af.

OTTER, z. n., m., *des otters*, of *van den otter*; meerv. *otters*. Zeker viervoetig dier, dat zoo wel in het water, schoon niet lang, als ook op het land kan leven, en zich daarom gemeenlijk aan de kanten der slooten, aan de oevers der rivieren en zeeën ophoudt, alwaar het van kikvorschen, visschen en kreeften leeft. Zamenstell.: *ottervel*: *eene mof van een ottervel*.

Hoogd. *otter*, eng. *otter*, zweed. *utter*, ijsl. *ottr*, deen. *odder*.

OUBOLLIG, bijv. n. en bijw., *oubolliger*, *oubolligst*. Van *ou*, voor *au*, *ave*, d. i. *af*, nu *on* en *bollig*, van *bol*, het hoofd; thands zegt men *holbollig*, bij wien het hoofd als op den hol is, volgens L. TEN KATE. *Oubollig* is bij KIL. genoegelijk, *facetus*, en ook *ineptus*, *absurdus*. VOND. heeft: *wiens naam van den oubolligen weergalm nagebaut wort*. HOOFT heeft *oubollig*, *hobollig* en *obollig*.

OUD, bijv. n. en bijw., *ouder*, *oudst*. Dit woord wordt in verscheidene beteekenissen gebezigd. 1. Om de verstrekene during eener zake aan te duiden: *hoe oud is hij? Het kind is nog geen acht dagen oud. Hij schijnt ouder te zijn, dan hij is. Een oude man*; dit beteekent somtijds ook vader: *bestal zijn' ouden man*. A. HARTS. Ook kan het woord *oud* weggelaten worden, wanneer het genoegzaam blijkt, dat de ouderdom bedoeld wordt: *het kind*

ind is nog geen zes weken. 2. Om de lange during van ets aan te duiden; en wel, vooreerst, in opzigt tot de uring alleen: *een oude eik. Oud geld. Oude boeken: Van de oudſte tijden af. Een oude man, eene oude vrouw: Niemand is te oud om te leeren. Van ouds: wij kennen lkander van ouds.* In dezen zin wordt het woord *oude* ok zelfſtandig gebruikt, voor iemand, die oud is: *ou- e! neem u in acht.* Ten andere, in opzigt tot iets, at jonger is: *de oude Latijnen*, in tegenoverſtelling van e latere. *Wanneer oude lieden ſpreken, moeten jonge inderen zwijgen.* Ook zelfſtandig: *gelijk de ouden zon- en, zoo piepen de jongen*, ſpreekw. *Jong en oud heeft r den mond vol van*; zoo wel jonge kinderen als oude eden ſpreken daarvan: *van den kinde totten ouden.* Byb. 477. 3. Ten aanzien van verſcheidene door den tijd n de dingen plaats hebbende veranderingen: *hij wordt ud voor zijnen tijd. De tegenſpoeden hebben hem oud ge- aakt. Een oud huis. Oude kleederen. Oude toter.* Door eene lange during bewaard, geoefend: *een oude riend. Oude liefde verkoelt niet. Een oude zondaar. Oude vooroordeelen. Een oude haat. Oud eigen: ik heb og een oud eigen*, ook *een oud regt*, *op haar.* 4. Om et voormalige beſtaan van iets uit te drukken: *de ſtad eeft hare oude vrijheid weder gekregen. Hij gaat zijnen den gang. Wij zullen het bij het oude laten.* Hetgeen ijne during reeds geeindigd heeft, of hetgeen weleer eweest is: *het oude testament. In oude tijden.* Zoo ok zelfſtandig, bijzonder in het meerv.: *de ouden*, d. i. enſchen, die lang voor ons geleefd hebben. Hetgeen we- ens zijne geeindigde during, buiten gebruik geraakt is: *ou- (verouderde) woorden. De oude jaartelling.* — Van hier *dachtig*, *ouderdom*, *ouderling*, *oudouderling*, *oudheid*, ok oul. voor *ouderdom: vermaledijt is die menſche, die bloeme ſijnder joncheyt deur alle wellusticheyt ſijns eeſchs den duyvel oft der werelt offert, eñ den ghist ſijn- er outheyt, als hij die ſonden niet meer en can ghehan- ren, Gode geeft.* Clar. Spieg. Zamenſtell.: *oudaard*, n oud man, *oudbakken*, ook figuurl.: *een oudbakken ijer*, — *oudburgemeester*, *oude-kleerenkooper*, *oude-klee- nmarkt*, *oude-mannenhuis*, *oude-vrouwenhuis*, *ouder- ts*, bijw., *ouderwetsch*, bijv. naamw.: *vervult het ou- rwetſche voorbeelt.* Moon., — *oudgrootmoeder*, overgroot- oeder, *oudgrootvader*, overgrootvader, *oudmoei*, va-

ders, of moeders moei; *oudoom*, vaders, of moeders oom, *oudvader*, oudkerkleeraar: *de ſchriften der oudvaders — hij is al naar de oudvaders*, hij is al dood, *oudwijfsch*, van een oud wijf: *oudwijfſche vertellingen*, enz.

Hoogd. *alt*, Goth., Eng., Deen. en Nederſ. *old*, Angelſ. *euld*. ADEL. leidt het van het Lapl. *elam*, en het Hong. *elem*, *elen* af, het welk *ik leef* beteekent.

Weleer is het onz. w. *ouden* in gebruik geweest, waarvoor wij nu *verouden*, *verouderen* bezigen: *dat gelove en oudet niet*. GULD. TR.

OUDE, (*ouder*), z. n.; vr.; *der*, of *van de oude*; zonder meerv. Ouderdom, leeftijd, door alle trappen van toeneming, als kindschheid, jongelingſchap, huwbaarheid, enz.: *wen vint de middelbaare oude*. VOND. *Tot ſteunſel van mijne oude*. POOT. *Die haer oude* (mannelijke jaren) *hadden*. BYB. 1477. Dit woord is thands genoegzaam buiten gebruik. Sommigen beweren, dat de regte ſpelling van dit woord eigenlijk *oudte* is, even als men *breedte*, *rondte* enz. zegt. Doch men herinnere zich, dat de ouden ook gewoon waren, de bijvoegel. naamwoorden tot zelfſtandige te maken, door achtervoeging van eene enkele *e*, zonder *t*; en zoo zeide men *de hooge*, *de diepe*, *de kromme* enz., voor *de hoogte* enz., en dus ook *de oude*, *de ronde*, welk laatſte nog overig is in: *de ronde doen*, ſchoon men anders zegt *in de rondte zitten*.

OUDER; zie *oude*.

OUDERDOM, zie *oud*.

OUDERS, (*ouderen*), z. n., meerv. Vader en moeder: *dat kind heeft geene ouders meer*. *Onze eerſte ouders*, Adam en Eva. Zamenſtell.: *voorouders*; zoo ook *ouderliefde*, *ouderloos*, *oudermin*, enz. Het woord ſtamt van *oud* af, en wel van den vergrootenden trap *ouder*, zelfſtand. genomen. Of het is van denzelfden oorſprong als het Hoogd. *Eltern*, volgens WACHT. afkomſtig van het oude *alen*, *parere*. Oudt. is het enkelv. *ouder* in gebruik geweest: *den ouder niet te min*. DE DECK.

OUDERWETS, *ouderwetsch*, zie *oud*.

OUDHEID, zie *oud*.

OUDWIJFSCH, zie *oud*.

OUTAAR, *outer*, zie *altaar*.

OUWEL, z. n., m.; *des ouwels*, of *van den ouwel*; meerv. *ouwels*. Verkleinw. *ouweltje*. Een zeer dun gebak, hetwelk gemeenlijk uit enkel meel, of bloem, en water te

ſtaan

laat. De ſuikerbakkers bedienen zich daarvan tot eenen odem voor hun ſuikergebak. Ook wordt dezelve gebruikt, om drooge, of dik gemaakte medicijnen daar in te wikkelen; en dus in te nemen: *iets met eenen ouwel innemen.* Van ronde ouwels bedient men zich, om brieven te verzegelen: *eenen brief met eenen ouwel toedoen.* De ouwels, welke men, in de Roomſche Kerk, bij gelegenheid van het avondmaal, gebruikt, zijn van denzelfden aard, doch grooter dan briefouwels.

Het is, even als *oblie*, van het lat. *oblata* afkomſtig. In de eerſte tijden des christendoms bragten de Christenen, bij hunne zamenkomſten, alles mede, wat tot hunne liefdemaaltijden, en de daarop volgende viering van het h. avondmaal, noodig was; het welk daarom *oblata*, *oblationes* genoemd werd. Dewijl daartoe nu ook het een avondmaal vereischt wordende brood behoorde, zoo behield hetzelve dien naam, niet alleen na de afſchaffing der liefdemaaltijden, maar ook nadat men in plaats van brood den ouwel invoerde; en vervolgens werd ons gewoon, en daaraan gelijk ouwelgebak ook met dien naam beſtempeld. *Zie oblie.*

/EN, z. n., m., *des ovens*, of *van den oven*; meerv. *ovens*, verkleinw. *oventje.* Eene beſlotene plaats, geſchikt, om door vuur heet gemaakt te worden, ten einde daarin te bakken: *een gloeijende oven. Den oven ſtoken. Het brood in den oven ſchieten. Dat gaapt zoo wijd als een oven*, dat is geheel onwaarſchijnlijk. *Het was of hij tegen eenen oven gaapte*, zijne redenen vonden geenen ingang. Zamenſtell.: *bakoven*, *glasoven*, *kalkoven*, *potoven*, *ſmeltoven*, *ſteenoven*, enz. *Ovendeur*, *ovendweil*, *ovenſchop*, *ovenſtok* enz. Reeds bij KERO *ouan* (*oven*) NOTK. *ouen*, TAT. *ovan*, ULPHIL. *auhn*, nederſ. *aven*, engelſ. *ofen*, *ofne*, eng. *oven*, deen. *ovne*, ijsl. *ofn*. WACHT. erkende reeds de overeenſtemming van dit woord met het gr. *ἀυω*, *ik ſteek aan.*

/ER, bijw. en voorzetſel. 1. Bijwoord; aan de overzijde: *hij woont daar regt over.* Overig: *tijd over hebben. Daar is geld over.* Voorbij: *het onweer was ſchielijk over. Zij liepen over en weder. Over zijn*, voor overgegeven zijn: *de ſtad was reeds over.* 2. Voorzetſel, het welk alleen met zijn naamwoord, of ook in zamenſtelling met andere woorden voorkomt. Vooreerst beteekent het een zijn, of werken in de hoogte, met betrek-

trekking tot een zich daaronder bevindend ding: *over de deur liggen. Er hangt een onweer over de ſtad. Den eenen rok over den anderen aandoen. Hij ſloeg de handen over zijn hoofd zamen. De zon zal niet weder over hem opgaan. Over hoop werpen. Hij viel hals over kop op den grond. De hand over iemand uitſtrekken. Een' ſluijer over zijn hoofd hangen. Over eenen ſteen ſpringen. Over de markt gaan. Over de kling laten ſpringen. De haren hangen hem over de ooren. Kom ik over den hond, dan kom ik over den ſtaart*, ſpreekwoord. *Met iemand over weg zijn*, in gezelſchap van iemand reizen; van hier de ſpreekwijs: *ik kan met hem zeer wel*, of *niet, over weg*; zeer wel, of niet met hem omgaan. Figuurl.: *tot over de ooren in de ſchulden ſteken.* Vervolgens het voorwerp eener werkzaamheid: *langen tijd over iets doorbrengen. Over weinig zijt gij getrouw geweest.* BYBELV. *Over eene zaak denken. Over zeker onderwerp prediken. Zijne gedachten over iets zeggen.* Wijders den tijd dat men met eene zaak bezig is; waarvoor ook *gedurende, onder* en *bij* gebruikt worden: *laat de zon niet over uwen toorn ondergaan*, gedurende uwen toorn. *Over* (bij) *den maaltijd viel niets van belang voor. Over dag*, bij den dag. Inzonderheid, wanneer daarbij tevens de aanleiding der werkzaamheid, of de aanleidende oorzaak zelve bedoeld wordt: *over dat zeggen ontſtond eene hevige woordenwisſeling. Over iets in haat geraken. Iemand over iets geluk wenſchen.* Verder, wat aan gene zijde is en geſchiedt: *over de rivier wonen. Hij is reeds over de grenzen.* Dikwerf duidt het een voorwerp van magt, heerſchappij, toezigt en opmerkzaamheid aan: *een heer over alles. Over iemand regeren. De zege over zijne vijanden behalen. Een wakend oog over iemand houden.* Wijders het voorwerp eener gemoedsbeweging: *zich over iets ergeren, verheugen, verwonderen* enz. *Over iets boos worden, klagen, ſchreijen* enz. Zoo ook een grooter getal, maat en gewigt: *over den gewonen tijd uitblijven. Het is reeds over tienen*, tien uren. *Over de helft. Heden over acht dagen, overlang of over kort. Over vele jaren*, vele jaren geleden. Ten tweede in zamenſtelling met andere woorden. Deze zijn, 1. voornaamwoorden en bijwoorden: *overal, overeen, daarover, hierover, tegenover, voorover, waarover.* 2. Naamwoorden, zoo bijvoeglijke als zelfſtandige, terwijl het in zamenſtelling meer bijv.

bijv. naamwoorden, eene ſoort van overtreffenden trap aanduidt, het welk bij al zulke zamenſtellingen ligtelijk op te maken is, waarom wij die alle niet afzonderlijk zullen behandelen, als: *overgroot*, *overluid*, *overoud*, *overtollig* en vele anderen. Zoo ook met zelfſtandige naamwoorden, als: *overbuur*, *overhand*, *overhemd*, *overmoed*, *overrok*, *overvloed* enz. 3. Werkwoorden, bij welke echter een merkelijk onderſcheid plaats heeft. Eenige zijn onzijdig, of van nature, of door de zamenſtelling; en bij deze valt de nadruk der uitſpraak op het voorzetſel, het welk hier ſcheidbaar is, als: *overblijven*, *ik bleef over*, *overhangen*, *ik hing over*, *overloopen*, *ik liep over*, enz. Andere, en wel de meeste, zijn bedrijvend, of hebben eenen vierden naamval bij zich; en in deze valt de nadruk op het werkwoord, en is het voorzetſel onſcheidbaar: *overdenken: ik heb het overdacht; zich overijlen: ik overijlde mij; iemand overvallen, overloopen: ik overviel hem, hij overliep mij.* Dat het voorz. *over*, met een en hetzelfde werkw. zamengeſteld, in ſommige gevallen, dan eens ſcheidb. en dan weder onſcheidb: is; blijkt uit het boven aangevoerde *overloopen: de ton liep over*, en *overloopen: ik overloop niemand.* Zoo ook *overwegen*, nog eens wegen, *ik weeg over*, en *overwegen*, bepeinzen, *ik overweeg.*

Oul. werd dit *over* ook in de beteekenis van *voor* gebezigd: *die Grave hilt dit over ſpel*, d. i. voor ſpel, of jokkernij. MEL. ST. *Ick hielt u over mijn vrient*, voor mijn' vriend. SEGHEL. Zoo zeide men ook *voet over voet*, voor *voet voor voet.* Insgelijks *over niet*, d. i. *voor niet*, vergeefs. Ook komt het voor in de beteekenis van *boven*: *ende die man was groet over alle die van orienten.* BYB. 1477. *Zijn overaardigh vernuft.* G. BRANDT.

Dit oude voorzetſ. is reeds bij ULPHIL. *afar*, *ufar*, ISIDOR. *ubar*, in het nederſ. *over*, *över*, *ăwer*, hoogd. *uber*, angelſ. *ofer*, zweed. *yfver*, *ofar*, *ivir*, perſ. *aber*, bij KERO *jubet*, gr. ὑπερ, lat. *ſuper*, *ſupra*, fr. *ſur.* De hooge ouderdom van dit woord blijkt reeds uit het hebr. עבר, *trans*, over.

OVERAARDIG, bijv. n. en bijw., *overaardiger*, *overaardigst.* Van *over* en *aardig.* Zeer aardig. Van hier *overaardiglijk.*

OVERAARDSCH, bijv. n., door HOOFT gebezigd, voor *bovenaardſch.*

OVERAAT, veroud. z. n., voor gulzigheid: *Ende aldus die wolve verteren, ende met overate verſlinden.* L. VAN VELTH. KIL. heeft *overaese, overaesheid, nimia ingluvies.* Van hier *overatig*, insgelijks verouderd.

OVERAL, bijw. van plaats. Van *over* en *al.* In alle plaatſen. Zamenſtell.: *overaltegenwoordig, overaltegenwoordigheid.*

OVERALTEGENWOORDIG, zie *overal.*

OVERASEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *aſemen: ik overaſemde, heb overaſemd.* Den aſem, of adem, over iets laten gaan:

Sijn voorhoofd blaauwt en bleekert meer noch min,
Dan overaaſemt tin. SIX V. CHAND. — KAMPH. bezigt *overademen.*

OVERAZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *azen*, d. i. aas geven, voeden, en ook zelf eten; zoo wel van menſchen als dieren; *ik overaasde, heb overaasd.* Te veel aas, te veel eten geven: *dat dier heeft zijne jongen overaasd.* Zoo ook *zich overazen.*

OVERBAAT, z. n., vr., *der*, of *van de overbaat*; meerv. *overbaten.* Winst: *overbaet rekenen.* VOND. Reeds eenigzins verouderd.

OVERBINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *binden: ik bond over, heb overgebonden.* Over iets binden. Ook op nieuw binden, herbinden: *de band is ſlecht om dat boek gelegd; hij moet overgebonden worden.* Van hier *overbinding.*

OVERBLAZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *blazen.* Scheidb.: *ik blies over, heb overgeblazen.* Nog eens, op nieuw blazen, in de glasblazerij: *al wat gisteren geblazen was, moest van daag overgeblazen worden.* Voor op de fluit, of een ander blaasſpeeltuig ſpelen, zegt men: *gij moet dat muzijkſtuk nog eens overblazen*, insgelijks met den klemtoon op het voorzetſel. Onſcheidb.: *ik overblies, heb overblazen*; met den klemtoon op het werkwoord. Goud over iets blazen: *ik heb mijne zilveren ſnuifdoos laten overblazen. Dat zijn overblazen kandelaars.* Van hier *overblazing.*

OVERBLIJFSEL, zie *overblijven.*

OVERBLIJVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *blijven: ik bleef over, ben overgebleven.* Dit woord wordt, in het gemeene leven, voor *overig blijven* gebezigd. Overſchieten: *er is nog veel ſpijs over-*

ge-

gebleven. Blijven beſtaan, in tegenoverſtelling van ophouden te beſtaan: *hij is alleen van tien kinderen overgebleven.* Oudt. werd het ook onſcheidb. gebezigd, zoo als uit KIL. blijkt, die het deelw. *overbleven, reſiduus,* heeft. Van hier *overblijfſel.* Het geen overſchiet: *het overblijfſel van eenen maaltijd. De overblijfſels eener ſtad. De overblijfſels der Heiligen,* bij KIL. *overblevelingen, reliquiae. Dat is nog een overblijfſel der oude vooroordeelen. Dat is een overblijfſel der koorts.*

VERBLUFFEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *bluffen: ik overbluſte, heb overbluft.* Het zelfde als *verbluffen.* Eigenlijk, al ſlaande overweldigen, van het oude *blouwen, blaauwen,* ſlaan. Men gebruikt het, in de beteekenis van iemand met ſcherpe woorden, of bitſe bejegeningen, ter neder ſlaan, noodeloos maken. *Zij laat zich niet ligt overbluffen.* Van hier *overbluffing.*

VERBOBBELEN, veroud. bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *bobbelen: ik overbobbelde, heb overbobbeld.* Overſchreeuwen: *wij werden door hen overbobbeld.* Van hier *overbobbeling: na de overbobbelingen des oproerzieken Volks.* OUD.

VERBODIG, bijv. n., en bijw., *overbodiger, overbodigst.* Van *over* en *bodig,* dat buiten zamenſt. niet gebruikt wordt. Meer dan geboden, of bevolen is: *overbodige werken. Dat zijn overbodige pligtplegingen.* OUD. bezigt *overbodig van: ſchaars in trouw, overboodig van werken.* Van hier *overbodigheid, overbodiglijk.*

VERBRASSEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *braſſen.* Scheidb. en onz: *ik braste over, heb overgebrast.* Nog eens, op nieuw, braſſen, ſlempen: *wij hebben den volgenden dag overgebrast.* Onſcheidb. en bedr.: *ik overbraste, heb overbrast.* Door veel braſſen en ſmullen benadeelen: *ik heb mij van deze week overbrast. Gij zult u daaraan niet verbraſſen.* Van hier *overbraſſing.*

VERBRENGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *brengen: ik bragt over, heb overgebragt.* Naar iemand brengen: *zijnen vriend eenen brief overbrengen.* Boodſchappen, bekend maken: *ik heb die tijding overgebragt.* Ingevolge hiervan, iets, dat verborgen moest worden, aan den dag brengen, ontdekken: *hij ſpreek, in zijne tegenwoordigheid, van die zaak niet, want hij brengt alles over.* Van hier *overbrenger, over-*

brenging, *overbrengſter*. Wijders, overvoeren: *iemand zijn goed helpen overbrengen*. *Iemand veilig overbrengen*. Toepaſſen, figuurl: *wanneer wij dit gezegde nu op de zaak in geſchil overbrengen*. Moeite en ongemak hebben: *ik heb wat met hem overgebragt!*

OVERBRIEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *brieven*: *ik briefde over*, *heb overgebriefd*. Eigenl., door middel van brieven berigten: *hij heeft het alles naauwkeurig overgebriefd*. Figuurl., berigten, bekend maken, ontdekken: *wacht u voor hem, want hij kan niet nalaten, alles over te brieven*. Van hier *overbriever*, *overbrieving*.

OVERBRUGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *bruggen*, dat buiten zamenſtell. niet gebruikt wordt: *ik overbrugde*, *heb overbrugt*. Eene brug over een water ſlaan: *eene rivier overbruggen*. Hoofт bezigt het van de ſchelde.

OVERBUIGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *buigen*: *ik boog over*, *heb overgebogen*. Krom buigen: *ik heb dat ijzer wat overgebogen*. Van hier *overbuiging*.

OVERBUITELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *buitelen*: *ik buitelde over*, *heb* en *ben overgebuiteld*. Voor — of achterover tuimelen: *gij moet overbuitelen*, over uw hoofd. Van hier *overbuiteling*.

OVERBUUR, zie *over*.

OVERDAAD, z. n., vr., *der*, of *van de overdaad*. Onmatigheid, verkwisting: *groote overdaad plegen*. Het meerv. *overdaden*, ſchoon anders niet gebruikelijk, komt bij Schrieck voor: *de overdaden van Campanien*. Oul. werd het ook voor ſtoutheid, roekeloosheid gebezigd: *ende hij ſloech hem, om deze overdaat*. Byb. 1477. Ook voor verongelijking: *God moete deſe overdaat wreken*. Esop. Van hier *overdadig*, onmatig, verkwistend; Oul. ook voor lastig, moeijelijk: *valt mij niet overdadich, die u bemint lief weest hem ghenadich*. Const. d. Minne. Ook voor ſlecht, misdadig: *om dat ſi ouerdadich gheweest hebben*. Byb. 1477. Hiervoor heeft de ſtatenoverzetting: *omdat ſij overtreden hebben*. Kn. heeft het in den zin van gewelddadig. Voorts: *overdadigheid*, *overdadiglijk*.

OVERDADIG, zie *overdaad*.

OVERDEK, z. n., o., *des overdeks*, of *van het overdek*, meer

meerv. *overdekken*. Een dek, het welk over iets gelegd wordt. Ook voor een bovendek, in tegenoverſtelling van een *onderdek*. Insgelijks het *verdek* van een ſchip, anders *dek*, *halfdek* genoemd.

OVERDEKKEN, bedr. w., gelijkv. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *dekken*: *ik overdekte*, *heb overdekt*. Iets met iets geheel bedekken: *eene galerij overdekken*. *Eene overdekte kolfbaan*, in tegenoverſtelling van eene opene baan. Figuurl.: *met ſchaamte — ſchande overdekt*. Van hier *overdekking*, *overdekſel*, oul. voor ſchort, of ſchortelkleed gebezigd: *ſoe naeyden ſi te gader blader van vighaboem, ende maecten hem ouerdecſele*. Byb. 1477.

OVERDENKEN, bedr. w., onregelm. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *denken*: *ik overdacht*, *heb overdacht*. Overwegen, bepeinzen: *laat hem zijn geluk eerst regt overdenken*. *Zijne zonde overdenken*. *Een rijpelijk overdacht beſluit*. Men zegt echter ook, ſcheidb.: *denk daar eens over*. *Hebt gij over die zaak al eens gedacht?* Van hier *overdenking*.

OVERDOEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *doen*: *ik deed over*, *heb overgedaan*. Iets aan iemand overlaten, overmaken: *iemand eenen koop overdoen*. Ook nog eens doen: *dat is niet goed gedaan, gij moet het overdoen*.

OVERDOUWEN, *overduwen*, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *douwen*: *ik douwde over*, *heb overgedouwd*. Overſtooten, door douwen overſturen: *douw de ſchuit eens over*.

OVERDRAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *dragen*: *ik droeg over*, *heb overgedragen*. Dragend overbrengen: *iemands huisraad helpen overdragen*. Figuurl.: *eene rekening uit het eene in het andere boek overdragen*. *Iemand eenen post, eene ſchuld overdragen*. Vertellen, overbrieven; *hij heeft die zaak valſchelijk overgedragen*.

En ghy, Apollo, ſoo ghy weer gaet overdraegen,
Dat ick by Venus ſlaep, kryghs ghy de huyd vol ſlaegen,
Westerb.

Van hier: *overdrager*, *overdraging*, *overdragt*: *de overdragt van een huis*, enz.

OVERDRAGT, zie *overdragen*.

OVERDREVEN, zie *overdrijven*.

OVERDRIJVEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het

ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *drijven*. Bedr. en ſcheidb.: *ik dreef over, heb overgedreven.* Over iets en naar de overzijde drijven. *hij dreef het ze over.* Onzijd., met *zijn: de ſchuit is overgedreven*, naar de overzijde. Bedr. en onſcheidb.; *ik overdreef, heb overdreven.* Eigenlijk: *het vee overdrijven*, het ſterker voortdrijven, dan deszelfs krachten toelaten. Figuurl., in het verhalen, of voorſtellen eener zaak, de grenzen der waarheid, billijkheid, welvoegelijkheid enz. overſchrijden. Zoo *overdrijft men iets*, b. v., wanneer men het als grooter, gewigtiger, gevaarlijker enz. voorſtelt, dan het is. *Dikwerf overdrijft men de loſſpraak der vriendſchap ten koste der algemeene menſchenliefde.* Van hier het verled. deelw. *overdreven: dat is overdreven. Een overdreven voorſtel van iets.* Zoo ook *overdrevenheid.*

OVERDRINKEN, *zich*, wederk. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *drinken: ik overdronk mij, heb mij overdronken.* Meer drinken, dan dienstig is, of dan men verdragen kan: *hij overdrinkt zich elken dag. Men zou zich aan dien wijn ligtelijk overdrinken.*

OVERDUWEN, zie *overdouwen.*

OVERDWAALSCH, bijv. n., eenigzins verouderd. Hoogmoedig: *overdwaalsch en onmatig.* Oud. *Overdwaalſche gastmalen.* Oud. *Overdwaalſche zeden.* Hoort. Van hier: *overdwaalschheid*, bij Hoofт.

OVERDWARS, bijw. Van *over* en *dwars.* Dwars: *de boom lag overdwars op den weg. Het ſchip ligt overdwars in het water. Overdwars gluiren (gluren).* Hoort. Vond. bezigt het bijvoegel.: *van verre geeft hij u een overdwers gezigt.*

OVERDWARSEN, bedr. w., gelijkvl. Van *overdwars: ik overdwarste, heb overdwarst.* Dwarsboomen, belemmeren: *hij overdwarste mij in mijne voornemens. Om zijne wijsheit t'overdwersſen.* Moon. Van hier: *overdwarsing.*

OVEREEN, bijw., eenſtemmig, eenerlei beſtemming hebbend: *overeen komen*, eenſtemmig zijn. *Dat komt daarmede niet overeen. Overeen ſtemmen*, eenerlei toon, eenerlei inhoud hebben. *Die ſpeeltuigen ſtemmen niet, maakt overeen. Menſchen, die in hunne meeningen goede oogmerken met elkander overeen ſtemmen.* Bij de beide werkwoorden wordt het meest gebruikt.

zegt nogtans ook *overeen brengen: dit gezegde kan ik met uw vorige niet overeen brengen.*

Daar *overeen* niets meer, dan een bijwoord is, zoo is het tegen de regelmaat der tale het met het werkwoord te vereenigen, en dus *overeenkomen*, *overeenſtemmen*, als een woord te ſchrijven. De daarvan afgeleide naamwoorden echter zijn ware en regelmatige zamenſtellingen: *overeenkomst*, *overeenkomſtig*, *overeenſtemming* enz.

OVEREENKOMST, zie *overeen.*

OVEREENSTEMMING, zie *overeen.*

OVEREERGISTEREN, bijw. Vooreergisteren. Voor drie dagen: *dat is overeergisteren gebeurd.*

OVEREIND, *overend.* Bijw. Van *over* en *eind*, *einde.* Regt op: *iets overeind zetten.* Figuurl.: *zijn gemalin ontwaeckt; het hof raeckt overende.* VOND. *De wraeck zet het hof, en ſtat en ſtraten overent.* VOND.

OVEREISCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *eiſchen: ik overeischte*, *heb overeiſcht.* Te veel, boven de waarde eiſchen: *zij is altoos gewoon wel de helft te overeiſchen.* Van hier: *overeiſcher*, *overeiſching.*

OVEREN, veroud. onz. w., gelijkvl. *Ik overde*, *ben geoverd.* Van *over.* Overig zijn: *datter van na voortaen niemant anders meer en overt.* ALDEGONDE.

OVERETEN, *zich*, wederk. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *eten: ik overat mij*, *heb mij overeten.* Te veel eten. In den lagen ſpreektrant *overvreten.*

OVERGAAF, *overgave*, z. n., vr., *der*, of *van de overgaaf*; meerv. *overgaven*, doch zelden. Van het werkw. *overgeven.* Die handeling, waardoor iets geheel in de magt van een' ander geſteld wordt: *de overgaaf eener vesting.* Met den vijand omtrent *de overgaaf eener ſtad* handelen.

OVERGAAN, onz. en bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *gaan.* Onz. en ſcheidb.: *ik ging over*, *ben overgegaan.* Overloopen: *hij ging tot den vijand over.* Zich van het eene voorwerp naar het andere begeven: *tot iemands gevoelen — tot een' anderen godsdienst overgaan.* Zich tot iets bepalen: *tot een ander onderwerp overgaan. Ik zal er maar toe overgaan*, beſluiten. Verdwijnen: *het onweer ging ſchielijk over. De pijn zal nu wel overgaan.* Overgege-

ven worden: *op deze voorwaarde ging de ſtad over.* Getrokken worden, en daardoor tot geluid overgaan: *de bel ging niet over.* Met eenen derden naamval des perſoons, voor gebeuren, bejegenen, overkomen:

Wat of dien heerren overgaet,
Dat zij van hunne kuddewacht,
De ſchreden herwaert ſtellen? POOT.
Wat gaet het ſterflot over,
Dat het de beſte lover
Van Febus lauwer ſchent. VOND.

In zekeren toeſtand geraken: *het lijk was reeds tot verrotting overgegaan.* Als bedr. en met eenen vierden naamval; over iets gaan: *gij moet de brug maar overgaan.* Ook van levenlooze zaken: *als er de ſchaaf nog maar eens overgaat, zal het wel glad worden.* Wederk. en onſcheidb.: *ik overging mij, heb mij overgaan.* Meer, of ſterker gaan, dan zijne krachten toelaten; *ik wilde mij niet overgaan.* Van hier: *overgang.*

OVERGADEREN, zie *overgaren.*

OVERGANG, z. n., m., *des overgangs*, of *van den overgang*; meerv. *overgangen.* Van het werkw. *overgaan.* Het gaan over iets: *de overgang over een water, over eene brug. Den vijand den overgang betwisten. Het heeft van den nacht eenen overgang ijs gevroren.* Het overgaan van het eene voorwerp tot het andere: *de overgang tot een ander gevoelen — tot eene andere kerk — tot eenen anderen godsdienst.* Datgeen, waardoor men van het eene onderwerp tot het andere overgaat: *de dood is de overgang tot de onſterflijkheid*; bijzonder in de kunſten en weetenſchappen; het tegengeſtelde van ſprong: *er zijn in deze redevoering geene natuurlijke overgangen.* Het overgaan: *tot den overgang der ſtat.* VOND.

OVERGAPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *gapen*: *ik overgaapte, heb overgaapt.* Gapend met de tanden omvatten: *ik kan dat ſtuk brood niet overgapen.* Ook wordt het wederk. gebezigd: *zich overgapen*, wijder gapen, dan men behoort, of kan, zich door te wijd gapen bezeeren.

OVERGAREN, *overgaderen*, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *garen*, *gaderen*: *ik gaarde over, heb overgegaard.* Door vergaderen overhouden, beſparen: *zij heeft, in die jaren, vijftig duizend gulden overgegaard.*

OVERGAVE, zie *overgaaf.*
OVERGEGEVEN, zie *overgeven.*
OVERGELOOF, z. n., o., *des overgeloofs*, of *van het overgeloof*; zonder meerv. Van *over* en *geloof.* Bijgeloof: *zij waren zeer genegen tot overgeloof.* Van hier: *overgeloovig*, *overgeloovigheid.*
OVERGEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *geven*: *ik gaf over*, *heb overgegeven.* Iets in iemands handen, of magt ſtellen: *iemand de ſleutels*, *eenen brief*, enz. *overgeven.* *De gevangenen overgeven.* *Den vijand de ſtad overgeven.* *Zich overgeven*, en van hier figuurl.: *zich aan zijne driften overgeven* — *zich aan Gods voorzienigheid overgeven*, onderwerpen. Afſtaan: *zijn regt*, *zijne aanſpraak op iets overgeven.* Overreiken: *geef mij het brood eens over.* Overlaten om te vonniſen: *eene zaak aan enzijdigen overgeven.* Uit wellevendheid wordt *overgeven*, ook voor braken gebezigd: *ik gaf alles over*, *wat ik gegeten had.* *Hij wordt wel kwalijk*, *maar geeft niet over*, ſpreekw., bedoelende eenen gierigaard, die van het zijne niet ligt afſtapt. Van hier: *overgeving.* Het verled. deelw. *overgegeven* wordt als bijv. n. en als bijw. gebezigd, met trappen van vergrooting: *overgegevener*, *overgegevenſt*, voor boos, ſlecht: *een overgegeven mensch*, *booswicht.* *Hij heeft daarin overgegeven ſlecht gehandeld.* Van hier: *overgegevenheid.*
OVERGEWIGT, zie *overwigt.*
OVERGIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *gieten.* Scheidb.: *ik goot over*, *heb overgegoten.* Van het eene in het andere gieten: *ik heb den wijn in andere fleſſchen overgegoten.* Zoo gieten, dat het overloopt: *houd op*, *gij giet den wijn*, ook *de flesch*, *over.* Onſcheidb.: *ik overgoot*, *heb overgoten.* Geheel begieten: *ik ben met verſche olie overgooten.* BYBELV. Van hier: *overgieting.*
OVERGOLVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *golven*: *ik overgolfde*; *heb overgolfd.* Golfsgewijze overgieten: *wat is de mensch*, *dien gij*, *gelijk met ſtroomen*, *ſnel overgolft?* CAMPH.
OVERGOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *gooijen*: *ik gooide over*, *heb overgegooid.* Over iets gooijen, toegooijen: *mijn hoed woei over de ſloot*, *en er was niemand*, *die hem kon overgooijen.*
OVERGREEP, zie *overgrijpen.*

OVERGRIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *grijpen*: *ik overgreep*, *heb overgrepen*. Grijpend omvatten: *de bal was te groot, ik kon hem met eene hand niet overgrijpen*. Van hier *overgreep*, voor ongeoorloofde greep, dieverij:

En 't geen mij ſoo tot nut als eere was beſteld,
Heb ick, eylaas, misbruyckt, den mynen als ontſtolen,
En deed noch overgreep in andre luyden geld.

F. v. Dorp.

OVERGROOT, bijv. n. en bijw. Zeer, buiten gewoon groot, meer dan groot: *eene overgroote duurte*. Van *over* en *groot*. Zamenſtell. *overgrootmoeder*, oudgrootmoeder, *overgrootvader*.

OVERGULDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *gulden*: *ik overgulde*, *heb overguld*. Met dun geſlagen goud overdekken; waarvoor echter *vergulden* meer in gebruik is.

OVERHAASTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *haasten*: *ik overhaaſte*, *heb overhaast*. Te veel haasten: *gij moet hem niet overhaasten*. *Zich overhaasten*. Van hier: *overhaastig*: *een overhaastig mensch*, die te veel haast maakt; *overhaasting*, overijling: *iets met overhaasting doen*.

OVERHALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *halen*: *ik haalde over*, *heb overgehaald*. Naar de overzijde halen: *iemand met eene ſchuit overhalen*. *Als nu de ponte overvoer, om het huis des Koninghs over te halen*. Byberlv. *Den haan van een ſchietgeweer overhalen*. Doen overſlaan: *dat zal de ſchaal wel overhalen*. Overbrengen: *iemand tot zijn gevoelen overhalen*. De kracht uit iets trekken, van kruiden, bloemen enz. geſproken. Doorhalen, over den hekel halen: *ik zal hem duchtig overhalen*. Van hier *overhaler*, overwarder, *overhaling*.

OVERHAND, z. n., vr., *der*, of *van de overhand*; zonder meerv. Van *over* en *hand*. In zoo ver de hand ook magt en ſterkte beteekent, de overtreffende magt en ſterkte: *de overhand hebben*, *bekomen*, *krijgen*. *Dien prijs der overhandt uit der handt te werpen*. Hoofт. *Onze driften nemen dikwerf de overhand op de rede*. *Het kwaad bekwam de overhand*. *Ende de wateren hadden d'overhand boven d'aerde*. Byberlv. In deze beteekenis komt het reeds bij Strijk. voor.

OVER-

OVERHANDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *handigen*, van *hand*. Met de hand overreiken: *iemand eenen brief overhandigen*. Van hier *overhandiging*.

OVERHANGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *hangen*: *ik hing over*, *heb overgehangen*. Bedr. over iets hangen: *hang den ketel over*, over het vuur. Onzijd., met *hebben*: *de ketel heeft al lang overgehangen*, over het vuur. Overhellen: *dat huis hangt verbaasd over*. Genegen zijn: *hun overhangend hart*. HOOFT. Van hier: *overhanging*.

OVERHEBBEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *hebben*: *ik had over*, *heb overgehad*. In het gemeen, voor *overig hebben*: *ik heb hem gisteren tien guldens gegeven, en heden heeft hij er geen vier van over. Soo hadde die, die veel verſameld hadde, niets over*, BYBELV. *Voor iemand veel overhebben*, hem zeer genegen zijn.

OVERHEEN, bijw., over iets heen: *ik had een' rok aan, en trok er nog een' jas overheen. Ergens met kalk overheen ſtrijken. Hij gooide den bal over het huis heen. Hij kwpt er los overheen*, neemt het weinig ter harte. Nogmaals, boven dien: *hij had reeds goed gedronken, en nam er nog eene flesch overheen.*

OVERHEER, z. n., m., *des overheeren*, of *van den overheer*; meerv. *overheeren*. Van *over* en *heer*. Heer over iemand, als deszelfs onderdaan: *men moet zijnen overheeren onderdanig zijn*. Die het hoogſte gezag heeft: *dat elck man overheere in ſijn huijs weſen ſoude*. BYBELV. Van hier: *overheerlijk*, dat met de waardigheid van eenen overheer overeenkomt en daarin gegrond is: *een overheerlijk bevel*. Doch in dezen zin wordt het zelden gebezigd, meer voor zeer heerlijk: *dat is een overheerlijk*, een zeer ſchoon, *gezigt!*

OVERHEEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *heeren*, van *heer*: *ik overheerde, heb overheerd*. Als heer over iemand regeren: *hij overheert zijn gansch huisgezin*. Veroveren, bemagtigen, overwinnen: *hij overheerde, in korten tijd, het ganſche rijk*. Fig.: *kan tochten van de ziel met wijsheijt overheeren*. F. v. DORP. Van hier *overheering*.

OVERHEERLIJK, zie *overheer*.

OVERHEERSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb.

ſcheidb. voorz. *over* en *heerſchen*: *ik overheerschte*, *heb overheerscht*. Onderbrengen, overwinnen: *hij overheerscht alles, wat zijnen oogmerken niet begunſtigt*. Van hier *overheerſcher*, *overheerſching*.

OVERHEID, z. n., vr., *der*, of *van de overheid*; meerv. *overheden*. Heerſchappij, overmagt: *tegen de overheden tegen de magten*. BYBELV. Doch in dezen zin wordt het niet meer gebezigd. Die met openbaar gezag over Land, ſtad, enz. bekleed zijn: *bij laghe en hooghe overheden*. H. DE GR.: *'s Lands weetige overheid*. Zamenſtell.: *overheidsambt*, *overheidsperſoon*. Van *over* en *heid*.

Voor *overheid* zegt men ook *overigheid*; doch *overheid* is, naar mijn inzien, het beste, dewijl *overig* (*reliquus*) iets anders is dan *over*; welk laatſte het denkbeeld van magt en gezag in zich bevat.

OVERHELLEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *hellen*: *ik helde over*, *heb overgeheld*. Eigenlijk overhangen: *de heining begint over te hellen*. Figuurl.: *de overwinning helde dra aan de zijde des vijands over*. *Voorheen heb ik daartoe overgeheld, doch thans ben ik van andere gedachten*. Van hier *overhelling*.

OVERHOEF, z. n., m., *des overhoefs*, of *van den overhoef*; zonder meerv. Van *over* en *hoef*. Uitwas van een paardenhoef.

OVERHOEKS, bijw., *overhoeksch*, bijv. n., van *over* en *hoeks*, *hoeksch*. Schuins, dwars: *die ſtijl ſtaat overhoeks*.

OVERHOOP, bijw., van *over* en *hoop*. Onder elkander: *alles overhoop ſmijten*. *Wij wierpen de vijandelijke ruiterbenden weldra overhoop*. *Overhoop liggen*, niet op zijn ſtel zijn: *het huis ligt geheel overhoop*; ook in twist zijn: *hij ligt met zijne vroegden overhoop*. Van hier *overhoopliggers*, bij OUD.

OVERHOOREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *hooren*: *ik overhoorde*, *heb overhoord*. *Iemand overhooren*, iets laten opzeggen, om te hooren, of hij het wel van buiten geleerd hebbe. *Iemand zijne les overhooren*, met den derden naamval des perſoons, en den vierden der zaak. Van hier *overhooring*.

Oul. wetd *overhooren* ook gebezigd voor ongehoorzaam zijn, en van hier *overhoorig*, ongehoorzaam, dat bij OUD. nog voorkomt: *den woorde Gods tegenſtrijdig en overhoorig*. Van hier *overhoorigheid*, ongehoorzaamheid. HANDVEST. v. DORDR.

OVER-

OVERHOUDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *houden*: *ik hield over, heb overgehouden.* Overig houden, bewaren: *ik heb zes ſtuivers overgehouden. Gij zult daarvan niet veel overhouden.*

OVERJAGEN, bedr. w., gelijk- en ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *jagen*. Scheidb. *ik jaagde — joeg over, heb overgejaagd.* Over iets heen jagen: *het paard wilde niet over de brug, maar ik joeg het er eindelijk toch over.* Onſcheidb.: *ik overjaagde, overjoeg, heb overjaagd.* Te ſterk jagen: *paarden overjagen*, ſterker voortjagen, ſneller rijden, dan de paarden kunnen uithouden.

OVERJAGTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *jagten*, het voortdur. w. van *jagen: ik overjagtte, heb overjagt.* Te ſterk aanzetten, om zich te haasten: *gij moet mij niet overjagten. Zich overjagten*, zich te veel haasten: *overjagt u niet.*

OVERJAREN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *jaren*, dat buiten zamenſt. niet gebruikelijk is: *ik overjaarde, ben overjaard.* Meer dan een jaar oud zijn: *het kind is onlangs overjaard. Die wijn is reeds overjaard.* Meer dan de gewone en vastgeſtelde jaren oud: *eene overjaarde ſchuld*, welke reeds zoo oud is, dat men dezelve, volgens de wet, niet meer behoeft te betalen; doch in dezen zin is *verjaren* gebruikelijker. Van hier *overjarig*, over het jaar oud: *overjarige wijn. Eene overjarige vaars*, jonge koe, die meer dan een jaar oud is. Van hier ook *overjarigheid.*

OVERIG, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Het geen van de bepaalde hoeveelheid eens dings nog voorhanden is: *zij hebben al het vleesch opgegeten; er is niets meer overig. Het overige geld. De overige dagen mijns levens. Allen werden door dezelfde ziekte aangetast; zes ſtierven daaraan; de overigen zijn herſteld. Voor het overige*, of *overigens*, wat nog te zeggen, of te doen overig is. *Hij heeft het zwak van een praatvaar te zijn; voor het overige*, of *overigens, is hij een braaf man*, d. i., buiten dien, buiten dit zwak.

Het is, door middel van den uitgang *ig*, van *over* gevormd, het welk, ook wel voor *overig* gebezigd wordt, als: *overlaten, overblijven* enz.

OVERIGENS, *voor het overige.* Zie *overig.*

OVERIJLEN, *zich*, wederker. w., gelijkvl. Van het on-

onſcheidb. voorz. *over* en *ijlen*: *ik overijlde mij, heb mij overijld.* Zich overhaasten: *gij moet u niet overijlen.* Met overhaasting te werk gaan, en daardoor verkeerd handelen: *hij, die onbezonnen voortleeft, moet zich natuurlijk dikwerf overijlen.* Van hier *overijling*: *die dan eens opzettelijk, dan eens bij overijling, van het pad hunner verpligtingen afwijken.*

OVERKANT, z. n., m., *des overkants*, of *van den overkant*; zonder meerv. Van *over* en *kant*. Overzijde; *hij woont aan den overkant van de ſtraat. Wij voeren met eene ſlechte boot naar den overkant.*

OVERKIELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *kielen*: *ik overkielde, heb overkield.* Geheel met kielen, d. i. ſchepen, bedekken: *al heeft des vijants vloot de merwen overkielt.* PAFFENROD.

OVERKIJKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *kijken*: *ik keek over, heb overgekeken.* Overzien: *van deze hoogte kan men het gantſche land overkijken.*

OVERKLAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *klappen*: *ik klapte over, heb overklapt.* Klappend overbrengen, overpraten: *dat kind klapt alles over.*

OVERKLAUTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *klauteren*: *ik klauterde over, heb overgeklauterd.* Over iets heen klauteren: *gij moet de ſchutting niet overklauteren.*

OVERKLEED, z. n., o., *des overkleeds*, of *van het overkleed*; meerv. *overkleederen*, en in ſommige gevallen ook *overkleeden*. Van *over* en *kleed*. Een kleed, het welk men over een ander kleed draagt, anders *overrok, jas* enz.: *het was koud, ik deed een overkleed aan.* Voor een kleed, dat men over een ander kleed, of tapijt, legt, in het meerv. gewoonlijk *overkleeden*.

OVERKLEEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz *over* en *kleeden*: *ik overkleedde, heb overkleed.* Bekleeden: *die ſtoelen zijn met rood fluweel overkleed. Nademael wij niet willen ontkleedt, maer overkleedt worden.* BYBELV. Van hier: *overkleeding, overkleedſel*, bij OUD.

OVERKLIMMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *klimmen*: *ik klom over, ben overgeklommen.* Over iets heen klimmen: *hij is den muur overgeklommen.* Fig.: *uwe alles overklimmende liefde.*

OUD.

Oul. werd het ook voor overtreffen gebezigd. Van hier: *verkluiming.*

VERKLOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *klouwen*: *ik klouwde over, heb overgeklouwd.* Nog eens klouwen, opharken: *hij heeft den tuin overgeklouwd.*

VERKLUIVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *kluiven*: *ik kloof over, heb overgekloven.* Nog eens kluiven: *hij was zoo hongerig, dat hij de afgeknaagde beenen nog overkloof.*

VERKOKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *koken*: *ik kookte over, heb overgekookt.* Onder het koken overloopen: *de melk kookt over.*

VERKOMELIJK, zie *overkomen.*

VERKOMEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *komen*: *ik kwam over, ben overgekomen.* Onz., van elders komen: *wanneer zult gij eens tot ons overkomen?* Gebeuren, ontmoeten, met eenen derden naamval des perſoons: *wat komt u over? Mij zijn al vele rampen overgekomen.* Oul. werd het ook voor *overeen komen* gebezigd: *met iemand overkomen*, bij KIL. Bedrijv., te boven komen: *ik zal de ſchade, door den tijd, wel overkomen. Kom ik over den hond, dan kom ik over den ſtaart.* Zie *hond.* Van hier *overkomst.*

VERKRAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *kraaijen*: *ik overkraaide, heb overkraaid.* Door harder kraaijen tot zwijgen brengen, ontleend van de hanen, die hunne overwinning, door veel en hard kraaijen, plegen aan te duiden. Fig. van menſchen, voor overpraten, overſchreeuwen: *hij laat zich niet gemakkelijk overkraaijen.* Van hier *overkraaijer, overkraaijing.*

VERKROPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *kroppen*: *ik overkropte, heb overkropt.* Eigenlijk, te veel aas, of voedſel, aan de vogelen geven, zoo dat de krop te vol wordt: *eene gans, een' kalkoen overkroppen. Zich met ſpijs overkroppen.* Fig., te veel van iets geven, daarmede bezwaren: *gij moet mij met zoo veel werk niet overkroppen. Hij is overkropt van al het huisraad, dat hij geerfd heeft.* Van hier *overkropping.*

VERLADEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb.

ſcheidb. voorz. *over* en *laden*: *ik overlaadde*, (oud. *overloed*) *heb overladen*. Meer last opleggen, dan een ſchip, wagen, of perſoon dragen kan: *een ſchip, een wagen, overladen. Het geſchut overladen.* Figuurl.: *zijne maag met ſpijs overladen*, ook enkel *overladen. Iemand met weldaden overladen. Overladen van ſtarrekwaden.* POOT. Van hier: *overlading*.

OVERLANG, bijw. Voor langen tijd: *overlang is dat geſchied*. Van *over* en *lang*.

OVERLANGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *langen*: *ik langde over, heb overgelangd*. Overreiken: *lang mij dat boek eens over. Hij heeft het rijk ontvangen van God, en ſal het rijk aen God wer overlangen.* H. DE GR.

OVERLANGS, bijw. In de lengte: *een ſtuk hout overlangs, of overdwars nemen*. Van *over* en *langs*.

OVERLAST, z. n., m., *van den overlast*; het meerv. is niet in gebruik. Van *over* en *last*. Datgeen, hetwelk boven den bepaalden, of gewonen last gaat: *het ſchip zonk, door al zijn' overlast*. Figuurl., onbillijk bezwaar, moeijelijkheid: *iemand overlast aendoen. Hij ſtrekt mij tot grooten overlast*.

OVERLASTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *lasten*; dat buiten zamenſt. niet gebruikelijk is: *ik overlastte, heb overlast*. Meer last opleggen, ſterker beladen, dan iets dragen kan: *een ſchip een' wagen overlasten*. Fig., bezwaren: *gij overlast mij met boodſchappen. Overlast met moeijlijkheid.* J. H. KRUL. *Zich met te veel goed overlasten*. Van hier *overlasting*.

OVERLASTIG, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Van *over* en *lastig*, van *last*. Te zeer belast, of beladen: *dat ſchip is overlastig. Overlast*, d. i. moeijelijkheid, veroorzakende: *een overlastig menſch. Een overlastig bezoek. Iemand overlastig zijn*.

OVERLATEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *laten*: *ik liet over, heb overgelaten*. Overig laten, laten overblijven: *laat mij dat weinigie ſleehts over. Mij is geene andere hoop overgelaten.* Afſtaan, overdoen: *wilt gij mij dat boek voor uw eigen geld overlaten?*

OVERLEDEN, zie *overlijden*.

OVERLEDER, (*overleer*,) z. n., o., *des overleders*, of *van het overleder*; zonder meerv. Bovenleer, in tegen-

over-

overſtelling van onderleer, of zoolleer: *die ſchoenen zijn van ongelsch overleer gemaakt.* Van *over* en *leder, leer.*
VERLEER, zie *overleder.*
VERLEEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *leeren: ik leerde over, heb overgeleerd.* Nog eens leeren: *om dat muzijkſtuk goed te ſpelen, moet ik het nog wat overleeren.* Overdenken en daardoor van buiten leeren: *zijne les overleeren.*
VERLEG, z. n., o., *des overlegs*, of *van het overleg*; zonder meerv. Het overleggen en overdenken eener zaak in haren ganſchen zamenhang, om zijn gedrag daarnaar in te rigten: *men moet alles met goed overleg doen. Hij gaat zonder overleg te werk. Er is geen overleg bij haar.*
VERLEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *leggen.* Scheidb.: *ik leide over, heb overgelegd*, of *overgeleid.* Aan eene andere zijde leggen: *leg het roer over. De zeilen overleggen.* Open leggen, vertoonen: *bij het afdoen dier zake, moet gij uwe rekening overleggen. De advocaat heeft zijne bewijzen, namelijk de gevorderde verklaringen en getuigenisſen, reeds overgelegt.* Onſcheidb.: *ik overleide, heb overlegd*, of *overleid.* Zich eene zaak in haren ganſchen zamenhang voorſtellen, om zich daarnaar te gedragen; door welke laatſte bepaling dit woord zich van *overdenken, beſchouwen* enz. onderſcheidt: *ik heb die zaak rijpelijk overlegd. Zij overleiden met elkander, of zij gaan, dan of zij blijven zouden.* Van hier *overlegging.*
VERLEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *leven: ik overleefde, heb overleefd.* Langer leven: *iemand overleven. Hij heeft alle zijne kinderen overleefd. Dien ſlag zal ik gewislijk niet overleven. Hij heeft zijnen roem nog overleefd*, heeft, in zijn leven, zijn' eens behaalden roem nog bezwalkt. Van hier *overleving.*
VERLEVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *leveren: ik leverde over, heb overgeleverd.* In het bezit van iemand ſtellen, overgeven: *zijnen vriend eenen brief, de gevangenen aan de wacht overleveren. Een verzoekſchrift overleveren. Iemand aan den Regter overleveren.* Van hier *overleveting*, een van oude tijden, van den vader op den zoon enz. voortgeplant berigt omtrent gebeurde zaken, in tegenoverſtel-

ling van eene in ſchrift geſtelde, en alzoo bewaarde geſchiedenis: *de joden ſtellen veel belang in overleveringen.*

OVERLEVERING, zie *overleveren.*

OVERLEZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *lezen*: *ik las over, heb overgelezen.* Herlezen: *hij moest het wel driemaal overlezen, eer hij het verſtond.* Van hier *overlezing.*

OVERLIEDEN, (*overluiden*), z. n., m., meerv. Hoofden van een gild: *de overlieden van het kleermakers-gild.* Van *over* en *lieden*, *luiden*, en bij verkorting *lui*, *overlui.* In het enkelv. zegt men *overman.*

OVERLIEGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *liegen*: *ik overloog, heb overlogen.* Leugenachtig betigten: *hij overloog hem daar valſchelijk mede. Het geen zij hem zoo valſchelijk overlooghen en te last geleit hadde.* HOOFT.

OVERLIJDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *lijden*: *ik overleed, ben overleden.* Dit woord beteekende bij de ouden overtrekken: *doe hij drie rivieren overleden was.* BYB. 1477. Voorbijgaan: *ist mer gelyck ſo laet deſen kelc van my overlijden.* CLAR. SPIEG. Verhalen:

Mer wat geſciede in ſinen tiden,
Sal ic u hier overliden. L. v. VELTH.

Thans wordt het alleen gebezigd in de beteekenis van ſterven, overeenkomende met weggaan, verdwijnen. Ook wordt het zelfſtandig gebezigd: *na het overlijden van mijnen vader*, d. i. na den dood enz. Van *overlijden*, in den zin van overtrekken, hadden de ouden het zelfſtandige *overlijt*, voor overtogt

OVERLIJMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *lijmen*: *ik lijmde over, heb overgelijmd.* Nog eens lijmen: *die boeken moeten overgelijmd worden.* Nog eens in de lijmverw zetten: *ik zal dat beſchot laten overlijmen.*

OVERLOODEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *looden*: *ik overloodde, heb overlood.* Met lood bekleeden, overdekken: *ik heb mijn plat dak overlooden.*

OVERLOON, z. n., o., en m., *des overloons*, of *van het*, *den overloon*; zonder meerv. Van *over* en *loon*. Loon boven het gewone loon: *ik geef geen overloon.*

OVERLOOP, z. n., m., *des overloops*, of *van den overloop*

loop; meerv. *overloopen.* Het overloopen, overſtrooming: *dat is geen doorbraak, het is maar een overloop van het water. In eenen overloop van groote wateren.* BYBELV. *De overloop van gal.* Op de ſchepen wordt het bovenſte dek *de overloop* genoemd: *het zeil ſloeg hem van den overloop in he: water. Langs den langen overloop.* VOND. Eene overdekte plaats in de huizen, waar m.n van het eene gedeelte van het huis naar het andere gaat: *het ſtaat op den overloop.*

OVERLOOPEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *loopen.* Scheidb. en onzijd.: *ik liep over, heb* en *ben overgeloopen.* Naar de overzijde loopen: *ik liep maar ſchielijk over.* Ook als bedr., met eenen vierden naamval; over iets loopen: *hij is de brug overgeloopen.* Overvloeijen: *de regenbak heeft overgeloopen. Het glas is te vol, het zal overloopen. De oogen loopen hem over*, de tranen komen in zijne oogen. *De perskuypen ſullen van most ende olie overloopen* BYBELV. Overkoken: *de melk liep over.* Van den eenen tot den anderen overgaan: *tot den vijand overloopen.* Oul. beteekende *overloopen* ook overſchieten. BYB. 1477. Bedr. en onſcheidb.: *ik overliep, heb overloopen.* Onder den voet loopen: *hij overliep het kind.* Door te ſterk loopen buiten adem brengen, ongeſteld maken: *zich overloopen — hij had zich overloopen.* Figuurl. *Iemand overloopen*, te dikwijls bij hem komen, hem met gedurig herhaalde bezoeken lastig vallen: *ik zal hem niet ligt overloopen.* Vlugtig overzien: *eene rekening overloopen.* Van hier *overlooper*, *overlooping.*

OVERLOVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *loven*, in de beteekenis van eenen prijs eiſchen: *ik overloofde, heb overloofd.* Overeiſchen, te veel eiſchen: *die koopman overlooft altoos veel.* Van hie *overlover*, *overloving.*

OVERLUID, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Zeer luid, zoodat het van iedereen gehoord kan worden. *Overluid roepen, lagchen* enz. Zeldzamer wordt het als een bijvoegel. naamw. gebruikt: *een overluid geſchreeuw.* Van *over* en *luid. Over* heeft hier eene verſterkende kracht, even als in *overgroot*, *overrijp* enz., doch verſchilt van deze daarin, dat in *overluid* de nadruk der uitſpraak niet op *over*, maar op het naamw. *luid* valt.

OVERLUIDEN, zie *overlieden*.

OVERLUIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz *over* en *luiden*, *luijen*: *ik overluiddo*, het *overluid*. De klok trekken over de dooden: *de koningin werd zes weken achtereen overluid*.

OVERMAAS, zie *maas*.

OVERMAAT, z. n., vr., *der*, of *van de overmaat*; het meerv. is buiten gebruik. Meer dan de eigenlijke maat: *ik had twee pinten overmaat*. Figuurl.: *de overmaat uwer goedheid jegens mij*. *Eene overmaat van vreugde*. Van hier *overmatig*, de behoorlijke of gewone maat te boven gaande, en daarin gegrond: *eene overmatige lengte*. Meest echter in eenen kwaden zin: *overmatig eten en drinken*. *Eene overmatige blijdſchap* — *overmatigheid*, *overmatiglijk*.

OVERMAGT, z. n., vr., *der*, of *van de overmagt*; zonder meerv. Grootere magt: *voor overmagt bukken*. Van hier *overmagtig*, die overmagt heeft: *een overmagtig heer*. CAMPH. Ook het werkw. *overmagtigen*, voor overheerſchen. *Overmagtigd*, *overmagtiging*, bij OUD.

OVERMAGTIG, zie *overmagt*.

OVERMAGTIGEN, zie *overmagtig*.

OVERMAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *maken*: *ik maakte over*, *heb overgemaakt*. Overſchikken, overzenden: *iemand geld bij wisſel overmaken*. Hermaken: *dat opſtel deugt niet*, *gij moet het overmaken*. Van hier *overmaking*.

OVERMALEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *malen*: *ik maalde over*, *heb overgemalen*. Nog eens malen.

OVERMAN (in de gemeene volkstaal *euverman*), zie *overlieden*.

OVERMANNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *mannen*: *ik overmande*, *heb overmand*. Door meerdere kracht of magt overwinnen, overweldigen: *iemand overmannen*. Figuurl.: *overmand van droefheid*.

OVERMATIG, zie *overmaat*.

OVERMEESTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *meesteren*: *ik overmeesterde*, *heb overmeesterd*. Overweldigen, bemagtigen: *wij werden dra door 's vijands magt overmeesterd*. *Hij laat zich door zijne driften geheel overmeesteren*. Van hier *overmeesterij*.

OVERMETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *meten*: *ik mat over*, *heb overgemeten*. Overmaat geven: *hij mat wel twee ſchepels over*. Hermeten: *ik liet ieder ſtuk linnen overmeten*. Van hier: *overmeting*.

OVERMIDDEN, bijw., midden door. Van *over* en *midden*: *iets overmidden ſnijden*.

OVERMITS, voegw. Van *over* en *mits*. Vermits, naardien: *overmits zijn vader geſtorven was*, *werd hij bezitter van groote ſchatten*. Oul. werd *overmits* ook voor *midden door* gebezigd: *overmids ontween ſlaen*. Byb. 1477. Ook voor *door*. Clar. Spieg.

OVERMOED, z. n., m., *des overmoeds*, of *van den overmoed*; zonder meerv. Overdreven moed, roekeloos beſtaan: *door overmoed gedreven*, *vocht hij tegen eene drievoudbbele overmagt*. Trotschheid, opgeblazenheid: *zijn overmoed werd voor elk onverdragelijk*. Van hier: *overmoedig*, *overmoedigheid*, bij Caiph., en het verouderde *overmoedigen*, voor zich verheffen, trotsch zijn. Bij Isid. is reeds *ubarmuodic*, hardnekkig.

OVERMOGEN, bedr. w., onregelm. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *mogen*: *ik overmogt*, *heb overmogt*. Door grooter vermogen overwinnen: *ik heb hem overmacht*. Bybelv. *Dan ſullen wij hem overmogen*. Bybelv. Oul. werd het ook met een ſcheidb. voorz. gebezigd: *en mogten over hem*. Byb. 1477.

OVERMORGEN, bijw. van tijd, van *over* en *morgen*. De dag, welke op den dag van morgen volgt, de dag na morgen: *overmorgen zult gij het weten*. *Morgen of overmorgen*, wordt voor *nu of dan* gebezigd: *de lezer die morghen oft overmorghen deze mijne gedichten ſal overleſen* Gesch. Zweed. *öfvermorgon*.

OVERMOUW, z. n., vr., *der*, of *van de overmouw*: meerv. *overmouwen*. Eene mouw, welke over eene andere mouw getrokken wordt: *een paar witte overmouwen*.

OVERNAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *naaijen*: *ik naaide over*, *heb overgenaaid*. Over iets heen naaijen: *gij moet er nog een' lap overnaaijen*.

OVERNACHTEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *nachten*, dat buiten zamenſtelling niet in gebruik is: *ik overnachtte*, *heb overnacht*.

Den nacht ergens doorbrengen, vernachten: *in eene herberg overnachten. Ik heb daar drie dagen overnacht.* Van hier: *overnachtig, overnachting.*

OVERNATUURKUNDE, z. n., vr., *der*, of *van de overnatuurkunde*; zonder meerv. Van *over* en *natuurkunde.* Die wijsgeerige wetenſchap, welke de algemeene eigenſchap der dingen, het beſtaan en de eigenſchappen *van God*, het wezen der wereld en de eigenſchappen van eenen geest bevat; anders bovennatuurkunde, gr. en lat. *metaphyſica*: *dat behoort tot de overnatuurkunde* Zoo ook een boek, het welk deze wetenſchap behelst. Van hier: *overnatuurkundig.*

OVERNEMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *nemen*: *ik nam over, heb overgenomen.* Van een' ander aannemen: *ik nam het kind over.* Op of over zich nemen: *hij heeft dien koop van mij overgenomen.* In dienst en ſoldij nemen: *duitſche troepen overnemen.* Aannemen, aanwennen: *iemands zeden overnemen.* Van hier: *overneming.*

OVEROLIEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz *over* en *olien*: *ik overoliede, heb overolied.* Met olie overgieten: *en 't overolijt hooft.* CAMPH.

OVERPAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *pakken*: *ik pakte over, heb overgepakt.* Van het eene in het andere pakken: *ik zal die kruiden in andere vaten laten overpakken.* Herpakken: *die goederen moeten overgepakt worden.* Van hier: *overpakking.*

OVERPALMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *palmen*: *ik overpalmde, heb overpalmd.* Met de palm van de hand bedekken, omvatten: *ik kan dat niet overpalmen.* Van hier: *overpalming.*

OVERPASSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *paſſen*: *ik paste over, heb overgepast.* Herpaſſen: *gij moet dat overpaſſen.*

OVERPEINZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *peinzen*: *ik overpeinsde, heb overpeinsd.* Overdenken, overwegen: *eene zaak wel overpeinzen.* Van hier: *overpeinzing.* Oud. bezigde men ook *overpeyſen, overpenſen.*

OVERPEKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *pekken*: *ik pekte over, heb overgepekt.* Op nieuw bepekken.

OVER-

'ERPISSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. nſcheidb. voorz. *over* en *piſſen*. Onſcheidb. *ik overiste, heb overpist.* Overheen piſſen: *men kon die ſloot vel overpiſſen.* In de gemeenzaame verkeering, en in den igen ſtijl, zegt men van iets, dat klein is: *een haan zou et overpiſſen.* Scheidb.: *ik piste over heb overgepist.* 'iſſen dat het overloopt: *gij hebt den pot overgepist.*

'ERPLAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het oncheidb. en ſcheidb. voorz. *over* en *plakken* Onſcheidb.: *k overplakte, heb overplakt.* Beplakken: *iets met papier verplakken.* Scheidb.: *ik plakte over, heb overgeplakt.*)p nieuw plakken: *ik heb de doos laten overplakken.*

'ERPLEISTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het cheidb. voorz. *over* en *pleisteren: ik pleisterde over, heb vergepleisterd.* Op nieuw pleisteren: *die muur moet og eens overgepleisterd worden.*

'ERPLOEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. oorz. *over* en *ploegen: ik ploegde over, heb overgeploegd.* Nog eens ploegen: *dat land moet overgeploegd worden.*

'ERPRATEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. n onſcheidb. voorz. *over* en *praten.* Scheidb: *ik praatte over, heb overgepraat.* Pratend overbrengen: *dat ind praat alles over, wat het hoort.* Onſcheidb.: *ik overraatte, heb overpraat.* Door praten tot zwijgen brenen, al pratend overhalen: *zij was in het eerst niet te ewegen, maar eindelijk overpraatte ik haar.*

'ERPRIESTER, z. n., m., *des overpriesters*, of *van en overpriester*; meerv. *overpriesters.* Van *over* en *prieſter.* De eerſte onder de prieſters, opperpriester: *ende ijeen vergadert hebbende alle de overpriesters ende ſchrifteleerden.* BYBELV.

'ERRAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. oorz. *over* en *raken: ik raakte over, ben overgeraakt.*)vergaan: *in het begin was hij boos, maar zijne boosheid aakte ſchielijk over.* Over iets heen komen: *de ſloot as wel wijd, maar ik ben er toch eindelijk overgeraakt.*

'ERREDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. oorz. *over* en *reden: ik overreedde, heb overreed.* Door ene woordelijke voorſtelling tot toeſtemming, of tot :ts bewegen; door woorden, of redenen, veroorzaken, at iemand overeenkomſtig met onze voordrage handee: *ik zocht hem daarvan te overreden. Hij liet zich niet verreden.* Doorgaans worden de woorden *overreden* en *overtuigen* verwisſeld, ſchoon zij zeer verſchillende za-

ken beteekenen. *Overtuiging* raakt het verſtand alleen, maar *overreding* den wil en de daden. Van *hier*: *overreding*. Oul. bezigde men ook *overredenen*.

OVERREIKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *reiken*: *ik reikte over*, *heb overgereikt*. Naar iemand toereiken, meer plegtig, dan overgeven: *iemand een glas wijn overreiken*.

OVERREKENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *rekenen*. Scheidb.: *ik rekende over*, *heb overgerekend*. Herrekenen: *ik heb die ſom eens overgerekend*. Onſcheidb.: *ik overrekende*, *heb overrekend*. Naar alle deelen berekenen: *ik overrekende de kosten dezer onderneming*. Van hier: *overrekening*.

OVERREKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *rekken*. Scheidb.: *ik rekte over*, *heb overgerekt*. Nog eens rekken: *dat linnen moet overgerekt worden*. Onſcheidb.: *ik overrekte*, *heb overrekt*. Boven zijne krachten rekken: *zich overrekken*: *zij heeft zich overrekt*, door te veel rekken afgemat, bezeerd, ongeſteld gemaakt. Van hier: *overrekking*.

OVERRENNEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *rennen*. Scheidb. en onzijd.: *ik rende over*, *ben overgerend*. Naar de overzijde rennen: *zij kwamen ſpoedig overrennen*. Ook als bedr., met eenen vierden naamval; over iets rennen: *hij is deze hoogte overgerend*. Onſcheidb. en bedr., *ik overrende*, *heb overrend*. Rennend inhalen en overrijden: *de ruiterij overrende het voetvolk*.

OVERRIJDEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *rijden*. Scheidb. en onz.: *ik reed over*, *ben overgereden*. Naar den overkant rijden: *als het ijs goed is*, *komen wij eens overrijden*. Ook als bedr., met eenen vierden naamval; over iets rijden: *wij zullen die brug maar overrijden*. *Hij reed*, *op ſchaatſen*, *de Maas over*. Onſcheidb. en bedrijv.: *ik overreed*, *heb overreden*. Rijdend omverwerpen, vertrappen: *een mensch*, *een kind*, *eenen hond overrijden* *Hij was overreden*.

OVERROEIJEN, (bij KIL. ook *overriemen*) onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *roeijen*. Scheidb. en onz.: *ik roeide over*, *heb* en *ben overgeroeid*. Naar de overzijde roeijen: *wij wenden daar een ſchuitje en roeiden ſchielijk daarmede over*. Ook als bedr., met eenen vierden naamval; over iets,

en van den eenen naar den anderen kant roeijen: *wij roeiden den Rijn over.* Scheidb. en bedr. Roeijend van de eene zijde naar de andere brengen: *ik heb hen de rivier overgeroeid.* Onſcheidb. en bedr: *ik overroeide, heb overroeid.* Te veel, te ſterk, boven zijne krachten roeijen: *zij hebben zich overroeid.*

OVERROEPEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *roepen.* Scheidb. en onz.: *ik riep over, heb overgeroepen.* Roepend met zijne ſtem den overkant bereiken; met eenen vierden naamval: *zijne ſtem is niet ſterk genoeg, om de rivier over te roepen.* Onſcheidb. en bedr.: *ik overriep, heb overroepen.* Harder dan een ander roepen: *iemand overroepen.* Boven zijne krachten roepen, door te hard roepen zich benadeelen: *zich overroepen.*

OVERROK, z. n., m., *des overroks*, of *van den overrok*; meerv. *overrokken.* Een rok, dien men over eenen anderen rok draagt. *Het is koud; ik zal mijnen overrok aandoen.* Van *over* en *rok.*

OVERROMPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *rompelen*, dat buiten zamenſt. niet in gebruik is: *ik overrompelde, heb overrompeld.* Overvallen, onverwacht beſpringen: *eene ſtad, den vijand overrompelen. Op dat hij ons overrompele en overvalle.* BYBELV. Oneigenlijk: *gij overrompelt mij met uwe valſche aantijgingen. Wij worden overrompeld*, wanneer men ons tot iets overhaalt, zonder ons tijd te laten, om het zelve te overwegen. Van hier: *overrompeling.*

OVERRUGGE, bijw., achterover: *overrugge vallen. Overrugge*, op den rug, *liggen.* Van *over* en *rug.* Dit woord wordt zelden meer gebruikt.

OVERSCHADUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *ſchaduwen: ik overſchaduwde, heb overſchaduwd.* Met zijne ſchaduw bedekken: *die boom overſchaduwt bijna de geheele brug. Den luchtige wolcke heeft haer overſchaduwet.* BIJBELV. Figuurl: *hij overſchaduwde mij met de vleugelen zijner liefde. De kracht des Allerhoogſten ſal u overſchaduwen.* BIJBELV. Van hier *overſchaduwing.*

OVERSCHATTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *ſchatten: ik overſchatte (overſchatte), heb overſchat.* Te hoog ſchatten: *bij de laatſte be-*

belasting ben ik verſchrikkelijk overſchat. Van hier *overſchatting.*

OVERSCHAVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſchaven: ik ſchaafde over, heb overgeſchaafd.* Nog eens ſchaven: *die planken moeten overgeſchaafd worden.* Figuurl.: *een gedicht wat overſchaven.* Van hier: *overſchaving.*

OVERSCHENKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſchenken: ik ſchonk over, heb overgeſchonken.* Zoo ſchenken, dat het overloopt: *gij moet den wijn niet overſchenken.* Van het eene in het andere ſchenken: *ik heb den wijn van de eene kan in de andere geſchenken.* KIL. bezigt het verled. deelw. *overſchonken*, voor beſchonken, dronken.

OVERSCHEPEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſchepen; ik ſcheepte over, heb* en *ben overgeſcheept.* Bedrijvend, met een ſchip overbrengen: *wij lieten ons naar den anderen kant der rivier overſchepen. Iemand naar Engeland overſchepen.* Van het eene ſchip in het andere laden: *die goederen moeten daar overgeſcheept worden.* Onzijd., met *zijn*, reſcheep overvaren: *wij ſcheepten naar het eiland over.* Van hier *overſcheping.*

OVERSCHEPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſcheppen: ik ſchepte over, heb overgeſchept.* Van het eene in het andere ſcheppen: *die rijst moet in een ander vat overgeſchept worden.*

OVERSCHEREN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſcheren: ik ſchoor over, heb overgeſchoren.* Nog eens ſcheren: *ik zal mijnen hond laten overſcheren.*

OVERSCHIETEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſchieten: ik ſchoot over, heb* en *ben overgeſchoten.* Bedrijv., over iets heen ſchieten: *de muur is te hoog, ik kan er den pijl niet overſchieten.* Onzijdig, met *zijn*; overblijven: *er is niets overgeſchoten. Overgeſchotene brokken.*

OVERSCHIJNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *ſchijnen: ik overſcheen, heb overſchenen.* Met ſchijnſel bedekken, beſchijnen: *de zon zal ons van daag niet overſchijnen.*

OVERSCHIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz.

voorz. *over* en *ſchikken*: *ik ſchikte over*, *heb overgeſchikt*. Overzenden: *iemand goederen*, *geld* enz. *overſchikken*.

OVERSCHILDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſchilderen*: *ik ſchilderde over*, *heb overgeſchilderd*. Over iets heen ſchilderen: *ik liet er eene gordijn overſchilderen*. Op nieuw ſchilderen: *hu gelijkt het beeld goed*; *het is ook geheel overgeſchilderd*. Van hier *overſchildering*.

OVERSCHOT, z. n., o. *des overſchots*, of *van het overſchot*; meerv. *overſchotten*. Van *over* en *ſchot*; of van het werkw. *overſchieten*. Overblijfſel: *het overſchot der benden*. *Hij had een' zeer gering inkomen van het overſchot zijner bezittingen*. Het laatſte van iets: *het overſchot zijns levens*. HOOFT. *Iemands overſchot*, zijn gegeraamte, zijne asch. Het geen overſchiet van gemaakt linnen, laken, en andere kleederen: *de naaiſter heeft wel de hemden*, *maar niet het overſchot thuis gebragt*.

OVERSCHREEUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *ſchreeuwen*: *ik overſchreeuwde*, *heb overſchreeuwd*. In ſchreeuwen overtreffen, door ſchreeuwen tot zwijgen brengen: *iemand overſchreeuwen*. *De walshoorns overſchreeuwden de fluiten*. Te ſterk ſchreeuwen: *hij overſchreeuwt zich*. *Eene overſchreeuwde*, door ſterk ſchreeuwen bedorven, *ſtem*. Van hier *overſchreeuwing*.

OVERSCHRIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *ſchrijden*: *ik overſchreed*, *heb overſchreden*. Eigenlijk, ſchrijdelings (aan wederzijde een been) over iets ſtappen: *ik kan die ſloot niet overſchrijden*. In eene ruimere beteekenis, verder gaan, dan geoorloofd is: *hij overſchreed weldra het perk*, *binnen het welk hij zich had moeten ophouden*. Figuurl.: *de grenzen der matigheid overſchrijden*, te buiten gaan — *iemands bevel overſchrijden*, daar tegen handelen. Van hier *overſchrijding*.

OVERSCHRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſchrijven*: *ik ſchreef over*, *heb overgeſchreven*. Schriftelijk bekend maken: *hij heeft mij al het voorgevallene overgeſchreven*. Afſchrijven: *ik zal die verhandeling laten overſchrijven*. Herſchrijven: *de kopij was te onduidelijk*; *ik heb die overgeſchreven*. Van hier *overſchrijving*.

OVERSCHUIMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz.

voorz. *over* en *ſchuimen*: *ik ſchuimde over*, *ben overgeſchuimd*. Zoo ſchuimen, dat het overloopt: *de kan is te vol getapt, het bier ſchuimt over.*

OVERSCHUIVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſchuiven*: *ik ſchoof over*, *heb overgeſchoven*. Over iets ſchuiven, en daardoor bedekken: *zij ſtortte de ſous op het tafelkleed, maar ik ſchoof er eenen ſchotel over. Ik heb haar de rivier overgeſchoven*, in eene ſlede over het ijs.

OVERSCHUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſchuren*: *ik ſchuurde over*, *heb overgeſchuurd*. Nog eens, op nieuw, ſchuren: *al dat tin moet overgeſchuurd worden.*

OVERSLAAN, onz. en bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſlaan*: *ik ſloeg over*, *ben* en *heb overgeſlagen*. Onz., met *zijn*, overhellen: *de ſchaal ſloeg aan dien kant over*. Overvallen: *het ſchip ſloeg aan dezen kant over. De baren ſloegen over in het ſchip.* Bybelv. Figuurl.: *tot iemands gevoelen overſlaan. Tot den vijand overſlaan.* Beſmettelijk zijn: *die ziekte ſlaat dikwerf over.* Voorheen werd het voorz. ook ſomwijlen onſcheidb. gebezigd, en dan beteekende het woord overleggen, bedenken:

Siet oock Joſeph vol gedachten,
Beſigh om te overſlaen,
Wat in deſen dient gedaen. F. v. Dorp.

Zij overſloegh 't geſlacht der ſterffelijke dieren. Hooft. Bedr., over iets ſlaan, over iets hangen: *ik had eenen ouden rok aan, maar ik ſloeg er mijnen mantel over.* Een' overſlag maken: *ik zal de kosten, die daarop zouden kunnen loopen, eens overſlaan.* Onwillens voorbij zien: *een getal in het tellen, een woord onder het lezen overſlaan.* Opzettelijk voorbij gaan: *ik ſloeg verſcheidene hoofdſtukken in het lezen over. Kwade namen moet men maar overſlaan*, hetgeen ons niet gevalt, moet men maar onaangeroerd laten. *Ik noodigde allen, die daar tegenwoordig waren, behalve een', dien ik moest overſlaan*, dien ik niet moest noodigen.

OVERSLAG, z. n., m., *des overſlags*, of *van den overſlag*; meerv. *overſlagen*. Iets, dat over iets anders heen geſlagen wordt, inzonderheid van dingen, welke tot de kleederdragt behooren, b. v.: *een overſlag aan eenen kraag.* Overleg, berekening: *eenen overſlag van onkosten maken.*

OVER-

OVERSLEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſlepen*: *ik ſleepte over*, *heb overgeſleept*. Slepend overtrekken: *gij moet er hem maar overſlepen*. Over iets ſlepen: *gij ſleept er uwe mouw over*.

OVERSLINGEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſlingeren*: *ik ſlingerde over*, *heb* en *ben overgeſlingerd*. Bedr., ſlingerend over iets heen werpen: *het water was te wijd*, *ik kon er den ſteen niet overſlingeren*. Onz., met *zijn*; ſlingerend aan eene zijde overvallen: *het ſchip ſlingerde aan dezen kant over*. Van hier: *overſlingering*.

OVERSLOOF, z. n., vr., *der*, of *van de overſloof*; meerv. *overſloven*. Eene ſloof over eene andere ſloof, doorgaans korter dan deze; een klein voorſchoot. Bij KIL. heeft *overſloof* ook de beteekenis van *præputium*, *pellis glandem tegens*; voorhuid. Zoo lezen wij ook in den BYB. 1477: *ende ge ſult beſniden dat vleysch uwes ouerſloefs* (anders *uwer ouerſlove*); waarvoor wij in onze overzetting lezen: *ende gij ſult het vleesch uwer voorhuit beſnijden*.

OVERSMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſmeren*: *ik ſmeerde over*, *heb overgeſmeerd*. Over iets ſmeren, overſtrijken: *ik heb er boter overgeſmeerd*. Nog eens ſmeren: *die pleister moet overgeſmeerd worden*.

OVERSMIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſmijten*: *ik ſmeet over*, *heb overgeſmeten*. Overgooijen: *de wind ſmeet het zeil over*. *De rivier was te wijd*, *ik kon er den ſteen niet overſmijten*.

OVERSNEEUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *ſneeuwen*: *ik overſneeuwde*, *heb overſneeuwd*. Met ſneeuw bedekken: *nu mij met winterhairen het hooft is overſneeuwt*. WESTERB.

OVERSNOEVEN, zie *overſnorken*.

OVERSNORKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *ſnorken*: *ik overſnorkte*, *heb overſnorkt*. Snorkend en pogchend overſchreeuwen; ook *overſnoeven*, *overſnuiven*: *ik zal mij door hem niet laten overſnorken*.

OVERSNUIVEN, zie *overſnorken*.

OVERSPANNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *ſpannen*. Scheidb.: *ik ſpande over*, *heb overgeſpannen*. Over iets ſpannen:

de

die trommel was nog goed, ik heb er een nieuw vel laten overſpannen. Onſcheidb.: *ik overſpande, heb overſpannen.* Met eene ſpan bedekken: *het is te breed, ik kan het niet overſpannen.* Te zeer, te ſterk ſpannen: *hij overſpande het zeil.* Van hier *overſpanning.*

OVERSPEL, z. n., o., *des overſpels*, of *van het overſpel*; het meerv. is niet in gemeenzaam gebruik. Van *over* en *ſpel.* Echtbreuk: *overſpel bedrijven, plegen. Het ſmettelijk overſpel.* VOND. *Oogen vol overſpel.* BYBELV. *Uwe overſpelen en uwe hunkeringen.* BYBELV

OVERSPELER, z. n., m., *des overſpelers*, of *van den overſpeler*; meerv. *overſpelers.* Die zich aan overſpel ſchuldig maakt; in het vrouwelijke geſlacht: *overſpeelſter, overſpeleres.* Van het verouderde w. *overſpelen*, bij KIL. overſpel doen. Van hier *overſpelerij*, BYBELV.

OVERSPELIG, bijv. n. en bijw., *overſpeliger, overſpeligst.* Aan overſpel ſchuldig, ook tot overſpel geneigd: *o die overſpelige vrouwe!* BYBELV. Figuurl. *het boos en overſpelig geſlacht verzoekt een teeken.* BYBELV.

OVERSPREIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *ſpreiden.* Scheidb.: *ik ſpreidde over, heb overgeſpreid.* Over iets ſpreiden: *eene deken over het bed ſpreiden. Een laken ergens overſpreiden.* Onſcheidb.: *ik overſpreidde, heb overſpreid. De vogel zijne teere jongen met ruime wieken overſpreydt.* CAMPH.

OVERSPRENGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſprengen*, *ik ſprengde over*, *heb overgeſprengd.* Sprengend bevochtigen: *ik heb er water overgeſprengd.* Ook ſomwijlen voor overſtrooijen: *er moet nog wat zout overgeſprengd worden.*

OVERSPRINGEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *ſpringen.* Scheidb. en onzijd.: *ik ſprong over, ben overgeſprongen.* Naar eene andere zijde ſpringen: *de haan van dat geweer ſpringt telkens over.* Ook als bedrijv., met een vierden naamval, over iets ſpringen: *hij is de ſloot overgeſprongen.* Figuurl., overſlaan: *hij ſprong onder het lezen verſcheidene regels over.* Onſcheidb. en wederkeer: *ik overſprong, heb overſprongen. Zich overſpringen*, zich door ſterk ſpringen benadeelen. Van hier *overſprong*, voor de daad van over iets te ſpringen: *eenen overſprong na-*

wagen. Ook figuurlijk: *hij maakte onder het lezen eenen overſprong van tien bladzijden.*

OVERSPRONG, zie *overſpringen.*

OVERSTAAG, bijw., in de zeevaart gebruikelijk: *een ſchip overſtaag ſmijten*, ſchielijk wenden, en tegen den wind inhouden. Figuurl.: *iemand overſtaag werpen*, hem eenen ſchrik aanjagen, den voet ligten.

OVERSTAAN, onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſtaan*: *ik ſtond over*, *heb overgeſtaan.* Blijven ſtaan: *de melk kan thans geen twee dagen overſtaan, zonder te bederven.* Als getuige tegenwoordig zijn: *over een kind ſtaan*, wanneer het gedoopt wordt. *Ten overſtaan van twee onzijdige perſonen.*

OVERSTAMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſtampen*: *ik ſtampte over*, *heb overgeſtampt.* Nog eens ſtampen: *die peper moet overgeſtampt worden.*

OVERSTAPPEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *ſtappen.* Onz. en ſcheidb.: *ik ſtapte over*, *heb* en *ben overgeſtapt.* Naar de overzijde ſtappen: *ik riep hem, en hij kwam terſtond overſtappen.* Ook als bedr., met eenen vierden naamval; over iets ſtappen: *men kan die ſloot gemakkelijk overſtappen.* Figuurl., ongemerkt voorbij laten gaan, zich niet aantrekken: *ik kan dat alles ligtelijk overſtappen.* Onſcheidb. en wederk.: *ik overſtapte*, *heb overſtapt.* *Zich overſtappen*, door te ſterk ſtappen benadeelen.

OVERSTE, bijv. n., zijnde de overtreffende trap van *over.* Hoogſte, opperſte: *de overſte leidsman. De overſte herder* enz. BYBELV. *Sijn overſte top.* BYB. 1477. Meest wordt het thans als zelfſtandig naamw. gebezigd. Zie het volgende.

OVERSTE, z. n., m., *des overſten*, of *van den overſte*; meerv. *overſten.* Die gene, welke onder vele anderen de hoogſte magt bezit. Van hier zijn in de bijbelvertal. *de overſten des volks*, *de overſten der joden* enz., de voornaamſte ſtaatsperſonen, de overheden. In het krijgswezen worden de bevelhebbers *overſten* genoemd; inzonderheid draagt de kolonel den naam van *overſte.* *Zoo beval de overſte, dat men hem in de legerplaetſe ſoude brengen.* BYBELV. *De boeren klaagden aan den overſte.* In eene ruimere beteekenis, iemand, die over iets geſteld

is:

is: *de overſte van een klooſter* enz. Zamenſtell.: *krijgsoverſte*, *veldoverſte* enz.

OVERSTEEKSEL, zie *overſteken*.

OVERSTEK, zie *overſteken*.

OVERSTEKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſteken*: *ik ſtak over*, *heb en heb overgeſtoken*. Bedr., toeſteken: *ſteek mij dien hoek eens over*. Onzijd., uitſteken: *de muur ſteekt wel twee voeten over*. Overvaren: *wij zijn met de ſloep naar de andere zijde overgeſtoken*. Van hier *overſteekſel*, *overſtek*, *overſteking*. *Overſtek* en *overſteekſel* is zoo veel als uitſtek, uitſteekſel: *dat overſtek — dat overſteekſel belet het gezigt*.

OVERSTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſtellen*: *ik ſtelde over*, *heb overgeſteld*. Over iets ſtellen, het opzigt en beſtier over iets geven. *ik heb hem over de ſchapen geſteld*. Oul. werd het ook gebezigd voor vertalen, overzetten: *in ons Nederlantſche tale overgheſtelt*. J. B. HOUWAERT.

OVERSTELPEN, (*overſtolpen*; *overſtulpen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. en ſcheidb. voorz. *over* en *ſtelpen*. Onſcheidb.: *ik overſtelpte*, *heb overſtelpt*. Overdekken: *hij viel van de brug*, *en terſtond overſtelpte hem het water*. *Een overſtelpende plasregen*. BYBELV. Oneigenlijk: *een weeldrige landouw*, *overſtolpt van melk en honing*. H. DE GR. *Het ſtof der aerde overſtelpt het gewas*. BYBELV. *Overſtelpt van droefheid*. Van hier *overſtelping*. Scheidb.; doch dan wordt *overſtolpen* en *overſtulpen* gebruikt: *ik ſtolpte over*, *heb overgeſtolpt*: *ik heb er eene mand overgeſtolpt*.

OVERSTEMMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. en ſcheidb. voorz. *over* en *ſtemmen*. Bedrijv. en onſcheidb.: *ik overſtemde*, *heb overſtemd*. Door een grooter getal van ſtemmen de overhand over iemand krijgen: *ik werd overſtemd*. Onzijd. met *hebben*, en ſcheidb.; op nieuw ſtemmen: *wij moesten overſtemmen*. Van hier *overſtemming*, zoo wel voor meerderheid van ſtemmen, als voor herſtemming.

OVERSTIEREN, zie *overſturen*.

OVERSTIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *ſtijgen*: *ik overſteeg*, *heb overſtegen*. Eigenlijk over iets ſtijgen: *alle bergen zijn nog niet overſtegen*. Figuurl., te boven komen: *een' hinder-*

derpaal overſtijgen. Te boven gaan: *dat overſtijgt mijne krachten, mijn verſtand.* Van hier: *overſtijging.*

OVERSTOF, *overſtoffe*, z. n., vr., *cer*, of *van de overſtof*; het meerv. is niet in gebruik. Van *over* en *ſtof*, *ſtoffe*, ſtoffaadje. Stof, welke over andere ſtof gebruikt wordt, het tegengeſtelde van voering: *ik heb te weinig overſtof.* OUD. bezigt het meerv. *overſtoffen* in eenen figuurl. zin, ten aanzien van de dichtkunst.

OVERSTOLPEN, zie *overſtelpen.*

OVERSTORTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *ſtorten*: *ik overſtortte, heb overſtort.* Stortend begieten, overdekken: *iemand met olie overſtorten.* Figuurl.: *dat moet hem met ſchaamte overſtorten.* Van hier: *overſtorting.*

OVERSTRALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *ſtralen*: *ik overſtraalde, heb overſtraald.* Beſtralen: *den hof met glans overſtralen.* VOND.

OVERSTRIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *ſtrijden*: *ik overſtreed, heb overſtreden.* Opdringen, ſtrijdend overwinnen: *hij zocht hem met kracht te overſtrijden. Die zijn aardſchen vijand overſtrijdt.* KRUL.

OVERSTRIJKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *ſtrijken.* Scheidb.: *ik ſtreek over, heb overgeſtreken.* Over iets ſtrijken, beſmeren: *ik heb er olie overgeſtreken. Met de hand over iets ſtrijken.* Nog eens ſtrijken: *dat linnen moet overgeſtreken worden.* Onſcheidb.: *ik overſtreek, heb overſtreken.* De ganſche oppervlakte beſtrijken: *hij heeft dien muur met kalk overſtreken.*

VERSTROOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſtrooijen*: *ik ſtrooide over, heb overgeſtrooid.* Dr geheele oppervlakte van iets beſtrooijen: *die wafelen zijn lekker, maar men moet er wat meer ſuiker overſtrooijen.* In de BYBELVERT. komt het ook onſcheidb. voor: *ſijne wooninge ſal met ſwevel overſtroijt worden.*

VERSTROOMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. en ſcheidb. voorz. *over* en *ſtroomen.* Bedr. en onſcheidb.: *ik overſtroomde, heb overſtroomd.* Stroomend de oppervlakte van iets bedekken: *de rivier overſtroomde de velden.* Onz., en ſcheidb.: *ik ſtroomde over, heb overgeſtroomd.* Stroomend overloopen: *de Donau ſtroomt over. Mijne oogen ſtroomden over van*

droefheid. Figuurl.: *de markt ſtroomde over van volk.* Van hier: *overſtrooming.*

OVERSTULPEN, zie *overſtelpen.*

OVERSTUREN (*overſtieren*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſturen*: *ik ſtuurde over, heb overgeſtuurd.* Overzenden: *ik zal u de boeken overſturen.*

OVERTAL, z. n., o., *des overtals*, of *van het overtal*; zonder meerv. Van *over* en *tal*, voor *getal.* Dat boven het getal is: *dat is overtal van dien hoop. Een overtal van bewijzen.* Van hier: *overtallig. De troepen zijn overtallig*, zijn niet alleen voltallig, maar hun getal is grooter dan het bepaalde. *Nadien dat hi overtallich* (*abundanter*) *wijn ghedroncken hadde.* Byb. 1477. Doch hiervoor bezigen wij thans *overtollig*, als met de tegenwoordige uitſpraak overeenkomſtig.

OVERTALLIG, zie *overtal* en *overtollig.*

OVERTEEKENEN, bedr. w, gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *teekenen*: *ik teekende over, heb overgeteekend.* Van het eene in, of op het andere *teekenen*, overſchrijven: *ik heb dien post in het nieuwe ſchuldboek overgeteekend. Teeken dat op mijne rekening over.* Herteekenen: *dat beeld is niet wel getroffen, gij moet het overteekenen.* Van hier: *overteekening.*

OVERTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *tellen*: *ik telde over, heb overgeteld.* Hertellen: *zijn geld, zijn volk overtellen.* Van hier: *overtelling.*

OVERTIEGEN, *overtijgen*, reeds eenigzins verouderd. bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *tiegen*: *ik overtoog, heb overtogen.* Overtrekken: *hij overtoog de opperzalen met gout.* Bybelv. Oul. werd het ook ſcheidb. gebezigd, met *zijn*: *hij was de rivier overgetogen*, overgetrokken met een ſchip, of over eene brug.

OVERTOGEN, verled. deelw. van het oude *overtiegen, overtijgen.* Overtrokken: *dat is met goud overtogen. Als ic den hemel ſal hebben overtoghen met wolken.* Byb. 1477. Figuurl.: *het hart ook overtogen door afkeer of gunst* enz. H. de Gr.

OVERTOGT, z. n., m., *des overtogts*, of *van den overtogt*; meerv. *overtogten.* Van *over* en *togt.* Van het oude *tiegen, tijgen*, trekken. Overgang: *hij verloor veel volk op dien overtogt.*

OVER-

OVERTOLLIG, bijv. n. en bijw., *overtolliger*, *overtolligst*. Hetzelfde als *overtallig*. Boven het getal, te veel: *overtollige geregten*. Overvloedig: *daarvan zijn overtollige blijken*. *Overtollige werken*. Van hier: *overtolligheid*, *overtolliglijk*.

OVERTOOM, z. n., m., *des overtooms*, of *van den overtoom*; zonder meerv. Eene plaats, waar men vaartuigen over eenen dam haalt, om die van het eene water in het andere te brengen. Een gehucht buiten Amsterdam, dus genoemd: *hij woont aan den overtoom*.

OVERTREDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *treden*. Onz. en scheidb., met *zijn*: *ik trad over*, *ben overgetreden*. Over iets treden: *die greppel is niet wijd, ik kan er wel overtreden*. *Tot iemand overtreden*, figuurl. zijne partij kiezen. Ook: *tot iemands gevoelen overtreden*. Bedr. en onscheidb.: *ik overtrad*, *heb overtreden*. Als zoodanig wordt het alleen in eenen figuurlijken zin gebezigd, voor verbreken, schenden: *de wetten overtreden*, tegen dezelve handelen. In den Bijbel wordt dit *overtreden*, met een onscheidb. voorz., ook onzijd., voor zondigen gebruikt: *want gij hebt overtreden*; doch dit is ongewoon. Nog ongewoner is eene andere bijbelsche uitdrukking: *tegen iemand overtreden*. Van hier: *overtreder*, *overtreding*.

OVERTREFFELIJK, zie *overtreffen*.

OVERTREFFEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *treffen*: *ik overtrof*, *heb overtroffen*. Te boven gaan: *hij overtrof zijnen meester in het schrijven*. Van hier: *overtreffelijk*, heerlijk, uitstekend, *overtreffelijkheid*.

OVERTREK, z. n., o., *des overtreks*, of *van het overtrek*; meerv. *overtrekken*. Datgeen, waarmede een ander ding overtrokken wordt. Van *over* en *trek*. Zie *overtrekſel*.

OVERTREKKEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *trekken*. Onz. en scheidb.: *ik trok over*, *ben overgetrokken*. Naar de overzijde trekken, of reizen: *de troepen maakten zich gereed*, *om over te trekken*. Ook als bedr., met eenen vierden naamval; over eene plaats trekken, gaan, of reizen: *het leger is de rivier overgetrokken*. Met *hebben*;

aan de andere zijde trekken, overhalen: *trek de ſchouw over.* Het eene over het andere trekken: *eenen jas over den rok trekken.* Bedr. en onſcheidb.: *ik overtrok, heb overtrokken.* Bedekken, bekleeden: *een bed, kuſſens, ſtoelen* enz. *laten overtrekken. De werkman gint een beeldt, en de goutſmit overtrekt het met gout.* BYBELS.

OVERTREKSEL, z. n., o., *des overtrekſels*, of *van het overtrekſel*; meerv. *overtrekſels.* Van *overtrekken.* Hetzelfde als *overtrek. Het overtrekſel van een bed, van kuſſens, ſtoelen* enz.

OVERTUIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *tuigen: ik overtuigde, heb overtuigd.* Eigenlijk, door het getuigenis van anderen tot erkentenis der waarheid, of ook tot toeſtemming bewegen. Zoo *overtuigt* men iemand, wanneer men hem *getuigen* voorſtelt, die datgeen, hetwelk hij bekennen, of voor waar houden moet, gezien, of ondervonden hebben. *Door zijn geweten overtuigd worden. Iemand van eene zaak overtuigen. De overtuigende kracht der waarheid.* Van hier *overtuiging.* Zie *overreden.*

OVERVAART, z. n., vr., *der*, of *van de overvaart*; zonder meerv. Van *over* en *vaart.* Het overvaren: *wij moesten tot de overvaart beſluiten.* De plaats waar men overvaart: *wij waren bijna aan de overvaart gekomen.*

OVERVAL, z. n., m. en o, *des overvals*, of *van den — het overval*; meerv. *overvallen.* Van *over* en *val.* Mannel., onverhoedſche aanval: *wij hebben geenen overval van den vijand te vreezen.* Onzijd., toeval, ſchielijke ongeſteldheid: *zij kreeg een overval in de kerk.*

OVERVALLEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *vallen.* Onzijd. en ſcheidb.: *ik viel over, ben overgevallen.* Naar zekeren kant vallen, omvallen: *de boom viel aan deze zijde over.* Figuurl., overſlaan, overloopen: *hij is tot den vijand overgevallen.* Bedrijv. en onſcheidb.: *ik overviel, heb overvallen.* Overrompelen, verraſſen: *wij overvielen den vijand bij nacht. De ſlaap overviel hem. Van een zwaar onweer overvallen worden. Zijne ſchuldeiſchers overvielen hem.* Van hier *overvalling.*

OVERVAREN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *varen: ik voer over, heb en ben overgevaren.* Onz., naar de andre zijde varen: *hij*

veer even voor ons over. Ook als bedrijv., met eenen vierden naamval; over iets varen: *wij waren de rivier overgevaren.* Met een vaartuig overbrengen: *hij wilde ons volſtrekt niet evervaren.*

OVERVERWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *verwen*: *ik verwde over*, *heb overgeverd.* Nog eens verwen: *dat beſchot moet nog overgeverwd worden.*

OVERVLIEGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *vliegen*: *ik vloog over*, *ben overgevlogen.* Naar eene plaats vliegen: *de ooijevaars kwamen weer tot ons overvliegen.* Figuurl., haastig overkomen: *zoo dra het weer beter wordt*, *kom ik eens tot u overvliegen.* Ook als bedrijv., met eenen vierden naamval; over iets vliegen: *de zwaluwen kwamen de zuiderzee overvliegen.* Overſpringen: *hij zag den ſchout*, *en vloog de deur over.* Van hier *overvlieger*, meest gebruikelijk voor iemand, die in iets uitmunt: *hij krijgt dagelijks les in de muzijk*, *maar hij zal nooit een overvlieger worden.*

OVERVLIETEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *vlieten*: *ik vloot over*, *ben overgevloten.* Zacht overvloeijen: *de rivier vloot op twee plaatſen over.* Van hier *overvlieting.*

OVERVLOED, z. n., m., *des overvloeds* of *van den overvloed*; het meerv. is niet in gebruik. Van het w. *overvloeden*, *overvloeijen*; figuurl., eene grootere maat, een grootere voorraad van iets, dan men ter bereiking van zeker oogmerk behoeft: *overvloed van wijn*, *haut*, *turf* enz. *hebben.* *Alles in overvloed bezitten.* *Niemand leeft van den overvloed.* *Ten overvloede*, als een bijw., beteekent eigenlijk, dat iets niet volſtrekt noodzakelijk is: *ik zal er*, *ten overvloede*, *nog dit van zeggen*, *dat* enz. Van hier *overvloedig*, *overvloediglijk.*

Reeds bij KERO vindt men *vbarfluat*, nederſ. *averflood.*

OVERVLOEDEN, zie *overvloeijen.*

OVERVLOEDIG, zie *overvloed.*

OVERVLOEIJEN, (*overvloeden*), onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *vloeijen*: *ik vloeide over*, *ben overgevloeid.* Vloeijend overloopen: *de Nijl vloeit jaarlijks over.* Figuurl.: *zijn hart vloeide over van dankbaarheid en blijdſchap.* Van hier *overvloeijing.*

OVERVOEDEREN, (*overvoeren*), bedr. w., gelijkvl.

Van het onſcheidb. voorz. *over* en *voederen*: *ik overvoederde*, *heb overvoederd*. Boven de behoorlijke maat voederen, te veel voedoren: *het vee overvoederen*, *overvoeren*.

OVERVOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *voeren*: *ik voerde over*, *heb overgevoerd*. Over iets voeren, overbrengen: *de ſchipper zal mij vor drie gulden overvoeren*, over de rivier. *Iemand naar Engeland overvoeren*. Van hier *overvoering*.

OVERVOEREN, zie *overvoederen*.

OVERWAAG, zie *overwigt*.

OVERWAAIJEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *waaijen*: *ik woei* (*waaide*) *over*, *ben overgewaaid*. Door den wind overgedreven worden: *de rook waait naar ons over*. Door den wind weggevoerd, of verdreven worden: *de regen zal ſchielijk overwaaijen*. Figuurl., overgaan, verdwijnen: *die onluſten zullen wel overwaaijen*.

OVERWARMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz *over* en *warmen*: *ik warmde over*, *heb overwarmd*. Nog eens warmen: *de hemden overwarmen*.

OVERWASEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *waſemen*: *ik overwaſemde*, *heb overwaſemd*. Den waſem over iets laten gaan: *al die borden zijn overwaſemd*. *Met wierook overwaasſemen*. Om.

OVERWASSCHEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *waſſchen*: *ik wiesch over*, *heb overgewaſſchen*. Op nieuw waſſchen: *het linnen moet overgewaſſchen worden*.

OVERWASSEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *waſſen*: *ik wies over*, *ben overgewaſſen*. Over iets heen waſſen, of groeijen: *de boom zal aan deze zijde overwaſſen*. *Het vleesch wast daar over*.

OVERWEGEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *wegen*. Scheidb. onz. en bedr.: *ik woog over*, *heb overgewogen*. Onz., te veel wegen: *die boter weegt een pond over*. Figuurl.: *dat weegt over*, dat gaat te ver. *Zijne gierigheid weegt over*. Meer gelden: *die redenen zullen bij hem overwegen*. Bedr., nog eens wegen: *ik heb al de balen overgewogen*. Onſcheidb. en bedr.: *ik overwoog*, *heb over-*

wegen, overdenken, overleggen: *ik heb die zaak rijpelijk overwogen.* Van hier *overweging.*

OVERWELDIGEN, bedr w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *weldigen*, dat buiten zamenſt. niet in gebruik is: *ik overweldigde, heb overweldigd.* Met geweld overmeesteren: *hij heeft de ſtad overweldigd. Zij drongen in huis en overweldigden allen, die er waren.* Van hier *overweldiging.*

OVERWELLEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *wellen*: *ik welde over, ben overgewelde.* Over iets wellen, overloopen:

En doet den Nijl, in 't overwellen
Door tranen, vol van wees geleekt
Uit 's oogen der ſultanen, zwellen. H. DULL.

OVERWELVEN, (*overwulven*), bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *welven*: *ik overwelfde, heb overwelfd.* Met een gewelf overdekken: *de ganſche kerk is overwelfd. Overwulven die eesten.* KEUR. D. ST. HOORN. Van hier *overwelfſel.*

OVERWERKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *werken*: *ik werkte over, heb overgewerkt.* Boven de gemaakte bepaling van tijd werken: *dagelijks een uur overwerken.*

OVERWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *werpen*: *ik worp over, heb overgeworpen.* Naar de andere zijde werpen, overſmijten: *hij worp den ſteen over*, over den muur, over het water enz. Omver werpen: *zij hebben den muur aan deze zijde overgeworpen.*

OVERWIGT, (*overwaag*), z. n., o., *des overwigts*, of *van het overwigt*; het meerv. is niet in gebruik. Van *over* en *wigt*, voor *gewigt.* Datgeen, wat boven een bepaald gewigt is: *twee pond overwigt. Niets van het overwigt betalen.* Figuurl., meerder magt, grooter invloed: *zijne bewijzen kregen een beſliſſend overwigt.* Van hier *overwigtig*, meer wegend, dan noodig is, zwaarder, dan gewoonlijk: *overwigtige dukaten.* Zoo ook *overwigtigheid.*

OVERWIGTIG, zie *overwigt.*

OVERWINNAAR, zie *overwinnen.*

OVERWINNELIJK, zie *overwinnen.*

OVERWINNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *winnen.* Scheidb.: *ik won over*,

ver; *heb overgewonnen.* Boven zijne gewoone vertering winnen: *mijn knecht wint jaarlijks veel geld over.* Figuurl., telen: *kinderen overwinnen.* Onscheidb.: *ik overwon*, *heb overwonnen.* Vermeesteren, te onder brengen: *hij overwint allen, die hem tegenstaan.* In vedere beteekenis: *zijne driften overwinnen. De zaak overwon mij.* Van hier *overwinner*, (*overwinnaar*) *overwinnelijk*, *overwinning*, *overwinst*.

OVERWINNING, (*overwinst*), zie *overwinnen.*

OVERWINTEREN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *winteren*: *ik overwinterde*, *heb overwinterd.* Des winters overblijven: *ik overwinterde in Amsterdam. Eene haven zeer geschikt voor de schepen, om te overwinteren.* Van hier *overwintering.* Zie *overzomeren.*

OVERWITTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *witten*: *ik witte*, (*wittede*) *over*, *heb overgewit.* De gansche oppervlakte van iets witten: *eenen muur overwitten.* Op nieuw witten: *die muur moet geheel overgewit worden.*

OVERWONNELING, z. n., m.; *des overwonnelings*, of *van den overwonneling*; meerv. *overwonnelingen.* Van *overwonnen* en *ling.* Een overwonnene: *de overwonnelingen wel behandelen.* Zie *ling.*

OVERWROKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *wrokken*: *ik overwrokte*, *heb overwroken.* Vond. bezigt dit woord: *overwrokken zijn leed.*

OVERWULVEN, zie *overwelven.*

OVERZAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *zaaijen.* Scheidb.: *ik zaaide over*, *heb overgezaaid.* Nog eens bezaaijen: *die akker moet overgezaaid worden.* Onscheidb.: *ik overzaaide*, *heb overzaaid.* Bezaaijen, over de gansche oppervlakte met zaad bestrooijen, eigenlijk en figuurlijk: *eenen akker overzaaijen.* Ook te veel bezaaijen: *hij heeft zijnen akker overzaaid*, te veel zaad in denzelven gestrooid. Van hier: *overzaaijing.*

OVERZALVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *zalven.* Scheidb.: *ik zalfde over*, *heb overgezalfd.* Herzalven, nog eens zalven. Onscheidb.: *ik overzalfde*, *heb overzalfd.* De gansche oppervlakte zalven: *iets met olie overzalven.*

OVERZEESCH, bijv. naamw., zonder vergrooting. Van

over-

over en *zeesch*, van *zee*. Dat van overzee is: *overzeesche oesters*. Dat over de zee is: *overzeesche landen*.

OVERZEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *zeggen*: *ik zeide over*, *heb overgezeid*, of *overgezegd*. Overpraten: *hij zeide haar alles over*, *wat hij van hem gehoord had*. Herzeggen: *ik versta u niet; zeg dat eens over*.

OVERZEILEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *zeilen*. Onz. en scheidb.: *ik zeilde over*, *heb overgezeild*. Van den eenen naar den anderen kant zeilen: *wij zeilden in twee uren van Rotterdam naar Dordrecht over*. Ook als bedr., met eenen vierden naamval: *den Rijn overzeilen*. Onscheidb. en bedr.: *ik overzeilde*, *heb overzeild*. Op de huid zeilen, omver zeilen: *zijn schip heeft eene vischschuit overzeild*.

OVERZENDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *zenden*: *ik zond over*, *heb overgezonden*. Overstieren: *ik zal mijnen zoon overzenden*. *Ik zond hem het pak terstond over*. *Wilt gij*, *dat ik u het geld in wissels overzend?* Van hier *overzending*.

OVERZETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *zetten*: *ik zette* (*zettede*) *over*, *heb overgezet*. Over iets heen zetten: *troepen overzetten*, met een vaartuig over een water voeren. *Zich naar Engeland laten overzetten*. Van den eenen naar den anderen kant zetten: *toen hij zijn kasteel overzette* (in het schaakspel), *verloor ik het spel*. Van hier figuurl., *overzetten*, voor vertalen: *een boek overzetten*, van de eene taal in de andere overdragen: *uit het Grieksch in het Latijn*, *uit het Fransch in het Hoogduitsch*, *uit het Hollandsch in het Engelsch overzetten*. In verdere figuur, overdoen, overlaten: *ik heb het hem voor mijn eigen geld overgezet*. Dit woord is ook als onz. bij de Boekbinders gebruikelijk, voor overslaan, smetten: *dat boek zet verschrikkelijk over*. Van hier: *overzetter*, *overzetting*.

OVERZIEDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *zieden*: *ik zood over*, *heb overgezoden*. Onder het zieden overloopen: *de pot zal overzieden*. *Overkoken* is meest in gebruik.

OVERZIEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *zien*. Scheidb.: *ik zag over*, *heb*

heb overgezien. Over iets zien; *de muur was te hoog, ik kon er niet overzien.* Over de ganſche oppervlakte heen zien: *van dezen berg kan men de ſtad overzien.* Overlezen, verbeteren: *dat opſtel moet eerſt naauwkeurig overgezien worden.* Overlezen, om van buiten te leeren: *hij zag zijne les nog eens ſchielijk over.* Over het hoofd zien, niet zien: *ik heb dat onder het lezen overgezien.* Onſcheidb.: *ik overzag, heb overzien.* Beſchouwen: *hij overzag zijn leger. Men kan de gevolgen daarvan niet overzien.* Van hier *overziening.*

OVERZIFTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ziften: ik ziftte over, heb overgezift.* Nog eens ziften: *dat meel moet overgezift worden.*

OVERZIGT, z. n., o., *des overzigts*, of *van het overzigt*; zonder meerv. Van *over* en *zigt.* Het overzien, meest in de beteekenis van het naauwkeurig beſchouwen, met oogmerk om te verbeteren: *eer ik het werk in het licht gaf, ſtelde ik nog een naauwkeurig overzigt van hetzelve te werk.*

OVERZIJDE, z. n., vr., *der*, of *van de overzijde*; zonder meerv. De tegenovergeſtelde zijde: *aan de overzijde der rivier.* Van hier: *overzijdsch*, dat aan de overzijde is.

OVERZILVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *zilveren: ik overzilverde, heb overzilverd.* Met zilver overtrekken: *die kan is geheel overzilverd.* Anders zegt men *verzilveren.* Van hier; *overzilvering.* Bij NOTK. reeds *uberſilberen.*

OVERZITTEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *zitten: ik zat over, heb overgezeten.* Blijven zitten: *eenen ganſchen nacht overzitten.*

OVERZOMEREN, onz. w, gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *zomeren: ik overzomerde, heb overzomerd.* Des zomers overblijven: *zij zullen te Aken overzomeren.* Dit woord is zoo veel niet in gebruik, als *overwinteren.* Men vindt beide echter in de BYBEL. VERT: *ende de roofvogelen zullen op haer overſomeren, ende alle dieren der aerde ſullen daer op overwinteren.*

OVERZULKS, bijw., daarom, om die reden: *een groot gedeelte zijner ſoldaten gedroeg zich lafhartig, en overzulks verloor hij den ſlag. Overſulcks hebbe menighmael ghetwijfelt.* GESCHIER.

OVERZWEMMEN, onz. en wederk. w., ongelijkvl. Van

Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *zwemmen*. Onz. en ſcheidb. *ik zwom over*, *ben overgezwommen*. Van de eene naar de andere zijde zwemmen: *eerst zwom hij langs den kant; en eindelijk zwom hij over*. Ook met eenen vierden naamval, en als bedrijvend: *hij zwom den Rijn over*. Wederkeerig en onſcheidb. *ik overzwom*, *heb overzwommen*. Door te veel zwemmen zich afmatten: *hij heeft zich overzwommen*.